

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Νικόλαος Ε. Κωνσταντινάκος

Α.Μ.: 1924

**Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΙΣ
ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ Η.Π.Α, Ε.Ε, ΕΛΛΑΔΟΣ, ΑΓΓΛΙΑΣ, ΓΑΛΛΙΑΣ,
ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2019

Νικόλαος Ε. Κωνσταντινάκος

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

Καθηγητής κ. Γεώργιος Ορφανίδης

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Καθηγητής κ. Γεώργιος Ορφανίδης

Καθηγητής κ. Στέφανος - Σπυρίδων Πανταζόπουλος,

Καθηγητής κ. Κωνσταντίνος Πολυζωγόπουλος

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Καθηγητής	κ. Δημήτριος Τσικρικάς
Καθηγήτρια	κα Φλώρα Τριανταφύλλου
Καθηγητής	κ. Ιωάννης Δεληκαστόπουλος
Καθηγητής	κ. Νικόλαος Κατηφόρης

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΙΣ
ΕΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ Η.Π.Α, Ε.Ε, ΕΛΛΑΔΟΣ, ΑΓΓΛΙΑΣ, ΓΑΛΛΙΑΣ,
ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Copyright © [Νικόλαος Ε. Κωνσταντινάκος, 24/04/2019]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αφιερωμένο στην οικογένειά μου.

26 Φεβρουαρίου 2019

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διδακτορική διατριβή εκπονήθηκε μεταξύ των ετών 2013 - 2018 και υποστηρίχθηκε με τη χορήγηση υποτροφίας από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α).

Στο σημείο αυτό επιθυμώ να ευχαριστήσω θερμά τους Καθηγητές - μέλη της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής, τον Καθηγητή και Εφέτη των Πολιτικών Δικαστηρίων κ. Στέφανο - Σπυρίδωνα Πανταζόπουλο, ο οποίος με εμπιστεύθηκε, αναθέτοντάς μου το 2012, την εκπόνηση της παρούσας διατριβής, τον Καθηγητή κ. Γεώργιο Ορφανίδη, ο οποίος με εμπιστεύθηκε, προτείνοντας *(κατόπιν αιτήσεώς μου)*, το 2014, τη χορήγηση - *σε δύσκολους καιρούς* - υποτροφίας από το Ε.Κ.Π.Α, τον Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Πολυζωγόπουλο και τους λοιπούς - *στηρίζαντες την προσπάθειά αυτή* - Καθηγητές και μέλη του Β΄ Τομέα Ιδιωτικού του Ε.Κ.Π.Α.

Επίσης, επιθυμώ να ευχαριστήσω, θερμά, τις συναδέλφους δικηγόρους Αθηνών κα Αμαλία Ροπόκη και κα Ευτυχία Κλουδά και τους solicitors (*England and Wales*) κ. Δημήτριο Ανάσση και κ. Ξενοφώντα Μαυρογένη για τη βοήθειά τους στη συλλογή μέρους της αλλοδαπής αρθρογραφίας και βιβλιογραφίας.

Ειδικές ευχαριστίες οφείλω στους δικηγόρους Αθηνών κ. Σάββα Ταταρόπουλο και κ. Νικόλαο Μοσχοβάκο για το παράδειγμά τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ A.D.R - Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

1. Η πολιτική δίκη ως «*εργαλείο*» του αστικού δικονομικού δικαίου και η συνύπαρξή της με τις διαδικασίες A.D.R.....39
2. Η διαμεσολάβηση ως «*σημαιοφόρος*» των διαδικασιών A.D.R.....40
 - I. Καταγωγή διαμεσολάβησης.....40
 - II. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R.....42
 - III. «*Αρετές*» διαμεσολάβησης.....43

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΙΣ Η.Π.Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΩΝ Η.Π.Α

1. Από τις πρώτες μορφές διαμεσολάβησης έως τον Ομοιόμορφο Νόμο για τη Διαμεσολάβηση του 2001 (*Uniform Mediation Act - U.M.A*).....48
2. Από τον Ομοιόμορφο Νόμο για τη Διαμεσολάβηση του 2001 (*Uniform Mediation Act - U.M.A*) έως σήμερα.....58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΩΝ Η.Π.Α

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R.....60

2. Η φιλοσοφία της διαμεσολάβησης υπό τη θεώρηση των ειδικών των Η.Π.Α.....	61
3. Ο ρόλος των δικαστηρίων και οι επιφυλάξεις υπό τη σκοπιά του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου.....	63
4. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια.....	65
I. Εκούσια προσφυγή - Ρήτρα προσφυγής	65
II. Προσφυγή εκ του νόμου.....	65
III. Συνέπειες προσφυγής.....	66
IV. Κόστος και Νομική βοήθεια.....	66
5. Διαδικασία διαμεσολάβησης.....	67
I. Εναρκτήριο στάδιο.....	67
II. Κυρίως διαδικασία.....	68
A. Διαδικασία.....	68
B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών.....	69
Γ. Καθήκοντα των μερών.....	78
Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.....	80
III. Τελικό στάδιο.....	81
A. Αίσια έκβαση.....	81
B. Μη αίσια έκβαση.....	83
Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών.....	83
6. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο.....	84
7. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	84
I. Εκπαίδευση.....	84
II. Διαπίστευση.....	85

III.	Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	86
8.	Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης.....	86
I.	Διαμεσολάβηση στην κοινότητα (<i>Community Mediation</i>).....	86
II.	Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών (<i>Family Mediation</i>).....	87
III.	Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών (<i>Labour Mediation</i>).....	88
IV.	Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών (<i>Commercial Mediation</i>).....	88

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ

2008/52/Ε.Κ

1.	Ιστορική αναδρομή.....	89
2.	Η Πράσινη Βίβλος για τους Ε.Τ.Ε.Δ.....	91
3.	Ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές (<i>Ε.Κ.Δ.Δ</i>)..	92
4.	Η Πρόταση Οδηγίας και οι συνοδεύουσες αυτήν Αιτιολογική Έκθεση και εκτιμήσεις.....	94
I.	Η Αιτιολογική Έκθεση.....	94
II.	Η Πρόταση Οδηγίας.....	99
5.	Η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ και οι συνοδεύουσες αυτήν αιτιολογικές σκέψεις...107	
I.	Οι αιτιολογικές σκέψεις.....	107
II.	Η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ.....	111

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Από την Αρχαιότητα έως την Πολιτική Δικονομία του Maurer του 1834...	117
2. Από την Πολιτική Δικονομία του Maurer του 1834 έως τον Κ.Πολ.Δ του 1968.....	121
3. Από τον Κ.Πολ.Δ του 1968 έως σήμερα.....	130
4. Λοιποί σύγχρονοι Ε.Τ.Ε.Δ στην ελληνική έννομη τάξη.....	135

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Η πορεία προς το Ν.3898/2010 « <i>Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις</i> » - Προϊσχύσαν δίκαιο.....	139
I. Σχέδιο Νόμου Αυγούστου του 2009.....	140
II. Ο Ν. 3898/2010 (<i>Σχέδιο Νόμου Νοεμβρίου 2010</i>)	142
A. Η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3898/2010.....	142
B. Ο Ν. 3898/2010.....	143
2. Οι διατάξεις των άρθρων 178 έως 206 του Ν. 4512/2018 « <i>Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης</i> » - Ισχύον δίκαιο.....	154
I. Σκοπός νόμου (<i>αρ. 178</i>).....	155
II. Ορισμοί (<i>αρ. 179</i>).....	155
III. Υπαγόμενες διαφορές (<i>180</i>).....	158
A. Ιδιωτικές διαφορές.....	159
B. Εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς.....	161
Γ. Προβληματισμοί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου αναφορικά με την εξουσία διαθέσεως των μερών.....	166
IV. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση και συνέπειες αυτής.....	167
A. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση.....	167
1. Εκούσια προσφυγή (<i>αρ. 181 παρ. 1 περ. α'</i>).....	167
1α. Τύπος της συμφωνίας προσφυγής.....	169
1β. Περιεχόμενο της συμφωνίας προσφυγής.....	170
1γ. Νομική φύση της συμφωνίας προσφυγής.....	170

1δ. Δεσμευτικότητα της συμφωνίας προσφυγής.....	172
1ε. Συνέπειες παραβίασης της συμφωνίας προσφυγής.....	174
1στ. Ακυρότητα, Ακυρωσία και Ανατροπή της συμφωνίας προσφυγής.....	175
2. Προσφυγή μετά από κλήση του δικαστηρίου (<i>αρ. 181 παρ. 1 περ. β' και παρ.2</i>).....	177
3. Προσφυγή μετά από διαταγή δικαστικής αρχής άλλου κράτους - μέλους (<i>αρ. 181 παρ. 1 περ. γ')</i>	178
4. Προσφυγή επιβαλλόμενη από τον νόμο (<i>αρ. 181 παρ. 1 περ. δ')</i> - Η υποχρεωτική διαμεσολάβηση (<i>αρ. 182</i>).....	179
4α. Η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης.....	179
4β. Διαφορές υπαγόμενες στην υποχρεωτική προδικασία.....	184
4γ. Περιπτώσεις απρόσφορης υπαγωγής (<i>κυρίως</i>) σε υποχρεωτική διαμεσολάβηση.....	188
4δ. Εξαιρέσεις από την υποχρεωτική υπαγωγή σε διαμεσολάβηση (<i>αρ. 182 παρ. 2 Α</i>).....	190
4ε. Μη αίσια έκβαση - Συνεκτίμηση συμπεριφοράς μερών.....	191
4 στ. Υποχρέωση έγγραφης ενημέρωσης από πληρεξούσιο δικηγόρο.....	192
5. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση και ασφαλιστικά μέτρα (<i>αρ. 181 παρ. 3</i>).....	195
6. Προσφυγή μετά από σύσταση του Εισαγγελέα Πρωτοδικών (<i>181 παρ.4</i>).....	195
B. Συνέπειες προσφυγής	196
1. Προσωρινός αποκλεισμός των δικαστικών διαδικασιών.....	196
2. Αναστολή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών (<i>αρ.185</i>).....	197
3. Κόστος - Αμοιβή - Νομική βοήθεια (<i>αρ. 194</i>).....	205
V. Διαδικασία διαμεσολάβησης (<i>αρ. 183</i>).....	207
A. Εναρκτήριο στάδιο (<i>αρ. 183 παρ. 1, 2, 191 παρ. 1 εδ. β' και παρ. 2, 183 παρ. 5, 8, 188 παρ. 2, 189 παρ. 1 εδ. β', γ', 190 παρ. 1</i>).....	212
B. Κυρίως στάδιο.....	216
1.Καθήκοντα των διαμεσολαβητών (<i>αρ. 188 παρ. 3, 4, 191 παρ. 3, 189, 190</i>).....	218

2. Καθήκοντα των μερών.....	220
3. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.....	222
Γ. Τελικό στάδιο (<i>αρ. 184, 191 παρ. 6, 190 παρ. 5</i>).....	223
1. Αίσια έκβαση.....	224
1α. Σύνταξη του πρακτικού.....	224
1β. Νομική φύση του πρακτικού.....	225
1γ. Ακυρότητα, Ακυρωσία και Ανατροπή αποτελεσμάτων του πρακτικού.....	228
1δ. Εκτελεστότητα.....	229
1ε. Προβληματισμοί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου αναφορικά με την εκτελεστότητα της τελικής συμφωνίας.....	236
2. Μη αίσια έκβαση (<i>αρ. 184 παρ. 3</i>).....	237
3. Ευθύνη των διαμεσολαβητών (<i>αρ. 183 παρ. 8 και 193</i>).....	239
VI. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο (<i>αρ. 183 παρ. 4, 5, 6, 7 και 192</i>).....	243
VII. Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης και αρμοδιότητες αυτής.....	246
Α. Κεντρική Επιτροπή διαμεσολάβησης (<i>αρ. 186</i>).....	246
Β. Αρμοδιότητες Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης (<i>αρ. 187</i>).....	247
VIII. Φορείς Κατάρτισης, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	248
Α. Φορείς Κατάρτισης (<i>αρ. 198, 199, 200, 201</i>).....	248
Β. Διαπίστευση των διαμεσολαβητών (<i>αρ. 202</i>).....	254
Γ. Προσόντα των διαμεσολαβητών - Κώδικας Δεοντολογίας (<i>αρ. 188</i>).....	256
Δ. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών (<i>αρ. 179, 188</i>).....	257
IX. Ενημέρωση κοινού - Μητρώο (<i>αρ. 203</i>).....	262
X. Εκούσια παραίτηση - Αναστολή άσκησης καθηκόντων διαμεσολάβησης (<i>αρ. 204</i>).....	263
XI. Μετάβαση στο ισχύον δίκαιο - Έναρξη ισχύος (<i>αρ. 205, 206</i>).....	264
XII. Ο αντίκτυπος της υποχρεωτικότητας των άρθρων 182, 183 και 194 του Ν. 4512/2018 «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης» - Η Γνωμοδότηση υπ' αριθμόν 34/2018 της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου.....	264
Α. Ο αντίκτυπος της υποχρεωτικότητας των άρθρων 182, 183 και 194 του Ν. 4512/2018 «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης»	264

B. Η Γνωμοδότηση της Διοικητικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου.....	271
1. Η θέση του Εισηγητή - Αρεοπαγίτη.....	272
2. Η Γνωμοδότηση της Διοικητικής Ολομέλειας.....	276
3. Αντιδράσεις επί της Γνωμοδότησης.....	279

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1. Εισαγωγή.....	280
2. Τα άρθρα 209, 210, 212, 213, 214 Κ.Πολ.Δ.....	281
3. Το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ - « <i>Εξώδικη επίλυση διαφοράς</i> ».....	283
4. Το άρθρο 293 Κ.Πολ.Δ - « <i>Διαδικασία και αποτελέσματα συμβιβασμού</i> ».....	286
5. Τα άρθρα 116 Α Κ.Πολ.Δ « <i>Διαμεσολάβηση</i> » και 214 Γ Κ.Πολ.Δ - « <i>Προσφυγή σε διαδικασία διαμεσολάβησης</i> ».....	288
6. Ο συνδυασμός των αρ. 611 « <i>Υποχρεωτική συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς</i> » - αρ. 592 παρ. 3 Κ.Πολ.Δ και αρ. 116 Α - 667 Κ.Πολ.Δ (<i>καταργηθέν</i>)	290
7. Το άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ - « <i>Δικαστική μεσολάβηση</i> ».....	291
I. Η ρύθμιση του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ.....	291
II. Ο δικαστής μεσολαβητής - Ο Πρόεδρος Πρωτοδικών.....	295
III. Η λειτουργία της δικαστικής μεσολάβησης στο Πρωτοδικείο Αθηνών.....	296
8. Συμπέρασμα.....	297

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

**Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ**

1. Από τη δεκαετία 1960 - 1970 έως τη μεταρρύθμιση των κανόνων C.P.R του 1998.....	300
2. Η μεταρρύθμιση των κανόνων C.P.R του 1998.....	304
I. Η Practice Direction (<i>Πρακτικές Οδηγίες ή Οδηγοί Εφαρμογής</i>) και τα Pre-Action Protocols (<i>Προδικαστικά Πρωτόκολλα</i>).....	304
II. Οι κανόνες C.P.R του 1998.....	308
III. Ο αντίκτυπος των μεταρρυθμίσεων του 1998.....	314

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

**ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ
ΤΑΞΗ**

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R.....	320
2. Τύποι διαμεσολάβησης.....	323
I. Ιδιωτική διαμεσολάβηση.....	323
II. Συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση.....	323
III. Δικαστική διαμεσολάβηση.....	329
3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια.....	333
I. Εκούσια προσφυγή.....	333
II. Υποχρεωτική προσφυγή.....	339
A. Φύση υποχρεωτικότητας.....	339
B. Διαταγές προσφυγής στη διαμεσολάβηση (<i>A.D.R Orders</i>).....	340
1. Έννοια και λειτουργία διαταγών προσφυγής.....	340

2. Έκταση επιρροής διαταγών προσφυγής.....	341
Γ. Άρνηση προσφυγής.....	343
1. Κριτήρια διαπίστωσης άρνησης προσφυγής - Η οπτική της νομολογίας.....	343
2. Η επιβολή κυρώσεων λόγω αδικαιολόγητης άρνησης προσφυγής - Η οπτική της νομολογίας.....	346
3. Περιπτωσιολογία δικαιολογημένης άρνησης προσφυγής - Η οπτική της νομολογίας.....	351
4. Η έκταση του δικαστικού ελέγχου για την επιβολή κυρώσεων - Η οπτική της νομολογίας.....	352
III. Συνέπειες προσφυγής.....	353
IV. Κόστος και Νομική βοήθεια.....	354
4. Διαδικασία διαμεσολάβησης.....	356
I. Εναρκτήριο στάδιο.....	357
A. Προκαταρκτικές συναντήσεις.....	357
B. Διορισμός διαμεσολαβητή.....	357
Γ. Συμφωνία προσφυγής.....	360
Δ. Προκαταρκτικές επικοινωνίες.....	361
II. Κυρίως διαδικασία.....	362
A. Διαδικασία.....	362
B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών.....	365
Γ. Καθήκοντα των μερών.....	366
Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.....	367
III. Τελικό στάδιο.....	368

A. Αίσια έκβαση.....	368
B. Μη αίσια έκβαση.....	371
Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών.....	371
5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο.....	372
I. Εμπιστευτικότητα.....	372
A. Έννοια εμπιστευτικότητας.....	372
B. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα.....	374
Γ. Η εμπιστευτικότητα υπό το μικροσκόπιο του ηθικού διλήμματος.....	374
II. Απόρρητο.....	375
A. Έννοια απορρήτου.....	375
B. Εξαιρέσεις από το απόρρητο.....	378
6. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	379
I. Εκπαίδευση.....	379
II. Διαπίστευση.....	383
III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	384
7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης.....	385
I. Διαμεσολάβηση σε υποθέσεις μικροδιαφορών (<i>Small Claims Mediation</i>).....	385
II. Διαμεσολάβηση στην Κοινότητα (<i>Community Mediation</i>) και Διαμεσολάβηση στην γειτονιά (<i>Neighbourhood Mediation</i>).....	387
III. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών (<i>Family Mediation</i>)...	387
IV. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών (<i>Commercial Mediation</i>)...	391

V.	Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών (<i>Labour Mediation</i>).....	392
VI.	Διαμεσολάβηση στο Technological and Construction Court (<i>T.C.C</i>).....	395
VII.	Διαμεσολάβηση στο Patents Court και στο Patents County Court.	395
8.	Συμπέρασμα.....	395

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1.	Η εξέλιξη έως τον C.P.C του 1976.....	398
2.	Από τον C.P.C του 1976 έως σήμερα.....	403

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1.	Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτηση από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R (<i>M.A.R.C</i>).....	409
2.	Τύποι διαμεσολάβησης.....	414
I.	Συμβατική διαμεσολάβηση.....	415
	A. Οι διατάξεις των άρθρων 1530 - 1535 C.P.C.....	415
	B. Οι γενικές διατάξεις των άρθρων 21 έως 21 παρ. 5 του νόμου 95 - 125 της 8 ^{ης} Φεβρουαρίου του 1995.....	416
II.	Δικαστική διαμεσολάβηση.....	417
	A. Οι ειδικές διατάξεις των άρθρων 22 έως 22 παρ. 3 του νόμου 95 - 125 της 8 ^{ης} Φεβρουαρίου του 1995.....	417

B. Οι διατάξεις των άρθρων 131 παρ. 1 έως 131 παρ. 15 C.P.C για τη δικαστική διαμεσολάβηση.....	418
3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια.....	421
I. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση.....	421
A. Εκούσια προσφυγή	421
B. Πρόταση παραπομπής του δικαστηρίου.....	423
Γ. Υποχρεωτική προσφυγή.....	424
II. Συνέπειες προσφυγής.....	424
III. Κόστος και Νομική βοήθεια.....	425
4. Διαδικασία διαμεσολάβησης.....	426
I. Εναρκτήριο στάδιο.....	426
II. Κυρίως διαδικασία.....	428
A. Διαδικασία.....	428
B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών.....	428
Γ. Καθήκοντα των μερών.....	430
Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.....	430
III. Τελικό στάδιο.....	430
A. Αίσια έκβαση.....	430
B. Μη αίσια έκβαση.....	432
Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών.....	432
5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο.....	433
I. Έννοια εμπιστευτικότητας και απορρήτου.....	433
II. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα.....	434

6. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών	434
I. Εκπαίδευση.....	435
II. Διαπίστευση.....	437
III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	438
7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης.....	438
I. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα.....	438
II. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών.....	439
III. Σχολική διαμεσολάβηση.....	445
IV. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών.....	446
V. Διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών.....	448
VI. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών.....	448
8. Συμπέρασμα.....	450

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Από τον Κώδικα Pisanelli έως τη μεταρρύθμιση του 2009.....	452
2. Από τη μεταρρύθμιση του 2009 έως σήμερα.....	458
I. Το άρθρο 60 του (εξουσιοδοτικού) νόμου 69/19 Ιουνίου του 2009.....	458
II. Το ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010 υπό την αρχική του μορφή.....	459
III. Το ν.δ 180/18 Οκτωβρίου του 2010 (όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 145/6 Ιουλίου του 2011).....	461

IV.	Αντίκτυπος υποχρεωτικότητας.....	465
V.	Η απόφαση 272/6 Δεκεμβρίου του 2012 του ιταλικού Συνταγματικού Δικαστηρίου.....	468
VI.	Το «νέο» ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010 (μετά τις τροποποιήσεις του ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013).....	469
VII.	Η Εγκύκλιος της 27 Νοεμβρίου του 2013.....	472
VIII.	Το ν.δ 132/12 Σεπτεμβρίου του 2014.....	475
IX.	Η διαμεσολάβηση στον ιταλικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (C.P.C).....	477

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1.	Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R.....	478
2.	Τύποι διαμεσολάβησης.....	480
I.	Ιδιωτική διαμεσολάβηση.....	480
II.	Συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση.....	481
3.	Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια.....	481
I.	Προσφυγή στη διαμεσολάβηση.....	481
A.	Εκούσια προσφυγή (<i>mediazione facoltativa</i>) (αρ. 4 παρ.1 ν.δ 28/2010).....	481
B.	Υποχρεωτική εξωδικαστική διαμεσολάβηση (<i>mediazione obbligatoria</i>) (5 παρ. 1 -bis ν.δ 28/2010).....	482
Γ.	Υποχρεωτική συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση - Διαμεσολάβηση κατόπιν παραπομπής του δικαστή κατά την	

εκκρεμοδικία σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης (<i>mediazione giudiziale o delegata</i>) (αρ. 5 παρ. 2 - bis ν.δ 28/2010).....	484
Δ. Διαμεσολάβηση προβλεπόμενη σε σχετική ρήτρα (<i>mediazione concordata</i>).....	485
II. Συνέπειες προσφυγής.....	486
III. Κόστος και Νομική βοήθεια.....	487
4. Διαδικασία διαμεσολάβησης.....	490
I. Εναρκτήριο στάδιο.....	490
II. Κυρίως διαδικασία.....	493
A. Διαδικασία.....	493
B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών.....	493
Γ. Καθήκοντα των μερών.....	496
Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.....	496
III. Τελικό στάδιο.....	497
A. Αίσια έκβαση.....	497
B. Μη αίσια έκβαση.....	500
Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών.....	503
5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο.....	504
I. Έννοια εμπιστευτικότητας και απορρήτου.....	504
II. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα και το απόρρητο.....	505
6. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	505
I. Εκπαίδευση.....	505
II. Διαπίστευση.....	507

III.	Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	508
7.	Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης.....	509
I.	Διαμεσολάβηση σε υποθέσεις μικροδιαφορών.....	509
II.	Διαμεσολάβηση στην κοινότητα.....	509
III.	Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών.....	510
IV.	Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών.....	510
V.	Διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών.....	510
VI.	Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών.....	512
8.	Συμπέρασμα.....	512

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΩΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1.	Από τη δεκαετία 1950 - 1960 έως τη θέσπιση του άρθρου 15 a E.G.Z.P.O.....	514
2.	Ο παραδοσιακός ρόλος των γερμανών δικαστών σε σχέση με τη φιλική διευθέτηση των διαφορών.....	516
3.	Το άρθρο 15 a του E.G.Z.P.O.....	517
4.	Η Αναθεώρηση του Z.P.O του 2001.....	519
5.	Ο Νόμος του 2012 για τη διαμεσολάβηση (<i>Mediationsgesetz</i>).....	520

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτηση από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R	523
2. Τύποι διαμεσολάβησης.....	524
I. Η διχοτόμηση κατά τον καθηγητή κ. B. Hess.....	524
A. Αυτόνομη συμβατική διαμεσολάβηση (<i>Vertragsatonomie Mediation</i>).....	524
B. Δικαστική διαμεσολάβηση (<i>Gerichtesbezogene Mediation</i>).....	525
II. Η τριχοτόμηση κατά τον καθηγητή κ. H. Prutting.....	526
A. Εξωδικαστική διαμεσολάβηση (<i>Außergerichtliche Mediation</i>)...526	
B. Η διαμεσολάβηση στο πλαίσιο του δικαστηρίου (<i>Gerichtsnah</i> <i>Mediation</i>).....	526
Γ. Γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση (<i>Echte Gerichtsmediation</i>)....	528
III. Κριτική δικαστικής διαμεσολάβησης (<i>ενδοδικαστικής κατά τον</i> <i>καθηγητή κ. Hess, και γνήσιας δικαστικής κατά τον καθηγητή κ.</i> <i>Prutting</i>).....	530
3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια.....	533
I. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση.....	533
A. Εκούσια προσφυγή.....	533
B. Υποχρεωτική προσφυγή.....	534
Γ. Αποτίμηση υποχρεωτικότητας.....	534
II. Συνέπειες προσφυγής.....	535
III. Κόστος και Νομική βοήθεια.....	536
4. Διαδικασία διαμεσολάβησης.....	537
I. Εναρκτήριο στάδιο.....	537
II. Κυρίως στάδιο.....	538

A. Διαδικασία.....	538
B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών.....	538
Γ. Καθήκοντα των μερών.....	541
Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.....	542
III. Τελικό στάδιο.....	543
A. Αίσια έκβαση.....	543
B. Μη αίσια έκβαση.....	545
Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών.....	545
5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο.....	546
I. Έννοια εμπιστευτικότητας και απορρήτου.....	546
II. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα.....	546
6. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	547
I. Εκπαίδευση.....	547
II. Διαπίστευση.....	549
III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.....	549
7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης.....	551
I. Διαμεσολάβηση στις υποθέσεις μικροδιαφορών.....	551
II. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα.....	551
III. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών.....	552
IV. Σχολική διαμεσολάβηση.....	553
V. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών.....	553
VI. Διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών.....	554
VII. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών.....	554

8. Συμπέρασμα.....	555
--------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ, ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Η διαμεσολάβηση · «εναλλακτική δικαιοσύνη» ή «συμπλήρωμα» των δικαστικών διαδικασιών;.....	557
2. Η υποχρεωτικότητα · εμπόδιο πρόσβασης στη δικαιοσύνη ή τελευταία ευκαιρία για διάλογο;.....	561
3. Σκέψεις ως προς τον εκούσιο χαρακτήρα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση - Η ερμηνεία της Αιτιολογικής Σκέψης 13 από τον έλληνα νομοθέτη.....	570
4. Η διαμεσολάβηση · εξοικονόμηση κόστους ή πρόσθετη επιβάρυνση;.....	574
5. Οι κυρώσεις.....	577
6. Ο διαμεσολαβητής · δικηγόρος; δικαστής; ή άλλος;.....	579
I. Διαμεσολάβηση από δικηγόρο.....	580
II. Διαμεσολάβηση από δικαστή.....	581
7. Η ενεργοποίηση του δικαστικού κλάδου - Μια (έως σήμερα) ανεκμετάλλευτη δυνατότητα.....	584
8. Σχολική διαμεσολάβηση.....	587
9. Κριτικές παρατηρήσεις. Η διαμεσολάβηση ως «εχθρός προ των πυλών».....	588
10. Επίλογος.....	594

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.A.A	American Arbitration Association
A.B.A	American Bar Association
A.C.A.S	Advisory Conciliation and Arbitration Service
A.D.R	Alternative Dispute Resolution
A.D.R.A	Administrative Dispute Resolution Act
A.E.M	Association of European Mediators
A.N.M	Association National e des Mediateures
A.P.M.F	Asia pacific Mediation Forum
A.P.M.F	Association pour la Promotion de la Mediation Familial -
B.A.F.M.	Bundesarbeitsgemeinschaft fur Familienmediation
B.A.T.N.A	Best Alternative to a Negotiated Agreement
B.G.B	Bürgerliches Gesetzbuch
B.M.W.A	Bundesverband <i>Mediation</i> in Wirtschaft und Arbeitswelt e.V
C.A.F.C.A.S.S	The Children and Family Court Advisory and Support Service
C.A.R.A.	Centre d' Arbitrage et de Mediation Rhone - Alpes
C C.P.	Codice di Procedura Civile
C.C.R	County Court Rules
C.E.D.R	Centre for Effective Dispute Resolution
C.E.M.A.R.C	Centre for Studies of Alternative Modes of Settlement
C.C.J E	Consultive Council of European Judges
C.C.B.E	Council of Bars and Law Societies of Europe
C.E.P.E.J	European European Commission for the Efficiency of Justice
C.P.C	Civil Mediation Council
C.P.R	Civil Procedure Rules
C.I.P.D	Chartered Institute of Personnel and Development
C.J.R.A	Civil Justice Reform Act

C.P.C	Code de Procedure Civile
C.R.S	Community Relation Service
C.S.P	Court Settlement Process
C.L.C.J	Comite de Controle Judiciaire
C.M.A.P	Centre de Mediation et d' Arbitrage de Paris
C.N.A.S.M.F	Comite National des Associations et Services de Mediation Familiale
C.N.M	Centre National de la Mediation
C.N.C.M.F	Conseil National Consultative de la Mediation Familial
C.R.C	Centre de Resolution de Conflits
E.N.E	Early Neutral Evaluation
E.E.J – Net	European Extra – Judicial Network
E.U.C.O.N	European Institute for Conflict Management
F.A.S	French Arbitration Association
F.M.A	Family Mediation Association
F.M.C	Family Mediation Council
F.P.R	Family Procedure Rules
F.D.R	Financial Dispute Resolution
F.H.D.R.A	First Hearing Dispute Resolution Appointment
F.E.N.A.M.E.F	Federation Nationale de la Mediation Familiale
G.R.P.P	General Revision of Public Policies
G.E.M.M.E	European Association of Judges for Mediation
H.M.C.S	Her Majesty's Court Service
H.C	High Court
I.C.C	International Chamber of Commerce
I.C.S.I.D	Centre for Settlement of Investement Disputes
I.V.A.N.E.M	Institute National del' Aide aux Victims et de Mediation
I.F.O.M.E.N.E	Institute of Training for Mediation and Negotiation
I.E.A.M	L' Institut d' Expertise, d' Arbitrage et de Mediation

I.M.C.D	Independent Mediation for Clinical Disputes
J.A.M.S	Judicial Arbitration and Mediation Services
J.A.F	Juge aux affaires familiales
L.E.A.A	Law Enforcement Assistance Administration
M. A.R.C	Modes Alternatives de Resolution des Conflits
M.A.R.D	Modes Amiables de Resolution de Differends
M.E.D.A.L	The International Mediation Services Alliance
M.S.E.O	Mediation Settlement Enforcement Order
M.I.A.M'S	Mediation Information and Assessment Meetings
N.A.F.C.M	National Association for Community Mediation
N.C.C.U.S.L	National Conference of Commissioners on Uniform State Laws
NMH	National Mediation Helpline
O.U.A	Organismo Unitario dl' Avvocatura
O.H.C.H.R	International Covenant on Civil and Political Rights
P.D	Practice Direction
R.S.C	Supreme Court Rules
R.E.D.R.E.S.S	Resolve Employment Disputes Reach Equitable Solution Swiftly
S.J.I	State Justice Institute
T.C.C	Technological and Construction Court
U.M.A	Uniform Mediation Act
U.C.L.A	University of California Los Angeles
U.N.E.S.C.O	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
W.A.T.N.A	Worst Alternative to a Negotiated Agreement
Z.Z.P	Zeitschrift fur Zivilprozes
Z.P.O	Zivilprozessordnung
A.Π	Άρειος Πάγος
α.ν	Αναθεωρητικός Νόμος

Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε	Δελτίο Ανωνύμων Εταιριών και Εταιριών Περιορισμένης Ευθύνης
Δ	Δίκη
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Ε.Σ.Δ.Α	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950)
Ε.Κ.Δ.Δ	Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για Διαμεσολαβητές
Ε.Τ.Ε.Δ	Εναλλακτικοί Τρόποι Επιλύσεως των Διαφορών
Ι.Δ.Δ	Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο
Ι.Δ.ΜΕ	Ινστιτούτο Δικονομικών Μελετών
Κ.Δ.Δ.Δ.	Κώδικας Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών
Κ.Ε.Δ	Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης
Κ.Πολ.Δ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Κ.Υ.Α	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ν.δ	Νομοθετικό Διάταγμα
Ν.Π.Δ.Δ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ο.ΜΕ.Δ	Οργανισμός Μεσολάβησης και Διαιτησίας
Σ.Ε.Κ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Σ.Σ.Ε	Συλλογική Σύμβαση Εργασίας
Σ.Λ.Ε.Ε	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Υ.Α	Υπουργική απόφαση

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Η έκδοση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ της 21^{ης} Μαΐου 2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου του 2008 «για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις» επέφερε αλυσιδωτές αντιδράσεις στην εθνική νομοθεσία των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Με καταληκτική ημερομηνία συμμορφώσεως (αρ. 12 Οδηγίας) την 21^η Μαΐου του 2011, τα κράτη - μέλη θέσπισαν τα δικά τους εθνικά πλαίσια διαμεσολάβησης.

Η χώρα μας συμμορφώθηκε με την ανωτέρω υποχρέωσή της με τη θέσπιση του Ν. 3898/2010 «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις». Παρά τη θετική υποδοχή του νόμου, η διάδοση της διαμεσολάβησης στη χώρα μας χαρακτηρίζεται, έως σήμερα, μάλλον, περιορισμένη. Τα «λιμνάζοντα ύδατα» επιχειρούν να ταράξουν - ορισμένες φορές με επιτυχία - οι πρωτοβουλίες πλείστων φορέων. Πιο πρόσφατη εξ' αυτών είναι η νομοθετική πρωτοβουλία των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018 με τίτλο «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης».

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η παρουσίαση του θεσμού της διαμεσολάβησης, αρχικώς, στην έννομη τάξη των Η.Π.Α και εν συνεχεία με «ε φ α λ τ ή ρ ι ο» τις κοινοτικές πρωτοβουλίες - με προεξέχουσα την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ - στην ελληνική, αγγλική, γαλλική, ιταλική και γερμανική έννομη τάξη. Απώτερος στόχος είναι η αξιοποίηση των προβληματισμών που θα γεννηθούν για ένα ακόμη καλύτερο σύστημα διαμεσολάβησης. Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη ο τρόπος παρουσίασης σε κάθε έννομη τάξη είναι παρεμφερής.

Η διατριβή αποτελείται από εννέα (9) μέρη.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ**» εξετάζεται, συνοπτικά, η πολιτική δίκη ως «εργαλείο» του αστικού δικονομικού δικαίου και η διαμεσολάβηση ως «σημαιοφόρος» των διαδικασιών A.D.R. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στην καταγωγή της διαμεσολάβησης, στην έννοια αυτής, στην οριοθέτησή της (από τις συνήθειες διαδικασίες A.D.R) και στις «αρετές» της. Οι «αρετές» αυτές συνοδεύονται από την παράθεση περιπτώσεων σημαντικών διεθνών κρίσεων (όπως μας τις παρουσιάζει ο έμπειρος γερμανός διαμεσολαβητής κ. Besemer), οι οποίες εκτονώθηκαν ή επιλύθηκαν με διαμεσολάβηση και από δύο (2) παραδείγματα πραγματικών διαμεσολαβήσεων, που αφηγήθηκε η έμπειρη (σε θέματα διαμεσολάβησης) γαλλίδα δικαστική λειτουργός κ. B. Brenneur, κατά τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου για τη Διαμεσολάβηση,

που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το 2010. Τα παραδείγματα του κ. Besemer και της κ. Brenneur, είναι βέβαιον ότι θα «κεντρίσουν» το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ**» εξετάζεται η διαμεσολάβηση στην «κοιτίδα» της, στις Η.Π.Α. Προηγείται μια ιστορική αναδρομή από τις πρώτες μορφές διαμεσολάβησης έως σήμερα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι απόψεις έμπειρων καθηγητών Πανεπιστημίων των Η.Π.Α και του Καναδά, εξετάζεται η φιλοσοφία της διαμεσολάβησης, αναδεικνύεται ο ρόλος των δικαστηρίων στην προώθησή της και διατυπώνονται - *υπό τη σκοπιά του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου* - ορισμένες βασικές επιφυλάξεις για την εφαρμογή της. Ακολούθως, εξετάζονται η προσφυγή στη διαμεσολάβηση, οι συνέπειες αυτής, το κόστος επιχείρησής της και η δυνατότητα χορηγήσεως νομικής βοήθειας. Κατόπιν, εξετάζεται η διαδικασία διεξαγωγής της και παρουσιάζονται παράλληλα - *υπό την αμερικανική οπτική* - τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, των μερών και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους. Έπεται η εξέταση ζητημάτων σχετικά με την εμπιστευτικότητα, την εκπαίδευση, τη διαπίστευση και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών. Τέλος, παρουσιάζεται η επιχείρηση της διαμεσολάβησης σε κάποια ειδικότερα πεδία διαφορών.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ**» εξετάζονται οι πρωτοβουλίες του κοινοτικού (πλέον από 1/12/2009) ενωσιακού νομοθέτη. Υπενθυμίζονται οι κυριότερες κοινοτικές Συστάσεις και παρουσιάζονται η Πράσινη Βίβλος (2002) για τους Εναλλακτικούς Τρόπους Επιλύσεως των Διαφορών (E.T.E.Δ), ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές (E.K.Δ.Δ) (2004), η Πρόταση Οδηγίας (2004) και η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου του 2008 (για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις).

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ**» εξετάζεται η διαμεσολάβηση στην Ελλάδα. Αρχικώς, γίνεται μια ιστορική αναδρομή στις φιλικές μορφές διευθετήσεως/επιλύσεως των διαφορών από την Αρχαιότητα έως σήμερα. Από την αναδρομή αυτήν, ο αναγνώστης θα διαπιστώσει ότι οι διαδικασίες αυτές, όχι μόνον δεν είναι «ξένες» για το νομικό σύστημα της χώρας μας, αλλά ότι αποτελούν (προσλαμβάνουσες ποικιλία μορφών) διαχρονικό θεσμό της ελληνικής νομικής παράδοσης και του - *υπηρετούντος αυτήν* - αστικού δικονομικού δικαίου. Κατά την (ίδια) αναδρομή χωρούν και κάποιες αναφορές στις σημαντικότερες νομοθετικές πρωτοβουλίες με σκοπό την επιτάχυνση

της πολιτικής δίκης. Οι πρωτοβουλίες αυτές - σε συνδυασμό με τις κοινοτικές πρωτοβουλίες - οδήγησαν στη διαμόρφωση του ισχύοντος πλαισίου για τη διαμεσολάβηση στην χώρα μας. Ακολούθως, παρουσιάζεται (συνοπτικά για λόγους πληρότητας), ο Ν. 3898/2010 «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις» και εν συνεχεία, το ισχύον δίκαιο, όπως ρυθμίζεται από τις διατάξεις των άρθρων 178-206 του Ν. 4512/2018 «Ρυθμίσεις σχετικές με τον θεσμό της διαμεσολάβησης». Κατά την παρουσίαση του ισχύοντος δικαίου, θα γίνει και ανάπτυξη ειδικότερων θεωρητικών ζητημάτων όπως η νομική φύση της συμφωνίας προσφυγής, της τελικής συμφωνίας, η εκτελεστότητα αυτής και άλλα. Εν συνεχεία, εξετάζονται οι διατάξεις του αστικού δικονομικού δικαίου για την απόπειρα συμβιβασμού (συνοπτικά) (αρ. 209, 210, 212, 213, 214, 214 Α Κ.Πολ.Δ), για το δικαστικό συμβιβασμό (συνοπτικά) (αρ. 293 Κ.Πολ.Δ), τη δικαστική μεσολάβηση (αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ) και τη διαμεσολάβηση (αρ. 116 Α Κ.Πολ.Δ και αρ. 214 Γ Κ.Πολ.Δ).

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ**» εξετάζεται η διαμεσολάβηση στην Αγγλία. Οι «κοινές» νομικές παραδόσεις Αγγλίας - Η.Π.Α συνέβαλαν καθοριστικά, ώστε η διαμεσολάβηση να υιοθετηθεί από την αγγλική έννομη τάξη πιο αποτελεσματικά από κάθε άλλη (τουλάχιστον) ευρωπαϊκή. Αύθις, προηγείται μια ιστορική αναδρομή (με αφετηρία τη δεκαετία 1960 - 1970), η οποία - σε πρώτη φάση - ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της ιστορικής μεταρρύθμισης των κανόνων C.P.R του 1998 από τον Lord Woolf. Η εξέταση αυτής της μεταρρύθμισης κρίνεται απαραίτητη, δεδομένου ότι οι νέοι C.P.R (1998) - σε συνδυασμό με τις αλλαγές που είχαν ήδη ωριμάσει με την έκδοση (από τα δικαστήρια) σειράς οδηγιών εφαρμογής (Practice Directions), την πρόβλεψη προδικαστικών πρωτοκόλλων (Pre Action Protocols) και την καθιέρωση (από τα δικαστήρια) της πρακτικής της ενεργούς διαχείρισης της υποθέσεως (Case Management) - δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την «άνθιση» της διαμεσολάβησης. Με **βασικό λοιπόν αξίωμα** την «ορθή και ενεργή διαχείριση των υποθέσεων», με **βασικούς πυλώνες** τη σταθερή και σημαντική συμβολή της δικαστικής εξουσίας και τις «ηράκλειες» προσπάθειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η αγγλική έννομη τάξη οργάνωσε με επιτυχία το θεσμό της διαμεσολάβησης. Εν συνεχεία, εξετάζεται ο αντίκτυπος της μεταρρύθμισης του 1998, ειδικά, ως προς τη διαμεσολάβηση, με σημείο αναφοράς την αγγλική νομολογία. Όπως θα διαπιστώσουμε, τα αγγλικά δικαστήρια **ενθαρρύνουν**, ποικιλοτρόπως, και σε κάθε ευκαιρία (πριν ή και κατά την εκκρεμοδικία), την προσφυγή στη διαμεσολάβηση.

Ακολούθως, παρουσιάζεται το κυρίως πλαίσιο του θεσμού. Επιχειρείται ο προσδιορισμός της έννοιας της διαμεσολάβησης, η οριοθέτησή της από άλλες διαδικασίες A.D.R και η κατηγοριοποίηση των τύπων της με ιδιαίτερη μνεία στο «*ακανθώδες*» ζήτημα της επιχείρησής της από εν ενεργεία δικαστές. Κατόπιν, παρουσιάζεται η προσφυγή στη διαμεσολάβηση. Η υποχρεωτικότητα της προσφυγής αποτελεί ένα δεύτερο «*ακανθώδες*» ζήτημα και ερευνάται διεξοδικά, διότι συνιστά απόκλιση από την παραδοσιακή πρακτική της εκούσιας προσφυγής, αλλά και πεδίο πειραματισμών για τους εθνικούς νομοθέτες των κρατών - μελών. Η έρευνα της υποχρεωτικότητας χωρεί και υπό το πρίσμα της αγγλικής νομολογίας, η οποία με σημείο αναφοράς το δόγμα των κανόνων C.P.R «*dealing with cases justly*» αξιολογεί και κρίνει τη συμπεριφορά των συμμετεχόντων κατά τη διαμεσολάβηση, εστιάζοντας αφενός στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η υποχρεωτικότητα της προσφυγής με την έκδοση ειδικών διαταγών (*A.D.R orders*), αφετέρου στην άρνηση των μερών να προσφύγουν σε αυτήν. Ακολούθως, εξετάζονται οι συνέπειες της προσφυγής στη διαμεσολάβηση, το κόστος επιχείρησής της και η δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας στους οικονομικά ασθενέστερους. Εν συνεχεία, εξετάζεται η διαδικασία διεξαγωγής της και παρουσιάζονται παράλληλα - *υπό την αγγλική οπτική* - τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, των μερών και των πληρεξούσιων δικηγόρων τους, με αντικείμενο έρευνας το έργο έμπειρων άγγλων solicitors και καθηγητών αγγλικών Πανεπιστημίων. Κατόπιν, εξετάζεται το πλαίσιο της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου [*σε όλες τις εκφάνσεις του (legal advice privilege, litigation privilege, without prejudice privilege)*] και αναδεικνύονται τα ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση, τη διαπίστευση και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών. Τέλος, παρουσιάζεται η επιχείρηση της διαμεσολάβησης σε κάποια ειδικότερα πεδία διαφορών.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ**» εξετάζεται η διαμεσολάβηση στη Γαλλία. Αρχικώς, γίνεται μια ιστορική αναδρομή, από την οποία θα διαπιστώσουμε ότι οι φιλικές διαδικασίες επιλύσεως των διαφορών αποτελούν «*διαχρονική αξία*» και στη γαλλική έννομη τάξη. Παρουσιάζεται το γαλλικό πλαίσιο διαμεσολάβησης υπό το πρίσμα, κυρίως, του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995 (*αλλά και άλλων νομοθετημάτων*), επιχειρείται ο προσδιορισμός της έννοιας της διαμεσολάβησης και η οριοθέτησή της από άλλες διαδικασίες φιλικής διευθετήσεως/επιλύσεως των διαφορών και, ιδίως, το συμβιβασμό και τη συμφιλίωση. Ακολούθως, παρουσιάζονται οι τύποι της

διαμεσολάβησης, η προσφυγή σε αυτήν οι συνέπειες αυτής, το κόστος επιχείρησής της και η δυνατότητα χορηγήσεως νομικής βοήθειας. Κατόπιν, εξετάζεται η διαδικασία διεξαγωγής της και παρουσιάζονται παράλληλα - *υπό την γαλλική οπτική* - τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, των μερών και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους, με αντικείμενο έρευνας το έργο έμπειρων καθηγητών γαλλικών Πανεπιστημίων. Εν συνεχεία, εξετάζεται το πλαίσιο της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου καθώς και ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση, τη διαπίστευση και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών. Τέλος, παρουσιάζεται η επιχείρηση της διαμεσολάβησης σε κάποια ειδικότερα πεδία διαφορών.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ**» εξετάζεται η διαμεσολάβηση στην Ιταλία. Προηγείται η συνήθης ιστορική αναδρομή, από την οποία θα διαπιστώσουμε ότι οι φιλικές διαδικασίες επιλύσεως των διαφορών έχουν μακρά παράδοση και στην γείτονα χώρα και υποστηρίζονται, σημαντικά, από τα Εμπορικά Επιμελητήρια και τη δικαστική εξουσία. Εξετάζεται το πλαίσιο της διαμεσολάβησης υπό το πρίσμα, αρχικά, του ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010, με το οποίο θεσπίσθηκε μεταξύ άλλων διαδικασία υποχρεωτικής προσφυγής στη διαμεσολάβηση για ορισμένες κατηγορίες διαφορών. Εν συνεχεία, παρουσιάζονται οι εξελίξεις που οδήγησαν δύο (2) έτη αργότερα στην κατάργησή του (ν.δ 28/ 4 Μαρτίου 2010), με την έκδοση της αποφάσεως του ιταλικού Συνταγματικού Δικαστηρίου (υπ' αριθμόν 272 της 6 Δεκεμβρίου του 2012) (κυρίως λόγω των αντιδράσεων ως προς την υποχρεωτικότητα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση), αλλά και η επαναφορά του ως «νέο» ν.δ 28/2010 με το ν.δ. 69/2013. Παράλληλα, παρουσιάζεται και το ν.δ 180/2010, με βάση το οποίο δημιουργήθηκε το ισχύον πλαίσιο των οργανισμών διαμεσολάβησης. Με σημείο αναφοράς τα ανωτέρω νομοθετήματα εξετάζονται ζητήματα όπως η έννοια της διαμεσολάβησης, η οριοθέτησή της από άλλες διαδικασίες A.D.R, οι τύποι της, η προσφυγή σε αυτήν και οι συνέπειες αυτής, το κόστος επιχείρησής της και η δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας. Εν συνεχεία, εξετάζεται η διαδικασία διεξαγωγής της και παρουσιάζονται παράλληλα - *υπό την ιταλική οπτική* - τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, των μερών και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους με αντικείμενο έρευνας το έργο έμπειρων καθηγητών ιταλικών Πανεπιστημίων. Ακολούθως, εξετάζεται το πλαίσιο της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου και αναδεικνύονται ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση, τη διαπίστευση και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.

Τέλος παρουσιάζεται η επιχείρηση της διαμεσολάβησης σε κάποια ειδικότερα πεδία διαφορών.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΩΟ**» εξετάζεται η διαμεσολάβηση στη Γερμανία. Προηγείται αύθις, η συνήθης ιστορική αναδρομή, από την οποία θα διαπιστώσουμε ότι η διαμεσολάβηση έχει μακρά παράδοση και στη Γερμανία και υποστηρίχθηκε σημαντικά - *μεταξύ άλλων* - και από τη δικαστική εξουσία. Εν συνεχεία, εξετάζονται οι σχετικές πρωτοβουλίες έως τη θέσπιση του σχετικού με τη διαμεσολάβηση γερμανικού Νόμου του 2012 (*Mediationsgesetz*). Ακολούθως, παρουσιάζεται η έννοια της διαμεσολάβησης, η οριοθέτησή της από άλλες διαδικασίες A.D.R, οι τύποι της διαμεσολάβησης, η προσφυγή σε αυτήν και οι συνέπειες αυτής, το κόστος επιχείρησής της και η δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας. Κατόπιν, εξετάζεται η διαδικασία διεξαγωγής της και παρουσιάζονται - *υπό τη γερμανική οπτική* - τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, των μερών και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους, με αντικείμενο έρευνας το έργο έμπειρων καθηγητών γερμανικών Πανεπιστημίων αλλά και διαμεσολαβητών. Επίσης, εξετάζεται το πλαίσιο της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου και αναδεικνύονται ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση, τη διαπίστευση και την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών. Τέλος, παρουσιάζεται η επιχείρηση της διαμεσολάβησης σε κάποια ειδικότερα πεδία διαφορών.

Στο «**ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ**» λαμβάνουν χώρα κάποιες κριτικές, συγκριτικές και συμπερασματικές παρατηρήσεις οι οποίες, ευκτέον είναι να χρησιμεύσουν και ως πεδίο de lege ferenda προβληματισμού.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αφ' ης στιγμής οι ανθρώπινες κοινωνίες άρχισαν να συγκροτούνται οργανωμένα, η περί αυτοδικίας αντίληψη, σταδιακά, παραμερίστηκε και κρίθηκε ορθότερο η απονομή της δικαιοσύνης να ανατεθεί σε τρίτα πρόσωπα με βάση το δίκαιο, το έξοχο, αυτό δημιούργημα του ανθρώπου. Έκτοτε, η εκ του δικαίου συγκροτούμενη έννομη τάξη διαπλάσσεται βάσει του θετικού δικαίου, ενώ οι κανόνες και οι αρχές αυτού συνδέονται κατά λογική και νοηματική αλληλουχία, συνάπτοντες αρμονικά συστηματική ενότητα¹. Η συμπεριφορά των κοινωνιών του δικαίου υπαγορεύεται από τους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου, ενώ η διάγνωση, η προστασία και η πραγμάτωση των έννομων σχέσεων και των δικαιωμάτων τους ρυθμίζεται, συμπληρωματικά, από τους κανόνες του δικονομικού δικαίου². Το τελευταίο διαπλάσσεται εν συνδέσμω προς την ουσιαστική έννομη τάξη, τελεί σε υπηρετική σχέση προς αυτήν³ και επιδιώκει τη διασφάλιση της επιβολής του ουσιαστικού δικαίου.

Ο αρχαιότερος και συνάμα σπουδαιότερος κλάδος δικονομικού δικαίου είναι ο κλάδος του αστικού δικονομικού δικαίου. Η πολιτική δίκη ενσαρκώνει το δικονομικό δίκαιο αποτελώντας το μοναδικό μέσο έννομης προστασίας των δικαιωμάτων των κοινωνιών, όταν αυτοί δεν συμμορφώνονται με ου νόμου, ενώ παράλληλα παρέχει «θεραπεία» δικαίου⁴. Ο βαθμός ανταπόκρισης της πολιτικής δίκης στις υψηλές -

¹ Ρήγας Β, «Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας», 2011, σ. 2.

² Νίκας Ν, «Πολιτική Δικονομία Ι», 2003, σ. 5,6,10. Επισημαίνει χαρακτηριστικά ο Αριστοτέλης στα Ηθικά Νικομάχεια Α 1094 «Η σκέψη από μόνη της δεν κινεί τίποτε παρά μόνον η πρακτική κατευθυνόμενη προς έναν σκοπό σκέψη».

³ Ράμμος Γ, «Εγχειρίδιο Αστικού Δικονομικού Δικαίου», Τόμος Α', σ. 3. Αναφορικά με την τελολογική σύνδεση ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου ο καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γ. Ράμμος είχε επισημάνει ότι «το δικονομικό δίκαιο ή η δικονομία δύναται να οριστεί ως το σύνολο κανόνων του δικαίου, οίτινες καθορίζουν τα όργανα και τον τρόπο της παροχής ή της πραγματοποίησης της υπό του ουσιαστικού δικαίου προβλεπόμενης εννόμου προστασίας».

⁴ Όπως είχε επισημάνει ο καθηγητής κ. Μητσόπουλος (στην εναρκτήρια τοποθέτησή του στο πλαίσιο του 16^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων) αναφορικά με τη σπουδαιότητα και τη δυσκολία του δικονομικού δικαίου, «ο κλάδος του δικονομικού δικαίου είναι εξ' ορισμού δύσκολος, διότι ασχολείται με τη φάση εκείνη του δικαίου, κατά την οποία μετατρέπεται η κανονιστική ισχύς σε πραγματική δια μέσω του λεπτού και αξιόλογου έργου της απονομής της δικαιοσύνης».

«θεραπευτικές» - απαιτήσεις της εννόμου τάξεως συνδέεται, άρρηκτα, με την τυπικότητα των κανόνων της (*ius strictum*), η οποία αποτρέπει κάθε είδους αυθαιρεσία. Όπως είχε επισημαίνει ο καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και ακαδημαϊκός κ.. Γ. Μητσόπουλος «τότε μόνον η έννομος τάξις υπηρετεί την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, όταν η επί ίσοις όροις εφαρμογή των ουσιαστικού δικαίου κανόνων διασφαλίζεται δια προκαθορισμένων δικονομικών κανόνων επί ίσοις όροις ωσαύτως εφαρμοζομένων»⁵. Η τυπικότητα, λοιπόν, αναπτύσσει ξεχωριστή δυναμική, αξιώνει διαφάνεια, σαφήνεια και βεβαιότητα δικαίου, εξυπηρετώντας τον πρωτεύοντα σκοπό της πολιτικής δίκης, την εξαγωγή ορθής δικαστικής κρίσεως⁶.

Ωστόσο, εκτός από τον ανωτέρω πρωτεύοντα σκοπό, δεν πρέπει να παροράται ο δευτερεύων, αλλά επίσης σημαντικός σκοπός, αυτός της ταχύτητας της απονομής της δικαιοσύνης⁷, ο οποίος επίσης ικανοποιεί αφενός την δικονομικής φύσεως αξίωση παροχής έννομης προστασίας, δηλαδή το προς αγωγή δικαίωμα⁸, αφετέρου την αξίωση απονομής του δικαίου, που έχει χαρακτήρα συνταγματικής εγγυήσεως κατά του Κράτους⁹.

⁵ **Μητσόπουλος Γ**, «Η θεωρία του αστικού δικονομικού δικαίου», Δ 1 (1968), σελ. 19.

⁶ **Leopold D**, (Προσφώνηση Κ. Μπέη), «Η πολιτική ιδεολογία της αστικής δίκης», Δ 14 (1983), σ. 425.

⁷ **Κεραμεύς Κ**, Νομικές Μελέτες II, 1994, «Σύγχρονα προβλήματα απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης», σ. 71. Σύμφωνα με την επισήμανση του καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χ. Φραγκίστα στον πρόλογο του πρώτου τεύχος του περιοδικού «ΔΙΚΗ», η δίκη θα έχει πάντοτε ως οδηγούς δύο (2) κύριους σκοπούς «πρώτον την ορθή κρίση των διαφορών» και «δεύτερον την ταχεία παροχή της προσφόρου δικαστικής προστασίας». Η σημασία της παραμέτρου του χρόνου συνάγεται ερμηνευτικά από το άρθρο 20 του Συντάγματος και τονίζεται από το αρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α.

⁸ Η **αξίωση παροχής έννομης προστασίας** κατοχυρώνεται (κατά βάση) από τον Κ.Πολ.Δ και δημιουργεί υποχρεώσεις για το δικαστή, ο οποίος - δρώντας εντός των τεταγμένων θεσμικών και οικείων λειτουργικών πλαισίων - πρέπει να εξασφαλίζει με την έκδοση ορθών αποφάσεων την πραγμάτωση του ουσιαστικού δικαίου. Ο δικαστής έχει υπηρεσιακό καθήκον να μην αρνησιδικήσει και επί αμφιβόλων νομικών ζητημάτων να ανεύρει το δίκαιο, ακολουθώντας τις ερμηνευτικές μεθόδους.

⁹ Η **αξίωση απονομής του δικαίου** κατοχυρώνεται από το αρ. 6 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α και το αρ. 20 παρ.1 Συντάγματος συμπληρούμενη δια του δικαιώματος ακρόασεως (αρ. 20 παρ. 2 Σ) και δημιουργεί υποχρεώσεις για το Κράτος. Δυνάμει αυτής, ο νομοθέτης καθιδρύει τον απαραίτητο δικαιοδοτικό μηχανισμό και τάσσει τους όρους της εντός αυτού άρσεως των διαφορών.

Η σημασία της «ταχύτητας» επισημαίνεται, διαχρονικά, και από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α), η οποία, συχνά, αναδεικνύει διάφορα - διαπιστωτικά της καθυστέρησης απονομής της δικαιοσύνης - κριτήρια όπως την πολυπλοκότητα της εκάστοτε υποθέσεως, τη δικονομική συμπεριφορά των διαδίκων και των αρμοδίων αρχών και τη σπουδαιότητα των συμφερόντων των μερών. Τα κριτήρια αυτά σε συνδυασμό με τις (συνήθεις) οργανωτικές αδυναμίες του δικαστικού συστήματος ενισχύουν το φαινόμενο της καθυστέρησης¹⁰.

Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι το αίτημα για ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης, αναμενόμενα, εξακολουθεί να συνοδεύει τις περισσότερες προσπάθειες νομοθετικής μεταρρύθμισης¹¹. Στο βαθμό που αυτές επιτυγχάνουν την αποτελεσματική διαχείριση των διαθέσιμων δικονομικών μέσων, υπηρετούν, ικανοποιητικά, την αρχή της οικονομίας της δίκης και επιτυγχάνουν την ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης. Δυστυχώς, όμως, παρά τις αρκετές νομοθετικές επεμβάσεις¹², το φαινόμενο της καθυστέρησης δεν έχει, έως σήμερα, αντιμετωπισθεί, ίσως διότι η αντιμετώπισή του είναι εξ' ορισμού δύσκολη, ίσως διότι η επιδείνωση του οφείλεται στις άστοχες ή μη επαρκείς προσπάθειες της νομοθετικής εξουσίας, ίσως, διότι τα (αλληπάλληλα) νομοθετικά μέτρα ποτέ δεν προήλθαν από αυτοδύναμη πρωτοβουλία του νομοθέτη, με σκοπό τη βελτίωση της εκάστοτε διαμορφωθείσας καταστάσεως, αλλά πάντοτε εξέφραζαν την προσπάθειά του να θέσει μια γραμμή άμυνας κατά της περαιτέρω επιβράδυνσης της δίκης. Καθώς λοιπόν το κάθε προηγούμενο νομοθετικό μέτρο αποδεικνυόταν αλυσιτελές, ο νομοθέτης επιχειρούσε νέες τροποποιήσεις, με τα ίδια κατά κανόνα αποτελέσματα. Η διαπίστωση αυτή καταδεικνύει ότι τα αίτια του φαινομένου της καθυστέρησης, αλλά και οι τρόποι αντιμετώπισής του, μάλλον πρέπει να αναζητηθούν και εκτός του πεδίου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Στην εποχή

¹⁰ Το φαινόμενο της καθυστέρησης χαρακτηρίζεται συχνά (μεταφορικά) και ως αρνησιδικία.

¹¹ Το απόφθεγμα της Σκοτσέζας Mc Intosh «*Life is short but legal proceedings are long*» - *Η ζωή είναι σύντομη και οι δίκες μακρές*», που ανέφερε κατά τις εργασίες του 16^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, προλογίζοντας την εισήγησή του, ο καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Κ. Πολυζωγόπουλος περιγράφει με σαφήνεια το φαινόμενο της καθυστέρησης της πρωτοβάθμιας πολιτικής δίκης.

¹² **Σταματόπουλος Σ**, «*Η αρχή της οικονομίας της δίκης*», (2003), σ. 41,42. Ο καθηγητής κ. Σ Σταματόπουλος υποστηρίζει ότι η παρότρυνση της Πολιτείας για αύξηση του αριθμού των θέσεων των δικαστών ή για μείωση του ολοένα αυξανόμενου αριθμού των δικηγόρων ή η διατύπωση δικαιοπολιτικών προτάσεων θα αποτελούσε μάλλον μια εύκολη λύση.

μας, η αναζήτηση αυτή έχει οδηγήσει στην διαμεσολάβηση και στις λοιπές εναλλακτικές μορφές επίλυσεως των διαφορών.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ A.D.R - Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

1. Η πολιτική δίκη ως «εργαλείο» του αστικού δικονομικού δικαίου και η συνύπαρξή της με τις διαδικασίες A.D.R

Ο μεγάλος αριθμός των δικαστικών υποθέσεων, η καθοδηγητική συμπεριφορά των δικηγόρων προς τους πελάτες τους, οι ελλειπείς οργανωτικές δομές του δικαστικού συστήματος και οι διαρκώς αυξανόμενες δημοσιονομικές ανάγκες αποτελούν τις κυριότερες αιτίες του φαινομένου της καθυστέρησης της απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης¹³. Μολονότι ο θεσμός της πολιτικής δίκης εξακολουθεί να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της κοινωνίας - γεγονός που αποδεικνύεται και από το μέγα αριθμό των δικαστικών υποθέσεων - ο προβληματισμός για την αποτελεσματικότητά του παραμένει. Όπως, με ωραία διατύπωση, επισημαίνει ο καθηγητής Αστικού Δικαίου και Γερμανικής Νομικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου του Ρένγκενσμπουργκ κ. D. Schwab, «η μεγάλη διάρκεια της δίκης αποδυναμώνει τη δικονομική δίκη, που αποκτήθηκε με αγώνα». Μια τέτοια νίκη, δικαιολογημένα, χαρακτηρίζεται ως «Πύρρειος», ενώ, διόλου ευκαταφρόνητο είναι και το ψυχολογικό βάρος, που υφίστανται οι διάδικοι¹⁴.

Η προσπάθεια αντιμετώπισης του ανωτέρω φαινομένου επικεντρώθηκε σε δύο (2) πεδία · πρώτον στο πεδίο της οργανώσεως των δομών του δικαστικού συστήματος και δεύτερον στο πεδίο της συνήθως ανεπαρκούς (και εξαρτώμενης από τις δημοσιονομικές δυνατότητες κάθε κράτους) υλικοτεχνικής υποδομής. Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι στις περισσότερες χώρες, οι νομοθετικές επεμβάσεις

¹³ Κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το Σεπτέμβριο του 2013, η καθηγήτρια Πολιτικής Δικονομίας του Πανεπιστημίου του Σάο Πάολο κα Τ. Wambier επισήμανε ότι στην «έκρηξη» των διαφορών συνέβαλε και η δημιουργία νέων δικαιωμάτων, όπως των μειονοτήτων και των καταναλωτών. Η επισήμανση αυτή είχε γίνει, όπως θα εξετάσουμε στο αφορόν στις Η.Π.Α «ΜΕΡΟΣ», και από τον καθηγητή κ. J.S.Auerbach, στο σύγγραμμά του «Justice Without Law» (Oxford University Press 1983), το οποίο είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη του Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών στην Αθήνα.

¹⁴ Σχετική έρευνα στον Καναδά κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το ψυχολογικό «βάρος» που δημιουργείται από τη διεξαγωγή μιας δικαστικής διαδικασίας, διαρκούσης πέραν του έτους, είναι αντίστοιχο με το «βάρος» ενός διαζυγίου ή μιας πτωχεύσεως.

αποδείχθηκαν, μάλλον, αλυσιτελείς. Παράλληλα, το ενδιαφέρον του νομικού κόσμου προσέλκυαν, σταδιακά, οι εναλλακτικές μορφές επιλύσεως των διαφορών, οι οποίες, όπου και εάν εφαρμόζονταν (*κυρίως σε Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Καναδά, Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστραλία*), παρουσίαζαν, άκρως, ενθαρρυντικά αποτελέσματα, σε βαθμό που οι υποστηρικτές τους να ισχυρίζονται, ότι η εφαρμογή τους υπόσχεται μια **ολοκλήρωση του νομικού πολιτισμού**.

2. Η διαμεσολάβηση ως «σημαιοφόρος» των διαδικασιών A.D.R

I. Καταγωγή διαμεσολάβησης

Οι εναλλακτικές μορφές επιλύσεως των διαφορών υπηρετούν επί αιώνες τα ανθρώπινα ιδανικά και αποτελούν, όπως εύστοχα χαρακτηρίζονται, ένα «*παγκόσμιο δεδομένο*», μια «*ανθρώπινη ανάγκη*»¹⁵.

Παρότι η ειρηνική κοινωνική συμβίωση αποτελεί την κανονική κατάσταση του ανθρώπου, ο αστικός τρόπος ζωής έχει υψώσει ένα «*τείχος*» δυσπιστίας στις ανθρώπινες σχέσεις. Η άγνοια των γεγονότων και των δεδομένων, οι αντιλήψεις και οι προκαταλήψεις, που, συχνά, επηρεάζουν αρνητικά τους «*λογισμούς*» των ανθρώπων, ο εγωισμός, σε εκρηκτικό συνδυασμό με την άμετρη φιλοδοξία και την ανταγωνιστική διάθεση, υπονομεύουν το αίσθημα εμπιστοσύνης και φιλαλληλίας και αποτελούν κύρια δομικά συστατικά του «*τείχους*» αυτού.

Ανατρέχοντας στο παρελθόν, εντοπίζουμε εναλλακτικές μορφές επιλύσεως των διαφορών σε όλες τις εποχές και σε όλα τα μήκη και πλάτη της υφηλίου · στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου - όπου «*ανατράφηκαν πέντε πολιτισμοί*»¹⁶ - στις παραδόσεις των Φοινίκων των αρχαίων Ελλήνων¹⁷ και των Ρωμαίων¹⁸, στην

¹⁵ **Τσαούση Α**, «*Οι αρχές της διαπραγμάτευσης*», «*Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις Διασυννοριακές διαφορές*», Αθήνα, 2011, σ. 204.

¹⁶ Κατά το χαρακτηρισμό του καθηγητή Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ε. Ρούκουνα.

¹⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Κέννεσοου Στέιτ κ. D. Roebuck, στην Αρχαία Ελλάδα και στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο η επιχείρηση διαιτησίας ήταν συνήθης και πρωταρχικό στοιχείο αυτής ήταν η απόπειρα διαμεσολάβησης από τον προξενιτή (*proxenitas*). Το άρθρο σύγγραμμα των έμπειρων solicitors Brown και Marriott είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

αμερικανική, ασιατική (κινεζική¹⁹ και ιαπωνική²⁰) και αφρικανική παράδοση²¹, ακόμη και στις παραδόσεις φυλών που ζουν σε μακρινά - για εμάς - νησιά του Ειρηνικού Ωκεανού²².

Στην εποχή μας, οι εναλλακτικές μορφές επιλύσεως των διαφορών αποκαλούνται, διεθνώς με το ακρωνύμιο A.D.R.²³ ενώ, όπως θα διαπιστώσουμε στο «ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ», η «σημαιοφόρος» αυτών, η διαμεσολάβηση έλκει την καταγωγή της από τις Η.Π.Α, ήδη από τη δεκαετία 1970 - 1980. Κατά τη δεκαετία 1980 - 1990, μεταλαμπαδεύθηκε στην Αυστραλία, στον Καναδά και στο Ηνωμένο Βασίλειο και κατά τη δεκαετία 1990 - 2000, σε κάποια κράτη της ηπειρωτικής Ευρώπης.

Σήμερα, η πρόκληση της διαδόσεώς της αντιμετωπίζεται **πιο δυναμικά από ποτέ**²⁴.

¹⁸ **Yoshida M**, «Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective», ZJP Int 15, 2010, σ. 416.

¹⁹ Η κομφουκιανή σχολή καλλιεργούσε το φιλικό διακανονισμό ως (εξωδικαστικό) τρόπο επιλύσεως των διαφορών. **Chen Goh**, «Remedies in Chinese Dispute Resolution», 2001, 13. Bond Law Review 38, (2). Στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας λειτουργεί «Επιτροπή Λαϊκής Συμφιλίωσης».

²⁰ Κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το Σεπτέμβριο του 2013, η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Κιότο κα. A. Yamada επισήμανε ότι στην Ιαπωνία, η διαμεσολάβηση έχει θεσπισθεί σε σύνδεση με τη δικαστική διαδικασία, ήδη από το 1922. Δέον να επισημανθεί ότι οι ιάπωνες δικαστές επιχειρούν συνγά τη διαδικασία συμβιβασμού (αρ. 89 ιαπωνικού Κ.Πολ.Δ), με συνέπεια, το 1/3 σχεδόν, των δικαστικών υποθέσεων να ολοκληρώνονται με συμφωνία των μερών (την οποία έχουν προτείνει οι δικαστές). Επιπλέον, τα μέρη μπορούν να προσφεύγουν σε διαμεσολάβηση επιχειρούμενη (εκτός δικαστικής διαδικασίας) από έναν δικαστή και δύο λαϊκούς (Chotei).

²¹ **Gulliver P**, «Dispute Settlement Without Courts: The Ndendeuli of Southern Tanzania», 1969, in L. Nader (ed).

²² **Meyer M.A**, «The Conflict and Culture Reader» (New York: New York University Press, 2001), **Thomas N & Quince K**, «Maori Disputes and Their Resolution» in P. Spiller (ed.), Dispute Resolution in New Zealand (Auckland: Oxford University Press 1999), 205 επ. Από το 2001, λειτουργεί στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Αυστραλίας - με την υποστήριξη του World Mediation Forum - το Asia Pacific Mediation Forum (A.P.M.F), το οποίο - ανά διετία - διοργανώνει συνέδρια, με σκοπό την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των χωρών της περιοχής (Νοτιοανατολική Ασία και Ωκεανία).

²³ Χαρακτηρισμός που τους αποδόθηκε κατά τις εργασίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1999 στο Τάμπερε της Φινλανδίας (όπως θα διαπιστώσουμε στο «ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ»).

²⁴ **Besemer C**, «Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις», 2014, σ. 163, 164. Η διαμεσολάβηση έχει προσφέρει τις υπηρεσίες της σε **σημαντικές διεθνείς κρίσεις**. Ενδεικτικά, υπενθυμίζεται η

II. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R

Η διαμεσολάβηση έχει συγκεντρώσει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον μεταξύ των διαδικασιών A.D.R και χαρακτηρίζεται ως η **καταλληλότερη σύγχρονη νομική επινόηση**.

Συνήθως, ως διαμεσολάβηση ορίζεται η διαδικασία, μέσω της οποίας, δύο τουλάχιστον μέρη εμφανίζονται ενώπιον ενός διαμεσολαβητή, ο οποίος τα βοηθά να καταλήξουν σε μια αμοιβαία αποδεκτή λύση, με βάση τα συμφέροντα και τις ανάγκες τους²⁵. Η «θέση» της διαμεσολάβησης στην έννομη τάξη εντοπίζεται ανάμεσα στις εκούσιες διαπραγματεύσεις και τη δικαστική διαδικασία²⁶ και διακρίνεται από άλλες μορφές φιλικής διευθέτησεως των διαφορών, όπως:

- τη διαιτησία²⁷, η οποία ολοκληρώνεται με την έκδοση διαιτητικής αποφάσεως,
- τη διευκόλυνση, που προηγείται της δικαστικής διαδικασίας και αποσκοπεί στη δημιουργία κλίματος συνεργασίας μεταξύ των μερών²⁸,

διαμεσολάβηση στη σύγκρουση Ινδίας - Πακιστάν για την περιοχή του Κασμίρ (1965), οι διαμεσολαβητικές προσπάθειες των Κουάκερων στον εμφύλιο πόλεμο στη Νιγηρία (*Μπιάφρα*), (1967-1970), που κόστισε τις ζωές περίπου 1.5 εκατομμυρίων παιδιών, η μεσολάβηση του (*άρτι διορισθέντος*) Υπουργού Εξωτερικών των Η.Π.Α κ. Η. Kissinger στη διαμάχη μεταξύ Ισραήλ και των γειτόνων του (1973 - 1976), η διαμεσολάβηση στο Camp David υπό τον Πρόεδρο των Η.Π.Α κ. J. Carter για τη λήξη του πολέμου μεταξύ Ισραήλ - Αιγύπτου (1978), η διαμεσολάβηση μέσω Αλγερίας στην υπόθεση ομηρίας μεταξύ Ιράν - Η.Π.Α, η διαμεσολάβηση μεταξύ Ισραήλ - Λιβάνου (1982), η διαμεσολάβηση στη σύγκρουση Αργεντινής - Μεγάλης Βρετανίας για τις Νήσους Φώκλαντ (1982), η διαμεσολάβηση του Βατικανού στη σύγκρουση Χιλής - Αργεντινής για το κανάλι Μπιγκλ (1984), η διαμεσολάβηση του κ. H.P. de Cuellar στη διαμάχη Ιράν - Ιράκ (1987), η διαμεσολάβηση στη Νικαράγουα μεταξύ Σαντινίστα - ινδιάνων Μισκίτο (1988 - 1989) και η διαμεσολάβηση μεταξύ Ισραήλ - P.L.O (1993).

²⁵ **Alexander Nadja**, «*Global Trends in Mediation: Riding the Third Wave*», 2006, σ. 2.

²⁶ **Yoshida M**, «*Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective*», ZJP Int 15, 2010, σ. 415.

²⁷ **Πολυζωγόπουλος Κ**, «*Η Διαμεσολάβηση: Μύθοι και πραγματικότητα*», Δικαιογράμα 17, 2008, σ. 269, **Κουσουλής Σ**, «*Δίκαιο Διαιτησίας*», 2006, σ. 22.

²⁸ **Malinverni G**, «*Le reglement des differends dans les organizations internationales economiques*», Sijthoff, Leiden, 1974, σ. 142. **Schwartz R**, «*The Skilled Facilitator: Practical wisdom for developing effective groups*», Jossey - Bass, San Francisco, 1994, σ. 4. **Sprangler B**, «*Facilitation, Beyond intractability*», 2003. **Rees F**, «*The Facilitator Excellence Handbook: Helping people work creatively and productively together*», Pfeiffer, San Diego, 1998, σ. 3. Πρόκειται για παραπομπές, που

- τη συμφιλίωση, η οποία οδηγεί στην υποβολή - από τον τρίτο - στα μέρη μη δεσμευτικής πρότασης²⁹ και
- τη διαπραγμάτευση, που πραγματοποιείται χωρίς τη συμμετοχή τρίτου³⁰,
- το συμβιβασμό, στο πλαίσιο του οποίου ο συμβιβαστής μπορεί να συμβουλεύει τα μέρη, ακόμη και επί νομικών ζητημάτων, και να προτείνει λύσεις³¹.

Σε κάποιες χώρες, προωθείται η χρήση και ορισμένων πιο ειδικών διαδικασιών φιλικής διευθετήσεως των διαφορών. Καθεμιά εξ αυτών θα παρουσιαστεί - για λόγους συστηματικής ενότητας - στο ανάλογο «ΜΕΡΟΣ».

III. «Αρετές» διαμεσολάβησης

Οι ενθουσιώδεις υποστηρικτές της διαμεσολάβησης εντοπίζονται σε διάφορους κλάδους, τον πανεπιστημιακό³², το δικαστικό³³, το δικηγορικό³⁴ και άλλους³⁵. Ο

επικαλείται ο δικηγόρος και εκπαιδευτής διαμεσολαβητών κ. Δ.Θεοχάρης στη διδακτορική διατριβή του (2015) με θέμα την κατ' άρθρον εφαρμογή του Ν. 3898/2010. Το σύγγραμμα του κ. Θεοχάρη κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις «Νομική Βιβλιοθήκη».

²⁹ Merills J, «*International Dispute Settlement*», 3^η Έκδοση, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, σ. 64. Η συμφιλίωση αξιοποιείται για την επίλυση κυρίως διεθνών εμπορικών διαφορών και οργανώνεται από διεθνή Ινστιτούτα, που έχουν θεσπίσει ειδικούς κανόνες, όπως οι κανόνες συμφιλίωσης του - *εδρεύοντος στο Παρίσι* - Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (I.C.C).

³⁰ Roberts S/Palmer M, «*Dispute Processes: ADR and the Primary Forms of Decision Making*», 1998, σελ. 87.

³¹ Όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, είναι δυνατή η υποβολή πρότασης επίλυσεως της διαφοράς από τον διαμεσολαβητή, ο οποίος στην περίπτωση αυτή θα ενεργεί με βάση το αξιολογικό - εκτιμητικό μοντέλο.

³² Οι πανεπιστημιακοί καθηγητές την αντιμετωπίζουν και ως μια ευκαιρία για έρευνα και ανάπτυξη επιστημονικού διαλόγου..

³³ Οι δικαστικοί αναγνωρίζουν στη διαμεσολάβηση τη δυνατότητα ελάττωσης του φόρτου εργασίας τους.

³⁴ Αρχικά, είχαν διατυπωθεί (*δικαιολογημένες*) ανησυχίες από τους δικηγόρους, μήπως η διάδοση της διαμεσολάβησης επιφέρει συρρίκνωση της επαγγελματικής ύλης τους. Ωστόσο, σταδιακά, αναγνώρισαν την προοπτική μιας νέας καριέρας. Όπως προέβλεψε ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης κ. R.Susskind, η φύση της εργασίας των δικηγόρων θα μεταβληθεί σημαντικά αφού, «...οι δικηγόροι χρειάζεται να σκεφτούν πιο δημιουργικά με φαντασία και επιχειρηματικά, σχετικά με τον τρόπο κατά τον οποίο θα μπορούν και θα έπρεπε να συμβάλλουν στις πραγματικές ανάγκες των πελατών τους και στη ραγδαία μεταλλασσόμενη οικονομία και κοινωνία».

ενθουσιασμός τους κρίνεται μάλλον δικαιολογημένος, αν αναλογιστούμε την «ανώτερη» φύση του σκοπού του θεσμού, ήτοι, την ειρηνική διευθέτηση - επίλυση των διαφορών³⁶. Εξετάζοντας τα χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης, μπορούμε να διακρίνουμε, συνοπτικά, τις ακόλουθες (κυριότερες) «αρετές».

Η διαμεσολάβηση - από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της - είναι μια **εκούσια** διαδικασία. Ο εκούσιος χαρακτήρας της υποστηρίζεται, καθολικά, αφού δικαιολογημένα, επικρατεί η αντίληψη, ότι είναι πιο πιθανό τα μέρη να εφαρμόσουν τις συμφωνίες, **που τα ίδια δημιούργησαν**.

Η διαμεσολάβηση είναι μια **ταχεία** και **οικονομική** διαδικασία. Ταχεία, διότι τα μέρη μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία ακόμη και εντός ολίγων λεπτών. Οικονομική, διότι το κόστος της επιχειρήσεώς της υπολείπεται σημαντικά, του κόστους των δικαστικών διαδικασιών, ενώ, σε περίπτωση αίσιας έκβασης, εξοικονομούνται σημαντικοί ιδιωτικοί και κρατικοί όροι.

Η διαμεσολάβηση είναι μια **ευέλικτη** διαδικασία, αφού τα μέρη προσδιορίζουν - ανάλογα με τις ανάγκες τους - το σημείο ενάρξεως και ολοκληρώσεώς της. Με «**ηνίοχο**» το διαμεσολαβητή³⁷ τα μέρη προσπαθούν να καταλήξουν σε μια αμοιβαία αποδεκτή λύση³⁸ για τη διαφορά τους, ενώ - *αποδεσμευμένα από νομικούς κανόνες* - μπορούν να συνεκτιμήσουν και τα μη νομικά στοιχεία της υποθέσεως και να αποφασίσουν με γνώμονα τα συμφέροντα και όχι τα δικαιώματά τους (*interest based*

³⁵ Οι πολιτικοί αντιμετωπίζουν τη διαμεσολάβηση ως λύση για να μειώσουν τις κρατικές δαπάνες στη δικαιοσύνη.

³⁶ Η **μέχρι σήμερα διεθνής πρακτική** έχει δείξει ότι μεγάλη ποικιλία υποθέσεων επιλύονται με διαμεσολάβηση (*τραπεζικές, κατασκευαστικές, εμπορικές, οικογενειακές, κληρονομικές, ενδοεταιρικές, χρηματοοικονομικές, ασφαλιστικές, διασυνοριακές διαφορές, υποθέσεις πνευματικής ιδιοκτησίας, επαγγελματικής ευθύνης, αθλητικού και γειτονικού δικαίου*). Η διαμεσολάβηση διεξάγεται από ιδιωτικά κέντρα διαμεσολάβησης (σε *Ηνωμένο Βασίλειο, Βέλγιο, Ολλανδία, Δανία κ.α*), ενώ προβλέπονται και προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (σε *Βέλγιο, Γερμανία, Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβενία κ.α*).

³⁷ Ως «**ανθρωπογέφυρα**» έχει χαρακτηρησθεί ο διαμεσολαβητής από τον καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Λ. Κοτσίρη κατά την Ημερίδα για τη Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στις 20 Μαρτίου του 2015 στο Εφετείο Αθηνών. Παρόμοιο χαρακτηρισμό έχει χρησιμοποιήσει και ο έμπειρος γερμανός διαμεσολαβητής κ. C. Hartlapa.

³⁸ Για τη συμφιλίωτική λειτουργία του συμβιβασμού βλ. **N. Νίκα**, «Ο δικαστικός συμβιβασμός», 1984, σ. 19 επ, Νομικές Μελέτες I, 1999, σ. 655, **Gottwald W**, «*Mediation und gerichtlicher Vergleich: Unterschiede und Gemeinsamkeiten*», FSI shkawa, 2001, σ. 137, (142 - 147).

rather than rights based ³⁹), ατενίζοντας το (ελπιδοφόρο) μέλλον και όχι το (προβληματικό) παρελθόν ⁴⁰.

Τα μέρη διαχειρίζονται - με την καθοδήγηση του διαμεσολαβητή - τις **ουσιαστικές αιτίες** της διαφοράς τους, οι οποίες εντοπίζονται στην **«αφανή πλευρά του παρόβουλου»**, όπως εύστοχα παρομοιάζονται στη διεθνή βιβλιογραφία και αρθρογραφία οι σημαντικές, αλλά αφανείς πτυχές μιας διαφοράς. Το «κέρδος» - για τα μέρη - από την επίλυση των άλυτων συναισθηματικών ζητημάτων είναι **ανυπολόγιστης αξίας**.

Όπως παρατήρησε, σχετικά, η Πρόεδρος του Εφετείου του Παρισιού - και με μεγάλη εμπειρία στη διαμεσολάβηση - κ. B. Brenneur ⁴¹, η διαμεσολάβηση είναι μια **διεθνής γλώσσα σεβασμού και ακοής του άλλου**, που παρακάμπτει τα δικαστικά συστήματα και τις πολιτισμικές και ιστορικές διαφορές. Όταν ο «άλλος» παύει να είναι ο «ξένος», που - λόγω της διαφορετικότητάς του - προκαλεί φόβο, που πρέπει να εξολοθρευθεί, επειδή σκέπτεται διαφορετικά, που πρέπει να αποκλεισθεί, επειδή δεν γίνεται κατανοητός, τότε η σύγκρουση σταματά. Η διαμεσολάβηση είναι το «χωνευτήριο», εντός του οποίου, όλες οι διαφωνίες γίνονται κατανοητές και αποδεκτές και μεταμορφώνονται σε μίαν **υγιή εμπειρία ζωής**. Η διαμεσολάβηση επιτρέπει τη μετατροπή της διαφωνίας σε ενότητα, της αντιπαλότητας σε συνεργασία · η διαμεσολάβηση συνεπάγεται ταπεινότητα, «τακτ» και ευαισθησία. Όπως, καταλήγει η «πρωτοπόρος» δικαστική λειτουργός, σε όλον τον κόσμο, πέρα από γλώσσα, γένος, ηλικία, αξίες, γενετικούς διαχωρισμούς, η **πιο κατανοητή γλώσσα είναι η «γλώσσα της καρδιάς»**.

Η πολύτιμη εμπειρία της κ. Brenneur εμπλούτισε τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου της Αθήνας (του 2010) με δύο (2) άκρως ενδιαφέροντα παραδείγματα πραγματικών διαμεσολαβήσεων.

Το πρώτο παράδειγμα αφορούσε μια μισθωτική διαφορά, που ήχθη στη διαμεσολάβηση, πριν εκδικασθεί στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Κατά τη διάρκεια

³⁹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011. Η δικαστική διαδικασία είναι ολοκληρωτικά rights - based, αφού τα μέρη και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους επικεντρώνονται στις νομικές θέσεις τους,

⁴⁰ **Νίκας Ν**, «*Ο δικαστικός συμβιβασμός*», 1984, σ. 19. «*Η δικαστική απόφαση δεν ατενίζει το μέλλον, βλέπει μόνον το παρελθόν*». Βέβαια, η ενέργεια που παράγει «*διαμορφώνει*» το μέλλον.

⁴¹ Κατά τις εργασίες της Πρώτης Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι, υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E στις 16, 17 Οκτωβρίου του 2009.

της διαμεσολάβησης, το ένα μέρος (*εργοδότης*) αποφάσισε να καταβάλει στο έτερο μέρος (*εργαζόμενος*) διπλάσιο χρηματικό ποσό (2.000,00 €), από αυτό που έπρεπε να (του) καταβάλει, δυνάμει της πρωτοβάθμιας δικαστικής απόφασεως (1.000,00 €). Η κ. Brenneur τον ρώτησε για ποιόν λόγο επιθυμούσε να καταβάλει το διπλάσιο ποσό και εκείνος απάντησε (*αφοπλιστικά*) ότι κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης συνειδητοποίησε πως **αυτό έπρεπε να κάνει!**

Το δεύτερο παράδειγμα αφορούσε την περίπτωση ενός υδραυλικού (*εργαζομένου σε ένα ίδρυμα της Καθολικής Εκκλησίας*), ο οποίος είχε απολυθεί - *μια παραμονή Χριστουγέννων* - με την αιτιολογία ότι τελούσε σε αδυναμία να εκτελέσει την εργασία του. Πράγματι, ο υδραυλικός είχε υποστεί ένα ατύχημα · είχε πέσει στον ώμο του ένα δοχείο με καυτό νερό και από τότε - *παρά τις πολλές εγχειρήσεις* - η λειτουργία (του ώμου του) δεν είχε αποκατασταθεί. Είχε μείνει, λοιπόν, ανάπηρος και το ίδρυμα τον είχε θεωρήσει ανίκανο να εργαστεί. Παραμονή Χριστουγέννων και μετά από τριάντα (30) χρόνια «*καλής και ευδόκιμης υπηρεσίας*» είχε απολυθεί. Η κακοτυχία - *σε συνδυασμό με την απόλυση* - τον είχαν καταστρέψει και όταν εμφανίστηκε στο δικαστήριο ήταν σε τραγική κατάσταση. Η σύζυγός του τον είχε εγκαταλείψει και - *όντας άνεργος* - δεν είχε χρήματα για να πληρώσει το ενοίκιο του σπιτιού, στο οποίο διέμενε. Ένας εξάδελφός του, του είχε παραχωρήσει ένα γκαράζ για να μείνει (*ώστε να μη βρεθεί στο δρόμο*). Το δικαστήριο παρέπεμψε την υπόθεση σε διαμεσολάβηση. Εκεί, ο (*πρώην*) εργοδότης του υποστήριξε ότι η επιχείρησή του δεν ήταν κάποιο «*ευαγές*» ίδρυμα, ούτε το φιλόπτωχο της Καθολικής Εκκλησίας, αλλά έπρεπε να ανταποκριθεί - *όπως κάθε ίδρυμα* - σε σημαντικές οικονομικές υποχρεώσεις, για την κάλυψη των οποίων απαιτούνταν η υιοθέτηση «*λογικών*» πρακτικών και για αυτό, όπως εξήγησε, δεν υπήρχε χώρος για συναισθηματισμούς. Επίσης, ισχυρίστηκε ότι ο υδραυλικός - *μετά το ατύχημα* - ήταν ανίκανος να εργασθεί και για αυτό η απόλυσή του ήταν μια «*φυσιολογική*» εξέλιξη. Ο εργαζόμενος δεν είχε μιλήσει καθόλου. Ο διαμεσολαβητής τον παρότρυνε να εκφραστεί. Τότε, ο εργαζόμενος βρήκε λίγο θάρρος και - *με γρήγορες κινήσεις* - έβγαλε το σακάκι του, το ακούμπησε στην καρέκλα, έβγαλε το πουκάμισό του και τη μάλλινη φανέλα, που φορούσε κατάσαρκα, στάθηκε με γυμνό το στήρνο μπροστά στον εργοδότη του και κλίνοντας προς το μέρος του - *δείχνοντάς του παράλληλα τον ώμο του* - του είπε με δυνατή φωνή: «*Ορίστε οι ουλές, που με κατάντησαν τον σακάτη που εσείς πετάξατε*». Δεν χρειαζόταν να πει περισσότερα, **όλα** είχαν ειπωθεί σε μια φράση. Είχε γίνει πλέον αντιληπτή σε όλους η εικόνα που είχε σχηματίσει στο μυαλό του για τον εαυτό του. Ήταν η εικόνα

ενός «σακάτη», που τον είχαν πετάξει, όπως πετάει κάποιος το χρησιμοποιημένο χαρτομάντηλο. Στο σημείο αυτό ο διαμεσολαβητής αντέδρασε σπουδαία. Δεν διέκοψε την συνάντηση, κάτι που θα είχε πράξει η κ. Brenneur (όπως τουλάχιστον η ίδια «εξομολογήθηκε» κατά την αφήγηση του παραδείγματος), αλλά **άφησε τη σιωπή να λειτουργήσει και για τις δύο πλευρές**. Και αμέσως, ο εργοδότης ξέσπασε σε κλάματα. Κρατούσε το κεφάλι του με τα χέρια του και έλεγε «*Συγνώμη, συγνώμη, δεν το είχα καταλάβει*». Όλοι ήταν συγκινημένοι, κανείς δεν μπορούσε να μιλήσει. Τα κλάματα του εργοδότη διήρκησαν πέντε λεπτά. Τη σιωπή διέκοψε ο εργαζόμενος, που πλησίασε τον εργοδότη του, του έδωσε το χέρι και του είπε **«Αυτό που έγινε δεν αποκαθιστά τίποτε κι όμως μου αρκεί»**. Η αξιοπρέπεια αυτού του ανθρώπου είχε αποκατασταθεί, διότι είχε δει τα δάκρυα του άλλου, είχε αγγίξει τον εργοδότη του. Τελικά, τα δύο μέρη κατέληξαν σε συμφωνία. Ο εργοδότης τον προσέλαβε ξανά, ενώ, μετά από λίγο καιρό, ελευθερώθηκε στο ίδρυμα ένα μικρό διαμέρισμα και ο υδραυλικός το μίσθωσε. Κατόπιν, υπέγραψε σύμβαση εργασίας ορισμένης χρόνου, μέχρις ότου ελευθερωνόταν κάποια θέση εργασίας, που να δικαιολογούσε τη σύναψη σύμβασης αορίστου χρόνου και όλα κανονίστηκαν !

Και στα δύο (2) παραδείγματα, η διαμεσολάβηση πέτυχε το σκοπό της «*παραπέμποντας*» τον άνθρωπο στο έσχατο δικαστήριο • *στη σ υ ν ε ί δ η σ η* του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΙΣ Η.Π.Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΩΝ Η.Π.Α

1. Από τις πρώτες μορφές διαμεσολάβησης έως τον Ομοιόμορφο Νόμο για τη Διαμεσολάβηση του 2001 (*Uniform Mediation Act - U.M.A*)

Το γεγονός ότι η κοινωνία των Η.Π.Α συντίθεται από ανθρώπους διαφορετικής εθνικής, φυλετικής, πολιτιστικής και θρησκευτικής προελεύσεως (13% ισπανόφωνοι, 12% αфро-αμερικανοί, 4% ασιάτες)⁴² δεν αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα⁴³ για την αποτελεσματική (μεταξύ τους) επικοινωνία και για την ευρεία διάδοση των διαδικασιών A.D.R - τα τελευταία σαράντα (40) χρόνια - σε όλες τις αμερικανικές Πολιτείες.

Είναι ενδεικτικό ότι, σχεδόν, το 95% των αστικών υποθέσεων στις Η.Π.Α, επιλύονται εκτός των δικαστικών αιθουσών⁴⁴. Το υψηλότερο αυτό ποσοστό οφείλεται - μεταξύ άλλων - και στο εφαρμοζόμενο πρότυπο δίκης, που έχει ως σημείο αναφοράς τα πραγματικά γεγονότα⁴⁵, σε αντίθεση με το (αντίστοιχο) πρότυπο των

⁴²**Auerbach J.S.**, «*Justice Without Law*», Oxford University Press, 1983. Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Ουέλσλεϊ κ. J.S. Auerbach επισημαίνει ότι στη διάδοση της διαμεσολάβησης, συνέβαλε ουσιαστικά και η επιρροή πολυάριθμων μειονοτήτων, όπως η κινέζικη, η οποία ασπάζεται, παραδοσιακά, την αντίληψη περί συμφιλιοτικής επιλύσεως των διαφορών. **Cadiet L, Jeuland E, Clay T.**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 140, **Γεραπετρίτης Γ.**, «*Αγγλο - Αμερικανικοί Συνταγματικοί Θεσμοί. Θεμέλια και επίδραση με το δίκαιο της Ηπειρωτικής Ευρώπης*», 2016, σελ. 127.

⁴³ **Murray P.**, «*Mediation and Civil Justice: A Public - Private Partner - ship*», ZJP Int 14, 2009, σ. 242.

⁴⁴ **Love L, Schneider A, Sternlight J.**, «*Dispute Resolution - Beyond the Adversarial Model*», **Menkel - Meadow C.**, 2010, σ. 4. Η επισήμανση αυτή έγινε και από την καθηγήτρια κ. Α. Τσαούση κατά τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου για τη Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το 2010.

⁴⁵ Όπως επισήμανε ο καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Δ. Τσικρικάς, σε παρέμβασή του στην Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων

ευρωπαϊκών ηπειρωτικών χωρών, που έχει ως σημείο αναφοράς, τον κανόνα δικαίου. Βέβαια, παρά την ευρεία (στις αγγλοσαξωνικές έννομες τάξεις) ή την περιορισμένη (στις ευρωπαϊκές ηπειρωτικές έννομες τάξεις) απήχηση των διαδικασιών A.D.R, δεν λείπουν, αντίστροφα, και οι επιφυλακτικές (στις αγγλοσαξωνικές) όπως και οι υποστηρικτικές (στις ηπειρωτικές ευρωπαϊκές) απόψεις για τη φύση και τη λειτουργία τους.

Ανατρέχοντας στο παρελθόν, εντοπίζουμε τις πρώτες μορφές φιλικής επιλύσεως των διαφορών με τη συνδρομή τρίτου, στην περιοχή της Βορείου Αμερικής και συγκεκριμένα στις εθιμικές τελετές «*αποκατάστασης της δικαιοσύνης και της αρμονίας*» της ινδιάνικης φυλής των Ναβάχο⁴⁶. Οι τελετές αυτές αποτελούσαν έναν άμεσο και ειλικρινή τρόπο επιλύσεως των διαφορών⁴⁷, δεδομένου ότι διεξάγονταν **χωρίς διπλωματίες, γρίφους και μεθοδεύσεις**. Είναι αξιοσημείωτο ότι έως και σήμερα, οι αυτόχθονες της αμερικανικής ηπείρου προτιμούν την οδό της ειρηνικής επιλύσεως των διαφορών τους⁴⁸.

(24 Απριλίου του 2014), το αγγλοαμερικανικό δίκαιο δεν γνωρίζει τη διάκριση πραγματικού - νομικού ζητήματος. Η τελευταία αποτελεί προϊόν του ηπειρωτικού δικαίου.

⁴⁶ **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή*», 2014, σ. 12. Αυτές οι ε υ γ ε ν έ σ τ α τ ε ς τελετές (*hozhoojinaat' aanii*) υπήρχαν από τη γένεση της φυλής και μεταφέρονταν στις επόμενες γενεές μέσα από το τραγούδι, το χορό και την τελετουργία. Οι Ναβάχο πίστευαν ότι οι διενέξεις έπρεπε να λύνονται με λύσεις κοινής αποδοχής και αμοιβαίου οφέλους από τα εμπλεκόμενα μέρη, μέσα από δημόσια συζήτηση σε **κυκλική διάταξη**, στην οποία συμμετείχαν όλα (εάν ήταν δυνατόν) τα μέλη της φυλής. Κατά τη συζήτηση, δεν εφαρμόζονταν αυστηροί κανόνες, αλλά ενθαρρυνόταν ο διάλογος και η πρόταση λύσεων. Ο στόχος ήταν να λυθεί το πρόβλημα και να αποκατασταθεί η ισορροπία (η δικαιοσύνη και η αρμονία) μεταξύ των μερών και όχι να τιμωρηθεί κάποιος. Η **κυκλική διάταξη** είχε σκοπό να τονίσει ότι τα μέρη αντιμετωπιζόνταν ως ίσα, ότι η διαφορά ευρισκόταν **στο κέντρο του κύκλου** και ότι αποτελούσε πρόβλημα της φυλής (όχι ατομικό). Οι συμμετέχοντες έδιναν έμφαση στον εντοπισμό των αιτιών της διαφοράς και στην αποκατάσταση της ειρήνης και όχι στη διάκριση σωστού - λάθους.

⁴⁷ **Πράγματι, οι εν λόγω τελετές αποτελούσαν έναν τρόπο επιλύσεως απαλλαγμένο από τις ασφαλιστικές δικλείδες της μυστικότητας και της εμπιστευτικότητας, με τις οποίες εξοπλίζεται σήμερα η διαμεσολάβηση.**

⁴⁸ **Kovach K**, (Alexander Nadja), «*Global Trends in Mediation*», «*The Evolution of Mediation in the United States: Issues Ripe for Regulation May Shape the Future of Practice*», 2006, σ. 389, «*Mediation: Principles and Practice*», 3rd Ed, **Alfini J.** et al, «*Mediation Theory and Practice*» (Minneapolis, Lexis Press, 2001), 2 - 35.

Όσον αφορά τις πρώτες μορφές διαμεσολάβησης, αυτές εντοπίζονται κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα στις (*παγκοσμίου εμβέλειας*) ειρηνευτικές πρωτοβουλίες της Κοινότητας των Κουάκερων.

Η πρώτη *«επίσημη εμφάνιση»* της διαμεσολάβησης στις Η.Π.Α εντοπίζεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και ειδικότερα το 1838, όταν - *εν μέσω οικονομικής κρίσεως* - ο 8^{ος} Πρόεδρος στην ιστορία των Η.Π.Α κ. Martin Van Buren (1837 - 1841) λειτούργησε ως έμπειρος διαμεσολαβητής για τη λύση μιας μεγάλης απεργίας ναυτεργατών, πραγματοποιώντας την πρώτη συλλογική εργατική διαμεσολάβηση, στις Η.Π.Α. Μορφές διαμεσολάβησης εμφανίσθηκαν και κατά τη δεκαετία 1890 - 1900 στο πεδίο των εργατικών διαφορών.

Ευρύτερη διάδοση του θεσμού παρατηρήθηκε μετά το 1906, όταν και πραγματοποιήθηκε η ιστορική - *όπως αποδείχθηκε* - ομιλία ενός εκ των θεμελιωτών του αμερικανικού δικαίου του καθηγητή κ. R. Pound⁴⁹. Ο κ. Pound κατήγγειλε την κοινωνική δυσαρέσκεια από την εφαρμογή του (*έως τότε ισχύοντος*) συγκρουσιακού μοντέλου αντιδικίας, ενώ διαπίστωσε και την (*επιτακτική*) ανάγκη για τη διάδοση των εναλλακτικών τρόπων επιλύσεως των διαφορών. Μεταξύ των προτεινόμενων μεταρρυθμίσεων, συγκαταλεγόταν και η προώθηση της διαμεσολάβησης, ενός θεσμού, σύμφωνου με τη γενικότερη θεώρηση της οικογένειας του αμερικανικού δικαίου⁵⁰, η οποία εγκολπώνει την παράδοση του *«deal making»* (*διαπραγματεύσεως*), **βασικού ιδεολογικού θεμελίου** της διαμεσολάβησης.

Το 1913, τα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Εργασίας των Η.Π.Α συνέταξαν έναν κατάλογο διαμεσολαβητών πλήρους απασχόλησης για την επίλυση συλλογικών εργατικών διαφορών⁵¹, με βάση τον οποίο, ιδρύθηκε το 1946, η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Διαμεσολάβησης και Συμβιβασμού (*Federal Mediation and Conciliation*

⁴⁹ Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε, *«Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή»*, 2014, σ. 13. Βοτανολόγος, δικηγόρος, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Νορθουέστερν και μετέπειτα πρύτανης της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ. Η ομιλία του πραγματοποιήθηκε κατά τις εργασίες του ετήσιου Συνεδρίου της Ένωσης των Αμερικανικών Δικηγορικών Συλλόγων (*American Bar Association - A.B.A.*). **Heap's B**, *«A - level Textbook General Principles of English Law»*, σ. 68. Ο κ. Pound θεωρούσε ότι ο νόμος είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, ενώ το ενδιαφέρον του επικεντρωνόταν **να εναρμονίσει το νόμο στην πράξη (*law in action*) με το νόμο στην θεωρία (*law in books*)**.

⁵⁰ Και του αγγλικού δικαίου.

⁵¹ Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε, *«Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή»*, 2014, σ. 13.

Service)⁵², η οποία οργάνωσε - με ιδιαίτερη επιτυχία - διαδικασίες διαμεσολάβησης εργατικών (κυρίως) διαφορών⁵³.

Από το μέσον της δεκαετίας 1950 - 1960, το Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ υπέβαλε σε συστηματική ανάλυση τις τεχνικές της διαπραγμάτευσης και της διαμεσολάβησης⁵⁴, ενώ κατά τη δεκαετία 1960 - 1970, η διάδοση της δεύτερης συνεχίστηκε με αμείωτο ρυθμό. Στην εξέλιξη αυτή συνέτειναν αφενός η αύξηση του αριθμού των δικηγόρων αφετέρου το σύνθετο πλαίσιο των ομοσπονδιακών Κανόνων Πολιτικής Δικονομίας του 1938⁵⁵.

Η θέσπιση - εν έτει 1964 - της Civil Rights Act οδήγησε στην ίδρυση της Υπηρεσίας για τη Ρύθμιση των Σχέσεων στην Κοινότητα (*Community Relation Service - C.R.S*), η οποία είχε ως στόχο να οργανωθούν, σε πολιτειακό και ομοσπονδιακό επίπεδο, διαδικασίες διαπραγμάτευσης και διαμεσολάβησης για την επίλυση φυλετικών διαφορών⁵⁶. Ο στόχος επετεύχθη, αφού κατά τη δεκαετία 1970 - 1980 οργανώθηκαν τα πρώτα προγράμματα διαμεσολάβησης με αντικείμενο την επίλυση φυλετικών διαφορών⁵⁷.

Σημαντικές εξελίξεις έλαβαν χώρα τον Απρίλιο του 1976, όταν και διοργανώθηκε στο Σαιντ Πωλ της Μινεσότα Εθνικό Συνέδριο προς τιμήν του καθηγητή κ. R. Pound

⁵² **Besemer C**, «Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις», 2014, σ. 154. Όπως επισημαίνει ο έμπειρος γερμανός διαμεσολαβητής κ. Besemer, ο όρος «διαμεσολάβηση» καθιερώθηκε μετά την ίδρυση της Υπηρεσίας αυτής.

⁵³ **Schneider L**, «*MEDIATION, Practice, Policy and Ethics*», Menkel - Meadow, 2006, σ. 97, 98, 99. Στο πεδίο των συλλογικών εργατικών διαφορών, οι συμμετέχοντες ήταν έμπειροι και αντιπροσώπευαν ευρύτερες περιφέρειες. Στο πεδίο των ατομικών εργατικών διαφορών, τα μέρη περιέγραφαν, αυτοπροσώπως, το πρόβλημα. Η άμεση εξωτερική επέφερε αξιοσημείωτα αποτελέσματα, διότι τα μέρη αισθάνονταν ότι εισακούονταν ουσιαστικά.

⁵⁴ **Cadiet L, Jeuland E, Clay T**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 179.

⁵⁵ **Yoshida M**, «*Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective*», ZJP Int 15, 2010, σ. 419 και **Murray P**, «*Civil Justice Reform in America: The 1990 Civil Justice Reform Act and its Consequences*», ZJP Int 3, 1998, σ. 320.

⁵⁶ Έχει υποστηριχθεί ότι η καινοτόμος ιδέα της ίδρυσης της **Community Relation Service (C.R.S)** αποτέλεσε το **θεμέλιο** για την εδραίωση στις Η.Π.Α του **θεσμού της διαμεσολάβησης στην κοινότητα (Community Mediation)**.

⁵⁷ Ένα από τα πρώτα προγράμματα (και πρότυπο για πολλά από αυτά που ακολούθησαν) ήταν το **Columbus Ohio Night Prosecutor Program (1971)**, βάσει του οποίου επιχειρούνταν διαμεσολάβηση σε μικρής σημασίας ποινικές υποθέσεις από ειδικά εκπαιδευμένους φοιτητές νομικής.

(*Pound Conference*), με αντικείμενο τα αίτια της λαϊκής δυσαρέσκειας για την απονομή της δικαιοσύνης (*National Conference on the Causes of Popular Dissatisfaction*)⁵⁸. Κατά τις εργασίες του Συνεδρίου εξετάστηκαν ζητήματα όπως, οι δυσλειτουργίες του δικαστικού συστήματος, το φαινόμενο της «έκρηξης διαφορών» (*litigation explosion*)⁵⁹ και η αδυναμία μεγάλου τμήματος του πληθυσμού να προσφύγει στη δικαιοσύνη⁶⁰.

Το Συνέδριο αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη δύο (2) σημαντικών ιδεών. Η πρώτη ήταν η ιδέα του δικαστηρίου των «πολλαπλών θυρών» (*Multi - Door Courthouse*). Η δεύτερη ήταν η ιδέα του κέντρου δικαιοσύνης της γειτονιάς (*Neighborhood Justice Center*).

Ο εμπνευστής της πρώτης - ιδιαίτερα νεωτεριστικής όπως χαρακτηρίστηκε - ιδέας καθηγητής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ και δικαστής κ. F. Sander έκρινε χρήσιμη τη δημιουργία ενός «προθαλάμου» των δικαστηρίων (*Multi - Door Courthouse*), στον οποίο ένας τρίτος θα διευκόλυνε τα μέρη, υποδεικνύοντάς τους την καταλληλότερη (*δικαστική ή εξώδικη*) διαδικασία («θύρα») επιλύσεως της διαφοράς τους⁶¹. Ο κ. Sander παρομοίασε τις διαδικασίες A.D.R με «πανοπλία» διαδικασιών επιλύσεως διαφορών⁶². Η έμπνευσή του αποδείχθηκε χρήσιμη για δύο (2) λόγους:

- πρώτον διότι οδήγησε στη σταδιακή νομοθετική ένταξη της διαμεσολάβησης στην έννομη τάξη των Η.Π.Α και

⁵⁸ **Βαλμαντώνης Ι**, «Μερικές σκέψεις για την διαμεσολάβηση και την σχέση της με την δικαστική διαδικασία», ΕλλΔνη 54, 2013, σ. 345. Στην *Pound Conference* συμμετείχαν δικαστές, δικηγόροι και διοικητικό προσωπικό των δικαστηρίων.

⁵⁹ **Resnik J**, «*Failing Faith, adjudicatory procedure in decline*», *University of Chicago Law Review*, 1986, 53, 516.

⁶⁰ Είχε διαπιστωθεί ότι το 1/2 του μικρομεσαίου πληθυσμού των Η.Π.Α δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει στα δικαστικά έξοδα ακόμη και για την επίλυση βασικών νομικών υποθέσεών του.

⁶¹ **Sander F**, «*Varieties of Dispute Processing*», 70 *F.R.D.* 111, 1976. Πρόκειται για ένα κλασικό έργο στην βιβλιογραφία των A.D.R, **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 94. Η έμπνευση του **Multi - Door Courthouse** χαρακτηρίστηκε από την **American Bar Association (A.B.A)** ως «*μια εντυπωσιακή και καινοτόμος ιδέα*». Μάλιστα, κατά τις εργασίες του ετήσιου Συνεδρίου του A.B.A, το 1989, επισημάνθηκε ότι το σύστημα αυτό θα βοηθήσει τους δικαστές και τους άλλους συμμετέχοντες (στο Συνέδριο) να εμπνευσθούν ιδέες για τα δικαστικά τους συστήματα και να προσφέρουν καλύτερες υπηρεσίες.

⁶² **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 93.

- δεύτερον διότι πέτυχε - μέσω της οργάνωσης μορφών δικαστικής ή συνδεδεμένης (με τη δικαστική διαδικασία) διαμεσολάβησης⁶³ - τον συνδυασμό της (διαμεσολάβησης) με τις δικαστικές διαδικασίες⁶⁴.

Η πρώτη ιδέα (του δικαστηρίου των «πολλαπλών θυρών») εφαρμόστηκε, πειραματικά, σε αρκετά δικαστήρια των Η.Π.Α (Κολούμπια, Κέϊμπριτζ, Τζώρτζια κ.α)⁶⁵ και, **παρότι δεν γνώρισε άμεσα** την ανταπόκριση, που οραματίστηκε ο εμπνευστής της, επηρέασε, σημαντικά, τη διάδοση των διαδικασιών A.D.R, αφού κατέστησε τα δικαστήρια ως το «*αρχικό σημείο επαφής*» για την εξέτασή τους.

Η δεύτερη ιδέα (του «κέντρου δικαιοσύνης της γειτονιάς») είχε ως στόχο να καταστήσει τη φιλική διευθέτηση των διαφορών προσιτή στους πολίτες, απονέμοντας έργο διαμεσολαβητή σε ειδικά εκπαιδευμένους εθελοντές και οδηγώντας στην ανάπτυξη, σε πολιτειακό και ομοσπονδιακό επίπεδο, του θεσμού της διαμεσολάβησης στην κοινότητα (*Community Mediation*).

Σταδιακά, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν με επιτυχία πολλά Κέντρα Διαμεσολάβησης στην Κοινότητα (*Community Centers*), έχοντας ως αποστολή την επίλυση διαφορών μεταξύ γειτόνων, την προληπτική επέμβαση σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, την ενδυνάμωση των σχέσεων των μελών των οικογενειών και την ψυχολογική υποστήριξη των τέκνων διαζευγμένων συζύγων⁶⁶. Παράλληλα, ιδρύθηκαν και υπηρεσίες, όπως η (ομοσπονδιακή) Νομική Υπηρεσία (*Law*

⁶³ Πολιτειακοί παράγοντες της Πολιτείας της Καλιφόρνια υποστηρίζουν ότι **οι διαδικασίες Court - annexed mediation** συνιστούν ένα εργαλείο, που εναντιώνεται στο σύστημα δύο (2) ταχυτήτων, στο οποίο οι πτωχές και μεσαίες τάξεις θα υποβιβάζονταν στο πολιτειακό δικαστικό σύστημα, αφ' ής στιγμής δεν θα μπορούσαν να προσφύγουν στις (*ιδιωτικές*) διαδικασίες A.D.R.

⁶⁴ **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή*», 2014, σ. 13.

⁶⁵ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 93, 94. Η ιδέα του Multi - Door Courthouse έχει βρει σημαντική ανταπόκριση στη Νιγηρία (*Lagos Multi - Door Courthouse είναι το πρώτο Court - connected ADR Centre στην Αφρική*), στη Σιγκαπούρη και στην Αυστραλία.

⁶⁶ Κατά τη δεκαετία 1980 - 1990, ο αριθμός των προγραμμάτων αυτών υπολογίζεται, κατά προσέγγιση, σε διακόσια (200), ενώ, κατά τα τέλη της δεκαετίας 1990 - 2000, κατά προσέγγιση, σε τετρακόσια (400). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα (*παρεμφερή*) προγράμματα, σχετικά με τη νεανική εγκληματικότητα (*Victim - Offender*). Κατά την επιχείρηση των τελευταίων ο παθών, εάν το επιθυμούσε, ερχόταν σε επαφή με το νεαρό δράστη, προκειμένου να διαπιστώσει τα πραγματικά αίτια της συμπεριφοράς του και να εκφράσει τα συναισθήματά του. Από την πλευρά του, ο δράστης μπορούσε να δώσει εξηγήσεις και να ζητήσει τη συγχώρεση του παθόντος.

Enforcement Assistance Administration - L.E.A.A) ⁶⁷, η οποία οργάνωσε σε Ατλάντα, Λος Άντζελες και Κάνσας Σίτυ, τα πρώτα τρία (3) κέντρα δικαιοσύνης στη γειτονιά (*Neighborhood Justice Centers*), με τη συμμετοχή εθελοντών διαμεσολαβητών, προερχομένων από διάφορους επαγγελματικούς κλάδους. Η αποτίμηση των ανωτέρω πρωτοβουλιών ήταν θετική.

Η περίοδος που εκκίνησε από το 1976 χαρακτηρίστηκε ως η «*σύγχρονη κίνηση*» ⁶⁸ για τη διαμεσολάβηση (*A.D.R Movement*). Κατά τη διάρκειά της εμφανίσθηκαν δύο (2) τάσεις ⁶⁹:

- Η πρώτη ήταν η τάση της βασικής διαμεσολάβησης, η οποία εκδηλώθηκε στον τύπο της διαμεσολάβησης στην κοινότητα (*Community Mediation*) (*επίλυση διαφορών μεταξύ γειτόνων, διαφορών σχετικά με την κοινή χρήση γης, διαφορών με αντικείμενο τη νεανική εγκληματικότητα*). Ο διαμεσολαβητής δεν αξιοποιούσε τόσο τις νομικές γνώσεις του όσο την εμπειρία του.
- Η δεύτερη ήταν η τάση της θεωρίας της διαπραγμάτευσης του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, η οποία αναλυόταν στη θεωρία της «*νομικής διαπραγμάτευσης*» και στη θεωρία του «*νομικού επιχειρήματος*». Η θεωρία της «*νομικής διαπραγμάτευσης*» είναι μια θεωρία αποδεσμευμένη από την παραδοσιακή νομική σκέψη εφαρμογής των θετικών κανόνων στα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά. Σύμφωνα με αυτήν, ο διαμεσολαβητής επικεντρώνεται στη διευκόλυνση και όχι στην αξιολόγηση. Η θεωρία του «*νομικού επιχειρήματος*» επικεντρώνεται στα νομικά σημαντικά γεγονότα, στους κανόνες δικαίου και στην εφαρμογή τους.

Η «*σύγχρονη*» κίνηση για τη διαμεσολάβηση αποτελούνταν από τρεις (3) διαδοχικές χρονικά φάσεις.

- Κατά την πρώτη φάση (1975 - 1985), οργανώθηκαν προγράμματα διαμεσολάβησης στην κοινότητα (*Community Mediation*) και προγράμματα

⁶⁷ Η Law Enforcement Assistance Administration - L.E.A.A λειτούργησε έως το 1982.

⁶⁸ Χρησιμοποιείται ευρέως ο όρος «*σύγχρονη κίνηση για τη διαμεσολάβηση*» (*Modern Mediation Movement*) για να τονιστεί η **διαχρονικότητα** της δυνατότητας επιλογής της φιλικής επίλυσης των διαφορών.

⁶⁹ **Yamada A**, «*Διαδικασίες φιλικής επίλυσης διαφορών σε εμπορικές διαφορές: δικονομικός πλουραλισμός και ρυθμίσεις*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 6, 7.

συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (*Court - Annexed Mediation*)

70.

- Κατά τη δεύτερη φάση (1985 - 1995), οργανώθηκαν προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης από τις κοινότητες, τα πανεπιστήμια και τα δικαστήρια, με αντικείμενο τις υποθέσεις μικροδιαφορών (*Small claims*). Παρά τις πολλές πρωτοβουλίες, τα μέρη δίσταζαν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, ακόμη και όταν η επιχείρησή της προσφερόταν χωρίς οικονομική επιβάρυνση. Σημαντική αποδείχθηκε και η συμβολή του δικαστικού κλάδου, δεδομένου ότι οι δικαστές είχαν την εξουσία να υποχρεώνουν τα μέρη, να εξετάζουν το ενδεχόμενο συμβιβασμού ακόμη και κατά την εκκρεμοδικία.
- Κατά την τρίτη φάση, οι πρωτοβουλίες επικεντρώθηκαν σε ζητήματα όπως, η επαγγελματική οργάνωση του λειτουργήματος του διαμεσολαβητή, η διαχείριση των δικαστικών υποθέσεων, η διαδικασία της διαμεσολάβησης, η συμπεριφορά των μετεχόντων και ο έλεγχος των ικανοτήτων και των προσόντων των διαμεσολαβητών.

Κατά τη δεκαετία 1980 - 1990, οργανώθηκαν σε αρκετές Πολιτείες προγράμματα υποχρεωτικής διαμεσολάβησης ⁷¹, ενώ το 1980 θεσπίστηκε ο Ομοσπονδιακός Νόμος για την Επίλυση Διαφορών (*Federal Dispute Resolution Act*), ο οποίος προέτρεπε κρατικές υπηρεσίες και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, να οργανώσουν αποτελεσματικούς, οικονομικούς και ταχείς μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών ⁷².

Το 1981, η Πολιτεία της Καλιφόρνια έγινε η πρώτη Πολιτεία, που οργάνωσε υπηρεσίες οικογενειακής διαμεσολάβησης σε οικογενειακές υποθέσεις (*επιμέλειας και επικοινωνίας*) ⁷³. Το 1986, ο νόμος για τη μείωση της καθυστέρησης στην εκδίκαση των υποθέσεων (*Trial Delay Reduction Act - Fast track law*) εισήγαγε νέες

⁷⁰ Κατά την περίοδο εκείνη (1979) υπογράφηκε από τις πιο αναγνωρισμένες επιχειρήσεις των Η.Π.Α μια δημόσια μη δεσμευτική «*υπόσχεση*» (*A.D.R pledge*), η οποία διακήρυξε τη θετική προδιάθεσή τους να προσφεύγουν μελλοντικά στη διαμεσολάβηση για την επίλυση των διαφορών τους.

⁷¹ **Θεοχάρης Δ.**, «*ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ - Διεθνή μοντέλα προώθησης της πρακτικής εφαρμογής της διαμεσολάβησης και η ελληνική επιλογή*», Αρμενόπουλος, 2015, σ. 168. Ενδεικτικώς, τέτοια προγράμματα οργανώθηκαν σε Αριζόνα (1993), Καλιφόρνια (1993) και στις δύο με αντικείμενο οικογενειακές υποθέσεις, καθώς και σε Μίσιγκαν (1990), Νεβάδα κ.λ.π.

⁷² **Kovach K.**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation - The Evolution of Mediation in the United States: Issues Ripe for Regulation May Shape the Future of Practice*», 2006, σ. 398 - 401.

⁷³ **Lawrence A.**, 16 J. Contemp, «*Legal Issues*», 2007, σ. 247, 248,

διατάξεις ⁷⁴ στους Αστικούς Κανόνες του Δικαστηρίου της Καλιφόρνια (*California Civil Rules of Court*) και στα Πρότυπα Δικαστικής Διοίκησης (*Standards of Judicial Administration*), ενώ οργανώθηκαν πιλοτικές διαδικασίες διαμεσολάβησης σε πέντε (5) κομητείες της Πολιτείας. Σκοπός της μεταρρύθμισης ήταν η ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης εντός εξήντα (60) ημερών, με δυνατότητα παράτασης τριάντα (30) ημερών, σε περίπτωση συνδρομής σπουδαίου λόγου ⁷⁵.

Η Civil Justice Reform Act (C.J.R.A) του 1990 έθεσε ως προτεραιότητα την προώθηση της αντίληψης περί δικαστικής διαχείρισεως των υποθέσεων (*judicial case management*), έχοντας ως στόχο τη μείωση του κόστους και της διάρκειας των δικαστικών διαδικασιών. Η εφαρμογή της - *παρά τις προσδοκίες* - δεν αποδείχθηκε επιτυχημένη ⁷⁶.

⁷⁴ Με τις διατάξεις αυτές, οριζόταν ότι ποσοστό της τάξεως του 75% με 80%, αναλόγως της φύσης των υποθέσεων, πρέπει να εκδικάζεται εντός έτους από την κατάθεση της αγωγής ενώπιον των δικαστηρίων (3.173 *California Civil Rules of Court Rule*). Στις υποθέσεις μικροδιαφορών, η προθεσμία αυτή ανέρχεται για το 90% των υποθέσεων, σε εβδομήντα πέντε (75) ημέρες κατ' ανώτατο όριο από την κατάθεση της αγωγής.

⁷⁵ **Kovach K**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation*», «*The Evolution of Mediation in the United States: Issues Ripe for Regulation May Shape the Future of Practice*», 2006, σ. 390. Μετά την επιτυχημένη εφαρμογή του προγράμματος, η διαμεσολάβηση εφαρμόσθηκε, από το 1992, σε όλη την Πολιτεία, ενώ το 1994, το Δικαστικό Συμβούλιο εισήγαγε στον Κώδικα Λειτουργίας των Δικαστηρίων ορισμένους κανόνες για την εφαρμογή της. Κατά το ίδιο έτος, εξεδόθησαν και οι πρώτοι κώδικες δεοντολογίας διαμεσολαβητών, που αποτέλεσαν πρότυπο για κώδικες δεοντολογίας και στις Η.Π.Α και σε άλλες χώρες.

⁷⁶ **Murray P**, «*Civil Justice Reform in America: The 1990 Civil Justice Reform Act and its Consequences*», *ZZP Int* 3, 1998, σ. 328 - 334. Στην διαπίστωση αυτή κατέληξε η Rand Evaluation Report (1996) μετά από 5 ετή αξιολόγηση των σχετικών δεδομένων. Το Rand Corporation είναι ένα μη κερδοσκοπικό ερευνητικό Ινστιτούτο, εδρεύον στο Λος Άντζελες της Καλιφόρνια. Το κόστος για την αξιολόγηση της Civil Justice Reform του 1990 ανήλθε σε 4,5 εκ \$. Η Evaluation Rand Report (1996) εξέτασε: 1) το differential case management, 2) το early judicial case management, 3) το discovery management και 4) τις διαδικασίες A.D.R. Τα στατιστικά στοιχεία της έκθεσης Rand (που παρουσιάζονται στο άρθρο του δικαστή κ. Ι. Βαλμαντώνη, (Ελλάνη 54 (2013), σ. 346) οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι οι διαδικασίες A.D.R δεν επέφεραν ουσιαστική εξοικονόμηση χρόνου και χρημάτων.

Το 1993, το Κρατικό Ινστιτούτο Δικαιοσύνης (*State Justice Institute - S.J.I*)⁷⁷ χρηματοδότησε το Κέντρο για την Επίλυση Διαφορών (*Center for Dispute Settlement*) και το Ινστιτούτο για τη Δικαστική Διοίκηση (*Institute of Judicial Administration*), προκειμένου να οργανώσουν προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, ενώ το 1996 το Κογκρέσο θέσπισε το νόμο για τους κανόνες διαπραγμάτευσης (*Negotiated Rulemaking Procedure Act*) και το νόμο για την διοικητική επίλυση διαφορών (*Administrative Dispute Resolution Act - A.D.R.A*)⁷⁸. Η πρωτοβουλία του Κογκρέσου οδήγησε στην εκπόνηση των Εθνικών Προτύπων για τη Συνδεδεμένη με το Δικαστήριο Διαμεσολάβηση (*National Standards for Court - Connected Mediation Programs*), τα οποία χρησιμοποιήθηκαν ως κατευθυντήριες οδηγίες από τα δικαστήρια⁷⁹.

Το 1998, και αφού προηγήθηκε μια πειραματική περίοδος τεσσάρων (4) ετών, θεσπίστηκε η πρώτη ομοσπονδιακή νομοθεσία για τις διαδικασίες A.D.R, η Alternative Dispute Resolution Act (A.D.R.A), η οποία απαιτούσε από κάθε Ομοσπονδιακό Πρωτοδικείο (*Federal District Court*) να οργανώσει διαδικασίες A.D.R σε αστικές υποθέσεις και να δημιουργήσει δικό του πρόγραμμα διαμεσολάβησης. Από τη θέση σε ισχύ της A.D.R.A⁸⁰, παρατηρήθηκε αύξηση της

⁷⁷Το State Justice Institute - S.J.I έχει ως στόχο την αποτελεσματική λειτουργία του μηχανισμού απονομής δικαιοσύνης σε πολιτειακό επίπεδο και τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των πολιτειακών και των ομοσπονδιακών δικαστηρίων.

⁷⁸ Η Administrative Dispute Resolution Act - A.D.R.A είχε ως στόχο να ενθαρρύνει κάθε ομοσπονδιακή υπηρεσία, να ιδρύσει μια διεύθυνση επιλύσεως διαφορών.

⁷⁹ Τα National Standards for Court - Connected Mediation Programs επεσήμαναν μεταξύ άλλων ότι οι υπηρεσίες διαμεσολάβησης πρέπει να είναι διαθέσιμες στο κοινό, όπως οι δικαστικές υπηρεσίες, ότι τα προγράμματα διαμεσολάβησης σε κάθε δικαστήριο πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις πολιτισμικές καταβολές των μερών, ότι τα μέρη έχουν τα ίδια δικαιώματα, ότι πρέπει να ενημερώνονται από τους δικηγόρους τους, ότι τα δικαστήρια θα πρέπει να οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα διαμεσολάβησης για τους δικηγόρους, το προσωπικό των δικαστηρίων και άλλους ενδιαφερόμενους και ότι θα πρέπει να αναπτυχθούν κριτήρια για την παραπομπή υποθέσεων σε διαμεσολάβηση.

⁸⁰ Η Πολιτεία του Τέξας, ήδη από το 1987, έχει θεσπίσει την Alternative Dispute Resolution Act (*A.D.R Act*), σύμφωνα με την οποία, τα δικαστήρια μπορούν να παραπέμπουν στην διαμεσολάβηση, τις υποθέσεις που θεωρούν ότι είναι κατάλληλες προς τούτο. Σύμφωνα με τη Section 154.022 της A.D.R Act, τα μέρη έχουν δυνατότητα υποβολής ένστασης κατά της αποφάσεως παραπομπής, εντός δέκα (10) ημερών, από την παραλαβή της πρότασης διαμεσολάβησης. Εάν το δικαστήριο κρίνει την ένσταση βάσιμη, τότε, δεν θα παραπέμψει την διαφορά σε διαμεσολάβηση. Εάν την κρίνει αβάσιμη, θα εκδώσει μια σύσταση παραπομπής (*order of referral to mediation*) και θα προσκαλέσει τα μέρη να

συμμετοχής των δικαστηρίων στις διαδικασίες A.D.R. Σήμερα, πολλά δικαστήρια προσφέρουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης.

2. Από τον Ομοιόμορφο Νόμο για τη Διαμεσολάβηση του 2001 (*Uniform Mediation Act - U.M.A*) έως σήμερα

Η δημιουργία των ανωτέρω προγραμμάτων - σε συνδυασμό με την απουσία ενός ομοιόμορφου νομοθετικού πλαισίου - προκάλεσαν, αναπόφευκτα, σύγχυση. Το Τμήμα Επιλύσεως Διαφορών της Αμερικανικής Ένωσης Δικηγόρων (*American Bar Association - A.B.A Section of Dispute Resolution*) και η Εθνική Συνδιάσκεψη των Επιτρόπων για Ομοιόμορφους Πολιτειακούς Κανόνες (*National Conference of Commissioners on Uniform State Laws - N.C.C.U.S.L*) αναγνώρισαν ότι οι συνθήκες ήταν **ώριμες** για τη θέσπιση μιας ομοιόμορφης ρύθμισης.

Για την πραγμάτωση αυτού του οράματος συνεργάστηκαν πολλοί φορείς. Η συνεργασία τους καρποφόρησε το 2001 με τη θέσπιση του Ομοσπονδιακού Ομοιόμορφου Νόμου για τη Διαμεσολάβηση (*Uniform Mediation Act - U.M.A*), ο οποίος συγκέντρωσε, περίπου, **διακόσιους πενήντα (250) ισχύοντες (σχετικούς με τη διαμεσολάβηση) νόμους**. Η συμβολή του U.M.A αποδείχθηκε καθοριστική, αφού έθεσε σε σταθερές βάσεις τις έννοιες της **εμπιστευτικότητας και του απορρήτου**, οι οποίες - *έως τότε* - ρυθμιζόνταν σε **2.500 διαφορετικά νομοθετήματα** ⁸¹.

επιλέξουν διαμεσολαβητή. Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν στο πρόσωπο αυτού, το δικαστήριο θα επιλέξει τον κατά την κρίση του καταλληλότερο. Η πρόταση παραπομπής θα προσδιορίζει το χρονικό διάστημα, εντός του οποίου πρέπει να ολοκληρωθεί η διαδικασία. Εάν κάποιο μέρος ή ο πληρεξούσιος δικηγόρος του δεν συμμορφωθεί με την πρόταση του δικαστηρίου, (*πρόγμ.εάν προσέλθει στη διαμεσολάβηση αλλά χωρίς την κατάλληλη εξουσιοδότηση*), ο δικαστής μπορεί να του επιβάλλει κυρώσεις (*πρόγμ. να καταβάλει την αμοιβή του διαμεσολαβητή*). Επιτυχημένα αποδείχθηκαν και τα πιλοτικά προγράμματα του Κονέκτικατ και της Νέας Υόρκης. Μάλιστα η Ένωση των Barristers της Νέας Υόρκης (*New York State Bar Association*) προέβλεψε ειδική υποχρέωση ενημερώσεως των πελατών (*από τους δικηγόρους της*), για την επιχείρηση διαμεσολάβησης αλλά και άλλων διαδικασιών A.D.R. Ο δικηγόρος είναι υποχρεωμένος να εγχειρίσει στον πελάτη του μια «*Notice of Mediation Alternative*», από την οποία ο πελάτης πληροφορείται ότι είναι δυνατή η προσφυγή σε διαμεσολάβηση και ότι ποσοστό της τάξεως του 90% των υποθέσεων (*ακόμη και των πιο δύσκολων*) επιλύονται (*πριν την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία*) με διαμεσολάβηση ή με κάποια άλλη διαδικασία A.D.R.

⁸¹ **Murray P**, «*Mediation and Civil Justice: A Public - Private Partner-ship*», ZZZP Int 14, 2009, σ. 249.

Σήμερα στις Η.Π.Α, λειτουργούν πολλοί ιδιωτικοί οργανισμοί διαμεσολάβησης, ενώ σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Υπηρεσίας Δικαστικής Διαιτησίας και Διαμεσολάβησης (*Judicial Arbitration and Mediation Services Inc - J.A.M.S*) και της Αμερικανικής Ένωσης για την Διαιτησία (*American Arbitration Association - A.A.A*), η συνολική αξία της παροχής υπηρεσιών A.D.R εκτιμάται στο ποσό των 500 εκατομμύρια δολαρίων. Η διαμεσολάβηση εφαρμόζεται σε οικογενειακές, εταιρικές, φορολογικές, ασφαλιστικές, τραπεζικές διαφορές⁸² και σε υποθέσεις με αντικείμενο τη νεανική εγκληματικότητα.

Δέον να επισημανθεί ότι η προσφυγή στη δικαστική διαδικασία δεν αποτελεί την κρατούσα μέθοδο επίλυσης των διαφορών στις Η.Π.Α. Η τάση αυτή έχει χαρακτηριστεί ως το φαινόμενο της «*υπό εξαφάνιση δίκης*» (*Vanishing Trial*)⁸³ . ένα φαινόμενο, που συχνά αναφέρεται - *συνδυαστικά* - με το φαινόμενο της «*ιδιωτικοποίησης της δικαιοσύνης*» (*Privatization of Civil Justice*)⁸⁴ . Χαρακτηριστική είναι η - *συμπυκνωμένη και συνθετική* (για τα δύο φαινόμενα) - παρατήρηση του καθηγητή του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ κ. P.Murray, ο οποίος επισημαίνει (σε άρθρο του για την «*ιδιωτικοποίηση της δικαιοσύνης*»⁸⁵) ότι «*πλέον οι δικηγόροι συμβουλεύουν τους πελάτες τους, προβλέποντας την πιθανή έκβαση της διαμεσολάβησης ή της διαιτησίας, παρά την έκβαση της δικαστικής διαδικασίας*».

⁸² Αξιοσημείωτο είναι το κρατικό πρόγραμμα διαμεσολάβησης του 2009, το οποίο επέτρεψε σε πολλούς οφειλέτες ενυπόθηκων δανείων (σε *συνδυασμό, κατά τον δικαστή - μεσολαβητή κ. Richard Tynan, με την ευνοϊκά διακείμενη βέβαια θέση των πιστωτικών ιδρυμάτων προς τη διαμεσολάβηση*) να επιχειρήσουν διακανονισμό των διαφορών τους με τα πιστωτικά ιδρύματα. Εάν ο οφειλέτης υπέβαλε αίτημα για προσφυγή σε διαμεσολάβηση, το πιστωτικό ίδρυμα (*δανειστής*) ήταν υποχρεωμένο να συμμετάσχει στη διαδικασία και η διαδικασία επιβολής κατάσχεσης στο ακινήτο του οφειλέτη αναβαλλόταν για εξήντα (60) ημέρες.

⁸³ **Θεοχάρης Δ.**, «*ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ - Διεθνή μοντέλα προώθησης της πρακτικής εφαρμογής της διαμεσολάβησης και η ελληνική επιλογή*», Αρμενόπουλος, 2015, 1, σ. 168 και 169. **Stipanowich T.J.**, «*ADR and the «Vanishing Trial»: What we know and what we don't*», *Disp. Resol. Mag.* 7, 2004, **Galanter M.**, «*The Vanishing Trial: An Examination of Trials and Related Matters on Federal and State Courts*», *J. Of Empirical Legal Stud.* 459 (2004). Κατά τον κ. M. Galanter, ο αριθμός των δικών παρουσιάζει σταθερή μείωση τα τελευταία εκατό (100) χρόνια.

⁸⁴ **Murray P.**, «*The Privatization of Civil Justice*», *ZJP Int* 12, 2007, σ. 287.

⁸⁵ **Murray P.**, «*The Privatization of Civil Justice*», *ZJP Int* 12, 2007, σ. 290.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΤΩΝ
Η.Π.Α

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες
A.D.R

Σύμφωνα με τη Section 2 § 1 του U.M.A, ως διαμεσολάβηση ορίζεται η διαδικασία, κατά την οποία ο διαμεσολαβητής διευκολύνει την επικοινωνία και τη διαπραγμάτευση μεταξύ των μερών, βοηθώντας τα να καταλήξουν, εκουσίως, σε συμφωνία για τη διαφορά τους⁸⁶.

Εκτός από τις συνήθειες - και απαντώμενες σχεδόν σε όλες χώρες - μορφές A.D.R είναι, ευρέως διαδεδομένη στις Η.Π.Α, ήδη από τη δεκαετία 1980 - 1990, η διαδικασία της **πρότερης - πρώιμης ουδέτερης αξιολόγησης** (*Early Neutral Evaluation - E.N.E*), κατά την οποία ένα (έμπειρο και ικανό) τρίτο πρόσωπο καλείται να εκφράσει την (μη δεσμευτική) εκτίμησή του για το περιεχόμενο της δικαστικής αποφάσεως, που θα εκδοθεί, εάν τα μέρη δεν επιλύσουν (μέσω της *E.N.E*) τη διαφορά τους και αποφασίσουν να επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες.

Μορφή πρότερης - πρώιμης ουδέτερης αξιολόγησης αποτελούν και οι **μίνι - δίκες** (*Mini - Trials*), οι οποίες πραγματοποιούνται πριν από τη συζήτηση της υποθέσεως και κατά τη διάρκεια των οποίων, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών - υποβοηθούμενοι από έναν ουδέτερο σύμβουλο - ενημερώνουν (τα μέρη) για τα ισχυρά και τα ανίσχυρα σημεία των θέσεών τους, παρουσιάζουν τα νομικά επιχειρήματα και εν συνεχεία, τα μέρη διαπραγματεύονται⁸⁷. Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν, ο τρίτος

⁸⁶ Section 2 §1 U.M.A Mediation «means a process in which a mediator facilitates communication and negotiation between parties to assist them in reaching a voluntary agreement regarding their dispute».

⁸⁷ **Edwards H.T**, «Alternative Dispute Resolution: Panacea or anathema?», Harvard Law Review, 1985. Πολλές επιχειρήσεις επιλύουν τις διαφορές τους με διαδικασίες Mini - trials. Η πρώτη διαφορά που επιλύθηκε με Mini - Trial, ήταν μια υπόθεση πνευματικής ιδιοκτησίας [*Telecredit v TRW (1974)*]. Μετά από τρία (3) έτη δικαστικής διαμάχης, τα μέρη επιχειρήσαν μη δεσμευτική διαιτησία ενώπιον στελεχών των δύο (2) εταιριών και του πρώην δικαστή κ. J. Davis. Μετά από τριάντα (30) λεπτά, τα μέρη ήλθαν σε συμφωνία. Γενικώς, η εφαρμογή των Mini - Trials κρίνεται **επιτυχημένη**. Το άρθρο του καθηγητή κ. Edwards είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη της Νομικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

μπορεί να τους υποβάλλει την πρόβλεψή του για το αποτέλεσμα της δικαστικής διαδικασίας, που θα ακολουθήσει ⁸⁸.

Διαδικασίες φιλικής επιλύσεως των διαφορών επιχειρούν και τα δικαστήρια [διασκέψεις διακανονισμού συνταξιούχων δικαστών (*Settlement Conferences*) καθώς και συνοπτικές εκδικάσεις από δώδεκα {12} ενόρκους (*Summary Jury Trials*) κυρίως τα Ομοσπονδιακά Δικαστήρια].

Ευρύτατα διαδεδομένη συνήθεια αποτελούν και οι συμφωνίες κυρίων (*gentlemen's agreements*) · μια **π ο λ ύ τ ι μ η** πρακτική, που ενισχύει το **π ρ ω τ α ρ χ ι κ ό α ί σ θ η μ α** αξιοπρέπειας του ανθρώπου και που χρήσιμο είναι να μεταλαμπαδευθεί σε όλες τις χώρες.

2. Η φιλοσοφία της διαμεσολάβησης υπό τη θεώρηση των ειδικών των Η.Π.Α

Από την ιστορική αναδρομή που προηγήθηκε, κατέστη σαφές ότι η διαμεσολάβηση έχει μακρά παράδοση στις Η.Π.Α και έχει υποστηριχθεί σημαντικά, από τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική εξουσία.

Όσον αφορά τη φιλοσοφία της διαμεσολάβησης, όπως επισημαίνουν ο καθηγητής των Πανεπιστημίων Χάρβαρντ, U.C.L.A και Πέπεραντάιν κ. Κ. Cloke ⁸⁹ και η καθηγήτρια των Πανεπιστημίων Χάρβαρντ, U.C.L.A και Antioch κα. J. Goldsmith ⁹⁰, στο σύγγραμμά τους «*Επίλυση συγκρούσεων στο χώρο εργασίας - 10 στρατηγικές για όλους*», «*ο διάλογος είναι μια ιδιαίτερα χρήσιμη δεξιότητα*» ⁹¹. Οι συγγραφείς - αξιοποιώντας την πολυετή εμπειρία τους στη διαμεσολάβηση - δημιούργησαν και

⁸⁸ **Lieberman J/H.enry J**, «*Lessons from the Alternative Dispute Resolution Movement*» University of Chicago Law Review, 1986, 53, σ. 424, 427 - 428. Η διαφορά της πρότερης - πρώιμης ουδέτερης αξιολόγησης από τις απλές διαπραγματεύσεις είναι ότι στην πρώτη τα μέρη έχουν σχηματίσει πλήρη εικόνα για την υπόθεσή τους και έχουν ακούσει, όχι μόνον την ουδέτερη άποψη του τρίτου συμβούλου, αλλά και τα νομικά επιχειρήματα της άλλης πλευράς.

⁸⁹ Δικηγόρος, δικαστής, και επί τριάντα πέντε (35) έτη επιλυτής συγκρούσεων.

⁹⁰ Ιδρύτρια του Κέιμπριτζ Κόλετζ στην Μασαχουσέτη και διαμεσολαβήτρια για περισσότερα από σαράντα (40) έτη.

⁹¹ **Αν και αφορά την επίλυση συγκρούσεων στο χώρο εργασίας, ο τρόπος με τον οποίο διατυπώνονται οι στρατηγικές από τους εμπειρότατους συγγραφείς επιτρέπει την εφαρμογή τους, σχεδόν, σε όλα τα πεδία των διαφορών.** Το άνωγο αυτό σύγγραμμα έχει μεταφραστεί στην ελληνική από τη δικηγόρο - διαμεσολαβήτρια κα. Δ. Γαβριήλ και κυκλοφορεί στη χώρα μας από τις Εκδόσεις «*Νομική Βιβλιοθήκη*».

ανέλυσαν δέκα (10) στρατηγικές επιλύσεως συγκρούσεων. Ειδικότερα, ο διαμεσολαβητής πρέπει:

- πρώτον να αποκρυπτογραφεί την κουλτούρα της σύγκρουσης και να εξετάζει τον τρόπο αντίδρασης σε αυτήν ⁹²,
- δεύτερον να πείθει κάθε μέρος να ακούει τις απόψεις του άλλου με ενσυναίσθηση και ανταπόκριση ⁹³,
- τρίτον να βοηθά τα μέρη να αναζητούν «κρυφά» μηνύματα κάτω από την επιφάνεια του «παρόβουλου» αφού συνήθως, εκεί βρίσκονται οι «γενεσιουργές» αιτίες της διαφοράς ⁹⁴,
- τέταρτον να βοηθά τα μέρη να αναγνωρίζουν και να επαναπλαισιώνουν τα συναισθήματά τους,
- πέμπτον να διευκολύνει τα μέρη να διακρίνουν τα χρήσιμα στοιχεία για την επίλυση της διαφοράς τους,
- έκτον να προετοιμάζει διανοητικά, τα μέρη για τη δημιουργική επίλυσή της,
- έβδομον να προσδιορίζει, επακριβώς, το πρόβλημα,
- όγδοον να ηγείται της διαδικασίας και να συμβουλεύει τα μέρη, με σκοπό τη μετάπλαση των κλονισμένων σχέσεών τους,
- ένατον να εξερευνά τις αντιστάσεις και να βοηθά τα μέρη να διαπραγματεύονται και
- δέκατον να ενεργεί προληπτικά.

Η φιλοσοφία της διαμεσολάβησης παρουσιάζεται και στο σύγγραμμα με τίτλο «*The Promise of Mediation*» του 1994 του καθηγητή του Πανεπιστημίου Χόφστρα στην Νέα Υόρκη κ. R. B. Bush και του καθηγητή Επικοινωνίας του Πανεπιστημίου Τέμπλ κ. J. Folger. Οι καθηγητές διακρίνουν τέσσερις (4) οπτικές:

⁹² Οι συγγραφείς εντοπίζουν πέντε (5) τρόπους αντίδρασης στη σύγκρουση, πρώτον την αποφυγή, δεύτερον την υποχώρηση, τρίτον την επίθεση και την εμπλοκή σε αυτήν, τέταρτον τον συμβιβασμό και πέμπτον τη συνεργασία.

⁹³ Η «φτωχή» επικοινωνία έχει υψηλό κόστος υλικό και ανθρώπινο, αφού συχνά οδηγεί σε διαζύγια, απολύσεις, δυστυχία, χαμένες ευκαιρίες, σπατάλη χρόνου, χαμηλό ηθικό και βέβαια δικαστικές διαδικασίες.

⁹⁴ Οι αιτίες αυτές, συνήθως, συνδέονται με την προσωπικότητα, τα συναισθήματα, τα συμφέροντα, τις ανάγκες, τις επιθυμίες των μερών, τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους, την αυτοεκτίμησή τους, τις κρυμμένες προσδοκίες τους αλλά και τα άλυτα θέματα του παρελθόντος.

- Η πρώτη οπτική εξετάζει τη διαμεσολάβηση ως **εργαλείο κοινωνικής οργάνωσης** (*Social Justice Story*), που έχει ως στόχο την πραγμάτωση του ιδανικού της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η διαχείριση της σύγκρουσης δεν ανατίθεται στο Κράτος, αλλά στα μέρη. Η οπτική αυτή δεν είναι η πλέον διαδεδομένη στις Η.Π.Α.
- Η δεύτερη οπτική (*διαμετρικά αντίθετη από την πρώτη*) εξετάζει τη διαμεσολάβηση ως **εργαλείο καταπίεσεως** (*Oppression Story*) υπέρ των αδύναμων μερών.
- Η τρίτη οπτική δεν θεωρεί τη σύγκρουση ως διένεξη (*που οδηγεί σε νίκη ή ήττα*), αλλά ως **ευκαιρία** για να επιλυθούν τα προβλήματα για το κοινό καλό (*win - win solutions*) (*Satisfaction Story*). Η οπτική αυτή είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στις Η.Π.Α.
- Η τέταρτη οπτική εξετάζει τη διαμεσολάβηση ως **εργαλείο μεταμορφώσεως** των μερών (*Transformation Story*) και δεν επικεντρώνεται τόσο στην επίλυση του προβλήματος όσο στην ηθική ανάπτυξη των συμμετεχόντων. Υπό την οπτική αυτή, η οποία αναδεικνύει το «*διαμορφωτικό*» μοντέλο διαμεσολάβησης, η διαμεσολάβηση πρέπει να επεκτείνει τις διαπραγματευτικές δυνατότητες των μερών, να αναπτύσσει την **ενσυναίσθησή** τους και να αναγνωρίζει τις ανάγκες και τα συμφέροντά τους. Αν και έως σήμερα, η οπτική αυτή δεν έχει τύχει ευρείας απήχησης, ίσως διότι στα μάτια των πιο επιφυλακτικών, φαντάζει ως «*ουτοπία*», πρόκειται (*τουλάχιστον κατά την άποψη των κ. Bush και κ. Folger και του γράφοντος*) για την οπτική, που, μελλοντικά, θα τεθεί στο **επίκεντρο**. Δέον να επισημανθεί ότι οι κ. Bush και κ. Folger θεωρούνται οι «*διδάσκουροι*» του **διαμορφωτικού μοντέλου** (*Transformative Model*), το οποίο θα παρουσιασθεί σε επόμενη ενότητα του παρόντος «*ΜΕΡΟΥΣ*».

3. Ο ρόλος των δικαστηρίων και οι επιφυλάξεις υπό τη σκοπιά του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου

Ο **σημαντικός ρόλος των δικαστηρίων** στη διάδοση της διαμεσολάβησης οδήγησε στη δημιουργία από τα ομοσπονδιακά πρωτοβάθμια δικαστήρια πλειάδας προγραμμάτων υποχρεωτικής (*Mandatory*) διαμεσολάβησης ή (*εκούσιας ή*

υποχρεωτικής) συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (*Court - connected*).

Τα προγράμματα αυτά αντιμετωπίστηκαν θετικά, παρότι:

- η **ενθάρρυνση** των δικαστηρίων προς τα μέρη [*στην περίπτωση της εκούσιας συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (Voluntary Court - annexed mediation* ⁹⁵)] ή
- η **υποχρεωτική συμμετοχή** σε μια συνεδρία εξέτασης της προσφυγής σε διαμεσολάβηση [*στην περίπτωση της υποχρεωτικής συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (Court - Mandated mediation* ⁹⁶)]

δημιούργησαν την εντύπωση ότι ήταν αντίθετες με τον εκούσιο χαρακτήρα του θεσμού.

Η θετική αντιμετώπιση των ανωτέρω προγραμμάτων οφειλόταν στο ότι κάθε μέρος μπορούσε να εξετάσει την προοπτική της προσφυγής σε διαμεσολάβηση, χωρίς να ανησυχεί, μήπως η επιλογή του αυτή θεωρηθεί (από το «αντίπαλο» μέρος) ως ένδειξη αδυναμίας.

Σήμερα, σε αρκετά πρωτοβάθμια δικαστήρια στις Η.Π.Α η επιχείρηση διαμεσολάβησης λειτουργεί ως προϋπόθεση προσφυγής στις δικαστικές διαδικασίες σε υποθέσεις διαζυγίου ή επιμέλειας τέκνων. Προγράμματα διαμεσολάβησης λειτουργούν επιτυχώς και στα δεκατρία (13) Ομοσπονδιακά Εφετεία των Η.Π.Α (*Federal Courts of Appeal* ⁹⁷).

Αν και η διαμεσολάβηση υποστηρίχθηκε σημαντικά από το δικαστικό κλάδο, η σύνδεσή της με αυτόν δημιούργησε, αναπόφευκτα, επιφυλάξεις υπό την σκοπιά του δικονομικού αλλά και του ουσιαστικού δικαίου.

Υπό την σκοπιά του δικονομικού δικαίου, υποστηρίχθηκε ότι η υποχρεωτική προσφυγή σε διαμεσολάβηση περιορίζει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

⁹⁵ Η προσέγγιση της **Voluntary Court - annexed mediation** υποστηρίζει ότι η απόφαση για συμμετοχή σε διαμεσολάβηση ανήκει μόνο στον διάδικο. Δηλαδή, οι δικαστές, απλώς, ενθαρρύνουν τους διαδίκους.

⁹⁶ Η προσέγγιση της **Court - Mandated mediation** υποστηρίζει ότι η απόφαση για συμμετοχή σε διαμεσολάβηση ανήκει ολοκληρωτικά στην κρίση του δικαστηρίου. Δηλαδή, οι δικαστές υποχρεώνουν τους διαδίκους να επιχειρούν διαμεσολάβηση. Προς αποφυγή τυχόν παρανοήσεων, κρίνεται απαραίτητο να διευκρινισθεί ότι, **το αληθές νόημα του όρου «υποχρέωση - mandate» είναι ότι, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει απλώς τη συμμετοχή των διαδίκων σε διαμεσολάβηση και όχι και την υποχρεωτική συμφωνία τους**.

⁹⁷ Γεραπετρίτης Γ, «Αγγλο - Αμερικανικοί Συνταγματικοί Θεσμοί. Θεμέλια και επίδραση με το δίκαιο της Ηπειρωτικής Ευρώπης», 2016.

Ωστόσο, επισημαίνεται ότι, όταν άγονται «υποχρεωτικά» σε διαμεσολάβηση διαφορές, που άπτονται συνταγματικών δικαιωμάτων (τα οποία τίθενται υπό διακινδύνευση λόγω της υποχρεωτικής προσφυγής) αυτές (οι διαφορές) **μπορούν να εξαιρούνται από τον κανόνα της «υποχρεωτικότητας».**

Υπό την σκοπιά του ουσιαστικού δικαίου, υποστηρίχθηκε ότι η επιχείρηση διαμεσολάβησης από διαμεσολαβητή, που δεν έχει νομική κατάρτιση, μπορεί να αποδειχθεί βλαπτική για τα μέρη. Η άποψη αυτή έχει **βαρύνουσα** σημασία, δεδομένου ότι στις περισσότερες χώρες (και στις Η.Π.Α), ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωτικό να έχει την ιδιότητα του δικηγόρου. Επομένως, δεν αποκλείεται οι (τυχόν) εσφαλμένες ή ανακριβείς συμβουλές των διαμεσολαβητών, που δεν έχουν νομική κατάρτιση, να οδηγήσουν σε μια συμφωνία, θεμελιωμένη σε εσφαλμένη κατανόηση του δικαίου. Πάντως, επισημαίνεται ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο είναι μάλλον απίθανο, δεδομένου ότι τα μέρη μπορούν να συμβουλευούνται - καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας - τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους.

4. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια

I. Εκούσια προσφυγή - Ρήτρα προσφυγής

Συνήθως, η εκούσια προσφυγή σε διαμεσολάβηση πραγματώνεται με τη συνομολόγηση κάποιας σχετικής ρήτρας. Δεδομένου ότι στις Η.Π.Α οι ρήτρες αυτές δεν ρυθμίζονται από ειδικούς κανόνες, τα δικαστήρια εφαρμόζουν, αναλόγως, τις διατάξεις για τη διαιτησία (*Federal Arbitration Act*).

Εάν τα μέρη επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες - παρά την ύπαρξη κάποιας ρήτρας προσφυγής - το δικαστήριο θα διατάξει την **αναστολή** αυτών, έως ότου ολοκληρωθεί η διαμεσολάβηση. Τα μέρη πρέπει να εξετάζουν τυχόν καταχρηστικότητα του περιεχομένου των ρητρών αυτών. Σε καταφατική περίπτωση, δεν είναι υποχρεωμένα να συμμορφωθούν με αυτές.

II. Προσφυγή εκ του νόμου

Σε κάποιες περιπτώσεις, η επιχείρηση διαμεσολάβησης ορίζεται από το νόμο ως προϋπόθεση του παραδεκτού της προσφυγής στη δικαστική διαδικασία, όπως σε

υποθέσεις ιατρικής αμέλειας ⁹⁸ αλλά και σε υποθέσεις ασφαλιστικών και οικογενειακών διαφορών.

III. Συνέπειες προσφυγής

Η προσφυγή σε διαμεσολάβηση επιφέρει την **αναστολή** των δικαστικών διαδικασιών έως την ολοκλήρωσή της.

IV. Κόστος και Νομική βοήθεια

Το κόστος της διαμεσολάβησης, συνήθως, καθορίζεται από τον οργανισμό, που αναλαμβάνει την επιχείρησή της⁹⁹. Τα προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, που οργανώνονται υπό των αιγίδα των δικαστηρίων στις Πολιτείες Φλόριντα, Αϊόβα και Οχάιο, υπολογίζουν το κόστος της διαμεσολάβησης σε συνάρτηση με το εισόδημα των μερών.

Ιδιαίτερα διαδεδομένη στις Η.Π.Α είναι και η δυνατότητα χορηγήσεως νομικής βοήθειας για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, ενώ σημαντικά υποστηρίζεται και η πρακτική της **pro bono** (εθελοντικής και χωρίς αμοιβή) παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης από τους δικηγόρους ¹⁰⁰. Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα των διαμεσολαβητών του προγράμματος της - *επιδοτούμενης από το δικαστήριο* - διαδικασίας A.D.R της Πολιτείας της Λουιζιάνα, οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να επιλύουν **pro bono**, το 10 % των διαμεσολαβήσεων, που τους ανατίθενται.

⁹⁸ Τέτοιες διαδικασίες προβλέπονται στο δίκαιο της Πολιτείας της Φλόριντα (σε υποθέσεις ιατρικής αμέλειας), του Ουισκόνσιν (σε υποθέσεις ιατρικής αμέλειας), του Ουαϊόμινγκ (χορηγείται αναστολή μετά από συμφωνία όλων των μερών), της Καλιφόρνια (σε υποθέσεις ασφαλιστικών και οικογενειακών διαφορών, κλπ).

⁹⁹ **Kulms R**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspectives. Mediation in the USA: Alternative Dispute Resolution between Legalism and Self - Determination*», K.J.Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 1271, 1272.

¹⁰⁰ **Abadinsky H**, «*Law and Justice, An Introduction to the American Legal System*», 1991, 2nd Edition, σ. 204. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Σαιντ Τζων της Νέας Υόρκης κ.Η.Abadinsky, ο κατηγορούμενος μπορεί να αξιώσει από την Πολιτεία (σε όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας της ποινικής δικαστικής διαδικασίας) να του διορίσει έναν ικανό συνήγορο υπερασπίσεως. Την ίδια ανάγκη ικανοποιεί ο θεσμός της νομικής βοήθειας για τις αστικές υποθέσεις. Το βιβλίο του κ. Abadinsky είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

5. Διαδικασία διαμεσολάβησης

I. Εναρκτήριο στάδιο

Η διαδικασία της διαμεσολάβησης οργανώθηκε με πρότυπο την δομή των προγραμμάτων συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, που λειτούργησαν στα δικαστήρια των Η.Π.Α. Ο εκούσιος χαρακτήρας κυριαρχεί από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της διαδικασίας. Όπως επισημαίνει, σχετικά, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Κολούμπια κ. O. Shachter (1915 - 2003),

*«η ελαστικότητα και η προσαρμοστικότητα στις ειδικότερες συνθήκες είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των διαδικασιών αυτών. Λίγα πράγματα θα κερδίσουμε εάν προσδώσουμε στις διαδικασίες αυτές νομικά όρια ή δικονομικούς, διαδικαστικούς κανόνες»*¹⁰¹ .

Επί της διαδικασίας, συνήθως πραγματοποιούνται προκαταρκτικές επαφές του διαμεσολαβητή με τους πληρεξούσιους δικηγόρους των μερών, προκειμένου να διευθετηθούν τα όποια εκκρεμή ζητήματα. Τα μέρη ανταλλάσσουν φακέλους, που περιέχουν μια περίληψη της διαφοράς, τις θέσεις τους και τα πιο χρήσιμα αποδεικτικά έγγραφα¹⁰². Αντίγραφο κάθε φακέλου αποστέλλεται και στο διαμεσολαβητή. Ο τελευταίος αναζητεί τον κατάλληλο χώρο, λαμβάνοντας υπ' όψη του τον αριθμό των συμμετεχόντων. Συνήθως, επιλέγει ένα χώρο με δύο (2) αίθουσες, με τη μια εξ' αυτών, να είναι πιο ευρύχωρη από την άλλη. Στην πιο ευρύχωρη πραγματοποιείται η εναρκτήρια συνάντηση με την παρουσία όλων · και του διαμεσολαβητή. Η διαμόρφωση του χώρου θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την αίσια έκβαση της διαδικασίας. Κρίνεται προτιμότερη η χρήση ενός τραπεζιού **κυκλικού σχήματος**¹⁰³, ενώ επιβοηθητική αποδεικνύεται η χρήση πινάκων, λευκών φύλλων και μαρκαδόρων (*ποικίλων χρωμάτων*), ώστε να διευκολύνεται η παραστατική απεικόνιση των θέσεων, των προτάσεων και των αντιπροτάσεων των

¹⁰¹ **Bilder R.B.**, «*International Third Party Dispute Settlement*», Denver Journal of International Law and Policy, 1988, σ. 487. Ο καθηγητής κ. Bilder, είναι εξειδικευμένος στη διαχείριση διεθνών σχέσεων. Το άρθρο του είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

¹⁰² Η τάση των μερών να αποστέλλουν στον διαμεσολαβητή ογκώδεις φακέλους, θέτει σε διακινδύνευση την άρτια προετοιμασία του και γενικότερα τη διαμεσολάβηση.

¹⁰³ Η **παράδοση της «κυκλικής διάταξης»** των τελετών της δικαιοσύνης και της αρμονίας των ινδιάνων Ναβάχο **επιζεί** στην επιλογή του τραπεζιού κυκλικού σχήματος.

μερών. Εάν ο διαμεσολαβητής προβλέπει ότι η διαδικασία θα διαρκέσει αρκετές ώρες, πρέπει να φροντίζει και για την πόση και τη βρώση των συμμετεχόντων.

II. Κυρίως διαδικασία

Την ημέρα της διαμεσολάβησης, ο διαμεσολαβητής φθάνει έγκαιρα στο χώρο, τον ελέγχει και αναμένει την προσέλευση των συμμετεχόντων. Αφού προσέλθουν άπαντες ο διαμεσολαβητής προβαίνει στις απαραίτητες συστάσεις και προσπαθεί να κάνει όσο το δυνατόν καλύτερη εντύπωση. Όπως εύστοχα επισημαίνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Οχάιο (και διδάσκων διαδικασίες A.D.R ήδη από το 1973) κ. J.B. Stulberg *«κανείς δεν έχει δεύτερη ευκαιρία, να κάνει μια καλή πρώτη εντύπωση»*.

Ο διαμεσολαβητής ενημερώνει τους συμμετέχοντες ότι θα ακολουθήσει μια κοινή συνάντηση και τους συνοδεύει στην πιο ευρύχωρη αίθουσα. Εκεί εκκινεί τη διαδικασία με την εκφώνηση της εναρκτήριας ομιλίας του. Με εύληπτο λόγο, υπενθυμίζει τις βασικές αρχές της διαδικασίας και το ρόλο του ίδιου σε αυτήν ¹⁰⁴. Αφού την ολοκληρώσει, ρωτά τα μέρη εάν συμφωνούν να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση. Σε καταφατική περίπτωση ζητά από τα μέρη να υπογράψουν τη συμφωνία προσφυγής. Κατόπιν, ο λόγος «περνά» στα μέρη. Εάν ο διαμεσολαβητής διαπιστώσει ότι η επικοινωνία βελτιώνεται, μπορεί να παρατείνει τη διάρκεια της κοινής συνάντησης. Σε αντίθετη περίπτωση, καλεί τα μέρη να αποσυρθούν στις αίθουσες και εκκινεί τη διαδικασία των κατ' ιδίαν συναντήσεων (*in caucus*) του ίδιου με καθένα από αυτά.

Κρίνεται προτιμότερο, ο διαμεσολαβητής να θέτει προς συζήτηση, αρχικώς, τα ευκολότερα ζητήματα, ώστε τα μέρη, αφού τα επιλύσουν, **να βιώσουν την επιτυχία, να αποκτήσουν ισχυρότερη διαπραγματευτική ορμή και «να έχουν κάτι να χάσουν»**, εάν η διαμεσολάβηση λάβει αρνητική τροπή.

A. Διαδικασία

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ο διαμεσολαβητής μεταφέρει τις προτάσεις και τις αντιπροτάσεις των μερών από το ένα στο άλλο (*Shuttle mediation*) και τους

¹⁰⁴ Ο διαμεσολαβητής πρέπει να μεταδώσει στα μέρη την πεποίθησή του ότι πρέπει να επωφεληθούν της μοναδικής ευκαιρίας που τους παρουσιάζεται και να επιλύσουν άμεσα τη διαφορά τους. Εύστοχα παρομοιάζεται ο διαμεσολαβητής με τον «καλό προπονητή», ο οποίος με την παρότρυνση και τον **θετικό του λόγο** προετοιμάζει τα μέρη για τον αγώνα.

υποβάλλει «ανοικτές» ερωτήσεις. Η πρακτική της υποβολής «ανοικτών» ερωτήσεων προάγει τη διαδικασία, διότι τα μέρη δεν απαντούν μονολεκτικά, αλλά αποκαλύπτουν πληροφορίες, που βοηθούν το διαμεσολαβητή να αντιληφθεί τη γενεσιουργό αιτία της διαφοράς.

Εάν τα μέρη είναι «χειμαρρώδη», ο διαμεσολαβητής μπορεί να κρατά σημειώσεις, καλό όμως είναι - κατά την τήρηση αυτών - να μην χάνει την οπτική επαφή του με τα μέρη. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι **διαρκώς σε εγρήγορση**¹⁰⁵. Εάν κατά τη διάρκεια των κατ' ιδίαν συναντήσεων, τα μέρη αποκαλύπτουν χρήσιμες πληροφορίες, ο διαμεσολαβητής μπορεί να τους ζητήσει να του επιτρέψουν την αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών στο «αντίπαλο» μέρος και να του υποδείξουν τον τρόπο με τον οποίο επιθυμούν να πραγματοποιηθεί αυτή.

Οι κατ' ιδίαν συναντήσεις κρίνονται αποφασιστικής σημασίας για την αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης. Όπως, χαρακτηριστικά, επισημαίνουν ο κ. Stulberg και η κα. Love, οι κατ' ιδίαν συναντήσεις «**περιορίζουν τη δυσκαμψία των μερών**» και αποτελούν ένα είδος «ζώνης ασφαλείας».

B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών

Τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών εξετάζονται με τρία (3) σημεία αναφοράς:

- πρώτον ένα μέρος από την «πλούσια» **αρθρογραφία και βιβλιογραφία** (για τη διαμεσολάβηση) στις Η.Π.Α,
- δεύτερον τις **απαιτήσεις των κανόνων δεοντολογίας** των διαμεσολαβητών και
- τρίτον τις **απαιτήσεις του (κρατούντος στις Η.Π.Α) αξιολογικού - εκτιμητικού μοντέλου διαμεσολάβησης (Evaluative model)**¹⁰⁶.

Εξετάζοντας τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, με σημείο αναφοράς τη σχετική **αρθρογραφία και βιβλιογραφία** στις Η.Π.Α, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά στο

¹⁰⁵ Όπως παρατηρεί η έμπειρη αμερικανή διαμεσολαβήτρια κα. D. Manwar, ο διαμεσολαβητής πρέπει να αντικαταστήσει το «Εγώ» με μια πανοπλία, κατανόησης, συμπάθειας, ανοικτών και μη επικριτικών πρακτικών. Για να γίνει αυτό πρέπει «...να είμαστε ταγμένοι στην ελαστικότητα ως προς τον προσανατολισμό και τις μεθόδους μας...να δίνουμε αξία στις απόψεις και τις ανησυχίες του κάθε συμμετέχοντος...να αποβάλλουμε κάθε οπτική ερμηνεία ή προκατάληψη βλάπτουσα την αμεροληψία μας...».

¹⁰⁶ Δεν λείπουν και οι οργανισμοί που διδάσκουν το επικρατέστερο στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις διευκολυντικό μοντέλο (*Facilitative model*).

κλασικό - *αφορόν τη διαπραγμάτευση (negotiation)* - σύγγραμμα με τίτλο «*Getting to Yes*», του καθηγητή Νομικής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ κ. R. Fisher και του καθηγητή Ανθρωπολογίας (και ιδρυτή του τμήματος διαπραγμάτευσης του ίδιου Πανεπιστημίου) κ. W. Ury. Οι καθηγητές παρουσιάζουν το «*Σχέδιο Χάρβαρντ*» (*Strategie des Harvard Konzepts*), το οποίο στηρίζεται σε τέσσερις (4) αρχές¹⁰⁷:

- στο διαχωρισμό των προσώπων από τα προβλήματα,
- στην εστίαση στα συμφέροντα των προσώπων,
- στην παρουσίαση ποικίλων επιλογών και δυνατοτήτων πριν τη συμφωνία και
- στη θεμελίωση της τελικής συμφωνίας σε αντικειμενικά κριτήρια¹⁰⁸.

Ιδιαίτερα αναλυτικό είναι και το σύγγραμμα «*Ανάμεσα στα μέρη: Ο Ουδέτερος τρίτος, στρατηγικές για μια επιτυχημένη διαμεσολάβηση*»¹⁰⁹ του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Οχάιο κ. Stulberg και της καθηγήτριας του Πανεπιστημίου Καρντόζο της Νέας Υόρκης κας L. Love, στο οποίο υποστηρίζουν ότι ο διαμεσολαβητής **πρέπει** να εστιάζει την προσοχή του σε πέντε (5) στάδια.

- Στο πρώτο στάδιο πρέπει να αναζητά τα κοινά συμφέροντα και τα ιδανικά των μερών, να θέτει προβληματισμούς, να επικαλείται κοινές αξίες, να τους ζητά να φανταστούν την ιδανική μελλοντική (μεταξύ τους) σχέση και να τους επισημαίνει τα σημαντικότερα στοιχεία για την εκ νέου «οικοδόμηση» της (μεταξύ τους) εμπιστοσύνης.
- Στο δεύτερο στάδιο πρέπει να διευρύνει τη βάση των διαθέσιμων πληροφοριών, να χρησιμοποιεί τα γεγονότα της υποθέσεως, να εξερευνά τα συναισθήματα και να αμφισβητεί (όλες) τις εικασίες των μερών.
- Στο τρίτο στάδιο πρέπει να βοηθά τα μέρη να διευρύνουν την οπτική τους και να ατενίσουν το μέλλον με αισιοδοξία, να χρησιμοποιεί παραδείγματα και να παρουσιάζει την κατάσταση με αντεστραμμένους ρόλους, ούτως ώστε κάθε μέρος να κατανοεί τη θέση του άλλου.

¹⁰⁷ Ο χαρακτηρισμός της διαμεσολάβησης ως «*υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης*» επιτρέπει την εφαρμογή των αρχών του «*Σχεδίου Χάρβαρντ*» και στη διαμεσολάβηση.

¹⁰⁸ **Τζινοπούλου Μ**, «*Διαμεσολάβηση γενικά - Εναλλακτική Διαδικασία Διευθέτησης μιας υπόθεσης στα δικαστήρια της Κάτω Σαξωνίας*», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (28), 2007, σ. 170.

¹⁰⁹ Το βιβλίο τους κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις «*Νομική Βιβλιοθήκη*».

- Στο τέταρτο στάδιο πρέπει να ενθαρρύνει τη διαπραγμάτευση, να βοηθά τα μέρη να καθορίσουν προτεραιότητες, να τα ενημερώνει για την τυχόν ύπαρξη περιορισμών, να επιδιώκει συμβιβασμούς, να αναζητά ικανοποιητικές λύσεις, να χρησιμοποιεί την πρακτική του «καταιγισμού ιδεών» (*brainstorming*), να απαγορεύει τις κλιμακούμενες απαιτήσεις και να θέτει συγκεκριμένα χρονικά όρια, ώστε τα μέρη να συνειδητοποιήσουν ότι αργά ή γρήγορα πρέπει να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να συνεργασθούν.
- Στο πέμπτο στάδιο πρέπει να επισημαίνει στα μέρη το ψυχολογικό και το χρηματικό κόστος από τη συνέχιση της σύγκρουσης¹¹⁰. **Η «έκκληση» αυτή αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα όπλα του διαμεσολαβητή.**

Κατά τη διάρκεια και των πέντε (5) ανωτέρω σταδίων, ο διαμεσολαβητής πρέπει να πείσει τα μέρη ότι θα συζητήσουν **όπως ποτέ ξανά στο παρελθόν**.

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι ανεξάρτητος και ουδέτερος¹¹¹, αμερόληπτος,¹¹² και αντικειμενικός. Πρέπει να είναι ακέραιος, απαλείφοντας άμεσα, κάθε τυχόν υπόνοια αμφισβήτησης, εχέμυθος, επιμελής, ειλικρινής, επίμονος, καλόπιστος, γαλήνιος, επιδέξιος, υπομονετικός¹¹³, να έχει αυτογνωσία και να εμπνέει

¹¹⁰ Η πρακτική της υπενθύμισης του κόστους της δικαστικής διαδικασίας υποστηρίζεται και από τον έμπειρο αμερικανό καθηγητή και διαμεσολαβητή κ. James Alfini.

¹¹¹ Ειδικότερα, τα μέρη δεν θα είχαν λόγο να τον εμπιστευθούν. Η διατήρηση της ουδετερότητας δεν είναι εύκολη υπόθεση. Εάν ο διαμεσολαβητής διαπιστώσει ότι κάποιο μέρος τείνει να συμφωνήσει σε όρους λιγότερο ευνοϊκούς από αυτούς, που θα επιτύγχανε στο δικαστήριο, είναι, συνήθως, ιδιαίτερα επιρρεπής να στρέψει τις συζητήσεις προς την κατεύθυνση, που θα ευνοεί το ένα μέρος. Η **πατερναλιστική** συμπεριφορά **δεν είναι συμβατή** με την αποτελεσματική καθοδήγηση των συζητήσεων κατά τη διαμεσολάβηση.

¹¹² **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 160. Ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να έχει συμφέρον από το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης. Ωστόσο, όπως παρατηρεί ο κ. Gulliver, «*όλοι έχουν συμφέροντα και αντιλήψεις που μπορούν να επηρεάσουν το ρόλο τους ως διαμεσολαβητή*». Παρόμοιες σκέψεις παραθέτει και ο κ. A. Sharland στο άρθρο του «*Impartiality*». «*...ο διαμεσολαβητής είναι προτιμότερο, αντί να υιοθετήσει αμυντική στάση απέναντι στις προκαταλήψεις του, να τις αναγνωρίσει και να τις παραδεχθεί. Μόνον τότε, έχοντας συνείδηση αυτών, θα μπορέσει να τις αντιμετωπίσει και να ελέγξει τις σκέψεις και τα συναισθήματα του, όταν η κατάσταση απαιτεί να είναι αντικειμενικός*».

¹¹³ Όπως παρατηρούν ο κ. Stulberg και η κα. Love, «*η εμπιστοσύνη κτίζεται σταδιακά...Ο διαμεσολαβητής λειτουργώντας ως μοντέλο αξιοπιστίας είναι σε θέση να προτρέψει τους άλλους να φανούν και οι ίδιοι αξιόπιστοι*».

σιγουριά ¹¹⁴. Πρέπει να είναι έξυπνος, επινοητικός, πειστικός και ευφραδής, να διαθέτει ενσυναίσθηση, φαντασία, να εμπνέει σεβασμό, αξιοπιστία, να διατηρεί υγιείς αμφιβολίες, να έχει αίσθηση του χιούμορ και να είναι κεφάλτος.

Όπως επισημαίνουν ο κ. Stulberg και η κα Love, «...ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να παρακινεί, διαρκώς, τα μέρη να διασαφηνίσουν τα συμφέροντά τους και να μετατρέψουν τις κοινές «ρητορείες» σε ουσιαστικές προτάσεις. Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να προτρέπει τα μέρη να θέτουν προτεραιότητες και να κάνουν ανταλλαγές...να βοηθά τα μέρη να εξετάσουν πιθανές συναινετικές λύσεις, που λαμβάνουν υπ' όψη πολιτικούς, οικονομικούς, νομικούς περιορισμούς...να εκμεταλλεύεται τη σημασία όσων λέγονται και όσων δεν λέγονται...να υπογραμμίζει αντιθέσεις και αδυναμίες για να διαμορφώσει ένα πλαίσιο για συμφωνία....»¹¹⁵.

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να παραμένει επικεντρωμένος και στα στοιχεία κινδύνου και στα δομικά στοιχεία για την πρόοδο της διαδικασίας και την επίτευξη τελικής συμφωνίας.

Ιδιαίτερα επιβοηθητικό για την κατανόηση των καθηκόντων του διαμεσολαβητή είναι και το σύγγραμμα με τίτλο «*Expert Mediators*» του καθηγητή ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Μόντρεαλ του Καναδά ¹¹⁶ κ. J. Poitras, και της καθηγήτριας διαχείρισης συγκρούσεων του Πανεπιστημίου Κέννεσοου ¹¹⁷ κας S. Raines. Ο κ. Poitras και η κα Raines κατέληξαν στα πορίσματά τους, αφού προηγουμένως αξιοποίησαν την εμπειρία εκατόν ογδόντα έξι (186) καταξιωμένων διαμεσολαβητών (εξωδικαστικής και δικαστικής/συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης), χρησιμοποιώντας τέσσερα (4) κριτήρια:

- πρώτον την (τουλάχιστον) **10 ετή εμπειρία** αυτών,
- δεύτερον τον αριθμό των επιχειρούμενων - υπό την καθοδήγησή τους - διαμεσολαβήσεων, τουλάχιστον **διακοσίων (200)**,
- τρίτον το ποσοστό της αίσιας έκβασης αυτών (**άνω του 50%**) και

¹¹⁴ **Wambier T**, «*Διαμεσολάβηση Μορφές - Προσόντα - Ικανότητες*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 37.

¹¹⁵ Σύμφωνα με τον κ. Stulberg, ο διαμεσολαβητής ακολουθεί το αποκαλούμενο «*καθοδηγητικό μοντέλο*» και όχι το μοντέλο του «*υπαλλήλου συμμόρφωσης*», σύμφωνα με το οποίο ο διαμεσολαβητής στοχεύει να εξασφαλίσει τη συμμόρφωση σε κάποιον κανόνα. Ο κ. Stulberg χρησιμοποιεί το παράδειγμα του ενδυματολογικού κανόνα.

¹¹⁶ Με PHD στην επίλυση συγκρούσεων στο Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης.

¹¹⁷ Στην Πολιτεία της Τζόρτζια.

- τέταρτον την **ικανοποίηση των μερών** για το αποτέλεσμα της διαδικασίας.

Οι δύο καθηγητές αναγνωρίζουν τις αιτίες περιέλευσης σε «αδιέξοδο» και εξετάζουν τους τρόπους αποφυγής αυτού:

- Ως πρώτη αιτία αναδεικνύουν την απροθυμία των μερών να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση · μια απροθυμία που προέρχεται, συνήθως, από τον - *μάλλον εν μέρει δικαιολογημένο* - φόβο τους, μήπως η εκδηλωθείσα (από το ένα μέρος) επιθυμία προσφυγής, εκληφθεί (από το άλλο μέρος) ως ένδειξη αδυναμίας. Η απροθυμία αυτή μπορεί να εξαλειφθεί με την άρτια ενημέρωση των μερών από το διαμεσολαβητή για τη διαδικασία και τα οφέλη της.
- Ως δεύτερη αιτία αναδεικνύουν την παρουσία κατά τη διαμεσολάβηση «δύσκολων» δικηγόρων, οι οποίοι, συνηθισμένοι να ελέγχουν κάθε πτυχή της δικαστικής υποθέσεως, που εντέλλονται να διεκπεραιώσουν, επιθυμούν να ελέγχουν την εξέλιξη και της διαμεσολάβησης ¹¹⁸. Αύθις, η άρτια ενημέρωση των δικηγόρων από το διαμεσολαβητή (για τα χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης) αποτελεί τον ιδανικό τρόπο αποφυγής του «αδιεξόδου».
- Ως τρίτη αιτία αναδεικνύουν τον κίνδυνο απώλειας της ουδετερότητας του διαμεσολαβητή · έναν κίνδυνο που μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη διεξαγωγή κατ' ιδίαν συναντήσεων.
- Ως τέταρτη αιτία αναδεικνύουν τον κίνδυνο εγκλωβισμού των μερών στο παρελθόν · έναν κίνδυνο που μπορεί να αντιμετωπισθεί με την ανάδειξη του βασικού στόχου της διαμεσολάβησης, δηλαδή την εύρεση αμοιβαίας αποδεκτής λύσεως.
- Ως πέμπτη αιτία αναδεικνύουν την έλλειψη εμπιστοσύνης · μια έλλειψη που μπορεί να αναπληρωθεί με την αποκατάσταση του σεβασμού μεταξύ των μερών.
- Ως έκτη αιτία αναδεικνύουν τη δυσκολία επικοινωνίας μεταξύ των μερών λόγω της διαφορετικής κουλτούρας τους · μια δυσκολία που μπορεί να αντιμετωπισθεί με την προσπάθεια του διαμεσολαβητή να καθοδηγήσει τα μέρη στην εξέταση των γεγονότων της υποθέσεως.
- Ως έβδομη αιτία αναδεικνύουν την επιρροή των ισχυρών συναισθημάτων · μια επιρροή που μπορεί να ελεγχθεί, με την κατανόηση και την διαχείριση αυτών,

¹¹⁸ Οι δικηγόροι που δεν γνωρίζουν το θεσμό της διαμεσολάβησης έχουν την εντύπωση ότι πρόκειται για μια διαδικασία **προδικαστικής έρευνας (Discovery)**.

αλλά και τη διαπίστωση των συμφερόντων και των αναγκών των μερών, μέσω μιας διαδικασίας Back casting, δια της οποίας τα μέρη θα μπορούν να φαντασθούν ένα ιδανικό μέλλον, στο οποίο η διαφορά τους θα έχει επιλυθεί.

- Ως όγδοη αιτία αναδεικνύουν τον κίνδυνο περιχαρακώσεων των μερών στις ιδέες τους · έναν κίνδυνο που μπορεί να αντιμετωπισθεί με τη χρήση της πρακτικής των «*reality checks*», που συνίσταται στην παρουσίαση της μελλοντικής εξέλιξης της διαφοράς, σε περίπτωση αίσιας ή μη (αίσιας) έκβασης της διαμεσολάβησης ¹¹⁹.

Όπως γίνεται αντιληπτό, το έργο του διαμεσολαβητή δεν είναι εύκολο. Είναι πιθανόν, ακόμη και ένας **πολύ ικανός διαμεσολαβητής** να μην καταφέρει να οδηγήσει τα μέρη στη συμφωνία. Παρόλα αυτά, η επίδρασή του **ίσως να συγκρατήσει μια κατάσταση** ¹²⁰. Σε κάθε περίπτωση, ο διαμεσολαβητής πρέπει να διαχειριστεί **ορθά** τη σημαντική ευχέρεια κινήσεων που διαθέτει.

Εξετάζοντας τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών με σημείο αναφοράς τις **απαιτήσεις των κανόνων δεοντολογίας**, πρέπει καταρχήν, να επισημανθεί ότι οι κανόνες αυτοί, δεν περιορίζονται στο να υποδεικνύουν στο διαμεσολαβητή, μόνον την (αυτονόητη) υποχρέωσή του να υπακούει στο Σύνταγμα και τους νόμους, αλλά αναφέρονται και σε ειδικότερες συμπεριφορές, πιθανώς να εκδηλώσει (ο διαμεσολαβητής) ή σε σχέσεις, που ίσως αναπτύξει κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης (όπως φιλικές σχέσεις με κάποιο από τα μέρη).

Το ζήτημα της δεοντολογίας των διαμεσολαβητών ρυθμίσθηκε σε εθνικό επίπεδο, το 1994, όταν και εκπονήθηκε το Μοντέλο Προτύπων Συμπεριφοράς για τους Διαμεσολαβητές ((*Model Standards of Conduct for Mediators*) (*Joint Standards*), το οποίο υιοθετήθηκε από:

- την Αμερικανική Ένωση Διαιτησίας (*American Arbitration Association* - A.A.A),
- τον Τομέα του Αμερικανικού Δικηγορικού Συλλόγου για την επίλυση διαφορών (*American Bar Association Section of Dispute Resolution*) και
- την Ένωση των Επαγγελματιών στην Επίλυση Διαφορών (*Society of Professionals in Dispute Resolutions*).

¹¹⁹ **Poitras J, Raines S**, «*Expert Mediators - Overcoming mediation challenges in workplace, family and community conflicts*», 2013.

¹²⁰ **Bilder R. B**, «*International Third Party Dispute Settlement*», Denver Journal of International Law and Policy, 1988, σ. 497.

Το Μοντέλο αυτό αποτέλεσε π ρ ό τ υ π ο για τη σύνταξη και άλλων κωδίκων δεοντολογίας στις Η.Π.Α και σε άλλες χώρες.

Εκτός αυτού, εκπονήθηκε και το Μοντέλο Προτύπων για τη Διαμεσολάβηση σε υποθέσεις Οικογενειακού δικαίου και σε υποθέσεις Διαζυγίων (*Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*), το οποίο αποτελεί επικαιροποιημένη έκδοση του Προτύπου Πρακτικής της Αμερικανικής Ένωσης Δικηγόρων για υποθέσεις Οικογενειακού Δικαίου και υποθέσεις Διαζυγίων του 1984 (*A.B.A Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*). Τέλος, σε πολιτειακό επίπεδο, εκπονήθηκαν κώδικες δεοντολογίας από ιδιωτικούς οργανισμούς και δικηγορικούς συλλόγους.

Εξετάζοντας τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών με σημείο αναφοράς τις **απαιτήσεις του (κρατούντος στις Η.Π.Α) αξιολογικού - εκτιμητικού μοντέλου διαμεσολάβησης**¹²¹, δέον να επισημανθεί ότι σύμφωνα με αυτό, ο διαμεσολαβητής εκφράζει την άποψή του για την υπόθεση και ανακοινώνει στα μέρη τις εκτιμήσεις του για το εφικτό ή το εύλογο των θέσεων τους αλλά και για τη λύση που (αυτά) μπορούν να επιλέξουν. Η αξιολόγηση δεν περιορίζεται μόνον στην πρόβλεψη της έκβασης της δικαστικής διαδικασίας, αλλά αποτελεί μια διαδικασία, στην οποία τα μέρη συμμετέχουν διαρκώς για την ανεύρεση κοινώς αποδεκτής λύσεως. Υποστηρίζεται ότι η επικράτηση (στις Η.Π.Α) του αξιολογικού - εκτιμητικού μοντέλου, οφείλεται στο ότι η επιχείρηση της διαμεσολάβησης ανατέθηκε, αρχικώς, σε συνταξιούχους δικαστές, οι οποίοι - λόγω της προϋπηρεσίας τους ως κριτές διαφορών - είχαν (μάλλον αναπόφευκτα) υιοθετήσει μια τάση πιο αξιολογικής προσέγγισης των διαμεσολαβήσεων¹²².

Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι η αξιολόγηση της διαφοράς είναι μάλλον αναπόφευκτη. Αυτό που πρέπει να εξεταστεί, είναι η έκταση αυτής. Όπως επισημαίνει ο έμπειρος στις διαδικασίες A.D.R, καθηγητής των Πανεπιστημίων

¹²¹ Το αξιολογικό - εκτιμητικό μοντέλο αναπτύχθηκε στις Η.Π.Α κατά τη δεκαετία 1980 - 1990. Μετά την παρουσίαση του αξιολογικού μοντέλου, θα παρουσιασθεί και το διαμορφωτικό μοντέλο (*Transformative model*).

¹²² **Zumeta Z**, D J.D «*Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative and Transformative Mediation*», Σεπτ. 2002. Το αξιολογικό μοντέλο διακρίνεται στο - όχι και τόσο σύνηθες στην πράξη - αμιγώς αξιολογικό (Pure Evaluative), το οποίο δεν υιοθετεί την πρακτική των «κοινών» συναντήσεων (προκειμένου να αποφεύγεται η όξυνση των σχέσεων των μερών) και το **προτιμότερο μικτό μοντέλο (Integrative)**, το οποίο υιοθετεί την πρακτική των κοινών συναντήσεων.

Νορθουέστερν και Φλόριντα κ. L. Riskin, η έκταση της αξιολόγησης οριοθετείται από το διαχωρισμό της σε δύο (2) τύπους, την αξιολόγηση της διαδικασίας και την αξιολόγηση της αξίας της διαφοράς.

Η ουσία του πρώτου τύπου συνίσταται στο ότι όταν τα μέρη δεν μπορούν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά, ο αξιολογικός διαμεσολαβητής τους προτείνει μια λύση, μώνοντας τα στην αξιολόγηση και βοηθώντας τα να καταλήξουν ευκολότερα σε συμφωνία. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να μεταδώσει στα μέρη το πνεύμα της αξιολόγησης της διαδικασίας, χωρίς να τους υπαγορεύει το αποτέλεσμα. Όπως υποστηρίζει σχετικά ο καθηγητής διαδικασιών A.D.R του Πανεπιστημίου Hofstra της Νέας Υόρκης κ. Bush, η τεχνική αυτή εξυπηρετεί τη «*χ ε ι ρ α φ έ τ η σ η*» των μερών.

Η ουσία του δεύτερου τύπου συνίσταται στο ότι η αξιολόγηση της αξίας της διαφοράς μπορεί να εξυπηρετεί αυτό που χαρακτηρίζεται ως «*αναγνωριστική λειτουργία της διαμεσολάβησης*», σύμφωνα με την οποία, ο διαμεσολαβητής μπορεί να διευκολύνει τα μέρη να κατανοήσουν τις αντίθετες απόψεις και να μειώσει τις τυχόν υπερβολικές προσδοκίες τους. Ωστόσο, η αξιολόγηση της ουσίας της διαφοράς πρέπει να γίνεται με φειδώ ¹²³ και να επιχειρείται από κάποιον έμπειρο διαμεσολαβητή.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι και οι απόψεις του καθηγητή του Πανεπιστημίου Μποντ της Αυστραλίας, έμπειρου εκπαιδευτή διαμεσολαβητών και συγγραφέα περισσότερων από εκατό (100) άρθρων και βιβλίων για τη διαμεσολάβηση κ. J. Wade ¹²⁴. Ο κ. Wade - που είναι υποστηρικτής του «*διευκολυντικού*» μοντέλου - έχει δημοσιεύσει στην ιστοσελίδα «*mediate.com*», ένα «*ξεχωριστό*» άρθρο, με θέμα τη **συγκριτική παρατήρηση διευκολυντικού και αξιολογικού μοντέλου**, στο οποίο αναδεικνύονται τα πλεονεκτήματα του δευτέρου.

Όπως επισημαίνει ο κ. Wade, «*ένας αξιολογικός διαμεσολαβητής προσφέρει δύο υπηρεσίες στην τιμή της μιας · αφενός τη διευκόλυνση της διαδικασίας αφετέρου την παροχή συμβουλών επί της ουσίας*». Εφόσον τα μέρη δεν μπορούν να επιλύσουν τη διαφορά τους από μόνα τους, ο διαμεσολαβητής οφείλει να τα κατευθύνει προς τη συμφωνία, βασιζόμενος στις ικανότητες και τις γνώσεις του. Ο καθηγητής επισημαίνει ότι τα τελευταία χρόνια, σημαντικοί οργανισμοί διαμεσολάβησης έχουν

¹²³ Georgiadis A, «*Η αξιολόγηση στη διαμεσολάβηση*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2010, σ. 41 - 44.

¹²⁴ Τα τελευταία σαράντα (40) έτη, ο καθηγητής κ. Wade έχει διδάξει σε δύο (2) αυστραλιανές, τρεις (3) канаδικές, μια γαλλική και τέσσερις (4) αμερικανικές (H.P.A) νομικές σχολές.

μεταβάλει τη χρόνια δέσμευσή τους στο διευκολυντικό μοντέλο, διότι έχουν συμπεράνει ότι η αποτελεσματική υιοθέτηση αυτού, απαιτεί τη συνδρομή (στο πρόσωπο των μερών) ορισμένων ικανοτήτων, τις οποίες οι περισσότεροι άνθρωποι δεν διαθέτουν. Περαιτέρω, τονίζει ότι η αντιπαράθεση μεταξύ των μοντέλων διαμεσολάβησης (ιδίως μεταξύ διευκολυντικού και αξιολογικού) δεν είναι ορθή, διότι επικεντρώνεται σε στερεότυπα, που αγνοούν ότι **κάθε μοντέλο διαθέτει πολλά μεταβαλλόμενα και περίπλοκα υβρίδια, τα οποία συνδυάζουν στοιχεία από άλλα μοντέλα**. Επίσης, υπογραμμίζει ότι είναι σύνηθες το φαινόμενο οι εκπαιδευτές διαμεσολαβητών να προωθούν ως καλύτερο το δικό τους προϊόν, υπερεκτιμώντας την χρησιμότητά του και αποθαρρύνοντας, συγχρόνως, τη χρήση των αξιολογικών τύπων διαμεσολάβησης. Κατά τον κ. Wade, **«ό λ ο ι ο ι διαμεσολαβητές δίνουν συμβουλές και πληροφορίες παρά τους αντίθετους ισχυρισμούς»**.

Ακολουθώς, προβλέπει ότι στο μέλλον, **τα μέλη της μικρής και μεσαίας τάξης των δυτικών κοινωνιών δεν θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στο κόστος των δικαστικών διαδικασιών**, αλλά θα προτιμούν να λαμβάνουν συμβουλευτικές υπηρεσίες για οικονομικής φύσεως ζητήματα από διαμεσολαβητές. Όπως συνεχίζει, **«κάποιοι δικηγόροι, πιθανώς, να εκφράζουν παράπονα για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από τους αξιολογικούς διαμεσολαβητές, όμως οι ίδιοι είναι αυτοί που συνήθως ούτε επιθυμούν, ούτε μπορούν να προσφέρουν στη «φτώχη» και «μεσαία» τάξη υπηρεσίες διαπραγμάτευσης, διαμεσολάβησης ή νομικών υπηρεσιών χαμηλού ή μηδενικού κόστους»**.

Τελος, αναφορικά με την παραπομπή υποθέσεων σε διαμεσολάβηση από τα δικαστήρια, ο καθηγητής διαπιστώνει ότι **«οι δικαστές αισθάνονται πιο άνετα, όταν παραπέμπουν υποθέσεις με έντονα νομικά χαρακτηριστικά, σε διαμεσολαβητές με αξιολογική νομική σκέψη, αφού θεωρούν ότι αυτοί μπορούν να ελαχιστοποιήσουν τις πιθανότητες επανεισαγωγής της υποθέσεως ενώπιον των δικαστηρίων»**.

Όσον αφορά το τρίτο μοντέλο διαμεσολάβησης, το διαμορφωτικό (*Transformative model*), αυτό διατηρεί - ως θεμέλιο - τη βασική φιλοσοφία του διευκολυντικού, επεκτείνωντάς την προς την κατεύθυνση μιας ουσιαστικής προσεγγίσεως και αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα μέρη, με σκοπό **τη διαμόρφωση** της μεταξύ τους σχέσεως **από τη μορφή της αντιπαράθεσης, στη μορφή της έρευνας** με απώτερο στόχο την επίλυση της διαφοράς. Το διαμορφωτικό μοντέλο, η **«μ ε τ α σ χ η μ α τ ι κ ή διαμεσολάβηση»** όπως, επίσης αποκαλείται, αποτελεί έμπνευση των καθηγητών κ.

Bush και κ. Folger, οι οποίοι την παρουσίασαν στο βιβλίο τους «*The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict*». Κατά τους δύο (2) καθηγητές, τα μέρη δεν επικεντρώνονται στο δίκαιο και στο άδικο των απόψεών τους, αλλά στη μεταστροφή της συμπεριφοράς τους τόσο ως προς τον εαυτό τους όσο και ως προς τους άλλους¹²⁵. Οι διαφορές δεν αντιμετωπίζονται ως πρόβλημα, αλλά ως ευκαιρία για να επαναξιολογηθεί η σχέση τους και να αλλάξει η ποιότητά της προς το καλύτερο. Σκοπός του διαμεσολαβητή είναι να επιτύχει την αμοιβαία κατανόηση των μερών, ώστε η συνέχιση της σχέσης τους να εξελιχθεί εντός ενός υγιούς πλαισίου. Η επιτυχία του διαμορφωτικού μοντέλου θα ήταν κατά τον «ωραίο» χαρακτηρισμό της καθηγήτριας του Πανεπιστημίου του Σάο Πάολο κας T. Wambier «η υλοποίηση ενός ονείρου». Το διαμορφωτικό μοντέλο υπονοεί μια **βαθιά παρακίνηση** στις ψυχές των ανθρώπων, οδηγώντας τους σε μια νέα μελλοντική σχέση. Η υλοποίηση αυτού του ονείρου απαιτεί διαμεσολαβητές καταρτισμένους αλλά και προικισμένους με **σπάνια ανθρώπινα χαρίσματα**.

Γ. Καθήκοντα των μερών

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Ουισκόνσιν κ. R.B. Bilder στο άρθρο του «*International Third Party Dispute Settlement*» του 1988¹²⁶, επισημαίνει ότι όταν τα μέρη αποφασίζουν να επιτρέψουν την παρέμβαση ενός ειδικά εκπαιδευμένου τρίτου στη διαδικασία επίλυσης της διαφοράς τους, αντιλαμβάνονται ότι διατρέχουν τον «κίνδυνο» να αναλάβουν το ανάλογο ρίσκο της συμμετοχής αυτού. Όπως προσθέτει, **το ισχυρότερο μέρος είναι αυτό που, συνήθως, δεν επιθυμεί τη συμμετοχή του τρίτου, διότι θεωρεί ότι η παρέμβαση αυτού, πιθανώς, να λειτουργήσει εξισοροπιστικά και να εξουδετερώσει τη διαπραγματευτική δύναμή του.**

Σε κάθε περίπτωση, και παρά τις όποιες τυχόν ανησυχίες, τα μέρη, που αποφασίζουν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, **πρέπει να γνωρίζουν ότι, δεν είναι υποχρεωμένα να καταλήξουν σε συμφωνία**. Δεδομένου λοιπόν ότι η έκβαση της διαδικασίας είναι αβέβαιη, τίθεται ως πρωταρχικός στόχος η «γόνιμη» συμμετοχή σε αυτήν, ανεξάρτητα από την ισχύ κάθε μέρους.

¹²⁵ **Bush R.A.B, Folger J.P**, «*The Promise of Mediation - The Transformative Approach to Conflict*», 2004.

¹²⁶ **Bilder R.B**, «*International Third Party Dispute Settlement*», *Denver Journal of International Law and Policy*, Vol 10, 1988, σ. 478 (471 - 503).

Ο τρόπος συμμετοχής στη διαμεσολάβηση αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα, παράλληλα όμως και δυσχερές στη ρύθμισή του, αφού τα δικαστήρια ούτε πρόθυμα είναι να ελέγξουν τη συμπεριφορά των μερών κατά την επιχείρησή της ούτε μπορούν - *ένεκα της αρχής της εμπιστευτικότητας* - να πληροφορηθούν με ευκολία, όσα λέγονται και γίνονται κατά τη διάρκειά της ¹²⁷.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το άρθρο των κ. B.G. Picker (*έμπειρου και βραβευμένου εκπαιδευτή διαμεσολαβητών στη Φιλαδέλφεια των Η.Π.Α*) και κ. G.F. Relyea (*εκπαιδευτή διαμεσολαβητών από το 1995*) ¹²⁸, σχετικά με τον τρόπο συμμετοχής των μερών στη διαμεσολάβηση. Οι εκπαιδευτές επικεντρώνονται στις αντιλήψεις, που εμποδίζουν τη φιλική διευθέτηση των διαφορών και επισημαίνουν ότι **τα μέρη συνηθίζουν να ασχολούνται, κυρίως με τα δυνατά σημεία της υποθέσεώς τους**. Αμφότεροι τονίζουν ότι τα μέρη δεν πρέπει να απορροφούν προκατειλημμένα τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται, δεν πρέπει να υπερτιμούν καταστάσεις, ούτε να αποπροσανατολίζονται από τους στόχους και τα συμφέροντά τους. Αντιθέτως, πρέπει να υποστηρίζουν τα επιχειρήματά τους, έχοντας στο επίκεντρο το γενικότερο στόχο, δηλαδή την επίλυση της διαφοράς τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις συστάσεις των δικαστηρίων για προσφυγή σε διαδικασία συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, σχεδόν πάντοτε, εμπεριέχεται ειδικός όρος περί καλόπιστης συμμετοχής των μερών σε αυτήν ¹²⁹.

¹²⁷ Οι συμφωνίες για προσφυγή στη διαμεσολάβηση που απαιτούν από τα μέρη να επιχειρούν καλόπιστα μια διαδικασία διαμεσολάβησης συνάντησαν ποικίλες αντιδράσεις.

¹²⁸ Το άρθρο έχει μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα και έχει δημοσιευθεί στο Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε του 2011.

¹²⁹ Στην υπόθεση **Decker v Lindsay (1992)**, την πρώτη υπόθεση σχετικά με το ζήτημα της καλόπιστης συμμετοχής στη διαμεσολάβηση, από τότε που θεσπίστηκε στην Πολιτεία του Τέξας ο θεσμός της συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, το Εφετείο του Χιούστον έκρινε ότι οι νόμοι της Πολιτείας περί παραπομπής στη διαμεσολάβηση, επιτρέπουν στα δικαστήρια να υποχρεώσουν τα μέρη να επιχειρούν διαμεσολάβηση, χωρίς να γίνεται κάποια αναφορά για καλόπιστη συμμετοχή σε αυτήν. Μεταγενέστερες αποφάσεις των δικαστηρίων της (*ίδιας*) Πολιτείας έκριναν ότι, δεν απαιτείται καλόπιστη συμπεριφορά των μερών, ενώ, άλλες έκριναν ότι απαιτείται, χωρίς όμως να προσδιορίζουν, λεπτομερώς, τα χαρακτηριστικά αυτής. Στην υπόθεση **Halaby, McCrea & Cross v Hoffman (1992)** (*Κολοράντο*), ο εναγόμενος αρνήθηκε να αλλάξει την προσφορά διακανονισμού, που είχε υποβάλλει και η στάση του αυτή, θεωρήθηκε από το δικαστήριο ως κακόπιστη συμπεριφορά. Η American Bar Association's Section for Dispute Resolution, αντιλαμβανόμενη τη σημασία της τήρησης καλόπιστης συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης, κάλεσε τα δικαστήρια να προσδιορίσουν λεπτομερέστερα τους όρους αυτής.

Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών

Ιδιαίτερα κρίσιμος για την αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης, είναι και ο ρόλος των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών. Η Επιτροπή Δεοντολογίας της Αμερικανικής Ένωσης Δικηγόρων (*American Bar Association's Ethics 2000 Commission*), αναγνωρίζοντας τη σημασία της συμμετοχής των δικηγόρων στη διαμεσολάβηση, προέβλεψε στους Πρότυπους Κανόνες (*Model Rules*) ότι **οι δικηγόροι είναι υποχρεωμένοι να συμβουλευθούν τους πελάτες τους, σχετικά με τις δυνατότητες επιχείρησης διαδικασιών A.D.R**¹³⁰. Ενδεικτικώς, στην Πολιτεία της Μινεσότα, **οι δικηγόροι είναι υποχρεωμένοι να ενημερώνουν τους πελάτες τους, για τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση**¹³¹, ενώ στην Πολιτεία της Τζόρτζια **όλα τα μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου (της Πολιτείας) είναι υποχρεωμένα να εκπαιδεύονται στις διαδικασίες ADR**¹³².

Σε κάθε περίπτωση, οι δικηγόροι πρέπει να «*συμμορφώνονται σε υψηλότερα από τα συνήθη επίπεδα ηθικής συμπεριφοράς*» και να υιοθετούν έναν «*good moral character*»¹³³ ανταποκρινόμενοι σε ένα νέο ρόλο, αυτόν του «*comprehensive lawyer*», σύμφωνα με τον οποίο, **δεν πρέπει να ακολουθούν μια συγκρουσιακή προσέγγιση της διαφοράς, αλλά να αναζητούν - σε συνεργασία με τους πελάτες τους, το αντίπαλο μέρος και τον πληρεξούσιο δικηγόρο αυτού - μια αμοιβαία αποδεκτή λύση**. Με τον τρόπο αυτό, οι δικηγόροι δεν επικεντρώνονται στις νομικές πτυχές της υποθέσεως, αλλά αποκτούν και την πρόσθετη ιδιότητα του «*επιλυτή προβλημάτων*», του λεγόμενου «*comprehensive lawyer*»¹³⁴. Επιβεβαιωτική της τάσεως αυτής είναι και η επισήμανση της έμπειρης διαμεσολαβήτριας κας. Ι.

¹³⁰ Στο ερώτημα που υπέβαλε στα μέλη της η American Bar Association - A.B.A, τον Ιούνιο του 2011 «*η δικηγορία στην πράξη ανταποκρίνεται στις προσδοκίες που είχες, όταν φοιτούσες στη νομική σχολή;*» το 79% των ερωτηθέντων απάντησε αρνητικά. Πρόκειται για μια απάντηση που εξηγεί για ποιο λόγο διάκινεται θετικά οι αμερικανοί (ίσως και όχι μόνο) δικηγόροι στη διαμεσολάβηση.

¹³¹ Minn. Gen. R. Proc. Rule 114.03 (2003).

¹³² Ga R. A.D.R Rule VIII (1999).

¹³³ **Hood Jr J**, «*Renewed emphasis on professional responsibility*», Louisiana Law Review, 1974, σ. 723.

¹³⁴ Ο επί τριάντα (30) έτη διαμεσολαβητής κ. M.P.Carbone στο άρθρο του «*Mediation strategies: A Lawyer's Guide to Successful Negotiation*» που είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα www.mediate.com, ο δικηγόρος κατά τη διαμεσολάβηση πρέπει να είναι άριστα προετοιμασμένος, να είναι ειλικρινής, ευθής, υπομονετικός και να επιθυμεί την επίλυση της διαφοράς.

Αναστασοπούλου, η οποία επικαλούμενη έρευνα, που πραγματοποιήθηκε στις Η.Π.Α (*Gerald Williams*), επισήμανε ότι το **65% των εν ενεργεία αμερικανών δικηγόρων υιοθετούν μια προσέγγιση των υποθέσεων, που ευνοεί τη συνεργασία των μερών**¹³⁵.

Σύμφωνα με τον έμπειρο στη διαμεσολάβηση αμερικανό δικαστή κ. D.H. Weinstein, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών θα πρέπει να είναι αξιόπιστοι, καλοί ακροατές, προετοιμασμένοι, να συμμετέχουν με ενσυναίσθηση, να είναι δημιουργικοί, να έχουν επίγνωση του εαυτού τους, να είναι ευέλικτοι στις διαπραγματεύσεις, να συμπεριφέρονται με αυτοπεποίθηση και να είναι υπομονετικοί, επιδεικνύοντας μεγάλες αντοχές¹³⁶.

Στο μέλλον, όταν και θα έχει, πιθανότατα, ξεπερασθεί ακόμη περισσότερο, η ανησυχία των διαμεσολαβητών και των δικηγόρων, μήπως αναμειχθούν ο ένας στο έργο του άλλου, είναι πιθανόν οι «*comprehensive lawyers*» - σε συνεργασία με τους διαμεσολαβητές - να συμβάλλουν, αποφασιστικά, στην πραγμάτωση του **ιδανικού της «θεραπευτικής δικαιοσύνης»**.

III. Τελικό στάδιο

A. Αίσια έκβαση

Σε περίπτωση που η διαμεσολάβηση έχει αίσια έκβαση, ο διαμεσολαβητής είτε μόνος του είτε συνεργαζόμενος με τα μέρη και τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους συντάσσει την τελική συμφωνία¹³⁷. Η σύνταξη αυτής αποτελεί «*τ έ χ ν η κ α ι ε π ι σ τ ή μ η*»¹³⁸.

¹³⁵ **Αναστασοπούλου I**, «*Η Διαμεσολάβηση στις αστικές και τις εμπορικές διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυννοριακές διαφορές*», 2011, σ. 213.

¹³⁶ **Weinstein D.H.**, «*Περί νομικών παραστατών στη διαμεσολάβηση. Σκέψεις ενός καταξιωμένου διαμεσολαβητή. Μέρος Α': Οι δεξιότητες του Νομικού Παραστάτη*», *Συνήγορος*, 128/2018, σ. 44 - 47. Ο δικαστής κ. D.H. Weinstein, πρωτοπόρος της διαμεσολάβησης, αποφοίτησε από τα αμερικανικά Πανεπιστήμια Stanford και Harvard, υπηρέτησε ως δικαστής στο San Francisco και διδάσκει mediation advocacy στο Πανεπιστήμιο Stanford και διαμεσολάβηση ανά τον κόσμο.

¹³⁷ Στην υπόθεση **Chappel v Roth (2001)**, το North Carolina Supreme Court έκρινε ότι έλειπε από την τελική συμφωνία ένας βασικός όρος, που δεν επέτρεπε την εκτέλεση ή την εφαρμογή της.

¹³⁸ **Stulberg J.B, Love L.P.**, «*Ανάμεσα στα μέρη: Ο ουδέτερος τρίτος, στρατηγικές για μια επιτυχημένη διαμεσολάβηση*», 2014, σ. 163 επ. Εάν η συμφωνία είναι δελεαστική και σαφής, είναι πιθανότερο να αντέξει στο χρόνο.

Παρότι ο έγγραφος τύπος θεωρείται ο πλέον κατάλληλος, ευρείας αποδοχής τυγχάνουν και οι «αγνές» προφορικές συμφωνίες, οι οποίες (συνήθως) συνάπτονται με μια χειραγία ή με την δόση αμοιβαίας υποσχέσεως¹³⁹. Ακόμη και εάν οι προφορικές συμφωνίες φαντάζουν «ουτοπικές», πρέπει να θυμόμαστε, όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Stulberg, ότι «οι άνθρωποι θα κάνουν αυτό που έχουν να κάνουν είτε έχουν πει ότι θα το κάνουν είτε έχουν συμφωνήσει γραπτώς ότι θα το κάνουν»¹⁴⁰. Το εάν τα μέρη θα εφαρμόσουν τις συμφωνίες που τα ίδια επέλεξαν, εξαρτάται από δύο (2) παράγοντες:

- πρώτον από την ουσιαστική σχέση αλληλεξάρτησης ανάμεσα στα επιλυθέντα και στα μη επιλυθέντα ζητήματα και
- δεύτερον από τη συγκριτική αξιολόγηση της σημασίας των επιλυθέντων από τα μη επιλυθέντα ζητήματα.

Παρότι η τελική συμφωνία αποτελεί προϊόν της βούλησης των μερών, δεν αποκλείεται τα μέρη να μεταβάλλουν τη γνώμη τους - πριν ακόμη (αυτή) εκτελεστεί - και να μην επιθυμούν πια την τήρησή της. Μια τέτοια εξέλιξη, είναι πιθανή στις περιπτώσεις των συμφωνιών που ανακύπτουν μετά την ολοκλήρωση διαδικασίας συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, στην οποία, όπως έχει ήδη λεχθεί, τα μέρη προσφεύγουν ωθούμενα υπό την «ισχυρή ενθάρρυνση» του δικαστηρίου. Προκειμένου, λοιπόν, τα μέρη να αποφύγουν το ενδεχόμενο μη τηρήσεως της τελικής συμφωνίας, μπορούν να υποβάλλουν αίτημα στο δικαστήριο για να την κηρύξουν εκτελεστή. Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο, που καλείται να κρίνει για το κύρος ή την εκτέλεση της τελικής συμφωνίας, θα εξετάσει τι συνέβη κατά την διαμεσολάβηση και μπορεί να αποφασίσει ότι πρέπει να διερευνήσει ακόμη και την ουσία της διαφοράς. Σε μια τέτοια περίπτωση, γεννώνται (αναπόφευκτα) προβληματισμοί για την εμπιστευτικότητα της προηγηθείσας διαμεσολάβησης. Το δικαστήριο θα σταθμίσει την σημασία της τηρήσεως της εμπιστευτικότητας, με την ανάγκη αποκαλύψεως των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν κατά την διαμεσολάβηση και είτε θα επιτρέψει την αποκάλυψη είτε θα την αρνηθεί¹⁴¹.

¹³⁹ Στην υπόθεση **Silkey v Investors Diverified Services Inc, Indiana (1997)** το δικαστήριο είχε προσδώσει εκτελεστότητα και σε προφορικές συμφωνίες.

¹⁴⁰ **Stulberg J.B, Love L.P**, «Ανάμεσα στα μέρη: Ο ουδέτερος τρίτος, στρατηγικές για μια επιτυχημένη διαμεσολάβηση», 2014, σ. 170.

¹⁴¹ **Olam v Cong. Mortgage Co, The State ex rel Schneider v Kreiner (1998)**.

B. Μη αίσια έκβαση

Στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, ο διαμεσολαβητής πρέπει να ενεργοποιήσει όλες τις ικανότητες του, για να πείσει τα μέρη να μην εγκαταλείψουν την προσπάθεια. **Σε αυτή την ικανότητα του διαμεσολαβητή, πιθανότατα, ελπίζουν τα μέρη** (ακόμη αν και ποτέ δεν το ομολογούν).

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να εξασφαλίσει ότι τα μέρη δεν θα αποχωρήσουν από τη διαμεσολάβηση, χωρίς να έχουν σχηματίσει σαφή εικόνα ως προς τις διαθέσιμες επιλογές επιλύσεως της διαφοράς τους, όπως επίσης και ότι κατά την αποχώρησή τους δεν είναι πιο δυσαρεστημένα από ότι ήταν, όταν αποφάσισαν να προσφύγουν. Τα μέρη δεν πρέπει να αισθανθούν ότι δεν έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν τη διαφορά τους αποτελεσματικά. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να τους εξηγήσει ότι οι γενόμενες συζητήσεις, ακόμη και εάν δεν οδήγησαν σε τελική συμφωνία, δεν ήταν άσκοπες, αλλά συνέβαλαν στη βελτίωση της επικοινωνίας και στην αποσαφήνιση κρίσιμων ζητημάτων. Στην περίπτωση της συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, ο διαμεσολαβητής πρέπει να ενημερώνει το δικαστήριο για την έκβασή της.

Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών

Οι διαμεσολαβητές υπέχουν ευθύνη για τον τρόπο με τον οποίο ασκούν τα καθήκοντά τους (ιδίως για τη διαφύλαξη της αρχής της εμπιστευτικότητας).

Το ζήτημα της αποδόσεως ευθυνών στο διαμεσολαβητή (από τα μέρη) δεν ρυθμίζεται λεπτομερώς στον Ομοιόμορφο Νόμο για τη Διαμεσολάβηση (U.M.A). Ωστόσο, ορίζεται ότι στην περίπτωση που ασκηθεί από κάποιο από τα μέρη αγωγή κατά του διαμεσολαβητή, λόγω αμελούς εκπληρώσεως των καθηκόντων του, οι επικοινωνίες που έγιναν και τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διαμεσολάβηση δεν καλύπτονται από το απόρρητο (Section 6 (7) U.M.A).

Οι διαμεσολαβητές δεν είναι υποχρεωμένοι να καταθέτουν σε δίκη που έχει κινηθεί εναντίον τους για αμελή άσκηση των καθηκόντων τους (Section 6 (b) (c) U.M.A. Στην πράξη, όταν ανακύπτει ζήτημα ευθύνης των διαμεσολαβητών, συνήθως, επιλύεται **εξωδικαστικά**.

6. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο

Εάν η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, οι πληροφορίες που αποκαλύφθηκαν, οι δηλώσεις και οι επικοινωνίες που έγιναν και τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν (κατά τη διάρκειά της), **δεν επιτρέπεται να αποκαλυφθούν ούτε να χρησιμοποιηθούν σε μεταγενέστερη δικαστική διαδικασία.**

Σε περίπτωση επισπέυσεως δικαστικής διαδικασίας - μετά την μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης - **ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωμένος να καταθέσει ως μάρτυρας.** Αρχικώς, είχε επικρατήσει η αντίληψη πως, οτιδήποτε λέγεται ή συμβαίνει κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης καλύπτεται από την αρχή της εμπιστευτικότητας. Σταδιακά, όμως, η αντίληψη αυτή (ορθά) υποχώρησε και καθιερώθηκαν εξαιρέσεις για τις περιπτώσεις που ο νομοθέτης έκρινε ότι η εμπιστευτικότητα έπρεπε να υποχωρήσει, διότι από την απαρέγκλιτη τήρησή της θίγονταν ανώτερα έννομα αγαθά όπως η ζωή, η υγεία και η αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Δέον να επισημανθεί ότι η έκταση της εμπιστευτικότητας ποικίλει. Σε κάποιες περιπτώσεις, είναι πιθανόν ο διαμεσολαβητής να περιορίζεται να αποκαλύπτει τις πληροφορίες, μόνον ενώπιον δικαστηρίου, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, είναι πιθανόν να περιορίζεται προς κάθε κατεύθυνση.

Επομένως, οι συμμετέχοντες πρέπει να γνωρίζουν την έκταση της εμπιστευτικότητας και τους (τυχόν) περιορισμούς της. Δεν αποκλείεται τα μέρη να συμφωνήσουν ότι οι δηλώσεις και οι επικοινωνίες που έγιναν και οι πληροφορίες και τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν, δεν θα μπορούν να εξεταστούν κατά τη διαδικασία «Discovery». Όσον αφορά δε την προοπτική καθιέρωσης ειδικού απορρήτου για τη διαμεσολάβηση, αυτή δεν υποστηρίζεται σημαντικά (στις Η.Π.Α)

142.

7. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

I. Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών είναι σημαντική για την ορθή και αποτελεσματική διεξαγωγή της διαμεσολάβησης. Συνήθως, απαιτείται η συμπλήρωση

¹⁴² **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 550, 551.

ορισμένων ωρών (θεωρητικής και πρακτικής) εκπαίδευσης¹⁴³. Σήμερα, η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι είναι απαραίτητο ένα πιο αυστηρό εκπαιδευτικό πλαίσιο, συνοδευόμενο από τη χορήγηση σχετικής διαπίστευσης.

Τα «θέλητρα» της διαμεσολάβησης εντυπωσίασαν και τους ιθύνοντες των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, οι οποίοι, ακολουθώντας το παράδειγμα των οργανισμών διαμεσολάβησης, οργάνωσαν μαθήματα θεωρητικής και πρακτικής φύσεως¹⁴⁴ με αρκετές επιβοηθητικές προσομοιώσεις διαμεσολάβησης¹⁴⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Αμερικανική Ένωση Δικηγόρων (*American Bar Association - A.B.A*)¹⁴⁶ οργανώνει τουλάχιστον οκτακόσια τριάντα (830) προγράμματα διαδικασιών επιλύσεως διαφορών σε εκατόν ογδόντα δύο (182) πανεπιστημιακές νομικές σχολές των Η.Π.Α. Σε κάποιες περιπτώσεις, η απόκτηση L.L.M ή Master αποτελεί προϋπόθεση για την επιχείρηση διαμεσολάβησης οικογενειακών διαφορών.

II. Διαπίστευση

Η απόκτηση και σχετικής διαπίστευσης δεν είναι υποχρεωτική¹⁴⁷. Σε ορισμένες Πολιτείες και για συγκεκριμένες κατηγορίες υποθέσεων, η συνδρομή της ιδιότητας του δικηγόρου στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή **αρκεί** για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, η διατήρηση της διαπίστευσης

¹⁴³ Ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα προβάλλουν με οπτικοακουστικά μέσα **παλαιότερες διαμεσολαβήσεις**. Η εφαρμογή της πρακτικής αυτής αποδεικνύεται ιδιαίτερος χρήσιμη σε χώρες που η διαμεσολάβηση **δεν έχει μακρά παράδοση**.

¹⁴⁴ Αρκετά χρόνια νωρίτερα, στην Πολιτεία του Τέξας, οι εκπαιδευτές διαμεσολάβησης είχαν οργανώσει το Texas Mediation Trainer's Roundtable, με το οποίο είχαν καθιερωθεί ειδικά πρότυπα εκπαίδευσής. Αλλά και ο κανόνας Minnesota Rule 114 [*Minn.Rule 114.13 (a)*] ορίζει ότι η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών πρέπει να είναι και θεωρητικής και πρακτικής φύσεως.

¹⁴⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν η διαμεσολάβηση αποκτήσει την απήχηση που έχει σήμερα, τα Πανεπιστήμια των Η.Π.Α προσέφεραν **μαθήματα διαπραγμάτευσης** (τα οποία όμως δεν γνώρισαν μεγάλη επιτυχία).

¹⁴⁶ **Kovach K**, (*Alexander Nadja*), «Global Trends in Mediation», «*The Evolution of Mediation in the United States: Issues Ripe for Regulation May Shape the Future of Practice*», 2006, σ. 404. Για μια γενικότερη απεικόνιση των πανεπιστημιακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων βλέπετε Directory of Law School Dispute Resolution Courses and Programs, <http://www.law.uoregon.edu/aba/>.

¹⁴⁷ Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Πολιτείας του Άινταχο, στην οποία ο διαμεσολαβητής για να διατηρήσει τη διαπίστευσή του, πρέπει να παρακολουθεί, ετησίως, είκοσι τέσσερις (24) ώρες εκπαίδευσης.

εξαρτάται από την παρακολούθηση δια βίου προγραμμάτων εκπαίδευσης στη διαμεσολάβηση.

III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Κατά τη δεκαετία 1970 - 1980, οι διαμεσολαβητές εργάζονταν υπό τη μορφή μερικής απασχόλησης (*Part - time*). Κατά το μέσον της επόμενης δεκαετίας (1980 - 1990), πολλοί διαμεσολαβητές προσέφεραν **pro bono** (ως εθελοντές και χωρίς αμοιβή) τις υπηρεσίες τους σε τοπικά κέντρα επιλύσεως διαφορών (*Dispute Resolution Centers*)¹⁴⁸.

Καθώς με την πάροδο του χρόνου, η απόκτηση της ιδιότητας του διαμεσολαβητή προσλάμβανε ολόένα και πιο απαιτητικά χαρακτηριστικά δημιουργήθηκε αναπόφευκτα, η ανάγκη για λεπτομερέστερη ρύθμιση. Πλέον, μπορεί να υποστηριχθεί με βεβαιότητα ότι ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι άρτια οργανωμένος στις Η.Π.Α, σε βαθμό μάλιστα που να χαρακτηρίζεται ως «βιομηχανία»¹⁴⁹. Παρότι η επαγγελματική ιδιότητα του διαμεσολαβητή δεν περιορίζεται σε κάποιο συγκεκριμένο κλάδο, οι περισσότεροι διαμεσολαβητές είναι **δικηγόροι**.

8. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης

I. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα (*Community Mediation*)

Ο ρόλος των Κέντρων Διαμεσολάβησης στην Κοινότητα (*Community Centers*) αποδείχθηκε καθοριστικός για τη διάδοση της διαμεσολάβησης, αφού η επαρκής ενημέρωση που παρείχαν αλλά και η επιτυχημένη εφαρμογή των προγραμμάτων διαμεσολάβησης που οργανώνονταν υπό την αιγίδα τους, ιδίως σε υποθέσεις μικροδιαφορών (*small claims*) έδωσαν σημαντική ώθηση στον θεσμό¹⁵⁰.

Ενδεικτικό είναι ότι ο αριθμός των κέντρων διαμεσολάβησης που λειτουργούσαν (υπό την αιγίδα ή μη κρατικών υπηρεσιών) κατά τη δεκαετία 1970 - 1980,

¹⁴⁸ Κάποιες υπηρεσίες, όπως η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Συμφιλίωσης και Διαμεσολάβησης (*Federal Mediation and Conciliation Service*) προσλάμβαναν διαμεσολαβητές για την επίλυση κυρίως εργατικών διαφορών.

¹⁴⁹ **Murray P**, «*Mediation and Civil Justice: A Public - Private Partner-ship*», *ZZP Int* 14, 2009, σ. 245.

¹⁵⁰ Η επιτυχία της εφαρμογής της διαμεσολάβησης σε διαφορές με μικρό χρηματικό αντικείμενο (*small claims mediation*) δημιούργησε την ελπίδα ότι θα ήταν πιθανή η επέκτασή της και σε υποθέσεις με μεγαλύτερο χρηματικό αντικείμενο.

υπολογίζονταν σε λιγότερα από δέκα (10), ενώ στις αρχές της δεκαετίας 1990 - 2000 σε περισσότερα από επτακόσια (700). Στην αύξηση αυτή, συνέβαλαν δύο (2) παράγοντες.

- Πρώτον ότι πολλά από τα κέντρα διαμεσολάβησης λειτουργούσαν **κοντά στα δικαστήρια** και
- δεύτερον ότι η διαμεσολάβηση επιχειρούνταν από **συνταξιούχους δικαστές και δικηγόρους** ¹⁵¹.

Ιδιαίτερα σημαντική αποδείχθηκε και η συμβολή της (ιδρυθείσας το 1994) μη κερδοσκοπικής Εθνικής Ένωσης για τη Διαμεσολάβηση στην Κοινότητα (*National Association for Community Mediation - N.A.F.C.M.*).

II. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών (*Family Mediation*)

Ένα από τα πρώτα πεδία διαφορών στα οποία εφαρμόστηκε η διαμεσολάβηση στις Η.Π.Α, ήταν το πεδίο του οικογενειακού δικαίου (*ιδίως στις υποθέσεις διαζυγίου*). Όπως επισημαίνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ κ. L. Fuller «*οι οικογενειακές διαφορές είναι πολύ περίπλοκες για να επιλύονται με την εφαρμογή του δικαίου και ένεκα τούτου, η διαμεσολάβηση με την ευελιξία και τη δημιουργικότητά της αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο για την επίλυση αυτών*».

Έργο οικογενειακού διαμεσολαβητή αναλαμβάνουν, συνήθως, οι **δικηγόροι** ¹⁵². Ο οικογενειακός διαμεσολαβητής ενημερώνει τους συζύγους για ζητήματα όπως η διαδικασία έκδοσης διαζυγίου, η ρύθμιση της επιμέλειας και της επικοινωνίας με τα τέκνα τους, καθώς και για θέματα περιουσιακής φύσεως.

Δεν συνηθίζεται τα τέκνα να συμμετέχουν στη διαμεσολάβηση. Πάντως, σε κάποιες περιπτώσεις, ο διαμεσολαβητής μπορεί να επιδιώξει την κατ' ιδίαν επικοινωνία με αυτά. Αρκετά διαδεδομένη είναι και η χρήση της συν - διαμεσολάβησης.

¹⁵¹ **Kovach K**, (Alexander Nadja), «*Global Trends in Mediation*», «*The Evolution of Mediation in the United States: Issues Ripe for Regulation May Shape the Future of Practice*», 2006, σ. 401.

¹⁵² Η κ. Laurie Israel στο άρθρο της «*Governor Sanford - Choose Marital Mediation*» επισημαίνει ότι οι δικηγόροι γνωρίζουν πολύ καλά τις οικονομικές επιπτώσεις της λύσης του γάμου και αυτός είναι ένας πρόσθετος λόγος για να αναλάβουν την επιχείρηση οικογενειακής διαμεσολάβησης.

III. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών (*Labour Mediation*)

Όπως ήδη επισημάνθηκε, ένα από τα πρώτα πεδία εφαρμογής της διαμεσολάβησης στις Η.Π.Α ήταν αυτό των εργατικών διαφορών (*αρχικά των συλλογικών και αργότερα και των ατομικών*). Το Εθνικό Πρόγραμμα Διαμεσολάβησης προωθεί με επιτυχία την εφαρμογή διαδικασιών A.D.R σε εργατικές διαφορές, ιδίως, όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και των μειονοτήτων αλλά και την άρση τεχνητών εμποδίων ως προς την επιλογή και προαγωγή τους σε θέσεις εργασίας¹⁵³.

IV. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών (*Commercial Mediation*)

Η εμπορική διαμεσολάβηση είναι, εξαιρετικά, δημοφιλής στις Η.Π.Α. Τα μέρη αποφασίζουν ότι η διαμεσολάβηση αποτελεί την καταλληλότερη επιλογή και συνήθως απευθύνονται σε κάποιον πάροχο υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Τα μέρη μπορούν να αξιοποιήσουν το μοντέλο διαμεσολάβησης που επιθυμούν¹⁵⁴.

¹⁵³Η United States Postal Service (ίσως ο μεγαλύτερος εργοδότης στις Η.Π.Α) έχει ιδρύσει το πρόγραμμα R.E.D.R.E.S.S (*Resolve Employment Disputes Reach Equitable Solution Swiftly*) για την φιλική διευθέτηση εργατικών διαφορών, ακολουθώντας το διαμορφωτικό μοντέλο. Οι διαμεσολαβητές της R.E.D.R.E.S.S έπρεπε, πριν συμπεριληφθούν στον κατάλογο των διαμεσολαβητών, να παρακολουθήσουν ειδική εκπαίδευση σχετικά με το διαμορφωτικό μοντέλο.

¹⁵⁴ **McFadden D**, «*Practice Note, Developments in International Commercial Mediation: U.S, U.K, ASIA, INDIA AND E.U*», 2015, σ. 303.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2008/52/Ε.Κ

1. Ιστορική αναδρομή

Η δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας και ασφάλειας, εντός του οποίου θα είναι δυνατή η άμεση και ελεύθερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και στις εξωδικαστικές διαδικασίες επιλύσεως των διαφορών, αποτελεί ιδρυτικό σκρό και πάγιο αίτημα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (*Ένωσης μετά την 1 Δεκεμβρίου του 2009*¹⁵⁵) και, ιδίως, του άρθρου 39 της Ε.Σ.Δ.Α («Φιλικό διακανονισμοί»)¹⁵⁶.

Ήδη από τη δεκαετία 1980 - 1990, η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης είχε εκδώσει πληθώρα Συστάσεων¹⁵⁷, αναφερομένων στη χρησιμότητα των εναλλακτικών τρόπων επιλύσεως των διαφορών (*Ε.Τ.Ε.Δ*).

¹⁵⁵ Χριστιανός Β, «Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως», 2010.

¹⁵⁶ Χαμηλοθώρης Ι, «Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές υποθέσεις, Πρακτικά και συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου», «Αστική & Εμπορική Διαμεσολάβηση στις Διασυνοριακές Διαφορές», 2011, σ. 53 και σε προηγούμενο άρθρο του (2007) στο Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε σχετικά με τη διαμεσολάβηση στην Ελλάδα. Το άρθρο 39 της Ε.Σ.Δ.Α προβλέπει, ρητά, τη δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς με φιλικό διακανονισμό. Ειδικότερα, ορίζει ότι «1. Σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, το Δικαστήριο μπορεί να θέσει εαυτό στη διάθεση των ενδιαφερομένων διαδίκων, με σκοπό να επιτευχθεί **φιλικός διακανονισμός της υπόθεσης**, στη βάση του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά ορίζονται στη Σύμβαση και στα πρωτόκολλά της. 2. Οι διαδικασίες που διεξάγονται βάσει της παραγράφου 1 είναι **εμπιστευτικές**. 3. Σε περίπτωση επίτευξης φιλικού διακανονισμού, το Δικαστήριο διαγράφει την υπόθεση από το πινάκιο με απόφαση που περιορίζεται σε μια σύντομη έκθεση των γεγονότων και της λύσης που επιτεύχθηκε. 4. Η απόφαση αυτή διαβιβάζεται στην Επιτροπή Υπουργών, η οποία εποπτεύει την εκτέλεση των όρων του φιλικού διακανονισμού, όπως αυτοί ορίζονται στην απόφαση».

¹⁵⁷ Ειδικότερα, η Σύσταση R (81) 7 επισήμανε ως απαραίτητη την οργάνωση μιας απλοποιημένης διαδικασίας φιλικής διευθέτησεως των διαφορών είτε πριν είτε κατά τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών. Λίγα χρόνια αργότερα, η Σύσταση R (86) 12 της 16 Σεπτεμβρίου του 1986, υπέδειξε στα κράτη - μέλη την ανάγκη λήψης μέτρων είτε εντός είτε εκτός του μηχανισμού των δικαστηρίων, προκειμένου να μειωθεί ο όγκος του δικαστικού έργου. Στο ίδιο πνεύμα ήταν και η Σύσταση R (93) 1, η οποία επισήμανε τη σημασία του συμβιβασμού και της διαμεσολάβησης, υπογραμμίζοντας, παράλληλα, τη σημασία της παροχής νομικής βοήθειας για τους οικονομικά ασθενέστερους και κατά την επιχείρηση Ε.Τ.Ε.Δ. Το επόμενο έτος, η Σύσταση R (94) 12 επισήμανε την υποχρέωση των μερών,

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) επανέλαβε την ανάγκη για αποτελεσματική έννομη προστασία, θέτοντας «στο μικροσκόπιο» τις δικαστικές διαδικασίες και τους Ε.Τ.Ε.Δ.

Το Ειδικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της Ε.Ε, που πραγματοποιήθηκε στο Τάμπερε της Φινλανδίας (15 - 16 Οκτωβρίου 1999), δύο (2) έτη αργότερα, επιβεβαίωσε την πρόθεση της Ε.Ε να ενισχύσει τους Ε.Τ.Ε.Δ [δηλ. τις διαδικασίες *A.D.R (Alternative¹⁵⁸ Dispute¹⁵⁹ Resolution¹⁶⁰)* (όπως για πρώτη φορά χαρακτηρίστηκαν οι Ε.Τ.Ε.Δ στο Συμβούλιο του Τάμπερε)], επισημαίνοντας ότι τα κράτη - μέλη πρέπει να δημιουργήσουν αποτελεσματικές διαδικασίες A.D.R¹⁶¹ για να ικανοποιήσουν τους δύο (2) στόχους του Συμβουλίου:

να επιδιώκουν τη φιλική διευθέτηση των διαφορών τους, ενώ η Σύσταση R (95) 5 απήρθησε πρόσκληση στα δικαστήρια να ενθαρρύνουν την προσφυγή στους Ε.Τ.Ε.Δ. Το 1996, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαπίστωσαν, εκ νέου, την ανάγκη των καταναλωτών να προσφεύγουν σε Ε.Τ.Ε.Δ¹⁵⁷. Εν συνεχεία, η Σύσταση R (98) 1 επισήμανε τη σημασία της οικογενειακής διαμεσολάβησης. Το ίδιο έτος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια πρώτη ανακοίνωση για τις αρχές που πρέπει να διέπουν τα όργανα που αναλαμβάνουν την εξωδικαστική διευθέτηση των καταναλωτικών διαφορών και μια δεύτερη (*αναθεωρημένη*) σχετική ανακοίνωση, το 2001. Η Σύσταση R 2001/310/E.K «Περί αρχών για τα εξωδικαστικά όργανα συναινετικής επίλυσης καταναλωτικών διαφορών» υποστήριξε την εφαρμογή των διαδικασιών A.D.R σε διαφορές μεταξύ κρατικών λειτουργών και πολιτών, ενώ ακολούθησε (το ίδιο έτος) η Σύσταση της 4^{ης} Απριλίου του 2001 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία καθόρισε μια σειρά αρχών για τη συναινετική επίλυση των καταναλωτικών διαφορών, προκρίνοντας ως κυριότερες τις εξής τέσσερις (4) την αμεροληψία, την αποτελεσματικότητα, την ισότητα και την διαφάνεια.

¹⁵⁸Το I.C.C (*International Chamber of Commerce*) χρησιμοποιεί τον όρο «*Amicable Dispute Resolution*», το C.E.D.R (*Centre for Effective Dispute Resolution*) τον όρο **Effective** ενώ η Law Commission τον όρο «*Proportionate Dispute Resolution*». Θετική ανταπόκριση συνάντησε και ο όρος **Appropriate**, ωστόσο, ο πιο διαδεδομένος εξακολουθεί να είναι ο όρος **Alternative**.

¹⁵⁹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011 σ. 5, 6. Γλαφυρή είναι η διατύπωση του Lord Justice Scrutton για τη διαφορά «*Ίσως να μην μπορώ να δώσω έναν ορισμό του ελέφαντα, ωστόσο, τον καταλαβαίνω όταν τον δω. Το ίδιο ισχύει και για μια διαφορά*».

¹⁶⁰ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*» 2011 σ. 9 και 11. Πέραν της επίλυσης (*Resolution*) ενίοτε είναι καταλληλότερη η χρήση του όρου «*διαχείριση*» της διαφοράς (*Dispute Management*), ενώ ο όρος «*επίλυση*» πρέπει να γίνεται αντιληπτός με ευρύτητα. Συχνά, η συμφωνία των μερών προσδιορίζει εάν πρόκειται για διαχείριση ή για επίλυση της διαφοράς.

¹⁶¹ **Henry S**, «*Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές*» Πρακτικά και συμπεράσματα του διεθνούς σεμιναρίου «*Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυνοριακές διαφορές*», 2011, σ. 13.

- πρώτον την **εκούσια συμμόρφωση των μερών** στις συμφωνίες διακανονισμού και
- δεύτερον τη **διατήρηση των (προσωπικών και εμπορικών) μεταξύ τους σχέσεων.**

Το Συμβούλιο της Ε.Ε της 22ας Μαΐου του 2000 επισήμανε (μεταξύ άλλων) ότι η δημιουργία ενός αποτελεσματικού δικαστικού συστήματος απαιτεί τον καθορισμό βασικών αρχών, ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σάντα Μαρία ντε Φέιρα (Πορτογαλία) (19 - 20 Ιουνίου 2000) (για την υλοποίηση του σχεδίου δράσεως της Ε.Ε, *e - Europe και την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου*) διαπίστωσε την ανάγκη διαδόσεως των διαδικασιών A.D.R για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στο ηλεκτρονικό εμπόριο.

2. Η Πράσινη Βίβλος για τους Ε.Τ.Ε.Δ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισήμανε, σε κάθε ευκαιρία, ότι η ενθάρρυνση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση μπορεί να έχει ευεργετικά αποτελέσματα τόσο για τα μέρη όσο και για το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Το έντονο ενδιαφέρον της εκδηλώθηκε, εμπράκτως, τον Απρίλιο του 2002, με την έκδοση της Πράσινης Βίβλου για τους Ε.Τ.Ε.Δ στο αστικό και το εμπορικό δίκαιο¹⁶², με την οποία επαναπροσδιορίστηκε η σχέση των Ε.Τ.Ε.Δ με τις δικαστικές διαδικασίες.

Η Πράσινη βίβλος προέβη σε έναν απολογισμό της (έως τότε) λειτουργίας των - (όποιων) προβλεπομένων στα κράτη - μέλη - διαδικασιών A.D.R και επισήμανε ότι οι διαδικασίες αυτές πρέπει να αντιμετωπίζονται ως εναλλακτικές και (ενίοτε) ως **καταλληλότερες**¹⁶³ μέθοδοι επίλυσεως διαφορών¹⁶⁴ αφού, σε ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων, η ιδιαίτερη δυναμική τους βοηθά:

¹⁶² COM 2004 718 final 2004/0251 (COD), SEC (2004) 1314, **L. Cadiet, Emm. Jeuland, T. Clay**, «*Mediation & Arbitrage, Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 23. Η Πράσινη Βίβλος υπογραμμίζει τη σχέση μεταξύ διαδικασιών A.D.R και του θεμελιώδους δικαιώματος της πρόσβασης στη δικαιοσύνη (αρ. 6 της Ε.Σ.Δ.Α και αρ. 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε). Κατά το χαρακτηρισμό του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Μιλάνου κ. G. Tarzia, η Πράσινη Βίβλος είναι ένα έργο μεγάλης χρησιμότητας για την εγγύηση της ποιότητας των διαδικασιών A.D.R.

¹⁶³ Κατά την καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Λυών κ. F. Ferrand, ο όρος «**Appropriate**» κρίνεται καταλληλότερος από τον όρο «**Alternative**».

¹⁶⁴ **Δράγιος Α**, «*Ο θεσμός της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα. Η πρόκληση για ένα νέο εναλλακτικό τρόπο επίλυσης αστικών και εμπορικών διαφορών*», Επιχείρηση 3/2013, σ. 223.

- στην **αποκατάσταση του διαλόγου** και
- στην **αποτροπή της περιχαρακώσεως** των μερών σε μια λογική αντιπαραθέσεως.

Η Πράσινη Βίβλος επικεντρώθηκε σε βασικά ζητήματα όπως, οι ρήτρες προσφυγής, οι προθεσμίες παραγραφής, η εμπιστευτικότητα, η ισχύς των τελικών συμφωνιών, η εκπαίδευση, η διαπίστευση των διαμεσολαβητών και το καθεστώς ευθύνης τους.

Παρά την, γενικότερα, επιφυλακτική στάση των ευρωπαϊκών ηπειρωτικών έννομων τάξεων προς τις διαδικασίες A.D.R¹⁶⁵, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιοποίησε, άμεσα, την ευκαιρία με δύο (2) παρεμβάσεις της, εντός τριών (3) μηνών:

- πρώτον με τη δημοσίευση στις **4 Ιουλίου του 2004 του Ευρωπαϊκού Κώδικα Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές (Ε.Κ.Δ.Δ)** και
- δεύτερον με τη δημοσίευση στις **22 Οκτωβρίου του 2004 της Πρότασης Οδηγίας για τη διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.**

Οι παρεμβάσεις αυτές τροχοδρόμησαν τη θέσπιση - *τέσσερα (4) έτη αργότερα* (στις *21 Μαΐου του 2008*) - της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

3. Ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές (Ε.Κ.Δ.Δ)

Η πρώτη παρέμβαση της Επιτροπής [*ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές (Ε.Κ.Δ.Δ)*] απευθύνει μη δεσμευτικές κατευθυντήριες οδηγίες προς τους διαμεσολαβητές¹⁶⁶. Ο Ε.Κ.Δ.Δ αποτελείται από τέσσερις (4) ενότητες.

Η πρώτη ενότητα αφορά την **επάρκεια** και το **διορισμό** των διαμεσολαβητών. Οι διαμεσολαβητές πρέπει να εκπαιδεύονται (*και να μετεκπαιδεύονται*) στη διαμεσολάβηση, να είναι εξοικειωμένοι με τις τεχνικές της και να είναι βέβαιοι - *πριν αποδεχθούν το διορισμό τους* - ότι οι γνώσεις, οι ικανότητες και η εμπειρία τους ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως. Εάν τα μέρη, τους ζητήσουν πληροφορίες για τις γνώσεις και την εμπειρία τους στη διαμεσολάβηση,

¹⁶⁵ **Wambier T**, «*Διαμεσολάβηση (Μορφές - Προσόντα - Ικανότητες)*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 4. Όπως επισήμανε στην εκτενή εισήγησή της η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Σάο Πάολο κ. T. Wambier το ποσοστό των διαφορών που επιλύονται με διαμεσολάβηση στην Ευρώπη ανέρχεται από 0,5% έως 2%.

¹⁶⁶ Και όχι στα κράτη - μέλη της Ε.Ε, όπως η Πρόταση Οδηγίας που ακολούθησε.

είναι υποχρεωμένοι να τους τις παρέχουν. Οι διαμεσολαβητές πρέπει να ενεργούν με επαγγελματισμό, αξιοπρέπεια και σεβασμό στην αλήθεια.

Η δεύτερη ενότητα αφορά την **ανεξαρτησία** και την **αμεροληψία** των διαμεσολαβητών. Οι διαμεσολαβητές δεν πρέπει να αναλαμβάνουν την αποστολή τους, αν δεν έχουν γνωστοποιήσει στα μέρη, οποιοδήποτε περιστατικό θεωρούν ότι μπορεί να επηρεάσει την ανεξαρτησία τους ή ότι δημιουργεί σύγκρουση συμφερόντων. Ως τέτοιο περιστατικό, θεωρείται η προσωπική ή επαγγελματική σχέση με οποιοδήποτε από τα μέρη, όπως και κάθε συμφέρον (*οικονομικό ή, μη άμεσο ή έμμεσο*), σχετικό με την έκβαση της διαμεσολάβησης. Σε μια τέτοια περίπτωση, οι διαμεσολαβητές μπορούν να αποδεχθούν τον διορισμό τους, μόνον, εάν τα μέρη συναινέσουν σχετικά και εάν και οι ίδιοι είναι βέβαιοι ότι μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διαμεσολάβησης.

Η τρίτη ενότητα αφορά τη **συμφωνία διαμεσολάβησης**, τη **διαδικασία** και την **αμοιβή** των διαμεσολαβητών. Οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι βέβαιοι ότι τα μέρη κατανοούν τη διαδικασία, το ρόλο των ιδίων αλλά και το δικό τους, σε αυτήν. Τα μέρη πρέπει να αντιλαμβάνονται και να αποδέχονται τους όρους της συμφωνίας προσφυγής και τους όρους για την εμπιστευτικότητα¹⁶⁷. Τα μέρη υποβάλλουν αίτημα για την έγγραφη αποτύπωση της τελικής συμφωνίας. Οι διαμεσολαβητές πρέπει να ενεργούν, λαμβάνοντας υπ' όψη τους τα περιστατικά της υποθέσεως, τη διαφορά ισχύος μεταξύ των μερών και την επιθυμία τους για ταχεία επίλυση της διαφοράς. Τα μέρη μπορούν να οργανώνουν τη διαδικασία σε συνεργασία με τους διαμεσολαβητές. Οι τελευταίοι μπορούν να πραγματοποιούν και κατ' ιδίαν συναντήσεις με τα μέρη και να τους επισημαίνουν ότι και οι ίδιοι (*οι διαμεσολαβητές*), με δική τους πρωτοβουλία, μπορούν να ολοκληρώσουν τη διαδικασία, εάν κρίνουν ότι δεν θα έχει αίτια έκβαση ή εάν θεωρούν ότι η τελική συμφωνία (*προς την οποία διαφαίνεται ότι οδηγείται η διαμεσολάβηση*) δεν μπορεί να εφαρμοσθεί ή εάν συνειδητοποιήσουν ότι είναι παράνομη. Τα μέρη μπορούν να αποχωρήσουν από τη διαμεσολάβηση, οποτεδήποτε, χωρίς αιτιολογία. Οι διαμεσολαβητές μπορούν να βοηθούν τα μέρη κατά τη σύνταξη της τελικής συμφωνίας, εφόσον (*αυτά*) του υποβάλλουν σχετικό αίτημα. Πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους, πρέπει να ενημερώνουν τα μέρη για την αμοιβή τους, για το ύψος και τον τρόπο καταβολής της.

¹⁶⁷ Ιδίως την αρχή της εμπιστευτικότητας.

Η τέταρτη ενότητα είναι αφιερωμένη στην αρχή της **εμπιστευτικότητας**. Οι διαμεσολαβητές είναι υποχρεωμένοι να διατηρούν εμπιστευτικές τις πληροφορίες, που έρχονται σε γνώση τους κατά τη διαμεσολάβηση, εκτός εάν ο νόμος ή λόγοι δημόσιας τάξεως τους υποχρεώνουν να προβούν σε αποκαλύψεις. Κάθε πληροφορία, που αποκαλύπτεται από τα μέρη στους διαμεσολαβητές, είναι εμπιστευτική και δεν πρέπει να αποκαλύπτεται χωρίς τη συναίνεση του αποκαλύπτοντος, εκτός βέβαια εάν (η αποκάλυψη) επιβάλλεται από το νόμο.

4. Η Πρόταση Οδηγίας και οι συνοδεύουσες αυτήν Αιτιολογική Έκθεση και εκτιμήσεις

I. Η Αιτιολογική Έκθεση

Η δεύτερη παρέμβαση της Επιτροπής και, όπως αποδείχθηκε, «**θ ε μ έ λ ι ο**» της πρώτης οργανωμένης ευρωπαϊκής προσπάθειας για τη διαμεσολάβηση ήταν η Πρόταση Οδηγίας¹⁶⁸ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για «**ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις**»¹⁶⁹.

Ο σκοπός της Πρότασης, η οποία απευθύνεται στα κράτη - μέλη (και όχι στους διαμεσολαβητές, όπως ο Ε.Κ.Δ.Δ) ταυτίζεται με τον ιδρυτικό στόχο της Κοινότητας, δηλαδή την καλύτερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, με στόχο τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, στον οποίο, τα άτομα και οι επιχειρήσεις δεν θα εμποδίζονται, ούτε θα αποθαρρύνονται από την άσκηση των δικαιωμάτων τους λόγω της ασυμβατότητας ή της πολυπλοκότητας των ισχύοντων στα κράτη - μέλη νομικών και διοικητικών συστημάτων. Η έννοια της πρόσβασης στη δικαιοσύνη περιλαμβάνει την προσφυγή στις **κατάλληλες** διαδικασίες επίλυσης των διαφορών **και όχι μόνον στις δικαστικές**¹⁷⁰.

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση της Πρότασης, η συμβολή αυτής καθορίζεται από δύο (2) είδη διατάξεων:

¹⁶⁸ Η Πρόταση Οδηγίας και η Αιτιολογική της Έκθεση λογίζονται ως **ενιαίο και αδιαίρετο όλον, δηλαδή συναποτελούν το εν λόγω θεμέλιο**.

¹⁶⁹ Η Πρόταση Οδηγίας (22/10/2004) οδήγησε στην Οδηγία 2008/52/Ε.Κ.

¹⁷⁰ Τα αιτήματα για καλύτερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και την προώθηση των διαδικασιών A.D.R για την επίλυση των αστικών και των εμπορικών διαφορών διακηρύσσονται στους καταστατικούς χάρτες της Ε.Ε (αρ. 61 στ. γ', αρ. 67 παρ. 5 περ. β' Σ.Ε.Κ).

Πρώτον από διατάξεις που αποσκοπούν να εξασφαλίσουν μια **ορθή σχέση** μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών με τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων στην Κοινότητα για σειρά βασικών θεμάτων Πολιτικής Δικονομίας. Η θέσπιση τέτοιων κανόνων κρίνεται απαραίτητη, δεδομένου ότι η αλληλεπίδραση διαμεσολάβησης - δικαστικών διαδικασιών εντοπίζεται στις περιπτώσεις που τα μέρη:

- είτε προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση, αντιμετωπίζοντάς την ως «εναλλακτική λύση» (στην άσκηση αγωγής)¹⁷¹,
- είτε προσφεύγουν στη δικαστική διαδικασία μετά την μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης,
- είτε προσφεύγουν στη δικαστική διαδικασία, εάν κάποιο μέρος δεν συμμορφωθεί με το περιεχόμενο της συμφωνίας διακανονισμού (τελικής συμφωνίας).

Δεύτερον από διατάξεις που ενισχύουν τα δικαστήρια των κρατών - μελών με τα απαραίτητα εργαλεία, προκειμένου να προωθούν, ενεργά, τη χρήση της διαμεσολάβησης, χωρίς ωστόσο, να καθιστούν την προσφυγή σε αυτήν **αναγκαστική ή να τη συνδυάζουν με ειδικές κυρώσεις**.

Η Επιτροπή απέφυγε να θεσπίσει διαδικαστικούς κανόνες, όπως και κανόνες για το διορισμό των διαμεσολαβητών ή τη διαπίστευση αυτών. Αντιθέτως, επέλεξε να ενθαρρύνει τα κράτη - μέλη να αναλάβουν πρωτοβουλίες αυτορρύθμισης, κρίνοντας δηλαδή **ορθότερο, τα ειδικότερα αυτά ζητήματα να ρυθμισθούν από τις πα ρ α δ ό σ ε ι ς, τη γ ν ώ σ η και την έ μ π ν ε υ σ η** εκάστου εθνικού νομοθέτη.

Η Αιτιολογική Έκθεση αναγνωρίζει τα **ασαφή στοιχεία** που εντοπίζονται μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών, τα οποία, αναπόφευκτα, διαπιστώνονται:

- είτε λόγω της ελλείψης στα κράτη - μέλη, **εθνικών δικονομικών διατάξεων** για τη διαμεσολάβηση,
- είτε λόγω των **σημαντικών διαφορών** μεταξύ των **υφισταμένων** στα κράτη - μέλη **εθνικών δικονομικών διατάξεων** (για τη διαμεσολάβηση).

¹⁷¹ Η χρήση του όρου «εναλλακτική λύση» είναι μάλλον ευστοχότερη από τη χρήση του όρου «Εναλλακτικοί Τρόποι Επίλυσης των Διαφορών» διότι με την χρήση του δεύτερου, χαρακτηρίζεται, εμμέσως, η προσφυγή στη δικαστική διαδικασία ως ένας ακόμη τρόπος επίλυσεως διαφορών, ενώ πρωτευόντως, αποτελεί απονομή της δικαιοσύνης και δευτερευόντως, τρόπο επίλυσεως διαφορών.

Αυτά τα ασαφή στοιχεία μπορούν να επηρεάσουν τα μέρη, να επιλέξουν την επίτευξη των δικαστικών διαδικασιών, ακόμη και όταν η προσφυγή στη διαμεσολάβηση φαίνεται ότι αποτελεί την **καταλληλότερη** επιλογή. Μάλιστα, υπογραμμίζεται ότι η καθιέρωση ενός σταθερού νομικού πλαισίου θα καταστήσει τη διαμεσολάβηση «ισοδύναμη»¹⁷² της δικαστικής διαδικασίας, κατά τρόπον ώστε, οι παράγοντες που αφορούν την συγκεκριμένη διαφορά, να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή των διαδίκων, όσον αφορά τη μέθοδο επίλυσης της διαφοράς».

Εν συνεχεία, αφού επαναλαμβάνεται ότι η διαμεσολάβηση αποτελεί έναν ταχύτερο, απλούστερο και οικονομικότερο τρόπο επίλυσης των διαφορών, επισημαίνεται ότι διαθέτει ανεκμετάλλευτο δυναμικό. Αυτή η επισήμανση (μάλλον υποκρυπτόμενη πρόσκληση του κοινοτικού νομοθέτη) κατέστησε τη διαμεσολάβηση αντικείμενο συζήτησης, αφού δημιούργησε την προσδοκία διάνοιξης νέων οριζόντων επαγγελματικής απασχόλησης για διάφορους επαγγελματικούς κλάδους, κυρίως, το νομικό. Ως ανεκμετάλλευτο δυναμικό, λογίζονται, **όχι μόνον όσοι θα λάβουν τη σχετική εκπαίδευση και διαπίστευση, αλλά κυρίως, όσοι διαθέτουν την προσωπικότητα που απαιτεί ο θεσμός.**

Προκειμένου η Αιτιολογική Έκθεση να αναδείξει την **ανεξάρτητη θέση** της διαμεσολάβησης (σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία), προέβη σε δύο (2) σημαντικές επισημάνσεις · πρώτον ότι η δικαστική διαδικασία αποτελεί δημιούργημα εναρμονισμένο με τις απαιτήσεις της Ε.Σ.Δ.Α και, επομένως, η λειτουργία της δεν διασαλεύεται από την πρόβλεψη διαδικασιών A.D.R και δεύτερον ότι και η διαμεσολάβηση έχει αξία από μόνη της και πρέπει να θεμελιωθεί, ανεξάρτητα από την προοπτική να αποσυμφορήσει (μελλοντικά) το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης¹⁷³.

¹⁷² Ο αδόκιμος χαρακτηρισμός της διαμεσολάβησης ως «ισοδύναμης» της δικαστικής διαδικασίας, πρέπει, μάλλον, να αντιμετωπισθεί με επιείκεια, δεδομένου ότι αντανακλά τον δικαιολογημένο ενθουσιασμό των υποστηρικτών της διαμεσολάβησης.

¹⁷³ Μάλιστα, τονίζεται ότι η Επιτροπή δεν θεωρεί την διαμεσολάβηση ως «εναλλακτική» λύση, αλλά ενίοτε ως την **ενδεδειγμένη** λύση. Για την αποσυμφορήση των δικαστηρίων, ως βασικό στόχο των διαδικασιών A.D.R, βλ. **Orfanides**, Alternative Dispute Resolution - Conciliation - Mediation (außergerichtliche Streiterleitung - Sinn, Grenzen, Ausgestaltung, Zusammenspiel mit dem Gerichtsverfahren) στον τόμο Gottwald (Hrsg.), Aktuelle Entwicklungen des Europäischen und internationalen Zivilverfahrensrechts (2002), σ. 61 (81).

Όσον αφορά τη νομική βάση της διαμεσολάβησης, ο στόχος και το περιεχόμενο της Πρότασης εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του **άρθρου 65 γ) Σ.Ε.Κ**, δεδομένου ότι γίνεται αναφορά σε κανόνες Πολιτικής Δικονομίας. Ωστόσο, παρά τη ρητή αναφορά του άρθρου 65 γ) Σ.Ε.Κ **σε διασυνοριακές διαφορές**¹⁷⁴, η περιγραφή των στόχων της Πρότασης, μας κατευθύνει, μάλλον, προς μια ευρύτερη ερμηνεία, υπαγορευόμενη από την ανάγκη να υπάρχει ασφάλεια δικαίου καθόλη τη διάρκεια της διαφοράς, ανεξάρτητα από την παρουσία διασυνοριακών χαρακτηριστικών, σε οποιοδήποτε στάδιο αυτής. Πράγματι, ο κοινοτικός νομοθέτης θεωρεί ότι η επίδραση των διασυνοριακών χαρακτηριστικών είναι εντονότερη στις διαδικασίες A.D.R, από ότι στις δικαστικές διαδικασίες, επειδή στις πρώτες τα διασυνοριακά χαρακτηριστικά πρέπει να ληφθούν υπόψη σε διάφορα χρονικά σημεία, και ειδικότερα τόσο κατά το χρόνο επιχείρησης της διαμεσολάβησης όσο και σε κάθε μεταγενέστερη δικαστική διαδικασία, με την απαραίτητη δε υπόμνηση, ότι είναι πιθανόν - *εν τω μεταξύ* - να μεταβληθούν¹⁷⁵.

Ο κοινοτικός νομοθέτης - *με ευρύτητα αντίληψης* - επισημαίνει ότι δεν θα ήταν εύλογο να περιοριστεί η έκταση εφαρμογής της Πρότασης, με μοναδικό στόχο να εξαλειφθούν τα εμπόδια, που δημιουργούνται από τα διασυνοριακά χαρακτηριστικά ή να διευκολυνθεί η επίλυση, μόνον διασυνοριακών διαφορών. Τα διασυνοριακά χαρακτηριστικά αποτελούν **μόνον μία** από τις συνθήκες, που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη¹⁷⁶. Εάν, λοιπόν, η ενθάρρυνση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση

¹⁷⁴ Σύμφωνα με το **άρθρο 65 γ' Σ.Ε.Κ**: «Τα μέτρα, τα οποία θα ληφθούν κατά το άρθρο 67 στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις με διασυνοριακές επιπτώσεις και στο μέτρο που είναι αναγκαία για την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς περιλαμβάνουν:...γ) Εξάλειψη των εμποδίων για την ομαλή διεξαγωγή πολιτικών δικών, εν ανάγκη προωθώντας την συμβατότητα των κανόνων πολιτικής δικονομίας που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη».

¹⁷⁵ Ειδικότερα, τα διασυνοριακά χαρακτηριστικά μπορεί «να απορρέουν από την κατοικία ή τον τόπο εγκατάστασης ενός ή και των δύο μερών, από τον τόπο της διαμεσολάβησης ή από την έδρα του αρμοδίου δικαστηρίου. Η αποδοχή της διαμεσολάβησης μπορεί από μόνη της να διέπεται από διαφορετικό δίκαιο από εκείνο που εφαρμόζεται στην αρχική έννομη ή συμβατική σχέση μεταξύ των μερών και η συμφωνία διακανονισμού που ακολουθεί, μπορεί να διέπεται από δίκαιο τρίτης χώρας. Ενδέχεται η εν λόγω συμφωνία να πρέπει να εκτελεσθεί επιπλέον σε ένα άλλο κράτος - μέλος σε συνάρτηση για παράδειγμα με τον τόπο όπου ευρίσκονται τα αγαθά του οφειλέτη κατά τη στιγμή της εκτέλεσης».

¹⁷⁶ Άλλες συνθήκες είναι ο χαρακτήρας της διαφοράς, η ουσία της υποθέσεως, το κόστος, οι προθεσμίες και οι προοπτικές επιτυχίας του θεσμού.

αφορά μόνον σε διασυνοριακές διαφορές, τότε αυτή πρέπει, μάλλον, να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική, διότι δημιουργεί τον κίνδυνο διακρίσεων, αφού τα δικαστήρια θα πρότειναν την επιλογή της διαμεσολάβησης σε ορισμένους διαδίκους, σε συνάρτηση αποκλειστικά, με τον τόπο της κατοικίας τους. Έτσι όμως, μειώνεται σημαντικά η επίδραση της Οδηγίας στα κράτη - μέλη.

Επομένως, η εξάρτηση της εφαρμογής των - *περιεχομένων στην προτεινόμενη Οδηγία* - κανόνων Πολιτικής Δικονομίας, από την παρουσία διασυνοριακών χαρακτηριστικών, θα οδηγούσε μάλλον σε αυξημένη αβεβαιότητα δικαίου. Ένας τέτοιος περιορισμός θα άφηνε τη δυνατότητα εφαρμογής της Οδηγίας στη διακριτική ευχέρεια των διαδίκων - *οι οποίοι με την επιλογή διαμεσολαβητή ή δικαστηρίου - **θα μπορούσαν να εισάγουν διασυνοριακά στοιχεία**, για να επωφεληθούν από τους - θεσπιζόμενους με την Οδηγία - κανόνες.*

Η γενικευμένη, λοιπόν, καθιέρωση της δυνατότητας προσφυγής στη διαμεσολάβηση και για τις εγχώριες και για τις διασυνοριακές διαφορές δεν θα επιτρέψει την ανεπιθύμητη ανάπτυξη δύο (2) παράλληλων νομικών καθεστώτων, δηλαδή δύο (2) δέσμες κανόνων, όσον αφορά την παροχή και λήψη υπηρεσιών διαμεσολάβησης, ενώ παράλληλα, θα εξαλείψει και τον κίνδυνο να γίνουν δυσμενείς διακρίσεις τόσο για τους χρήστες όσο και για τους παρόχους υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Τα ανωτέρω αποτελέσματα αντιτίθενται τόσο στις αρχές της εσωτερικής αγοράς όσο και στις προσπάθειες της Κοινότητας να απλουστεύσει το ρυθμιστικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις.

Επομένως, η Επιτροπή θεωρεί ότι η εισαγωγή προϋποθέσεως, επιβάλλοντας (*ρητώς*) την παρουσία διασυνοριακών επιπτώσεων, θα εμπόδιζε την υλοποίηση των στόχων της Οδηγίας και θα έβλαπτε την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Ένεκεν τούτου, η Οδηγία πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις, **ανεξάρτητα από τη συνδρομή ή μη διασυνοριακών χαρακτηριστικών κατά τη στιγμή της διαμεσολάβησης ή της δικαστικής διαδικασίας**, ακόμη και αν τούτο έρχεται σε προφανή αντίθεση με το γράμμα των άρθρων 61 γ) ¹⁷⁷ και 65 γ) Σ.Ε.Κ, που φαίνονται - *εκ πρώτης όψεως* - ότι αποτελούν τη νομική βάση της Οδηγίας.

¹⁷⁷ Σύμφωνα με το **άρθρο 61 γ' Σ.Ε.Κ:** «Για την προοδευτική εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το Συμβούλιο θεσπίζει: ...γ) μέτρα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, όπως προβλέπονται στο **άρθρο 65**...».

Παρότι το νόημα των ανωτέρω διατάξεων δεν είναι δυνατόν να παρακαμφθεί, ως καταλληλότερη νομική βάση αναδεικνύεται μάλλον το άρθρο 95 παρ. 1 Σ.Ε.Κ σύμφωνα με το οποίο «*Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 251 και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή εκδίδει τα μέτρα σχετικά με την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών - μελών, που έχουν ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς*».

Τέλος, η Αιτιολογική Έκθεση τονίζει, τη σημασία της αρχής της επικουρικότητας, επισημαίνοντας ότι τα κοινοτικά μέτρα θα είναι πιο αποτελεσματικά από τις μεμονωμένες πρωτοβουλίες των κρατών - μελών αλλά και τη σημασία της αναλογικότητας, διαβεβαιώνοντας ότι η ανάθεση της ρύθμισης της διαμεσολάβησης στο παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, θα επιφέρει καλύτερη προσαρμογή της Οδηγίας στα κράτη - μέλη, αφού, κάθε εθνικός νομοθέτης θα την ενσωματώσει υπό το πρίσμα των χαρακτηριστικών της εννόμου τάξεώς του.

II. Η Πρόταση Οδηγίας

Η Πρόταση Οδηγίας ήταν το «*α π α ύ γ α σ μ α*» των προσπαθειών, που εγκαινιάστηκαν με την έκδοση της Πράσινης Βίβλου (2002) και αποδείχθηκε ιδανικός «*π ρ ο ά γ γ ε λ ο ς*» της Οδηγίας (2008/52/Ε.Κ), που ακολούθησε. Η Πρόταση αποτελείται από πέντε (5) άρθρα ¹⁷⁸ και συνοδεύεται από δεκαοκτώ (18) αιτιολογικές σκέψεις, επέχουσες επεξηγηματική θέση προς την Αιτιολογική Έκθεσή της.

Οι αιτιολογικές σκέψεις επαναλαμβάνουν το στόχο της Κοινότητας για διατήρηση και ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (I), υπενθυμίζουν τις σχετικές κοινοτικές δράσεις ¹⁷⁹ και τονίζουν ότι ο ανωτέρω χώρος πρέπει να περιλαμβάνει και τις δικαστικές και τις εξωδικαστικές διαδικασίες επίλυσεως των διαφορών (5).

Επισημαίνεται αύθις, ότι η διαμεσολάβηση μπορεί να προσφέρει **οικονομική και ταχεία** εξωδικαστική επίλυση των αστικών και των εμπορικών διαφορών, μέσω

¹⁷⁸ Η Πρόταση Οδηγίας (COM 2004, 718 τελικό σ. 4) προβλέπει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να συμμορφωθούν το αργότερο έως την 1^η Σεπτεμβρίου του 2007 (αρ. 9 παρ. 1).

¹⁷⁹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Τάμπερε (1999) (2), Συμπεράσματα Συμβουλίου 2000 (3), Πράσινη Βίβλος (2002) (4), Σύσταση (2001) (14).

διαδικασιών προσαρμοσμένων στις ανάγκες των διαδίκων, καθώς και ότι οι συμφωνίες διακανονισμού προσφέρονται περισσότερο για εκούσια εκτέλεση και **επιτρέπουν να διατηρηθεί φιλική και βιώσιμη η σχέση μεταξύ των μερών**. Τα ανωτέρω προτερήματα κατά τον νομοθέτη είναι εντονότερα στις **διασυνοριακές διαφορές (6)**.

Περαιτέρω, εκτιμάται ότι κρίνεται απαραίτητη η θέσπιση μιας νομοθεσίας - πλαισίου, ρυθμίζοντας βασικά ζητήματα Πολιτικής Δικονομίας, ώστε να ενθαρρύνεται η προσφυγή στην διαμεσολάβηση και να εξασφαλίζεται ότι οι προσφεύγοντες σε αυτήν μπορούν να στηρίζονται σε ένα **προβλέψιμο νομικό πλαίσιο (7)**.

Προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο συγκύησης με άλλες διαδικασίες επιλύσεως διαφορών, διευκρινίζεται ότι αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της Πρότασης οι οιονεί δικαστικές διαδικασίες, όπως η διαιτησία, η παρέμβαση διαμεσολαβητή, οι καταγγελίες καταναλωτών, οι αποφάσεις εμπειρογνομόνων και οι διαδικασίες, στις οποίες οι αρχές εκδίδουν τυπική σύσταση δεσμευτική η μη όσον αφορά την επίλυση της διαφοράς (8)¹⁸⁰.

Ειδική αναφορά γίνεται στην ανάγκη πρόβλεψης ενός ελάχιστου βαθμού συμβατότητας των κανόνων Πολιτικής Δικονομίας με το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης ως προς την **παραγραφή**, αλλά και ως προς τον τρόπο προστασίας του **εμπιστευτικού χαρακτήρα** σε κάθε μεταγενέστερη δικαστική διαδικασία. Μάλιστα, κρίνεται απαραίτητο, να διατηρηθεί και η **δυνατότητα του δικαστηρίου να παραπέμπει** τα μέρη στη διαμεσολάβηση (9).

Επιπροσθέτως, εκτιμάται ότι η διαμεσολάβηση **δεν πρέπει να θεωρείται δευτερεύουσα λύση σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία**, επειδή η εκτέλεση των συμφωνιών διακανονισμού θα εξαρτάται από τη βούληση των μερών. Κρίνεται απαραίτητο να εξασφαλισθεί ότι τα κράτη - μέλη θα θεσπίσουν **διαδικασίες**

¹⁸⁰ S.E.C (2004) 1314, σ. 4. Η Πρόταση Οδηγίας, όπως και ο αυστριακός νόμος για τη διαμεσολάβηση (Ziv Mediat G), συντάσσονται με την προσέγγιση του «**διευκολυντικού**» μοντέλου κατά το οποίο, ο ρόλος του διαμεσολαβητή περιορίζεται στο συντονισμό των διαπραγματεύσεων, χωρίς κριτική και άσκηση πίεσης, προκειμένου να καταλήξουν από μόνα τους στη δική τους λύση. Στον αντίποδα ευρίσκεται το «**αξιολογικό - εκτιμητικό**» μοντέλο, το οποίο επιτρέπει στο διαμεσολαβητή κρίσεις και αξιολογήσεις (π.χ. *Early Neutral Evaluation, Case Evaluation Michigan Mediation*), καθώς και οι υβριδικής μορφής δικαιοδοτικού χαρακτήρα διαδικασίες της **διαμεσολάβησης - διαιτησίας** και της **διαιτησίας - διαμεσολάβησης** (π.χ. *Med - Arb ή Arb - Med*).

επικυρώσεως των συμφωνιών διακανονισμού με δικαστική (ή άλλη) απόφαση ή με έγγραφο δικαστηρίου ή δημόσιας αρχής (10), αφού μια τέτοια δυνατότητα θα επιτρέψει την αναγνώριση και την εκτέλεση των ανωτέρω συμφωνιών σε όλη την Ε.Ε, υπό τις προϋποθέσεις, που ορίζονται από τις κοινοτικές πράξεις, που διέπουν την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών και άλλων αποφάσεων (11).

Για να θεμελιωθεί η εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών - μελών στα ζητήματα του **απορρήτου**, της **αναστολής** των προθεσμιών παραγραφής καθώς και της **αναγνώρισης και εκτέλεσης των συμφωνιών διακανονισμού**, κρίνεται ότι πρέπει να εφαρμοσθούν αποτελεσματικοί **μηχανισμοί ελέγχου της ποιότητας των υπηρεσιών διαμεσολάβησης** και να ληφθούν μέτρα για την **κατάρτιση των διαμεσολαβητών (12)**.

Οι μηχανισμοί και τα μέτρα αυτά θα πρέπει να διατηρούν την **ευελιξία** της διαδικασίας και την **αυτονομία** των μερών. Η Επιτροπή θα ενθαρρύνει αυτορρυθμιστικά μέτρα, μέσω της επεξεργασίας ενός **ευρωπαϊκού κώδικα δεοντολογίας** για τα ουσιαστικά ζητήματα της διαμεσολάβησης (13).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία των καταναλωτικών διαφορών, η Πρόταση υπενθυμίζει τη θέσπιση ειδικής Σύστασης (2001)¹⁸¹, η οποία καθόρισε τα **ελάχιστα κριτήρια ποιότητας** που οι - *επιφορτισμένες με τη συναινετική επίλυση καταναλωτικών διαφορών* - εξωδικαστικές αρχές, πρέπει να προσφέρουν στους χρήστες τους. Κάθε διαμεσολαβητής και κάθε οργανισμός, καλυπτόμενος από την ανωτέρω Σύσταση, πρέπει να συμμορφώνεται με αυτές τις αρχές, ενώ για να εξασφαλισθεί η διάδοση των πληροφοριών (σε σχέση με αυτές) η Επιτροπή θα δημιουργήσει μια **βάση δεδομένων** των εξωδικαστικών συστημάτων επίλυσης διαφορών, τα οποία θα τεκμαίρεται ότι συμμορφώνονται με τις αρχές της Σύστασης (14).

Περαιτέρω, διαβεβαιώνεται ότι η Οδηγία τηρεί τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές, όπως αναγνωρίζονται από το **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε** (και ιδίως το δικαίωμα δίκαιης δίκης του άρθρο 47) (15), ενώ επαναλαμβάνεται η θέση της Επιτροπής για την ιδιαίτερη σημασία των αρχών της **επικουρικότητας** και

¹⁸¹ Σύσταση 2001/310/Ε.Κ της 4^{ης} Απριλίου του 2001, σχετικά με τις αρχές που εφαρμόζονται στα εξωδικαστικά όργανα συναινετικής επίλυσης καταναλωτικών διαφορών. Δέον να συμπληρωθεί ότι είχε προηγηθεί και η Σύσταση 98/257/Ε.Κ της 30^{ης} Μαρτίου του 1998, όπως μας πληροφορεί η Οδηγία 2013/11/Ε.Κ της 21^{ης} Μαΐου του 2013 για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών.

της **αναλογικότητας**¹⁸², όπως εξηγήθηκε στο πλαίσιο της Αιτιολογικής Έκθεσης (16). Οι τελευταίες δύο (2) σκέψεις αφορούν τη μη δέσμευση Ηνωμένου Βασιλείου, Ιρλανδίας και Δανίας από τις ανωτέρω νομοθετικές πρωτοβουλίες (17,18).

Όσον αφορά το κυρίως «σώμα» της Πρότασης, επαναλαμβάνεται ο βασικός στόχος του νομοθέτη και επισημαίνεται ότι το πεδίο εφαρμογής της καταλαμβάνει τις αστικές και τις εμπορικές διαφορές¹⁸³ (αφ. 1).

Εν συνεχεία, διατυπώνονται οι ορισμοί της διαμεσολάβησης¹⁸⁴ και του διαμεσολαβητή¹⁸⁵, από τη γραμματική διατύπωση των οποίων επιβεβαιώνεται ότι προκρίνεται ως σπουδαιότερο το **ουσιαστικό** και όχι το τυπικό κριτήριο, υπό την έννοια ότι δεν είναι κρίσιμος ο χαρακτηρισμός της διαδικασίας¹⁸⁶, αλλά η **ουσιαστική** εφαρμογή της¹⁸⁷. Εμβόλιμα στους δύο (2) ορισμούς, οριοθετείται η

¹⁸² Οι αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας προβλέπονται στο άρθρο 5 της Συνθήκης.

¹⁸³ Αυτή η άνευ ειδικότερου προσδιορισμού επισήμανση των αστικών και των εμπορικών υποθέσεων δημιούργησε διάφορα ερμηνευτικά ζητήματα, αφού δημιουργήθηκαν αμφιβολίες για το εάν καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής της Πρότασης οι εργατικές διαφορές (άρθρα 13 - 16 Ν. 1876/1990 για την εξωδικαστική επίλυση διαφορών με συμφιλίωση, μεσολάβηση και διαιτησία) και οι καταναλωτικές διαφορές (άρθρο 11 του Ν. 2251/1994 για τις επιτροπές φιλικού διακανονισμού για την εξώδικη επίλυση των διαφορών ανάμεσα σε προμηθευτές και καταναλωτές ή ενώσεις καταναλωτών, οι οποίες εκδίδουν μη δεσμευτικό πόρισμα). Το δικαιολογημένο αίσθημα αβεβαιότητας δημιουργείται από την παράλληλη θεώρηση της (περιεχομένης στην Πράσινη Βίβλο) θέσεως ότι στον όρο αστικές και εμπορικές διαφορές περιλαμβάνονται τόσο οι εργατικές διαφορές όσο και οι διαφορές καταναλωτών. Στο αιτιολογική σκέψη 8 της Πρότασης ωστόσο, αναφέρεται ότι οι καταγγελίες καταναλωτών αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της Πρότασης. Επομένως, για λόγους ασφάλειας δικαίου, το ζήτημα αυτό έρχοζε διευκρινήσεων στο κείμενο της Οδηγίας.

¹⁸⁴ Ως «διαμεσολάβηση» νοείται κάθε διαδικασία, ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς επικουρούνται από έναν τρίτο για να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με την επίλυση της διαφοράς, ανεξάρτητα από το αν αυτή η διαδικασία κινείται με πρωτοβουλία των μερών, προτείνεται ή διατάσσεται από το δικαστήριο ή προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο κράτους - μέλους.

¹⁸⁵ Ως «διαμεσολαβητής» νοείται οποιοσδήποτε τρίτος ο οποίος αναλαμβάνει διαμεσολάβηση, ανεξαρτήτως της ονομασίας του ή του επαγγέλματός του στο σχετικό κράτος - μέλος και του τρόπου με τον οποίο διορίστηκε για την διεξαγωγή της εν λόγω διαμεσολάβησης ή επιφορτίστηκε με την διεξαγωγή της.

¹⁸⁶ **Κόμνιος Κ.Γ.**, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης», Δ 38, 2007, σ. 34.

¹⁸⁷ Δηλαδή, όσον αφορά τον πρώτο ορισμό, δεν προβλέπεται συγκεκριμένη διαδικασία για τη διαμεσολάβηση, ενώ, όσον αφορά το δεύτερο ορισμό, δεν μνημονεύονται προαπαιτούμενα επαγγελματικής φύσεως για τον ορισμό και τη διαπίστευση των διαμεσολαβητών, κυρίως δε, δεν

διαμεσολάβηση από τις απόπειρες επιλύσεως της διαφοράς από το δικαστή κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας (*αρ. 2*).

Εν συνεχεία, τονίζεται ο **επιβοηθητικός ρόλος** του δικαστηρίου όσον αφορά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση¹⁸⁸ και τη σχετική με αυτήν ενημερωτική συνεδρίαση¹⁸⁹. Ειδικότερα, ορίζεται ότι ένα δικαστήριο μπορεί, αφού εξετάσει τις περιστάσεις της υποθέσεως, **να προσκαλέσει** τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Επισημαίνεται πάντως, ότι η Οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη εθνικής νομοθεσίας, η οποία καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική ή υποκείμενη σε κίνητρα ή κυρώσεις, ανεξάρτητα αν γίνεται πριν ή μετά την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας, στο βαθμό που αυτή η (*εθνική*) νομοθεσία **δεν εμποδίζει το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη**, κυρίως, στις καταστάσεις στις οποίες ένας εκ των διαδίκων κατοικεί σε κράτος - μέλος, διαφορετικό από αυτό, στο οποίο ευρίσκεται το αρμόδιο δικαστήριο (*αρ. 3*). Ακολούθως, τονίζεται η σημασία της **ποιότητας των υπηρεσιών διαμεσολάβησης και της κατάρτισης κωδίκων δεοντολογίας**, ενώ κρίνεται αναγκαίο, **τα κράτη - μέλη να ενθαρρύνουν την κατάρτιση των διαμεσολαβητών**, ώστε τα μέρη να μπορούν να επιλέγουν ικανούς διαμεσολαβητές (*αρ. 4*).

Όσον αφορά την εκτέλεση της συμφωνίας διακανονισμού¹⁹⁰, επισημαίνεται ότι τα κράτη - μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν τις κατάλληλες διαδικασίες, ώστε τα μέρη να μπορούν, **αφού υποβάλλουν σχετική αίτηση, να επικυρώνουν τη συμφωνία μέσω**

περιορίζεται η επαγγελματική ιδιότητα του διαμεσολαβητή σε δικηγόρους διαπιστευμένους διαμεσολαβητές. Είναι έκδηλη, λοιπόν, η πρόθεση του νομοθέτη να αναλάβουν πρωτοβουλίες οι νομοθέτες των κρατών - μελών.

¹⁸⁸ Επομένως, σύμφωνα με την Πρόταση, **η εκούσια προσφυγή δεν αποτελεί εννοιολογικό στοιχείο της διαμεσολάβησης**, δεδομένου ότι **η διαμεσολάβηση μπορεί ακόμη και να διατάσσεται από δικαστήριο ή να προβλέπεται από το νόμο, στο μέτρο που δεν θίγεται ο πυρήνας της δημοσίου δικαίου αξίωσης έννομης προστασίας**. Επίσης, δεδομένης της προώθησης της «*on line mediation*» δεν συνιστά εννοιολογικό στοιχείο της διαμεσολάβησης ούτε η φυσική παρουσία του διαμεσολαβητή.

¹⁸⁹ Όσον αφορά την ενημέρωση των μερών, ο δικάζων δικαστής είναι ελεύθερος να πραγματοποιεί ο ίδιος τη σχετική ενημέρωση. **Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι η διαδικασία των ενημερωτικών συνεδριάσεων έχει χαρακτηριστεί και ως αμφιβόλου χρησιμότητας**. Χαρακτηριστικό παράδειγμα συνιστούν οι επιφυλάξεις του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συμβουλίου (*Beschlussdes Bunderstrates, BR - Drs. 870/04, σ. 2*), το οποίο σημειώνει ότι η διαδικασία των ενημερωτικών συνεδριάσεων είναι τελείως ξένη προς τον Ζ.Ρ.Ο, ενώ διαπιστώνει τον κίνδυνο να θεωρηθεί η συμμετοχή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική.

¹⁹⁰ Ητοι τις τελικές συμφωνίες.

δικαστικής ή άλλης αποφάσεως, δημοσίου εγγράφου ή οποιασδήποτε άλλης πράξης δικαστηρίου ή δημόσιας αρχής ¹⁹¹ και κατόπιν, να την καθιστούν εκτελεστή, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, όπως ακριβώς συμβαίνει με τη δικαστική απόφαση, με την επιφύλαξη ότι δεν είναι αντίθετη προς το ευρωπαϊκό δίκαιο ή το εθνικό δίκαιο του κράτους - μέλους, στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση ¹⁹² (**αρ. 5**).

Στη συνέχεια, επισημαίνεται το ζήτημα του παραδεκτού της χρήσης των αποδεικτικών στοιχείων κατά τη δικαστική διαδικασία. Το ζήτημα αυτό συνδέεται (*αν και δεν αναφέρεται ρητώς*) με την αρχή της εμπιστευτικότητας¹⁹³. Η ίδρυση ειδικής υποχρέωσης εμπιστευτικότητας - *βαρύνουσας το διαμεσολαβητή* - καλύπτει το κενό που δημιουργείται, στις χώρες που ο διαμεσολαβητής δεν είναι δικηγόρος ή συμβολαιογράφος¹⁹⁴. Ειδικότερα, «ο διαμεσολαβητής καθώς και οποιοσδήποτε άλλο πρόσωπο συμμετέχει στην παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης ¹⁹⁵, δεν μπορεί να καταθέτει σε δικαστική διαδικασία μαρτυρία ή αποδεικτικά στοιχεία που αφορούν οποιοδήποτε από τα ακόλουθα στοιχεία:

α) πρόσκληση ενός εκ των μερών να προσφύγει στη διαμεσολάβηση ή το γεγονός ότι ένα εκ των μερών ήταν διατεθειμένο να συμμετάσχει σε αυτήν,

¹⁹¹ Η συμφωνία διακανονισμού θα πρέπει να αποτελεί, αφού επικυρωθεί, εκτελεστό τίτλο (*σε αντίθεση με τις διαιτητικές αποφάσεις, οι οποίες αποτελούν ipso facto εκτελεστούς τίτλους [αρ. 904 παρ. 2 στοιχ. β' Κ.Πολ.Δ]*).

¹⁹² Η συμφωνία διακανονισμού μπορεί να εκτελείται εντός της Ε.Ε σύμφωνα με τον Κανονισμό 805/2004, χωρίς να είναι αναγκαίο να ακολουθήσει στο κράτος - μέλος της εκτέλεσης κάποια ενδιάμεση διαδικασία πριν την αναγνώριση και την εκτέλεση. Οι συμφωνίες διακανονισμού, που περιβάλλονται τον τύπο του δικαστικού συμβιβασμού, εφόσον αφορούν σε χρηματικές απαιτήσεις εκτελούνται απευθείας στο κράτος - μέλος υποδοχής δυνάμει του άρθρου 3 παρ. 1 στοιχ. α' και του άρθρου 24 του Καν. 805/2004, ενώ εκείνες που περιβάλλονται τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου εκτελούνται δυνάμει του άρθρου 3 παρ. 1 στοιχ. δ' και του άρθρου 25 του Καν. 805/2004.

¹⁹³ **Κόμνιος Κ.Γ.**, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης», Δ 38, 2007, σ. 43.

¹⁹⁴ Στο ελληνικό δίκαιο, οι δικηγόροι και οι συμβολαιογράφοι βαρύνονται με το επαγγελματικό καθήκον εχεμύθειας (371 Π.Κ) και ανήκουν στους εξαιρετέους μάρτυρες (400 Κ.Πολ.Δ).

¹⁹⁵ **Κόμνιος Κ.Γ.**, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης», Δ 38, 2007, σ. 46. Από την γραμματική ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 1 της Πρότασης, προκύπτει ότι το καθήκον εχεμύθειας δεσμεύει τον διαμεσολαβητή αλλά και οποιονδήποτε άλλον συμμετέχει στην παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης, ενώ απουσιάζει σχετική πρόβλεψη για υποχρέωση των μερών. Εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια των τελευταίων να συμφωνήσουν για την εμπιστευτικότητα της διαμεσολάβησης. Ορθά, παρατηρήθηκε ότι πρέπει να τροποποιηθεί το άρθρο 6 παρ. 1 της Πρότασης, ώστε να καταλαμβάνονται από την εν λόγω υποχρέωση και τα μέρη.

β) τις γνώμες που εκφράζονται ή τις υποδείξεις που διατυπώνονται κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης, από ένα εκ των μερών επ' ευκαιρία ενδεχόμενης επιλύσεως της διαφοράς,

γ) τις δηλώσεις ή τις ομολογίες που γίνονται από ένα εκ των μερών κατά τη διαμεσολάβηση,

δ) τις προτάσεις του διαμεσολαβητή,

ε) το γεγονός ότι ένα εκ των μερών δήλωσε ότι είναι διατεθειμένο να δεχθεί την πρόταση του διαμεσολαβητή,

στ) έγγραφο το οποίο έχει συνταχθεί αποκλειστικά για τους σκοπούς της διαμεσολάβησης¹⁹⁶».

Εάν δεν περιοριζόταν η δυνατότητα των μερών να καλούν τον διαμεσολαβητή ως μάρτυρα ή εάν δεν περιοριζόταν η δυνατότητα του διαμεσολαβητή να αποκαλύπτει στοιχεία, που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διαμεσολάβηση, η τελευταία δεν θα είχε αίσια έκβαση, αφού τα μέρη δεν θα αποκάλυπταν σημαντικές πληροφορίες. Προκειμένου, λοιπόν, ο νομοθέτης να δημιουργήσει το κατάλληλο πλαίσιο¹⁹⁷, όρισε ότι το δικαστήριο (ή οποιαδήποτε άλλη δικαστική αρχή) δεν μπορεί να διατάξει την αποκάλυψη των ανωτέρω στοιχείων και, στην περίπτωση που οι διάδικοι τα επικαλούνται και τα προσκομίζουν (στο δικαστήριο) ως αποδεικτικά στοιχεία (κατά παραβίαση του άρθρου 1), αυτά θα κριθούν ως **απαράδεκτα**. Κατ' εξαιρέσιν, τα ανωτέρω στοιχεία μπορούν να αποκαλύπτονται ή να κρίνονται παραδεκτά ως αποδεικτικά στοιχεία:

- στο μέτρο που τούτο κρίνεται απαραίτητο για την εφαρμογή ή την εκτέλεση της συμφωνίας διακανονισμού,
- για επιτακτικούς λόγους δημοσίας τάξεως, κυρίως για να εξασφαλισθεί η προστασία παιδιών ή να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η φυσική και ψυχολογική ακεραιότητα προσώπου και

¹⁹⁶ Κόμνιος Κ. Γ, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης», Δ 38, 2007, σ. 44.

¹⁹⁷ Αντίστοιχη ρύθμιση περιέχει και ο Ε.Κ.Δ.Δ (αρ. 4), σύμφωνα με την οποία, ο μεσολαβητής (όχι τα μέρη) βαρύνεται με καθήκον εχεμύθειας, όσον αφορά τις πληροφορίες και τα περιστατικά που του εμπιστεύθηκαν τα μέρη ή που ο ίδιος διαπίστωσε κατά την άσκηση του επαγγέλματός του. Η υποχρέωση αυτή ισχύει ιδιαίτερος για τις πληροφορίες που του εμπιστεύθηκε κάποιο από τα μέρη σε κάποια κατ' ιδίαν συνάντηση. Μια τέτοια (κατ' ιδίαν) συνάντηση (caucus) - απουσία του άλλου μέρους - στοχεύει κυρίως στον ειδικότερο προσδιορισμό των επιμέρους συμφερόντων των μερών.

- εφόσον συμφωνείται η χρησιμοποίησή τους από το διαμεσολαβητή και τα μέρη.

Οι ανωτέρω διατάξεις εφαρμόζονται, ανεξάρτητα από το κατά πόσον η δικαστική διαδικασία έχει (ή όχι) ως αντικείμενο τη διαφορά, που αποτέλεσε ή αποτελεί το αντικείμενο της διαμεσολάβησης. Τέλος, υπό την επιφύλαξη του άρθρου 6 παρ. 1 της Πρότασης, αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία θα ήταν, άλλως, παραδεκτά σε δικαστική διαδικασία, δεν καθίστανται απαράδεκτα, επειδή έχουν χρησιμοποιηθεί στη διαμεσολάβηση (αρ. 6).

Εν συνεχεία, ρυθμίζεται το ζήτημα της παραγραφής. Ειδικότερα, «η προθεσμία παραγραφής όσον αφορά την καταγγελία, η οποία αποτέλεσε το αντικείμενο της διαμεσολάβησης, α ν α σ τ έ λ λ ε τ α ι από τη στιγμή κατά την οποία, μετά τη γέννηση της διαφοράς α) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, β) η προσφυγή στη διαμεσολάβηση διατάσσεται από το δικαστήριο ή γ) η υποχρέωση προσφυγής στη διαμεσολάβηση γεννάται δυνάμει του εθνικού δικαίου κράτους - μέλους¹⁹⁸». Από την ανωτέρω γραμματική διατύπωση προκύπτει ότι προβλέπεται χρονικός περιορισμός, όσον αφορά το χρόνο έναρξης της αναστολής, αφού το άρθρο 7 παρ. 1 της Πρότασης αναφέρεται σε συμφωνίες διαμεσολάβησης, που συνομολογούνται μόνον μετά τη γέννηση της διαφοράς, αποκλείοντας τις (συνήθεις) ρήτρες, που συνομολογούνται πριν από τη γέννηση αυτής.

Για τις συμφωνίες, λοιπόν, που συνομολογούνται πριν τη γέννηση της διαφοράς, το χρονικό σημείο εκκίνησης της αναστολής παρέμενε αρρυθμιστο. Όπως θα διαπιστώσουμε και στη συνέχεια, το ελληνικό κείμενο της Πρότασης δημιούργησε αμφιβολίες, σχετικά με το εάν εννοεί αναστολή ή διακοπή της παραγραφής. Το κλίμα αμφιβολίας ενίσχυσαν οι (ουσιαστικού δικαίου) διατάξεις για την υποβολή της διαφοράς στη διαιτησία (αρ. 269 Α.Κ) και οι (δικονομικού δικαίου) διατάξεις για την απόπειρα συμβιβασμού από μη δικάζοντα ειρηνοδίκη (αρ. 214 Κ.Πολ.Δ), για τις οποίες ο νομοθέτης έχει επιλέξει τη διακοπή της παραγραφής. Σε αντίθεση, λοιπόν, με τη σαφή διατύπωση του αγγλικού και του γερμανικού κειμένου της Πρότασης, (τα οποία αναφέρονταν σε αναστολή), σύμφωνα με το ελληνικό κείμενο (άρθρο 7 παρ. 2 αυτού) «όταν η διαδικασία διαμεσολάβησης λαμβάνει τέλος, χωρίς να έχει καταλήξει σε συμφωνία, η προθεσμία αρχίζει εκ νέου να μετράει, από τη στιγμή κατά την οποία η

¹⁹⁸ Ούτω, οι διάδικοι θα διατηρούν τα δικονομικά τους δικαιώματα.

διαμεσολάβηση λήγει, χωρίς να υπάρχει συμφωνία διακανονισμού, αρχής γενομένης από την ημερομηνία κατά την οποία είτε ένας εκ των μερών ή και τα δύο, είτε ο διαμεσολαβητής δηλώνουν ότι η διαμεσολάβηση έληξε ή αποσύρονται πραγματικά¹⁹⁹. Αυτή η προθεσμία διαρκεί σε κάθε περίπτωση τουλάχιστον έναν μήνα, από την ημερομηνία κατά την οποία αρχίζει να μετράει, εκτός εάν πρόκειται για προθεσμία, εντός της οποίας πρέπει να ασκηθεί αγωγή για να αποφευχθεί το ενδεχόμενο ένα προσωρινό ή ανάλογο μέτρο να παύσει να παράγει τα αποτελέσματά του ή να ανακληθεί» (αρ. 7). Τα υπόλοιπα άρθρα αφορούν σε διατάξεις εκτέλεσης (αρ. 8), τη μεταφορά της Οδηγίας (αρ. 9), την έναρξη ισχύος της (αρ. 10) και τους αποδέκτες της (αρ. 11).

5. Η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ και οι συνοδεύουσες αυτήν αιτιολογικές σκέψεις

I. Οι αιτιολογικές σκέψεις

Η εκπόνηση της Πρότασης Οδηγίας κατέστησε σαφές ότι είχαν, πλέον, ωριμάσει οι συνθήκες για την ανάληψη εντονότερης δράσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ε.Ε²⁰⁰, αποφάσισαν (σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 της Συνθήκης) και εξέδωσαν την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Από το περιεχόμενο της Οδηγίας, αποδείχθηκε ότι ο νομοθέτης είχε επιτύχει στην αποστολή του, αφού τα κ ρ ι ό τ ε ρ α σημεία της Πρότασης ενσωματώθηκαν, τέσσερα (4) χρόνια αργότερα, στην Οδηγία.

Η Οδηγία αποτελείται από είκοσι οκτώ (28) αιτιολογικές σκέψεις και δεκατέσσερα (14) άρθρα.

Εξετάζοντας τις αιτιολογικές σκέψεις διαπιστώνουμε ότι ο κοινοτικός νομοθέτης επαναλαμβάνει τον διαχρονικό στόχο της Κοινότητας για τη διατήρηση και ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (1, 5), τις σπουδαιότερες

¹⁹⁹ Είναι γεγονός ότι το κριτήριο της πραγματικής απόσυρσης, που υιοθετεί το ελληνικό κείμενο της Πρότασης, είχε χαρακτηριστεί, ως ασαφές, αφού συχνά, η ανθρώπινη συμπεριφορά αξιολογείται διαφορετικά, ενώ, θα ήταν ορθότερο, να φέρει ο διαμεσολαβητής το βάρος της διαπίστωσης ότι η διαμεσολάβηση έχει ολοκληρωθεί, ώστε η διάρκεια της αναστολής να υπολογίζεται ευκολότερα.

²⁰⁰ Με βάση τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 61 στοιχ. γ) και το άρθρο 67 παρ. 5 β), μετά από πρόταση της Οδηγίας της Επιτροπής και τη γνώμη της Ευρωπαϊκής, Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής.

κοινοτικές δράσεις (2, 3, 4), τις κύριες «αρετές» της διαμεσολάβησης²⁰¹ (6) αλλά και την ανάγκη εξασφάλισης - των ενδιαφερόμενων να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση - διαδικών με τη θέσπιση νομοθεσίας - πλαισίου, καλύπτουσας βασικές πτυχές («βασικά ζητήματα» κατά την Πρόταση) Πολιτικής Δικονομίας (7). Οι διατάξεις της Οδηγίας πρέπει να εφαρμόζονται μόνο στη διαμεσολάβηση διασυνοριακών διαφορών, αλλά τα κράτη - μέλη θα μπορούν να τις εφαρμόζουν και σε εσωτερικές διαδικασίες διαμεσολάβησης²⁰² (8). Επισημαίνεται ότι η Οδηγία δεν πρέπει να εμποδίζει τη χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών, επιβεβαιώνοντας αφενός τη χρησιμότητα της τεχνολογίας αφετέρου την μη υποχρεωτική φυσική παρουσία του διαμεσολαβητή κατά την επιχείρηση της διαμεσολάβησης (9). Η Οδηγία πρέπει να εφαρμόζεται στις διαδικασίες, στις οποίες δύο ή περισσότερα μέρη μιας διασυνοριακής αστικής ή εμπορικής διαφοράς επιχειρούν εκουσίως να καταλήξουν σε συμφωνία με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Ωστόσο, δεν πρέπει να εφαρμόζεται σε δικαιώματα και υποχρεώσεις, για τα οποία τα μέρη δεν έχουν το δικαίωμα να αποφασίζουν βάσει του οικείου εφαρμοστέου δικαίου (συνήθως δικαιώματα οικογενειακού και εργατικού δικαίου) (10). Προκειμένου να αποφευχθεί η σύγχυση με άλλες διαδικασίες φιλικής επίλυσης διαφορών, διευκρινίζεται ότι η Οδηγία δεν πρέπει να εφαρμόζεται στις διαπραγματεύσεις προ της συνάψεως συμβάσεων ή τις οιονεί δικαστικές διαδικασίες, όπως ορισμένα δικαστικά συστήματα συμβιβασμού, καταγγελίες καταναλωτών, διαιτησία, αποφάσεις εμπειρογνομόνων και διαδικασίες, στις οποίες πρόσωπα ή φορείς εκδίδουν τυπική σύσταση δεσμευτική ή μη, όσον αφορά την επίλυση της διαφοράς (11). Η Οδηγία θα εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που το **δικαστήριο παραπέμπει τα μέρη στη διαμεσολάβηση** ή η εθνική νομοθεσία

²⁰¹ Πρόκειται για την οικονομικά αποδοτική και ταχεία εξωδικαστική επίλυση των διαφορών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, μέσω διαδικασιών προσαρμογής στις ανάγκες των διαδίκων. Οι συμφωνίες, που επιτυγχάνονται μέσω διαμεσολάβησης, προσφέρονται περισσότερο για εκούσια εκτέλεση και επιτρέπουν να διατηρηθεί φιλική και βιώσιμη σχέση μεταξύ των μερών. Τα προτερήματα αυτά είναι εντονότερα στις καταστάσεις, που περιλαμβάνουν διασυνοριακά χαρακτηριστικά.

²⁰² Κατά τον καθηγητή κ. Χριστοδούλου, η αρχή της ισότητας (αρ. 4 παρ. 1 Σ) θα μπορούσε για καθαρά νομικούς λόγους και για λόγους πολιτικοοικονομικού ρεαλισμού να επιβάλλει κατ' αναλογίαν την επέκταση της διαμεσολάβησης σε όλο το φάσμα του εθνικού δικαίου. Όπως συνεχίζει ο κ. Χριστοδούλου, πρόκειται για περίπτωση επιβεβλημένης υπερτείνουσας προσαρμογής στο κοινοτικό δίκαιο, όπως συνήθως ονομάζεται, το φαινόμενο της προσαρμογής σε Οδηγία, πέρα από τα όρια του πεδίου εφαρμογής.

των κρατών - μελών προβλέπει κάποια διαδικασία διαμεσολάβησης²⁰³. Εφόσον κατά το δίκαιο κράτους - μέλους, ένας δικαστής μπορεί να ενεργεί ως διαμεσολαβητής, η Οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται και στη διαμεσολάβηση εκ μέρους δικαστή, που δεν έχει επιληφθεί οιασδήποτε δικαστικής διαδικασίας σχετικής με την υπό διαμεσολάβηση διαφορά. Εντούτοις, δεν θα πρέπει να εκτείνεται και σε προσπάθειες που καταβάλλει το δικαστήριο ή ο δικαστής που έχει επιληφθεί δικαστικώς της (υπό διαμεσολάβηση διαφοράς) ή σε υποθέσεις, στις οποίες το επιληφθέν δικαστήριο ή δικαστής ζητεί τη συνδρομή ή τη γνωμοδότηση αρμοδίου προσώπου (12). Εν συνεχεία, υπογραμμίζεται η «πάγια» αντίληψη περί αυτορρύθμισης και επιβεβαιώνεται ο εκούσιος χαρακτήρας της διαμεσολάβησης, υπό την έννοια ότι τα μέρη έχουν την ευθύνη της διαδικασίας και μπορούν να την οργανώνουν και να την ολοκληρώνουν, οποτεδήποτε το επιθυμούν. Ωστόσο, τα κράτη - μέλη πρέπει να προβλέπουν τη δυνατότητα των δικαστηρίων να τάσσουν προθεσμίες για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, ενώ ο δικαστής ή το δικαστήριο θα πρέπει να ενημερώνουν τους διαδίκους, εφόσον το κρίνουν σκόπιμο, για τη δυνατότητα επιχείρησης διαμεσολάβησης (13). Η Οδηγία δεν πρέπει να θίγει τη νομοθεσία κράτους - μέλους, η οποία καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική ή τη συνδέει με κίνητρα ή κυρώσεις, εφόσον η εν λόγω νομοθεσία δεν **εμποδίζει τα μέρη να ασκήσουν το δικαίωμα πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα**. Η Οδηγία δεν πρέπει να θίγει τα υπάρχοντα συστήματα διαμεσολάβησης, εφόσον αυτά αναπτύσσονται σε πεδία μη καλυπτόμενα από την Οδηγία (14). Για λόγους νομικής ασφάλειας, η Οδηγία πρέπει να ορίζει την ημερομηνία, κατά την οποία πρέπει να διαπιστώνεται ο διασυνοριακός ή μη χαρακτήρας της διαφοράς. Ελλείψει ειδικότερης γραπτής συμφωνίας, θεωρείται ότι τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, την στιγμή που αναλαμβάνουν ειδικότερη (σχετική) δράση (15). Η ανάγκη για διαφύλαξη της αρχής της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου, οι επιπτώσεις της προσφυγής στη διαμεσολάβηση στην παραγραφή και στις αποσβεστικές προθεσμίες, αλλά και η ανάγκη ρύθμισης των ζητημάτων σχετικά με την αναγνώριση και την εκτέλεση των συμφωνιών διακανονισμού, προβάλλουν ως επιτακτική την ανάγκη ανάληψης, από τα κράτη - μέλη, ειδικών μέτρων για την

²⁰³ Υποστηρικτική της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ χαρακτηρίζεται η πρόβλεψη του άρθρου 15 του καταστατικού χάρτη των ευρωπαϊών δικαστών (*Magna Charta*), σύμφωνα με την οποία, οι δικαστές πρέπει να ενθαρρύνουν εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών.

εκπαίδευση των διαμεσολαβητών και την καθιέρωση αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου της ποιότητας των υπηρεσιών διαμεσολάβησης (16). Τα κράτη - μέλη πρέπει να ορίζουν τους ανωτέρω μηχανισμούς, οι οποίοι ενδέχεται να περιλαμβάνουν την προσφυγή σε λύσεις με βάση την αγορά, αλλά δεν θα πρέπει να αναμένεται να παράσχουν κάποια χρηματοδότηση. Οι μηχανισμοί θα πρέπει να φροντίζουν να διατηρούν την ευελιξία της διαδικασίας, την αυτονομία των μερών και να εξασφαλίζουν ότι η διαμεσολάβηση θα διεξάγεται με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο. Οι διαμεσολαβητές ενημερώνονται για την ύπαρξη του Ε.Κ.Δ.Δ, ο οποίος πρέπει να είναι αναρτημένος στο διαδίκτυο (17). Όσον αφορά το πεδίο της προστασίας του καταναλωτή, ο νομοθέτης ακολουθεί - *με ελαφρώς παραλλαγμένη διατύπωση* - το περιεχόμενο της αιτιολογικής σκέψης 14 της Πρότασης (Εκτ. 18). Εν συνεχεία, τονίζεται ότι η διαμεσολάβηση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως δευτερεύουσα λύση, σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία, επειδή η τήρηση των συμφωνιών διακανονισμού εξαρτάται από τη βούληση των μερών. Τα κράτη - μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα μέρη μπορούν να ζητούν την εκτέλεση του περιεχομένου της συμφωνίας, ενώ μπορούν να αρνούνται την κήρυξη αυτής ως εκτελεστής, μόνον, εφόσον το περιεχόμενό της αντιβαίνει στο εθνικό τους δίκαιο, συμπεριλαμβανομένου του διεθνούς ιδιωτικού τους δικαίου ή εφόσον δεν προβλέπεται στο εν λόγω δίκαιο η εκτελεστότητα του περιεχομένου της (19). Το περιεχόμενο της συμφωνίας, που κηρύσσεται εκτελεστό σε κάποιο κράτος - μέλος, θα πρέπει να αναγνωρίζεται και να θεωρείται εκτελεστό και στα άλλα κράτη - μέλη σύμφωνα με την εφαρμοστέα κοινοτική νομοθεσία ή το εθνικό δίκαιο (20). Ο Κανονισμός 2201/2003 ορίζει, ότι προκειμένου οι συμφωνίες μεταξύ των μερών να καταστούν εκτελεστές σε άλλο κράτος - μέλος, **πρέπει να είναι εκτελεστές στο κράτος - μέλος, στο οποίο συνήφθησαν**. Ως εκ τούτου, η Οδηγία δεν πρέπει να ενθαρρύνει τα μέρη να παρακάμπτουν το δίκαιο του εν λόγω κράτους - μέλους, επιδιώκοντας να κηρυχθεί η συμφωνία τους εκτελεστή σε άλλο κράτος - μέλος, **εάν το περιεχόμενό της δεν είναι εκτελεστό στο κράτος - μέλος, στο οποίο συνήφθη (21)**. Η Οδηγία δεν θίγει τους κανόνες των κρατών - μελών σχετικά με την εκτέλεση συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση (22). Η επόμενη εκτίμηση επαναφέρει στο προσκήνιο τη σημασία της εμπιστευτικότητας, συνδέοντας την με τους κανόνες της Πολιτικής Δικονομίας (23). Προκειμένου τα κράτη - μέλη να ενθαρρύνουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι εθνικοί κανόνες τους περί παραγραφής και αποσβεστικών προθεσμιών δεν

εμποδίζουν - σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης - την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία ή στη διαιτησία. Τα κράτη - μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν την επίτευξη αυτού του αποτελέσματος ακόμη και αν η Οδηγία δεν εναρμονίζει τους εθνικούς κανόνες περί παραγραφής και αποσβεστικών προθεσμιών. Η Οδηγία δεν πρέπει να θίγει τις διατάξεις σχετικά με τις προθεσμίες παραγραφής και τις αποσβεστικές προθεσμίες, που προβλέπουν διεθνείς συμφωνίες, λόγου χάρη στον τομέα των μεταφορών, όπως αυτές εφαρμόζονται στα κράτη - μέλη (24). Αναμενόμενα σημαντικό κρίνεται και το ζήτημα της ενημερώσεως του κοινού από τα κράτη - μέλη και από τους ασκούντες νομικά επαγγέλματα, για τις όποιες δυνατότητες προσφυγής στη διαμεσολάβηση ²⁰⁴. Για τον λόγο αυτό, ιδρύεται ειδική υποχρέωση ενημερώσεως αυτών (25). Κρίνεται δε σκόπιμο (και προς όφελος της Κοινότητας) να ελέγχεται, έως ποιο βαθμό τα μέτρα μεταφοράς της Οδηγίας ανταποκρίνονται στο περιεχόμενό της. Ο έλεγχος αυτός θα αποτυπώνεται με ειδικούς πίνακες, που θα καταρτίζουν και θα δημοσιεύουν τα κράτη - μέλη (26). Στις τελευταίες εκτιμήσεις, επαναλαμβάνεται ότι σκοπός της Οδηγίας είναι η προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και η λήψη υπ' όψη των αρχών, που αναγνωρίζονται, ιδίως, από το Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε (27), υποστηρίζεται η αποτελεσματικότητα της πρωτοβουλίας του κοινοτικού νομοθέτη, με ρητή αναφορά στην αρχή της επικουρικότητας ²⁰⁵, ενώ εκφράζεται η βεβαιότητα ότι, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας ²⁰⁶, η επιλογή της Οδηγίας δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου της μέτρο (28).

II.H Οδηγία 2008/52/Ε.Κ

Η αποτελούμενη από δεκατέσσερα (14) άρθρα Οδηγία 2008/52/Ε.Κ²⁰⁷ συνιστά μια **συμπυκνωμένη μορφή** της προηγούμενης (σχετικής) κοινοτικής δράσης.

²⁰⁴ Η προσπάθεια διάδοσης της διαμεσολάβησης και, κυρίως, η **υποστήριξη των δικηγόρων** είναι απαραίτητη. Είναι εξαιρετικά αμφίβολο, αν μια προσπάθεια ενημέρωσης του κοινού είναι αρκετή, για να «**διαρρήξει το δεσμό εμπιστοσύνης**» μεταξύ του πελάτη και του δικηγόρου του, χάριν μιας διαδικασίας, της διαμεσολάβησης, η οποία, ούτε εξασφαλίζει νίκη, ούτε τυγχάνει της **υποστήριξης του δικηγόρου του**.

²⁰⁵ Άρθρο 5 Συνθήκης.

²⁰⁶ Άρθρο 5 Συνθήκης.

²⁰⁷ Η Οδηγία χαρακτηρίστηκε από τον τ. Πρόεδρο του βελγικού Ακυρωτικού κ. I. Verougstraete ως ένα βέβαιο, σαφές αλλά και «**ντροπαλό**» ξεκίνημα.

Στόχος της Οδηγίας είναι να διευκολύνει την πρόσβαση στην εναλλακτική επίλυση των διαφορών και να προωθήσει το φιλικό διακανονισμό τους, ενθαρρύνοντας την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και φροντίζοντας για τη **δημιουργία ισόρροπης σχέσεως μεταξύ αυτής και των δικαστικών διαδικασιών**. Η Οδηγία εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αστικών και εμπορικών διασυνοριακών διαφορών²⁰⁸, εκτός ορισμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, για τα οποία τα μέρη δεν μπορούν να αποφασίζουν, βάσει του εφαρμοστέου δικαίου. Η Οδηγία **δεν καλύπτει**, ιδίως, φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις ή την ευθύνη του Κράτους λόγω πράξεων ή παραλείψεων κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας (*acta iure imperii*). Με τον όρο «κράτος - μέλος» νοούνται τα κράτη - μέλη, με εξαίρεση τη Δανία (**αρ. 1**).

Εν συνεχεία, προσδιορίζεται η **έννοια** της «*διασυνοριακής διαφοράς*», η οποία διαπιστώνεται όταν, τουλάχιστον, ένα από τα μέρη έχει τη μόνιμη κατοικία του ή τη συνήθη διαμονή του σε κράτος - μέλος διαφορετικό, από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους, κατά την ημερομηνία στην οποία:

α) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης, αφότου ανέκυψε η διαφορά,

β) διετάχθη η διαμεσολάβηση από το δικαστήριο,

γ) υφίσταται η υποχρέωση διαμεσολάβησης δυνάμει του εθνικού δικαίου ή

δ) κληθούν τα μέρη για τους σκοπούς του άρθρου 5.

Ορίζεται, επίσης, ότι ανεξάρτητα από τα οριζόμενα στο άρθρο 2 παρ. 1, και για τους σκοπούς των άρθρων 7 και 8 της Οδηγίας, ως «*διασυνοριακή διαφορά*» νοείται εκείνη για την οποία αρχίζουν δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία, έπειτα από διαμεσολάβηση μεταξύ των μερών, σε κράτος - μέλος, άλλο από εκείνο της μόνιμης κατοικίας ή της συνήθους διαμονής των μερών, κατά την προβλεπόμενη στην παρ. 1 στοιχεία α), β) ή γ) ημερομηνία. Για τους σκοπούς του άρθρου 2, η κατοικία προσδιορίζεται κατά τα άρθρα 59 και 60 του Κανονισμού (Ε.Κ) αριθ. 44/2001 (**αρ. 2**).

²⁰⁸ **Τσικρικάς Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZJP Int 19 2014, σ. 284. Ο καθηγητής κ. Τσικρικάς παρατηρεί ότι το άρθρο 81 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ε.Ε καταλαμβάνει μόνον διασυνοριακές διαφορές, ήτοι εκείνες στις οποίες τουλάχιστον ένα από τα μέρη κατοικεί μόνιμως ή διαμένει συνήθως σε κράτος - μέλος, διαφορετικό από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους.

Ακολουθούν οι **ορισμοί** της διαμεσολάβησης και του διαμεσολαβητή, οι οποίοι - μόνον εκφραστικά - διαφέρουν από τους ορισμούς της Πρότασης. Ούτω, «*ως «διαμεσολάβηση» νοείται η διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας*²⁰⁹, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς²¹⁰ επιχειρούν εκουσίως να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με την επίλυση της διαφοράς τους, με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Η διαδικασία αυτή μπορεί να κινηθεί με πρωτοβουλία των μερών, να προταθεί ή να διαταχθεί από δικαστήριο ή να προβλέπεται από το δίκαιο κράτους - μέλους».

Ως «διαμεσολαβητής» νοείται οιοσδήποτε τρίτος, από τον οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, ανεξαρτήτως της ονομασίας του ή του επαγγέλματός του στο αντίστοιχο κράτος - μέλος και ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση».

Η **επικράτηση του ουσιαστικού κριτηρίου έναντι του τυπικού** επαναφέρει, αναπόφευκτα, την σκέψη σχετικά με τη **δυνατότητα του δικαστή να αναλάβει έργο διαμεσολαβητή**. Την σκέψη αυτή, επιβεβαιώνει η εμβόλιμη (στους ανωτέρω ορισμούς) παράγραφος, η οποία επισημαίνει ότι η έννοια της διαμεσολάβησης περιλαμβάνει **και** την επιχείρησή της εκ μέρους δικαστή, που δεν έχει επιληφθεί δικαστικών διαδικασιών σχετικών με την εν λόγω διαφορά. Προφανώς λοιπόν, ο νομοθέτης θεωρεί ότι **ο δικαστής μπορεί να επιτελέσει έργο διαμεσολαβητή, αρκεί να μην έχει επιληφθεί δικαστικών διαδικασιών σχετικών με την εν λόγω διαφορά**. Μάλιστα, επαναλαμβάνει, διευκρινιστικά, ότι στην έννοια της διαμεσολάβησης δεν περιλαμβάνονται οι απόπειρες συμβιβασμού, που γίνονται από το δικαστήριο ή από το δικαστή, που έχει επιληφθεί της υποθέσεως για την επίλυση της διαφοράς κατά τη διάρκεια της δίκης. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι η επιχείρηση

²⁰⁹ Χριστοδούλου Κ.Ν, «*Η Οδηγία 2008/52/EK για την διαμεσολάβηση στις ιδιωτικές διαφορές*», ΝοΒ, 2010, σ. 288. Δηλαδή ανεξαρτήτως του νομικού χαρακτηρισμού της από το εσωτερικό δίκαιο.

²¹⁰ Χριστοδούλου Κ.Ν, «*Η Οδηγία 2008/52/EK για την διαμεσολάβηση στις ιδιωτικές διαφορές*», ΝοΒ, 2010, σ. 288. Ως διαφορά δικαστική ή εξώδικη μπορεί να νοηθεί η κατ' άρθρο 871 Α.Κ «*φιλονικία και αβεβαιότητα για κάποια έννομη σχέση*». Η γενική διατύπωση του ορισμού του Α.Κ αλλά και η λιτή αναφορά στην έννοια της διαφοράς από το νομοθέτη της Οδηγίας 2008/52/E.Κ μαρτυρούν ότι δεν επιθυμούσαν να προσδιορίσουν στενότερα την έννομη σχέση. Ωστόσο, δεν υπάγονται στην έννοια της διαφοράς οι μελλοντικές έννομες σχέσεις, ήτοι, οι σχέσεις που θα γεννηθούν για πρώτη φορά, όταν τα μέρη συμφωνήσουν, ούτε ήδη αμετακλήτως δικαστικώς λελυμένες, αφού, όσον αφορά αυτές, δεν υφίσταται λόγος για το νικήσαντα διάδικο να συμβιβασθεί.

διαμεσολάβησης από τον αρμόδιο για την εκδίκαση της υποθέσεως δικαστή εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας (αρ. 3).

Προσέτι, επισημαίνεται ότι η ποιότητα των υπηρεσιών διαμεσολάβησης αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία του θεσμού. Το υψηλό επίπεδο ποιότητας διασφαλίζεται με την εκπόνηση προαιρετικών κωδίκων δεοντολογίας και την πιστή τήρηση αυτών από τους διαμεσολαβητές και τους οργανισμούς, με τη δημιουργία αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου αλλά και με την εκπαίδευση και μετεκπαίδευση των διαμεσολαβητών (αρ. 4).

Ο νομοθέτης θεωρεί, ιδιαίτερα, σημαντική την προσφυγή των μερών στη διαμεσολάβηση, μετά από την ανάληψη σχετικής πρωτοβουλίας από το δικαστήριο. Συγκεκριμένα, **το δικαστήριο μπορεί - ανάλογα με την περίπτωση και τις περιστάσεις της υποθέσεως - να καλέσει τα μέρη να προσφύγουν** στη διαμεσολάβηση ή να τα **καλέσει να συμμετάσχουν (εφόσον τούτο είναι δυνατόν) σε μια ενημερωτική συνάντηση**. Επίσης, αναδεικνύει, αύθις, την δυνατότητα της αυτορρύθμισης, διευκρινίζοντας ότι η Οδηγία θα εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν εθνικής νομοθεσίας, η οποία θα καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση **υποχρεωτική ή θα τη συνδέει με κίνητρα ή κυρώσεις, ανεξάρτητα αν γίνεται πριν ή μετά την έναρξη της δίκης, στον βαθμό που (η νομοθεσία αυτή) δεν θα εμποδίζει το δικαίωμα πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα** (αρ. 5).

Αναφορικά με το ζήτημα της εκτελεστότητας της τελικής συμφωνίας, επισημαίνεται ότι τα κράτη - μέλη πρέπει να θεσπίσουν διαδικασίες, ώστε τα μέρη ή κάποιο (ή κάποια) από αυτά - και με τη ρητή συναίνεση των υπολοίπων - να μπορούν να αιτούνται από το δικαστήριο, να κηρύξει τη συμφωνία τους εκτελεστή, με την επιφύλαξη βέβαια, ότι το περιεχόμενο της δεν αντιβαίνει στο δίκαιο του κράτους - μέλους (στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση), ή εάν το δίκαιο του οικείου κράτους - μέλους δεν προβλέπει τη δυνατότητα κηρύξεως εκτελεστού του περιεχομένου της συμφωνίας. Η συμφωνία μπορεί να κηρυχθεί εκτελεστή από δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή, με δικαστική ή άλλη απόφαση ή με δημόσιο έγγραφο, σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους - μέλους, στο οποίο υποβάλλεται η αίτηση. Τα κράτη - μέλη βαρύνονται με την υποχρέωση να γνωστοποιούν στην Επιτροπή τα αρμόδια δικαστήρια ή άλλες αρμόδιες αρχές για την υποδοχή των αιτήσεων, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο παρόν άρθρο. Οι κανόνες που ισχύουν για την αναγνώριση και την εφαρμογή σε άλλο κράτος - μέλος συμφωνίας, η οποία έχει κηρυχθεί εκτελεστή

σύμφωνα με την παράγραφο 1 αυτού (του άρθρου 6 της Οδηγίας) δεν τίγονται (αρ. 6)
211.

Όσον αφορά το **απόρρητο** της διαδικασίας, η διαμεσολάβηση πρέπει να διεξάγεται με τρόπο, που να μην παραβιάζεται το απόρρητό της και να μην μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως «*Δ ο ύ ρ ε ι ο ς Τ π π ο ς*» για τη στρατηγική της άλλης πλευράς. Τα κράτη - μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε, οι διαμεσολαβητές και οι εμπλεκόμενοι στα διοικητικά της διαμεσολάβησης, να μην μπορούν να υποχρεωθούν - εκτός εάν συμφωνήσουν διαφορετικά - να προσκομίζουν σε αστικές και εμπορικές δίκες ή διαιτησίες, στοιχεία που προκύπτουν από διαδικασία διαμεσολάβησης ή έχουν σχέση με αυτήν, παρά μόνον:

α) εφόσον τούτο κρίνεται αναγκαίο, για επιτακτικούς λόγους δημόσιας τάξεως του ενδιαφερομένου κράτους - μέλους, κυρίως, για να εξασφαλισθεί η παρουσία των πρωταρχικών συμφερόντων των παιδιών ή να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ή ψυχολογική ακεραιότητα προσώπου ή

β) όταν η κοινολόγηση της συμφωνίας είναι απαραίτητη για την εφαρμογή ή την εκτέλεσή της.

Οι διατάξεις περί απορρήτου της παρ. 1 (του αρ. 7) δεν εμποδίζουν τα κράτη - μέλη από το να θεσπίσουν αυστηρότερα μέτρα σχετικά με το απόρρητο της διαμεσολάβησης (αρ. 7).

Όσον αφορά την επίδραση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση στην **παραγραφή** και τις **αποσβεστικές προθεσμίες**, ο νομοθέτης προβαίνει σε δύο (2) αναμενόμενες διαβεβαιώσεις · **πρώτον** ότι τα κράτη - μέλη θα διασφαλίζουν ότι τα μέρη που επιλέγουν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, δεν θα κωλύονται να επισπεύσουν, στη συνέχεια, δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία, σε σχέση με την εν λόγω διαφορά, λόγω παραγραφής ή λήξης αποσβεστικής προθεσμίας, διαρκούσης της

²¹¹ Κατά τον καθηγητή κ. Χριστοδούλου, η διαμεσολάβηση δεν επιτρέπεται σε περιπτώσεις εννόμων σχέσεων διαθετών καταρχήν, αλλά αναπαλλοτριώτων στην συγκεκριμένη περίπτωση, όπως παραδείγματος χάριν, επί ενοχικών συμβάσεων, σχετικά με απαλλακτικές ρήτρες για δόλο. Τούτο διότι, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1 εδ. β' της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ., η τελική συμφωνία στερείται εκτελεστότητας «*αν στη συγκεκριμένη περίπτωση είτε το περιεχόμενο της αντιβαίνει στο δίκαιο του κράτους - μέλους στο οποίο υποβάλλεται η σχετική αίτηση, είτε το δίκαιο του οικείου κράτους μέλους δεν προβλέπει την εκτελεστότητα*». Η διαμεσολάβηση δεν επιτρέπεται επί καταρχήν αναπαλλοτριώτων έννομων σχέσεων όπως οι οικογενειακές ή οι κληρονομικές διαφορές, στην συγκεκριμένη όμως περίπτωση υποκειμένων στην συμφωνία των μερών, διότι ευρίσκονται εκτός του ρυθμιστικού πεδίου του πυλώνα του κοινοτικού δικαίου.

διαμεσολάβησης **και δεύτερον** ότι η παράγραφος 1 (του άρθρου 8) δεν θίγει τις περί παραγραφής ή λήξης αποσβεστικής προθεσμίας διατάξεις των διεθνών συμφωνιών, στις οποίες τα κράτη - μέλη είναι συμβαλλόμενα **(αρ. 8)**.

Ακολούθως, επαναλαμβάνεται η διαπίστωση ότι η επιτυχία της διαμεσολάβησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την **ενημέρωση του κοινού** και για αυτό τα κράτη - μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν, **με κάθε πρόσφορο μέσο**, την ενημέρωση, **ιδίως, μέσω του διαδικτύου (αρ. 9)**.

Ακολούθως, τονίζεται η υποχρέωση της Επιτροπής να δημοσιοποιεί, με όλα τα κατάλληλα μέσα, τις **πληροφορίες** σχετικά με όλα τα αρμόδια δικαστήρια ή αρχές, τις οποίες κοινοποιούν τα κράτη - μέλη σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3 της Οδηγίας **(αρ. 10)**.

Οι προσδοκίες του νομοθέτη για τη διάδοση της διαμεσολάβησης στα κράτη - μέλη ήταν υψηλές, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την επόμενη ρύθμιση, η οποία ορίζει ότι το αργότερο έως την 21^η Μαΐου του 2016, *(οκτώ (8) χρόνια δηλαδή, μετά την έκδοση της Οδηγίας)*, η Επιτροπή θα έπρεπε να υποβάλει, όπως κι έγινε, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Έκθεση για την εξέλιξη της διαμεσολάβησης στην Ε.Ε και τις επιπτώσεις της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ στα κράτη - μέλη. Επισημαινόταν δε ότι η Έκθεση θα ήταν χρήσιμο να συνοδεύεται και από προτάσεις αναπροσαρμογής της Οδηγίας, αν κρινόταν απαραίτητο **(αρ. 11)**.

Εν κατακλείδι, ορίστηκε ότι τα κράτη - μέλη πρέπει να θέσουν σε ισχύ τις απαραίτητες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, για να συμμορφωθούν με την Οδηγία **πριν από τις 21^η Μαΐου του 2011**, με εξαίρεση το άρθρο 10, για το οποίο ως προθεσμία συμμόρφωσης ορίστηκε το αργότερο η 21^η Νοεμβρίου του 2010. Οι διατάξεις αυτές πρέπει να περιέχουν αναφορά στην Οδηγία ή να συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς αποφασίζεται από τα κράτη - μέλη. Τα κράτη - μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εσωτερικού δικαίου, τις οποίες θεσπίζουν στο πεδίο, το οποίο διέπει η παρούσα Οδηγία **(αρ. 12)**.

Η Οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα **από τη δημοσίευσή** της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε **(αρ. 13)** και απευθύνεται στα κράτη - μέλη **(αρ. 14)**.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Από την Αρχαιότητα έως την Πολιτική Δικονομία του Maurer του 1834

Οι πρώτες μορφές συμφιλιοτικής επιλύσεως των διαφορών στη χώρα μας - με ή χωρίς την παρέμβαση τρίτου προσώπου - εντοπίζονται στην περίοδο της ελληνικής αρχαιότητας.

Κατά τους Μινωικούς χρόνους (2600 έως 1450 π.Χ), ανώτατη δικαστική αρχή ήταν ο Βασιλιάς²¹², κατά τους Μυκηναϊκούς χρόνους (1600 έως 1100 π.Χ) ο Άναξ, ενώ κατά τους Ομηρικούς χρόνους (1100 έως 750 π.Χ) οι διαφορές επιλύονταν από αξιοσέβαστα πρόσωπα κοινής εμπιστοσύνης με συμβιβαστικό, κυρίως, ρόλο (Γέροντες, Διοτρεφείς, Βασιλῆες, Δικαιοπόλοι)²¹³.

Στην Αρχαϊκή εποχή (800 έως 459 π.Χ), η δικαιοσύνη απονεμόταν από τους Βασιλείς και από πρόσωπα αυξημένου κύρους και εμπιστοσύνης, τους δαιτητές και τους συμβιβαστές. Οι δαιτητές (αιρετοί κριτές ή αιρετοκρίτες) εξέδιδαν απόφαση, ενώ οι συμβιβαστές πρότειναν λύσεις. Παρά τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους, οι διαδικασίες συμβιβασμού και δαιτησίας, εννοιολογικά, συνήθως, ταυτίζονταν²¹⁴. Αργότερα, η δικαιοσύνη απονεμόταν από την τάξη των ευγενών. Ωστόσο, το

²¹² **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή», 2014, σ. 3. Ιστορικοί όπως ο Στράβων, ο Διόδωρος, ή ο Οϊκκίος αναφέρουν ότι ήδη από τους Μινωικούς Χρόνους, υπήρχαν στην Κρήτη δίκαιο και έθιμα, που αποδίδονταν στον Βασιλιά Μίνωα, ο οποίος αναφέρεται - σε περισσότερες πηγές λόγω της έλλειψης διαχωρισμού/διάκρισης των εξουσιών - άλλοτε ως βασιλιάς, άλλοτε ως δικαστής και άλλοτε ως νομοθέτης. Σε κάποιες περιπτώσεις, ο Μίνωας έστελνε τον αδελφό του Ραδάμανθυ, ως επόπτη, για την απονομή της δικαιοσύνης. Παράλληλα με τη δικαιοδοτική εξουσία του Μίνωος, δικαιοσύνη απένεμαν οι Γέροντες ή Παλαιοί, ή Γερουσία, ή Γεροντία και η Γερωνία.

²¹³ Τα πρόσωπα αυτά πρότειναν την - κατά την κρίση τους - πιο δίκαιη λύση, την οποία επιβεβαίωνε διαβολής το συγκεντρωμένο πλήθος.

²¹⁴ **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή», 2014, σ. 4.

ανέλεγκτο της κρίσεως αυτών, δημιούργησε, αναπόφευκτα, την ανάγκη θεσπίσεως γραπτών κανόνων, ούτως ώστε να διασφαλισθεί η κοινωνική δικαιοσύνη και η ασφάλεια δικαίου.

Σύμφωνα με τους αττικούς δικονομικούς θεσμούς, κατά τους Κλασικούς χρόνους (459 έως 323 π.Χ), οι ελληνικές πόλεις - κράτη ακολουθούσαν τις συνήθειες της αθηναϊκής δημοκρατίας. Πριν τον εκδημοκρατισμό του αθηναϊκού πολιτεύματος, η δικαιοσύνη απονεμόταν από τους αριστοκράτες²¹⁵. Ωστόσο, η ανθρωποκεντρική μεταρρύθμιση του Σόλωνα του Αθηναίου²¹⁶ «αναζωογόνησε» την αθηναϊκή κοινωνία²¹⁷. Στο απόγειο της αθηναϊκής δημοκρατίας, η δικαιοσύνη θεωρούνταν η ανώτερη από όλες τις αρετές²¹⁸. Κατά την περίοδο εκείνη, η φιλική διευθέτηση των διαφορών επιχειρούνταν με τη διαιτησία, η οποία ήταν προγενέστερος - της δικαστικής διαδικασίας - θεσμός²¹⁹. Σταδιακά, η διαιτησία εξελίχθηκε από γενική ρήτρα δικαίου σε κύριο μέσο επιλύσεως των διαφορών²²⁰. Οι διαιτητές διακρίνονταν στους ιδιωτικούς διαιτητές²²¹, στους οποίους ανέθεταν τις υποθέσεις τους οι ιδιώτες και στους (διορισμένους από την Πολιτεία) αναγκαίους και δημόσιους διαιτητές, στους οποίους ανέθετε τις υποθέσεις ο δικαστής. Οι αναγκαίοι διαιτητές ωθούσαν τα μέρη στον διάλογο, άκουγαν τα επιχειρήματα και εξέδιδαν απόφαση σε συγκεκριμένη

²¹⁵ Η Βουλή των Αρεοπαγιτών και οι λοιποί Άρχοντες ασκούσαν το σύνολο των αστικών και ποινικών δικονομικών αρμοδιοτήτων, ως οι μόνοι αρμόδιοι για την αυτεπάγγελτη δίωξη και τη συγκέντρωση των αναγκαίων - *κατά την εκτίμησή τους* - αποδείξεων για το σχηματισμό της δικανικής τους πεποιθήσεως. Ενεργούσαν οι ίδιοι τις ανακρίσεις και αποφαινόταν τελεσίδικα για κάθε υπόθεση.

²¹⁶ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 1. Ο Σόλων φαντάζεται τη δικαιοσύνη ως τιμωρό θεότητα.

²¹⁷ Ουσιαστικές ήταν και οι προσπάθειες του δημοκρατικού ηγέτη Περικλέους.

²¹⁸ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 1. Κατά το λυρικό ποιητή Θεογνή, «*εν δε δικαιοσύνη συλλήβδην πάσα αρετή εστίν*».

²¹⁹ **Ορφανίδης Γ**, «*Η ειρηνική επίλυση των διαφορών - ο συμβιβασμός στην πολιτική δίκη*», Δ, 1986, σ. 4.

²²⁰ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 3. Σε αυτό βοήθησαν αρχικά οι «ιστόροι» που με το κύρος και την εμπειρία τους είχαν και γνώση του δικαίου και μπορούσαν να εκφέρουν έγκυρη και σεβαστή άποψη επί μιας διαφοράς.

²²¹ Οι ιδιωτικοί διαιτητές ανταποκρίνονται στη σημερινή δικονομική έννοια της διαιτησίας.

ημερομηνία ²²². Ο διάδικος, που δεν έμενε ικανοποιημένος από την απόφασή τους, είχε δικαίωμα να ασκήσει έφεση κατά αυτής, η οποία θα εκδικαζόταν (και) με τη συμμετοχή σώματος ενόρκων. Η διαιτησία διαδόθηκε, σημαντικά, με αποτέλεσμα να επιλύονται - δι' αυτής - ακόμη και διαφορές μεταξύ των ελληνικών πόλεων - κρατών ²²³. Κατά την ίδια περίοδο, ήταν ευρέως διαδεδομένη και η χρήση θεράπων ²²⁴. Οι θέραιες μετέφεραν, εμπιστευτικά, τις προτάσεις και τις αντιπροτάσεις των μερών (από το ένα στο άλλο), προστατεύοντας, με τον τρόπο αυτό, την διαπραγματευτική διαδικασία από την ανεπιθύμητη δημοσιότητα ²²⁵.

Κατά την εποχή των Μακεδόνων μοναρχών (454 έως 323 π.Χ), επικράτησε το μοναρχικό πρότυπο διακυβέρνησης. Κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους (323 έως 146 π.Χ), το πρότυπο αυτό πλαισιώθηκε από επάλληλες εξουσίες των (Μακεδόνων) μοναρχών²²⁶. Μάλιστα, συνηθιζόταν κατά την έναρξη ή την λήξη της διαιτητικής διαδικασίας - σε κάθε περίπτωση πριν από την έκδοση της αποφάσεως - ο αιρετός κριτής να ρωτά τα μέρη, εάν επιθυμούσαν να συμβιβασθούν.

Κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους (146 π.Χ έως 330 μ.Χ), ο διαμεσολαβητής συναντάται με διάφορες ονομασίες («*internuncios, medium, intercessor, philanthropus, interpolator, conciliator, interlocutor, interpres, mediator*»)²²⁷. Όπως πληροφορούμαστε από το παραδοσιακό έργο του κ. Γ. Δυοβουνιώτη «*Σύστημα του Ρωμαϊκού Δικαίου*», οι διάδικοι επέλεγαν διαιτητή δια συνυποσχέσεως, ακόμη και μετά την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας ²²⁸.

²²² Η ημερομηνία αυτή γινόταν γνωστή στα μέρη, ώστε να τους ασκηθεί, εμμέσως, ένα είδος πίεσης για να καταλήξουν σε συμφωνία.

²²³ Ο κ. Θεοχάρης στο βιβλίο του «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, παραπέμπει στο έργο του Mc Dowell «*Το δίκαιο στην Αθήνα των Κλασικών Χρόνων*», Εκδόσεις Παπαδήμα, 2003, σ. 315.

²²⁴ **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή*», 2014, σ. 4.

²²⁵ Οι θέραιες ασχολούνταν και με την αστυνόμευση, την πυρόσβεση, με τραπεζικές εργασίες, ενώ προσέφεραν και υπηρεσίες διδασκάλου. Η συνήθης χρήση του όρου «*οικέτης*» (για το χαρακτηρισμό των δούλων) υποδεικνύει ότι οι δούλοι αντιμετωπίζονταν ως πρόσωπα εμπιστοσύνης.

²²⁶ Ο θεσμός των περιοδευόντων δικαστών δεν κατόρθωσε να αμβλύνει το πρόβλημα.

²²⁷ **Yoshida M**, «*Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective*», ZJP Int 15, 2010, σ. 416.

²²⁸ **Kelly J**, «*Roman Litigation*», Oxford, The Clarendon Press, 1966, σ. 21 - 23.

Κατά τους πρώτους Χριστιανικούς χρόνους, οι διαφορές μεταξύ χριστιανών λύνονταν με σημείο αναφοράς τις Επιστολές των Αποστόλων, προς τις Εκκλησίες των χριστιανικών κοινοτήτων. Ως καταλληλότεροι επιλυτές των διαφορών μεταξύ χριστιανών αναγνωρίζονταν, μόνον χριστιανοί, μέλη της ίδιας Εκκλησίας²²⁹.

Κατά τους Βυζαντινούς χρόνους, εξακολούθησε η συνύπαρξη των θεσμών του συμβιβασμού (*amicabilis composition*) και της διαιτησίας - αιρετοκρισίας. Αν και οι δύο (2) θεσμοί, εννοιολογικά, (συχνά) ταυτίζονταν, η βυζαντινή Εξάβιβλος (1344 - 1345 μ.Χ) τους διέκρινε, επιφυλάσσοντας για τον αιρετό κριτή την εξουσία να εκδίδει δεσμευτική απόφαση και για το συμβιβαστή συμβουλευτικό ρόλο. Κατά την περίοδο του Αυτοκράτορα Ιουστινιανού, οι διαιτητικές αποφάσεις θεωρούνταν σχεδόν ισοδύναμης ισχύος με τις δικαστικές. Παράλληλα, οι επίσκοποι ασκούσαν (*αμισθί*) καθήκοντα διαιτητή, ενώ οι αποφάσεις τους δεν προσβάλλονταν με ένδικα μέσα.

Κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο, στις υπό ενετική κατοχή ελληνικές περιοχές, όπως την Κρήτη (1211 - 1645/1669 μ.Χ) και τα Επτάνησα (1485 - 1797 μ.Χ), συντάσσονταν από τους νοτάριους²³⁰ συμφωνητικά συμβιβαστικής επιλύσεως των διαφορών, τα οποία, ανάλογα με την ακολουθούμενη διαδικασία, χαρακτηρίζονταν,

²²⁹ Ο Απόστολος Παύλος στην Επιστολή του προς Κορινθίους (μεταξύ 55 και 56 μ.Χ), αναφέρει ότι είχε πληροφορηθεί, ότι Χριστιανοί, μέλη της Εκκλησίας της Κορίνθου, είχαν προσφύγει για την επίλυση της διαφοράς τους στην ρωμαϊκή δικαιοσύνη. Ο Απόστολος Παύλος υπενθυμίζει στους Χριστιανούς ότι τα μέλη των χριστιανικών κοινωνιών, θα έπρεπε να απευθύνονται για την επίλυση των διαφορών τους σε άλλους Χριστιανούς και όχι σε μη Χριστιανούς, οι οποίοι δεν είχαν λάβει την Θεία Χάρη • προσέθεσε δε, ότι οι χριστιανοί κριτές θα λειτουργούσαν ως κριτές, σχετικά με το δίκαιο ή το άδικο των μερών («Προς εντροπή σας λέγω. Δεν υπάρχει μεταξύ σας ούτε ένας συνετός που να μπορέσει να κρίνει μεταξύ των αδελφών του το σωστό και το λάθος, αλλά αδελφός δικάζεται από μη αδελφό και μάλιστα από μη Χριστιανούς»). Τα μέρη προσέφευγαν στην κρίση ουδέτερων μελών της χριστιανικής κοινωνίας, οι οποίοι δεν εφάρμοζαν νόμους, αλλά αξιοποιούσαν το προσωπικό τους περί δικαίου αίσθημα. Η επιλογή αυτή - δηλαδή η επίλυση των διαφορών όχι με την εφαρμογή του νόμου, αλλά, πρωτίστως, με την εφαρμογή του ηθικού κριτηρίου ενός ουδέτερου τρίτου, όπως αυτό διαμορφωνόταν από την ορθόδοξη χριστιανική πίστη - φαίνεται δικαιολογημένη, διότι μάλλον κρίθηκε προτιμότερο να εμπεδωθεί η νέα ορθόδοξη αντίληψη περί κοινωνικής δικαιοσύνης από τους Χριστιανούς, περισσότερο με την επεξηγηματική συμβολή του τρίτου ουδέτερου χριστιανού κριτή, ο οποίος θα οριοθετούσε το σωστό από το λάθος, με βάση τους κανόνες της χριστιανικής ηθικής, παρά με την επιβολή μιας κατά τα άλλα δίκαιης, αλλά καθαρά νομικού χαρακτήρα δικαστικής αποφάσεως.

²³⁰ **Σερεμέτη Δ.Γ.**, «Ο νοτάριος στην βυζαντινή, μεταβυζαντινή και τουρκοκρατούμενη κοινωνία (Αναδρομή στις πηγές)», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλόγου Θεσσαλονίκης (5), 1984, σ. 29 - 40.

άλλοτε ως έγγραφα συμφιλίωσης οικογενειών²³¹ και άλλοτε ως ινστρουμέντια της αγάπης²³². Επίσης, ενισχύθηκε η αρχαιοελληνική εμπνεύσεως ρήτρα διαιτησίας - διαλλαγής, αποτελώντας το δημοφιλέστερο μέσο επίλυσης ιδιωτικών διαφορών²³³.

2. Από την Πολιτική Δικονομία του Maurer του 1834 έως τον Κ.Πολ.Δ του 1968

Μετά την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, εκδηλώθηκαν, σύντομα, οι πρώτες σκέψεις για το δίκαιο που θα ίσχυε στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Παρά την περίοδο της τουρκοκρατίας, η βυζαντινή νομική παράδοση παρέμενε **ζ ω ν τ α ν ή στη συνείδηση του ελληνικού Έθνους** και εξακολουθούσε να αποτελεί το **σ υ ν δ ε τ ι κ ό κ ρ ί κ ο με το παρελθόν**.

Στις 15 Δεκεμβρίου του 1821, εξεδόθη στα Σάλωνα, η Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος, με την οποία καταργήθηκε το τοπικό έθιμο, ενώ τέθηκαν σε ισχύ το βυζαντινό δίκαιο και ο γαλλικός εμπορικός κώδικας.

Με το Ψήφισμα της 30^{ης} Απριλίου του 1822 «περί Δικαστηρίων», θεσπίστηκαν οι πρώτες δικονομικές διατάξεις, με **πρότυπο** τον - *ακτινοβολούντα σε όλη την Ευρώπη* - γαλλικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (C.P.C), έργο του Αυτοκράτορα Ναπολέοντα (1806).

²³¹ Επρόκειτο για πράξεις που συντάσσονταν ενώπιον του γοτάριου (του συμβολαιογράφου της εποχής), με τις οποίες δύο οικογένειες, ευρισκόμενες σε αντιδικία, παραιτούνταν εγγράφως και ενώπιον μαρτύρων από κάθε αξίωση μεταξύ τους. Οι πράξεις αυτές προέβλεπαν χρηματική αποζημίωση σε περίπτωση παραβίασεως της ανακωχής.

²³² Επρόκειτο για πράξεις που συντάσσονταν ενώπιον του γοτάριου, με τις οποίες δύο μέρη δήλωναν τη συμφωνία τους για τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς τους, η οποία συνήθως είχε γεννηθεί από κλοπή, βεντέτα, βιασμό, ή αφορούσε στην εξόφληση κάποιας οφειλής. Οι πράξεις αυτές συντασσόταν με πρωτοβουλία κάποιου από τα μέρη και σπανιότερα, με πρωτοβουλία ενός τρίτου μεσολαβητή και πάντοτε με την παρουσία μαρτύρων. Συνήθως, προέβλεπαν χρηματική ικανοποίηση του θύματος από το θύτη. Τέτοια έγγραφα χρησιμοποιούνταν και ως ελαφρυντικά στοιχεία στις δικαστικές υποθέσεις.

²³³ Οι αντίδικοι, συνοδευόμενοι από μάρτυρες, άγονταν ενώπιον του αρχιερέα (που οι ίδιοι επέλεγαν), ο οποίος εστίαζε στην ουσία της υποθέσεως και οδηγούσε τα μέρη - *μέσω μιας άτυπης διαδικασίας κατά τη διάρκεια της οποίας τα μέρη προέβαιναν σε αμοιβαίες υποχωρήσεις* - σε μια κοινά αποδεκτή λύση, η εφαρμογή της οποίας εξασφαλιζόταν από την πρόβλεψη **ποινικών ρητρών**. Την πρόβλεψη ποινικών ρητρών προτείνει και ο καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γ. Ορφανίδης.

Η Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1822), που ακολούθησε, ψήφισε το *«Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος»*, το πρώτο ελληνικό Σύνταγμα, το οποίο όριζε στο άρθρο 95 ότι, έως ότου ολοκληρώνονταν οι απαραίτητες κωδικοποιήσεις, οι πολιτικές και εγκληματικές διαδικασίες θα ρυθμίζονταν από τους νόμους των βυζαντινών Αυτοκρατόρων. Στην ελληνική νεοπαγή ελληνική δημοκρατία, οι τρεις (3) εξουσίες αναγνωρίζονται ως, σαφώς διακριτές με ευδιάκριτη, ωστόσο, την ουσιαστική υπεροχή του Βουλευτικού τόσο με το νομοθετικό όσο και με το ελεγκτικό του έργο, έναντι ενός ολιγομελούς Εκτελεστικού και με αυτονόητη την ανεξαρτησία του Δικαστικού Σώματος²³⁴.

Το άρθρο 95 επαναλήφθηκε - με ελαφρώς παραλλαγμένη διατύπωση - και από την Β΄ Εθνοσυνέλευση του Άστρους (1823), η οποία ψήφισε το δεύτερο ελληνικό Σύνταγμα, το *«Νόμο της Επιδαύρου»*, και από την Γ΄ Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας (1827), η οποία ψήφισε το τρίτο ελληνικό Σύνταγμα, το *«Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος»*. Σύμφωνα με το άρθρο 139 αυτού, *«συγχωρείται εις τους Έλληνας να δικάζονται δι' αιρετοκρισίας εκκλητώσ και ανεκκλήτως»*. Παρόμοια ρύθμιση προέβλεπε και το άρθρο 286 του *«Ηγεμονικού Συντάγματος»* (1832), το οποίο όριζε ότι *«δεν μπορούν να εμποδισθώσι ποτέ οι Έλληνες από του να δικάζονται δι' όλας τα διαφοράς των, εκτός των εγκληματικών, δι' αιρετοκρισίας, εκλεγόμενων των αιρετών Κριτών από αμφότερα τα διαφερόμενα μέρη»*. Το έργο των τριών (3) Εθνοσυνελεύσεων δεν περιορίστηκε στην επαναφορά σε ισχύ του βυζαντινού δικαίου, αλλά επεκτάθηκε και στην καθιέρωση της διακρίσεως της δικαστικής εξουσίας από τη νομοθετική και την εκτελεστική.

Τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης αποτέλεσαν την απαρχή της πρώτης περιόδου της νεώτερης ιστορίας της Πολιτικής Δικονομίας, η οποία εκτείνεται, χρονικά, έως το 1834. Η «η ρ ά κ λ ε ι α» προσπάθεια της μεταβάσεως - από το «Χάος» στην έννομη τάξη - είχε ως κύριους άξονες δύο (2) νομοθετήματα, τα οποία χαρακτηρίστηκαν ως «γνήσια ελληνικά νομοθετήματα» και ως «εθνικές ρίζες του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου», υπό την έννοια ότι μέσω αυτών

²³⁴ **Κουτίδου Ε**, *«Το Πολίτευμα της Ελλάδας με βάση τις «Σημειώσεις» του Αδαμάντιου Κοραή στο «Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος του έτους 1822»*, Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, 2007, σ. 15. Ο εκ των κορυφαίων Δασκάλων του Γένους μας Αδαμάντιος Κοραής προσέφερε, ρεαλιστικά, έως το τέλος της ζωής του στις καθημερινές πνευματικές, παιδευτικές, διπλωματικές και πολιτικές ανάγκες του αγωνιζόμενου λαού μας, θέτοντας στο προσκήνιο τις αρχές της ελευθερίας και της ισότητας.

καταβλήθηκε η προσπάθεια συνδέσεως της έννομης τάξης (όπως αυτή οργανώθηκε μετά την Εθνεγερσία) με το βυζαντινό παρελθόν του Έθνους μας²³⁵.

Αρχικώς, εξεδόθη από το Βουλευτικόν το Ψήφισμα ΙΒ΄ του Κώδικος Νόμων και εν συνεχεία η «Διάταξις των Δικαστηρίων» (το πρώτο από τα δύο «γνήσια ελληνικά νομοθετήματα»).

Εν συνεχεία, εξεδόθη το Ψήφισμα ΙΘ΄ της 15^{ης} Δεκεμβρίου του 1828 «περί του Διοργανισμού των Δικαστηρίων», το οποίο για πρώτη φορά μνημόνευσε, ως ισχύον δίκαιο, τόσο το εθιμικό δίκαιο όσο και την «Εξάβιβλο» του Αρμενόπουλου²³⁶. Η οργάνωση των δικαστηρίων αναδιαρθρώθηκε, με σημείο αναφοράς, το γαλλικό πρότυπο²³⁷ και με βάση τη νέα διοικητική διαίρεση της χώρας.

²³⁵ Παναγόπουλος Κ, «*Η δραστικότητα της δικαιοσύνης Ι*», Ι.Δ.Μ.Ε - 8, 1987, σ. 76, 77.

²³⁶ Ταγαράκη Ε.Α, «*Η επιείκεια ως βασική αρχή της απονομής της δικαιοσύνης*», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (23), 2002, σ. 179. Στην παρ. 38 του ΙΘ΄ Ψηφίσματος της 15^{ης} Δεκεμβρίου του 1828, αναφαίνεται η επιείκεια ως γενική ρήτρα, ήτοι «τα δικαστήρια κρίνουν εις τα Ποινικά κατά το Απάνθισμα των Εγκληματικών (του 1823) και την Επιείκειαν». Το πνεύμα της επιείκειας είναι το πνεύμα της βούλησης του νομοθέτη να δημιουργήσει διατάξεις προστατεύουσες τα δικαιώματα του πολίτη, περιστέλλοντας την κρατική αυθαιρεσία [Ενδεικτικώς, στο ισχύον δίκαιο η αρχή της επιείκειας εκδηλώνεται στα αρ. 2 Σ (ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας), 7 παρ. 1 Σ (κανένα έγκλημα καμία ποινή χωρίς νόμο), 8 Σ (αρχή φυσικού δικαστή), 96 παρ. 1 Σ (κανένα έγκλημα καμία ποινή χωρίς δίκη), 87 παρ. 2 Σ (οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπαγονται μόνο στο Σύνταγμα και τους Νόμους), 88 Σ (λειτουργική ανεξαρτησία δικαστών), 93 παρ. 2 Σ (δημοσιότητα συνεδριάσεων), 93 παρ. 3 Σ (απαγγελία αποφάσεων σε δημόσια συνεδρίαση), 93 παρ. 4 Σ (τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο αντίθετο προς το Σύνταγμα), 94 Σ (δικαστική ανεξαρτησία δικαστών), 96 παρ. 3 (ειδική και εμπειριστατομένη αιτιολογία δικαστικών αποφάσεων), 27, 32, 138 και 171 παρ. 2 Κ.Π.Δ (καμία ποινική δίκη χωρίς δημόσια κατηγορία)].

²³⁷ Νικολόπουλος Γ, «*Η επίδραση του γαλλικού δικαίου στην Ελληνική Πολιτική Δικονομία*», Δ 32 2001, σ. 181. Ο νόμος αυτός είχε ως πρότυπο τον γαλλικό Κ.Πολ.Δ (C.P.C) (1806). Δεν έλαβε βέβαια χώρα μετάφραση του γαλλικού κειμένου, αφού κρίθηκε αναγκαίο να ληφθούν υπ' όψη τα τοπικά έθιμα και η χωρική διαμόρφωση του Κράτους. Το ενδιαφέρον των Ελλήνων για το γαλλικό πρότυπο δικαιολογείται, όπως εύστοχα είχε επισημάνει ο τ. Πρόεδρος του Αρείου Πάγου κ. Σ. Μαθθίας από την **ακτινοβολία** της Γαλλίας ως κράτους δημοκρατικού και φιλελεύθερου, αλλά και από την εξοικείωση της ηγετικής τάξεως του νεοσύστατου ελληνικού κράτους με την γαλλική γλώσσα και παιδεία (Stephane Matthias, στο *La circulation du modele juridique francais (Travaux del' Association Herni Capitant)*, XLIV (1993), σ. 385).

Το Ψήφισμα ΙΘ΄ της 15^{ης} Δεκεμβρίου του 1828 τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το Ψήφισμα 152 της 15/27 Αυγούστου 1830 αποτελώντας τον **πρώτο ελληνικό Κ.Πολ.Δ.** Πρόκειται για την **«Πολιτική Διαδικασία»**, (το **δεύτερο** από τα δύο «γνήσια ελληνικά νομοθετήματα»), η οποία χαρακτηρίστηκε ως ένα πλήρες και επιτυχημένο έργο²³⁸. Η «Πολιτική Διαδικασία» προέβλεπε τη **«δικαστική συμφωνία»**, δηλαδή το **δικαστικό συμβιβασμό**, ο οποίος καταρτιζόταν από τους διαδίκους και επιθεωρούνταν από το δικαστή, ο οποίος τον διάβαζε στους διαδίκους και τους ρωτούσε, εάν κατέληξαν στην συμφωνία, αυτοπροαιρέτως, προκειμένου να της προσδώσει ισχύ δικαστικής αποφάσεως (αρ 282, 283). Σε καταφατική περίπτωση, ο δικαστής εξέδιδε πράξη για την παύση της αγωγής και η «δικαστική συμφωνία» αποκτούσε την ισχύ δικαστικής αποφάσεως (αρθρ. 285).

Η «Πολιτική Διαδικασία» περιλάμβανε ειδικό κεφάλαιο, που ρύθμιζε:

- την «κατ' ανάγκην αιρετοκρισία» (αρ. 462 - 465) και
- την «εκουσία αιρετοκρισία» (αρ. 466 - 472).

Το κεφάλαιο άρχιζε με μιαν γενική διάταξη, ορίζουσα ότι οι ενδιαφερόμενοι **μπορούσαν να υποβάλλουν τη διαφορά τους στους διαιτητές**, εάν βέβαια (η υποβολή αυτή) δεν απαγορευόταν από το νόμο (αρ. 424).

Η «κατ' ανάγκην αιρετοκρισία» επιτρεπόταν για όλες τις διαφορές:

- **μεταξύ ανιόντων και κατιόντων,**
- **μεταξύ πλαγίων συγγενών αρρένων και θηλέων, έως τον τέταρτο βαθμό και**
- **μεταξύ του ανδρός και της συζύγου του ή συγγενών, έως τον δεύτερο βαθμό.**

Οι ενδιαφερόμενοι **έπρεπε** να υποβάλλουν τις διαφορές τους στην «κατ' ανάγκην αιρετοκρισία» (αρ. 426), η οποία αποτελούσε μορφή **υποχρεωτικής διαιτησίας**²³⁹.

²³⁸ **Καλαβρός Κ**, «Ο πρώτος ελληνικός ΚΠολΔ», Προσφορά στον Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρο, 1987, σ. 403 - 435. **Νίκας Ν**, «Σαράντα πέντε χρόνια εφαρμογής του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Αναγκαστική εκτέλεση - παρελθόν, παρόν και μέλλον)», Ε.Πολ.Δ, 2012, σ. 265 - 273. Και ο καθηγητής κ. Νίκας επιβεβαιώνει ότι ο Νόμος περί «Πολιτικής Διαδικασίας» του 1830 είχε συνταχθεί με βάση το γαλλικό Κ.Πολ.Δ του 1806.

²³⁹ Με ρητή διάταξη από τη διαιτησία αυτή εξαιρούνταν: 1. Τα αφορόντα την πολιτική του ανθρώπου κατάσταση, τουτέστιν το περί γνησιότητας της γεννήσεως αυτού, 2. Οι εξ' αδιαθέτου κληρονομίαι, 3. Ο τύπος των διαθηκών, 4. Το εκ διαθήκης κληρονομικό δικαίωμα, 5. Οι επιτροπές, οι κηδεμονίαι και τα επ' αυτών παρεπόμενα, 6. Οι **συμβιβασμοί**, 7. Τα αποφασισμένα πράγματα (αρ. 427).

Ειδικότερα, όσον αφορά την «κατ' ανάγκην αιρετοκρισία», ο ενάγων υπέβαλλε - σε χρόνο προγενέστερο της συστάσεως του διαιτητικού δικαστηρίου - αίτηση στο δικαστή, ο οποίος καλούσε τον εναγόμενο να απαντήσει. Εάν (ο εναγόμενος) απαντούσε αρνητικά ή σιωπούσε, ο δικαστής συγκαλούσε το οικογενειακό συμβούλιο, για να ακουστούν τα μέρη και να επιχειρήσουν το συμβιβασμό (αρ. 428 - 437). Σε περίπτωση που αυτός δεν επιτυγχανόταν, ο ενάγων ασκούσε αγωγή, με την παρατήρηση ότι (αυτή) έπρεπε να κριθεί από διαιτητές και γνωστοποιούσε κατάλογο τριών (3) διαιτητών, για να επιλέξει ο εναγόμενος κάποιον εξ' αυτών (εντός πέντε (5) ημερών από τη γνωστοποίηση). Παράλληλα, προέτρεπε τον εναγόμενο να παρουσιάσει έναν δικό του κατάλογο, για να επιλέξει (ο ενάγων) κάποιον διαιτητή, προσκαλώντας τον αντίδικό του να εμφανισθεί στο δικαστήριο (κατά την ορισθείσα ημερομηνία), για να συμφωνήσουν, σε περίπτωση διαφωνίας, για το πρόσωπο του τρίτου (αρ. 438). Εάν κάποιος από τους διαδίκους παρέλειπε να παρουσιάσει κατάλογο διαιτητών, ο κατάλογος καταρτιζόταν από το οικογενειακό συμβούλιο (αρ. 442 - 445), το οποίο, όριζε και τον τρίτο - διαιτητή, εάν δεν μπορούσαν οι διάδικοι να συμφωνήσουν στην επιλογή αυτού (αρ. 438). Οι διαιτητές υπέκειντο στις εξαιρέσεις των δικαστών (αρ. 440) και καλούνταν από τον δικαστή να δώσουν όρκο (αρ. 448, 449). Αφού ορκίζονταν, προσδιοριζόταν προθεσμία για να συνέλθουν και να αποφασίσουν για τη διαφορά (αρ. 450). Το διαιτητικό δικαστήριο εφαρμόζε τη διαδικασία, που προβλεπόταν ενώπιον του Πρωτόκλητου Δικαστηρίου (αρ. 453) και οι διαιτητές του όφειλαν να κρίνουν με βάση το νόμο και όχι ως συμβιβαστές, εκτός εάν οι ενδιαφερόμενοι συμφωνούσαν διαφορετικά (αρ. 454). Η διαιτητική απόφαση δημοσιευόταν και ήταν οριστική και ανέκκλητη (αρ. 455, 457). Σε περίπτωση που ήταν αντίθετη στο νόμο, αρμόδιο για να κρίνει για τη νομιμότητά της ήταν το **Ανώτατο Δικαστήριο** (αρ. 458 - 460), ενώ, σε περίπτωση που ήταν εσφαλμένη, αρμόδιο για να κρίνει για το (τυχόν) σφάλμα της, ήταν το **διαιτητικό δικαστήριο**. Εφόσον οι διαιτητές αποφάσιζαν ότι η απόφαση ήταν νόμιμη και ορθή, η υπόθεση κρινόταν από το **Έκκλητο Δικαστήριο**, το οποίο δικαιοδοτούσε ως ανώτατο δικαστήριο (αρ. 461 - 463). Η απόφαση που εκδιδόταν ήταν οριστική (αρ. 465).

Η «εκούσια αιρετοκρισία» δεν επιτρεπόταν για τις υποθέσεις που υπάγονταν σε «κατ' ανάγκην αιρετοκρισία». Συνήθως, η «εκούσια αιρετοκρισία» καταλάμβανε ορισμένες εμπορικές διαφορές και, ειδικότερα, «*τας εις θάλασσαν λύσεις, τας δυστυχηματοδείξεις, και τας χρεωκοπίας*» (αρ. 466). Εάν οι ενδιαφερόμενοι συμφωνούσαν να προσφύγουν στην «εκούσια αιρετοκρισία», όφειλαν να εκθέσουν

συνυποσχετικόν, υπογεγραμμένο από τους ενδιαφερόμενους, ενώ, εάν κάποιος ή κανείς από αυτούς δεν ήξεραν να γράφουν, το έγγραφο έπρεπε να συνταχθεί στο Δικαστήριο, να είναι υπογεγραμμένο από μάρτυρες, να αναφέρει το άρθρο ή τα άρθρα για τα οποία τα μέρη ενδιαφέρονταν, τα ονόματα των διαιτητών (και του διαιτητή για τον οποίον εκδηλώθηκε διαφωνία) και την προθεσμία, εντός της οποίας οι διαιτητές όφειλαν να ολοκληρώσουν το έργο τους (αρ. 467)²⁴⁰. Το συνυποσχετικόν επικυρωνόταν από το δικαστήριο, το οποίο εξέταζε, εάν η υπόθεση μπορούσε να υπαχθεί στην «εκούσια αιρετοκρισία». Σε καταφατική περίπτωση καλούνταν οι διαιτητές, ορκίζονταν (αρ. 468) και αποφαινόταν για την αίτηση του ενάγοντος (αρ. 471). Σε περίπτωση διαφωνίας, καλούνταν για να αποφασίσει ο «επί διχογνωμίας» διαιτητής («επιδιαιτητής»), ο οποίος επέλεγε την μια από τις δύο γνώμες, ενώ, δεν είχε αρμοδιότητα να εκφράσει την άποψή του για τη διαφορά (αρ. 472).

Πάντως, ο βίος της «Πολιτικής Διαδικασίας» ήταν βραχύς, ίσως, διότι είχε συνδυασθεί με τη δράση του πρώτου - μετά την Επανάσταση - Κυβερνήτη της (νεότερης) Ελλάδος, Ιωάννη Καποδίστρια και καταργήθηκε στις 15/27 Σεπτεμβρίου του 1831, σχεδόν αμέσως μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη.

Το έτος, που ακολούθησε την κατάργηση της «Πολιτικής Διαδικασίας (1832) αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντικό για τη μετέπειτα ιστορία του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου, αφού, κατά τη διάρκειά του δρομολογήθηκε η έλευση του βαυαρού νομομαθούς, καθηγητή της ιστορίας του γερμανικού και του γαλλικού δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου²⁴¹ και δικαστικού λειτουργού κ. Georg Ludwig von Maurer, θεμελιωτού της μετέπειτα εξελίξεως του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου²⁴².

²⁴⁰ Στο άρθρο του καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης κ. Κ. Καλαβρού, σχετικά με τον πρώτο ελληνικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (στον πρώτο τόμο «Προσφορά στον Γεώργιο Μιχαηλίδη - Νουάρο» (σ. 403 επ.)), ο καθηγητής μεταφέρει (για λόγους γενικότερου ενδιαφέροντος) ένα αυτούσιο συνυποσχετικό διαιτησίας που είναι χρήσιμο να διαβαστεί.

²⁴¹ Πολυζωγόπουλος Κ., «Η ανανέωση της ελληνικής θεωρίας του Αστικού Δικονομικού Δικαίου υπό την επιρροή της αγγλοαμερικανικής νομικής σκέψης», Δ 31, 2000, σ. 1141.

²⁴² Ο Maurer διέθετε άριστη γερμανική αλλά και γαλλική νομική παιδεία, αφού είχε ολοκληρώσει τις μεταπτυχιακές σπουδές του στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Παρισιού (1812) και ένεκα τούτου, είχε «γοητευτεί» από την πνευματική ακτινοβολία του γαλλικού πολιτισμού. Πράγματι, τα φιλελεύθερα ιδανικά, που χαρακτήριζαν τη γαλλική Πολ.Δ (αρχή προφορικότητας της διαδικασίας, το συγκεντρωτικό σύστημα, αρχή της διαθέσεως κ.α) αντιπαρατέθηκαν στο σύστημα της εμμέσου διεξαγωγής της δίκης, το οποίο κυριαρχούνταν από τις αρχές της εγγράφου διεξαγωγής της δίκης και

Ο Maurer ανέλαβε τα καθήκοντά του το φθινόπωρο του 1832 και προώθησε την έκδοση σειράς διαταγμάτων για τα ζητήματα της Πολιτικής Δικονομίας. Καταρχήν, εξέδωσε το Διάταγμα της 9^{ης} Φεβρουαρίου του 1833 και, λίγους μήνες αργότερα, το Διάταγμα της 11^{ης} Ιουνίου 1833 ²⁴³.

Το 1834, εξέδωσε το Διάταγμα της 2/14 Φεβρουαρίου του 1834 περί Οργανισμού των Δικαστηρίων και των Συμβολαιογράφων ²⁴⁴ και στη συνέχεια, συνέταξε (στην ελληνική και στη γερμανική γλώσσα) το Διάταγμα της 2/14 Απριλίου 1834 «περί Πολιτικής Δικονομίας» ²⁴⁵, έχοντας ως πρότυπα κυρίως:

- τη γαλλική νομοθεσία,
- την κοινή γερμανική δικονομία και
- τα βαυαρικά δικονομικά νομοσχέδια των ετών 1825, 1827 και 1831.

Το Διάταγμα 2/14 Απριλίου 1834 αποτελούνταν από πέντε (5) βιβλία, αναλυόμενα σε 1.105 άρθρα και ίσχυσε για εκατόν τριάντα τρία (133) συναπτά έτη (1834 έως 1968) ως η **πρώτη ελληνική Πολιτική Δικονομία** ²⁴⁶. Η Πολιτική Δικονομία του Maurer προέβλεπε τον θεσμό του δικαστικού συμβιβασμού (αρ. 477 Πολ.Δ) ²⁴⁷, ενώ,

της κατατιμήσεως του υλικού αυτής. Ο Maurer στηρίχθηκε και στο βαυαρικό νομοθετικό έργο και (κατά κύριο λόγο) στη νομοθεσία του Ναπολέοντα (*Αστικός Κώδικας, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Εμπορικός Κώδικας, Ποινικός Κώδικας και Κώδικας Ποινικής Δικονομίας*). Ο βαυαρός καθηγητής είχε αναγνωρίσει ότι ήταν έκδηλη στην Ελλάδα η τάση για αφομοίωση της φιλελεύθερης γαλλικής κουλτούρας.

²⁴³ Με τα διατάγματα αυτά ο Maurer επέκτεινε την υλική αρμοδιότητα των Ειρηνοδικείων και προσέθεσε στα δικαστήρια του Καποδιστριακού Οργανισμού τρία (3) ακόμα (*Ναύπλιο, Μεσολόγγι, Θήβα*).

²⁴⁴ Δημοσιεύθηκε στις 10/22 Απριλίου 1834 και με το νόμο της 1 Ιανουαρίου 1835 ετέθη σε ισχύ από τις 25 Ιανουαρίου/6 Φεβρουαρίου του 1835.

²⁴⁵ Δημοσιεύθηκε στις 16/28 Ιουνίου του 1834 και ετέθη σε ισχύ από 25 Ιανουαρίου/6 Φεβρουαρίου 1834.

²⁴⁶ Ο Maurer είχε χαρακτηρίσει την ελληνική Πολ.Δ του 1835 ως την **καλύτερη της εποχής του** στην Ευρώπη. Πράγματι, επρόκειτο για ένα πρωτοποριακό έργο υψηλού επιστημονικού επιπέδου, το οποίο ενσωμάτωνε θεσμούς, επιστημονικές και νομοθετικοπολιτικές αντιλήψεις αλλά και τάσεις που ίσχυαν στο εξωτερικό, ιδίως στη Γερμανία και στη Γαλλία. Οι εργασίες του «ακούραστου» Maurer διήρκεσαν δεκαοκτώ (18) μήνες, ενώ, αξίζει να επισημανθεί η ουσιαστική βοήθεια που του παρείχε στην κατάρτιση των τελικών κειμένων ο βοηθός του von Abel.

²⁴⁷ **Ορφανίδης Γ.**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1287. Αναφορικά με το ζήτημα του τύπου του δικαστικού συμβιβασμού το άρθρο 477 της Πολιτικής Δικονομίας του Maurer προέβλεπε την κατάρτισή του με δικαστική έκθεση ή πράξη

παράλληλα με τον θεσμό της διαιτησίας, περιελάμβανε και το θεσμό των συμβιβαστών (*άλλως διαιτητικών δικαστών*) (αρ. 124 επ.)²⁴⁸, οι οποίοι (κατά το πρότυπο του γαλλικού δικαίου) παρότρυναν τους διαδίκους στην κατάρτιση συμβιβασμού (αρ. 521 - 527). Ο διορισμός των συμβιβαστών ήταν δυνατός είτε πριν (αρ. 531) είτε μετά την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας και, εάν, τελικά, τα μέρη (ή οι διάδικοι) κατέληγαν σε συμφωνία, αυτή **επικυρωνόταν** από τον Πρόεδρο Πρωτοδικών και **κηρυσσόταν εκτελεστή** (αρ. 124 σε συνδυασμό με το άρθρο 856.4). Ο θεσμός των συμβιβαστών δεν γνώρισε μεγάλη επιτυχία και εξήντα έτη (60) μετά τη θέσπισή του καταργήθηκε²⁴⁹. Δέον να επισημανθεί ότι με την Πολιτική Δικονομία του Maurer είχε θεσπισθεί και η - *σύμφωνη με το γαλλικό πρότυπο* - υποχρεωτική προδικασία για προσπάθεια συμβιβασμού, ενώπιον του Πρωτοδικείου. Έως το έτος 1887 και το έτος 1911, ίσχυαν δύο (2) (*προληπτικοί των δικών*) θεσμοί, ο θεσμός της απόπειρας συμβιβασμού και ο θεσμός της αιτήσεως θεραπείας. Σύμφωνα με το άρθρο 531 της Πολ.Δ, ο μέλλων να εισαγάγει εις το Πρωτοδικεϊόν δίκην της συνήθους διαδικασίας, ήταν υποχρεωμένος να καλέσει, προηγουμένως, τον εναγόμενο και να εμφανιστούν (*αμφοτέροι*) ενώπιον του Ειρηνοδίκη και να επιχειρήσουν συμβιβασμό. Σε περίπτωση μη επιτεύξεως αυτού, ο ενδιαφερόμενος θα ασκούσε αγωγή ενώπιον του Πρωτοδικείου²⁵⁰. Ο θεσμός αυτός καταργήθηκε το 1887. Η υποχρέωση του Ειρηνοδίκη να επιχειρεί συμβιβασμό δεν καταργήθηκε (αρ. 493 και 500).

Παρότι η Πολιτική Δικονομία του Maurer ήταν ένα έργο υψηλού επιστημονικού επιπέδου, επικρίθηκε έντονα - *ιδίως κατά τα πρώτα χρόνια εφαρμογής της* - διότι θεωρήθηκε «ξένη» προς τις παραδόσεις, την ιστορική πραγματικότητα και τα ήθη του ελληνικού λαού²⁵¹. Επρόκειτο για μια κριτική θεώρηση, μάλλον λογική δεδομένου

συμβολαιογράφου. Μάλιστα, αμφισβητούνταν αν ο τύπος που προέβλεπε η Πολιτική Δικονομία του Maurer (477) για το δικαστικό συμβιβασμό αποτελούσε αποκλειστικό τύπο.

²⁴⁸ **Ορφανίδης Γ**, «*Η ειρηνική επίλυση των διαφορών - Ο συμβιβασμός στην πολιτική δίκη*», Δ 1986, σ. 4.

²⁴⁹ **Ρίζου Κ**, «*Ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι σύγχρονη πρόκληση στον τρόπο επίλυσης των διαφορών*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2007, σ. 309.

²⁵⁰ **Οικονομίδης**, Εγγ. εκδ. δ' παρ. 96.

²⁵¹ Κατά τις εργασίες του 8^{ου} Παγκοσμίου Συνεδρίου Πολιτικής Δικονομίας που πραγματοποιήθηκε το 1987 στην Ουτρέχτη, υποστηρίχθηκε από τον καθηγητή κ. Παναγόπουλο ότι η κύρια ιστορική καταβολή του προβλήματος, ήταν η εφαρμογή της «ξένης» Πολ.Δ του Maurer (1835 - 1968). Ο Maurer, κατά τον καθηγητή, δεν αξιοποίησε τη μακραίωνη ελληνική παράδοση για εξώδικη και, ιδίως, διαιτητική επίλυση των διαφορών, αλλά οργάνωσε το δικαστικό σύστημα, χωρίς να υπάρχει η

ότι οι ελληνικές νομικές παραδόσεις δεν γνώριζαν έως, τότε σύστημα κανόνων Πολιτικής Δικονομίας. Οι, μάλλον, αναμενόμενες τροποποιήσεις που ακολούθησαν, δημιούργησαν ένα «μωσαϊκό» ετερόκλητων ρυθμίσεων και επέτειναν την ανησυχία για τον κίνδυνο διάσπασης της συνοχής αλλά και αλλοίωσης της φυσιογνωμίας του νομοθετήματος²⁵². Πλέον, είχε ωριμάσει η ιδέα για σύνταξη «νέων» κωδίκων Πολιτικής Δικονομίας και Οργανισμού των Δικαστηρίων.

Έτσι, το 1933 ²⁵³ συγκροτήθηκε Συντακτική Επιτροπή²⁵⁴ για τη σύνταξη και περάτωση «νέου» Κ.Πολ.Δ, η οποία εργάστηκε για περισσότερα από είκοσι (20) έτη (έως το 1958), με αποστολή την προετοιμασία και παράδοση στον τότε Υπουργό Δικαιοσύνης ενός πλήρους σχεδίου Κ.Πολ.Δ και Εισαγωγικού (αυτού) Νόμου.

Το 1955 συγκροτήθηκε και Αναθεωρητική Επιτροπή²⁵⁵, με σκοπό την επιμέλεια της τελικής διατύπωσης του κειμένου του Κ.Πολ.Δ. Το 1960, η Αναθεωρητική

κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή, επάρκεια καλλιεργημένων δικαστών, έμπειρο προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης, δικηγορικό σώμα υψηλού ήθους, με μακραίωνη παράδοση. Σημαντική ήταν και η τοποθέτηση του καθηγητή, σχετικά με τα επαγγελματικά συμφέροντα των δικηγόρων, που θίγονταν από τις όποιες γεινόμενες προσπάθειες (που κατέληγαν, δυστυχώς, απόπειρες) απλουστεύσεως και επιταχύνσεως των δικαστικών διαδικασιών.

²⁵² Οι πρώτες σημαντικές τροποποιήσεις στην Πολιτική Δικονομία του Mauger επήλθαν με το Ν.ΓΦΝΔ'1910 «περί αναγκαστικής εκτέλεσης». Ιδιαίτερη ήταν και η τροποποίηση με το Ν.ΓΨΟΘ'1911, το οποίο αναμόρφωσε το σύστημα της δικονομικής ακυρότητας. Το 1911, επί Κυβερνήσεως Ελευθερίου Βενιζέλου, συνεστήθη Επιτροπή για την αναθεώρηση του Κ.Πολ.Δ. Σημαντικές ήταν οι τροποποιήσεις που έγιναν στον **Οργανισμό των Δικαστηρίων του Mauger**. **Συνολικά στα εκτόν τριάντα τρία (133) έτη ζωής του νομοθετήματος έλαβαν χώρα εκατόν έξι (106) τροποποιήσεις.**

²⁵³ Ήδη, βέβαια, από το 1911, είχε προηγηθεί η συγκρότηση μιας πρώτης Επιτροπής από τους κ. Μ. Χατζάκο, κ. Ι. Σημαντήρα και κ. Κ. Βασιλείου, η οποία κατάρτισε σχέδιο νέου Κώδικα, από το οποίο έλειπαν τα τμήματα περί δικαιοδοσίας, αρμοδιότητας και αναγκαστικής εκτέλεσης.

²⁵⁴ **Καλαβρός Κ.**, «Σχέδιο νόμου για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκειά της», Ε.Πολ.Δ, 2011, σ. 697, Η πρώτη Συντακτική Επιτροπή αποτελείτο κατά καιρούς από τον Εισαγγελέα του Α.Π κ. Λ.Γιδόπουλο (1933 - 1939), τον Πρόεδρο του Α.Π κ. Ι. Σακκέτα (1935 - 1959), τους καθηγητές κ. Χ. Πράτσικα, κ. Γ. Ράμμο και κ. Ε. Μιχελάκη, τους δικηγόρους κ. Π. Αγγελετόπουλο και κ. Γ. Οικονομόπουλο και τους διευθυντές του Υπουργείου Δικαιοσύνης κ. Κ. Καλοδούκα και κ. Μιχαηλίδη.

²⁵⁵ Η Αναθεωρητική Επιτροπή αποτελείτο από τον κ. Ι. Σακκέτα ως Πρόεδρο και μέλη τους καθηγητές κ. Γ. Ράμμο, κ. Χ. Φραγκίστα, κ. Ε. Μιχελάκη και κ. Γ. Μητσόπουλο, τους δικηγόρους κ. Α. Βαμβέτσο, κ. Γ. Οικονομόπουλο, κ. Θ. Λιβαθινό και κ. Θ. Μιχαηλίδη.

Επιτροπή παρέδωσε το αναθεωρημένο κείμενο του Κ.Πολ.Δ και κατά το επόμενο έτος (1961) και τον Εισαγωγικό αυτού Νόμο.

Τελικά, ο Κ.Πολ.Δ κατέστη ισχύον δίκαιο με τον α.ν. 44/1967, υπό τον τίτλο «*Κώδιξ Πολιτικής Δικονομίας και Εισαγωγικός αυτού Νόμος*»²⁵⁶ και αποτελεί μέχρι σήμερα²⁵⁷ τον βασικό κορμό του ελληνικού αστικού δικονομικού δικαίου.

3. Από τον Κ.Πολ.Δ του 1968 έως σήμερα

Ο Κ.Πολ.Δ του 1968 είχε ανάλογη θεωρητική και λειτουργική δομή με την Πολ.Δ του Maurer, γεγονός που αναδεικνύει την αναγνώριση του έλληνα δικονομικού νομοθέτη για το έργο του βαυαρικού νομομαθούς.

Αφού κατήργησε το δυαδισμό μεταξύ Κώδικα Δικονομίας και Κρητικής Δικονομίας, συγκέντρωσε και κωδικοποίησε πλήθος νομοθετημάτων²⁵⁸. Μεταξύ των σημαντικότερων μεταβολών²⁵⁹, ήταν και η εισαγωγή της διαδικασίας απόπειρας συμβιβασμού.

Παρότι οι μακρόχρονες προσπάθειες της Συντακτικής και της Αναθεωρητικής Επιτροπής κρίθηκαν αποτελεσματικές, η εφαρμογή του Κ.Πολ.Δ συνάντησε πρακτικές δυσκολίες, αφού αντιπαρατέθηκε με την υπεραιωνόβια συνήθεια εκατόν τριάντα τριών (133) ετών, που είχε διαποτίσει δικαστές, δικηγόρους και γραμματείς, οι οποίοι δεν εμφανίστηκαν πρόθυμοι να προσαρμοστούν στα νέα δικονομικά δεδομένα²⁶⁰.

²⁵⁶ Άρχισε να ισχύει στις 16 Σεπτεμβρίου 1968, μέσα σε κλίμα δυσπιστίας λόγω των πολιτικών συνθηκών της εποχής. Παράλληλα, εκτυπώθηκαν από το Εθνικό Τυπογραφείο και περιλήφθηκαν σε εννέα (9) τόμους οι προπαρασκευαστικές εργασίες της Συντακτικής Επιτροπής και σε έναν τόμο οι αντίστοιχες (προπαρασκευαστικές) εργασίες της Αναθεωρητικής Επιτροπής που αποτελούν πολύτιμο εργαλείο και ερμηνευτικό βοήθημα.

²⁵⁷ **Καλαβρός Κ.**, «*Σχέδιο νόμου για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκεια αυτής*», Ε.Πολ.Δ ,2011, σ. 697.

²⁵⁸ Κατήργησε πλήθος ειδικών διαδικασιών, ευρισκόμενων εκτός του Κ.Πολ.Δ και κατέστησε το δικονομικό δίκαιο πιο εύχρηστο στην πράξη. Επίσης, έδωσε ώθηση για τη νομολογιακή και επιστημονική επεξεργασία του Κ.Πολ.Δ.

²⁵⁹ Ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η καθιέρωση της - *κατά υποχρεωτικά στάδια* - ανακοπής κατά των πράξεων της εκτελέσεως.

²⁶⁰ Πάντως, το χρονικό διάστημα των δεκαπέντε (15) μηνών, που μεσολαβούσε από την έκδοση του α.ν 44/ 26.6.1967 μέχρι την έναρξη της ισχύος του στις 16/9/1968, χαρακτηρίζεται μάλλον αρκετό για να ολοκληρωθεί η προσαρμογή στα νέα δικονομικά δεδομένα. Αξίζει να σημειωθεί και η άποψη που έχει διατυπωθεί (1990) στο πλαίσιο εισηγήσεως στην Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων ότι οι

Ένεκα τούτου, από το Φεβρουάριο του 1971, συγκροτήθηκε «νέα» πενταμελής Επιτροπή²⁶¹, με σκοπό την τροποποίηση του Κ.Πολ.Δ του 1968. Οι τροποποιήσεις έλαβαν χώρα με το ν.δ 958/1971²⁶² και ήταν ιδιαίτερα σημαντικές. Από τα εβδομήντα τέσσερα (74) κεφάλαια του Κ.Πολ.Δ του 1968, μόνον, πέντε (5) έμειναν «άθικτα» · μεταξύ αυτών και το κεφάλαιο της απόπειρας συμβιβασμού.

Το **αρχικό κείμενο του α.ν 44/1967, με τις τροποποιήσεις του ν.δ 958/1971** (εκ των οποίων καμία δεν καταργήθηκε ως ανεπιτυχής), κωδικοποιήθηκαν, σε ενιαία αρίθμηση άρθρων, με το **β.δ 657/1971**. Αυτό το corpus αποτέλεσε, κατά βάση, τον ισχύοντα Κ.Πολ.Δ, (αποτελούμενο από 1.054 άρθρα) και τον Εισαγωγικό αυτού Νόμο²⁶³.

Οι ανωτέρω τροποποιήσεις, αν και δεν διέσπασαν την συστηματική και δογματική ενότητα του Κώδικα²⁶⁴ (ο οποίος παρέμεινε στις κατευθυντήριες γραμμές της

δυσκολίες προσαρμογής συνεπικουρούνταν, αθόρυβα, από τον **«μεγάλο ένοχο»** των προβλημάτων της Πολιτικής Δικονομίας, την διαρκή έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής και οργάνωσης (**κ. Τιμαγένης**). Χαρακτηριστική είναι η παρατήρηση του καθηγητή κ. **Γ. Ορφανίδη** κατά τις εργασίες του 8^{ου} Παγκοσμίου Πολιτικής Δικονομίας (*Ουτρέχτη 1987*), ο οποίος επισήμανε ότι από το 1968 έως το 1987 πραγματοποιήθηκαν στον Κ.Πολ.Δ έντεκα (11) τροποποιήσεις υπό την οπτική γωνία της επιτάχυνσης της δίκης. Όπως επισήμανε ο καθηγητής, οι διάδικοι δεν αντιλαμβάνονταν την πρωτοβάθμια απόφαση ως μια σταθερή, ρυθμίζουσα τις σχέσεις των διαδίκων πράξη, αλλά, ως ένα μεταβατικό στάδιο για μια ενδεχόμενη καλύτερη (δευτεροβάθμια) απόφαση. Η προθυμία ασκήσεως ενδίκων μέσων είναι βαθιά ριζωμένη στους διαδίκους και στους δικηγόρους τους. Και μάλλον είναι αναμενόμενη αλλά και λογική μια τέτοια διάθεση, δεδομένου ότι τα μέρη επιθυμούν την ανατροπή (μέσω μιας δευτεροβάθμιας αποφάσεως) της επαχθούς για τα συμφέροντά τους κατάστασης. **Η διαπιστωμένη και δικαιολογημένη προθυμία των μερών να ασκήσουν ένδικα μέσα, μπορεί να αξιοποιηθεί ως επιχείρημα υπέρ της ενίσχυσης της διαμεσολάβησης.**

²⁶¹ Η Επιτροπή αποτελείτο από τον Αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου κ.Λ. Κανελλάκο (*Πρόεδρος*), τους καθηγητές κ.Χ. Φραγκίστα και κ. Γ. Μητσόπουλο, τον τότε Εφέτη και μετέπειτα Αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου κ. Π. Πετρόχειλο και τον δικηγόρο κ. Π. Στυμφαλιάδη.

²⁶² Σε ισχύ από 1 Οκτωβρίου του 1974.

²⁶³ Τροποποιήσεις επέφεραν και οι Α.Ν 545/1968, Ν.Δ 5/1968, Ν.Δ 292/1969, Ν.Δ 386/1969, Ν.Δ 671/1970, Β.Δ 338/1970, Β.Δ 375/1970, Ν.Δ 490/1974, Ν.Δ 8/1974, Ν.702/1977, Ν.733/1977, Ν. 1250/1982, Ν. 1329/1983, Ν. 1406/1983, Ν. 1478/1984, Ν. 2447/1996, Ν. 2479/1997, Ν. 2521/1997, Ν. 2721/1999, Ν. 3325/2005, Ν. 3346/2005, Ν. 3388/2005, Ν. 3418/2005, Ν. 3625/2007, Ν. 3659/2008, Ν. 3666/2008, Ν. 3674/2008, Ν. 3714/2008, Ν. 3719/2008, Ν. 3772/2009.

²⁶⁴ Κριτική είναι η άποψη του καθηγητή του Αστικού Δικαίου του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μ. Σταθόπουλου για τις συχνές νομοθετικές τροποποιήσεις στο «σώμα» του Κ.Πολ.Δ. Ο καθηγητής παρατήρησε ότι **κώδικας σημαίνει, όχι απλώς ένα νομοθέτημα, το οποίο**

κωδικοποίησης του 1834), εντούτοις, αποτέλεσαν την απαρχή πληθώρας άλλων τροποποιήσεων. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την περίοδο εκείνη, η επίδραση του γαλλικού δικονομικού δικαίου είχε μειωθεί, αφού ο Κ.Πολ.Δ του 1968 αποτέλεσε προϊόν επεξεργασίας ελλήνων νομομαθών, κυρίως, γερμανικής παιδείας ²⁶⁵. Μετά την 1^η Οκτωβρίου του 1971 ακολούθησαν και άλλες τροποποιήσεις, με απώτερο στόχο την επιτάχυνση της δικαστικής διαδικασίας ²⁶⁶ και την προώθηση ενός πνεύματος συνεργασίας και συμβιβασμού των διαδίκων.

Από το 1993, οι τροποποιήσεις έγιναν δραστικότερες, αφού η ανάγκη για επιτάχυνση χαρακτηριζόταν, πλέον, ως επιτακτική. Τούτο επιβεβαιώνεται και από τον τίτλο ²⁶⁷ του «*βασικού*» ²⁶⁸, όπως χαρακτηρίστηκε, Ν. 2145/1993. Το ίδιο έτος,

περικλείει κανόνες με πληρότητα, οι οποίοι αφορούν έναν ολόκληρο κλάδο του δικαίου, αλλά ένα νομοθέτημα που διακρίνεται από τον *πάγιο χαρακτήρα* και το οποίο περιλαμβάνει κανόνες, οι οποίοι δεν πρέπει να υπόκεινται σε εύλογη και όχι συγχή τροποποίηση και αναθεώρηση.

²⁶⁵ Παρά τη σαφή επίδραση στο νέο Κ.Πολ.Δ της γερμανικής δικονομικής αντίληψης, η επίδραση της γαλλικής σκέψης και του γαλλικού δικονομικού συστήματος εξακολουθεί να είναι πολύ σημαντική, όπως αποδεικνύουν η αποδοχή και η καθιέρωση της διάκρισης των δικαιοδοσιών (σε πολιτική και διοικητική), ο τύπος και η δομή των δικαστικών αποφάσεων, η διάκριση της δικαιοδοσίας (σε αμφισβητούμενη και εκούσια), η τριτανακοπή κατά βλαπτικής αποφάσεως, η πρόβλεψη δύο (2) βαθμών δικαιοδοσίας, η καθιέρωση συστήματος προσωρινής δικαστικής προστασίας, η δομή της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτελέσεως κλπ. Όπως παρατηρεί και ο καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και του Πανεπιστημίου του Οχάιο κ. **Φ.Κοζύρης**, στο βιβλίο του «*Εισαγωγή στο αμερικανικό δίκαιο (με παρατηρήσεις πάνω στη συγκριτική επιστήμη)* (2002) (σελ. 35), οι Έλληνες στρεφόμεστε συνήθως, στα γαλλικά και τα γερμανικά πρότυπα, ένεκεν της κοινής ρωμαϊκής παράδοσης των ελλήνων νομικών επιστημόνων, που σπουδάζουν (σε προπτυχιακό, μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο) στη Γαλλία και στη Γερμανία και λόγω της επιτυχημένης πρακτικής των Κωδικοποιήσεων, που ακολουθούν οι ηπειρωτικές ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, ιδίως η Γαλλία και η Γερμανία.

²⁶⁶ Για να επιτύχει τον δεύτερο στόχο, αυτόν της επιταχύνσεως της δικαστικής διαδικασίας, ο δικονομικός νομοθέτης μετέφερε κατηγορίες υποθέσεων σε απλούστερες διαδικασίες, όπως εκείνες των εργατικών διαφορών (Ν. 1478/1984). Αυτή ήταν η βατή οδός. Η δύσβατη ήταν η επέμβαση στη δομή και τη λειτουργία της δικονομικής διαδικασίας.

²⁶⁷ «*Ρύθμιση θεμάτων εκτέλεσης ποινών, επιτάχυνσης και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της Δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων*».

²⁶⁸ Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος 26 «*Οι τροποποιήσεις του Κ.Πολ.Δ από τον Ν. 2145/1993*», «*Ρύθμιση θεμάτων εκτέλεσης ποινών, επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων*», Ν. 2172/1993, Ν. 2207/1994 και Ν. 2298/1995», Ν. Νίκας, σελ. 35.

θεσπίστηκε ο (αφιερωμένος στην ανααιρετική διαδικασία) Ν. 2172/1993, ενώ ακολούθησε ο έτερος «βασικός» Ν. 2207/1994.

Ο Ν. 2298/1995 θέσπισε σημαντικές καινοτομίες στο πεδίο της συμβιβαστικής επιλύσεως των διαφορών με την εισαγωγή του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ ²⁶⁹, το οποίο τέθηκε σε ισχύ ²⁷⁰ έξι (6) έτη αργότερα, με το Ν. 2915/2001 ^{271 272} (αρ. 3 παρ. 2) και θα παρουσιασθεί μαζί με τις άλλες δικονομικές διατάξεις «περί συμβιβασμού» στο

²⁶⁹ «Εξώδικη επίλυση διαφοράς». Οι λέξεις «εξώδικη επίλυση διαφοράς» αντικατέστησαν τις λέξεις «συμβιβαστική επίλυση διαφοράς» σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 του Ν. 2915/2001. Ισχύει από 1.1.2002, άρθρο 15 Ν. 2943/2001. Σύμφωνα με το άρθρο 72 του Ν. 3994/2011, η διάταξη του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ εφαρμόζεται και στις αγωγές που ασκήθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του Ν. 3994/2011 και δεν έχουν ακόμα συζητηθεί.

²⁷⁰ Ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης καθηγητής κ. Μ. Σταθόπουλος απάλλαξε το προσχέδιο από πολλές προβληματικές ρυθμίσεις, ενώ καθοριστικές παρατηρήσεις είχε εκφράσει και ο ακαδημαϊκός κ. Γ. Μητσόπουλος, ο οποίος είχε τονίσει την ανάγκη για αξιοποίηση της γνώσης των καθηγητών της Πολιτικής Δικονομίας.

²⁷¹ Κατά μίαν άποψη, η πορεία του Κ.Πολ.Δ αξιολογήθηκε - παρά τις συχνές τροποποιήσεις - ως θετική, αφού αντιμετωπίστηκε μεγάλος αριθμός ιδιωτικών διαφορών και διατηρήθηκε, αν δεν ενδυναμώθηκε, η εμπιστοσύνη των πολιτών για την λειτουργία του δικαιοδοτικού συστήματος. Κατά άλλη, όχι ακριβώς αντίθετη, αλλά πάντως, κριτική άποψη, τα προβλήματα απονομής της δικαιοσύνης, το 2000, ήταν οξύτερα από ποτέ, παρά την επί σειρά ετών προσπάθεια του δικονομικού νομοθέτη και των δικαστηρίων να τα επιλύσουν με την απλούστευση και τον παραγκωνισμό αρκετών εγγυήσεων της τακτικής διαδικασίας. Πάντως, ο (κατά τον χαρακτηρισμό του καθηγητή κ. Πολυζωγόπουλου), «θηρευτής του μέτρου», ακαδημαϊκός κ. Μητσόπουλος υποστήριξε, **ότι ο Κ.Πολ.Δ ήταν και εξακολουθεί εν πολλοίς, παρά τις επανειλημμένες τροποποιήσεις, να θεωρείται άρτιος**. Αξίζει να επισημανθεί η σχετική παρατήρηση του καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Κουσουλή κατά τις εργασίες του 8^{ου} Παγκόσμιου Συνεδρίου Πολιτικής Δικονομίας, της Ουτρέχτης (1987) σχετικά με τη λειτουργία του Κ.Πολ.Δ. Ο καθηγητής παραπέμπονα σε πλειάδα - *τότε ισχυουσών* - διατάξεων του Κ.Πολ.Δ (αρ. 208 παρ. 1, 233 παρ. 2, 209, 667, 525 παρ. 2, 529 παρ. 1 και 2 Κ.Πολ.Δ) **συμπέρανε ότι η δογματική κατασκευή του δικονομικού δικαίου γενικά, διάκειται εννοϊκά προς την αποσυμφόρηση των δικαστηρίων**.

²⁷² Πολυζωγόπουλος Κ, «Η ανανέωση της ελληνικής θεωρίας του Αστικού Δικονομικού Δικαίου υπό την επιρροή της αγγλοαμερικανικής νομικής σκέψης», Δ 31, 2000, σ. 1145. Η προοδευτική προσέγγιση και επιρροή της δικονομίας μας από τα αγγλοσαξωνικά συστήματα δικαίου ξεκίνησε, όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Πολυζωγόπουλος, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας 1970 - 1980 και εκδηλώθηκε ακόμη περισσότερο το 2001 με τη θέσπιση του νέου είδους τακτικής διαδικασίας κατά το Ν. 2915/2001, την υιοθέτηση δηλαδή ενός αγγλοσαξωνικού μοντέλου προπαρασκευής της συζήτησης και με τη διεξαγωγή της δίκης σε μια και μοναδική συζήτηση.

τρίτο κεφάλαιο του παρόντος «ΜΕΡΟΥΣ»: Με τη θέσπιση του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ, ολοκληρώθηκε το, τότε ισχύουν, πλέγμα διατάξεων για το συμβιβασμό (των άρθρων 208 επ., 233 παρ. 2 και 293, 524, 548, 573, 591, 602, 667, 681 Β.2, 681 Γ.2 Κ.Πολ.Δ)²⁷³, το οποίο ετέθη, «συμπληρωματικά», προς τις ρυθμίζουσες τη διαιτησία διατάξεις (αρ. 867- 903 επ. Κ.Πολ.Δ)^{274 275} και τον ειδικό νόμο για τη διεθνή εμπορική διαιτησία (Ν. 2735/1999), που έχει ενσωματώσει στην ελληνική έννομη τάξη τον πρότυπο νόμο της UNCITRAL.

Το επόμενο έτος, θεσπίσθηκε και ο Ν. 3043/2002(συμπληρωματικός του Ν. 2915/2001).

Το 2010, θεσπίσθηκε ο Ν. 3898/2010, ο οποίος εισήγαγε το θεσμό της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις²⁷⁶, ενώ ακολούθησε - προς την κατεύθυνση του «εξορθολογισμού και της βελτίωσης της απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης» - ο Ν. 3994/2011²⁷⁷, με την καθιέρωση της προαιρετικότητας της ρύθμισης του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ²⁷⁸. Με το Ν. 4055/2012²⁷⁹, εισήχθη και ο θεσμός της δικαστικής μεσολάβησης (αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ).

²⁷³ Οι υπογραμμισμένες (στην παρούσα πρόταση) διατάξεις καταργήθηκαν με το Ν. 4335/2015.

²⁷⁴ Κατά τον έμπειρο διαμεσολαβητή κ. Γραβιά, η μη έκδοση αποφάσεως από το διαμεσολαβητή συνιστά ουσιώδη διαφορά της διαμεσολάβησης από τη διαιτησία. Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2012, σ. 245.

²⁷⁵ Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, δεν υπάγονται σε διαιτησία οι εργατικές διαφορές, ενώ η πρόβλεψη συμβατικής ρήτρας υπαγωγής στην διαιτησία υποχρεώνει τα μέρη να προσφύγουν σε αυτήν καθώς σύμφωνα με το αρ. 264 Κ.Πολ.Δ «Αν η διαφορά υπάγεται σε διαιτησία το δικαστήριο παραπέμπει την υπόθεση στη διαιτησία διατηρούνται όμως οι συνέπειες της άσκησης της αγωγής. Αν πάψει να ισχύει η συμφωνία διαιτησίας η υπόθεση επαναφέρεται με κλήση».

²⁷⁶ Φ.Ε.Κ Α' 211, 16.12.2010, σ. 4393, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 16 παρ. 9 της από 5.12.2012 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Φ.Ε.Κ Α' 237/5.12.2012). Σύμφωνα με το άρθρο 15 του Ν. 3898/2010 η έναρξη ισχύος του Νόμου ορίζεται από τη δημοσίευσή του στο Φ.Ε.Κ, ήτοι από την 16^η Δεκεμβρίου 2010.

²⁷⁷ Στις προσπάθειες μιας ολοκληρωμένης αναθεώρησης του Κ.Πολ.Δ θα πρέπει να συμπεριληφθούν και η Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ν. Κλαμαρή (2005 - 2008), καθώς και του Αντιπροέδρου του Αρείου Πάγου κ. Ι. Παπανικολάου (2008 - 2009).

²⁷⁸ Η διάταξη του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ αποδυναμώθηκε. Η νέα διάταξη διατηρεί τη θεμελιακή της στόχευση, δηλαδή, την επίτευξη συμβιβασμού, ο οποίος πλέον θα αποτελεί επιστέγασμα αμοιβαίων προσπαθειών εκείνων και μόνο των διαδίκων, που επιθυμούν να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση.

²⁷⁹ Όπως επισημαίνεται στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4055/2012, η χώρα μας έχει καταδικασθεί σε πρόστιμα ύψους 8.420.822,00 € για τις καθυστερήσεις στην απονομή της δικαιοσύνης και καταλαμβάνει την 4^η θέση μεταξύ των σαράντα επτά (47) του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Η πιο πρόσφατη νομοθετική εξέλιξη ήταν η θέσπιση των διατάξεων των άρθρων 178 - 206 του Κεφαλαίου Β' του Ν. 4512/2018 με τίτλο «*Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης*», οι οποίες, ουσιαστικά, υπεισήλθαν στην θέση των διατάξεων του Ν. 3898/2010, εισάγοντας, μάλιστα, κάποιες σημαντικές καινοτομίες. Το νέο κανονιστικό πλαίσιο παρουσιάζεται σε επόμενη ενότητα της παρούσης.

4. Λοιποί σύγχρονοι Ε.Τ.Ε.Δ στην ελληνική έννομη τάξη

Η ελληνική έννομη τάξη διαθέτει και άλλους μηχανισμούς φιλικής επιλύσεως των διαφορών για την ικανοποίηση ειδικότερων αναγκών. Για λόγους ενότητας, οι μηχανισμοί αυτοί κρίνεται χρήσιμο να αναφερθούν στο σημείο αυτό, με τη διευκρίνιση ότι πρόκειται για τρόπους επίλυσεως διαφορών που δεν σχετίζονται με τη διαμεσολάβηση.

Μια από τις πρώτες πρωτοβουλίες αποτέλεσε η απόπειρα καθιερώσεως με το Ν. 1569/1985 ενός Σώματος Ειδικών Πραγματογνομώνων τροχαίων ατυχημάτων, το οποίο θα λειτουργούσε ως Ν.Π.Δ.Δ υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εμπορίου. Οι αντιδράσεις των Δικηγορικών Συλλόγων δεν επέτρεψαν τη λειτουργία του και καταργήθηκε με το Ν. 1867/1989²⁸⁰.

Με το Ν. 1876/1990 θεσπίσθηκε η εξώδικη επίλυση των συλλογικών εργατικών διαφορών με μεσολάβηση και διαπραγματεύσεις με την ίδρυση του Οργανισμού Μεσολάβησης και Διαιτησίας²⁸¹.

Με αντίστοιχη (*συμφιλιωτικού χαρακτήρα*) αποστολή είναι επιφορτισμένη και η Επιθεώρηση Εργασίας (αρ. 3 παρ. 1 εδ. α' περ. δ' π.δ. 369/1989)²⁸², η οποία επιχειρεί

²⁸⁰ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «*Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018*», Δημοσιεύματα Ε.Πολ.Δ, 2018, σ. 1, **Διαμαντόπουλος Γ, Κουμπλή Β.**, «*Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο*», Νο.Β, 2015, 2184 επ: 2185, σημ.8.

²⁸¹ Σκοπός του είναι να αναθέσει την πρωτοβουλία στις εργατικές και εργοδοτικές ενώσεις να αναζητούν συναινετικές λύσεις με τη βοήθεια μεσολαβητή (Ο.ΜΕ.Δ). Σε περίπτωση που τα μέρη δεν συμφωνούν, ο μεσολαβητής υποβάλλει μη δεσμευτική πρόταση διευθετήσεως της διαφοράς, ως προστάδιο της διαιτησίας. Εφόσον έστω και ένα μέρος δεν συμφωνεί με την πρόταση του μεσολαβητή, η υπόθεση οδηγείται σε διαιτησία, με πρωτοβουλία ακόμη και ενός εκ των μερών. Η διαιτητική απόφαση εξομοιώνεται με Σ.Σ.Ε και θεωρείται κανόνας ιδιωτικού δικαίου με δεσμευτικό κανονιστικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι ο διαιτητής, ουσιαστικά, υποκαθιστά το νομοθετικό έργο της Βουλής και του Π.τ.Δ. Έως το 2010, υπεγράφησαν μέσω του Ο.ΜΕ.Δ, 1.120 Σ.Σ.Ε, ήτοι, ποσοστό 20% επί του συνόλου των 5.533 Σ.Σ.Ε σε όλη τη χώρα.

απόπειρα εξώδικου συμβιβασμού ατομικών εργατικών διαφορών (προτείνοντας λύσεις), χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα. Το έργο της Επιθεώρησης Εργασίας κρίνεται **επιτυχημένο** και μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας για τη διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών ²⁸³.

Συμφιλιωτικής φύσεως διατάξεις προβλέπονται και στις καταναλωτικές διαφορές (άρθρο 11 του Ν. 2251/1994) με τη σύσταση των Επιτροπών Φιλικού Διακανονισμού, οι οποίες είναι επιφορτισμένες με την εξωδικαστική επίλυση διαφορών ανάμεσα σε καταναλωτές και προμηθευτές ή ενώσεις καταναλωτών ²⁸⁴. Τα άρθρα 11 και 11 Α του Ν. 2251/1994 ισχύουν και μετά τις πρόσφατες τροποποιήσεις (αρ. 108 παρ. 9 του Ν. 4512/2018). Επίσης, λειτουργεί και η πλατφόρμα ηλεκτρονικής επίλυσεως καταναλωτικών διαφορών του Κανονισμού 524/2013.

Συμφιλιωτικός είναι ο χαρακτήρας της αποστολής του Συνηγόρου του Πολίτη (Ν. 2477/1997), μιας - δυνάμει νόμου - ανεξάρτητης Αρχής, η οποία εξετάζει αναφορές των πολιτών, για ζητήματα αφορώντα τις σχέσεις του Κράτους ή των Ν.Π.Δ.Δ και του πολίτη ²⁸⁵.

Ομοίως, η επίτευξη συμβιβασμού επιδιώκεται από το δικαστήριο πριν από κάθε συζήτηση αίτησης προσωρινού ή οριστικού προσδιορισμού της αποζημιώσεως από αναγκαστική απαλλοτρίωση (αρ. 23 του Ν. 2882/2001, Κώδικας Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων Ακινήτων) ²⁸⁶.

²⁸² **Ηλιακόπουλου Η.Ν.**, «Ο νέος θεσμός της Διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Σε σχέση με την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Σκέψεις για το θεσμό της Δικαστικής μεσολάβησης», Εφ.Α.Δ 1/2012, σ. 26.

²⁸³ **Ορφανίδης Γ.**, «Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών - Συμφιλίωση - Διαμεσολάβηση», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε (2006), σ. 454. Βλ και **Χαμηλοθώρη Ι.**, «Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσεως των διαφορών», 2000, σ. 31.

²⁸⁴ Η αρμοδιότητα της συστάσεως των Επιτροπών Φιλικού Διακανονισμού ανατέθηκε στο Συνήγορο του Καταναλωτή και εν συνεχεία, εκχωρήθηκε στους Δήμους. Ο καταναλωτής υποβάλλει (σχετικό) αίτημα και οι Επιτροπές εκδίδουν, κατά πλειοψηφία, μη δεσμευτικό πόρισμα. Σε περίπτωση συμφωνίας, το πόρισμα επέχει θέση δικαστικού συμβιβασμού και δεν αποτελεί δεδικασμένο ή δικαστικό τεκμήριο, ούτε υπόκειται σε αναθεώρηση, ανάκληση, ή προσβολή, ενώ δεν χωρεί κατ' αυτού έφεση ή προσφυγή.

²⁸⁵ **Ορφανίδης Γ.**, «Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών - Συμφιλίωση - Διαμεσολάβηση», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006, σ. 454.

²⁸⁶ **Διαμαντόπουλος Γ, Κουμπλή Β.**, «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο», Νο.Β, 2015, σ. 2185, 2186. Με το αρ. 23 παρ. 5 που προστέθηκε δυνάμει του αρ. 131 παρ. 3 του Ν. 3070/2012, η εντολή προς τον δικαστικό εκπρόσωπο του Δημοσίου για παράσταση

Προς την ίδια κατεύθυνση, δραστηριοποιείται και ο Συνήγορος του Καταναλωτή (N. 3297/2004), μια ανεξάρτητη Αρχή, που ιδρύθηκε το 2004 και διακρίνεται από προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Η εν λόγω Αρχή δεν περιορίζεται στην ακρόαση των παραπόνων των καταναλωτών, αλλά αναλαμβάνει και ρόλο διαμεσολαβητή, χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών²⁸⁷.

Ως θετική χαρακτηρίζεται και η - *κατά τα πρότυπα άλλων ευρωπαϊκών χωρών* - πρωτοβουλία συστάσεως (μετά από απαίτηση της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών (E.E.T)) του Τραπεζικού Μεσολαβητή. Η E.E.T επιλέγει έναν Τραπεζικό Μεσολαβητή, για την επίλυση των διαφορών που αναφύονται μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους²⁸⁸.

Περαιτέρω, με τον ειδικό Ν. 2735/1999 για τη Διεθνή Εμπορική Διαιτησία θεσπίστηκε ο «Πρότυπος Νόμος» της Διεθνούς Επιτροπής του Ο.Η.Ε του 1980 για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο «UNCITRAL» για τη συμβιβαστική επίλυση διεθνών διαφορών²⁸⁹.

Από τις πιο πρόσφατες πρωτοβουλίες ξεχωρίζει η θέσπιση της Επιτροπής διακανονισμού διαφορών για τις εμπορικές μισθώσεις (άρθρου 15 του Ν. 4013/2011).

Από τα ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι η φιλοσοφία και η νομοθέτηση συμφιλιωτικών θεσμών **δεν είναι «ξένες» προς την ελληνική κουλτούρα**, ενώ και το πρόβλημα της καθυστέρησης της απονομής της δικαιοσύνης είναι ένα φαινόμενο, που παρουσιάζεται - *σε μικρή ή μεγάλη έκταση* - σχεδόν σε όλες τις χώρες.

Στη χώρα μας, η θέσπιση - *κατά πρώτο λόγο* - της Πολ.Δ του Maurer του 1834 και - *κατά δεύτερο λόγο* - του Κ.Πολ.Δ του 1968 έθεσαν - *εκ των πραγμάτων* - στο

περιλαμβάνει και την κατάρτιση συμβιβασμού, εάν η συνολική αποζημίωση κατά δικαιούχο δεν υπερβαίνει το ποσό των τριάντα χιλιάδων ευρώ (30.000,00 €).

²⁸⁷ Σύμφωνα με την Έκθεση Πεπραγμένων του 2014 του Συνηγόρου του Καταναλωτή, οι εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κάνουν λόγο για εξοικονόμηση, ετησίως, περίπου 22,5 δισεκατομμυρίων € υπέρ των καταναλωτών και 3 δισεκατομμυρίων € υπέρ των προμηθευτών (σελ. 19).

²⁸⁸ Η προσφυγή δεν είναι άμεση, αφού ο καταναλωτής πρέπει, προηγουμένως, να απευθυνθεί στον υπεύθυνο του καταστήματος. Εάν δεν βρεθεί λύση εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, ο καταναλωτής προσφεύγει στον προϊστάμενο της τράπεζας και αν ούτε τότε δοθεί λύση, απευθύνεται στον τραπεζικό μεσολαβητή. Αν και ο θεσμός κρίνεται στην πράξη επιτυχημένος (*κυρίως σε διαφορές με μικρό χρηματικό αντικείμενο*) παρουσιάζει αδυναμίες, αφού για τον ορισμό του τραπεζικού μεσολαβητή δεν ακούγονται οι Ενώσεις Καταναλωτών, γεγονός που θα ωθούσε σε μια πιο αντικειμενική επιλογή.

²⁸⁹ **Μπαζίνα Σ**, «Ο Πρότυπος Νόμος για τη συμβιβαστική επίλυση διαφορών της Επιτροπής του ΟΗΕ για το διεθνές εμπορικό δίκαιο» Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006.

«περιθώριο» την ελληνική νομική παράδοση, η οποία δεν γνώριζε σύστημα κανόνων Πολιτικής Δικονομίας. Η εξέλιξη αυτή ήταν, μάλλον, αναπόφευκτη δεδομένου ότι η ανασυγκρότηση του ελληνικού Κράτους - μετά την Απελευθέρωση - ανατέθηκε σε έγκριτους ευρωπαίους επιστήμονες (όπως ο Maurer), οι οποίοι ήταν αναμενόμενο να μεταφέρουν τις δικές τους επιστημονικές ιδέες και παραδόσεις.

Με δεδομένο, λοιπόν, ότι οι Ε.Τ.Ε.Δ πρέπει να θεμελιώνονται στο πλαίσιο μιας οργανωμένης εννόμου τάξεως, και εν όψει της αναλύσεως που θα ακολουθήσει, πρέπει να θυμόμαστε ότι υπό τους περιορισμούς του **άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματός μας**²⁹⁰, κάθε μορφή εξωδικαστικής επιλύσεως των διαφορών πρέπει να είναι εναρμονισμένη με τις διατάξεις του Συντάγματος και της Ε.Σ.Δ.Α και να σέβεται τις ακόλουθες αρχές²⁹¹:

- Πρώτον ο τρίτος, που αναλαμβάνει να βοηθήσει τα μέρη να επιλύσουν εξωδικαστικώς τη διαφορά τους πρέπει να διατηρεί την ανεξαρτησία και την ουδετερότητα, που αξιώνει το Σύνταγμα από τους τακτικούς δικαστές (**αρ. 87 παρ. 2 Συντάγματος**).
- Δεύτερον οι διάδικοι να έχουν δικαίωμα να τύχουν της ίδιας διαδικαστικής μεταχείρισης από τον τρίτο, σε εφαρμογή της αρχής της ισότητας όλων ενώπιον του νόμου (**αρ. 4 παρ. 1 Συντάγματος**).
- Τρίτον κάθε διάδικος να έχει δικαίωμα για ακρόαση και προστασία (**αρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α**).
- Τέταρτον ο τρίτος να απέχει από κάθε αυθαιρεσία κατά την ερμηνεία των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου, καθώς και από τη λήψη μέτρων που παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας, αφού κατ' αναλογία με τους τακτικούς δικαστές, έχει ως αποστολή να συνδράμει την παροχή προστασίας (**αρ. 20 παρ. 1 Συντάγματος**) και την απονομή δικαιοσύνης (**αρ. 87 παρ. 1 Συντάγματος**)²⁹².

²⁹⁰ Άρθρο 5 Συντάγματος «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη».

²⁹¹ Μπέης Κ, «Εισαγωγή στη δικονομική σκέψη», 1984, σελ. 336.

²⁹² Κοριατοπούλου Π, «Συμβολή για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης - Ενίσχυση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών», Εταιρία Δικαστικών Μελετών, 2015, σελ. 392.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Η πορεία προς το Ν. 3898/2010 «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις*» - Προϊσχύσαν δίκαιο

Η πρώτη ενασχόληση του έλληνα νομοθέτη με τις διαδικασίες A.D.R εντοπίζεται, χρονικά το 2005 - *τρία (3), δηλαδή, έτη μετά την έκδοση της Πράσινης Βίβλου (2002) και ένα (1) έτος μετά την έκδοση της Πρότασης Οδηγίας (2004)*) - όταν και συγκροτήθηκε «*Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την αναμόρφωση του ΚΠολΔ*» (υπό την προεδρία του καθηγητή κ. Ν. Κλαμαρή), με την υπόδειξη να προβλεφθούν ειδικές διατάξεις για τη διαμεσολάβηση ²⁹³.

Αργότερα και με αφορμή την έκδοση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, συγκροτήθηκε ετέρα «Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή με σκοπό την ενσωμάτωση της ανωτέρω Οδηγίας 2008/52 Ε.Κ στην ελληνική έννομη τάξη».

Η πρώτη από τις δύο (2) Επιτροπές εργάστηκε από το 2005 έως το 2008 και στις 18 Απριλίου του 2008, παρέδωσε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης συνολική πρόταση Σχεδίου Νόμου για την αναμόρφωση του Κ.Πολ.Δ, η οποία προέβλεπε (*μεταξύ άλλων*) ειδική ρύθμιση για τη διαμεσολάβηση, μια ρύθμιση που υιοθετήθηκε αργότερα και από το τελικό Σχέδιο Νόμου (*12 άρθρων*) της **επόμενης Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής για την τελική διαμόρφωση του Κ.Πολ.Δ**, η οποία περάτωσε το έργο της τον **Αύγουστο του 2009**.

Περίπου έναν χρόνο αργότερα (*το Νοέμβριο του 2010*) ολοκλήρωσε τις εργασίες της και η **Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52.Ε.Κ**, παραδίδοντας στον Υπουργό Δικαιοσύνης Σχέδιο Νόμου (*15 άρθρων*),

²⁹³ Είχε ήδη προηγηθεί (2001) η διεξαγωγή Συνεδρίου στην Αθήνα για την διαμεσολάβηση υπό την αιγίδα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Ερευνητικού Ινστιτούτου Δικονομικών Μελετών. Ακολούθησαν βέβαια και άλλα Συνέδρια με παρόμοιο αντικείμενο το 2004 (*Βόννη και Παρίσι*), το 2008 (*Ερφουρτ*) και το 2013 (*Αθήνα*).

το οποίο αποτέλεσε το **τελικό κείμενο του Ν. 3898/2010 για τη «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις»**²⁹⁴.

Η επιρροή της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ στα Σχέδια Νόμου του Αυγούστου του 2009 και του Νοεμβρίου του 2010 είναι εμφανής, αφού αμφότερα ακολουθούν την δομή αυτής. Οι διαφορές μεταξύ τους είναι κυρίως εκφραστικές, ενώ εντοπίζονται κάποιες συμπληρωματικές αναφορές στο Σχεδίο Νόμου του Νοεμβρίου του 2010 σε σχέση με αυτό του Αυγούστου του 2009. Ας εξετάσουμε όμως την αρχική προσέγγιση του έλληνα νομοθέτη.

I. Σχέδιο Νόμου Αυγούστου του 2009

Σύμφωνα με το Σχέδιο Νόμου του Αυγούστου του 2009 σε διαμεσολάβηση θα υπάγονταν (με έγγραφη συμφωνία) διαφορές ιδιωτικού δικαίου (*αρ. 1*) και η επιχείρησή της θα ήταν δυνατή - πριν ή μετά την εκκρεμοδικία - αν συμφωνούσαν στην προσφυγή τα μέρη ή αν καλούνταν για τους σκοπούς του άρθρου 5 ή αν προβλεπόταν στον νόμο (*αρ. 2*). Στην έννοια της διαμεσολάβησης δεν περιλαμβάνονταν οι απόπειρες του δικαστηρίου ή του δικαστή κατά τη διάρκεια σχετικής (με την υπό διαμεσολάβηση διαφορά) δίκης και ο διαμεσολαβητής θα έπρεπε να είναι δικηγόρος, διαπιστευμένος από αρμόδιο φορέα πιστοποίησης. Στις διασυνοριακές διαφορές, ο διαμεσολαβητής δεν ήταν υποχρεωτικό να είναι δικηγόρος (*αρ. 3*). Καθοριζόταν το πλαίσιο λειτουργίας του Φορέα Πιστοποίησης, που θα ιδρύοταν από το Δικηγορικό Σύλλογο της χώρας, που θα όριζε η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων και θα ήταν επιφορτισμένος με την κατάρτιση υποχρεωτικού (για τους διαμεσολαβητές) Κώδικα Δεοντολογίας (*αρ. 4*). Επίσης, οριζόταν ότι το δικαστήριο θα μπορούσε - κατά την εκκρεμοδικία και σε κάθε στάση της δίκης - να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Εάν τα μέρη συμφωνούσαν, το δικαστήριο ήταν υποχρεωμένο να αναβάλλει τη συζήτηση της υποθέσεως, σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριών (3) μηνών (*αρ. 5*). Καθιερωνόταν υποχρεωτική παράσταση (των μερών) με πληρεξούσιο δικηγόρο καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. Τα μέρη θα μπορούσαν να διορίσουν διαμεσολαβητή, ο οποίος θα οργάνωνε, θα επιχειρούσε τη διαμεσολάβηση και θα

²⁹⁴ **Καλαβρός Κ**, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος 3, 2012, III σ. 20 σημ. 2. Ο καθηγητής κ. Καλαβρός α π ο δ ο κ ί μ α σ ε, για συστηματικούς και μεθοδολογικούς λόγους, την ένταξη των διατάξεων περί διαμεσολάβησης σε αυτοτελή νόμο, εκτός Κ.Πολ.Δ.

ευθυνόταν μόνο για δόλο (αρ. 6). Σε περίπτωση αίσιας έκβασης, ο διαμεσολαβητής θα συντάσσει πρακτικό, το οποίο θα υπογραφόταν από αυτόν (σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης αρκούσε η υπογραφή μόνο από αυτόν), τα μέρη και τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους. Εφόσον το ζητούσε το ένα τουλάχιστον από τα μέρη, το πρακτικό θα μπορούσε να κατατεθεί - με πρωτοβουλία του αιτούντος - στη γραμματεία του Μονομελούς Πρωτοδικείου, στην περιφέρεια του οποίου θα είχε επιχειρηθεί η διαμεσολάβηση και, εφόσον περιείχε συμφωνία για αξίωση που μπορούσε να εκτελεσθεί αναγκαστικά, θα αποτελούσε εκτελεστό τίτλο, σύμφωνα με το άρθρο 904 παρ. 2 εδ. γ' Κ.Πολ.Δ (αρ. 7)²⁹⁵. Πριν από την έναρξη της διαμεσολάβησης, οι συμμετέχοντες θα δεσμεύονταν εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο αυτής. Τα μέρη **δεν θα μπορούσαν να εξετάζονται ως μάρτυρες** σε μεταγενέστερη δικαστική διαδικασία. (σχετική με την υπό διαμεσολάβηση διαφορά). Εάν δε, καλούνταν να εξεταστούν είτε ως μάρτυρες είτε σπανιότερα (ανωμοτί) ως διάδικοι, **δεν θα ήταν υποχρεωμένοι να καταθέσουν, όσα πληροφορήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης ούτε να προσκομίσουν (σε μεταγενέστερες - μετά την ολοκλήρωσή της - δίκες ή διαιτησίες) στοιχεία, που θα ανέκυπταν κατά τη διάρκειά της**. Κάμψη του απορρήτου θα επερχόταν (δικαιολογημένα), στις περιπτώσεις που κάτι τέτοιο θα επέβαλαν κανόνες δημοσίας τάξεως και, κυρίως, προκειμένου να εξασφαλιστεί η προστασία των ανηλίκων ή να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ή ψυχολογική ακεραιότητα κάποιου προσώπου (αρ. 8). Όσον αφορά τα αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και στις αποσβεστικές προθεσμίες, η υπογραφή της συμφωνίας προσφυγής θα **διέκοπτε** την

²⁹⁵ Κλαμαρής Ν, «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών», Χρ.Ι.Δ, ΙΕ/2015, σ. 84. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Ν. Κλαμαρής (σε άρθρο του πέντε (5) έτη μετά την έκδοση του Ν. 3898/2010), το Σχέδιο Νόμου για τον Κ.Πολ.Δ του Αυγούστου του 2009 και το Σχέδιο Νόμου για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ του Νοεμβρίου του 2010 θέσπισαν συγκεκριμένες διατάξεις ώστε να «**προικοδοτείται**» η διαμεσολάβηση και με κάποια προς τα έξω σημαντική αποτελεσματικότητα και δραστηριότητα, για να συμβάλλει στην παρακίνηση των διαδίκων να επιλύουν συμβιβαστικά τις διαφορές τους. Αφετηρία της ρυθμίσεως ήταν η σκέψη ότι, εάν η διαμεσολάβηση είχε αίσια έκβαση και παρόλα αυτά, εστερείτο κάποιων προς τα έξω νομικών συνεπειών και οι οισοδήποτε συνέπειές της επαφίοντο στην καλή θέληση και την ευχέρεια όλων, τότε αυτό θα επηρέαζε την πρακτική, νομική και κοινωνική σημασία και την εμβέλεια του θεσμού. Με βάση αυτές τις σκέψεις, προβλεπόταν **και από τα δύο (2) Σχέδια Νόμου** για τον Κ.Πολ.Δ του 2008 και του 2009 η **δυνατότητα να αποτελέσει το πρακτικό διαμεσολάβησης εκτελεστό τίτλο** (αρ. 904 παρ. 2 εδ. γ' Κ.Πολ.Δ).

παραγραφή των αξιώσεων από την ημερομηνία προσφυγής. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 261 επ. Α.Κ, η διακοπείσα παραγραφή, θα άρχιζε και πάλι από τη σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας ή από την επίδοση δήλωσης υπαναχώρησης από τη διαμεσολάβηση, από οποιοδήποτε από τα μέρη στο άλλο μέρος και τον διαμεσολαβητή ή από την καθ' οιονδήποτε τρόπο κατάργηση της διαμεσολάβησης (**αρ. 9**). Ρυθμίζονταν ζητήματα όπως η αμοιβή του διαμεσολαβητή (*θα βάρυνε κατ' ισομοιρίαν τα μέρη, εκτός αν αυτά συμφωνούσαν διαφορετικά*) και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους ²⁹⁶(**αρ. 10**), ο διορισμός των διαμεσολαβητών μέχρι την έναρξη λειτουργίας του Φορέα Κατάρτισης (του αρ. 4 του Σχεδίου) (**αρ. 11**) και η έναρξη ισχύος του νόμου, η οποία προσδιορίστηκε από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (**αρ. 12**).

II. Ο Ν. 3898/2010 (Σχέδιο Νόμου Νοεμβρίου του 2010)

A. Η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3898/2010

Η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3898/2010 ε μ φ ο ρ ο ύ ν τ α ν από το πνεύμα:

- των (σχετικών) κοινοτικών κειμένων (*Πράσινη Βίβλος του 2002, Πρόταση Οδηγίας του 2004, Οδηγία 2008/52/Ε.Κ*) και
- των (προπαρασκευαστικών του Ν. 3898/2010) Σχεδίων Νόμου του Αυγούστου του 2009 και του Νοεμβρίου του 2010.

Εισαγωγικά, επισημαινόταν ότι στο πλαίσιο μιας σύγχρονης εννόμου τάξεως, κρίνόταν αναγκαίο να προσφέρονται στους πολίτες, περισσότεροι τρόποι επιλύσεως των διαφορών τους, ένας εκ των οποίων είναι και η διαμεσολάβηση, η οποία δεν οδηγεί σε ιδιωτικοποίηση της δικαιοσύνης.

Ακολουθώντας παραδοσιακές εκφραστικές διατυπώσεις ο νομοθέτης όρισε τη διαμεσολάβηση ως μια διαρθρωμένη διαδικασία, ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη θα επιχειρούσαν εκουσίως να επιλύσουν τη διαφορά

²⁹⁶ Το ελάχιστο ποσό της αμοιβής των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών καθοριζόταν στο 1/2 της ωριαίας αμοιβής του διαμεσολαβητή, ενώ σε περίπτωση αίσια έκβασης οι πληρεξούσιοι δικηγόροι θα δικαιούνταν και την αμοιβή του άρθρου 124 του Κώδικα περί Δικηγόρων. Επί μη αποτιμητών σε χρήμα διαφορών θα ίσχυε η συμφωνία των μερών. Η κατά την συμφωνία αυτή αμοιβή δεν θα μπορούσε να είναι κατώτερη της νόμιμης αμοιβής δικηγόρου και για τους δύο (2) βαθμούς δικαιοδοσίας. Τα ανωτέρω δεν θα εφαρμόζονταν για τους δικηγόρους που απασχολούνταν με πάγια περιοδική αμοιβή.

τους, με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Ο διαμεσολαβητής θα είχε ως στόχο να διευκολύνει τα μέρη στην εύρεση κοινά αποδεκτής λύσεως και δεν θα είχε εξουσία να αποφασίζει ο ίδιος για τη διαφορά, ούτε να υποδεικνύει τρόπους επιλύσεως αυτής εκτός εάν τα μέρη του το ζητούσαν.

Ως πλεονεκτήματα του θεσμού αναδεικνύονταν η εχεμύθεια, η διαδικαστική ευελιξία, ο έλεγχος (από τα μέρη) της προόδου της διαδικασίας, η απουσία ρυθμίσεως περί ένδικων μέσων, ο συνυπολογισμός και μη νομικών στοιχείων, που θα εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των μερών και η ένταξη στη διαδικασία και απαιτήσεων, που δεν συνέχονταν με την αρχική διαφορά. Ιδιαίτερη σημασία αποδιδόταν και στην ανάγκη διαφύλαξης της κοινωνικής ειρήνης, η οποία θα επιτυγχανόταν μέσω της σύμμετρης και φιλικής ικανοποίησης των συμφερόντων των μερών και της διάθεσής τους να συνεχίσουν τη συνεργασία τους (επιχειρηματική ή άλλη) προς όφελος των ιδίων και του ευρύτερου επαγγελματικού ή κοινωνικού τους χώρου.

Ο νομοθέτης προέβλεπε ότι ο θεσμός θα απέβαινε προς όφελος όλων των δικαστών, οι οποίοι θα ασχολούνταν, μόνον, με τις υποθέσεις που θα έχρηζαν δικαστικής διερεύνησης, των δικηγόρων, που θα αποκτούσαν πρόσθετη επαγγελματική ύλη και κυρίως, των συμμετεχόντων, οι οποίοι, ακόμη και σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης, θα είχαν προσπαθήσει να κατανοήσουν τις θέσεις των αντιπάλων τους. Ο νόμος θα εφαρμόζονταν τόσο στις εγχώριες όσο και στις διασυνοριακές διαφορές²⁹⁷.

B. Ο Ν. 3898/2010

Αν και η θέσπιση των διατάξεων των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018 με τίτλο «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης» κατήργησαν κάθε αντίθετη διάταξη, ρυθμίζουσα με διαφορετικό τρόπο θέματα σχετικά με τη διαμεσολάβηση (αρ. 205), **κρίνεται απαραίτητο** - για λόγους πληρότητας - να γίνει στο σημείο αυτό

²⁹⁷ Κλαμαρής Ν, «Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επιλύσεως των διαφορών», Τιμητικός Τόμος Μ. Σταθόπουλου Ι, 2010, σ. 1053. Ο κ. Κλαμαρής επισήμανε ότι, απαιτούνταν ενιαίες ρυθμίσεις για τις διασυνοριακές και τις εγχώριες διαφορές, καθόσον διαφορετικά, θα επερχόταν διάσπαση της ενότητας του δικαίου και θα αποφεύγονταν δυσμενείς διακρίσεις ως προς τους χρήστες των υπηρεσιών αυτών και ως προς τους διαμεσολαβητές. Όπως προσθέτει, η άποψη αυτή αντανάκλα την κρατούσα άποψη της ελληνικής και της γερμανικής θεωρίας.

για α π λ ή αναφορά στο κείμενο του Ν. 3898/2010, *όπως (αυτό) συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε, έως και τη θέσπιση των διατάξεων των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018*. Η θεωρητική ανάπτυξη κάποιων ζητημάτων ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου²⁹⁸ θα γίνει - για συστηματικούς λόγους - με ενιαίο τρόπο κατά την παρουσίαση του ισχύοντος δικαίου.

Ο Ν. 3898/2010 αποτέλεσε το πρώτο κανονιστικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση στη χώρα μας. Τη θέσπισή του ακολούθησε η έκδοση του προβλεπομένου (στο αρ. 5 παρ. 2 αυτού) **Προεδρικού Διατάγματος (123/2011)** και των οριζόμενων (στα άρθρα 5 παρ. 3, 6 παρ. 2, 3 και 5, 7 παρ. 2, 9 παρ. 2 και 12 παρ. 3 αυτού) **Υπουργικών Αποφάσεων**. Δεν έλειψαν και οι τροποποιήσεις αυτού, άλλες σχετικές με τη λειτουργία της διαμεσολάβησης²⁹⁹, άλλες σχετικές με τεχνικής φύσεως ζητήματα³⁰⁰.

Με το άρθρο 1 με τίτλο «Σκοπός» ορίζεται ότι «ο νόμος αυτός έχει σκοπό: α) την προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις διασυννοριακών διαφορών και β) τη θεσμοθέτηση εθνικών διαδικασιών διαμεσολάβησης».

Οι διατάξεις του παρόντος **διατηρούνται σε ισχύ** με τη διάταξη του άρθρου 205 του Ν. 4512/2018.

Με το άρθρο 2 με τίτλο «Υπαγόμενες διαφορές» οριζόταν ότι «Διαφορές ιδιωτικού δικαίου μπορούν να υπαχθούν σε διαμεσολάβηση με συμφωνία των μερών, αν αυτά έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς. Η συμφωνία υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση αποδεικνύεται με έγγραφο ή από τα πρακτικά του δικαστηρίου στην περίπτωση της παραγράφου 2 του άρθρου 3 και διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις».

Με το άρθρο 3 με τίτλο «Προσφυγή στη διαμεσολάβηση» οριζόταν ότι «**Ι. Διαμεσολάβηση είναι δυνατή:** α) αν τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης πριν ή κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας, β) αν κληθούν να

²⁹⁸ Όπως η έννοια της ιδιωτικής διαφοράς, η νομική φύση της συμφωνίας προσφυγής στη διαμεσολάβηση, η διακοπή/αναστολή παραγραφής, η εκτελεστότητα της τελικής συμφωνίας κ.λ.π.

²⁹⁹ αρ. 1 παρ. ΙΕ, υποπαρ. ΙΕ2 του Ν. 4254/2014.

³⁰⁰ αρ. 112 παρ. 2, 3 Ν. 4055/2012, 28 παρ. 2 Ν. 4058/2012, αρ. 16 παρ. 9 της με αριθμό 4.12.2012 Π.Ν.Π, αρ. 40 παρ. 9 Ν. 4111/2013.

προσφύγουν στη διαμεσολάβηση σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, γ) αν διαταχθεί διαμεσολάβηση από δικαστήριο άλλου κράτους - μέλους ή δ) αν επιβάλλεται υποχρεωτικά διαμεσολάβηση με νόμο. Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση αποκλείει προσωρινά και μέχρι περατώσεώς της, τη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων. 2. Το δικαστήριο στο οποίο είναι εκκρεμής η υπόθεση μπορεί σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση για να επιλύσουν τη διαφορά. Εφόσον τα μέρη συμφωνούν το δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου».

Με το άρθρο 4 με τίτλο «Ορισμοί» ορίζεται ότι «Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί: α) Ως διασυνοριακή διαφορά νοείται εκείνη κατά την οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη κατοικεί μονίμως ή διαμένει συνήθως σε κράτος - μέλος διαφορετικό από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους κατά την ημερομηνία στην οποία: αα) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαδικασία διαμεσολάβησης αφότου ανέκυψε η διαφορά· ββ) διετάχθη η διαμεσολάβηση από δικαστήριο κράτους - μέλους· γγ) υφίσταται υποχρέωση διαμεσολάβησης δυνάμει του εθνικού δικαίου ή δδ) κληθούν τα μέρη για τους σκοπούς της παραγράφου 2 του άρθρου 3. Για τους σκοπούς των άρθρων 10 και 11, ως διασυνοριακή διαφορά νοείται και εκείνη για την οποία αρχίζουν δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία ύστερα από διαμεσολάβηση μεταξύ των μερών σε κράτος - μέλος άλλο από εκείνο της μόνιμης κατοικίας ή συνήθους διαμονής των μερών, κατά την προβλεπόμενη στην κατά τα ανωτέρω περίπτωση α' υποστοιχεία αα, ββ ή γγ ημερομηνία. Η έννοια της κατοικίας προσδιορίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 59 και 60 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001. β) Ως διαμεσολάβηση νοείται διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς επιχειρούν εκουσίως να επιλύσουν με συμφωνία τη διαφορά αυτή με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Στην έννοια αυτή δεν περιλαμβάνεται η απόπειρα συμβιβασμού που γίνεται από τον ειρηνοδίκη ή το δικαστήριο κατά τη διάρκεια της δίκης, σύμφωνα με τα άρθρα 208 επ. και 233 παράγραφος 2 ΚΠολΔ. γ) Ως διαμεσολαβητής νοείται τρίτο σε σχέση με τους διαδίκους πρόσωπο, από το οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι

δικηγόρος διαπιστευμένος ως διαμεσολαβητής κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 7. Αν πρόκειται για διασυνοριακή διαφορά κατά την έννοια της περίπτωσης α' του παρόντος άρθρου, τα μέρη μπορούν να ορίσουν διαπιστευμένο διαμεσολαβητή που δεν έχει τη δικηγορική ιδιότητα».

Η περίπτωση γ) του άρθρου 4 ήγειρε αντιδράσεις, αφού περιόριζε την απόκτηση της ιδιότητας του διαμεσολαβητή εγχώριων διαφορών **μόνον σε δικηγόρους** διαπιστευμένους ως διαμεσολαβητές, κατά το οριζόμενα στο άρθρο 7 του Ν. 3898/2010. Παρά τα αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα της επιλογής ενός δικηγόρου - διαμεσολαβητή, όπως αυτά εξηγούνται στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3898/2010 και υποστηρίζονται από σημαντικό μέρος της θεωρίας, ο **περιορισμός αυτός καταργήθηκε**, αφού ο έλληνας νομοθέτης έπρεπε να συμμορφωθεί με τη σχετική ρύθμιση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, η οποία **δ ε ν έ τ α σ σ ε ανάλογο περιορισμό, ως προς την ιδιότητα του διαμεσολαβητή εγχώριων διαφορών**. Ούτω, με το **άρθρο 1 παρ. ΙΕ', υποπαρ. Ι Ε 2 του Ν. 4254/2014**, η περίπτωση γ) του άρθρου 4 του Ν. 3898/2010 αντικαταστάθηκε ως εξής: «γ) Ως διαμεσολαβητής νοείται τρίτο σε σχέση με τα μέρη πρόσωπο, διαπιστευμένο ως διαμεσολαβητής κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 7, από το οποίο ζητείται να αναλάβει διαμεσολάβηση με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, α ν ε ξ α ρ τ ή τ ω ς του τρόπου με τον οποίο ορίστηκε ή ανέλαβε να τελέσει την εν λόγω διαμεσολάβηση».

Με το άρθρο 5 με τίτλο «Φορείς Κατάρτισης» οριζόταν ότι «**Ι. Φορείς κατάρτισης διαμεσολαβητών** μπορούν να είναι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες που συνιστούν από κοινού ένας τουλάχιστον δικηγορικός σύλλογος και ένα τουλάχιστον από τα επιμελητήρια της Χώρας και λειτουργούν μετά τη χορήγηση άδειας από την υπηρεσία του άρθρου 7.

2. Με προεδρικό διάταγμα³⁰¹, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οικονομίας,

³⁰¹ Με το **π.δ 123/2011** ορίστηκε ότι ο Φορέας Κατάρτισης Διαμεσολαβητών θα υπέβαλε στην Γενική Διεύθυνση Διοίκησης Δικαιοσύνης σφραγισμένο φάκελο - αλλά και σε ηλεκτρονική μορφή - την αίτησή του συνοδευόμενη από τα απαραίτητα δικαιολογητικά (αρ. 3 π.δ 123/2011). Εν συνεχεία καθορίζονταν το περιεχόμενο και η ελάχιστη διάρκεια της βασικής εκπαίδευσης (σαράντα (40) ώρες) και μετεκπαίδευσης (δέκα (10) ώρες) (αρ. 4 π.δ 123/2011), τα προσόντα των εκπαιδευτών (διαπίστευση, εκπαίδευση τουλάχιστον σαράντα ωρών, πενταετή εμπειρία, μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα ή διακόσιες (200) ώρες πιστοποιημένης εκπαίδευσης στην διαμεσολάβηση) (αρ. 5 π.δ 123/2011) και των υποψηφίων διαμεσολαβητών στις τεχνικές της διαμεσολάβησης (εάν ήταν δικηγόροι να μην είχαν

Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Παιδείας, Δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, καθορίζονται ειδικότερα οι όροι και προϋποθέσεις αδειοδότησης και λειτουργίας των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών, το περιεχόμενο των σχετικών προγραμμάτων βασικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και μετεκπαίδευσης, η διάρκειά τους, ο τόπος διεξαγωγής τους, τα προσόντα των εκπαιδευτών, ο αριθμός των συμμετεχόντων, καθώς και οι κυρώσεις που επιβάλλονται στους φορείς κατάρτισης διαμεσολαβητών, σε περίπτωση μη τήρησης των υποχρεώσεών τους. Οι κυρώσεις αυτές είναι χρηματικό πρόστιμο ή προσωρινή ή οριστική ανάκληση της άδειας λειτουργίας τους. Τα κριτήρια επιλογής και επιμέτρησης των κυρώσεων θα καθορισθούν με το ανωτέρω προεδρικό διάταγμα.

3. Για την χορήγηση άδειας ίδρυσης, οι φορείς κατάρτισης της παραγράφου 1 καταθέτουν παράβολο υπέρ του Δημοσίου, το ύψος και η αναπροσαρμογή του οποίου καθορίζονται με κοινή απόφαση³⁰² των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

Με το άρθρο 6 με τίτλο «Φορέας Πιστοποίησης» οριζόταν ότι «1. Συνιστάται «Επιτροπή Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών» υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Στην αρμοδιότητα της Επιτροπής υπάγονται ιδίως η πιστοποίηση των υποψήφιων διαμεσολαβητών, ο έλεγχος για την τήρηση των υποχρεώσεων των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών, ο έλεγχος της συμμόρφωσης των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών προς τον Κώδικα Δεοντολογίας, καθώς και η εισήγηση προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την επιβολή των κυρώσεων που προβλέπονται στα άρθρα 5 και 7. Η Επιτροπή συγκροτείται από τον πρόεδρο και τέσσερα (4) μέλη, καθώς και από ισάριθμους αναπληρωτές τους. Η θητεία τους είναι τριετής.

2. Με απόφαση³⁰³ του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ορίζονται ως πρόεδρος και μέλη της Επιτροπής με τους αναπληρωτές

καταδικασθεί αμετάκλητα για κακούργημα ή πλημμέλημα ή να μην τους είχε υποβληθεί πειθαρχική ποινή, ενώ εάν δεν ήταν δικηγόροι να έχουν τίτλο σπουδών Α.Ε.Ι και να μην έχουν ανάλογες ποινικές καταδίκες) (αρ. 6 Ν. 3898/2010), ο χώρος εκπαίδευσης και ο εξοπλισμός αυτού (αρ. 7 π.δ 123/2011), το σύστημα ελέγχου και αξιολόγησης των εκπαιδευομένων (αρ. 8 π.δ 123/2011), οι κυρώσεις σε περίπτωση που κατατέθηκαν ψευδή στοιχεία ή απεκρύφθησαν τα αληθή (αρ. 10 π.δ 123/2011), το περιεχόμενο της βασικής εκπαίδευσης και κατάρτισης διαμεσολαβητών (αρ. 11 π.δ 123/2011).

³⁰² Κ.Υ.Α 85485/18 Σεπτεμβρίου του 2012.

³⁰³ Υ.Α 109087/12 Δεκεμβρίου του 2011.

τους, τρεις (3) διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές με άρτια εκπαίδευση και επαρκή εμπειρία σε θέματα διαμεσολάβησης και δύο (2) δικηγόροι, που υποδεικνύονται από την ολομέλεια των προέδρων των δικηγορικών συλλόγων. Ο πρόεδρος και τα μέλη της Επιτροπής λαμβάνουν αποζημίωση ανά συνεδρίαση που καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Η πιστοποίηση των υποψήφιων διαμεσολαβητών γίνεται ύστερα από εξετάσεις ενώπιον επιτροπής εξέτασεων, στην οποία συμμετέχουν δύο μέλη της Επιτροπής της παραγράφου 1, τα οποία ορίζει ο πρόεδρος αυτής, και ένας δικαστικός λειτουργός, ο οποίος ορίζεται σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 41 του ν. 1756/1988 και προεδρεύει της εν λόγω επιτροπής. Αυτή ελέγχει αν ο υποψήφιος διαθέτει τις γνώσεις, δεξιότητες και επαρκή εκπαίδευση από τους φορείς κατάρτισης του άρθρου 5, για να παρέχει υπηρεσίες διαμεσολάβησης και η απόφασή της είναι έγγραφη και πλήρως αιτιολογημένη. Για τη γραμματειακή υποστήριξη του έργου της Επιτροπής της παραγράφου 1 και της επιτροπής εξέτασεων, η Ολομέλεια των Δικηγορικών Συλλόγων υποχρεούται να διαθέτει το προσωπικό που προβλέπεται στον Κανονισμό της παραγράφου 5 του παρόντος άρθρου. Με κοινή απόφαση³⁰⁴ των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καθορίζονται: α) ο τρόπος και το ύψος της αμοιβής των μελών της επιτροπής εξέτασεων, β) τα εξέταστρα που προκαταβάλλονται με παράβολο από τους υποψηφίους στην επιτροπή εξέτασεων.

4. Η απόφαση της Επιτροπής της παραγράφου 1 για την πιστοποίηση ή μη των διαμεσολαβητών είναι έγγραφη και εκδίδεται σύμφωνα με την απόφαση της επιτροπής εξέτασεων.

5. Με απόφαση³⁰⁵ του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: α) εγκρίνεται ο Κανονισμός λειτουργίας της Επιτροπής της παραγράφου 1 και της επιτροπής εξέτασεων, β) καθορίζονται ειδικότερα η διαδικασία, ο τρόπος, τα κριτήρια, οι όροι και οι προϋποθέσεις εξέτασης των υποψήφιων διαμεσολαβητών ενώπιον της επιτροπής εξέτασεων, γ) καθορίζεται η διαδικασία ελέγχου των φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και δ) ρυθμίζεται κάθε σχετικό θέμα».

³⁰⁴ Κ.Υ.Α 85485/18 Σεπτεμβρίου του 2012.

³⁰⁵ Υ.Α 34801/24 Απριλίου του 2012 και 34802/26 Απριλίου του 2012.

Με τους νόμους Ν. 4055/2012 και Ν. 4058/2012 ορίστηκε ότι το βάρος της αποζημίωσης, ανά συνεδρίαση, του Προέδρου και των μελών την Επιτροπής του άρθρου 6 παρ. 2 in fine του Ν. 3898/2010 (αρ. 112 παρ. 2 Ν. 4055/2012 και αρ. 28 παρ. 2 Ν. 4058/2012) και το βάρος της αμοιβής των μελών της επιτροπής εξετάσεων του άρθρου 6 παρ. 3 in fine του Ν. 3898/2010 (αρ. 112 παρ. 3 Ν.4055/2012 και αρ. 28 παρ. 2 Ν. 4058/2012) θα βάρυναν τον προϋπολογισμό του Ταμείου Χρηματοδότησεως Δικαστικών Κτιρίων. Προσετέθη, λοιπόν, στο άρθρο 6 παρ. 2 του Ν. 3898/2010 τελευταίο εδάφιο, ορίζον ότι «*Η ως άνω αποζημίωση βαρύνει τον προϋπολογισμό του Ταμείου Χρηματοδότησεως Δικαστικών Κτιρίων*», ενώ στο άρθρο 6 παρ. 3 του Ν. 3898/2010 συμπληρώθηκε στο προετελευταίο εδάφιο - στην υποπερίπτωση α) - η φράση «*η οποία αμοιβή βαρύνει τον προϋπολογισμό του Ταμείου Χρηματοδότησεως Δικαστικών Κτιρίων*».

Με το άρθρο 7 με τίτλο «*Διαπίστευση*» οριζόταν ότι «**1.** Το Τμήμα Δικηγορικού Λειτουργήματος και Δικαστικών Επιμελητών που ανήκει στη Γενική Διεύθυνση Διοίκησης Δικαιοσύνης του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι αρμόδιο για τη διαπίστευση των διαμεσολαβητών και την έκδοση των διοικητικών πράξεων που είναι αναγκαίες για την διαπίστευση, μεριμνά δε για την σύνταξη πινάκων των αδειοδοτούμενων φορέων κατάρτισης διαμεσολαβητών και των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών και την διανομή των πινάκων αυτών στα δικαστήρια.

2. Με απόφαση ³⁰⁶ του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: α) καθορίζονται οι ειδικότεροι όροι και προϋποθέσεις για την διαπίστευση των διαμεσολαβητών, καθώς και η διαδικασία αναγνώρισης του τίτλου διαπίστευσης που έχουν λάβει οι διαμεσολαβητές σε άλλο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την αναγνώριση αυτή, καθώς και για την προσωρινή ή οριστική ανάκληση της διαπίστευσης απαιτείται προηγουμένως η σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 6 παράγραφος 1, β) θεσπίζεται Κώδικας Δεοντολογίας για τους διαπιστευμένους διαμεσολαβητές, γ) προβλέπονται οι ειδικότερες προϋποθέσεις για την επιβολή κυρώσεων από την παράβαση των ρυθμίσεων του ανωτέρου Κώδικα. Οι κυρώσεις αυτές που επιβάλλονται ύστερα από την σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής του άρθρου 6 παράγραφος 1, είναι η προσωρινή ή οριστική ανάκληση της διαπίστευσης και δ) ρυθμίζεται κάθε σχετικό θέμα».

³⁰⁶ Υ.Α 109088/12 Δεκεμβρίου του 2011.

Δυνάμει του άρθρου 7 παρ. 2, εξεδόθη η υπ' αριθμόν 109088/12 Δεκεμβρίου του 2011 υπουργική απόφαση (Υ.Α) και θεσπίσθηκε ο **Κώδικας Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών (εφεξής Κ.Δ.Δ.Δ)**, ο οποίος **ακολούθησε το πρότυπο του Ε.Κ.Δ.Δ.** Ωστόσο, ο Κ.Δ.Δ.Δ διαφοροποιείται από τον Ε.Κ.Δ.Δ, στο ότι ο δεύτερος δεν έχει δεσμευτική ισχύ, ενώ ο πρώτος είναι νόμος του Κράτους και επομένως η συμμόρφωση με τις διατάξεις του είναι υποχρεωτική. Η παραβίαση του Κ.Δ.Δ.Δ συνεπάγεται κυρώσεις, οι οποίες, εάν αφορούν στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή, μπορούν να οδηγήσουν ακόμη και σε ανάκληση της διαπίστευσής του (αρ. 5 του Ν. 3898/2010). Ο Κ.Δ.Δ.Δ αποτελείται από πέντε (5) άρθρα. Στο άρθρο 1 ιδρύεται υποχρέωση διαρκούς ενημέρωσης και εκπαίδευσης του διαμεσολαβητή και καθορίζονται ζητήματα σχετικά με τον διορισμό του και την προώθηση των υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Στο άρθρο 2 γίνεται αναφορά στην ανεξαρτησία ³⁰⁷ (ουδετερότητα) και την αμεροληψία ³⁰⁸ του (αρ. 2 παρ. 1 και αρ. 2 παρ. 2). Στο άρθρο 3 γίνεται αναφορά στη συμφωνία προσφυγής στη διαμεσολάβηση, στη διευθέτηση της διαφοράς και στην αμοιβή του διαμεσολαβητή. Στο άρθρο 4 ιδρύεται υποχρέωση εχεμύθειας του διαμεσολαβητή ³⁰⁹ και στο άρθρο 5 προβλέπονται

³⁰⁷ Ο **ανεξάρτητος** διαμεσολαβητής πρέπει να συμπεριφέρεται με τρόπο που να επιβεβαιώνει, συνεχώς, την ανεξαρτησία του. Εάν θεωρεί ότι κάποιο γεγονός μπορεί να τον επηρεάσει, πρέπει, άμεσα, να το αποκαλύπτει στα μέρη. Σε μια τέτοια περίπτωση, μόνο με τη ρητή συναίνεση των μερών μπορεί να συνεχίσει το έργο του. Πάντως εάν ο διαμεσολαβητής θεωρεί ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί στην αποστολή του, πρέπει να παραιτηθεί, ακόμη και εάν τα μέρη επιθυμούν να συνεχίσει το έργο του.

³⁰⁸ Ο **αμερόληπτος** διαμεσολαβητής πρέπει να παραμένει ανεπηρέαστος από τυχόν συναισθήματα ή εντυπώσεις συμπάθειας προς τα μέρη και εάν δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας απειλείται με την επιβολή κυρώσεων (αρ. 5 Κ.Δ.Δ.Δ).

³⁰⁹ **Αυλογιάρης Ε**, «Κώδικας Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών, Νομική διάσταση - Ηθικά διλήμματα», Ε.Ευρ.Δ 4, 2013, σ. 448. Η υποχρέωση εχεμύθειας συνίσταται **πρώτον** στην υποχρέωσή του να τηρεί εχεμύθη στάση ως προς το αυτοτελές γεγονός της ύπαρξης ή μη διαδικασίας διαμεσολάβησης και ειδικότερα να τηρεί «**απόρρητες όλες τις πληροφορίες, οι οποίες έχουν προκύψει εκ της διαμεσολάβησης ή σε σχέση με αυτήν, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι πρόκειται να διεξαχθεί ή έχει διεξαχθεί διαμεσολάβηση, εκτός εάν είναι υποχρεωμένος να πράξει αλλιώς, εξαιτίας διατάξεως νόμου ή για λόγους δημόσιας τάξεως**» και **δεύτερον** στην υποχρέωσή του να διατηρεί την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που του κοινολογούνται «**εκτός εάν παρέχεται σχετική συγκατάθεση ή η κοινολόγηση της εκάστοτε πληροφορίας είναι υποχρεωτική βάση νόμου**». **Άρρηκτα συνδεδεμένη** με την υποχρέωση εμπιστευτικότητας είναι και η αρχή της εμπιστοσύνης. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να εξασφαλίσει την εμπιστοσύνη των μερών, ώστε με τη σειρά τους αυτά να

κυρώσεις (σε περίπτωση παραβίασης των υποχρεώσεων που επιβάλλονται από τον Κώδικα Δεοντολογίας), οι οποίες επιβάλλονται από τον Υπουργό Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αφού βέβαια προηγουμένως έχει λάβει τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Πιστοποίησης Διαμεσολαβητών. Οι κυρώσεις αυτές - ανάλογα με τη βαρύτητα της παραβάσεως ή την καθ' υποτροπή συμπεριφορά του διαμεσολαβητή - αφορούν την οριστική ή προσωρινή ανάκληση της διαπίστευσής του.

Με το άρθρο 8 με τίτλο «Διαδικασία» οριζόταν ότι «**1.** Στη διαδικασία της διαμεσολάβησης τα μέρη ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος ή ο εκπρόσωπός τους, όταν πρόκειται για νομικά πρόσωπα, παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο. **2.** Ο διαμεσολαβητής ορίζεται από τα μέρη ή από τρίτο πρόσωπο της επιλογής τους. **3.** Η διαδικασία της διαμεσολάβησης καθορίζεται από τον διαμεσολαβητή σε συνεννόηση με τα μέρη, τα οποία μπορούν να τερματίσουν την διαδικασία διαμεσολάβησης οποτεδήποτε επιθυμούν. Η διαδικασία της διαμεσολάβησης έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα και δεν τηρούνται πρακτικά. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να επικοινωνεί και να συναντάται στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης με καθένα από τα μέρη. Πληροφορίες που αντλεί ο διαμεσολαβητής κατά τις επαφές αυτές με το ένα μέρος δεν κοινολογούνται στο άλλο μέρος χωρίς την σύμφωνη γνώμη του. **4.** Ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωμένος να δεχθεί τον διορισμό του και ευθύνεται κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης μόνο για δόλο».

Με το άρθρο 9 με τίτλο «Εκτελεστικότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση» οριζόταν ότι «**1.** Ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό διαμεσολάβησης που πρέπει να περιέχει: α) το όνομα και το επώνυμο του διαμεσολαβητή, β) τον τόπο και τον χρόνο της διαμεσολάβησης, γ) τα ονόματα και τα επώνυμα εκείνων που έλαβαν μέρος στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, δ) τη συμφωνία για την διαμεσολάβηση, με βάση την οποία διεξήχθη η διαμεσολάβηση, ε) την συμφωνία στην οποία κατέληξαν τα μέρη κατά τη διαμεσολάβηση ή την διαπίστωση

του εκμυστηρευθούν σημαντικές πληροφορίες, τις οποίες στην συνέχεια, θα περιβάλλει με απόλυτη εχεμύθεια. Άμεσα συνυφασμένη με την έννοια της εμπιστοσύνης και της εχεμύθειας είναι και η έννοια του απορρήτου (αρ. 10) σύμφωνα με την οποία ο διαμεσολαβητής και οι λοιποί συμμετέχοντες είναι υποχρεωμένοι να μην αποκαλύπτουν οποιοδήποτε στοιχείο σχετικά με την διαμεσολάβηση, με μοναδική εξαίρεση, τις περιπτώσεις που η αποκάλυψη επιβάλλεται από κανόνες δημοσίας τάξεως (προστασία ανηλίκων ή για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ακεραιότητα ή η ψυχική υγεία προσώπου).

της αποτυχίας της διαμεσολάβησης, καθώς και την αιτία της διαφοράς. 2. Μετά το πέρας της διαδικασίας διαμεσολάβησης το πρακτικό υπογράφεται από το διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους. Το πρωτότυπο αυτού κατατίθεται, εφόσον ένα τουλάχιστον των μερών το ζητήσει, με επιμέλεια του διαμεσολαβητή στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου της περιφέρειας, όπου διεξήχθη η διαμεσολάβηση. Κατά την κατάθεση, ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει παράβολο υπέρ του Δημοσίου, το ύψος και η αναπροσαρμογή του οποίου καθορίζονται με κοινή απόφαση ³¹⁰ των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Σε περίπτωση αποτυχίας της διαμεσολάβησης το πρακτικό μπορεί να υπογράφεται μόνο από το διαμεσολαβητή. 3. Από την κατάθεση στη γραμματεία του μονομελούς πρωτοδικείου το πρακτικό διαμεσολάβησης, εφόσον περιέχει συμφωνία των μερών για ύπαρξη αξίωσης που μπορεί να εκτελεσθεί αναγκαστικά, αποτελεί εκτελεστό τίτλο σύμφωνα με το άρθρο 904 παράγραφος 2 εδάφιο γ'ΚΠολΔ».

Με το άρθρο 10 με τίτλο «Απόρρητο της διαμεσολάβησης» οριζόταν ότι «Η διαμεσολάβηση πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζει το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας. Τα μέρη, εφόσον το επιθυμούν, δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν και το απόρρητο του περιεχομένου της συμφωνίας, στην οποία ενδέχεται να καταλήξουν κατά τη διαμεσολάβηση, εκτός αν η κοινολόγηση του περιεχομένου της εν λόγω συμφωνίας είναι απαραίτητη για την εκτέλεση αυτής, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3. Οι διαμεσολαβητές, τα μέρη, οι πληρεξούσιοι αυτών και όσοι άλλοι συμμετέχουν στην διαδικασία διαμεσολάβησης δεν εξετάζονται ως μάρτυρες. Όλοι οι ανωτέρω δεν υποχρεούνται να προσκομίσουν σε επακολουθούσες δίκες ή διαιτησίες στοιχεία που προκύπτουν από διαδικασία διαμεσολάβησης ή έχουν σχέση με αυτήν, παρά μόνο εφόσον τούτο επιβάλλεται από κανόνες δημόσιας τάξης, κυρίως για να εξασφαλιστεί η προστασία των ανηλίκων ή για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ακεραιότητα ή ψυχική υγεία προσώπου».

Με το άρθρο 11 με τίτλο «Αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και τις αποσβεστικές προθεσμίες» οριζόταν ότι «Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση κατά τις

³¹⁰ Κ.Υ.Α 85485/18 Σεπτεμβρίου του 2012.

διατάξεις του άρθρου 3 διακόπτει την παραγραφή και την αποσβεστική προθεσμία ασκήσεως των αξιώσεων, καθόλη την διάρκεια της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261 επ. ΑΚ η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που διακόπηκαν αρχίζουν και πάλι από τη σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης ή από την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από τη διαμεσολάβηση από εκάτερο των μερών στο άλλο μέρος και το διαμεσολαβητή ή της με οποιονδήποτε τρόπο κατάργησης της διαμεσολάβησης».

Με το άρθρο 12 με τίτλο «Αμοιβές» οριζόταν ότι «1. Ο διαμεσολαβητής αμείβεται με ωριαία αντιμισθία και για 24 κατ' ανώτατο όριο ώρες, στις οποίες περιλαμβάνεται και ο χρόνος προετοιμασίας του για τη διαδικασία της διαμεσολάβησης. Τα μέρη και ο διαμεσολαβητής μπορούν να συμφωνήσουν διαφορετικό τρόπο αμοιβής. 2. Η αμοιβή του διαμεσολαβητή βαρύνει τα μέρη κατ' ισομοιρία, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Κάθε μέρος βαρύνεται με την αμοιβή του πληρεξούσιου δικηγόρου του. 3. Το ύψος της ωριαίας αντιμισθίας της παραγράφου 1 καθορίζεται και αναπροσαρμόζεται με απόφαση ³¹¹ του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

Με το άρθρο 13 με τίτλο «Ενημέρωση κοινού» οριζόταν ότι «Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων φροντίζει με κάθε πρόσφορο μέσο, ιδίως μέσω του Διαδικτύου, να παρέχεται πληροφόρηση στο ευρύ κοινό σχετικά με τον τρόπο πρόσβασης σε διαμεσολαβητές».

Με το άρθρο 14 με τίτλο «Μεταβατική διάταξη» οριζόταν ότι «Στην πρώτη σύνθεση της Επιτροπής του άρθρου 6 παράγραφος 1 μπορούν να ορισθούν, κατ' εξαίρεση των όσων προβλέπονται στο άρθρο 7 παράγραφος 2, διαμεσολαβητές που έχουν λάβει τίτλο διαπίστευσης σε άλλο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Η μοναδική παράγραφος του άρθρου 14 συμπληρώθηκε με τρεις (3) ακόμη παραγράφους. Ειδικότερα, με το άρθρο 16 παρ. 9 της με αριθμό 4 Δεκεμβρίου του 2012 Π.Ν.Π και με το άρθρο 40 παρ. 9 του Ν. 4111/2013 προσετέθησαν

η παράγραφος 2^{^^^}, η οποία όριζε ότι «Επιτρέπεται η αναγνώριση τίτλου διαπίστευσης διαμεσολαβητή που έχει αποκτηθεί από φορέα κατάρτισης αλλοδαπής προέλευσης κατόπιν εκπαίδευσης ετών, χωρίς τις προϋποθέσεις της υπουργικής

³¹¹ Υ.Α 1460/13 Φεβρουαρίου του 2012. Το ύψος της ωριαίας αντιμισθίας του διαμεσολαβητή προσδιορίστηκε στο ποσό των 100,00 €.

απόφασης για την κράτηση στις αγροτικές φυλακές, εφόσον υπάρχει επαρκής χώρος και συντρέχουν λόγοι αποσυμφόρησης των υπόλοιπων καταστημάτων κράτησης της χώρας λόγω υπερσυνωστισμού κρατουμένων»

και η παρ. 2, η οποία όριζε ότι «Επιτρέπεται η αναγνώριση τίτλου διαπίστευσης διαμεσολαβητή που έχει αποκτηθεί από φορέα κατάρτισης αλλοδαπής προέλευσης κατόπιν εκπαίδευσης παρασχεθείσας στην Ελλάδα, εφόσον ο τίτλος αυτός αποκτήθηκε μέχρι την αδειοδότηση και έναρξη λειτουργίας φορέα ή φορέων κατάρτισης του άρθρου 5 του Ν. 3898/2010 και σε κάθε περίπτωση μέχρι την 31 Δεκεμβρίου 2012».

Με το άρθρο 16 παρ. 9 της με αριθμό 4 Δεκεμβρίου του 2012 Π.Ν.Π προσετέθη και παράγραφος 3, ορίζουσα ότι «Αιτήσεις αναγνώρισης τίτλων διαπίστευσης διαμεσολαβητών, που έχουν υποβληθεί στην Επιτροπή του άρθρου 6 του Ν. 3898/2010 και εκκρεμούν κατά την έναρξη ισχύος της παρούσας διάταξης θα εξετασθούν σύμφωνα με το νόμο».

Με το άρθρο 15 με τίτλο «Έναρξη ισχύος» οριζόταν ότι «Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από την δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως».

2. Οι διατάξεις των άρθρων 178 έως 206 του Ν. 4512/2018 «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης» - Ισχύον δίκαιο

Η περιορισμένη εφαρμογή του Ν. 3898/2010, σχεδόν οκτώ (8) έτη μετά τη δημοσίευσή του (15 Δεκεμβρίου του 2010), ήταν μάλλον **αναμενόμενη**. Όπως συνέβη στις περισσότερες χώρες - ακόμη και στην «κοιτίδα» της διαμεσολάβησης τις Η.Π.Α - έτσι και στην χώρα μας, η διαμεσολάβηση αντιμετωπίστηκε με επιφυλακτικότητα. Ωστόσο:

- η δημιουργία (από το 2010 έως σήμερα) ενός οργανωμένου και **ποιοτικού** θεσμικού πλαισίου (ίδρυση κέντρων διαμεσολάβησης, εκπαίδευση και διαπίστευση σημαντικού αριθμού διαμεσολαβητών κ.λ.π) **σε συνδυασμό με**
- το (απευκτέο) ενδεχόμενο να α τ ο ν ή σ ε ι το ενδιαφέρον και να διαψευσθούν πρόωρα οι προσδοκίες για την αδιαμφισβήτητη δυναμική της διαμεσολάβησης

προώθησαν σημαντικές νομοθετικές εξελίξεις, οι οποίες είχαν ως στόχο να ταράξουν τα όποια «**λιμνάζοντα ύδατα**»³¹².

³¹² Ο χαρακτηρισμός «λιμνάζοντα ύδατα» αφορά τη στασιμότητα διαδόσεως του θεσμού και όχι τις σημαντικές προσπάθειες όσων «έστησαν» το πλαίσιο του θεσμού στη χώρα μας (δικηγόρων,

Η πιο πρόσφατη νομοθετική εξέλιξη έλαβε χώρα στις 17 Ιανουαρίου του 2018, όταν και δημοσιεύθηκε ο (εκτενής) Ν. 4512/2018 ³¹³, ο οποίος στο Τμήμα Γ', προέβλεψε Κεφάλαιο Β' με τίτλο «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης», αποτελούμενο από τρία (3) Υποκεφάλαια (Α', Β', Γ'), αναλυόμενα σε είκοσι οκτώ (28) άρθρα (αρ. 178 - 206).

Το νέο κανονιστικό πλαίσιο ρυθμίζει με κάποιες διαφοροποιήσεις βασικά ζητήματα, που προβλέπονταν και στο προϊσχύσαν δίκαιο (Ν. 3898/2010), ενώ εισάγει και κάποιες «*τολμηρές*» καινοτομίες. Η παρουσίαση του ισχύοντος δικαίου θα συνοδεύεται, όποτε κρίνεται απαραίτητο, από αναφορές στο προϊσχύσαν δίκαιο.

I. Σκοπός νόμου (αρ. 178)

Σύμφωνα με το άρθρο 178 με τίτλο «*Σκοπός*», ως σκοπός του Κεφαλαίου Β' ορίζεται η ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και η (περαιτέρω) εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου του 2008. Οι διατάξεις του Κεφαλαίου Β' **δεν** εφαρμόζονται στη δικαστική μεσολάβηση (αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ), ενώ σύμφωνα με το άρθρο 205 του Ν. 4512/2018, το άρθρο 178 ισχύει, παράλληλα, με το (και σήμερα ισχύον) άρθρο 1 του Ν. 3898/2010.

II. Ορισμοί (αρ. 179)

Το άρθρο 179 με τίτλο «*Ορισμοί*» αναπαράγει (σχεδόν αυτούσιους) τους ορισμούς του άρθρου 4 του Ν. 3898/2010 (διασυννοριακή διαφορά, διαμεσολάβηση ³¹⁴, διαμεσολαβητής) περιλαμβάνοντας, συμπληρωματικά, και τις έννοιες της ιδιωτικής διαφοράς και των ιδιωτικών δικαιωμάτων.

διαπιστευμένων - σε άλλες χώρες - διαμεσολαβητών, μελών νομοπαρασκευαστικών επιτροπών, υπεύθυνων για την ίδρυση κέντρων διαμεσολάβησης, εκπαιδευτών και άλλων).

³¹³ Φ.Ε.Κ Α 5/17 Ιανουαρίου του 2018 «*Ρυθμίσεις για την εφαρμογή των Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και άλλες διατάξεις*»

³¹⁴ Η χώρα μας έχει υιοθετήσει έναν ορισμό ανάλογο με της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, όπως και η Αυστρία, η Φινλανδία, η Ιταλία, η Μάλτα, η Νορβηγία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία. Διαφορετικούς ορισμούς υιοθετούν χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία, οι Κάτω Χώρες, η Σουηδία.

Ως **διαμεσολάβηση**, λοιπόν, νοείται μια διαρθρωμένη διαδικασία ³¹⁵ ανεξαρτήτως ονομασίας, και με βασικά χαρακτηριστικά την εμπιστευτικότητα, την ιδιωτική αυτονομία, την ουδετερότητα και την αμεροληψία του διαμεσολαβητή, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη επιχειρούν, εκουσίως, με καλόπιστη συμπεριφορά και συναλλακτική ευθύτητα να επιλύσουν με συμφωνία μια διαφορά τους με τη βοήθεια διαμεσολαβητή (αρ. 179 παρ. 2).

Από την διατύπωση του ορισμού, συμπεραίνουμε ότι γίνονται κάποιες πρόσθετες αναφορές (σε σχέση με το προϊσχύσαν δίκαιο) σε βασικά χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης (εμπιστευτικότητα, ιδιωτική αυτονομία, ουδετερότητα, αμεροληψία διαμεσολαβητή) και στον τρόπο συμμετοχής των μερών σε αυτήν (καλόπιστη συμπεριφορά και συναλλακτική ευθύτητα). Οι αναφορές αυτές έχουν μάλλον ως στόχο να **π ρ ο ῖ δ ε ά σ ο υ ν** τους ενδιαφερομένους - εν δυνάμει προσφεύγοντες - για τη λειτουργία του σχετικά άγνωστου θεσμού (στο ευρύ κοινό αλλά και - ως πρόσφατα - σε σημαντικό αριθμό δικηγόρων).

Ως **διαμεσολαβητής** νοείται τρίτο - σε σχέση με τους διαδίκους και τη διαφορά - πρόσωπο, που αναλαμβάνει να διαμεσολαβήσει με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο, διευκολύνοντας τα συμμετέχοντα μέρη να καταλήξουν σε μια κοινά αποδεκτή λύση για τη διαφορά τους. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι νόμιμα διαπιστευμένος στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος - μέλος της Ε.Ε (αρ. 179 παρ. 3) ³¹⁶.

Ως **διασυνοριακή διαφορά** νοείται εκείνη στην οποία τουλάχιστον ένα από τα μέρη κατοικεί μονίμως ή διαμένει, συνήθως, σε κράτος - μέλος διαφορετικό από εκείνο οποιουδήποτε άλλου μέρους κατά την ημερομηνία στην οποία: α) τα μέρη συμφωνούν να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση, αφού ανέκυψε η διαφορά β) έχει διαταχθεί η διαμεσολάβηση από δικαστήριο κράτους - μέλους γ) κατατίθεται ένδικο βοήθημα, για το παραδεκτό της συζήτησης του οποίου, υφίσταται υποχρέωση

³¹⁵ Σύμφωνα με τον κ. Θεοχάρη ο όρος «*διαρθρωμένη διαδικασία*» «δεν αναφέρεται σε διαδικασία παγιωμένη που δεν επιδέχεται τροποποίηση», αλλά περισσότερο έχει σκοπό να διακρίνει τη διαμεσολάβηση από άλλες μορφές Ε.Τ.Ε.Δ, που στερούνται παντελώς συγκεκριμένης διαδικασίας Πάντως, όπως (μάλλον) ορθά παρατηρεί ο καθηγητής κ. Χριστοδούλου πρόκειται για «*αδόκιμο όρο*».

³¹⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 179 της Αιτιολογικής Έκθεσης προς ενοποίηση των κανόνων που διέπουν διαμεσολάβηση στα κράτη - μέλη της Ε.Ε, το έργο του διαμεσολαβητή μπορεί να ανατεθεί σε τρίτο πρόσωπο, που έχει λάβει νόμιμη διαπίστευση από τους αρμόδιους φορείς και δεν απαιτείται να είναι δικηγόρος.

διαμεσολάβησης δυνάμει του εθνικού δικαίου ή δ) κληθούν τα μέρη από αρμόδιο δικαστήριο.

Για τους σκοπούς του Κεφαλαίου Β', ως διασυνοριακή διαφορά νοείται και εκείνη για την οποία **α ρ χ ί ζ ο υ ν** δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία, ύστερα από διαμεσολάβηση μεταξύ των μερών, **σε διαφορετικό κράτος - μέλος** από αυτό της **μόνιμης κατοικίας**³¹⁷ ή της **συνήθους διαμονής** των μερών, κατά την ημερομηνία που προβλέπεται στις περιπτώσεις α', β' ή γ' της παρούσας παραγράφου (αρ. 179 παρ. 4)³¹⁸.

Όπως εξετάσαμε στο αφορόν τις κοινοτικές πρωτοβουλίες «ΜΕΡΟΣ», η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ υιοθέτησε - *κατά τον προσδιορισμό της έννοιας της διασυνοριακής διαφοράς* - το υποκειμενικό κριτήριο, εξετάζοντας τη σύνδεση των μερών με περισσότερα κράτη - μέλη. **Ως (υποκειμενικό) κριτήριο τίθεται αυτό της μόνιμης κατοικίας ή της συνήθους διαμονής** (και όχι άλλα κριτήρια, όπως του τόπου εκπλήρωσης της παροχής). Η ύπαρξη κατοικίας φυσικού προσώπου κρίνεται κατά το εσωτερικό δίκαιο του κράτους - μέλους, στο οποίο ευρίσκεται η κατοικία του (αρ. 62 Καν. 1215/2012).

Όπως γνωρίζουμε, το ελληνικό δίκαιο καθιερώνει την αρχή της **αποκλειστικότητας της κατοικίας** (αρ. 51 β'Α.Κ). Επομένως, σε περίπτωση πολλαπλής κατοικίας, ως «κατοικία» θεωρείται ο τόπος της **κύριας εγκατάστασης**³¹⁹. Σε περίπτωση που κάποιος έχει περισσότερους επαγγελματικούς

³¹⁷ Ως κατοικία ορίζεται ως ο σταθερός νομικός δεσμός ενός προσώπου με τον τόπο της κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του (αρ.51 Α.Κ), δηλαδή όπου ο ενδιαφερόμενος έχει υλική εγκατάσταση, ήτοι μόνιμο κέντρο εγκατάστασης, όπου παραμένει βιοτικά και ασκεί τις προσωπικές, κοινωνικές ή και επαγγελματικές του δραστηριότητες (*corpus*), διαθέτοντας και την ψυχική διάθεση να κατοικεί εκεί μόνιμα (*animus*). Τα δύο (2) αυτά στοιχεία (*corpus και animus*) πρέπει να συντρέχουν **σφραγιστικά και ταυτόχρονα**. Η προσωρινή έλλειψή τους δεν αναιρεί την ύπαρξη κατοικίας.

³¹⁸ Το άρθρο 179 της Αιτιολογικής Έκθεσης παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 6 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ., η οποία επισημαίνει ότι τα πλεονεκτήματα των συμφωνιών διαμεσολάβησης αποτυπώνονται εναργή στις διασυνοριακές διαφορές, καθώς προσφέρονται σε εκούσια εκτέλεση και επιτρέπουν να διατηρηθεί φιλική και βιώσιμη σχέση των μερών.

³¹⁹ Για τον προσδιορισμό της έδρας νομικών προσώπων (αρ. 60 του Καν. 2201/2003) ως κρίσιμη προβλέπεται, διαζευκτικά είτε η **καταστατική έδρα του νομικού προσώπου**, δηλαδή είτε η έδρα που προβλέπεται στην ιδρυτική πράξη του είτε ο τόπος όπου ευρίσκεται η κεντρική διοίκησή του είτε η **κύρια εγκατάστασή του**, δηλαδή το μέρος που εδρεύει πραγματικά η κεντρική διοίκηση του νομικού προσώπου, δηλαδή **ο τόπος όπου λειτουργούν οι παραγωγικοί συντελεστές του**. Ο ευρύς

και προσωπικούς δεσμούς με περισσότερα κράτη - μέλη, ως (επικρατέστερη) κύρια κατοικία, θεωρείται αυτή με την οποία ο ενδιαφερόμενος διατηρεί **προσωπικούς δεσμούς**³²⁰. Το ελληνικό δίκαιο προβλέπει, ως εξαίρεση, και την **πολλαπλή ειδική κατοικία για επαγγελματίες** (αρ. 51 γ' Α.Κ). Εάν ο ενδιαφερόμενος δεν έχει κατοικία, τότε κρίσιμη είναι η **συνήθης διαμονή** του με την έννοια της προσωρινής εγκατάστασης και όχι της μόνιμης.

Στην περίπτωση της διαμεσολάβησης όταν η κατοικία ή ο τόπος της συνήθους διαμονής ή η καταστατική έδρα ενός μέρους ευρίσκεται σε διαφορετικό κράτος - μέλος, σε σχέση με την κατοικία ή τον τόπο συνήθους διαμονής ή την καταστατική έδρα του άλλου μέρους, τότε πρόκειται για διασυνοριακή διαφορά ενώ, όταν ευρίσκεται στο ίδιο κράτος - μέλος, πρόκειται για εγχώρια διαφορά.

Η Οδηγία, υιοθετώντας την «*υπερτείνουσα προσαρμογή στο κοινοτικό δίκαιο*»³²¹, επιτρέπει στα κράτη - μέλη να επεκτείνουν - με όρους ισότητας - την εφαρμογή της διαμεσολάβησης και στις εγχώριες διαφορές.

III. Υπαγόμενες διαφορές (αρ. 180)

Με το άρθρο 180 με τίτλο «*Υπαγόμενες διαφορές*» ορίζεται ότι στη διαδικασία της διαμεσολάβησης μπορούν να υπαχθούν - εκτός από τις διαφορές του αρ. 182 - και οι αστικές και εμπορικές διαφορές ιδιωτικού δικαίου (υφιστάμενες ή μέλλουσες)³²², μετά

εννοιολογικός προσδιορισμός της έννοιας της έδρας εγκολπώνει τις επιλογές όλων των εθνικών εννόμων τάξεων, ούτως ώστε να αποκλείονται τυχόν αποφατικές συγκρούσεις δικαιοδοσίας.

³²⁰ Δ.Ε.Κ C-262/1999 (12 Ιουνίου του 2001) Υπόθεση Λουλουδάκης.

³²¹ Χριστοδούλου Κ.Ν, «*Η Οδηγία 2008/52/ΕΚ για τη διαμεσολάβηση στις ιδιωτικές διαφορές*», Νο.Β 2010, σ. 292. Η «*υπερτείνουσα προσαρμογή στο κοινοτικό δίκαιο*» επιτρέπει στα κράτη - μέλη, όχι μόνο να συμμορφώνονται στις προβλέψεις της Οδηγίας, αλλά **να επεκτείνουν και το πεδίο εφαρμογής της** πέραν των - διαγραφομένων από το κοινοτικό δίκαιο - ορίων.

³²² Το άρθρο 2 παρ. 1 εδ. α' της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ ορίζει ότι η συμφωνία προσφυγής καταρτίζεται **μετά τη γέννηση της διαφοράς**. Η επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη επαναλήφθηκε στο άρθρο 3 παρ. 1 της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν. 3898/2010, το οποίο προέβλεπε ότι προκειμένου τα μέρη να συμφωνήσουν να προσφύγουν, πρέπει να έχουν σαφή και πλήρη γνώση της διαφοράς τους, κατά τις πραγματικές και νομικές διαστάσεις της. Πάντως η παρ. 4 του ίδιου άρθρου ανέφερε ότι λόγω της σημασίας της εθελούσιας υπαγωγής στη διαμεσολάβηση, η συμφωνία πρέπει να επαναλαμβάνεται και αφότου ανακύψει η διαφορά. Η παρατήρηση αυτή (αρ. 3 παρ. 4) δεν ορίστηκε στο Ν. 3898/2010. Τελικά, δυνάμει του άρθρου 214 Γ παρ. 2 Κ.Πολ.Δ τάσσονται δύο (2) προϋποθέσεις για την εγκυρότητα της συμφωνίας υπαγωγής στη διαμεσολάβηση μελλοντικών διαφορών · **πρώτον** ο **έγγραφος τύπος της συμφωνίας και δεύτερον η αναφορά στη συμφωνία σε συγκεκριμένη έννομη**

από έγγραφη συμφωνία των μερών, εάν αυτά έχουν την εξουσία να διαθέτουν το αντικείμενο της διαφοράς, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Στην περίπτωση του άρθρου 181 παρ. 2, η συμφωνία υπαγωγής στη διαμεσολάβηση πρέπει να περιληφθεί στα πρακτικά του δικαστηρίου. Η συμφωνία υπαγωγής πρέπει να περιγράφει το αντικείμενο της διαμεσολάβησης και διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις³²³. Χρήσιμο κρίνεται για την κατανόηση των διαφορών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της διαμεσολάβησης, να ανακαλέσουμε στην μνήμη μας ορισμένες βασικές έννοιες, όπως της ιδιωτικής διαφοράς και της εξουσίας διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς.

A. Ιδιωτικές διαφορές

Ως ιδιωτική διαφορά καλείται η αμφισβήτηση για την ύπαρξη, την έκταση, το περιεχόμενο ή τα υποκείμενα ιδιωτικού δικαιώματος ενώ, ως ιδιωτικά δικαιώματα θεωρούνται τα αναγνωριζόμενα από το ιδιωτικό δίκαιο³²⁴. Ο νομοθέτης του Ν. 4512/2018 αναφέρεται και σε εγχώριες και σε διασυνοριακές διαφορές («υποθέσεις» κατά τον κοινοτικό νομοθέτη), ακολουθώντας την αιτιολογική σκέψη 8 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ και την επιλογή του νομοθέτη του Ν. 3898/2010.

Επομένως, στο πεδίο των ιδιωτικών διαφορών:

- δεν εμπίπτουν οι δικονομικές διαφορές (ως μη προκύπτουσες αμέσως από την εφαρμογή του ουσιαστικού δικαίου, αλλά ως γεννηθείσες δευτερευόντως, στο πλαίσιο του δικονομικού δικαίου, ως παρεπόμενες των επίδικων ουσιαστικών αξιώσεων και συναρτώμενες με την πραγμάτωση των τελευταίων)³²⁵ ενώ,

σχέση, χωρίς να ιδρύεται υποχρέωση επανάληψης της συμφωνίας από τα μέρη, όταν η διαφορά γεννηθεί.

³²³ Σύμφωνα με το άρθρο 180 της Αιτιολογικής Έκθεσης «στην σχετική έγγραφη συμφωνία απαιτείται να περιγράφεται με σαφήνεια το αντικείμενο της διαφοράς που άγεται προς επίλυση, καθώς οι αρχές της ιδιωτικής αυτονομίας και της ελευθερίας των μερών (αρ. 5 του Συντάγματος και αρ. 361 Α.Κ) προϋποθέτουν ότι τα μέρη διατηρούν σαφή και πλήρη γνώση της διαφοράς τους, κατά τις πραγματικές και νομικές διαστάσεις της».

³²⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 179 της Αιτιολογικής Έκθεσης τα μέρη έχουν εξουσία διαθέσεως σύμφωνα με τους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου, ενώ επισημαίνεται ότι οι σχετικές διατάξεις δεν τυγχάνουν εφαρμογής σε διοικητικές, φορολογικές και τελωνειακές διαφορές και επί αξιώσεων που εγείρονται συνεπεία πράξεων ή παραλείψεων κατά την ενάσκηση δημόσιας εξουσίας.

³²⁵ Κατά τον καθηγητή κ. Κ. Μπέη οι δικονομικές διαφορές αποτελούν διαφορές «υπό καταχρηστική έννοια».

- εμπίπτουν οι **μη γνήσιες** υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας³²⁶, αλλά και οι δημοσίου δικαίου διαφορές, αρκεί το μέρος που έχει την ιδιότητα του δημόσιου φορέα, **να μην** ασκεί δημόσια εξουσία.

Η θεώρηση αυτή - *αναφορικά με τις δημοσίου δικαίου διαφορές* - υπαγορεύεται από τις αντιλήψεις ευρύτερου μέρους της θεωρίας και της νομολογίας, που προκρίνουν ως **σημαντικότερο**³²⁷ - για το χαρακτηρισμό μιας διαφοράς ως δημόσιας ή ιδιωτικής - το **ουσιαστικό κριτήριο**, το οποίο συνδέεται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας και εξετάζει εάν ο δημόσιος φορέας ευρίσκεται στη συγκεκριμένη έννομη σχέση σε πλεονεκτική θέση, σε σχέση με τον ιδιώτη αντισυμβαλλόμενο του (σε αντίθεση με τα ισχύοντα στις ιδιωτικές διαφορές, στις οποίες τα μέρη - θεωρητικώς - είναι ισότιμα)³²⁸. Στις περιπτώσεις, λοιπόν που **το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ, ή τα (ανήκοντα στο Δημόσιο) Ν.Π.Ι.Δ δεν μετέρχονται δημόσιας εξουσίας, εξομοιώνονται με τους ιδιώτες**³²⁹ με αποτέλεσμα, **οι αναφερόμενες διαφορές να θεωρούνται ιδιωτικού δικαίου** και επομένως, να υπάγονται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων.

³²⁶ Οι υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας δεν θεωρούνται καταρχήν διαφορές με την έννοια της αντιδικίας, αφού αφορούν στην εξασφάλιση των συμφερόντων των μερών και όχι στην πραγμάτωση των (*υπό αμφισβήτηση*) δικαιωμάτων τους. Γίνεται λοιπόν δεκτό ότι, οι γνήσιες υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας δεν αποτελούν ιδιωτικές διαφορές, είναι ανεπίδεκτες συμβιβασμού (*αρ. 749 Κ.Πολ.Δ*) και διαιτησίας και ένεκεν τούτου, δεν είναι δυνατή η υπαγωγή τους στη διαμεσολάβηση. Εκτός όμως από τις γνήσιες υπάρχουν και **οι μη γνήσιες υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, οι οποίες έχουν διαπλαστικό (και όχι αναγνωριστικό χαρακτήρα), είναι δεκτικές συμβιβασμού, άρα, και διαμεσολάβησης**. Παρά λοιπόν την απαγόρευση του άρθρου 749 Κ.Πολ.Δ (*όπως ισχύει μετά το Ν. 4335/2015*) περί μη υπαγωγής στη διαμεσολάβηση των υποθέσεων εκούσιας δικαιοδοσίας, δέον να διευκρινισθεί ότι η ανωτέρω απαγόρευση αναπτύσσει ενέργεια **μόνον στις γνήσιες υποθέσεις** και όχι στις μη γνήσιες υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας. **Οι μη γνήσιες υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3898/2010 και εμπίπτουν και στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018**.

³²⁷ Σε σχέση με το οργανικό κριτήριο, το οποίο εστιάζει στη νομική φύση του εμπλεκόμενου στην ένδικη διαφορά φορέα, θέτοντας δηλαδή ως κύριο κριτήριο, εάν ο φορέας είναι Ν.Π.Δ.Δ ή Ν.Π.Ι.Δ.

³²⁸ Βάσει του ουσιαστικού κριτηρίου ως «*διοικητική διαφορά*» ορίζεται «*το αίτημα για τη δικαστική διάγνωση έννομης σχέσης που συνδέει το Κράτος κατά τη άσκηση δημόσιας εξουσίας του ή άλλο όργανο, στο οποίο έχει επίσης ανατεθεί η άσκηση δημόσιας εξουσίας με κάποιο ή κάποιους διοικούμενους*».

³²⁹ Ο κ. Θεοχάρης (στο *σύγγραμμά του για την κατ' άρθρον εφαρμογή του Ν. 3898/2010*) παραθέτει το παράδειγμα της Δ.Ε.Η, η οποία μπορεί να συνάπτει έγκυρα συμφωνίες διαιτησίας.

Την προτίμησή τους στο ουσιαστικό κριτήριο εκδηλώνουν η νομολογία του Δικαστηρίου της Ε.Ε (αποκλείουσα από την έννοια των ιδιωτικών διαφορών αυτές στις οποίες το δημόσιο λειτουργεί αποκλειστικά ως φορέας άσκησης δημόσιας εξουσίας)³³⁰ και η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ (αποκλείουσα την εφαρμογή της διαμεσολάβησης μόνον στις περιπτώσεις που εντοπίζεται ευθύνη του Κράτους λόγω πράξεων ή παραλείψεων του κατά την άσκηση κρατικής εξουσίας (*acta iure imperii*)).

B. Εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της διαφοράς

Από την διατύπωση του άρθρου 180 διαπιστώνουμε ότι επαναλαμβάνεται³³¹ η θεμελιώδης αντίληψη ότι τα μέρη πρέπει να έχουν εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της - αγομένης σε διαμεσολάβηση - διαφοράς τους³³².

Η εξουσία διαθέσεως - **το «αδελολογικό θεμέλιο» της διαμεσολάβησης** - καταλαμβάνει δικαιώματα και υποχρεώσεις, για τα οποία τα μέρη έχουν εξουσία να αποφασίζουν και εφαρμόζεται σε κάθε διαφορά, για την οποία χωρεί συμβιβασμός (αρ. 871 ΑΚ)³³³.

³³⁰ Το Δ.Ε.Ε διαπιστώνει για πρώτη φορά το ουσιαστικό κριτήριο στην υπόθεση C - 29/14.10.1976 (*Eurocontrol*).

³³¹ Όπως και στο αρ. 2 της Αιτ. Εκθ και στο αρ. 2 του Ν. 3898/2010.

³³² Κατά τον καθηγητή κ. Μπέη εξουσία διαθέσεως είναι η εξουσία του δικαιούχου ενός δικαιώματος προς απώλεια του τελευταίου.

³³³ Προς αποφυγή παρερμηνειών, κρίνεται απαραίτητο να διευκρινισθεί ότι η ανωτέρω εξουσία διαθέσεως δεν ταυτίζεται με την θεμελιώδη δικονομική αρχή της διαθέσεως του αρ. 106 ΚΠολΔ, αλλά με την **ουσιαστική αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας** και τη - *συνεπακόλουθη αυτής* - ελευθερία διαθέσεως. Πρόκειται δηλαδή για διάθεση μέσω δικαιοπραξίας ο υ σ ι α σ τ ι κ ο ύ και όχι δικονομικού δικαίου, η οποία στηρίζεται σε δύο (2) αρχές - πυλώνες:

- την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και
- την αρχή της ελεύθερης διαθέσεως των περιουσιακών δικαιωμάτων.

Ως περιεχόμενο της εξουσίας διαθέσεως προσδιορίζεται το περιεχόμενο της εξουσίας του δικαιούχου να διαθέτει το περιουσιακό δικαίωμά του, δηλαδή να επιφέρει, εκουσίως, άμεση μεταβολή σε αυτό (*μεταβίβαση, αλλοίωση, επιβάρυνση ή απόσβεσή του και γενικώς οποιαδήποτε νομική μεταβολή του*). Η εξουσία διαθέσεως - *εξεταζόμενη σε σχέση με την ικανότητα προς δικαιοπραξία* - δεν αποτελεί ικανότητα ή ιδιότητα του δικαιούχου, αλλά πηγάζει από την σχέση του δικαιούχου με το δικαίωμά του. Δεδομένου ότι ο χρόνος κατάρτισης της συμφωνίας προσφυγής μπορεί να απέχει από τον χρόνο επιχείρησης της διαμεσολάβησης και προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος ακυρότητας της τελικής συμφωνίας (*λόγω έλλειψης εξουσίας διαθέσεως*), **τα μέρη πρέπει να έχουν εξουσία διαθέσεως τόσο**

Ερευνώντας τις ιδιωτικές διαφορές, διαπιστώνουμε ότι δεκτικές διαθέσεως είναι οι αγωγές με αντικείμενο την εκπλήρωση ενοχικών υποχρεώσεων³³⁴, οι περιπτώσεις ευθύνης λόγω μη εκπλήρωσης ενοχών εν γένει³³⁵, οι διαφορές εμπορικού δικαίου με περιουσιακό χαρακτήρα³³⁶ και οι διαφορές που έχουν ως αντικείμενο διαπλαστικά δικαιώματα, εφόσον τα μέρη έχουν εξουσία διαθέσεως και ο νόμος δεν απαιτεί διάπλαση δια της δικαστικής οδού³³⁷.

Εξ' αντιδιαστολής **μη δεκτικά διαθέσεως** είναι τα αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα (αρ. 175 Α.Κ) δηλαδή τα δικαιώματα που εκπορεύονται από κανόνες αναγκαστικού δικαίου (αμεταβίβαστος χαρακτήρας επικαρπίας, αρ. 1166 Α.Κ, οίκησης, 1185, προσωπικής δουλείας 1190, 1937 παρ. 2 Α.Κ, 4 Ν. 1641/1986) ή συνάγονται ως δικαιώματα αναγκαστικής φύσεως εμμέσως από το σκοπό της σχετικής διάταξης. Η μη υπαγωγή στη διαμεσολάβηση των ανωτέρω δικαιωμάτων αιτιολογείται, διότι οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου δεν επιτρέπεται να διαμορφωθούν από τη βούληση των μερών, διότι έχουν θεσπισθεί για λόγους δημοσίου συμφέροντος, το οποίο μπορεί να συνίσταται:

- είτε στην κατοχύρωση θεμελιωδών αρχών και κοινωνικών θεσμών (αρ. 288 Α.Κ, 914 Α.Κ)
- είτε στην προστασία των αδυνάμων μερών³³⁸.

Κανόνες αναγκαστικού δικαίου εντοπίζονται :

κατά τον χρόνο κατάρτισης της συμφωνίας προσφυγής όσο και κατά τον χρόνο υπαγωγής της διαφοράς στην διαμεσολάβηση.

³³⁴ Όπως η απόφαση των εταίρων για την λύση της εταιρίας ή για τον αποκλεισμό εταίρου, για τον διορισμό ή την αντικατάσταση εκκαθαριστή, ή οι διαφορές από εμπορικές μισθώσεις.

³³⁵ Όπως οι αγωγές προστασίας εμπραγμάτων δικαιωμάτων (αρ. 1094, 1108, 1112, 1132, 1173, 1236, 1324 παρ. 1, 327 ΑΚ), η αγωγή περί κλήρου (αρ. 1871 επ. Α.Κ), η αγωγή συμπλήρωσης νόμιμης μοίρας (αρ. 1827 ΑΚ).

³³⁶ Όπως η απόφαση των εταίρων για την λύση της εταιρίας ή για τον αποκλεισμό εταίρου, για τον διορισμό ή την αντικατάσταση εκκαθαριστή, ή οι διαφορές από εμπορικές μισθώσεις.

³³⁷ Η συναινετική λύση του γάμου **δεν μπορεί** να αποτελέσει αντικείμενο διαμεσολάβησης (Πάντως από τον Μάιο του 2017 εξετάζεται το ενδεχόμενο να είναι δυνατή η έκδοση συναινετικού διαζυγίου και με συμφωνία των συζύγων, επομένως και με διαμεσολάβηση).

³³⁸ Οι κανόνες αναγκαστικού δικαίου (αρ. 3 Α.Κ) διακρίνονται από τους κανόνες δημόσιας τάξεως (αρ. 33 Α.Κ), αφού οι τελευταίοι εξυπηρετούν, κατοχυρώνουν ή προάγουν θεμελιώδεις πολιτειακές, κοινωνικές, οικονομικές και ηθικές αντιλήψεις μιας έννομης τάξεως.

- στο ουσιαστικό δίκαιο στην περίπτωση των προσωποπαγών δικαιωμάτων³³⁹ τα οποία είτε είναι, **άρρηκτα, συνδεδεμένα με την ανθρώπινη προσωπικότητα**³⁴⁰ είτε απορρέουν από τις οικογενειακές σχέσεις³⁴¹ αλλά και
- στο δικονομικό δίκαιο α) στις **γνήσιες υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας**, στις οποίες τα μέρη δεν έχουν εξουσία διαθέσεως (αρ. 749 Κ.Πολ.Δ), δεδομένου ότι διάδικος καθίσταται ο Εισαγγελέας ή τρίτος (αρ. 748.3 Κ.Πολ.Δ) και β) στις **δικονομικές διαφορές που ανακύπτουν από την επιχείρηση αναγκαστικής εκτελέσεως**, στο μέτρο που η τελευταία αφορά στην δημόσια τάξη, με το σκεπτικό ότι οι σχετικές διαφορές θα προσέβαλαν πράξη των (αρμοδίων) πολιτειακών οργάνων.

Η έλλειψη εξουσίας διαθέσεως έχει ως συνεπεία την προσβολή της σχετικής συμφωνίας υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση ως **ά κ υ ρ η ς** (αρ. 175 Α.Κ).

Όσον αφορά τα δικαιώματα οικογενειακού δικαίου, παρά τον προσωποπαγή τους χαρακτήρα, θεωρούνται, λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας τους, αλλά και του ηθικού περιεχομένου τους, δικαιώματα δημοσίας τάξεως, αποτελούν αναγκαστικό δίκαιο, και ένεκα τούτου, είναι ανεπίδεκτα αυτόβουλης ρυθμίσεως με διάθεση ή παραίτηση. Ενίοτε, η εξουσία διαθέσεως ελλείπει, παντελώς³⁴², ενώ

³³⁹ Δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (με εξαίρεση τις περιπτώσεις παραχώρησης εκμετάλλευσης σε τρίτο). Επίσης, για θέματα βιομηχανικής ιδιοκτησίας σχετικά με την διασφάλιση της ευρεσιτεχνίας, την έκδοση σχετικού διπλώματος ή την κατάθεση σήματος επειδή αφορούν στη δημόσια τάξη δεν υπάρχει εξουσία διαθέσεως των δικαιούχων.

³⁴⁰ Απαιτήσεις μεταξύ εταίρων από την εταιρική σύμβαση, επικαρπία, οίκηση, περιορισμένες προσωπικές δουλείες. Εξουσία διαθέσεως δεν έχει ούτε ο πτωχός, ούτε ο σύνδικος της πτώχευσης, ούτε οι εκκαθαριστές εταιρίας.

³⁴¹ Επίσης έχει κριθεί ότι δεν χωρεί συμβιβασμός σε περιπτώσεις δημόσιας τάξεως επί ακατάσχετων απαιτήσεων (αρ. 953 Κ.Πολ.Δ), επί συμβατικά ανεκχώρητων απαιτήσεων (αρ. 466 Α.Κ) και επί συγκεκριμένων εργατικών διαφορών.

³⁴² Ειδικότερα η εξουσία διαθέσεως των μερών ελλείπει παντελώς:

α) εάν η διαφορά αφορά στην ύπαρξη ή ανυπαρξία ή στο κύρος των σχέσεων αυτών, είτε αποκλειστικά είτε σε συνάφεια με άλλες σχέσεις ή δικαιώματα,

β) στις υποθέσεις επιτροπείας, υιοθεσίας, γνησιότητας τέκνου, διαζυγίου, ύπαρξης ή ανυπαρξίας ή ακύρωσης γάμου και στα απορρέοντα από τις ανωτέρω σχέσεις περιουσιακά δικαιώματα αλλά και για τις περιπτώσεις που τα δικαιώματα αυτά φέρονται μόνον εμμέσως ως αντικείμενο συναλλαγής και συμβιβασμού,

άλλοτε, αναγνωρίζεται, αλλά περιορισμένα και μπορεί να ελεγχθεί δικαστικώς, για να διασφαλισθεί η προάσπιση των συμφερόντων του δικαιούμενου δικαστική προστασία. **Πάντως**, σύμφωνα με την **αιτιολογική σκέψη 10** (*in fine*) της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, συνάγεται ότι **οι οικογενειακές διαφορές δεν αποκλείονται εξ ορισμού από τη διαμεσολάβηση**, ενώ, ορθά, έχει επισημανθεί από τον κ. Θεοχάρη ότι στην εποχή μας κυριαρχεί η τάση να ενθαρρύνονται οι συμφωνίες (*των γονέων*) στο πεδίο των οικογενειακών διαφορών³⁴³.

Η «σιωπή» του νομοθέτη, όσον αφορά τις ατομικές εργατικές διαφορές, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτές **είναι (καταρχήν) δεκτικές διαμεσολάβησης**³⁴⁴. Αντιθέτως, δεν είναι δεκτικά διαμεσολάβησης τα αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα του εργαζόμενου, ήτοι τα ανεπίδεκτα παραιτήσεως δικαιώματα, που απορρέουν από κανόνες δημοσίας τάξεως (*όπως τα προβλέποντα ελάχιστα όρια αμοιβών*). **Πάντως**, έχει αναγνωριστεί ότι μολονότι ο συμβιβασμός εργατικών απαιτήσεων - *όταν υποκρύπτει παραίτηση ή άφεση χρέους από βέβαιες απαιτήσεις ή κεκτημένα δικαιώματα* - είναι καταρχάς ανεπίτρεπτος - *και εάν συνομολογηθεί καθίσταται άκυρος* - **ενίοτε, γίνεται δεκτός από τη νομολογία**, με το σκεπτικό ότι **με το συμβιβασμό της απαιτήσεώς τους, οι εργαζόμενοι αποφεύγουν την επιχείρηση αβέβαιης**

γ) στις διαφορές από τις οποίες απορρέει αξίωση διατροφής του τέκνου και επομένως ο δικαιούχος δεν έχει εξουσία διαθέσεως. Ωστόσο εάν η διατροφή απορρέει από σύμβαση, ο δικαιούχος έχει εξουσία διαθέσεως,

δ) σε θέματα ρύθμισης προσωπικής ή οικογενειακής κατάστασης (*όπως το δικαίωμα επικοινωνίας, η επιμέλεια και η γονική μέριμνα*). Στις περιπτώσεις αυτές όταν οι γονείς συμφωνούν, απλώς προτείνουν τη συμφωνία τους στο δικαστήριο, το οποίο εκδίδει τη σχετική απόφαση με γνώμονα το συμφέρον του τέκνου (*αρ. 1513 παρ. 2 Α.Κ*). Το ίδιο ισχύει και σε περιπτώσεις όπως η προσβολή πατρότητας ή μητρότητας και η αναγνώριση τέκνου (*αρ. 614 επ. Κ.Πολ.Δ*).

³⁴³ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρο ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 194. Ο καθηγητής κ. Κ. Χριστοδούλου υποστηρίζει την άποψη ότι οι διαφορές επί αναπαλλοτρίωτων δικαιωμάτων **δεν υπάγονται στη διαμεσολάβηση**, διότι ευρίσκονται εκτός του ρυθμιστικού πλαισίου της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ.

³⁴⁴ Επομένως, τα μέρη έχουν εξουσία διαθέσεως στις διαφορές που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών (*πρδγμ. είσπραξη αμοιβής από τον ίδιο το μηχανικό χωρίς παρεμβολή του Τ.Ε.Ε*), ή την μίσθωση έργου όσο και στις διαφορές από παροχή εξαρτημένης εργασίας, στο μέτρο βέβαια που επιτρέπεται, νομοθετικώς, η μερική εκχώρηση ή κατάσχεση του μισθού.

διάρκειας και έκτασης δικαστικού αγώνα (πρόγμ. αποζημίωση από εργατικό ατύχημα)³⁴⁵.

Η απαγόρευση διαθέσεως, όποτε αναγνωρίζεται, μπορεί να επιβάλλεται με δικαστική απόφαση ή να συνομολογείται με (έγκυρη και μη αντικείμενη στα χρηστά ήθη) δικαιοπραξία.

Όπως θα εξετάσουμε σε επόμενη ενότητα, με το άρθρο 182 εισάγεται **υποχρέωση απόπειρας εξωδικαστικής επιλύσεως της διαφοράς με διαμεσολάβηση ως όρος του παραδεκτού της συζητήσεως του ενδίκου βοηθήματος για ορισμένες κατηγορίες διαφορών**. Η καινοτομία αυτή δημιουργεί προβληματισμούς για τη συμβατότητά της με κάποιες κατηγορίες διαφορών, στις οποίες η τήρηση της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης:

- είτε διαφαίνεται μάταιη (στην περίπτωση που τα μέρη δεν έχουν εξουσία διαθέσεως)
- είτε η έννομη προστασία που επιδιώκει ο ενάγων είναι αδύνατον να ικανοποιηθεί, ακόμη και αν ευδοκιμήσει η διαμεσολάβηση (εάν επιδιώκει την καταδίκη του εναγόμενου σε αναντικατάστατη πράξη, παράλειψη ή ανοχή). Η **καταδίκη του εναγόμενου σε αναντικατάστατη πράξη, παράλειψη ή ανοχή** παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε σχέση με την υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης, δεδομένου ότι η χρήση των παραπάνω **μέσων αναγκαστικής εκτέλεσης** είναι συχνή στις διαφορές του γειτονικού δικαίου (αρ. 1003 - 1031 Α.Κ), στις καταλαμβανόμενες από το πεδίο εφαρμογής του νόμου οικογενειακές διαφορές (επικοινωνία, απόδοση - παράδοση τέκνου) αλλά και στις διαφορές σχετικά με την προσβολή εμπορικών σημάτων ή διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. **Στις ανωτέρω περιπτώσεις η συμμόρφωση του οφειλέτη επιτυγχάνεται δια της απαγγελίας ή απειλής χρηματικών ποινών ή προσωπικής κράτησης (946, 947 και 950 Κ.Πολ.Δ) οι οποίες επιβάλλονται ή απειλούνται μόνον με δικαστική απόφαση (και όχι με άλλον εκτελεστό τίτλο του 904 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ)**. Επομένως, το **πρακτικό διαμεσολάβησης** μπορεί να αποτελέσει τίτλο εκτελεστό και να περιβληθεί

³⁴⁵ Η καθηγήτρια κα Ποδηματά διαφωνεί ως προς την υπαγωγή στη διαμεσολάβηση των εργατικών διαφορών, επικεντρώνοντας τις αντιρρήσεις της στην κατά τεκμήριο ανισότητα της διαπραγματευτικής ισχύος εργαζόμενου και εργοδότη ενώπιον του διαμεσολαβητή.

τον τύπο του απογράφου, όμως δεν μπορεί να απειλεί ή να επιβάλλει τα μέσα της άμεσης εκτέλεσης (χρηματική ποινή, προσωπική κράτηση). Άρα, ένα πρακτικό διαμεσολάβησης που είτε δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εκτελεστός τίτλος είτε δεν μπορεί να στηρίζει αναγκαστική εκτέλεση (946, 947 Κ.Πολ.Δ) παρέχει υποδεέστερη και πιο αποδυναμωμένη έννομη προστασία σε σχέση με τη δικαστική προστασία. Δεδομένου μάλιστα ότι η αξίωση επί αναγκαστική εκτέλεση αποτελεί θεμελιώδες νοηματικό στοιχείο του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (6 παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α και 20 Σ) η συμβατότητα της υποχρεωτικής προδικασίας διαφαίνεται αμφίβολη.

Γ. Προβληματισμοί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου αναφορικά με την εξουσία διαθέσεως των μερών

Σημαντικά ζητήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου αναφέρονται σχετικά με την εξουσία διαθέσεως από τον καθηγητή κ. Δ. Τσικρικά, ο οποίος παραπέμπει στο άρθρο 1 παρ. 2 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ που ορίζει ότι «η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε περίπτωση διασυνοριακών διαφορών στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις εκτός ορισμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για τα οποία τα μέρη δεν έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν βάσει του εφαρμοστέου δικαίου».

Κατά τον καθηγητή, ο προσδιορισμός των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων, επί των οποίων τα μέρη έχουν εξουσία διαθέσεως, εξαρτάται από τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου στην υπόθεση δικαίου (lex causae). Ωστόσο, ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου δικαίου συναντά δυσχέρειες, δεδομένου ότι στη διαμεσολάβηση δεν υπάρχει δικαιοδοσία, δεν υπάρχει Forum, επομένως, δεν είναι διαθέσιμοι κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της εννόμου τάξεως κάποιου Forum, για να υποδείξουν το εφαρμοστέο δίκαιο (lex causae). Επομένως, είναι δύσκολο να διαπιστωθεί εκ των υστέρων, εάν τα μέρη είχαν εξουσία διαθέσεως για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, που απέρρεαν από την αμφισβητούμενη έννομη σχέση.

Όπως επισημαίνει ο κ. Τσικρικάς, η διαπίστωση, εάν τα μέρη είχαν εξουσία διαθέσεως, είναι δυνατή, μόνον στις περιπτώσεις της σ υ ν δ ε δ ε μ έ ν η ς με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, στις οποίες, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι τυγχάνουν εφαρμογής οι κανόνες σύγκρουσης (ιδιωτικού διεθνούς δικαίου) της εννόμου τάξεως του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου επιχειρείται η διαμεσολάβηση καθώς, στην περίπτωση αυτή η παρέμβαση του διαμεσολαβητή συνδέεται στενά με την

έννομη τάξη του Forum, οπότε, είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν οι κανόνες σύγκρουσης αυτού (του *Forum*) και να υποδείξουν το εφαρμοστέο δίκαιο (*lex causae*).

Δεδομένου λοιπόν, ότι ο προσδιορισμός του εφαρμοστέου δικαίου στις περιπτώσεις διαμεσολάβησης διασυνοριακών διαφορών συναντά αντικειμενικές δυσκολίες, ελλείψει *Forum*, κρίνεται ορθότερο τα μέρη να συμφωνούν (μεταξύ άλλων) - κατά την έναρξη της διαδικασίας - και για το ζήτημα του δικαίου, που θα διέπει τη συμφωνία προσφυγής στη διαμεσολάβηση, αφού δεν είναι δυνατόν να τεθεί ως αφετηρία κάποιος κανόνας σύγκρουσης.

Ωστόσο, όταν η συμφωνία προσφυγής υποβληθεί «στο μικροσκόπιο» από κάποιο δικαστήριο λόγω των ουσιαστικών (διακοπή, αναστολή παραγραφής) ή των δικονομικών (διαδικαστικό κώλυμα) συνεπειών της, τότε θα πρέπει να κριθεί ισχυρή κατά τους κρίσιμους κανόνες σύγκρουσης της *lex fori*, δηλαδή του δικαίου του δικάζοντος δικαστή (δίκαιο του *Forum*). Εάν το δικαστήριο κρίνει ανίσχυρη την επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου, τότε το εφαρμοστέο (στην συμφωνία προσφυγής) δίκαιο θα ανακύψει από τους κανόνες σύγκρουσης της *lex fori*.

Ανάλογες δυσκολίες παρουσιάζει και ο καθορισμός της εννόμου τάξεως για τον προσδιορισμό της κατοικίας ή της διαμονής των μερών αφού και στην περίπτωση αυτή - με εξαίρεση αύθις τις περιπτώσεις συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης - δεν είναι διαθέσιμοι κανόνες σύγκρουσης για να υποδείξουν το εφαρμοστέο δίκαιο (*lex causae*). Στην περίπτωση αυτή θα αναζητηθεί η έννομη τάξη, στην οποία εντοπίζεται η τυχόν πραγματική εγκατάσταση των μερών³⁴⁶.

IV. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση και συνέπειες αυτής

A. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση

1. Εκούσια προσφυγή (αρ. 181 παρ. 1 περ. α')

Σύμφωνα με το άρθρο 181 παρ. 1 περ. α' «1. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση χωρεί α) αν τα μέρη συμφωνήσουν να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 179 και 180».

³⁴⁶ Τσικρικάς Δ, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZJP Int 19, 2014, σ. 284, 285.

Δηλονότι ο πρώτος τρόπος προσφυγής, ουσιαστικά, επαναλαμβάνει το αρ. 3 παρ. 1 περ. α' του Ν. 3898/2010.

Σύμφωνα με το χαρακτηρισμό του καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Γ. Ορφανίδη, η συμφωνία προσφυγής στη διαμεσολάβηση συνιστά **«πράξη αυτοδιάθεσης των μερών»**³⁴⁷ και η πρόβλεψή της (υπό μορφή ρήτρας)³⁴⁸ πριν ακόμη και από τη γέννηση της διαφοράς αποτελεί ευρέως διαδεδομένη πρακτική, επιβεβαιωτική της βουλήσεως των μερών για τη φιλική και υπεύθυνη πρόληψη πιθανών μελλοντικών διενέξεων τους και την δια της διαμεσολάβησης επίλυση αυτών³⁴⁹ ³⁵⁰. Η πρακτική της συνομολόγησης ρητρών προσφυγής κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, διότι τα μέρη διστάζουν να προσφύγουν αυτοβούλως, στη διαμεσολάβηση για να μην δημιουργήσουν την εντύπωση στο αντίπαλο μέρος ότι αισθάνονται **«αδυναμία»**³⁵¹.

Αν και η γραμματική διατύπωση του άρθρου 181 παρ. 1 περ. α' δεν επαναλαμβάνει την προβλεπόμενη στο άρθρο 3 παρ. 1 περ. α' (του Ν. 3898/2010)

³⁴⁷ **Ορφανίδης Γ**, «Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών. Συμφιλίωση Διαμεσολάβηση», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006, σ. 459.

³⁴⁸ Επομένως, οπωσδήποτε πριν την επέλευση της εκκρεμοδικίας, η οποία εκκινεί από την κατάθεση της αγωγής.

³⁴⁹ Όπως εύστοχα παρατηρεί και ο έμπειρος διαμεσολαβητής κ. Γ. Γραβιάς *«τα μέρη θέτοντας τη ρήτρα διαμεσολάβησης στην μεταξύ τους σύμβαση μεταδίδουν το σωστό μήνυμα»*.

³⁵⁰ **Ορφανίδης Γ**, «Συμφωνία για τη διαμεσολάβηση (Ρήτρα της διαμεσολάβησης), ουσιαστικές και δικονομικές συνέπειες της συμφωνίας για διαμεσολάβηση», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 5 και 6. Μια συνήθης διατύπωση τέτοιας ρήτρας είναι η ακόλουθη: **«Σε περίπτωση διαφοράς από ή σε σχέση με την παρούσα σύμβαση, τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση»**. Σε περίπτωση που τα μέρη δεν επιθυμούν τη δεσμευτικότητα της ρήτρας, μπορούν να συμφωνήσουν ότι: **«Για την επίλυση διαφορών από ή σε σχέση με την παρούσα σύμβαση τα μέρη διεξάγουν μια διαδικασία διαμεσολάβησης κατά τους κανόνες της ένωσης για την οικονομική διαμεσολάβηση και τη διαχείριση συγκρούσεων. Αυτή η ρήτρα όμως δεν υποχρεώνει τα μέρη να συμμετάσχουν σε μια τέτοια διαδικασία διαμεσολάβησης. Η άμεση προσφυγή σε μια δικαστική διαδικασία επιτρέπεται**». Δεν αποκλείεται η σύναψη ρήτρας διαμεσολάβησης με διατύπωση επιφύλαξης, ώστε να αποφεύγεται η επιχείρηση διαμεσολάβησης, εάν διαπιστωθεί ότι η απορρέουσα από την έννομη σχέση διαφορά δεν είναι κατάλληλη για αυτό. Όπως προσέθεσε ο καθηγητής, η πρακτική της ρήτρας διαμεσολάβησης δεν συνηθίζεται σε Ελβετία και Αυστρία, ενώ, είναι **ευρέως διαδεδομένη** σε Νορβηγία, Ρωσία, Βοσνία/Ερζεγοβίνη, Ελλάδα, Ιταλία, Αγγλία, Γερμανία.

³⁵¹ Εισήγηση καθηγητή κ. Ορφανίδη στην Ημερίδα της 20^{ης} Μαρτίου του 2015 για τη Διαμεσολάβηση στο Εφετείο Αθηνών.

φράση «πριν ή κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας», πρέπει να θεωρήσουμε ότι ουσιαστικά αυτό υπονοεί, δεδομένου ότι η σύνδεση της εκκρεμοδικίας με την επιχείρηση συμβιβαστικών προσπαθειών είναι μια σύνδεση οικεία στο ελληνικό αστικό δικονομικό δίκαιο (ενδ. αρ. 214 Α, 214 Γ, 293 Κ Πολ Δ)³⁵².

1α. Τύπος της συμφωνίας προσφυγής

Η συμφωνία προσφυγής θεμελιώνεται αφενός στην αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (αρ. 361 Α.Κ), αφετέρου στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος «Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Προσωπική ελευθερία» και αποτελεί την «π η γ ή», από την οποία «αναβλύζει» η εξουσία του διαμεσολαβητή.

Κατ' απόκλιση από την επιλογή του νομοθέτη του Ν. 3898/2010, ο οποίος είχε καθιερώσει έγγραφο αποδεικτικό τύπο της συμφωνίας προσφυγής (αρ. 2), ο νομοθέτης του Ν. 4512/2018 (αρ. 180) καθιερώνει (για λόγους νομικής ασφάλειας και προστασίας των μερών) **έγγραφο συστατικό τύπο** της συμφωνίας³⁵³. Η μη τήρηση αυτής της προϋπόθεσης επιφέρει ακυρότητα της συμφωνίας. Η τήρηση έγγραφου συστατικού τύπου επιβάλλεται και για κάθε τροποποίηση της συμφωνίας.

Εάν η προσφυγή στη διαμεσολάβηση γίνεται ύστερα από πρόταση του δικάζοντος δικαστηρίου (εδ.1), την οποία αποδέχονται τα μέρη, η έγγραφη συμφωνία τους περιλαμβάνεται στα πρακτικά της δίκης (εδ. 2). Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο *α ν α β ά λ λ ε ι* υποχρεωτικά τη συζήτηση της υποθέσεως σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου, μη συνυπολογιζομένου του χρόνου των δικαστικών διακοπών (εδ. 3). Εφόσον τα διάδικα μέρη ή ένα εξ αυτών παρίστανται ενώπιον του δικαστηρίου δια πληρεξουσίου δικηγόρου, η πληρεξουσιότητα αυτή καλύπτει και τη συμφωνία περί υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση (εδ.δ'). Το εδάφιο δ' δημιουργεί ορισμένες σοβαρές επιφυλάξεις, αν λάβουμε υπ όψη μας ότι για την ενάσκηση του δικαιώματος να συμφωνηθεί

³⁵² Δηλαδή τα μέρη μπορούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, ακόμη και όταν απλώς διαφωνούν. Άλλωστε, (όπως ήδη έχει επισημανθεί από τον καθηγητή κ. Σ. Κουσσούλη) η έννοια της «διαφοράς ιδιωτικού δικαίου» δεν γεννάται με την προσφυγή στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, αλλά προϋπάρχει και ορίζεται ως «...η αμφισβήτηση ως προς την ύπαρξη, την έκταση, ή το περιεχόμενο δικαιωμάτων ή εννόμων σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου».

³⁵³ Κατά τον καθηγητή κ. Χριστοδούλου η προκαταρκτική συμφωνία **δεν αποτελεί κατ' ακριβολογία προσύμφωνο** (αρ. 166 Α.Κ) της καταληκτικής, αφού τελεί υπό την αναβλητική εξουσιαστική αίρεση της ευδοκίμησης της διαμεσολάβησης, δηλαδή δεν δεσμεύει τη βούληση των μερών.

συμβιβασμός απαιτείται ειδική πληρεξουσιότητα (αρ. 98 στ. β' ΚΠολΔ). Επομένως το εδ. δ' δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι μπορεί να αναιρεί την απαίτηση ειδικής πληρεξουσιότητας για τη σύναψη συμφωνίας προσφυγής στη διαμεσολάβηση

Συστατικός τύπος καθιερώνεται και με το άρθρο 214 Γ Κ.Πολ.Δ «Προσφυγή σε διαδικασία διαμεσολάβησης» δυνάμει του οποίου το δικαστήριο μπορεί να προτείνει στους διαδίκους την προσφυγή στη διαμεσολάβηση ³⁵⁴.

1β. Περιεχόμενο της συμφωνίας προσφυγής

Η συμφωνία προσφυγής περιλαμβάνει την «*ad hoc*» συμφωνία για την επίλυση της διαφοράς, αλλά και την (τυχόν) προϋπάρχουσα ρήτρα προσφυγής, η οποία, συνήθως, ενσωματώνεται στη βασική σύμβαση.

Το περιεχόμενο της συμφωνίας πρέπει να αναφέρει με σαφήνεια, τη βούληση των μερών να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, το αντικείμενο της διαφοράς, την ταυτότητα των συμμετεχόντων ³⁵⁵ και του διαμεσολαβητή, τις απαιτήσεις τους ³⁵⁶, τη συμφωνία των μερών για τον τόπο διεξαγωγής της διαδικασίας, όπως επίσης ότι τα μέρη ελέγχουν την εξέλιξη της (από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της) αλλά και ότι δεσμεύονται να τηρήσουν την αρχή της εμπιστευτικότητας, στην έκταση που θα το συμφωνήσουν ³⁵⁷.

Στην συμφωνία προσφυγής μπορεί να συμβληθεί και ο διαμεσολαβητής για ζητήματα όπως η δεοντολογία, τα έξοδα της διαμεσολάβησης, η αμοιβή του και ο τρόπος καταβολής της. Μάλιστα, δεν αποκλείεται η πρόβλεψη ειδικής ρήτρας περιορισμού της ευθύνης του.

1γ. Νομική φύση της συμφωνίας προσφυγής

³⁵⁴ Στις περιπτώσεις που η κατάρτιση συμφωνίας προσφυγής είναι επιτρεπτή για το Δημόσιο, απαιτείται η τήρηση του έγγραφου τύπου. Για τις συμβάσεις που δημιουργούν υποχρεώσεις σε βάρος του Δημοσίου έχει καθιερωθεί συστατικός τύπος.

³⁵⁵ Μέρη, πραγματογνώμονες, νόμιμοι εκπρόσωποι νομικών προσώπων (Τα μέρη προβλέπουν στη συμφωνία ότι οι νόμιμοι εκπρόσωποί τους θα έχουν την ειδική εξουσία διαπραγμάτευσης και δέσμευσης των μερών, σε περίπτωση που επιτευχθεί συμφωνία επίλυσης της διαφοράς).

³⁵⁶ Ακόμη και τις μη συνεχόμενες με την αρχική διαφορά που ενδεχομένως εκκρεμεί ενώπιον των δικαστηρίων.

³⁵⁷ Στη συμφωνία προσφυγής μπορούν να συμβάλλονται για το συγκεκριμένο κομμάτι της εμπιστευτικότητας και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών.

Όσον αφορά τη νομική φύση της συμφωνίας προσφυγής υποστηρίζεται ότι πρόκειται για μια *sui generis* σύμβαση ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, διεπόμενη από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις, ευθέως ή αναλογικώς εφαρμοζόμενες. Προκειμένου δηλαδή για την κατάρτιση, την εξέλιξη και τη λύση της συμφωνίας προσφυγής εφαρμόζονται καταρχήν οι διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις δικαιοπραξίες και τις ενοχικές συμβάσεις. Πρόκειται για μια σύμβαση που δεν ρυθμίζεται στον Α.Κ και η οποία ιδρύει μεταξύ των μερών ενοχική σχέση με αντικείμενο την προσφυγή στη διαμεσολάβηση για την επίλυση υφιστάμενης ή μελλοντικής τους διαφοράς.

Κατά τον καθηγητή κ. Κλαμαρή η συμφωνία είναι σύμβαση δικονομική, το κύρος της οποίας διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις. Όπως εξηγεί ο καθηγητής, το γεγονός αυτό δεν της προσδίδει τη φύση της συμφωνίας ουσιαστικού δικαίου, αφού το **βασικό χαρακτηριστικό** της δεν είναι η εξωδικαστική επίλυση ουσιαστικής φύσεως αξιώσεων, αλλά η **υπαγωγή της διαφοράς σε άλλη (ή άλλως) ειδική διαδικασία επίλυσης των διαφορών, δηλαδή στη διαμεσολάβηση**, με ταυτόχρονη (*κατ' αποτέλεσμα*) και (*καταρχήν τουλάχιστον προσωρινή*) αφαίρεση της διαφοράς από τη διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων (*στο πλαίσιο της οποίας θα έπρεπε να κανονικά να συζητηθεί η επίλυση αυτής της διαφοράς*)³⁵⁸. Υπέρ της δικονομικής φύσεως της συμφωνίας προσφυγής τάσσεται και ο καθηγητής κ. Γ. Ορφανίδης.

Κατά τον καθηγητή κ. Τσικριά, η ουσιαστική πτυχή της νομικής φύσεως της συμφωνίας μας οδηγεί, καταρχήν, στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για σύμβαση ουσιαστική (*και όχι δικονομική*), παρότι, μπορεί να περιλαμβάνει και ρυθμίσεις διαδικαστικής φύσεως. Η αναστολή της δικαστικής διαδικασίας, ως δικονομική συνέπεια της συμφωνίας προσφυγής, πρέπει να θεωρείται παρεπόμενη συνέπεια, σε σχέση με την ίδια την προσφυγή. Στην περίπτωση που τα μέρη αναζητούν ελαττώματα της βουλήσεώς τους ως προς την ισχύ της συμφωνίας, θα ανατρέξουν στις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Πάντως, εάν συμφωνήσουν να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση - *αποκλείοντας έως την ολοκλήρωσή της* - την επίσπευση δικαστικής διαδικασίας τότε, κρίνεται ορθότερο, η συμφωνία να θεωρείται **σύμβαση δικονομική**

³⁵⁸ Κλαμαρής Ν, «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών», Χρ.Ι.Δ ΙΕ/2015, σ. 88.

³⁵⁹. Με την ανωτέρω διευκρίνιση, ο καθηγητής αναγνωρίζει και τη δικονομική πτυχή της νομικής φύσεως της συμφωνίας ³⁶⁰.

Η συμφωνία προσφυγής είναι ενοχική δικαιοπραξία, υποσχετική (αφού δημιουργεί ενοχική σχέση με αντικείμενο την προσφυγή για την ενεστώσα ή μελλοντική επίλυση της διαφοράς), διαρκής (αφού εκπληρώνεται με συνεχή ενέργεια ή παράλειψη, χωρίς να απαιτείται η επίτευξη συγκεκριμένου αποτελέσματος, ενώ υπόκειται και σε χρονικούς περιορισμούς από το νόμο ή την ιδιωτική βούληση) και αμφοτεροβαρής (αφού κάθε μέρος είναι οφειλέτης της παροχής του και ταυτόχρονα δανειστής ως προς την παροχή του άλλου μέρους).

Με σημείο αναφοράς τις διατάξεις του ειδικού ενοχικού δικαίου, η συμφωνία προσφυγής χαρακτηρίζεται ως σύμβαση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών, εφόσον συνομολογείται αντάλλαγμα (αρ. 648 Α.Κ) ή ακόμη και σύμβαση μεσιτείας, εφόσον ο διαμεσολαβητής αναλαμβάνει την υποχρέωση να φέρει τα μέρη σε ουσιαστική επαφή και να τους υποδείξει ευκαιρίες συμβιβασμού (όπως ο μεσίτης) (αρ. 703 Α.Κ).

Δέον να επισημανθεί ότι **η συμφωνία προσφυγής είναι σύμβαση αυτοτελής σε σχέση με τη βασική (σύμβαση)** και ένεκεν τούτου, η σύναψή της δημιουργεί ξεχωριστή έννομη σχέση, η οποία έχει ως αντικείμενο τις διαπραγματεύσεις αξιώσεων, που ήδη υφίστανται, δυνάμει της βασικής ενοχικής σχέσεως. Η συμφωνία αφορά την ίδρυση υποχρέωσης των μερών να επιχειρούν διαμεσολάβηση και δεν συντελεί άμεσα στην ίδρυση, εξέλιξη, ή λύση της (απορρέουσας από τη βασική έννομη σχέση) ενοχής. Με δεδομένο, λοιπόν, τον αυτοτελή της χαρακτήρα συνάγεται ότι εάν για την σύναψη της βασικής σύμβασης, απαιτείται συστατικός τύπος, δεν απαιτείται συστατικός τύπος και για τη σύναψη της συμφωνίας προσφυγής, ενώ και η τυχόν ακυρότητα της μιας, δεν επηρεάζει την εγκυρότητα της άλλης.

1δ. Δεσμευτικότητα της συμφωνίας προσφυγής

³⁵⁹ **Τσικρικάς Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19, 2014, σ. 286, 287, 288.

³⁶⁰ **Τσικρικάς Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19, 2014, σ. 290. Η δικονομική έννομη συνέπεια της συμφωνίας προσφυγής στις διασυνοριακές διαφορές πρέπει να προβλέπεται από την εκάστοτε lex fori, δηλαδή από το δίκαιο του δικάζοντος δικαστή. Σε κάθε περίπτωση τα μέρη με τη συμφωνία προσφυγής μπορούν να συμφωνήσουν να παραιτηθούν προσωρινά από το δικαίωμα ασκήσεως αγωγής, ώστε να αποκλεισθεί - κατά τα προβλεπόμενα στις ρυθμίσεις της legis foris - η άσκηση αγωγής πριν την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης.

Η πρόσδοση δεσμευτικότητας στη συμφωνία προσφυγής (*ιδίως όταν αυτή έχει συναφθεί ως δεσμευτική πριν από τη γέννηση της διαφοράς*) αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο, προκειμένου να εξαλειφθεί οποιαδήποτε ανησυχία των μερών, στην περίπτωση που η εκδήλωση ενδιαφέροντος (*προσφυγής*) από ένα από αυτά, εκλειφθεί από το άλλο μέρος, ως ένδειξη αδυναμίας.

Η δεσμευτικότητα της συμφωνίας συνδέεται με το ζήτημα των εννόμων συνεπειών και, ιδίως, με την απάντηση στο ερώτημα, **εάν οι έννομες συνέπειες είναι ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου**. Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Ορφανίδης, κανένα άλλο ζήτημα δεν απαντάται με τόσο διαφορετικό και αβέβαιο τρόπο, όσο αυτό των εννόμων συνεπειών, που παράγονται από την συμφωνία προσφυγής ³⁶¹, αφού:

- κάποιες έννομες τάξεις - *θεωρώντας κρίσιμη την επιρροή της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας* - δεν αναγνωρίζουν τη δεσμευτικότητα της συμφωνίας προσφυγής ³⁶², ενώ
- κάποιες άλλες, την αναγνωρίζουν.

Οι υπέρμαχοι της δεύτερης απόψεως διακρίνονται σε αυτούς που θεωρούν ότι η δεσμευτικότητα είναι ουσιαστικής φύσεως, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η συνομολόγηση της συμφωνίας προσφυγής δεν αποτελεί εμπόδιο για την επίσπευση δικαστικής διαδικασίας ή για τη συνέχιση της ήδη εκκρεμούσας και **σε αυτούς που θεωρούν ότι η δεσμευτικότητα είναι δικονομικής φύσεως**, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η απαγόρευση επισπέυσεως μιας δικαστικής διαδικασίας, η αναστολή μιας εκκρεμούσας, η εμπιστευτικότητα, η πρόβλεψη διαρθρωμένης διαδικασίας και η σχεδόν απόλυτη απαγόρευση εξέτασης ως μαρτύρων (*σε κάποια μελλοντική δικαστική ή διαιτητική διαδικασία*) όλων των συμμετεχόντων στη διαμεσολάβηση, αποτελούν στοιχεία που συνηγορούν υπέρ της δικονομικής φύσεως της συμφωνίας. Η δεύτερη

³⁶¹ Με σημείο αναφοράς τις αντιλήψεις και άλλων εννόμων τάξεων.

³⁶² Όπως υπενθυμίζει ο κ. Ορφανίδης, το 1971, η νομολογία του Αρείου Πάγου επικαλούμενη τη διαιτησία **δεν προσέδωσε νομική σημασία σε τέτοιες ρήτρες**. Η ελεύθερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη μπορεί κατά τη νομολογία του Ακυρωτικού μας να αποκλεισθεί, όταν - *δυνάμει συμφωνίας των διαδίκων* - ένας τρίτος θα αποφασίσει δεσμευτικά για την υπόθεση. Με την αιτιολογία αυτή, ο Άρειος Πάγος απέρριψε τον αναιρετικό λόγο για πρόωγη έγερση της αγωγής και για μη διεξαγωγή συμβιβαστικής προσπάθειας ενώπιον της συνελεύσεως των συνιδιοκτητών.

άποψη, που τείνει υπέρ της δικονομικής φύσεως της δεσμευτικότητας της συμφωνίας είναι μάλλον και η επικρατέστερη³⁶³.

Ειδικής επισήμανσης χρήζει και η περίπτωση της συνομολόγησης συμφωνίας προσφυγής με κάποιον Γενικό Όρο των Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ). Όπως γνωρίζουμε, οι Γ.Ο.Σ παράγουν δεσμευτικότητα, όταν είναι διατυπωμένοι σαφώς, και όταν αναφέρονται σε διαφορές που πιθανώς, να ανακύψουν από την έννομη σχέση, που γεννάται με τη σύμβαση, στην οποία εμπεριέχονται. Παρά το γεγονός ότι οι Γ.Ο.Σ επιβάλλονται (κατά κανόνα), μονομερώς, υποστηρίζεται ότι δεν αντιστρατεύονται τον εκούσιο χαρακτήρα της διαμεσολάβησης και δεν θέτουν εκποδών την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, αφού τα μέρη μπορούν να αποφασίσουν, εάν θα δεσμευθούν ή όχι από αυτόν³⁶⁴.

1ε.Συνέπειες παραβίασεως της συμφωνίας προσφυγής

Οι συνέπειες της παραβίασεως της συμφωνίας προσφυγής εξαρτώνται από τη δεσμευτικότητα που της προσδίδουν τα μέρη. Όταν αυτά επιθυμούν να συνάψουν μια δεσμευτική συμφωνία προσφυγής, συντάσσουν μια συμφωνία με σαφή διατύπωση, η οποία δεν διαφορετικές ερμηνείες³⁶⁵.

³⁶³ Την άποψη περί **δικονομικής φύσεως της συμφωνίας προσφυγής ενστερνίζονται η Γαλλία, η Γερμανία, οι Η.Π.Α και η Ιταλία.**

³⁶⁴ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρο ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 155, 160, 161.

³⁶⁵ Κρίνεται χρήσιμο να επισημανθεί, προκαταβολικά (δεδομένου ότι ακολουθεί η ανάπτυξη του αφορώντος την Αγγλία «*ΜΕΡΟΥΣ*»), ότι στην Αγγλία, αρχικώς, επικρατούσε η άποψη ότι η ρήτρα προσφυγής στη διαμεσολάβηση είναι ουσιαστικά ρήτρα διαπραγματεύσεων, γεγονός που την καθιστούσε εξαιρετικά αόριστη επομένως μη εκτελέσιμη και ως εκ τούτου μη ισχυρή (*Courtney & Fairbam Ltd v Tolaini Brothers (Hotels) Ltd (1975)*). Αργότερα, διευκρινίστηκε ότι η ρήτρα προσφυγής προβλέπει τη συμμετοχή των μερών σε μια διαρθρωμένη διαδικασία, γεγονός που την διαχωρίζει από την απλή ρήτρα διαπραγματεύσεων. Επομένως, η ρήτρα προσφυγής για μελλοντικές διαφορές θεωρείται πλέον ισχυρή, ιδίως όταν προσδιορίζει σαφή διαδικασία και συγκεκριμένο διαμεσολαβητή (*Cable v Wireless Plc v IBM UK Ltd (2002)*). Πρέπει να επισημανθεί ότι η οργάνωση της διαμεσολάβησης μέσω κάποιου οργανισμού κρίνεται σκόπιμη, διότι σε διαφορετική περίπτωση, είναι πιθανόν να δημιουργηθούν ασάφειες και να μην γεννηθούν οι απαραίτητες (ουσιαστικές ή και δικονομικές) συνέπειες. Όπως θα επισημανθεί και στο αφορόν τη διαμεσολάβηση στην Αγγλία «*ΜΕΡΟΥΣ*», το High Court of Justice έκρινε ότι η πρόβλεψη ρήτρας διαμεσολάβησης από κάποιον αναγνωρισμένο οργανισμό, όπως το C.E.D.R, παράγει έννομες συνέπειες και δεν αποτελεί απλά και μόνο μια μη δεσμευτική συμφωνία για την επιχείρηση διαπραγματεύσεων, δεδομένου ότι τόσο η

Εάν το ένα μέρος απευθύνει (στο άλλο) πρόσκληση επιβεβαίωσης της δεσμευτικότητας προϋπάρχουσας ρήτρας προσφυγής και το προσκαλούμενο μέρος αρνηθεί να επιβεβαιώσει τη δεσμευτικότητα αυτή, τότε προκαλείται παραβίαση της ρήτρας και ιδρύεται υποχρέωση αποζημιώσεως, περιλαμβάνουσα τόσο τη θετική ζημία (συνισταμένη στις δαπάνες που έγιναν από τον ζημιωθέντα ³⁶⁶ αλλά και σε κάθε ζημία, που επήλθε από το χρονικό σημείο της παραβιάσεως έως την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας) όσο και την αποκατάσταση της αποθετικής ζημίας υπό τις προϋποθέσεις του Αστικού Κώδικα.

Οι συνέπειες της παραβιάσεως της συμφωνίας προσφυγής δεν αποδεικνύονται ιδιαίτερα αποτελεσματικές, διότι δεν μπορεί να θεμελιωθεί αξίωση για εξαναγκασμό σε εκτέλεση αυτής ³⁶⁷.

1στ. Ακυρότητα, Ακρωσία και Ανατροπή της συμφωνίας προσφυγής

Η συμφωνία προσφυγής μπορεί να προσβληθεί κατά τις γενικές διατάξεις για τις ελαττωματικές δικαιοπραξίες και ειδικότερα:

- πρώτον για ακυρότητα λόγω ελλείψεως δικαιοπρακτικής ικανότητας (αρ. 128 Α.Κ) και
- δεύτερον λόγω αντιθέσεώς της στα χρηστά ήθη (αρ. 174 Α.Κ) ³⁶⁸.

Στην πρώτη περίπτωση (αρ. 128 Α.Κ) η ακυρότητα είναι απόλυτη και αυτοδίκαιη, ενώ στην δεύτερη (αρ. 174 Α.Κ) πρέπει να συνδυασθεί για να συμπληρωθεί και με

διαδικασία όσο και οι κανόνες του C.E.D.R είναι γνωστοί και αναγνωρισμένοι. **Η συνέπεια μιας δεσμευτικής ρήτρας είναι να εμποδίζεται η επίσπευση (έναρξη ή συνέχιση) της δικαστικής διαδικασίας.**

³⁶⁶ Αμοιβή δικηγόρου, δικαστικά έξοδα, έξοδα για διαιτητική επίλυση της διαφοράς.

³⁶⁷ **Ορφανίδης Γ**, «*Συμφωνία για τη διαμεσολάβηση (Ρήτρα της Διαμεσολάβησης), ουσιαστικές και δικονομικές συνέπειες της συμφωνίας για Διαμεσολάβηση*» Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, Εισήγηση σελ. 12. Αναφορικά με την δυνατότητα θεμελίωσης αξίωσης για εξαναγκασμό σε εκτέλεση της συμφωνίας προσφυγής ο κ. Ορφανίδης, επισημαίνει ότι η συμφωνία μπορεί να περιέχει και ειδική πρόβλεψη για κατάπτωση ποινικής ρήτρας ενός κατ' αποκοπή ποσού ως αποζημίωση ή τη συνομολόγηση κάποιου όρου για την ανάληψη των εξόδων της δίκης σε περίπτωση παραβιάσεως της συμφωνίας. **Η επισήμανση του καθηγητή κ. Ορφανίδη αντλεί στοιχεία από το παρελθόν της ελληνικής νομικής παράδοσης, όπως διαπιστώνουμε και από την προηγηθείσα ιστορική αναδρομή στο παρόν «ΜΕΡΟΣ».**

³⁶⁸ Η αντίθεση στα χρηστά ήθη διαπιστώνεται σε περίπτωση κατάρτισης συμφωνίας διαμεσολάβησης υπό την πίεση επιτακτικής οικονομικής ανάγκης, που αποβαίνει προς όφελος του ισχυρού μέρους της συμβατικής σχέσης και σε βάρος του αδυνάμου.

ετέρα απαγορευτική διάταξη. Η παραβίαση του «λευκού» κανόνα του άρθρου 174 Α.Κ, σε συνδυασμό με την απαγόρευση καταχρηστικής ασκήσεως των δικαιωμάτων των μερών (που απορρέουν από την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και σχετίζονται με την κατάρτιση και τον προσδιορισμό του περιεχομένου της σύμβασης (αρ. 281, 288 Α.Κ)), επιφέρουν την ακυρότητα της συμφωνίας προσφυγής, ενώ δεν αποκλείεται και η γέννηση αξίωσης προς αποζημίωση, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης. Η καταχρηστικότητα συνίσταται συνήθως, στην **υπέρβαση των ορίων των συναλλακτικών ηθών ή της καλής πίστης**.

Σε περίπτωση που η συμφωνία προσφυγής πάσχει ακυρότητα, δεν αναπτύσσει δικονομικές και ουσιαστικές συνέπειες. Ωστόσο, όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Τσικρικάς, εάν τα μέρη επιλύσουν τη διαφορά τους με διαμεσολάβηση, το ελάττωμα της συμφωνίας προσφυγής δεν επιδρά στην τελική συμφωνία (ως προς την επίλυση της - έως τότε υπό αμφισβήτηση - εννόμου σχέσεως) και η συμφωνία εξακολουθεί να θεωρείται έγκυρη (εφόσον βέβαια δεν συντρέχουν άλλα ελαττώματα). Ωστόσο, παρά την εγκυρότητά της, δεν θα μπορεί να κηρυχθεί εκτελεστή, αφού η εφαρμογή του διατάξεων της διαμεσολάβησης θα προϋπέθετε την αίσια έκβαση της διαδικασίας, η οποία όμως θα ερειδόταν σε μια έγκυρη συμφωνία προσφυγής³⁶⁹. Άλλωστε, η τελική συμφωνία μπορεί να καθίσταται εκτελεστή, κατά τα προβλεπόμενα εν γένει στις δικαϊκές προϋποθέσεις, που ρυθμίζουν την εκτελεστότητα των ιδιωτικών συμβάσεων, όπως παραδείγματος χάριν, όταν καταρτίζεται για την τελική συμφωνία δικαστικός συμβιβασμός ή όταν αυτή περιβάλλεται τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου.

Περαιτέρω, εφαρμοστέες είναι και οι διατάξεις για την ακυρωσία των δικαιπραξιών λόγω ελαττωμάτων στη δήλωση βουλήσεως των μερών [όπως πλάνη, απάτη, απειλή (αρ. 140 - 154 Α.Κ)]. Ακόμη και εάν η συμφωνία προσφυγής θεωρηθεί συμφωνία δικονομικής φύσεως, γίνεται δεκτό ότι και αυτές οι δικονομικές συμβάσεις προσβάλλονται για ελαττώματα της βουλήσεως, σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Η προσβολή της εγκυρότητας της συμφωνίας προσφυγής χωρεί μέχρι την έναρξη της διαμεσολάβησης.

³⁶⁹ Τσικρικάς Δ, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZJP Int 19, 2014, σ. 290, 291.

Η συμφωνία προσφυγής - ως διαρκής σύμβαση - λύεται εκτάκτως, με καταγγελία³⁷⁰. Για την ανατροπή της κρίνεται απαραίτητη η - κατά περίπτωση - συνδρομή και επίκληση σπουδαίου λόγου³⁷¹.

2. Προσφυγή μετά από κλήση του δικαστηρίου (αρ. 181 παρ.1 περ.β' και παρ. 2)

Σύμφωνα με το άρθρο 181 παρ. 1 περ. β' «*1. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση χωρεί: β) αν τα μέρη κληθούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση και συναινούν σε αυτή, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.*

Σύμφωνα δε με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου: «*2. Το Δικαστήριο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί ιδιωτική διαφορά που είναι δυνατόν να υπαχθεί στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 180, μπορεί, σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη κατά την ελεύθερη κρίση του, όλες τις περιστάσεις της κρινόμενης υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαδικασία της διαμεσολάβησης για να επιλύσουν την διαφορά. Εφόσον τα μέρη συμφωνούν, η σχετική έγγραφη συμφωνία συμπεριλαμβάνεται στα πρακτικά του Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή το Δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου, μη συνυπολογιζομένου του χρονικού διαστήματος των δικαστικών διακοπών. Εφόσον τα διάδικα μέρη ή ένα εξ' αυτών παρίστανται ενώπιον του Δικαστηρίου δια πληρεξουσίου δικηγόρου, η πληρεξουσιότητα αυτή καλύπτει και την συμφωνία περί υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση.*

Ο δεύτερος τρόπος προσφυγής ουσιαστικά, επαναλαμβάνει το αρ. 3 παρ. 1 περ. β' και παρ. 2 του Ν. 3898/2010.

Ως δικαστήριο λοιπόν, νοείται άθις, αυτό του πρώτου ή του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, το οποίο μπορεί να **καλέσει** τα μέρη να εξετάσουν το ενδεχόμενο προσφυγής στη διαμεσολάβηση και όχι να τους επιβάλλει την προσφυγή σε αυτήν³⁷².

³⁷⁰ Δηλαδή με μονομερή απευθυντέα δικαιοπραξία ενός εκ των μερών η οποία έχει διαπλαστικό χαρακτήρα και επιφέρει τη ρήξη του συμβατικού δεσμού για το μέλλον.

³⁷¹ Ενδεικτικώς, σπουδαίους λόγους συνιστούν η υπερβολική καθυστέρηση ολοκλήρωσης της διαμεσολάβησης, η μη αποτελεσματικότητα του διαμεσολαβητή, η παραβίαση (από τα μέρη) των υποχρεώσεων καλόπιστης συμπεριφοράς και των σχετικών με την διαμεσολάβηση κανόνων και άλλοι λόγοι κινούμενοι εκτός της σφαίρας επιρροής των συμβαλλομένων (αρ. 388 Α.Κ).

Μάλιστα, στο άρθρο 180 εδ. β' και 181 παρ. 2 εδ. β' επαναλαμβάνεται ότι η συμφωνία προσφυγής πρέπει να περιληφθεί στα π ρ α κ τ ι κ ά του δικαστηρίου (στην περίπτωση του αρ. 181 παρ. 2, όπως στο άρθρο 2 εδ. β' του Ν. 3898/2010), ενώ στο άρθρο 181 παρ. 2 εδ. γ' ορίζεται (με σχεδόν παρόμοια διατύπωση με το αρ. 3 παρ. 2 εδ. β' του Ν. 3898/2010) ότι εφόσον τα μέρη συμφωνούν, το δικαστήριο αναβάλλει υποχρεωτικά τη συζήτηση της υποθέσεως, σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου, προσθέτοντας (σε σχέση με το προϊσχύσαν δίκαιο) ότι στο ανωτέρω τρίμηνο δεν συνυπολογίζεται το χρονικό διάστημα των δικαστικών διακοπών. Το τρίμηνο αυτό χρονικό διάστημα κρίνεται εύλογο, αφού - κατά την κοινή πείρα - δεν θεωρείται ότι επενεργεί βλαπτικά στις αξιώσεις των μερών, δεν καθυστερεί υπέρμετρα, ούτε ματαιώνει τη δικαστική προστασία. Άλλωστε, η συνέπεια του προσωρινού αποκλεισμού από τη δυνατότητα επιστεύσεως των δικαστικών διαδικασιών, που καθιερώνει η διαμεσολάβηση, έχει ως στόχο τα μέρη να αποφύγουν έναν μακροχρόνιο και πολυδάπανο δικαστικό αγώνα και να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν τις σχέσεις τους³⁷³. Σε κάθε περίπτωση, η δυνατότητα του φυσικού δικαστή να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, αναδεικνύει και τη στενή σύνδεση της διαμεσολάβησης με τη δικαστική διαδικασία και την υποστήριξη του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης στη θεμελίωση και διάδοση της διαμεσολάβησης. Ίσως - οκτώ (8) χρόνια μετά τη θέσπιση του Ν. 3898/2010 - να έχουν ωριμάσει οι συνθήκες για να δοθεί μια ευκαιρία σε αυτή την δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, για ορισμένες κατηγορίες διαφορών.

3. Προσφυγή μετά από διαταγή δικαστικής αρχής άλλου κράτους - μέλους (αρ. 181 παρ. 1 περ.γ')

Σύμφωνα με το αρ. 181 παρ. 1 περ. γ' «Προσφυγή στη διαμεσολάβηση χωρεί γ) αν η υπαγωγή συγκεκριμένης διαφοράς στη διαμεσολάβηση διαταχθεί από δικαστική αρχή

³⁷² Το γεγονός ότι τα μέρη δεν είναι υποχρεωμένα να συμφωνήσουν έχει ως συνέπεια να είναι δύσκολο να αποδειχθούν αξιώσεις αποζημίωσης, ότι δηλαδή - κατά τη διαμεσολάβηση - επρόκειτο να επιτευχθεί συμφωνία και μάλιστα με συγκεκριμένο περιεχόμενο, ώστε να αποδειχθεί η ύπαρξη ζημίας.

³⁷³ Χρονοπούλου Κ, «Τα σχέδια νόμου 2009 και 2010 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη Διαμεσολάβηση», Ε.Πολ.Δ, 2010, σ. 877. Θεοχάρης Δ, «Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρο ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010», 2015, σ. 216.

άλλου κράτους - μέλους και η σχετική υπαγωγή δεν προσβάλλει τα χρηστά ήθη και την ελληνική δημόσια τάξη»

Ο τρίτος τρόπος προσφυγής, ουσιαστικά, επαναλαμβάνει τη διάταξη του αρ. 3 παρ. 1 περ.γ' του Ν. 3898/2010.

Ο σκοπός της διάταξης συνίσταται στο να προλάβει τη δημιουργία νομικών αντιφάσεων, στην περίπτωση που η νομοθεσία κάποιων κρατών - μελών προβλέπει ως υποχρεωτική την παραπομπή από το δικαστήριο στη διαμεσολάβηση.

Σε περίπτωση αίσιας έκβασης καταρτίζεται σχετικό πρακτικό, το οποίο θα έχει ισχύ εκτελεστού τίτλου και στις έννομες τάξεις των άλλων κρατών - μελών, δυνάμει των (σχετικών) Κανονισμών του κοινοτικού δικαίου.

Συμπληρωματικά στο τελευταίο εδάφιο ορίζεται ότι η υπαγωγή της διαφοράς στη διαμεσολάβηση δεν πρέπει να προσβάλλει τα χρηστά ήθη και την ελληνική δημόσια τάξη (αρ. 181 περ. γ').

4. Προσφυγή επιβαλλόμενη από τον νόμο (αρ. 181 παρ. 1 περ. δ') - Η υποχρεωτική διαμεσολάβηση (αρ. 182)

Σύμφωνα με το άρθρο 181 παρ. 1 περ. δ' «Προσφυγή στη διαμεσολάβηση χωρεί δ) αν η υπαγωγή της διαφοράς στη διαδικασία της διαμεσολάβησης επιβάλλεται από το νόμο».

Ο τέταρτος τρόπος προσφυγής, ουσιαστικά, επαναλαμβάνει τη διάταξη του άρθρου 3 παρ. 1 περ. δ' του Ν. 3898/2010.

4α. Η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης

Αρχικώς, είχε υποστηριχθεί η άποψη ότι η υποχρέωση συμμετοχής στη διαμεσολάβηση (αρ. 182) παραβίαζε την **αρχή του φυσικού δικαστή (αρ. 8 Σ)** και το **δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη (αρ. 20 Σ)**.

Πρόκειται για έναν προβληματισμό που, όπως μας υπενθυμίζει ο καθηγητής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης κ. Π. Σ. Γιαννόπουλος³⁷⁴, είχε αναδυθεί και **κατά το παρελθόν** στους κόλπους της θεωρίας³⁷⁵ και της νομολογίας³⁷⁶ ιδίως,

³⁷⁴ Γιαννόπουλος Π.Σ., «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 18, 19.

³⁷⁵ Μητσόπουλος Γ., «Η επίδραση του συντάγματος επί της πολιτικής δικονομίας», Δ 1975, 673, 674.

³⁷⁶ Εφ.Αθηνών 4168/1982, Δ. 1982, 689 με σημ. Παναγόπουλου.

αναφορικά με την (τυχόν) συμβατότητα ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων, που καθιέρωναν την υποχρεωτική ή αναγκαστική διαιτητική επίλυση συγκεκριμένων κατηγοριών διαφορών προς τα **άρθρα 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α και το άρθρο 20 του Συντάγματος**. Υπό το πρίσμα αυτό, είχαν κριθεί αντισυνταγματικές πολλές διατάξεις ³⁷⁷ ενώ, μόνον δύο (2) περιπτώσεις υποχρεωτικής διαιτησίας κρίθηκαν συνταγματικές ³⁷⁸.

Ωστόσο υπό το φως της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας συνάγεται ότι ακόμη και εάν τα μέρη προσφύγουν - *ακόμη και υποχρεωτικά* - στη διαμεσολάβηση, δεν χάνουν το δικαίωμα προσφυγής στο φυσικό τους δικαστή ³⁷⁹. Το δικαίωμα αυτό **δεν αποδυναμώνεται**, όποιο και αν είναι το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης ³⁸⁰.

³⁷⁷ Κρίθηκαν αντισυνταγματικές η αναγκαστική διαιτησία του άρθρου 3 παρ. 3 Π.Δ 723/1979 (αναγκαστική επίλυση διαφορών μεταξύ του Τ.Ε.Ε - Εφ.Αθ 4168/1982), η υποχρεωτική «διαιτητική» επίλυση των διαφορών των άρθρων 19, 21 και 22 παρ. 2 Ν. 3132/1955 (επίλυση διαφορών από συμβάσεις κατασκευής στρατιωτικών έργων - Α.Π 828/1979, Δ. 1979,753), το άρθρο 5 Α.Ν 555/1968 (υποχρεωτική διαιτητική επίλυση των διαφορών από αμοιβές μελετητών δικαστικών μεγάρων - Εφ.Αθ. 9299/1982, ΕλλΔν 1983, 104) , το άρθρο 8 παρ. 3 του Ν. 2433/1996 (επίλυση αθλητικών διαφορών κατά τη διεξαγωγή ποδοσφαιρικών πρωταθλημάτων - Εφ.Αθ 8827/1997, ΕλλΔνη 2001, 461), το άρθρο 95 του Ν. 2725/1999 (επίλυση οικονομικών διαφορών αθλητικών σωματείων από τις συμβάσεις με αθλητές τους - Εφ.Αθ 2225/2009, ΕλλΔνη 2010, 499), της Υ.Α Υπ.Πολ 37495/1991 (οικονομικές διαφορές σωματείων καλαθοσφαίρισης και καλαθοσφαιριστών - Εφ.Αθ 1556/1994, Αρμ. 1994, 464). Επίσης η Ολομέλεια του Σ.τ.Ε δέχθηκε ότι οι διαιτησίες του άρθρου 12 Ν.Δ 2687/1953 δεν «αντίκεινται, από την άποψη της συστάσεως και της λειτουργίας τους, σε άλλες συνταγματικές διατάξεις που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία των δικαστηρίων στην Ελλάδα» (ΟλΣ.τ.Ε 3134/1989, ΔΔικ 1990, 181).

³⁷⁸ Κρίνονται συνταγματικές οι διατάξεις του άρθρου 22 παρ. 2 Σ για την διαιτησία επί συλλογικών διαφορών εργασίας και του άρθρου 107 για την διαιτησία σχετικά με επενδύσεις και προστασία κεφαλαίου εξωτερικού κατά τις διατάξεις του άρθρου 12 Ν.Δ 2687/1953. Όλες οι άλλες περιπτώσεις είναι αντίθετες με τα άρθρα 8, 26 παρ. 3, 87 παρ. 1, 93 και 94 παρ. 3 του Σ.

³⁷⁹ **Κόμνιος Κ.Γ.**, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης - Η πρόταση Οδηγίας για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», Δ, 31, 2007, σ. 36, **Θεοχάρης Δ.**, «Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρο ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010», 2015, σ. 211. Όπως παρατηρεί ο κ. Θεοχάρης **η αποστέρηση ή ο περιορισμός του σχετικού δικαιώματος επιτρέπονται μόνον με τη συναίνεση των μερών.**

³⁸⁰ Αφού το πρακτικό αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης - *ως αμιγώς διαπλαστική σύμβαση ρυθμίζουσα αξιώσεις ουσιαστικού δικαίου* - δεν συνιστά δικαστική διάγνωση της διαφοράς, αλλά προϊόν αμοιβαίων υποχωρήσεων των μερών.

Όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, υποστηρίζεται ότι η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης δεν μπορεί να θεωρηθεί ασυμβίβαστη προς τα άρθρα 8 και 20 του Συντάγματος, από τη στιγμή που ιδρύει **μόνον υποχρέωση συμμετοχής στη διαδικασία και όχι συμφωνίας**, δηλαδή, **γεννάται μόνον υποχρέωση συμπεριφοράς και όχι αποτελέσματος**³⁸¹.

Πράγματι υπό αυτή την ερμηνευτική εκδοχή δηλαδή, από την στιγμή που η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης δεν απολήγει αναγκαστικά σε δεσμευτική (για τα μέρη) διάγνωση της διαφοράς, ο προσωρινός αποκλεισμός της πρόσβασης στη δικαιοσύνη δεν επιφέρει μεγάλη καθυστέρηση, ούτε είναι πιθανόν να επιδράσει βλαπτικά στα συμφέροντα των μερών. Αναμφίβολα δε είναι προς όφελός τους η προοπτική να αποφύγουν έναν μακροχρόνιο, αβέβαιο και δαπανηρό δικαστικό αγώνα. Δεδομένου, μάλιστα, ότι προβλέπεται και η αναστολή της παραγραφής των αποσβεστικών και δικονομικών προθεσμιών, τότε μπορεί να υποστηριχθεί ότι η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης, μάλλον, δεν πρέπει να θεωρείται ασυμβίβαστη με τις διατάξεις των άρθρων 8 και 20 του Συντάγματος³⁸², ενώ μπορεί να χαρακτηριστεί και ως **θεμιτός** σκοπός, ανταποκρινόμενος στο δημόσιο συμφέρον, εάν προσμετρηθεί η επίδραση της, τυχόν, αποτελεσματικής εφαρμογής της πρωτεύοντως, στην εμπέδωση της κοινωνικής ειρήνης και δευτερευόντως στην εξοικονόμηση σημαντικών πόρων.

Σε κάθε περίπτωση, τα μέρη διατηρούν το δικαίωμα (*όχι πάντως απεριορίστο*) να μην συμμορφώνονται με τις διατάξεις της υποχρεωτικής εξέτασης της προσφυγής στη

³⁸¹ **Καραμπατζός Α**, «*Απρόοπτη μεταβολή των συνθηκών στην αμφοτεροβαρή σύμβαση*», 2006, σ. 498 επ.

³⁸² Υπό την ίδια ερμηνευτική εκδοχή υποστηρίχθηκε ότι καθιέρωση υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης, ομοιάζει προς την υποχρεωτική προηγούμενη άσκηση της ενδικοφανούς προσφυγής ως προϋπόθεσης του παραδεκτού της διοικητικής δίκης. **Μη πειστική** κρίνεται η αναλογία κατά τον καθηγητή κ. Γιαννόπουλο, καθώς, μεταξύ της διαμεσολάβησης και της ενδικοφανούς προσφυγής **δεν εντοπίζονται άξίες λόγου αναλογίας**, αφού το επιλαμβανόμενο διοικητικό όργανο **δεν έχει ως σκοπό την επίλυση της διαφοράς**, αλλά μόνον την επανεξέτασή της από πλευράς νομιμότητας και ουσίας, η δε κρίση του είναι καταρχήν δεσμευτική για το διοικούμενο, αλλά και για τη διοίκηση. Άλλωστε, στις περιπτώσεις που προβλέπεται η άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής, ενώπιον του οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, το επιλαμβανόμενο όργανο **δεν έχει την ιδιότητα του τρίτου**.

διαμεσολάβηση (*Opt - out*), όταν περιορίζεται παρανόμως, ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής σε αυτήν³⁸³.

Η διάταξη του προϊσχύσαντος δικαίου (*αρ. 3 παρ. 1 περ. δ'*) **δεν συνοδεύτηκε από κάποιο νόμο περί υποχρεωτικής συμμετοχής στη διαμεσολάβηση**. Δεδομένης της (*ούτως ή άλλως*) περιορισμένης εφαρμογής του Ν. 3898/2010, ο νομοθέτης - *μετά από σχεδόν οκτώ (8) χρόνια «αναμονής»* - επέδειξε αποφασιστικότητα και θέσπισε με το άρθρο 182 με τίτλο «*Υποχρεωτικότητα*» την υποχρεωτική απόπειρα εξωδικαστικής επιλύσεως ορισμένων διαφορών με διαμεσολάβηση, **ως όρο του παραδεκτού της συζητήσεως** του ενδίκου βοηθήματος.

Η καινοτομία αυτή προκάλεσε αντιδράσεις. Φορείς όπως η Ολομέλεια των Δικηγορικών Συλλόγων (*Ανακοίνωση της 7.1.2018*), η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων Ελλάδος (*Απόφαση Δ.Σ. Ε.Ν.Δ.Ε της 9.1.2018*), ο Οργανισμός Προώθησης Εναλλακτικών Μεθόδων Επιλύσεως των Διαφορών (*Ο.Π.Ε.Μ.Ε.Δ*), η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (*Δελτίο Τύπου της Ε.Ε.Δ.Α της 16.1.2018*) και πιο αναλυτικά η Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής³⁸⁴ εξέφρασαν, άμεσα, τις επιφυλάξεις τους για τη συνταγματικότητα της ρυθμίσεως.

³⁸³ Στον καναδικό νόμο περί διαμεσολάβησης **το αρνούμενο μέρος πρέπει να αιτιολογήσει την άρνησή του να προσφύγει στη διαμεσολάβηση**. Εύστοχη η σχετική παρατήρηση του καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ν. Κατηφόρη - *που παρατίθεται και σε επόμενη ενότητα της παρούσας* - ο οποίος συνδέει **τέσσερις (4) διατάξεις του Κ.Πολ.Δ (αρ. 116, 205 παρ. 2, 176, 185 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ)** για να αναδείξει **τη σημασία τηρήσεως του καθήκοντος αληθείας (αρ. 116 Κ.Πολ.Δ)** και τις δικονομικές δυνατότητες επιβολής χρηματικών κυρώσεων (*αρ. 205 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ*) ή δικαστικών εξόδων (*μέρους ή συνόλου αυτών*) (*αρ. 185 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ*) σε σχέση με την αρχή της ήττας (*αρ. 176 Κ.Πολ.Δ*).

³⁸⁴ Η Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής (σ. 23 - 27, *ιδίως σ. 26*) επισήμανε ότι αν και ο επιδιωκόμενος σκοπός (*ταχεία και αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη*) φαίνεται εκ πρώτης όψεως θεμιτός, ανακύπτει ζήτημα **κατά πόσον υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού**, καθώς προκειμένου να επιτευχθεί αυτός:

- **πρώτον** θεσπίζεται υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση για έναν μεγάλο αριθμό αστικών και εμπορικών διαφορών,
- **δεύτερον** καθίσταται υποχρεωτική παράσταση των μερών **μετά** του πληρεξουσίου δικηγόρου τους και
- **τρίτον** ορίζεται ελάχιστη ωριαία αμοιβή του διαμεσολαβητή σε περίπτωση που αυτή δεν έχει συναφθεί με γραπτή συμφωνία των μερών. Τονίζεται δε ότι το κόστος των 170,00 € (*για 2 ώρες*) και 100,00 € (*ως ελάχιστη αμοιβή για απασχόληση πάνω από 2 ώρες*) θα οδηγήσει πιθανότατα σε **υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για τον πολίτη**.

Εξετάζοντας το άρθρο 182 του Ν. 4512/2018 διακρίνουμε δύο (2) υποχρεώσεις.

- Η πρώτη είναι η **υποχρεωτική υπαγωγή ορισμένων ιδιωτικών διαφορών στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεως του ενδίκου βοηθήματος (είτε πριν την άσκηση της αγωγής είτε μεταγενέστερα και μέχρι τη συζήτηση)**³⁸⁵ και
- η δεύτερη είναι η **υποχρέωση έγγραφης ενημερώσεως των μερών από τον πληρεξούσιο δικηγόρο τους**
 - πρώτον για τη δυνατότητα απόπειρας διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς *(εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις προσφυγής στη διαμεσολάβηση)* και

³⁸⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 182 της Αιτιολογικής Έκθεσης (σ. 69,70), στην αιτιολογική σκέψη 13 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ διευκρινίζεται ότι ο προαιρετικός χαρακτήρας της διαμεσολάβησης δεν συνίσταται στην ελευθερία των μερών να προσφύγουν σε αυτήν, αλλά στο ότι τα μέρη «...έχουν την ευθύνη της διαδικασίας και μπορούν να την οργανώσουν κατά την επιθυμία τους και να την ολοκληρώσουν οποιαδήποτε στιγμή». Όπως συνεχίζει, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση όπως ορίζεται στο αρ. 182, συνιστά συμπληρωματικό πλην όμως προσωρινό και βραχύχρονο στάδιο, πριν την προσφυγή στην τακτική δικαιοσύνη. Άλλωστε, κατά την πάγια νομολογία του Δ.Ε.Ε, τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν αποτελούν απόλυτα προνόμια, αλλά υπόκεινται σε περιορισμούς, υπό την προϋπόθεση ότι ανταποκρίνονται πράγματι στους σκοπούς γενικού συμφέροντος, που επιδιώκονται με το επίμαχο μέτρο και δεν αποτελούν - *ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού* - υπέρμετρη και επαχθή επέμβαση, προσβάλλουσα την ουσία των διασφαλιζόμενων δικαιωμάτων (*απόφαση της 18^{ης} Μαρτίου 2010 Rosalba Alassini κ.λπ, C-317-08 έως C-320/08, EU:C 2010: 146, σκέψη 62 και 63*). Εν προκειμένω, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση, ο ορισμός της διαμεσολάβησης ως **προϋπόθεσης του παραδεκτού της συζητήσεως της διαφοράς**, συνιστά σύννομο και ανάλογο προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα περιορισμό, συμβατό με την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, ο οποίος δεν αντιτίθεται στις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, καθώς η επιχείρησή της δεν καταλήγει σε δεσμευτική απόφαση, δεν καθυστερεί, ουσιωδώς, την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, ενώ δι' αυτής - *και για όσο χρονικό διάστημα (αυτή) διαρκεί* - **αναστέλλονται** οι προθεσμίες παραγραφής ή αποσβεστικής προθεσμίας, δεν προκαλούνται ή προκαλούνται ελάχιστα έξοδα για τα τα μέρη και δεν αποκλείεται η λήψη ασφαλιστικών μέτρων. Σε κάθε περίπτωση, η υπαγωγή στη διαμεσολάβηση αναφέρεται στη **συμμετογή** των μερών σε αυτήν **και όχι στην επίτευξη συμφωνίας**, καθώς τα μέρη διατηρούν τη δυνατότητα να αποχωρήσουν ανά πάσα στιγμή και να προσφύγουν στη δικαστική διαδικασία, προσκομίζοντας βέβαια επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεως, το πρακτικό μη αίσιος έκβασης. **Αντίθετος**, ο καθηγητής κ. Γιαννόπουλος, ο οποίος επισημαίνει **ορθά** ότι η θέσπιση υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης συνιστά περιορισμό **όχι μόνον του άρθρου 20 Σ αλλά και του άρθρου 5 παρ. 1 Σ περί οικονομικής ελευθερίας**, δεδομένου ότι επιβαρύνει τον πολίτη με το δικονομικό βάρος να συνάψει αναγκαστικά σύμβαση με ορισμένο διαμεσολαβητή.

- δεύτερον για την τυχόν υποχρεωτική υπαγωγή της διαφοράς ή μέρους αυτής στη διαμεσολάβηση επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεως του ενδίκου βοηθήματος.

4β. Διαφορές υπαγόμενες στην υποχρεωτική προδικασία

Αναφορικά με τις - *εμπίπτουσες στην «υποχρεωτικότητα» του άρθρου 182* - ιδιωτικές διαφορές, υπάγονται υποχρεωτικά σε διαμεσολάβηση, επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεως του ενδίκου βοηθήματος :

α) Οι διαφορές ανάμεσα στους **ιδιοκτήτες ορόφων ή διαμερισμάτων από τη σχέση οροφοκτησίας**, οι διαφορές από τη λειτουργία απλής και σύνθετης κάθετης ιδιοκτησίας, οι διαφορές αφενός **ανάμεσα στους διαχειριστές ιδιοκτησίας κατ' ορόφους και κάθετης ιδιοκτησίας και αφετέρου στους ιδιοκτήτες ορόφων, διαμερισμάτων και κάθετων ιδιοκτησιών**³⁸⁶, καθώς επίσης και διαφορές που εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο των **άρθρων 1003 έως 1031 του Α.Κ**³⁸⁷.

³⁸⁶ Η διατύπωση αποδίδει ουσιαστικά το περιεχόμενο των άρθρων 17 παρ. 3 και 614 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ. Εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής όλες οι διαφορές που συνδέονται με την σχέση οροφοκτησίας, ακόμη και αν θεμελιώνονται σε αδικοπρακτική βάση. Κριτήριο για το κατά πόσον μια διαφορά απορρέει από τη σχέση οροφοκτησίας αποτελεί η συνάφειά της προς την εφαρμογή του Ν. 3741/1929 κατά τρόπο, ώστε η σχέση οριζόντιας ιδιοκτησίας να αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση του επίδικου δικαιώματος. Επίσης, καταλαμβάνονται οι διαφορές μεταξύ των επί μέρους κυρίων ή μεταξύ κυρίων και του επικαρπωτή, οι αιτήσεις του 65% τουλάχιστον των κοινωτών κατά το Ν. 1562/1985 για την παροχή δικαστικής άδειας προς ανοικοδόμηση του οικοπέδου κατά το σύστημα της αντιπαροχής (ΑΠ 1783/2005), οι διαφορές από οικοδομική μεταβολή κατά παράβαση του κανονισμού της πολυκατοικίας (ΑΠ 751/2004), από τη χρήση κοινοχρήστων μερών της οικοδομής (ΑΠ 930/1987), την κατάληψη κοινοχρήστων χώρων της οικοδομής (ΑΠ 91/1990), τη μεταβολή της χρήσης των (ΑΠ 1584/2006), την κατασκευή αυθαιρέτων προσθηκών στην πολυκατοικία (ΕφΑθ 4540/1999), η αγωγή συνιδιοκτητή κατά των λοιπών συγκυρίων για την καταβολή δαπανών στις οποίες προέβη χάριν του κοινού πράγματος (Εφ.Θεσ. 1909/2004), του διαχειριστή για την καταβολή των κοινοχρήστων δαπανών από ιδιοκτήτη διαμερίσματος (ΕφΑθ 2289/2004), η αγωγή αποζημίωσης από βλάβη που προκλήθηκε λόγω διαρροής στο διαμέρισμα συνιδιοκτητή (ΕφΠειρ 501/2015), η αγωγή αποζημίωσης για απώλεια μισθωμάτων λόγω της άρνησης του συνιδιοκτητή να συμπράξει στις δαπάνες απεπεράτωσης των κοινόχρηστων χώρων της οικοδομής, η αξίωση ιδιοκτήτη ορόφων για την απομάκρυνση κατασκευών που εγκαταστάθηκαν ανεπίτρεπτα επί των κοινόκτητων και κοινοχρήστων μερών του οικοδομήματος κατά παράβαση του κανονισμού (Εφ Θεσ. 2912/2005). Επίσης, καταλαμβάνονται οι διαφορές από κάθετη ιδιοκτησία υπό τον όρο ότι έχει κατασκευασθεί τουλάχιστον ένα από τα κτίσματα της οριζόντιας ιδιοκτησίας, οι αξιώσεις αποζημίωσης λόγω ανάλωσης του συντελεστή δόμησης που

β) Οι διαφορές που αφορούν **απαιτήσεις αποζημίωσης οποιασδήποτε μορφής για υ λ ι κ έ ς (μ ό ν ο ν) ζημιές από αυτοκίνητο (ζημία με αίτιο το αυτοκίνητο)** (αρ. 614 παρ. 6 Κ.Πολ.Δ), **ανάμεσα στους δικαιούχους ή τους διαδόχους τους και εκείνους που έχουν υποχρέωση για αποζημίωση ή τους διαδόχους τους, όπως και απαιτήσεις από σύμβαση ασφάλισης αυτοκινήτου, ανάμεσα στις ασφαλιστικές εταιρείες και τους ασφαλισμένους ή τους διαδόχους τους**³⁸⁸, εκτός αν από το ζημιόγONO συμβάν επήλθε θάνατος ή σωματική βλάβη³⁸⁹ (στην οποία περιλαμβάνεται και το ψυχολογικό σοκ) (οπότε η διαδικασία ενώπιον του Επικουρικού Κεφαλαίου άρθρου 19 παρ. 8 του Ν. 489/1976 - όπως προστέθηκε με το άρθρο 4 εδ. δ' του Ν.

αναλογεί σε ορισμένο συνιδιοκτήτη (Εφ.Λαρ 170/2005). **Δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής** οι διαφορές που προέρχονται από αμφισβήτηση ή κατά οποιοδήποτε τρόπο προσβολή του δικαιώματος της αποκλειστικής κυριότητας ή άλλου εμπραγμάτου δικαιώματος ή της νομής ιδιοκτήτη επί του διαμερίσματος ή του ορόφου του από άλλο ιδιοκτήτη, οι αγωγές μεταξύ κυρίων και τρίτων (όπως μισθωτών - θυρωρών) ή μεταξύ κυρίων και νομέων ή κατόχων.

³⁸⁷ Εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής διαφορές από περιορισμούς κυριότητας και εκπομπές καπνού αιθάλης, αναθυμιάσεων, θερμότητας, θορύβου, δονήσεων ή άλλες ενέργειες γειτονικού ακινήτου (αρ. 1003 Α.Κ), την λειτουργία επιβλαβών εγκαταστάσεων (αρ. 1004, 1005 Α.Κ), τον κίνδυνο πτώσης της οικοδομής σε γειτονικό ακίνητο (αρ. 1006 Α.Κ), ανόρυξη στα θεμέλια γείτονα (αρ. 1007 Α.Κ), κοπή ριζών ή κλαδιών φυτών του γειτονικού ακινήτου (αρ. 1008 Α.Κ), συλλογή καρπών που πέφτουν στο γειτονικό ακίνητο (αρ. 1009 Α.Κ), ανοικοδόμηση μέρους κτίσματος στο γειτονικό ακίνητο (αρ. 1010 - 1011 Α.Κ), παροχή διόδου (αρ. 1012 - 1017 Α.Κ), τα διαχωρίσματα συνεχόμενων ακινήτων (αρ. 1021-1022 Α.Κ), την κοπή δένδρων στο όριο ακινήτων (αρ. 1023 Α.Κ), την ροή ύδατος σε γειτονικά ακίνητα και την κατασκευή κατασκευασμάτων σε γειτονικό ακίνητο για την περιστολή της φοράς του νερού (αρ. 1025 Α.Κ), την κατασκευή στέγης για να μην μεταφέρονται τα νερά της βροχής στο γειτονικό ακίνητο (αρ. 1026 Α.Κ), την αποκοπή πηγής ύδατος που χρησιμοποιείται για την ύδρευση χωριού (αρ. 1027 Α.Κ), την υδροδότηση γειτονικού ακινήτου (αρ. 1028 Α.Κ), τη διοχέτευση ύδατος μέσω ξένου αγρού (αρ. 1029 - 1031 Α.Κ). **Δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής** οι αξιώσεις για την άρση θορύβων, εκπομπών από γειτονικό ακίνητο, υπερβαίνουσες τα όρια του αρ. 1003 Α.Κ (άσκηση αρνητικής αγωγής 1108 Α.Κ), η αγωγή αποζημίωσης από αδικοπραξία για ζημιές προερχόμενες από διπλανή πολυκατοικία, τα δικαιώματα υδατικής κυριότητας ή δουλείας.

³⁸⁸ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 78. Εύστοχες οι παρατηρήσεις του καθηγητή για το πρόβλημα που εντοπίζεται σε σχέση και με την 10 ήμερη και την 5 ήμερη προθεσμία του άρθρου 591 παρ. 1 στ. β' Κ.Πολ.Δ, όπως και σχετικά με την αυτοτελή αγωγή σε διαφορές ασφαλισμένων - ασφαλιστών, δηλαδή όχι σωρευόμενη με προσεπίκληση δικονομικού εγγυητή.

³⁸⁹ Η εξαίρεση των διαφορών αυτών είναι εύλογη και επιδοκιμαστέα δεδομένου ότι οι σχετικές αξιώσεις παρουσιάζουν μείζονα ζητήματα νομιμότητας και σύνθετες αποδεικτικές πτυχές.

4092/2012 - δεν είναι αναγκαίο να τηρηθεί). Η υποχρεωτική προδικασία θα καταλαμβάνει περιπτώσεις μόνον μικρής έκτασης αυτοκινητικών ατυχημάτων.

γ) Οι διαφορές από **αμοιβές του άρθρου 622 Α του Κ.Πολ.Δ** [(αρ. 614 παρ. 5 ΚΠολΔ (προϊσχύσαν 677 επ. ΚΠολΔ)].

δ) Οι **οικογενειακές διαφορές**³⁹⁰, εκτός από τις αφορώσες την προσωπική κατάσταση (αρ. 592 παρ. 1 α', β' και γ' και παρ. 2) και τις διαφορές από σχέσεις γονέων και τέκνων (αρ. 592 παρ. 2 ΚΠολΔ)³⁹¹. Προς τις εν λόγω εξαιρούμενες από την υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης εξομοιώνονται επίσης - για την ταυτότητα του νομοθετικού λόγου - οι αντίστοιχες προς αυτές διαφορές, που γεννώνται στο πλαίσιο συμφώνου συμβίωσης κατά το Ν. 3719/2008 ήδη δε και κατά το Ν. 4356/2015 σύμφωνο συμβίωσης αδιαφόρως φύλου.

ε) Οι διαφορές που αφορούν σε **απαιτήσεις αποζημίωσης (και χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης) των ασθενών ή των οικείων τους**³⁹² (αρ. 1 παρ. 4 Ν. 3418/2005 - Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας) (και μόνον

³⁹⁰ Εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής οι διαφορές από τις σχέσεις των συζύγων στη διάρκεια του γάμου, συμπεριλαμβανομένων και των διαφορών που προκύπτουν από την ελεύθερη συμβίωση (Ν. 3719/2008), οι διαφορές από το σύμφωνο συμβίωσης (Ν. 4356/2015), οι διαφορές για τον καθορισμό μείωσης ή αύξησης της συνεισφοράς του καθενός από τους συζύγους για τις οικογενειακές ανάγκες, της διατροφής που οφείλεται λόγω γάμου, διαζυγίου ή συγγενείας, των δαπανών τοκετού και της διατροφής της άγαμης μητέρας καθώς και της διατροφής της μητέρας από την κληρονομική μερίδα που έχει επαχθεί στο τέκνο που αυτή κυοφορεί (αρ. 592 παρ. 3 στ. α' Κ.Πολ.Δ), την άσκηση γονικής μέριμνας αναφορικά με το τέκνο κατά τη διάρκεια του γάμου και σε περίπτωση διαζυγίου ή ακύρωση του γάμου ή όταν πρόκειται για τέκνο χωρίς γάμο των γονέων του, τη διαφωνία των γονέων κατά την άσκηση της γονικής τους μέριμνας, καθώς και την επικοινωνία των γονέων και των λοιπών ανιόντων με το τέκνο (αρ. 592 παρ. 3 στ. γ'), τη ρύθμιση της χρήσης της οικογενειακής στέγης και της κατανομής των κινητών μεταξύ των συζύγων (592 παρ. 3 στ. γ')

³⁹¹ **Δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής, δεδομένου ότι επί αυτών τα μέρη δεν έχουν εξουσία διαθέσεως**, οι: 592 παρ. 1 α' (διαζύγιο) β' και γ' (αγωγές ακύρωσης και αναγνώρισης της ύπαρξης ή ανυπαρξίας γάμου) και της παρ. 2 [διαφορές από προσβολή πατρότητας (α') ή της μητρότητας (β'), αναγνώριση για την ύπαρξη σχέσης γονέα και τέκνου ή γονικής μέριμνας (γ'), αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη η εκούσια αναγνώριση ενός τέκνου χωρίς γάμο των γονέων του ή η εξομοίωσή του με τέκνο γεννημένο σε γάμο λόγω επιγενόμενου γάμου των γονέων του καθώς και την προσβολή της εκούσιας αναγνώρισης (δ'), αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει ή είναι άκυρη η υιοθεσία ή η λύση της (ε'), αναγνώριση ότι υπάρχει ή δεν υπάρχει επιτροπεία (στ')].

³⁹² Η αναφορά των οικείων δηλώνει ότι εμπίπτουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες επισυνέβη ο θάνατος του ασθενούς. Ως ο ι κ ε ί ο ι πρέπει να νοηθούν τα πρόσωπα που κατά το ουσιαστικό δίκαιο

αυτών) σε βάρος ιατρών, οι οποίες ανακύπτουν κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας των ιατρών. Μεγάλα προβλήματα αναφέρονται από τη διάταξη αυτή, αν λάβουμε υπ' όψη μας ότι η παροχή ιατρικών υπηρεσιών γίνεται από τον ιατρό όχι στο ιδιωτικό του ιατρείο αλλά σε ορισμένο φορέα παροχής υπηρεσιών υγείας (κλινική, ιατρικό κέντρο) ως προστηθέντα αυτού και στον οποίο συχνά νοσηλεύεται ο ασθενής πριν ή μετά την επίμαχη ιατρική πράξη³⁹³.

στ) Οι διαφορές που δημιουργούνται από την προσβολή εμπορικών σημάτων (αρ. 121 -196 Ν. 4072/2012), διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας (αρ. 5 - 14 Ν. 1733/1987), βιομηχανικών σχεδίων ή υποδειγμάτων (Ν. 2417/1996, ΠΔ 259/1997).

ζ) Οι διαφορές από χρηματιστηριακές συμβάσεις³⁹⁴ (ερμηνευτικώς συνακτέα το άρθρο 15 Ν. 3632/1928, οι «επενδυτικές υπηρεσίες και δραστηριότητες» του άρθρου 4 παρ. 2 του Ν. 4514/2018).

Το εν λόγω στάδιο δεν αποτελεί στάση δίκης αλλά νομοθετημένη υποχρέωση προς δικονομική ενέργεια απόπειρας επιλύσεως της διαφοράς, μέσω διαμεσολάβησης, η οποία οφείλει να λάβει χώρα εξωδικαστικά πριν το δικαστήριο «ανοίξει την θύρα του» για τη συζήτηση της αγωγής επί ορισμένων διαφορών. Σε κάθε περίπτωση, οι

θεμελιώνουν αξιώσεις αποζημίωσης κατά του ιατρού εξαιτίας του θανάτου ασθενούς (οικείου τους) συνεπεία της ζημιόγνου ιατρικής πράξης.

³⁹³ Συνήθως, η αγωγική αποζημιωτική αξίωση ασκείται εναντίον τόσο του ιατρού ατομικώς όσο και του προστήσαντος αυτόν (ιδιωτικού) νοσηλευτικού φορέα ως εις ολόκληρον ενεχομένων. Η τήρηση επομένως της υποχρεωτικής προδικασίας μόνον προς τον ιατρό **και όχι και ως προς τον νοσηλευτικό φορέα** θέτει τα ζητήματα της απρόσφορης κατάτμησης της διαφοράς και της υποκειμενικής ενέργειας του τυχόν συμβιβασμού (δηλαδή μόνον ως προς τον ιατρό). Συνήθης στην πράξη είναι και η ασφάλιση της ιατρικής ευθύνης, οπότε την αποζημιωτική αγωγή κατά του ιατρού και του προστήσαντος αυτόν φορέα, ακολουθεί προσεπίκληση και παρεμπόδιση αγωγή εκ μέρους του ιατρού κατά του ασφαλιστή (και ενδεχομένως παρέμβαση του τελευταίου στην αρχική δίκη). Και στην περίπτωση αυτή η τήρηση υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης **χωρίς τη συμμετοχή σε αυτήν του ασφαλιστή** (έναντι του οποίου ο ιατρός αποβλέπει για την ικανοποίηση της αναγωγικής του αξίωσης) θέτει τα ζητήματα της απρόσφορης κατάτμησης της διαφοράς και της υποκειμενικής ενέργειας του τυχόν συμβιβασμού.

³⁹⁴ Χρηματιστηριακές συμβάσεις είναι οι συμβάσεις που συνάπτονται χρηματιστηριακώς με χρηματοπιστωτικά μέσα (κινητές αξίες, μέσα χρηματαγοράς, μερίδια οργανισμών συλλογικών επενδύσεων, κλπ).

προβλέψεις του άρθρου 182 **συνέδεσαν δικονομικά** τον εξωδικαστικό θεσμό της διαμεσολάβησης με την πολιτική δίκη³⁹⁵.

Η μη υπαγωγή στην υποχρεωτική εκ του νόμου διαμεσολάβηση εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο ή προτείνεται από το διάδικο, ο οποίος την επικαλείται προβάλλοντας τη σχετική **δικονομική αναβλητική ένσταση**. Η απόφαση που κηρύσσει τη συζήτηση απαράδεκτη είναι μη οριστική (αρ. 308 ΚΠολΔ), αφού το δικαστήριο δεν αποξενώνεται από την υπόθεση, αλλά διατηρεί την εξουσία επ' αυτής μετά την εισαγωγή της σε αυτό, αφού προηγουμένως πληρωθεί το κενό, που προκάλεσε το απαράδεκτο της συζητήσεως.

Η απόφαση δεν υπόκειται σε έφεση (αρ. 513 παρ. 1 ΚΠολΔ), αλλά μπορεί να ανακληθεί από το δικαστήριο (αρ. 309 ΚΠολΔ) μετά την επαναφορά του ενδίκου βοηθήματος προς συζήτηση με κλήση³⁹⁶.

4γ. Περιπτώσεις απρόσφορης υπαγωγής (κυρίως) σε υποχρεωτική διαμεσολάβηση

Σε ορισμένες περιπτώσεις η υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση κρίνεται απρόσφορη³⁹⁷.

Ειδικότερα, η προσφυγή στερείται νοήματος στις περιπτώσεις που **οι διάδικοι δεν έχουν εξουσία διάθεσης** του αντικειμένου της δίκης, έστω κι αν αυτό εμπίπτει καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 182 παρ. 1, όπως π.χ στην περίπτωση της πλαγιαστικής αγωγής (αρ. 72 ΚΠολΔ), των μη δικαιούχων διαδίκων,

³⁹⁵ **Πλεύρη Α.Ε.**, «*Η σχέση της υποχρεωτικής απόπειρας εξωδικαστικής επιλύσεως των διαφορών μέσω διαμεσολάβησης με το δικαίωμα πρόσβασης στην δικαιοσύνη και την διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης*», Εισηγήση της 20.01.2018 για Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος στο πλαίσιο της εκδηλώσεως της Ε.ΝΟ.Β.Ε με θέμα «*Η υποχρεωτικότητα σε διαμεσολάβηση και τα ανακόπτοντα ζητήματα*» 74, 2018, σ. 28.

³⁹⁶ **Κόμνιος Κ.Γ.**, «*Υποχρεωτική διαμεσολάβηση και Ενωσιακό Δίκαιο. Σκέψεις με αφορμή την απόφαση Menini/Rampanelli (ΔΕΕ C - 75/16) και το σχέδιο νόμου για τη μεταρρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης*», Ε.Ν.ΒΟ.Ε, 74, 2018.

³⁹⁷ **Ποδηματά Ε.**, «*Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρθρ 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμέτωπος με τα δικαιοκρατικά όριά του : το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας*», σε «*Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα*», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 64 - 73. Η καθηγήτρια κα Ποδηματά στο πλαίσιο της εισηγήσεώς της «ομαδοποιεί» και παρουσιάζει με σαφήνεια τις απρόσφορες να υπαχθούν σε (κατά μείζονα λόγο) υποχρεωτική διαμεσολάβηση διαφορές.

της ανακοπής κατά της δήλωσης (αρ. 986 ΚΠολΔ), της τριτανακοπής (αρ. 586 ΚΠολΔ) και της αγωγής ακύρωσης διαιτητικής απόφασης (αρ. 897 ΚΠολΔ) και των διαφορών που αφορούν μελλοντική διατροφή (αρ. 1499 ΑΚ) στο οποίο καθώς και σε όσες περιπτώσεις η διαφορά αφορά στην άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος ο νόμος απαιτεί την απαγγελία της διάπλασης δια της δικαστικής οδού.

Ετέρα περίπτωση απρόσφορης προσφυγής στη διαμεσολάβηση διαπιστώνεται στην περίπτωση που **συντρέχει εμφανής διαπραγματευτική ανισότητα των μερών** (τράπεζα - καταναλωτής, ασφαλιστική εταιρία - ασφαλισμένος). Στις περιπτώσεις αυτές, η εξισορρόπηση των συμφερόντων των μερών δεν είναι εύκολη υπόθεση, αφού η υπεροχή του ενός υπονομεύει (υπάρχουν βέβαια και εξαιρέσεις) κάθε προσπάθεια σύγκλισης των απόψεων. Η συνηθέστερη δηλαδή κατάληξη μιας διαμεσολάβησης μεταξύ ανισοσθενών μερών είναι η υποχώρηση του ασθενέστερου και η «επιβολή» του συμφέροντος του ισχυρότερου. Στις περιπτώσεις αυτές ο ικανός δικαστής θα «λάμψει» και θα τάμει τη διαφορά. Δεν αποκλείεται βέβαια να επιτύχει μια ικανοποιητική για τα συμφέροντα του ασθενέστερου μέρους λύση και ένας έμπειρος και συνάμα **χαρισματικός** δικηγόρος ή ένας διατελέσας δικαστής διαμεσολαβητής.

Απρόσφορη κρίνεται και η προσφυγή στη διαμεσολάβηση όταν προβάλλει ως μείζον ζήτημα για τη δίκαιη διευθέτηση της διαφοράς το ζήτημα της **νομιμότητας**, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις που ο ουσιαστικός νομοθέτης παρεμβαίνει με αναγκαστικού δικαίου ρυθμίσεις, επιβάλλοντας όρια στην αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, χάριν προστασίας του ασθενέστερου μέρους από την κατάχρηση εις βάρος του της συμβατικής ελευθερίας (αρ. 281 ΑΚ). Ο ουσιαστικός νομοθέτης παρεμβαίνει διότι μόνον με τον τρόπο αυτό μπορεί να προστατεύσει το ασθενέστερο μέρος και να μετουσιώσει τις αξίες του νόμου σε κοινωνική πραγματικότητα. Ενδεικτικώς, σε διαφορές αποζημίωσης λόγω ιατρικής ευθύνης, τα αποδεικτικά ζητήματα είναι πολυσύνθετα και δυσχερώς ερευνήσιμα, οπότε κρίνεται απρόσφορη η - δια της διαμεσολάβησης - επίλυσή τους.

Άλλη περίπτωση απρόσφορης προσφυγής στη διαμεσολάβηση εντοπίζεται στην περίπτωση που η έννομη προστασία στην οποία κατατείνει ο ενάγων αφορά σε καταδίκη του εναγομένου σε **αναντικατάστατη υλική πράξη, παράλειψη ή ανοχή**, δεδομένου ότι τα μέσα έμμεσης εκτέλεσης δεν μπορούν να επιβληθούν (αρ. 946, 947 ΚΠολΔ) ή να απειληθούν (αρ. 950 ΚΠολΔ) **παρά μόνον με δικαστική απόφαση και όχι με άλλους εκτελεστούς τίτλους**. Η επισήμανση αυτή

έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς η χρήση των παραπάνω μέσων αναγκαστικής εκτέλεσης είναι συχνή στις διαφορές του γειτονικού δικαίου (1003 - 1031 ΑΚ), σε ορισμένες κατηγορίες οικογενειακών διαφορών (επικοινωνία, απόδοση - παράδοση τέκνου) αλλά και στις διαφορές που σχετίζονται με την προσβολή εμπορικών σημάτων. Στις περιπτώσεις αυτές είναι μάταιη η προσφυγή στη διαμεσολάβηση (εκούσια ή υποχρεωτική), αφού ακόμη και εάν αυτή έχει αίσια έκβαση, τα μέρη θα εξοπλισθούν με έναν εκτελεστό τίτλο που δεν θα μπορεί να εκτελεστεί αποτελεσματικά (αφού θα απαιτείται για την επίσπευση εκτέλεσης δικαστική απόφαση). Έτσι, θα παρέχεται αποδυναμωμένη έννομη προστασία ανεπίδεκτη αναγκαστικής εκτέλεσεως. Αναλογιζόμενοι μάλιστα ότι η αξίωση επί αναγκαστική εκτελέσει συνιστά θεμελιώδες νοηματικό στοιχείο του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη κατά τα άρθρα 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και 20 Συντάγματος, η συμβατότητα της αναγκαστικής επιβολής της προδικασίας διαμεσολάβησης προς τα άρθρα αυτά κρίνεται αμφίβολη.

4δ. Εξαιρέσεις από την υποχρεωτική υπαγωγή σε διαμεσολάβηση (αρ. 182 παρ. 2 Α)

Εξαιρούνται (δυνάμει του άρθρου 182 παρ. 2 Α) από την υποχρεωτική υπαγωγή σε διαμεσολάβηση της αμέσως προηγούμενης παραγράφου (1 Α):

α) η κύρια παρέμβαση που ασκείται σε συνάφεια με το αντικείμενο των διαφορών αυτών,

β) οι διαφορές στις οποίες διάδικο μέρος είναι το Δημόσιο ή Ο.Τ.Α. ή Ν.Π.Δ.Δ,

γ) οι διάδικοι που δικαιούνται νομικής βοήθειας κατά το Ν. 3226/2004, όπως ισχύει, ή στους οποίους παρέχεται το ευεργέτημα της πενίας κατά τα άρθρα 194 και 195 του ΚΠολΔ,

δ) οι δίκες οι σχετικές με την εκτέλεση,

ε) η ανακοπή των άρθρων 632 και 633 παρ. 2 ΚΠολΔ (αμφότερες οι κατηγορίες περιπτώσεων δ' και ε' παρουσιάζουν προβλήματα λόγω ελλείψεως εξουσίας διαθέσεως),

στ) κάθε άλλη περίπτωση στην οποία δεν προβλέπεται αναστολή εκτέλεσης κατά τις κείμενες διατάξεις του νόμου,

ζ) οι διαφορές του Ν. 3869/2010 (παρά τη ρύθμιση του άρθρου 4 του Ν. 3869/2010),

η) οι διαταγές πληρωμής.

Από το πεδίο εφαρμογής του νόμου **εξαιρέθηκαν** (αν και προβλέπονταν στο αρχικό σχέδιο νόμου της 28.12.2017) οι **εργατικές διαφορές**, οι **διαφορές από πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring)**, **χρηματοδοτική μίσθωση (leasing)**, **δικαιόχρηση (franchise)**, **δανειακές συμβάσεις με τράπεζες και πιστωτικές κάρτες** και οι **ναυτικές διαφορές**.

Σύμφωνα δε με την επόμενη παράγραφο Β' (αρ. 182), δικαιώματα ή αξιώσεις των μερών της εν γένει διαφοράς, που δεν περιλαμβάνονται στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, δεν υπάγονται στην - επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησεως του ενδίκου βοηθήματος - διαδικασία της διαμεσολάβησης.

4ε. Μη αίσια έκβαση - Συνεκτίμηση συμπεριφοράς μερών

Μετά την μη αίσια έκβαση της διαδικασίας και τη σύνταξη του πρακτικού, κάθε μέρος προσκομίζει το πρακτικό στο δικαστήριο επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησεως. Το ίδιο δικαίωμα έχει κάθε μέρος της διαφοράς, για κάθε κεφάλαιο των απαιτήσεών του, το οποίο δεν συζητήθηκε στη διαμεσολάβηση από υπαιτιότητα του άλλου μέρους³⁹⁸, καίτοι αυτό υπαγόταν υποχρεωτικά στη διαμεσολάβηση ανεξαρτήτως του αποτελέσματος αυτής.

Αν το ένα μέρος της διαφοράς δεν προσέρχεται στη διαμεσολάβηση, παρότι έχει κληθεί προς τούτο με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο³⁹⁹ ή τηλεομοιοτυπία (φαξ) ή συστημένη επιστολή (ορθότερο επί αποδείξει), ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό, το οποίο προσκομίζεται στο δικαστήριο από το άλλο μέρος κατά τη συζήτηση της αγωγής ή άλλου ενδίκου βοηθήματος. Στην τελευταία περίπτωση, με την απόφαση του Δικαστηρίου που επιλαμβάνεται της διαφοράς, δύναται να επιβληθεί στον διάδικο, που δεν προσήλθε (αν και κλήθηκε προς τούτο) **χρηματική ποινή**, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από εκατόν είκοσι ευρώ (120,00 €) και μεγαλύτερη από τριακόσια ευρώ (300,00 €), **συνεκτιμωμένης της εν γένει συμπεριφοράς του στην μη προσέλευση και επιπλέον χρηματική ποινή** μέχρι ποσοστού 0,2 % επί του αντικειμένου της διαφοράς ανάλογα με την έκταση της ήττας αυτού. Οι ανωτέρω χρηματικές ποινές περιέρχονται στο ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ, στο οποίο

³⁹⁸ Άρθρο 182 in fine Αιτιολογικής Έκθεσης.

³⁹⁹ Η δυνατότητα επίδοσης της πρόσκλησης με ηλεκτρονικά μέσα δεν μπορεί να θεμελιωθεί στο άρθρο 15 του Κανονισμού 1393/2007 αφού η διάταξη αυτή - σύμφωνα με την διατύπωσή της - ρυθμίζει μεν την απευθείας επίδοση στο κράτος παραλαβής, μόνον όμως όταν αυτή διενεργείται μέσω δικαστικών λειτουργών ή άλλων αρμοδίων προσώπων του κράτους μέλους παραλαβής και όχι με άλλα μέσα.

κοινοποιείται με επιμέλεια του γραμματέα του Δικαστηρίου αντίγραφο της αποφάσεως.

Δικαιολογημένους προβληματισμούς γεννά ο τρόπος με τον οποίο θα γίνει η προαναφερθείσα «*συνεκτίμηση*» της εν γένει συμπεριφοράς του μη προσελθόντος μέρους. Υποστηρίζεται ο ρ θ ά ότι οι κυρώσεις δεν πρέπει να επιβάλλονται όταν η μη προσκομιδή του πρακτικού ή η μη εμφάνιση είναι αντικειμενικά δικαιολογημένη, δηλαδή οφείλεται σε σπουδαίο λόγο (*εύλογη αιτία*).

4στ. Υποχρέωση έγγραφης ενημέρωσης από πληρεξούσιο δικηγόρο

Αναφορικά με την υποχρέωση ενημερώσεως των μερών από τον πληρεξούσιο δικηγόρο τους, το άρθρο 182 παρ. 3 ορίζει ότι πριν από την προσφυγή στο δικαστήριο, **ο πληρεξούσιος δικηγόρος οφείλει να ενημερώσει τον εντολέα του, εγγράφως, για τη δυνατότητα απόπειρας διαμεσολαβητικής διευθέτησης της διαφοράς**, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις προσφυγής σε διαμεσολάβηση, καθώς και για την τυχόν υποχρεωτική υπαγωγή της διαφοράς ή μέρους αυτής στη διαμεσολάβηση επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεως του ενδίκου βοηθήματος. Το ενημερωτικό έγγραφο, το οποίο συντάσσεται από την **Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης** μετά τη σύσταση και έναρξη λειτουργίας της (*Υ.Α 31.567 «Συγκρότηση Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης», Φ.Ε.Κ 2044 - 6 Ιουνίου του 2018*), συμπληρώνεται και υπογράφεται από τον εντολέα και τον πληρεξούσιο δικηγόρο του και κατατίθεται με το εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής ή άλλου ενδίκου βοηθήματος επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεώς του.

Αμφίβολης χρησιμότητας, μπορεί να χαρακτηριστεί η υποχρέωση αυτή, ενώ δημιουργεί **α ρ ν η τ ι κ ή εικόνα** για το δικηγορικό κλάδο. Ως **π λ ε ο ν α σ τ ι κ ή** χαρακτηρίζεται από τον καθηγητή κ. Γιαννόπουλο, ο οποίος επισημαίνει **ορθά** ότι ο δικηγόρος ήταν **ούτως ή άλλως φορέας της ειδικής νομικής υποχρέωσης να προσπαθεί να επιλύσει συμβιβαστικά τις ενόπιόν του διαφορές** (*αρ. 46 προϊσχύων Κωδ. περί Δικηγόρων, αρ. 7 στ. β' Κωδικα Δεοντολογίας, αρ. 37 παρ. 3 στ. γ' Κωδ. περί Δικηγόρων*). Κατά τον καθηγητή, στην περίπτωση του άρθρου 182 παρ. 3 in fine αρκεί για τη διασφάλιση του παραδεκτού της συζητήσεως **η προσκομιδή της δήλωσης μέχρι τη συζήτηση**.

Η διάταξη του άρθρου 182 παρ. 4 παρουσιάζει τη **διαδικασία της προσφυγής στην υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης**. Σύμφωνα με την ενότητα «Α» για

τις διαφορές του άρθρου 182 παρ. 1, ο δικηγόρος του αιτούμενου δικαστική προστασία⁴⁰⁰ υποχρεούται, ανεξάρτητα από την αξία του ενδίκου αντικειμένου, να υποβάλλει σε διαμεσολαβητή (από την λίστα διαπιστευμένων διαμεσολαβητών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), **αίτημα** προσφυγής στην υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης, παραδίδοντάς του συμπληρωμένο ενημερωτικό (τυποποιημένο) έντυπο, το οποίο θα συνταχθεί από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης μετά τη σύσταση και έναρξη λειτουργίας της. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, η επιλογή του διαμεσολαβητή γίνεται **από τον αιτούμενο δικαστική προστασία και όχι μετά από συμφωνία των μερών**. Έτσι όμως, κάμπτεται μια βασική αρχή του θεσμού, η οποία συνίσταται στην **από κοινού επιλογή** του διαμεσολαβητή (από τα μέρη). Πάντως, η προσφυγή του αιτούμενου δικαστική προστασία στην διαδικασία της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης δεν εμποδίζει την παράλληλη προσφυγή του αντιδίκου του σε κάποιον άλλο διαμεσολαβητή, οπότε το κάθε μέρος μπορεί να επιχειρήσει ξεχωριστή διαδικασία

⁴⁰⁰ Γιαννόπουλος Π.Σ., «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 114, 115, 116.

Νομιμοποιείται ενεργητικά αυτός που νομιμοποιείται ενεργητικά να ασκήσει αγωγή και διαθέτει εξουσία διαθέσεως του αντικειμένου της, δηλαδή, συνδέεται η ιδιότητα του επισπεύδοντος υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης με την επιγενόμενη ιδιότητα του διαδίκου στην ανοιγησομένη ή και ήδη εκκρεμή δίκη. Προβλήματα ενδέχεται να δημιουργηθούν στην περίπτωση **ενεργητικής αναγκάιας ομοδικίας**, όταν κάποιοι **ενεργητικοί αναγκάιοι ομόδικοι** δεν συμπράττουν για την επίτευξη της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης. Τούτο διότι η διαφορά επιδέχεται **ενιαία μόνον ρύθμιση**, ενώ **είναι υποχρεωτική η κοινή νομιμοποίηση**, αφού μόνος του ο κάθε ομόδικος δεν έχει εξουσία διαθέσεως επί του αντικειμένου της δίκης (αρ. 76 παρ. 2 ΚΠολΔ). Σε μια τέτοια περίπτωση συνιστάται ως **πιο πρακτική λύση να επισπεύδει τη διαδικασία ο επιμελέστερος των αναγκάιων ομοδίκων και εν συνεχεία να προσεπικαλεί τους λοιπούς αναγκάιους ομόδικους του** (αρ. 86 ΚΠολΔ) **καθιστώντας τους ex lege διαδίκους**. Ούτω, καθίσταται εφικτή - διαρκούσης της εκκρεμοδικίας - η επίτευξη της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης με την απεύθυνση πρόσκλησης διαμεσολάβησης **τόσο στον αντίδικό του όσο και στον αναγκάιο ομόδικό του**.

Νομιμοποιείται παθητικά ο γνωστής διαμονής αντίδικος. Όταν η διαμεσολάβηση επισπεύδεται διαρκούσης της δίκης απαιτείται πρόσκληση των προσθέτως παρεμβαίνοντων και του κυρίως παρεμβαίνοντος (αρ. 81 παρ. 3 εδ. α' ΚΠολΔ). Η περίπτωση της εξαίρεσης του αρ. 182 παρ. 2 στ. α' αφορά έτερο ζήτημα · αν απαιτείται χωριστή διαμεσολάβηση ως προαπαιτούμενο του παραδεκτού της συζήτησεως της κυρίας παρέμβασης. Εάν η διαμεσολάβηση επιχειρείται πριν την έναρξη της δίκης η πρόσκληση αρκεί να απευθύνεται κατά των προσώπων που ο ενάγων κατονομάζει ως αντιδίκους.

διαμεσολάβησης⁴⁰¹. **Βέβαια, σε μια τέτοια περίπτωση, είναι προφανές ότι το συνολικό κόστος αυξάνεται υπέρμετρα.**

Εν συνεχεία, ο διαμεσολαβητής γνωστοποιεί στο άλλο ή (στα άλλα μέρη) το κατά τα ανωτέρω αίτημα προσφυγής και συνεννοείται (με αυτά) για την ημερομηνία και τον τόπο διεξαγωγής της συνεδρίας διαμεσολάβησης⁴⁰². Η γνωστοποίηση αυτή μπορεί να γίνει, εγγράφως, με συστημένη επιστολή ή ηλεκτρονικά ή με κάθε άλλο νόμιμο τρόπο, αρκεί να αποδεικνύεται το περιεχόμενο και η ημερομηνία της πραγματοποίησής της.

Η συνεδρία διεξάγεται **το αργότερο εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την επομένη της γνωστοποίησης (από το διαμεσολαβητή) της αίτησης (του προσφεύγοντος) στο άλλο (ή στα άλλα μέρη), ενώ η διαμεσολάβηση θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί, εντός των επομένων τριάντα (30) ημερών, οι οποίες εκκινούν από την επομένη της λήξης της ανωτέρω 15 ήμερης προθεσμίας.**

Τα μέρη μπορούν να συμφωνούν την παράταση της προθεσμίας των τριάντα (30) ημερών, για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο των τριάντα (30) ημερών. Το χρονικό διάστημα από 1 έως 31 Αυγούστου δεν υπολογίζεται στις ανωτέρω προθεσμίες.

Τα μέρη παρίστανται υποχρεωτικά, **μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων τους, στη διαμεσολάβηση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις των καταναλωτικών διαφορών και των μικροδιαφορών.**

Σύμφωνα με την (επόμενη) ενότητα «B», εάν δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία των μερών και του διαμεσολαβητή στον ίδιο τόπο και χρόνο, η συνεδρία μπορεί να πραγματοποιηθεί με την διαδικασία της τηλεδιάσκεψης, μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή άλλου συστήματος (τηλεδιάσκεψης), στο οποίο έχει πρόσβαση το άλλο ή τα άλλα μέρη της διαφοράς. Η διαδικασία της τηλεδιάσκεψης μπορεί να πραγματοποιείται και μέσω γραφείου άλλου διαπιστευμένου διαμεσολαβητή, που εδρεύει στον τόπο της κατοικίας, εγκατάστασης ή έδρας του άλλου ή των άλλων μερών της διαφοράς, αλλά και μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, εγκρινόμενης με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Ανάπτυξης, Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ρυθμίζοντας κάθε

⁴⁰¹ Γιαννόπουλος Π.Σ., «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 115, 116.

⁴⁰² Δεν ισχύει στην περίπτωση αυτή το άρθρο 194 παρ. 1 που αναφέρεται σε έγγραφη συμφωνία των μερών για το ζήτημα της αμοιβής του διαμεσολαβητή, αφού το άλλο μέρος δεν έχει καν κλητευθεί. Βαρύνεται επομένως με την καταβολή της αμοιβής **μόνον το επισπεύδον την διαδικασία μέρος.**

αναγκαία τεχνική, διοικητική ή άλλη λεπτομέρεια. Η δυνατότητα διαμεσολάβησης με τηλεδιάσκεψη ακολουθεί τις τεχνολογικές εξελίξεις και διευκολύνει τη διαδικασία. Δεν κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό εάν τα μέρη είναι εξοικειωμένα με τη χρήση της τεχνολογίας, δεδομένου ότι η επικοινωνία δεν θα οργανωθεί από τα μέρη αλλά από το διαμεσολαβητή.

Σύμφωνα με την ενότητα «Γ», εάν κατά την αρχική συνεδρία, τα μέρη δεν συμφωνήσουν να συνεχίσουν τη διαμεσολάβηση, τότε θεωρείται ότι έχει πληρωθεί η υποχρέωση του παρόντος άρθρου και συντάσσεται το σχετικό πρακτικό. Η υποχρεωτική υπαγωγή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση που η πρόσκληση περιλαμβάνει πρόσωπο ή πρόσωπα α γ ν ώ σ τ ο υ δ ι α μ ο ν ή ς⁴⁰³. Σε κάθε περίπτωση, η διαδικασία δεν μπορεί να υπερβαίνει, συνολικά, τις είκοσι τέσσερις (24) ώρες, εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά ενώ, εάν συναφθεί συμφωνία προσφυγής, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου, ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 182 παρ. 3 (*αρ. 182 παρ. 7*).

5. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση και ασφαλιστικά μέτρα (*αρ. 181 παρ. 3*)

Σύμφωνα με το άρθρο 181 παρ. 3 «*η υπαγωγή μιας διαφοράς ιδιωτικού δικαίου στη διαδικασία της διαμεσολάβησης δεν αποκλείει την λήψη ασφαλιστικών μέτρων για αυτήν, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας*».

Ο μη αποκλεισμός της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων (*του Κ.Πολ.Δ*) είναι απολύτως δικαιολογημένος, δεδομένου ότι σε διαφορετική περίπτωση, θα ήταν αδύνατη η αντιμετώπιση των επειγουσών περιπτώσεων και των καταστάσεων επικείμενου κινδύνου, όπως περιγράφονται στο άρθρο 682 Κ.Πολ.Δ.

6. Προσφυγή μετά από σύσταση του Εισαγγελέα Πρωτοδικών (*αρ. 181 παρ. 4*)

Σύμφωνα με το άρθρο 181 παρ. 4 «*Ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών, στα πλαίσια της άσκησης των καθηκόντων του σύμφωνα με την περίπτωση α' της παρ. 4 του άρθρου 25 του Ν. 1756/1988 (Α'35) δικαιούται να συστήνει σε όσους φιλονικούν, να*

⁴⁰³ Συνακτέο ερμηνευτικά ότι η απαλλαγή εκείνεται και στους ομοδίκους του αγνώστου διαμονής διαδίκου.

προσπαθήσουν να επιλύσουν τη διαφορά τους δια του θεσμού της διαμεσολάβησης, όπου αυτό είναι δυνατόν».

Παρότι ο Εισαγγελέας δεν είναι δικαστής, αλλά βοηθητικό πρόσωπο απονομής της δικαιοσύνης, αποτελώντας, ουσιαστικά, τον **συνδεδεικτό κρίκο** δικαστικής και εκτελεστικής εξουσίας ⁴⁰⁴, η ανωτέρω παράγραφος 4 μπορεί - για λόγους συστηματικής ενότητας - να νοηθεί ως συμπλήρωμα της δυνατότητας προσφυγής στη διαμεσολάβηση μετά από κλήση του δικαστηρίου (αρ. 181 παρ. 1 περ. β').

B. Συνέπειες προσφυγής

1. Προσωρινός αποκλεισμός των δικαστικών διαδικασιών

Υπό το προϋσχύσαν δίκαιο, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση είχε ως ρητή συνέπεια τον προσωρινό αποκλεισμό της δυνατότητας επισπεύσεως των δικαστικών διαδικασιών έως την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης (συνέπειες δικονομικού δικαίου) (αρ. 3 παρ. 1 περ. β') ⁴⁰⁵. Ο αποκλεισμός συνίστατο στην απαγόρευση άσκησης ενδίκων βοηθημάτων και σε περίπτωση εκκρεμοδικίας στην **υποχρεωτική αναβολή της συζητήσεως σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου** και όχι πέραν του εξαμήνου (αρ. 3 παρ. 2 εδ. β') ⁴⁰⁶.

Παρότι ο Ν. 4512/2018 δεν επαναλαμβάνει με ανάλογη διατύπωση την ανωτέρω συνέπεια, πρέπει να θεωρήσουμε ότι εξακολουθεί να ισχύει. Σε κάθε περίπτωση, ο (προσωρινός) αποκλεισμός δεν καταλαμβάνει τις περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαία η λήψη ασφαλιστικών μέτρων (αρ. 181 παρ. 3 Ν. 4512/2018).

⁴⁰⁴ Νίκας Ν, «Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας», 2015, σ. 35.

⁴⁰⁵ Όπως διευκρινίζει ο καθηγητής κ.Τσιγκρικάς, η διαμεσολάβηση που παρακωλύει την έναρξη ή την συνέχιση της δικαστικής διαδικασίας αποτελεί δικονομικό εμπόδιο, που δεν πρέπει να συνδέεται με την εκκρεμοδικία, αφού η ένσταση της εκκρεμοδικίας προϋποθέτει εκκρεμή δικαστική διαδικασία. Επίσης εάν η διαμεσολάβηση, που διεξάγεται στην αλλοδαπή παρά το ανυπόστατο της συμφωνίας προσφυγής, οδηγήσει σε έγκυρη συμφωνία, τότε και αυτή η συμφωνία μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στη δικαστική διαδικασία.

⁴⁰⁶ **Μποροδήμος Π.** «Αποτίμηση της υποχρεωτικότητας της διαμεσολάβησης στο Ν. 4512/2018 - Επιμέρους δικονομικές προσεγγίσεις» σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018, Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας 17.03.2018, σ. 143. Αξιοσημείωτη η επισήμανση ότι ο νομοθέτης δημιουργεί άθελά του ένα πεδίο για στρεβλή εργαλειοποίηση του θεσμού με αποτέλεσμα την υποχρέωση του δικαστηρίου να αποδέχεται κάθε αίτημα συναινετικής αναβολής εκδίκασης όλων των ιδιωτικών διαφορών.

Η προσφυγή στη δικαστική διαδικασία κατά παραβίαση υφιστάμενης συμφωνίας για υπαγωγή στη διαμεσολάβηση θεμελιώνει δικονομική ένσταση, η έγερση της οποίας επιφέρει προσωρινό αποκλεισμό της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων, με αποτέλεσμα το δικαστήριο να υποχρεώνεται στην αναβολή της υποθέσεως μέχρι εκπλήρωσης της προυπάρχουσας συμφωνίας για υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση.

Ετέρα γνώμη υποστηρίζει ότι η κατάρτιση ρήτρας διαμεσολάβησης θεμελιώνει γνήσια αναβλητική ένσταση ουσιαστικού δικαίου, που εμποδίζει την άσκηση ενδίκου βοηθήματος μέχρι την αποτυχία της διαμεσολάβησης⁴⁰⁷.

2. Αναστολή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών (αρ. 185)

Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση επιφέρει αναστολή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών (*συνέπεια ουσιαστικού δικαίου*). Στο δίλημμα μεταξύ διακοπής και αναστολής της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών:

- η Πρόταση Οδηγίας ανέδειξε ως καταλληλότερη την **α ν α σ τ ο λ ή** αυτών (αρ. 7), ενώ
- η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ - *υιοθετώντας ευρύτερη αντίληψη* - εναπόθεσε την επιλογή στη **διακριτική ευχέρεια** εκάστου εθνικού νομοθέτη.

Ανεξαρτήτως επιλογής, αμφότερες η διακοπή ή η αναστολή θα έπρεπε να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα προσφυγής στη δικαστική ή στη διαιτητική διαδικασία, σε περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν είχε αίσια έκβαση (*αιτιολογική σκέψη 24 και άρθρο 8 παρ. 1 της Οδηγίας*).

Μάλιστα η Οδηγία προέβλεπε, μάλλον, επιβοηθητικά ότι εάν στη νομοθεσία των κρατών - μελών προβλεπόταν ήδη κάποια διάταξη, ρυθμίζουσα τη διακοπή ή την αναστολή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών, λόγω έναρξης διαπραγματεύσεων και ιδίως λόγω προσπάθειας συμβιβαστικής επιλύσεως μιας

⁴⁰⁷ Αυτή η ερμηνευτική λύση υποστηρίζεται και στο πλαίσιο του γ ε ρ μ α ν ι κ ο ύ δικαίου, όπου προτείνεται πως η κατάρτιση συμφωνίας φιλικής διευθέτησης της διαφοράς αποκλείει προσωρινά το αγωγήμο της αξίωσης, προτείνεται δε η απόρριψη της ασκηθείσας αγωγής αντί της αναστολής της δικαστικής διαδικασίας. Η ερμηνευτική εκδοχή της γνήσιας αναβλητικής ένστασης ουσιαστικού δικαίου θα μπορούσε να θεωρηθεί ο ρ θ ό τ ε ρ η στις περιπτώσεις εκείνες που από την επισκόπηση και ερμηνεία της ρήτρας διαμεσολάβησης συνάγεται πως τα μέρη απέβλεψαν να διαρθρώσουν την προσφυγή (*στην διαμεσολάβηση*) ως προαπαιτούμενο της προσφυγής στη δικαιοσύνη.

διαφοράς, αυτή η διάταξη θα μπορούσε να εφαρμοσθεί και στην περίπτωση της διαμεσολάβησης και δεν θα καθίστατο αναγκαία η θέσπιση νέας⁴⁰⁸.

Δεδομένου ότι η ελληνική έννομη τάξη δεν διέθετε τέτοια διάταξη, το σχετικό ζήτημα ρυθμίσθηκε για πρώτη φορά με το Ν. 3898/2010. Εξηγώντας την βούληση του νομοθέτη, το άρθρο 11 της Αιτιολογικής Έκθεσης επισήμανε ότι προκειμένου να διαφυλαχθούν οι *(αγόμενες στη διαμεσολάβηση)* αξιώσεις των μερών, θα έπρεπε να προβλεφθεί ένας ελάχιστος βαθμός συμβατότητας των κανόνων του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου, σε σχέση με την παραγραφή των αξιώσεων αυτών και τις αποσβεστικές προθεσμίες, ούτως ώστε να μην αποθαρρύνεται και να μην ανακόπτεται η διαμεσολάβηση, εξαιτίας του επαπειλούμενου κινδύνου αποσβέσεως αυτών.

Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Τσικρικάς, μια τέτοια ρύθμιση υπηρετεί την αρχή της οικονομίας της δίκης, καθώς τα μέρη **α π ο τ ρ έ π ο ν τ α ι** από την επιχείρηση διαδικαστικών πράξεων, οι οποίες - *σε περίπτωση αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης* - θα αποδεικνύονταν αλυσιτελείς⁴⁰⁹.

Ο νομοθέτης του Ν. 3898/2010 επέλεξε ως πιο προστατευτική τη διακοπή, ενώ - *με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261 επ. Α.Κ* - όρισε ότι η παραγραφή ή οι αποσβεστικές προθεσμίες που διακόπηκαν, θα άρχιζαν και πάλι είτε από τη σύνταξη του πρακτικού μη αίσιας έκβασης, είτε από την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από τη διαμεσολάβηση από οποιοδήποτε από τα μέρη στο άλλο μέρος και στο διαμεσολαβητή, είτε από την με οποιονδήποτε τρόπο κατάργηση της διαμεσολάβησης (*αρ. 11*)⁴¹⁰. Η ανωτέρω επιλογή του νομοθέτη προκάλεσε προβληματισμό.

⁴⁰⁸ Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της γερμανικής εννόμου τάξεως, στην οποία προϋπήρχε η διάταξη του άρθρου 203 εδ. 1 του γερμανικού Α.Κ (B.G.B) η οποία ορίζει ότι **επέρχεται αναστολή της παραγραφής σε κάθε περίπτωση έναρξης διαπραγματεύσεων των μερών** με αντικείμενο την ύπαρξη απαίτησης ή τα γεγονότα που την θεμελιώνουν.

⁴⁰⁹ **Τσικρικάς Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19, 2014, σ. 286, 287.

⁴¹⁰ Η παραγραφή επιφέρει την εξασθένιση της αξίωσης λόγω της αδράνειας του δικαιούχου να την ασκήσει εντός του προβλεπόμενου από το νόμο χρόνου. Συνέπεια της παραγραφής δεν αποτελεί η απόσβεση της αξίωσης αλλά η δυνατότητα προβολής από τον οφειλέτη της ανατρεπτικής ένστασης, με την οποία αυτός απαλλάσσεται από την υποχρέωσή του να εκπληρώσει την παροχή. Η αποσβεστική προθεσμία τίθεται από το νόμο ή με δικαιοπραξία και αναφέρεται στο χρονικό διάστημα εντός του οποίου πρέπει να ασκηθεί το δικαίωμα, άλλως επέρχεται απόσβεση αυτού.

Η πρώτη ολοκληρωμένη κριτική άποψη διατυπώθηκε από τον καθηγητή κ. Ν. Κλαμαρή, ο οποίος επισήμανε ότι μολονότι το άρθρο 11 αναφερόταν σε διακοπή, μάλλον **υπονοούσε την αναστολή**, αφού, από την γραμματική ερμηνεία του νόμου, συναγόταν ότι η παραγραφή διακόπτεται, χωρίς να εκκινεί νέα προθεσμία παρά μόνον μετά την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης. Όμως όπως γνωρίζουμε, η διακοπή έχει στιγμιαία λειτουργία και επενέργεια (αρ. 261 ΑΚ)⁴¹¹, ενώ η αναστολή, διαρκή λειτουργία και επενέργεια (αρ. 257 ΑΚ)⁴¹². **Πάντως, η ιδιόμορφη αυτή διακοπή καταλάμβανε τη διαμεσολάβηση καθόλη τη διάρκειά της και απέκλειε κάθε περίπτωση παραγραφής των αξιώσεων, αφού εκμηδένιζε τον κίνδυνο συμπλήρωσεως των προθεσμιών κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης (ιδίως των βραχυπρόθεσμων τρίμηνης ή εξάμηνης διάρκειας)**. Η ερμηνευτική σύγχυση επιτεινόταν και με το επόμενο εδάφιο του άρθρου 11 (εδ. β'), το οποίο, όπως υπογραμμίζει ο κ. Κλαμαρής, θα έπρεπε να έχει διατυπωθεί με μεγαλύτερη σαφήνεια, όσον αφορά το εάν - στην περίπτωση που «αρχίζει» να τρέχει «και πάλι» η παραγραφή

⁴¹¹ Πολυζωγόπουλος Κ, «Aubegerichtliche Streitschlichtung Die griechische Losung», σε Festschrift für Rolf Sturmer zum 70. Geburtstag (Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή κ. R. Sturmer), 2013, σ. 1745 επ. Περί ερμηνευτικής σύγχυσης έκανε λόγο και ο καθηγητής κ. Πολυζωγόπουλος, ο οποίος επισημαίνει το στιγμιαίο χαρακτήρα της διακοπής και την υιοθέτηση στο Ν. 3898/2010 ως ορθότερης της αναστολής.

Χρήσιμο κρίνεται να υπενθυμισθεί ότι η **διακοπή** προβλέπεται ιδίως όταν ο δικαιούχος της αξιώσεως ή του δικαιώματος προβαίνει σε **νομικά σημαντικές ενέργειες** προς διευθέτηση ή εξασφάλιση της αξιώσεως ή του δικαιώματος (πρδγμ. στην περίπτωση υποβολής της διαφοράς σε δικαστική διάγνωση ή διαιτησία, καθώς και όταν επισπεύδει διαδικαστικές πράξεις). Η διακοπή της παραγραφής σημαίνει ότι στο ίδιο χρονικό σημείο που διακόπτεται η έως τότε διανυθείσα παραγραφή, αρχίζει να τρέχει νέα προθεσμία παραγραφής ίσης διάρκειας με εκείνη που είχε αρχίσει να τρέχει και η οποία διακόπηκε. Δηλαδή βασικό εννοιολογικό γνώρισμα της διακοπής της παραγραφής είναι ότι **δ ε ν συνυπολογίζεται** στο νέο χρόνο παραγραφής, που θα αρχίσει να τρέχει μετά την κατάργηση του λόγου της διακοπής, ο μέχρι τότε διαδραμών χρόνος (αρ. 261 ΑΚ).

⁴¹² Η **αναστολή** της παραγραφής είναι συνυφασμένη με την **προστασία συγκεκριμένων διαπροσωπικών και νομικών σχέσεων** και η εφαρμογή της επιβάλλεται για λόγους ασφάλειας δικαίου. Βασικό εννοιολογικό γνώρισμα της αναστολής είναι ότι η παραγραφή σταματά να τρέχει («παγώνει» κατά τον εύστοχο χαρακτηρισμό των καθηγητών κ. Γεωργιάδη - κ. Σταθόπουλου), από την στιγμή που λαμβάνει χώρα το περιστατικό που σηματοδοτεί την έναρξη της αναστολής και, αφού παύσει η αναστολή και αρχίσει πάλι να τρέχει ο χρόνος της παραγραφής, ο προηγούμενος χρόνος συνυπολογίζεται, δηλαδή ο χρόνος που είχε συμπληρωθεί μέχρι το χρονικό σημείο από το οποίο είχε αρχίσει η αναστολή **προσμετράται στο συνολικό χρόνο της παραγραφής** (αρ. 257 Α.Κ).

και η αποσβεστική προθεσμία - θα υπολογίζεται (ή όχι) ο προδιαδραμών χρόνος της διακοπείσας παραγραφής⁴¹³.

Οι παρατηρήσεις του κ. Κλαμαρή επικεντρώθηκαν και σε ένα ακόμη ζήτημα · στην επιχειρούμενη - από το νομοθέτη - σύνδεση των διατάξεων του αρ. 11 του Ν. 3898/2010 με το αρ. 3 αυτού (αρ. 3 παρ. 1 εδ.α'). Η συνδυαστική εξέταση των δύο (2) διατάξεων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η διακοπή επερχόταν με έναν από τους τέσσερις (4) (οριζόμενους στο άρθρο 3) τρόπους προσφυγής. Ωστόσο, το άρθρο 3 δεν προσδιόριζε το ακριβές χρονικό σημείο έναρξης της διαμεσολάβησης, αλλά αναδείκνυε μόνον τους τέσσερις (4) τρόπους προσφυγής σε αυτήν. Η διακοπή της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών επερχόταν κατά το χρόνο που χωρούσε η πραγματική προσφυγή στη διαμεσολάβηση. Όσον αφορά δε το χρονικό σημείο της (εκ νέου) έναρξης της διακοπείσας παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών (μετά δηλαδή την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης αφού η διακοπή καταλάμβανε όλη τη διάρκειά της) το άρθρο 11 εδ. β' όριζε ότι «με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261 επ. Α.Κ η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που διακόπηκαν, αρχίζουν και πάλι από το χρόνο σύνταξης του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης ή από τον χρόνο επίδοσης της δήλωσης αποχώρησης από τη διαμεσολάβηση από εκάτερο των μερών στο άλλο μέρος και το διαμεσολαβητή ή από την με οποιονδήποτε τρόπο κατάργηση της διαμεσολάβησης»⁴¹⁴. Ασφαλέστερο

⁴¹³ Σχετικά με το δίλημμα μεταξύ διακοπής ή αναστολής ο καθηγητής κ. Χριστοδούλου τάσσεται υπέρ της θεώρησης της επιμήκυνσης των δικονομικών προθεσμιών de lege ferenda ως αναστολή της παραγραφής. Ο καθηγητής επισημαίνει ότι «...καίτοι η διακοπή της παραγραφής φαίνεται να ικανοποιεί πληρέστερα τον προσφεύγοντα στη διαμεσολάβηση, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ότι η έναρξη διαδικασίας διαμεσολάβησης παραμένει κάτι έλασσον σε σχέση με το εισαγωγικό δικόγραφο της δίκης, δεδομένου ότι η επιχείρηση διαμεσολάβησης ενδέχεται απλώς να οδηγήσει σε επίλυση της διαφοράς (πιθανότατα) εξοπλίσιμη με εκτελεστότητα, αλλά τούτο, ούτε υποχρεωτικό είναι ούτε εξασφαλισμένο με θεσμικές εγγυήσεις ορθής κρίσης lege artis, ανεξαρτησίας και αμεροληψίας». Αντίθετα, όπως συνεχίζει, «...το εισαγωγικό δικόγραφο οδηγεί υποχρεωτικώς σε απόφαση προορισμένη να εξοπλισθεί μετά την τελεσιδικία της με δεδικασμένο και εκτελεστότητα σύμφωνα με όλες τις πολιτειακές εγγυήσεις δίκαιης δίκης (ανεξαρτησίας, διαφάνειας, ισότητας και αμεροληψίας)». Επομένως, κατά τον καθηγητή κ. Χριστοδούλου η αναστολή κρίνεται καταλληλότερη από τη διακοπή, διότι η προσφυγή στη διαμεσολάβηση θεωρείται γεγονός ήσσον σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία και ένεκα τούτου δεν θα έπρεπε να έχει τις ίδιες έννομες συνέπειες με αυτήν. Όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, ο Ν. 4512/2018 καθιέρωσε τελικά την αναστολή της παραγραφής.

⁴¹⁴ Δηλαδή σε περίπτωση που συμφωνηθεί προσφυγή σε διαμεσολάβηση μιας διαφοράς που αφορά στο δικαίωμα για ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής το οποίο αποσβήνεται όταν

κρινόταν κατά τον κ. Κλαμαρή, να συντάσσει ο διαμεσολαβητής μια **πράξη διαπιστωτική της μη αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης**, ώστε να προσδιορίζεται ακριβώς ο χρόνος ολοκλήρωσής της και να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά, ο κίνδυνος παραγραφής και αποσβέσεως των δικαιωμάτων.

Είναι επομένως σημαντικό να προσδιορίζονται και το ακριβές χρονικό σημείο έναρξης της διαμεσολάβησης (χρονικό σημείο υπογραφής της συμφωνίας προσφυγής ή της υπαγωγής της διαφοράς στη διαμεσολάβηση) και το ακριβές χρονικό σημείο της λήξης αυτής (χρονικό σημείο ολοκλήρωσης ή κατάργησης της διαδικασίας). Με την επιφύλαξη λοιπόν των άρθρων 261 επ. Α.Κ, η υπογραφή του πρακτικού μη αίσιας έκβασης ή η επίδοση - *από το ένα μέρος προς το άλλο και προς το διαμεσολαβητή* - δήλωσης αποχωρήσεως, σηματοδοτούν το πέρας της διαμεσολάβησης.

Περαιτέρω, εξετάστηκε εάν ήταν δυνατή η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 263 Α.Κ⁴¹⁵ και 265 Α.Κ⁴¹⁶, που προβλέπουν την μη επέλευση των αποτελεσμάτων της διακοπής της παραγραφής ή των αποσβεστικών προθεσμιών, όταν επισυμβαίνουν περιπτώσεις γενεσιουργές της διακοπής της παραγραφής ή των αποσβεστικών προθεσμιών, όπως η περίπτωση της παραίτησεως του ενάγοντος από την ασκηθείσα αγωγή ή η περίπτωση της παραίτησεως του επισπεύδοντος από την επιταγή προς πληρωμή ή από την αναγγελία. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να είναι **αρνητική**, αφού **εάν η παραγραφή εξακολουθούσε να «τρέχει», δηλαδή, εάν δεν διακοπτόταν**, τα μέρη δεν θα μπορούσαν να προσφύγουν, επανειλημμένα, στη διαμεσολάβηση, αφού η παραγραφή θα συμπληρωνόταν. Επιπλέον, η εφαρμογή των άρθρων 263 και 265 Α.Κ θα αποδεικνυόταν βλαπτική για το, καλοπίστως μετέχον στη διαμεσολάβηση μέρος, εάν το άλλο (*κακοπίστως μετέχον*) μέρος αποχωρούσε από τη διαδικασία.

περάσουν δύο (2) έτη από την δικαιοπραξία (*αρ. 157 εδ. α' Α.Κ*) και η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, ξεκινά νέα αποσβεστική προθεσμία δύο (2) ετών από τη σύνταξη του πρακτικού αποτυχίας της διαμεσολάβησης ή της με οποιονδήποτε τρόπο κατάργησης αυτής.

⁴¹⁵ 263 Α.Κ «Κάθε παραγραφή που διακόπηκε με την έγερση της αγωγής θεωρείται σαν να μη διακόπηκε, αν ο ενάγων παραιτηθεί από την αγωγή ή η αγωγή απορριφθεί τελεσίδικα για λόγους μη ουσιαστικούς. Αν ο δικαιούχος εγείρει και πάλι την αγωγή μέσα σε έξι μήνες, η παραγραφή θεωρείται ότι έχει διακοπεί με την προηγούμενη αγωγή».

⁴¹⁶ 265 Α.Κ «Αν ο δικαιούχος παραιτήθηκε από την επιταγή πληρωμής ή από την αναγγελία, η παραγραφή θεωρείται σαν να μη διακόπηκε».

Αν και το προϊσχύσαν δίκαιο δεν περιείχε κάποια πρόβλεψη για τις δικονομικές προθεσμίες (ενδ. προθεσμία ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής ή προθεσμίες που τίθενται από τον δικαστή) κρίθηκε ορθότερο να καταλαμβάνονται και αυτές από το ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 11, διότι δεν θα έπρεπε να ματαιώνεται η δικαστική διεκδίκηση των αξιώσεων και των δικαιωμάτων, που θα άγονταν σε διαμεσολάβηση.

Όσον αφορά την υποκειμενική έκταση της διακοπής της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών, αν και σύμφωνα με την κρατούσα (στη θεωρία και τη νομολογία) άποψη οι συνέπειες της διακοπής εκδηλώνονται μεταξύ των μερών (*inter partes*), κρίθηκε ορθότερο, για λόγους ασφάλειας δικαίου, να εκδηλώνονται έναντι όλων (*erga omnes*)⁴¹⁷.

Όσον αφορά την αντικειμενική έκταση της διακοπής της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών, σημειώνεται ότι λόγοι ασφάλειας δικαίου υπαγόρευαν ότι από τη σχετική διακοπή καταλαμβάνονται **μόνον** όσες αξιώσεις και δικαιώματα αποτέλεσαν αντικείμενο της διαμεσολάβησης⁴¹⁸.

Πλέον, σύμφωνα με το άρθρο 185 με τίτλο «*Αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και τις αποσβεστικές προθεσμίες*» η **γ ν ω σ τ ο π ο ί η σ η του αιτήματος του προσφεύγοντος στο άλλο ή τα άλλα μέρη (αρ. 182 παράγραφος 4 Α) αναστέλλει** την παραγραφή και τις αποσβεστικές προθεσμίες ασκήσεως των αξιώσεων και δικαιωμάτων (*συνέπειες ουσιαστικού δικαίου*), εφόσον αυτές έχουν αρχίσει σύμφωνα με τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, καθώς και - *σε πιο περιορισμένο βαθμό*⁴¹⁹ - τις δικονομικές προθεσμίες⁴²⁰ (*συνέπεια δικονομικού δικαίου*), καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261, 262 και 263 του Α.Κ, η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που ανεστάλησαν, αρχίζουν και πάλι «να τρέχουν» έξι (6) μήνες:

➤ μετά τη σύνταξη του πρακτικού μη αίσιας έκβασης ή

⁴¹⁷ Η διεύρυνση *erga omnes* δικαιολογείται, αν αναλογιστούμε την περίπτωση που κάποιος δανειστής επιχειρήσει να στραφεί κατά του τρίτου μέρους, επί του οποίου δεν επενεργεί ο λόγος της διακοπής. Σε μια τέτοια περίπτωση, η διαμεσολάβηση θα διαταράσσεται, ενώ θα ματαιώνεται κάθε απόπειρα συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς, αφού θα είναι διάσπαρτη η καχυποψία μεταξύ των μερών.

⁴¹⁸ Η αντίστοιχη ερμηνεία του άρθρου 261Α.Κ ορίζει ότι η διακοπή της παραγραφής αφορά **μόνον** στις επίδικες αξιώσεις.

⁴¹⁹ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «Πεδίο εφαρμογής και δικονομικά προβλήματα της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης υπό το Ν. 4512/2018», σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 110.

⁴²⁰ Αρ. 237 παρ. 1 - 12, 238 παρ. 1 και 591 παρ. στ. ζ' ΚΠολΔ.

- από την επίδοση δήλωσης αποχώρησης από την διαμεσολάβηση από το ένα μέρος στο άλλο και το διαμεσολαβητή ή
- από την με οποιοδήποτε τρόπο ολοκλήρωση ή κατάργηση της διαμεσολάβησης.

Αν η συμφωνία που διατυπώνεται στο πρακτικό περιλαμβάνει αιρέσεις ή προθεσμίες (αρ. 201, 202, 210 Α.Κ) ή τάσσει οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισχύος της, η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που ανεστάλησαν, εκκινούν και πάλι τρεις (3) μήνες:

- μετά την πλήρωση της αίρεσης ή
- την παρέλευση της προθεσμίας ή
- της προϋπόθεσης ⁴²¹.

Επί του ζητήματος, πρέπει να σημειωθεί ότι **π α ρ α μ έ ν ο υ ν τ α κ ε ν ά** που είχαν εντοπιστεί ήδη από την Έκθεση της Επιστημονικής Επιτροπής της Βουλής (σε χρόνο προγενέστερο της θέσπισης του Ν. 3898/2010), ιδίως στην περίπτωση που **οι αξιώσεις του ενάγοντος διέπονται από αλλοδαπή lex causae**. Ειδικότερα, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι **η παραγραφή της απαιτήσεως διέπεται από την lex causae** (αρ. 12 παρ. 1 στ. δ' Καν. 593/2008 - Ρώμη I ⁴²² και αρ. 15 στ. η' Καν. Ρώμη II) ⁴²³, **εγείρονται αμφιβολίες για το εάν η - εξαγγελλλόμενη με το άρθρο 185 - αναστολή της παραγραφής θα αναγνωρίζεται, αυτονοήτως, και από τη lex causae**. Δηλονότι, παρά το γεγονός ότι ο νομοθέτης προβλέπει την αναστολή της παραγραφής και των δικονομικών προθεσμιών εντούτοις, δεν μπορεί να εγυηθεί

⁴²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 185 της Αιτιολογικής Έκθεσης η ρύθμιση των θεμάτων που αναφέρονται στην παραγραφή των αξιώσεων και την τήρηση των αποσβεστικών προθεσμιών ασκήσης δικαιωμάτων είναι απαραίτητη και για τη συστηματική ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης και για την ασφάλεια δικαίου.

⁴²² Άρθρο 12 παρ. 1 στ. δ' Κανονισμού 593/2008 «για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές» (Σύμβαση Ρώμης I) «Έκταση εφαρμοστέου δικαίου» «1. Το σύμφωνο με τον παρόντα κανονισμό, εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο, διέπει ειδικότεραδ) τους διάφορους τρόπους απόσβεσης των ενοχών, καθώς και τις παραγραφές και εκπτώσεις λόγω παρόδου προθεσμίας».

⁴²³ Άρθρο 15 στ. η' Κανονισμού 867/2007 «εφαρμοστέο δίκαιο επί εξωσυμβατικών ενοχών» (Σύμβαση Ρώμης II) «Περιεχόμενο του εφαρμοστέου δικαίου» «Το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές δυνάμει του παρόντος κανονισμού διέπει ιδίως.....η) τους διάφορους τρόπους απόσβεσης των ενοχών καθώς και τους κανόνες παραγραφών και αποσβεστικών προθεσμιών, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων σχετικά με την έναρξη της παραγραφής ή αποσβεστικής προθεσμίας και την διακοπή ή την αναστολή τους»

στους διαδίκους την επέλευση του αποτελέσματος αυτού, αφού ο κίνδυνος παραγραφής διαγράφεται πιθανός προκειμένου για επίδικες αξιώσεις που διέπονται από το αλλοδαπό δίκαιο, οπότε κατά αυτό το (αλλοδαπό) δίκαιο θα πρέπει να κριθεί η συνδρομή λόγου αναστολής ή διακοπής της παραγραφής [αρ. 12 παρ. 1 στ' Κανονισμός 593/2008 (Σύμβαση Ρώμης I) και αρ. 15 στ' η' Κανονισμός 864/2007 (Σύμβαση Ρώμης II)].

Σε επίπεδο κρατών - μελών της Ε.Ε, η σύναψη συμφωνίας προσφυγής στη διαμεσολάβηση συνεπάγεται - *δυνάμει του άρθρου 8 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ* - είτε τη διακοπή είτε την αναστολή της παραγραφής. Πρόβλημα εντοπίζεται στις περιπτώσεις που σε ένα κράτος - μέλος η διαμεσολάβηση διακόπτει, ενώ σε ένα άλλο αναστέλλει την παραγραφή, όπως και στις (μάλλον σπάνιες) περιπτώσεις χωρών εκτός Ε.Ε, στις οποίες δεν προβλέπεται ως συνέπεια της προσφυγής ούτε η διακοπή ούτε η αναστολή της παραγραφής ⁴²⁴. Όταν λοιπόν η *lex causae* δεν αναγνωρίζει το **ανασταλτικό αποτέλεσμα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση, η εμμονή στην τήρηση της υποχρεωτικής προδικασίας διαφαίνεται ασύμβατη προς τις επιταγές του άρθρου 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α**, εκτιμώμενη υπό το πρίσμα των αρχών της υπόθεσης *Alassini* ⁴²⁵ του Δ.Ε.Ε, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι «*αντίθετη η υποχρεωτική προδικασία υποχρεωτικής εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς στα άρθρα 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α και 13 Ε.Σ.Δ.Α... αν δεν συνεπάγεται την αναστολή της παραγραφής κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της...*» ⁴²⁶. Η

⁴²⁴ Γιαννόπουλος Π.Σ., «*Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της σύζήτησης κατά το Ν. 4512/2018*», 2018, σ. 30, 31.

⁴²⁵ Δ.Ε.Ε, 18.3.2010, *Rosalba Alassini κατά Telecom Italia SpA (C-317/08), Filomena Galifano κατά Wind SpA (C-319/08) και Multiservice Srl κατά Telecom Italia SpA (C - 320/08)*. Αφορμή για την διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος είχε παράσχει εθνική ρύθμιση του ιταλικού δικαίου - *προγενέστερη του ν.δ 28/2010* - και ειδικότερα το **άρθρο 3 της Απόφασης 173/07/CONS της Εποπτικής Αρχής Τηλεπικοινωνιών (GURI 120/25.5.2007)**, που προέβλεπε ότι για το παραδεκτό ενδίκων βοηθημάτων σε διαφορές μεταξύ επιχειρηματιών τηλεπικοινωνιών και τελικών χρηστών έπρεπε να προηγηθεί απόπειρα συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς ενώπιον της κατά τόπον αρμόδιας περιφερειακής επιτροπής τηλεπικοινωνιών (*Co.re.com*).

⁴²⁶ Επομένως, η ρύθμιση του άρθρου 185 καθίσταται εκ των προτέρων ανεπαρκής σε όσες περιπτώσεις η επίδικη απαίτηση διέπεται από α λ λ ο δ α π ό δίκαιο με αποτέλεσμα να μην πληρούται το κριτήριο της υποθέσεως *Alassini* (2010) του Δ.Ε.Ε και κατ' επέκταση στην περίπτωση αυτή οι ενδοιασμοί για τη συμβατότητα της υποχρεωτικότητας της προδικασίας διαμεσολάβησης προς το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α και το άρθρο 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε αναδεικνύονται δικαιολογημένοι.

ιστορική αυτή απόφαση, την οποία θα εξετάσουμε και στη συνέχεια, έκρινε την **επιχείρηση υποχρεωτικής διαδικασίας A.D.R ως «συμβατό» (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) περιορισμό του δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας των ιδιωτών.**

3. Κόστος - Αμοιβή - Νομική βοήθεια (αρ. 194)

Το ζήτημα της αμοιβής του διαμεσολαβητή ρυθμίζεται στο άρθρο 194 με τίτλο «Αμοιβή» το οποίο ορίζει ότι (αυτή) προσδιορίζεται ελεύθερα με **γραπτή** συμφωνία των μερών ⁴²⁷, ενώ εάν δεν έχει συναφθεί γραπτή συμφωνία, η αμοιβή ορίζεται ως εξής:

α) Για απασχόληση έως δύο (2) ωρών η ελάχιστη αμοιβή ορίζεται στα **170,00 €**.

β) Για απασχόληση από δύο (2) ώρες και πάνω, η ελάχιστη ωριαία αμοιβή ορίζεται στο ποσό των **100,00 €** ⁴²⁸. Τα ποσά των περιπτώσεων **α' και β'** μπορούν να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Αν η διαφορά της περίπτωσης του άρθρου 182 παρ. 1Α δ' αφορά διατροφή, ο υπόχρεος (αυτής) καταβάλλει στο διαμεσολαβητή ελάχιστη αμοιβή ποσού **170,00 €**. Τυχόν επιπλέον αμοιβή καταβάλλεται με ελεύθερη συμφωνία των μερών.

Στις μικροδιαφορές (466 ΚΠολΔ) και στις ειδικές διαδικασίες η ελάχιστη αμοιβή ορίζεται στο ποσό των **50,00 €**. Αν στις περιπτώσεις α' και β' η διαφορά αχθεί ενώπιον του δικαστηρίου και εφόσον ο υπόχρεος νικήσει εν όλω ή εν μέρει, το καταβληθέν ποσό της ελάχιστης αμοιβής, αναζητείται κατά τις διατάξεις των άρθρων 176 επ. Κ.Πολ.Δ, λογιζόμενο ως δικαστικό έξοδο.

Ο διαμεσολαβητής οφείλει να παρέχει στα μέρη πλήρη ενημέρωση για τον τρόπο αμοιβής του.

Εξετάζοντας τα ανωτέρω ποσά αμοιβής διαπιστώνουμε ότι ο νομοθέτης μεταχειρίζεται πιο ευνοϊκά τις υποθέσεις διατροφής (170,00 €) σε σχέση με τις υποθέσεις των ειδικών διαδικασιών (50,00 €). Η αμοιβή ποσού 50,00 € κρίνεται «συμβατή» με το σχετικό κριτήριο της αποφάσεως Alassini, στην οποία το

⁴²⁷ Δεν έχουμε γραπτή συμφωνία στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του άρθρου 182.

⁴²⁸ Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις 194 - 196 της Αιτιολογικής Έκθεσης (2^η παράγραφος *in fine*) το ποσό αυτό, όπως και το ποσό των 170,00 € που ορίζεται στην επόμενη παράγραφο (3^α), κρίνεται εύλογο και δίκαιο ως αμοιβή, εφόσον ελλείπει η - κατά τα ανωτέρω - γραπτή συμφωνία.

Δικαστήριο έκρινε ότι είναι «**αντίθετη η υποχρεωτική προδικασία υποχρεωτικής εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς στα άρθρα 6 παρ. 1 και 13 Ε.Σ.Δ.Α...αν συνεπάγεται δυσανάλογη οικονομική επιβάρυνση για τους διαδίκους**»⁴²⁹. Αντιθέτως, είναι αμφίβολο εάν κρίνεται συμβατή με το ανωτέρω κριτήριο η αμοιβή ποσού 170,00 € για τις υποθέσεις γειτονικού δικαίου, οι οποίες έχουν, συνήθως, χαμηλό χρηματικό αντικείμενο. Ως αντιφατική μπορεί να χαρακτηριστεί η αμοιβή ποσού 50,00 € για τις υποθέσεις που αφορούν αξιώσεις συμμετοχής στα αποκτήματα (592 παρ. 3 δ' ΚΠολΔ), οι οποίες τις περισσότερες φορές έχουν μεγαλύτερο οικονομικό αντικείμενο σε σχέση με τις υποθέσεις διατροφής.

Προβληματισμό γεννά το γεγονός ότι ο νομοθέτης επιβάλλει ως ελάχιστη αμοιβή (και χρέωση) για τις υπηρεσίες του διαμεσολαβητή το ποσό των 170,00 €, **χωρίς να τη συνδέει με την παροχή πραγματικής ενασχόλησης του τελευταίου για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα**. Η πρόβλεψη αυτή δημιουργεί σ ο β α ρ έ ς α μ φ ι β ο λ ί ε ς για τη συμβατότητά της με το άρθρο 5 παρ. 1 του Σ, αφού **καταλήγει εκ του αποτελέσματος στην καταβολή αμοιβής για μη παρασχεθείσα υπηρεσία**⁴³⁰, αλλά και για την προσφορότητά της για την επίτευξη των στόχων, που υπηρετεί η νέα νομοθετική ρύθμιση⁴³¹.

⁴²⁹ Γιαννόπουλος Π.Σ, «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 32, 36. Χαμηλό κρίνεται κατά τον καθηγητή το ποσό των 50,00 € για τις υποθέσεις που αφορούν αξίωση συμμετοχής σε αποκτήματα (αρ. 592 παρ. 3 στ. δ' Κ.Πολ.Δ), ενώ μάλλον υψηλό κρίνεται στις υποθέσεις μικροδιαφορών (αρ. 466 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ).

⁴³⁰ Γιαννόπουλος Π.Σ, «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 39. Ανάλογη περίπτωση της χρονοχρέωσης των δικηγορικών υπηρεσιών γίνεται δεκτό ότι η αμοιβή του δικηγόρου υπολογίζεται με βάση την πραγματική απασχόλησή του, ενώ απόκλιση από την αρχή αυτή δικαιολογείται μ ό ν ο ν χάριν στρογγυλοποίησης στο πλαίσιο γνωστοποιηθείσας πολιτικής ελάχιστων χρεώσεων της δικηγορικής εταιρίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις Η.Π.Α η πλασματική χρέωση ωρών απασχόλησης αποτελεί σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα και απαγορεύεται αυστηρά.

⁴³¹ Ποδηματά Ε, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρθρ 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμέτωπος με τα δικαιοκρατικά όριά του : το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 73. Κριτική η καθηγήτρια κα Ποδηματά, η οποία επισημαίνει ότι τα ανωτέρω ποσά δεν αποτελούν κατ' ακρίβεια αμοιβή για συμβατικές διαμεσολαβητικές υπηρεσίες (οι οποίες δεν έχουν παρασχεθεί ελλείψει συμφωνίας) αλλά προσλαμβάνουν ουσιαστικά το χαρακτήρα **τέλους καταβλητέου για την έκδοση πρακτικού μη**

Αναφορικά με τη δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας, αν και στο ισχύον δίκαιο (όπως και στο προϊσχύσαν) δεν προβλέπεται τέτοια δυνατότητα υποστηρίζεται⁴³² ότι δεδομένου ότι κατ' άρθρο 196 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ και 8 παρ. Ν. 3226/2004 επιτρέπεται η χορήγηση του ευεργετήματος πενίας και της νομικής βοήθειας και για πράξεις που δεν έχουν σχέση με τη δίκη, μάλλον πρέπει να γίνει δεκτό ότι στην τελευταία κατηγορία πράξεων περιλαμβάνεται και η διαδικασία της διαμεσολάβησης.

V. Διαδικασία διαμεσολάβησης (αρ. 183)

Εξετάζοντας το άρθρο 183 της Αιτιολογικής Έκθεσης⁴³³ και το άρθρο 183 του ισχύοντος δικαίου, διαπιστώνουμε ότι επιβεβαιώνεται η **αναγκαιότητα της διαδικαστικής ευελιξίας της διαμεσολάβησης**, όπως αυτή είχε επισημανθεί και υπό το προϊσχύσαν δίκαιο. Η διαδικασία λοιπόν της διαμεσολάβησης δεν διακρίνεται από τυπικότητα, προκειμένου να μην δυσχεραυνθεί η πρόοδος της. Βέβαια, η έλλειψη της τυπικότητας δεν πρέπει να θεωρείται ότι ισοδυναμεί με την απουσία δικαιοκρατούμενης διαδικασίας, δεδομένου ότι:

- η διαμεσολάβηση δεν ευρίσκεται πέραν και υπεράνω του δικαίου, ενώ
- κατά τη διάρκειά της **πρέπει να γίνονται σεβαστές και να διαφυλάσσονται θεμελιώδεις δικονομικές κατακτήσεις**, όπως, η **ισότητα των μερών και η ανεξαρτησία και αμεροληψία του διαμεσολαβητή**.

Η αναγκαιότητα της διαδικαστικής ευελιξίας αλλά και η ανάδειξη των σημείων, στα οποία θα έπρεπε να επικεντρωθούν οι νομοθέτες των κρατών - μελών υποδείχθηκαν - σε χρόνο αμέσως μετά τη θέσπιση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ - από τον καθηγητή κ. Κ. Πολυζωγόπουλο, ο οποίος, είχε επισημάνει ότι η διαμεσολάβηση δεν αποτελεί τρόπο απονομής της δικαιοσύνης και ένεκα τούτου δεν έχει ανάγκη

αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης, ώστε να καταστεί παραδεκτή η συζήτηση της αγωγής. Ο χαρακτηρισμός της αμοιβής ως τέλους μάλλον προσήκει περισσότερο στις περιπτώσεις που τα μέρη αντιμετωπίζουν την υποχρεωτική προδικασία ως μια τυπική υποχρέωσή τους και όχι ως ένα διαδικαστικό προστάδιο ουσιαστικής παροχής υπηρεσιών.

⁴³² Διαμαντόπουλου Γ, Κουμπλή Β, «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο», Νο.Β, 2015, σ. 2208.

⁴³³ Σύμφωνα με το άρθρο 183 της Αιτιολογικής Έκθεσης η διαδικασία της διαμεσολάβησης ρυθμίζεται σε γενικές γραμμές καθώς η αυστηρή τυποποίησή της ελλοχεύει σαφή κίνδυνο αποδυνάμωσης της ευελιξίας του, του περιβάλλοντος εμπιστευτικότητας και της αποκλιμάκωσης της αντιδικίας με εποικοδομητικό διάλογο προς εύρεση επωφελούς και βιώσιμης λύσης.

ιδιαίτερης λεπτομερούς νομοθετικής ρύθμισης⁴³⁴. Όπως προσέθεσε ο καθηγητής, είναι χαρακτηριστικό ότι εκ των δεκατεσσάρων (14) άρθρων της Οδηγίας 2008/52/Ε,Κ, μόνον τέσσερα (4) αναφέρονται σε ενσωματώσιμους διαδικαστικούς κανόνες, που, πράγματι, αποτελούν και τον ουσιαστικά (*απολύτως αναγκαίο*) πυρήνα κάθε νομοθετικής παρέμβασης κατά την εισαγωγή του θεσμού στο δικαϊκό σύστημα μιας χώρας. Ένεκεν τούτου, ο εθνικός νομοθέτης, θα έπρεπε να ρυθμίσει, **κυρίως**, ζητήματα σχετικά με την **οριοθέτηση** της διαμεσολάβησης από τις λοιπές αναγνωρισμένες δικαστικές ή εξωδικαστικές διαδικασίες επιλύσεως διαφορών, την επίδραση της διαμεσολάβησης στην **παραγραφή και στις αποσβεστικές προθεσμίες**, την **εκτελεστότητα** των τελικών συμφωνιών, τη διαφύλαξη του **απορρήτου** της διαδικασίας και τον προσδιορισμό των **προσόντων του διαμεσολαβητή**.

Ο νομοθέτης του Ν. 3898/2010 ακολούθησε το πνεύμα της Οδηγίας - και με σημείο αναφοράς την αρχή της αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως - παρέδωσε τα «ηνία» της διαδικασίας στα μέρη. Προκειμένου ωστόσο να ελαχιστοποιήσει τους όποιους τυχόν κινδύνους, θέσπισε ως «δικλείδα ασφαλείας» την υποχρεωτική παράσταση (*των μερών στη διαμεσολάβηση*) με πληρεξούσιο δικηγόρο, **δ ι α τ ρ α ν ώ ν ο ν τ α**ς με τον τρόπο αυτό την εμπιστοσύνη του στο δικηγορικό κλάδο (*αρ. 8 παρ. 1*).

Όσον αφορά το δίκαιο που διέπει τη διαδικασία, λαμβάνοντας υπόψη ότι η διαμεσολάβηση αποτελεί θεσμό περισσότερο του ουσιαστικού δικαίου, κρίνονται εφαρμοστέες οι ουσιαστικές διατάξεις που ρυθμίζουν την αμφισβητούμενη έννομη σχέση⁴³⁵. Πρόκειται αφενός για τους κανόνες της εννόμου τάξεως που ανακύπτουν από το εφαρμοστέο δίκαιο (*lex causae*), οι οποίοι ρυθμίζουν ειδικά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης και αφετέρου για τις θεμελιώδεις αρχές και κανόνες της ίδιας εννόμου τάξεως, που τυγχάνουν εφαρμογής κατά τις διαπραγματεύσεις για τη σύναψη μιας σύμβασης.

Στην περίπτωση που τα μέρη έχουν συμφωνήσει ότι η διαμεσολάβηση θα διέπεται από τους κανόνες διεθνών οργανισμών (*όπως τους A.D.R Rules του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου - International Chamber of Commerce - I.C.C*) αυτοί θα

⁴³⁴ Πολυζωγόπουλος Κ, «Η διαμεσολάβηση. Μύθοι και πραγματικότητα». Δικαίωμα 17, 2008, σ. 270.

⁴³⁵ Τσικρικάς Δ, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19, 2014, σ. 291.

εφαρμόζονται, στο βαθμό βέβαια που δεν θα προσκρούουν σε κανόνες αναγκαστικού δικαίου ή δημοσίας τάξεως της εννόμου τάξεως του εφαρμοστέου δικαίου (*lex causae*).

Ο διαμεσολαβητής ορίζεται από τα μέρη ή από τρίτο πρόσωπο της επιλογής τους και είναι ένας, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν εγγράφως ότι θα είναι περισσότεροι⁴³⁶. Σε περίπτωση που τα μέρη δεν συμφωνήσουν στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή και στον τόπο διεξαγωγής της διαμεσολάβησης αποφασίζει σχετικά με αιτιολογημένη απόφασή της και κατ' αποκλειστικότητα (*μετά από την υποβολή σχετικής αίτησης από οποιοδήποτε από τα μέρη*) η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης (Κ.Ε.Δ) (186). Η ρύθμιση αυτή αφορά την **εκούσια** προσφυγή στη διαμεσολάβηση, αφού στις περιπτώσεις υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης (*αρ. 182*), δεν προβλέπεται δυνατότητα προσφυγής στην Κ.Ε.Δ δεδομένου ότι ο διαμεσολαβητής επιλέγεται από τον αιτούμενο δικαστική προστασία (*αρ. 182 παρ. 4 Α*). Πάντως, η επιλογή του διαμεσολαβητή από την Κ.Ε.Δ **δεν κρίνεται νομοτεχνικώς επιδοκιμαστέα**, δεδομένου ότι παρέχεται ευρεία διακριτική ευχέρεια για την επιλογή ενός προσώπου, σε ένα διοικητικό όργανο, το οποίο εν τέλει συμμετέχει (*έστω*) στην προδικασία πολιτικής δίκης, χωρίς μάλιστα να προβλέπεται και κάποιο ένδικο βοήθημα για την αμφισβήτηση της επιλογής αυτής ενώπιον δικαστικής Αρχής και κατά μείζονα λόγο για την προβολή λόγων εξαιρέσεως αυτού⁴³⁷.

Η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης λαμβάνει υπόψη της:

- το είδος της διαφοράς, που άγεται σε διαμεσολάβηση,
- τις διατάξεις του Κ.Πολ.Δ για την κατά τόπον αρμοδιότητα,
- τις ειδικές δεξιότητες του διαμεσολαβητή (*αρ. 203 παρ. 4*) και
- τον αριθμό των διαμεσολαβήσεων που έχει επιχειρήσει, όπως αυτός προκύπτει από τα πεπραγμένα του σύμφωνα με το άρθρο 197 (*αρ. 183 παρ. 2*).

⁴³⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 183 της Αιτιολογικής Έκθεσης η δυνατότητα συμβολής περισσότερων διαμεσολαβητών θεσπίζεται προς διαφύλαξη των αρχών της ιδιωτικής αυτονομίας και αυτοπροσδιορισμού των εμπλεκόμενων μερών, ενώ ο καθορισμός του προσώπου του διαμεσολαβητή από την Κ.Ε.Δ σε περίπτωση διαφωνίας των μερών, διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας.

⁴³⁷ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «*Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018*», 2018, σ. 42.

Ο χρόνος, ο τόπος και οι άλλες διαδικαστικές πτυχές της διαδικασίας καθορίζονται από το διαμεσολαβητή σε συνεννόηση με τα μέρη. Αν τα μέρη δεν συμφωνήσουν για τα ανωτέρω ζητήματα, ο διαμεσολαβητής δύναται να επιχειρήσει τη διαμεσολάβηση με τον προσφορότερο - *κατά την κρίση του* - τρόπο, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της διαφοράς.

Τα μέρη μπορούν να συνάψουν με το διαμεσολαβητή ειδική συμφωνία ανάθεσης καθηκόντων, με την οποία ο διαμεσολαβητής:

- θα αποκτά νομιμοποίηση,
- θα αναλαμβάνει την υποχρέωση να επιχειρήσει διαμεσολάβηση και
- θα επωμίζεται την ανάλογη ευθύνη, σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας προσφυγής, τις επιταγές της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, του Ν. 3898/2010, του Κ.Δ.Δ.Δ και του Ε.Κ.Δ.Δ.

ενώ κρίνεται ορθότερο, τα μέρη να συμφωνούν - *κατά τη σύναψή της* - και για:

- το εφαρμοστέο δίκαιο, που θα διέπει την μεταξύ τους σχέση⁴³⁸,
- την αμοιβή του διαμεσολαβητή,
- για τις υπηρεσίες του και
- τον τρόπο καταβολής της.

Η υποχρέωση καταβολής αμοιβής στον διαμεσολαβητή αποτελεί βασική υποχρέωση των μερών⁴³⁹ και συνιστά ουσιώδη ενοχική παροχή τους.

Η συμφωνία μεταξύ των μερών και του διαμεσολαβητή μπορεί να χαρακτηριστεί:

⁴³⁸ Τσικρικάς Δ, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19 2014, σ. 292. **Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν ως προς το εφαρμοστέο δίκαιο, τότε πιθανότατα θα ανακύψουν ζητήματα ως προς αυτό, δεδομένης της έλλειψης κανόνων σύγκρουσης (ιδ.δ.δ), δηλαδή λόγω της έλλειψης Forum.**

⁴³⁹ Ως προς το χρόνο που η αμοιβή του διαμεσολαβητή καθίσταται απαιτητή, υπερισχύει καταρχήν, το περιεχόμενο της συμφωνίας του με τα μέρη (αρ. 655 Α.Κ). Ελλείψει συμφωνίας και σε συνδυασμό με τις διατάξεις για τον μισθό εργαζομένου (αρ. 655 Α.Κ για την εξαρτημένη εργασία) και την αμοιβή του εργολάβου (694 Α.Κ που καθιερώνει υποχρέωση προεκπλήρωσης) η αμοιβή του διαμεσολαβητή καθίσταται απαιτητή κατά την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης. Ο διαμεσολαβητής έχει δικαίωμα να απαιτήσει την αμοιβή του και σε περίπτωση υπερημερίας (αρ. 656 ΑΚ). Μάλιστα το νέο (μετά τη θέσπιση του Ν. 4335/2015) άρθρο 614 παρ. 5 εδ. β' Α.Κ σε συνδυασμό με το άρθρο 622 Α.Κ παρ. 3 Κ.Πολ.Δ καθιερώνει ειδική δωσιδικία για τις διαφορές με αντικείμενο την αμοιβή του διαμεσολαβητή. Σε περίπτωση που συμβεί κάποιο γεγονός, που δικαιολογεί την άρνηση του διαμεσολαβητή να συνεχίσει τη διαμεσολάβηση, αρκεί ο διαμεσολαβητής να το γνωστοποιήσει στα μέρη. Σε μια τέτοια περίπτωση η συμβατική σχέση μεταξύ διαμεσολαβητή - μερών λύεται λόγω καταγγελίας (εκ μέρους του διαμεσολαβητή) για σπουδαίο λόγο.

- είτε ως σύμβαση έργου (αρ. 682 Α.Κ⁴⁴⁰)⁴⁴¹,
- είτε ως σύμβαση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών (δεδομένου ότι ο διαμεσολαβητής δεν τελεί σε σχέση εξαρτήσεως με τα μέρη⁴⁴²),
- είτε ως σύμβαση μεσιτείας (αρ. 703 επ. Α.Κ)⁴⁴³,
- είτε ως σύμβαση εντολής (αρ. 713 επ.Α.Κ) (εάν η εντολή έχει ως αντικείμενο την ανάθεση από τον εντολέα στον εντολοδόχο της διεξαγωγής συγκεκριμένης υποθέσεως)⁴⁴⁴.

Δεδομένου ότι η συμφωνία έχει στοιχεία από όλες τις ανωτέρω συμβάσεις, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «**μικτή**», διεπόμενη από τους ανωτέρω κανόνες, εφόσον βέβαια οι τελευταίοι δεν είναι αντίθετοι με τη φύση της διαμεσολάβησης. Μάλιστα, εφόσον κάποια από τις ανωτέρω συμβάσεις δεν αναδεικνύεται ως επικρατούσα, κρίνεται ορθότερο να υιοθετείται η **θεωρία του συνδυασμού**, σύμφωνα με την οποία ως καταλληλότερη κρίνεται η **συνδυαστική εφαρμογή περισσότερων διατάξεων σε συνδυασμό και με τις ειδικότερες διατάξεις** (Οδηγία 2008/52/Ε.Κ, Ν.3898/2010, Κ.Α.Δ.Α και Ε.Κ.Α.Δ)⁴⁴⁵.

⁴⁴⁰ Άρθρο 682 ΑΚ «Αμοιβή λογίζεται πως έχει συμφωνηθεί σιωπηρά εάν το έργο συνηθίζεται να εκτελείται μόνον με αμοιβή. Η διάταξη του 690 εφαρμόζεται αναλόγως».

⁴⁴¹ Το έργο αυτό δεν συνίσταται στην επίτευξη ορισμένου αποτελέσματος αλλά στην παροχή βοήθειας από το διαμεσολαβητή στα μέρη για να επιλύσουν τη διαφορά τους

⁴⁴² Επομένως, αναλογικώς εφαρμοστέες μπορούν να θεωρούνται και οι διατάξεις για τη σύμβαση παροχής εξαρτημένης εργασίας (αρ. 648 επ, 651- 656, 659, 664, 665, 672- 676, 699, 671, 679 Α.Κ).

⁴⁴³ Ωστόσο, όπως γνωρίζουμε, ο μεσίτης δεν ενεργεί προς το συμφέρον όλων των μερών (όπως ο διαμεσολαβητής) αλλά μόνον για λογαριασμό και προς το συμφέρον του πελάτη του. Η αμοιβή του διαμεσολαβητή δεν εξαρτάται από την έκβαση της διαμεσολαβήσεως και καταβάλλεται ανεξαρτήτως αποτελέσματος. Αντιθέτως, ο μεσίτης θα εισπράξει την αμοιβή του, μόνον εάν ο πελάτης του αποδεχθεί την υποδειχθείσα από αυτόν ευκαιρία. Επομένως εάν η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, η σύμβαση (αναθέσεως καθηκόντων διαμεσολαβητή) δεν μπορεί να θεωρηθεί σύμβαση μεσιτείας (αρ. 703 ΑΚ) κατά το μέρος που εξαρτά την παροχή αμοιβής στον μεσίτη από την προϋπόθεση της κατάρτισης σύμβασης ως συνέπεια της μεσολάβησης ή της υπόδειξης.

⁴⁴⁴ Παρότι στη σύμβαση εντολής δεν προβλέπεται η δόση αντιπαροχής με την καταβολή αμοιβής από τον εντολέα, στη νομολογία απαντάται η έννοια της σύμβασης έμμισθης εντολής, η οποία προβλέπει την υποχρέωση αμοιβής του εντολοδόχου.

⁴⁴⁵ Η συμφωνία προσφυγής στη διαμεσολάβηση την οποία συνάπτουν μεταξύ τους τα μέρη διακρίνεται από τη συμφωνία αναθέσεως καθηκόντων διαμεσολαβητή (183 παρ. 3), την οποία συνάπτουν τα μέρη με το διαμεσολαβητή. Πρόκειται για μια χρήσιμη διάκριση, ιδίως στις περιπτώσεις που εξεταστέο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο, ιδίως το ουσιαστικό ως προς τα ζητήματα κύρους, εκτάσεως της ευθύνης, στην περίπτωση που δεν ρυθμίζονται με πληρότητα στο Ν. 4512/2018. Η συμφωνία αναθέσεως καθηκόντων

Μετά το διορισμό του ο διαμεσολαβητής αποστέλλει στα μέρη επιστολή περί αναλήψεως καθηκόντων, με την οποία τα ευχαριστεί για την προτίμησή τους στο πρόσωπό του, τους επισημαίνει την ημερομηνία ⁴⁴⁶, τον τόπο ⁴⁴⁷, και τον τρόπο διεξαγωγής της διαμεσολάβησης, τις αρχές της διαδικασίας και τα προσκαλεί να του στείλουν συνοπτικά σημειώματα ⁴⁴⁸ με τις απόψεις και αιτήματά τους. Τα σημειώματα, που είναι εμπιστευτικά, συντάσσονται από τους πληρεξούσιους δικηγόρους των μερών. Οι τελευταίοι είναι προτιμότερο να μην υιοθετούν - *κατά τη σύνταξη αυτών* - το ύφος νομικής επιχειρηματολογίας που συνηθίζουν, κατά την κατάστρωση των δικογράφων τους. Η αποστολή της σύνταξης των σημειωμάτων αυτών αποτελεί μέγιστη πρόκληση απόδειξης και των ικανοτήτων αλλά, **κυρίως**, του ήθους των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών.

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να προσπαθεί να εξασφαλίζει την αυτοπρόσωπη παρουσία των μερών καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, αφού η παρουσία τους κρίνεται αποφασιστικής σημασίας και για την αίσια έκβαση αυτής, αλλά και για την *(μελλοντική)* εφαρμογή της τυχόν επιτευχθείσας τελικής συμφωνίας, δεδομένου ότι τα μέρη θα είναι αυτά που θα κληθούν να την εφαρμόσουν. Υποστηρίζεται πάντως και η δυνατότητα της διαμεσολάβησης μέσω διαδικτύου («*On line mediation*»).

A. Εναρκτήριο στάδιο (αρ. 183 παρ. 1, 2, 191 παρ. 1 εδ. β' και παρ. 2, 183 παρ. 5, 8, 188 παρ. 2, 189 παρ. 1 εδ. β', γ', 190 παρ. 1)

πρέπει να θεωρηθεί *π α ρ ε π ό μ ε ν η* της συμφωνίας προσφυγής, συναπτόμενη σε εκτέλεση αυτής. Επομένως, η συμφωνία προσφυγής επωμίζεται το βάρος της συμβατότητας του θεσμού με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Δεν αποκλείεται πάντως αμφότερες οι συμφωνίες να συνάπτονται με **εξωτερικώς εν ι α ί α** μορφή.

⁴⁴⁶ Η **ημερομηνία** πρέπει να επιλέγεται προσεκτικά, ώστε να εξασφαλίζεται ότι θα προσέλθουν όλα τα μέρη.

⁴⁴⁷ Ο διαμεσολαβητής επιλέγει έναν **χώρο** με τουλάχιστον τρεις (3) αίθουσες (*μια μεγάλη για τη διεξαγωγή των κοινών συναντήσεων και δύο (2) μικρότερες για τη διεξαγωγή των κατ' ιδίαν συναντήσεων*), οι οποίες πρέπει να διαθέτουν τον κατάλληλο εξοπλισμό (*Γραφεία, υπολογιστές, τραπέζια, καρέκλες, fax, τηλέφωνα*).

⁴⁴⁸ Τα σημειώματα περιλαμβάνουν τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, τα εκκρεμή ζητήματα, αναφέρουν εάν η υπόθεση τελεί εν εκκρεμοδικία, ενημερώνουν για τον χρόνο ασκήσεως της αγωγής και ανταγωγής, για το αρμόδιο δικαστήριο, τη δικάσιμο και το αιτητικό της αγωγής και της ανταγωγής, επισημαίνουν εάν έχει ασκηθεί προσεπικλήση, αν ναι τότε ασκήθηκε, ποιο μέρος προσεπικλήθηκε και αν έχει ασκηθεί πρόσθετη παρέμβαση, τότε ασκήθηκε, ποιο μέρος την άσκησε, υπέρ ποίου μέρους και με ποιο αιτητικό.

Κατά το εναρκτήριο στάδιο πραγματοποιούνται αυτοπρόσωπες ή και τηλεφωνικές επαφές των μερών ή των πληρεξουσίων δικηγόρων τους με το διαμεσολαβητή ή με τον οργανισμό διαμεσολάβησης.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας τα μέρη **παρίστανται υποχρεωτικά με τ ά του πληρεξουσίου δικηγόρου τους**⁴⁴⁹ (αρ. 183 παρ. 1), με εξαίρεση τις υποθέσεις των καταναλωτικών διαφορών και των μικροδιαφορών (αρ. 182 παρ. 4 *A in fine*). Η υποχρεωτική παρουσία των μερών στη διαμεσολάβηση **μετά** των πληρεξουσίων δικηγόρων τους (αρ. 183), έρχεται σε αντίθεση προς την ερμηνευτική λύση που υιοθέτησε το Δ.Ε.Ε στην υπόθεση **Menini, (14.7.2017)**, **στο πλαίσιο της οποίας κήρυξε ασυμβίβαστη την υποχρεωτική παράσταση με πληρεξούσιο δικηγόρο (σύμφωνα με το ιταλικό ν.δ 28/2010 για τη διαμεσολάβηση), όταν ο καταναλωτής μετέχει σε κάποια διαδικασία εναλλακτικής επίλυσης διαφορών. Το Δ.Ε.Ε, ορθώς, αιτιολόγησε την απόφασή του δυνάμει του άρθρου 8 στ. β΄ της - αφορώσας την επίλυση ε ι δ ι κ ά καταναλωτικών διαφορών - Οδηγίας 2013/11 («...χωρίς να είναι υποχρεωμένα να χρησιμοποιήσουν δικηγόρο...») και όχι με βάση την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ που αφορά τη διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών υποθέσεων. Επομένως, παρά την κρίση του Δ.Ε.Ε στην υπόθεση Menini, η υποχρεωτική παράσταση των μερών μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων τους θα πρέπει να θεωρηθεί συμβατή με το κοινοτικό δίκαιο, αφού η ερμηνευτική λύση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Menini αφορούσε την Οδηγία 2013/11/ΕΚ και όχι την Οδηγία 2008/52/ΕΚ. Θα ήταν πάντως ορθότερο να προβλέπεται και κάποιο περιθώριο παρέκκλισης για τις περιπτώσεις των υπερήλικων, των βαριά αρρώστων, των αγράμματων, των κατοίκων αλλοδαπής ή απομονωμένης περιοχής, αφού στις περιπτώσεις αυτές η αυτοπρόσωπη παράσταση αν δεν είναι αντικειμενικά αδύνατη, είναι τουλάχιστον ιδιαίτερα δυσχερής. Η δε δυνατότητα της τηλεδιάσκεψης ίσως δεν είναι τόσο εύκολη για τους υπερήλικους και ασθενείς διαδίκους.**

Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Γιαννόπουλος, υπέρ της συμβατότητας αυτής της επιλογής συνηγορεί και η γενίκευση μετά τη θέσπιση του Ν. 4335/2015 της

⁴⁴⁹ **Μποροδήμος Π.** «Αποτίμηση της υποχρεωτικότητας της διαμεσολάβησης στο Ν. 4512/2018 - Επιμέρους δικονομικές προσεγγίσεις» σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018, Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας 17.03.2018, σ. 144. Η πρόβλεψη για υποχρεωτική αυτοπρόσωπη παράσταση του διαδίκου είναι εντελώς ξένη με την πολιτική δίκη, στην οποία **τον κανόνα αποτελεί η υποχρεωτική παρουσία του πληρεξουσίου δικηγόρου και όχι του διαδίκου.**

υποχρεωτικής παραστάσεως με δικηγόρο⁴⁵⁰ αλλά και η τελολογική σύνδεση της προδικασίας διαμεσολάβησης προς την πολιτική δίκη, η οποία επεκτείνει, χρονικά, την απαίτηση της συνδρομής ικανότητας του δικολογείν και κατά αυτό το προστάδιο της πολιτικής δίκης⁴⁵¹.

Κατά την έναρξη της διαδικασίας, ο διαμεσολαβητής εξηγεί τις βασικές αρχές της διαδικασίας και, ειδικότερα, την αρχή της εμπιστευτικότητας, την αρχή της εκούσιας υπαγωγής και της εκούσιας συνέχισης της διαμεσολάβησης, την αρχή της μη δεσμευτικότητας μέχρι την σύναψη τελικής συμφωνίας⁴⁵², την αρχή του μη επικριτικού ρόλου του διαμεσολαβητή⁴⁵³, την αρχή της ανεξαρτησίας

⁴⁵⁰ Αρ. 94 «1. Στα πολιτικά δικαστήρια οι διάδικοι έχουν υποχρέωση να παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο. 2. Επιτρέπεται η δικαστική παράσταση διαδίκου χωρίς πληρεξούσιο δικηγόρο: α) στο ειρηνοδικείο, εφόσον πρόκειται για μικροδιαφορές β) για να αποτραπεί επικείμενος κίνδυνος. 3. Στις περιπτώσεις της παρ.2 ο δικαστής έχει δικαίωμα, εκτιμώντας τις ιδιαίτερες περιστάσεις, να υποχρεώσει το διάδικο να προσλάβει δικηγόρο.» Βλ. Γ. Ορφανίδης «Η ρύθμιση του άρθρου 94 Κ.Πολ.Δ μετά την τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 4335/2015», Ε.Πολ.Δ, 2016, σ. 11 επ.

⁴⁵¹ Γιαννόπουλος Π.Σ., «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018», 2018, σ. 29. Ωστόσο, όπως συνεχίζει ο κ. Γιαννόπουλος, η υποχρεωτική παράσταση «μετά» πληρεξουσίου δικηγόρου (αρ. 182 παρ. 4 *in fine*, 182 παρ. 4 Β και 183 παρ. 1), δημιουργεί προβληματισμό, εάν αναλογιστεί κανείς ότι ακόμη και στο πλαίσιο της ποινικής δίκης - όπου η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου υπηρετεί σαφείς και εύλογες δικονομικές σταθμίσεις αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας - αναγνωρίζεται πλέον στο δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρασταθεί «δια» πληρεξουσίου δικηγόρου. **Πειστικά ο καθηγητής σε επόμενο σημείο της μελέτης του (σ. 124, 125) επισημαίνει - επικαλούμενος την ΟΛΑΠ 9/2002 και πλείστες αποφάσεις του Ε.Α.Δ.Α - ότι η υποχρεωτική αυτοπρόσωπη παράσταση του μέρους «μετά» του πληρεξουσίου δικηγόρου του, χωρίς να του παρέχεται κάποια εναλλακτική διέξοδος, καθίσταται υπερβολική.** Στο μέτρο δε που η απουσία του μπορεί να απολήξει και στην επιβολή χρηματικών ποινών (αρ. 182 παρ. 2 Β εδ. ε') μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πρόβλεψη υποχρεωτικής παράστασης «μετά» πληρεξουσίου δικηγόρου, αντιτίθεται ευθέως στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. Εν κατακλείδι, σε κάποιες περιπτώσεις η αυτοπρόσωπη παράσταση είναι αντικειμενικώς αδύνατη ή ιδιαίτερα δυσχερής (*υπερήλικας, ασθενής, αγράμματος, κάτοικος αλλοδαπής ή απομονωμένης περιοχής*), ενώ και η προσφυγή στη δυνατότητα της τηλεδιάσκεψης - μιας διαδικασίας περιορισμένης διάδοσης- ενδεχομένως, εγείρει αυτοτελή φραγμό στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

⁴⁵² Η αρχή αυτή προβλέπει ότι μόνον η συμφωνία των μερών που θα προκύψει από την καταγραφή του αποτελέσματος της προσπάθειας που κατέβαλαν για την επίλυση της διαφοράς τους και θα περιληφθεί στο πρακτικό διαμεσολάβησης θα έχει δεσμευτικότητα.

⁴⁵³ Moore Ch.W., «*The Mediation Process, practical strategies for resolving conflict*», Chapter 2, paragraph 27, 2003.

(ουδετερότητας) και της αμεροληψίας αυτού ⁴⁵⁴ και την αρχή του ελέγχου της εξουσίας δεσμεύσεως των μερών για τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης.

Ο διαμεσολαβητής μεριμνά ώστε τα μέρη να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά της διαδικασίας, τον ρόλο του ιδίου και των λοιπών συμμετεχόντων σε αυτήν, καθώς και ότι είναι ελεύθερα να αποχωρήσουν από τη διαδικασία ανά πάσα στιγμή χωρίς αιτιολογία ή ποινή (αρ. 191 παρ. 1 εδ. β').

Ο διαμεσολαβητής βεβαιώνεται ότι πριν από την έναρξη της διαδικασίας τα μέρη έχουν κατανοήσει και συμφωνήσει ρητώς στους όρους και τις προϋποθέσεις της συμφωνίας προσφυγής, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των διατάξεων που διέπουν τις υποχρεώσεις εχεμύθειας (αρ. 191 παρ. 2).

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν εγγράφως για τον εμπιστευτικό ή μη χαρακτήρα της διαδικασίας. Η συμφωνία τους αυτή διέπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν ότι θα τηρήσουν εμπιστευτικό και το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας, εκτός εάν η κοινολόγηση αυτού είναι απαραίτητη για την εκτέλεσή της ή εάν επιβάλλεται για λόγους δημοσίας τάξεως (αρ. 183 παρ. 5).

Ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωμένος να αποδεχθεί το διορισμό του (αρ. 183 παρ. 8), αλλά αναλαμβάνει τα καθήκοντά του, μόνον εάν θεωρεί ότι μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διαμεσολάβησης, με βάση την επαγγελματική κατάρτιση, την πρακτική εξάσκηση και τις δεξιότητες που διαθέτει (αρ. 188 παρ. 2).

Ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να μην αναλαμβάνει τη διενέργεια διαμεσολάβησης και, εάν την έχει ήδη αναλάβει, να μην τη συνεχίσει, προτού γνωστοποιήσει στα μέρη περιστάσεις που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δημιουργήσει την εντύπωση ότι επηρεάζουν την **αμεροληψία** του. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται να αναλάβει τα καθήκοντά του ή να εξακολουθήσει να τα ασκεί μόνον με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι μπορεί να διεξάγει τη διαμεσολάβηση με πλήρη αμεροληψία (αρ. 189 παρ. 1 εδ.β',γ').

⁴⁵⁴Η συμμετοχή του διαμεσολαβητή δεν θα είχε ουσιαστικό νόημα, εάν δεν εξασφαλιζόταν η ανεξαρτησία του από τα μέρη και τα συμφέροντά τους. Η έννοια της αμεροληψίας σχετίζεται με την υποχρέωση του διαμεσολαβητή να μην επιδείξει κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης προκατάληψη ή προτίμηση σε κάποιο από τα μέρη.

Ο διαμεσολαβητής δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνει τη διαμεσολάβηση και, εάν την έχει αναλάβει, δεν επιτρέπεται να την συνεχίζει, προτού γνωστοποιήσει τυχόν περιστάσεις, που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δώσουν την εντύπωση ότι επηρεάζουν την **ανεξαρτησία** του (αρ. 190 παρ. 1). Ο διαμεσολαβητής είναι υποχρεωμένος, πριν αναλάβει τα καθήκοντά του, να γνωστοποιήσει στα μέρη εάν συντρέχει περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων.

B. Κυρίως στάδιο

Ο διαμεσολαβητής οργανώνει τη διαδικασία σε συνεννόηση με τα μέρη με γνώμονα τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Την προγραμματισμένη ημέρα για τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης, προσέρχεται νωρίς στο χώρο, τον ελέγχει και αναμένει τους συμμετέχοντες. Αφού αυτοί προσέλθουν, τους υποδέχεται, κάνει τις απαραίτητες συστάσεις και τους οδηγεί στην πιο ευρύχωρη αίθουσα, όπου υπογράφεται - εάν δεν έχει ήδη υπογραφεί⁴⁵⁵ - η συμφωνία προσφυγής.

Ο διαμεσολαβητής επιβεβαιώνει ότι τα μέρη έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα και εξουσία δέσμευσης⁴⁵⁶. Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Τσικρικός⁴⁵⁷, είναι απαραίτητο να συντρέχουν στο πρόσωπο των μερών η ικανότητα δικαίου και η ικανότητα προς δικαιοπραξία⁴⁵⁸, καθώς οι διαπραγματεύσεις που θα ακολουθήσουν, έχουν ως στόχο την επίτευξη ισχυρής συμφωνίας επιλύσεως της διαφοράς, με επίδραση στην έννομη σχέση. Όπως συνεχίζει ο καθηγητής στις - *αγόμενες σε διαμεσολάβηση* - διασυννοριακές διαφορές αναφύονται δυσχέρειες ως προς την ανεύρεση του εφαρμοστέου δικαίου, με βάση το οποίο θα κριθεί η ικανότητα δικαίου και η ικανότητα προς δικαιοπραξία των μερών, αφού στη διαμεσολάβηση δεν υπάρχει Forum⁴⁵⁹.

⁴⁵⁵ **Κουρακλή Ε**, «Το νομοθετικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα», Ε.Ευρ.Δ 1:, 2013, σ. 20.

⁴⁵⁶ Εάν πρόκειται για νομικά πρόσωπα επιβεβαιώνει ότι έχουν προσκομίσει τα αναγκαία νομιμοποιητικά έγγραφα.

⁴⁵⁷ **Τσικρικός Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19 2014, σ. 291.

⁴⁵⁸ Κατά το γερμανό καθηγητή (και πρώην δικαστή) κ. R. Greger η δικαιοπρακτική ικανότητα των μερών συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την έγκυρη σύναψη τελικής συμφωνίας.

⁴⁵⁹ Αντιθέτως **δεν απαιτείται** να συντρέχει στο πρόσωπο των μερών ικανότητα διαδίκου, ικανότητα δικαστικής παράστασης και ικανότητα προς το δικολογείν, αφού η διαμεσολάβηση δεν συνιστά ούτε δικαστική, ούτε διαιτητική διαδικασία.

Εν συνεχεία, ο διαμεσολαβητής προχωρεί στην εναρκτήρια ομιλία του, με την οποία εξηγεί το ρόλο του, τη σημασία των (*πιθανώς αναγκαίων*) κατ' ιδίαν συναντήσεων, ενώ τονίζει ότι ο ίδιος ελέγχει, **μόνον, τη διαδικασία και όχι το αποτέλεσμα της**. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να παρουσιάζει στα μέρη μια πλήρη εικόνα της κατάστασης, να τα απαλλάσσει από την ανησυχία ⁴⁶⁰ και να τους υπενθυμίζει τη γενομένη - *έως τότε* - προεργασία ⁴⁶¹. Μετά την ολοκλήρωση της εναρκτήριας ομιλίας του, ο λόγος δίδεται στα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους. Εάν μετά την ολοκλήρωση και αυτών των ομιλιών ο διαμεσολαβητής διαπιστώσει ότι έχει συντελεσθεί πρόοδος, μπορεί να παρατείνει την κοινή συνάντηση. Σε διαφορετική περίπτωση, εκκινεί κατ' ιδίαν συναντήσεις με τα μέρη, κατά τις οποίες αναλύει τις εντάσεις, καθησυχάζει τα μέρη και προσπαθεί να δημιουργήσει ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης, για να τα ενθαρρύνει να συζητήσουν (*μαζί του*) τις ανησυχίες τους ⁴⁶². Ο διαμεσολαβητής υποβάλλει στα μέρη «ανοικτές» ερωτήσεις και πρέπει να τους υπενθυμίζει συνεχώς ότι οι πληροφορίες που του αποκαλύπτουν, δεν θα αποκαλυφθούν στο άλλο (*μέρος*), παρά μόνον, με τη συναίνεση του εκάστοτε αποκαλύπτοντος μέρους.

Δέον να επισημανθεί αναφορικά με τον τρόπο διεξαγωγής, ότι εάν ο νόμος ή η συμφωνία προσφυγής δεν ορίζουν κάτι ειδικότερο, πρέπει να γίνεται δεκτό ότι οι θεμελιώδεις δικονομικές αρχές, όπως η «*αρχή της δίκαιης δίκης*», της «*ισότητας*», της «*δυνατότητας εκατέρωθεν ακροάσεως*» (*αρ. 4 παρ. 1 Σ και 20 παρ. 1 Σ, 6 Ε.Σ.Δ.Α, 110 Κ.Πολ.Δ*) **τριτενεργούν (δια μέσου των γενικών ρητρών των άρθρων 288 ⁴⁶³ και 330 Α.Κ ⁴⁶⁴) και στην ιδιωτική επίλυση διαφορών**, αφού η επίλυση των διαφορών αποτελεί στόχο και της δικαστικής και της εξωδικαστικής διαδικασίας. Σε περίπτωση

⁴⁶⁰ **Σκορδάκη Β**, «*Η Διαμεσολάβηση μέσα από το Ν. 3898/2010 - Νομοθεσία - Κατ' άρθρον σχολιασμός - Μια μέρα διαμεσολάβησης*», 2012, σ. 210.

⁴⁶¹ Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η δικηγόρος Αθηνών, solicitor Αγγλίας και Ουαλίας και έμπειρη διαμεσολαβήτρια κ. Σκορδάκη η καλή εναρκτήρια ομιλία του διαμεσολαβητή προετοιμάζει τα μέρη όπως ο προπονητής τους παίκτες για τον αγώνα.

⁴⁶² Αρ. 3.1 της Υ.Α 109088/2011 (*Κώδικας Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών - Κ.Δ.Δ.Δ.*).

⁴⁶³ **288 Α.Κ** «*Ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να εκπληρώσει την παροχή όπως απαιτεί η καλή πίστη, αφού ληφθούν υπ' όψη και τα συναλλακτικά ήθη*».

⁴⁶⁴ **330 Α.Κ** «*Ευθύνη λόγω πταισματος*» «*Ο οφειλέτης ενέχεται, αν δεν ορίστηκε κάτι άλλο, για κάθε αθέτηση της υποχρέωσής του από δόλο ή αμέλεια δική του ή των νομίμων αντιπροσώπων του. Αμέλεια υπάρχει όταν δεν καταβάλλεται η επιμέλεια που απαιτείται στις συναλλαγές*».

που ο διαμεσολαβητής δεν διασφαλίζει την τριτενέργεια των ανωτέρω αρχών, γεννάται σπουδαίος λόγος καταγγελίας της συμφωνίας προσφυγής.

Επομένως, στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης, οι συμβατικές υποχρεώσεις του διαμεσολαβητή είναι **πιο δραστικές** από την εν γένει ανάληψη της υποχρέωσης, που πηγάζει από θεμελιώδεις αρχές και δικονομικά δικαιώματα ⁴⁶⁵.

1. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών (αρ. 188 παρ. 3, 4, 191 παρ. 3, 189, 190)

Ο διαμεσολαβητής μπορεί να προβάλλει τις υπηρεσίες του κατά τρόπο επαγγελματικό, ειλικρινή και αξιοπρεπή (αρ. 188 παρ. 4) και οι ενέργειές του πρέπει να διέπονται από τις αρχές της καλής πίστης και ειλικρίνειας και της διαρκούς αμεροληψίας του έναντι των μερών (αρ. 183 παρ. 4 εδ. δ'). Πρέπει να μεριμνά για την προσήκουσα διεξαγωγή της διαδικασίας και να διασφαλίζει ότι τα μέρη έχουν επαρκή δυνατότητα συμμετοχής σε αυτήν (αρ. 191 παρ. 3), ενώ κατά τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης πρέπει να τηρεί τον κώδικα δεοντολογίας (αρ. 188 παρ. 3) ⁴⁶⁶.

Τα καθήκοντα του διαμεσολαβητή προβλέπονται υπό μορφή υποχρεώσεων και στις διατάξεις των άρθρων 189 και 190. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 189 με τίτλο «Αμεροληψία - Ουδετερότητα», ο διαμεσολαβητής **υποχρεούται** να ενεργεί έναντι των μερών απαλλαγμένος από προσωπικές προτιμήσεις, πεποιθήσεις και προκαταλήψεις και να μεριμνά για την ισότιμη συμμετοχή και διευκόλυνση όλων (αρ. 189 παρ. 1).

Όπως ήδη προαναφέρθη και κατά την εξέταση του εναρκτηρίου σταδίου, ο διαμεσολαβητής **υποχρεούται** να μην αναλαμβάνει τη διενέργεια διαμεσολάβησης και, εάν την έχει ήδη αναλάβει, να μην την συνεχίζει, προτού γνωστοποιήσει στα μέρη περιστάσεις, που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δώσουν την εντύπωση ότι επηρεάζουν την αμεροληψία του. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται να αναλάβει καθήκοντα διαμεσολαβητή ή να εξακολουθήσει να τα ασκεί, μόνον, με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι μπορεί να διεξάγει τη διαμεσολάβηση με πλήρη αμεροληψία (αρ. 189 παρ.1 εδ. β'). Ο

⁴⁶⁵ Τσικρικάς Δ, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZJP Int 19, 2014, σ. 292.

⁴⁶⁶ Δέον να υπενθυμισθεί ότι για την ολοκλήρωση του προϊσχύοντος δικαίου (αρ. 7 παρ. 2 εδ. β') θεσπίστηκε με την με αριθμό 109088 του 2012 απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Υ.Α 109088 - 2011) Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαπιστευμένους Διαμεσολαβητές (Κ.Α.Α.Α).

διαμεσολαβητής έχει καθήκον να προσπαθεί συνεχώς να συνθέτει τις διαφορετικές απόψεις, να αντιμετωπίζει την αρνητικότητα, να ενθαρρύνει την παραγωγή προτάσεων και αντιπροτάσεων⁴⁶⁷, να απορροφά τους αρνητικούς «κραδασμούς», να αποφορτίζει την ατμόσφαιρα, να προωθεί τον διάλογο, να βοηθά τα μέρη να προσανατολίζονται προς τα συμφέροντα τους και να εξετάζουν τις όποιες προοπτικές επιλύσεως της διαφοράς τους. Πρέπει να είναι ακέραιος, να εκπέμπει εμπιστοσύνη, να έχει αυτοέλεγχο, να μην απελπίζεται, να είναι καλόπιστος, αυθεντικός, υπομονετικός και να τηρεί ευλαβικά τη δεοντολογία⁴⁶⁸. Ο διαμεσολαβητής ακολουθεί το διευκολυντικό μοντέλο διαμεσολάβησης (*Facilitative model*)⁴⁶⁹.

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να παραμένει ουδέτερος ως προς το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης και δεν επιτρέπεται να κατευθύνει τα μέρη ούτε να τους επιβάλλει τη λύση που εκείνος θεωρεί ως καταλληλότερη. Μπορεί να διατυπώνει την άποψη του για την υπόθεση, η οποία δεν είναι δεσμευτική, μόνον, εφόσον όλα τα μέρη το επιθυμούν (*αρ. 189 παρ. 2*). **Η υποβολή προτάσεων από το διαμεσολαβητή πρέπει να γίνεται με φειδώ και κατά προτίμηση προς το τέλος της διαδικασίας.**

Σύμφωνα με το άρθρο 190 με τίτλο «*Ανεξαρτησία - Σύγκρουση συμφερόντων*», ο διαμεσολαβητής **δεν επιτρέπεται** να αναλαμβάνει τη διενέργεια της διαμεσολάβησης και, εάν την έχει ήδη αναλάβει, **δεν επιτρέπεται** να τη συνεχίζει, προτού γνωστοποιήσει τυχόν περιστάσεις, που ενδέχεται να επηρεάσουν ή να δώσουν την εντύπωση ότι επηρεάζουν την ανεξαρτησία του. Επίσης, **υποχρεούται** να μην αναλαμβάνει καθήκοντα και, εάν τα έχει ήδη αναλάβει, δεν επιτρέπεται να εξακολουθήσει να τα ασκεί, σε περίπτωση που συντρέχει περίπτωση σύγκρουσης των συμφερόντων του με τη διαμεσολάβηση⁴⁷⁰.

Σύγκρουση συμφερόντων διαπιστώνεται ιδίως στις περιπτώσεις:

⁴⁶⁷ **Κονδυλάκης Ι.Κ.**, «*Η δημιουργική νοημοσύνη ως έννομο αγαθό*». Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (20), 1999, σ. 149.

⁴⁶⁸ Στην - *αφιερωμένη στο Ν. 3898/2010* - ενότητα επισημάνθηκε η θέσπιση Κώδικα Δεοντολογίας.

⁴⁶⁹ Το διευκολυντικό μοντέλο είναι το κυρίαρχο μοντέλο στον ευρωπαϊκό χώρο και σε πολλές άλλες χώρες παγκοσμίως (*Βραζιλία, Λατινική Αμερική*) πλην των Η.Π.Α στις οποίες κυριαρχεί το αξιολογικό - εκτιμητικό μοντέλο (*Evaluative*).

⁴⁷⁰ Σύμφωνα με την Υ.Α 109088/2011 του προϊσχύσαντος δίκαιου η υποχρέωση του διαμεσολαβητή να γνωστοποιεί στα μέρη τέτοιου είδους περιστάσεις πρέπει να ισχύει καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. Στην εν λόγω Υ.Α περιλαμβανόταν και ενδεικτική απαρίθμηση τέτοιων περιστάσεων, όπως κάθε προσωπική ή επαγγελματική σχέση με ένα από τα μέρη ή οποιοδήποτε οικονομικό ή άλλο συμφέρον, άμεσο ή έμμεσο, από την έκβαση της διαμεσολάβησης.

α) προσωπικής ή επαγγελματικής σχέσης του με ένα από τα μέρη ή τους δικηγόρους τους ή λήψης αμοιβής στο παρελθόν για παροχή υπηρεσιών σε οποιοδήποτε από τα μέρη,

β) οποιουδήποτε οικονομικού ή άλλου συμφέροντος - *άμεσου ή έμμεσου* - από την έκβαση της διαμεσολάβησης,

γ) ανάμειξής του, κατά οποιοδήποτε τρόπο, στο αντικείμενο της διαφοράς,

δ) ενέργειας - *κατά το παρελθόν* - του ίδιου ή συνεργάτη του ή άλλου στελέχους της εταιρίας για την οποία εργάζεται για κάποιο από τα μέρη με ιδιότητα άλλη, πλην του διαμεσολαβητή,

ε) οποιασδήποτε μορφής επαγγελματικής συνεργασίας του με φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στην παροχή συμβουλών σε ένα από τα συμμετέχοντα μέρη για θέματα που αφορούν το αντικείμενο της διαμεσολάβησης.

Ο διαμεσολαβητής **υποχρεούται** να γνωστοποιεί στα μέρη - *πριν από την ανάληψη των καθηκόντων του* - εάν συντρέχει περίπτωση σύγκρουση συμφερόντων. Την ίδια **υποχρέωση** έχει και εάν αναφανεί σύγκρουση συμφερόντων μετά την ανάληψη των καθηκόντων του και κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.

Ο διαμεσολαβητής επιτρέπεται κατ' εξαίρεση να αναλάβει τα καθήκοντά του και, εάν τα έχει ήδη αναλάβει να εξακολουθήσει να τα ασκεί, ακόμη και σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων μόνον με τη ρητή συγκατάθεση των μερών και εφόσον είναι βέβαιος ότι μπορεί να επιχειρήσει τη διαμεσολάβηση, χωρίς να υπονομεύει την ακεραιότητα της διαδικασίας.

Μετά το πέρας της διαδικασίας και ανεξάρτητα από το αποτέλεσμά της, **δεν επιτρέπεται** στο διαμεσολαβητή να επιληφθεί υπό άλλη επαγγελματική ιδιότητα της συγκεκριμένης υποθέσεως, στην οποία άσκησε καθήκοντα ως διαμεσολαβητής μεταξύ των ιδίων μερών.

2. Καθήκοντα των μερών

Η αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης εξαρτάται από την **ε ι λ ι κ ρ ι ν ή διάθεση συνεργασίας των μερών**, που θεμελιώνεται στο καλούμενο και «*σ υ ν ε ρ γ α τ ι κ ό πρότυπο*». Σύμφωνα με αυτό οι συμβαλλόμενοι πρέπει να συνεργάζονται, προκειμένου να αποφεύγουν την επίσπευση δικαστικών διαδικασιών και να

εξασφαλίζουν τη βιωσιμότητα της βιοτικής σχέσης τους. Η υποχρέωση συνεργασίας των μερών δεν ιδρύει παράλληλη υποχρέωσή τους να επιλύσουν τη διαφορά τους⁴⁷¹.

Αξίζει να επισημανθεί στο σημείο αυτό, η συνδυαστική επίκληση από τον καθηγητή κ. Ν. Κατηφόρη, τεσσάρων (4) δικονομικών διατάξεων (αρ. 116, 205 παρ. 2, 176, 185 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ), δια της οποίας παρουσιάζεται η δέουσα συμπεριφορά των διαδίκων, σε συνάρτηση:

- αφενός με την επιβολή χρηματικών ποινών σε στρεψόδικους διάδικους
- αφετέρου με την εξέταση διαπίστωσης τυχόν υπαιτιότητας του νικήσαντος διαδίκου.

Αρχικά, ο καθηγητής επικαλείται το άρθρο 116 Κ.Πολ.Δ με τίτλο «*Καλοπιστία, ειλικρίνεια και επιμέλεια*», το οποίο ορίζει ότι «*οι διάδικοι, οι νόμιμοι αντιπρόσωποι και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους οφείλουν να τηρούν τους κανόνες των χ ρ η σ τ ώ ν η θ ώ ν και της κ α λ ή ς π ί σ τ η ς, να αποφεύγουν ενέργειες που φανερά οδηγούν στην παρέκκλιση της δίκης, να εκθέτουν τα πραγματικά γεγονότα που αναφέρονται στην υπόθεση, έτσι ακριβώς όπως τα γνωρίζουν με πληρότητα και σύμφωνα με την αλήθεια αποφεύγοντας διαφορούμενες και ασαφείς εκφράσεις*».

Η παραβίαση του καθήκοντος αληθείας επισύρει μόνον χρηματικής φύσεως κυρώσεις (αρ. 205 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ «*Χρηματικές ποινές σε στρεψόδικους*»), οι οποίες, ωστόσο, δεν επιβάλλονται, ιδιαίτερα συχνά, από τα δικαστήρια. Σε κάθε περίπτωση, εφαρμόζεται η «*αρχή της ήττας*» (αρ. 176 Κ.Πολ.Δ «*Καταδίκη στη πληρωμή των εξόδων*»), ενώ τα δικαστήρια, σπανίως, προστρέχουν στο άρθρο 185 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ «*Υπαιτιότητα του διαδίκου που νίκησε*» το οποίο ορίζει ότι «*Όλα τα έξοδα ή ένα μέρος τους μπορούν να επιβληθούν σε βάρος του διαδίκου που νίκησε, αν ο δικαστής κρίνει ότι ο διάδικος αυτός δεν τήρησε το καθήκον της αληθείας*»⁴⁷².

⁴⁷¹ Πάντως, δεν αποκλείεται η γένεση ευθύνης τους προς αποζημίωση του (τυχόν) ζημιωθέντος λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης της συμφωνίας προσφυγής στην διαμεσολάβηση με βάση τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου (αρ. 914 - 919 Α.Κ), αφού η παραβίαση αυτής θα αφορά σε ενοχικής φύσεως υποχρεώσεις, χωρίς αυτοτελή αξίωση προς εκπλήρωση. Η αναζήτηση της έκτασης της ζημίας θα γίνει με τη σύγκριση της περιουσιακής κατάστασης του ζημιωθέντος μετά την επέλευση της ζημίας, με την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν η περιουσία του, εάν η ζημία δεν είχε συμβεί. Η αποζημίωση θα περιλαμβάνει τη θετική ζημία και το διαφυγόν κέρδος.

⁴⁷² **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρο ανάλυση και ερμηνεία του Ν.3898/2010*», 2015, σ. 235 και 236. Η παραβίαση του καθήκοντος αληθείας και η σύνδεση της παραβιάσής του με την επιβολή χρηματικών κυρώσεων επαναλαμβάνεται και από τον κ. Θεοχάρη, ο οποίος υπενθυμίζει ότι **το καθήκον αληθείας**, όπως «*αιωρείται*» στο δικονομικό δίκαιο,

Μολονότι το ανωτέρω πλέγμα διατάξεων ρυθμίζει τη δέουσα (δικονομική) «συμπεριφορά» των δ ι α δ ί κ ω ν (αρ. 116 Κ.Πολ.Δ) και τις συνέπειες αυτής [αρ. 205 παρ. 2 (ως «δορυφόρος» του 116 ΚΠολΔ⁴⁷³) και 185 παρ.1 Κ.Πολ.Δ], μπορούμε να θεωρήσουμε ότι με τις ανάλογες εκφραστικές και μόνον προσαρμογές περιγράφει με πληρότητα το καθήκον συμπεριφοράς των μερών ή διαδίκων και κατά τη διαμεσολάβηση.

3.Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών

Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση δημιουργεί (αναπόφευκτα) στα μέρη ένα αίσθημα ανασφάλειας, το οποίο καλούνται να μετριάσουν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους, α π ε κ δ υ ό μ ε ν ο ι - εν μέρει - του παραδοσιακού τους ρόλου⁴⁷⁴.

Η ανάγκη «ασφαλούς» διέλευσης (των μερών) από την terra incognita της διαμεσολάβησης ικανοποιήθηκε - υπό το προϊσχύσαν δίκαιο - με την καθιέρωση υποχρεωτικής παραστάσεως των μερών ή των νομίμων αντιπροσώπων τους⁴⁷⁵ (αρ.

συνιστά τη νομική βάση της ισχύουσας αρχής της απαγόρευσης καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος και αποσκοπεί στην αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, για την τήρηση της οποίας έχει αξίωση η δικαιοδοτούσα Πολιτεία, σε αντίθεση με τη διαμεσολάβηση σκοπός της οποίας είναι η διευθέτηση της διαφοράς και όχι απαραίτητα η αναζήτηση της αλήθειας.

⁴⁷³ **Διαμαντόπουλος Γ**, «Οι ποινές τάξης των άρθρων 205-207 ΚΠολΔ», «Ερανισμοί & Ανταποδόσεις Θέμιδος Ι» (1989 - 2009), 2009, σ. 91, 93. Οι ποινές τάξης των άρθρων 205 - 207 ΚΠολΔ κολάζουν τρία (3) είδη διαδικαστικών παραβάσεων: **1.** Την άμετρη προσφυγή στη δικαιοσύνη ή την αθέμιτη διαξαγωγή της δίκης, **2.** Την ανάρμοστη ή υβριστική διατύπωση των δικογράφων, **3.** Τις εξωτερικές παραδρομές και παραβάσεις κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία και την πρόκληση θορύβου ή την εκδήλωση ανυπακοής σε δικαστικά μέτρα ή διαταγές κατά την ενέργεια οποιασδήποτε διαδικαστικής πράξεως εντός ή εκτός του ακροατηρίου.

⁴⁷⁴ **Kerameus K.D**, Studia Iuridica, 1995 «The function of conciliation as a means of avoiding litigation and settling a dispute», σ. 180. Ο καθηγητής κ. Κεραμεύς παρατηρεί ότι η υιοθέτηση συμβιβαστικής προσεγγίσεως των διαφορών είναι βλαπτική για την επαγγελματική φήμη των δικηγόρων.

⁴⁷⁵ Η αντιπροσώπευση του τέκνου από τους γονείς του στο πλαίσιο της άσκησης της γονικής μέριμνας (αρ. 1510 επ. ΑΚ).

1510 επ. Α.Κ) ή των νομίμων εκπροσώπων τους⁴⁷⁶ με πληρεξούσιο δικηγόρο (αρ. 8 παρ. 1 Ν. 3898/2010) και, ειδικότερα, **μ ε τ ά** και όχι δια αυτού⁴⁷⁷.

Όπως παρατηρεί σχετικά ο καθηγητής κ. Κλαμαρής (σε άρθρο του σχεδόν αμέσως μετά τη θέσπιση του Ν. 3898/2010) η υποχρεωτική παράσταση του δικηγόρου καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης δικαιολογείται **δικαιοπολιτικά**, προκειμένου να ενισχυθεί η **αξιοπιστία** και η **αποτελεσματικότητα** του θεσμού⁴⁷⁸.

Σήμερα, τα καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών κατά τη διαμεσολάβηση ρυθμίζονται από τον Ν. 4512/2018, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Κώδικα περί Δικηγόρων (Ν.4194/2013, όπως τροποποιήθηκε με το αρ. 7 του Ν.4205/2013). Ο Κώδικας περί Δικηγόρων ορίζει ότι οι δικηγόροι **πρέπει να ενημερώνουν τους πελάτες τους και για το ρόλο τους αλλά και για το ρόλο του διαμεσολαβητή** (αρ. 35 παρ. 3 Ν. 4194/2013, όπως τροποποιήθηκε με το αρ. 7 του Ν. 4205/2013). Εάν, μάλιστα, έχουν εκπαιδευθεί στη διαμεσολάβηση, μπορούν να προετοιμάσουν άπογα τους πελάτες τους για τη συμμετοχή τους σε αυτήν.

Κατά το τελικό στάδιο της διαδικασίας, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών πρέπει να διασφαλίζουν ότι το περιεχόμενο της συμφωνίας ανταποκρίνεται **σε όσα συμφωνήθηκαν** κατά τη διαμεσολάβηση. Εάν το επιτύχουν αυτό, μπορούν να αναδειχθούν ουσιαστικοί αρωγοί του διαμεσολαβητή και κατ' επέκταση οι **«α φ α ν ε ί ς ή ρ ω ε ς»** της διαδικασίας.

Γ. Τελικό στάδιο (αρ. 184, 191 παρ. 6, 190 παρ. 5)

Το τελικό στάδιο της διαμεσολάβησης ρυθμίζεται από το άρθρο 184 με τίτλο *«Εκτελεστότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση»* το οποίο (ουσιαστικά) συμπληρώνεται με τις διατάξεις των άρθρων 191 παρ. 6 με τίτλο *«Αρχή της ελεύθερης βούλησης των μερών - Διαδικασία»* και 190 παρ. 5 με τίτλο *«Ανεξαρτησία - Σύγκρουση συμφερόντων»*.

⁴⁷⁶ Ο νόμιμος εκπρόσωπος του νομικού προσώπου έχουν την εξουσία να διαπραγματευτούν όσο και να δεσμεύσουν το νομικό πρόσωπο υπογράφοντας το πρακτικό της διαμεσολάβησης, στο οποίο περιλαμβάνεται η συμφωνία επίλυσης των μερών.

⁴⁷⁷ **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, *«Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή»*, 2014, σ. 38.

⁴⁷⁸ **Κλαμαρής Ν**, *«Η ρύθμιση της διαμεσολαβήσεως στα ελληνικά σχέδια νόμου»*, Ε.Πολ.Δ, 2010, σ. 475.

Ανεξάρτητα από την έκβαση της διαδικασίας, ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό ⁴⁷⁹, ενώ μετά την ολοκλήρωσή της - και πάλι ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της - δεν επιτρέπεται να επιληφθεί της ίδιας υποθέσεως υπό άλλη επαγγελματική ιδιότητα (αρ. 190 παρ. 5).

1. Αίσια έκβαση

1α. Σύνταξη του πρακτικού

Σε περίπτωση αίσιας έκβασης, ο διαμεσολαβητής μπορεί οποτεδήποτε - και σε συνεννόηση με τα μέρη - να τα καλέσει για να συντάξουν την τελική συμφωνία και να την ενσωματώσουν σε πρακτικό. Το πρακτικό πρέπει να περιέχει **α)** το ονοματεπώνυμο ⁴⁸⁰ τον αριθμό φορολογικού μητρώου και τον αριθμό μητρώου κοινωνικής ασφάλισης του διαμεσολαβητή, **β)** τον τόπο ⁴⁸¹ και τον χρόνο ⁴⁸² της διαμεσολάβησης, **γ)** τα πλήρη στοιχεία των μερών και τα ονόματα των πληρεξούσιων δικηγόρων τους, **δ)** τη συμφωνία προσφυγής ⁴⁸³, **ε)** τα πλήρη στοιχεία τυχόν άλλων συμμετεχόντων, **στ)** την τελική συμφωνία ή την διαπίστωση της μη αίσιας έκβασης της διαδικασίας ⁴⁸⁴ (αρ. 184 παρ.1).

Ο διαμεσολαβητής λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο για να διασφαλίσει ότι η λύση που επιλέχθηκε, συνιστά προϊόν γνώσης και εμπειριστατωμένης συναίνεσης όλων των μερών και ότι άπαντες κατανοούν τους όρους της τελικής συμφωνίας (αρ. 191 παρ. 5).

⁴⁷⁹ Η εκ του νόμου δυνατότητα του διαμεσολαβητή να συντάσσει το πρακτικό ενισχύει την (κρατούσα) αντίληψη ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι δικηγόρος.

⁴⁸⁰ Το ονοματεπώνυμο του διαμεσολαβητή είναι απαραίτητο για να αποδεικνύεται η συμμετοχή του στη διαδικασία, η διεκπεραίωση της αποστολής του και ο εντοπισμός τυχόν ευθυνών του.

⁴⁸¹ Ο τόπος διεξαγωγής είναι ιδιαίτερα σημαντικός, αφού προσδιορίζεται η τοπική αρμοδιότητα της Αρχής στην οποία θα κατατεθεί το πρακτικό.

⁴⁸² Ο χρόνος διεξαγωγής καθιστά εφικτό τον έλεγχο της διάρκειας αυτής και την τυχόν υπέρβασή του. Πάντως λόγω της ευελιξίας της διαδικασίας, γίνεται δεκτό ότι η υπέρβαση της αρχικώς καθορισθείσας διάρκειάς της, δεν θεμελιώνει λόγο ακύρωσης του πρακτικού .

⁴⁸³ Για να αποδεικνύεται η βούληση των μερών να προσφύγουν σε αυτήν.

⁴⁸⁴ Για λόγους ασφάλειας δικαίου απαιτείται η τήρηση του έγγραφου τύπου. Ο τύπος είναι συστατικός, ώστε να διασφαλίζεται η σαφήνεια των συμπεφωνημένων, το ορισμένο των παροχών και να καθίσταται εφικτή η πρόσκτηση εκτελεστότητας του πρακτικού. Σε περίπτωση έλλειψης του έγγραφου τύπου το πρακτικό θα είναι άκυρο (αρ. 159 Α.Κ).

Το πρακτικό υπογράφεται από τον διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους. Κάθε μέρος δικαιούται να παραλάβει από ένα ισόκυρο (*πρακτικό*), το οποίο και μπορεί να καταθέσει, οποτεδήποτε στη γραμματεία του - *αρμοδίου για την εκδίκαση της υπό διαμεσολάβηση υπόθεσης* - Μονομελούς Πρωτοδικείου.

Η υπογραφή του πρακτικού **μετατρέπει τον εξώδικο συμβιβασμό σε πρακτικό διαμεσολάβησης**, βεβαιώνει ότι τα μέρη και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους έχουν λάβει γνώση του περιεχομένου του, ενώ αποδεικνύει την εκπλήρωση του καθήκοντος συντάξεως του υπέρ του διαμεσολαβητή και έναντι των μερών.

Η υπογραφή των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών είναι αναγκαία, διότι με αυτήν αποδεικνύεται η (*υποχρεωτική*) συμμετοχή των μερών στη διαμεσολάβηση. Η υπογραφή τους δεν μπορεί να υποκαταστήσει αυτήν των μερών εφόσον, όπως ήδη έχει διευκρινισθεί, τα μέρη παρίστανται **μ ε τ ά** και όχι **δια** των πληρεξουσίων δικηγόρων τους. Το πρακτικό αποτελεί ιδιωτικό έγγραφο, που ενσωματώνει τη βούληση των μερών και παράγει δεσμευτικότητα, υπό την προϋπόθεση ότι φέρει την ιδίόχειρη υπογραφή αυτών και είναι γνήσιο (*αρ. 443, 445 και 457 Κ.Πολ.Δ*).

Κατά την κατάθεση του πρακτικού ενώπιον της γραμματείας του Μονομελούς Πρωτοδικείου, υποβάλλεται παράβολο ποσού 50,00 €, το ύψος του οποίου μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η δαπάνη για το παράβολο βαρύνει τον καταθέτη, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά (*αρ. 184 παρ. 2*).

Σύμφωνα δε με το άρθρο 185 με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 261, 262 και 263 ΑΚ η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία, που είχαν ανασταλεί με την έναρξη της διαδικασίας, εκκινούν εκ νέου τρεις (3) μήνες μετά τη σύνταξη του πρακτικού αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης. Εφόσον όμως η περιεχόμενη στο πρακτικό συμφωνία περιλαμβάνει αιρέσεις ή προθεσμίες (*αρ. 201, 202 και 210 ΑΚ*) ή οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισχύος της, η παραγραφή και η αποσβεστική προθεσμία που είχαν ανασταλεί αρχίζουν και πάλι τρεις (3) μήνες μετά την πλήρωση της αίρεσης ή την παρέλευση της προθεσμίας ή της προϋπόθεσης.

1β. Νομική φύση του πρακτικού

Το πρακτικό αποτελεί ενοχική, υποσχετική⁴⁸⁵ και αμφοτεροβαρή σύμβαση. Η τελική συμφωνία, που ενσωματώνεται σε αυτό, έχει τον χαρακτήρα εξώδικου συμβιβασμού, ο οποίος ρυθμίζει την έννομη σχέση των μερών με οριστικό χαρακτήρα δεσμεύοντάς τα στην τήρηση του περιεχομένου του (871 Α.Κ)⁴⁸⁶.

Τα μέρη διαλύουν με αμοιβαίες υποχωρήσεις τη φιλονικία ή την αβεβαιότητα, αναφορικά με την υπό διαμεσολάβηση έννομη σχέση⁴⁸⁷, ενώ μπορούν να προβλέπουν και την παροχή ορισμένης ασφάλειας για την εκπλήρωση απαιτήσεως (λ.χ παροχή εγγύησης, ποινική ρήτρα κ.λ.π)⁴⁸⁸.

Αναφορικά με το πεδίο στο οποίο η τελική συμφωνία αναπτύσσει την ενέργειά της, ο καθηγητής κ. Τσικρικάς παρατηρεί ότι **η τελική συμφωνία επενεργεί στο πεδίο του ουσιαστικού δικαίου και επιδρά στην έννομη σχέση**. Τα μέρη παύουν να διαφωνούν για την ύπαρξη και την έκταση της εννόμου σχέσεώς τους, ενώ είναι πιθανόν να απολαμβάνουν νέα δικαιώματα και να αναλαμβάνουν νέες υποχρεώσεις.

Όπως συνεχίζει ο κ.Τσικρικάς, οι ουσιαστικής φύσεως συνέπειες της τελικής συμφωνίας είναι πιο καθοριστικές, μολονότι η συμφωνία μπορεί να αναπτύξει και δικονομική ενέργεια, στην περίπτωση που τα μέρη επισπεύσουν τις νόμιμες διαδικασίες κηρύξεώς της ως εκτελεστής. Ωστόσο, η δικονομική συνέπεια της εκτελεστότητας - *όπως θα επισημανθεί και σε επόμενη ενότητα* - αποτελεί, όπως ακριβώς και η εκτελεστότητα μιας σύμβασης, μια μάλλον παρεπόμενη συνέπεια και **αναφαίνεται το πρώτον, όταν τα μέρη δεν στοχεύουν τόσο σε μια ουσιαστική**

⁴⁸⁵ Τα μέρη αναλαμβάνουν υποχρεώσεις για να προβούν σε συγκεκριμένες πράξεις ή παραλείψεις και δεν προβαίνουν σε απαλλοτρίωση ή διάθεση των δικαιωμάτων τους αφού για κάτι τέτοιο απαιτείται κατάρτιση εκοιητικής δικαιοπραξίας.

⁴⁸⁶ **Μπόσδα Δ.Β.**, «Ο συμβιβασμός ως μέσον επίλυσης διαφορών», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (15), 1994, σ. 93.

⁴⁸⁷ Συνήθως οι αμοιβαίες υποχωρήσεις γίνονται με την μερική παραίτηση από τον ένα συμβαλλόμενο των αξιώσεών του και τη μερική αναγνώριση αντίστοιχα ως προς το μέρος τούτο του δικαιώματος του αντισυμβαλλομένου του, οπότε ο τελευταίος με τη σειρά του προβαίνει στις αντίστοιχες κινήσεις. Δεν είναι απαραίτητο οι παροχές και οι αντιπαροχές να αφορούν το επίδικο δικαίωμα, αλλά αρκεί να διαλύουν την έριδα ή την αβεβαιότητα αναφορικά με αυτό.

⁴⁸⁸Υπό το προϋσχόσαν δίκαιο, κατά το τελικό στάδιο της διαμεσολάβησης ο Κ.Δ.Δ.Δ ίδρυε μια υποχρέωση και μια δυνατότητα για το διαμεσολαβητή. Η υποχρέωσή του συνίστατο στο ότι έπρεπε να είναι βέβαιος ότι τα μέρη κατανοούν πλήρως το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας (αρ. 3 παρ. 3 εδ.1, Υ.Α 109088/2011 - Κ.Δ.Δ.Δ), ενώ η δυνατότητά του στο ότι θα μπορούσε να ενημερώνει τα μέρη για την τροπή της συμφωνίας σε εκτελεστό τίτλο (αρ. 3 παρ. 3 εδ. 3 Υ.Α 109088/2011 - Κ.Δ.Δ.Δ).

συμφωνία όσο στη δημιουργία εκτελεστού τίτλου. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι η διαμεσολάβηση - παρά τα δικονομικής φύσεως χαρακτηριστικά της - θεωρείται θεσμός του ουσιαστικού δικαίου.

Προσέτι, η τελική συμφωνία πρέπει να είναι έγκυρη σύμφωνα με τη lex causae που εφαρμόζεται στην έννομη σχέση. Στην περίπτωση διαμεσολάβησης επί διασυνοριακής διαφοράς, η επίδραση της τελικής συμφωνίας επί της ουσίας της εννόμου σχέσεως και οι ουσιαστικές συνέπειες (της τελικής συμφωνίας) θα καθορισθούν από την εκάστοτε lex causae. Η αναγνώριση της τελικής συμφωνίας προϋποθέτει την ουσιαστική ισχύ της κατά τις προϋποθέσεις της lex causae, οι οποίες θα κριθούν εκ νέου, σύμφωνα με τους κανόνες σύγκρουσης (ιδ.δ.δ) του δικαστηρίου, το οποίο καλείται να απαντήσει για το ζήτημα της αναγνώρισης. Η αναγνώριση της συμφωνίας θα μπορεί να αποκλεισθεί και λόγω αντιθέσεώς της στους κανόνες δημοσίας τάξεως του Κράτους, που καλείται να την αναγνωρίσει. Ανακύπτουν νέα ζητήματα και στην περίπτωση αυτή για την ανεύρεση της lex causae και για τον τύπο της τελικής συμφωνίας αφού, όπως έχει ήδη επισημανθεί, η διαμεσολάβηση δεν συνδέεται με κάποιο Forum⁴⁸⁹.

Όπως επισημαίνει η καθηγήτρια κα Ποδηματά, η τροποποίηση (αλλοίωση) της παλαιάς ενοχής αποκλείει πλέον τη δυνατότητα των μερών να επικαλεσθούν δικαιώματα αντλούμενα από την προ του συμβιβασμού μορφή της αναρρυθμισθείσας έννομης σχέσεως. Υπέρ εκείνου κατά του οποίου ασκείται τέτοιο δικαίωμα, ασύμβατο ήδη με το περιεχόμενο του συμβιβασμού, θεμελιώνεται η ανατρεπτική ένσταση του συμβιβασμού (871 ΑΚ). Η ένσταση αυτή είναι γνήσια αυτοτελής (αφού στηρίζεται μόνον στο γεγονός της συνάψεως του συμβιβασμού) και ανατρεπτική, διότι παραλύει οριστικά το αντίπαλο δικαίωμα⁴⁹⁰. Το δικαίωμα

⁴⁸⁹ **Τσικρικάς Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19, 2014, σ. 295, 296. Εξάιρεση αποτελεί η περίπτωση της συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, η οποία συνδέεται με την έννομη τάξη του Forum, του οποίου και οι κανόνες σύγκρουσης θα εφαρμοσθούν.

⁴⁹⁰ **Ποδηματά Ε**. «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρθρ 178 - 206) -Ο θεσμός αντιμετώπος με τα δικαιοκρατικά όριά του : το δικαίωμα πρόσβασης στην δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 36. Ειδικότερα, η αδρανοποίηση της αξιώσεως και άρα της υποχρέωσης προς παροχή εκδηλώνεται ιδίως: α) με την οριστική ματαίωση κάθε δυνατότητας δικαστικής επιδίωξης του δικαιώματος (η τυχόν αγωγή απορρίπτεται βάσει της

αδρανοποιείται στο μέτρο που δεν βρίσκει έρεισμα στον συμβιβασμό. Και αν με τον συμβιβασμό αποκλείσθηκε εντελώς η άσκησή του (όπως όταν ο δανειστής συμφώνησε να μην ασκήσει την αξίωση των τόκων), τότε με την προβολή της ενστάσεως το δικαίωμα αδρανοποιείται εξ ολοκλήρου. Αν δε απλώς αυτορρυθμίσθηκε π.χ το ύψος της οφειλής, τότε η ένσταση το παραλύει, μόνον στο μέτρο που το δικαίωμα ασκείται καθ' υπέρβαση των ορίων του συμβιβασμού. Και στις δύο περιπτώσεις η αδρανοποίηση καταλαμβάνει τόσο την αξίωση (ως την ειδικότερη εξουσία αναγκαστικής πραγματώσεως του περιεχομένου του δικαιώματος), όσο και το δικαίωμα.

Στην περίπτωση βέβαια που οι δηλώσεις βουλήσεως, όπως αποτυπώνονται στο πρακτικό δεν πληρούν την (αναγκαία για τον συμβιβασμό) προϋπόθεση των αμοιβαίων υποχωρήσεων, τότε θα πρόκειται για άλλη δικαιοπραξία (που πιθανώς να έχει ως αιτία της τον συμβιβασμό), όπως π.χ άφεση χρέους, δωρεά, αναγνώριση χρέους, ανανέωση κλπ. Σε αυτήν την περίπτωση, οι ουσιαστικές συνέπειες των εκατέρωθεν δηλώσεων θα καθορίζονται με βάση την εκαστοτε φύση της καταρτιζόμενης με το πρακτικό οικείας συμβάσεως. Δηλαδή, επί αφέσεως χρέους θα θεμελιώνεται ο κατ' άρθρο 454 ΑΚ αποσβεστικός της ενοχής λόγος, επί ανανεώσεως ο κατ' άρθρο 436 ΑΚ αποσβεστικός λόγος, οπότε θα θεμελιώνεται η οικεία καταχρηστική δικαιοφθόρος ένσταση.

1γ. Ακυρότητα, Ακυρωσία και Ανατροπή αποτελεσμάτων του πρακτικού

Η νομιμότητα του περιεχομένου του πρακτικού μπορεί να ελεγχθεί δικαστικώς. Εξεταστέο είναι εάν το πρακτικό περιέχει τα αναγκαία στοιχεία του νόμου και εάν παραβιάζει τους θεμελιώδεις κανόνες των δικαιοπραξιών (αρ. 127 επ. Α.Κ). Υποστηρίζεται ότι εάν ελλείπουν στοιχεία, όπως, το ονοματεπώνυμο των μερών, ο τόπος ή ο χρόνος διεξαγωγής της διαμεσολάβησης, μπορούν να αναπληρωθούν με ειδική αναφορά στην έκθεση καταθέσεως (του πρακτικού) στην αρμόδια Αρχή.

Ζήτημα **ακυρότητας** του πρακτικού λόγω ελλείψεως στοιχείων εγείρεται μόνον σε περίπτωση που ελλείπουν από το περιεχόμενό του τα αναγκαία στοιχεία του νόμου. Εάν το περιεχόμενό του αντιτίθεται στους θεμελιώδεις κανόνες των δικαιοπραξιών, η ακυρότητά του μπορεί να απαγγελθεί λόγω ελλείψεως εξουσίας

ανατρεπτικής ενστάσεως του συμβιβασμού) και β) με την αδυναμία πρότασης της αξίωσης σε συμψηφισμό.

διαθέσεως (αρ. 175 Α.Κ), λόγω εικονικότητας (αρ. 138, 139 Α.Κ), λόγω ανηθικότητας, λόγω αισχροκέρδειας και λόγω αντιθέσεως στα χρηστά ήθη (αρ. 178, 179 Α.Κ).

Ζήτημα **ακυρωσίας** του πρακτικού εγείρεται στην περίπτωση που το περιεχόμενο του είναι προϊόν απάτης, απειλής ή και πλάνης στη δήλωση και στην βούληση, εφόσον η πλάνη αφορά σε περιστατικά, τα οποία τα μέρη θεωρούσαν αληθή και επί των οποίων στηρίχθηκε η τελική συμφωνία.

Η ακυρότητα και η ακυρωσία του πρακτικού *απαγγέλλονται* σε περίπτωση που επισπεύδεται - με το πρακτικό ως εκτελεστό τίτλο - αναγκαστική εκτέλεση, μετά από την προβολή σχετικής ενστάσεως ή με την άσκηση αγωγής⁴⁹¹. Η αναφορά των στοιχείων που συνθέτουν το αίτημα ακυρώσεως του πρακτικού είναι απαραίτητη, όχι μόνον για το ορισμένο της αγωγής, αλλά και για τον προσδιορισμό των εφαρμοστέων διατάξεων αφού, εάν το πρακτικό αποτελεί εξώδικο συμβιβασμό, είναι εφαρμοστέες οι διατάξεις για τη διάρρηξη αυτού (αρ. 871 επ. Α.Κ), ενώ εάν αποτελεί επικύρωση προγενέστερης συμφωνίας, είναι εφαρμοστέες οι γενικές διατάξεις για την ακυρότητα ή την ακυρωσία του. Η απαγγελία της ακυρότητας δεν ακυρώνει την τελική συμφωνία, αλλά ιδρύει λόγο άσκησης ανακοπής κατά της εκτελέσεως συνοδευομένης από αίτηση αναστολής της εκτελεστότητας (αρ. 682 Κ.Πολ.Δ).

Πάντως, κρίνεται ορθότερο, η προσπάθεια **ανατροπής** του πρακτικού να επιχειρείται με φειδώ, αφού η περιεχόμενη σε αυτό τελική συμφωνία, αποτελεί προϊόν της βουλήσεως των μερών. Άλλωστε, όπως έχει επισημανθεί και σε προηγούμενη ενότητα, το γεγονός ότι στη διαμεσολάβηση συμμετείχαν και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών επιβεβαιώνει την τήρηση των απαιτούμενων εγγυήσεων ασφαλείας και εξαλείφει τις περισσότερες από τις όποιες ανησυχίες.

1δ. Εκτελεστότητα

Η δυνατότητα της περιαφής με εκτελεστότητα του πρακτικού σε περίπτωση αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης αποτέλεσε αρχικώς ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα.

⁴⁹¹ Η προσβολή του πρακτικού για ακυρότητα είναι δυνατή οποτεδήποτε και για ακυρωσία εντός 2ετίας από την επομένη της καταρτίσεώς του (αρ 157 και 241 παρ. 1 Α.Κ) «*Η προθεσμία αρχίζει την επομένη της ημέρας όπου έγινε το γεγονός που αποτελεί την αφετηρία της*». Εάν η διαμεσολάβηση διεξήχθη στην Ελλάδα, αρμόδιο είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο του τόπου διεξαγωγής της, ενώ εάν διεξήχθη στην αλλοδαπή, η αμφισβήτηση επαφίεται στο αρμόδιο δικαστήριο του οικείου κράτους - μέλους.

Κατά μian άποψη, η περιαφή του πρακτικού με εκτελεστότητα δεν κρίνεται απαραίτητη ούτε χρήσιμη διότι:

- πρώτον αντιφάσκει προς το όλο - *συναινετικής φύσεως* - οικοδόμημα της διαμεσολάβησης,
- δεύτερον διότι ενδέχεται να προκαλέσει διστακτικότητα στα μέρη στο (*αναμφίβολα*) κρίσιμο τελικό στάδιο της διαδικασίας και
- τρίτον διότι δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε ένα νέο στάδιο διαμεσολάβησης.

Κατά ετέρα αντίθετη άποψη η περιαφή του πρακτικού με εκτελεστότητα κρίνεται απαραίτητη:

- πρώτον διότι διαφυλάττεται η τελική συμφωνία,
- δεύτερον διότι αποφεύγονται δαπάνες, στην περίπτωση που ανακύψει ανάγκη επιβολής των συμφωνηθέντων, εάν κάποιο μέρος μεταβάλλει την άποψή του και
- τρίτον διότι αποφεύγεται η παρέκκλιση της διαδικασίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τάχθηκε υπέρ της δεύτερης άποψης (*αιτιολογική σκέψη 10 και αρ. 5 Πρότασης Οδηγίας αλλά και αρ. 6 παρ. 2 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ*).

Ανάλογη ήταν και η προσέγγιση του προϊσχύσαντος ελληνικού δικαίου ⁴⁹²(*αρ. 9 παρ. 2 Αιτ. Εκθ. και αρ. 9 Ν. 3898/2010*), το οποίο - *μάλιστα* - όριζε ότι **ακόμη και εάν ένα από τα μέρη** υπέβαλε αίτημα κηρύξεως εκτελεστής της τελικής συμφωνίας (*αρ. 9 παρ. 3*), ο διαμεσολαβητής θα κατέθετε το πρακτικό στη γραμματεία του δικαστηρίου, ακόμη και εάν δεν υπήρχε η συναίνεση των **άλλων μερών**, όπως απαιτούσε, σχετικά, το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας ⁴⁹³. Η μη κατάθεση του

⁴⁹² Πολυζωγόπουλος Κ, «*Aubergerichtliche Streitschlichtung Die griechische Losung*», σε Festschrift für Rolf Stürner zum 70. Geburtstag (*Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή κ. R. Stürner*), 2013, σ. 1745 επ. Ο νομοθέτης του Ν. 3898/2010 είχε την ευχέρεια να καθιερώσει είτε συμβολαιογραφικό τύπο (904.2 ΚΠολΔ), είτε τύπο διαταγών (*που αναγνωρίζονται ως εκτελεστοί τίτλοι*) (632, 633 ΚΠολΔ), είτε τη δυνατότητα των μερών να συνάψουν δικαστικό συμβιβασμό με τη συμφωνία τους (*κατά το πρότυπο του αυστριακού 433 ΚΠολΔ*). Ο νομοθέτης απέφυγε μια τέτοια κατεύθυνση και στράφηκε προς την επιλογή να θεμελιώσει την επιτυχία της διαμεσολάβησης εκτός δικαστηρίου, απονέμοντας στα μέρη μεγάλες εξουσίες (*αρ. 9.2 και 9.3 Ν. 3898/2010*).

⁴⁹³ Το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας έχοντας ως στόχο να προβάλλει τον εκούσιο χαρακτήρα της Οδηγίας προέβλεψε την τροπή του πρακτικού σε εκτελεστό τίτλο **με πρωτοβουλία των μερών είτε από κοινού είτε ενός εξ' αυτών, με ρητή όμως συναίνεση των υπολοίπων**. Υποστηρίζεται πάντως ότι η επιλογή του Ν. 3898/2010 να προβλέψει τη δυνατότητα ακόμη και ενός μέρους να υποβάλλει τη

πρακτικού δεν θα επέφερε την ακυρότητά του και τα μέρη θα διατηρούσαν αξίωση έναντι του διαμεσολαβητή, να διενεργήσει την κατάθεση. Εάν τα μέρη διαφωνούσαν για την κατάθεση, η διαφωνία τους δεν ήταν απαραίτητο να δημοσιευθεί και δεν γεννούσε κάποια άλλη έννομη συνέπεια ⁴⁹⁴.

Η θέση του προϊσχύσαντος δικαίου, η οποία υποστήριζε ότι τα μέρη έπρεπε να μπορούν να κηρύξουν τη συμφωνία τους εκτελεστή, διατηρείται στο ισχύον δίκαιο. Επομένως, **από την κατάθεσή του στη γραμματεία του δικαστηρίου, το πρακτικό - εφόσον περιέχει συμφωνία των μερών για ύπαρξη αξίωσης, που μπορεί να εκτελεστεί αναγκαστικά (η μόνη προϋπόθεση εκτελεστότητας που τάσσει ο νόμος ⁴⁹⁵ - αποτελεί εκτελεστό τίτλο, σύμφωνα με το άρθρο 904 παρ. 2 περ. γ' του Κ.Πολ.Δ.**

Ο διαμεσολαβητής βαρύνεται με ειδική **υποχρέωση** ενημερώσεως των μερών, για τον τρόπο με τον οποίο (αυτά) μπορούν να καταστήσουν τη συμφωνία τους εκτελεστή, στις περιπτώσεις που τούτο είναι δυνατόν (αρ. 191 παρ. 6).

σχετική αίτηση, παρέκαμψε τυχόν προβλημάτων εκτελέσεως του πρακτικού, σε περίπτωση που κάποιο μέρος δεν εκπλήρωνε - *συμπεριφερόμενο κακόπιστα* - τις υποχρεώσεις του. **Ωστόσο, μια τέτοια άποψη δεν φαίνεται πειστική και εγείρει αμφιβολίες για τη δυνατότητα των μερών του θεσμού να επιλύσουν τη διαφορά τους μέσω της καλόπιστης συμμετοχής τους στη διαμεσολάβηση. Η τυχόν μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων από τους συμμετέχοντες στη διαμεσολάβηση - μετά την ολοκλήρωσή της - δεν πρέπει να συνδέεται με το θεσμό της διαμεσολάβησης, ο οποίος εμφορείται στο σύνολό του από ένα πνεύμα συνεργασίας, συνεννόησης, διαλόγου και προσδοκίας καλόπιστης τηρήσεως των (μελλοντικών τυχόν) συμφωνηθέντων. Αναφορές περί «μη εκπληρώσεως των ανειλημμένων υποχρεώσεων» και περί «εξασφάλισης της δυνατότητας εκτέλεσης του πρακτικού διαμεσολάβησης» δεν προάγουν τη δυναμική του θεσμού.**

⁴⁹⁴ Το άρθρο 6 της Οδηγίας επεκτείνει τη δυνατότητα να εκδίδεται εκτελεστός τίτλος σε κάθε ιδιωτικό έγγραφο που εμπεριέχει συμβιβασμό και όχι μόνον σε παραστατικά αξιώσεων πληρωμής χρημάτων ή αποβολής από το μίσθιο. Υπενθυμίζεται ότι κατά το άρθρο 904 Κ.Πολ.Δ εκτελεστό τίτλο αποτελούν, χωρίς κάποια διαδικασία, τα δημόσια έγγραφα. Η Οδηγία μολονότι αναφέρεται σε κάθε έγγραφο (και στο ιδιωτικό) **δεν προβλέπει την αυτοδίκαιη εκτελεστότητα** της τελικής συμφωνίας, αλλά αρκείται στο να κηρύσσεται το περιεχόμενό της εκτελεστό από δικαστήριο ή άλλη αρμόδια Αρχή με δικαστική ή άλλη απόφαση.

⁴⁹⁵ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρο ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 311. Κατά τον καθηγητή κ. Καλαβρό η φράση «*αξίωση που μπορεί να εκτελεστεί αναγκαστικά*» αντί για την φράση «*αξιώσεις που περιέχουν καταψήφιση*», ενέχει τον κίνδυνο να αποκτήει εκτελεστό χαρακτήρα και η αναγνώριση αξιώσεων. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι στο μέτρο που το πρακτικό έχει αναγνωριστικό χαρακτήρα δεν μπορεί να αποτελέσει εκτελεστό τίτλο, εκτός εάν υποκρύπτεται καταψήφιση. Εάν το πρακτικό έχει αναγνωριστικό χαρακτήρα και αναγνωρίζεται η ύπαρξη οφειλής είναι δυνατή η έκδοση διαταγής πληρωμής (αρ. 623 Κ.Πολ.Δ).

Το απόγραφο για την εκτέλεση εκδίδεται από το Μονομελές Πρωτοδικείο (αρ. 915, 918 Κ.Πολ.Δ) - ανεξαρτήτως του δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η δίκη⁴⁹⁶ - στην γραμματεία του οποίου κατετέθη το πρακτικό, χωρίς να επιβάλλονται άλλα έξοδα υπέρ του Δημοσίου στον επισπεύδοντα διάδικο (αρ. 184 παρ. 4)⁴⁹⁷.

Αν η συμφωνία περιλαμβάνει και διατάξεις που αφορούν σε δικαιοπραξίες υποκείμενες (εκ του νόμου) σε συμβολαιογραφικό τύπο, αυτές πρέπει να περιβληθούν τον τύπο αυτό. Στην περίπτωση αυτή, εφαρμόζονται οι σχετικές ρυθμίσεις για τη σύνταξη των συμβολαιογραφικών εγγράφων και τη μεταγραφή τους (αρ. 184 παρ. 5).

Το πρακτικό, λοιπόν, αποτελεί καινοφανώς **s u i g e n e r i s εξώδικο συμβιβασμό, με ισχύ ωστόσο δικαστικού ως προς την εκτελεστότητά του**, και αποτελεί, αυτοδικαίως, από την κατάθεσή του εκτελεστό τίτλο, εξομοιούμενο από το νόμο (αρ. 904 παρ. 2 εδ.γ' ΚΠολΔ) με τα πρακτικά των δικαστηρίων (αρ. 214 Α παρ.3 και 214 Β παρ. 5 ΚΠολΔ). Το πρακτικό διαμεσολάβησης **δεν καλύπτει τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου** σε αντίθεση με τα πρακτικά των άρθρων 214 Α παρ. 3 και 214 Β παρ. 5 ΚΠολΔ (αρ. 293 ΚΠολΔ), με αποτέλεσμα την συγκριτική αποδυνάμωσή του σε σχέση με αυτά.

Επομένως, με την δημιουργία του εκτελεστού τίτλου δεν επιτυγχάνεται δικαστικός συμβιβασμός, ούτε καταργείται η εκκρεμής δίκη, αλλά εμπλουτίζεται το «οπλοστάσιο» του εναγομένου με τη δυνατότητα υποβολής ανατρεπτικής ένστασης ουσιαστικού δικαίου, η οποία εάν προταθεί δεσμεύει το δικαστήριο να εκδώσει απόφαση σύμφωνα με το συμβιβασμό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα στην περίπτωση διαμεσολάβησης επί διασυννοριακής διαφοράς. Στην περίπτωση αυτή, ο προσδιορισμός της *lex causae* από το δικαστήριο, που θα κληθεί να αποφασίσει επί της αιτήσεως για την κήρυξη της εκτελεστότητας, θα γίνει με σημείο αναφοράς τους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της δικής του εννόμου τάξεως, οπότε είναι πιθανόν να απαιτήσει τη συνδρομή διαφορετικών προϋποθέσεων, από αυτές που τα μέρη και ο

⁴⁹⁶ Ορφανίδης Γ, «Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1293.

⁴⁹⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 184 της Αιτιολογικής Έκθεσης η ενέργεια της εκτελεστότητας - το δικονομικό υποστήλωμα κατά το χαρακτηρισμό του καθηγητή κ. Τσικρικά - των προκυπτουσών από τη διαμεσολάβηση συμφωνιών είναι απαραίτητη προκειμένου αφενός να ενθαρρύνεται η προσφυγή στη σχετική διαδικασία αφετέρου να καθορίζεται με ασφάλεια το νομικό πλαίσιο υλοποίησης της συμφωνίας, προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία ετέρων αντιδικιών.

διαμεσολαβητής συνομολόγησαν στη συμφωνία προσφυγής, εκτός εάν τα μέρη είχαν συμφωνήσει για το δίκαιο που θα διέπει την ουσία της εννόμου σχέσεως, όπως αυτό καθορίζεται από τους κανόνες σύγκρουσης της *lex fori*.

Επομένως, σε περίπτωση διαμεσολάβησης επί διασυνοριακής διαφοράς και ειδικότερα σε περίπτωση **αλλοδαπής συμφωνίας, προκύπτουσας από διαμεσολάβηση, η οποία είναι εκτελεστή σε κράτος - μέλος της Ε.Ε, αναγνωρίζεται και κηρύσσεται εκτελεστή στην Ελλάδα** ως εξής⁴⁹⁸:

α) βάσει των **άρθρων 58 - 60 του Κανονισμού Βρυξέλλες Ι α (1215/2012)**⁴⁹⁹ (πρώην αντίστοιχα άρθρα 57 και 58 του Κανονισμού Βρυξέλλες Ι - 44/2001⁵⁰⁰) τα οποία αναφέρονται στην εκτέλεση δημοσίων εγγράφων και δικαστικών συμβιβασμών⁵⁰¹,

β) βάσει του **άρθρου 46 του Κανονισμού Βρυξέλλες ΙΙ (2201/2003)**⁵⁰², που εφαρμόζεται σε δημόσια έγγραφα και συμφωνίες σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας,

γ) βάσει του **άρθρου 48 του Κανονισμού (Ε.Κ) 4/2009**⁵⁰³, που εφαρμόζεται σε δημόσια έγγραφα και δικαστικούς συμβιβασμούς σε υποθέσεις διατροφής,

δ) βάσει των **άρθρων 59 - 61 του Κανονισμού (Ε.Ε) 650/2012**⁵⁰⁴, που εφαρμόζεται σε δημόσια έγγραφα σε θέματα κληρονομικής διαδοχής,

⁴⁹⁸ Αιτιολογικές σκέψεις 20, 21 Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ.

⁴⁹⁹ **Κανονισμός (Ε.Ε) 1215/2012** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12^{ης} Δεκεμβρίου του 2012, για την διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, Ε.Ε L 351, 20.12.2012.1.

⁵⁰⁰ **Κανονισμός (Ε.Ε) 44/2001** του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000 για την διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων, σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, Ε.Ε L. 16.1.2001.1.

⁵⁰¹ **Ν. Νίκας**, «Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας», 2016, σ. 683.

⁵⁰² **Κανονισμός (Ε.Ε) 2201/2003** του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2003 για την διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον Κανονισμό (Ε.Κ) αριθμ. 1347/2000, Ε.Ε L.338, 23.12.2003,1.

⁵⁰³ **Κανονισμός (Ε.Κ) 4/2009** του Συμβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2008, για την διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής, Ε.Ε L. 7, 10.1.2009,1.

⁵⁰⁴ **Κανονισμός (Ε.Ε) 650/2012** του Συμβουλίου της 4 Ιουλίου 2012, σχετικά με την διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημοσίων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση του ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου, Ε.Ε L. 201, 27 Ιουλίου του 2012.

ε) βάσει του **Κανονισμού (Ε.Κ) 805/2004**⁵⁰⁵ που προβλέπει την έκδοση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις. Στην περίπτωση αυτή, αλλοδαπή τελική συμφωνία, που αποτελεί προϊόν διαμεσολάβησης, μπορεί να εκτελεστεί (*χωρίς ενδιάμεση διαδικασία*) ακόμη και αν δεν θα μπορούσε, νόμιμα, να συναφθεί στην Ελλάδα, δεδομένου ότι τα ελληνικά δικαστήρια δεν μπορούν να επικαλεστούν τη δημόσια τάξη, προκειμένου να αρνηθούν την εκτέλεσή της.

Η άμυνα της δημόσιας τάξης στο στάδιο εκτέλεσης της τελικής συμφωνίας δεν προβλέπεται στην περίπτωση του Κανονισμού 805/2004. Αντιθέτως, στις λοιπές περιπτώσεις η όποια συμφωνία προκύψει από διαμεσολάβηση στην Ελλάδα μπορεί τελικώς να μην είναι εκτελεστή σε ορισμένο άλλο κράτος - μέλος εάν προσβάλλει τη δημόσια τάξη του. Επομένως, είναι κρίσιμος ο έλεγχος της σχετικής συμφωνίας ως προς την προσβολή της δημόσιας τάξης στο κράτος - μέλος, όπου αναμένεται να εκτελεσθεί το τυχόν κατανηφιστικό αίτημα της συμφωνίας⁵⁰⁶.

Αλλοδαπές συμφωνίες που προκύπτουν από διαμεσολάβηση, οι οποίες συνήφθησαν **εκτός Ε.Ε** και έχουν ενσωματωθεί σε δημόσιο έγγραφο ή είναι εκτελεστές σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας προέλευσής τους, μπορούν να εκτελεστούν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 57 της Σύμβασης του Λουγκάνο της 30.10.2007⁵⁰⁷ ή σχετικές διμερείς διεθνείς συμβάσεις. Αν η συμφωνία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του Λουγκάνο και δεν έχει συναφθεί σχετική διμερής διεθνής σύμβαση, η συμφωνία μπορεί να εκτελεστεί

⁵⁰⁵ **Κανονισμός (Ε.Κ) 805/2004** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Απριλίου 2004 για την θέσπιση ευρωπαϊκού εκτελεστού τίτλου για μη αμφισβητούμενες αξιώσεις, Ε.Ε L, 143, 30 Απριλίου του 2004, 15. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 είναι σημαντικό μετά την αίτση έκβαση της διαμεσολάβησης να συνάπτεται η τελική συμφωνία, είτε υπό τον τύπο δικαστικού συμβιβασμού είτε υπό τον τύπο συμβολαιογραφικού εγγράφου. **Η επικύρωση αυτή** όμως σύμφωνα με τα **άρθρα 24 παρ. 2** «Συμβιβασμός, ο οποίος έχει πιστοποιηθεί ως ευρωπαϊκός εκτελεστός τίτλος στο κράτος μέλος προέλευσης» και **25 παρ. 2** «Ένα δημόσιο έγγραφο, που έχει πιστοποιηθεί ως ευρωπαϊκός εκτελεστός τίτλος στο κράτος - μέλος προέλευσης» του Κανονισμού, **δηλώνει, προϋποθέτει ότι ο δικαστικός συμβιβασμός (αρ. 24 παρ. 2) ή το συμβολαιογραφικό έγγραφο (αρ. 25 παρ. 2) είναι τίτλοι εκτελεστοί σύμφωνα με το δικονομικό δίκαιο του κράτους - μέλους προέλευσής τους.**

⁵⁰⁶ **Μειδάνης Χ.Π.**, «*Ζητήματα διαμεσολάβησης επί διασυνοριακών διαφορών και διασυνοριακής εκτέλεσης συμφωνιών, κατόπιν διαμεσολάβησης. Σκέψεις με βάση την Οδηγία 2008/52/ΕΚ και το νόμο 4512/2018*», ΝοΒ, 2018, σ. 977, 978.

⁵⁰⁷ Για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

σύμφωνα με το άρθρο 905 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ, υπό την προϋπόθεση ότι είναι εκτελεστός τίτλος κατά το δίκαιο του τόπου όπου εκδόθηκε (της χώρας προέλευσης) και δεν είναι αντίθετος προς τα χρηστά ήθη και τη δημόσια τάξη.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η ανάδειξη της εκτελεστότητας του πρακτικού σε κεντρικό ζήτημα της διαμεσολάβησης, θα δημιουργήσει *διστακτικότητας* στα μέρη, η οποία είναι βέβαιον ότι θα βλάψει - *ίσως και ανεπανόρθωτα* - τη διάδοση του θεσμού, αφού η πρόσδωση ιδιαίτερης σημασίας στη δυνατότητα κηρύξεως εκτελεστής της τελικής συμφωνίας - *μετά την αίσια έκβαση μιας (καλοπίστως ολοκληρωθείσας επιτυχώς) διαμεσολάβησης* - θα δημιουργήσει την **απατηλή εντύπωση** ότι είναι απαραίτητη η στήριξη της συμφωνίας από το «*δικονομικό υποστήλωμα*» της εκτελεστότητας.

Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Τσικρικάς, η δικονομική συνέπεια της εκτελεστότητας της τελικής συμφωνίας είναι - *όπως ακριβώς και η εκτελεστότητα μιας ουσιαστικής σύμβασης* - μια *παρεπόμενη* συνέπεια⁵⁰⁸. Η εκτελεστότητα δεν συνιστά πρωταρχική συνέπεια της αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης, αλλά αναφαίνεται κυρίως, όταν τα μέρη δεν στοχεύουν, μεμονωμένα, τόσο σε μια ουσιαστική συμφωνία όσο σε έναν εκτελεστό τίτλο. Τα δικονομικά χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης - *ένα εκ των οποίων είναι και η πρόσδωση εκτελεστότητας στην τελική συμφωνία* - είναι ασθενέστερα από τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά της, επομένως, δεν επαρκούν για να τη χαρακτηρίσουν ως «*θεσμό του δικονομικού δικαίου*». Η ασφάλεια δικαίου, που αναντίρρητα επιφυλάσσει η ενέργεια της εκτελεστότητας, *διασπείρει* υποψίες, που υπονομεύουν το πνεύμα και τις προοπτικές διαδόσεως του θεσμού. Όπως λακωνικά επισημαίνει σχετικά και ο καθηγητής κ. Πολυζωγόπουλος, μικρή σημασία έχει η εκτελεστότητα, όταν η διαμεσολάβηση έχει αίσια έκβαση⁵⁰⁹. Η άποψη αυτή ενισχύει την αντίληψη ότι η αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης έχει ουσιαστικά *θεραπευτικό* χαρακτήρα για τα μέρη και δεν συνιστά απλά μια επίλυση διαφορών. Με σαφήνεια και ο καθηγητής κ. Ορφανίδης υπενθυμίζει - *σε μελέτη του για την επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη* - πως είναι αναμφισβήτητο ότι η

⁵⁰⁸ Τσικρικάς Δ, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19, 2014, σ. 283.

⁵⁰⁹ Πολυζωγόπουλος Κ, «*Aubergerichtliche Streitschlichtung Die griechische Losung*», σε Festschrift für Rolf Stürner zum 70. Geburtstag (*Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή κ. R. Stürner*), 2013, σ. 1745 επ.

εκτελεστότητα αποτελεί μια δυνητική μόνον συνέπεια, αφού δεν αποκλείεται ο δικαστικός και ο εξώδικος συμβιβασμός να μην έχουν δεκτικό εκτελέσεως περιεχόμενο⁵¹⁰.

1ε. Προβληματισμοί ιδιωτικού διεθνούς δικαίου αναφορικά με την εκτελεστότητα της τελικής συμφωνίας

Είναι γεγονός ότι η αδυναμία προσδιορισμού της *lex causae* στη διαμεσολάβηση μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα ως προς την εκτελεστότητα της τελικής συμφωνίας. Ειδικότερα, όταν, μετά την αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης το πρακτικό κατατίθεται στη γραμματεία του δικαστηρίου για να περιαφεί τον εκτελεστήριο τύπο, είναι πιθανόν το δικαστήριο να θεωρήσει ότι είναι εφαρμοστέο ένα άλλο δίκαιο, σύμφωνα με το οποίο τα μέρη δεν είχαν εξουσία διαθέσεως επί του αντικειμένου της - *αγομένης σε διαμεσολάβηση* - διαφοράς, με αποτέλεσμα η τελική συμφωνία να θεωρηθεί ανίσχυρη και, ένεκα τούτου, να μην είναι δυνατόν να εκτελεστεί.

Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Τσικρικάς, σε μια τέτοια περίπτωση θα ήταν προτιμότερο τα μέρη και ο διαμεσολαβητής να έθεταν ως βάση (*για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου*) τους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικαστηρίου, το οποίο μεταγενέστερα - *και σε περίπτωση αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης* - θα είχε διεθνή δικαιοδοσία να περιάψει την τελική συμφωνία με τον εκτελεστήριο τύπο. Έτσι ο διαμεσολαβητής, τα μέρη και το δικαστήριο θα εφαρμόζαν το ίδιο ουσιαστικό δίκαιο. Ωστόσο, ο προσδιορισμός του δικαστηρίου, που θα έχει διεθνή δικαιοδοσία να περιάψει το πρακτικό με τον εκτελεστήριο τύπο, προσκρούει σε εμπόδια, όταν στην έννομη σχέση συντρέχουν περισσότερες δωσιδικίες (*γενικές ή ειδικές*). Εξάλλου, είναι συχνά δύσκολο για τα μέρη και για το διαμεσολαβητή (*ιδίως εάν ο τελευταίος δεν διαθέτει νομική κατάρτιση και εμπειρία*) να εντοπίσουν αφενός το αρμόδιο δικαστήριο, το οποίο δεν θα προβάλλει αντίρρηση να περιάψει το πρακτικό με τον εκτελεστήριο τύπο αφετέρου τους κανόνες σύγκρουσης της εννόμου τάξεως του δικαστηρίου αυτού.

⁵¹⁰ **Ορφανίδης Γ**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη, 5/2018, σ. 1295.

2. Μη αίσια έκβαση (αρ. 184 παρ. 3)

Η διαμεσολάβηση είναι πιθανόν να μην έχει αίσια έκβαση. Τούτο συμβαίνει είτε με τη **μη προσέλευση** ενός μέρους στην ορισθείσα πρώτη συνεδρία, είτε με την **έλλειψη συμφωνίας** των μερών να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, είτε με την **μονομερή εγκατάλειψη** της διαμεσολάβησης λίγο μετά την προσφυγή σε αυτήν, είτε με την **αποτυχία συμφωνίας** μετά την έναρξη της διαμεσολάβησης⁵¹¹.

Στην περίπτωση **μη προσέλευσης** του ενός μέρους στην πρώτη συνεδρία εξεταστέα ζητήματα είναι πρώτον εάν θεωρείται μη προσέλευση η προσέλευση του μέρους χωρίς τον πληρεξούσιο δικηγόρο του, δεύτερον ο αδιαμφισβήτητος τρόπος απόδειξης της κλητεύσεως του διαδίκου, τρίτον εάν η τελική ήττα του διαδίκου στη διαγνωστική δίκη που θα ακολουθήσει συνιστά προϋπόθεση για τη δυνητική ευχέρεια επιβολής της χρηματικής ποινής των 120,00 € - 300,00 € και τέταρτον εάν επισύρει την επιβολή κυρώσεων εις βάρος αμφοτέρων των διαδίκων, το γεγονός ότι αμφότεροι (*οι διάδικοι*) δεν προσέρχονται στην υποχρεωτική διαμεσολαβητική συνεδρία. Επί των ζητημάτων αυτών δέον να διευκρινισθεί ότι στην περίπτωση της προσέλευσης χωρίς τον πληρεξούσιο δικηγόρο η προσέλευση των μερών θεωρείται μη συντελεσθείσα, η κλήτευση του διαδίκου πρέπει να αποδεικνύεται από το διαμεσολαβητή με τρόπο αδιαμφισβήτητο, η τελική ήττα στην επακόλουθη δίκη, βεβαίως, θα συνιστά προϋπόθεση για τη δυνητική ευχέρεια επιβολής της ανωτέρω χρηματικής ποινής και τέλος η μη προσέλευση αμφοτέρων των διαδίκων επισύρει ποινές εις βάρος τους.

Στην περίπτωση **έλλειψης συμφωνίας** των μερών να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση, η διαμεσολάβηση ναυαγεί επί τη αποπλεύσει της (αρ. 191).

Στην περίπτωση της **μονομερούς εγκατάλειψης** της διαμεσολάβησης η δήλωση του εγκαταλείποντος μέρους προς το άλλο μέρος και το διαμεσολαβητή θα γίνεται πιθανότατα με δικαστικό επιμελητή, ο οποίος θα διενεργήσει δύο (2) επιδόσεις.

Στην περίπτωση της έναρξης της διαμεσολάβησης και της επακόλουθης **αποτυχίας επιτεύξεως συμφωνίας**, η αποτυχία αυτή δύναται να διαπιστωθεί με συμφωνία των μερών ή με πρωτοβουλία του διαμεσολαβητή (αρ. 191 παρ.4).

⁵¹¹ **Καραμέρος Σ**, «Ερμηνευτικά ζητήματα του θεσμού της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης ως προς τις μορφές περαιώσεως της διαδικασίας, τα προσόντα του διαμεσολαβητή και την αμοιβή του (Ν. 4512/2018), σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018), Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα» Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 116 - 118.

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις συντάσσεται πρακτικό διαμεσολάβησης. Το πρακτικό μπορεί να υπογράφεται μόνον από τον διαμεσολαβητή, ο οποίος πρέπει να αναφέρει ότι τα μέρη δεν κατέληξαν σε συμφωνία (αρ. 184 παρ. 3)⁵¹².

Η σύνταξη πρακτικού κρίνεται - και στην περίπτωση αυτή - ιδιαίτερα σημαντική, εφόσον τα μέρη επιθυμούν (μετά την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης) να επισπεύσουν ή να συνεχίσουν τις δικαστικές ή διαιτητικές διαδικασίες⁵¹³. Με την κατάρτισή του εξουδετερώνεται ο κίνδυνος της παραγραφής των αξιώσεων, που αποτέλεσαν το αντικείμενο της διαμεσολάβησης και βεβαιώνεται η προσφυγή σε αυτήν, σε όσες περιπτώσεις είχε συνομολογηθεί σχετική ρήτρα προσφυγής. Στο πρακτικό δεν αναφέρεται ποιο μέρος αποχώρησε πρώτο από τη διαδικασία αφενός για να μη θεωρηθεί ότι του επιρρίπτονται ευθύνες αφετέρου για να μην δημιουργηθούν εμπόδια, εάν τα μέρη αποφασίσουν, τελικά, να επιχειρήσουν «νέα» διαμεσολάβηση. Το πρακτικό θα πρέπει να προσκομίζεται στην επακόλουθη δίκη (έως τη συζήτηση) με επιμέλεια του επισπεύδοντος μέρους, επί ποινή απαραδέκτου της συζητήσεως της σχετικής αγωγής.

Ο διαμεσολαβητής μπορεί να περατώσει τη διαδικασία, μετά από αιτιολογημένη ενημέρωση των μερών, εφόσον:

α) επέρχεται διευθέτηση της διαφοράς, που όμως είναι αντίθετη προς τα χρηστά ήθη ή τη δημόσια τάξη ή

β) θεωρεί ότι η συνέχιση της διαμεσολάβησης είναι απίθανο να οδηγήσει σε διευθέτηση της διαφοράς (αρ. 191 παρ. 4).

Αν και η μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης είναι αναμφίβολα μια ανεπιθύμητη εξέλιξη, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως αποτυχία, αφού συχνά τα μέρη καταλήγουν σε συμφωνία μετά την παρέλευση κάποιου χρονικού διαστήματος, προφανώς επηρεασμένα από την προηγηθείσα διαμεσολάβηση.

⁵¹² Κλαμαρής Ν, «Η Διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών», Χρ.ΙΔ ΙΕ/2015, σ. 90 και 91. Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε, «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή», 2014, σ. 149. Προς το σκοπό αυτό προβλέπεται και η δυνατότητα υπογραφής του πρακτικού μόνο από το διαμεσολαβητή, καθώς πιθανός «εξαναγκασμός» των μερών για υπογραφή του πρακτικού θα πυροδοτούσε πιθανότατα νέες εντάσεις.

⁵¹³ Ειδικότερα, όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Τσικρικάς μετά τη μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης περατώνεται και η αναστολή ή η διακοπή της παραγραφής και τα μέρη μπορούν να εκκινήσουν νέες δικαστικές ή διαιτητικές διαδικασίες.

Επιβοηθητική αποδεικνύεται και η (συνήθης) πρακτική των διαμεσολαβητών να επικοινωνούν με τα μέρη (μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας) για να τους υπενθυμίζουν την πρόοδο που είχε γίνει και τις όποιες νέες εξελίξεις (*follow - up*).

3. Ευθύνη των διαμεσολαβητών (αρ. 183 παρ. 8 και 193)

Η μη συμμόρφωση του διαμεσολαβητή με τις (απορρέουσες από τη συμφωνία προσφυγής και το νόμο) υποχρεώσεις του δημιουργούν ευθύνη του έναντι των μερών. Περιπτώσεις μη συμμορφώσεως εκδηλώνονται όταν ο διαμεσολαβητής καθυστερεί επιζήμια την πρόοδο της διαδικασίας, όταν κατά τη διάρκεια αυτής τηρεί μεροληπτική στάση ή όταν παραβιάζει τις πτυχές της συμφωνίας που αφορούν το απόρρητο.

Εξετάζοντας το ζήτημα της ευθύνης, πρέπει να υπενθυμισθεί ότι ο διαμεσολαβητής δεν είναι υποχρεωμένος να πείσει τα μέρη να καταλήξουν σε συμφωνία (αρ. 361 Α.Κ, 5 παρ. 1 Σ). Σε περίπτωση, λοιπόν, που κάποιο εκ των μερών επικαλείται την εις βάρος του πρόκληση ζημίας λόγω της συμπεριφοράς του διαμεσολαβητή και επιδιώκει την αποκατάστασή της⁵¹⁴, η περιουσιακή του κατάσταση δεν πρέπει να συγκριθεί με την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν η περιουσία του, εάν είχε επιτευχθεί η τελική συμφωνία (αφού η επίτευξη της τελευταίας παραμένει εξ' ορισμού αβέβαιη), αλλά με την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν εάν ο διαμεσολαβητής είχε μεριμνήσει εγκαίρως να τον διαφωτίσει για τις αρνητικές προθέσεις του άλλου μέρους.

Σε περίπτωση που γεννάται ζήτημα αποζημίωσης, ο υπολογισμός της γίνεται (είτε έχει ως νομική βάση τις διατάξεις για την πλημμελή εκπλήρωση της σύμβασης ανάθεσης καθηκόντων διαμεσολαβητή, είτε τις διατάξεις για την αδικοπραξία), με βάση τις γενικές διατάξεις για την αποζημίωση (αρ. 297 - 300 Α.Κ) και περιλαμβάνει:

- τόσο τη θετική ζημία (δηλαδή, τη συμφωνηθείσα αμοιβή του διαμεσολαβητή ή τις δαπάνες που δεν εξοικονομήθηκαν από τις επαφές των μερών κατά τη διαμεσολάβηση),
- όσο και το διαφυγόν κέρδος (δηλαδή, το κόστος από την μη επίτευξη της τελικής συμφωνίας).

⁵¹⁴ Προκειμένου να προσδιορισθεί κατά τη θεωρία της διαφοράς το αποκαταστατέο διαφέρον.

Υπό το προϊσχύσαν δίκαιο, προβλεπόταν ότι «*Ο διαμεσολαβητής...ευθύνεται κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης μόνο για δόλο*»⁵¹⁵ (αρ. 8 παρ. 4 Ν). Ο δόλος διαπιστωνόταν, όχι μόνον στην περίπτωση που ο ζημιώσας προέβλεπε και επεδίωκε την πρόκληση ζημίας, αλλά και όταν προέβλεπε και αποδεχόταν την επέλευση αυτής, ως αναγκαία ή ενδεχόμενη συνέπεια της παράνομης πράξης ή παράλειψής του. Τέλος, δεν αποκλείοταν η γέννηση και ποινικής ευθύνης του διαμεσολαβητή στην περίπτωση που, παραδείγματος χάριν, πληρούνταν η αντικειμενική και η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος της απειλής κατά τη σύνταξη του πρακτικού (αρ. 333 Π.Κ), ενώ δεν αποκλείοταν και η επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε αυτόν (αρ. 5 Κ.Α.Δ.Α).

Υπό το ισχύον δίκαιο, οι σχετικές με την ευθύνη των διαμεσολαβητών διατάξεις εντοπίζονται στο άρθρο 183 παρ. 8, το οποίο εστιάζει σε στοιχεία της υπαιτιότητας που πιθανόν να εμφανίζει η συμπεριφορά του διαμεσολαβητή και στο άρθρο 193 δυνάμει του οποίου ορίζεται το «*Πειθαρχικό Δίκαιο*» στο οποίο υπάγονται οι διαμεσολαβητές.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 183 παρ. 8, ο διαμεσολαβητής, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, ευθύνεται μόνον για δόλο ή βαρεία αμέλεια, ανεξαρτήτως της τυχόν πειθαρχικής ή ποινικής ευθύνης του.

Όσον αφορά το, αναλυτικώς, οριζόμενο στο άρθρο 193 «*Πειθαρχικό Δίκαιο*»⁵¹⁶ ορίζονται τα εξής:

«*Α. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ*

1. *Η πειθαρχική διαδικασία είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη από κάθε άλλη.*
2. *Οι πειθαρχικές ποινές επιβάλλονται από την Επιτροπή Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου ή και από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης.*

⁵¹⁵ Οι ειδικές διατάξεις του Ν. 3898/2010 υπερίσχυαν των γενικών διατάξεων του Α.Κ περί εντολής, αφού οι τελευταίες ορίζουν ευθύνη του εντολοδόχου για κάθε πταίσμα (αρ. 714 Α.Κ), ενώ η ευθύνη του διαμεσολαβητή περιορίζεται μόνον στις περιπτώσεις του δόλου (αρ. 8 παρ. 4).

⁵¹⁶ Ευκτέον είναι το ανωτέρω πειθαρχικό δίκαιο να μην επηρεάσει αρνητικά την **π ρ ο τ ο β ο υ λ ί α** των διαμεσολαβητών εκείνων που δεν διαθέτουν αντικειμενικά (λόγω του μικρού αριθμού των διαμεσολαβήσεων) **πραγματική** εμπειρία στη διαμεσολάβηση. Οι προερχόμενοι από το εξωτερικό διαμεσολαβητές, οι οποίοι οργάνωσαν και το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, πιθανότατα διαθέτουν μεγαλύτερη εμπειρία σε πραγματικές διαμεσολαβήσεις.

3. Κανένας δεν διώκεται για **δεύτερη φορά** για το ίδιο πειθαρχικό παράπτωμα, για το οποίο επιβάλλεται μόνο μία πειθαρχική ποινή. Νέα πειθαρχική δίωξη για το ίδιο παράπτωμα είναι απαράδεκτη.

4. Η με οποιονδήποτε τρόπο άρση του ποινικά κολάσιμου της πράξης ή η ολική ή μερική άρση των συνεπειών της ποινικής καταδίκης, **δεν αίρουν** το πειθαρχικά κολάσιμο της πράξης».

«Β. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΑ

1. Πειθαρχικό παράπτωμα μπορεί να τελεσθεί με **πράξη ή παράλειψη** του διαμεσολαβητή στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης, που είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις του που απορρέουν **από το νόμο** και συνδέονται άρρηκτα με τη διαμεσολάβηση καθώς και από τον **κώδικα δεοντολογίας διαμεσολαβητών**.

2. Πειθαρχικά παραπτώματα του διαμεσολαβητή αποτελούν, ιδίως η **χρησιμοποίηση της ιδιότητας του για την επιδίωξη παράνομων σκοπών και η εν γένει αναξιοπρεπής ή απρεπής συμπεριφορά του**.

3. Κάθε **κακούργημα** που τελείται από διαμεσολαβητή ως και **κάθε εκ δόλου πλημμέλημα** ασυμβίβαστο με την ιδιότητα του διαμεσολαβητή **είναι και αυτοτελές πειθαρχικό παράπτωμα**.

4. Η μη τήρηση της **αρχής της αμεροληψίας** από μέρους του διαμεσολαβητή συνιστά **σοβαρό** πειθαρχικό παράπτωμα».

«Γ. ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ

1. Τα πειθαρχικά παραπτώματα παραγράφονται **δύο (2) έτη μετά την τέλεσή τους**.

2. Ο χρόνος της παραγραφής **αναστέλλεται** με την υποβολή της αναφοράς, για χρονικό διάστημα που **δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες**».

«Δ. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΕΣ ΠΟΙΝΕΣ

1. Οι πειθαρχικές ποινές είναι:

α) η σύσταση,

β) η έγγραφη επίπληξη,

γ) η προσωρινή ανάκληση της διαπίστευσης έως και ένα (1) έτος,

δ) η οριστική ανάκληση της διαπίστευσης.

2. Η ποινή της οριστικής ανάκλησης της διαπίστευσης επιβάλλεται **μόνο σε ιδιαίτερα βαριές περιπτώσεις πειθαρχικών παραπτώμων**. Τέτοιες προϋποθέσεις συντρέχουν αν ο διαμεσολαβητής:

α) καταδικάστηκε αμετάκλητα για κακούργημα ή για οποιοδήποτε εκ δόλου πλημμέλημα, ασυμβίβαστο με τον θεσμό της διαμεσολάβησης,

β) τιμωρήθηκε ήδη με ποινή προσωρινής παύσης τουλάχιστον έξι (6) μηνών την τελευταία τριετία για άλλη, χρονικά προηγούμενη πράξη.

3. Όταν πρόκειται για παράπτωμα που οφείλεται σε ελαφρά αμέλεια, η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης μπορεί να μην επιβάλει ποινή, εκτιμώντας τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έχει τελεστεί».

«Δ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΑΥΣΗΣ

1. Ο διαμεσολαβητής, στον οποίο έχει επιβληθεί ανάκληση διαπίστευσης και παύση από τα καθήκοντα διαμεσολαβητή, οριστική ή προσωρινή, για όσο χρόνο αυτή διαρκεί, δεν επιτρέπεται να ενεργεί ως διαμεσολαβητής.

2. Το κύρος της επιτυχούς έκβασης της διαμεσολάβησης και του συμφωνητικού που καταρτίστηκε δεν θίγεται από την ποινή που του επιβλήθηκε.

3. Η αρμόδια για την κατάρτιση του μητρώου διαμεσολαβητών Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης οφείλει να ενημερώνει το μητρώο διαμεσολαβητών για την επιβληθείσα προσωρινή ή οριστική ανάκληση της διαπίστευσης του διαμεσολαβητή από τα καθήκοντά του».

«Ε. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

1. Η Επιτροπή Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου διακρίνεται σε πρωτοβάθμια μονομελούς σύνθεσης και δευτεροβάθμια τριμελούς σύνθεσης, με ισάριθμα αναπληρωματικά μέλη, και ορίζεται από την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης. Η θητεία των μελών της είναι διετής και μπορεί να ανανεώνεται. Μέλος της δευτεροβάθμιας επιτροπής δεν μπορεί να είναι το μέλος που εξέδωσε την πρωτοβάθμια πειθαρχική απόφαση. Αν τα ανωτέρω όργανα κρίνουν ότι πρέπει να επιβληθεί η ποινή της οριστικής ανάκλησης της άδειας του διαμεσολαβητή, τότε αρμόδια προς τούτο είναι η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης σε ολομέλεια.

2. Οι διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας για δηλώσεις αποχής και εξαίρεσης των δικαστών ισχύουν αναλογικά.

3. Αίτηση εξαιρέσεως είναι απαράδεκτη, όταν αφορά τόσα μέλη του πειθαρχικού οργάνου, ώστε να καθίσταται αδύνατη η νόμιμη συγκρότησή του.

4. Για τη διαδικασία σε κάθε θέμα του πειθαρχικού ελέγχου αποφασίζει η Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης, οι τελεσίδικες αποφάσεις της οποίας εκτελούνται με επιμέλεια του Προέδρου της ή του μέλους της που ορίστηκε από αυτόν.

5. Για την υποβολή αναφοράς κατά διαμεσολαβητή, απαιτείται επί ποινή απαραδέκτου η κατάθεση παράβολου, ποσού πενήντα (50,00 €) ευρώ, το ύψος του οποίου αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

VI. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο (αρ. 183 παρ. 4, 5, 6 και 7 και 192)

Υπό το προϊσχύσαν δίκαιο, οι αρχές:

- της εμπιστευτικότητας (αρ. 8 παρ. 3 εδ. γ' και δ' του ⁵¹⁷, αρ. 4 Κ.Δ.Δ.Δ) και
- του απορρήτου με τις δύο (2) εκφάνεις του (α. Απόρρητο διαδικασίας - αρ. 10 ⁵¹⁸ και β. Μη κοινολόγηση διαμειφθέντων στις κατ' ιδίαν συναντήσεις - αρ. 8 παρ. 3 εδ. δ' και β')

δημιούργησαν το **α πα ρ α ί τ η τ ο α ί σ θ η μ α α σ φ ά λ ε ι α ς**, προκειμένου τα μέρη να αποκαλύπτουν κατά τη διαμεσολάβηση πληροφορίες, τις οποίες - υπό τη «δαμόκλειο σπάθη» της αρχής της δημοσιότητας (αρ. 93 παρ. 2 Σ και 113 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ) - δεν θα αποκάλυπταν στο πλαίσιο της (σχετικής) πολιτικής δίκης ⁵¹⁹.

Η κοινολόγηση του περιεχομένου της τελικής συμφωνίας χωρούσε, εξαιρετικά, μόνον εάν κρινόταν απαραίτητη για την εκτέλεση αυτής (αρ 9 παρ. 3) ⁵²⁰, ενώ ο

⁵¹⁷ Αρ. 8 παρ. 3 εδ. γ' «Ο διαμεσολαβητής μπορεί να επικοινωνεί και να συναντάται στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης με καθένα από τα μέρη» και αρ 8 παρ. 3 εδ. δ' «Πληροφορίες που αντλεί ο διαμεσολαβητής κατά τις επαφές αυτές με το ένα μέρος δεν κοινολογούνται στο άλλο μέρος χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του».

⁵¹⁸ Κατά την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3898/2010, οι συζητήσεις μέσα σε ένα τέτοιο ασφαλές περιβάλλον μπορούν να επεκταθούν και σε ζητήματα πέραν της συγκεκριμένης διαφοράς, τα οποία είναι εμπιστευτικά και θα εξέρχονταν του συνήθους πλαισίου μιας δικαστικής ή διαιτητικής διαδικασίας. Αν κάποιος από τα μέρη έχει φόβο ή ενδοιασμούς να αναφέρει εμπιστευτικά στοιχεία για την υπόθεσή του, μειώνονται όπως έχει καταδειχθεί στην πράξη οι πιθανότητες αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης.

⁵¹⁹ Δεν έλειψαν βέβαια και οι απαραίτητες εξαιρέσεις από το απόρρητο της διαμεσολάβησης (αρ. 10).

⁵²⁰ Διαπιστώνουμε ότι ο Ν. 3898/2010 - έχοντας ως στόχο να επιτύχει την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα - μεταξύ του απορρήτου της διαμεσολάβησης και της εκτελεστότητας της τελικής

διαμεσολαβητής, τα μέρη, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών και οι λοιποί συμμετέχοντες δεν ήταν υποχρεωμένοι να προσκομίσουν σε επόμενες δίκες η δαιτησίες, στοιχεία που προέκυψαν από διαδικασία διαμεσολάβησης ή είχαν σχέση με αυτήν, παρά μόνον εφόσον τούτο επιβαλλόταν από κανόνες δημοσίας τάξεως⁵²¹, κυρίως, για να εξασφαλιστεί η προστασία των ανηλίκων ή για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να θιγεί η σωματική ακεραιότητα ή ψυχική υγεία του προσώπου (αρ. 10). Προσέτι, το απόρρητο περιόριζε την **εμμάρτυρη απόδειξη**, με την απαγόρευση κατάθεσης ως μαρτύρων του διαμεσολαβητή, των μερών, των πληρεξουσίων δικηγόρων τους και όσων συμμετείχαν στη διαμεσολάβηση⁵²², αλλά και την **προσαγωγή εγγράφων**, με την απαγόρευση των υπόχρεων προσώπων να εισφέρουν στη δίκη τα επίμαχα αποδεικτικά μέσα.

Υπό το ισχύον δίκαιο, η διαδικασία της διαμεσολάβησης διατηρεί τον εμπιστευτικό της χαρακτήρα και κατά την διάρκειά της δεν τηρούνται πρακτικά,

συμφωνίας προέκρινε ως σπουδαιότερη τη δεύτερη. Σε μια τέτοια περίπτωση η συμφωνία των μερών σε σχέση με τον απόρρητο χαρακτήρα της τελικής συμφωνίας θα ανατρέπετο (αρ. 10 παρ. 1 *in fine*), δεδομένου ότι ο Ν. 3898/2010 προέβλεπε ότι οποιοδήποτε από τα μέρη μπορούσε να καταθέσει το πρακτικό στη γραμματεία του Πρωτοδικείου και να το καταστήσει εκτελεστό, αίροντας αυτοδικαίως με τον τρόπο αυτό τον απόρρητο χαρακτήρα του.

⁵²¹ Επίσης στους κανόνες δημοσίας τάξεως περιλαμβάνονται και κανόνες που καθιερώνουν δικαιώματα οικογενειακού και εργατικού δικαίου, τα οποία ορίζουν την ελάχιστη αμοιβή ή τα κατώτατα όρια των ημερομισθίων, κανόνες που διασφαλίζουν τη δημόσια υγεία, όπως και κανόνες που προβλέπουν την παραγραφή αξιώσεων. Εάν συντρέχει κάποιος από αυτούς τους κανόνες, οι δεσμευόμενοι από το απόρρητο πρέπει να σταθμίσουν την υποχρέωση εχεμύθειας σε σχέση με το δημόσιο συμφέρον. Αυτή η στάθμιση ελέγχεται δικαστικώς και κρίνεται αναγκαία, όταν συγκρούεται το πλαίσιο του επαγγελματικού δικηγορικού ή ιατρικού απορρήτου με κανόνες δημοσίας τάξεως, οπότε οι υπόχρεοι καλούνται να προβούν στη σχετική στάθμιση και να επιλέξουν μεταξύ της τηρήσεως του απορρήτου και του προστατευτέου από τη δημόσια τάξη δικαιώματος.

⁵²² Το άρθρο 10 παρ. 3 του Ν. 3898/2010 - νοθετώντας μια πιο αυστηρή ρύθμιση σε σχέση με το άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ. (το οποίο περιορίζεται μόνον στους διαμεσολαβητές και σε όσους εμπλέκονται διοικητικά στη διαδικασία της διαμεσολάβησης) - απέκλειε την εξέταση ως μαρτύρων **όλων** των συμμετεχόντων στη διαμεσολάβηση. Ωστόσο η απαγόρευση εμμάρτυρης απόδειξης (αρ. 10 παρ. 3), ιδίως των τρίτων συμμετεχόντων, περιοριζόταν μόνον στα στοιχεία που έλαβαν γνώση κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης και δεν αναφερόταν σε καθολική απαγόρευση κατάθεσης σε μελλοντικές δικαστικές διαδικασίες. Εάν τα πρόσωπα υπέρ των οποίων ίσχυε το απόρρητο καλούνταν να καταθέσουν ως μάρτυρες, μπορούσαν να υποβάλλουν πριν από την όρκισή τους ένσταση εξαιρέσεως. Απόκλιση από τον κανόνα αυτό μπορούσε να επιτρέψει μόνον η βούληση του προσώπου που αφορούσε το απόρρητο ή στο οποίο τα μέρη εμπιστεύτηκαν την πληροφορία.

εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Ο διαμεσολαβητής μπορεί - κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του - να επικοινωνεί και να συναντά τα μέρη χωριστά. Πληροφορίες που αντλεί ο διαμεσολαβητής κατά τις χωριστές επικοινωνίες με το ένα μέρος, δεν κοινολογούνται στο άλλο, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του αποκαλύπτοντος. Οι ενέργειες του διαμεσολαβητή και των μερών για την επίτευξη συμβιβαστικής επιλύσεως της διαφοράς διέπονται από τις αρχές της καλής πίστης, της ειλικρίνειας και της διαρκούς αμεροληψίας (του διαμεσολαβητή έναντι αυτών). Τα μέρη μπορούν, σε κάθε περίπτωση, να συμφωνήσουν ως διαδικασία διαμεσολάβησης την προβλεπόμενη από τα κέντρα και τους οργανισμούς διαμεσολάβησης (αρ. 183 παρ. 4). Πριν από την έναρξη της διαδικασίας, άπαντες οι συμμετέχοντες συμφωνούν εγγράφως για τον εμπιστευτικό ή μη χαρακτήρα της διαδικασίας. Η συμφωνία τους αυτή διεπεται από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου. Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν ότι θα τηρήσουν εμπιστευτικό και το περιεχόμενο της τυχόν τελικής συμφωνίας, εκτός εάν η κοινολόγηση αυτού κρίνεται απαραίτητη για την εκτέλεσή της ή εάν τούτο επιβάλλεται για λόγους δημοσίας τάξεως (αρ. 183 παρ. 5).

Οι διαμεσολαβητές, τα μέρη, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών και όσοι συμμετείχαν με οποιονδήποτε τρόπο στη διαμεσολάβηση δεν εξετάζονται ως μάρτυρες ενώπιον των δικαστηρίων ή σε διαιτητικές διαδικασίες, εκτός αν τούτο επιβάλλεται για λόγους δημοσίας τάξεως, για την προστασία της ανηλικότητας ή της σωματικής ακεραιότητας και ψυχικής υγείας φυσικού προσώπου (αρ. 183 παρ. 6).

Με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων των ποινικών Δικαστηρίων, των Ανακριτών και των Εισαγγελέων καθώς και της αντίθετης και ρητής συμφωνίας των μερών, οι συζητήσεις και οι προτάσεις που εκφράστηκαν από τα μέρη κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, οι απόψεις του διαμεσολαβητή προς τα μέρη για την επίτευξη συμβιβαστικής επιλύσεως της διαφοράς, η εκφρασθείσα βούληση των μερών, καθώς και οι όποιες δηλώσεις των μερών στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης δεν μπορούν να αποτελέσουν αποδεικτικά μέσα ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου ή διαιτητικού δικαστηρίου σε περίπτωση αποτυχίας της διαδικασίας. Η παραπάνω απαγόρευση δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις του άρθρου 183 παρ. 6 αρ (183 παρ. 7).

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 192 με τίτλο «*Εχεμύθεια*» ο διαμεσολαβητής υποχρεούται να τηρεί απόρρητες τις πληροφορίες, που έχουν προκύψει από τη διαμεσολάβηση ή σε σχέση με αυτήν, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι πρόκειται να διεξαχθεί ή έχει διεξαχθεί διαμεσολάβηση, εκτός αν υποχρεούται να πράξει διαφορετικά από διάταξη νόμου ή για λόγους δημοσίας τάξεως ή τα μέρη

συναινού ρητά στην αποκάλυψη των πληροφοριών (υποχρέωση εχεμύθειας). Ο διαμεσολαβητής βαρύνεται και με τις υποχρεώσεις του επαγγελματικού του απορρήτου⁵²³.

VII. Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης και αρμοδιότητες αυτής

Προκειμένου ο νομοθέτης να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα του θεσμού συνέστησε την Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης (Κ.Ε.Δ) (αρ. 186), στην οποία προσέδωσε και αυξημένες αρμοδιότητες (αρ. 187).

A. Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης (αρ. 186)

Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 186, η Κ.Ε.Δ αποτελείται από **α) Πέντε (5)** δικαστικούς ή εισαγγελικούς λειτουργούς της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης, εκ των οποίων ένας με βαθμό Αρεοπαγίτη ή Αντεισαγγελέα του Α.Π και οι λοιποί με βαθμό τουλάχιστον Προέδρου Πρωτοδικών ή Εισαγγελέα Πρωτοδικών με εμπειρία ή εξειδίκευση στη διαμεσολάβηση, μετά από γνώμη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, **β) Δύο (2)** καθηγητές, εν ενεργεία ή ομότιμους, Α.Ε.Ι, με εμπειρία στη διαμεσολάβηση, προερχόμενους από περισσότερα του ενός εκπαιδευτικά ιδρύματα, τουλάχιστον δε ένας από Νομική Σχολή, **γ) Δύο (2)** εκπροσώπους της ολομέλειας των δικηγορικών συλλόγων της χώρας, μετά από σύμφωνη γνώμη της εν λόγω ολομέλειας, **δ) Τρεις (3)** εκπροσώπους του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από τους υπηρετούντες στην Κεντρική Υπηρεσία ή στο πολιτικό γραφείο του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως ειδικό επιστημονικό προσωπικό ή ως ειδικοί συνεργάτες, **ε) Έναν (1)** διαμεσολαβητή εκπρόσωπο επαγγελματικών φορέων της χώρας, μετά από πρόσκληση ενδιαφέροντος που αναρτάται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, **στ) Δύο (2)** διαμεσολαβητές, μετά από πρόσκληση ενδιαφέροντος που αναρτάται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

⁵²³ Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις των άρθρων 191 - 193 της Αιτιολογικής Έκθεσης για το Υποκεφάλαιο Β' (188 - 197) οι τυχόν διατάξεις που διέπουν την όποια άλλη επαγγελματική ιδιότητα του διαμεσολαβητή υποχωρούν σε σχέση με τις ειδικές ρυθμίσεις του παρόντος νόμου περί απορρήτου της διαδικασίας διαμεσολάβησης, διότι μεταξύ τους υφίσταται σχέση ειδικού προς γενικό. Μάλιστα επισημαίνεται ότι το άρθρο 371 Π.Κ περί παραβίασεως της επαγγελματικής εχεμύθειας καλύπτει όλους τους διαμεσολαβητές.

Ως **Πρόεδρος** ορίζεται ο **αρχαιότερος** από τους δικαστικούς και εισαγγελικούς λειτουργούς, ενώ για κάθε τακτικό μέλος ορίζεται και ένα αναπληρωματικό με την ίδια διαδικασία. Τα μέλη της καθώς και τρίτα πρόσωπα που διορίζονται ως μέλη στην Επιτροπή Εξετάσεων (*άρθρου 187 παράγραφος 3 περ. δ'*), απαγορεύεται να διατηρούν ή να διατηρούσαν, τουλάχιστον τους τελευταίους δώδεκα (12) μήνες, οποιαδήποτε σχέση συνεργασίας με φορείς εκπαίδευσης του Ν. 4512/2018 ή να συνάπτουν με αυτούς οποιαδήποτε συνεργασία έξι (6) μήνες μετά την αποχώρησή τους από την Κ.Ε.Δ.

Η θητεία του Προέδρου και των μελών της Κ.Ε.Δ είναι τριετής, μπορεί να ανανεώνεται άπαξ. Ο Πρόεδρος και τα μέλη δεν αντικαθίστανται, αν απολέσουν την ιδιότητα με την οποία διορίστηκαν σε αυτήν.

Χρέη Γραμματέα εκτελεί ένας ή περισσότεροι υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή των Δικαστηρίων ή άλλης Δημόσιας Υπηρεσίας ή Ν.Π.Δ.Δ, οι οποίοι διατίθενται με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση από την Υπηρεσία τους στην Κ.Ε.Δ. Για τη διάθεση εκδίδεται Υπουργική Απόφαση κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διατάξεως περί απόσπασης ή διάθεσης και με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Κ.Ε.Δ.

B. Αρμοδιότητες Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης (αρ. 187)

Η Κ.Ε.Δ είναι αρμόδια να επιλαμβάνεται **κάθε ζητήματος** που αφορά την εφαρμογή του θεσμού της διαμεσολάβησης, ακόμη και εάν τούτο δεν αναφέρεται ρητώς στο Ν. 4512/2018.

Στις αρμοδιότητές της ανήκει η εξουσία να συστήνει (*κατά την κρίση της*) υποεπιτροπές για την ταχεία επίλυση των όποιων προβλημάτων. Οι υποεπιτροπές απαρτίζονται από μέλη της Κ.Ε.Δ, (*εκτός αν στον Ν. 4512/2018 ορίζεται διαφορετικά*). Δεν υφίσταται περιορισμός συμμετοχής κάποιου μέλους σε παραπάνω από μία υποεπιτροπή. Η θητεία σε αυτές είναι διετής, εκτός εάν άλλως ορίζεται ειδικότερα. Οι υποεπιτροπές εξουσιοδοτούνται ρητώς από την Κ.Ε.Δ για την οριστική διευθέτηση των ζητημάτων που επιλαμβάνονται, εκτός αν ορίζεται ειδικότερα στον Ν. 4512/2018 ότι αρμόδια είναι η Κ.Ε.Δ σε ολομέλεια.

Σε κάθε περίπτωση, η Κ.Ε.Δ συγκροτεί υποχρεωτικά τέσσερις (4) βασικές υποεπιτροπές:

α) Την Επιτροπή Μητρώου Διαμεσολαβητών, η οποία είναι αρμόδια για την τήρηση του Μητρώου των Διαμεσολαβητών, για κάθε σχετικό ζήτημα ή έκδοση

πράξης σχετικά με το τηρούμενο Μητρώο και για τη συγκέντρωση των ετήσιων Εκθέσεων Πεπραγμένων, σύμφωνα με το άρθρο 192.

β) Την Επιτροπή Δεοντολογίας και Πειθαρχικού Ελέγχου, η οποία είναι αρμόδια για τη συμμόρφωση των διαμεσολαβητών με τις απορρέουσες από το Ν. 4512/2018 υποχρεώσεις και για την εφαρμογή του Πειθαρχικού Δικαίου και την επιβολή πειθαρχικών ποινών. Η σύνθεσή της γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 193 παρ. Ε.1.

γ) Την Επιτροπή Ελέγχου Φορέων Εκπαίδευσης, η οποία είναι αρμόδια για κάθε ζήτημα που αφορά τους Φορείς Κατάρτισης Διαμεσολαβητών.

δ) Την Επιτροπή Εξετάσεων, η οποία είναι αρμόδια και έχει την ευθύνη για τη διεξαγωγή των γραπτών και προφορικών εξετάσεων και τη βαθμολόγηση των εξεταζόμενων προς το σκοπό της διαπίστευσης των υποψήφιων διαμεσολαβητών. Απαρτίζεται από τρία (3) μέλη, προερχόμενα από την Κ.Ε.Δ, με ισάριθμους αναπληρωτές. Από αυτά το ένα τουλάχιστον, είναι δικαστικός λειτουργός και ορίζεται πρόεδρος αυτής. Η Επιτροπή Εξετάσεων δύναται, ανάλογα με τον εκάστοτε συνολικό αριθμό των εξεταζόμενων να ορίζει δύο (2) επιπλέον μέλη (*χωρίς αναπληρωτές*), τα οποία πρέπει να είναι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές.

Η διαδικασία συμμετοχής των μελών και των νομίμων αναπληρωτών τους στις παραπάνω υποεπιτροπές και ο αριθμός των μελών που τις απαρτίζουν, καθορίζεται ελεύθερα από την Κ.Ε.Δ, εκτός αν άλλως καθορίζεται ειδικότερα. Για τη συμμετοχή των ανωτέρω μελών στις υποεπιτροπές λαμβάνονται υπόψη - *μεταξύ άλλων* - ζητήματα που άπτονται της σύγκρουσης συμφερόντων και αρμοδιοτήτων των μελών αυτών με άλλες ισχύουσες διατάξεις και κανονισμούς του κύριου επαγγέλματός τους.

Όπου στο Ν. 4512/2018 αναφέρεται η Κ.Ε.Δ, ενώ, έχει συσταθεί ειδικότερη υποεπιτροπή και έχει εξουσιοδοτηθεί από την πρώτη για τη διευθέτηση ζητημάτων του (Ν. 4512/2018), αρμόδια κρίνεται η υποεπιτροπή, εκτός αν λόγω ειδικότερης περίπτωσης αρμόδια κρίνεται η πρώτη σε ολομέλεια.

VIII. Φορείς κατάρτισης, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

A. Φορείς Κατάρτισης (αρ. 198, 199, 200, 201)

Με τα άρθρα 198 έως 202, ο νομοθέτης επιχειρεί να διασφαλίσει την ποιότητα της λειτουργίας των Φορέων Κατάρτισης και να αναβαθμίσει την παρεχόμενη από αυτούς εκπαίδευση και ενημέρωση⁵²⁴.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το άρθρο 198 με τίτλο «Φορείς κατάρτισης»⁵²⁵ ορίζεται ότι:

1. Φορέας κατάρτισης διαμεσολαβητών (εφεξής «Φορέας»), που λειτουργεί με άδεια που χορηγείται κατόπιν ειδικής και αιτιολογημένης απόφασης της Κ.Ε.Δ είναι:

- **Α. Αστική εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα**, δικαίωμα σύστασης της οποίας έχουν: **α)** ένας δικηγορικός σύλλογος ή περισσότεροι από κοινού της αυτής Εφετειακής Περιφέρειας, **β)** ένας ή περισσότεροι δικηγορικοί σύλλογοι της αυτής εφετειακής περιφέρειας, σε σύμπραξη με επιστημονικούς, εκπαιδευτικούς ή επαγγελματικούς φορείς ή επιμελητήρια. Στις περιπτώσεις α' και β' είναι δυνατή η σύμπραξη και με φορέα κατάρτισης της αλλοδαπής εγνωσμένου κύρους και διεθνούς αναγνώρισης και εμπειρίας στην παροχή εκπαίδευσης διαμεσολάβησης και γενικότερα στις εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης διαφορών ή στη διενέργεια διαμεσολαβήσεων. Οι ανωτέρω φορείς θα ασκούν τη λειτουργία τους εντός της περιφέρειας της εφετειακής έδρας τους.
- **Β. Κέντρο Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ) Α.Ε.Ι**, το οποίο παρέχει σχετικό πρόγραμμα, η δε λειτουργία του διέπεται αποκλειστικά από τις οικείες διατάξεις περί λειτουργίας των Α.Ε.Ι.

2. Ο Φορέας έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, εκτός των Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.

3. Ο Φορέας υποχρεούται να απασχολεί κατ' ελάχιστον το ακόλουθο διευθυντικό προσωπικό: **α)** έναν (1) Διευθυντή του Φορέα και **β)** έναν (1) Διευθυντή Κατάρτισης.

⁵²⁴ Τον Ιανουάριο του 2013, ιδρύθηκε το Κέντρο Διαμεσολάβησης Πειραιώς (ΚΕ.ΔΙ.Π), το οποίο παρέχει υπηρεσίες βασικής εκπαίδευσης διαμεσολαβητών στην ελληνική γλώσσα, εκπαίδευσης εκπαιδευτών διαμεσολαβητών στην αγγλική γλώσσα, ενώ έχει εξαγγείλει και εκπαίδευση παραστατών διαμεσολάβησης στην ελληνική γλώσσα. Τον Απρίλιο του 2013, ιδρύθηκε το Ινστιτούτο Κατάρτισης Διαμεσολαβητών Θεσσαλονίκης, το οποίο παρέχει βασική εκπαίδευση διαμεσολαβητών στην αγγλική γλώσσα με ταυτόχρονη διερμηνεία. Από τον Ιούνιο του 2013, λειτουργεί το Αθηναϊκό Κέντρο Κατάρτισης και Εκπαίδευσης Διαμεσολαβητών (Α.Κ.Κ.Ε.Δ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ), το οποίο παρέχει βασική εκπαίδευση διαμεσολαβητών στην αγγλική γλώσσα με ταυτόχρονη διερμηνεία. Και τα τρία (3) ανωτέρω Κέντρα ακολουθούν αναγνωρισμένα ευρωπαϊκά προγράμματα εκπαίδευσης (*Ολλανδία, Βρετανία*). Επίσης έχουν ιδρυθεί Ινστιτούτα Κατάρτισης Διαμεσολαβητών σε Λάρισα (2013) και Αλεξανδρούπολη (2014).

⁵²⁵ Άρθρο 5 του Ν. 3898/2010 με τίτλο «Φορείς Κατάρτισης».

Οι ανωτέρω πρέπει να κατέχουν τίτλο σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής ή αντίστοιχο τίτλο σπουδών σχολής της αλλοδαπής.

4. Ο Φορέας υποχρεούται να απασχολεί διοικητικό προσωπικό για γραμματειακή υποστήριξη.

5. Ο σκοπός του Φορέα είναι: **α)** ο σχεδιασμός προγραμμάτων και η παροχή υπηρεσιών βασικής εκπαίδευσης κατ' ελάχιστο ογδόντα (80) ωρών, ως και **β)** ο σχεδιασμός προγραμμάτων μετεκπαίδευσης πέραν των ογδόντα (80) ωρών της βασικής εκπαίδευσης των υποψηφίων διαμεσολαβητών, για την περαιτέρω απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και επιμόρφωσης αυτών, αναγκαίων για την άσκηση της διαμεσολάβησης.

6. Ο Φορέας Κατάρτισης υποχρεούται να συνεργάζεται με ικανό αριθμό εκπαιδευτών, προκειμένου να παρέχει ποιοτική εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτές πρέπει να είναι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές. Ο εκπαιδευτής πρέπει να έχει τετραετή επαγγελματική εμπειρία στο γνωστικό του αντικείμενο και **α)** να κατέχει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο στον τομέα της εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών ή **β)** να κατέχει μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σε συναφή επιστημονικό κλάδο (*ιδίως νομικής επιστήμης, ή επιστημών οικονομίας ή διοίκησης, ή κοινωνικών επιστημών, ή τεχνολογίας και κατασκευών*) και να έχει τουλάχιστον ογδόντα (80) ώρες εκπαίδευσης (*επιπλέον της βασικής*) στη διαμεσολάβηση ή **γ)** να διαθέτει εμπειρία στη διαμεσολάβηση, η οποία προκύπτει είτε λόγω συμμετοχής στην εκπαίδευση διαμεσολαβητών, είτε λόγω συμμετοχής σε διαδικασίες διαμεσολάβησης ως διαμεσολαβητής ή βοηθός διαμεσολαβητή ή νομικός παραστάτης, είτε λόγω συμμετοχών σε συνέδρια, σεμινάρια, ερευνητικά προγράμματα συναφή με τη διαμεσολάβηση, **δ)** Σε δικαστικούς ή εισαγγελικούς λειτουργούς με τουλάχιστον οκταετή υπηρεσία και εφόσον αυτοί έχουν δικαστική εμπειρία ή επιστημονική εξειδίκευση στη διαμεσολάβηση, μπορούν να ανατίθενται καθήκοντα εκπαίδευσης υποψηφίων διαμεσολαβητών και δικαστικών μεσολαβητών, αποκλειστικά και μόνον σε Κέντρα Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (*K.E.ΔΙ.ΒΙ.Μ.*) των Α.Ε.Ι. Τα καθήκοντα αυτά λογίζονται ως δικαστικά, εφαρμοζόμενης αναλόγως της διατάξεως του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 3 του άρθρου 41 του ν. 1756/1988, όπως κάθε φορά ισχύει, μη εμπίπτοντα σε καμία περίπτωση στα ασυμβίβαστα του άρθρου αυτού.

7. Ο αριθμός των υποψηφίων διαμεσολαβητών που συμμετέχουν σε κάθε εκπαιδευτικό κύκλο στα προγράμματα βασικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να

υπερβαίνει τους είκοσι ένα (21). Οι εκπαιδευτές δεν δύνανται να είναι λιγότεροι από δύο (2) για κάθε εκπαιδευτικό κύκλο.

Σύμφωνα με το άρθρο 199 με τίτλο «*Αδειοδότηση Φορέων κατάρτισης*»

1. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας, προκειμένου να λάβει άδεια λειτουργίας, υποβάλλει στην Κ.Ε.Δ φάκελο που περιλαμβάνει: **α)** την αίτησή του για αδειοδότηση, **β)** επικυρωμένο αντίγραφο του καταστατικού του, από το οποίο προκύπτει με σαφήνεια ο σκοπός αυτού, **γ)** θεωρημένο αντίγραφο βεβαίωσης έναρξης εργασιών του από την αρμόδια Δ.Ο.Υ. Η υποχρέωση αυτή δεν υφίσταται για τα Κέντρα Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.) Α.Ε.Ι, **δ)** κατάλογο με το εκπαιδευτικό προσωπικό, με πλήρη βιογραφικά αυτών, καθώς και το λοιπό προσωπικό, **ε)** οποιοδήποτε νόμιμο δικαιολογητικό που αποδεικνύει νομή, κατοχή, χρήση ή κυριότητα του χώρου εκπαίδευσης, **στ)** διάγραμμα κάτοψης του χώρου εκπαίδευσης υπογεγραμμένο από πολιτικό μηχανικό ή τοπογράφο μηχανικό ή αρχιτέκτονα μηχανικό, στο οποίο εμφανίζεται ότι ο εν λόγω χώρος διαθέτει τουλάχιστον τρεις (3) χωριστές αίθουσες διδασκαλίας και ειδικότερα δύο (2) αίθουσες κατάλληλες για τη διεξαγωγή των μαθημάτων και προσομοιώσεων και μία αίθουσα διαλέξεων, καθώς και κατάλογο του αναγκαίου υλικοτεχνικού εξοπλισμού, **ζ)** υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/1986 υπογεγραμμένη από το νόμιμο εκπρόσωπό του, στην οποία βεβαιώνεται ότι οι αίθουσες διδασκαλίας έχουν επαρκή υλικοτεχνική υποδομή και είναι κατάλληλες για το σκοπό της εκπαίδευσης και πληρούν τους ισχύοντες κάθε φορά όρους ασφαλείας, **η)** παράβολο χιλίων πεντακοσίων ευρώ (1.500,00 €) ευρώ, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, **θ)** Οι ήδη αδειοδοτημένοι Φορείς θεωρούνται ότι πληρούν τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου και η αδειοδότησή τους εξακολουθεί να ισχύει. Δύναται όμως η Κ.Ε.Δ να ζητήσει από αυτούς συμπληρωματικά στοιχεία της λειτουργίας τους και να τους καλέσει να συμμορφωθούν εντός εύλογης προθεσμίας αν κρίνει ότι υπάρχουν ελλείψεις που επηρεάζουν δυσμενώς αυτή.

2. Η Κ.Ε.Δ εντός δύο (2) μηνών από την κατάθεση πλήρους φακέλου, ελέγχει την πληρότητά του. Σε περίπτωση που τα δικαιολογητικά είναι ελλιπή, ζητείται, εγγράφως, από τον αντίστοιχο Φορέα να αποστείλει, εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από τη γνωστοποίηση, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά δεόντως συμπληρωμένα. Μετά την παραλαβή, τα δικαιολογητικά εξετάζονται εκ νέου και η Κ.Ε.Δ αποφαινεται για την πληρότητα και τη συμβατότητά τους.

3. Σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος Φορέας είτε δεν προσκομίσει τα δικαιολογητικά εντός της ανωτέρω προθεσμίας των τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών, είτε αυτά που προσκομίζει δεν είναι πλήρη, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 1, η αίτηση χαρακτηρίζεται ελλιπής και απορρίπτεται με αιτιολογημένη απόφαση της Κ.Ε.Δ. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας του, οποίου απορρίφθηκε η σχετική αίτηση, δύναται να επανέλθει με νέα αίτηση.

4. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας, του οποίου ο φάκελος κρίνεται πλήρης, υπόκειται στη συνέχεια σε αξιολόγηση.

5. Η αξιολόγηση του ενδιαφερόμενου Φορέα γίνεται με απόφαση της Κ.Ε.Δ, βάσει των ακόλουθων τεσσάρων (4) κριτηρίων: α) Οργάνωση, Λειτουργία, β) Επιστημονικό και λοιπό Προσωπικό, γ) Υλικοτεχνική Υποδομή, δ) Εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ε) Επιθεώρηση του χώρου εκπαίδευσης.

6. Εφόσον πληρούνται οι - κατά τα ανωτέρω - όροι και προϋποθέσεις, χορηγείται στον ενδιαφερόμενο Φορέα άδεια λειτουργίας, διαφορετικά, η αίτησή του απορρίπτεται με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση της Κ.Ε.Δ. Ο ενδιαφερόμενος Φορέας, μπορεί να επανέλθει με νέα αίτηση.

7. Οι Φορείς ανά έτος και εντός του πρώτου δεκαπενθημέρου του Ιουλίου, υποβάλλουν στην Κ.Ε.Δ αναλυτική έκθεση, αναφορικά με τη λειτουργία τους, η οποία προβαίνει σε έλεγχο και αξιολόγηση της κατάστασης σύμφωνα με τα οριζόμενα στο παρόν και σε περίπτωση ανεπάρκειας επιβάλλει τις ποινές της παραγράφου 9.

8. Αν διαπιστωθεί ότι, προκειμένου να επιτευχθεί η αδειοδότηση και λειτουργία του Φορέα, δηλώθηκαν ή κατατέθηκαν στοιχεία ανακριβή, η Κ.Ε.Δ ανακαλεί οριστικά την άδεια λειτουργίας του Φορέα.

9. Σε περίπτωση μη τήρησης των νόμιμων υποχρεώσεων του Φορέα κατά το στάδιο λειτουργίας του και μετά από προηγούμενη ακρόασή του η Κ.Ε.Δ δύναται να επιβάλλει για κάθε παράβαση, ανάλογα με τη βαρύτητα της παραβάσεως, τον βαθμό υπαιτιότητας των οργάνων του και την τυχόν υποτροπή, μία από τις παρακάτω κυρώσεις: **α)** σύσταση προς συμμόρφωση, **β)** προσωρινή ανάκληση της άδειας του Φορέα από ένα (1) μήνα έως και έξι (6) μήνες ή/και, **γ)** οριστική ανάκληση της άδειας του Φορέα.

Οι ανωτέρω διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται με αιτιολογημένη απόφαση μετά από έγγραφη κλήτευση του Φορέα για παροχή εξηγήσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 200 με τίτλο «Υποψήφιοι διαμεσολαβητές», οι υποψήφιοι διαμεσολαβητές υποβάλλουν αίτηση στον Φορέα για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα βασικής εκπαίδευσης, εφόσον προσκομίσουν τίτλο σπουδών ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος της ημεδαπής ή αντίστοιχου τίτλου σπουδών σχολών της αλλοδαπής, νόμιμα αναγνωρισμένου στην ημεδαπή και απόσπασμα ποινικού μητρώου που αποδεικνύει ότι δεν συντρέχουν τα κωλύματα του άρθρου 8 του ν. 3528/2007 (Α' 26).

Σύμφωνα με το άρθρο 201 με τίτλο «Πρόγραμμα σπουδών»,

A. Το ελάχιστο περιεχόμενο του βασικού εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών και της εξεταστέας ύλης υποψηφίων διαμεσολαβητών, απαιτεί τουλάχιστον ογδόντα (80) ώρες διδασκαλίας και έχει ως εξής:

- Η διαμεσολάβηση και λοιπές μορφές εναλλακτικής επίλυσης διαφορών. Η εξέλιξη του θεσμού διεθνώς.

- Η Οδηγία 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

- Θεμελιώδη χαρακτηριστικά, βασικές έννοιες και αρχές, ως και ορισμός του θεσμού της διαμεσολάβησης κατά το ελληνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο.

- Θεμελιώδεις έννοιες Ιδιωτικού Δικαίου.

- Πεδίο εφαρμογής - Προϋποθέσεις υπαγωγής διαφορών στην διαμεσολάβηση.

- Τρόποι προσφυγής στην διαμεσολάβηση - Συμφωνία υπαγωγής στην διαμεσολάβηση - Συνέπειες.

- Διαδικασία διεξαγωγής της διαμεσολάβησης. Στάδια. Νομικοί παραστάτες και άλλα πρόσωπα.

- Πρακτικό διαμεσολάβησης - Εκτελεστότητα.

- Διαμεσολαβητής - Ρόλος - Ευθύνη διαμεσολαβητή.

- Κώδικας Πειθαρχικός και Δεοντολογία.

- Δεξιότητες και τεχνικές διαμεσολάβησης -Τεχνικές Διαπραγμάτευσης και Επικοινωνίας - Βασικές έννοιες της ψυχολογίας στην διαμεσολάβηση.

- Προσομοιώσεις διαμεσολάβησης - Πρακτική Εφαρμογή αυτών.

- Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, Εταιρείες, Αξιόγραφα.

B. Μετεκπαίδευση διαμεσολαβητών:

Η μετεκπαίδευση των διαπιστευμένων διαμεσολαβητών συνίσταται στην τακτική προαγωγή και διατήρηση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους ανά τριετία και με ελάχιστο αριθμό εκπαίδευσης είκοσι (20) ωρών, η οποία παρέχεται από αδειοδοτημένους φορείς ή από αναγνωρισμένους φορείς της αλλοδαπής ή με διεξαγωγή από αυτούς τουλάχιστον πέντε (5) διαμεσολαβήσεων στο παραπάνω χρονικό διάστημα. Η μη συμμόρφωση προς την ανωτέρω υποχρέωση συνεπάγεται αναστολή της ιδιότητας του διαμεσολαβητή μέχρι την ενημέρωση της Κ.Ε.Δ για την εκπλήρωσή της. Η παρακολούθηση της εκπλήρωσής της ανήκει στην αρμοδιότητα της Κ.Ε.Δ, η οποία μπορεί να κρίνει ως επαρκείς και άλλες επιστημονικές δραστηριότητες και εκπαιδεύσεις, ιδία δε επιμορφώσεις με συμμετοχή σε σεμινάρια της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, συγγραφικό έργο ή δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά.

B. Διαπίστευση των διαμεσολαβητών (αρ. 202)

Σύμφωνα με το άρθρο 202 με τίτλο «*Διαπίστευση διαμεσολαβητών*»,

1. Η διαπίστευση των διαμεσολαβητών και η εγγραφή τους στο οικείο Μητρώο του άρθρου 203 παρ. 2 γίνεται από την Κ.Ε.Δ κατόπιν εξετάσεων, πλην της περίπτωσης του άρθρου 188 παρ. 1 β', οπότε δεν απαιτείται συμμετοχή στις εξετάσεις και των ήδη διαπιστευμένων, κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, διαμεσολαβητών, οι οποίοι διατηρούν τη διαπίστευσή τους.

2. Οι εξετάσεις των υποψηφίων διαμεσολαβητών διενεργούνται από την Επιτροπή Εξετάσεων όπως αυτή έχει ορισθεί από την Κ.Ε.Δ κατά την κρίση της, τουλάχιστον όμως δύο (2) φορές το χρόνο. Οι εξετάσεις είναι γραπτές και προφορικές και συμπεριλαμβάνεται αξιολόγηση σε προσομοιώσεις.

A. Εξετάσεις - Γραμματειακή υποστήριξη

1. Η Επιτροπή Εξετάσεων συνεδριάζει κατά την περίοδο των εξετάσεων. Χρέη Γραμματέα εκτελεί ένας ή περισσότεροι υπάλληλοι της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή των Δικαστηρίων ή άλλης δημόσιας υπηρεσίας ή Ν.Π.Δ.Δ., οι οποίοι διατίθενται από την Υπηρεσία τους στην Επιτροπή Εξετάσεων μετά από σχετικό αίτημά της. Η Γραμματεία μεριμνά για όλα τα καθήκοντα που της αναθέτει η Επιτροπή Εξετάσεων.

B. Τρόπος, κριτήρια, προϋποθέσεις και όροι εξετάσεων ενώπιον της Επιτροπής Εξετάσεων.

1. Ο τόπος, ο χρόνος και ο τρόπος διεξαγωγής των εξετάσεων καθορίζονται με απόφαση της Επιτροπής Εξετάσεων, η οποία κοινοποιείται στους αδειοδοτημένους φορείς κατάρτισης και αναρτάται στην οικεία ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, τουλάχιστον πριν από τριάντα (30) ημέρες.

2. Προϋπόθεση για την συμμετοχή των υποψηφίων στις εξετάσεις είναι η υποβολή στην Επιτροπή Εξετάσεων αίτησης, η οποία πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό του φορέα κατάρτισης, στο οποίο βεβαιώνεται ότι οι υποψήφιοι διαμεσολαβητές έχουν λάβει την βασική εκπαίδευση και κατάρτιση, κατά τα οριζόμενα στον νόμο. Η Επιτροπή Εξετάσεων ορίζει τους τρόπους υποβολής της αίτησης καθώς και των συνοδευτικών εγγράφων. Σε κάθε περίπτωση η αίτηση συνοδεύεται από παράβολο ποσού **100,00 €** υπέρ του Δημοσίου, το οποίο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Στις γραπτές εξετάσεις οι υποψήφιοι διαγωνίζονται σε εβδομήντα (70) ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και δύο (2) ερωτήσεις με απαντήσεις σύντομης ανάπτυξης έως εκατό πενήντα (150) λέξεων η κάθε μία. Η βαθμολόγηση γίνεται σε κλίμακα των εκατό (100) μονάδων. Κάθε σωστή απάντηση στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής αντιστοιχεί σε μία μονάδα. Τα αποτελέσματα των γραπτών εξετάσεων ανακοινώνονται υποχρεωτικά εντός τριάντα (30) ημερών από το πέρας τους.

4. Αν ένας από τους υποψήφιους δεν παρευρίσκεται στην αίθουσα κατά τη στιγμή της έναρξης εκφώνησης των θεμάτων αποκλείεται από τις εξετάσεις. Οι υποψήφιοι γράφουν σε ομοιόμορφο χαρτί, που τους χορηγείται από την Επιτροπή Εξετάσεων και φέρει τη μονογραφή ενός εκ των μελών της Επιτροπής. Το γραπτό δεν πρέπει να φέρει στο σώμα αυτού υπογραφή ή άλλο διακριτικό γνώρισμα, πλην των ατομικών στοιχείων του υποψηφίου στο πάνω αριστερό μέρος της πρώτης σελίδας του γραπτού. Αφού γίνει η παραβολή με επίδειξη του δελτίου αστυνομικής ταυτότητας ή άλλου αποδεικτικού ταυτοπροσωπίας, οι ενδείξεις των ατομικών στοιχείων του καλύπτονται με αδιαφανή ταινία, η οποία αφαιρείται μόνο μετά την οριστικοποίηση της βαθμολογίας παρουσία όλων των μελών της Εξεταστικής Επιτροπής.

5. Μετά την ολοκλήρωση των γραπτών εξετάσεων κατά τα οριζόμενα στις προηγούμενες παραγράφους, οι επιτυχόντες σε αυτές υποψήφιοι **καλούνται εντός πέντε (5) εργασίμων ημερών σε προφορικές εξετάσεις** ενώπιον της Επιτροπής

Εξετάσεων προς διαπίστωση της επάρκειας των γνώσεων και δεξιοτήτων για διεξαγωγή διαμεσολαβήσεως. Οι προφορικές εξετάσεις συνίστανται στην εξέταση από τουλάχιστον δύο μέλη της Επιτροπής Εξετάσεων επί των τεχνικών της διαμεσολάβησης με χρησιμοποίηση ρόλων και προσομοιώσεων κατά τα συνήθη πρότυπα που εφαρμόζονται διεθνώς. Η επίδοση των υποψηφίων στις προφορικές εξετάσεις αξιολογείται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης, τα οποία ορίζονται από την Κ.Ε.Δ μετά την σύσταση και έναρξη λειτουργίας της. Επάρκεια συντρέχει, όταν ο υποψήφιος διαμεσολαβητής έχει ανταποκριθεί επιτυχώς σε περισσότερες από τις μισές απαιτούμενες διαμεσολαβητικές ικανότητες και δεξιότητες βάσει των κριτηρίων αξιολόγησης και δεν έχει επιδείξει κάποια μορφή απαγορευμένης συμπεριφοράς σύμφωνα με τη βαθμολόγηση των εξεταστών.

6. Επιτυχόντες είναι εκείνοι που έχουν επιτύχει μέσο όρο των δύο εξετάσεων, γραπτών και προφορικών, **τουλάχιστον 70 %**. Οι προφορικές και οι γραπτές εξετάσεις ολοκληρώνονται σε μία περίοδο.

7. Η απόφαση της Επιτροπής Εξετάσεων γνωστοποιείται στην Κ.Ε.Δ, η οποία διαπιστεύει τους οριστικούς επιτυχόντες.

8. Ο υποψήφιος διαμεσολαβητής που απέτυχε σε τρεις (3) εξεταστικές περιόδους, οφείλει να προσκομίσει νέο πιστοποιητικό εκπαίδευσης από φορέα κατάρτισης προκειμένου να έχει εκ νέου δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις ⁵²⁶.

9. Μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων και εντός δεκαπέντε (15) ημερών, η Επιτροπή Εξετάσεων ορίζει ημερομηνία, κατά την οποία οι αποτυχόντες υποψήφιοι δύναται να λάβουν γνώση των γραπτών τους και της προφορικής τους βαθμολογίας, χωρίς να έχουν δικαίωμα αναβαθμολόγησης. Μετά την πάροδο της ανωτέρω προθεσμίας τα γραπτά και οι προφορικές βαθμολογίες καταστρέφονται.

10. Για την επίλυση οποιουδήποτε ζητήματος ανακύπτει σχετικά με την εφαρμογή ή ερμηνεία του παρόντος άρθρου αρμόδια είναι η Κ.Ε.Δ.

Γ. Προσόντα των διαμεσολαβητών - Κώδικας Δεοντολογίας (αρ. 188)

Σύμφωνα με το άρθρο 188 με τίτλο «*Προσόντα διαμεσολαβητών*»:

1. Οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι:

⁵²⁶ Σύμφωνα με τις - σχετικές με το άρθρο 202 του νόμου - παρατηρήσεις της Αιτιολογικής Έκθεσης η τριπλή αποτυχία είναι δηλωτική της ελλιπούς κατανόησης του εν γένει μηχανισμού της διαμεσολάβησης.

α) απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή κάτοχοι ισοδύναμου πτυχίου της αλλοδαπής,

β) εκπαιδευμένοι από Φορέα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών, αναγνωρισμένο από την Κ.Ε.Δ ή **κάτοχοι** τίτλου διαπίστευσης από άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε,

γ) διαπιστευμένοι από αυτήν και εγγεγραμμένοι στο Μητρώο Διαμεσολαβητών που τηρείται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Αν απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή κάτοχος ισοδύναμου πτυχίου της αλλοδαπής είναι και κάτοχος μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου Α.Ε.Ι ή ισοδυνάμου τίτλου της αλλοδαπής με αντικείμενο τη διαμεσολάβηση, δεν απαιτείται, προκειμένου να διαπιστευθεί, περαιτέρω εκπαίδευσή του από Φορέα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών, ούτε συμμετοχή του στις εξετάσεις.

2. Ο διαμεσολαβητής αναλαμβάνει καθήκοντα, μόνον, εφόσον κατά την κρίση του, μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διαμεσολάβησης σύμφωνα με την κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση, την πρακτική εξάσκηση και τις δεξιότητες που κατέχει⁵²⁷.

3. Ο διαμεσολαβητής διεξάγει τη διαμεσολάβηση τηρώντας τον κώδικα δεοντολογίας.

4. Ο διαμεσολαβητής δύναται να προβάλλει τις υπηρεσίες που προσφέρει, υπό τον όρο ότι ενεργεί κατά τρόπο επαγγελματικό, ειλικρινή και αξιοπρεπή.

Οι διατάξεις του άρθρου 188 παρ. 2, 3 και 4 μάλλον περιγράφουν κάποια ειδικότερα καθήκοντα στα οποία πρέπει να ανταποκρίνονται οι διαμεσολαβητές και όχι προσόντα που πρέπει να διαθέτουν. Ένεκεν τούτου και οι τρεις αναφέρονται σε προηγούμενη ενότητα, αφορώσα τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών.

Δ. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών (αρ. 179, 188)

Όπως διαπιστώσαμε κατά την συνοπτική εξέταση του προϊσχύσαντος δικαίου, στις περιπτώσεις διαμεσολαβήσεων επί εγχώριων διαφορών, ο διαμεσολαβητής έπρεπε να είναι δικηγόρος, διαπιστευμένος ως διαμεσολαβητής (αρ. 4 εδ.γ' και 7)⁵²⁸, ενώ στις

⁵²⁷ Σύμφωνα με την Υ.Α 109088/2011, εάν τα μέρη του ζητούσαν να παρουσιάσει την εκπαίδευση που είχε προσλάβει, ο διαμεσολαβητής όφειλε να τα ενημερώσει σχετικά.

⁵²⁸ **Κουρακλή Ε**, «Το νομοθετικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα», Ε.Ευρ.Δ 1:2013, σ. 18. **Πολυζωγόπουλος Κ**, «Η διαμεσολάβηση: Μύθοι και πραγματικότητα», Δικαιόραμα 17 (2008), σ. 271. Ο καθηγητής κ. Πολυζωγόπουλος είχε υποστηρίξει

περίπτωσης διαμεσολαβήσεων επί διασυνοριακών διαφορών, τα μέρη μπορούσαν να ορίσουν διαπιστευμένο διαμεσολαβητή, που όμως δεν ήταν απαραίτητο να έχει την δικηγορική ιδιότητα. Παρά την πειστική επιχειρηματολογία της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν. 3898/2010 (αρ. 4)⁵²⁹, η γενόμενη αυτή διάκριση του έλληνα νομοθέτη **διέσπασε τον ενιαίο χαρακτήρα της εφαρμογής της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ**, με αποτέλεσμα να τεθεί, όπως παρατήρησε ο κ. Θεοχάρης *«ζήτημα ανορθόδοξης επέκτασης του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας στις εγχώριες διαφορές»*. Επρόκειτο άλλωστε και για μια επιλογή, η οποία παρουσίαζε και προβλήματα συμβατότητας με την αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, όπως αυτή κατοχυρώνεται στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη (αρ. 46 και 59 *Συνθήκης Λειτουργίας της*

ότι οι πρώτοι που θα πρέπει να αναλάβουν το λειτουργήμα του διαμεσολαβητή θα ήταν οι δικηγόροι. **Κλαμαρής Ν**, *«Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών»*, Χρ.Ι.Δ ΙΕ/2015, σ. 83. Κατά τον καθηγητή κ. Ν. Κλαμαρή, **οι διαμεσολαβητές θα πρέπει να είναι μόνο δικηγόροι**, ενώ αρμόδιοι για τη χορήγηση της σχετικής άδειας θα πρέπει να είναι αποκλειστικά οι δικηγορικοί σύλλογοι, οι οποίοι θα καθορίσουν και τις ειδικότερες προϋποθέσεις, με βάση τις οποίες θα χορηγείται η άδεια για την εκτέλεση καθηκόντων διαμεσολαβητή και θα ρυθμίζεται η διαδικασία ίδρυσης φορέων πιστοποίησης για τον καθορισμό των ειδικότερων προϋποθέσεων για την πιστοποίηση των διαμεσολαβητών καθώς και κάθε περαιτέρω λεπτομέρεια σχετικά με την ενάσκηση των καθηκόντων του διαμεσολαβητή. Επίσης ο κ. Κλαμαρής υποστηρίζει ότι **τα μέρη θα πρέπει να συμμετέχουν στη διαμεσολάβηση υποχρεωτικά με δικηγόρο**. Περαιτέρω η ρύθμιση για τη διαμεσολάβηση δεν θα πρέπει να διαχωρίζει τους δικηγόρους σε «πατρικούς» και «πληβείους» ή να δημιουργεί την εντύπωση ότι οι διαμεσολαβητές αποτελούν μια κατηγορία «*élite δικηγόρων*». Η άποψη αυτή εκφράζει την ανησυχία για τυχόν υποβάθμιση του «*status*» των δικηγόρων, μια υποβάθμιση που, αντικειμενικά, είναι πιθανόν να επέλθει εάν ο καθορισμός των ειδικότερων προϋποθέσεων περιορίζει την αρμοδιότητα των δικηγορικών συλλόγων, **δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό την εντύπωση ότι οι δικηγόροι παρά την κατάρτιση και την εμπειρία τους στη διαχείριση συγκρούσεων, δεν είναι ικανοί να ανταποκριθούν στα καθήκοντα του διαμεσολαβητή**.

⁵²⁹ Άρθρο 4 της Αιτιολογικής Έκθεσης *«Ο δικηγόρος ενώνει στο πρόσωπό του πολλές ιδιότητες που απαντώνται στο ιδεατό πρότυπο του διαμεσολαβητή. Έχει υψηλό επίπεδο νομικών γνώσεων, υπάρχει δε σε έναν αυστηρό κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας, δεν αποτελεί κύριο όργανο απονομής δικαιοσύνης με την έννοια της δυνατότητας έκδοσης δεσμευτικών αποφάσεων από τον ίδιο και δεν έχει λόγο να μην εμφορείται από πνεύμα συμφιλίωσης, ενώ παράλληλα διαθέτει εμπειρία συγκρουσιακών καταστάσεων μέσα από την καθημερινή του τριβή στα ακροατήρια των δικαστηρίων. Αλλωστε είναι ο πρώτος στον οποίο απευθύνονται οι πολίτες στο πλαίσιο της διαφοράς τους, ώστε να είναι και ο πρώτος που μπορεί να συστήσει ως εναλλακτικό τρόπο επίλυσης της διαφοράς τη διαμεσολάβηση»*.

*E.E πρώην αρ. 49 Σ.Α.Ε.Ε]*⁵³⁰). Η ανάγκη συμμόρφωσης με την Οδηγία οδήγησε στη θέσπιση του **άρθρου 2 εδ. γ' υποπερίπτωση Ιε' του Ν. 4254/2014**, με το οποίο τροποποιήθηκε το άρθρο 4 εδ. γ'⁵³¹, με αποτέλεσμα να πάψει να ισχύει ο ανωτέρω περιορισμός για τους διαμεσολαβητές εγχώριων διαφορών. Επομένως, καθήκοντα διαμεσολαβητή εγχώριων και διασυνοριακών διαφορών θα μπορούσε να αναλάβει **και κάποιος που δεν είχε τη δικηγορική ιδιότητα, αρκεί να ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις της εκπαίδευσης, της πιστοποίησης και της διαπίστευσης του προϊσχύσαντος δικαίου (αρ. 5, 6 και 7).**

Τα άρθρα 179 παρ. 3 και 188 του ισχύοντος δικαίου **δεν προβλέπουν περιορισμό ως προς την επαγγελματική ιδιότητα του διαμεσολαβητή. Μοναδική εξαίρεση** καθιερώνεται με το άρθρο 188 παρ. 1 γ' in fine, δυνάμει του οποίου **αποκλείονται της άσκησης του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή όσοι έχουν διατελέσει δικαστικοί λειτουργοί.** Η επιλογή αυτή του νομοθέτη είναι δυσνόητη, δεδομένου μάλιστα ότι σε άλλες χώρες (όπως στις Η.Π.Α ή στην Αγγλία) η αξιοποίηση των συνταξιούχων δικαστικών λειτουργών ως διαμεσολαβητών αποτέλεσε (και αποτελεί) **πυλώνα αξιοπιστίας** της διαμεσολάβησης.

Σύμφωνα με το **άρθρο 195** με τίτλο «*Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ)*», επιτρέπεται η **άσκηση αποκλειστικά και μόνον του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή.** Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ρυθμίζεται η δημιουργία Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ) για το επάγγελμα του διαπιστευμένου διαμεσολαβητή, για όσους επιθυμούν να το ασκήσουν και δεν διαθέτουν άλλον.

Επίσης, σύμφωνα με το **άρθρο 197** με τίτλο «*Υποχρέωση ετήσιας έκθεσης*» κάθε διαπιστευμένος διαμεσολαβητής υποχρεούται μέσα στο πρώτο 15 ήμερο του Ιουλίου κάθε έτους, να ενημερώνει για τα πεπραγμένα του αμέσως προηγούμενου χρονικού διαστήματος την Κ.Ε.Δ, η οποία θα προβαίνει σε έλεγχο αυτών. Η ενημέρωση θα πραγματοποιείται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με την αποστολή

⁵³⁰ Σύμφωνα με την ερμηνεία του Δ.Ε.Κ **δεν επιτρέπονται διακρίσεις σε βάρος του παρέχοντος υπηρεσίες λόγω της ιθαγένειάς του ή λόγω του ότι είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος - μέλος από εκείνο στο οποίο παρέχονται οι υπηρεσίες (Δ.Ε.Κ C - 2/1974 (υπόθεση Reuners), Δ.Ε.Κ C - 33/1974 (υπόθεση Van Binsbergen).** Μάλιστα, στο πλαίσιο της δεύτερης από τις προαναφερόμενες δύο αποφάσεις το Δ.Ε.Κ δέχθηκε τον άμεσο χαρακτήρα της ελευθερίας στην παροχή υπηρεσιών υπό την έννοια ότι είναι δυνατή η επίκλησή τους ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

⁵³¹ Σε συμμόρφωση με το με ημερομηνία 9 Φεβρουαρίου του 2011 Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής, σ. 39.

ανωνυμοποιημένης Έκθεσης Πεπραγμένων, όπως αυτή θα διαμορφωθεί από την Κ.Ε.Δ και θα αναρτηθεί στον ηλεκτρονικό ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η Έκθεση Πεπραγμένων περιλαμβάνει - *κατ' ελάχιστο* - τον αριθμό των πραγματοποιούμενων διαμεσολαβήσεων, το αποτέλεσμα και τη διάρκεια κάθε διαμεσολάβησης, τη φύση της υποθέσεως και την κατάθεση ή μη πρακτικού στο Πρωτοδικείο. Η υποχρέωση αποστολής της Έκθεσης Πεπραγμένων είναι προσωποπαγής και αποστέλλεται από κάθε εγγεγραμμένο στο Μητρώο διαμεσολαβητή, ανεξαρτήτως εάν έχει διεξαγάγει διαμεσολαβήσεις ή όχι ⁵³².

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 196 με τίτλο «*Παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης*» οι ενώσεις προσώπων πιστοποιημένων διαμεσολαβητών, που έχουν ως σκοπό την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης συνιστώνται και λειτουργούν με τη συμμετοχή διαμεσολαβητών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.

Ειδικές ρυθμίσεις για τη διαμεσολάβηση προβλέπονται και στο «*νέο*» **Κώδικα περί Δικηγόρων (Ν. 4194/2013 όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 4205/2013 και εν συνεχεία με το Ν. 4411/2016)**. Παρότι το περιεχόμενο κάποιων εκ των άρθρων, που θα παρατεθούν στη συνέχεια, θα μπορούσαν να ενταχθούν στην ενότητα των «*καθηκόντων των διαμεσολαβητών*» (αρ. 35 παρ.3, αρ. 36 παρ. 1 εδ. γ', αρ. 37 παρ. 3 εδ. α', β', γ'), κρίνεται ορθότερο, για λόγους συστηματικής ενότητας (δεδομένου ότι *εμπεριέχονται στον Κώδικα περί Δικηγόρων*), να αναφερθούν στην παρούσα ενότητα, που αφορά την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών.

Ούτω, το **άρθρο 35 παρ. 3** αυτού με τίτλο «Θεμελιώδεις υποχρεώσεις του δικηγόρου» ορίζει ότι: «*Ο δικηγόρος οφείλει να ενημερώνει τον εντολέα του για όλους τους θεσμούς και τις δυνατότητες εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών, και γενικά να συμβάλει στην επίλυση αυτών με οποιονδήποτε τρόπο προς όφελος του εντολέα του*».

Το **άρθρο 36 παρ. 1 εδ. γ'** με τίτλο «Περιγραφή του έργου του δικηγόρου» ορίζει ότι: «*Στο έργο αυτού περιλαμβάνεται και η διαμεσολάβηση για την αναζήτηση συμβιβαστικής λύσης στο πλαίσιο νόμου ή κοινά αποδεκτής διαδικασίας*».

⁵³² Σύμφωνα με το άρθρο 197 της Αιτιολογικής Έκθεσης η διάταξη αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική δεδομένου ότι χωρίς τη συγκέντρωση εμπεριστατωμένων στατιστικών δεδομένων (*αριθμός επλυομένων υποθέσεων, μέση διάρκεια, ποσοστά επιτυχίας*) καθώς και χωρίς την ύπαρξη μιας τέτοιας αξιόπιστης βάσεως δεδομένων, είναι πολύ δύσκολη η διάδοση του θεσμού και η αύξηση της εμπιστοσύνης του κοινού στην αποτελεσματικότητά του (βλ. *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12/9/2017 σχετικά με τη μεταφορά της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21/5/2008 για τη διαμεσολάβηση*).

Το **άρθρο 37 παρ. 3 εδ. α', β', γ'** με τίτλο «Αποδοχή εντολής - Τήρηση επιμέλειας και ευπρέπειας» ορίζει ότι: «ο δικηγόρος οφείλει να εκτελεί τα καθήκοντά του με ευσυνειδησία και επιμέλεια, β) να επιχειρεί το συμβιβασμό των υποθέσεων που είναι δεκτικές συμβιβασμού και γ) να μην παρελκύει τις δίκες».

Το **άρθρο 61 παρ. 1 εδ. α'** με τίτλο «Προκαταβολή εισφορών - κρατήσεων» ορίζει ότι: «1.Ο δικηγόρος για την άσκηση κάθε είδους ενδίκων βοηθημάτων ή ενδίκων μέσων και για την παράστασή του ενώπιον των δικαστηρίων και των δικαστικών συμβουλίων, ενώπιον δικαστών με την ιδιότητά τους ως ανακριτών ή εισηγητών ή εντεταλμένων δικαστών και γενικά για την παροχή υπηρεσιών, που σχετίζονται με την έναρξη και τη διεξαγωγή της δίκης, το στάδιο της απόπειρας συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς ή της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης ή δικαστικής μεσολάβησης ή της διαδικασίας εκούσιας δικαιοδοσίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι διαδικασίες παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας ή έκδοσης δικαστικής διαταγής, υποχρεούται να προκαταβάλει στον οικείο Δικηγορικό Σύλλογο εισφορές που προορίζονται για: αα) την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των υπηρεσιών του Συλλόγου, ββ) την απόδοση ως πόρου, στον τομέα Επικουρικής Ασφάλισης Δικηγόρων (Τ.Ε.Α.Δ) του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (Ε.Τ.Α.Α), γγ) την απόδοση ως πόρου στον αντίστοιχο για κάθε Δικηγορικό Σύλλογο Τομέα Προνοίας - Υγείας του Ε.Τ.Α.Α ή Ταμείο Αλληλοβοήθειας ή Λογαριασμούς Ενίσχυσης και Αλληλοβοήθειας Δικηγόρων (Α.Ε.Α.Δ) και δδ) την απόδοση ως πόρου στον Ειδικό Διανεμητικό Λογαριασμό νέων δικηγόρων του άρθρου 33 του ν. 2915/2001 (Α' 109), όπου ισχύει».

Το **άρθρο 71** με τίτλο «Αμοιβή για συμβιβασμό κατά τη διάρκεια δίκης ή μέσω εξωδικαστικής ή δικαστικής επίλυσης της διαφοράς (εξωδικαστική διαμεσολάβηση - δικαστική μεσολάβηση)» ορίζει ότι: «Η αμοιβή που συμφωνήθηκε γραπτά και η αμοιβή που ορίζεται από τις πιο πάνω διατάξεις σε περίπτωση έλλειψης γραπτής συμφωνίας οφείλεται και εάν η υπόθεση επιλυθεί συμβιβαστικά (δικαστικά ή εξωδικαστικά με οποιονδήποτε τρόπο). Η διάταξη αυτή δεν ισχύει σε περίπτωση που ο δικηγόρος απασχολείται με έμμισθη εντολή ή του καταβάλλεται πάγια περιοδική αμοιβή, εκτός εάν έχει συμφωνηθεί γραπτά το αντίθετο».

Τέλος το **άρθρο 130** με τίτλο «Διαμεσολάβηση» ορίζει ότι: «1. Οι Δικηγορικοί Σύλλογοι της χώρας υποστηρίζουν ενεργά και διαρκώς το θεσμό της διαμεσολάβησης. Προς το σκοπό αυτό, προβαίνουν σε κάθε ενδεδειγμένη και σκόπιμη ενέργεια για την προβολή και διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης ως εναλλακτικής μορφής

επίλυσης διαφορών, τόσο προς τους δικηγόρους, όσο και προς το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. 2. Οι Δικηγορικοί Σύλλογοι οργανώνουν και λειτουργούν ειδικά πιστοποιημένα κέντρα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών. Εκτός από τα ως άνω κέντρα οι Δικηγορικοί Σύλλογοι μπορούν να ιδρύουν υπηρεσίες ή κέντρα διαμεσολάβησης στα οποία εκτός των άλλων είναι δυνατή η διενέργεια διαμεσολαβήσεων, καθώς και η διεξαγωγή παντός τύπου εκδηλώσεων προβολής και προώθησης της διαμεσολάβησης».

ΙΧ. Ενημέρωση κοινού - Μητρώο (αρ. 203)

Σύμφωνα με το άρθρο 203 με τίτλο «Ενημέρωση κοινού - Μητρώο»

1. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε συνεργασία με την Κ.Ε.Δ παρέχει πληροφόρηση στο ευρύ κοινό, σχετικά με το θεσμό της διαμεσολάβησης και τον τρόπο πρόσβασης στις υπηρεσίες των διαμεσολαβητών.

2. Η Κ.Ε.Δ καταρτίζει και τηρεί ηλεκτρονικό Μητρώο Διαμεσολαβητών, στο οποίο εγγράφονται κατ' απόλυτη αλφαβητική σειρά όλοι οι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές και το οποίο αναρτάται στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Σε κάθε διαπιστευμένο διαμεσολαβητή αποδίδεται ένας μοναδικός αριθμός μητρώου.

4. Το Μητρώο Διαμεσολαβητών περιέχει υποχρεωτικά και κατ' ελάχιστο τις ακόλουθες πληροφορίες του διαπιστευμένου διαμεσολαβητή: **α)** τα προσωπικά στοιχεία της ταυτότητας του, την ηλεκτρονική διεύθυνση και τα λοιπά στοιχεία επικοινωνίας του, τον αριθμό μητρώου του και τον Κ.Α.Δ, εφόσον έχει και ασκεί το επάγγελμα του διαμεσολαβητή, **β)** το είδος της βασικής επαγγελματικής του δραστηριότητας, τον τίτλο των βασικών σπουδών και τους τυχόν μεταπτυχιακούς τίτλους του, **γ)** τον Φορέα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών του οποίου ολοκλήρωσε και τις ώρες διδασκαλίας του προγράμματος αυτού, **δ)** τυχόν μετεκπαιδεύσεις και άλλες επιστημονικές δραστηριότητες του, συναφείς με τη διαμεσολάβηση.

5. Ο διαμεσολαβητής είναι **υποχρεωμένος** να ενημερώνει άμεσα την Κ.Ε.Δ για κάθε αλλαγή των κατά τα ανωτέρω στοιχείων του, η οποία ελέγχει αυτά και δύναται να καλεί το διαμεσολαβητή σε διευκρινίσεις.

6. Διαμεσολαβητής, ο οποίος έχει διαπιστευθεί σε άλλο κράτος - μέλος της Ε.Ε, τηρώντας τις διατάξεις που προβλέπονται στο κράτος - μέλος, ώστε νομίμως να ασκεί

το επάγγελμα του διαμεσολαβητή, μπορεί, αφού προηγουμένως υποβάλει σχετική αίτηση, να εγγραφεί - στο τηρούμενο στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - Μητρώο Διαμεσολαβητών. Η ως άνω αίτηση θα συνοδεύεται από την προσκόμιση των απαραίτητων δικαιολογητικών εγγράφων, που πιστοποιούν την ιδιότητά του αυτή και θα πραγματοποιείται η εγγραφή του έπειτα από έλεγχο αυτών και σχετική έγκριση της Κ.Ε.Δ. Η τελευταία εξετάζει τη νομιμότητα των εγγράφων που προσκόμισε ο ενδιαφερόμενος, κάνοντας κατά την κρίση της χρήση οποιουδήποτε πρόσφορου προς τούτο μέσου και τρόπου.

Χ. Εκούσια παραίτηση - Αναστολή άσκησης καθηκόντων διαμεσολάβησης (αρ. 204)

Σύμφωνα με το άρθρο 204 με τίτλο «*Εκούσια παραίτηση - Αναστολή άσκησης καθηκόντων διαμεσολάβησης*»:

1. Κάθε διαμεσολαβητής έχει το δικαίωμα παραίτησης από την ιδιότητα αυτή. Η αίτηση παραίτησης υποβάλλεται ηλεκτρονικά προς την Κ.Ε.Δ, η οποία επικυρώνει τη βούληση του διαμεσολαβητή και τον διαγράφει από το σχετικό Μητρώο. Για το χρονικό διάστημα ισχύος της παραιτήσεώς του, το οποίο ξεκινά από την ημερομηνία κατάθεσης της αιτήσεως, επέρχεται αυτοδικαίως και η αναστολή των υποχρεώσεών του, με εξαίρεση την υποχρέωση για υποβολή Έκθεσης Πεπραγμένων, για το χρονικό διάστημα που ασκούσε τα καθήκοντά του και με την επιφύλαξη τυχόν έναρξης πειθαρχικής διαδικασίας σε βάρος του.

2. Διαμεσολαβητής που παραιτήθηκε από τα καθήκοντά του μπορεί να επανεγγραφεί στο Μητρώο, εφόσον δεν έχουν παρέλθει τέσσερα (4) χρόνια από την παραίτησή του ή και μετά την πάροδο της 4ετίας, υπό την προϋπόθεση ότι ασκούσε καθήκοντα συναφή με τη βασική του επαγγελματική δραστηριότητα. Για την επανεγγραφή του υποχρεούται να υποβάλλει με ηλεκτρονικό τρόπο αίτηση προς την Κ.Ε.Δ και να συμπληρώσει τον ελάχιστο απαιτούμενο χρόνο μετεκπαίδευσης, όπως ορίζεται ανωτέρω.

3. Δεν επιτρέπεται επανεγγραφή διαμεσολαβητή που απώλεσε την ιδιότητα, αν του έχει επιβληθεί ποινή οριστικής ανάκλησης της διαπίστευσης κατά την πειθαρχική διαδικασία.

4. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 204 ισχύουν και στην περίπτωση που, διαμεσολαβητής επιθυμεί να προβεί σε μερική αναστολή των καθηκόντων του.

5. Για τις παραπάνω περιπτώσεις δεν απαιτείται έκδοση απόφασης επί της αποδοχής παραίτησης, αναστολής καθηκόντων ή επαναδιορισμού από τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αρκεί η διαγραφή ή η επανεγγραφή του διαμεσολαβητή στο Μητρώο διαμεσολαβητών που τηρείται στον επίσημο ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

6. Σε περίπτωση διαγραφής διαπιστευμένου διαμεσολαβητή από το Μητρώο λόγω θανάτου, δεν προκαλείται αντίστοιχη έκδοση υπουργικής απόφασης.

XI. Μετάβαση στο ισχύον δίκαιο - Έναρξη ισχύος (αρ. 205, 206)

Σύμφωνα με το άρθρο 205 από την έναρξη ισχύος του Ν. 4512/2018 καταργείται κάθε αντίθετη διάταξη που ρυθμίζει διαφορετικά θέματα σχετικά με τη διαμεσολάβηση. Οι διατάξεις του άρθρου 1 του Ν. 3898/2010 διατηρούνται σε ισχύ.

Σύμφωνα με το άρθρο 206 με τίτλο «Έναρξη ισχύος» ορίζεται ότι η ισχύς του παρόντος (Κεφαλαίου Β') αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ημερομηνία δημοσίευσής η 17 Ιανουαρίου του 2018), πλην του άρθρου 182 («Υποχρεωτικότητα») που τίθεται σε ισχύ εννέα (9) μήνες από τη δημοσίευσή του (δηλαδή από την 17 Οκτωβρίου του 2018) και καταλαμβάνει τα εισαγωγικά της δίκης δικόγραφα στον πρώτο βαθμό, τα οποία κατατίθενται μετά την παρέλευση του ανωτέρω χρονικού διαστήματος των εννέα (9) μηνών.

XII. Ο αντίκτυπος της υποχρεωτικότητας των άρθρων 182, 183 και 194 του Ν. 4512/2018 «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης» - Η Γνωμοδότηση υπ' αριθμόν 34/2018 της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου

A. Ο αντίκτυπος της υποχρεωτικότητας των άρθρων 182, 183 και 194 του Ν. 4512/2018 «Ρυθμίσεις σχετικές με το θεσμό της διαμεσολάβησης»

Αναμφίβολα, η βούληση της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής ήταν να δώσει μια «ώθηση» στον θεσμό της διαμεσολάβησης. Παρά τις αρκετές θετικές ρυθμίσεις, με μάλλον κυριότερη τη θέσπιση της Κ.Ε.Δ (η οποία - έχουσα το γενικό «πρόσταγμα» -

θα βοηθήσει πιθανότατα το θεσμό σε οργανωτικό επίπεδο), ορισμένες εξ αυτών συνάντησαν αναμενόμενα σημαντικές αντιδράσεις⁵³³.

Καταρχήν και πριν εισέλθουμε στην εξέταση πιο θεωρητικών ζητημάτων, πρέπει να επισημανθεί ότι η δημόσια διαβούλευση (υπό τον τίτλο «Μεταρρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης») διάρκειας τριών (3) εργάσιμων ημερών (28 Δεκεμβρίου του 2017 - 2 Ιανουαρίου του 2018) ήταν από άποψη χρόνου αναμφίβολα ανεπαρκής⁵³⁴.

Οι πρώτες αντιδράσεις εκδηλώθηκαν κατά το στάδιο ψήφισης του νόμου από την Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής, η οποία διατύπωσε σαφείς επιφυλάξεις για το κατά πόσον η έκταση της υποχρεωτικής προσφυγής στη διαμεσολάβηση και το κόστος που αυτή συνεπάγεται θίγουν το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (αρ. 20 Σ, 6, 13 Ε.Σ.Δ.Α, 47 Χ.Θ.ΔΕ.Ε), ενώ επισήμανε ότι η παράσταση με πληρεξούσιο δικηγόρο, αλλά και η αμοιβή διαμεσολαβητή, η οποία ανέρχεται (εκτός ειδικότερων περιπτώσεων περιοριστικώς αναφερομένων στο άρθρο 194)

- για απασχόληση ως δύο (2) ώρες, κατ' ελάχιστον, στα **170,00 €**
- και για απασχόληση πάνω από δύο (2) ώρες, κατ' ελάχιστον, στα **100,00 € ανά ώρα**,

δύναται να οδηγήσει σε υπέρμετρη επιβάρυνση για τα μέρη καθώς, νομοθετικώς, καθορίζονται, εν προκειμένω **μόνον κατ' ελάχιστον** τα όρια των αμοιβών των διαμεσολαβητών, όχι δε και τα μέγιστα όρια αυτών.

Ακολούθησαν οι αντιδράσεις της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας (συνεδριάσεις 7/1/2018, 14/1/2018) και του Δ.Σ του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών (Δ.Σ.Α) (συνεδρίαση 9/1/2018), οι οποίες επισήμαναν ότι η θέσπιση της υποχρεωτικότητας (αρ. 182, 183 και 194):

- παραβιάζει τη θεμελιώδη αρχή της εκούσιας υπαγωγής στη διαμεσολάβηση,

⁵³³ Ζητήματα όπως αυτό της υποχρεωτικότητας της προσφυγής στη διαμεσολάβηση δημιούργησαν αντιδράσεις, **σε όποιες έννομες τάξεις και εάν έγιναν αντικείμενο συζητήσεως. Πάντως, πρέπει να επισημανθεί, προκαταβολικά, ότι στις περισσότερες χώρες α π ο δ ο κ ι μ ά ζ ο ν τ α ι διαδικασίες υποχρεωτικής σ υ μ μ ε τ ο γ ή ς στη διαμεσολάβηση.**

⁵³⁴ Μάλιστα, όπως επισήμανε η Ολομέλεια των προέδρων των δικηγορικών συλλόγων σε αρχικό σημείο του από 28 Ιουνίου του 2018 Υπομνήματός της ενώπιον της Διοικητικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου, ο χρόνος διαβούλευσης των τριών (3) ημερών αντέκειτο, ευθέως, στο Ν. 4048/2012 περί καλής νομοθέτησης που καθιερώνει διαβούλευση δύο (2) φάσεων, με ελάχιστο χρόνο δύο (2) και τριών (3) εβδομάδων αντίστοιχα (αρ. 6 Ν. 4048/2012).

- στερεί από τον πολίτη το δικαίωμα άμεσης προσφυγής στον φυσικό του δικαστή και σε κάθε περίπτωση
- δυσχεραίνει δυσανάλογα την πρόσβαση στη δικαιοσύνη ως προς το κόστος και ως προς τον χρόνο υπαγωγής της υποθέσεως σε αυτήν.

Κατόπιν αυτών των εξελίξεων, τα συλλογικά όργανα του Δικηγορικού Σώματος της χώρας αποφάσισαν να αιτηθούν δια του Προέδρου της Ολομέλειας και του Δ.Σ.Α την σύγκληση της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, προκειμένου να αποφανθεί με *(μη δεσμευτικού χαρακτήρα)* Γνωμοδότησή της για την συμβατότητα ή μη των ως άνω διατάξεων με το Σύνταγμα και το Ενωσιακό Δίκαιο. Το κατατεθέν - *ενώπιον της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου* - από 28 Ιουνίου του 2018 Υπόμνημα της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας εστίασε σε όλα τα ουσιώδη στοιχεία και περιέλαβε το **σύνολο** των αντιδράσεων και της θεωρίας και του δικαστικού κλάδου.

Καταρχήν, επισημάνθηκε ότι η υποχρεωτικότητα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση, όπως αυτή ιδρύεται στις επτά (7) κατηγορίες ιδιωτικών διαφορών, παράγει δύο (2) βασικές έννομες συνέπειες:

1. Η προσκομιδή στο δικαστήριο του πρακτικού μη επίτευξης συμφωνίας ή αποτυχίας της σχετικής διαδικασίας ανάγεται σε **όρο του παραδεκτού της συζητήσεως** των σχετικών αγωγών.
2. Θεσπίζονται **χρηματικές ποινές** α) 120,00 € έως 300,00 € και επιπλέον β) πρόσθετη ποινή, που φτάνει έως το 0,2 % της αξίας του αντικειμένου της δίκης, οι οποίες επιβάλλονται, *δ υ ν η τ ι κ ώ ς*, από το *δ ι κ α σ τ ή ρ ι ο* σε βάρος του μέρους, που δεν προσέρχεται στην πρώτη υποχρεωτική συνεδρία διαμεσολάβησης.

Εν συνεχεία, επισημαίνεται η σημασία του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας⁵³⁵ και τονίζεται ότι οι προϋποθέσεις ασκήσεως αυτού πρέπει να εξυπηρετούν την ασφάλεια δικαίου και τη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης, δεν πρέπει να εμποδίζουν τον πολίτη να κριθεί η υπόθεσή του στην ουσία από το αρμόδιο δικαστήριο (*Ε.Δ.Δ.Α, 27 Ιουλίου του 2006, Ευσταθίου*) και δεν πρέπει να εμποδίζουν τον έλεγχο της ουσίας της διαφοράς (*Ε.Δ.Δ.Α, 14 Δεκεμβρίου του 2006 Γιαννούσης*). Λαμβάνοντας υπ' όψη τα ανωτέρω, δεν χωρεί αμφιβολία ότι η θέσπιση της

⁵³⁵ Αρ. 20 παρ. 1 Σ σε συνδυασμό προς το αρ. 8 που προβλέπει το δικαίωμα ακώλυτης πρόσβασης στο φυσικό δικαστή, αλλά και στα άρθρα 6 της Ε.Σ.Δ.Α και του άρθρου 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε.

υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, ως διαδικαστικής προϋποθέσεως της συζήτησεως, δημιουργεί, εξ' ορισμού, ε μ π ό δ ι ο στην άμεση πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Ακολούθως, επισημαίνεται ότι πρέπει να εξεταστεί **εάν η υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση συνιστά - υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας - δυσανάλογο περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής προστασίας**, αφού, προηγουμένως, συνεκτιμηθούν τα έξι (6) κάτωθι δεδομένα:

1. Η **ανισότητα των μερών (οικονομική ή πληροφοριακή)**, όταν αυτή μεταφράζεται σε διαπραγματευτική ανισότητα κατά τη διαμεσολάβηση. Τέτοιου είδους ανισότητα διαπιστώνεται στις διαφορές μεταξύ ζημιωθέντων από τροχαία ατυχήματα και ασφαλιστικών εταιριών (συμβάσεις ασφάλισης αυτοκινητικής ευθύνης), στις διαφορές μεταξύ ασθενών ή των οικείων τους και παρόχων υπηρεσιών υγείας (ιατρών και ιατρικών κέντρων), στις διαφορές από χρηματιστηριακές συμβάσεις μεταξύ παρόχων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και αντισυμβαλλομένων τους ιδιωτών επενδυτών. Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι η διαπιστωμένη ανισότητα των μερών θα οδηγεί στη σύνταξη λεόντειων συμφωνιών υπέρ του οικονομικά ισχυρότερου μέρους, με μοναδική δικλείδα ασφαλείας τη δυνατότητα του διαμεσολαβητή να συντάξει πρακτικό αποτυχίας, όταν η διευθέτηση της διαφοράς είναι κατά την κρίση του αντίθετη στα χρηστά ήθη ή τη δημόσια τάξη (αρ. 191). Η προβλεπόμενη προστασία του ασθενέστερου μέρους χαρακτηρίζεται ισχνή, καθώς ο διαμεσολαβητής δεν έχει παρεμβατικό ρόλο στο ελληνικό σύστημα διαμεσολάβησης, ενώ δεν έχει κατ' ανάγκην ούτε νομική κατάρτιση. **Πρέπει να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι τα δύο (2) αυτά επιχειρήματα του Υπομνήματος (α. μη παρεμβατικός ρόλος διαμεσολαβητή, β. μη νομική κατάρτιση διαμεσολαβητή), στρέφονται συνολικά κατά του θεσμού της διαμεσολάβησης και όχι μόνον κατά της υποχρεωτικότητας της προσφυγής σε αυτήν και δ ε ν μπορούν να γίνουν απροσμάχητα αποδεκτά για δύο (2) λόγους**. Πρώτον διότι η δικλείδα ασφαλείας του άρθρου 191 είναι, αρκούντως, προστατευτική για το αδύναμο μέρος, υπό την προϋπόθεση βέβαια, ότι ο διαμεσολαβητής θα διαθέτει την π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η τ α να αντιμετωπίσει τυχόν παρελκυστικές πρακτικές οικονομικά ισχυρών παραγόντων. Στο σημείο αυτό πρέπει να λάμψει ο διαμεσολαβητής ! Δεύτερον διότι παρά την ελευθερία επιλογής διαμεσολαβητή από διάφορους επαγγελματικούς κλάδους τα μέρη εκδηλώνουν εμπράκτως την προτίμησή

τους στον κλάδο των δικηγόρων, ενώ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ακόμη και εάν δεν απευθυνθούν σε δικηγόρο, πρέπει να παρίστανται κατά τη διαμεσολάβηση **μ ε τ ά** των πληρεξουσίων δικηγόρων τους.

2. Η **πρόβλεψη και υιοθέτηση από τα μέρη και άλλων εναλλακτικών μορφών επιλύσεως των διαφορών** ⁵³⁶.
3. Η περίπτωση που η αξίωση έχει ως αντικείμενο την **επιχείρηση αναντικατάστασης πράξης (αρ. 946 Κ.ΠολΔ) ή παράλειψη ή ανοχή πράξης (αρ. 947 Κ.ΠολΔ) ή απόδοση ή παράδοση τέκνου (αρ. 950 Κ.ΠολΔ)**, οπότε απαιτείται ως εκτελεστός τίτλος η σχετική δικαστική απόφαση.
4. Η **μη δυνατότητα παράστασης «δια»**, αλλά υποχρεωτικός **«μ ε τ ά»** πληρεξουσίου δικηγόρου (αρ. 182 Ν. 4512/2018) ⁵³⁷.
5. Το γεγονός ότι στις οικογενειακές διαφορές οι σύζυγοι εξαντλούν κάθε περιθώριο μεταξύ τους συνεννόησης, πριν προσφύγουν στα δικαστήρια ⁵³⁸.
6. Η **ήδη γρηγορότερη επίσπευση** των δικαστικών διαδικασιών με βάση στατιστικά στοιχεία της Ενώσεως Δικαστών και Εισαγγελέων ⁵³⁹.

Ακολουθώς, γίνονται ορισμένες επισημάνσεις για την υποχρεωτικότητα και το κόστος προσφυγής στη διαμεσολάβηση, υπό το φως του κοινοτικού δικαίου. Καταρχήν, υπενθυμίζεται ότι το **άρθρο 5 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ** ⁵⁴⁰ διέπει αποκλειστικά την εκούσια προσφυγή υπό την επιφύλαξη εθνικής νομοθεσίας που καθιστά τη διαμεσολάβηση υποχρεωτική, **εφόσον, όμως, δεν εμποδίζει την**

⁵³⁶ Μάλιστα, γίνεται ειδικότερη αναφορά: **α.** στα άρθρα 209 και 214 Β Κ.Πολ.Δ, **β.** στο Σύστημα Άμεσης Πληρωμής (Σ.Α.Π) στις αυτοκινητικές διαφορές, **γ.** στην προδικασία για την έγερση αξιώσεων κατά του Επικουρικού Κεφαλαίου για αυτοκινητικές διαφορές (αρ. 4 εδ. δ' Ν. 4092/2012), **δ.** στον μηχανισμό εξωδικαστικής επίλυσεως των διαφορών από επενδυτικές υπηρεσίες στις οποίες υπάγονται και οι χρηματιστηριακές διαφορές (αρ. 75 Ν. 4514/2018).

⁵³⁷ Πρόκειται για μια υποχρέωση, που έρχεται σε αντίθεση με τη νομολογία του Δ.Ε.Κ (C-7/98 *Krombach κατά Bamberski* (2000)) και του Ε.Δ.Δ.Α (*Geyseghem κατά Βελγίου* (1999), *Krombach κατά Γαλλίας* (2001), *Goedhart κατά Βελγίου*)).

⁵³⁸ Πάντως, είναι εξαιρετικά αμφίβολο κατά πόσον είναι ουσιαστική η επικοινωνία μεταξύ συζύγων, που ευρίσκονται στα «πρόθυρα» της λήψεως απόφασης προσφυγής στη δικαιοσύνη.

⁵³⁹ Πρωτοδικείο Αθηνών εκκρεμείς υποθέσεις στις 31 Δεκεμβρίου του 2012: **173.670**, στις 31 Δεκεμβρίου του 2013: **165.686**, στις 31 Δεκεμβρίου του 2014: **144.297**, στις 31 Δεκεμβρίου του 2015: **142.620**. Εφετείο Αθηνών - εκκρεμείς υποθέσεις: 31 Δεκεμβρίου του 2012: **17.030**, στις 31 Δεκεμβρίου του 2015: **13.943**.

⁵⁴⁰ Ανάλογες αναφορές χωρούν και στο **άρθρο 3 της Πρότασης Οδηγίας (2004)** και στην **αιτιολογική σκέψη 14 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ**.

πρόσβαση των μερών στο δικαστικό σύστημα, ενώ γίνεται ειδική αναφορά στην Οδηγία 2013/11/Ε.Ε, που αφορά τη διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών, η οποία ορίζει ότι υπηρεσίες διαμεσολάβησης πρέπει να προσφέρονται δωρεάν στον καταναλωτή. Εν συνεχεία, γίνονται αναφορές στις αποφάσεις του Δ.Ε.Ε στις υποθέσεις Alassini κατά Telecom Italia SpA και Menini (C-75/16 της 14 Ιουνίου του 2017)⁵⁴¹, οι οποίες αναδεικνύουν τα πιο κρίσιμα - κατά το Δ.Ε.Ε - στοιχεία για να κριθεί, εάν το υποχρεωτικό προστάδιο διαδικασίας A.D.R (για την υπόθεση Alassini) και διαμεσολάβησης (για την υπόθεση Menini) προσβάλλει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας⁵⁴². Τέλος, γίνονται ορισμένες χρήσιμες παρατηρήσεις,

⁵⁴¹ Ενώπιον του Πρωτοδικείου της Βερόνας (*Tribunale Ordinario di Verona*) ασκήθηκε από δύο (2) καταναλωτές ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, εκδοθείσας από το πιστωτικό ίδρυμα Banco Popolare - Società Cooperativa. Δυνάμει της ιταλικής νομοθεσίας, η οποία μετέφερε στην ιταλική έννομη τάξη την Οδηγία 2008/52/ΕΚ, το παραδεκτό της ανακοπής εξαρτάται από την προηγούμενη υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση. Το ιταλικό Δικαστήριο απεφάνθη ότι διαφορά της κυρίας δίκης εμπίπτει και στο πεδίο εφαρμογής της ιταλικής νομοθεσίας η οποία μετέφερε στην ιταλική έννομη τάξη την Οδηγία 2013/11/ΕΚ. και διατύπωσε αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα ενός τέτοιου συστήματος υποχρεωτικής διαμεσολάβησης με συγκεκριμένες διατάξεις της Οδηγίας 2013/11/ΕΚ. **Για το λόγο αυτό το Πρωτοδικείο της Βερόνας ζήτησε από το Δ.Ε.Ε να οριοθετήσει τα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής των δύο (2) αυτών Οδηγιών (2008/52/ΕΚ, 2013/11/ΕΚ) και ειδικότερα να κρίνει πρώτον** εάν στο υλικό πεδίο εφαρμογής των δύο (2) Οδηγιών αλληλοκαλύπτεται ή αν η Οδηγία 2008/52/ΕΚ ρυθμίζει μόνο τις διαφορές στις οποίες δεν εφαρμόζεται η Οδηγία 2013/11/ΕΚ, **δεύτερον** εάν οι διατάξεις της Οδηγίας 2013/11/ΕΚ εμποδίζουν να εξαρτάται το παραδεκτό ενδίκου βοηθήματος, το οποίο ασκείται από καταναλωτή κατά εμπόρου και αφορά σύμβαση παροχής υπηρεσιών από την προηγούμενη προσφυγή στη διαμεσολάβηση και **τρίτον** να διευκρινιστεί εάν οι κανόνες διεξαγωγής της προβλεπόμενης από την ιταλική νομοθεσία διαδικασίας διαμεσολάβησης είναι συμβατοί με την Οδηγία Ε.Κ.Δ.Δ, στο μέτρο που υποχρεώνουν τον καταναλωτή να προσλάβει δικηγόρο και προβλέπουν την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση αποχώρησης από τη διαμεσολάβηση χωρίς να συντρέχει σπουδαίος λόγος.

⁵⁴² Το Δ.Ε.Ε στην υπόθεση Alassini θεώρησε κρίσιμα στοιχεία για να κριθεί εάν το υποχρεωτικό προστάδιο διαδικασίας A.D.R θίγει το δικαίωμα δικαστικής προστασίας α) τη μη δεσμευτικότητα του αποτελέσματος της διαδικασίας αυτής και την δυνατότητα άσκησης ενδίκου βοηθήματος, β) την ταχύτητα του ενδίκου βοηθήματος, γ) την αναστολή της παραγραφής, δ) την πρόβλεψη προσωρινής δικαστικής προστασίας, ε) την επιβάρυνση με ανύπαρκτα ή ασήμαντα έξοδα. Στην υπόθεση Menini δέχθηκε ότι η υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση - *προτού επιληφθεί της διαφοράς δικαστικό όργανο* - δεν μπορεί να διακυβεύσει την υλοποίηση του σκοπού της Οδηγίας 2013/11/Ε.Ε (αρ.1). Επίσης, έκρινε ότι μια διαδικασία διαμεσολάβησης ως προϋπόθεση του παραδεκτού ενδίκης προσφυγής μπορεί να αποδειχθεί συμβατή προς την αρχή της αποτελεσματικής ενδίκης προστασίας εάν δεν καταλήγει σε δεσμευτική απόφαση για τα μέρη, εάν δεν καθυστερεί ουσιωδώς την άσκηση

σχετικά με το **πραγματικό κόστος** της διαμεσολάβησης. Ειδικότερα, διευκρινίζεται ότι στις υποθέσεις τακτικής διαδικασίας και στις υποθέσεις διατροφής το κόστος της διαμεσολάβησης ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε 170,00 € (πλέον Φ.Π.Α) ήτοι σε 210,80 €, ενώ στις ειδικές διαδικασίες και στις μικροδιαφορές ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε 50,00 € (πλέον Φ.Π.Α) ήτοι σε 62,00 €. Επιπροσθέτως, επικρίνονται δικαιολογημένα οι επιλογές του νομοθέτη να ορίσει πρώτον ότι η αμοιβή του διαμεσολαβητή οφείλεται ακόμη και στις περιπτώσεις αρχήθεν άρνησης του ενός από τα μέρη να ακολουθήσει τη διαδικασία (δηλαδή οφείλεται αμοιβή για μη παρασχεθείσα υπηρεσία) και δεύτερον ότι η αμοιβή του στις υποθέσεις διατροφής ανέρχεται σε 170,00 €, ενώ η αμοιβή του για τη διαμεσολάβηση υποθέσεων ειδικών διαδικασιών ανέρχεται σε 50,00 €.

Συμπληρωματικά, στις δύο (2) ανωτέρω ρυθμίσεις αντιμετωπίζονται με κριτική ματιά:

1. Η **ελάχιστη** τιμή της ωριαίας αμοιβής του διαμεσολαβητή (100,00 € πλέον Φ.Π.Α, ήτοι 124,00 €), χωρίς να ορίζεται το μέγιστο ύψος αυτής.
2. Η μέγιστη πιθανή διάρκεια της απασχόλησης του διαμεσολαβητή (24 ώρες).
3. Η υποχρεωτική συμμετοχή των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών κατά τη διαμεσολάβηση (με εξαίρεση τις καταναλωτικές διαφορές και τις μικροδιαφορές), **ο καθένας** εκ των οποίων θα λαμβάνει αμοιβή για τις υπηρεσίες του 80,00 € ανά ώρα πλέον Φ.Π.Α, ήτοι **99,20 €** (Παράρτημα I Κώδικα περί Δικηγόρων) **και συνολικώς για τις δύο (2) πρώτες ώρες** το ποσό των 160,00 € (πλέον Φ.Π.Α) **ήτοι 198,40 €** (Παράρτημα I Κώδικα Δικηγόρων).
4. Η γνωστοποίηση του αιτήματος του προσφεύγοντος με συστημένη επιστολή ή ηλεκτρονικά (αρ. 185 εδ. α'), δεδομένου ότι το αποδεικτικό αποστολής και παραλαβής της συστημένης επιστολής δεν αποδεικνύει το περιεχόμενο αυτής, καθώς αυτή δεν ελέγχεται, ενώ και η αποστολή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν εξασφαλίζει τη βεβαιότητα της παραλαβής. Η αβεβαιότητα αυτή αναδεικνύει την αναγκαιότητα επιδόσεως της γνωστοποίησης με δικαστικό επιμελητή.

ενδίκου βοηθήματος, εάν αναστέλλει την απόσβεση των οικείων δικαιωμάτων και δεν προκαλεί έξοδα ή προκαλεί ελάχιστα έξοδα.

5. Η ανάγκη διενέργειας δύο (2) επιδόσεων στην περίπτωση δήλωσης μονομερούς αποχώρησης από τη διαδικασία διαμεσολάβησης · μια από το ένα μέρος στο άλλο και μια προς το διαμεσολαβητή.
6. Η πιθανή ανάγκη περιαφής του πρακτικού διαμεσολάβησης με συμβολαιογραφικό τύπο, στις περιπτώσεις που αυτός απαιτείται (*αναπόφευκτη πάντως εάν είναι απαραίτητη*).
7. Η πιθανή ανάγκη απασχόλησης τεχνικών συμβούλων (*αναπόφευκτη πάντως εάν είναι απαραίτητη*).
8. Τα έξοδα μετακίνησης των συμμετεχόντων.
9. Η επιβολή χρηματικής ποινής ύψους 120,00 € έως 300,00 € στον διάδικο που παρότι κλητεύθηκε νομίμως δεν προσήλθε, ακόμη και εάν είναι ο νικητής της δικαστικής διαδικασίας και επιπλέον χρηματική ποινή μέχρι ποσοστού 0,2 % επί του αντικειμένου της διαφοράς, ανάλογα με την έκταση της ήττας αυτού.

Αναμφίβολα από τα ανωτέρω συνάγεται ότι **το κόστος της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί μηδενικό ή ελάχιστο**, όπως ερμηνεύει σχετικά η νομολογία του Δ.Ε.Ε.

Είναι γεγονός ότι η - *θεσπιζόμενη με τις διατάξεις των άρθρων 182, 183 και 194 του Ν. 4512/2018 - έκφραση της υποχρεωτικότητας δεν ανταποκρίνεται* στην παραδοσιακή και διεθνώς κρατούσα τάση της (*εκούσιας*) προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Διεθνώς, η υποχρεωτικότητα στην πιο «*αυστηρή*» της έκφραση εξαντλείται, συνήθως, στην επιχείρηση ενός προσταδίου ενημερώσεως των μερών με μειωμένο κόστος (*όπως η υποχρεωτική προκαταρκτική ενημερωτική συνάντηση του άρθρου 5 παρ.1 bis του ν.δ 28/2010 του ιταλικού δικαίου, την οποία θα γνωρίσουμε στη συνέχεια*) και όχι πλήρους διαμεσολάβησης (*πάντως όχι και σε περιορισμένο αριθμό υποθέσεων, όπως αναφέρει το Υπόμνημα*). Σημειωτέον - *αν και θα αναλυθεί λεπτομερώς στο αφορόν την Ιταλία «ΜΕΡΟΣ»* - ότι σε περίπτωση που (*μετά το πέρας αυτής της συναντήσεως*) τα μέρη αποφασίσουν ότι δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν στη διαμεσολάβηση, δεν βαρύνονται με το κόστος της ενημερωτικής συναντήσεως, αλλά μόνον με τις δαπάνες υποβολής και καταχώρισης της αιτήσεώς τους στη γραμματεία του οργανισμού διαμεσολάβησης (40,00 €).

B. Η Γνωμοδότηση της Διοικητικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου

Η Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου συνεκλήθη για να αποφανθεί εάν η υποχρεωτική διαμεσολάβηση, όπως εισήχθη με τις διατάξεις του Ν. 4512/2018 είναι

συμβατή ή μη με το Σύνταγμα (αρ. 20 Σ) και την ενωσιακή νομοθεσία (αρ. 6, 13 Ε.Σ.Δ.Α, 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε, Οδηγία 2008/52/ΕΚ).

1. Η θέση του Εισηγητή - Αρεοπαγίτη

Ο εισηγητής - αρεοπαγίτης κ. Πιπιλίγκας, αφού προέβη σε μια εισαγωγική αναφορά σχετικά με τη δυναμική του θεσμού της διαμεσολάβησης και για το νομοθετικό της πλαίσιο εξήγησε την επιλογή της υποχρεωτικής συμμετοχής στη διαμεσολάβηση, χρησιμοποιώντας (μεταξύ άλλων παραδειγμάτων) αυτό της Ιταλίας, όπου είχε θεσπισθεί - από το 2010 - ανάλογη διαδικασία υποχρεωτικής συμμετοχής ως προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας (αρ. 5 παρ. 1 ν.δ 28/4-3-2010). Ωστόσο, πρέπει να διευκρινισθεί στο σημείο αυτό εν συντομία (διότι αναλυτικότερη παρουσίαση ακολουθεί στο αφορόν την Ιταλία «ΜΕΡΟΣ») ότι η ρύθμιση που θέσπισε ο έλληνας νομοθέτης (αρ. 182 Ν. 4512/2018), δεν είναι η ισχύουσα ρύθμιση του ιταλικού δικαίου (αρ. 5 παρ. 1 bis ν.δ 28/2010), αλλά η προϋσχύουσα (έως το 2013) (αρ. 5 παρ. 1 ν.δ 28/2010). Όπως θα διαπιστώσουμε στο αφορόν την Ιταλία «ΜΕΡΟΣ», η αυστηρότερη - εισαχθείσα με το αρχικό ν.δ 28/2010 - υποχρεωτικότητα, αντικαταστάθηκε με μια πιο ήπια έκφραση υποχρεωτικότητας συμμετοχής στη διαμεσολάβηση, η οποία εξαντλείται στην επιχείρηση μιας προκαταρκτικής ενημερωτικής συναντήσεως με ελάχιστο κόστος για τα μέρη (40,00 €).

Εν συνεχεία, ο εισηγητής εξετάζει - υπό το φως της νομολογίας του Α.Π, του Ε.Δ.Δ.Α, του Δ.Ε.Ε και της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ - εάν η υποχρεωτικότητα επάγεται στέρηση (η έστω ουσιώδη περιορισμό) του δικαιώματος δικαστικής προστασίας ή της πρόσβασης στον φυσικό δικαστή. Ο εισηγητής παραθέτει, διαδοχικά, **πρώτον** έναν πλούσιο και σημαντικό αριθμό προϋποθέσεων, διατυπώσεων και δαπανημάτων, συναπτομένων με τη δικαστική διαδικασία, τα οποία κρίθηκαν από τον Α.Π ότι δεν υπερβαίνουν το μέτρο και συνεπώς δεν καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την πρόσβαση στα δικαστήρια, **δεύτερον** τη διάταξη του 214 Α Κ.Πολ.Δ και **τρίτον** κάποιες διαδικασίες υποχρεωτικής ή αναγκαστικής διαιτησίας. Με τις ανωτέρω αναφορές ο εισηγητής «ερωτά» ουσιαστικά το εξής. Αφού η νομολογία του Αρείου Πάγου έκρινε ότι τα ανωτέρω δεν παραβιάζουν - με τις αυστηρές συνέπειες που επάγονται - το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, πώς είναι δυνατόν να το παραβιάζει η διαμεσολάβηση, από την οποία τα μέρη αποχωρούν οποτεδήποτε το θελήσουν ; Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο εισηγητής δεν θεωρεί σημαντικό το (ελάχιστο ή πιθανό)

συνολικό κόστος της διαμεσολάβησης, το οποίο σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης αυτής, **θα προστεθεί** στο κόστος επίσπευσης δικαστικής διαδικασίας.

Ο εισηγητής ακολουθεί το ίδιο σκεπτικό και κατά τη διερεύνηση σχετικής νομολογίας του Ε.Δ.Δ.Α (*Momcilovic κατά Κροατίας*), εξετάζοντας το ζήτημα της υποχρεωτικότητας και υπό το φως της νομολογίας του Δ.Ε.Ε (*Alassini 2010, Menini 2017*). Ειδικότερα, επικεντρώνεται στα ορθά κριτήρια συμβατότητας μιας υποχρεωτικής προδικασίας A.D.R - με κύρωση το *απαράδεκτο* - με το ενωσιακό δίκαιο. Η αναφορά του στην άποψη του Εισαγγελέα του Δ.Ε.Ε, ότι η προαιρετική εξώδικη διαδικασία δεν αποτελεί αποτελεσματικό μέσο, δεν επισημαίνει ότι - *παρά τον εκούσιο χαρακτήρα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση - σε όλες σχεδόν τις έννομες τάξεις οι «ηγίοχοι» της διαμεσολάβησης αναγνωρίζουν και αποδέχονται πιο ήπιες εκφάνσεις υποχρεωτικότητας από την ελληνική. Το εύλογο λοιπόν ερώτημα που ανακύπτει είναι το εξής : Γιατί να υιοθετήσουμε μια τόσο αυστηρή έκφανση υποχρεωτικότητας ;*⁵⁴³ Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην αντικειμενική τοποθέτηση του αρεοπαγίτη (και εισηγητή του Ν. 4512/2018), κ. Χ. Μαχαίρα (κατά τις εργασίες της Διοικητικής Ολομέλειας) ότι «*όλοι οι διαμεσολαβητές στην Ευρώπη, την πρώτη συνεδρία την προσφέρουν δωρεάν*». **Μήπως λοιπόν θα μπορούσε και ο έλληνας νομοθέτης να πράξει - έστω και τώρα - κάτι ανάλογο ;**

Όσον αφορά τη συμβατότητα της υποχρεωτικότητας προσφυγής με την ενωσιακή νομοθεσία (2008/52/Ε.Κ), ο εισηγητής επισημαίνει ότι πληρούνται τα κριτήρια της ισοδυναμίας⁵⁴⁴ και της αποτελεσματικότητας⁵⁴⁵. Έτσι καταλήγει σε ένα πρώτο συμπέρασμα ότι οι ρυθμίσεις του Ν. 4512/2018 είναι συμβατές προς τις συνταγματικές και υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 Σ, 6 παρ.

⁵⁴³ Διότι αυτό έπραξε αφού, όπως γνωρίζουμε, υποχρεωτική συμφωνία δεν χωρεί στη διαμεσολάβηση. Μήπως λοιπόν θα μπορούσε ο έλληνας νομοθέτης να επιλέξει μια πιο ήπια έκφανση, δεδομένης μάλιστα και της μικρής εφαρμογής του θεσμού και της απειρίας των διαμεσολαβητών ;

⁵⁴⁴ Δεν θεωρεί δηλαδή ιδιαίτερα υψηλό το κόστος της διαμεσολάβησης λογιζόμενο είτε αυτοτελώς είτε ως προστιθέμενο στη δικαστική διαδικασία, που θα ακολουθήσει σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης.

⁵⁴⁵ α. έλλειψη δεσμευτικότητας, β. χρονικής διάρκειας, γ. αναστολή παραγραφής, αποσβεστικών προθεσμιών, δ. ανυπαρξία, ελάχιστα έξοδα και άλλα κριτήρια: η ηλεκτρονική οδός δεν είναι η μοναδική, αποχώρηση από τη διαμεσολάβηση χωρίς αιτιολογία (σε αντίθεση με την Ιταλία), όχι αποκλεισμός ασφαλιστικών μέτρων.

1 Ε.Σ.Δ.Α και 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε και της ενωσιακής νομοθεσίας (2008/52/Ε.Κ) και ότι πληρούν τα κριτήρια του Δ.Ε.Ε, όπως αυτά αναδεικνύονται στις αποφάσεις του στις υποθέσεις Alassini (2010) και Menini (2017).

Στο πλαίσιο του συμπεράσματός του ο εισηγητής απαντά σε δύο (2) ενότητες σε ορισμένους προβληματισμούς, όπως αυτοί εκφράστηκαν στο χρόνο αμέσως μετά την έκδοση των διατάξεων 178 - 206 του Ν. 4512/2018.

Στην πρώτη ενότητα και - σχολιάζοντας τις επιφυλάξεις για την ανάγκη προστασίας του ασθενέστερου μέρους κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης σε διαφορές ιδίως με ασφαλιστικές ή χρηματιστηριακές εταιρίες - επισήμανε ότι η υποχρεωτικότητα δεν θέτει σε κίνδυνο το ασθενέστερο μέρος, καθόσον οι επιφυλάξεις αυτές παραβλέπουν σημαντικά στοιχεία και ασφαλιστικές δικλείδες του νόμου, όπως την αμεροληψία, την ουδετερότητα και την ανεξαρτησία του διαμεσολαβητή, την πρόβλεψη πειθαρχικής διαδικασίας σε βάρος αυτού, την υποχρεωτική επικουρία του μέρους από δικηγόρο της επιλογής του και τον ορισμό του προσώπου του διαμεσολαβητή από την Κ.Ε.Δ. Προσέθεσε δε ότι η ανισότητα μπορεί να υφίσταται και κατά τη διαδικασία προσφυγής στα δικαστήρια, όπου το ασθενέστερο μέρος έχει να αντιμετωπίσει το πλήρως οργανωμένο νομικό επιτελείο της άλλης πλευράς και όπου η ευνοϊκή για αυτό έκβαση εξαρτάται, εν πολλοίς, από την ορθή δικονομικά προβολή των ισχυρισμών του ενώπιον του Δικαστηρίου και την προσκομιδή σε αυτό των αποδεικτικών του στοιχείων, ενώ το δικαστήριο έχει περιορισμένες δυνατότητες παρέμβασης προς ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας λόγω των περιορισμών του συζητητικού συστήματος (αρ. 106 ΚΠολΔ). Εύστοχα ο εισηγητής ανέδειξε τις ανωτέρω ασφαλιστικές δικλείδες της διαμεσολάβησης. Ωστόσο, η αναμφισβήτητη χρησιμότητα αυτών δεν σημαίνει ότι η υποχρεωτικότητα (όπως θεσπίστηκε με το Ν. 4512/2018) δεν εξαναγκάζει, εμμέσως, το ασθενέστερο μέρος να συμβιβασθεί. Το γεγονός δηλαδή ότι οι ανωτέρω δικλείδες αποτελούν εγγύηση ασφάλειας και ορθότητας της διαμεσολάβησης δεν σημαίνει ότι το ασθενέστερο μέρος δεν εξαναγκάζεται - με την υποχρεωτικότητα - να συμβιβασθεί (έστω στο πλαίσιο μιας ορθώς διαξαγόμενης διαδικασίας). Όσον αφορά τις, επίσης, πολύ ορθές παρατηρήσεις του για τους περιορισμούς του συζητητικού συστήματος και τις δυνατότητες των νομικών υπηρεσιών μεγάλων εταιριών, μήπως αυτές αποτελούν περισσότερο μια πολύ χρήσιμη πληροφορία για τα μέρη⁵⁴⁶, ώστε να επιλέξουν

⁵⁴⁶ Εάν τους βοηθήσουν βέβαια στην ουσιαστική κατανόησή της οι δικηγόροι τους.

προσεκτικά το δικηγόρο που θα αναλάβει την υπόθεσή τους και λιγότερο ένα επιχείρημα υπέρ της διαμεσολάβησης (*ιδίως της υποχρεωτικής*) ;

Στην δεύτερη ενότητα ο εισηγητής - απαντώντας σε επιφυλάξεις της Επιστημονικής Επιτροπής της Βουλής και σε απόψεις του καθηγητή κ. Γιανόπουλου και της καθηγήτριας κας Ποδηματά ⁵⁴⁷ - επισήμανε ότι η θεσπιζόμενη ωριαία ελάχιστη αμοιβή του διαμεσολαβητή σε περίπτωση έλλειψης συμφωνίας, οι επιβαλλόμενες, δυνητικώς, από το Δικαστήριο κυρώσεις σε βάρος του διαδίκου, που δεν προσήλθε στη διαμεσολάβηση, η υποχρέωση παράστασης μετά πληρεξουσίου δικηγόρου, η υποχρέωση του διαδίκου να εμφανισθεί αυτοπροσώπως με το δικηγόρο του στο διαμεσολαβητή, δεν συνιστούν υπέρμετρες και επαχθείς επεμβάσεις που επηρεάζουν τον πυρήνα του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη, καθιστώντας αδύνατη ή άκρως δυσχερή τη σχετική πρόσβαση. Επιπλέον, τόνισε ότι η υπαγωγή ορισμένων κατηγοριών οικογενειακών διαφορών είναι συμβατή με τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/52/EK και τέλος, αμφισβήτησε το απρόσφορο της θέσπισης διαδικασίας υποχρεωτικής διαμεσολάβησης σε κατηγορίες υποθέσεων, στις οποίες εκτέλεση μπορεί να γίνει, εμμέσως, κατά τις διατάξεις των άρθρων 947, 950 Κ.Πολ.Δ, υποστηρίζοντας ότι δεν εμποδίζεται η προσφυγή στη δικαστική διαδικασία. Πράγματι, αμέσως, η προσφυγή δεν εμποδίζεται. Εμμέσως όμως, δεν εξαναγκάζεται να συμφωνήσει με την καταβολή της απαιτούμενης για την επιχείρηση διαμεσολάβησης συνολικής δαπάνης ;

Ο εισηγητής λοιπόν επισήμανε ότι ο Ν. 4512/2018 για την υποχρεωτική διαμεσολάβηση σε ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων αστικής φύσεως, παρά τις κάποιες ασάφειες, νομοτεχνικές ελλείψεις και πιθανόν κάποια ερμηνευτικά προβλήματα δεν αντιβαίνει προς τις συνταγματικές και υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 Σ, 6 παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α και 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε και της ενωσιακής νομοθεσίας (*ιδίως Οδηγία 2008/52/Ε.Κ*).

Ο εισηγητής με την καθολική στήριξή του στην υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση προσπαθεί να αναδείξει τα (*αναμφίβολα*) θετικά στοιχεία του θεσμού, τονίζοντας ότι η υποχρεωτικότητα προσφυγής σε αυτήν είναι θεμιτός περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Δεν φαίνεται όμως να συμφωνεί με την άποψη ότι το συνολικό οριζόμενο κόστος συμμετοχής στην υποχρεωτική

⁵⁴⁷ Οι επιφυλάξεις του καθηγητή κ. Γιαννόπουλου και της καθηγήτριας κας Ποδηματά εκδηλώθηκαν κατά τις εργασίες του Συνεδρίου που έλαβε χώρα στις Σέρρες την 17/3/2018.

διαμεσολάβηση - *ακόμη και το ελάχιστο* - εξαναγκάζει, εμμέσως, τα μέρη να συμφωνήσουν. Το ενδεχόμενο του εξαναγκασμού σε συμφωνία σε διαμεσολάβηση - *έστω και εμμέσως* - δεν είναι αποδεκτό σε καμία έννομη τάξη. Επομένως, οι συνθήκες που το καθιστούν πιθανό, πρέπει να μεταβληθούν.

2. Η Γνωμοδότηση της Διοικητικής Ολομέλειας

Η Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου - *με ψήφους 21 υπέρ και 18 κατά* - εξέδωσε (*μη δεσμευτικού χαρακτήρα*) Γνωμοδότηση, με την οποία χαρακτηρίζει τη διάταξη που υποχρεώνει τους πολίτες να προσφύγουν πριν από τη δικαιοσύνη στην ιδιωτική διαμεσολάβηση για την επίλυση των ιδιωτικών διαφορών τους ως **αντισυνταγματική**. **Αντισυνταγματικό** κρίνεται και το ύψος της αμοιβής του διαμεσολαβητή, το οποίο ξεκινά από τα 170,00 €.

Ειδικότερα, κρίθηκε ότι η υποχρεωτικότητα της διαμεσολάβησης, όπως θεσπίζεται με τον Ν. 4512/2018, **δεν είναι συμβατή** με το άρθρο 20 Σ και τα άρθρα 6 και 13 της Ε.Σ.Δ.Α συνδυαζόμενα με το άρθρο 47 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε, διότι από το σύνολο των δικονομικών και οικονομικών συνεπειών **θίγεται ο πυρήνας και η ουσία του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο**, αφού **προκαλούνται σοβαρά επιπλέον δαπανήματα**⁵⁴⁸ και **έμμεσα ο διάδικος οδηγείται στην υποχρεωτική αποδοχή της λύσης του διαμεσολαβητή**, ιδίως δε ο οικονομικά ασθενέστερος, με αποτέλεσμα να στερηθεί χωρίς τη θέλησή του το φυσικό δικαστή, που του εγγυάται το Σύνταγμα και η Ε.Σ.Δ.Α. Στο επίπεδο της Ε.Σ.Δ.Α οι ίδιοι όροι διαμεσολάβησης αποτελούν ενόψει του επιδιωκόμενου σκοπού, υπέρμετρη κι επαχθή επέμβαση, που τελικά προσβάλλει την ίδια την ουσία του δικαιώματος πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Επιπλέον, η με τους όρους αυτούς διαμορφωμένη υποχρεωτικότητα της διαμεσολάβησης είναι αντίθετη και με την εγγύηση της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Στον βαθμό που ο

⁵⁴⁸ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «*Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018*», 2018, σ. 32. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Γιαννόπουλος, αποτελεί κοινό τόπο στο δικονομικό δίκαιο ότι ενώ καταλείπεται στη διακριτική ευχέρεια του κοινού νομοθέτη να καθιερώνει φόρους, τέλη, έξοδα ως όρους του παραδεκτού της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, **τα έξοδα δεν πρέπει να είναι τόσο υψηλά ώστε τελικά να θίγουν τον πυρήνα του δικαιώματος**. Μάλιστα επισημαίνει ότι το ποσό των 50,00 € κρίνεται συμβατό, ενώ το ποσό των 170,00 € δεν κρίνεται συμβατό. Ορθή η παρατήρηση του καθηγητή ότι ο νομοθέτης του Ν.4512/2018 δεν συνδέει το ελάχιστο κόστος με την παροχή πραγματικής ενασχόλησης του διαμεσολαβητή για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

Ν. 4512/2018 επιβάλλει για την υποχρεωτική συμμετοχής στη διαμεσολάβηση τα μέρη α) να επικουρούνται υποχρεωτικά με δικηγόρο και β) να υποβάλλονται σε δαπανήματα αμοιβής του διαμεσολαβητή κ.λ.π, **τα οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας ως ασήμαντα και αμελητέα**, οι διατάξεις των άρθρων 181 παρ. 1 περ. δ', 182, 183 παρ. 1, 194 του νόμου είναι **ασύμβατες και με την ενωσιακή έννομη τάξη**, στο πλαίσιο της οποίας, για την συμβατότητα εθνικής νομοθεσίας για υποχρεωτική διαμεσολάβηση όροι *sine qua non* είναι, πλην άλλων, ότι η διαδικασία α) είναι αδάπανη (*με ανοχή στα ελάχιστα έξοδα*) και β) δεν επιβάλλεται υποχρεωτική παράσταση των μερών με δικηγόρο⁵⁴⁹.

Επί του ζητήματος, ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου τάχθηκε με τις απόψεις της Επιστημονικής Επιτροπής της Βουλής για την υποχρεωτική διαμεσολάβηση, ενώ η πλειοψηφία μεταξύ άλλων επισήμανε :

- ότι η δικαστική προστασία κατοχυρώνεται απευθείας από το Σύνταγμα και η εφαρμογή της δεν εξαρτάται από την έκδοση νόμου,
- ότι δεν μπορεί να απαγορευθεί σε κάναεναν και για καμία υπόθεση η πρόσβαση στη Δικαιοσύνη με εξαίρεση την εκούσια και από κοινού ανάθεση της επίλυσης μιας διαφοράς από τους διαδίκους σε ιδιώτη (*διδαιτητή, ή διαμεσολαβητή*),
- ότι οι προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος δικαστικής προστασίας δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα όρια εκείνα πέραν των οποίων συνεπάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευομένου ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης δικαστικής προστασίας,

⁵⁴⁹ Στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης ο διάδικος είναι υποχρεωμένος να συνάψει σύμβαση με ιδιώτη διαμεσολαβητή με αντικείμενο αφενός την αμοιβή του και αφετέρου την ανάληψη παροχής των σχετικών υπηρεσιών. **Η κατάρτιση λοιπόν της σύμβασης είναι α ν α γ κ α σ τ ι κ ή και όχι προϊόν ελεύθερης βούλησης των μερών.** Επομένως, η υποχρεωτική διαμεσολάβηση κατά το σημείο αυτό αποτελεί περιορισμό όχι μόνον του άρθρου 20 παρ. 1 Σ αλλά και της ελευθερίας του άρθρου 5 πα'ρ. 1 Σ. Ειδικότερα, η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (*361 Α.Κ*) ως εκδήλωση του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας εμπεριέχει τις ακόλουθες εκφάνσεις: α) Ελευθερία σύναψης ή μη ορισμένης σύμβασης, β) Ελευθερία επιλογής αντισυμβαλλομένου, γ) Ελευθερία καθορισμού περιεχομένου της. Προσέτι, **α ν α γ κ α σ τ ι κ ή είναι η κατάρτιση της σύμβασης εντολής**, η οποία πάντως γίνεται παγίως δεκτό ότι είναι συμβατή προς τις επιταγές των άρθρων 6 παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α και 20 παρ. 1 Σ.

- ότι στην συντριπτική πλειονότητα των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως η διαμεσολάβηση παραμένει προαιρετική,
- ότι για να είναι ανεκτή και συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο μια εθνική νομοθεσία που επιβάλλει την υποχρεωτική διαμεσολάβηση πριν από την προσφυγή στο Δικαστήριο, πλην άλλων προϋποθέσεων πρέπει να είναι **ανέξοδη** (να μην προκαλεί έξοδα στο διάδικο ή έστω να προκαλεί **ελάχιστα έξοδα**), ειδάλλως, προσβάλλει τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας καθώς και της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας,
- ότι δεν μπορεί να παραγνωριστεί ότι ένα σοβαρό έξοδο δημιουργείται από μόνη την υποχρεωτική παράσταση στο διαμεσολαβητή με πληρεξούσιο δικηγόρο, καθώς και ότι το σοβαρό αυτό έξοδο επαυξάνεται και μεγιστοποιείται έτι περαιτέρω από την αμοιβή του διαμεσολαβητή,
- ότι **οι δαπάνες αυτές δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν σε καμία περίπτωση αμελητέες,**
- ότι οι περιορισμοί του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστήριο συμβιβάζονται με το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α μόνον εάν τείνουν προς έναν ορισμένο θεμιτό σκοπό και εάν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού ⁵⁵⁰,
- ότι η υποχρεωτική διαμεσολάβηση είναι μια δαπανηρή διαδικασία, που, έμμεσα, αναγκάζει τον ασθενέστερο διάδικο να συγκατατεθεί και να αποδεχθεί τη λύση - πρόταση του διαμεσολαβητή, παραιτούμενος από το δικαίωμα προσφυγής στο φυσικό δικαστή,
- ότι ο ασθενέστερος οικονομικά διάδικος παύει πλέον να κινείται στα πλαίσια της ελεύθερης βούλησης για την αποδοχή ή την απόρριψη της απόφασής του διαμεσολαβητή, όπως το Σύνταγμα και η Ε.Σ.Δ.Α επιτάσσουν, αλλά έμμεσα υποχρεώνεται, ιδίως εκείνος που εκτιμά ότι δεν θα μπορεί να ανταποκριθεί σε όλα αυτά τα δαπανήματα, να παραμείνει έκων - άκων στην πρόταση - λύση του διαμεσολαβητή,

⁵⁵⁰ Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας οι περιορισμοί πρέπει να είναι **πρόσφοροι** και **αναγκαίοι για την επίτευξη** του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου ή γενικού συμφέροντος **και να μην είναι καταφανώς δυσανάλογοι σε σχέση με αυτόν.**

- ότι το **σημαντικότερο κριτήριο είναι τα έξι ο δ α** ⁵⁵¹.

Η ισχυρή μειοψηφία της Ολομέλειας μπορεί να ερμηνευθεί ως αποδοχή της εισηγήσεως του εισηγητή, η οποία - *τουλάχιστον κατά την άποψη του γράφοντος* - δεν αναγνωρίζει:

- **πρώτον ότι η υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση σε συνδυασμό με το υπέρμετρο κόστος που συνεπάγεται η επιχείρησή της, εξαναγκάζει, εμμέσως, τα μέρη να συμφωνήσουν και**
- **δεύτερον ότι το κόστος επιχείρησης της διαμεσολάβησης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί υπέρμετρο, παρά μόνον στην περίπτωση που τα μέρη επιλύσουν τη διαφορά τους (μετά την επιχείρηση της διαμεσολάβησης).**

3. Αντιδράσεις επί της Γνωμοδότησης

Την ικανοποίησή της για την κήρυξη της αντισυνταγματικότητας εξέφρασε με ανακοίνωσή της και η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων (Ε.Δ.Ε), η οποία είχε εξ αρχής τονίσει τον κίνδυνο φαλκίδευσης βασικών συνταγματικών δικαιωμάτων των πολιτών, όπως το δικαίωμα ελεύθερης και ανεμπόδιστης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, τονίζοντας παράλληλα, την ανάγκη προώθησης της δικαστικής μεσολάβησης (αρ. 214 Β Κ.ΠολΔ), ενός θεσμού, που όπως τονίζει στην ανακοίνωσή της παρέχει τις εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών, ενώ δεν έχει κόστος για τα μέρη.

Η Ε.Δ.Ε υποστηρίζει τη δικαστική μεσολάβηση, δηλαδή την επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστικό λειτουργό, **παραγνωρίζοντας** όμως:

1. ότι πρόκειται για έναν θεσμό που ωθεί το δικαστή να απεκδυθεί του παραδοσιακού του ρόλου, **παρότι ο ρόλος αυτός προβλέπει - δικαιοδοτικής**

⁵⁵¹ **Λοβέρδος Δ**, «Γνωμ.ΑΠ Ολ (Διοικ) 34/2018, Παρατηρήσεις», Διαιτησία και Διαμεσολάβηση και λοιπές Εναλλακτικές Μορφές Επίλυσης Διαφορών (ΔιΔ) 1/2018, σ. 131,132. Έχει υποστηριχθεί μεταξύ άλλων και από τον Αντιπρόεδρο του Α.Π.ε.τ.κ. Λοβέρδο, ότι η υποχρεωτική διαμεσολάβηση του Ν. 4512/2018, στοχεύει αποκλειστικά και μόνον να κινήσουν τα μέρη τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, να την γνωρίσουν, να γνωριστούν μεταξύ τους, να επικοινωνήσουν προσωπικά και να δουν το συμφέρον τους. Εάν μέρη δεν τα «βρουν» μέσα στον λίγο χρόνο, έχουν τη δυνατότητα να προσφύγουν στη δικαιοσύνη. Αναμφίβολα οι διαπιστώσεις αυτές είναι **ο ρ θ έ ζ**. Δεν φαίνεται όμως να θεωρούν σημαντικό το κόστος της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, το οποίο θα προστεθεί στο κόστος της δικαστικής διαδικασίας εάν τα μέρη δεν «τα βρουν». Και βέβαια, τίποτε δεν εμποδίζει τα μέρη να συμφωνήσουν. **Το τίμημα, όμως, εάν δεν συμφωνήσουν είναι υψηλό.**

φύσεως - διαδικασίες συμβιβαστικής επιλύσεως της διαφοράς (ενδ. αρ. 293 Κ.Πολ.Δ, 214 Α.Κ.Πολ.Δ κ.α).

2. Ότι ανάλογοι θεσμοί εμφανίζονται με **διαφορετικά χαρακτηριστικά** και σε εξαιρετικά **περιορισμένη έκταση** σε άλλες χώρες, όπως στην Αγγλία ενώπιον των Tribunals (για υποθέσεις μετανάστευσης, φόρων και κοινωνικής ασφάλισης), των Technological and Construction Court (T.C.C) (διαδικασία C.S.P), των Patents Courts, των Employment Tribunals (Employment Tribunal Service) και άλλων.
3. Ότι η εμπιστευτικότητα και η διεξαγωγή κατ' ιδίαν συναντήσεων δημιουργούν ζητήματα **ηθικής τάξεως**.

Τα ζητήματα αυτά θα μας απασχολήσουν περισσότερο σε επόμενα μέρη της παρούσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΚΑΙ Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1. Εισαγωγή

Το παραδοσιακό εργαλείο ειρηνικής επιλύσεως των διαφορών ιδιωτικού δικαίου ήταν και εξακολουθεί να είναι ο συμβιβασμός (*εξώδικος και δικαστικός*), που συνάπτεται είτε επ' ευκαιρία της δίκης είτε ανεξάρτητα από αυτήν ⁵⁵², με πρωτοβουλία είτε των διαδίκων είτε του δικαστηρίου.

Παρότι ο θεσμός του συμβιβασμού έχει μακρά παράδοση στο ελληνικό δίκαιο, η προσφυγή σε αυτόν αντιμετωπίζεται, διαχρονικά, με επιφυλακτικότητα, αφού κατά την κρατούσα άποψη ⁵⁵³ η δικαστική απόφαση είναι «ο φυσικός και σύμφωνος με το σκοπό της δίκης» τρόπος επιλύσεως μιας διαφοράς, ενώ ο συμβιβασμός προϋποθέτει αμοιβαίες υποχωρήσεις, τις οποίες η ψυχική διάθεση του ενός μέρους προς το άλλο

⁵⁵² Η ειρηνική επίλυση των διαφορών - στο πλαίσιο μιας πολιτικής δίκης - μπορεί να εκφρασθεί και με άλλες μορφές, ιδιαίτερα με διαθετικές πράξεις, όπως π.χ. με την ανάκληση, ή την αναγνώριση της αγωγής, που πολλές φορές υποκρύπτουν μια εξώδικη συμφωνία των διαδίκων.

⁵⁵³ Ο καθηγητής κ. Κ. Μπέης, στην εισήγησή του τον Νοέμβριο του 2003 στην Εταιρεία Διοικητικού Δικαίου με τίτλο «*Η επιείκεια στην ηθική φιλοσοφία και στη φιλοσοφία του δικαίου*», επισημαίνει τον κίνδυνο της «*ολισθηρότητας*» του δρόμου, **όταν ο διαιτητής έχει τη διακριτική ευχέρεια να κρίνει απλά και μόνον κατά τη κοινή περί δικαίου συνείδηση.**

- όταν αναφέρονται νομικά (και όχι μόνον) ενδιαφέρουσες διαφορές μεταξύ τους - δεν επιτρέπει, συνήθως, να γίνουν.

2. Τα άρθρα 209, 210, 212, 213, 214 Κ.Πολ.Δ

Στην προηγηθείσα ιστορική αναδρομή, έγινε απλή επισήμανση στις σχετικές με το συμβιβασμό διατάξεις του Κ.Πολ.Δ. Για λόγους συστηματικής ενότητας, κρίνεται χρήσιμο να παρατεθούν και οι διατάξεις αυτές, ώστε να σχηματίσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα των δικονομικών δυνατοτήτων συμβιβασμού⁵⁵⁴. Ο συμβιβασμός ρυθμίζεται στο πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου βιβλίου του Κ.Πολ.Δ.

Σύμφωνα λοιπόν με το **άρθρο 209 Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «*Αίτηση στον Ειρηνοδίκη*»:

«1. Οποιος έχει την πρόθεση να ασκήσει αγωγή μπορεί πριν από την κατάθεσή της να ζητήσει την συμβιβαστική επέμβαση του αρμόδιου για την εκδίκαση της αγωγής ειρηνοδίκη. Για τον σκοπό αυτό υποβάλλεται αίτηση προς τον ειρηνοδίκη, στην οποία πρέπει να αναφέρεται συνοπτικά το αντικείμενο της διαφοράς ή εμφανίζονται αυθόρμητα οι ενδιαφερόμενοι ενώπιόν του. 2. Ο ειρηνοδίκης, όταν υποβληθεί αίτηση συμβιβασμού, καλεί ενώπιόν του το συντομότερο σε ορισμένη ημέρα και ώρα όλους τους ενδιαφερόμενους. Η πρόσκλησή του ειρηνοδίκη πρέπει να αναφέρει με συντομία την διαφορά. Αν προσέλθουν αυθόρμητα όλοι οι ενδιαφερόμενοι, ο ειρηνοδίκης μπορεί αμέσως να προχωρήσει σε συμβιβαστική επέμβαση. Η συμβιβαστική επέμβασή του δεν είναι αναγκαίο να γίνεται δημόσια, όμως για την επέμβαση αυτή τηρούνται πρακτικά. 3. Εάν αυτός που υπέβαλε την αίτηση, δεν εμφανισθεί η αίτηση θεωρείται ότι δεν υποβλήθηκε ποτέ και καταδικάζεται αυτός στα δικαστικά έξοδα. Εάν δεν εμφανισθεί κάποιος από αυτούς που κλήθηκαν, αναφέρεται αυτό στα πρακτικά και η συμβιβαστική επέμβαση του ειρηνοδίκη θεωρείται ότι απέτυχε».

Σύμφωνα με το **άρθρο 210 Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «*Διαδικασία*»:

«1. Ο ειρηνοδίκης κατά τη συμβιβαστική επέμβαση εξετάζει μαζί με τους ενδιαφερομένους ολόκληρη την διαφορά, χωρίς να δεσμεύεται από το ισχύον δικονομικό και ουσιαστικό δίκαιο, εκτιμά ελεύθερα τα διάφορα πραγματικά περιστατικά και προσπαθεί να βρει τρόπο συμβιβασμού. Ιδίως, έχει το δικαίωμα να διατάξει αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη, την προσαγωγή οποιουδήποτε εγγράφου, την

⁵⁵⁴ Ο συμβιβασμός ρυθμίζεται στο πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου βιβλίου του Κ.Πολ.Δ.

προσωπική εμφάνιση των διαδίκων και μπορεί να εξετάζει μάρτυρες, έστω και χωρίς όρκο, και γενικά να ενεργεί οποιαδήποτε πράξη για να διευκρινισθεί η διαφορά. 2. Ο συμβιβασμός μπορεί να αφορά ολόκληρη την διαφορά ή μόνο μέρος της».

Το άρθρο 210 Κ.Πολ.Δ και ειδικότερα το μέρος του («προφητικού»⁵⁵⁵) εδαφίου α', το οποίο ορίζει ότι ο ειρηνοδίκης εξετάζει μαζί με τους ενδιαφερόμενους ολόκληρη τη διαφορά, «χωρίς να δεσμεύεται από το ισχύον ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο», μας υπενθυμίζει τη δυνατότητα του διαμεσολαβητή να επιχειρεί διαμεσολάβηση, **χωρίς να δεσμεύεται από το ουσιαστικό και το δικονομικό δίκαιο** και επιβεβαιώνει την αρτιότητα του Κ.Πολ.Δ και την ευρύτητα αντίληψης του δικονομικού νομοθέτη, τις οποίες έχουν επισημάνει (μεταξύ άλλων) με ειδικές αναφορές ο ακαδημαϊκός κ. Γ. Μητσόπουλος και ο καθηγητής κ. Σ. Κουσουλής.

Σύμφωνα με το **άρθρο 212 Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «**Τήρηση πρακτικών**»:

«1. Για τις ενέργειες του ειρηνοδίκη προς συμβιβασμό γίνεται σύντομη αναφορά στα πρακτικά. 2. Αν η συμβιβαστική επέμβαση αποτύχει, γίνεται σχετικά αναφορά στα πρακτικά και σημειώνεται από τον ειρηνοδίκη ο λόγος της αποτυχίας. 3. Αν επιτευχθεί συμβιβασμός αναγράφονται λεπτομερώς στο πρακτικό όλοι οι όροι του. 4. Ο συμβιβασμός που έγινε σύμφωνα με τα άρθρα 208 επ. έχει όλα τα αποτελέσματα του δικαστικού συμβιβασμού».

Σύμφωνα με το **άρθρο 213 Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «**Λόγοι αποκλεισμού**»:

«Η αίτηση συμβιβαστικής επέμβασης θεωρείται ότι δεν υποβλήθηκε ποτέ, αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου για να είναι έγκυρος ο συμβιβασμός. Στην περίπτωση αυτή γίνεται σχετική σημείωση στα πρακτικά».

Σύμφωνα με το **άρθρο 214 Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «**Συνέπειες αίτησης συμβιβασμού**»:

«Η υποβολή αίτησης για συμβιβαστική επέμβαση του ειρηνοδίκη έχει όλες τις συνέπειες της άσκησης αγωγής, εφόσον αυτή ασκηθεί μέσα σε τρεις μήνες από την αποτυχία της συμβιβαστικής επέμβασης».

⁵⁵⁵ Η διάταξη του άρθρου 210 Κ.Πολ.Δ χαρακτηρίζεται ως «προφητική» διότι αναφέρεται σε εξέταση της διαφοράς, **χωρίς δέσμευση από το ισχύον δικονομικό και ουσιαστικό δίκαιο**, όπως συμβαίνει με τη διαμεσολάβηση.

3. Το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ - «Εξώδικη επίλυση διαφοράς»

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ με τίτλο «Εξώδικη Επίλυση διαφοράς»⁵⁵⁶

«1. Οι διάδικοι **μπορούν** να συμβιβάζονται μετά την επέλευση της εκκρεμοδικίας μέχρι την έκδοση τελεσίδικης απόφασης και χωρίς να υφίσταται στάση της δίκης, όταν αντικείμενό της είναι ιδιωτικού δικαίου διαφορά, για την οποία επιτρέπεται κατά το ουσιαστικό δίκαιο να συνομολογηθεί συμβιβασμός. 2. Για τον συμβιβασμό συντάσσεται ατελώς πρακτικό, που περιλαμβάνει το περιεχόμενο της συμφωνίας τους και ιδίως το είδος του αναγνωριζόμενου δικαιώματος, το ποσό της οφειλόμενης παροχής και τους τυχόν όρους, υπό τους οποίους θα εκπληρωθεί, καθώς και η πρόβλεψη για τα δικαστικά έξοδα. Το πρακτικό συντάσσεται σε τόσα αντίτυπα όσα και οι διάδικοι ή ομάδες διαδίκων που αντιδικούν, χρονολογείται και υπογράφεται από αυτούς ή από τους δικηγόρους τους αν έχουν ειδική πληρεξουσιότητα κατά το άρθρο 98 περίπτωση β'. 3. Κάθε διάδικος μπορεί, προσκομίζοντας το πρακτικό σε πρωτότυπο, να ζητήσει την επικύρωσή του από τον δικαστή ή τον πρόεδρο του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η αγωγή ή το ένδικο μέσο. Το πρακτικό επικυρώνεται, αφού διαπιστωθεί ότι: α) η διαφορά είναι δεκτική συμβιβαστικής επίλυσης, β) το πρακτικό έχει υπογραφεί σύμφωνα με όσα προαναφέρονται και γ) από αυτό προκύπτει σαφώς το είδος του αναγνωριζόμενου δικαιώματος και το ποσό της οφειλόμενης παροχής, καθώς και οι τυχόν όροι εκπλήρωσής της. Αν η διαφορά περιλαμβάνει και καταψήφιση, το πρακτικό αποτελεί από την επικύρωσή του τίτλο εκτελεστό και περιάπτεται με τον εκτελεστήριο τύπο από το αρμόδιο για την επικύρωσή του δικαστήριο. Αν η διαφορά έχει χαρακτήρα απλώς αναγνωριστικό, το πρακτικό αποδεικνύει το δικαίωμα. Με την επικύρωση του πρακτικού επέρχεται κατάργηση της δίκης».

Το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ⁵⁵⁷ αποτέλεσε τον φορέα των πιο ε λ π ι δ ο φ ό ρ ω ν προσδοκιών του δικονομικού νομοθέτη⁵⁵⁸ για την ενσάρκωση υψηλότερων ιδανικών

⁵⁵⁶ Όπως οι λέξεις «εξώδικη επίλυση διαφοράς» αντικατέστησαν τις λέξεις «συμβιβαστική επίλυση διαφοράς» σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 του Ν. 2915/2001.

⁵⁵⁷ Σε ισχύ από τις 20 Σεπτεμβρίου του 2000 με το Ν. 2479/1997. Παρά τη σχετική αυστηρότητα της διαδικασίας και την πρόβλεψη αυτής στο νόμο, εδώ θα πρέπει να ενταχθεί η προσπάθεια επίλυσεως της διαφοράς κατά το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ, στο μέτρο που δεν ζητήθηκε στην πράξη η συμμετοχή ουδέτερου τρίτου προσώπου κατά τη συνάντηση των μερών, που θα διευκόλυνε τη διαπραγμάτευση. Κατά την ορθή άποψη του καθηγητή κ. Πολυζωγόπουλου, στο σημείο αυτό εδράζεται και ένας από

συμφιλίωσης των κοινωνιών του δικαίου. Υπό την αρχική του μορφή ίδρυε υποχρεωτική απόπειρα εξώδικης επίλυσης της διαφοράς για υποθέσεις της καθ' ύλην αρμοδιότητας του Πολυμελούς Πρωτοδικείου ως προϋπόθεση του **παραδεκτού της συζητήσεως** της αγωγής⁵⁵⁹. Το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ παρέμεινε ουσιαστικά ανεφάρμοστο, παρόλο που κατά τον χρόνο που θεσπίστηκε, είχε επικαιροποιηθεί η ιδέα ότι η συμβιβαστική επίλυση των διαφορών συνιστά - από **ανθρωπιστικής πλεονάς** - ένα ιδανικό, προς το οποίο έπρεπε να τείνει κάθε υγιής αντίληψη για το δίκαιο και ότι η εφαρμογή της θα συνέβαλε αποτελεσματικά, στην εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και στην εξοικονόμηση χρόνου και δαπανών.

Μάλιστα, στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2298/1995 τονίστηκε ότι η ρύθμιση αυτή θα αποτελούσε και μια έκφραση εμπιστοσύνης της πολιτείας προς τους δικηγόρους, ο κλάδος των οποίων θα ανυψωνόταν σε **καίριο παράγοντα της δικαιοσύνης**. Ωστόσο, η Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2479/1997 διαπίστωσε ότι «...η καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης είναι το μεγαλύτερο ίσως από τα προβλήματα, που είναι συνδεδεμένο στη συνείδηση της κοινής γνώμης και του νομικού κόσμου με τη λειτουργία των δικαστηρίων. Πράγματι, ο πολύπλοκος χαρακτήρας και ο αργός ρυθμός πολλών δικονομικών διαδικασιών σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό των εισαγόμενων και των εκκρεμών υποθέσεων, διαμορφώνουν μια ασφυκτική κατάσταση, που, κατά καιρούς, καλείται να αντιμετωπίσει ο νομοθέτης. Εξάλλου,

τους **κύριους λόγους αποτυχίας** του θεσμού. Η, ομολογουμένως, δύσκολη «μάχη» για την πρακτική εφαρμογή της εξώδικης επίλυσης της διαφοράς (αρ. 214 Α Κ.Πολ.Δ) και για την αξιοποίηση του δικαιοδοτικής φύσεως εργαλείου του δικαστικού συμβιβασμού (αρ. 293 Κ.Πολ.Δ) μάλλον δεν έχει δοθεί ακόμη.

⁵⁵⁸ Η ρύθμιση αυτή υπαγορεύθηκε από διεθνή υποχρέωση της χώρας μας, να συμμορφωθεί με τη Σύσταση (Recommandation) της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης (R (86) 12 της 16 Δεκεμβρίου του 1986), με την οποία υποδείχθηκε στα κράτη - μέλη του Συμβουλίου να λάβουν μέτρα, ώστε να περιορισθεί ο «φόρτος» των δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, προβλέφθηκαν διαδικασίες συνδιαλλαγής, πριν από τη δικαστική διαδικασία ή στο περιθώριο αυτής. Είχε προηγηθεί με αφορμή την ανωτέρω Σύσταση η σύνταξη από την Εταιρία Δικαστικών Μελετών του από 31 Οκτωβρίου του 1990 Σχεδίου Διατάξεων για την εξώδικη επίλυση ορισμένων ιδιωτικών διαφορών, το οποίο ετέθη υπό την κρίση του νομικού κόσμου της χώρας (NoB 1991, Τόμος 39, σ. 175).

⁵⁵⁹ Πλούσια περιπτώσιολογία υποθέσεων ανεπίδεκτων συμβιβασμού και δεκτικών συμβιβαστικής επίλυσης παρατίθεται στην μελέτη με τίτλο «*Η συμβιβαστική επίλυση των διαφορών στην πράξη*» του καθηγητή κ. Πανταζόπουλου, όπως αυτή υποβλήθηκε στον Προϊστάμενο του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης του Πρωτοδικείου Αθηνών το 1995 και η οποία είναι δημοσιευμένη στο βιβλίο του καθηγητή «*Μελέτες Πολιτικής Δικονομίας*» του ετους 1997 (σ. 48 - 54).

ορισμένοι θεσμοί, που θεωρούνται πλέον βασικοί και κρίσιμοι για την επιτάχυνση των δικών, όπως ο εξώδικος συμβιβασμός, παρότι θεσπίζονται νομοθετικά, παραμένουν ανεφάρμοστοι στην πράξη είτε λόγω οργανωτικών δυσχερειών, είτε λόγω τριβών σε επιμέρους σημεία».

Στην περίπτωση του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ, τα στατιστικά στοιχεία αποτελούν αδιάψευστο μάρτυρα της μη επιτυχούς εφαρμογής του⁵⁶⁰ και μας υπενθυμίζουν τη διαχρονικής σημασίας παρατήρηση του ακαδημαϊκού κ. Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρου, ότι **«άλλο πράγμα είναι η αρτιότητα και άλλο η αποτελεσματικότητα του νόμου»**⁵⁶¹.

Πλέον, και μετά την τροποποίηση του άρθρου 19 του Ν. 3994/2011, το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ διατηρείται ως μια διαδικαστική ευχέρεια των διαδίκων και όχι ως υποχρέωσή τους⁵⁶². Αξίζει πάντως να επισημανθεί ότι το άρθρο 214 Α παρ. 4 Κ.Πολ.Δ, όπως ίσχυε έως την τροποποίηση του 214 Α Κ.Πολ.Δ με το Ν. 3994/2011 **«επικουρούμενοι εφόσον το επιθυμούν και από τρίτο⁵⁶³ πρόσωπο κοινής επιλογής»** προμήνυε την έλευση του θεσμού της διαμεσολάβησης⁵⁶⁴.

⁵⁶⁰ Στην Αθήνα, από το 2000 - όταν και *ετέθη σε ισχύ το άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ* - έως το Μάιο του 2006 εκδόθηκαν 42.153 αποφάσεις του Πολυμελούς Πρωτοδικείου και έλαβαν χώρα **μόνον 1.123** εξώδικοι συμβιβασμοί, που επικυρώθηκαν δικαστικά (*λίγο περισσότερο από 2,5%*). Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που παρουσιάζει ο κ. Ανθιμος στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης κατά τα έτη 2001, 2002, 2003, 2004 και 2005, επιτεύχθηκαν 29, 28, 25, 32 και 38 συμβιβασμοί αντίστοιχα, ενώ στο Πολυμελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου, εξεδόθησαν κατά τα έτη 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 και 2006, συνολικά 557, 262, 432, 509, 518 και 408 αποφάσεις και από αυτές επιλύθηκαν εξώδικως 17, 26, 34, 31, 47 και 62 αντίστοιχα.

⁵⁶¹ **Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ**, *«Η σχέση της ορθότητας με την αποτελεσματικότητα του νόμου»*, Αφιέρωμα στον Κωνσταντίνο Τσάτσο, Αθήνα, 1980, σ. 318, 345. Ως πληρέστερη, από νομοτεχνική άποψη, χαρακτηρίζει την εν λόγω διάταξη και ο αρεοπαγίτης κ. Ι. Χαμηλοθώρης. Επισημαίνει πάντως, ότι δεν ήταν η πιο επιτυχής.

⁵⁶² Αυτή η κατάργηση της υποχρεωτικότητας θα μπορούσε να ενισχύσει την προσφυγή στο άρθρο 214 Α Κ.Πολ.Δ

⁵⁶³ Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι ο εμπνευστής του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ αρεοπαγίτης κ. Σ. Ματθίας θεωρούσε τους εμπειρογνώμονες ως τρίτο πρόσωπο κοινής επιλογής.

⁵⁶⁴ Μάλιστα, η **Οδηγία 2008/52/ΕΚ** είχε χαρακτηριστεί ως **παραπληρωματική** της διάταξης του **214 Α παρ. 4 Κ.Πολ.Δ.**

4. Το άρθρο 293 Κ.Πολ.Δ - «Διαδικασία και αποτελέσματα συμβιβασμού»

Ο δικαστικός συμβιβασμός, όπως ορίζεται στον Κ.Πολ.Δ, εξομοιώνεται, συχνά, με τη δικαστική απόφαση⁵⁶⁵. Η εξομοίωση αυτή διαπιστώνεται, ήδη, από την εποχή του βυζαντινορωμαϊκού δικαίου, ενώ και η θεωρία - με κύριο εκφραστή τον καθηγητή κ. Γ. Ράμμο - θεωρούσε το δικαστικό συμβιβασμό υ π ο κ α τ ά σ τ α τ ο της τελεσίδικης δικαστικής απόφασης⁵⁶⁶.

Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 293 Κ.Πολ.Δ με τίτλο «*Διαδικασία και αποτελέσματα συμβιβασμού*»:

1. Οι διάδικοι μπορούν σε κάθε στάση της δίκης να συμβιβάζονται, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου. Ο συμβιβασμός γίνεται με δήλωση ενώπιον του δικαστηρίου ή του εισηγητή δικαστή ή συμβολαιογράφου και επιφέρει αυτοδίκαιη κατάργηση της δίκης. Ο συμβιβασμός αυτός, καθώς και εκείνος που περιέχεται στα πρακτικά των παρ. 3 του άρθρου 214 Α Κ.Πολ.Δ και 5 του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ καλύπτει τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου που προβλέπεται από το ουσιαστικό δίκαιο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως τίτλος προς εγγραφή ή εξάλειψη υποθήκης.

2. Συμβιβασμός που έγινε με άλλο τρόπο δεν επιφέρει κατάργηση της δίκης και κρίνεται κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου».

Όπως γνωρίζουμε, ο δικαστικός συμβιβασμός έχει διφυή χαρακτήρα, δηλαδή είναι, ταυτόχρονα σύμβαση ουσιαστικού⁵⁶⁷ και δικονομικού δικαίου, ενώ, λόγω του δισυπόστατου χαρακτήρα του, ενεργεί τόσο στο χώρο του ιδιωτικού όσο και στο

⁵⁶⁵ Ο θεσμός του δικαστικού συμβιβασμού παρουσιάζεται διεξοδικά στο έργο του καθηγητή κ. Ν.Νίκα «Ο δικαστικός συμβιβασμός» (1984).

⁵⁶⁶ **Ορφανίδης Γ**, «Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1296. , του ίδιου Δ 17. 3 (14 επ). Τόσο με το δικαστικό όσο και με τον εξώδικο συμβιβασμό αίρεται η ουσιαστική διαφορά που αποτέλεσε το λόγο για την έναρξη της δίκης. Για το λόγο αυτό ο συμβιβασμός εντάσσεται στις καλούμενες βεβαιωτικές συμβάσεις και εδώ έγκειται και η ομοιότητά του με την τελεσίδικη δικαστική απόφαση που παρέσχε κατά το παρελθόν λαβή για τη διατύπωση της απόψεως ότι ο δικαστικός συμβιβασμός αποτελεί υποκατάστατο αυτής. Το στοιχείο αυτό εκφράζεται και με την συχνά χρησιμοποιούμενη φράση για τα «τελεσιδίκως ή δια συμβιβασμού λυθέντα» (αρ. 4 ΕισΝΑΚ) καθώς και με την αναγνώριση της συνέπειας του δεδικασμένου στο συμβιβασμό (Α.Π 1220/1980, ΝοΒ 29,548«...ομοιάζει προς την δικαστικήν απόφαση και έχει την δύναμη αυτής...»)

⁵⁶⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 871 Α.Κ, οι συμβαλλόμενοι με τη σύμβαση του συμβιβασμού διαλύουν με αμοιβαίες υποχωρήσεις μια φιλονικία τους ή μια αβεβαιότητα για κάποια έννομη σχέση.

χώρο του δικονομικού δικαίου ⁵⁶⁸ . Στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου, επιφέρει κατάργηση της αρχικής ενοχής και υποκατάσταση στη θέση της καταργούμενης αυτής, στην οποία οι διάδικοι κατέληξαν με αμοιβαίες υποχωρήσεις, ενώ στο χώρο του δικονομικού δικαίου, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού δικαίου και τηρηθούν οι νόμιμες διατυπώσεις, επιφέρει το κατά το χαρακτηρισμό της αρεοπαγιτικής νομολογίας «*α π λ ο ύ ν ν ο μ ι κ ό ν ε π α κ ο λ ο ύ θ η μ α*» ⁵⁶⁹, δηλαδή την αυτοδίκαιη κ α τ ά ρ γ η σ η της εκκρεμούσας δίκης ⁵⁷⁰, χωρίς δικαστική απόφαση με αποτέλεσμα το ένδικο βοήθημα να θεωρείται ως μη ασκηθέν και να αίρονται οι συνέπειές του ⁵⁷¹.

Η ε π ι κ υ ρ ω θ ε ί σ α σύμβαση του δικαστικού συμβιβασμού αποτελεί εκτελεστό τίτλο, δυνάμει του οποίου μπορεί να επισπευσθεί αναγκαστική εκτέλεση, αλλά και να χρησιμοποιηθεί ως τίτλος προς εγγραφή ή εξάλειψη υποθήκης. Μετά τη σύναψη του, η έννομη σχέση, δεν μπορεί να ανακινηθεί ή να λυθεί διαφορετικά. Εάν παρόλα αυτά, επισπευσθεί δικαστική διαδικασία (*σχετική με τη συμβιβασθείσα έννομη σχέση*), γεννάται η δυνατότητα προβολής **ανατρεπτικής ένστασης ως προς την ουσία της υποθέσεως** (*δηλαδή επηρεάζει την ο υ σ ι α σ τ ι κ ή β α σ ι μ ό τ η τ α της αγωγής*), η οποία είτε προβάλλεται από τα μέρη είτε λαμβάνεται υπ' όψη αυτεπαγγέλτως **και εμποδίζει την υποβολή εκ νέου αξιώσεως, για την οποία έγινε ο συμβιβασμός, ενώ το ασκηθέν ένδικο βοήθημα απορρίπτεται ως αβάσιμο.**

Η άσκηση λοιπόν αγωγής ή η υποβολή αιτήσεως ενώπιον του δικαστηρίου μετά την κατάρτιση του δικαστικού συμβιβασμού, χωρίς να αμφισβητείται το κύρος αυτού,

⁵⁶⁸ **Ορφανίδης Γ**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1287. Με το Ν. 4335/2015 κ α τ α ρ γ ή θ η κ ε η δυνατότητα καταρτίσεώς του ενώπιον εντεταλμένου δικαστή, ενώ π ρ ο σ τ έ θ η κ ε η δυνατότητα συνάψεώς του ενώπιον του εισηγητή δικαστή (237 παρ. 4 σε συνδυασμό με 293 παρ.1 ΚΠολΔ).

⁵⁶⁹ ΑΠ 108/1960, ΕλλΔνη 1960, 185.

⁵⁷⁰ **Ορφανίδης Γ**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1287. Σε αντίθεση με τον Α.Κ που καθιερώνει κατά βάση το άτυπο του συμβιβασμού, ο ΚΠολΔ προσδίδει στο δικαστικό συμβιβασμό - που καταρτίζεται υπό τον τύπο του άρθρου 293 παρ.1 ΚΠολΔ - την έννομη συνέπεια της κατάργησης της δίκης.

⁵⁷¹ **Ορφανίδης Γ**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1295. Με βάση τη θεώρηση αυτή αντλήθηκε η συνεπεια για την εγκυρότητα του συμβιβασμού ως ουσιαστικής συμφωνίας σε περίπτωση υπέρξεως δικονομικής ακυρότητας. Η άποψη αυτή προβάλλει την ουσιαστική πτυχή του δικαστικού συμβιβασμού, ώστε να παραμένει αδιευκρίνηστο γιατί να μην αναπτύσσει την ίδια συνέπεια και ο εξώδικος συμβιβασμός.

θα απορριφθεί όχι ως απαράδεκτη αλλά ως ουσιαστικά αβάσιμη λόγω της δεσμευτικότητας, που απορρέει από τη διαπλαστική ενέργεια της - *καταρτισθείσας ενώπιον του δικαστηρίου* - σύμβασης δικαστικού συμβιβασμού.

Όσον αφορά τον εξώδικο συμβιβασμό (293.2 Κ.Πολ.Δ) αυτός δεν μπορεί να αναπτύξει άμεση - *καταργητική της δίκης* - συνέπεια ⁵⁷². Όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Ορφανίδης, η βασική ρύθμιση του ΚΠολΔ για τον εξώδικο συμβιβασμό (293 παρ.2 Κ.Πολ.Δ) παραμένει σε ισχύ ως έχει από την εισαγωγή του Κ.Πολ.Δ του 1968, ενώ σήμερα, δεν υφίστανται επαρκείς λόγοι, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν την - *κατά νόμο* - διαφορετική αντιμετώπιση δικαστικού και εξώδικου συμβιβασμού, που καταρτίζεται κατά τη διάρκεια εκκρεμούς δίκης σε σχέση με τη δικονομική επιρροή τους σε αυτήν. Ενδείκνυται λοιπόν η αποδοχή της θέσεως ότι ο - *καταρτιζόμενος κατά τη διάρκεια εκκρεμούς δίκης* - εξώδικος συμβιβασμός εμπεριέχει έγκυρη ρητώς ή σιωπηρώς δικονομική συμφωνία για ανάκληση της αγωγής ή για παραίτηση από τα ένδικο μέσα ⁵⁷³.

5.Τα άρθρα 116 Α Κ.Πολ.Δ - «Διαμεσολάβηση» και 214 Γ Κ.Πολ.Δ - «Προσφυγή σε διαδικασία διαμεσολάβησης»

Οι - *θεσπισθείσες με το Ν. 4335/2015* - διατάξεις των άρθρων 116 Α Κ.Πολ.Δ και 214 Γ Κ.Πολ.Δ ⁵⁷⁴ αναδεικνύουν τη σημαντική επιρροή που μπορεί να έχει στη διάδοση της διαμεσολάβησης ο δικαστικός κλάδος ⁵⁷⁵.

Σύμφωνα με το **άρθρο 116 Α Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «*Διαμεσολάβηση*»:

«το δικαστήριο ενθαρρύνει σε κάθε στάση της δίκης και σε κάθε διαδικασία τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς, την επιλογή της διαμεσολάβησης ως μέτρο

⁵⁷² Στο γαλλικό δίκαιο ο εξώδικος συμβιβασμός επιφέρει κατάργηση της δίκης (2044 C.C σε συνδυασμό με το 2052 C.C).

⁵⁷³ Ορφανίδης Γ, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1308, 1287.

⁵⁷⁴ Οι διατάξεις, ουσιαστικά, επαναλαμβάνουν τα οριζόμενα στο προϊσχύσαν άρθρο 3 παρ. 2 του Ν. 3898/2010.

⁵⁷⁵ Θεοχάρης Δ, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 206. Από την πλούσια νομολογία των αγγλικών δικαστηρίων, ενδεικτικώς, στην υπόθεση *Mona Al Khatib v Abdullah Masry & Ors (2004)*, τόσο η επιλογή μη ειδικευμένου σε παρόμοιες διαμεσολαβήσεις διαμεσολαβητή, όσο και η μη εποπτεία της όλης διαδικασίας από τον αρμόδιο δικαστή οδήγησε, όπως απεφάνθη το δικαστήριο, τη διαμεσολάβηση σε «*νανάγιο*».

εξώδικης επίλυσης της διαφοράς, υποστηρίζει σχετικές πρωτοβουλίες των διαδίκων και μπορεί να διατυπώνει προτάσεις συμβιβασμού με συνεκτίμηση της πραγματικής και νομικής κατάστασης»⁵⁷⁶.

Η διάταξη του άρθρου 116 Α ΚΠολΔ αποτελεί μια ά ρ τ ι α και σ ύ γ χ ρ ο ν η διάταξη, η οποία ανοίγει την «πύλη» των θεμελιωδών δικονομικών αρχών στις εξωδικαστικές διαδικασίες επιλύσεως των διαφορών. Μάλιστα με την **ρητή αναφορά στη διαμεσολάβηση** αναγνωρίζει, δίχως άλλο, τις προσπάθειες θεμελιώσεως του νέου αυτού θεσμού στη χώρα μας. Μήπως λοιπόν θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η ενσωμάτωση της διατάξεως του 116 Α ΚΠολΔ στο σύστημα κανόνων Πολιτικής Δικονομίας και ειδικότερα στο βιβλίο των θεμελιωδών δικονομικών αρχών συνιστά τη μεγαλύτερη δυνατή στήριξη στη διαμεσολάβηση και επιβράβευση των προσπαθειών των ιθυνόντων της στη χώρα μας ;⁵⁷⁷

Πιο αναλυτικό είναι το **άρθρο 214 Γ Κ.Πολ.Δ**, με το οποίο επιχειρείται μια εξειδίκευση των ρυθμίσεων του 116 Α Κ.Πολ.Δ.

Σύμφωνα λοιπόν με το **άρθρο 214 Γ Κ.Πολ.Δ** με τίτλο «*Προσφυγή σε διαδικασία διαμεσολάβησης*»:

«1.Το δικαστήριο προτείνει στους διαδίκους την προσφυγή σε διαδικασία διαμεσολάβησης, αν αυτό ενδείκνυται με βάση τις περιστάσεις της υπόθεσης. Σε περίπτωση αποδοχής της πρότασης, η συζήτηση της υπόθεσης αναβάλλεται για χρονικό διάστημα τριών (3) μηνών ⁵⁷⁸. Η ίδια συνέπεια επέρχεται, όταν τα διάδικα μέρη

⁵⁷⁶ Ανάλογη δυνατότητα του δικαστή προβλέπει και το 214B Κ.Πολ.Δ περί δικαστικής μεσολάβησης.

⁵⁷⁷ Υποστηρίζεται από μέρος της θεωρίας (*Εισήγηση κας Α.Πλεύρη στην εκδήλωση της Ε.ΝΟ.Β.Ε (20.01.2018, σ. 44)*) ότι στη νέα τακτική διαδικασία, το άρθρο 116 Α Κ.Πολ.Δ ουσιαστικά μένει ανεφάρμοστο, διότι ο δικαστής έρχεται σε επαφή με τις περιστάσεις της υπόθεσης πολύ αργά. **Αναμφίβολα** ευκτέον είναι τα μέρη να προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση **πριν το σχηματισμό φακέλου δικογραφίας**. Τίποτε όμως δεν αποκλείει τα μέρη να αποδεχθούν την προοπτική της διαμεσολάβησης, έστω και καθυστερημένα, **ι δ ί ω ς** μάλιστα όταν η επιχείρησή της προτείνεται από το **δ ι κ α σ τ ή !**

⁵⁷⁸ Προκειμένου να έχουμε μια γενικότερη εικόνα του ζητήματος της αναβολής, χρήσιμο είναι να επισημανθούν οι ανάλογες ρυθμίσεις του **άρθρου 181 παρ. 1 β' και παρ. 2** (πρώην αρ. 3 παρ. 2) και του **άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ** (το οποίο θα εξετάσουμε στη συνέχεια). Σύμφωνα με το **άρθρο 181 παρ. 1 β' και παρ. 2**, όταν τα μέρη προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση μετά από «*κλήση*» του δικαστηρίου, το τελευταίο είναι υποχρεωμένο να αναβάλει τη συζήτηση της υποθέσεως σε δικάσιμο μετά την πάροδο τριμήνου και όχι πέραν του εξαμήνου. Σύμφωνα δε με το **άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ**, η προσπάθεια φιλικής διευθέτησης της διαφοράς από το δικαστή δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες, ενώ δεν προβλέπεται κατώτατο χρονικό όριο για την επιχείρησή της, όπως συμβαίνει με το άρθρο

αποφασίσουν τα ίδια την προσφυγή σε διαμεσολάβηση κατά τη διάρκεια της εκκρεμούς δίκης. Στο πλαίσιο των άρθρων 237 και 238 η συμφωνία για προσφυγή σε διαμεσολάβηση ως αποτέλεσμα της πρότασης του δικαστηρίου ή της συμφωνίας των ίδιων των διαδίκων επάγεται τη συνέπεια της ματαίωσης της συζήτησης⁵⁷⁹. Αντίγραφο των εγγράφων, που αποδεικνύουν την κατάρτιση της συμφωνίας, κατατίθεται στην γραμματεία του δικαστηρίου και επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. 2. Συμφωνία των μερών για προσφυγή στη διαμεσολάβηση είναι έγκυρη αν αποδεικνύεται εγγράφως. Για μέλλουσες διαφορές απαιτείται η συμφωνία να αναφέρεται σε συγκεκριμένη έννομη σχέση».

Αναφορικά με το νομικά επιτρεπτό ή μη της επιχείρησης διαμεσολάβησης για διαφορά που έχει διαγνωσθεί με τελεσίδικη δικαστική απόφαση, δέον να διευκρινισθεί ότι η επιχείρησή της είναι επιτρεπτή και εντός και εκτός του πλαισίου άσκησης αναιρέσεως, αναψηλαφήσεως ή ανακοπής.

6. Ο συνδυασμός των αρ. 611 Κ.Πολ.Δ - «Υποχρεωτική συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς» - αρ. 592 παρ. 3 Κ.Πολ.Δ και αρ. 116 Α - 667 Κ.Πολ.Δ (καταργηθέν)

214 Γ Κ.Πολ.Δ, που τάσσει ως ανώτατο χρονικό όριο τους τρεις (3) μήνες. Όπως ερμηνεύει ο κ. Θεοχάρης, η πρωτοβουλία του δικαστηρίου να καλέσει στους διαδίκους να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση, δεν αποτελεί «ικανή συνθήκη» για την ενεργοποίηση της δικαστικής μεσολάβησης αφού για την επίτευξη αυτής απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των μερών. Εάν δεν απαιτούνταν η τελευταία, τότε, θα καθιερωνόταν υποχρεωτική παραπομπή της διαφοράς στη διαμεσολάβηση, η οποία θα συνιστούσε, όπως έχει επισημάνει μεταξύ άλλων και ο καθηγητής κ. Κ. Καλαβρός, «σημαντικό περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής προστασίας».

⁵⁷⁹ Στο άρθρο **214 Γ εδ. γ' Κ.Πολ.Δ**, προβλέπεται ως έννομη συνέπεια της προσφυγής στην διαμεσολάβηση, στο πλαίσιο των άρθρων 237 και 238 Κ.Πολ.Δ, η **ματαίωση** της συζήτησεως. Η διάκριση, που διαπιστώνεται μεταξύ αναβολής και ματαίωσης της συζήτησεως, φαίνεται να διαχωρίζει την προσφυγή στην διαμεσολάβηση των εκκρεμών κατά την 1 Ιανουαρίου του 2016 δικών, η εκδίκαση των οποίων θα αναβάλλεται από την χρήση της διαμεσολάβησης, από τις υποθέσεις που θα πρέπει να εκδικασθούν με βάση τα νέα άρθρα 237 και 238 Κ.Πολ.Δ, η εκδίκαση των οποίων θα ματαιώνεται. Η διατύπωση αυτή επιφυλάσσει διαφορετική μεταχείριση στις ασκηθείσες μετά την 1 Ιανουαρίου του 2016 αγωγές, αφού η συνέπεια της προσφυγής στην διαμεσολάβηση θα είναι η ματαίωση και όχι η αναβολή της συζήτησεως, όπως ίσχυε στο προϊσχύσαν δίκαιο. Σύμφωνα δε με το νέο (μετά το ν. 4335/2015) άρθρο 260 Κ.Πολ.Δ, σε περίπτωση ματαίωσης της συζήτησεως και εάν παρέλθουν εξήντα (60) ημέρες από αυτήν, χωρίς να ζητηθεί ο προσδιορισμός νέας, η υπόθεση θα διαγράφεται από το πινάκιο και η αγωγή θα θεωρείται ως μη ασκηθείσα.

Μετά την κατάργηση του άρθρου 233 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ (με το Ν. 4335/2015) η συμβολή του δικαστηρίου για τη συμβιβαστική επίλυση των διαφορών χωρεί δυνάμει του άρθρου 116 Α Κ.Πολ.Δ.

Επίσης, για τις αγωγές που κατατίθενται μετά την 1 Ιανουαρίου του 2016, η απόπειρα του δικαστηρίου να συμβιβάσει τους διαδίκους **δεν χωρεί** σε υποθέσεις αγωγών διαζυγίου, **αλλά σε** διαφορές που αφορούν τις λοιπές οικογενειακές σχέσεις (περιπτώσεις συνεισφοράς των συζύγων, ανάγκες διατροφής της οικογένειας, διαφορές σχετικά με την άσκηση γονικής μέριμνας, τη ρύθμιση της χρήσης οικογενειακής στέγης και κάθε άλλη περιουσιακού δικαίου διαφορά μεταξύ συζύγων ή γονέων - τέκνων) (αρ. 611 σε συνδυασμό με το 592 παρ. 3 Κ.Πολ.Δ όπως εισάγονται με το Ν. 4335/2015).

Όσον αφορά το πεδίο των εργατικών διαφορών λόγω της αντικατάστασης του άρθρου 667 Κ.Πολ.Δ (που προέβλεπε την υποχρέωση του δικαστηρίου να καταβάλλει προσπάθεια να συμβιβάσει τους διαδίκους) εφαρμόζεται πλέον η γενική διάταξη του άρθρου 116 Α Κ.Πολ.Δ.

7. Το άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ - «Δικαστική μεσολάβηση»

I. Η ρύθμιση του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ

Μολονότι η δυνατότητα επιχείρησης διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή είχε επισημανθεί στην **αιτιολογική σκέψη 12** της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ και στο **άρθρο 3** αυτής, ενώ είχε απασχολήσει και τις τρεις (3) Νομοπαρασκευαστικές Επιτροπές του Υπουργείου Δικαιοσύνης:

- για την **αναμόρφωση του Κ.Πολ.Δ (Σχέδιο Νόμου 2008 - πρώτη Επιτροπή)**,
- την **τελική διατύπωση του Κ.Πολ.Δ (Σχέδιο Νόμου Αυγούστου του 2009 - δεύτερη Επιτροπή)** και
- την **ένταξη στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ (Σχέδιο Νόμου Νοεμβρίου του 2010 - τρίτη Επιτροπή)**,

τελικά, **δ ε ν περιλήφθηκε στα ανωτέρω τρία (3) Σχέδια Νόμου** διότι θεωρήθηκε ότι η ενεργοποίηση των δικαστών ως «μεσολαβητών» θα δημιουργούσε **α μ φ ι β ο λ ί ε ς** ως προς την αμεροληψία τους⁵⁸⁰.

Ωστόσο, δύο (2) χρόνια αργότερα, ο νομοθέτης υιοθέτησε διαφορετική άποψη, θεωρώντας ότι η θέσπιση μιας διαδικασίας διαμεσολάβησης επιχειρούμενη από εν

⁵⁸⁰ Κλαμαρής Ν, «Η Διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών», Χρ.ΙΔ/2015, σ. 86.

ενεργεία δικαστή, θα αποδεικνυόταν επιβλητική, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο μεγάλος αριθμός των δικαστικών υποθέσεων⁵⁸¹. Έτσι, με το άρθρο 7 του Ν. 4055/2012⁵⁸² θεσπίστηκε ο θεσμός της δικαστικής μεσολάβησης (αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ)⁵⁸³, με σκοπό:

- πρώτον να εμπλουτίσει το πλέγμα των (προβλεπομένων στον Κ.Πολ.Δ) δικονομικών διατάξεων συμφιλιοτικής επιλύσεως των διαφορών και
- δεύτερον να ολοκληρώσει, εμμέσως, τον Ν. 3898/2010⁵⁸⁴.

Δέον να διευκρινισθεί, ότι ο θεσμός της δικαστικής μεσολάβησης (αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ) κινείται **εκτός** του ρυθμιστικού πεδίου των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018 (αρ. 178 παρ. 2) (όπως συνέβαινε άλλωστε και με το Ν. 3898/2010).

Σύμφωνα λοιπόν με το **άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ** με τίτλο **«Δικαστική μεσολάβηση»**:

⁵⁸¹ Μικρούδη Γ, «Πρακτικά ζητήματα από την εφαρμογή του Ν. 4055/2012». Εφ.Α.Δ 3/2012, σ. 241. Αξίζει να σημειωθεί ότι η χώρα μας ευρίσκεται στην 4^η θέση από τις 47 χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης σε καταδίκες για παραβίαση του ευλόγου χρόνου διάρκειας της δίκης, ενώ το συνολικό κόστος των αποζημιώσεων που έχει καταβάλει (ως σήμερα) ανέρχεται περί τα 8.5 εκατομμύρια €.

⁵⁸² Όπως υπενθυμίζεται στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3898/2010, στο εθνικό μας δίκαιο δεν είναι άγνωστες οι ρυθμίσεις που στοχεύουν στην επίλυση της διαφοράς είτε εκτός δίκης είτε και μετά την εκκρεμοδικία, ενίοτε και χωρίς την έκδοση δικαστικής απόφασεως. Στην έννοια των Ε.Τ.Ε.Δ, ο έλληνας νομοθέτης περιλαμβάνει και τις διατάξεις του Κ.Πολ.Δ, που στοχεύουν να διευκολύνουν το δικαστικό συμβιβασμό ή και τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς με την παρέμβαση του δικαστηρίου, τη διαιτησία και τη διαμεσολάβηση (Ν.3898/2010).

⁵⁸³ Καλαβρός Κ, «Σχέδιο Νόμου για τη δίκαιη δίκη και τη εύλογη διάρκεια αυτής», Ε.Πολ.Δ, 2011, σελ. 698. Ο τίτλος του Ν. 4055/2012 «Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής» χαρακτηρίστηκε από μερίδα της θεωρίας τουλάχιστον υπερβολικός. Ο νομοθέτης σύντομα άμβλυσε αυτήν την εντύπωση τονίζοντας σε μια από τις εναρκτήριες σκέψεις της Αιτιολογικής Έκθεσης ότι, ένας από τους βασικούς άξονες των νέων ρυθμίσεων είναι η **αξιοποίηση της πείρας του παρελθόντος, αναγνωρίζοντας ότι οι παλαιότερες προσπάθειες δημιούργησαν μια πολύτιμη «δεξαμενή» εμπειρίας.**

⁵⁸⁴ Κλαμαρής Ν, «Η Διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσεως των ιδιωτικών διαφορών», Χρ.Ι.Δ ΙΕ/2015, σ. 86. Όπως παρατήρησε ο καθηγητής κ. Κλαμαρής η χρήση διαφορετικών ονομασιών ή τεχνικών όρων για τη διατύπωση περίπου ίδιων θεσμών ή διαδικασιών, ιδίως όταν υπάρχουν ήδη καθιερωμένοι όροι δημιουργούν μια εννοιολογική σύγχυση. Άλλωστε, και στις αλλοδαπές έννομες τάξεις ο όρος «Mediation» χρησιμοποιείται, τόσο για την περίπτωση που κατά την οποία η διαμεσολάβηση διεξάγεται από δικαστικό λειτουργό, όσο και για την περίπτωση που η διαμεσολάβηση διεξάγεται από διαμεσολαβητή, μη δικαστικό λειτουργό.

«1. Διαφορές ιδιωτικού δικαίου μπορούν να επιλυθούν και με προσφυγή σε δικαστική μεσολάβηση. Η προσφυγή στη δικαστική μεσολάβηση, η οποία είναι προαιρετική, μπορεί να γίνει πριν από την άσκηση της αγωγής ή και κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας. 2. Σε κάθε πρωτοδικείο και εφετείο, ορίζονται για δύο έτη με δυνατότητα ανανέωσης για ένα επιπλέον έτος, ένας ή περισσότεροι από τους υπηρετούντες προέδρους πρωτοδικών και εφετών ή από τους αρχαιότερους πρωτοδίκες και εφέτες ως μεσολαβητές μερικής ή πλήρους απασχόλησης»⁵⁸⁵ 3. Η δικαστική μεσολάβηση περιλαμβάνει ξεχωριστές και κοινές ακροάσεις και συζητήσεις των μερών και των πληρεξούσιων δικηγόρων τους με τον μεσολαβητή δικαστή, ο οποίος και μπορεί να απευθύνει στα μέρη μη δεσμευτικές προτάσεις επίλυσης της διαφοράς. Κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί, μετά ή δια πληρεξουσίου δικηγόρου, να προσφεύγει στον κατά τόπον αρμόδιο δικαστή μεσολαβητή, υποβάλλοντας γραπτώς το αίτημά του. 4. Το δικαστήριο, στο οποίο είναι εκκρεμής η υπόθεση, μπορεί σε κάθε στάση της δίκης, ανάλογα με την περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη δικαστική μεσολάβηση για την επίλυση της διαφοράς τους και ταυτόχρονα, αν συμφωνούν τα μέρη, να αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης σε σύντομη δικάσιμο και πάντως όχι πέραν του εξαμήνου. 5. Αν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, συντάσσεται πρακτικό μεσολάβησης. Το πρακτικό υπογράφεται από τον μεσολαβητή, τα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους και το πρωτότυπό του κατατίθεται στη γραμματεία του πρωτοδικείου, όπου διεξήχθη η μεσολάβηση. Κατά την κατάθεση, ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει παράβολο υπέρ του Δημοσίου, το ύψος και η αναπροσαρμογή του οποίου καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Από την κατάθεση στη γραμματεία του πρωτοδικείου, το πρακτικό μεσολάβησης, εφόσον περιέχει συμφωνία των μερών για ύπαρξη αξίωσης, αποτελεί εκτελεστό τίτλο σύμφωνα με το άρθρο 904 παράγραφος 2 εδ. γ' Κ.Πολ.Δ. 6. Η μεσολάβηση πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζει το απόρρητο αυτής, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν άλλως. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας,

⁵⁸⁵ Πριν την τροποποίηση του άρθρου 214 Β παρ. 2 Κ.Πολ.Δ με το άρθρο 2 του Ν. 4139/2013, οριζόταν ότι «Σε κάθε Πρωτοδικείο ορίζονται, για ένα (1) έτος με δυνατότητα ανανέωσης για δύο (2) ακόμη έτη, ένας ή περισσότεροι από τους υπηρετούντες Προέδρους Πρωτοδικών ή τους αρχαιότερους Πρωτοδίκες ως μεσολαβητές μερικής ή πλήρους απασχόλησης».

όλοι οι συμμετέχοντες δεσμεύονται εγγράφως να τηρήσουν το απόρρητο της διαδικασίας»⁵⁸⁶.

Από το περιεχόμενο της διατάξεως συνάγεται ότι ο ρόλος του δικαστή - μεσολαβητή διαφοροποιείται από τον ρόλο που επιφύλασσε ο (προϊσχύσας) Ν. 3898/2010 και ο ισχύων Ν. 4512/2018 για το διαμεσολαβητή, αφού η δυνατότητα του δικαστή - μεσολαβητή να μπορεί να απευθύνει στα μέρη ή στους διαδίκους **μη δεσμευτικές προτάσεις** επιλύσεως της διαφοράς τους, προσδίδει στη δικαστική μεσολάβηση χαρακτηριστικά αξιολογικής - εκτιμητικής διαμεσολάβησης ⁵⁸⁷. Μάλιστα, ο αρμόδιος για την εκδίκαση της υποθέσεως δικαστής μπορεί να παραπέμπει την υπόθεση σε άλλο δικαστή μεσολαβητή, που υπηρετεί στο ίδιο δικαστήριο ⁵⁸⁸.

Το άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ δεν ρυθμίζει, ειδικώς, το ζήτημα της διακοπής ή της αναστολής (της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών), για τις περιπτώσεις

⁵⁸⁶ Όπως επισημάνθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, η αιτιολογική σκέψη 12 και το άρθρο 3 περ.α' παρ. 2 της Οδηγίας αναφέρονται σε θεσμό δικαστικής μεσολάβησης. Ωστόσο, τέτοια διάταξη δεν περιλήφθηκε στο Ν. 3898/2010. Ακολούθησε η θέσπιση της δικαστικής μεσολάβησης, χωρίς, ωστόσο, να λάβει χώρα ρητή αναφορά σε τροποποίηση του Ν. 3898/2010. Αφού λοιπόν **δεν γίνεται αναφορά** στο Ν. 4055/2012 περί τροποποιήσεως του Ν. 3898/2010, είναι προφανές ότι η ρύθμιση του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ αντιφάσκει προς το Ν. 3898/2010 και συνακόλουθα προς την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ. Έχει υποστηριχθεί ότι θα ήταν ορθότερο να πραγματοποιούνταν τροποποίηση του Ν. 3898/2010, ώστε να καταλάμβανε και τις περιπτώσεις των δικαστών μεσολαβητών, αντί να γίνει ενσφήνωση ειδικής διατάξεως στον Κ.Πολ.Δ, δημιουργώντας αναπόφευκτα ανεπιθύμητες αντινομίες (*Α. Ανθιμου, Επισκ.Ε.Δ Β/2012, σ. 284, «Διαμεσολάβηση: Το «άγουρο μέλος της έριδος»*).

⁵⁸⁷ Το μοντέλο της αξιολογικής - εκτιμητικής διαμεσολάβησης αποτελεί το σύνηθες μοντέλο διαμεσολάβησης στις Η.Π.Α και όχι στις ηπειρωτικές ευρωπαϊκές έννομες τάξεις (**με εξαίρεση την Ιταλία, όπου, όπως θα εξετάσουμε στη συνέχεια, ο διαμεσολαβητής έχει τη δυνατότητα να υποβάλλει στα μέρη πρόταση επιλύσεως της διαφοράς τους, ενεργώντας ως αξιολογικός - εκτιμητικός διαμεσολαβητής**). Η δυνατότητα αυτή της υποβολής πρότασης δεν σημαίνει ότι το κρατούν μοντέλο στη γείτονα χώρα είναι αυτό της αξιολογικής - εκτιμητικής διαμεσολάβησης.

⁵⁸⁸ **Κατηφόρης Ν**, Festschrift für Rolf Stürner zum 70. Geburtstag, 2013, «*ADR (Mediation) Policy in Greece since 2010 - The Threat of Adverse Costs Orders and the Right of Access to Court*», 2013, σ. 1583. Όπως εύστοχα επισημαίνει ο κ. Κατηφόρης, ο ρόλος του δικαστηρίου είχε ήδη γίνει πιο ενεργός έναν χρόνο νωρίτερα με την τροποποίηση του άρθρου 236 Κ.Πολ.Δ, (όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 22 παρ. 5 του Ν. 3994/2011), σύμφωνα με το οποίο το δικαστήριο έχει το καθήκον να αποφασίσει, εάν οι ισχυρισμοί των διαδίκων πρέπει να συμπληρωθούν ή να διευκρινισθούν με προφορικές δηλώσεις τους κατά τη συζήτηση της υποθέσεως.

που δεν έχει ασκηθεί αγωγή (αφού σε περίπτωση άσκησης αγωγής η παραγραφή διακόπτεται). Ως ορθότερη είχε κριθεί κατά το προϊσχύσαν δίκαιο η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 11 του Ν. 3898/2010 περί διακοπής της παραγραφής και των αποσβεστικών προθεσμιών καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης⁵⁸⁹, ενώ σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο ως ορθότερη κρίνεται η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 185 περί αναστολής της παραγραφής, των αποσβεστικών και των δικονομικών προθεσμιών καθ' όλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.

Ως πηγές λοιπόν της δικαστικής μεσολάβησης μπορούν να λογίζονται:

- η διάταξη του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ,
- οι (θεσπισθείσες με το Ν. 4335/2015 δικονομικές διατάξεις των άρθρων 116 Α Κ.Πολ.Δ και 214 Γ Κ.Πολ.),
- οι (παραδοσιακές) δικονομικές διατάξεις του Κ.Πολ.Δ για το συμβιβασμό .

II. Ο δικαστής μεσολαβητής - Ο Πρόεδρος Πρωτοδικών

Αναφορικά με το πρόσωπο του δικαστή μεσολαβητή δέον να επισημανθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 3 περ. α' παρ. β' της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ (σχετική και η αιτιολογική σκέψη 12 αυτής) «η έννοια αυτή περιλαμβάνει τη διαμεσολάβηση εκ μέρους δικαστή που δεν έχει επιληφθεί του προσώπου του μεσολαβητή - δικαστή με αυτό του δικάζοντα την υπόθεση δικαστή».

Παρά τη σ α φ ή διατύπωση της Οδηγίας, ο Ν. 4512/2018⁵⁹⁰ αλλά και το άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ δεν διευκρινίζουν ότι καθήκοντα δικαστή - μεσολαβητή δεν μπορεί να αναλάβει ο δικαστής, που έχει επιληφθεί της υποθέσεως και το αντίστροφο⁵⁹¹.

⁵⁸⁹ **Θεοχάρης Δ**, «Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010», 2015, σ. 353. **Β. Θάνου - Χριστοφίλου**, «Δικαστική μεσολάβηση (αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ)», Ελλ.Δνη 54, 2013, σ. 938.

⁵⁹⁰ Μια διευκρίνιση που δεν γινόταν ούτε κατά το χρόνο ισχύος του Ν. 3898/2010.

⁵⁹¹ **Απαλαγάκη Χ**, «Γενικές εισαγωγικές παρατηρήσεις για τη δομή της διαγνωστικής διαδικασίας μετά τις περαιτέρω τροποποιήσεις του Κ.Πολ.Δ από το Ν. 4055/2012», Εφ.Α.Δ 7/2012, σ. 573. Η καθηγήτρια κ. Απαλαγάκη είναι **κατηγορηματικά α ν τ ί θ ε τ η στη δικαστική μεσολάβηση**. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει, «Οι δικαστές μπορούν μεν να δικαιοδοτούν ως διαιτητές ή δικαστές, **όχι όμως και ως μεσολαβητές...οι δικαστές θα μπορούσαν να αναλάβουν να παρέχουν έργο διαμεσολαβητών εκτός δικαστηρίων χωρίς να ασκούν την ίδια χρονική περίοδο δικαιοδοτικά καθήκοντα....η ενδιάμεση έως αδιευκρίνιστη λειτουργία του δικαστή μεσολαβητή στην πρακτική της εφαρμογή**» μπορεί «να δημιουργήσει ακόμη περισσότερες καθυστερήσεις δηλαδή να οδηγήσει σε ακριβώς αντίθετο από το σκοπούμενο αποτέλεσμα που είναι η επιτάχυνση της διαδικασίας».

Στην περίπτωση της δικαστικής μεσολάβησης, καθήκοντα δικαστή μεσολαβητή⁵⁹² ανατίθενται σε Πρόεδρο Πρωτοδικών ή στον αρχαιότερο Πρωτοδική κάθε Πρωτοδικείου.

Ο νομοθέτης της δικαστικής μεσολάβησης αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην εμπειρία του δικαστή, αφού θεωρεί καταλληλότερο όχι ένα νέο - διορισθέντα δικαστικό λειτουργό, αλλά έναν (έμπειρο) Πρόεδρο Πρωτοδικών. Εάν δεχθούμε την άποψη που υποστηρίζει ότι το κύρος και η εμπειρία του δικαστή αποτελούν σημαντικά εφόδια για την επιτυχημένη επιχείρηση της δικαστικής μεσολάβησης⁵⁹³, τότε ο Πρόεδρος Πρωτοδικών ή ο παλαιότερος Πρωτοδικής, ως άριστος γνώστης και ικανός εφαρμοστής του νόμου, είναι ο πλέον κατάλληλος. Πάντως, εκτός από την εμπειρία του, κρίνεται χρήσιμο να εκπαιδευθεί και στις τεχνικές της διαμεσολάβησης⁵⁹⁴.

III. Η λειτουργία της δικαστικής μεσολάβησης στο Πρωτοδικείο Αθηνών

Η υπηρεσία της δικαστικής μεσολάβησης στο Πρωτοδικείο Αθηνών λειτουργεί από το Μάιο του 2012, καθημερινώς, πλην Δευτέρας. Καθήκοντα δικαστή μεσολαβητή (*παράλληλα με τα δικαιοδοτικά καθήκοντά τους*) εκτελούν δύο (2) δικαστές.

Το ενδιαφερόμενο μέρος υποβάλλει αίτηση, στην οποία περιγράφει, συνοπτικά, τη διαφορά, και καταθέτει σχετικό φάκελο με στοιχεία, στα οποία πρέπει να περιλαμβάνεται το ονοματεπώνυμο και το τηλέφωνο του άλλου μέρους.

⁵⁹² Δικαιολογημένη κρίνεται η ορολογικού περιεχομένου παρατήρηση που έχει διατυπωθεί σχετικά με τον όρο «δικαστής - μεσολαβητής», (*Α. Ανθιμος «Διαμεσολάβηση: Το άγουρο μήλον της έριδος» Επισκ.Ε.Δ Β/2012, σ. 286*). Ενώ ο Ν. 3898/2010 αναφερόταν σε «διαμεσολαβητές», το άρθρο 214 Β Κ.Πολ.Δ αναφέρεται σε «μεσολαβητή». Εύλογα ανακύπτει το ερώτημα αν πρόκειται για νομοτεχνική αβλεψία ή συνειδητή αποστασιοποίηση από τον αρχικώς επιλεγέντα όρο. Αν συντρέχει το πρώτο τότε, επικρατεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης σε δικαιώματα και υποχρεώσεις και ό,τι ισχύει για τους διαμεσολαβητές, ισχύει και για τους μεσολαβητές του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ. Σε αντίθετη περίπτωση, πρέπει να αποσαφηνισθεί τί εκτιμά ο νομοθέτης και γιατί δεν μνημόνευσε την αιτία αυτής της ορολογικής διαφοροποίησης.

⁵⁹³ **Θάνου - Χριστοφίλου Β**, «Δικαστική μεσολάβηση (άρθ. 214 Β ΚΠολΔ)», *Ελλ.Δνη* 54, 2013, σ. 939

⁵⁹⁴ Η σημασία της εκπαίδευσης του δικαστή στις τεχνικές της διαμεσολάβησης επισημάνθηκε το Νοέμβριο του 2010 στο πλαίσιο του Συμβουλευτικού Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δικαστών (C.C.J.E). Οι εργασίες του Συμβουλίου παρουσιάζονται στο τεύχος του Δεκεμβρίου του 2010 του Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε (σ. 54 επ).

Ο δικαστής επικοινωνεί τηλεφωνικά με το άλλο μέρος και ορίζει ημερομηνία για να συναντηθούν, εντός μιας εβδομάδας. Εάν το καλούμενο μέρος προσέλθει, ο δικαστής το ενημερώνει για τη διαδικασία και το προτρέπει να εκθέσει τις απόψεις του.

Ακολουθεί μια συνάντηση των μερών με το δικαστή μεσολαβητή για την ανεύρεση κοινά αποδεκτής λύσεως. Εάν τα μέρη συμφωνήσουν, οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους συντάσσουν πρακτικό, το οποίο υπογράφεται από αυτούς, το δικαστή μεσολαβητή και από τα μέρη. Το πρωτότυπο κατατίθεται στη γραμματεία του Πρωτοδικείου και από την κατάθεσή του, εάν περιέχει συμφωνία για ύπαρξη αξιώσεως, αποτελεί τίτλο εκτελεστό. Η μέση χρονική διάρκεια της δικαστικής μεσολάβησης από την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως έως την ολοκλήρωσή της, **υπολογίζεται σε ένα (1) μήνα**. Αξίζει να σημειωθεί ότι έως το Μάιο του 2013, έχουν εισαχθεί - για την επιχείρηση δικαστικής μεσολάβησης στο Πρωτοδικείο Αθηνών - συνολικά εβδομήντα επτά (77) υποθέσεις ποικίλης φύσεως (μισθωτικών, εμπορικών κληρονομικών, οικογενειακών, εμπραγμάτων διαφορών, καθώς και για υποθέσεις πνευματικής ιδιοκτησίας, αξιώσεων από αδικοπραξία, αποκτημάτων), οι τριάντα δύο (32) εκ των οποίων είχαν αίσια έκβαση. Κατά το δικαστικό έτος 2011 - 2012, το ενοχικό τμήμα του Πρωτοδικείου Αθηνών, έκανε δύο (2) φορές επιτυχημένη χρήση του άρθρου 3 παρ. 2 του Ν. 3898/2010 και συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπ' όψη όλες τις περιστάσεις της υποθέσεως κάλεσε τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Στην πρώτη περίπτωση, τα μέρη συναίνεσαν στην αναβολή για να εξετάσουν, εάν είναι συμφέρουσα η υπαγωγή στη διαμεσολάβηση, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, δέχθηκαν να υπαχθούν σε δικαστική μεσολάβηση.

8.Συμπέρασμα

Παρότι από το 2010 έως σήμερα δημιουργήθηκε, σταδιακά, ένα άρτιο πλαίσιο διαμεσολάβησης, η διάδοση του θεσμού στην χώρα μας είναι περιορισμένη. Το φαινόμενο αυτό δεν είναι «παράδοξο» και δεν πρέπει να μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η διαμεσολάβηση δεν μπορεί να διαδοθεί λόγω του «*φιλόδικου*» χαρακτήρα των Ελλήνων. Διατυπώσεις που κάνουν λόγο για «*φιλόδικο χαρακτήρα*»⁵⁹⁵, για «*φυλετική*

⁵⁹⁵ Αποψη που υιοθέτησε ακόμη και ο Maurer (μάλλον επηρεασμένος από το περιβάλλον που τον πλαισίωσε), αν και ήλθε στην Ελλάδα σε μια περίοδο που ο ενωμένος ελληνικός λαός με υπερηφάνεια αποτίναξε τον τουρκικό ζυγό. Χρήσιμα συμπεράσματα μπορεί να αντλήσει κανείς από την ανάγνωση της Ελληνικής Νομαρχίας (1806), παρά τις όποιες επιφυλάξεις για το έργο αυτό.

απειρία στο πεδίο του συμβιβασμού», για «εριστική φιλοδικία ως στοιχείο του εθνικού μας χαρακτήρα» ή για «το ελληνικό δαιμόνιο, το οποίο έχει την ικανότητα να διαστρέφει υγιείς θεσμούς», μολονότι όταν εκφράστηκαν, είχαν ως στόχο να αποδώσουν τις δυσχέρειες υιοθέτησεως των συμφιλιωτικών διαδικασιών στην ελληνική έννομη τάξη, **δεν βοηθούν και δεν είναι αληθείς.**

Εάν το κριτήριο για τους ανωτέρω χαρακτηρισμούς, είναι ο μ έ γ α ς αριθμός των εκκρεμουσών δικαστικών υποθέσεων, τούτο είναι ένα κριτήριο, αναμφίβολα, **επισφαλές**, δεδομένου ότι παρόμοια φαινόμενα αντιμετωπίζουν - *ακόμη πιο έντονα* - και άλλες χώρες, ακόμη και ευρωπαϊκές (*πρδγμ.η Ιταλία*) .

Εάν το κριτήριο είναι το σ ύ σ τ η μ α απονομής της δικαιοσύνης, τούτο είναι επίσης ένα κριτήριο, αναμφίβολα επισφαλές δεδομένου ότι και στην Αγγλία, που διαθέτει κοινή νομική παράδοση με τις Η.Π.Α και **έναν ολόκληρο μηχανισμό**⁵⁹⁶, ο οποίος - *σε συνδυασμό με τα υψηλότατα δικαστικά έξοδα* - ευνοεί τη συμβιβαστική επίλυση των διαφορών, ο ρυθμός διαδόσεως και αποδοχής της διαμεσολάβησης δεν ήταν τόσο ταχύς, όσο ίσως νομίζουμε. Ενδεικτικό είναι το συμπέρασμα των έμπειρων διαμεσολαβητών - solicitors κ. H. Brown και κ. A.Marriott⁵⁹⁷, οι οποίοι:

- αφενός επισημαίνουν ότι, όταν δημοσιεύθηκε η πρώτη έκδοση του συγγράμματός τους «*ADR: Principles and Practice*» (1991), **ελάχιστοι πίστευαν ότι οι διαδικασίες A.D.R θα ενσωματώνονταν αποτελεσματικά στο σύστημα της αγγλικής πολιτικής δικαιοσύνης,**
- αφετέρου τονίζουν ότι οι διαμεσολαβητές, αλλά και όσοι συνέβαλαν σε οργανωτικό επίπεδο στη διάδοση, όχι μόνον της διαμεσολάβησης (*αλλά και άλλων διαδικασιών A.D.R*), **θα πρέπει να αισθάνονται υπερήφανοι για το έργο τους.**

Η πρόκληση, όπως τονίζουν οι κ. Brown και κ. Marriott είκοσι (20) χρόνια πριν, **ήταν να πειστεί ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας ότι οι διαδικασίες A.D.R μπορούν να συμβάλλουν στην εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος**, αρχικώς, στις οικογενειακές διαφορές. Όπως προσθέτουν «*η πρόκληση, σήμερα, είναι να το κάνουμε να λειτουργήσει*». Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι η θεμελίωση των διαδικασιών A.D.R **δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στην άλλη** · «*Η Ρώμη δεν κτίστηκε σε μια ημέρα*».

⁵⁹⁶ Judicial case management, Pre Action Protocols, Practice Directions, A.D.R orders.

⁵⁹⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 667.

Σήμερα, η χώρα μας διαθέτει αρκετά κέντρα διαμεσολάβησης και έναν σημαντικό αριθμό (κυρίως) δικηγόρων διαμεσολαβητών. Το γεγονός μάλιστα ότι οι περισσότεροι εξ αυτών είναι νεαρής ηλικίας δείχνει ότι οι επερχόμενες γενιές δικηγόρων επιθυμούν να πορευθούν στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της δικηγορίας με πρακτικό πνεύμα και ευθύτητα.

Είναι απαραίτητο, λοιπόν, να πρυτανεύσει η υ π ο μ ο ν ή και ο μεγάλος αριθμός των δικαστικών υποθέσεων να αντιμετωπίζεται - *όχι ως πρόβλημα χωρίς προοπτική επιλύσεως* - αλλά αφενός ως **ένδειξη της ε μ π ι σ τ ο σ ύ ν η ς της κοινωνίας στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης** (γιατί αναμφίβολα και αυτό δηλώνει ο μεγάλος αριθμός των υποθέσεων που απευθύνονται ενώπιον των δικαστηρίων) αφετέρου **ως η ιδανική «π ρ ώ τ η ύ λ η»** για την ανάπτυξη της διαμεσολάβησης (και ίσως και άλλων διαδικασιών A.D.R).

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Από τη δεκαετία 1960 - 1970 έως τη μεταρρύθμιση των κανόνων C.P.R του 1998

Από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, οι διαδικασίες A.D.R - με πηγή έμπνευσης τις Η.Π.Α⁵⁹⁸ και «σημαιοφόρο» τη διαμεσολάβηση - μαγνήτιζαν, ολοένα και περισσότερο, το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών εννόμων τάξεων, μεταξύ αυτών και της αγγλικής⁵⁹⁹. Όπως επισημαίνει ο Sir G.Lightman⁶⁰⁰, η διαμεσολάβηση στην Αγγλία αποτελεί επινόηση των δικαστών και αναπτύχθηκε μέσω της νομολογίας και του «δεσμευτικού προηγούμενου», με σκοπό να αντιμετωπιστεί το υψηλό κόστος της δίκης, ο απρόβλεπτος χαρακτήρας της δικαστικής αποφάσεως και η φθορά, που προκαλεί ο δικαστικός αγώνας στις ανθρώπινες σχέσεις.

Διακριτικός αρωγός της διαμεσολάβησης⁶⁰¹ αποδείχθηκε η «κοινή» νομική παράδοση Αγγλίας και Η.Π.Α, η οποία ως γνωστόν διαφέρει σημαντικά, από τις

⁵⁹⁸ Όπως επισημάνθηκε στο σχετικό με τις Η.Π.Α «ΜΕΡΟΣ», ήδη από τη δεκαετία 1960 - 1970, η σχετική (με τις διαδικασίες A.D.R) συζήτηση είχε εκκινήσει στην περιοχή της Βορείου Αμερικής και του Καναδά.

⁵⁹⁹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011. Μερίδα των ενασχολούμενων με τη διαμεσολάβηση θεωρούν ορθότερη τη χρήση του όρου appropriate (59.200 αποτελέσματα αναζήτησης στο Google), από αυτήν του (παγκοσμίως) γνωστότερου όρου alternative (6.590.000). Ωστόσο, ο πρώτος όρος, λογικά, εμπεριέχει και τη δικαστική διαδικασία. Σύμφωνα με την εισήγηση της καθηγήτριας του Πανεπιστημίου της Λυών κας F. Ferrand, κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, που διοργανώθηκε στην Αθήνα, το Σεπτέμβριο του 2013, ο όρος **appropriate** κρίνεται καταλληλότερος.

⁶⁰⁰ Πρόεδρος της G.E.M.M.E.

⁶⁰¹ **Mistelis L.A**, (Alexander Nadja), «*Global Trends in Mediation. ADR in England and Wales: A successful Case of Public Private Partnership*», 2006, σ. 140, Η Μεγάλη Βρετανία (Αγγλία, Ουαλία, Σκωτία) και η Βόρειος Ιρλανδία αποτελούν το Ηνωμένο Βασίλειο (U.K). Το αγγλικό δίκαιο εφαρμόζεται μόνον στην Αγγλία και την Ουαλία, ενώ, αρκετά αγγλικά νομοθετήματα εφαρμόζονται και στη Σκωτία ως αποτέλεσμα της Συνθήκης του 1707.

παραδόσεις των ευρωπαϊκών ηπειρωτικών εννόμων τάξεων, που υποδέχθηκαν τη διαμεσολάβηση (και γενικότερα τις διαδικασίες A.D.R) - μάλλον αναμενόμενα - με μεγαλύτερη επιφυλακτικότητα⁶⁰².

Οι πρώτες προσπάθειες διαδόσεως των συμφιλιωτικών μορφών επιλύσεως των διαφορών εντοπίζονται κατά τη δεκαετία 1960 - 1970, όταν και τέθηκε στο επίκεντρο, η σχέση του συμβιβασμού με τη δικαστική διαδικασία⁶⁰³.

Κατά τη δεκαετία 1970 - 1980, εξετάστηκαν τα λειτουργικά προβλήματα της δικαστικής διαδικασίας, παράλληλα με τις διαδικασίες A.D.R.

Κατά τη δεκαετία 1980 - 1990, το ενδιαφέρον για την εφαρμογή των διαδικασιών A.D.R αυξήθηκε. Επιβληθητική αποδείχθηκε η έκδοση της Practice Direction/Statement⁶⁰⁴ της 2ας Νοεμβρίου του 1982 (*Practice Direction, Family Division: Conciliation Procedure*), η οποία συνοδεύταν από ένα πιλοτικό πρόγραμμα συμβιβασμού.

⁶⁰² **Μανιώτης Δ**, «Περί της οριοθέτησεως της ελευθερίας της ιδιωτικής βουλήσεως στις εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών», Ε.Πολ.Δ, 2012, σ. 713, 714. Ειδικότερα, όσον αφορά το αγγλικό δίκαιο κρίνεται χρήσιμο να επισημανθεί ότι θεμελιώδεις αντιλήψεις στην θεωρία αυτού (όπως αναπτύχθηκε κατά το 19^ο αιώνα με την ιδιαίτερη συμβολή του κ. J. Austin) αποτελούν η έδραση κατηγορημάτων του δικαίου στα θεμέλια της πρακτικής χρησιμότητας και ο περιορισμός της κατανόησης του νοήματος των δικαϊκών κανόνων, με τη βοήθεια των επιταγών της ηθικής, ώστε να επιτευχθεί η ανεξαρτησία της μεθόδου κατανόησης και ερμηνείας του θετικού δικαίου από εξωνομικές αντιλήψεις περί ηθικής. Όλες οι θεμελιώδεις αντιλήψεις περί της ερμηνείας του δικαίου επιδιώκουν να αποδώσουν νοηματικό περιεχόμενο σε αφηρημένους κανόνες, σε αναφορά προς συστηματικά κριτήρια ερμηνείας, λαμβάνοντας υπόψη τη **χρησιμότητα των δοθησομένων λύσεων**. Η αναλυτική θεωρία του δικαίου (όπως αναπτύχθηκε κυρίως από τον κ. J. Bentham και τον μαθητή του κ. J. Austin) αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη **λογική** και **γραμματική ανάλυση** και **κατανόηση** των βασικών εννοιών του δικαίου, **αποφεύγοντας κατά την ερμηνεία του ηθικο - κοινωνικές επιρροές**. Οι κ. Bentham και κ. Austin ήταν αντίθετοι στην όσμωση δικαίου και ηθικής.

⁶⁰³ **Yoshida M**, «Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective», ZJP Int 15, 2010, σ. 423.

⁶⁰⁴ Οι **Practice Directions (ή Praticce Statements)** («**Πρακτικές Οδηγίες**» όπως τις μεταφράζει η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Lyon κα F. Ferrand στην εισήγησή της κατά τις εργασίες του το Σεπτέμβριο του 2013 στο Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου της Αθήνας (σελ. 5), «**Οδηγοί εφαρμογής**» όπως τις μεταφράζουν οι δικηγόροι - διαμεσολαβητές κ. Σ. Αντωνέλος και κα. Ε. Πλέσσα) αποτελούν συμπληρωματικούς ερμηνευτικούς κανόνες, για μικρότερης σημασίας δικονομικά ζητήματα. Οι επικεφαλής των τριών (3) τμημάτων του High Court (*Master of the Rolls, Lord Chief Justice, Vice - Chancellor*) έχουν την εξουσία να εκδίδουν Practice Directions για τη ρύθμιση διάφορων διαδικαστικών ζητημάτων.

Έξι (6) έτη αργότερα, η Civil Justice Review του 1988 ανέδειξε ως κύρια προβλήματα της απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης, τα εξής τρία (3):

- πρώτον το **υψηλό κόστος διεξαγωγής** της δικαστικής διαδικασίας,
- δεύτερον την **καθυστέρηση της ολοκλήρωσης αυτής και**
- τρίτον την **πολυπλοκότητά** της⁶⁰⁵.

Ενδεικτική της αντιμετώπισης της διαμεσολάβησης από τα αγγλικά δικαστήρια - πριν από τη δεκαετία 1990 - 2000 - είναι η τοποθέτηση του Sir G.Lightman, ο οποίος κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε το 2009, στο Παρίσι, υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E, επισήμανε ότι η διαμεσολάβηση αναγνωριζόταν από τα δικαστήρια ως μια διαδικασία, που τα μέρη θα μπορούσαν να υιοθετήσουν, για να διευθετήσουν τις διαφορές τους, ωστόσο (τα δικαστήρια) ούτε την εφαρμόζαν ούτε ενεθάρρυναν την προσφυγή σε αυτήν.

Κατά τη δεκαετία 1990 - 2000, η απήχηση της διαμεσολάβησης στο δικαστικό κλάδο έλαβε ευρύτερες διαστάσεις. Όπως επισήμανε ο Sir G. Lightman, αυτή η αλλαγή στάσης οφειλόταν σε τρεις (3) λόγους:

- πρώτον στο **υψηλό κ ό σ τ ο ς και τη μακρά διάρκεια** των δικαστικών υποθέσεων⁶⁰⁶,
- δεύτερον στο ότι έγινε αντιληπτό ότι η αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης μπορούσε να επιτύχει τη **δ ι α τ ή ρ η σ η των σχέσεων των μερών και**
- τρίτον στο ότι θεωρήθηκε πως το ισχύον - κατά την περίοδο εκείνη - **θεσμικό πλαίσιο** διαμεσολάβησης (**σημαντικός αριθμός οργανισμών στελεχωμένοι από**

⁶⁰⁵ «Darbyshire on the English Legal System», 2011, σ. 232, **Andrews N**, «A New Civil Procedural Code for England: Party Control «Going, Going, Gone», ZZP Int 4, 1999, σ. 4. Είναι αξιοσημείωτο ότι πριν την Civil Justice Review του 1988, είχαν εκδοθεί **εξήντα τρεις (63) Εκθέσεις που επαναλάμβαναν τα γνωστά προβλήματα** του κόστους και της καθυστέρησης της απονομής της δικαιοσύνης.

⁶⁰⁶ **Ποδηματά Ε**, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (N. 4512/2018 αρθρ. 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμετώπος με τα δικαιοκρατικά όριά του: το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», 2018 σ. 19 σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση, N. 4512/2018, Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας 13.03.2018, Σέρρες, **B. Heap's**, «A - Level Textbook - General Principles of English Law», 1998, σ. 41.

εκπαιδευμένους διαμεσολαβητές) κρινόταν **ε π α ρ κ έ ς για την προώθηση του θεσμού**⁶⁰⁷.

Το 1991, οι δύο (2) επαγγελματικές ενώσεις των δικηγόρων (*General Council of the Bar για τους barristers*⁶⁰⁸, *Law Society of England and Wales για τους solicitors*)⁶⁰⁹ δημοσίευσαν δύο (2) Εκθέσεις με αντικείμενο τις διαδικασίες A.D.R.⁶¹⁰

Το 1994, δημοσιεύθηκε η Practice Direction (*Commercial Court: Alternative Dispute Resolution*) για την επιχείρηση διαδικασιών A.D.R σε εμπορικές διαφορές⁶¹¹, ενώ τα επόμενα έτη ακολούθησαν :

- η Practice Direction (*High Court Civil Litigation: Case Management*) της 24^{ης} Ιανουαρίου 1995 για την επιχείρηση διαδικασιών A.D.R στο Queen's Bench Division και στο Chancery Division του High Court⁶¹²,
- η Practice Direction της 26^{ης} Ιουλίου του 1995 για τη χρήση της διαμεσολάβησης⁶¹³,
- η Practice Direction (*Commercial Cases: Alternative Dispute Resolution*) (No 2) της 7^{ης} Ιουνίου 1996 για την ενθάρρυνση της προσφυγής στην ουδέτερη αξιολόγηση (*neutral evaluation*) για την επίλυση εμπορικών διαφορών⁶¹⁴ και

⁶⁰⁷ **Sir G. Lightman**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, Πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, Παρίσι, 16, 17 Οκτωβρίου 2009, σ. 400.

⁶⁰⁸ Το General Council of the Bar ιδρύθηκε το 1894.

⁶⁰⁹ Η Law Society of England and Wales ιδρύθηκε το 1825.

⁶¹⁰ **Beldham L.J Report** (*General Council of the Bar, Committee on ADR, 1991*) και H. Brown, ADR Report (*The Law Society, Courts and Legal Services Committee, 71/1991*).

⁶¹¹ Όπως τονίζεται στην Practice Direction, αν και οι δικαστές του Commercial Court δεν πρέπει να ενεργούν ως διαμεσολαβητές ή να συμμετέχουν σε διαδικασίες A.D.R, **μπορούν να προσκαλούν τα μέρη** να εξετάζουν τις διαδικασίες αυτές, ιδίως στις περιπτώσεις που το κόστος επισπεύσεως της δικαστικής διαδικασίας είναι δυσανάλογο σε σχέση με το χρηματικό αντικείμενο της διαφοράς.

⁶¹² Επισήμανε την ανάγκη μεγαλύτερου ελέγχου από τους δικαστές κατά το προπαρασκευαστικό και το κυρίως στάδιο της διαδικασίας, ιδίως, σε ζητήματα όπως, η αποκάλυψη του απαραίτητου υλικού ή ο χρόνος εξέτασεως των μαρτύρων.

⁶¹³ **Mistelis L.A.**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation. ADR in England and Wales: A successful Case of Public Private Partnership*», 2006, σ. 146.

⁶¹⁴ Εισήχθησαν σημαντικές αλλαγές στο μηχανισμό ενθάρρυνσης των μερών να διακανονίσουν τη διαφορά τους. Ειδικότερα, το δικαστήριο έχει την εξουσία να εξετάσει, αυτεπαγγέλτως, το ενδεχόμενο προσφυγής στις διαδικασίες A.D.R, ενώ και ο δικαστής μπορεί να εκφράσει την άποψή του για την υπόθεση με τη σύμφωνη γνώμη των μερών.

- η Practice Direction (*Family Division: Family Proceedings: Financial Dispute Resolution*) της 16^{ης} Ιουνίου του 1997 για τη διευθέτηση οικονομικών ζητημάτων στις οικογενειακές διαφορές, η οποία συνόδευσε την ενσωμάτωση της διαμεσολάβησης στη Family Act του 1996⁶¹⁵.

Η απήχηση των διαδικασιών A.D.R γινόταν σταδιακά μεγαλύτερη και το ενδιαφέρον, για μια γενικότερη μεταρρύθμιση του συστήματος απονομής πολιτικής δικαιοσύνης διαρκώς εντονότερο.

2.Η μεταρρύθμιση των κανόνων C.P.R του 1998

I. Η Practice Direction (*Πρακτικές Οδηγίες ή Οδηγοί Εφαρμογής*) και τα Pre Action Protocols (*Προδικαστικά Πρωτόκολλα*)

Στο μέσον της δεκαετίας 1990 - 2000, είχε πλέον γίνει αντιληπτό ότι οι συνθήκες ήταν «*ώριμες*», για να αναληφθούν δραστικές πρωτοβουλίες για μια γενικότερη (*νομοθετική και οργανωτική*) μεταρρύθμιση, με στόχο τη δημιουργία ενός πιο αποτελεσματικού μηχανισμού απονομής πολιτικής δικαιοσύνης.

Τα μέρη και οι δικηγόροι τους, οι «*η ν ί ο χ ο ι*» της αστικής δικαστικής διαδικασίας, ήλεγχαν και επέσπευδαν την πρόοδο αυτής, ανάλογα με τα συμφέροντά τους. Όπως χαρακτηριστικά επισήμανε το 1999, ο - *επί τριάντα δύο (32) έτη barrister και επί εννιά (9) έτη δικαστής του High Court* - Lightman J, **υπήρχε μίαν εποχή που ο αιφνιδιασμός ή η παγίδευση του αντιπάλου διαδίκου θεωρούνταν κολακευτικός !** Κρινόταν λοιπόν απαραίτητη, μια γενικότερη αλλαγή κουλτούρας⁶¹⁶, ένα νέο μοντέλο συνεργασίας, συμπληρωματικό του παραδοσιακού συστήματος απονομής της δικαιοσύνης⁶¹⁷.

«*Προάγγελος*» των εξελίξεων αποδείχθηκε η - *εκδοθείσα από το General Council of the Bar και την Law Society of England and Wales* - **Heilbron - Hodge Report του 1993**, με τίτλο «*Civil Justice on Trial - The case for change*», η οποία επισήμανε την ανάγκη να αναλάβουν οι δικαστές έναν πιο ενεργό ρόλο αναφορικά:

- πρώτον με τη **διαχείριση της υποθέσεως** (*judicial case management*),

⁶¹⁵ Μάλιστα, προβλεπόταν ότι οι διάδικοι δικαιούνταν να παρασταθούν στο δικαστήριο σε υποθέσεις διαζυγίου, μόνον εάν είχαν συμμετάσχει σε διαμεσολάβηση, κατά την οποία ο διαμεσολαβητής θα αποφάσιζε, εάν ενδείκνυτο η επιχείρησή της.

⁶¹⁶ Zander M, «*Cases and Materials on the English Legal System*», 1996, σ. 52.

⁶¹⁷ «*Darbyshire on the English Legal System*», 2011, σ. 232, 233, 234.

- δεύτερον με τη **χρησιμότητα της ενθάρρυνσης της επιλύσεως των διαφορών σε όσο το δυνατόν πιο πρώιμο στάδιο**⁶¹⁸ και
- τρίτον με την **ωφελιμότητα της απλοποίησης των δικαστικών διαδικασιών.**

Το 1995, ακολούθησε η Practice Direction - Pre Action Conduct and Protocols, η οποία επισήμανε το καθήκον των μερών και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους να εξετάζουν σ υ ν ε τ ά (*act reasonably*) τις διαδικασίες A.D.R (*πριν την επίτευξη δικαστικών διαδικασιών*) και να μην τις αντιμετωπίζουν ως ένα «τυπικό» προ - στάδιο της άσκησης της αγωγής⁶¹⁹. Συμπληρωματικά στην Practice Direction, εξεδόθησαν και κάποια προδικαστικά πρωτόκολλα (*Pre action protocols*) για ορισμένους κλάδους δικαίου⁶²⁰.

Επομένως, σύμφωνα με την **Practice Direction on Pre Action Conduct και τα Pre Action Protocols** τα μέρη - *πριν αποφασίσουν να επισπεύσουν δικαστικές*

⁶¹⁸ Στην Αγγλία, το ποσοστό αίσιας έκβασης των διαφορών που οδηγούνται σε διαδικασίες φιλικής διευθέτησης των διαφορών προσεγγίζει ποσοστά της τάξεως του **98%**.

⁶¹⁹ «*Darbyshire on the English Legal System*», Sweet & Maxwell, 2011, σ. 223. **Brown H, Marriott, A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 218, υποσ. 37. **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 100.

⁶²⁰ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 219, **Andrews N**, «*The Three Paths of Justice*», 2012, σ. 64, Practice Direction - Pre action conduct and protocols. Τα εν ισχύ protocols αφορούνσε personal injury (6/4/2015), resolution of clinical disputes (6/4/2015), defamation (2/10/2000), professional negligence (16/7/2000), judicial review (6/4/2015), disease and illness (8/12/2003), housing disrepair (6/4/2015), possession claims by social landlords (6/4/2015), possession claims for Mortgage Arrears (6/4/2015), Dilapidation of Commercial Property (1/12/2012), Low Value personal injury road traffic accident claims (31/7/2013), Low Value Personal Injury Employers and Public Liability Claims (31/7/2013) και construction and engineering (2/10/2000). Το τελευταίο Pre action protocol έχει την ιδιαιτερότητα ότι απαιτεί από τα μέρη να πραγματοποιήσουν συνάντηση μέσα σε είκοσι οκτώ (28) ημέρες από τη λήψη της επιστολής του εναγόμενου. Στη συνάντηση τα μέρη επιχειρούν να προσδιορίσουν τα σημαντικά θέματα, να εντοπίσουν την αιτία της διαφωνίας και να αναζητήσουν λύσεις. Όποιος παρευρεθεί στη συνάντηση αυτή, έχει το δικαίωμα να καταθέσει στο δικαστήριο σχετικά με το εάν πραγματοποιήθηκε η συνάντηση, εάν όχι για ποιόν λόγο, τότε και ποιοί συμμετείχαν, ποιοί απουσίαζαν και για ποιόν λόγο, εάν επετεύχθη συμφωνία και τέλος εάν εξετάστηκε κάποια διαδικασία A.D.R.

διαδικασίες - πρέπει να εξετάζουν, εάν προβλέπεται για την υπόθεσή τους η συμμόρφωση με κάποιο Pre action protocol ⁶²¹:

Εάν προβλέπεται, πρέπει να συμμορφώνονται με αυτό, ειδάλλως, θα υφίστανται τις ανάλογες κυρώσεις ⁶²²(*1 P.D.*).

Εάν δεν προβλέπεται, θα πρέπει να συμμορφώνονται με τα γενικώς οριζόμενα στην Practice Direction on Pre Action Conduct (*2 P.D.*).

Ο σκοπός της Practice Direction και των Pre Action protocols πραγματοποιείται με την ανταλλαγή (μεταξύ των μερών) ⁶²³πριν από την επίσπευση των δικαστικών διαδικασιών πληροφοριών και εγγράφων, ούτως ώστε άπαντες να κατανοήσουν τις θέσεις των αντιπάλων τους, να αποφασίσουν για τον τρόπο με τον οποίο θα ενεργήσουν (*εξετάζοντας κάποια διαδικασία A.D.R*) και να επιχειρήσουν να επιλύσουν τη διαφορά τους (*3 P.D.*) ⁶²⁴.

Τα μέρη δεν πρέπει να χρησιμοποιούν τα Pre action protocols για λόγους στρατηγικής (*4 P.D.*).

Εάν τα μέρη επιθυμούν να κάνουν χρήση πραγματογνωμόνων, πρέπει να λάβουν σχετική άδεια από το δικαστήριο (*R. 35 παρ. 4 εδ. α' C.P.R.*). Η χρήση πραγματογνωμόνων δεν κρίνεται, πάντοτε, απαραίτητη. Εάν τελικά αποφασίσουν να

⁶²¹ Συνήθως, ο ενάγων αποστέλλει στον εναγόμενο μια συνοπτική επιστολή (*σχετικά με την αγωγή*), στην οποία ο εναγόμενος πρέπει να απαντήσει λεπτομερώς εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Εάν ο εναγόμενος αποκρούσει τους ισχυρισμούς του ενάγοντος, πρέπει να αιτιολογεί την άρνησή του και να υποβάλλει, εάν το επιθυμεί, κάποιο αίτημα. Εν συνεχεία, τα μέρη αποκαλύπτουν έγγραφα - κλειδιά για την επίλυση της υποθέσεως (*Trial bundle*). Πρόκειται για μια πρακτική που κρίνεται επιβοηθητική, αφού με τον τρόπο αυτό άπαντες κατανοούν τις αντίπαλες θέσεις, αποφασίζουν για τη στρατηγική τους, επιχειρούν διακανονισμό των διαφορών τους, εξετάζουν τις διαδικασίες A.D.R και αποφεύγουν τυχόν αιφνιδιασμό (*Rockwell v Barns (1968), Carlson v Townsend (2001)*).

⁶²² Αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, καταβολή ή αποστέρηση τόκου, καταδίκη στα δικαστικά έξοδα, καταβολή πλήρους αποζημιώσεως (*on an indemnity basis*).

⁶²³ Ο ενάγων αποστέλλει μια συνοπτική επιστολή στον εναγόμενο, στην οποία περιέχεται η βάση της αγωγής, περίληψη των πραγματικών περιστατικών, το αίτημα του ενάγοντος και το ποσό που ζητά (*εάν το αντικείμενο της δίκης είναι χρηματικό*). Ο εναγόμενος πρέπει να απαντήσει εντός δεκατεσσάρων (14) ημερών, εάν πρόκειται για μια απλή υπόθεση και εντός τριών (3) μηνών, εάν πρόκειται για πιο σύνθετη υπόθεση. Η απάντησή του πρέπει να αναφέρει, εάν αποδέχεται το αίτημα του ενάγοντος και εάν δεν το αποδέχεται να είναι αιτιολογημένη. Ο εναγόμενος με την απάντησή του μπορεί να προβάλλει και κάποια ανταπαίτησή του (*6 P.D.*).

⁶²⁴ **Andrews N**, «*Η σύγχρονη πολιτική δικονομία στην Αγγλία: συσχετισμοί μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής διαδικασίας επίλυσης των διαφορών*», Ε.Πολ.Δ, 2011, σ. 417 επ.

διορίσουν κάποιον, πρέπει να διορίσουν έναν κοινό (*jointly single expert*), ενώ ευθύνονται για την αμοιβή του ισομερώς (**7 P.D**).

Τα μέρη πρέπει να εξετάζουν τις όποιες διαθέσιμες διαδικασίες A.D.R και να αντιμετωπίζουν την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία ως «έσχατο καταφύγιο» (**8 P.D**).

Πρέπει να αναζητούν τις προοπτικές φιλικής διευθέτησεως της διαφοράς τους, ακόμη και κατά τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών. Οι προσφορές διακανονισμού του Part 36 C.P.R (*Offers to settle*) μπορούν να υποβληθούν και πριν από την έναρξη των δικαστικών διαδικασιών (**9 P.D**).

Τα μέρη μπορούν να επιλέξουν τη διαμεσολάβηση, τη διαιτησία, την πρότερη - πρώιμη ουδέτερη αξιολόγηση (*Early Neutral Evaluation*) ή σχήματα διαμεσολαβητή - ombudsmen (**10 P.D**).

Εάν οι δικαστικές διαδικασίες έχουν ήδη εκκινήσει, τα μέρη είναι πιθανόν να υποχρεωθούν από το δικαστήριο να αποδείξουν, ότι εξέτασαν το ενδεχόμενο προσφυγής σε κάποια διαδικασία A.D.R. Σε περίπτωση πρόσκλησης προσφυγής στη διαμεσολάβηση, η σιωπηρή στάση κάποιου μέρους, μπορεί να χαρακτηριστεί από το δικαστήριο ως αδικαιολόγητη. Σε μια τέτοια περίπτωση, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει στο - (αδικαιολογήτως) αρνούμενο να προσφύγει στη διαμεσολάβηση - μέρος την καταβολή πρόσθετων εξόδων (**11 P.D**)⁶²⁵.

Εάν η διαφορά δεν επιλυθεί, παρότι τα μέρη συμμορφώθηκαν με την Practice Direction ή με το σχετικό Pre action protocol, τα μέρη πρέπει να επανεξετάσουν τις επιλογές τους και να μελετήσουν με προσοχή τα έγγραφα και τα λοιπά στοιχεία της υποθέσεως για να διαπιστώσουν, εάν μπορούν να αποφύγουν την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία (**12 P.D**).

⁶²⁵ Όπως θα διαπιστώσουμε και σε επόμενη ενότητα, στην αγγλική έννομη τάξη, το δικαστήριο έχει την δυνατότητα να αποφασίσει για τα δικαστικά έξοδα ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της δίκης, τιμωρώντας ουσιαστικά τη συμπεριφορά του μέρους που αρνήθηκε αδικαιολογήτως, να εξετάσει τη σύσταση του δικαστηρίου περί προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Ενδεικτικώς, στην υπόθεση **Dunnett v Railtrack (2002)**, το Court of Appeal (*Εφετείο*) δεν καταδίκασε τη διάδικο που ηττήθηκε, να καταβάλλει τα δικαστικά έξοδα της διαδίκου που νίκησε, διότι η τελευταία είχε απορρίψει, αναιτιολόγητα, τη σύσταση του δικαστηρίου να προσφύγουν με την αντίδικό της σε διαμεσολάβηση. Μάλιστα, όπως θα διαπιστώσουμε, κατά την εξέταση της ιστορικής υποθέσεως του Court of Appeal **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust (2004)**, η διαπίστωση από το δικαστήριο της αδικαιολόγητης ή μη άρνησης κάποιου διαδίκου να προσφύγει στη διαμεσολάβηση, τεκμηριωνόταν μετά από την εξέταση συγκεκριμένων κριτηρίων.

Αναφορικά με το ζήτημα της συμμόρφωσης των μερών με την Practice Direction ή με τα Pre Action Protocols, προβλέπεται ότι το δικαστήριο θεωρεί αναμενόμενη τη συμμόρφωση των μερών, ενώ θα εξετάσει τη μη συμμόρφωσή τους και όταν θα υπαγορεύει οδηγίες για τη διαχείριση της υποθέσεως (*R. 3 παρ. 1 εδ. δ' έως 6 C.P.R*), αλλά και όταν θα εκδίδει διαταγές για τα δικαστικά έξοδα (*A.D.R Orders*) (*R. 44 παρ. 3 εδ. ε' α C.P.R*) (**13 P.D**).

Το δικαστήριο μπορεί να κρίνει ότι η μη συμμόρφωση κάποιου μέρους ήταν αδικαιολόγητη όταν:

- α) δεν ενημέρωσε επαρκώς το άλλο μέρος,
- β) δεν ενήργησε εντός του προβλεπόμενου (*από το Pre action protocol*) χρονικού διαστήματος ή εντός εύλογου χρόνου,
- γ) αρνείται αδικαιολόγητα να προσφύγει σε κάποια διαδικασία A.D.R ή δεν απάντησε σε κάποια σχετική πρόσκληση περί προσφυγής (**14 P.D**).

Όταν το δικαστήριο διαπιστώσει, ότι τα μέρη δεν συμμορφώνονται με την Practice Direction ή με το σχετικό Pre action protocol, μπορεί να διατάξει: **α)** την απαλλαγή τους από την υποχρέωση να συμμορφώνονται με την Practice Direction ή με κάποιο Pre action protocol, **β)** την αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, έως ότου πραγματοποιηθούν κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες, αποδεικνύουσες τη συμμόρφωση με την Practice Direction ή τα Pre action protocols ή **γ)** την επιβολή κυρώσεων (**15 P.D**).

Το δικαστήριο θα εξετάσει τη μη συμμόρφωση των μερών, όταν θα κρίνει, εάν θα τους επιβάλλει κυρώσεις όπως **α)** την καταβολή των δικαστικών εξόδων, **β)** την καταβολή πλήρους αποζημίωσης, **γ)** την αποστέρηση ή **δ)** την επιδίκαση μέρους των τόκων (**16 P.D**).

Τέλος, όσον αφορά το ζήτημα της παραγραφής, η Practice Direction και τα Pre Action Protocols δεν επηρεάζουν τα χρονικά όρια παραγραφής, σχετικά με τη δυνατότητα επισπεύσεως δικαστικών διαδικασιών.

II. Οι κανόνες C.P.R του 1998

Στις 28 Μαρτίου του 1994, ο Lord Mackay L.C of Clashfern (*Lord Chancellor 1987 - 1997*), ίσως και επηρεασμένος (*όπως έχει υποστηριχθεί*) από την Heilbron - Hodge Report του 1993, ανέθεσε στον (*Master of the Rolls*) Lord Woolf την αποστολή να προωθήσει μια ιστορική (*όπως αποδείχθηκε*) μεταρρύθμιση, με στόχο

την αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη (*Access to Justice*), η οποία, χαρακτηριζόταν «υπερβολικά ακριβή, αργή, άνιση και αβέβαιη» (*too expensive, too slow, too unequal, too uncertain*).

Τα πορίσματα του Lord Woolf - ο οποίος έφερε εις πέρας μόνος του την ιστορική αυτή μεταρρύθμιση - ήταν παρόμοια με αυτά της Civil Justice Review του 1988. Ειδικότερα, αφού (ο Lord Woolf) αναγνώρισε ότι η πρωταρχική αποστολή του δικαστηρίου συνίσταται στην επίλυση της διαφοράς με δικαστική απόφαση⁶²⁶, επικεντρώθηκε στα προβλήματα του κόστους, της καθυστέρησης⁶²⁷ και της πολυπλοκότητας της δικαστικής διαδικασίας, σε συνδυασμό με την τάση των μερών να ερευνούν, εξαντλητικά, την υπόθεσή τους⁶²⁸. Ως κυριότερη αιτία των προβλημάτων αυτών ανέδειξε την **απουσία δικαστικού ελέγχου της δικαστικής διαδικασίας**, αφού οι διάδικοι και οι δικηγόροι τους, οι οποίοι κρατούσαν τα «ηνία» της δικαστικής διαδικασίας, ενεργούσαν αναμενόμενα, με γνώμονα το συμφέρον τους, δημιουργώντας εμπόδια στην αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. **Θεώρησε, λοιπόν ορθότερο, να ανατεθεί στη δικαστική εξουσία ένας ρόλος ενεργητικής διαχείρισης των υποθέσεων (*judicial case management*)⁶²⁹ και να μετατοπιστεί, με τον τρόπο αυτό, ο έλεγχος της δικαστικής διαδικασίας από τα μέρη και τους δικηγόρους τους, στα δικαστήρια**⁶³⁰.

⁶²⁶ Ορφανίδης Γ, «Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών. Συμφιλίωση Διαμεσολάβηση», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006, σ. 456. Κατά τον Lord Woolf, ο δικαστής κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τρεις (3) παράγοντες: πρώτον, την ορθότητα της απόφασης, δεύτερον, την ταχύτητα της διαδικασίας και τρίτον, την αναλογία ανάμεσα στην πολυπλοκότητα της διαφοράς και το κόστος της δικαστικής διαδικασίας.

⁶²⁷ Οι κατηγορίες των υποθέσεων που παρουσίαζαν τη μεγαλύτερη καθυστέρηση ήταν οι υποθέσεις ιατρικής αμέλειας και σωματικών βλαβών.

⁶²⁸ Andrews N, «A New Civil Procedural Code for England: Party Control «Going, Going, Gone», ZJP Int 4, 1999, σ. 7. Κατά τον Sir Jack Jacob, οι διάδικοι προτιμούν να έχουν τον έλεγχο της δικαστικής διαδικασίας οι δικηγόροι τους, παρά οι δικαστές.

⁶²⁹ Andrews N, «A New Civil Procedural Code for England: Party Control «Going, Going, Gone», ZJP Int 4, 1999, σ. 9.

⁶³⁰ Andrews N, «The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution», ZJP Int 14, 2009, σ. 9. Το **case management** έχει τρεις (3) λειτουργίες πρώτον να ενθαρρύνει τα μέρη να προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση, δεύτερον να επιδιώκει την ταχεία πρόοδο της διαδικασίας και τρίτον να διασφαλίζει ότι οι δικαστικοί πόροι κατανέμονται αναλόγως, όπως ορίζει ο πρωταρχικός σκοπός των C.P.R.

Η ανάθεση ενεργητικών εξουσιών διαχειρίσεως των υποθέσεων στους δικαστές, ήταν μια επιλογή μάλλον αναμενόμενη, αφού το αγγλικό σύστημα πολιτικής δικαιοσύνης έχει, ουσιαστικά, σμιλευθεί από τους δικαστές και όχι από τη νομοθετική εξουσία. Άλλωστε, είναι γνωστό - στους εξοικειωμένους με το αγγλικό δίκαιο - ότι οι βιογραφίες των δικαστών αποτελούν **ελκυστικά και απαραίτητα αναγνώσματα** των άγγλων νομομαθών.

Τον Ιούνιο του 1995, ο Lord Woolf δημοσίευσε την αρχική Έκθεση του (*Interim Report*), στην οποία εν είδει προλόγου επισημαίνει (στην 1^η εκ των 124 συστάσεών της) ότι **η δικαστική απόφαση αποτελεί την καταλληλότερη θεραπεία**⁶³¹. Εν συνεχεία, επικεντρώθηκε στη διαμεσολάβηση και τις διαδικασίες A.D.R, στις οποίες μάλιστα, αφιέρωσε ειδικό κεφάλαιο (*A.D.R - Approaches to Dispensing Justice*). Όπως παρατηρεί (ο Lord Woolf), η φιλοσοφία της δικαστικής διαδικασίας πρέπει να τείνει, πρωτίστως, στην **ενθάρρυνση για τη φιλική διευθέτηση της διαφοράς**⁶³².

Την αρχική Έκθεση ακολούθησε, τον Ιούλιο του 1996, η τελική Έκθεση (*Final Report*)⁶³³, αποτελούμενη από περίπου τριακόσιες (300) συστάσεις⁶³⁴. Στις 26 Απριλίου του 1999 - και αφού ο Lord Woolf είχε ολοκληρώσει το έργο του - ετέθησαν σε ισχύ οι κανόνες Civil Procedure Rules (*C.P.R.*), οι οποίοι - συνοδευόμενοι από περισσότερες από πενήντα (50) *Practice Directions* - δημιούργησαν ένα νέο κανονιστικό πλαίσιο, αντικαθιστώντας τα δύο (2) έως τότε ισχύοντα (κανονιστικά) πλαίσια, τους

- Supreme Court Rules (*R.S.C*) του 1965 για το High Court και τους
- County Court Rules (*C.C.R*) του 1981 για τα County Courts⁶³⁵.

⁶³¹ Zander M, «*Cases and Materials on the English Legal System*», 1996.

⁶³² Lord Woolf, «*Access to Justice - Interim Report*». Οι περισσότερες από τις θέσεις αυτές ενσωματώθηκαν στους C.P.R του 1998 (*R 26 παρ. 4, 1 παρ. 4 εδ. β' C.P.R.*). Δεν έλειψαν βέβαια και οι επιφυλάξεις ως προς τις ρηξικέλευθες αυτές προτάσεις, ιδίως, όσον αφορά το case management (*Cases and Materials on the English Legal System, Michael Zander, 1996, σ. 96 και 97*).

⁶³³ Lord Woolf, «*Access to Justice - Final Report*». Η Κυβέρνηση προέβη σε κάποιες παρατηρήσεις και τον Φεβρουάριο του 1997, η Civil Procedure Act 1997 έλαβε τη Βασιλική Συγκατάθεση (*Royal Assent*).

⁶³⁴ Zuckerman A, «*The Woolf Report on Access to Justice - An Overview*», *ZJP Int* 2, 1997, σ. 31.

⁶³⁵ Zuckerman A, «*The Woolf Report on Access to Justice - An Overview*», *ZJP Int* 2, 1997, σ. 31, Andrews N, «*A New Civil Procedural Code for England: Party Control, Going, Going, Gone*», *ZJP Int*, 1999, σ. 4.

Οι νέοι κανόνες (C.P.R) είχαν το χαρακτήρα **π ρ ο τ ρ ο π ώ ν** και θα εφαρμόζονταν στα πολιτικά τμήματα του **Court of Appeal**, στο **High Court** και στα **County Courts**.

Ως πρωταρχικό τους σκοπό (*Part 1 - R. 1 C.P.R - Overriding Objective*), ανέδειξαν την «ορθή και ενεργή διαχείριση» των υποθέσεων (*dealing with cases justly, active case management (R. 1 παρ. 4 εδ. α', β' C.P.R)* ⁶³⁶, σε συνδυασμό με τη διάδοση των διαδικασιών A.D.R και ιδίως, της διαμεσολάβησης ⁶³⁷.

Οι κανόνες C.P.R μετέθεσαν τον έλεγχο της προδικασίας από τους διαδίκους και τους δικηγόρους τους στα δικαστήρια (*judicial case management*) αναθέτοντας σε αυτά εκτενή **καθήκοντα (R. 1 παρ. 4 εδ. β' C.P.R)** και **εξουσίες (R. 3 παρ.1 εδ. β' C.P.R)** διαχείρισης των υποθέσεων, κυρίως σε multi track υποθέσεις ⁶³⁸.

Η έννοια της ορθής διαχείρισης των υποθέσεων (*case management*), το **«κ ό σ μ η μ α»** των κανόνων C.P.R, όπως χαρακτηρίστηκε ⁶³⁹, δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως υποβολή πρότασης συμβιβασμού από τα δικαστήρια προς τα μέρη, αλλά ως απόπειρα έμμεσης επίδρασης (από τα δικαστήρια) στην απόφαση των μερών να επιλύσουν τη διαφορά τους με διαμεσολάβηση. Εάν τα μέρη αρνούνταν, αδικαιολόγητα, την εξέταση της προοπτικής της προσφυγής στη διαμεσολάβηση, τα δικαστήρια θα τους επέβαλαν τις ανάλογες χρηματικές κυρώσεις μέσω των ανάλογων διαταγών για τα δικαστικά έξοδα (Costs orders) (R. 44 παρ. 3 εδ. δ', ε' C.P.R).

Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι μετά τη μεταρρύθμιση του 1998, τα μέρη δεν απολάμβαναν πια την ίδια αυτονομία, αλλά, αντιθέτως, η συμπεριφορά τους είχε σημαντικό **αντίκτυπο στην επιδίκαση των δικαστικών εξόδων**, με αποτέλεσμα να

⁶³⁶ **Andrews N**, «*The Modern Civil Process*», 2008, σ. 22,23,24.

⁶³⁷ **Yoshida M**, «*Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective*», ZJP Int 15, 2010, σ. 425.

⁶³⁸ «*Darbyshire on the English Legal System*», Sweet & Maxwell, 2011, σ. 218, **Zuckerman A**, «*The Woolf Report on Access to Justice - An Overview*», ZJP Int 2 (1997) σ. 36. Η πρακτική του case management στις multi track υποθέσεις αποτελείται από δύο (2) τύπους προδικαστικών συναντήσεων:

- μια case management conference, υπό τον procedural judge, στην οποία παρέχονται οδηγίες στα μέρη για τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν και
- μια pre - trial review, υπό τον trial judge, στην οποία εξειδικεύονται τα ζητήματα της υποθέσεως και προσδιορίζονται οι εξεταστέοι μάρτυρες.

⁶³⁹ **Andrews N**, «*A New Civil Procedural Code for England: Party Control «Going, Going, Gone»*», ZJP Int 4 (1999), σ. 5. Η έννοια της ορθής διαχείρισης της υποθέσεως έχει ως στόχο την αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας των δικαστικών διαδικασιών.

κάμπτεται ο σχετικός γενικός κανόνας, που ορίζει ότι τα (δικαστικά) έξοδα του νικητή διαδικού καταβάλλονται από τον ηττηθέντα διάδικο (αρχή της ήττας).

Επομένως, μετά και τη μεταρρύθμιση του Lord Woolf, ο βαθμός επιρροής των αγγλικών δικαστηρίων σε σχέση με την επιχείρηση διαμεσολάβησης συνίσταται:

- πρώτον στην **καθοδήγηση των μερών** προς την επιλογή της διαμεσολάβησης και
- δεύτερον στην **επιβολή (στα μέρη) χρηματικών κυρώσεων σε περίπτωση αδικαιολόγητης άρνησής τους να προσφύγουν σε αυτήν**⁶⁴⁰.

Η διαμεσολάβηση εξακολουθούσε να αποτελεί «ιδιωτική υπόθεση», επιχειρούμενη μεταξύ των μερών και εκτός δικαστηρίου είτε τα μέρη αποφάσιζαν να προσφύγουν σε αυτήν είτε το δικαστήριο τους απηύθυνε σχετική πρόσκληση.

Πάντως, η ανωτέρω μετάθεση του ελέγχου της προδικασίας δεν απαλλάσσει τους διαδίκους από την υποχρέωσή τους να βοηθούν τα δικαστήρια στην προώθηση του πρωταρχικού σκοπού των κανόνων C.P.R δηλαδή, την ορθή και ενεργή διαχείριση των υποθέσεων.

Για να κατανοήσουμε ακόμη περισσότερο τη θέση της διαμεσολάβησης στην αγγλική έννομη τάξη και με δεδομένη τη στενή σύνδεσή της με την δικαστική διαδικασία, κρίνεται απαραίτητο, να εξετάσουμε ορισμένους θεμελιώδεις κανόνες C.P.R, που περιγράφουν τα **καθήκοντα** και τις **εξουσίες** των δικαστηρίων.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον **R. 1 παρ. 4 εδ. β' C.P.R**, το **καθήκον** των δικαστηρίων για την «ορθή διαχείριση» της υποθέσεως αναλύεται :

- α) στην ενθάρρυνση των μερών να συνεργάζονται για την πρόοδο των δικαστικών διαδικασιών,
- β) στη διακρίβωση - σε πρώιμο στάδιο - των κρίσιμων ζητημάτων της διαφοράς,
- γ) στο διαχωρισμό των ζητημάτων που απαιτούν ενδελεχή έλεγχο, από τα ζητήματα που μπορούν να επιλυθούν συνοπτικά,
- δ) στον καθορισμό της σειράς επιλύσεως των ζητημάτων,
- ε) στην ενθάρρυνση των μερών να προσφεύγουν στις κατάλληλες διαδικασίες A.D.R και στη διευκόλυνση της χρήσεως τέτοιων διαδικασιών,

⁶⁴⁰ Χρήσιμο είναι να διευκρινισθεί ότι **τα δικαστήρια δεν έχουν την εξουσία να διορίζουν συγκεκριμένο διαμεσολαβητή**, ώστε να μην δημιουργείται η εντύπωση ότι εκδηλώνουν προτίμηση υπέρ κάποιου μέρους. Τα μέρη επιλέγουν τον διαμεσολαβητή.

στ) στην παροχή βοήθειας στα μέρη ώστε να διακανονίζουν ολικά ή εν μέρει την υπόθεσή τους,

ζ) στην οργάνωση χρονοδιαγραμμάτων για τον έλεγχο της διαδικασίας,

η) στην εκτίμηση του απαιτούμενου κόστους,

θ) στην ενασχόληση με όσο το δυνατόν περισσότερες πτυχές της υποθέσεως,

ι) στην ενασχόληση με την υπόθεση ακόμη και χωρίς την παράσταση των μερών στο δικαστήριο,

κ) στη χρήση της τεχνολογίας και

λ) στην υπόδειξη οδηγιών για την γρήγορη και αποτελεσματική εκδίκαση της υποθέσεως .

Σύμφωνα δε με τον **R. 3 παρ. 1 εδ. β' C.P.R.**, τα δικαστήρια έχουν την **εξουσία :**

α) να παρατείνουν ή να περιορίζουν το χρονικό διάστημα για τη συμμόρφωση με κάθε Rule (κανόνα), Practice Direction (Οδηγό εφαρμογής, πρακτική οδηγία) ή Court Order (διαταγή δικαστηρίου),

β) να αναβάλλουν ή να επισπεύδουν τη διεξαγωγή της δίκης,

γ) να απαιτούν από κάποιο μέρος ή το νόμιμο εκπρόσωπό του να παρίσταται στο δικαστήριο,

δ) να διεξάγουν συνεδρίαση και να συλλέγουν στοιχεία τηλεφωνικά ή με άλλο τρόπο,

ε) να παραγγέλλουν ότι μέρος των διαδικασιών θα διεξαχθεί τμηματικά,

στ) να αναστέλλουν ολικά ή εν μέρει τις δικαστικές διαδικασίες ή την έκδοση δικαστικής αποφάσεως, γενικά ή έως την επέλευση μιας συγκεκριμένης ημερομηνίας ή έως την τέλεση συγκεκριμένου γεγονότος ⁶⁴¹,

ζ) να συνενώνουν τις δικαστικές διαδικασίες,

η) να σωρεύουν δύο (2) ή περισσότερες αγωγές για την ίδια υπόθεση,

θ) να διατάσσουν τη διεξαγωγή χωριστής διαδικασίας για οποιοδήποτε ζήτημα,

ι) να αποφασίζουν τη σειρά εξέτασης των ζητημάτων,

⁶⁴¹ **Andrews N**, «*Alternative Dispute Resolution in England*», *ZZP Int* 10, 2005, σ. 20. Η αναστολή των δικαστικών διαδικασιών χορηγείται από το δικαστήριο είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος από τα μέρη και έχει διάρκεια περίπου έναν μήνα. Το διάστημα αυτό μπορεί να παραταθεί (*R. 3 παρ. 1 εδ. β' f και R. 26 παρ. 4 εδ. α' και β' C.P.R.*). Εάν τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία, η διαδικασία επανεκκινεί (*R. 26 παρ. 6 εδ. δ' και ε' C.P.R.*). Πάντως, δεν είναι απαραίτητη η χορήγηση αναστολής για την επιχείρηση διαδικασιών A.D.R.

- κ) να αποκλείουν κάποιο ζήτημα από την εξέταση,
- λ) να απορρίπτουν ή να εκδίδουν απόφαση για κάποιο ζήτημα μετά την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως,
- μ) να διατάσσουν κάποιο μέρος να καταθέτει και να ανταλλάσσει με το άλλο μέρος την εκτίμησή του σχετικά με το κόστος και
- ν) να πραγματοποιούν οποιοδήποτε ενέργεια ή να εκδίδουν οποιαδήποτε A.D.R order (διαταγή για επιχείρηση A.D.R) (συνήθως ενώπιον του Commercial Court) για την «ορθή διαχείριση» της υποθέσεως και την προώθηση του πρωταρχικού σκοπού των κανόνων C.P.R.

III. Ο αντίκτυπος των μεταρρυθμίσεων του 1998

Ο αντίκτυπος των μεταρρυθμίσεων του 1998 ήταν θετικός⁶⁴². Ειδικότερα :

- η απλοποίηση των δικαστικών διαδικασιών, που επήλθε με την τριχοτόμησή τους⁶⁴³,

⁶⁴² **Andrews N**, «*Mediation: A Pillar of Civil Justice in Modern English Practice*», ZJP Int 12, 2007, σ. 5. Ο Lightman J, ο οποίος, όπως προαναφέρθη, λειτούργησε επί τριάντα δύο (32) συναπτά έτη ως barrister και επί εννέα (9) έτη ως δικαστής του High Court, επισήμανε ότι οι μεταρρυθμίσεις του Lord Woolf επέφεραν μείωση του φόρτου εργασίας των δικαστηρίων και εξοικονόμηση χρόνου.

⁶⁴³ **Zuckerman A**, «*The Woolf Report on Access to Justice - An Overview*», ZJP Int 2, 1997, σ. 33. Ο Lord Woolf προώθησε ένα σύστημα τριών (3) σταδίων - δικονομικών διαδρομών εκδικάσεως των διαφορών, με κριτήριο το αντικείμενο και τη σπουδαιότητα της διαφοράς. Το **πρώτο στάδιο** αποτελούν οι διαδικασίες «*small claims track [R. 27 παρ. 1 C.P.R, 26 παρ. 6 εδ. α', β' και γ' C.P.R]*» (έως το ποσό των 5.000,00£), στις οποίες τα μέρη συμμετέχουν χωρίς δικηγόρο, οι συνεδριάσεις πραγματοποιούνται, συνήθως ανεπίσημα, στα γραφεία των δικαστών και δεν διαρκούν περισσότερο από ενενήντα (90) λεπτά. Το **δεύτερο στάδιο** αποτελούν οι διαδικασίες «*fast track [R. 28, 26 παρ. 6 εδ.δ') C.P.R]*» (5.000,00 £ έως 25.000,00 £), συνήθως, ενώπιον των County Courts, στις οποίες τα μέρη παρίστανται, συνήθως, με δικηγόρο, οι συνεδριάσεις είναι δημόσιες και πιο τυπικές και διαρκούν περίπου μια ημέρα. Κατά τη διαδικασία αυτή υπάρχει στενή εποπτεία από το δικαστή, προβλέπεται μια απλοποιημένη διαδικασία προδικαστικής έρευνας (*Discovery*) και τίθενται περιορισμοί ως προς τη συλλογή των προφορικών αποδείξεων. Το **τρίτο στάδιο** αποτελούν οι διαδικασίες «*multi track [R. 29 C.P.R]*» (άνω των 15.000,00 £), ενώπιον των County Courts και του High Court, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο πιο σύνθετες υποθέσεις, τα μέρη παρίστανται, συνήθως, με δικηγόρο και διαρκούν περισσότερο από μια ημέρα. Ο Lord Woolf τόνισε ότι το σύστημα των τριών (3) δικονομικών διαδρομών είναι ευέλικτο διότι, εάν κάποιο μέρος επιθυμεί να υπαγάγει τη διαφορά του σε κάποιο άλλο στάδιο, μπορεί να υποβάλει σχετικό αίτημα στο δικαστήριο, το οποίο και θα αποφασίσει σχετικά. Η προσπάθεια για τη διάδοση της διαμεσολάβησης επικεντρώθηκε στις διαδικασίες fast track και multi track, οι οποίες αφορούσαν σε σημαντικότερες υποθέσεις και απαιτούσαν υψηλότερο κόστος.

- η λειτουργία της ενεργούς διαχείρισης των υποθέσεων (*Judicial Case Management*),
- η πρόβλεψη προδικαστικών πρωτοκόλλων (*Pre action Protocols*)⁶⁴⁴,
- οι προσφορές διακανονισμού του Part 36 C.P.R (*Offers to settle*)⁶⁴⁵ και
- η ενίσχυση του θεσμού της διαμεσολάβησης (*Mediation*)

βελτίωσαν τη λειτουργία του συστήματος απονομής πολιτικής δικαιοσύνης⁶⁴⁶.

Όσον αφορά τη διαμεσολάβηση, αυτή υποστηρίχθηκε σημαντικά με τις δυνατότητες :

- χορήγησης αναστολής (*Stay*) των δικαστικών διαδικασιών (*αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος*), (*R. 26 παρ. 4 εδ. γ' C.P.R*) και
- έκδοσης από το δικαστήριο αντίθετης διαταγής ως προς τα δικαστικά έξοδα (*Adverse Costs Order*), σε περίπτωση αδικαιολόγητης άρνησης κάποιου μέρους να προσφύγει σε αυτήν (*R. 27 παρ. 14 εδ. γ', 44 παρ. 3 εδ. ε', 44 εδ. δ', 44 εδ. ε' C.P.R*).

Η διαμεσολάβηση δεν αντιμετωπίστηκε ως συμπλήρωμα του συμβιβασμού⁶⁴⁷, αλλά ως εναλλακτικός τρόπος επιλύσεως διαφορών, που έθετε ως κριτήριο την προηγούμενη εξέταση της καταλληλότητας της διαφοράς να υπαχθεί σε

⁶⁴⁴ **Andrews N**, «*The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution*», ZJP Int 14, 2009, σ. 7. Ο πρωταρχικός σκοπός των Pre action protocols είναι να προωθούν το σύντομο διακανονισμό των διαφορών των μερών, αφού προηγουμένως αυτά έχουν ενημερωθεί, επαρκώς, για την υπόθεσή τους. Οι κανόνες των Pre action protocols απαιτούν από τα μέρη να συνεργαστούν. Τα δικαστήρια ενεργοποιούνται, μόνον, αφού έχει εκκινήσει η δικαστική διαδικασία, οπότε και κρίνουν τη συμπεριφορά των μερών, επιβάλλοντάς τους τις ανάλογες χρηματικές κυρώσεις, εάν δεν έχουν συμμορφωθεί με κάποιο Pre action protocol..

⁶⁴⁵ **Andrews N**, «*A New Civil Procedural Code for England: Party Control «Going, Going, Gone»*», ZJP Int 4, 1999, σ. 17. Τα μέρη δεν μπορούν να αγνοήσουν τις προσφορές του Part 36 C.P.R, οι οποίες - *μετά τη μεταρρύθμιση του 1998* - μπορούν να υποβληθούν **και από τον ενάγοντα και από τον εναγόμενο** (όταν πρόκειται για διαφορές με μη χρηματικό αντικείμενο - *Calderbank προσφορά*) - R. 36 παρ. 5 C.P.R. Επίσης, μια προσφορά του Part 36 για χρηματική διαφορά μπορεί να υποβληθεί πριν την επίτευξη των δικαστικών διαδικασιών και το δικαστήριο θα λάβει υπ' όψη του την προσφορά αυτή, όταν θα αποφασίσει σχετικά με την επιδίκαση των δικαστικών εξόδων (*R.36 παρ. 10 εδ.α' C.P.R*).

⁶⁴⁶ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 210, 211.

⁶⁴⁷ «*Party to party negotiation leading to settlement*».

διαμεσολάβηση⁶⁴⁸. Αρχικώς, ο θεσμός βρήκε ανταπόκριση, κυρίως, σε διαφορές οικογενειακού δικαίου (*ιδίως σε υποθέσεις διαζυγίου*⁶⁴⁹).

Παρά το γενικότερο θετικό αντίκτυπο, δεν έλειψαν και οι διστακτικές τοποθετήσεις τόσο για την αντιπροσωπευτικότητα των στατιστικών στοιχείων, που αναδείκνυαν την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών A.D.R όσο και για την ορθότητα της υιοθέτησής του case management⁶⁵⁰. Χαρακτηριστική είναι η (*ίσως αυστηρή*) κριτική του καθηγητή του London School of Economics κ. Michael Zander, ο οποίος, μολονότι παραδέχθηκε ότι **οι μεταρρυθμίσεις του Lord Woolf μείωσαν τη διάθεση «αντιδικίας» των διαδίκων**⁶⁵¹, υποστήριξε ότι **η προώθηση του case management δεν ήταν απαραίτητη**, αφού οι περισσότερες δικαστικές υποθέσεις στην Αγγλία διακανονίζονταν εξωδικαστικά εδώ και δεκαετίες⁶⁵², ενώ υπογράμμισε ότι και οι άγγλοι δικαστές δεν ήταν εξοικειωμένοι με τη λειτουργία του. Επισήμανε δε ότι η πρακτική των προδικαστικών συναντήσεων (*Pre trial hearings*) μάλλον, επιβράδυνε την πρόοδο της δικαστικής διαδικασίας, ενώ και η υποχρέωση συμμορφώσεως των διαδίκων με τα Pre action protocols, μάλλον επιβάρυνε οικονομικά τα μέρη αφού, για να ανταποκριθούν τα τελευταία στη σχετική υποχρέωση συμμόρφωσης έπρεπε να καλύψουν τα - *προπαρασκευαστικά της υποθέσεως* - έξοδα των πληρεξουσίων δικηγόρων τους. Δεδομένου δε του ισχύοντος στην Αγγλία συστήματος της χρονοχρεώσεως των δικηγορικών υπηρεσιών, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το κόστος της προετοιμασίας για την επιχείρηση διαμεσολάβησης μιας σχετικά «*δύσκολης*» υπόθεσης μπορεί να αποδειχθεί **α ρ κ ε τ ά υ ψ η λ ό**⁶⁵³.

⁶⁴⁸ Andrews N, «Alternative Dispute Resolution in England», ZJP Int 10, 2005, σ. 3.

⁶⁴⁹ Zander M, «Cases and Materials on the English Legal System», 1996, σ. 99.

⁶⁵⁰ Βαλμαντώνης Ι, «Η πολιτική δίκη σε μετάλλαξη. Σύγχρονες τάσεις και προβληματισμοί από την οπτική γωνία ενός δικαστή», Δ 40, 2009, σ. 381. Αρνητική ήταν η αντιμετώπιση του case management και σε άλλες έννομες τάξεις. Στην Ιταλία, υποστηρίχθηκε από τους κ. Ciriani και κ. Montoleone ότι η απονομή διευρυμένων εξουσιών στο δικαστή αποτελεί γνώρισμα ολοκληρωτικών καθεστώτων. Παρόμοιες απόψεις διατυπώθηκαν στην Ισπανία από τον κ. Arco.

⁶⁵¹ «Darbyshire on the English Legal System», Sweet & Maxwell, 2011, σ. 240.

⁶⁵² Andrews N, «Development in English Civil Procedure: How far can the English courts reform their own procedure», ZJP Int 2, 1997, σ. 7. Το ποσοστό φιλικής επίλυσεως των διαφορών στην Αγγλία εκτιμάται από **95** έως **98%**.

⁶⁵³ «Darbyshire on the English Legal System», Sweet & Maxwell, 2011, σ. 241.

Παρά τις κριτικές απόψεις, που επισημαίνουν (ίσως έως κάποιο βαθμό και δικαιολογημένα) :

- ότι ο διαμεσολαβητής ασκεί **σημαντικό έλεγχο** στην πρόοδο της διαδικασίας,
- ότι οι δικηγόροι αισθάνονται, μάλλον, **«αμήχανα»** σε ένα ασυνήθιστο για αυτούς περιβάλλον αλλά και
- ότι η **αίσια έκβαση της διαδικασίας συνδέεται, άρρηκτα, με τις ικανότητες του διαμεσολαβητή,**

η διαμεσολάβηση έχει θεμελιωθεί στην αγγλική έννομη τάξη και στη συνείδηση της αγγλικής κοινωνίας, ως ένας αποτελεσματικός τρόπος επιλύσεως των διαφορών⁶⁵⁴.

Μάλιστα, η **μη πρόβλεψη** κάποιου ειδικού κανονιστικού πλαισίου αναδεικνύει τη σημασία της ώθησης, που - *επί δεκαετίες* - προσέδιδε και εξακολουθεί να προσδίδει στο θεσμό **η ιδιωτική πρωτοβουλία**, με την **ίδρυση πολλών οργανισμών διαμεσολάβησης** και την **κατάρτιση χιλιάδων διαμεσολαβητών**. Προσέτι, επιβοηθητική κρίνεται η στάση των μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες εκδηλώνουν την προτίμησή τους στη διαμεσολάβηση, μην επιθυμώντας να εξαρτούν την οικονομική τους σταθερότητα από την αβέβαιη έκβαση των δικαστικών διαδικασιών, ούτε βέβαια να πληρώνουν υπέρογκα δικαστικά έξοδα για την επίσπευση και την ολοκλήρωση αυτών⁶⁵⁵.

⁶⁵⁴ Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης κ. B.Hess, η (συμβατική) διαμεσολάβηση γνωρίζει αδιαμφισβήτητη επιτυχία μόνον στην Αγγλία. Πρόκειται για μια άποψη που, εμμέσως, επισημαίνει ότι η συμβατική διαμεσολάβηση έχει αποτύχει στις άλλες έννομες τάξεις. Η άποψη αυτή, όμως, μάλλον «προσπερνά» το γεγονός ότι η **συμβατική διαμεσολάβηση, όπως οργανώνεται στην αγγλική έννομη τάξη, συνιστά την εγγύτερη εκδήλωση της αυθεντικής μορφής της συμβατικής διαμεσολάβησης, όπως αυτός διαδόθηκε και εφαρμόζεται, επιτυχημένα, στην «κοιτίδα» του θεσμού στις Η.Π.Α.** Οι όποιες τυχόν ακόμη και επιτυχημένες εμπνεύσεις άλλων εννόμων τάξεων δεν πρέπει να δημιουργούν την εντύπωση ότι - *κατά κάποιον τρόπο* - «ακυρώνουν» την αυθεντική έκφραση του θεσμού. **Η αγγλική συμβατική διαμεσολάβηση έχει συγκεκριμένα και σαφή χαρακτηριστικά.**

⁶⁵⁵ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 44, 45, 46. **N. Andrews**, «*The Modern Civil Process*», 2008, σ. 7.

Ο θετικός αντίκτυπος των μεταρρυθμίσεων του 1998 και ιδίως η χρησιμότητα της διαμεσολάβησης⁶⁵⁶ αναγνωρίστηκε σταδιακά και από τη νομολογία των αγγλικών δικαστηρίων, η οποία, διαχρονικά, επισημαίνει:

- ότι πρέπει να ενθαρρύνεται η χρήση των διαδικασιών A.D.R (*Dyson v Leeds City Council (2000)*),
- ότι η δικαστική διαδικασία πρέπει να αποτελεί το «έσχατο καταφύγιο» των μερών (*Cowl v Plymouth City Council (2001)*, *Faudi v Elliot Corporation (2012)*),
- ότι η διαμεσολάβηση μπορεί να αναδείξει λύσεις, που δεν μπορούν να δημιουργήσουν οι δικαστικές αποφάσεις (*Dunnett v Railtrack (2002)*, *Halsey v Milton Keynes (2004)*),
- ότι τα μέρη δεν μπορούν να αγνοούν ένα αίτημα για προσφυγή στη διαμεσολάβηση (*Burchell v Bullard (2005)*),
- ότι ορισμένες υποθέσεις είναι κατάλληλες για την επιχείρηση διαμεσολάβησης και ότι η επιθυμία επιχειρήσεως αυτής, δεν αποτελεί ένδειξη αδυναμίας αλλά εγγύηση συναινέσεως (*Egan v Motor Services (Bath) Ltd (2007)*),
- ότι η διαμεσολάβηση πρέπει να επιχειρείται πριν την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας (*Egan v Motor Services (Bath) Ltd (2008)*),
- ότι η διαμεσολάβηση πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη και να αξιολογείται ανάλογα η τυχόν απροθυμία κάποιου μέρους να προσφύγει σε αυτήν (*Brookfield Construction (UK) Limited v Mott Macdonald Ltd (2010)*)⁶⁵⁷.

Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση ρυθμίσθηκε αποτελεσματικά και με την αναθεώρηση των κανόνων C.P.R του 2009 ως προς τα δικαστικά έξοδα. Ο Lord Justice Jackson⁶⁵⁸ περιέλαβε στην Έκθεσή του ειδικές παραγράφους, αφορώσες τις

⁶⁵⁶ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, Στην Resolution A.D.R Conference στο Κέϊμπριτζ, ο Justice Minister κ. Jonathan Djanogly επισήμανε με έμφαση ότι «*οι διαδικασίες A.D.R δεν αντιμετωπίζονται ως ένας τρόπος παράδοσης της δικαιοσύνης στην εντέλεια*».

⁶⁵⁷ Σχετικά με τις καθυστερήσεις κατά τις εργασίες ανέγερσης του σταδίου Ουέμπλεϊ στο Λονδίνο.

⁶⁵⁸ Jackson L J, Review of civil litigation costs - Final Report (2010).

διαδικασίες A.D.R (R. 36 παρ. 3 και 4 C.P.R) ⁶⁵⁹ συστήνοντας ⁶⁶⁰ «ότι τα μέρη δεν πρέπει να εξαναγκάζονται να προσφεύγουν σε διαμεσολάβηση. Εάν οι συνθήκες το επιτρέπουν, τα δικαστήρια θα πρέπει:

α) να ενθαρρύνουν τη χρήση της διαμεσολάβησης και να αναδεικνύουν τα σημαντικά οφέλη της,

β) να καθοδηγούν τα μέρη με τέτοιο τρόπο, ώστε να συναντώνται και να συζητούν για τη διαμεσολάβηση,

γ) να απαιτούν μια εξήγηση από τον αρνούμενο να επιχειρήσει διαμεσολάβηση, η οποία δεν θα είναι δυνατόν να προσκομιστεί στο δικαστήριο έως το πέρας της υποθέσεως και

δ) να επιβάλλουν κυρώσεις στα μέρη, που αρνούνται αδικαιολόγητα να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση ⁶⁶¹».

Αξιοσημείωτη είναι η παρατήρηση του L.J Jackson ότι - παρά τη σημαντική αποδοχή της διαμεσολάβησης - ένας σημαντικός αριθμός δικαστών και δικηγόρων εξακολουθούν να αγνοούν τις δυνατότητες του θεσμού.

Η Οδηγία 2008/52/E.K ενσωματώθηκε στην αγγλική έννομη τάξη ⁶⁶² με τους **Cross Border Mediation (E.U Directive) Regulations 2011/1133**. Οι κανόνες αυτοί αποτελούνται από τέσσερα μέρη (*Parts*), αναλυόμενα σε ρυθμίσεις (*Regulations*).

Το πρώτο μέρος (*Regulations 1- 8*) περιλαμβάνει γενικές διατάξεις για το θεσμό της διαμεσολάβησης και εννοιολογικό προσδιορισμό βασικών εννοιών όπως η διασυνοριακή διαφορά, η διαμεσολάβηση, η συμφωνία προσφυγής, η συμφωνία διακανονισμού, η υπό διαμεσολάβηση διαφορά.

Το δεύτερο μέρος (*Regulations 9, 10*) ρυθμίζει το απόρρητο της διαμεσολάβησης σύμφωνα με το άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/52/EK.

Το τρίτο (*Regulations 11- 58*) και το τέταρτο μέρος (*Regulations 59 -73*) ρυθμίζουν τα ζητήματα σχετικά με τα αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην

⁶⁵⁹ Μακρίδου Κ, «Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις - Ιστορία και Προοπτικές», Αρμενόπουλος, 2013, σ. 914. Στην πρόβλεψη 36 παρ. 3 και 4 της Jackson Report.

⁶⁶⁰ Hanks M, «Forum: Perspectives on Mandatory Mediation, U.N.S.W Law Journal, 2012, σ. 941.

⁶⁶¹ Andrews N, «Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration», 2013, σ. 16.

⁶⁶² Η Οδηγία 2008/52/E.K ενσωματώθηκε με διαφορετικό τρόπο σε κάθε μια από τις τρεις (3) δικαιοδοσίες του Ηνωμένου Βασιλείου (Αγγλία και Ουαλία, Σκωτία και Βόρειος Ιρλανδία).

παραγραφή (*Limitation*) και τις αποσβεστικές προθεσμίες (*Prescription Period*) σύμφωνα με το άρθρο 8 της Οδηγίας 2008/52/EK. .

Ωστόσο, η μακρά παράδοση της διαμεσολάβησης στην Αγγλία ⁶⁶³ είχε ως αποτέλεσμα, η Οδηγία 2008/52/EK να μην γίνει ιδιαίτερα αισθητή στο βαθμό που έγινε σε άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις⁶⁶⁴. Το γεγονός δε ότι το πεδίο εφαρμογής της περιορίζεται στις διασυνοριακές διαφορές εξασθένησε αναμενόμενα, ακόμη περισσότερο, το ενδιαφέρον για αυτήν ⁶⁶⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R

Οι κανόνες C.P.R προκρίνουν ως καταλληλότερο ορισμό της διαμεσολάβησης, τον ορισμό του άρθρου 3 περ. α' της Οδηγίας 2008/52/E.K.

Ανάλογου περιεχομένου ορισμό, έχει διατυπώσει και το Κέντρο Αποτελεσματικής Επίλυσης Διαφορών (*Centre for Effective Dispute Resolution - C.E.D.R*)⁶⁶⁶, το οποίο προσδιορίζει τη διαμεσολάβηση ως:

«*μια ευέλικτη διαδικασία, που διεξάγεται με εμπιστευτικότητα, κατά την οποία, ένα ουδέτερο τρίτο μέρος βοηθά ενεργά τα μέρη, προκειμένου να επιτύχουν, μετά από την επιχείρηση διαπραγματεύσεων, μια συμφωνία ως προς μια διαφορά, με τα μέρη να έχουν την τελική απόφαση του διακανονισμού της υπόθεσής τους και τους όρους αυτού*»⁶⁶⁷.

⁶⁶³ **Andrews N**, «*Developments in English Civil Justice: European and Global Dimensions*», ZYP Int 15, 2010, σ. 30.

⁶⁶⁴ **Blake S, Browne, J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 234.

⁶⁶⁵ Όπως μαρτυρούν επίσημα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, κατά τα έτη 2007, 2008 και 2009 πραγματοποιήθηκαν μόνον πενήντα (50) διαμεσολαβήσεις με διασυνοριακά χαρακτηριστικά.

⁶⁶⁶ Πρόκειται για το μεγαλύτερο οργανισμό εμπορικής διαμεσολάβησης στην Αγγλία.

⁶⁶⁷ **Μπάγια Ε**, «*Οικονομική πλευρά της διαμεσολάβησης - Η διαμεσολάβηση εξοικονομεί 1,4 δισεκατομμύρια αγγλικές λίρες στο Ηνωμένο Βασίλειο*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2011, σ. 3. Το C.E.D.R

Παρόμοιους ορισμούς έχουν υιοθετήσει το Υπουργείο Δικαιοσύνης⁶⁶⁸ αλλά και η αγγλική νομολογία⁶⁶⁹.

Επιχειρώντας μια συνοπτική εννοιολογική οριοθέτηση της διαμεσολάβησης σε σχέση με άλλες διαδικασίες A.D.R, διαπιστώνουμε ότι διακρίνεται:

- από τις διαπραγματεύσεις⁶⁷⁰ (*Negotiation through representatives*), στις οποίες δεν συμμετέχει κάποιο τρίτος, αλλά τα μέρη προσπαθούν να επιλύσουν απευθείας τη διαφορά τους,
- από τη διαιτησία (*Arbitration*)⁶⁷¹ είτε (*αυτή*) πραγματοποιείται μεμονωμένα είτε ως μέρος ενός σύνθετου μορφώματος μαζί με τη διαμεσολάβηση (*Med/Arb*⁶⁷² ή *Arb/Med*⁶⁷³),

αναφέρει ότι το 75% των υποθέσεων επιλύεται μέσα σε μια ημέρα διαμεσολάβησης και το 14% λίγο αργότερα.

⁶⁶⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 200. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης προσδιόρισε τη διαμεσολάβηση ως μια ευέλικτη, γρήγορη και οικονομική διαδικασία επιλύσεως διαφορών. Πρόκειται για μια εμπιστευτική διαδικασία, που ωθεί τα μέρη να εξηγήσουν και μετά να συζητήσουν ενώπιον του διαμεσολαβητή, ποιές είναι οι ανάγκες και οι ανησυχίες τους, για να καταλήξουν σε συμφωνία. **Τα μέρη ασκούν μεγαλύτερο έλεγχο στη διαφορά τους από τα δικαστήρια και τους δικηγόρους.** Η διαμεσολάβηση παρέχει την εξουσία στα μέρη να ελέγχουν τη διάρκεια και το αποτέλεσμα της διαδικασίας, αλλά και τα ζητήματα, που επιθυμούν να συζητήσουν.

⁶⁶⁹ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 200, 201. Στην υπόθεση **Aird v Prime Meridian Ltd (2007)** το δικαστήριο επισήμανε ότι η διαμεσολάβηση είναι μια μορφή υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης.

⁶⁷⁰ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 2 και 10.

⁶⁷¹ Practice Direction on Pre Action Conduct, para. 8 παρ. 2 (1), (3), (4). Από τις τρεις (3) προαναφερθείσες διαδικασίες μόνον η διαιτησία ρυθμίζεται από ιδιαίτερο νομοθέτημα (*Arbitration Act 1996*). Η διαιτησία έχει μακρά παράδοση στο Ηνωμένο Βασίλειο και γνώρισε μεγάλη άνθηση, ιδίως, μετά το πέρας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, έως και τη σύναψη της Σύμβασης της Νέας Υόρκης (*New York Convention*) του 1958 (η οποία επικυρώθηκε από περισσότερα από εκατό πενήντα (150) κράτη). Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η διαιτησία αποτελεί είδος διαδικασίας A.D.R (H. Brown, A. Marriott, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 2).

⁶⁷² **Andrews N**, «*The Modern Civil Process*», 2006, para. 12, 13, **Scherpe J.M, Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective - Mediation in England and Wales: Regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 375, «*Darbyshire on the English Legal System*», Sweet & Maxwell, 2011, σ. 282. **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 270. Το πλεονέκτημα της διαδικασίας *Med - Arb* συνίσταται στο ότι μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας θα έχει προκύψει λύση. Το μειονέκτημά της συνίσταται στο ότι

- από τους ουδέτερους εμπειρογνώμονες (*Ombudsmen*), οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε ορισμένα είδη διαφορών (*πρδγμ. ζητήματα αποζημιώσεων, επενδύσεις*),
- από την πραγματογνωμοσύνη (*Expert Determination*) που συνίσταται στη δεσμευτική απόφαση εμπειρογνομόνων με την καθοδήγηση των μερών ⁶⁷⁴,
- από την κατακύρωση (*Adjudication*), που συνίσταται στην απόφαση κάποιου πραγματογνώμονα για τη διαφορά (*συνήθως στο πεδίο των κατασκευαστικών διαφορών*),
- από το Dispute Review Board, δηλαδή την περίπτωση επιλύσεως μιας κατασκευαστικής (*συνήθως*) διαφοράς, εκτός εάν κάποια δικαστική ή διαιτητική αρχή την ακυρώσει ⁶⁷⁵,
- από την πρότερη ουδέτερη αξιολόγηση (*Early Neutral Evaluation*, κατά την οποία ο ουδέτερος αξιολογητής (*Evaluator*) (*δικηγόρος ή δικαστής - Settlement judge*) αναζητεί λύση - σε συνεργασία με τα μέρη και τους δικηγόρους τους - υποβάλλοντας τους σε πρότερο στάδιο της διαφοράς (*και αφού προηγουμένως τα μέρη παρουσιάσουν συνοπτικά τις θέσεις τους*) δικές του μη δεσμευτικές προτάσεις ⁶⁷⁶.

το ίδιο πρόσωπο αναλαμβάνει δύο (2) διαφορετικούς ρόλους, ενώ θα έχει, ήδη, λάβει γνώση (κατά τη διαμεσολάβηση) εμπιστευτικών πληροφοριών.

⁶⁷³ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 271. Η διαδικασία Arb/Med επιφυλάσσει αντίστροφο ρόλο για τον επιχειρούντα διαδικασία Med/Arb. Ειδικότερα, το ίδιο πρόσωπο ενεργεί, αρχικώς, ως διαιτητής και κατόπιν, ως διαμεσολαβητής. Ως διαιτητής αποφασίζει για την υπόθεση, χωρίς να γνωστοποιεί το περιεχόμενό της, έως ότου αποδειχθεί ότι είναι αδύνατη η επίτευξη συμφωνίας μέσω της διαμεσολάβησης που θα ακολουθήσει. Εάν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, η διαιτητική απόφαση δεν θα αποκαλυφθεί.

⁶⁷⁴ **Παπαιωάννου Γ.Ν.**, «*Οι διαδικασίες εξώδικης επιλύσεως ιδιωτικών διαφορών ιδίως στο πεδίο της προστασίας του καταναλωτή*», Δ.Ε.Ε, 2/2005, σ. 143.

⁶⁷⁵ **Andrews N**, «*Andrews on civil processes, Volume II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 9.

⁶⁷⁶ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 10, 429, 430, 432. **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 31. Συνήθως, ζητείται από το τρίτο μέρος (*Settlement Judge*) η σύνταξη μιας Έκθεσης. Η πρακτική της πρόωμης ουδέτερης αξιολόγησης εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα δικαστήρια της Β.Καλιφόρνια κατά τη δεκαετία 1980 - 1990 και θεωρείται σημαντική, διότι θέτει σε πρώιμο στάδιο τα μέρη προ των ευθυνών τους, ενώ και ο τρόπος με τον οποίο επιχειρείται έχει κοινά χαρακτηριστικά με την αντίστοιχη δικαστική. Η έκφραση μη δεσμευτικής γνώμης από τον τρίτο δίνει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της

2. Τύποι διαμεσολάβησης

I. Ιδιωτική διαμεσολάβηση

Στην Αγγλία, η διαμεσολάβηση δεν ρυθμίζεται από κάποιο ειδικότερο νομοθετικό πλαίσιο ⁶⁷⁷. Το κανονιστικό «κενό» καλύπτουν οι (επί δεκαετίες) οργανωμένες προσπάθειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας ⁶⁷⁸, οι οποίες έχουν οδηγήσει στην ίδρυση πλείστων οργανισμών διαμεσολάβησης και στην κατάρτιση πολλών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για διαμεσολαβητές. Κάθε οργανισμός διαθέτει το δικό του κώδικα δεοντολογίας και ειδική υπηρεσία παραπόνων ⁶⁷⁹.

II. Συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση

Όπως ήδη επισημάνθηκε, τα δικαστήρια έχουν καθήκον:

- να ασχολούνται «ορθά» (justly) με τις υποθέσεις που εισάγονται ενώπιόν τους (R. 1 παρ. 1 εδ. 1 C.P.R) ⁶⁸⁰,
- να αποφεύγουν τα περιττά έξοδα (R. 1 παρ. 3 C.P.R) ⁶⁸¹ και
- να ενθαρρύνουν τα μέρη να εξετάζουν τη χρήση των κατάλληλων (για την υπόθεσή τους) διαδικασιών A.D.R (R. 1 παρ. 4 C.P.R).

Η υποστήριξη της διαμεσολάβησης από τα δικαστήρια (εκτός από τη σχετική προαναφερθείσα νομολογία) εκδηλώθηκε έμπρακτα: ⁶⁸²

κατάστασης και θέτει τη διαφορά υπό ένα πιο αντικειμενικό πρίσμα. Η πρώτη ουδέτερη αξιολόγηση θεωρείται η ενδεδειγμένη διαδικασία για υποθέσεις που αφορούν σε κατασκευαστικές διαφορές, όπως και για υποθέσεις που εξετάζονται δύο (2) αντίθετες πραγματογνωμοσύνες.

⁶⁷⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 595. **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 19.

⁶⁷⁸ Οι σημαντικότεροι οργανισμοί διαμεσολάβησης είναι το Centre for Effective Dispute Resolution (C.E.D.R), το A.D.R Group, το A.D.R Chambers U.K, το Chartered Institute for Arbitrators (C.I.A.R.B), η Academy of Experts, η U.K Mediation, το U.K College of Family Mediators, το Family Mediation Council (F.M.C), το Civil Mediation Council (C.M.C), το International Mediation Institute (I.M.I), η Legal Services Commission, Restorative Justice Council (R.J.C).

⁶⁷⁹ Με τις υπηρεσίες παραπόνων οι οργανισμοί μπορούν να «αφουγκράζονται» το θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο της λειτουργίας τους και ως προς τη συμπεριφορά του διαμεσολαβητή και ως προς την ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχουν.

⁶⁸⁰ **Andrews N**, «*The Modern Civil Process*», 2006, paras. 1.04 και 2.14.

⁶⁸¹ Καθήκον που επεκτείνεται και στα μέρη (R. 1 παρ. 1 εδ. 2b C.P.R, R. 1 παρ. 3 C.P.R).

- με τη θέσπιση διαδικασιών συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης⁶⁸³ (επιχειρούμενες συνήθως μετά την άσκηση της αγωγής και ειδικότερα μετά την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας με διαταγή (order) του δικαστή) αλλά και
- με τη θέσπιση της (σπανίως εφαρμοζόμενης στην πράξη) δικαστικής διαμεσολάβησης, δηλαδή της επιχείρησης διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστές για ορισμένες κατηγορίες διαφορών (T.C.C, Patents Courts).

Η συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση, δηλαδή η επιχείρηση διαμεσολάβησης καθ' υπόδειξη του δικαστηρίου από ανεξάρτητο διαμεσολαβητή υποστηρίζεται, συστηματικά, από το δικαστικό κλάδο, κυρίως, σε υποθέσεις μικροδιαφορών⁶⁸⁴.

Συνήθως, οι ενάγοντες παραπέμπονται σε διαμεσολαβητή ο οποίος, αφού εξετάσει - σε συνεργασία με τα μέρη - τα δεδομένα της υποθέσεως τα ενημερώνει για την καταλληλότητά της να υπαχθεί σε διαμεσολάβηση. Στην περίπτωση που κρίνει ότι η υπόθεση είναι κατάλληλη, η παραπομπή έχει το χαρακτήρα της υποχρεωτικής εξέτασης από τα μέρη της δυνατότητας προσφυγής στη διαμεσολάβηση⁶⁸⁵. Η καταλληλότητα της διαφοράς διαπιστώνεται, συνήθως, με τη συμπλήρωση (από τα μέρη) ενός ερωτηματολογίου, το οποίο επιστρέφεται στο διαμεσολαβητή⁶⁸⁶.

Εξετάζοντας με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τον υποστηρικτικό ρόλο της δικαστικής εξουσίας, διαπιστώνουμε ότι τα δικαστήρια εξέδιδαν επί σειρά ετών Practice Directions, αναφορικά με τη λειτουργία του case management και την επιχείρηση των διαδικασιών A.D.R., ενώ, πληθώρα County Courts οργάνωναν πιλοτικά προγράμματα

⁶⁸² Τα δικαστήρια ήταν πρόθυμα να καθιερώσουν περισσότερα court - based προγράμματα διαμεσολάβησης και μάλιστα, αρκετά County Courts μετονομάστηκαν σε Civil Justice Centers για να αναδείξουν και τις δυνατότητες επιλύσεως των διαφορών με διαδικασίες A.D.R. Ενδεικτικά, το Central London County Court μετονομάστηκε σε Central London Civil Justice Center.

⁶⁸³ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 84. Άλλως court - attached, court - related, court - linked mediation.

⁶⁸⁴ Δεν συνηθίζεται σε διαφορές από σωματικές βλάβες και σε διαφορές που αφορούν στην επισκευή κατοικιών.

⁶⁸⁵ Είναι σταθερή η στάση της νομολογίας να ενθαρρύνει ακόμη και απρόθυμα μέρη να προσφύγουν σε διαμεσολάβηση, αποφεύγοντας, παράλληλα, να εξαναγκάζει με οποιοδήποτε τρόπο τη συμμετοχή σε αυτήν υπό τον φόβο παραβιάσεως του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α.

⁶⁸⁶ Directorate - General for internal policies - Policy Department Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Study (2014), σ. 67.

συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης. Χαρακτηριστικές είναι οι δύο (2) πρωτοβουλίες (μιας εκούσιας και μιας υποχρεωτικής συμμετοχής στη διαμεσολάβηση), του δικαστηρίου της Κομητείας του Κεντρικού Λονδίνου (*Central London County Court*⁶⁸⁷).

Ειδικότερα, το 1996, λειτούργησε υπό την αιγίδα του Central London County Court, το London Voluntary Mediation Scheme (V.O.L), ένα μονοετούς διάρκειας⁶⁸⁸ πιλοτικό πρόγραμμα **εκούσιας συμμετοχής** στη διαμεσολάβηση, με μικρό κόστος συμμετοχής για κάθε μέρος και δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας⁶⁸⁹.

Το δικαστήριο απηύθυνε πρόσκληση στα μέρη, προκειμένου να συμμετάσχουν σε μια ανεπίσημη συνεδρία, με έναν εκπαιδευμένο διαμεσολαβητή. Σκοπός του προγράμματος, ήταν να καθιερώσει μια οικονομική και γρήγορη διαδικασία επίλυσης των διαφορών. Εντός δεκατεσσάρων (14) ημερών (από την ημερομηνία παραλαβής της πρόσκλησης), τα μέρη έπρεπε να απαντήσουν, εάν συναινούσαν ή όχι στην προσφυγή. Εάν συναινούσαν, το δικαστήριο χορηγούσε αναστολή των δικαστικών διαδικασιών⁶⁹⁰. Η διαμεσολάβηση επιχειρούνταν από διαμεσολαβητές ή οργανισμούς διαμεσολάβησης, πιστοποιημένους από το V.O.L σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους, εντός των δικαστικών μεγάρων (*In - court Mediation*) και διαρκούσε τρεις (3) ώρες (16.30 - 19.30)⁶⁹¹.

Μετά το πέρας της πιλοτικής περιόδου, το πρόγραμμα εξακολούθησε να λειτουργεί, έως το 2006. Έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2003, εξετάζουσα την απόδοση του προγράμματος, κατέληξε σε δύο (2) συμπεράσματα:

⁶⁸⁷ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 206. Η καθηγήτρια κα. Hazel Genn εξέδωσε δύο (2) Εκθέσεις για τα προγράμματα που οργανώθηκαν στο Central London County Court μεταξύ των ετών 1996 - 1998.

⁶⁸⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 85.

⁶⁸⁹ **Genn H**, The Central London County Court Pilot Mediation Scheme, σ. 4. Η τρέχουσα τιμή σε υποθέσεις **fast track** ανερχόταν σε 300,00 € και σε υποθέσεις **multi track** σε 425,00 € για κάθε μέρος.

⁶⁹⁰ Ερευνώντας την περίοδο 1999 - 2004, διαπιστώθηκε ότι η επιθυμία προσφυγής στη διαμεσολάβηση επηρεαζόταν από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς. Το 43% των υποθέσεων αφορούσαν multi track cases (η αξία της απαίτησης υπερέβαινε τα 15.000,00 £), ενώ το 38% αφορούσαν fast track cases (η αξία της απαίτησης κυμαινόταν από 5.000,00 £ έως 14.999,00 £). Τα μέρη απέφευγαν να προσφεύγουν σε διαμεσολάβηση για τις υποθέσεις σωματικών βλαβών (μόνον σαράντα (40)).

⁶⁹¹ Τα μέρη δεν είχαν την δυνατότητα να επιλέξουν διαμεσολαβητή ή κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης.

- πρώτον ότι τα μέρη αισθάνονταν κάποιου είδους πίεση, προκειμένου να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση⁶⁹² και
- δεύτερον ότι η εξοικονόμηση κόστους επιτυγχανόταν μόνον στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση είχε αίσια έκβαση, αφού σε διαφορετική περίπτωση, τα μέρη θα επιβαρύνονταν και με τα έξοδα της δικαστικής διαδικασίας, που θα ακολουθούσε την μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης.

Από τον Απρίλιο του 2004 έως το Μάρτιο του 2005, λειτούργησε στο ίδιο δικαστήριο ένα ακόμη πιλοτικό πρόγραμμα, το Automatic Referral to Mediation (A.R.M), το οποίο είχε ως σημείο αναφοράς το «*Canadian Ontario Mediation Scheme*». Το πρόγραμμα προέβλεπε την αυτόματη παραπομπή στη διαμεσολάβηση - *πριν από την έναρξη των δικαστικών διαδικασιών* - από τον αρμόδιο για την εκδίκαση της υποθέσεως δικαστή⁶⁹³, **υπό τον όρο της σύμφωνης γνώμης των μερών**⁶⁹⁴. Η εξάρτηση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση από τη σύμφωνη γνώμη των μερών, οφειλόταν, πιθανότατα, και στην επιρροή της - *εκδοθείσας κατά την περίοδο εκείνη (και ιδιαίτερα σημαντικής, όπως αποδείχθηκε αργότερα)* - αποφάσεως του Court of Appeal στην υπόθεση **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust (2004)**, η οποία **στη λ ί τ ε υ σ ε** κάθε υποψία εξαναγκασμού και υποχρεωτικής συμμετοχής των μερών στη διαμεσολάβηση.

Βέβαια, η τυχόν άρνηση των μερών να εξετάσουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, έπρεπε να είναι αιτιολογημένη. Το δικαστήριο επέλεγε τις κατάλληλες υποθέσεις και έστελνε στα μέρη τη σχετική πρόσκληση. Τα μέρη είχαν στη διάθεσή τους δεκατέσσερις (14) ημέρες για να αποφασίσουν, εάν θα την αποδέχονταν ή εάν θα την απέρριπταν (*υποχρεωτικά αιτιολογημένα*). Μετά την διατύπωση των αντιρρήσεων των μερών, το δικαστήριο είχε τρεις (3) δυνατότητες:

- πρώτον να προσδιορίσει την ημερομηνία διεξαγωγής συνεδρίασης, για να εξετάσει τις αντιρρήσεις των μερών,

⁶⁹² Τούτο οφειλόταν πιθανότατα στην επιρροή της (*εκδοθείσας την ίδια χρονική περίοδο*) σημαντικής αποφάσεως στην υπόθεση **Dunnett v Railtrack Plc (2002)**, με την οποία ενθαρρυνόταν η προσφυγή στη διαμεσολάβηση και συνδεόταν η αδικαιολόγητη άρνηση εξέτασης της προσφυγής σε αυτήν με την επιβολή κυρώσεων ως προς τα δικαστικά έξοδα στη νικήτρια διάδικο (*Railtrack*).

⁶⁹³ Το πεδίο εφαρμογής του προγράμματος καταλάμβαναν αστικές μη οικογενειακές υποθέσεις.

⁶⁹⁴ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 282.

- δεύτερον να διατάξει την επιχείρηση διαμεσολάβησης (παρά τις υποβληθείσες ενστάσεις) και
- τρίτον να διατάξει να κατατεθεί το ειδικό ερωτηματολόγιο και να διατυπώσει οδηγίες για τη διαχείριση της υποθέσεως (*case management*), σε περίπτωση που (το δικαστήριο) πειθόταν από τις ενστάσεις.

Εάν τελικά τα μέρη αποφάσιζαν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, το δικαστήριο χορηγούσε δίμηνη αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, και προσδιόριζε ημερομηνία για την επιχείρησή της. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ικανοποιημένοι από το πρόγραμμα, ενώ θετικά σχόλια συγκέντρωσαν οι επικοινωνιακές ικανότητες των διαμεσολαβητών ιδίως, των δικηγόρων.

Από τα δύο (2) ανωτέρω προγράμματα, κατέστη σαφές ότι η διαμεσολάβηση συγκέντρωνε περισσότερες πιθανότητες αίσιας έκβασης, **όταν τα μέρη ενθαρρύνονταν, παρά όταν εξαναγκάζονταν** να προσφύγουν σε αυτήν ⁶⁹⁵.

Το 2002, οργανώθηκε στο Exeter County Court - με πρωτοβουλία του τοπικού δικαστηρίου και της τοπικής *Law Society* ⁶⁹⁶ - το Exeter Small Claims Mediation Trial, ένα πρόγραμμα In - court mediation, κατά το οποίο ο δικαστής παρέπεμπε τις κατάλληλες για διαμεσολάβηση υποθέσεις **μικροδιαφορών** σε διαμεσολαβητή - solicitor ⁶⁹⁷, ο οποίος με τη **σύμφωνη γνώμη των μερών** αναζητούσε (κατά τη

⁶⁹⁵ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 283, 284, 285. Αμφότερα τα προγράμματα αξιολογήθηκαν από την καθηγήτρια κ. Hazel Genn στην Έκθεσή της «*Twisting Arms: court - referred and court linked mediation under judicial pressure*».

⁶⁹⁶ Τα μέλη της Law Society προσέφεραν σε αρχικό στάδιο τις υπηρεσίες τους ως διαμεσολαβητές.

⁶⁹⁷ **Πρότυπο διαταγής:**

«Θα πραγματοποιηθεί μια συνάντηση διαμεσολάβησης υπό την καθοδήγηση ενός εξειδικευμένου διαμεσολαβητή, εκκινούμενη από έναν δικαστή την.....στο.....εκτιμώμενης διάρκειας 30 λεπτών. Ο διαμεσολαβητής θα βοηθήσει έκαστο μέρος να εξετάσει τις πιθανές λύσεις για την υπόθεση. Δεν θα επιβαρυνθεί κανένα μέρος για τη συνάντηση αυτή και εάν η υπόθεσή κρίνεται ικανή να επιλυθεί σε αυτό το στάδιο, θα παρασχεθούν οδηγίες (και λεπτομερής περιγραφή των απαιτούμενων εγγράφων και αποδείξεων, που θα πρέπει να παρουσιαστούν) από το δικαστή για την τελική συζήτηση, η οποία θα λάβει χώρα ενώπιον ενός άλλου δικαστή.

Επομένως, ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ να προσκομίσετε όλα τα έγγραφα σχετικά με την αγωγή/άμυνα και κάθε πιθανή ανταπαίτηση και ο ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΣΑΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΛΗΡΩΣ ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΜΕΝΟΣ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΕΙ ΣΕ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΕΙ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ.

διάρκεια ημίωνων συναντήσεων) τις δυνατότητες επιλύσεως της διαφοράς. Υπολογίζεται ότι ποσοστό της τάξεως περίπου του 70% των επιχειρούμενων (με βάση το ανωτέρω πρόγραμμα) διαμεσολαβήσεων είχαν αίσια έκβαση ⁶⁹⁸.

Ιδιαίτερα σημαντικό αποδείχθηκε και το μονοετούς διάρκειας πιλοτικό πρόγραμμα (*In - court mediation*) σε υποθέσεις **μικροδιαφορών** (*In - House Mediation for Small Claims*), που λειτούργησε τον Ιούνιο του 2005, στο Manchester County Court ⁶⁹⁹. Η διαμεσολάβηση επιχειρούνταν εντός του δικαστικού μεγάρου (*In - house court mediator*). Από τον Οκτώβριο του 2005, τα μέρη μπορούσαν είτε να συναντηθούν στις εγκαταστάσεις των δικαστηρίων είτε να επικοινωνήσουν (*μεταξύ τους*) κατ' ιδίαν τηλεφωνικώς. Η επιχείρηση διαμεσολάβησης δια τηλεφώνου αποδείχθηκε ιδιαίτερα δημοφιλής και παρουσίασε, τουλάχιστον, ισοδύναμα αποτελέσματα με τη διαμεσολάβηση, που επιχειρούνταν στις εγκαταστάσεις των δικαστικών μεγάρων ⁷⁰⁰. Το πρόγραμμα του Manchester County Court αποδείχθηκε το **πιο επιτυχημένο** από όσα οργανώθηκαν ⁷⁰¹ και αποτέλεσε **π ρ ό τ υ π ο** για το εθνικής εμβέλειας Small Claims Mediation Scheme στα County Courts, το οποίο θεσπίσθηκε το 2007 από το Her Majesty's Court Service (*H.M.C.S*). Επί της διαδικασίας, το δικαστήριο παρέπεμπε τα μέρη στο πρόγραμμα **και εάν αυτά συμφωνούσαν**, ένας διαμεσολαβητής του δικαστηρίου (*Court Mediator*) επικοινωνούσε μαζί τους, κατ' ιδίαν, τηλεφωνικώς ⁷⁰². Η διαμεσολάβηση (*είτε πραγματοποιούνταν τηλεφωνικώς είτε*

Εάν δεν προσέλθετε στη συνάντηση διαμεσολάβησης, τότε, λόγω της απουσίας σας, μπορεί να εκδοθεί μια διαταγή απορριπτική της υπόθεσης».

⁶⁹⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 86.

⁶⁹⁹ Ένα από τα κίνητρα των συντακτών του προγράμματος ήταν και ο (*απροσδόκητα*) χαμηλός αριθμός υποθέσεων μικροδιαφορών, που διακανονίζονταν πριν τη συζήτηση.

⁷⁰⁰ Σύμφωνα με Μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2014, σχετικά με τις προοπτικές της διαμεσολάβησης, το ποσοστό των διαμεσολαβήσεων, που επιχειρούνται τηλεφωνικώς και έχουν αίσια έκβαση ανέρχεται στο **96%**.

⁷⁰¹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 85. Πιλοτικά προγράμματα οργανώθηκαν και σε άλλες πόλεις της Αγγλίας. Ενδεικτικά, το 2000, λειτούργησε το Leeds Combined Court Centre, το Δεκέμβριο του 2001 λειτούργησε το Birmingham Civil Justice Centre όπως και το Cardiff County Court και Guildford County Court.

⁷⁰² Δεν αποκλείεται πάντως και η πραγματοποίηση αυτοπρόσωπης συνάντησης με τα μέρη.

με την αυτοπρόσωπη παρουσία των μερών και του διαμεσολαβητή) διαρκούσε, συνήθως, μια ώρα ⁷⁰³.

Ανάλογες πρωτοβουλίες προωθήθηκαν και ενώπιον του Court of Appeal. Το 1996 ⁷⁰⁴, δημιουργήθηκε το Court of Appeal Mediation Scheme για τη διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διαφορών. Το πρόγραμμα αυτό - μετά και την τροποποίηση του 2003 - λειτουργεί, έως σήμερα, υπό την αιγίδα του («βραχίονα» του C.E.D.R), του C.E.D.R Solve. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα είναι **εκούσια**. Η διαδικασία εκκινεί, είτε κατόπιν υποβολής αιτήσεως από κάποιο από τα μέρη ή το δικαστή (εφέτη). Το Civil Appeals Office ενημερώνει το C.E.D.R Solve και αυτό, με την σειρά του, επικοινωνεί με τα μέρη. Εάν τα μέρη αποφασίσουν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, το C.E.D.R Solve τους στέλνει τα ονόματα τριών (3) διαμεσολαβητών, για να επιλέξουν αυτόν που επιθυμούν. Εάν δεν μπορούν να επιλέξουν, θα επιλέξει διαμεσολαβητή το C.E.D.R Solve ⁷⁰⁵. Η ενημέρωση των μερών περιλαμβάνει και τις κυρώσεις που, πιθανόν θα τους επιβληθούν, εάν αποχωρήσουν, αδικαιολόγητα, από τη διαμεσολάβηση. Τα μέρη μπορούν να ζητήσουν από το διαμεσολαβητή να εκφράσει και τη δική του άποψη για τη διαφορά. Σε αρχικό στάδιο της διαδικασίας, συνηθίζεται να συμφωνείται ότι τα μέρη δεν θα κινηθούν, δικαστικώς, κατά του διαμεσολαβητή μετά το πέρας της διαμεσολάβησης και ότι οι δηλώσεις, οι ομολογίες, οι επικοινωνίες και τα έγγραφα, που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκειά της, θα προστατεύονται από την εμπιστευτικότητα και το απόρρητο και, επομένως, δεν θα μπορούν να αποκαλυφθούν ή να χρησιμοποιηθούν, μελλοντικά, σε κάποια δικαστική ή διαιτητική διαδικασία.

III. Δικαστική διαμεσολάβηση

⁷⁰³ Σύμφωνα με έγκυρα στατιστικά στοιχεία, κατά την περίοδο 2007 - 2008 το ποσοστό επιτυχίας ανερχόταν σε 67% (3.745 επιτυχημένες διαμεσολαβήσεις), κατά την περίοδο 2008 - 2009 σε 72% (9.240), ενώ το 2011 σε 90% (10.000).

⁷⁰⁴ Mackie K, «The ADR Practice Guide», 2007, σ. 84.

⁷⁰⁵ Στις οικογενειακές υποθέσεις, που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του C.E.D.R, το Court of Appeal διορίζει έναν διαμεσολαβητή από το Law Society's Family Mediation Panel, το U.K College ή την Solicitor's Family Law Association.

Στην Αγγλία, οι εν ενεργεία δικαστές δεν επιτρέπεται - παρά μόνον σε σπάνιες περιπτώσεις - να αναλαμβάνουν καθήκοντα διαμεσολαβητή⁷⁰⁶. Η κρατούσα και ορθή και κατά την άποψη του γράφοντος άποψη υποστηρίζει ότι η επιχείρηση διαμεσολάβησης **δεν αρμόζει στο δικαστή**.

Ένας εκ των υπερμάχων της απόψεως αυτής ο καθηγητής κ. M. Zander εστιάζει την κριτική του στα ειδικότερα χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης και συγκεκριμένα στην **πραγματοποίηση των κατ' ιδίαν συναντήσεων των μερών με τον εν ενεργεία δικαστή - διαμεσολαβητή**. Στο βιβλίο του «*Cases and Materials on the English Legal System*», ο κ. Zander επισημαίνει πειστικά ότι «ο δικαστής δεν πρέπει ποτέ να ανοίγει κατ' ιδίαν διάλογο με τα μέρη και τους δικηγόρους τους. Στις συναντήσεις με τον δικαστή πρέπει να είναι άπαντες παρόντες»⁷⁰⁷ «...καμία συνάντηση δεν πρέπει να γίνεται στο γραφείο του δικαστή χωρίς την παρουσία γραμματέως, ο οποίος θα καταγράφει οτιδήποτε ειπωθεί». Η επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή αποτελεί **π λ ή γ μ α στην ε μ π ι σ τ ο σ ύ ν η της κοινωνίας** για την ακεραιότητα και την αμεροληψία του δικαστικού συστήματος⁷⁰⁸.

Επομένως, οι άγγλοι δικαστές έχουν μόνον δύο (2) δυνατότητες παρέμβασης στο πεδίο της διαμεσολάβησης:

- πρώτον να καθοδηγούν τα μέρη προς την επιχείρησή της από ιδιώτες ανεξάρτητους διαμεσολαβητές και
- δεύτερον να τους επιβάλλουν κυρώσεις ως προς τα δικαστικά έξοδα, εάν αρνούνται, αδικαιολόγητα, την προσφυγή σε αυτήν.

Οι δικαστές δεν συμμετέχουν ενεργά ούτε πληροφορούνται όσα ειπώθηκαν ή έγιναν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. Μετά την ολοκλήρωσή της πληροφορούνται μόνον το αποτέλεσμα της⁷⁰⁹ και δεν μετέχουν σε κάποια διαδικασία επικύρωσης ή έγκρισης της τελικής συμφωνίας.

⁷⁰⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι σημαντική αύξηση παρουσιάζει ο αριθμός των συνταξιούχων δικαστών, οι οποίοι γίνονται διαμεσολαβητές.

⁷⁰⁷ Zander M, «*Cases and Materials on the English Legal System*», 1996, σ. 257.

⁷⁰⁸ Sir Lawrence Street, «*Mediation and the Judicial Institution*», Australian Law Journal, 1997, 71 794.

⁷⁰⁹ Τα μέρη δεν είναι υποχρεωμένα να του ανακοινώσουν το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας, με μόνη εξαίρεση την περίπτωση που κάποιο μέρος είναι ανήλικο ή λόγω πνευματικής ανικανότητας δεν

Πάντως υποστηρίζεται (σε μικρή πάντως έκταση) και η αντίθετη άποψη ότι δηλαδή, ο εν ενεργεία δικαστής μπορεί, λόγω της εμπειρίας του, να ασκεί και έργο διαμεσολαβητή και ότι το μόνο που χρειάζεται, είναι να παρακολουθήσει την εκπαίδευση που παρέχεται στους ιδιώτες διαμεσολαβητές⁷¹⁰. Κατά την άποψη αυτή, η ανάθεση έργου διαμεσολαβητή σε εν ενεργεία δικαστή δεν κλονίζει την εμπιστευτικότητα της διαμεσολάβησης, αφού ο δικαστής, που θα την επιχειρήσει, δεν θα αναλάβει, αργότερα, την εκδίκαση της (υπό διαμεσολάβηση) υποθέσεως, σε περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση.

Κατά την άποψη του γράφοντος, **το πρόβλημα δεν έγκειται στο εάν θα δικάσει, αργότερα, την υπόθεση ο διενεργών τη διαμεσολάβηση (εν ενεργεία δικαστής) αλλά στην αμήχανη θέση, στην οποία περιέρχεται ο εν ενεργεία δικαστής, διαπιστώνοντας μετά τις αποκαλύψεις των μερών (υπό το προστατευτικό «πέπλο» της εμπιστευτικότητας) πτυχές της διαφοράς, που δεν θα ανακάλυπτε ποτέ στο πλαίσιο μιας πολιτικής δίκης.**

Περιπτώσεις (σπάνιες) επιχείρησης διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστές εντοπίζονται ενώπιον του Technology and Construction Court (T.C.C)⁷¹¹, το οποίο οργανώνει, παράλληλα με τη δικαιοδοτική του λειτουργία, μια διαδικασία δικαστικής διαμεσολάβησης (*Court Settlement Process (C.S.P)*)⁷¹² επιχειρούμενη από δικαστή (του T.C.C), ήτοι τον Settlement Judge⁷¹³. Σύμφωνα με έρευνα των κ. Ν. Gould, κα

μπορεί να αποφασίσει μόνο του, οπότε το δικαστήριο καλείται να εγκρίνει τη συμφωνία αντ' αυτού και προς όφελός του.

⁷¹⁰ Παρά το επιχείρημα της αναμφισβήτητης εμπειρίας των δικαστών, αυτό δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί προς υποστήριξη της επιχείρησης διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή. **Οι αντιρρήσεις των επικριτών της δικαστικής διαμεσολάβησης δεν έχουν σχέση με την εμπειρία των δικαστών αλλά με τα εγείρομενα ζητήματα ηθικής τάξεως.**

⁷¹¹ Το T.C.C ενθαρρύνει την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, εξετάζει την καταλληλότητα του χρόνου επιχειρήσεώς της και τη δυνατότητα χορηγήσεως αναστολής των δικαστικών διαδικασιών. Μάλιστα, δεν αποκλείεται η επιβολή κυρώσεων στα μέρη, εάν δεν συμμορφωθούν με τη σχετική A.D.R order.

⁷¹² Πρόκειται για μια διαδικασία ιδιωτική, εκούσια, εμπιστευτική, απόρρητη, και μη δεσμευτική. Έχει χαρακτηριστεί και ως δικαστικός συμβιβασμός.

⁷¹³ Αρχικώς, πραγματοποιείται μια **προκαταρκτική συνεδρίαση (Preliminary Court Settlement Conference)** για να καθορισθεί ο τόπος διεξαγωγής της διαδικασίας, η δομή της και ο τρόπος με τον οποίο τα μέρη θα επιλεγούν τα απαραίτητα στοιχεία, που θα παραδοθούν στον Settlement Judge, πριν τη διεξαγωγή της C.S.P. Κατά τη διάρκεια αυτής, ο Settlement Judge μπορεί να επικοινωνεί με τα μέρη πραγματοποιώντας κοινές ή κατ' ιδίαν συναντήσεις. Κατά την πραγματοποίηση των κατ' ιδίαν

C. King και κ. P. Britton, που πραγματοποιήθηκε το 2010 για το King's College London, το ποσοστό επιτυχίας της ανωτέρω διαδικασίας ανέρχεται στο 78% ⁷¹⁴.

Ετέρα περίπτωση επιχείρησης διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή εντοπίζεται στο πεδίο του οικογενειακού δικαίου, σε υποθέσεις διαφορών που αφορούν τέκνα, καθώς και σε περιπτώσεις οικονομικών διαφορών, που ανακύπτουν μετά την λύση του γάμου. Οι κανόνες Family Procedure Rules - F.P.R και η P.D 12 B προβλέπουν την **πραγματοποίηση ειδικής συνεδρίασης για την επίλυση της διαφοράς (First Hearing & Dispute Resolution Appointment - F.H.D.R.A)**, κατά τη διάρκεια της οποίας, ο δικαστής ή ο δικηγόρος και ένας αξιωματούχος του C.A.F.C.A.S.S (The Children and Family Court Advisory and Support Service) και ίσως και ένας διαμεσολαβητής συναντώνται με τα μέρη και συζητούν για το ενδεχόμενο προσφυγής στη διαμεσολάβηση ή σε κάποια άλλη διαδικασία A.D.R. Τα οικονομικής φύσεως ζητήματα μεταξύ των διαζευγμένων συζύγων, ρυθμίζονται από το Part 9 των κανόνων F.P.R του 2010, το οποίο προβλέπει την **υποχρεωτική διεξαγωγή μιας απόρρητης και εμπιστευτικής συναντήσεως (Financial Dispute Resolution)**, κατά τη διάρκεια της οποίας, ο δικαστής βοηθά τα μέρη να επιλύσουν τη διαφορά τους. Μάλιστα, ο δικαστής μπορεί να υποβάλλει στα μέρη και κάποια πρόταση, ενεργώντας ως αξιολογικός - εκτιμητικός (*evaluative*) διαμεσολαβητής (***Rose v Rose (2002)***).

Μια τρίτη περίπτωση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή εντοπίζεται στο πεδίο των εργατικών διαφορών. Μεταξύ Ιουνίου του 2006 και Μαρτίου 2007

συναντήσεων, ο Settlement Judge μπορεί να εκφράζει στα μέρη και την προσωπική του άποψη για τη διαφορά, ενώ δεν μπορεί να αποκαλύψει στο άλλο μέρος ή σε κάποιο τρίτο πρόσωπο τις πληροφορίες που του έχουν εκμυστηρευτεί. Εάν η C.S.P δεν έχει αίσια έκβαση, τα μέρη μπορούν να ζητήσουν από τον Settlement judge να τους υποβάλλει μια έγγραφο μη δεσμευτική εκτίμηση για κάποια ή για όλα τα ζητήματα της διαφοράς, για την πιθανή έκβαση της υπόθεσης και για το περιεχόμενο ενός ορθού (*κατά την άποψή του*) διακανονισμού. Μάλιστα ο,τιδήποτε ειπωθεί κατά τη διάρκεια της C.S.P, δεν θα επηρεάσει τη θέση των μερών κατά τη διάρκεια μελλοντικής δικαστικής διαδικασίας ή διαιτησίας. Κάθε μέρος βαρύνεται με τα δικά του δικαστικά έξοδα, εκτός εάν συμφωνήσουν άλλως. Εάν η υπόθεση οδηγηθεί ενώπιον της δικαστικής διαδικασίας, ο Settlement judge δεν έχει την εξουσία να εκδώσει απόφαση για αυτήν, δεν μπορεί να κληθεί να καταθέσει ως μάρτυρας, ενώ απαλλάσσεται των όποιων, τυχόν, ευθυνών του, στο βαθμό που απαλλάσσονται και οι δικαστές για τις ευθύνες τους κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων

⁷¹⁴ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 80.

πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Employment Tribunal Service, σε τρεις (3) επαρχίες της Αγγλίας (Νιούκαστλ, Κεντρικό Λονδίνο, Μπέρμινχαμ) ένα πιλοτικό πρόγραμμα δικαστικής διαμεσολάβησης, σύμφωνα με το οποίο, κατά τη διάρκεια μιας συναντήσεως (*Case Management Discussion*), ο δικαστής επέλεγε τις - κατά την κρίση του - πιο κατάλληλες, για να υπαχθούν στη διαμεσολάβηση, υποθέσεις. Εάν τα μέρη συμφωνούσαν, ο τοπικός αρμόδιος (για τις εργατικές διαφορές) δικαστής (*Regional Employment judge*), αφού λάμβανε υπόψη του τις ιδιαίτερες πτυχές της υποθέσεως, αποφάσιζε για την καταλληλότητα ή μη της υπαγωγής της διαφοράς στη δικαστική διαμεσολάβηση. Ο δικαστής ενεργούσε ως διαμεσολαβητής και βοηθούσε τα μέρη να επιλύσουν τη διαφορά τους. Η διαδικασία ήταν ιδιωτική και εμπιστευτική και τα στοιχεία, που χρησιμοποιούνταν κατά τη διάρκειά της, δεν επιτρεπόταν να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντικές δικαστικές διαδικασίες. Ο δικαστής, που επιχειρούσε τη διαμεσολάβηση, δεν είχε καμία περαιτέρω ανάμειξη στην υπόθεση⁷¹⁵. Σήμερα, το Employment Tribunals Judicial Mediation Scheme λειτουργεί, σε περιορισμένη έκταση, σε Αγγλία και Ουαλία.

Σημαντικές υπηρεσίες δικαστικής διαμεσολάβησης προσφέρουν και τα Tribunals, ιδίως, σε υποθέσεις μετανάστευσης, φόρων και κοινωνικής ασφάλισης⁷¹⁶.

3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια

I. Εκούσια προσφυγή

Ο παραδοσιακός τρόπος προσφυγής στη διαμεσολάβηση στην αγγλική έννομη τάξη είναι η εκούσια προσφυγή⁷¹⁷. Ωστόσο, είναι σύνηθες το φαινόμενο, η επιθυμία του ενός μέρους να προσκρούει στην «απροθυμία» του άλλου. Σε μια τέτοια περίπτωση, κρίνεται σκόπιμο, να αποστέλλεται από το «πρόθυμο» μέρος στο «απρόθυμο» μια ενημερωτική επιστολή, η οποία επισημαίνει ότι οι κανόνες C.P.R, η Practice Direction και τα Pre action Protocols υποδεικνύουν στα μέρη το καθήκον να εξετάζουν την προσφυγή στις διαδικασίες A.D.R πριν την επίσπευση των δικαστικών

⁷¹⁵ Η ανωτέρω διαδικασία δικαστικής διαμεσολάβησης δεν αποτελούσε εναλλακτική διαδικασία σε σχέση με τη διαδικασία συμβιβασμού του A.C.A.S. Επομένως, αμφότερες μπορούσαν να επιχειρηθούν στο πλαίσιο της ίδιας υποθέσεως.

⁷¹⁶ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 288, 289 και 290.

⁷¹⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 597.

διαδικασιών, αλλά και ότι σε περίπτωση αδικαιολόγητης αρνήσεως, το αρνούμενο μέρος θα υποστεί τις ανάλογες χρηματικές κυρώσεις ⁷¹⁸.

Η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι είναι προτιμότερο, η διαμεσολάβηση να επιχειρείται **πριν** την επίτευξη των δικαστικών διαδικασιών, αφού - *σε περίπτωση αίσιας έκβασης αυτής* - τα μέρη θα έχουν εξοικονομήσει χρόνο, θα έχουν αποφύγει τα δικαστικά έξοδα και πιθανότατα, θα έχουν διατηρήσει τις σχέσεις τους (***Bradford v James (2008)***).

Πάντως, υποστηρικτές βρίσκει και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία η επιχείρηση διαμεσολάβησης **μετά** την επίτευξη των δικαστικών διαδικασιών έχει το πλεονέκτημα ότι θα έχουν διευκρινισθεί, ικανοποιητικώς, τα κρίσιμα ζητήματα και ότι η αποκάλυψη των πληροφοριών που θα έχει λάβει χώρα, από την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας έως την έναρξη της διαμεσολάβησης, θα συμβάλλει, αποφασιστικά, στην επίτευξη συμφωνίας (***Nigel Witham Ltd v Smith (2008)*** ⁷¹⁹).

Συνήθως, η εκούσια προσφυγή στη διαμεσολάβηση υπαγορεύεται από σχετικές ρήτρες προσφυγής (*Agreements to mediate*), οι οποίες συνομολογούνται είτε πριν είτε μετά την έναρξη των δικαστικών διαδικασιών και προβλέπουν ότι τα μέρη πρέπει να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος ⁷²⁰. Η χρήση αυτών των ρητρών προάγει τη διάδοση του θεσμού, αφού τα μέρη μπορούν να προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση, χωρίς να ανησυχούν μήπως η επιθυμία τους εκληφθεί από το άλλο μέρος, ως ένδειξη αδυναμίας ⁷²¹.

⁷¹⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, *«A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution»*, 2012, σ. 208.

⁷¹⁹ Η άποψη αυτή επισημάνθηκε και στο πλαίσιο της Αιτιολογικής Έκθεσης του προϊσχύσαντος Ν. 3898/2010.

⁷²⁰ Συνήθως, συμφωνείται το αγγλικό δίκαιο, ακόμη και όταν η διαμεσολάβηση λαμβάνει χώρα εκτός Αγγλίας.

⁷²¹ **Andrews N**, *«Alternative Dispute Resolution in England»*, ZYP Int, 2010, σ. 9, **Brown H, Marriott A**, *«ADR Principles and Practice»*, 2011, σ. 598. Σε χώρες με ανεπτυγμένα προγράμματα A.D.R, το ενδεχόμενο να εκληφθεί η πρόσκληση για προσφυγή σε διαδικασίες A.D.R ως ένδειξη αδυναμίας, **δεν είναι πλέον ιδιαίτερα πιθανό**. Στο ίδιο πνεύμα ήταν και η τοποθέτηση του καθηγητή κ. Γ. Ορφανίδη κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, της Αθήνας του 2013.

Το περιεχόμενο των ρητρών πρέπει να είναι σαφές και συγκεκριμένο. Μια ρήτρα, που, απλώς, δηλώνει ότι τα μέρη επιθυμούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση ή ότι οφείλουν να την επιχειρούν, καλόπιστα, δεν παράγει δεσμευτικότητα⁷²².

Η νομολογία ασχολήθηκε, εκτενώς, με το περιεχόμενο των ανωτέρω ρητρών. Η απόφαση του High Court (*Queen's Bench Division, Commercial Court*) στην υπόθεση **Cable & Wireless v IBM United Kingdom (2002)** αποτέλεσε ένα πρώτο σημείο αναφοράς, αλλά και «οδηγό» για μεταγενέστερες (δικαστικές) αποφάσεις σχετικά:

- πρώτον με το περιεχόμενο των ρητρών προσφυγής και
- δεύτερον με τις συνέπειες που θα επιφέρει η (τυχόν) παραβίασή τους⁷²³.

Η εν λόγω υπόθεση εξέτασε τη **δεσμευτικότητα** μιας ρήτρας προσφυγής στη διαμεσολάβηση, η οποία προέβλεπε τη διαδοχική επιχείρηση τριών (3) διαδικασιών (*Multi - tier dispute resolution clauses*⁷²⁴):

- αρχικώς την επιχείρηση διαπραγματεύσεων,
- ακολούθως - εάν οι διαπραγματεύσεις αποτύχουν - την επιχείρηση διαμεσολάβησης⁷²⁵ και τέλος,
- εάν ούτε η διαμεσολάβηση είχε αίτια έκβαση, την επίσπευση των δικαστικών διαδικασιών.

Αφού οι διαπραγματεύσεις απέτυχαν, το ένα από τα μέρη (*ακολουθώντας την τελευταία φράση της ρήτρας, που προέβλεπε ότι η επιχείρηση διαμεσολάβησης δεν εμποδίζει την επίσπευση δικαστικών διαδικασιών*) προσέφυγε ενώπιον του High Court, παρακάμπτοντας το στάδιο της διαμεσολάβησης. Το High Court έκρινε ότι η ρήτρα ήταν δεσμευτική και ότι τα μέρη - με την παράλειψη του σταδίου της διαμεσολάβησης - την είχαν παραβιάσει. Ο δικαστής διέταξε την αναστολή των δικαστικών διαδικασιών (*R. 3 παρ. 1 εδ. β' f C.P.R και R. 26 παρ. 4 C.P.R*), η οποία

⁷²² **Watford v Miles (1992)** και **Balfour Beatty Construction Northern Ltd v Modus Corovest (Blackpool) Ltd (2008)**, **Cott UK Ltd v FE Barber Ltd (1997)**.

⁷²³ Δέον να επισημανθεί ότι πριν την θέση σε ισχύ των C.P.R, τα συνυποσχετικά διαμεσολάβησης θεωρούνται άκυρα ή αδύνατον να εκτελεστούν λόγω της εκούσιας φύσης τους.

⁷²⁴ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 29. Οι ρήτρες αυτές, όπως επισημαίνει Έκθεση του 2005 του «*School of International Arbitration, Queen Mary, University of London*» είναι σήμερα ιδιαίτερα δημοφιλείς στο Ηνωμένο Βασίλειο για την επίλυση εμπορικών διαφορών και επιτυγχάνουν μια προσέγγιση βήμα προς βήμα.

⁷²⁵ Το δικαστήριο χαρακτήρισε τη διαμεσολάβηση ως «*υποχρεωτικό πρελούδιο*» των δικαστικών διαδικασιών.

θα έπανε, εάν κάποιο από τα μέρη αποδείκνυε (στο *High Court*) ότι η διαμεσολάβηση - ακόμη και εάν επιχειρούνταν - δεν θα είχε αίτια έκβαση.

Κατέστη λοιπόν σαφές, ότι παρότι το *High Court* δεν είχε την εξουσία να υποχρεώσει τα μέρη να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση, μπορούσε να επιρεάσει την πορεία της υποθέσεως, χορηγώντας αναστολή των δικαστικών διαδικασιών ⁷²⁶. Το δικαστήριο επισήμανε ότι μια ρήτρα προσφυγής **παράγει δεσμευτικότητα**, υπό την προϋπόθεση ότι το δικαστήριο θα κρίνει ότι είναι **σαφής** ⁷²⁷ και μόνον τότε, θα χορηγήσει αναστολή των δικαστικών διαδικασιών ⁷²⁸. Στην ανωτέρω υπόθεση, το περιεχόμενο της ρήτρας ικανοποιούσε, απολύτως, τις απαιτήσεις (*περί σαφήνειας*) του δικαστηρίου ⁷²⁹, αφού τα μέρη, δεν είχαν απλά συμφωνήσει, να επιχειρήσουν καλόπιστες διαπραγματεύσεις, αλλά είχαν υποδείξει το **C.E.D.R.**, έναν από τους **σημαντικότερους** οργανισμούς διαμεσολάβησης στην Αγγλία (*και γενικότερα στο Ηνωμένο Βασίλειο*) ⁷³⁰.

Σε παρόμοια απόφαση κατέληξε η αγγλική νομολογία, λίγα χρόνια αργότερα, και στην υπόθεση **DGT Steel & Cladding Ltd v Cubitt Building & Interiors Ltd (2007)**, όταν το *Technological and Construction Court (T.C.C)* έκρινε ότι εάν η ρήτρα

⁷²⁶ **Andrews N**, «*Alternative Dispute Resolution in England*», *ZJP Int* 10, 2005, σ. 27.

⁷²⁷ Στις υποθέσεις **Watford v Miles (1992)**, **Balfour Beatty Construction Northern Ltd v Modus Corovest (Blackpool) Ltd (2008)** - (*T.C.C*) κρίθηκε ότι η ρήτρα που αναφέρεται, απλώς, σε καλόπιστη προσφυγή σε διαπραγματεύσεις δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ως επαρκώς σαφής.

⁷²⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 111. Στις υποθέσεις **Channel Tunnel Group Ltd v Balfour Beatty Construction Ltd (1993)**, **Cape Durasteel Ltd v Rosser & Russell Building Services Ltd (1995)**, **Herschel Engineering Ltd v Breen Property Ltd (2000)**, τα δικαστήρια χορήγησαν την αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, που εκκίνησαν, πριν επιχειρηθεί η συμφωνηθείσα διαδικασία A.D.R.

⁷²⁹ Η ρήτρα για να είναι **σαφής** πρέπει να περιέχει όρους, όπως ότι η επιχείρηση διαμεσολάβησης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας και να αναγράφει τις διαδικασίες επιλογής διαμεσολαβητή, τον καθορισμό της αποζημιώσεώς του και το μοντέλο διαμεσολάβησης που θα υιοθετηθεί.

⁷³⁰ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 22, 23, 24. Ο N. Andrews χαρακτηρίζει το C.E.D.R ως κορυφαίο προμηθευτή υπηρεσιών διαμεσολάβησης «*leading supplier*». Πάντως όπως επισήμανε το δικαστήριο, η μη υπόδειξη συγκεκριμένου οργανισμού διαμεσολάβησης δεν σημαίνει ότι η ρήτρα πρέπει να χαρακτηριστεί ως ασαφής, εάν τα μέρη χρησιμοποιούν ειδική ορολογία που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι επιθυμούν πραγματικά να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση.

προσφυγής στη διαμεσολάβηση είναι **σαφής**, τότε το δικαστήριο θα χορηγήσει αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, αφού προηγουμένως εξετάσει:

- πρώτον το βαθμό συμμόρφωσης των μερών με το σχετικό Pre action protocol,
- δεύτερον την καταλληλότητα της διαφοράς για την επιχείρηση διαμεσολάβησης,
- τρίτον το κόστος των δικαστικών διαδικασιών και
- τέταρτον εάν η χορήγηση της αναστολής των δικαστικών διαδικασιών εξυπηρετεί τον αρχικό στόχο.

Πάντως, ακόμη και εάν τα μέρη δεν έχουν θέσει κάποια ρήτρα προσφυγής, το δικαστήριο μπορεί να χορηγήσει την αναστολή των δικαστικών διαδικασιών (R. 26 παρ. 4 εδ. α' και β' C.P.R και R. 3 παρ. 1, εδ. β', (f) C.P.R)⁷³¹.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η κρίση του High Court ((*Queen's Bench Division, Technological and Construction Court (T.C.C)*) και στην υπόθεση **Ramsey Jin Holloway v Chancery Mead (2007)**, στην οποία, προκειμένου να διαπιστώσει τη **δεσμευτικότητα** μιας ρήτρας προσφυγής (στη διαμεσολάβηση), έταξε τρεις (3) προϋποθέσεις:

- πρώτον να μην καταλείπεται αμφιβολία για την επιθυμία των μερών να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση,
- δεύτερον να προβλέπεται με σαφήνεια ο τρόπος διορισμού και πληρωμής του διαμεσολαβητή και
- τρίτον να είναι σαφής η διαδικασία της διαμεσολάβησης που θα ακολουθηθεί ή να κατονομάζεται κάποιος οργανισμός διαμεσολάβησης.

Πρόκειται για τρεις (3) προϋποθέσεις που, όπως τονίζει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Κέϊμπριτζ κ. N. Andrews, **η αγγλική θεωρία απαιτεί να διασφαλίζονται στο περιεχόμενο κάθε ρήτρας προσφυγής στη διαμεσολάβηση**⁷³².

Αναφορικά με την πρώτη προϋπόθεση, στην υπόθεση **Balfour Beatty Construction Northern Ltd v Modus Corovest (Blackpool) Ltd (2008)** το High Court ((*Queen's Bench Division, Technological and Construction Court (T.C.C)*)

⁷³¹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 604, **Andrews N**, «*The Three Paths of Justice*» 2012, σ. 201. **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 41.

⁷³² **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 25.

έκρινε ότι η πρόθεση των μερών να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση⁷³³ δεν διαπιστώνεται με απόλυτη σαφήνεια, όταν απλώς εκφράζουν την επιθυμία να εξετάσουν αργότερα την επιχείρησή της, αναβάλλοντας την λήψη σχετικής απόφασης.

Αναφορικά με την δεύτερη προϋπόθεση, στην υπόθεση **Sulamerica Cia Nacional de Seguros SA v Enesa Engenharia SA (2012)** το Court of Appeal, δικάζοντας έφεση κατά απόφασης του High Court (*Queen's Bench Division, Commercial Court*) έκρινε ότι η ρήτρα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, που δεν προβλεπε κάποια διαδικασία επιλογής και διορισμού διαμεσολαβητή, δεν είναι σαφής. Μάλιστα, διαπίστωσε ότι σε μια τέτοια περίπτωση, η ρήτρα έχει τα χαρακτηριστικά περισσότερο μιας «συμφωνίας κυρίων» (*Gentlemen's agreement*) παρά μιας ρήτρας προσφυγής στη διαμεσολάβηση⁷³⁴.

Αναφορικά με την τρίτη προϋπόθεση, το Court of Appeal, αύθις στην υπόθεση **Sulamerica Cia Nacional de Seguros SA v Enesa Engenharia SA (2012)** - και παραπέμποντας στις παλαιότερες υποθέσεις **Holloway v Chancery Mead (2007)** και **Cable and Wireless plc v I.B.M United Kingdom Ltd (2002)** - επέκρινε την μη αναφορά στο περιεχόμενο της ρήτρας προσφυγής κάποιας δέσμευσης των μερών για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, όπως και την μη αναφορά κάποιας ειδικότερης πρόβλεψης για τον διορισμό διαμεσολαβητή ή οργανισμού διαμεσολάβησης. Μάλιστα, το δικαστήριο επισήμανε ότι δεν τίθεται θέμα ασάφειας του περιεχομένου της ρήτρας, όταν αυτή αναφέρεται σε συγκεκριμένη διαδικασία (διαμεσολάβησης) ή όταν υποδεικνύει κάποιον συγκεκριμένο οργανισμό διαμεσολάβησης⁷³⁵.

Η σημασία της συμμόρφωσης των μερών με τις ρήτρες διαμεσολάβησης διαπιστώνεται και από το γεγονός ότι τα δικαστήρια επιδικάζουν αποζημίωση, στις περιπτώσεις που αυτές παραβιάζονται (**Union Discount v Zoller (2002)**, **Sunrock**

⁷³³ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 110, **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 19.

⁷³⁴ **Ferrand F**, «Έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας» Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 8.

⁷³⁵ Ο οργανισμός με τη σειρά του θα ρυθμίσει τα ζητήματα της επιλογής και του διορισμού και της αμοιβής του διαμεσολαβητή, της εμπιστευτικότητας και της σύνταξης έγγραφης τελικής συμφωνίας.

Aircraft Corp. Ltd v Scandinavian Airlines System Denmark - Norway - Sweden (2007))⁷³⁶.

II. Υποχρεωτική προσφυγή

A. Φύση υποχρεωτικότητας

Μολονότι ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής διαπνέει τη διαμεσολάβηση από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της, τα μέρη έχουν καθήκον⁷³⁷ να εξετάζουν, καλόπιστα, την προοπτική της προσφυγής σε αυτήν, πριν αποφασίσουν να επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες⁷³⁸.

Στην αγγλική έννομη τάξη, η φύση της «υποχρεωτικότητας» της προσφυγής στη διαμεσολάβηση συναντάται στον τύπο της συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, κατά τον οποίο, ο δικαστής έχει την εξουσία να παραπέμπει τα μέρη στη διαμεσολάβηση:

- είτε με την συναίνεσή τους,
- είτε χωρίς αυτήν με την έκδοση ειδικής διαταγής (*Judicial mediation order*) υπό την «απειλή» έκδοσης κάποιας δυσμενούς ως προς τα δικαστικά έξοδα διαταγής (*Adverse costs order*).

Επί του ζητήματος, η αγγλική νομολογία επαναλαμβάνει, παγίως, ότι το αδικαιολογήτως «απρόθυμο» - να προσφύγει στη διαμεσολάβηση - μέρος θα υποστεί τις ανάλογες - χρηματικές - κυρώσεις.

Αν και διευκρινίζεται και στη θεωρία και στη νομολογία ότι η πρόσκληση του δικαστηρίου προς τα μέρη να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση, έχει περισσότερο τα χαρακτηριστικά (ισχυρής) ενθαρρύνσεως αυτών, παρά εξαναγκασμού τους, υποστηρίζεται ότι (η πρόσκληση) παράγει μια μορφή έμμεσης πίεσης στα μέρη, προκειμένου να ακολουθήσουν τις οδηγίες του δικαστή (*Sub silentio pressure*)⁷³⁹. Όπως ορθά παρατηρείται, πρέπει να εξετάζεται, όχι μόνον η τυχόν νομική υποχρέωση των μερών να συνεργαστούν, αλλά και ο ψυχολογικός αντίκτυπος, που μπορεί να έχει

⁷³⁶ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 111.

⁷³⁷ **R. 1 παρ. 3 C.P.R.**, βλ. επίσης **R. 1 παρ. 1, 1 παρ. 2 και R. 1 παρ. 4 C.P.R.**

⁷³⁸ **Verkijk R**, «*Mandatory Mediation: Informal Injustice*», ZJP Int 11, 2006, σ. 121.

⁷³⁹ **Verkijk R**, «*Mandatory Mediation: Informal Injustice*», ZJP Int 11, 2006 σ. 120.

στα μέρη, η ενθάρρυνση του δικαστηρίου⁷⁴⁰. Οι κανόνες C.P.R και η Civil Dispute Resolution Act 2011 επιτρέπουν την επιβολή κυρώσεων, στα μέρη που αρνούνται, αδικαιολόγητα, να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση⁷⁴¹.

B. Διαταγές προσφυγής στη διαμεσολάβηση (A.D.R Orders)

1. Έννοια και λειτουργία διαταγών προσφυγής

Η αλληλεπίδραση μεταξύ διαμεσολάβησης - δικαστικών διαδικασιών διαπιστώνεται και από τη συνήθη **πρακτική των αγγλικών δικαστηρίων, να εκδίδουν διαταγές προσφυγής στη διαμεσολάβηση (A.D.R orders)**⁷⁴², με τις οποίες προσκαλούν τα μέρη να συμφωνήσουν στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή.

Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν, το δικαστήριο θα επιλέξει διαμεσολαβητή ή θα αναθέσει την επιλογή σε κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης.

Εάν η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, τα μέρη πρέπει να ενημερώσουν το δικαστήριο για τις ενέργειες που έκαναν και για ποιόν λόγο (αυτές) απέτυχαν.

Η πρακτική των A.D.R orders αποδεικνύεται ιδιαίτερα χ ρ ή σ ι μ η, προκειμένου τα μέρη να ενεργήσουν καλόπιστα και να επιχειρήσουν αποφασιστικά «βήματα» για τη φιλική διευθέτηση της διαφοράς τους⁷⁴³.

⁷⁴⁰ **Verkijk R**, «Mandatory Mediation: Informal Injustice», ZJP Int 11, 2006, σ. 121.

⁷⁴¹ **Hanks M**, «Forum: Perspectives on Mandatory Mediation», U.N.S.W Law Journal, Vol 35 (3), 2012, σ. 932.

⁷⁴² Εξετάζοντας τη νομολογία διαπιστώνουμε ότι στην υπόθεση **Guiule v Kirrehand Kinstreet Ltd v Balmargo Corporation Ltd (1999)** το δικαστήριο εξέδωσε μια A.D.R order, με την οποία σύστηνε στα (απόθυμα) μέρη την προσφυγή σε διαδικασίες A.D.R. Στην υπόθεση **Shirayama Shokusan Co Ltd v Danovo Ltd (2003)** το High Court έκρινε ότι τα μέρη, παρά την άρνησή τους, έπρεπε να συμμετάσχουν σε διαμεσολάβηση.

⁷⁴³ Ο έμπειρος διαμεσολαβητής, διαπιστευμένος από το C.E.D.R, κ. **C. Dodson** παραθέτει στο άρθρο του «**MEDIATION: A commercial approach to dispute resolution**» ένα τυπικό υπόδειγμα A.D.R. Order: «Οι διαδικασίες θα ανασταλούν από την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας διαταγής, προκειμένου η υπόθεση να παραπεμφθεί σε διαμεσολάβηση. Τα μέρη θα πρέπει εντός 7 ημερών να υποβάλλουν κοινό αίτημα, σε έναν αναγνωρισμένο οργανισμό διαμεσολάβησης, προκειμένου να διοριστεί διαπιστευμένος διαμεσολαβητής και καθένα από αυτά, θα πληρώσει το 1/2 της αμοιβής του διαμεσολαβητή, όπως ορίζεται από τον οργανισμό διαμεσολάβησης. Κανένα από τα μέρη δεν μπορεί να τερματίσει την διαμεσολάβηση, εάν άπαντες δεν ολοκληρώσουν την εναρκτήρια τοποθέτησή τους και εάν δεν συναντηθούν ο καθένας τους ξεχωριστά με το διαμεσολαβητή στο πλαίσιο κατ' ιδίαν συναντήσεων διάρκειας (η καθεμιά εξ' αυτών) μιας ώρας. Κάθε μέρος μπορεί να επισπεύσει τις δικαστικές διαδικασίες

Η πλούσια νομολογία των αγγλικών δικαστηρίων ενθαρρύνει την προσφυγή στη διαμεσολάβηση. Ενδεικτικώς:

- στην υπόθεση **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust (2004)**, η A.D.R order χαρακτηρίστηκε από το Court of Appeal (*Civil Division*) ως το «ισχυρότερο μέσο ενθαρρύνσεως» για την επιχείρηση κάποιας διαδικασίας A.D.R,
- στην υπόθεση **Chalmers v Johns (1998)** το Court of Appeal ενεθάρρυνε τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση για το συμφέρον των τέκνων τους,
- στην υπόθεση **Barker v Johnson (1999)** το Court of Appeal τόνισε ότι η επιχείρηση διαμεσολάβησης θα φέρει γαλήνη στις σχέσεις των μερών (γειτονικές διαφορές)
- στην υπόθεση **R. (on the application for Cowl) v Plymouth City Council (2001)** το High Court επισήμανε ότι, όταν το αντικείμενο της διαφοράς αφορά σε κονδύλια του Δημοσίου, είναι προτιμότερο να επιχειρείται διαμεσολάβηση,
- στην υπόθεση **Dixons Group Plc v Murray - Obodynski (1999)** το Court of Appeal έκρινε ότι για τα εκκρεμή ζητήματα της υποθέσεως, θα έπρεπε να επιχειρηθεί διαμεσολάβηση,
- στην υπόθεση **Al Khatib v Marsy (2004)** το δικαστήριο παρατήρησε ότι δεν υπάρχει υπόθεση - όσο δύσκολη και εάν θεωρείται - που να μην μπορεί να επιλυθεί με διαμεσολάβηση,
- στην υπόθεση **IDA Ltd v University of Southampton (2006)** το Court of Appeal παρατήρησε ότι θα ήταν ευεργετική η επιχείρηση σε πρώιμο στάδιο μιας διαδικασίας «*Med - Arb*», η οποία θα δίνει στο διαμεσολαβητή την εξουσία να προβάλλει μια δεσμευτική συμφωνία,
- στην υπόθεση **Egan v Motor Services Bath Ltd (2007)** το Court of Appeal επισήμανε ότι τυχόν επιχειρηθείσα διαμεσολάβηση θα επέφερε πιο σημαντικά αποτελέσματα από τη διαδικασία διαπραγματεύσεων, αφού οι ικανότητες των

μετά την πάροδο 42 ημερών από την ημέρα της παραπομπής στην διαμεσολάβηση. Η αναστολή των δικαστικών διαδικασιών δεν είναι υποχρεωτική».

διαμεσολαβητών είναι πλέον εξελιγμένες και τα αποτελέσματα της διαδικασίας ιδιαίτερα ενθαρρυντικά ⁷⁴⁴.

2. Έκταση επιρροής διαταγών προσφυγής

Η έκταση της επιρροής των A.D.R orders παρουσιάστηκε με σαφήνεια στις αποφάσεις επί των υποθέσεων **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust; Steel v Joy Holiday (2004)** ⁷⁴⁵, στις οποίες το Court of Appeal επισήμανε ότι:

- τα μέρη και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους **πρέπει να εξετάζουν τη δυνατότητα προσφυγής** στη διαμεσολάβηση και
- **ότι το να ενθαρρύνει κανείς τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, είναι κάτι διαφορετικό από το να τα υποχρεώνει να προσφύγουν σε αυτήν, όταν εμφανίζονται «απόρθημα» για αυτό** ⁷⁴⁶.

Σύμφωνα με το Court of Appeal η ανωτέρω πρακτική της ενθαρρύνσεως των μερών είναι απόλυτα εναρμονισμένη με το πνεύμα των κανόνων C.P.R και δεν παραβιάζει το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α (σε αντίθεση με τον εξαναγκασμό τους) ⁷⁴⁷.

⁷⁴⁴ Ενδεικτικώς, **Guinle v Kirreh (Ch, 3 August 1999)**, **Muman v Nagasena (2000)**, **Shirayama Shokusan Co Ltd v Danovo Ltd (2004)**, **Tarajan Overseas Ltd v Kaye (2001)**, **Sixth Duke of Westminster v Raytheon (2002)**, **Cable & Wireless Plc v I.B.M U.K Ltd (2002)**.

⁷⁴⁵ **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust; Steel v Joy Holiday (2004)**. Η βασική «*quaestio iuris*» των αποφάσεων ήταν η ίδια και για αυτό συνεκδικάστηκαν. Η απόφαση αφορούσε στην εφαρμογή πιλοτικού προγράμματος τον Μάρτιο του 2004, που είχε εμπνευστεί από το πρόγραμμα διαμεσολάβησης του Οντάριο του Καναδά. Σε παρόμοια συμπεράσματα, κατέληξε και το Court of Appeal στην υπόθεση **Aird v Prime Meridian Ltd (2006)**.

⁷⁴⁶ Προκειμένου να αποφευχθεί κάθε ενδεχόμενο παρανόησης, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Κέϊμπριτζ κ. N. Andrews, επισημαίνει ότι το νόημα του όρου order (διαταγή) δεν πρέπει να οδηγεί σε εσφαλμένα συμπεράσματα. Τα μέρη δεν μπορούν να διαταχθούν να συμμετάσχουν σε διαδικασίες A.D.R, αλλά μόνον να εξετάσουν την προσφυγή σε αυτές. Στην πράξη λοιπόν, σπάνια οι δικαστές εκδίδουν αυστηρές A.D.R orders. Συνήθως, δι' αυτών διευκολύνουν τις πρωτοβουλίες των μερών.

⁷⁴⁷ Περαιτέρω, επισήμανε ότι το δικαστήριο του Στρασβούργου έκρινε σε σχέση με το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α ότι το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη μπορεί να περιοριστεί στην περίπτωση που προβλέπεται κάποια ρήτρα διαιτησίας, ωστόσο, ένας τέτοιος περιορισμός πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά, ώστε να μην παραβιάζεται το δικαίωμα του ενάγοντος. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να εξομοιώνεται η ρήτρα διαιτησίας, που αποκλείει την επίσημη δικαστικών διαδικασιών, με τη διαταγή (order) επιχείρησης διαμεσολάβησης, διότι, αυτή η διαταγή δεν θα συνιστούσε σε καμία περίπτωση παραβίαση του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α, αλλά μια (πρόσθετη) τυπική προϋπόθεση πριν την επίσημη των δικαστικών διαδικασιών.

Η διαμεσολάβηση είναι αποτελεσματική, **μόνον όταν τα μέρη προσφεύγουν, εκουσίως**, σε αυτήν. **Επομένως, δεν πρέπει να είναι υποχρεωτική**⁷⁴⁸.

Όσον αφορά τον αντίκτυπο της χρήσης των ανωτέρω διαταγών, αυτός δεν είναι αρνητικός, αφού, όπως επισημαίνει η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Λονδίνου κ. H. Genn, στο 50% των υποθέσεων - για τις οποίες είχε εκδοθεί μια *A.D.R order* προσφυγής στη διαμεσολάβηση - τα μέρη προσέφυγαν τελικά σε αυτήν.

Γ. Άρνηση προσφυγής

Με δεδομένη την κρατούσα άποψη που υποστηρίζει την εκούσια φύση της προσφυγής, η τυχόν προσπάθεια του δικαστηρίου να «εξαναγκάσει» (μέσω της εκδόσεως κάποιας *A.D.R order*) τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, αποδεικνύεται, μάλλον, αλυσιτελής.

Ωστόσο, ενίοτε τα μέρη χρειάζονται μια «ενθάρρυνση». Εάν παρόλα αυτά, δεν προσφύγουν τελικά στη διαμεσολάβηση, τότε εγείρεται το εύλογο ερώτημα: Είναι ή όχι δικαιολογημένη η άρνησή τους;

1. Κριτήρια διαπίστωσης άρνησης προσφυγής - Η οπτική της νομολογίας

Η απάντηση στο - *εύλογο αυτό* - ερώτημα τεκμηριώνεται, επαρκώς, στην απόφαση «ορ ό σ η μ ο» **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust (2004)**⁷⁴⁹.

⁷⁴⁸ Πάντως δεν λείπουν και οι κριτικές προς την **Halsey** απόψεις, που υποστηρίζουν ότι τα μέρη πρέπει να υποχρεώνονται να προσφεύγουν σε διαδικασίες *A.D.R* και ότι αυτή η ώθηση δεν παραβιάζει το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α.

⁷⁴⁹ Οι υποθέσεις **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust** και **Steel v Joy/Halliday** είχαν κοινή «*question iuris* και για αυτό συνεκδικάστηκαν». Οι αρχές τους επηρέασαν σημαντικά την νομολογία που τις ακολούθησε. Ενδεικτικά, στην υπόθεση **McMillan Williams v Range (2004)** τα δικαστικά έξοδα δεν επιδικάστηκαν στο νικητή διάδικο, αφού το δικαστήριο έκρινε ότι παρά την ενθάρρυνσή του, οι διάδικοι χειρίστηκαν ασφαλμένα την υπόθεση. Όπως με αυστηρότητα επισήμανε το δικαστήριο, ο τρόπος με τον οποίο τα μέρη ενήργησαν ήταν «*μια μάστιγα για τα σπίτια σας*» (*a plague for both your houses*). Στην υπόθεση **Carleton (Earl of Malmesbury) v Strutt & Parker (2008)**, εξίσωσε το διάδικο που προσέφυγε στη διαμεσολάβηση και δεν τήρησε κατά τη διάρκειά της μια εποικοδομητική στάση με το εξαρχής αρνούμενο (να προσφύγει) μέρος. Αξίζει να επισημανθεί η παρατήρηση του Sir G. Lightman, ο οποίος επισήμανε ότι ο κίνδυνος να υπονομευθεί η διαδικασία από κάποια κακόβουλη συμπεριφορά ελαττώνεται, όταν η διαμεσολάβηση έχει ανατεθεί σε έναν «*έ μ π ε ι ρ ο*» διαμεσολαβητή.

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση της (κληθείσας προς τούτο) Law Society of England and Wales ⁷⁵⁰, η διαμεσολάβηση και οι λοιπές διαδικασίες A.D.R **δεν αποτελούν «πανάκεια»** και τα μέρη είναι **ελεύθερα** να αποφασίσουν εάν θα προσφύγουν ή όχι σε αυτές. Η διαπίστωση του δικαιολογημένου ή μη χαρακτήρα της άρνησης προσφυγής εξαρτάται από την εξέταση από το δικαστήριο των (*ιδιαίτερων*) συνθηκών κάθε υποθέσεως, σε συνδυασμό με τη στάθμιση κάποιων ενδεικτικών κριτηρίων⁷⁵¹. Τα κριτήρια αυτά εξηγούνται με σαφήνεια στην υπόθεση Halsey. Ειδικότερα:

Ένα **πρώτο** κριτήριο είναι η **φύση της διαφοράς**, δηλαδή, εάν η διαφορά είναι κατάλληλη για την επιχείρηση διαμεσολάβησης. Η διαμεσολάβηση δεν κρίνεται ως η κατάλληλότερη επιλογή (*και επομένως η άρνηση προσφυγής σε αυτήν, πιθανότατα, θα κριθεί δικαιολογημένη*)

- εάν κρίνεται αναγκαία η έκδοση δικαστικής αποφάσεως, η οποία θα κρίνει επί κάποιου νομικού ζητήματος,
- εάν πρόκειται για υπόθεση αφορώσα το αδίκημα της απάτης ή άλλο αδίκημα παρόμοιας φύσεως,
- εάν απαιτείται η υποβολή αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων ή
- εάν απαιτείται η έκδοση κάποιας διαταγής για την έρευνα ή την αναστολή της διαδικασίας (*Search ή Freezing order*).

Ένα **δεύτερο** κριτήριο είναι η **ουσία της υποθέσεως**, δηλαδή, οι ισχυρισμοί των μερών και οι πιθανότητες ευδοκιμήσεώς τους. Εάν το δικαστήριο θεωρήσει, ότι οι ισχυρισμοί του αρνούμενου μέρους δεν συγκεντρώνουν αρκετές πιθανότητες ευδοκιμήσεως, ούτως ώστε να έχει βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι θα είναι ο νικητής της δικαστικής διαδικασίας, τότε, μπορεί να κρίνει την άρνησή του αδικαιολόγητη.

⁷⁵⁰ Στην υπόθεση Halsey το δικαστήριο ζήτησε την υποβολή σχετικών γνωμοδοτήσεων από τη Law Society, το Civil Mediation Council (*C.M.C*), το A.D.R Group και το Centre of Effective Dispute Resolution (*C.E.D.R Solve*).

⁷⁵¹ Στην υπόθεση **Gaston, Boughton v Courtney (2004)** το δικαστήριο επισήμανε ότι η επιλογή κάποιου μέρους να μην προσφύγει στη διαμεσολάβηση ενέχει υψηλό ρίσκο, διότι το δικαστήριο τελικά θα αποφασίσει για το δικαιολογημένο ή μη της προοπτικής επιτυχίας της διαμεσολάβησης. Στην υπόθεση **Reed Executive Plc v Reed Business Information Ltd (2004)**, το δικαστήριο έκρινε ότι δεν είχε σχηματίσει βέβαιη πεποίθηση για το δικαιολογημένο ή μη της άρνησης.

Ένα **τρίτο** κριτήριο είναι, **εάν εξετάστηκαν ή εάν επιχειρήθηκαν έως το χρονικό σημείο της άρνησης και άλλοι τρόποι διακανονισμού της διαφοράς**. Εάν, δηλαδή, κάποιο μέρος είχε απορρίψει πριν την άρνηση και άλλες λογικές προσφορές φιλικής διευθετήσεως της διαφοράς, τότε, πιθανότατα, η άρνησή του θα κριθεί αδικαιολόγητη. Σε αντίθετη περίπτωση θα κριθεί δικαιολογημένη.

Ένα **τέταρτο** κριτήριο είναι, **εάν το κόστος της διαμεσολάβησης είναι δυσανάλογα υψηλό, σε συνάρτηση με το αντικείμενο της διαφοράς και το κόστος της δικαστικής διαδικασίας**. Εάν το κόστος της διαμεσολάβησης είναι σχεδόν ίσο με το κόστος της δικαστικής διαδικασίας, τότε, πιθανότατα, η άρνησή του θα κριθεί δικαιολογημένη. Εάν είναι μικρότερο, η άρνησή του θα κριθεί αδικαιολόγητη.

Ένα **πέμπτο** κριτήριο είναι, **εάν η επιχειρούμενη - σε προχωρημένο στάδιο - διαμεσολάβηση θα καθυστερούσε τη δικαστική διαδικασία**⁷⁵². Σε καταφατική περίπτωση, πιθανότατα, η άρνησή του θα κριθεί δικαιολογημένη. Σε αντίθετη περίπτωση θα κριθεί αδικαιολόγητη.

Ένα **έκτο** κριτήριο είναι, **εάν η διαμεσολάβηση έχει κάποια δικαιολογημένη προοπτική επιτυχίας**⁷⁵³. Εάν δεν έχει, τότε, πιθανότατα, η άρνησή του θα κριθεί δικαιολογημένη. Εάν έχει θα κριθεί αδικαιολόγητη.

Ένα **έβδομο** κριτήριο είναι **εάν (και εάν ναι με πόση έμφαση) τα μέρη δέχθηκαν κάποια προτροπή από το δικαστήριο για να εξετάσουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση**⁷⁵⁴. Εάν δεν δέχθηκαν, πιθανότατα, η άρνησή τους θα κριθεί δικαιολογημένη. Εάν δέχθηκαν, θα κριθεί αδικαιολόγητη.

⁷⁵² **Societe Internationale de Telecommunications Aeronautiques S.C (S.I.T.A) v The Wyatt Co (U.K) Ltd (2002)**.

⁷⁵³ Στην υπόθεση **Virani v Manuel Reverty Cia (2003)**, το δικαστήριο καταδίκασε τον εκκαλούντα να καταβάλλει επιπλέον χρηματική ποινή (*on an indemnity basis*) στον εφεσίβλητο, διότι αν και ο τελευταίος, είχε πολλές πιθανότητες να είναι ο νικητής του δικαστικού αγώνα, δήλωσε ότι επιθυμούσε να προσφύγει στη διαμεσολάβηση. Τελικά, ο εκκαλών ηττήθηκε και λόγω της αδικαιολόγητης άρνησής του καταδικάστηκε στην ανωτέρω χρηματική ποινή.

⁷⁵⁴ Στην υπόθεση **Burcell v Bullard (2005)**, το δικαστήριο προέτρεψε τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, πριν την έναρξη των δικαστικών διαδικασιών. Η εναγόμενη Bullard όμως, αρνήθηκε αδικαιολόγητα, με τον ισχυρισμό ότι η υπόθεση ήταν πολύ περίπλοκη για να υπαχθεί σε διαμεσολάβηση. Το δικαστήριο δεν δίστασε να χαρακτηρίσει ως *«καθαρή ανοησία»* τα επιχειρήματα

Από τον Οκτώβριο του 2013, το Court of Appeal διεύρυνε τα ανωτέρω κριτήρια, προσκαλώντας τους διαδίκους να προσφεύγουν στις διαδικασίες A.D.R, ακόμη και εάν υπάρχουν λόγοι που δικαιολογούν μια τέτοια άρνηση.

Πλέον, **εάν ένα μέρος επιθυμεί να απορρίψει μια πρόσκληση για επιχείρηση A.D.R**, θα πρέπει να λάβει υπ' όψη του:

- πρώτον ότι δεν πρέπει να αγνοεί μια τέτοια πρόσκληση,
- δεύτερον ότι δεν πρέπει να αρνείται κατηγορηματικά την επιχείρηση κάποιας διαδικασίας A.D.R
- τρίτον ότι πρέπει να εξηγεί γραπτώς και αναλυτικά το λόγο (ή τους λόγους) για τους οποίους δεν θεωρεί κατάλληλη την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, λαμβάνοντας υπ' όψη και το στάδιο στο οποίο ευρίσκεται η δικαστική διαδικασία,
- τέταρτον ότι είναι χρήσιμο να εξετάζεται η αντιμετώπιση οποιουδήποτε εμποδίου για την επιχείρηση κάποιας διαδικασίας A.D.R

2.Η επιβολή κυρώσεων λόγω αδικαιολόγητης άρνησης προσφυγής - Η οπτική της νομολογίας

Οι C.P.R του 1998 ορίζουν ότι τα δικαστικά έξοδα καταβάλλονται από τον ηττηθέντα διάδικο (*Costs follow the event*⁷⁵⁵). Προκειμένου, ωστόσο, οι C.P.R να επιτύχουν την όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική λειτουργία της διαμεσολάβησης συνέδεσαν τις συνέπειες:

- της αδικαιολόγητης άρνησης προσφυγής στη διαμεσολάβηση,
- της άρνησης κάποιας προσφοράς διακανονισμού (*Offer to settle - Part 36 C.P.R*) και

της Bullard περί ακαταλληλότητας (*επιδικάστηκαν στους διαδίκους 14.300,00 £ και 18.300,00 £, ενώ τα δικαστικά έξοδα ανήλθαν σε 185.000,00 £*), επισημαίνοντας, μάλιστα, ότι με την υπόθεση Halsey **διανοίχθηκε ένα «μονοπάτι» προς ένα δίκαιο αποτέλεσμα, σε παράλληλη τροχιά με το δικαστικό σύστημα** Κατά το δικαστήριο, δεν θα πρέπει να απορρίπτονται λογικές προσπάθειες διαπραγμάτευσης. Επιπρόσθετα, το δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι νομικοί παραστάτες δεν επιτρέπεται να αποκλείουν, ατιμώρητα, ένα εύλογο αίτημα προσφυγής στη διαμεσολάβηση.

⁷⁵⁵ Πρόκειται για την γνωστή και στο ελληνικό αστικό δικονομικό δίκαιο «*αρχή της ήττας*» του άρθρου 176 Κ.Πολ.Δ η οποία ορίζει ότι, ο διάδικος που νικήθηκε καταδικάζεται να πληρώσει τα έξοδα. Η αρχή αυτή δεν τυγχάνει εφαρμογής στις Η.Π.Α, στις οποίες κάθε διάδικος βαρύνεται με τα δικά του δικαστικά έξοδα.

➤ της άρνησης συμμόρφωσης με κάποια A.D.R order
με σημαντικές χρηματικές κυρώσεις (*Adverse costs orders*) ακόμη και εις βάρος του νικητή διαδίκου⁷⁵⁶.

Δηλαδή, το δικαστήριο μπορεί να προσδιορίσει τα δικαστικά έξοδα, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της δίκης, τιμωρώντας την αδικαιολόγητη συμπεριφορά του αρνούμενου να προσφύγει στη διαμεσολάβηση (*ακόμη και*) νικητή διαδίκου.

Ειδικότερα, εάν ο ενάγων απορρίψει την προσφορά διακανονισμού του εναγομένου (*Offer to settle - Part 36 C.P.R*⁷⁵⁷) και η δικαστική απόφαση, που θα εκδοθεί μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας, δεν αποδειχθεί πιο συμφέρουσα από την υποβληθείσα από τον εναγόμενο προσφορά διακανονισμού, ο ενάγων θα βαρύνεται με την καταβολή των δικαστικών εξόδων, από την ημερομηνία που θα έπρεπε να έχει αποδεχθεί την προσφορά διακανονισμού του εναγομένου, έως την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης. Από τη μεριά του, ο εναγόμενος θα βαρύνεται με τα δικαστικά έξοδα του ενάγοντος, έως την ημερομηνία που υπέβαλε την προσφορά του (*σε αυτόν*).

Αντιστρόφως, εάν ο εναγόμενος απορρίψει την προσφορά του ενάγοντος και η δικαστική απόφαση που θα εκδοθεί αργότερα (*δηλαδή μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας*) δεν αποδειχθεί πιο συμφέρουσα από την υποβληθείσα από

⁷⁵⁶ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes , Vol II Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 55. Όπως λακωνικά επισημαίνει ο καθηγητής κ. N. Andrews, οι κυρώσεις αυτές πρέπει να επιβάλλονται προς υποστήριξη ενός περιορισμένου καθήκοντος των μερών, το οποίο συνίσταται στην εξέταση της επιλογής της διαμεσολάβησης, όταν αυτή προτείνεται από το άλλο μέρος ή από το δικαστήριο. Οι κυρώσεις αυτές (*R. 44 παρ. 2 εδ. στ' C.P.R*), συνήθως, συνίστανται στην επιδίκαση των δικαστικών εξόδων, κατ' απόκλιση από το σχετικό γενικό κανόνα (*R. 44 παρ. 3 εδ. β' C.P.R*) ή στην καταβολή πλήρους αποζημίωσης (*on an indemnity basis - R 44 παρ. 3 εδ. α' β' C.P.R*) ή στην καταβολή ή αποστέρηση τόκων, ή στην καταβολή ποσού για κάποιο χρονικό διάστημα ή για κάποιο στάδιο της διαδικασίας.

⁷⁵⁷ Συνήθως, υποβάλλεται, γραπτώς, μια ρεαλιστική προσφορά και τάσσεται μια προθεσμία είκοσι μιας (21) ημερών, εντός της οποίας πρέπει να γίνει αποδεκτή. Εάν δεν γίνει δεκτή, το αρνούμενο μέρος θα διακινδυνεύσει να βαρύνεται με το κόστος της δικαστικής διαδικασίας που θα ακολουθήσει. **Andrews N**, «*The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution*», ZPP Int 14, 2009, σ. 8. **Zuckerman A**, «*The Woolf Report on Access to Justice - An Overview*», ZPP Int 2, 1997, σ. 38. Η πρόβλεψη χρηματικών κυρώσεων προς υποστήριξη αυτών των προσφορών διακανονισμού ήταν μια καινοτομία των νέων κανόνων C.P.R (Part 36), ώστε να αναγκάσουν όχι μόνον τους εναγόμενους αλλά και τους ενάγοντες να τις εξετάσουν σοβαρά, αφού έως τη μεταρρύθμιση του 1998 τέτοιες προσφορές μπορούσαν να υποβάλλουν μόνον οι εναγόμενοι.

τον ενάγοντα προσφορά διακανονισμού, τότε ο εναγόμενος θα καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα. Μάλιστα, δεν αποκλείεται να του επιβληθεί η καταβολή πλήρους (*on an indemnity basis*)⁷⁵⁸ και όχι μόνον της συνήθους αποζημίωσης (*on a standard basis*)⁷⁵⁹.

Περαιτέρω (*όπως επισημάνθηκε κατά την εξέταση της υπόθεσης Halsey*) το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει από τα μέρη να εξηγήσουν, με ποιόν τρόπο εξέτασαν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και την αιτία της τυχόν άρνησής τους⁷⁶⁰. Εάν το δικαστήριο διαπιστώσει:

- ότι τα μέρη αρνήθηκαν αδικαιολόγητα να εξετάσουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση (*Burcell v Bullard (2008)*) ή
- ότι δεν εξέτασαν εγκαίρως τη δυνατότητα προσφυγής (*Nigel Witham Ltd v Smith (2008)*) ή
- ότι κάποιο μέρος συμφώνησε να προσφύγει και την τελευταία στιγμή (πριν προσφύγει) υπαναχώρησε ή
- ότι αρχικώς, συμφώνησε, προσέφυγε αλλά αργότερα (κατά τη διάρκειά της) αποχώρησε αδικαιολόγητα (*Roundstone Nurseries Ltd v Stephenson Holdings Ltd (2009)*) ή
- ότι συμπεριφέρθηκε (κατά τη διάρκειά της) ανεύθυνα, επιδεικνύοντας αδικαιολόγητα παθητική στάση, αποσκοπώντας στην μη αίσια έκβαση της διαδικασίας (*Carleton (Earl of Malmesbury) v Struttand Parker (2008)*)

τότε, θα του επιβάλλει τις ανάλογες χρηματικές κυρώσεις.

⁷⁵⁸ **Hurst P**, «*Civil Procedure: Costs including conditional fees in England and Wales*», ZJP Int 10, 2005, σ. 42, 43. Η απόφαση του δικαστηρίου σχετικά με την επιδίκαση δικαστικών εξόδων *on a standard* ή *on an indemnity basis* θα ληφθεί, αναλογικά, με τις ιδιαίτερες πτυχές της υποθέσεως (*R.44 παρ. 1 C.P.R.*).

⁷⁵⁹ **Scherpe J.M, και Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: Regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 387. Χαρακτηριστική είναι η κρίση του Court of Appeal στην υπόθεση **Robert Alan Dyson v Leeds City Council (2000)**, στην οποία το δικαστήριο προειδοποίησε τα μέρη και τους δικηγόρους τους για ενδεχόμενη επιβολή πλήρους αποζημίωσης (*on an indemnity basis*) εις βάρος του αδικαιολογήτως αρνούμενου να προσφύγει στη διαμεσολάβηση μέρους.

⁷⁶⁰ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 40.

Όσον αφορά το βάρος της αποδείξεως, ο ηττηθείς διάδικος, που είχε υποβάλλει το αίτημα προσφυγής στη διαμεσολάβηση και που δεν επιθυμεί να επιβαρυνθεί με κυρώσεις ως προς τα δικαστικά έξοδα, πρέπει να αποδείξει:

- πρώτον ότι ο νικήσας διάδικος ενήργησε μη συνετά (*non reasonably*), αρνούμενος αδικαιολόγητα την προσφυγή στη διαμεσολάβηση και
- δεύτερον ότι εάν επιχειρείτο διαμεσολάβηση, θα είχε κάποια δικαιολογημένη προοπτική επιτυχίας ⁷⁶¹.

Μόνον εάν ο ηττηθείς διάδικος ανταποκριθεί στις δύο (2) ανωτέρω αποδεικτικές απαιτήσεις, θα εκδοθεί από το δικαστήριο εις βάρος του νικήσαντος αντίθετη διαταγή ως προς τα δικαστικά έξοδα (*Adverse costs order* ⁷⁶²).

Μάλιστα, σύμφωνα με τον R. 44 παρ. 3 εδ. α' C.P.R, όταν το δικαστήριο επεξεργάζεται το περιεχόμενο των A.D.R costs orders, πρέπει να εξετάζει τη συμπεριφορά των μερών και πριν αλλά και κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας και να ελέγχει το βαθμό συμμόρφωσης των μερών/διαδίκων με την Practice Direction Pre Action Conduct ή με κάποιο άλλο σχετικό Pre Action Protocol.

Το ζήτημα απασχόλησε την αγγλική νομολογία σε αρκετές υποθέσεις, στις οποίες - *παρά τις συστάσεις (Recommendations) και τις σχετικές προσφορές των δικαστηρίων (Offers to mediate)* - τελικά, η διαμεσολάβηση δεν επιχειρήθηκε ⁷⁶³.

⁷⁶¹ Ως «*αίσια έκβαση*» της διαμεσολάβησης, δεν χαρακτηρίζεται μόνον η επίτευξη συμφωνίας, αλλά και η διευκρίνιση των ζητημάτων, εάν αυτή οδηγήσει μελλοντικά σε διακανονισμό ή επίλυση της διαφοράς. Χαρακτηριστικές είναι οι υποθέσεις **Mc Cook v Lobo (2002)**, και η **Re Midland Linen Services (2005)**, στις οποίες το δικαστήριο απεφάνθη ότι οι κάκιστες σχέσεις των μερών δεν επέτρεπαν την καλλιέργεια προσδοκιών διακανονισμού της διαφοράς.

⁷⁶² **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 217.

⁷⁶³ Αντιπροσωπευτική του ανωτέρω ζητήματος, αναδείχθηκε η απόφαση στην υπόθεση **Dunnett v Railtrack (2002)**, την οποία θα εξετάσουμε πιο αναλυτικά στη συνέχεια. Στην υπόθεση αυτή δεν επικράτησε στη νικήτρια διάδικο (*Railtrack*) τα δικαστικά έξοδα, διότι προηγουμένως (*αυτή*) είχε αρνηθεί αδικαιολόγητα να συμμορφωθεί με τη σύσταση του δικαστηρίου να προσφύγει στη διαμεσολάβηση. Αναφορά στην υπόθεση **Dunnett v Railtrack (2002)** έγινε και στο πλαίσιο της μεταγενέστερης αποφάσεως επί της υποθέσεως **Hurst v Leeming (2003)** ενώπιον του High Court, στην οποία ο ενάγων (*Hurst*) παραιτήθηκε από την αγωγή του, ωστόσο, ισχυρίστηκε ότι τα δικαστικά έξοδα έπρεπε να καταβληθούν από τον εναγόμενο (*Leeming*), ένεκα της προηγούμενης άρνησής του να προσφύγει στη διαμεσολάβηση. Ωστόσο, το δικαστήριο αποφάσισε ότι η άρνηση του εναγόμενου (*ο οποίος σημειωτέον ήταν barrister*), ήταν δικαιολογημένη και για το λόγο αυτό δεν τον καταδίκασε στα δικαστικά έξοδα.

Χαρακτηριστική είναι η α υ σ τ η ρ ή θέση της νομολογίας στην υπόθεση **Dunnett v Railtrack (2002)**⁷⁶⁴, στην οποία η ενάγουσα (*Dunnett*) είχε ασκήσει αγωγή κατά της εταιρίας Railtrack, με αίτημα την καταβολή αποζημιώσεως για το θάνατο τριών (3) αλόγων της, που είχαν διαφύγει από κάποιο πεδίο, που γειτόνευε με τη (διαχειριζόμενη από την Railtrack) σιδηροδρομική γραμμή και παρασύρθηκαν από διερχόμενη αμαξοστοιχία. Δέον να επισημανθεί, προκαταβολικά, ότι τα μέρη δεν είχαν θέσει κάποια ρήτρα προσφυγής στη διαμεσολάβηση.

Η Dunnett ηττήθηκε στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας και υπέβαλε ενώπιον του δευτεροβάθμιου Court of Appeal αίτημα χορήγησης αδειάς για την άσκηση έφεσης⁷⁶⁵. Το δικαστήριο έκανε δεκτό το αίτημά της και εξέδωσε, συμπληρωματικά, μια A.D.R order περί εξέτασης της δυνατότητας προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Η Dunnett - *ως ηττηθείσα διάδικος* - επέδειξε (μάλλον αναμενόμενα) πρόθυμη στάση και συμφώνησε να εξετάσει τη δυνατότητα αυτή, σε αντίθεση με τη νικήσασα Railtrack, η οποία, θεωρώντας ότι είχε εξασφαλισμένη τη νίκη και στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, αρνήθηκε (να εξετάσει τη δυνατότητα αυτή).

Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, αφού ερεύνησε την ουσία της υποθέσεως, δικαίωσε τη Railtrack, ωστόσο έκρινε ότι η άρνησή της ήταν αδικαιολόγητη και, ένεκα τούτου, εξέδωσε μια adverse costs order, με την οποία δεν της επιδίκαζε τα δικαστικά έξοδα (της εφέσεως), για το χρονικό διάστημα από το οποίο (το δικαστήριο) έκρινε ότι έπρεπε να είχε εξετάσει τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση:

- είτε ακολουθώντας την πρόθυμη στάση της Dunnett
- είτε συμμορφούμενη με την A.D.R order του δικαστηρίου⁷⁶⁶.

Οι ισχυρισμοί της Dunnett⁷⁶⁷ έπεισαν το δικαστήριο ότι εάν επιχειρούνταν διαμεσολάβηση, αυτή (πιθανότατα) θα είχε αίσια έκβαση⁷⁶⁸.

⁷⁶⁴ Παρόμοια ζητήματα εγείρονται και στην υπόθεση **Mc Millan Williams v Range (2004)**, στην οποία το δικαστήριο έκρινε ότι εάν στο πλαίσιο μιας δευτεροβάθμιας δίκης και οι δύο διάδικοι αποκρούσουν τη σύσταση του δικαστηρίου για επιχείρηση διαμεσολάβησης και επισπεύσουν τη διαδικασία της εφέσεως, κάθε μέρος θα βαρύνεται με τα δικά του δικαστικά έξοδα για το στάδιο της εφέσεως.

⁷⁶⁵ **Πολυζωγόπουλος Κ**, «Η ανανέωση της ελληνικής θεωρίας του Αστικού Δικονομικού Δικαίου υπό την επιρροή της αγγλοαμερικανικής νομικής σκέψης», Δ, 31, 2000, σ. 1148. Η πρόσβαση στο δικαστήριο των ενδίκων μέσων στο common law δεν είναι κατ' αρχήν δικαίωμα των διαδίκων. Η χορήγηση αδειάς εξαρτάται από την κρίση του (αρμοδίου) δικαστηρίου.

⁷⁶⁶ **Andrews N**, «The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution», ZJP Int 14, 2009, σ. 30.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα δικαστήρια έχουν τη δυνατότητα, ακόμη και να εμποδίσουν την άσκηση αγωγής, εάν έχει υποβληθεί κατά τη διάρκεια της διαδικασίας A.D.R προσφορά πλήρους αποζημίωσης από κάποιο μέρος προς το άλλο (*Christopher and Claire Binns v Firstplus Financial Group plc (2013)*).

3. Περιπτώσιολογία δικαιολογημένης άρνησης προσφυγής - Η οπτική της νομολογίας

Η άρνηση των μερών δεν κρίνεται σε κάθε περίπτωση αδικαιολόγητη.

Στην υπόθεση **Hurst v Leeming (2003)**⁷⁶⁹, ο Hurst (ενάγων) ισχυρίστηκε ότι δεν ευθύνεται για τα έξοδα του Leeming (εναγομένου), επειδή ο τελευταίος είχε αρνηθεί τις επανειλημμένες προσκλήσεις του για επιχείρηση διαμεσολάβησης.

Ωστόσο, ο Leeming αντέτεινε:

- ότι είχε ήδη πραγματοποιήσει σημαντικά έξοδα πριν από τις γενόμενες προσκλήσεις του Hurst,

⁷⁶⁷ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 49. Η Dunnett ισχυρίστηκε ότι επεδίωκε μόνον μια δήλωση συγνώμης από τη Railtrack και όχι την καταβολή αποζημίωσης. **Ωστόσο, όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο καθηγητής κ. N. Andrews, η απολογητική δήλωση (της Railtrack), στην οποία αποσκοπούσε η Dunnett, προυπέθετε τη διαπίστωση παράλειψης εκπλήρωσης κάποιου νομικού καθήκοντος ή κάποιας νομικής παράβασης, που στην περίπτωση αυτή δεν είχε διαπιστωθεί.**

⁷⁶⁸ Στην υπόθεση **Neal v Jones (2002)**, η ανατιολόγητη άρνηση ενός εκ των διαδίκων επέφερε παρόμοιο αποτέλεσμα, ενώ, ανεπαρκείς κρίθηκαν οι εξηγήσεις στην υπόθεση **Leicester Circuits Ltd v Coates Brothers Plc (2003)**, στην οποία η Coates Brothers αποχώρησε από την προγραμματισμένη διαμεσολάβηση μια ημέρα πριν από την επιχείρησή της, επειδή θεώρησε ότι η πραγματοποίησή της δεν θα είχε κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα. Στην υπόθεση **Royal Bank of Canada v Secretary of State for Defence (2003)**, η ενάγουσα επιθυμούσε την επίλυση της διαφοράς με διαδικασίες A.D.R. Αντιθέτως, η εναγόμενη - και τελικώς νικήτρια *Secretary of State for Defence (κρατική υπηρεσία)* - αρνήθηκε, ισχυριζόμενη ότι ήταν απαραίτητο να επιλυθεί ένα νομικό ζήτημα με την έκδοση δικαστικής απόφασης (όπως χαρακτηριστικά επισημάνθηκε μια απόφαση «άσπρο - μαύρο»). Το High Court απέρριψε τον ισχυρισμό της Secretary of State for Defence και δεν επιδίκασε στη νικήτρια εναγόμενη τα δικαστικά έξοδα, λόγω της άρνησής της. Η απόφαση αυτή έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τους οργανισμούς διαμεσολάβησης, δεδομένου ότι το δικαστήριο δεν έδειξε ευνοϊκή στάση προς το διάδικο - Δημόσιο. Στην υπόθεση **Strachey v Ramage (2008)**, ο νικητής διάδικος στερήθηκε το 1/3 των δικαστικών του εξόδων, διότι επέδειξε επιθετική συμπεριφορά και δεν εξέτασε με προσοχή την A.D.R order για την επιχείρηση διαμεσολάβησης.

⁷⁶⁹ Επρόκειτο για υπόθεση ιατρικής αμέλειας.

- ότι οι κατηγορίες περί εξαπάτησης (που του είχε απευθύνει ο Hurst) είχαν βλάψει ανεπανόρθωτα το όνομά του,
- ότι οι εγερθείσες (από τον Hurst) εναντίον του αγωγές ήταν, παντελώς, αβάσιμες και
- ότι η γενικότερη συμπεριφορά (του Hurst) καθιστούσε αδύνατη την επίλυση της διαφοράς με διαμεσολάβηση.

Το δικαστήριο στάθμισε τους ισχυρισμούς των διαδίκων και τελικά αποδέχθηκε αυτούς του Leeming, κρίνοντας ότι, δικαιολογημένα, είχε αρνηθεί, αφού η διαμεσολάβηση δεν διαφαινόταν να έχει κάποια προοπτική επιτυχίας.

Σε παρόμοια κρίση κατέληξε το High Court και στην υπόθεση **Corby Group Litigation v Corby District Council (2009)**.

Στην υπόθεση **Societe Internationale de Telecommunications Aeronautiques SC v The Wyatt Company (UK) Ltd (2002)** το High Court έκρινε ότι το αίτημα της Societe Internationale de Telecommunications Aeronautiques S.C (περί εξέτασης της προσφυγής στη διαμεσολάβηση) δεν υποβλήθηκε εγκαίρως, με αποτέλεσμα, η The Wyatt Company Ltd να μην έχει επαρκή χρόνο προετοιμασίας. Μάλιστα, έγιναν και αναφορές για εκφοβιστική συμπεριφορά της Societe Internationale προς την The Wyatt Company (UK) Ltd, με το ενδιαφέρον της πρώτης να επικεντρώνεται περισσότερο στο να «υφαρπάξει» τη συμφωνία από την The Wyatt Company Ltd, παρά να επιχειρήσει να επιλύσει, με ειλικρίνεια, τη διαφορά.

Σε κάθε περίπτωση, κρίνεται χρήσιμο τα μέρη να μην αγνοούν τις προσκλήσεις για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, αφού η μη απάντησή τους ισοδυναμεί με πλήρη άρνηση. Ορθότερο κρίνεται να απαντούν με αιτιολογημένες επιστολές, αξιοποιώντας τις ικανότητες των δικηγόρων τους στο γραπτό λόγο.

4. Η έκταση του δικαστικού ελέγχου για την επιβολή κυρώσεων - Η οπτική της νομολογίας

Η έκταση του δικαστικού ελέγχου για την επιβολή κυρώσεων εξαρτάται άμεσα από την έκταση του απορρήτου των πληροφοριών των δηλώσεων, των ομολογιών των μερών και των εγγράφων, που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.

Στην υπόθεση **Halsey v Milton Keynes General NHS Trust (2004)**, το Court of Appeal έκρινε ότι η εμπιστευτικότητα της διαμεσολάβησης πρέπει να διατηρείται.

Επομένως, το δικαστήριο **δεν** πρέπει να γνωρίζει, ούτε να ερευνά, για ποιούς λόγους η διαμεσολάβηση δεν είχε αίτια έκβαση.

Στην υπόθεση **Reed Executive plc v Reed Business Information Ltd (2004)**, το δικαστήριο αποφάσισε - *κάνοντας αναφορά και στην παλαιότερη υπόθεση Walker v Wilsher (1889)* - ότι **δεν** μπορεί να διατάξει την αποκάλυψη εμπιστευτικών επικοινωνιών, για να αποφασίσει με βάση αυτές, σχετικά με τον αδικαιολόγητο ή μη χαρακτήρα της άρνησης προσφυγής στη διαμεσολάβηση.

III. Συνέπειες προσφυγής

Η Limitation Act του 1980 τροποποιήθηκε για να εναρμονισθεί με το άρθρο 8 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ σχετικά με τα αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και στις αποσβεστικές προθεσμίες. Πλέον, η παραγραφή της αξίωσης του ενάγοντος εμποδίζεται, αφού, **ο χρόνος της παραγραφής επεκτείνεται κατά οκτώ (8) εβδομάδες από την ημερομηνία ολοκλήρωσης της διαμεσολάβησης** (*The Cross - Border Mediation (E.U Directive) Regulations 2011, Part 3, 15 (2 ZAA, 2 c)* 770).

Όσον αφορά τις εγχώριες διαφορές, είναι πιθανόν να είναι αναγκαία η άσκηση αγωγής, ώστε να μην επέλθει η παραγραφή (*παρά το γεγονός ότι έχει εκκινήσει διαδικασία διαμεσολάβησης με προοπτικές μάλιστα επιτυχίας*).

Το γεγονός λοιπόν, ότι η διαμεσολάβηση έχει ήδη εκκινήσει, δεν εμποδίζει τα μέρη να επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες, προκειμένου να αποφύγουν την επέλευση της παραγραφής. Ωστόσο, στις περιπτώσεις αυτές, είναι δυνατή η χορήγηση από το δικαστήριο **αναστολής** των δικαστικών διαδικασιών, ώστε να υπάρχει διαθέσιμος χρόνος, για να επιχειρηθεί διαμεσολάβηση. Σε κάθε περίπτωση, οι διάδικοι μπορούν να υποβάλλουν αίτημα αναστολής της δικαστικής διαδικασίας (*R. 26 παρ. 4 C.P.R* 771).

⁷⁷⁰ **Scherpe J.M, Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: Regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 385.

⁷⁷¹ Rule 26 παρ. 4 C.P.R: «*1. Ένα μέρος δύναται, αφού προηγουμένως συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο κατανομής να υποβάλλει ένα γραπτό αίτημα αναστολής των δικαστικών διαδικασιών, ενόσω τα μέρη επιχειρούν να διακανονίσουν την υπόθεση με διαδικασίες A.D.R ή με άλλα μέσα. 2. Όποτε α) όλα τα μέρη αιτούνται αναστολή κατά την παράγραφο (1) ή β) το δικαστήριο με δική του πρωτοβουλία εξετάζει αν μια τέτοια αναστολή κρίνεται κατάλληλη, το δικαστήριο θα διατάξει ότι οι διαδικασίες είτε εζ' ολοκλήρου είτε μερικώς αναστέλλονται για ένα μήνα ή για όσο χρονικό διάστημα το θεωρεί*

Εάν το αίτημα περί αναστολής υποβάλει ο ένας διάδικος, το δικαστήριο έχει την ευχέρεια να αποφασίσει εάν θα χορηγήσει την αναστολή. Εάν όμως το υποβάλουν όλοι οι διάδικοι, τότε είναι **υποχρεωμένο** να την χορηγήσει (R. 26 παρ. 4 εδ. β' C.P.R). Το δικαστήριο μπορεί να χορηγήσει αναστολή **και αυτεπαγγέλτως**, εάν θεωρήσει ότι η χορήγησή της είναι κατάλληλη για την υπόθεση.

Οι δικαστικές διαδικασίες αναστέλλονται **για έναν (1) μήνα**, με δυνατότητα παράτασης, ενώ, δεν αποκλείεται να συμφωνηθεί, εξ αρχής, και μεγαλύτερη (του έτους) περίοδος αναστολής. Ο ενάγων πρέπει να ενημερώνει το δικαστήριο, εάν συμφώνησε με τον εναγόμενο (R. 26 παρ. 4 C.P.R). Εάν το δικαστήριο δεν ενημερωθεί, θα επισπεύσει την προβλεπόμενη δικαστική διαδικασία (R. 26 παρ. 4 εδ. ε' C.P.R).

IV. Κόστος και Νομική βοήθεια

Το κόστος της διαμεσολάβησης εξαρτάται από τον οργανισμό, που έχει αναλάβει την επιχείρησή της και τελεί σε συνάρτηση με την αξία του αντικειμένου της διαφοράς και σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη χρονοχρέωση των παρεχομένων υπηρεσιών. Το συνολικό κόστος της διαμεσολάβησης είναι ένα μέγεθος μεταβλητό, δεδομένου ότι η διάρκεια της διαδικασίας (*από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της*) δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί εξ αρχής.

Μετά τη μεταρρύθμιση του 1998, οι κανόνες C.P.R επιχείρησαν να περιορίσουν το κόστος των δικαστικών διαδικασιών, προωθώντας σημαντικές τροποποιήσεις, όπως παραδείγματος χάριν:

- στις υποθέσεις μικροδιαφορών (*Small claims track*), στις οποίες δεν ισχύει η αρχή της καταβολής των δικαστικών εξόδων από τον ηττημένο διάδικο (R.17 παρ.14 C.P.R)
- αλλά και στις ταχείες διαδικασίες (R. 28 C.P.R - *Fast track*), στις οποίες τα δικαστικά έξοδα υπολογίζονται με γνώμονα το ύψος της απαιτήσεως (R. 46 παρ. 2 C.P.R).

κατάλληλο. 3. Το δικαστήριο μπορεί να επεκτείνει την αναστολή έως μια συγκεκριμένη ημερομηνία ή για όσο χρονικό διάστημα κρίνει ότι είναι απαραίτητο. 4. Στις περιπτώσεις που το δικαστήριο αναστέλλει τις διαδικασίες υπό τον κανόνα αυτό, ο ενάγων είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει το δικαστήριο εάν προσεγγίζεται ένας διακανονισμός. 5. Εάν ο ενάγων δεν ενημερώσει το δικαστήριο ότι προσεγγίζεται ένας διακανονισμός κατά την λήξη του χρόνου της αναστολής, το δικαστήριο θα δώσει τέτοιες οδηγίες, όπως τη διαχείριση της υπόθεσης με τον πιο κατάλληλο τρόπο».

Πάντως στην Αγγλία, τα δικαστικά έξοδα παραμένουν σε υψηλό επίπεδο, με αποτέλεσμα, τα οικονομικώς αδύναμα μέρη να αναζητούν υποστήριξη στο θεσμό της νομικής βοήθειας. Μετά την απόφαση «*ορόσημο*» στην υπόθεση **Wilkinson v Legal Services Corp (1998)**, η Επιτροπή για τη χορήγηση νομικής βοήθειας (*Legal Aid Board Appeals Committee*) αποφάσισε ότι **και η επιχείρηση διαμεσολάβησης αστικών διαφορών πρέπει να υποστηρίζεται από το ευεργέτημα της νομικής βοήθειας**.

Παρότι μετά τη μεταρρύθμιση του Απριλίου του 2013, ο Υπουργός Δικαιοσύνης ανέλαβε τη διοίκηση της Υπηρεσίας για τη χορήγηση νομικής βοήθειας από την Επιτροπή Νομικών Υπηρεσιών (*Legal Services Commission*), οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση νομικής βοήθειας εξακολουθούν να καθορίζονται από τον *Legal Services Commission's Funding Code* ⁷⁷². Η Section 5.4.3 ⁷⁷³ αυτού ορίζει ότι: «*Μια αίτηση μπορεί να απορριφθεί, εάν προβλέπονται συστήματα αγωγών, σχήματα συνηγόρου του πολίτη (Ombudsman) ή μορφές εναλλακτικής επιλύσεως διαφορών, που πρέπει να επιχειρούνται, πριν τη διεξαγωγή δικαστικής διαδικασίας* ⁷⁷⁴». Αυτό σημαίνει ότι το αίτημα για τη χορήγηση νομικής βοήθειας μπορεί να απορριφθεί, εάν κριθεί ότι προηγουμένως πρέπει να επιχειρηθούν διαδικασίες A.D.R ⁷⁷⁵.

Επίσης, σύμφωνα με τη Section 7.6 αυτού (*Part C, Decision Making Guidance*) προβλέπεται ότι, **η αίτηση χορήγησης νομικής βοήθειας μπορεί, αρχικώς, να απορριφθεί και εν συνεχεία να γίνει δεκτή μόνον για την επιχείρηση διαμεσολάβησης** ⁷⁷⁶.

Πρέπει να επισημανθεί ότι στην Αγγλία (και στην Ουαλία), η διαμεσολάβηση χρηματοδοτείται σημαντικά από το Κράτος ενώ και εντός των δικαστηρίων λειτουργούν υπηρεσίες διαμεσολάβησης για υποθέσεις μικροδιαφορών, χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών.

Επίσης, το φιλανθρωπικό ίδρυμα **Law Works - the solicitor's pro bono group** - παρέχει υπηρεσίες διαμεσολάβησης, χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών, για τις

⁷⁷² Ο εν λόγω κώδικας καθιερώθηκε υπό το Access to Justice Act 1999, σ.8.

⁷⁷³ *Part A: Funding Criteria*) με τίτλο «*Εναλλακτικές στην δικαστική διαδικασία*» (*Alternatives to litigation*).

⁷⁷⁴ Προβλέπονται ειδικοί κανόνες για την διαμεσολάβηση σε ζητήματα οικογενειακού δικαίου.

⁷⁷⁵ H. Genn et al., *Twisting Arms*, p.3.

⁷⁷⁶ **Scherpe J.M, Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: Regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 395.

διαφορές που δεν προβλέπεται κρατική χρηματοδότηση και για τις διαφορές για τις οποίες τα μέρη δεν μπορούν να ανταποκριθούν στην κάλυψη των εξόδων μιας ιδιωτικής διαμεσολάβησης⁷⁷⁷.

4. Διαδικασία διαμεσολάβησης

Η έναρξη της διαδικασίας συνδέεται με γεγονότα όπως ο διορισμός του διαμεσολαβητή, η καταβολή της αμοιβής αυτού, η διενέργεια της προκαταρκτικής συναντήσεως, η υπογραφή της συμφωνίας προσφυγής⁷⁷⁸. Το χρονικό σημείο έναρξης είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφού, με βάση αυτό υπολογίζεται ο χρόνος έναρξης της αναστολής της παραγραφής. Συνήθως, ο χρόνος έναρξης προσδιορίζεται με ακρίβεια στη ρήτρα προσφυγής.

Η διαδικασία είναι ευέλικτη, διαμορφώνεται από τα μέρη και το διαμεσολαβητή και διαρθρώνεται σε τρία (3) στάδια στο προκαταρκτικό - εναρκτήριο στάδιο, στο στάδιο της κύριας διαδικασίας και στο τελικό στάδιο.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της, όπως παρουσιάζονται «συμπυκνωμένα» στην αγγλική θεωρία, συγκεντρώνονται στα καλούμενα **4C's**, δηλαδή:

- στη συναίνεση (*Consensus*) που τονίζει τον εκούσιο χαρακτήρα της διαμεσολάβησης από την έναρξη έως την ολοκλήρωσή της,
- στη συνέχεια (*Continuity*) που υποδηλώνει τη δυνατότητα διατήρησης των σχέσεων των μερών (*on - going relationship*),
- στον έλεγχο (*Control*) που επισημαίνει ότι η εξέλιξη της υποθέσεως εξαρτάται από τη διάθεση των μερών για την ανεύρεση της καταλληλότερης λύσεως και
- στην εμπιστευτικότητα (*Confidentiality*) που αξιώνει την αρχή της εμπιστευτικότητας σε όλες τις γενόμενες επικοινωνίες, συζητήσεις και πράξεις των μερών κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης⁷⁷⁹.

Η απουσία τυπικών κανόνων δημιουργεί στο διαμεσολαβητή την υποχρέωση να διασφαλίζει ότι κατά τη διαμεσολάβηση:

- πρώτον **δεν παραβλάπεται η ουσία του δικαίου** και

⁷⁷⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice, Brown/Marriott*», 2011, σ. 642.

⁷⁷⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 254.

⁷⁷⁹ **Ρίζος Κ**, «*Ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι σύγχρονη πρόκληση στον τρόπο επίλυσης των διαφορών*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2007, σ. 311.

- δεύτερον δεν υιοθετούνται πρακτικές, που δεν ανταποκρίνονται στις θεμελιώδεις δικονομικές κατακτήσεις, όπως η ακρόαση (όλων) των μερών και η ίση συμμετοχή (όλων) στη διαδικασία.

I. Εναρκτήριο στάδιο

A. Προκαταρκτικές συναντήσεις

Κατά το εναρκτήριο στάδιο πραγματοποιούνται προκαταρκτικές συναντήσεις (*Preliminary Meetings*) των μερών με τον οργανισμό διαμεσολάβησης, κατά τη διάρκεια των οποίων εξετάζεται η καταλληλότητα της υπαγωγής της υποθέσεως στη διαμεσολάβηση⁷⁸⁰ και συμφωνείται η τήρηση του απορρήτου. Την προετοιμασία των μερών αναλαμβάνουν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους. Οι συναντήσεις αυτές είναι καθοριστικές για την αίσια εκβαση της διαδικασίας.

B. Διορισμός διαμεσολαβητή

Η επιλογή του διαμεσολαβητή γίνεται από τα μέρη. Προκειμένου να μην δημιουργηθούν υπόνοιες για την ουδετερότητά (ανεξαρτησία) του⁷⁸¹, τα μέρη συνηθίζουν να απευθύνονται σε κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης, ο υπεύθυνος του οποίου, αφού ενημερωθεί για την υπόθεση είτε προτείνει μια λίστα διαμεσολαβητών είτε επιλέγει (ο ίδιος) τον κατά την κρίση του καταλληλότερο διαμεσολαβητή. Η επιλογή βασίζεται στην προσωπικότητα⁷⁸² και στις ικανότητες του διαμεσολαβητή και εξαρτάται από το μοντέλο διαμεσολάβησης, που τα μέρη επιθυμούν να υιοθετήσουν.

Το διευκολυντικό μοντέλο διαμεσολάβησης είναι το επικρατέστερο μοντέλο και στην Αγγλία (όπως στις περισσότερες χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης). Ο διαμεσολαβητής υποβάλλει ερωτήσεις, ερευνά τα δυνατά και αδύνατα σημεία, ζητά από τα μέρη να εξετάσουν το πιθανό αποτέλεσμα μιας ενδεχόμενης μελλοντικής δικαστικής διαδικασίας και αναζητεί λύσεις. Το διευκολυντικό μοντέλο διακρίνεται από τα δύο (2) μοντέλα που γνωρίσαμε κατά την εξέταση της διαμεσολάβησης στο αφορόν τις Η.Π.Α «ΜΕΡΟΣ», δηλαδή από το αξιολογικό, το οποίο (όπως επισημαίνει

⁷⁸⁰ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 221. Παραδείγματος χάριν, η μεγάλη ανισορροπία δυνάμεων μεταξύ των μερών δεν ευνοεί την επιχείρηση διαμεσολάβησης.

⁷⁸¹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 223.

⁷⁸² Συνήθως, πραγματοποιείται συνάντηση μεταξύ των μερών και του διαμεσολαβητή.

με ωραία διατύπωση ο καθηγητής κ. N. Andrews ⁷⁸³) έχει ως στόχο να οδηγήσει τα μέρη στην **αποδοχή** της πρότασης του διαμεσολαβητή και από το διαμορφωτικό, που έχει ως στόχο την **ολοκληρωτική μεταμόρφωση** των σχέσεων των μερών.

Ο διορισμός του διαμεσολαβητή δεν θα μπορούσε να μην προσκρούει σε κάποιες απόλυτες απαγορεύσεις. Ειδικότερα, ο διαμεσολαβητής είναι υποχρεωμένος να αρνηθεί το διορισμό του:

- εάν έχει πραγματικό, δυνητικό ή αντιληπτό συμφέρον από το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης ⁷⁸⁴,
- εάν υπήρχε κατά το παρελθόν σχέση ιατρού - ασθενούς ή συμβούλου - πελάτη μεταξύ αυτού και κάποιου από τα μέρη,
- εάν είχε ενεργήσει κατά το παρελθόν προς το συμφέρον τρίτου προσώπου, τα συμφέροντα του οποίου σχετίζονται με τα συμφέροντα κάποιου μέρους ή
- εάν θεωρεί ότι συντρέχουν κάποιοι λόγοι, που πιθανόν να επηρεάσουν την αμεροληψία του (*αισθήματα, συμπάθειας ή αντιπάθειας για κάποιο από τα μέρη*) ⁷⁸⁵.

Πάντως - εάν παρά την όποια (αντιληπτή) σύγκρουση συμφερόντων - τα μέρη συμφωνούν στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή, μπορούν να τον εξουσιοδοτήσουν να αποδεχθεί το διορισμό του και να αναλάβει ή να συνεχίσει (εάν έχει ήδη αναλάβει) την αποστολή του. Βέβαια, δεν αποκλείεται ο διαμεσολαβητής να θεωρεί εαυτόν ακατάλληλο για τη συνέχιση της διαμεσολάβησης και να μην επιθυμεί να συνεχίσει την αποστολή του. Σε μια τέτοια περίπτωση, έχει καθήκον να παραιτηθεί. **Πάντως, ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να προστρέχει με περισσή ευκολία στην επιλογή αυτή, ιδίως μάλιστα**

- εάν όλα τα μέρη επιθυμούν να παραμείνει ως διαμεσολαβητής ή
- εάν έχουν ήδη δαπανήσει σημαντικά ποσά για την επιχείρηση της διαμεσολάβησης ή
- εάν έχει σημειωθεί - έως τότε - σημαντική πρόοδος στη διαδικασία.

⁷⁸³ Andrews N, «Alternative Dispute Resolution», ZZP Int 10, 2005, σ. 7.

⁷⁸⁴ Brown H, Marriott A, «ADR Principles and Practice», 2011, σ. 566.

⁷⁸⁵ Blake S, Browne, J, Sime S, «A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution», 2012, σ. 226.

Μετά τον διορισμό του, ο διαμεσολαβητής ασχολείται με την οργάνωση της διαδικασίας. Αρχικώς, πραγματοποιείται μια προκαταρκτική επαφή με τους πληρεξουσίους δικηγόρους των μερών και ζητείται από κάθε μέρος η σύνταξη ενός συνοπτικού υ π ο μ ν ή μ α τ ο ς (*Position Statement*)⁷⁸⁶, το οποίο παραδίδεται στο διαμεσολαβητή επτά (7) ή δεκατέσσερις (14) ημέρες, πριν από την έναρξη της διαμεσολάβησης.

Δια των υπομνημάτων αυτών, επιχειρείται η πρώτη ουσιαστική προσέγγιση των μερών. Εάν δεν έχουν εκκινήσει οι δικαστικές διαδικασίες, είναι δυνατή (για λόγους οικονομίας της διαδικασίας) η ανταλλαγή των υπομνημάτων μεταξύ των μερών και η απάντηση του ενός, στο υπόμνημα του άλλου. Δεν αποκλείεται η υποβολή ακόμη και κοινού (συνοπτικού) υπομνήματος. Ο διαμεσολαβητής διευκρινίζει ποιού θα είναι οι συμμετέχοντες⁷⁸⁷ και συμβουλεύει τα μέρη για τα έγγραφα, που θεωρεί ότι πρέπει να εξετάσει (εμπιστευτικά) ο ίδιος [*(strictly confidential bundle)*] αλλά και για τα έγγραφα, που θεωρεί ότι πρέπει να ανταλλάξουν μεταξύ τους. Τα μέρη συνηθίζουν να παραδίδουν πολλά έγγραφα στο διαμεσολαβητή, με σκοπό να ενισχύσουν τις θέσεις τους. Ωστόσο, κρίνεται ορθότερο να συμφωνούν μεταξύ τους και με το διαμεσολαβητή να ανταλλάσσουν **μόνον τα πιο ουσιώδη** (*Agreed Bundle*). Δεν αποκλείεται και ο ίδιος ο διαμεσολαβητής να περιορίσει τα έγγραφα στα **πιο σημαντικά** (κατά την άποψή του)⁷⁸⁸. Αφού τα μέρη

⁷⁸⁶ **Blake, S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 245.

⁷⁸⁷ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 243. Η συμμετοχή των κατάλληλων προσώπων στη διαμεσολάβηση αποτελεί αποφασιστικό παράγοντα για την επιτυχία αυτής. Η επιλογή των προσώπων αυτών πρέπει να εξετάζεται με βάση το ποιός έχει άμεση γνώση της υποθέσεως, ποιός επηρεάζεται περισσότερο από τη διαφορά και την επίλυσή της, ποιός διαθέτει την κατάλληλη εξουσιοδότηση για το διακανονισμό, καθώς και ποιός διαθέτει την κατάλληλη τεχνογνωσία και εξειδίκευση σε σχέση με τη φύση της διαφοράς. Όσον αφορά τη φύση της διαφοράς, συνήθως διορίζεται κάποιος κοινός εμπειρογνώμονας. Δεν αποκλείεται να πραγματοποιηθεί και κάποια απόρρητη συνάντηση μεταξύ των εμπειρογνομόνων κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης για να εξετάσουν τις πιθανότητες προσέγγισης των ζητημάτων και να ανακαλύψουν «κοινούς τόπους».

⁷⁸⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 248.

συμφωνήσουν, ο διαμεσολαβητής θα συντάξει τη συμφωνία προσφυγής, την οποία θα υπογράψουν ο ίδιος και τα μέρη⁷⁸⁹.

Γ. Συμφωνία προσφυγής

Πριν από την έναρξη της διαδικασίας, ο διαμεσολαβητής στέλνει στα μέρη τη συμφωνία προσφυγής για να την εξετάσουν και να προτείνουν - *εάν το επιθυμούν* - κάποιες τροποποιήσεις⁷⁹⁰. Οι τυχόν προτεινόμενες τροποποιήσεις πρέπει να γίνουν δεκτές και από τα μέρη και από το διαμεσολαβητή.

Δεν αποκλείεται κατά την έναρξη της διαδικασίας και παρότι τα μέρη έχουν υπογράψει τη συμφωνία προσφυγής, να τους ζητηθεί να υπογράψουν και ένα αντίγραφο αυτής, ώστε να ανανεωθεί (*εσωτερικά*) το αίσθημα δέσμευσής τους, απέναντι στη διαμεσολάβηση που πρόκειται να ακολουθήσει (*Obtaining Commitment*)⁷⁹¹.

Η συμφωνία περιέχει τα ονόματα των μερών και των λοιπών συμμετεχόντων, περιγράφει το ρόλο του διαμεσολαβητή, προσδιορίζει την έκταση της ευθύνης του, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμμετεχόντων, το σκοπό της διαδικασίας, και διάφορα άλλα ζητήματα (*διάρκεια*⁷⁹², *τόπος διεξαγωγής*⁷⁹³, *τρόπος επιχείρησης*,

⁷⁸⁹ Παραδείγματος χάριν, το C.E.D.R Model Mediation Agreement.

⁷⁹⁰ The Law Society of England and Wales, Civil and Commercial Mediation Accreditation Scheme, annex C, Βλέπε επίσης, C.E.D.R Model Mediation Agreement, Chartered Institute of Arbitrators, Practice Guideline 5, C.I.A.R.B Model Mediation Agreement. Ενδεικτικό μιας τέτοιας συμφωνίας είναι το υπόδειγμα συμφωνίας (*διαμεσολάβησης*) επτά (7) σελίδων της Law Society of England and Wales, στο οποίο αποτυπώνεται η πρόθεση των μερών να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, εξηγείται η διαφορά, ενώ περιέχεται και αριθμός ρητρών που ρυθμίζουν τις σχέσεις των μερών με το διαμεσολαβητή. **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 244. **Με τον τρόπο αυτό, θα αντιληφθούν πόση σημασία δίνει ο αντίπαλός τους στη διαμεσολάβηση, που πρόκειται να ακολουθήσει.**

⁷⁹¹ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 241.

⁷⁹² Η διαμεσολάβηση συνήθως διαρκεί μια (1) ημέρα, ενώ είναι πιθανόν να διαρκέσει ακόμη και μερικά λεπτά. Σε σύνθετες υποθέσεις, συνήθως διαρκεί από τρεις (3) έως πέντε (5) ημέρες.

⁷⁹³ Είναι σημαντικό το κόστος δέσμευσης του χώρου, το μέγεθός του, ο εξοπλισμός και οι ανέσεις που απαιτούνται για τη διεξαγωγή της διαμεσολάβησης. Ως κατάλληλη επιλογή θεωρείται ένα ξενοδοχείο ή ένας συνεδριακός χώρος, αφού όλοι οι συμμετέχοντες θα είναι απομακρυσμένοι από τον φυσικό τους χώρο και θα είναι πιο συγκεντρωμένοι. Για λόγους οικονομίας, η διαμεσολάβηση μπορεί να πραγματοποιηθεί και στο γραφείο ενός από τους solicitors των μερών.

κόστος, αμοιβή διαμεσολαβητή)⁷⁹⁴. Επίσης, διευκρινίζει τα ζητήματα του απορρήτου⁷⁹⁵, της εμπιστευτικότητας, την έκταση της δεσμευτικότητας ή τη μη δεσμευτικότητα της τελικής συμφωνίας, καθώς και το ουσιαστικό δίκαιο που θα διέπει αυτήν. Η συμφωνία μπορεί να περιλαμβάνει και ειδική συμφωνία για το διορισμό του διαμεσολαβητή⁷⁹⁶. Η νομολογία έχει αναγνωρίσει ότι οι όροι των έγκυρων συμφωνιών προσφυγής στη διαμεσολάβηση είναι δεσμευτικοί⁷⁹⁷.

Δ. Προκαταρκτικές επικοινωνίες

Αφού υπογραφεί η συμφωνία, πραγματοποιούνται οι προκαταρκτικές επικοινωνίες⁷⁹⁸ και ο διαμεσολαβητής επιλέγει τα θέματα, που θα συζητηθούν. Η συμφωνία των μερών - *ως προς τα επιλεγέντα ζητήματα* - αποτελεί «*π ρ ο ά γ γ ε λ ο*» επιτυχίας.

Ο διαμεσολαβητής εξηγεί στα μέρη τον ρόλο του, προσδιορίζει το χρονικό διάστημα που κάθε μέρος έχει στη διάθεσή του για να αναπτύξει τις θέσεις του και αποσαφηνίζει τις πτυχές της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να συγκαλεί περισσότερες προκαταρκτικές επικοινωνίες, εάν

⁷⁹⁴ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 11. Είθισται τα μέρη να πληρώνουν την αμοιβή του διαμεσολαβητή από κοινού.

⁷⁹⁵ Ο διαμεσολαβητής είναι αμερόληπτος και ουδέτερος και δεν αποκαλύπτει εμπιστευτικές πληροφορίες, που του εκμυστηρεύθηκαν τα μέρη, χωρίς τη συναίνεση τους, εκτός, εάν είναι υποχρεωμένος εκ του νόμου να προβεί στην αποκάλυψη.

⁷⁹⁶ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 186, The Law Society of England and Wales, Civil and Commercial Mediation Accreditation Scheme, annex C, βλέπε επίσης, Chartered Institute of Arbitrators, Practice Guideline 5, CIARB Modern Mediation Agreement. Παραδείγματος χάριν, το προαναφερθέν υπόδειγμα της Law Society συνδυάζει τη συμφωνία προσφυγής στη διαμεσολάβηση με τη συμφωνία διορισμού διαμεσολαβητή, η οποία αναλύει, λεπτομερώς, το ρόλο του διαμεσολαβητή, τα έξοδα, την ευθύνη του και τον τρόπο επικοινωνίας με τα μέρη. Το Chartered Institute of Arbitrators δημοσίευσε - *ενόψει των εργασιών του Mediation Symposium του 2010* - κάποια έγγραφα που επισήμαναν την ανάγκη να είναι σαφείς οι κανόνες διεξαγωγής της διαμεσολάβησης μεταξύ των οργανισμών διαμεσολάβησης και των ιδιωτών διαμεσολαβητών, να συντάσσεται μια συμφωνία προσφυγής, ρυθμίζουσα με σαφήνεια τα ζητήματα της εμπιστευτικότητας, του απορρήτου, τη διαδικασία, τη δεοντολογία, τις αμοιβές και τα έξοδα της διαδικασίας.

⁷⁹⁷ **Brown v Rice (2007)**. Στην υπόθεση **Venture Investment Placement v Hall (2005)** το δικαστήριο εξέδωσε απόφαση ασφαλιστικών μέτρων, για να εμποδίσει την παραβίαση μιας ρήτρας εμπιστευτικότητας σε μια συμφωνία προσφυγής στη διαμεσολάβηση.

⁷⁹⁸ **Οι προκαταρκτικές επικοινωνίες διακρίνονται από τις προκαταρκτικές συναντήσεις κατά τη διάρκεια των οποίων τα μέρη εξετάζουν εάν θα προσφύγουν ή όχι στη διαμεσολάβηση.**

το κρίνει απαραίτητο. Η προσέγγιση του «*one size fits all*», η οποία υπαγορεύει την πραγματοποίηση μιας μόνον προκαταρκτικής επικοινωνίας, δεν είναι ιδανική για όλες τις υποθέσεις⁷⁹⁹.

II. Κυρίως διαδικασία

A. Διαδικασία

Παρόλο που τα μέρη μπορούν να οργανώνουν τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, όπως αυτά επιθυμούν⁸⁰⁰, είθισται να εμπιστεύονται τα (διαδικαστικά) πρότυπα των οργανισμών διαμεσολάβησης, τα οποία συνήθως παρουσιάζουν την ακόλουθη δομή.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης κοινής συνάντησης, ο διαμεσολαβητής καλωσορίζει τους συμμετέχοντες, τους «ξεναγεί» στους χώρους, όπου πρόκειται να διεξαχθεί η διαδικασία⁸⁰¹, παρουσιάζει τα κρίσιμα ζητήματα (και την σειρά εξετάσεώς τους), ενημερώνει άπαντες για την εμπιστευτικότητα και τους διαβεβαιώνει για την ανεξαρτησία, την ουδετερότητα και την αμεροληψία του⁸⁰².

Εν συνεχεία, προβαίνει στην εναρκτήρια δήλωσή του (*Mediator's opening statement*). Αφού την ολοκληρώσει, προσκαλεί τα μέρη (ή τους δικηγόρους τους) να κάνουν τις δικές τους (*Opening statements by the parties*)⁸⁰³. Μέσω αυτών, τα μέρη παρουσιάζουν τις απόψεις τους και αναδεικνύουν τις - όποιες τυχόν κατά την κρίση τους - προοπτικές συμφωνίας⁸⁰⁴. Το μέρος που αναπτύσσει δεύτερο τις απόψεις του, δεν είναι υποχρεωμένο να απαντά σε αυτό που τις ανέπτυξε πρώτο, αλλά πρέπει να παραμένει συγκεντρωμένο στην παρουσίαση των δικών του θέσεων, ακούγοντας

⁷⁹⁹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 227, 228.

⁸⁰⁰ **Mackie Ket al**, «*The ADR Practice Guide*», 2007, ch. 11, A.J. Stitt, Mediation.

⁸⁰¹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 228. Εάν τα μέρη είναι δύο, θεωρείται προτιμότερο να υπάρχουν τρία (3) δωμάτια (*ευκτέον με ηχομόνωση*). Πάντως, και τα δύο (2) δωμάτια θεωρούνται αρκετά. Κατά την κοινή συνάντηση, είναι προτιμότερο να μην κάθονται αντικρουστά, αλλά διαγωνίως. Επιβοηθητικό κρίνεται επίσης, ο χώρος να είναι διαθέσιμος **και σε μη εργάσιμες** ώρες.

⁸⁰² **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 258. Κατά το στάδιο αυτό, θεωρείται χρήσιμο ο διαμεσολαβητής να υπενθυμίζει στα μέρη ότι μπορούν να παραιτηθούν οποτεδήποτε από τη διαμεσολάβηση, χωρίς αιτιολογία.

⁸⁰³ Η προφορική παρουσίαση καλό είναι να **μην υπερβαίνει τα 15 ή 20 λεπτά**, αφού έχει αποδειχθεί ότι η μακρά διάρκεια δεν ωφελεί.

⁸⁰⁴ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 259.

βέβαια, παράλληλα και με προσοχή, όσα αναπτύσσει το άλλο μέρος⁸⁰⁵. Αφού άπαντες ολοκληρώσουν τις δηλώσεις τους, μπορούν να υποβάλουν διευκρινιστικές ερωτήσεις επί των δηλώσεων που προηγήθηκαν⁸⁰⁶.

Στο τέλος της πρώτης κοινής συνάντησης, ο διαμεσολαβητής κάνει μια σύνοψη όσων έχουν ειπωθεί και αναδεικνύει τα κοινά σημεία των μερών. Εάν ο διαμεσολαβητής ή τα μέρη κρίνουν χρήσιμη τη διεξαγωγή και κατ' ιδίαν συναντήσεων, τότε πραγματοποιούνται και τέτοιου είδους συναντήσεις⁸⁰⁷. Κατά τη διάρκεια αυτών, ο διαμεσολαβητής μπορεί να αξιοποιήσει τις επικοινωνιακές ικανότητες και την εμπειρία του, κινούμενος, εντός των ορίων εμπιστευτικότητας που έχουν συμφωνηθεί⁸⁰⁸.

Εξετάζοντας, συγκριτικά, τις κοινές και τις κατ' ιδίαν συναντήσεις, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, οι απαιτήσεις είναι, μάλλον, μεγαλύτερες στις κοινές συναντήσεις, αφού κατά τη διάρκεια αυτών, ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι, διαρκώς, σε εγρήγορση, να εξισορροπεί τις αντιθέσεις, να είναι ευαίσθητος με τη διαφορετικότητα των απόψεων⁸⁰⁹, να αξιολογεί την τυχόν ανισορροπία δυνάμεων⁸¹⁰, να προβλέπει

⁸⁰⁵ Η «ρητορική» που θα υιοθετήσουν τα μέρη, ο τρόπος απαγγελίας και ο έλεγχος των συναισθημάτων απαιτούν την καθοδήγηση των **πληρεξούσιων δικηγόρων** τους.

⁸⁰⁶ Εάν πρόκειται να καταθέσει κάποιος μάρτυρας (*σπανίως*), η κατάθεσή του θα γίνει **μετά την ολοκλήρωση των εναρκτήριων δηλώσεων των μερών**. Θα του ζητηθεί να αποκαλύψει τι γνωρίζει για την υπόθεση και θα απαντήσει σε ερωτήσεις των μερών και του διαμεσολαβητή.

⁸⁰⁷ S. Blake, J. Browne, S. Sime, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 262. Υποστηρίζεται ότι οι κατ' ιδίαν συναντήσεις αποτελούνται από δύο (2) στάδια, το στάδιο της εξερεύνησης και το στάδιο της διαπραγμάτευσης. Κατά το πρώτο στάδιο, ο διαμεσολαβητής θα αναδείξει τα υποβόσκοντα ζητήματα, τη λεγόμενη «*αφανή πλευρά του παγόβουνου*», ενώ κατά το δεύτερο στάδιο, θα διευκλυνεί τα μέρη, υποδεικνύοντας, παραδείγματος χάριν, τον καταλληλότερο τρόπο υποβολής προσφορών.

⁸⁰⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 575. Η τακτική των κατ' ιδίαν συναντήσεων ακολουθείται, συνήθως, σε όλα τα μοντέλα διαμεσολάβησης. Κατά τη διεξαγωγή των κατ' ιδίαν συναντήσεων, ο διαμεσολαβητής, πιθανώς, να διαπιστώσει κάποια παρανόηση, η οποία κατά την κρίση του, ίσως να δυσχεραίνει την κατανόηση κάποιων σημαντικών πτυχών της υποθέσεως. Στην περίπτωση αυτή, ο διαμεσολαβητής μπορεί να ζητήσει από τα μέρη να του χορηγηθεί άδεια, για να αποκαταστήσει την παρανόηση. Εάν δεν του χορηγηθεί άδεια και εξακολουθεί να θεωρεί ότι η παρανόηση είναι σημαντική, τότε, θα εξετάσει, εάν η διαμεσολάβηση πρέπει να συνεχιστεί.

⁸⁰⁹ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 228.

⁸¹⁰ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 579. Οι απόψεις για το θέμα της ανισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των μερών κατά τη διαμεσολάβηση **δίστανται**. Υποστηρίζεται από

και να πατάσσει με αποφασιστικότητα την τυχόν καταχρηστική συμπεριφορά (απειλές, βία κλπ) κάποιου μέρους. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να ελέγχει τα συναισθήματα, να ενθαρρύνει τα μέρη, να τα ακούει προσεκτικά, να τους επιτρέπει να αναπτύσσουν, αδιάλειπτα, τις σκέψεις τους, να παρατηρεί τις εκφράσεις τους και την γλώσσα του σώματός τους. Πρέπει να αποκαθιστά τη μεταξύ τους επικοινωνία και να συμμετέχει, ενεργά, στον εντοπισμό λύσεων, χωρίς όμως να τους δημιουργεί την εντύπωση ότι προσπαθεί να τους επιβάλλει την άποψή του, αφού πρέπει να αισθάνονται «κυρίαρχα» - στο προσήκον βέβαια πάντοτε μέτρο - για τις επιλογές τους⁸¹¹. Περαιτέρω, κρίνεται απαραίτητο να αναδεικνύει τα όποια τυχόν κοινά σημεία, ώστε να δημιουργεί ένα αίσθημα αισιοδοξίας. Ενίστε, κρίνεται χρήσιμο και να σ ι ω π
ά.

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να θεμελιώνει με την ι κ α ν ή στάση του και τις α π ο φ α σ ι σ τ ι κ έ ς επιλογές του την **ορθότητα** της διαδικασίας, δηλαδή την **π ο ι ό τ η τ ά της, ανεξαρτήτως αποτελέσματος**⁸¹². Όπως παρατηρεί η έμπειρη εκπαιδευτρια

τη μια μεριά ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να επεμβαίνει, ώστε τα μέρη να καταλήγουν σε ένα δίκαιο αποτέλεσμα. Από την άλλη μεριά κρίνεται ορθότερο ότι μια τέτοιου είδους επέμβαση εκ μέρους του διαμεσολαβητή θα έπληττε την αμεροληψία του. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι ο διαμεσολαβητής θα μένει άπραγος, αν διαπιστώσει τυχόν κατάχρηση από το ισχυρό μέρος εις βάρος του αδύναμου. **Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι διαρκώς σε εγρήγορση!** Εάν το ισχυρό μέρος εξακολουθεί να συμπεριφέρεται ανάρμοστα, ο διαμεσολαβητής οφείλει να περατώσει τη διαδικασία.

⁸¹¹ **Scherpe J.M, Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: Regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 405. Σύμφωνα με το υπόδειγμα συμφωνίας της Law Society, εάν τα μέρη έχουν οδηγηθεί σε αδιέξοδο μπορούν να ζητήσουν από το διαμεσολαβητή να εκφράσει μια μη δεσμευτική σύσταση - πρόταση.

⁸¹² **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 563, 564, 577, 578. **Η αμεροληψία, η διατήρηση των ισορροπιών και των δυνάμεων, η τήρηση ίσων αποστάσεων, η καταλληλότητα των χειρισμών, ο σεβασμός και η στάθμιση των συμφερόντων εκ μέρους του διαμεσολαβητή υπηρετούν αυτή την ο ρ θ ό τ η τ α**. **N. Andrews**, «*The Three Paths of Justice*», 2012, σ. 189 και **N. Andrews**, «*Andrews on Civil Processes, Volume II*», 2013, σ. 11. Σύμφωνα με τον κ. **P. Newman**, οι αρετές του διαμεσολαβητή είναι οι εξής έξι (6): **ενσυναίσθηση**, δηλαδή κατανόηση των θέσεων των μερών και προσπάθεια να τα μετακινήσει από τις απόψεις τους • **υπομονή**, δηλαδή παροχή ικανού χρόνου στα μέρη για να σκεφθούν και να ενεργήσουν κατάλληλα • **αυτοπεποίθηση**, δηλαδή δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και επίδειξη ενός μη δεσμευτικού πλάνου διαμεσολάβησης • **καθαρότητα σκέψης**, δηλαδή υποβολή έξυπνων ερωτήσεων, συλλογή πληροφοριών και εξέταση προοπτικών • **ευρηματικότητα**, δηλαδή εισφορά νέων ιδεών στην συζήτηση και πρόταση καινοτόμων επιλογών προς εξέταση και **αντοχή**, δηλαδή υιοθέτηση μιας συνεχόμενης διαδικασίας χωρίς διαλείμματα, ιδίως σε περίπτωση που η διαφορά τείνει να επιλυθεί.

διαμεσολαβητών κ. Amanda Bucklow, τα μέρη εκτιμούν ιδιαίτερα την υπομονή του διαμεσολαβητή, την σοφία, το χιούμορ, την αισιοδοξία, τον επαγγελματισμό του, την προσπάθεια για το χτίσιμο της σχέσης του με τα μέρη, την εμπιστοσύνη που εκθέμπει, τη φροντίδα του να διατηρήσει, έμπρακτα, αυτή την εμπιστοσύνη.

Όπως συνεχίζει η κ. Bucklow, ο διαμεσολαβητής πρέπει να διαθέτει, **εκ γενετής κάποιες ιδιαίτερες ανθρώπινες ικανότητες**, τις οποίες δεν μπορεί να αποκτήσει, ακόμη και εάν αφιερώσει πεντακόσιες (500) ώρες εκπαίδευσης στη διαμεσολάβηση. Όπως, η ίδια επισήμανε κατά τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου για τη Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το 2010, ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι ο «τέλειος άνθρωπος»⁸¹³. **Η διατύπωση της κας Bucklow ενέχει, αναμφίβολα, το στοιχείο της υπερβολής, ωστόσο, επιτυγχάνει να αναδείξει τις υψηλές απαιτήσεις, στις οποίες πρέπει να ανταποκρίνεται ο διαμεσολαβητής απέναντι στη διαδικασία και στα μέρη.**

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι προσεκτικός και όσον αφορά την αντιμετώπιση των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών. Η συμμετοχή των τελευταίων αποτελεί **διαδικαστική εγγύηση:**

- και για την **απαραίτητη ισορροπία δυνάμεων** κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης,
- και για την **ορθότητα της τελικής συμφωνίας.**

Εάν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι αισθανθούν «*παραγκωνισμένοι*», τότε, πιθανότατα, η διαμεσολάβηση δεν θα έχει αίσια έκβαση. Εάν αισθανθούν χρήσιμοι, ο διαμεσολαβητής θα έχει αποκτήσει έναν ισχυρό σύμμαχο⁸¹⁴.

B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να παραμένει αμερόληπτος, δηλαδή δεν πρέπει να επιτρέπει να του δημιουργούνται αισθήματα συμπάθειας για κανένα από τα μέρη, ακόμη και αν πρόκειται για το πιο αδύναμο εξ' αυτών⁸¹⁵. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει

⁸¹³ **Bucklow A**, «*Η Διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική Διαμεσολάβηση στις Διασυννοριακές Διαφορές*», Αθήνα, 2011, σ. 201.

⁸¹⁴ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 249, 250.

⁸¹⁵ Υποστηρίζεται πάντως και η αντίθετη άποψη, όσον αφορά τη μεταχείριση από το διαμεσολαβητή του αδύναμου μέρους.

ότι δεν του επιτρέπεται να γίνεται δυσάρεστος, στις περιπτώσεις που κρίνει ότι είναι απαραίτητο.

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να είναι ανεξάρτητος και ουδέτερος⁸¹⁶, δηλαδή δεν πρέπει να έχει κάποιο σ υ μ φ έ ρ ο ν από την έκβαση της διαμεσολάβησης. Αναφορικά με τη σύγκρουση συμφερόντων, η αγγλική θεωρία αναδεικνύει δύο (2) είδη απαγορεύσεων, τις απόλυτες και τις σχετικές.

Η απόλυτη απαγόρευση επιβάλλεται, όταν διαπιστώνεται σύγκρουση συμφερόντων, που **δεν μπορεί να αγνοηθεί, ακόμη και εάν τα μέρη συναινούν σε αυτό**⁸¹⁷.

Η σχετική απαγόρευση επιβάλλεται, όταν ο διαμεσολαβητής ενημερώνει τα μέρη **και αυτά αποφασίζουν, εάν επιθυμούν να συνεχίσει το έργο του**⁸¹⁸.

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον επιμέλειας, όπως και καθήκον πίστης και αφοσίωσης, όπως προσδιορίζονται στους κώδικες δεοντολογίας των οργανισμών διαμεσολάβησης. Η τήρηση της δεοντολογίας αποτελεί α κ ρ ο γ ω ν ι α ί ο λίθο της επιτυχίας της διαμεσολάβησης και για αυτό κάθε οργανισμός διαθέτει το δικό του κώδικα.

Γ. Καθήκοντα των μερών

Τα καθήκοντα των μερών περιγράφονται, συνήθως, στο περιεχόμενο της «συμφωνίας προσφυγής».

Ενδεικτικώς, το σχετικό υπόδειγμα της Law Society⁸¹⁹, επισημαίνει ότι: «Κάθε μέρος πρέπει να καταβάλλει τις καλύτερες δυνατές προσπάθειες και να συμμορφώνεται

⁸¹⁶ Ο όρος «ουδέτερος» χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία των A.D.R για να προσδιορίσει την ουδέτερη στάση του διαμεσολαβητή. Πάντως, η τήρηση μιας τέτοιας στάσης δεν είναι εύκολη υπόθεση, δεδομένου ότι όλοι έχουν τις δικές τους προσωπικές πεποιθήσεις και αντιλήψεις. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο κ. John Crawley, ο διαμεσολαβητής πρέπει να ελέγχει τις πεποιθήσεις, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις του.

⁸¹⁷ Ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να χορηγεί στα μέρη νομικές ή επαγγελματικές συμβουλές, σχετικά με τα υπό διαμεσολάβηση ζητήματα και δεν πρέπει να έχει προσωπικό ή οικονομικό συμφέρον από την έκβαση της διαμεσολάβησης. Σε αντίθετη περίπτωση, είναι υποχρεωμένος να παραιτηθεί.

⁸¹⁸ Παραδείγματος χάριν, τούτο μπορεί να συμβαίνει, όταν ο διαμεσολαβητής συμβουλεύει ή ενεργεί ή έχει κατά το παρελθόν συμβουλευσει ή ενεργήσει, για λογαριασμό κάποιου από τα μέρη, σε ένα ζήτημα, που δεν είχε σχέση με την υπό διαμεσολάβηση διαφορά. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο διαμεσολαβητής μπορεί να συνεχίσει, υπό τον όρο ότι, το άλλο μέρος έλαβε πλήρη γνώση για το ζήτημα και δεν προέβαλε αντίρρηση.

με τα λογικά αιτήματα που διατυπώνονται από τον διαμεσολαβητή, ούτως ώστε να προωθεί την επαρκή και ταχεία επίλυση των διαφορών. Εάν κανένα μέρος δεν συμμορφωθεί στο ανωτέρω καθήκον τότε, ο διαμεσολαβητής έχει την δυνατότητα να ολοκληρώσει την διαδικασία».

Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών

Στην Αγγλία, το δικηγορικό λειτούργημα οργανώνεται με βάση ένα δ्वαδικό σύστημα, το οποίο διακρίνει τους δικηγόρους σε barristers και solicitors⁸²⁰. Οι **barristers**, μέλη του Bar Council⁸²¹, έχουν ως κύρια αποστολή να παρίστανται και να αγορεύουν στα ανώτερα δικαστήρια. Οι **solicitors** - μέλη της *Law Society*⁸²² - αναλαμβάνουν την προετοιμασία της υποθέσεως, παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες και αναθέτουν σε κάποιον barrister, να υποστηρίξει την υπόθεση στο ακροατήριο. Και οι barristers και οι solicitors διαθέτουν δικό τους μοντέλο εκπαίδευσης και δικό τους κώδικα δεοντολογίας.

Η παρουσία των δικηγόρων στη διαμεσολάβηση δεν είναι υποχρεωτική. Συνήθως, στις αστικές και τις εμπορικές υποθέσεις τα μέρη παρίστανται με δικηγόρο, ενώ στις οικογενειακές, χωρίς δικηγόρο. Πάντως, ακόμη και εάν συμμετέχουν χωρίς δικηγόρο, μπορούν να συμβουλευθούν κάποιον, καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Οι δικηγόροι μπορούν να βοηθήσουν τα μέρη, υποδεικνύοντάς τους τον κατάλληλο διαμεσολαβητή, διακρίνοντας τους σημαντικούς συμμετέχοντες⁸²³, επιλέγοντας τα κατάλληλα έγγραφα και προετοιμάζοντας τα υπομνήματα και τις εναρκτήριες δηλώσεις τους (704 *Bar Code of Conduct*).

⁸¹⁹ The Law Society of England and Wales, Civil and Commercial Mediation Accreditation Scheme, annex C, cl. 10.

⁸²⁰ **White R.C.**, «*The Administration of Justice*», 1991 σ. 291 και 296. Το **1963** υπήρχαν **2.000 barristers** και **20.000 solicitors**. Το **1989** υπήρχαν **5.000 barristers** και **περίπου 55.000 solicitors**.

⁸²¹ Για να γίνει κάποιος μέλος του Bar Council, πρέπει να γίνει μέλος κάποιου εκ των τεσσάρων (4) Inn's of Court (*Inner Temple, Middle Temple, Lincoln' Inn, Gray' s Inn*). Οι Inn' s είναι οργανισμοί, που στεγάζουν τους barristers, παρέχοντάς τους άρτια υλικοτεχνική υποδομή (λ.χ βιβλιοθήκη). Η εκπαίδευση των barristers είναι ανάλογη με αυτήν των solicitors.

⁸²² Ιδρύθηκε το 1831 και το Συμβούλιό της αποτελείται από 70 solicitors, 56 εκ των οποίων εκλέγονται από την Society, ενώ οι υπόλοιποι 14, από το ίδιο το Συμβούλιο.

⁸²³ Όπως εάν κρίνεται απαραίτητη η συμμετοχή κάποιου εμπειρογνώμονα.

Οι δικηγόροι πρέπει να γνωρίζουν την υπόθεση, να είναι ανεξάρτητοι (S.R.A ⁸²⁴*Principle 3, p. 302, 307 (a) Bar Code of Conduct*), να ενεργούν καλόπιστα, να διαφυλάττουν τα συμφέροντα (S.R.A *Principle 4, p. 303 (a) Bar Code of Conduct*) και τις ανάγκες των πελατών τους (S.R.A *Principle 5, p. 305 Bar Code of Conduct*), να ενεργούν με ακεραιότητα (S.R.A *Principle 6, p. 301, 302 Bar Code of Conduct*), τιμιότητα (S.R.A *Principle 9, p. 305.1 και 708.1 Bar Code of Conduct*) και να είναι ενημερωμένοι για τις προσφορές, τις αντιπροσφορές και γενικά, για όλες τις διαθέσιμες επιλογές επίλυσεως της διαφοράς ⁸²⁵. Οι δικηγόροι δεν πρέπει να οδηγούν τη διαμεσολάβηση σε αδιέξοδο. Σε περίπτωση αίσιας έκβασης, πρέπει να διασφαλίζουν ότι η τελική συμφωνία είναι νομικά ισχυρή.

Όπως γίνεται αντιληπτό, κατά τη διαμεσολάβηση οι δικηγόροι επωμίζονται έναν διαφορετικό ρόλο από το συνηθισμένο, δεδομένου ότι, δεν δίνουν σημασία τόσο στα νομικά επιχειρήματα των μερών όσο στα κοινά συμφέροντα αυτών, με σημείο αναφοράς τις αρχές της διαμεσολάβησης ⁸²⁶. Επομένως, καλό είναι να γνωρίζουν και αυτοί τις αρχές της διαμεσολάβησης.

III. Τελικό στάδιο ⁸²⁷

A. Αίσια έκβαση

Η τελική συμφωνία συντάσσεται από τα μέρη με τη βοήθεια των πληρεξουσίων δικηγόρων τους ⁸²⁸. Αφού ο διαμεσολαβητής βεβαιωθεί ότι τα μέρη κατανοούν το

⁸²⁴ Solicitors Regulation Authority (S.R.A).

⁸²⁵ **Blake S, Brown J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 237.

⁸²⁶ **Hanger I Q.C.**, «*The Role of Lawyers in mediation*», 1st Asian Mediation Association Conference Singapore, June 2009.

⁸²⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 174, 222. Το τελικό στάδιο καταλαμβάνει, υπό μια έννοια, και όσα πρόκειται να ακολουθήσουν το πέρας της διαμεσολάβησης, δηλαδή ζητήματα σχετικά με την παρακολούθηση της διαφοράς (*Follow up*). Προκαταρκτικές ερωτήσεις για τη διαδικασία μπορούν να γίνουν ή σε κάποιον οργανισμό ή στο National Mediation Helpline ή απευθείας στο διαμεσολαβητή είτε από τα μέρη είτε από τους πληρεξουσίου δικηγόρους τους. Συνήθως, οι οργανισμοί και οι ανεξάρτητοι διαμεσολαβητές αναθέτουν στους λεγόμενους «*διαχειριστές υποθέσεων*» (*Case managers*) την κατάρτιση ερωτηματολογίων, με τα οποία παρέχουν πληροφορίες για τη διαδικασία, την εμπειρία και τις ικανότητες των διαμεσολαβητών τους. Η ενημέρωση μπορεί να γίνει τηλεφωνικώς ή μέσω e - mail ή δια αλληλογραφίας.

περιεχόμενο της και ότι αυτό ανταποκρίνεται, σε όσα συμφωνήθηκαν κατά τη διαμεσολάβηση, την υπογράφει και καλεί τα μέρη να πράξουν το ίδιο. Από την υπογραφή της, η συμφωνία αποκτά δεσμευτικότητα⁸²⁹.

Δεν αποκλείεται και η σύνταξη μιας προσωρινής συμφωνίας, ώστε τα μέρη να έχουν κάποιο χρόνο για να εκτιμήσουν την - *έως τότε* - διαμορφωθείσα κατάσταση, πριν δεσμευθούν οριστικά (*Cooling - off period*)⁸³⁰. Σε μια τέτοια περίπτωση, τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν με το διαμεσολαβητή για την παρακολούθηση της πορείας της υποθέσεως (*Follow - up*), ακόμη και μετά την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης⁸³¹.

Όσον αφορά τον τύπο της τελικής συμφωνίας, γίνεται δεκτό ότι, ακόμη και μια προφορική συμφωνία παράγει δεσμευτικότητα. Ωστόσο, ο προφορικός χαρακτήρας δημιουργεί (*αναμφίβολα*) ένα αίσθημα ανασφάλειας και για το χρονικό σημείο ενάρξεως της δεσμευτικότητάς της⁸³² και για την τήρησή της.

Η δυνατότητα κηρύξεως της συμφωνίας εκτελεστής καθορίζεται από τα μέρη, τα οποία εκδηλώνουν τη σχετική βούλησή τους εγγράφως είτε στη συμφωνία προσφυγής είτε στην τελική συμφωνία⁸³³.

Εάν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης εκκρεμούσαν δικαστικές διαδικασίες, η τελική συμφωνία μπορεί να ενσωματωθεί και σε κάποια νομικά δεσμευτική δικαστική απόφαση συμβιβασμού και να κηρυχθεί εκτελεστή (*Part 23 - Consent order*)⁸³⁴ ή να εκδοθεί μια διαταγή του δικαστηρίου (*Order of the court*).

⁸²⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 657.

⁸²⁹ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 275, 279. Η αποτύπωση σε έγγραφο της τελικής συμφωνίας είναι ζωτικής σημασίας για την τήρηση της συμφωνίας, αφού οι αναμνήσεις διαφέρουν στη μνήμη κάθε μέρους.

⁸³⁰ **Mackie K et al.**, «*The ADR Practice Guide*», 2007, σ. 228.

⁸³¹ The Law Society of England and Wales, Civil and Commercial Mediation Accreditation Scheme, annexes D and E. Παραδείγματος χάριν, η Law Society ανέπτυξε διάφορες μορφές για υποστήριξη και περιλήψεις εμπειριών διαμεσολάβησης (*mediation experience summaries*).

⁸³² **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 656.

⁸³³ Σε κάποιες περιπτώσεις (*υποθέσεις αφορώσες προσωπικές ή οικογενειακές σχέσεις*), τα μέρη δεν προσβλέπουν στην εκτελεστότητα της συμφωνίας, αλλά μπορεί απλώς να επιθυμούν την επίλυση της διαφοράς τους, χωρίς την παρεμβολή του νόμου, κάνοντας δηλαδή μια νέα αρχή, χωρίς να την εξαρτούν από δικαιώματα και υποχρεώσεις.

⁸³⁴ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 657, **Ferrand F**, «*Εναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 21.

Εκτός από τις - προβλεπόμενες στην αγγλική έννομη τάξη - δυνατότητες εκτέλεσης της τελικής συμφωνίας, το άρθρο 6 της Οδηγίας 2008/52/E.K απαιτήσε από κάθε κράτος - μέλος της Ε.Ε να προβλέψει διαδικασία εκτέλεσης αυτής. Έτσι, σύμφωνα με τον R. 78 παρ. 23 - 25 των Civil Procedure Amendment Rules, είναι δυνατή στις διασυνοριακές διαφορές η έκδοση μιας διαταγής (*Mediation Settlement Enforcement Order - M.S.E.O*) για την κήρυξη εκτελεστής της τελικής συμφωνίας, ακόμη και εάν τα μέρη δεν έχουν προσφύγει στις δικαστικές διαδικασίες. Η τελική συμφωνία επισυνάπτεται στη M.S.E.O και το δικαστήριο ζητεί να αποδειχθεί η ρητή συναίνεση κάθε μέρους για την υποβολή της αιτήσεως⁸³⁵.

Ο δικαστής δεν επικυρώνει, ούτε εγκρίνει την τελική συμφωνία. Τα μέρη δεν είναι υποχρεωμένα να του ανακοινώσουν το περιεχόμενό της, με εξαίρεση την περίπτωση που κάποιος εξ' αυτών, είναι ανήλικος ή δεν είναι σε θέση να αποφασίσει λόγω πνευματικής ανικανότητας. Στις περιπτώσεις αυτές, το δικαστήριο καλείται να εγκρίνει την τελική συμφωνία αντ' αυτού και προς όφελός του⁸³⁶.

Αν και η τελική συμφωνία αποτελεί το επιθυμητό αποτέλεσμα και η τήρηση αυτής προάγει το αίσθημα ασφάλειας δικαίου και της εμπιστοσύνης των μερών στη σταθερότητα των συναλλαγών, δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να εξετάζονται και ελαττώματα της βουλήσεως των συμβαλλομένων μερών [όπως πλάνη⁸³⁷, απάτη,

⁸³⁵ Η έκδοση μιας M.S.E.O έχει το πλεονέκτημα ότι, σε περίπτωση παραβίασεως της τελικής συμφωνίας, ο βλαπτόμενος από την παραβίαση, μπορεί να επισπεύσει άμεσα δικαστικές διαδικασίες. Προκειμένου να αποφευχθούν προβλήματα διασυνοριακής φύσεως σε σχέση με το εφαρμοστέο δίκαιο, είθισται να προβλέπεται διευκρινιστική ρήτρα, η οποία θα προβλέπει (σύμφωνα με το C.E.D.R) ότι «τα αγγλικά δικαστήρια θα έχουν αποκλειστική δικαιοδοσία αναφορικά με το διακανονισμό μιας διαφοράς που μ π ο ρ ε ί να προκύψει από ή σε σχέση με κάποια διαδικασία διαμεσολάβησης».

⁸³⁶ **Lightman G**, «Δικαστές και Διαμεσολάβηση στην Αγγλία», «Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές», «Πρακτικά και συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυνοριακές διαφορές», 2011, σ. 105.

⁸³⁷ Η πλάνη των συμβαλλομένων είναι νομικά σημαντική, όταν διαπιστώνεται παρανόηση, αναφορικά με το περιεχόμενο των όρων της τελικής συμφωνίας ή σε περίπτωση που τα μέρη συνήσαν την τελική συμφωνία, στηριζόμενα σε μια κοινή πεπλανημένη αντίληψη, σχετικά με την ύπαρξη ορισμένου γεγονότος. Όπως έκρινε το Court of Appeal στην υπόθεση **Brennan v Bolt Burdon (2004)**, η πλάνη των μερών περί το δίκαιο μπορεί, καταρχήν, να αποτελέσει λόγο ακύρωσης μιας συμφωνίας συμβιβασμού. Εντούτοις, η έκταση αυτού του νομολογιακού κανόνα επαναπροσδιορίστηκε και πλέον, υποστηρίζεται ότι το γεγονός και μόνον, ότι τα μέρη ενός συμβιβασμού εξέφρασαν στο πλαίσιο μιας διαφοράς τους, αντίθετες νομικές απόψεις αμφίβολης ορθότητας, δεν θίγει το κύρος του επιτευχθέντος συμβιβασμού, όταν τα μέρη κατά τη διατύπωση των νομικών τους απόψεων ενεργούσαν καλόπιστα.

καταναγκασμός (απειλή, βία, κατάχρηση εξουσίας ή ακόμη και ψευδής παράσταση], τα οποία, πιθανώς, να καταστήσουν τελικά την τελική συμφωνία **ανίσχυρη**.

B. Μη αίσια έκβαση

Εάν ο διαμεσολαβητής αντιληφθεί ότι η διαμεσολάβηση φαίνεται ότι δεν θα έχει αίσια έκβαση, μπορεί να προτείνει στα μέρη να την ολοκληρώσουν, με την προοπτική να επανέλθουν αργότερα.

Εάν τελικά δεν έχει αίσια έκβαση, ο διαμεσολαβητής μπορεί διακριτικά να επιμένει για τη συνέχισή της, υπενθυμίζοντάς στα μέρη την πρόοδο που έως τότε έχει επιτευχθεί ⁸³⁸. Εάν τα μέρη επιμένουν στη διαφωνία τους, ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό, στο οποίο αναφέρει το γεγονός της μη αίσιας έκβασης και τους λόγους αυτής της εξέλιξης.

Η μη αίσια έκβαση πρέπει να γνωστοποιείται στο δικαστήριο, ώστε να είναι δυνατόν να ελεγχθεί ο βαθμός συμμορφώσεως των μερών στις προδικαστικές υποχρεώσεις τους. Ο διαμεσολαβητής μπορεί, και με δική του πρωτοβουλία, να ολοκληρώνει τη διαμεσολάβηση και να ενημερώνει σχετικά τα μέρη, εάν θεωρεί:

- ότι η τελική συμφωνία δεν θα εφαρμοσθεί ή
- ότι είναι παράνομη ή
- ότι η συνέχισή της δεν θα οδηγήσει, πιθανότατα, σε συμφωνία ⁸³⁹.

Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών

Η αναζήτηση (τυχόν) ευθυνών του διαμεσολαβητή (από τα μέρη) δεν αποτελεί σύνηθες φαινόμενο ⁸⁴⁰ και δεν είναι εύκολο να αποδειχθεί, ιδίως εάν τα μέρη συμμετείχαν στη διαμεσολάβηση μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου τους. Πάντως, δεν αποκλείεται ο διαμεσολαβητής να υπέχει και νομική ευθύνη:

- εάν συμβουλευσει, αμελώς, τα μέρη, προκαλώντας τους ζημία,
- εάν τους ασκήσει υπέρμετρη πίεση (*Tapoohi v Lewenberg (2003)*),

⁸³⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 268.

⁸³⁹ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 228.

⁸⁴⁰ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 235.

- εάν δεν τηρήσει τους όρους της εμπιστευτικότητας⁸⁴¹ ή
- εάν καθοδηγήσει τα μέρη σε μια συμφωνία, που δεν αντανακλά τους στόχους και τα συμφέροντά τους⁸⁴².

Δεν αποκλείεται, ο διαμεσολαβητής να υπέχει και πειθαρχική ευθύνη, εάν επιδείξει ανάρμοστη συμπεριφορά, αντίθετη προς τις επιταγές του κώδικα δεοντολογίας.

5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο

Η εμπιστευτικότητα και το απόρρητο είναι δύο (2) διαφορετικές έννοιες, οι οποίες ενίοτε συγχέονται, δεδομένου ότι και αμφότερες επικαλύπτουν τις ίδιες πληροφορίες.

Σύμφωνα με την εννοιολογική διάκριση που επιχειρούν οι έμπειροι διαμεσολαβητές - solicitors κ. H. Brown και κ. A. Marriott, πρέπει να γίνει μια **διάκριση** μεταξύ της **εμπιστευτικότητας**, η οποία αφορά τη διατήρηση εμπιστευτικών των πληροφοριών από τη δημοσιότητα και από τα δικαστήρια, από το **απόρρητο**, το οποίο συνδέεται ειδικά με την παραδεκτή χρήση (*επίκληση και προσκόμιση*) των πληροφοριών αυτών, ενώπιον των δικαστηρίων.

I. Εμπιστευτικότητα

A. Έννοια εμπιστευτικότητας

Η εξέλιξη του αγγλικού ιδιωτικού δικαίου (*ιδίως μετά τη θέσπιση της Human Rights Act to 2000*) δημιούργησε ένα ευρύ πλαίσιο προστασίας για τις προσωπικές πληροφορίες. Σήμερα, το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή αναγνωρίζεται σε συνδυασμό:

- αφενός με το άρθρο 8 της Ε.Σ.Δ.Α, το οποίο ορίζει ότι καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται σεβαστή η ιδιωτική και η οικογενειακή ζωή του, η κατοικία του και η αλληλογραφία του και
- αφετέρου με το άρθρο 10 της ίδιας Συνθήκης, το οποίο ορίζει ότι καθένας έχει το δικαίωμα να εκφράζει, ελεύθερα, την άποψή του και να λαμβάνει ή να

⁸⁴¹ Οι δικηγόροι, που παραβιάζουν την αρχή της εμπιστευτικότητας χρησιμοποιώντας στο ακροατήριο του δικαστηρίου στοιχεία της διαπραγμάτευσης, τιμωρούνται με διαγραφή από τους δικηγορικούς συλλόγους τους.

⁸⁴² **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 235.

εξωτερικεύει πληροφορίες και ιδέες, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να αναφέρεται σε κάποια κρατική εξουσία. Στο ανωτέρω πλέγμα διατάξεων, περιλαμβάνεται και το δικαίωμα της διατηρήσεως της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών.

Κατά την κρατούσα - στη νομολογία - άποψη, η διαπίστωση της παραβιάσεως της αρχής της εμπιστευτικότητας δεν θεμελιώνεται, πλέον, στην καλή πίστη, αλλά

- στην αρχή της προστασίας της ανεξαρτησίας και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου,
- στο δικαίωμά του να ελέγχει τον πολλαπλασιασμό των πληροφοριών για την ιδιωτική του ζωή και
- στο δικαίωμά του να απολαμβάνει την εκτίμηση και το σεβασμό των συνανθρώπων του ⁸⁴³.

Όσον αφορά τις μη προσωπικές πληροφορίες, η παραβίαση της εμπιστευτικότητας επέρχεται, εάν κάποιος αποκαλύψει πληροφορίες, που δεν έπρεπε να αποκαλυφθούν ή εάν δεν διαθέτει εξουσιοδότηση για την αποκάλυψη αυτή. Ο - επικαλούμενος την παραβίαση - ενάγων πρέπει να αποδείξει, ότι ο εναγόμενος αποκάλυψε εμπιστευτικές πληροφορίες, ότι οι συνθήκες, υπό τις οποίες έλαβε χώρα η αποκάλυψη, επέβαλαν (στον εναγόμενο) τη διατήρηση της εμπιστευτικότητας, ότι (ο εναγόμενος) δεν διέθετε την απαραίτητη σχετική εξουσιοδότηση, καθώς και ότι (ο ενάγων) υπέστη ζημία ένεκα της παραβιάσεως αυτής.

Η έννοια της εμπιστευτικότητας εμφανίζεται στη διαμεσολάβηση:

- πρώτον σε σχέση με τη διαδικασία και
- δεύτερον σε σχέση με την εμπιστευτικότητα, που πρέπει να διατηρεί ο διαμεσολαβητής απέναντι στα μέρη.

Η εμπιστευτικότητα σε σχέση με τη διαδικασία συνίσταται στο ότι οι επικοινωνίες μεταξύ των μερών και οι επικοινωνίες μεταξύ των μερών και του διαμεσολαβητή δεν πρέπει να αποκαλύπτονται στο δικαστήριο ή σε κάποιον τρίτο. Το καθήκον αυτό μπορεί να προκύπτει είτε ρητώς (από τη ρήτρα προσφυγής ⁸⁴⁴ ή από τον Κώδικα

⁸⁴³ Brown H, Marriott A, «ADR Principles and Practice», 2011, σ. 521.

⁸⁴⁴ Στις συμφωνίες προσφυγής συμφωνείται ότι ο διαμεσολαβητής και τα μέρη αναλαμβάνουν αμοιβαίες δεσμεύσεις ότι οι ίδιοι και οι νομικοί εκπρόσωποί τους, σύμβουλοι και οποιοσδήποτε άλλος συμμετέχων στη διαμεσολάβηση θα τηρήσουν την εμπιστευτικότητα ως προς τις επικοινωνίες, τις δηλώσεις τους και ως προς άλλα εγείρομενα ζητήματα.

Δεοντολογίας) είτε σιωπηρώς⁸⁴⁵. Όσον αφορά την εμπιστευτικότητα που πρέπει να διατηρεί ο διαμεσολαβητής απέναντι στα μέρη, αυτή συνίσταται στο ότι ο διαμεσολαβητής δεσμεύεται ότι δεν θα αποκαλύψει τις πληροφορίες, που του αποκάλυψαν τα μέρη κατά τη διάρκεια των κατ' ιδίαν συναντήσεων, παρά μόνον εάν του δοθεί (από τα μέρη) η σχετική εξουσιοδότηση⁸⁴⁶. **Τα μέρη και ο διαμεσολαβητής θα συζητήσουν και θα συμφωνήσουν με ποιό τρόπο η πληροφορία θα περιέλθει σε γνώση του άλλου μέρους.** Δεν αποκλείεται, ενώ κάποιος μέρος έχει αποκαλύψει κάποιες πληροφορίες στο διαμεσολαβητή, να αλλάξει γνώμη. Σε μια τέτοια περίπτωση, υποστηρίζεται ότι, εάν ο διαμεσολαβητής το κρίνει ορθό, πρέπει να προσπαθήσει να το μεταπείσει.

B. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα

Η αρχή της εμπιστευτικότητας γνωρίζει και περιορισμούς.

Η έκτασή της μπορεί να περιοριστεί από τη βούληση των μερών, αλλά και στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται ή πιθανολογείται η τέλεση κάποιας εγκληματικής πράξης ή βλάβη τέκνου ή οποιουδήποτε συμμετέχοντος στη διαμεσολάβηση. Η τήρηση της εμπιστευτικότητας κάμπτεται και στην περίπτωση που η αποκάλυψη κρίνεται απαραίτητη για λόγους δημοσίου συμφέροντος.

Γ. Η εμπιστευτικότητα υπό το μικροσκόπιο του ηθικού διλήμματος

Παρά την αδιαμφισβήτητη σημασία της, η αρχή της εμπιστευτικότητας δημιουργεί και ηθικά διλήμματα.

Ειδικότερα, εάν προβλέπεται κάποιο σχετικό νομικό καθήκον τήρησης αυτής και ο διαμεσολαβητής θεωρεί ότι, κάποιες από τις πληροφορίες που έχουν περιέλθει σε

⁸⁴⁵ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 231. Θα ήταν καταστροφικό να μπορούν τα μέρη να αποκαλύπτουν ανεμπόδιστα ό,τι συζητήθηκε ή αποκαλύφθηκε στις συναντήσεις τους με το διαμεσολαβητή.

⁸⁴⁶ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 525. Η εξουσιοδότηση πρέπει να είναι λεπτομερής, δηλαδή να περιγράφει με ακρίβεια την έκταση της δυνατότητας του διαμεσολαβητή να αξιοποιεί τις περιερχόμενες σε αυτόν πληροφορίες. Ιδιαίτερα ριψοκίνδυνη κρίνεται η πρακτική κάποιων διαμεσολαβητών να συμφωνούν με τα μέρη να προβαίνουν σε σημαντικές αποκαλύψεις των όσων συζητήσαν και να συμφωνούν στα ζητήματα που δεν θα αποκαλύπτουν. Η αγγλική θεωρία **δεν θεωρεί ορθή** αυτή την πρακτική και δεν την υιοθετεί, διότι θεωρεί ότι δημιουργεί μια διαφορετική δυναμική στη διαμεσολάβηση.

γνώση του πρέπει να αποκαλυφθούν, τότε θα αποφασίσει (για την αποκάλυψη ή μη αυτών), λαμβάνοντας υπ' όψη του το εφαρμοστέο δίκαιο, τους όρους της συμφωνίας προσφυγής, τον κώδικα δεοντολογίας, τα καθήκοντά του, τη φύση, τη σοβαρότητα, τις συνέπειες των πληροφοριών, ζητήματα δημοσίας τάξεως και βέβαια τη σ υ ν ε ί δ η σ ή του ⁸⁴⁷.

Αντιθέτως, εάν δεν προβλέπεται κάποιο νομικό καθήκον (τηρήσεως εμπιστευτικότητας) ή εάν οι περιστάσεις της υποθέσεως και το νομικό καθήκον αποκάλυψης των πληροφοριών υπερβαίνουν την υποχρέωση τηρήσεως εμπιστευτικότητας, ο διαμεσολαβητής θα εξετάσει το ηθικό σκέλος της υποθέσεως, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να ελέγξει και τις νομικές πτυχές της.

II. Απόρρητο

A. Έννοια απορρήτου

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η έννοια του απορρήτου συνδέεται αποκλειστικά με το παραδεκτό της χρήσης των πληροφοριών ενώπιον των δικαστηρίων ⁸⁴⁸ και εκδηλώνεται υπό διάφορες μορφές ⁸⁴⁹.

Μια πρώτη μορφή είναι το επαγγελματικό απόρρητο (*professional privilege*), το οποίο διακρίνεται σε δύο (2) κατηγορίες · στο legal advice privilege, που καλύπτει τις επικοινωνίες μεταξύ δικηγόρου - πελάτη, στο πλαίσιο της παροχής νομικών συμβουλών και στο litigation privilege, που καλύπτει τις επικοινωνίες μεταξύ δικηγόρου - πελάτη, στο πλαίσιο της παροχής νομικών συμβουλών κατά την εκκρεμοδικία.

Η ισχύς του απορρήτου δεν επηρεάζεται από την τυχόν μεταβολή του προσώπου του solicitor στην υπόθεση, ενώ η διατήρησή του, εξαρτάται από τη βούληση του πελάτη.

Εάν ο πελάτης παραιτηθεί από αυτό, ο πληρεξούσιος δικηγόρος του υποχρεούται να καταθέσει και να παρουσιάσει όλα τα απόρρητα έγγραφα. Εάν αποκαλύφθει μόνον

⁸⁴⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 572.

⁸⁴⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 526.

⁸⁴⁹ Στην υπόθεση **Farm Assist Ltd v Secretary of State for the Environment (2009)** το High Court επισήμανε ότι - εκτός από τις υπάρχουσες διακρίσεις του απορρήτου - κρίνεται αναγκαία η καθιέρωση και ενός ειδικού απορρήτου διαμεσολάβησης. **Η άποψη αυτή δεν βρίσκει υποστηρικτές στις Η.Π.Α.**

ένα μέρος του εγγράφου, πρέπει να αποκαλυφθεί και το υπόλοιπο, εκτός εάν αυτό το υπόλοιπο αφορά σε ένα διαφορετικό ζήτημα.

Το απόρρητο εκδηλώνεται και στο πεδίο των διαδικασιών A.D.R.⁸⁵⁰.

Χαρακτηριστική μορφή απορρήτου καθιερώνει ο κανόνας του without prejudice privilege, σύμφωνα με τον οποίο, οι προφορικές ή οι γραπτές δηλώσεις, οι παραδοχές, οι ομολογίες, οι συζητήσεις και οι επικοινωνίες (*Brown v Rice (2007)*) που έγιναν από τα μέρη, **κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων με σκοπό το διακανονισμό, που τελικά δεν επετεύχθη**, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν, παραδεκτός, σε μελλοντικές δικαστικές διαδικασίες (*Aird v Prime Meridian Ltd (2007)*)⁸⁵¹.

Ο κανόνας αυτός αφορά στο παραδεκτό των αποδεικτικών μέσων, έχει το θεμέλιό του στη δημόσια τάξη και έχει σκοπό να ενθαρρύνει τους διαδίκους να διευθετήσουν, φιλικά, τη διαφορά τους, παρά να επιδιώξουν τη δικαστική επίλυσή της [*Rush & Tompkins Ltd v GLC (1989)*]⁸⁵².

⁸⁵⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι, η νομολογία των αγγλικών δικαστηρίων, έχει κρίνει, ήδη από το 1948, ότι οι επικοινωνίες των μερών με το συμφιλιοτή, με σκοπό την επίτευξη διακανονισμού, πρέπει να παραμένουν απόρρητες [*McTaggart v Mc Taggart, (1948)*].

⁸⁵¹ Λιτή και σαφή διατύπωση χρησιμοποιεί ο καθηγητής κ. N. Andrews, ο οποίος, συνδέοντας τον κανόνα του without prejudice privilege με τη διαμεσολάβηση, επισημαίνει ότι **«οι συμφωνίες διακανονισμού που δεν οδήγησαν σε αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης είναι απόρρητες»**. Στην υπόθεση *Cutts v Head (1984)*, το Court of Appeal επισήμανε ότι τα μέρη πρέπει να ενθαρρύνονται να επιλύουν τις διαφορές τους εξωδικαστικά. Όπως παρατηρεί το δικαστήριο οι διαπραγματεύσεις καθίστανται εμπιστευτικές, χωρίς την ανάγκη ρητής συμφωνίας, εφόσον τα μέρη αποσκοπούσαν στην επίλυση κάποιας διαφοράς τους, τα δε ανταλλάσσόμενα (κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων) μεταξύ τους έγγραφα και δηλώσεις θεωρούνται ανεπίδεκτα χρήσης σε μελλοντική δικαστική ή άλλη διαδικασία, ανεξάρτητα από την ευδοκίμηση ή μη των διαπραγματεύσεων.

⁸⁵² **White R.C.**, «*The Administration of Justice*», 1991, σ. 199. **Brown H, Marriott A.**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 530. Στην υπόθεση *Rush & Tompkins Ltd v GLC (1989)* το δικαστήριο διαπίστωσε (σχετικά με τον κανόνα **without prejudice privilege**) ότι έχει ως στόχο να βοηθήσει τα μέρη να διαπραγματευθούν ελεύθερα (και εάν αυτά καταλήξουν σε διακανονισμό της υπόθεσής τους, τότε ο κανόνας έχει ανταποκριθεί στην αποστολή του), ότι η ύπαρξή του δεν εξαρτάται από την επιχείρηση δικαστικών διαδικασιών και ότι η ενέργειά του επεκτείνεται και στους solicitors των μερών. Μάλιστα, ο Lord Griffiths - εκφράζοντας καθολικά τη θέση του *House of Lords* - διευκρίνισε ότι εάν οι διαπραγματεύσεις έχουν αίσια έκβαση και τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, το απόρρητο εξακολουθεί να ισχύει.

Στο πεδίο της διαμεσολάβησης, ο ανωτέρω κανόνας καλύπτει κάθε προφορική ή γραπτή επικοινωνία, που έγινε με σκοπό το διακανονισμό της υποθέσεως, όπως τα υπομνήματα, την αλληλογραφία, τις προσφορές ή τις παραχωρήσεις που έγιναν πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά τη διαμεσολάβηση και κάθε επικοινωνία που πραγματοποιήθηκε, με σκοπό να πειστούν τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση⁸⁵³.

Δέον να επισημανθεί ότι, δεν αρκεί ο χαρακτηρισμός των πληροφοριών από τα μέρη ως without prejudice, αλλά, κυρίως, εάν πράγματι, οι επικοινωνίες αυτές γίνονται με στόχο το διακανονισμό. Μόνον αυτές οι πληροφορίες υπάγονται στον κανόνα αυτό⁸⁵⁴. Ο κανόνας ισχύει υπέρ των μερών και όχι υπέρ του διαμεσολαβητή⁸⁵⁵, δηλαδή τα μέρη μπορούν να παραιτηθούν από αυτόν, χωρίς τη συναίνεση του διαμεσολαβητή⁸⁵⁶. Εάν τα μέρη παραιτηθούν, ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί να επικαλεστεί τον κανόνα για να δικαιολογήσει την άρνησή του να αποκαλύψει πληροφορίες σχετικά με τη διαμεσολάβηση. Μάλιστα, όπως ορίζει το άρθρο 10 (a) των Cross Border Mediation (E.U Directive) Regulations 2011 για να είναι ισχυρή η ανωτέρω παραίτηση, πρέπει να γίνει από όλα τα μέρη. Συνήθως, ο κανόνας προβλέπεται στη συμφωνία προσφυγής και ενισχύεται με τη συνομολόγηση κάποιας ρήτρας εμπιστευτικότητας⁸⁵⁷. Το δικαστήριο θεωρεί ισχυρές τέτοιου είδους ρήτρες και, όποτε το κρίνει απαραίτητο, εκδίδει σχετικές διαταγές, με τις οποίες

⁸⁵³ Blake S, Browne J, Sime S, «A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution», 2012, σ. 231.

⁸⁵⁴ Δηλαδή όταν τα μέρη επικοινωνούν για άλλο σκοπό και όχι με σκοπό τον διακανονισμό δεν πρέπει να χρησιμοποιούν τον κανόνα without prejudice privilege.

⁸⁵⁵ Blake S, Browne J, Sime S, «A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution», 2012, σ. 231.

⁸⁵⁶ Στην υπόθεση **Farm Assist Ltd (in liq) v The Secretary of State for the Environment, Food and Rural Affairs (No 2) (2009)** το High Court έκρινε ότι μπορούσε να παρακάμψει το απόρρητο της διαδικασίας για να διαπιστώσει, εάν υπήρξε ενεργή συμμετοχή των μερών στη διαμεσολάβηση. Βλ. επίσης, την **Cumbria Waste Management Ltd v Baines Wilson (a firm) (2008)** ενώπιον του High Court.

⁸⁵⁷ Οι ρήτρες αυτές συνήθως διατυπώνονται ως εξής: «κάθε πρόσωπο που αναμείχθηκε σε διαδικασία διαμεσολάβησης θα πρέπει να διατηρήσει εμπιστευτικές όλες τις πληροφορίες που αναφέρονται, συμπεριλαμβανομένων και των πραγματικών περιστατικών και των όρων κάθε διακανονισμού» (C.E.D.R, Model Mediation Agreement, cl. 4.1).

«αναχαιτίζει» τις προσπάθειες των μερών να χρησιμοποιήσουν τις προστατευόμενες επικοινωνίες (*Venture Investment Placement Ltd v Hall (2005)*).

Β.Εξαιρέσεις από το απόρρητο

Όπως ήδη επισημάνθηκε, το επαγγελματικό απόρρητο παύει να ισχύει, όταν ο πελάτης παραιτείται από αυτό. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο πληρεξούσιος δικηγόρος του είναι υποχρεωμένος να καταθέσει ως μάρτυρας και να αποκαλύψει, όποια έγγραφα του ζητηθούν⁸⁵⁸.

Ο κανόνας του without prejudice privilege δεν καλύπτει:

- τις επικοινωνίες που δεν είχαν ως στόχο τον διακανονισμό,
- τις ανοικτές προσφορές ή τις προσφορές σχετικά με τα δικαστικά έξοδα, οι οποίες κοινοποιούνται στο δικαστήριο,
- τις περιπτώσεις που διαπιστώνεται κατάχρηση του κανόνα, όπως όταν ένα μέρος απειλεί ότι, εάν δεν γίνει δεκτή η προσφορά του, θα ασκήσει αγωγή (*Unilever plc v Procter & Gamble (2000)*, *Aird v Prime Meridian Ltd (2007)*), όπως και
- τις περιπτώσεις που το δικαστήριο κρίνει ότι είναι απαραίτητο να εξετάσει εάν τα μέρη κατέληξαν σε συμφωνία μετά την επιχείρηση διαμεσολάβησης (*Brown v Rice (2007)*), τους όρους της τελικής συμφωνίας ή εάν απαιτείται ερμηνεία αυτών.

Τα τελευταία χρόνια, έχουν αυξηθεί οι αιτήσεις ενώπιον των δικαστηρίων για την αποκάλυψη των πληροφοριών, που χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.

Εάν πρόκειται για εγγώρια διαφορά, το μέρος (ή τα μέρη) μπορούν να ζητήσουν από το δικαστήριο να διατάξει το διαμεσολαβητή να αποκαλύψει πληροφορίες, εάν κρίνεται αναγκαίο, «προς το συμφέρον της δικαιοσύνης» (*Farm Assist Ltd v Secretary of State for the Environment Food and Rural Affairs (No 2) (2009)*).

Εάν πρόκειται για διασυνοριακή διαφορά, όπως έχει επισημανθεί στο αφορόν την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ «ΜΕΡΟΣ», η ρύθμιση του άρθρου 7 παρ. 1 αυτής είναι **α υ σ τ η ρ ό τ ε ρ η και απαιτεί - για την αποκάλυψη των πληροφοριών - τη συναίνεση όλων των μερών**, εάν η αποκάλυψη κρίνεται απαραίτητη για επιτακτικούς λόγους

⁸⁵⁸ Εάν αποκαλυφθεί κάποιο μέρος του εγγράφου, τότε η αποκάλυψη μπορεί να επέλθει για το σύνολο του εγγράφου, εάν το μη αποκαλυφθέν μέρος δεν αφορά σε διαφορετικό ζήτημα.

δημοσίας τάξεως, όπως η προστασία των τέκνων ή αν κρίνεται αναγκαία για την εφαρμογή ή εκτέλεση της συμφωνίας [R. 78 παρ. 26 εδ. γ' C.P.R, 78 παρ. 27 εδ. β' C.P.R, αρ. 7 παρ. 1 εδ. α'α της Οδηγίας].

Τη ρύθμιση του άρθρου 7 της Οδηγίας ενσωματώνουν στην αγγλική έννομη τάξη οι Regulations 9 και 10 των Cross Border Mediation (E.U Directive) Regulations 2011⁸⁵⁹. Ειδικότερα,

- η Regulations 9 ορίζει ότι ο διαμεσολαβητής μπορεί να τηρεί μυστικές τις πληροφορίες, που αφορούν στη διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διασυνοριακών διαφορών, ενώ
- η Regulation 10 ορίζει ότι η απάντηση στο ερώτημα, εάν ο διαμεσολαβητής μπορεί να διαταχθεί να αποκαλύψει πληροφορίες σχετικές με τη διαμεσολάβηση, εξαρτάται από το εάν η αποκάλυψη κρίνεται απαραίτητη για λόγους δημοσίας τάξεως ή αν η αποκάλυψη είναι αναγκαία για την εφαρμογή ή την εκτέλεση της συμφωνίας.

6.Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Η διάδοση και η επιτυχημένη εφαρμογή της διαμεσολάβησης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών. Η ποιότητα αυτών τελεί σε συνάρτηση με την **εκπαίδευση**, τη **διαπίστευση** και την **επαγγελματική ιδιότητα** των διαμεσολαβητών.

I. Εκπαίδευση

Η διαφαινόμενη προοπτική ενός «νέου» επαγγελματικού κλάδου δημιούργησε την ανάγκη παροχής ποιοτικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Η ανάγκη αυτή ικανοποιήθηκε με την ίδρυση πολλών οργανισμών, οι οποίοι εκτός από υπηρεσίες διαμεσολάβησης διαθέτουν εκπαιδευτικά προγράμματα⁸⁶⁰ και κώδικες δεοντολογίας για διαμεσολαβητές⁸⁶¹.

⁸⁵⁹ Directorate - General for Internal Policies, Policy Department Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Study, 2014. Πρόκειται για το **Part 2 «Mediation Evidence»** των **Regulations 9 και 10** του των Cross Border Mediation (E.U Directive) Regulations 2011.

⁸⁶⁰ **Brown H, Marriott A**, «ADR Principles and Practice», 2011, σ. 205, σ. 613. Όπως έχει γλαφυρά παρατηρηθεί «**Ο καθένας οργώνει το δικό του αυλάκι**».

⁸⁶¹ **Scherpe J.M, Marten B**, «Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: Regulation and Practice», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 424,

Το έμπυχο δυναμικό που ανταποκρίθηκε στο πρώτο «κάλεσμα» (δικηγόροι και πρόην δικαστές) δημιούργησε ένα αίσθημα αισιοδοξίας, δεδομένου ότι επρόκειτο για εκπρόσωπους κλάδων εξοικειωμένων με την υπεράσπιση δικαιωμάτων και την προάσπιση συμφερόντων.

Οι πιο σημαντικοί οργανισμοί διαμεσολάβησης στην Αγγλία είναι το **A.D.R Group** (παλαιότερα *I.D.R Europe Limited*)⁸⁶², το **A.D.R Chambers U.K (Ltd)**⁸⁶³, το **Centre for Effective Dispute Resolution - C.E.D.R**⁸⁶⁴, το **Chartered Institute for Arbitrators - C.I.A.R.B**⁸⁶⁵, η **U.K. Mediation**⁸⁶⁶, το **U.K College of Family**

Brown H, Marriott A, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 615. Οι Κώδικες Δεοντολογίας προσφέρουν καθοδήγηση στους διαμεσολαβητές για ζητήματα όπως η αμεροληψία, η ανεξαρτησία, η σύγκρουση συμφερόντων, η ανισορροπία δυνάμεων, η εμπιστευτικότητα, το απόρρητο και οι ηθικές απαιτήσεις. Κάθε οργανισμός διαθέτει το δικό του Κώδικα δεοντολογίας, τον οποίο υιοθετούν οι διαμεσολαβητές που δρουν υπό την αιγίδα του. Δέον να υπενθυμισθεί η αιτιολογική σκέψη 17 της Οδηγίας 2008/52/E.K, που προβλέπει ότι, οι διαμεσολαβητές πρέπει να γνωρίζουν το περιεχόμενο του Ε.Κ.Δ.Δ.

⁸⁶² Το **A.D.R Group** (το οποίο ακολούθησε το μοντέλο των *H.Π.Α*) ιδρύθηκε το 1989 (ως *I.D.R Europe Limited*) έχει έδρα στο Bristol και ασχολείται με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, καθώς και την επίλυση οικογενειακών, τραπεζικών, ασφαλιστικών, οικονομικών διαφορών και υποθέσεων σωματικών βλαβών μέσω διαδικασιών A.D.R. Το A.D.R. Group διαθέτει εκπαιδευτικά προγράμματα (και οικογενειακής) διαμεσολάβησης. Για να γίνει κάποιος μέλος του A.D.R Net, πρέπει να ακολουθήσει το «*Group's Foundation Mediator Training Programme*» ή κάποιο άλλο ισοδύναμο πρόγραμμα για διαμεσολαβητές. Το «*Foundation Programme*» περιλαμβάνει σαράντα (40) ώρες διδασκαλίας. Το A.D.R Group είναι πιστοποιημένο από το Civil Mediation Council - C.M.C και εγκεκριμένο από την Law Society of England and Wales και το Bar Council.

⁸⁶³ Το **A.D.R Chambers (U.K) Ltd** διαθέτει συνταξιούχους Law Lords, Lords Justices, High Court Judges, Circuit Court Judges και άλλους **συνταξιούχους δικαστές**, συνταξιούχους barristers αλλά και solicitors ειδικά εκπαιδευμένους στις διαδικασίες A.D.R. Έχει δικούς του κανόνες διαμεσολάβησης και διαθέτει δικά του εκπαιδευτικά προγράμματα.

⁸⁶⁴ Το **Centre for Effective Dispute Resolution - C.E.D.R**, (το οποίο επίσης ακολούθησε όπως το *A.D.R Group* το μοντέλο των *H.Π.Α*), ιδρύθηκε το 1990 και αποτελεί τον σημαντικότερο οργανισμό διαμεσολάβησης στην Αγγλία και γενικότερα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το C.E.D.R διαθέτει 5ήμερο πρόγραμμα εκπαίδευσης διαμεσολαβητών, συνολικής διάρκειας σαράντα δύο (42) ωρών. Το C.E.D.R είναι πιστοποιημένο από το Civil Mediation Council - C.M.C και εγκεκριμένο από τη Law Society of England and Wales και το Bar Council. Μάλιστα, έχει συμμετάσχει σε ειδικό δικαστικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το Συμβούλιο Δικαστικών Μελετών και παρέχει εκπαίδευση διαμεσολάβησης σε δικαστές, ενώ συμμετέχει σε προγράμματα διαμεσολάβησης στην Αγγλία και στην Ευρώπη.

⁸⁶⁵ Το **Chartered Institute of Arbitrators - C.I.A.R.B** με έδρα το Λονδίνο, καλύπτει όλες τις μορφές επίλυσης με διαδικασίες A.D.R και τη διαιτησία και έχει 9.000 μέλη σε ογδόντα τέσσερις (84) χώρες.

Mediators ⁸⁶⁷, το **Family Mediation Council - F.M.C** ⁸⁶⁸, το **Civil Mediation Council - C.M.C** ⁸⁶⁹, το **International Mediation Institute - I.M.I** ⁸⁷⁰, η **Legal Services Commission** ⁸⁷¹, το **Restorative Justice Council - R.J.C** ⁸⁷², η **Law Society of England and Wales** ⁸⁷³, το **Bar Council** ⁸⁷⁴, η **Academy of Experts** ⁸⁷⁵.

Οι διαπιστευμένοι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι μέλη του Ινστιτούτου, ενώ παρέχονται εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα πενήμερης εκπαίδευσης (από τα *Facilit 8*) ακολουθούμενα από μια διαδικασία μονοήμερης πιστοποίησης, κατά την οποία επιχειρούνται δύο (2) προσομοιώσεις διαμεσολάβησης. Σήμερα, το C.I.A.R.B έχει επεκταθεί σε περισσότερες από ογδόντα έξι (86) χώρες και έχει περισσότερα από 10.000 μέλη.

⁸⁶⁶ Το **U.K Mediation** ιδρύθηκε υπό την ονομασία F.I.R.M το 1984 και ασχολείται με την επίλυση γαμικών, εταιρικών, εργατικών διαφορών, υποθέσεις σωματικών βλαβών, ιατρικής αμέλειας [*παρόμοια είναι και η αποστολή του Independent Mediation for Clinical Disputes (I.M.C.D)*] και κοινοτήτων (*community mediation*). Στο πλαίσιο του λειτουργεί πρόγραμμα διαπίστευσης για την απόκτηση ιδιότητας αστικού και εμπορικού διαμεσολαβητή. Είναι διαπιστευμένο από το Civil Mediation Council και το Open College Network, ενώ είναι εγκεκριμένο από την Law Society of England and Wales και από το Bar Council.

⁸⁶⁷ Το **U.K College of Family Mediators** προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα για την επιχείρηση οικογενειακής διαμεσολάβησης σε Αγγλία, Σκωτία, Ουαλία και Βόρειο Ιρλανδία.

⁸⁶⁸ Το **Family Mediation Council - F.M.C** προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα οικογενειακής διαμεσολάβησης, διάρκειας δέκα (10) ωρών και δικό του κώδικα δεοντολογίας.

⁸⁶⁹ Το **Civil Mediation Council - C.M.C** αποτελεί τον κύριο φορέα αστικής και εμπορικής διαμεσολάβησης στο Ηνωμένο Βασίλειο (*A.D.R Chambers, A.D.R Group, C.E.D.R, Chartered Institute of Arbitrators, Law Society, Bar Council, Lord Chancellor's Department*). Εκπροσωπεί τα συμφέροντα ογδόντα (80) οργανισμών (6.000 διαμεσολαβητές). Διαθέτει πρόγραμμα εκπαίδευσης (40 ωρών) και πιστοποίησης για την επίλυση αστικών, εμπορικών και εργατικών υποθέσεων και δικό του κώδικα δεοντολογίας. Δεν χορηγεί πιστοποίηση σε ανεξάρτητους διαμεσολαβητές (μπορούν ωστόσο, ανεξάρτητοι διαμεσολαβητές να αποτελούν μέλη του καταλόγου διαμεσολαβητών του C.M.C (*Individual Membership Scheme*)), ενώ διατηρεί και υπηρεσία παραπόνων (*Complaints Resolution Service*). Μάλιστα, προβλέπει ότι τα μέλη του πρέπει να αναλαμβάνουν, ετησίως, τουλάχιστον 6ωρη εκπαίδευση (*continuing professional development*).

⁸⁷⁰ Το **International Mediation Institute - I.M.I** ιδρύθηκε μεταξύ άλλων από το **Judicial Arbitration and Mediation Services - J.A.M.S** και την **American Arbitration Association - A.A.A.** και έχει ως στόχο να αναπτύξει διεθνώς την αστική και εμπορική διαμεσολάβηση.

⁸⁷¹ Η **Legal Services Commission** λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης με αντικείμενο την οικογενειακή διαμεσολάβηση. Το 2009 χορήγησε σε δεκατέσσερις (14) φορείς, που παρέχουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης το συνολικό ποσό των 100.000,00 £ για την εκπαίδευση στην οικογενειακή διαμεσολάβηση.

⁸⁷² Το **Restorative Justice Council - R.J.C** διαθέτει δύο (2) κώδικες δεοντολογίας, έναν για εκπαιδευτές και εκπαιδευτικούς οργανισμούς και έναν άλλο για επαγγελματίες.

Επίσης, σημαντικά Πανεπιστημιακά Ιδρύματα στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως το London School of Economics - L.S.U, το City University London, το King's College London, το Strathclyde University, το University of Dundee, το Queen Mary School of Law ⁸⁷⁶ αναγνωρίζουν, έ μ π ρ α κ τ α, τη σημασία των διαδικασιών A.D.R, περιλαμβάνοντας σχετικά μαθήματα στα προγράμματα σπουδών τους.

Όπως μας πληροφορούν οι έμπειροι solicitors διαμεσολαβητές κ. Brown και κ. Marriott, οι διαμεσολαβητές μαθαίνουν κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους τις βασικές αρχές και τεχνικές της διαμεσολάβησης, ανακαλύπτουν τη σημασία της παρατήρησης της «γλώσσας» του σώματος, συνειδητοποιούν την αναγκαιότητα της «ψυχρής» αμεροληψίας και της ουδετερότητας ⁸⁷⁷, αντιλαμβάνονται τη σημασία της **ε ν σ υ ν α ί σ θ η σ η ς**, της ευαισθησίας, της κατανόησης των συναισθημάτων, των αναγκών, των στόχων και των συμφερόντων των μερών, μαθαίνουν να συνοψίζουν, να αναγνωρίζουν τα ακανθώδη ζητήματα, να αναδιατυπώνουν τα λεγόμενα των μερών, να διακρίνουν τις διαθέσιμες επιλογές, να ομαλοποιούν με ευελιξία τις αντιθέσεις, να εργάζονται με αφοσίωση, επιμονή, υπομονή, αποφασιστικότητα, συνδυάζοντας την άριστη νομική και πραγματική γνώση της υποθέσεως με τη δημιουργικότητα της σκέψης σε μια δύσκολη, συναισθηματικά φορτισμένη, ίσως και εχθρική για αυτούς ατμόσφαιρα ⁸⁷⁸. Με την εκπαίδευσή τους κάνουν κτήμα τους τις

⁸⁷³ Η **Law Society of England and Wales**, προβλέπει ελάχιστο χρόνο εκπαίδευσης διάρκειας είκοσι τεσσάρων (24) ωρών, διατηρεί εκπαιδευτικά προγράμματα πιστοποίησης, όπως το Family Mediation Accreditation Scheme και το Civil and Commercial Mediation and Accreditation Scheme, διαθέτει δικό της κώδικα δεοντολογίας και πίνακες solicitors διαμεσολαβητών.

⁸⁷⁴ Το **Bar Council** διαθέτει εκπαιδευτικά προγράμματα και δικό του κώδικα δεοντολογίας.

⁸⁷⁵ Η **Academy of Experts** ιδρύθηκε το 1987 με σκοπό να προωθήσει την οικονομική επίλυση των διαφορών. Παρέχει εκπαιδευτικά προγράμματα και έχει έναν γενικότερο συμβουλευτικό ρόλο.

⁸⁷⁶ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 639, 640.

⁸⁷⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 559. Η διατήρηση μιας ουδέτερης ψυχικής στάσης δεν είναι εύκολη υπόθεση, αφού και οι διαμεσολαβητές έχουν τις δικές τους αντιλήψεις, πεποιθήσεις, ιδέες για διάφορα ζητήματα του κοινωνικού γίγνεσθαι. Φυσικά, δεν θα ήταν δυνατόν να τους ζητηθεί να απαρνηθούν τις όποιες αντιλήψεις τους. Θα μπορούσαν όμως, να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της - *καλώς εννοούμενης* - «*αποστειρωμένης*» εξέτασης, μιας αγομένης σε διαμεσολάβηση υποθέσεως.

⁸⁷⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 238.

ηθικές απαιτήσεις της διαδικασίας, όπως αυτές αναδεικνύονται στους κώδικες δεοντολογίας⁸⁷⁹ και ιδίως την αρχή της εμπιστευτικότητας⁸⁸⁰.

Παρά τα άρτια εκπαιδευτικά προγράμματα, είναι γενικώς παραδεκτό ότι η αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης δεν εξαντλείται στην απόκτηση της σχετικής εκπαίδευσης, αλλά απαιτείται δια βίου εκπαίδευση και απόκτηση εμπειρίας⁸⁸¹. Η αναζήτηση του κατάλληλου διαμεσολαβητή μπορεί να γίνει και μέσω της Εθνικής Γραμμής Βοήθειας για θέματα Διαμεσολάβησης (*National Mediation Helpline - NMH*)⁸⁸².

II. Διαπίστευση

Η δημιουργία πληθώρας εκπαιδευτικών προγραμμάτων επέφερε αναπόφευκτα προβληματισμό για την ανάγκη διαπίστευσης των διαμεσολαβητών. Για να διασφαλισθεί η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών διαμεσολάβησης, δραστηριοποιήθηκε ενεργά το C.M.C⁸⁸³, προσφέροντας πολύτιμες υπηρεσίες.

Σήμερα, μολονότι η απόκτηση διαπίστευσης δεν αποτελεί ούτε προϋπόθεση για την επιχείρηση διαμεσολάβησης ούτε απόλυτα ασφαλή ένδειξη της ποιότητας των υπηρεσιών ή εγγύηση της ικανότητας των διαμεσολαβητών, γίνεται δεκτό ότι διασφαλίζει την τήρηση ενός ποιοτικού επιπέδου, τονώνοντας παράλληλα το αίσθημα εμπιστοσύνης της κοινωνίας προς τον θεσμό⁸⁸⁴.

Οι διαμεσολαβητές δεν είναι υποχρεωμένοι να είναι μέλη κάποιου καταλόγου πιστοποιημένου από το **Civil Mediation Council - C.M.C**, ωστόσο η σημασία της

⁸⁷⁹ Δεν υπάρχει στην Αγγλία ειδικός εθνικός κώδικας δεοντολογίας για τους διαμεσολαβητές. Ωστόσο κάθε οργανισμός - προκειμένου να τύχει διαπιστεύσεως από το C.M.C - πρέπει να έχει το δικό του κώδικα, ο οποίος δεν πρέπει να είναι πιο ελαστικός από τον Ε.Κ.Δ.Δ του 2004.

⁸⁸⁰ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 615. Οι διαμεσολαβητές ακολουθούν τις προβλέψεις του κώδικα δεοντολογίας του οργανισμού.

⁸⁸¹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 632.

⁸⁸² Η **National Mediation Helpline - NMH** ιδρύθηκε το 2004. Τα μέρη μπορούσαν να επικοινωνήσουν απευθείας ή να παραπεμφθούν σε διαμεσολάβηση από τα δικαστήρια. Το 2007 και το 2008 οι διαμεσολαβητές της N.M.H διεξήγαγαν 1459 διαμεσολαβήσεις με το ποσοστό διακανονισμού αυτών να ανέρχεται στο 66%.

⁸⁸³ Ανάλογη αποστολή για τις οικογενειακές διαφορές έχει αναλάβει το **Family Mediation Council - F.M.C**.

⁸⁸⁴ Η πιστοποίηση δεν απαγορεύει σε άλλα πρόσωπα να ασκούν διαδικασίες A.D.R, αφού είναι πιθανόν, τα μέρη να επιθυμούν να διορισθεί ένα πρόσωπο, που δεν διαθέτει πιστοποίηση.

συμβολής του C.M.C αναφαίνεται και από το γεγονός ότι όταν τα δικαστήρια παραπέμπουν τα μέρη σε διαμεσολάβηση, το πράττουν **μόνον** σε διαμεσολαβητές διαπιστευμένους από αυτό. Πάντως, η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι η επιχείρηση της διαμεσολάβησης δεν πρέπει να πραγματοποιείται (*ακόμη και στις πιο δύσκολες υποθέσεις*) μόνον από διαπιστευμένους διαμεσολαβητές, αφού θεωρείται ότι ένας τέτοιος περιορισμός οδηγεί σε **οπισθοδρόμηση** του θεσμού ⁸⁸⁵.

III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Στις αρχές της δεκαετίας 1980 - 1990, η Law Society of England and Wales είχε χαρακτηρίσει τη διαμεσολάβηση ως «*αυτόνομη*» δραστηριότητα και δεν συνέδεε την ιδιότητα του διαμεσολαβητή με αυτήν του δικηγόρου. Αναμενόμενο λοιπόν ήταν, να επικρατήσει η αντίληψη ότι οι διαμεσολαβητές δεν ήταν απαραίτητο να προέρχονται αποκλειστικά από το δικηγορικό κλάδο ⁸⁸⁶.

Σταδιακά, η διαμεσολάβηση προσέλκυσε το ενδιαφέρον αρχικώς, των solicitors ⁸⁸⁷ για την επίλυση - *κυρίως* - εμπορικών διαφορών. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα, η Law Society να μεταβάλει τη στάση της και να καθιερώσει τη δυνατότητα των μελών της (*solicitors*) να επιχειρούν διαμεσολάβηση ⁸⁸⁸.

Όσον αφορά τους barristers και αυτοί μπορούν να επιχειρούν διαμεσολάβηση, ενώ είναι υποχρεωμένοι να τηρούν τα - *προβλεπόμενα στον κώδικα δεοντολογίας τους* - καθήκοντα (*Bar's Code of Conduct*). Σήμερα στην Αγγλία, όλες οι μεγάλες νομικές εταιρίες διαθέτουν στο δυναμικό τους solicitors και barristers εξειδικευμένους στη διαμεσολάβηση ⁸⁸⁹.

⁸⁸⁵ **Lightman G**, «*Δικαστές και Διαμεσολάβηση στην Αγγλία*», «*Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές*», «*Πρακτικά και συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυννοριακές διαφορές*», 2011, σ. 106. Η εκπαίδευση του διαμεσολαβητή πάντως, κρίνεται από τον ίδιο (*σε επόμενο σημείο του σεμιναρίου*) ως ιδιαίτερα επιβοηθητική (σ. 116). Όπως χαρακτηριστικά τονίζει, **ο εκπαιδευμένος διαμεσολαβητής είναι ο ειδικός, στον οποίο πρέπει να ανατίθεται η διενέργεια της διαμεσολάβησης και όχι κάποιος καλοπροαίρετος ερασιτέχνης.**

⁸⁸⁶ **Singer J, Mc Kenna C**, «*The E.U Mediation Atlas, Practice and Regulation*», 2004, σ. 152.

⁸⁸⁷ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 11.

⁸⁸⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 616, 617.

⁸⁸⁹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 554, 555.

Είναι γνωστό ότι η δικαστική εξουσία στην Αγγλία απολαμβάνει σημαντικής αναγνώρισης⁸⁹⁰. Όσον αφορά την επιχείρηση διαμεσολάβησης από δικαστές, δέον να επαναληφθεί ότι οι εν ενεργεία δικαστές δεν αναλαμβάνουν έργο διαμεσολαβητή⁸⁹¹ (παρά μόνον σε κάποιες ειδικές περιπτώσεις ενώπιον ορισμένων δικαστηρίων και για ορισμένες κατηγορίες διαφορών⁸⁹²), αφού η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι η αποστολή του δικαστή πρέπει να εξαντλείται στο δικαιοδοτικό του έργο⁸⁹³. Συνήθως, έργο διαμεσολαβητή ανατίθεται σε συνταξιούχους δικαστές.

7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης

I. Διαμεσολάβηση σε υποθέσεις μικροδιαφορών (*Small Claims Mediation*)

Η χρήση των διαδικασιών A.D.R για την επίλυση υποθέσεων μικροδιαφορών (έως 10,000,00 £) εντοπίζεται ήδη από τη δεκαετία 1970 - 1980, όταν και λειτούργησε στο Μάντσεστερ, το 9ετούς (από το 1971 έως το 1980) διάρκειας πιλοτικό πρόγραμμα Manchester Arbitration Scheme εκούσιας προσφυγής στη διαιτησία (κόστος για έκαστο μέρος έως 500,00 £).

Επιτυχημένη αποδείχθηκε και η εφαρμογή του διετούς διάρκειας (1977 έως το 1979) πιλοτικού προγράμματος του Westminster Small Claims Court, (επίσης) εκούσιας προσφυγής⁸⁹⁴ στη διαμεσολάβηση για υποθέσεις μικροδιαφορών (κόστος για έκαστο μέρος έως 350,00 £).

⁸⁹⁰ Μάλιστα όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. Γ. Γεραπετρίτης, στο βιβλίο του «Αγγλοαμερικανικοί συνταγματικοί θεσμοί. Θεμέλια και αλληλεπίδραση με το δίκαιο της Ηπειρωτικής Ευρώπης»,(2016), (σελ. 3) στις αμερικανικές βιβλιοθήκες, μπορεί κάποιος να εντοπίσει πολλές βιογραφίες δικαστών, ενώ στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές, έργα νομομαθών και φιλοσόφων.

⁸⁹¹ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 82.

⁸⁹² Βλ. την ενότητα της δικαστικής διαμεσολάβησης.

⁸⁹³ Η κρατούσα άποψη αντανακλάται και στο ευρύτερο πλαίσιο της πάλαι ποτέ Κοινοπολιτείας. Ενδεικτική είναι η άποψη του Chief Justice Νέας Νότιας Ουαλίας Sir Lawrence Street, ο οποίος επισήμανε ότι, η επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή πλήττει το κύριο του θεσμού και κ λ ο ν ί ζ ε ι την εμπιστοσύνη της κοινωνίας. Παρόμοια παρατήρηση διατυπώνει και ο αυστραλός διαμεσολαβητής κ. Alan Limbury το 2006 (*Why Judges shouldn't be Mediators and Mandatory Mediation*).

⁸⁹⁴ Το πρόγραμμα αφορούσε στην προσφυγή στη διαμεσολάβηση φυσικών προσώπων και όχι νομικών.

Η διαφορά μεταξύ των δύο (2) προγραμμάτων έγκειται στο ότι, οι περισσότεροι διαιτητές του προγράμματος του Μάντσεστερ δεν ήταν δικηγόροι, ενώ οι περισσότεροι διαιτητές του προγράμματος του Ουέστμινστερ⁸⁹⁵ ήταν δικηγόροι⁸⁹⁶.

Σημαντική αποδείχθηκε και η ίδρυση ειδικής υπηρεσίας διαμεσολάβησης για υποθέσεις μικροδιαφορών (*Small Claims Mediation Service*), η οποία προώθησε την προσφυγή στην in - house **εκούσια διαμεσολάβηση**, η οποία πραγματοποιούνταν, συνήθως, τηλεφωνικά⁸⁹⁷. Η επιχείρηση διαμεσολάβησης σε υποθέσεις μικροδιαφορών από ανεξάρτητους ιδιώτες διαμεσολαβητές⁸⁹⁸ εφαρμόστηκε επιτυχώς στα County Courts με την καθιέρωση διαδικασιών ακόμη και με στοιχεία υποχρεωτικότητας⁸⁹⁹.

Το Μάρτιο του 2011, εκκίνησε διαβούλευση για την επιχείρηση διαμεσολάβησης σε υποθέσεις μικροδιαφορών ενώπιον των County Courts. Η διαβούλευση ολοκληρώθηκε στις 30 Ιουνίου του 2011 και η απάντηση της Κυβερνήσεως (*τον Φεβρουάριο του 2012*), επισήμανε την ανάγκη τροποποίησης των κανόνων C.P.R προς την κατεύθυνση της **αυτόματης παραπομπής** των μικροδιαφορών (*έως το ποσό των 10.000,00 £*) στην διαμεσολάβηση. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι **αυτόματη παραπομπή δεν σήμαινε υποχρεωτική παραπομπή, αλλά υποχρεωτική εξέταση της προσφυγής στη διαμεσολάβηση με την πραγματοποίηση σχετικής - ενημερωτικής - συνάντησης.**

Τελικά, από τον Απρίλιο του 2012, με βάση σχετικό πρόγραμμα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, οι υποθέσεις μικροδιαφορών με αντικείμενο έως 10.000,00 £⁹⁰⁰ παραπέμπονται, **υποχρεωτικά**, στη διαμεσολάβηση. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. N. Andrews, η αγγλική έννομη τάξη εξερευνά το «*μ ο ν ο π ά τ ι*» της

⁸⁹⁵ Το Ουέστμινστερ είναι διοικητική περιφέρεια του Λονδίνου.

⁸⁹⁶ **White R.C.**, *«The Administration of Justice»*, 1991, σ. 178.

⁸⁹⁷ Εάν τα μέρη αποφάσιζαν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, η Small Claims Mediation Service θα επικοινωνούσε μαζί τους για να αποφασίσουν τον τρόπο επιχείρησής της.

⁸⁹⁸ Η διαδικασία των μικροδιαφορών θεσπίστηκε στην αγγλική έννομη τάξη από το 1973. Υπολογίζεται ότι περίπου 70.000 υποθέσεις μικροδιαφορών εκδικάζονται, ετησίως, από τα αγγλικά δικαστήρια.

⁸⁹⁹ **Ορφανίδης Γ.**, *«Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών. Συμφιλίωση, Διαμεσολάβηση»*, Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006, σ. 458.

⁹⁰⁰ Με εξαίρεση τις υποθέσεις σωματικών βλαβών (*personal injury*) και τις επισκευαστικές διαφορές (*housing disrepair claims (R. 27 παρ. 1 εδ. 2 CPR και PD 27 το όριο των οποίων παρέμεινε έως τις 1.000,00£)*)

διαμεσολάβησης στις υποθέσεις μικροδιαφορών, χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τον οικονομικά ασθενέστερο⁹⁰¹.

II. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα (*Community Mediation*) και Διαμεσολάβηση στη γειτονιά (*Neighbourhood Mediation*)

Ο θεσμός της διαμεσολάβησης στην κοινότητα (*Community Mediation*) οργανώθηκε στην Αγγλία, στις αρχές της δεκαετίας 1980 - 1990⁹⁰². Το αντικείμενό της συνίσταται στην πρόληψη και στην επίλυση διαφορών μικρού κόστους μεταξύ προσώπων της ίδιας κοινότητας⁹⁰³. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πρώτο κέντρο διαμεσολάβησης στην κοινότητα ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας 1980 - 1990 στο Νιούχαμ στο Λονδίνο, ενώ, σήμερα, σε Αγγλία και Ουαλία λειτουργούν περισσότερα από εκατόν σαράντα (140)⁹⁰⁴.

Στο πεδίο εφαρμογής της διαμεσολάβησης στην κοινότητα εμπίπτουν *διαφορές μεταξύ γειτόνων, περιβαλλοντικές διαφορές, διαφορές από τη συμπεριφορά ανηλίκων, περιστατικά λεκτικών επιθέσεων ή παρενοχλήσεων, περιστατικά αντικοινωνικής συμπεριφοράς (gang mediation) διαφορές σχετικά με κατοικίδια ή άλλα ζώα, διαφορές σχετικά με τα όρια, με θέσεις σταθμεύσεως κλπ.*

Ειδικότερος κλάδος της διαμεσολάβησης στην κοινότητα είναι η - *επίσης προερχόμενη από τις Η.Π.Α, - «διαμεσολάβηση στη γειτονιά» (Neighbourhood Mediation)*. Πρόκειται για μια διαδικασία ιδιαίτερα δημοφιλή, που διεξάγεται από εθελοντές διαμεσολαβητές και διαρκεί, συνήθως, δύο (2) ώρες. Ο αιτών συναντάται με το διαμεσολαβητή σε ουδέτερο μέρος και συζητούν την προοπτική συμφωνίας.

III. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών (*Family Mediation*)

⁹⁰¹ **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II Mediation and Arbitration*», 2013, σ. 17.

⁹⁰² Newham Conflict & Change Project, Christopher House 2 A Streatfield, Ave, London E 4 2 LA, England.

⁹⁰³ www.mediationuk.org.uk/communityMediation/neighbourMediationText.htm. Στην ιστοσελίδα αυτή, εμπεριέχονται όλοι οι οργανισμοί Community Mediation στην επικράτεια του Ηνωμένου Βασιλείου. **Mistelis L.A**, (*Nadja Alexander*), «*Global Trends in Mediation. ADR in England and Wales: A Successful Case of Public Private Partnership*», 2006, σ. 153.

⁹⁰⁴ **Brown H, Marriot A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 302, **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 300. Ενδεικτικά, λειτουργούν σε Υόρκη, Λιντς, Κέϊμπριτζ, Μάντσεστερ, Πλύμουθ, Λίβερπουλ και Μέρσεϊσάιτ, Μπράϊτον, Χόουβ και Λέστερ.

Η διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών έχει μακρά παράδοση στην Αγγλία ήδη από τη δεκαετία 1970 - 1980⁹⁰⁵. Αρχικώς, εφαρμοζόταν σε οικογενειακές διαφορές, που αφορούσαν τέκνα. Το 1988, ιδρύθηκε η Family Mediation Association - F.M.A⁹⁰⁶, ενώ σταδιακά, ιδρύθηκαν και άλλες μη κερδοσκοπικές ενώσεις⁹⁰⁷ και οργανισμοί, όπως η Ένωση των Solicitors για την επίλυση διαφορών Οικογενειακού Δικαίου (*Solicitors Family Law Association*), C.A.L.M Scotland και άλλοι.

Η σύνταξη της Family Law Act του 1996 βοήθησε ακόμη περισσότερο τη διάδοση του θεσμού⁹⁰⁸. Το 2006, ιδρύθηκε η Γραμμή Βοήθειας για ζητήματα Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Family Mediation Helpline - F.M.H*) και το 2007 το Συμβούλιο Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Family Mediation Council - F.M.C*)⁹⁰⁹.

⁹⁰⁵ «*Darbyshire on the English Legal System*», Sweet & Maxwell, 2011, σ. 283. Τα εννοιολογικά όρια μεταξύ διαμεσολάβησης και συμβιβασμού ήταν δυσδιάκριτα και οι δύο (2) όροι χρησιμοποιούνταν, εναλλακτικά, για αρκετά χρόνια, στο πεδίο του οικογενειακού δικαίου. Η Finer Commission's report του 1974 που πρότεινε την επιχείρηση οικογενειακής διαμεσολάβησης σε υποθέσεις διαζυγίου, επιμέλειας και επικοινωνίας γονέων - τέκνων χρησιμοποιούσε αποκλειστικά τον όρο «*συμβιβασμός*», ενώ και η Legal Services Commission, προσδιόρισε το ρόλο του διαμεσολαβητή ως ενός τρίτου ανεξάρτητου προσώπου, που βοηθά τα μέρη μιας διαφοράς, να καταλήξουν σε μια λύση, δεν εκδίδει δικαστική απόφαση και δεν μπορεί να επιβάλλει κάποια συμφωνία, αλλά η αποστολή του συνίσταται στο να ενθαρρύνει και να διευκολύνει μια συμφωνία, που αποφασίστηκε και έγινε αποδεκτή από τα ίδια τα μέρη.

⁹⁰⁶ Επρόκειτο για ένα πρόγραμμα συν-διαμεσολάβησης, στο πλαίσιο του οποίου δραστηριοποιούνταν δικηγόροι, ψυχοθεραπευτές, σύμβουλοι και άλλοι επαγγελματίες. **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 264. Στην Αγγλία, το Counselling αναπτύσσεται με γρήγορο ρυθμό (*B.A.C.P: British Association for Counselling and Psychotherapy* και η *Counselling Society*) και δεν είναι λίγοι οι counsellors και οι therapists, που εργάζονται ως διαμεσολαβητές, αφού αναγνωρίζεται ευρέως η θεραπευτική επίδραση της διαμεσολάβησης.

⁹⁰⁷ Τότε ονομαζόταν συμβιβασμός.

⁹⁰⁸ **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 291.

⁹⁰⁹ **Scherpe J.M, Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 371. Οι οργανισμοί που αποτελούν το Family Mediation Council - F.M.C είναι το Family Mediation Association - F.M.A, το Solicitor's Family Law Association, το A.D.R Group, College of Mediators (πρώην *U.K College for Family Mediators*), το National Family Mediation - N.F.M και η Law Society, ενώ ακολουθούν και τον F.M.C's Κώδικα Δεοντολογίας για οικογενειακούς διαμεσολαβητές.

Ο θεσμός της οικογενειακής διαμεσολάβησης υποστηρίζεται (διαχρονικά) και από το δικαστικό σύστημα με την οργάνωση πλειάδας πιλοτικών προγραμμάτων⁹¹⁰. Οι διαμεσολαβητές δεν προέρχονται αποκλειστικά από το δικηγορικό κλάδο αλλά και από άλλους κλάδους, όπως τον ψυχοθεραπευτικό αλλά και τον κλάδο των κοινωνικών υπηρεσιών και πρέπει να είναι μέλη κάποιου οργανισμού διαμεσολάβησης, ανήκοντας στο Family Mediation Council - F.M.C και να έχουν εκπαιδευθεί στην οικογενειακή διαμεσολάβηση. Όσον αφορά το ειδικότερο κανονιστικό πλαίσιο, το Part 3 των Family Procedure Rules (F.P.R) ορίζει ότι το δικαστήριο (Family Court) έχει την εξουσία να ενθαρρύνει τα μέρη να προσφεύγουν στις διαδικασίες A.D.R, να διευκολύνει τη χρήση τους (R.3 παρ. 1), να εξετάζει την καταλληλότητα υπαγωγής στη διαμεσολάβηση (R.3 παρ. 2) και να χορηγεί αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, ώστε τα μέρη να ενημερωθούν για τις διαδικασίες A.D.R ή για να τις επιχειρήσουν (R.3 παρ. 3).

Τον Απρίλιο του 2011, εξεδόθη (συμπληρωματικά στο Part 3) και σχετική Practice Direction (3(a)), η οποία - με κάποιες εξαιρέσεις⁹¹¹ - απαιτεί την πραγματοποίηση ξεχωριστής ενημερωτικής συνάντησεως του διαμεσολαβητή με τα μέρη πριν την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία (Mediation Information and

⁹¹⁰ Κατά τα τέλη της δεκαετίας 1970 - 1980, το Bristol County Court οργάνωσε ένα πρόγραμμα διαμεσολάβησης σε υποθέσεις διαζυγίων, επικοινωνίας και διατροφής. Το 1983, το Principal Registry of the Family Division (P.R.F.D) στο Λονδίνο, προώθησε τη δημιουργία προγράμματος συμβιβασμού, σύμφωνα με το οποίο το Registry κανόνιζε μια συνάντηση ημίωρης διάρκειας παρουσία των μερών, ενός δικαστή και ενός αντιπροσώπου του Court Advisory and Support Service (C.A.F.C.A.S.S) για να γίνει προσπάθεια επίλυσεως της διαφοράς, πριν την εισαγωγή στο ακροατήριο. Παρόμοια προγράμματα υιοθετήθηκαν και σε άλλα δικαστήρια της Αγγλίας και της Ουαλίας, με σημαντικά ποσοστά επιτυχίας [London, Essex και Cambridgeshire/Suffolk για τα έτη 2002 έως 2006 (Μάρτιος) κατέδειξαν ότι ο ενδοδικαστικός συμβιβασμός αποδείχθηκε επιτυχής σε ποσοστό 76% των υποθέσεων]. Άξιο αναφοράς είναι και το πρόγραμμα in - court διαμεσολάβησης, διάρκειας έξι (6) μηνών που οργανώθηκε το 2009 σε πέντε (5) αγγλικές πόλεις με αντιπροσώπους από το C.A.F.C.A.S.S, το δικαστικό σώμα και τη Legal Services Commission, το οποίο προέβλεπε τη **φυσική παρουσία των διαμεσολαβητών στους χώρους των δικαστικών μεγάρων κατά τις ημέρες εκδικασεως των υποθέσεων**, που αφορούσαν τέκνα, ώστε να διενεργούνται, εάν κρινόταν αναγκαίο, προδικαστικές συζητήσεις. Καίτοι **αναγνωρίστηκε το πλεονέκτημα της φυσικής παρουσίας των διαμεσολαβητών στο χώρο των δικαστηρίων**, το κόστος της πρόσληψης αυτών θεωρήθηκε εξαιρετικά υψηλό και για αυτό μετά την πάροδο των έξι (6) μηνών, το πρόγραμμα δεν συνεχίστηκε.

⁹¹¹ Η υποχρέωση επιχείρησης αυτής της συνάντησης δεν επιβάλλεται για τις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας.

Assessment Meetings - M.I.A.M'S)⁹¹², σε υποθέσεις που αφορούν την κατοικία του τέκνου ή το διαζύγιο των συζύγων⁹¹³. Κατά την επιχείρηση αυτής της συνάντησης, ο δικαστής ενημερώνει τα μέρη για το πιθανό μελλοντικό αποτέλεσμα της δικαστικής διαδικασίας και τα ενθαρρύνει να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Η διαδικασία δεν διαφοροποιείται σημαντικά από τα βασικά διαδικαστικά πρότυπα⁹¹⁴. Προκειμένου να μην οξυνθούν τα πνεύματα, ο διαμεσολαβητής και τα μέρη δεν αναφέρονται στην διαφορά και στις αιτίες της λύσεως του γάμου⁹¹⁵. Ο διαμεσολαβητής εγχειρίζεται στα μέρη ένα ερωτηματολόγιο, το οποίο τα μέρη συμπληρώνουν και του (το) επιστρέφουν. Κατόπιν, επιχειρεί ουσιαστικές διαπραγματεύσεις, πραγματοποιώντας κοινές και κατ' ιδίαν⁹¹⁶ συναντήσεις, παραμένοντας ουδέτερος⁹¹⁷. Εάν ο (εν δυνάμει) ενάγων επιθυμεί να επισπεύσει τη δικαστική διαδικασία, πρέπει μαζί με την αίτησή του να υποβάλλει το σχετικό έντυπο (*F.M.I*) για να αποδείξει:

- ότι απαλλάχθηκε από την υποχρέωση συμμετοχής στη M.I.A.M'S,
- ότι συμμετείχε σε αυτήν, αλλά η επιχείρηση διαμεσολάβησης δεν θεωρήθηκε ενδεδειγμένη για την υπόθεση,
- ότι συμμετείχε στη διαμεσολάβηση, αλλά αυτή απέτυχε ή δεν επέτρεψε την εξεύρεση λύσης σε όλα τα - υπό έρευνα - ζητήματα.

⁹¹² Δέον να επισημανθεί ότι, από το 2011 εξετάζεται η θέσπιση ανάλογης με τη M.I.A.M'S υποχρεωτικής προκαταρκτικής συνάντησης για αστικές διαφορές ύψους 100.000,00 £ (*Consultation Paper CP 6/2011*).

⁹¹³ Εξαιρούνται από την οικογενειακή διαμεσολάβηση, οι περιπτώσεις που κάποιο μέρος έχει χρεοκοπήσει, όταν πρόκειται για περίπτωση ενδοοικογενειακής βίας, όταν πρέπει τα μέρη να προσφύγουν σε διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων ή όταν η επιχείρηση μια προκαταρκτικής συνάντησης με κάποιο διαμεσολαβητή, δεν κρίνεται κατάλληλη.

⁹¹⁴ Καλό είναι τα μέρη να παρακολουθούν διαρκώς την τήρηση του χρονοδιαγράμματος (*Agenda*).

⁹¹⁵ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 282.

⁹¹⁶ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 288. Στην Αγγλία στο πλαίσιο της οικογενειακής διαμεσολάβησης, αργικώς, δεν χρησιμοποιούνταν με συχνότητα οι κατ' ιδίαν συναντήσεις.

⁹¹⁷ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 295. Ο διαμεσολαβητής θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός, ιδίως όταν προτείνει στα μέρη να εξετάζουν τις επιλογές **B.A.T.N.A** (*Best Alternative to a Negotiated Agreement*), δηλαδή την καλύτερη εναλλακτική λύση από την υπό διαπραγμάτευση συμφωνία και **W.A.T.N.A** (*Worst Alternative to a Negotiated Agreement*), δηλαδή τη χειρότερη εναλλακτική λύση από την υπό διαπραγμάτευση συμφωνία. Πρόκειται για ακρωνύμια που εμπνεύστηκαν καθηγητές του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, τα οποία περιγράφουν ρεαλιστικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών.

Από τον Φεβρουάριο του 2013, η υποχρέωση επιχείρησης M.I.A.M'S έγινε αυστηρότερη και κάμπτεται, μόνον, σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως όταν συντρέχουν αποδεδειγμένα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας.

Εκτός από την ανωτέρω δυνατότητα, προβλέπεται και η δυνατότητα της Financial Dispute Resolution - F.D.R, μιας απόρρητης συναντησεως ⁹¹⁸ του δικαστή ⁹¹⁹ με τα μέρη και τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους, με στόχο την προώθηση ενός συμβιβασμού για **ζητήματα οικονομικής φύσεως, σε υποθέσεις διαζυγίου**. Κατά τη διάρκεια αυτής, ο δικαστής συγκεντρώνει πληροφορίες, συλλέγει προσφορές και αντιπροσφορές, εκφράζει την άποψή του για τη διαφορά και αποκαλύπτει στα μέρη τι θα αποφάσιζε, αν είχε δικαιοδοτική εξουσία επί της υποθέσεως. Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν, διορίζεται (άλλος) δικαστής για την εκδίκαση της υποθέσεως.

IV. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών (*Commercial Mediation*)

Η πρακτική της έκδοσης A.D.R Orders από το Commercial Court έχει εκκινήσει, ήδη από τη δεκαετία 1990 - 2000, όταν και εξεδόθησαν η Practice Note (Commercial Court: Alternative Dispute Resolution) από τον Creswell J [1994] και η Practice Statement: Alternative Dispute Resolution από τον Walter J [1996].

H A.D.R Order - όπως έχει ήδη επισημανθεί στην ενότητα που εξετάστηκε η υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση - **π ρ ο σ κ α λ ε ί τ α μέρη να συνεργαστούν και να επιλέξουν το διαμεσολαβητή της αρεσκείας τους. Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν στο πρόσωπο του διαμεσολαβητή, το δικαστήριο θα επιλέξει κάποιον ή θα αναθέσει την επιλογή σε κάποιο οργανισμό διαμεσολαβήσεως. Εάν η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, τα μέρη πρέπει να ενημερώσουν το δικαστήριο για τις ενέργειες που έκαναν και για ποιόν λόγο αυτές απέτυχαν. Αναφορικά με τον αντίκτυπο της χρήσεως αυτών των διαταγών η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Λονδίνου κα Hazel Genn διαπίστωσε ότι η έκδοσή τους δεν είχε αρνητικό αντίκτυπο, αφού όπως επισημαίνει ποσοστό της τάξεως του 50% των υποθέσεων για τις οποίες είχε εκδοθεί μια τέτοια διαταγή προσέφυγε τελικά στη διαμεσολάβηση** ⁹²⁰.

⁹¹⁸ Practice Direction (*Fam. Div: Family Proceedings: Financial Dispute Resolution*) 1997.

⁹¹⁹ Του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας (*District judge*).

⁹²⁰ **Genn H**, Court - based A.D.R (*Initiatives for Non - Family Civil Disputes: The Commercial Court and the Court of Appeal*, (London: Lord Chancellor's Department 2002). Σύμφωνα με τη Έκθεση της

Ο Οδηγός σχετικά με τη λειτουργία του Commercial Court (*Admiralty & Commercial Courts Guide*) προβλέπει ότι το δικαστήριο **πρέπει να ενθαρρύνει** τα μέρη να εξετάζουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, ενώ, μπορεί να χορηγεί και αναστολή των δικαστικών διαδικασιών.

Ανάλογα υποστηρικτική στάση τηρεί το Technological and Construction Court (*T.C.C.*)⁹²¹ αλλά και Chancery Division του High Court.

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η ανάληψη από το C.E.D.R (*12 Νοεμβρίου του 2013*) του ρόλου του αποκλειστικού εκπροσώπου του International Institute for Conflict Prevention & Resolution. Η σχετική «υπόσχεση» (*A.D.R pledge*) υπογράφηκε από 4.000 επιχειρήσεις και 1.500 νομικές εταιρίες και διακηρύττει την πρόθεσή τους να επιχειρούν διαδικασίες A.D.R, σε χρόνο προγενέστερο της καταθέσεως της αγωγής. Σκοπός της A.D.R pledge είναι να καθιερώσει ένα **παγκόσμιο μοντέλο φιλικής διευθέτησης των διαφορών μεταξύ των επιχειρήσεων**. Σήμερα, η διαμεσολάβηση στην Αγγλία έχει ενταχθεί, πλήρως, στις εμπορικές συναλλαγές.

V. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών (*Labour Mediation*)

Η διαμεσολάβηση γνώρισε σημαντική ανταπόκριση και στο πεδίο των απευθυνόμενων ενώπιον των Industrial Tribunal⁹²² εργατικών διαφορών⁹²³. Από το 2006, τα Industrial Tribunals οργανώνουν μια διαδικασία συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, η οποία εκκινεί με την πραγματοποίηση μιας ειδικής συνεδρίας διαχείρισεως της υποθέσεως⁹²⁴. Εάν τα μέρη εκδηλώσουν ενδιαφέρον για την επιχείρησή της, ο δικαστής εξετάζει την καταλληλότητα της υποθέσεως και εάν την κρίνει κατάλληλη, διορίζεται ένας δικαστής με καθήκοντα διαμεσολαβητή. Η διαδικασία αυτή, η οποία, αρχικώς λειτούργησε ως πιλοτικό πρόγραμμα, λειτουργεί, έως σήμερα, σε μόνιμη βάση παρουσιάζοντας υψηλά ποσοστά επιτυχίας (65%).

κ. Genn (*για τις A.D.R Orders*), από αυτό το 50%, το 5% προσέφευγε στη δικαστική διαδικασία, ενώ το 20% επέλυε την διαφορά του, λίγο καιρό μετά την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης.

⁹²¹ Όπως εξετάσαμε σε προηγούμενη ενότητα.

⁹²² Έως το 1998 ονομάζονταν Employment Tribunals.

⁹²³ Κατά το 19^ο αιώνα, ο βιομήχανος A.J. Mundella είχε την έμπνευση να καθιερώσει στο Νότιγγαμ, κοινά συμβούλια εργαζομένων - εργοδοτών. Σε αυτόν μάλιστα, αποδίδεται η χαρακτηριστική φράση «*masters and men should get around the table and «talk it out» on a footing of equity*».

⁹²⁴ Employment Tribunals Act 1996, s.7B.

Επίσης, το Employment Appeal Tribunal έχει την εξουσία να εκδίδει ειδική διαταγή (*order*), με την οποία συστήνει σε κάποιο μέρος ή στα μέρη:

- είτε την επιχείρηση συμβιβασμού
- είτε διαμεσολάβησης
- είτε την παραπομπή της υποθέσεως στην Υπηρεσία Παροχής Συμβουλών για το Συμβιβασμό και τη Διαιτησία (*Advisory, Conciliation and Arbitration Service - A.C.A.S*)⁹²⁵.

Το **A.C.A.S** είναι ένα ανεξάρτητο «σώμα», το οποίο ιδρύθηκε το 1974 από το Τμήμα Επιχειρηματικότητας, Καινοτομιών και Δεξιοτήτων (*Department Business, Innovation and Skills*⁹²⁶) και έχει διπλή αποστολή · την πρόληψη ⁹²⁷(*Advisory mediation*) και την επίλυση διαφορών (*Dispute resolution*)⁹²⁸. Το A.C.A.S λαμβάνει κρατική χρηματοδότηση και οι προφερόμενες υπηρεσίες του είναι δωρεάν.

Επί της διαδικασίας, ένα μέρος μπορεί να προσεγγίσει έναν συμφιλίωτή - λειτουργό του A.C.A.S πριν από την έναρξη των δικαστικών διαδικασιών⁹²⁹ και να επιχειρήσει διαμεσολάβηση, σύμφωνα με το διευκολυντικό μοντέλο. Ο

⁹²⁵ Practice Direction Supplementing The Employment Tribunal Rules (*Employment Appeal Tribunal: Procedure*), para. 10.3. Η αποστολή του A.C.A.S συνίσταται, κυρίως, στη **συμφιλίωση**. Όπως περιγράφεται στην ιστοσελίδα του: «Παρά την ομοιότητα με τη διαμεσολάβηση, ο όρος συμφιλίωση χρησιμοποιείται όταν ένας υπάλληλος εκφράζει ή μπορεί να εκφράσει ένα συγκεκριμένο παράπονο κατά του εργοδότη του ενώπιον του *Employment Tribunal*». Μάλιστα, παρέχει και ειδικό **Certificate in Internal Workplace Mediation**. Οι ρίζες του A.C.A.S εντοπίζονται το έτος **1896**, όταν η βρετανική Κυβέρνηση ίδρυσε μια εκούσια υπηρεσία συμβιβασμού και διαιτησίας, η οποία παρείχε δωρεάν ενημέρωση σε εργαζομένους και επαγγελματικές ενώσεις, για υπαλληλικά ζητήματα.

⁹²⁶ **Gibbons M**, «*Better Dispute Resolution*», para. 3.8.

⁹²⁷ «*Prevention is better than cure*» όπως επισήμανε ο κ. Ruben Murdanaigum στο Πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη δικαστική διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 2009, υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E. Σύμφωνα με το A.C.A.S, ο αριθμός αυτών που κάλεσαν την συμβουλευτική τηλεφωνική γραμμή του A.C.A.S υπολογίζονται σε **800.000** !. Όπως προσέθεσε ο κ. Murdanaigum «...τα μέρη δεν επιθυμούν να εμφανισθούν ενώπιον του δικαστή, αν μπορούν να το αποφύγουν. Δεν επιθυμούν την αντιδικία, ούτε να ερωτηθούν. Αυτό ακριβώς επιτυγχάνει η διαμεσολάβηση. Απομακρύνει τα διαφωνούντα μέρη από την αναπόφευκτη γραφειοκρατική δικαστική διαδικασία και τα ωθεί σε μια **πιο ανθρώπινη προσέγγιση** της διαφοράς τους».

⁹²⁸ **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011, σ. 645. Το A.C.A.S δρομολογεί πληθώρα διαδικασιών, όπως individual, collective, pre - claims conciliation, mediation, collective mediation και arbitration.

⁹²⁹ Employment Tribunal Act 1996, 18(3) and (5).

διαμεσολαβητής μπορεί να υποβάλλει προτάσεις αποζημιώσεως του εργαζομένου ή ακόμη και επαναπροσλήψεως αυτού. Το ποσοστό επιτυχίας του A.C.A.S είναι υψηλό (74%) και οι τελικές συμφωνίες που επιτυγχάνονται δι' αυτού δεν είναι δεσμευτικές. Σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης, τα μέρη μπορούν να ζητήσουν από το διαμεσολαβητή να υποβάλλει δικές του προτάσεις. Η επιτυχημένη λειτουργία A.C.A.S επιβεβαιώθηκε, επισήμως, το 2007 από την Έκθεση (*Gibbons Report*) του Τμήματος του Εμπορίου και Βιομηχανίας (*Department of Trade and Industry*) για τα έτη 2005 και 2006. Η πιο σημαντική μεταβολή στη λειτουργία του πραγματοποιήθηκε στις 6 Απριλίου του 2009, όταν και επέκτεινε τη γραμμή βοήθειάς του δημοσιεύοντας και δικό του Κώδικα Δεοντολογίας. Ο Κώδικας χαράσσει βασικές κατευθυντήριες γραμμές για τους εργαζομένους και τους εκπροσώπους τους, καθορίζει αρχές για τον πειθαρχικό έλεγχο των εργαζομένων και διευκρινίζει ότι και οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι πρέπει να συμμορφώνονται με το περιεχόμενό του. Δέον να επισημανθεί ότι τα (*αρμόδια*) δκαστήρια πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψη τους τον ανωτέρω Κώδικα κατά τον προσδιορισμό των δικαστικών εξόδων ⁹³⁰.

Η επιχείρηση διαμεσολάβησης στις εργατικές διαφορές κρίνεται επιτυχημένη. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2011 υπό την αιγίδα του Ινστιτούτου

⁹³⁰ **Murdanaigum R**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, Πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη δικαστική διαμεσολάβηση, 16, 17 Οκτωβρίου 2009, Παρίσι. Ειδικότερα, οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι πρέπει να ασχολούνται ενεργά με τις υποθέσεις. Ο εργαζόμενος πρέπει να ενημερώνεται, άμεσα, για τη διαφορά, ώστε να μπορεί να υποβάλλει αίτημα ώστε να συνοδεύεται κατά τη συνάντηση είτε από έναν συνάδελφό του είτε από άλλο πρόσωπο της επιλογής του (*όπως παραδείγματος χάριν τον εκπρόσωπο του σωματίου στο οποίο ανήκει*). Ο συνοδεύων τον εργαζόμενο θα μπορεί να απαντά αντ' αυτού κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ενώ δεν θα μπορεί να απαντά σε ερωτήσεις για λογαριασμό του εργαζομένου. Σε περίπτωση που - *μετά τη συνάντηση* - επιβεβαιωθεί ότι ο εργαζόμενος υπέχει πειθαρχική ευθύνη, γίνεται γραπτή προειδοποίηση με συγκεκριμένη χρονική ισχύ. Ο εργαζόμενος ενημερώνεται και για τις συνέπειες τυχόν μελλοντικής παραβατικής συμπεριφοράς του (*απόλυση ή υποβιβασμός*). Η απόφαση περί απόλυσεως θα λαμβάνεται από ειδικά εξουσιοδοτημένο manager. Ο εργαζόμενος θα ενημερώνεται άμεσα για τους λόγους της απόλυσης, για την ημερομηνία λήξης της σύμβασης εργασίας του, για την απαραίτητη περίοδο προειδοποίησης και για το δικαίωμα άσκησης έφεσης. Οι εφέσεις των εργαζομένων πρέπει να εκδικάζονται σύντομα και οι αποφάσεις επί αυτών είναι γραπτές. Εάν ο εργαζόμενος έχει υποπέσει σε σοβαρά παραπτώματα, η απόλυση μπορεί να γίνει χωρίς προειδοποίηση. Ωστόσο, κρίνεται ορθότερο να τηρείται κάποια πειθαρχική διαδικασία ακόμη και σε περιπτώσεις σοβαρών παραβατικών συμπεριφορών. Οι πειθαρχικοί κανόνες πρέπει να αναφέρουν, ως παράδειγμα, συγκεκριμένα αδικήματα που συνιστούν σοβαρότατα παραπτώματα (*απάτη, κλοπή, σωματική βία ή βαριά αμέλεια*).

Προσωπικού και Αναπτύξεως (*Chartered Institute of Personnel and Development - C.I.P.D*) (αφορώσα το έτος αυτό), το 57% των οργανισμών είχαν προσφύγει στη διαμεσολάβηση έναντι του 43% για το 2008.

VI. Διαμεσολάβηση ενώπιον του Technology and Construction Court (T.C.C)

Το Δικαστήριο Τεχνολογίας και Κατασκευών (*Technology and Construction Court - T.C.C*) ενθαρρύνει τη χρήση της διαμεσολάβησης, της πρότερης - πρώιμης ουδέτρης αξιολόγησης αλλά και της δικαστικής διαμεσολάβησης (*C.S.P*), η οποία αναπτύχθηκε στην ενότητα της δικαστικής διαμεσολάβησης⁹³¹.

VII. Διαμεσολάβηση ενώπιον των Patents Courts και των Patents County Courts

Τα Patents Courts και Patents County Courts (*αρμόδια για τις διαφορές σχετικά με τα σήματα και τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας*), υποστηρίζουν τη διαμεσολάβηση και άλλες διαδικασίες A.D.R⁹³². Η Intellectual Property Office (*αρμόδια κρατική υπηρεσία στην Αγγλία για τα πνευματικά δικαιώματα*) ίδρυσε ειδική υπηρεσία διαμεσολάβησης⁹³³, αποτελούμενη από ομάδα εξειδικευμένων διαμεσολαβητών, οι οποίοι μπορούν να συντάσσουν μια πρότυπη συμφωνία διαμεσολάβησης. Το κόστος των υπηρεσιών αυτών κατανέμεται στα μέρη⁹³⁴.

8.Συμπέρασμα

Η θέση της διαμεσολάβησης στο αγγλικό νομικό σύστημα είναι σημαντική και το ενδιαφέρον για αυτήν, διαρκώς, αυξανόμενο⁹³⁵. Εκτός από τις «*ηράκλειες*» **προσπάθειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας**, ιδιαίτερα επιβοηθητική αποδεικνύεται

⁹³¹ Ο δικαστής μπορεί να επικοινωνεί με κάποιο ή με όλα τα μέρη. Επίσης μπορεί να συναντάται και κατ'ιδίαν με αυτά και να εκφράζει τις προσωπικές του απόψεις για την υπόθεση. Εάν τα μέρη δεν συμφωνήσουν, μπορούν να ζητήσουν από το δικαστή να εκφράσει την γνώμη του (*μη δεσμευτική για τα μέρη*).

⁹³² The Patents Court and Patents County Court Guide, paras. 8.5 and 10.1-3.

⁹³³ Intellectual Property Office, Mediation of Intellectual Property Disputes, p.3.

⁹³⁴ Το κόστος ανέρχεται σε 750,00£ ή 1.000,00 £, ημερησίως, και εξαρτάται από τον τόπο επιχείρησης της διαμεσολάβησης.

⁹³⁵ **Scherpe J.M, Marten B**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in England and Wales: regulation and Practice*», K.J Hopt και F. Steffek, 2013, σ. 442.

και η **διαχρονική ανάληψη αξιόλογων πρωτοβουλιών από το δικαστικό κλάδο**⁹³⁶ [*Court of Appeal, τα County Courts (διαδικασίες μικροδιαφορών)* αλλά και οι περιπτώσεις χορηγήσεως **νομικής βοήθειας** (*legal aid*)⁹³⁷].

Το 2012, το C.E.D.R δημοσίευσε τον πέμπτο έλεγχο του για την αστική και την εμπορική διαμεσολάβηση, βασιζόμενο στις απαντήσεις διακοσίων τριάντα οκτώ (238) διαμεσολαβητών. Σύμφωνα με τον έλεγχο αυτό υπολογίστηκε ότι η βρετανική οικονομία εξοικονομεί, ετησίως, από την επιχείρηση διαμεσολάβησης, περίπου, 2 δισεκατομμύρια αγγλικές λίρες. Από την ίδια έρευνα, ανέκλυσε ότι σε διαμεσολάβηση υπάγονται κατά σειρά προτίμησης μικροδιαφορές, εργατικές, οικογενειακές, εμπορικές διαφορές, διαφορές αποζημίωσης για σωματικές βλάβες, τραπεζικές διαφορές και διαφορές από συμβάσεις έργου (*κυρίως κατασκευαστικές*). Μάλιστα, το 2014, η υπαγωγή στη διαμεσολάβηση αυξήθηκε κατά 9%, σε σχέση με το 2013⁹³⁸. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που δημοσίευσε ο Υπουργός Δικαιοσύνης Lord Faulks (*στις 22 Μαΐου του 2014 κατά την Διάσκεψη της Πολιτικής Διαμεσολάβησης στο Leeds*), εξοικονομήθηκαν 2,4 δισεκατομμύρια αγγλικές λίρες, ενώ οι διαμεσολαβητές εισέπραξαν ως αμοιβή 22,5 εκατομμύρια αγγλικές λίρες.

Σύνηθες είναι το ερώτημα, εάν κρίνεται απαραίτητο ένα ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση, αντίστοιχο με της διαιτησίας (*Arbitration Act 1996*) ίσως και στα πρότυπα του Uniform Mediation Act (*U.M.A*) (2001) των Η.Π.Α. Έως σήμερα, ένα τέτοιο πλαίσιο δεν έχει κριθεί απαραίτητο, διότι υποστηρίζεται ότι η διαμεσολάβηση στην Αγγλία λειτουργεί, ικανοποιητικά, και η θέσπιση ενός «νέου» κανονιστικού πλαισίου, πιθανώς, να δημιουργήσει προβλήματα. **Η διαμεσολάβηση**

⁹³⁶ Her Majesty's Courts Service, County Court Mediation Schemes: A Toolkit to Provide a Better Dispute Resolution Service: Part 1 The Questions, p. 2.; Her Majesty's Courts Service, County Court Mediation Schemes: A Toolkit to Provide a Better Dispute Resolution Service: Part 2 The Practicalities. Κατά το 2003, είχε εμφανισθεί μια εργαλειοθήκη από το Her Majesty's Court Service σε απάντηση στα ερωτήματα αρκετών δικαστών των County Courts, οι οποίοι είχαν ακούσει για παρόμοια προγράμματα σε άλλα κράτη - μέλη και εξέφρασαν την επιθυμία να εισάγουν προγράμματα διαμεσολάβησης και στα δικά τους δικαστήρια.

⁹³⁷ Ενθαρρυντικές πρωτοβουλίες για την προσφυγή στη διαμεσολάβηση πρωτοβουλίες στο πεδίο της νομικής βοήθειας έχουν γίνει, ήδη, από τα τέλη της δεκαετίας 1990 - 2000, όταν και έγινε αντιληπτή η σημαντική εξοικονόμηση κόστους από την επιχείρηση διαμεσολάβησης. Λειτουργούν και φιλανθρωπικά ιδρύματα όπως το Law Works, το οποίο παρέχει δωρεάν υπηρεσίες διαμεσολάβησης.

⁹³⁸ Δηλαδή κατά τους τελευταίους δώδεκα (12) μήνες πραγματοποιήθηκαν 9.500 εμπορικές διαμεσολαβήσεις, συνολικών απαιτήσεων 9 εκατομμυρίων αγγλικών λιρών.

πρέπει να προφυλαχθεί από την τυπικότητα⁹³⁹, ενώ κρίνεται αναγκαία και η ορθή επιλογή των υποθέσεων.

Καθοριστική κρίνεται και η αποτελεσματική ενημέρωση του κοινού, η ποιότητα της εκπαίδευσης αλλά και η συνδυαστική δραστηριοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και επαγγελματικών κλάδων (διαμεσολαβητών, δικηγόρων, δικαστών, εκπαιδευτικών⁹⁴⁰).

Η διαμεσολάβηση στην Αγγλία έχει υποστηριχθεί, σημαντικά, σε θεσμικό επίπεδο και έχει να επιδείξει θετικά αποτελέσματα⁹⁴¹. Η μεταρρύθμιση του 1998 «άνοιξε» τον δρόμο, ενισχύοντας την αντίληψη περί δικαστικής διαχείρισεως των υποθέσεων (*case management*)⁹⁴². **Κατά πόδας, η διαμεσολάβηση προσπαθεί τη δική της εδραίωση**⁹⁴³.

⁹³⁹ Lord Justice, Speech to Civil Mediation Council Conference; Βλ. επίσης **Neuberger D**, «*Equity, ADR, Arbitration and the Law: Different Dimensions of Justice*», para. 47, 2010. Ο ενδεχόμενος κίνδυνος, όπως επισημαίνεται από τον Lord Judge, είναι «να αυξηθεί η τυπικότητα της διαδικασίας και να αποτελεί η διαμεσολάβηση μέρος της πολυδάπανης διαδικασίας που όλοι προσπαθούμε να αποφύγουμε».

⁹⁴⁰ R. Jackson, Review of Civil Litigation Costs, p. 363; S. Prince in D. Dwyer, The Civil Procedure Rules Ten Years On, p. 327, 340; **Neuberger D**, «*Has Mediation Had Its Day?*», 2010, paras. 28-31.

⁹⁴¹ «*Η Διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου. Αστική & Εμπορική Διαμεσολάβηση στις Διασυννοριακές Διαφορές*», 2011, σ. 229. Παρέμβαση **Βολιώτης Σ** (*barrister*, διαμεσολαβητής και έκτακτος καθηγητής στο *Alba Graduate Business School*) Στην Αγγλία, χρειάστηκε **πολύς χρόνος για να εκπονηθούν μελέτες ερευνητών πάνω στη διαμεσολάβηση**, διότι **ορισμένες φορές οι άνθρωποι είχαν την εντύπωση ότι μπορούν να προχωρήσουν και χωρίς αυτές**.

⁹⁴² Κατά τον καθηγητή κ. Γ. Ορφανίδη, στην Αγγλία παρατηρείται το φαινόμενο της **«συμβιβαστικής ευφορίας»**. Όπως επισημαίνει ο κ. καθηγητής **μόλις το 1%** των υποθέσεων επιλύεται με δικαστική απόφαση.

⁹⁴³ Ιδιαίτερα ενθαρρυντική είναι η διαπίστωση του Lord Justice Jackson ότι ο αριθμός των εμπορικών διαμεσολαβήσεων στην Αγγλία κατά το 2012 αυξήθηκε κατά 141%.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Η εξέλιξη έως τον C.P.C του 1976

Με αφετηρία τον 9^ο αιώνα μ.Χ, οι γαλλικοί αστικοί δικονομικοί θεσμοί σμιλεύθηκαν, σταδιακά, για περίπου δώδεκα (12) αιώνες, έως ότου αποκρυσταλλωθούν στη σημερινή τους μορφή⁹⁴⁴.

Κατά την περίοδο της Φεουδαρχίας (*Feodalite*), η δικαιοδοτική εξουσία ασκούνταν από τους γαιοκτήμονες και τον κλήρο και κατά την περίοδο της Μοναρχίας (*Monarchie*) από τους Βασιλείς, οι οποίοι απένεμαν «ελέω Θεού»⁹⁴⁵ - *συνεπικουρούμενοι από ειδικούς συμβούλους*⁹⁴⁶ - τη «βασιλική δικαιοσύνη» (*Justice Royale*). Η απονομή της δικαιοσύνης δεν αποτελούσε καθήκον δευτερεύουσας σημασίας για τους Βασιλείς, οι οποίοι, πάντως, συχνά την ανέθεταν και σε τρίτα πρόσωπα, διατηρώντας όμως, δικαίωμα εποπτείας και λήψης τελικής αποφάσεως⁹⁴⁷.

Ωστόσο, η παράλληλη λειτουργία διαφόρων δικαιοδοτικών οργάνων⁹⁴⁸ προκαλούσε συγκρούσεις αρμοδιοτήτων και αναπόφευκτες καθυστερήσεις.

⁹⁴⁴ Ρεντούλης Π, «Η εξέλιξη του γαλλικού αστικού δικονομικού δικαίου και η αλληλεπίδρασή του με το ελληνικό», Δ, 37, 2006, σ. 443 - 465. Περισσότερες πληροφορίες για την ιστορική εξέλιξη της απονομής της δικαιοσύνης στη Γαλλία βλ. <http://www.justice.gouv.fr>, <http://www.herodote.net> και <http://www.defence.gouv.fr>.

⁹⁴⁵ Προσλαμβάνοντας «φαραωνικού» τύπου διαστάσεις.

⁹⁴⁶ Τα πρόσωπα αυτά που θεωρούνται οι «*προάγγελοι*» των σημερινών δικαστών ήταν εξειδικευμένοι σύμβουλοι του βασιλέα, ενδύομενοι τα βασιλικά χρώματα κατά την άσκηση της (κατά βασιλική εξουσιοδότηση) δικαιοδοτικής λειτουργίας τους.

⁹⁴⁷ Πρόκειται για τη λεγόμενη «*παρακρατημένη δικαιοσύνη*», που επιζεί σήμερα στην απονομή χάριτος (*Droit de Grace*) από τον Π.τ.Δ.

⁹⁴⁸ Όπως λ.χ τα βασιλικά (*Jurisdictions royals*), τα εξαιρετικά (*Jurisdictions d' exception*), τα εκκλησιαστικά (*Jurisdictions ecclesiastiques*), τα φεουδαλικά (*Jurisdictions seigneuriales*), τα στρατιωτικά (*Sene chaussees*) και τα ναυτικά (*Mare chaussees*) δικαστήρια, τα πρεβοτεία (*Tribunaux*

Σημαντικές δυσκολίες προκάλεσε και το σύστημα των «προνομίων δικαιοδοσίας» (*les privileges de jurisdiction*), το οποίο, με βάση τον διαχωρισμό της κοινωνίας σε τρεις (3) τάξεις⁹⁴⁹ και με αποκλειστικό κριτήριο την τάξη του αιτούντος (*Plaideur*), προσδιόριζε το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο, το οποίο απαρτιζόταν από πρόσωπα της τάξεώς του. Αυτός ο τρόπος συνθέσεως του δικαιοδοτικού οργάνου δημιούργησε αμφιβολίες για την αμεροληψία των μελών του, ενώ και ο τρόπος πληρωμής⁹⁵⁰ και διορισμού⁹⁵¹ των δικαστών επέτειναν το αίσθημα αμφιβολίας⁹⁵², αφού η «ακριβή» προσφυγή στη δικαιοσύνη αποτελούσε ουσιαστικά προνόμιο των ευγενών (*Noblesse*) και της ανώτερης αστικής τάξεως (*Grande Bourgeoise*).

Η ανωτέρω κατάσταση είχε αντίκτυπο και στο πεδίο του αστικού δικονομικού δικαίου⁹⁵³. Η εξάλειψη των αρνητικών φαινομένων⁹⁵⁴ επιχειρήθηκε καταρχήν με το βασιλικό διάταγμα (*Ordonnance de la fait de la justice*) του Αυγούστου του 1539⁹⁵⁵ του Βασιλέως Φραγκίσκου του 1^{ου} και, αρκετά χρόνια αργότερα, με το βασιλικό διάταγμα - σταθμός⁹⁵⁶ του Απριλίου του 1667 (*Ordonnance civile touchant la*

de prevotes), τα παρλαμέντα (*Parlements*), τα αρχιδικαστήρια ή βασιλικά δικαστήρια (*Baillages*), βλ. και **Glasson E - Tissier A - Morel R**, (*Γ.Θ. Ράμμος*), ειδ. Βιβλ, Τόμος Ι, παρ. 13, σ. 45.

⁹⁴⁹ Ευγενείς (*Noblesse*), κλήρος (*Clerge*), μη προνομιούχος τάξη (*Tiers Etats*).

⁹⁵⁰ Οι δικαστές αμείβονταν, απευθείας, από τους διαδίκους, αρχικώς, με αρτύματα (*Epices*) και μεταγενέστερα, με νομίσματα (*Argents*).

⁹⁵¹ Υπό το σύστημα των υπουργημάτων (*le systeme d'offices*) οι δικαστές αγόραζαν τη δικαστική έδρα, έχοντας το δικαίωμα να την κληροδοτούν.

⁹⁵² Αν και στην εποχή μας φαντάζει μάλλον παράδοξο, το μεταβιβαστό του δικαστικού αξιώματος είχε εύρει σημαντικούς υποστηρικτές (μεταξύ άλλων και τον S. Montesquieu) οι οποίοι θεωρούσαν ότι με τον τρόπο αυτό, εξασφαλιζόταν η ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών. Ωστόσο, τα μειονεκτήματα αναδεικνύονται με την «αφοπλιστική» ρήση του L.Bourdaloie, ο οποίος επισήμανε, δηκτικά, ότι: «Ένα παιδί, στο οποίο κάποιος δεν θα εμπιστευόταν ούτε την πιο ασήμαντη οικογενειακή υπόθεση, έχει στα χέρια του τις υποθέσεις μιας ολόκληρης επαρχίας και τα δημόσια συμφέροντα».

⁹⁵³ Το γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο αποτελούσε εξέλιξη της ισχύουσας κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας δικονομίας, συνοδευόμενο και από στοιχεία της φεουδαλικής δικονομίας.

⁹⁵⁴ Πριν τη Ναπολεόντειο νομοθεσία.

⁹⁵⁵ **Κλαμαρής Ν**, «*Η επίδραση (άμεση ή έμμεση) της Γαλλικής Νομικής Σκέψεως (Νομοθεσίας και Θεωρίας) στην ελληνική Δικονομική Επιστήμη και στη διαμόρφωση των θεσμών του Ελληνικού Αστικού Δικονομικού Δικαίου*», Ε.Πολ.Δ, 2011, σ. 553.

⁹⁵⁶ Ο χαρακτηρισμός «σταθμός» της *Ordonnance* περί μεταρρυθμίσεως της δικαιοσύνης ανήκει στον πατέρα του ισχύοντος ελληνικού Κ.Πολ.Δ καθηγητή κ. Γ. Ράμμο.

reformation de la justice)⁹⁵⁷ του Βασιλέως Λουδοβίκου του 14^{ου}⁹⁵⁸, το οποίο ενσωμάτωσε όλους τους αστικούς δικονομικούς κανόνες⁹⁵⁹.

Λίγα χρόνια πριν την Επανάσταση του 1789 (*επί βασιλείας Λουδοβίκου του 15^{ου}*) και υπό την επιρροή του Διαφωτισμού επιχειρήθηκε μια άρτια προσπάθεια εκσυγχρονισμού στο πεδίο του Οργανισμού των Δικαστηρίων. Η προσπάθεια αυτή απαξιώθηκε από τον επόμενο Βασιλέα (*Λουδοβίκου 16^ο*), ο οποίος επανέφερε το παλαιό καθεστώς. Η ιστορία επιφύλαξε το έργο της αποκοπής από το παρελθόν στη Γαλλική Επανάσταση.

Η συγκροτηθείσα (*μετά την Επανάσταση*) Εθνική Συντακτική Συνέλευση (*Assemblée Nationale Constituante*) ανέλαβε το έργο της νομοθετικής μετάβασης από το παρελθόν, στο μέλλον. Στις 20/26 Αυγούστου του 1789, εξεδόθη η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (*Declaration de Droits del' home et de citoyen*) και οικοδομήθηκε σταδιακά - *σε αντικατάσταση της «βασιλικής δικαιοσύνης»* - η δικαιοσύνη των πολιτών (*Justice de citoyens*). Ήδη, με το νόμο της 4^{ης} Αυγούστου του 1789 είχαν καταργηθεί τα φεουδαλικά δικαιοδοτικά όργανα, τα προνόμια δικαιοδοσίας και τα παρλαμέντα.

Οι αρχές που καθιερώθηκαν με τα δύο (2) ανωτέρω νομοθετήματα⁹⁶⁰ εξειδικεύθηκαν με το θεμελιώδη νόμο της 16/24 Αυγούστου του 1790 περί Οργανισμού των Δικαστηρίων, ο οποίος έθεσε τις βασικές - και *έως σήμερα ισχύουσες* - αρχές του συστήματος απονομής της (*γαλλικής*) δικαιοσύνης⁹⁶¹. Στο

⁹⁵⁷ Ομιλία του καθηγητή κ. Ν. Κλαμαρή στο συμπόσιο «*Ελλάδα και Γαλλία κατά το 19^ο αιώνα*», «*Η επιρροή της Γαλλικής Νομοθεσίας στη διαμόρφωση των θεσμών του Ελληνικού Αστικού Δικονομικού Δικαίου*».

⁹⁵⁸ Επί βασιλείας Λουδοβίκου του 14^{ου}, το αστικό δικονομικό δίκαιο παρουσίασε χαρακτηριστικά νομοθετικής αρτιότητας και εκσυγχρονισμού.

⁹⁵⁹ **Glasson E - Tissier A - Morel R**, (*Γ. Θ Ράμμος*), ειδ. Βιβλ., Τόμος I, παρ. 13, σ. 45 και παρ. 21, σ. 63. Αν και το διάταγμα χαρακτηρίστηκε ως «*τυπολατρικό*», «*παρόλη την «δυσκαμμία» του*, το κανονιστικό περιεχόμενό του ενσωματώθηκε στον Ναπολέοντειο C.P.C του 1806.

⁹⁶⁰ Δηλαδή την Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το νόμο της 4^{ης} Αυγούστου του 1789.

⁹⁶¹ Ως βασικές αρχές του συστήματος της γαλλικής δικαιοσύνης αναδείχθηκαν η διάκριση των εξουσιών (*νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική*), ο διαχωρισμός της πολιτικής και ποινικής δικαιοδοσίας από τη διοικητική, η θέσπιση νέων αρχών στο ποινικό δίκαιο και την ποινική δικονομία, η αρχή της ισότητας ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων, η δωρεάν απονομή της δικαιοσύνης, το δικαίωμα άσκησης έφεσης, η παρουσία λαϊκού δικαστή στις ποινικές δίκες, η επαγγελματοποίηση και η εκλογή των δικαστών, καθώς και η ιδέα της σύμπτωσης των περιφερειών των δικαιοδοτικών οργάνων και συνακόλουθα της τοπικής τους αρμοδιότητας με τις διοικητικές υποδιαίρεσεις του Κράτους.

πλαίσιο των αλλαγών αυτών, αναγεννήθηκαν οι διαδικασίες συμβιβασμού (*Conciliation*) και διαιτησίας (*Arbitrage*) και θεσπίστηκε υποχρέωση των διαδίκων να εμφανίζονται ενώπιον των δικαστών (*Bureaux de paix*), οι οποίοι επιχειρούσαν **απόπειρα συμβιβασμού** της διαφοράς τους, **ως υποχρεωτικό στάδιο της προδικασίας**⁹⁶².

Από τον Οκτώβριο του 1793, η Γαλλία εισήλθε στην περίοδο της Τρομοκρατίας (*Terreur*) οπότε και αναβίωσαν θλιβερές καταστάσεις. Το Διευθυντήριο (*Directoire*) τροποποίησε το βασιλικό διάταγμα του Απριλίου του 1667 και με το νόμο της 3^{ης} Brumaire II παρέσυρε δικαστήρια και δικαστές. Το επαναστατικό έργο, ουσιαστικά, **κατατομήθηκε**.

Η επιστροφή του Ναπολέοντα από την Αίγυπτο σηματοδότησε «*ιστορικές*» εξελίξεις. Με τις αποφάσεις των δύο (2) Συνελεύσεων [*των Πεντακοσίων (Cinq - Cents) και των Παλαιών (Anciens)*], ο Ναπολέων ανέλαβε τη φύλαξη του Παρισιού και ως πρώτος σύμβουλος της Τριμελούς Υπατίας επηρέασε τις διεργασίες για την ψήφιση του νέου Συντάγματος⁹⁶³, προετοιμάζοντας παράλληλα τις συνθήκες για τη στέψη του ως Αυτοκράτορα της Γαλλίας (1804).

Ο Ναπολέων προώθησε εμπνευσμένες μεταρρυθμίσεις καταργώντας το Παλαιό δίκαιο (*Ancien Droit*), τους ρωμαϊκούς νόμους και τα έθιμα και τελειοποιώντας τη συστηματική - *κατά δικαϊκούς κλάδους* - και γνωστή - *ήδη από την περίοδο των βυζαντινών χρόνων*⁹⁶⁴ - κωδικοποίηση του δικαίου. Οι γαλλικοί νόμοι ενοποιήθηκαν ανά κλάδο δικαίου σε Κώδικες (*Codes*), συνοδευόμενους από τα αντίστοιχα εφαρμοστικά διατάγματα. Το 1804, θεσπίστηκε ο γαλλικός Α.Κ (C.C)⁹⁶⁵ και το 1806

⁹⁶² Η διάταξη αυτή υιοθέτησε το ολλανδικό μοντέλο, που ήταν βασισμένο σε χρόνια πρακτική της πόλης του Leiden, όπου ο θεσμός του Ειρηνοδίκη - συμφιλωτή (*Leidse Vredemaker*) ίσχυε ήδη από το έτος 1598.

⁹⁶³ Σε ισχύ από 7 Φεβρουαρίου του 1800.

⁹⁶⁴ Λιτή αναφορά στις σπουδαιότερες κωδικοποιήσεις κατά τη βυζαντινή περίοδο γίνεται στην αντίστοιχη αναδρομή του ελληνικού δικαίου.

⁹⁶⁵ **Αρχοντάκη Α.**, «*Η επιρροή του γαλλικού Αστικού Κώδικα σε χώρες εκτός της Ευρώπης*», Εφ.ΑΔ 7/2014, σ. 557. Ο γαλλικός Α.Κ ετέθη σε ισχύ από την 21 Μαρτίου του 1804. Επρόκειτο για έναν εύκολο, προσιτό και εύληπτο από τους πολίτες κώδικα, ο οποίος ουσιαστικά συμπύκνωνε τα προστάγματα και τα ιδεώδη της γαλλικής Επανάστασης. Η επιρροή του επεκτάθηκε και εκτός των γαλλικών συνόρων, στην ασιατική και την αμερικανική ήπειρο. Όπως χαρακτηριστικά επισήμανε ο Ναπολέων, «*θα ξεχαστώ για τις νίκες μου...αλλά ο αστικός κώδικας μου θα ζήσει για πάντα*».

ο γαλλικός Κ.Πολ.Δ (C.P.C) ⁹⁶⁶, ο οποίος αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τους νομοθέτες και άλλων χωρών (Ολλανδία, Ιταλία) και για τη δική μας ⁹⁶⁷. Ο C.P.C ήταν επηρεασμένος από την Ordonnance του 1667 ⁹⁶⁸, δεδομένου ότι η σύνταξή του ανατέθηκε σε δικαστές.

Ο Ναπολέον προώθησε σημαντικές μεταρρυθμίσεις και στο επίπεδο της δικαστηριακής οργάνωσης⁹⁶⁹, με τα Ειρηνοδικεία (*Tribunaux de paix*)⁹⁷⁰ να διατηρούν το διαιτητικό/**συμβιβαστικό** ρόλο τους. Σημαντικές αλλαγές προωθούνται στη διαδικασία διορισμού των δικαστών, οι οποίοι πλέον δεν εκλέγονταν αλλά διορίζονταν, αφού προηγουμένως, είχαν λάβει τη σχετική εκπαίδευση. Επίσης, θεσπίστηκε στον C.P.C (αλλά και σε όλες τις χώρες που τελούσαν υπό τη Ναπολέοντιο επιρροή) **υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού** των διαδίκων ενώπιον του Ειρηνοδίκη (*Juge de paix*). Ο Ναπολέον δημιούργησε, και τελικά κληροδότησε ένα σύστημα, το οποίο εμπεριείχε τις αντιλήψεις δύο (2) διαφορετικών εποχών, της Γαλλικής Επανάστασης και της Βασιλείας ⁹⁷¹. Το έργο του αποδείχθηκε «ανθεκτικό»

⁹⁶⁶ Σε ισχύ από 1^η Ιανουαρίου του 1807.

⁹⁶⁷ Επίσης, θεσπίστηκαν ο Εμπορικός (*Code de Commerce*), ο Ποινικός (*Code Penal*) και ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (*Code d' instruction criminelle*).

⁹⁶⁸ Αυστηρός, μάλλον, ο - αποδιδόμενος από τον *Garsonet* - χαρακτηρισμός του νέου C.P.C ως «δουλοπρεπούς αντιγράφου» του βασιλικού διατάγματος του 1667 και της πρακτικής των *Chatelier* του Παρισιού, αφού το νομοθέτημα του 1667 αποδείχθηκε πανευρωπαϊκής εμβέλειας. **Κλαμαρής Ν**, «Η επίδραση (άμεση ή έμμεση) της Γαλλικής Νομικής Σκέψεως (Νομοθεσίας και Θεωρίας) στην ελληνική Δικονομική Επιστήμη και στη διαμόρφωση των θεσμών του Ελληνικού Αστικού Δικονομικού Δικαίου», Ε.Πολ.Δ, 2011, σ. 554. Όπως μας υπενθυμίζει ο καθηγητής κ. Ν. Κλαμαρής, ο καθηγητής κ. Ράμμος είχε χαρακτηρίσει - εν έτει - 1978, την Ordonnance του 1667 ως «**σταθμό** εις την εξέλιξιν αμέσως μεν του Γαλλικού, εμμέσως δε και του εν γένει ευρωπαϊκού δικονομικού δικαίου».

⁹⁶⁹ Ως πρωτοβάθμια δικαστήρια, εκτός από τα Ειρηνοδικεία και στον αμέσως ανώτερο βαθμό από αυτά, ιδρύθηκαν τα πολιτικά περιφερειακά δικαιοδοτικά όργανα (*Tribunaux d' arrondissement*), ένα σε κάθε περιφέρεια, ενώ, διατηρούνται ως ειδικά δικαιοδοτικά όργανα, τα εμποροδικεία και τα πρώτα εργατοδικεία (*Conseil de prud' hommes*). Ως δευτεροβάθμια δικαστήρια, ιδρύονται τα Εφετεία (*Tribunaux d' appel* και εν συνεχεία *Cour d' appel*). Στην κορυφή της δικαστηριακής κλίμακας, δικαιοδοτούσε το γαλλικό Ακυρωτικό (*Cour de Cassation*).

⁹⁷⁰ Ένα Ειρηνοδικείο εξακολουθούσε να λειτουργεί σε κάθε καντόνι.

⁹⁷¹ Η συνύπαρξη δύο (2) διαφορετικών εποχών φαίνεται από το γεγονός ότι η γενόμενη κωδικοποίηση δεν αποστέρησε από τον Κώδικα το βασιλικό περιεχόμενό του, επέβαλε την αιτιολογία των δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες θα εκδίδονταν, πλέον, στο όνομα του Αυτοκράτορα και όχι στο όνομα του γαλλικού λαού. Επίσης, τα Εφετεία και το Ακυρωτικό ενισχύθηκαν, θεσμικά, και μετονομάστηκαν, από *Tribunaux*, σε *Cours*. Περαιτέρω, αναβίωσε η θέση του καγκελάρου, υπό την

στο χρόνο, αφού το γαλλικό αστικό δικονομικό δίκαιο παρέμεινε *απαράλλαχτο - πλην λίγων εξαιρέσεων* - για σχεδόν εκατόν πενήντα (150) χρόνια.

Ο C.P.C του 1838 (αρ. 19) προέβλεψε την **ευχέρεια του δικαστή** να καλεί τους διαδίκους - *σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης* - **να συμβιβαστούν**⁹⁷², ενώ τα Ειρηνοδικεία εξακολούθησαν να επιχειρούν το **συμβιβασμό** των διαδίκων⁹⁷³.

Μετά το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες απαιτούσαν μεγαλύτερες αλλαγές. Σημαντικές χαρακτηρίζονται και οι τροποποιήσεις που θεσπίστηκαν με το διάταγμα της 13^{ης} Οκτωβρίου του 1965 (όπως αυτό τροποποιήθηκε με το διάταγμα της 7^{ης} Δεκεμβρίου του 1967) με το οποίο θεσπίστηκε - *πειραματικά* - ο θεσμός του εισηγητή δικαστή, ενώ με το νόμο της 3^{ης} Ιουλίου του 1967 συγκροτήθηκαν Μικτά Τμήματα (*Chambers mixtes*) στο γαλλικό Ακυρωτικό (*Cour de Cassation*). Η δικαστηριακή μεταρρύθμιση ολοκληρώθηκε με το νόμο της 27^{ης} Νοεμβρίου του 1970, ο οποίος, επαναλαμβάνοντας - *σε πολλά σημεία* - την *Ordonnance* της 28^{ης} Ιουνίου του 1738, μετασχημάτισε τα *Conseil des Parties*, που αποτελούσαν μέρος του *Conseil de Roi*, σε ακυρωτικό δικαιοδοτικό όργανο, το *Tribunal de Cassation*, αναθέτοντας του, τη σπουδαία αποστολή της **διαφύλαξης του σεβασμού των νόμων και της ενότητας της νομολογίας**.

2. Από τον C.P.C του 1976 έως σήμερα

Τα γεγονότα του Μαΐου του 1968 δρομολόγησαν σημαντικές εξελίξεις. Υπό την Προεδρεία του κ. G. Pompidou (1969), συγκροτήθηκε Συντακτική Επιτροπή, επιφορτισμένη με τη θέσπιση «νέου» C.P.C. Οι εργασίες της Επιτροπής είχαν ως αποτέλεσμα την έκδοση του διατάγματος 75 - 1123/5 Δεκεμβρίου του 1975⁹⁷⁴, με το οποίο θεσπίστηκε ο «νέος» γαλλικός Κ.Πολ.Δ (C.P.C)⁹⁷⁵.

ονομασία «Μέγας Δικαστής» *Grand Juge*, ο οποίος (ως πρόεδρος του Ακυρωτικού) θα επέβλεπε το έργο των κατώτερων δικαιοδοτικών οργάνων και θα τα ήλεγχε πειθαρχικώς.

⁹⁷² Στην πράξη, η διάταξη δεν εφαρμόστηκε και της αποδόθηκε ο ομολογουμένως εύστοχος χαρακτηρισμός «*ωραία κοιμωμένη*» (*Sleeping beauty*).

⁹⁷³ Στην πρώτη βαθμίδα, πλην των Ειρηνοδικείων εντάσσονται τα Οικογενειακά δικαστήρια και τα Εμποροδικεία (*Tribunaux de commerce*). Τα Εμποροδικεία ήταν τα μόνα δικαστήρια, που επιβίωσαν από τις αλλαγές που επήλθαν με τη Γαλλική Επανάσταση. Στην δεύτερη βαθμίδα, προβλέπονται τα επαρχιακά δικαιοδοτικά όργανα (*Tribunaux de district*), τα οποία σύντομα αντικαταστάθηκαν από τα *Tribunaux de department*.

⁹⁷⁴ Σε ισχύ από 1^η Ιανουαρίου του 1976. Περιλαμβάνει όλα τα κεφάλαια της ισχύουσας γαλλικής πολιτικής δικονομίας, πλην εκείνων της αναιρετικής διαδικασίας και ορισμένων ειδικών διαδικασιών,

Με τον «νέο» C.P.C, αποδυναμώθηκε η προφορικότητα της δικαστικής διαδικασίας και αντίστροφα, ενισχύθηκε ο έγγραφος χαρακτήρας της, ανανεώθηκε η διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ισχυροποιήθηκε το ανακριτικό σύστημα (με την ενδυνάμωση του ρόλου του δικαστή ιδίως κατά την αποδεικτική διαδικασία) και θεσπίστηκε σε μόνιμη βάση, μετά από οκτώ (8) έτη πειραματικής εφαρμογής, ο θεσμός του εισηγητή - δικαστή.

Ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει η θέσπιση με το διάταγμα 78 - 381/20 Μαρτίου του 1978 (όπως αυτό τροποποιήθηκε με το διάταγμα 81 - 583 της 18^{ης} Μαΐου 1981) του θεσμού της **συμφιλίωσης** (*Institutionnalisation de la conciliation*) αλλά και η εισαγωγή - υπό το πρίσμα της γενικής αρχής του άρθρου 21 C.P.C - της **δικαστικής διαμεσολάβησης** για τις (συλλογικές) εργατικές και τις οικογενειακές διαφορές. Στο πεδίο της δικαστηριακής οργάνωσης δεν επήλθαν σημαντικές μεταβολές.

Από τις αρχές της επόμενης δεκαετίας (1980 - 1990), παρατηρείται μια συχνότερη αναφορά στις διαδικασίες A.D.R, τα «**συστήματα παρακάμψεως**» των δικαστικών διαδικασιών», όπως χαρακτηρίζονται από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Σορβόνης κ. L. Cadiet ⁹⁷⁶. Η επιτυχημένη εφαρμογή της διαμεσολάβησης στον Καναδά (στο Κεμπέκ και σε άλλες επαρχίες «ομιλούσες» την γαλλική γλώσσα), είχε ως συνέπεια να διαδοθεί (σχετικά εύκολα) και στη Γαλλία, από - εκπαιδευμένους στις Η.Π.Α - γαλλόφωνους канаδούς διαμεσολαβητές.

Η διαμεσολάβηση αντιμετώπιστηκε από τους δικαστές ως επιβοηθητικό εργαλείο και έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής στον «κοινωνικό τομέα» (*associative sector*), ιδιαίτερα στον κλάδο των ψυχολόγων, των κοινωνικών λειτουργών, των κοινωνιολόγων. Το 1985, ιδρύθηκαν στη Βαλένς, στη Γκρενόμπλ και στο Παρίσι οι **πρώτες υπηρεσίες διαμεσολάβησης στην κοινότητα**, ενώ, ανάλογες πρωτοβουλίες ανελήφθησαν και από το δικηγορικό κλάδο, με τη σύσταση των «*Boutiques de droit*» (όπως η *A.M.E.L.Y στη Λυών*), η λειτουργία των οποίων ήταν (και είναι) ανάλογη με τη λειτουργία των αγγλικών κέντρων διαμεσολάβησης στην κοινότητα (*Community*

της διαιτησίας και της αναγκαστικής εκτέλεσης, κεφάλαια που, σταδιακά, ενσωματώθηκαν στο «σώμα» του εν λόγω Κώδικα με μεταγενέστερες νομοθετικές παρεμβάσεις.

⁹⁷⁵ Το ίδιο έτος, θεσπίστηκε και ο θεσμός του διαμεσολαβητή της γαλλικής Δημοκρατίας.

⁹⁷⁶ Κατά τον καθηγητή κ. L. Cadiet, οι πρωτοβουλίες για τη διαμεσολάβηση μαρτυρούν ότι δι' αυτής, επιχειρείται η **μετάβαση από την εποχή του Δία και του Ηρακλή στην εποχή του Ερμή, του αγγελιαφόρου των θεών.**

Centers) ⁹⁷⁷. Την ίδια περίοδο, ιδρύθηκαν πολλοί οργανισμοί και ενώσεις διαμεσολάβησης για διάφορα είδη υποθέσεων.

Ενδεικτικώς, το **1986**, ιδρύθηκαν:

- το Εθνικό Ινστιτούτο Βοηθείας και Διαμεσολάβησης για ποινικές υποθέσεις (*Institute National del' Aide aux Victims et de Mediation - I.V.A.N.E.M*),
- η Επιτροπή Δικαστικού Ελέγχου για τη διαμεσολάβηση ποινικών υποθέσεων (*Comite de Controle Judiciaire - C.L.C.J*) και
- η Ένωση για την Προώθηση της Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Association pour la Promotion de la Mediation Familial - A.P.M.F*) ⁹⁷⁸.

Από το **1991** λειτουργούν και:

- η Εθνική Επιτροπή των Ενώσεων και των Οργανισμών και Υπηρεσιών Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Comite National des Associations et Services de Mediation Familiale - C.N.A.S.M.F*) και
- η Εθνική Ομοσπονδία Οργανισμών Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Federation National e de la Mediation Familiale - F.E.N.A.M.E.F*) ⁹⁷⁹.

Το 1995, η Εθνική Συνέλευση θέσπισε το νόμο 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995 (για τη δικαστική διαμεσολάβηση και το δικαστικό συμβιβασμό), ο οποίος αποτέλεσε **νομοθέτημα - σταθμό** για τη διάδοση του θεσμού ⁹⁸⁰, οριοθετώντας τη

⁹⁷⁷ **Macfarlane D**, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation. Mediation in France», 2006, σ. 182. Σήμερα, διατηρούνται ελάχιστες Boutiques de Droit στο Παρίσι και στη Λυών.

⁹⁷⁸ Το 2007, αριθμούσε 792 μέλη, εκ των οποίων, τα 681 είναι φυσικά πρόσωπα, ως επί το πλείστον διαμεσολαβητές και 111 νομικά πρόσωπα. Μάλιστα, διαθέτει και ειδικό κατάλογο διαμεσολαβητών.

⁹⁷⁹ Το 2007 αριθμούσε 260 οργανώσεις, ορισμένες εκ των οποίων είναι και μέλη της Α.Ρ.Μ.Φ.

⁹⁸⁰ **Ferrand F**, «Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 4. Ο **νόμος 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995** (σχετικά με την οργάνωση των δικαιοδοσιών και τους κανόνες πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικονομίας) **αρχικά προοριζόταν για την επίλυση οικογενειακών διαφορών**, αλλά η εφαρμογή του επεκτάθηκε σε **αστικές, εμπορικές και εργατικές υποθέσεις**. Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά την έκδοση του διατάγματος 2012 - 66 της 20^{ης} Ιανουαρίου του 2012, γίνεται, πλέον, λόγος για φιλικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών (*Modes Amiables de Resolution de Differends - M.A.R.D*) (και όχι *διαμαχών*). Πρόκειται για μια σημαντική αλλαγή, που ενισχύει το συμφιλιωτικό χαρακτήρα του θεσμού. Πλέον, αποφεύγεται η συναισθηματική φόρτιση που επιφέρει η χρήση του όρου «*διαμάχη*» και χρησιμοποιείται ο όρος «*διαφορά*».

διαμεσολάβηση σε σχέση με τη γενική αρχή του άρθρου 21 του C.P.C⁹⁸¹ και ενσωματώνοντας με το εφαρμοστικό διάταγμα 96 - 652 της 22 Ιουλίου του 1996 τη δικαστική διαμεσολάβηση στον C.P.C (*αρ. 131 παρ. 1 έως 131 παρ. 15 C.P.C*).

Αρκετά χρόνια αργότερα, και, συγκεκριμένα το Φεβρουάριο του 2008, συνεστήθη υπό την εποπτεία του Προέδρου του Εφετείου του Παρισιού κ. Jean - Claude Magendie, ομώνυμη Επιτροπή (Magendie), η οποία παρέδωσε στις 15 Φεβρουαρίου του 2008, το Πόρισμά της, που περιείχε σειρά προτάσεων για την αποτελεσματική λειτουργία της δικαστικής διαμεσολάβησης ⁹⁸². Το Πόρισμα αναγνώριζε τη γενικότερη σημασία του θεσμού, ωστόσο, επισήμαινε ότι **ο δικαστής πρέπει να προστατεύει τον παρὰ δικαστικό του ρόλο** και ότι η διαμεσολάβηση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως «πανάκεια», για την όποια τυχόν δυσλειτουργία του δικαστικού συστήματος ⁹⁸³.

Στις 11 Ιουνίου του 2008, ο Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας ανακοίνωσε στο πλαίσιο της Γενικής Αναθεώρησης για τις Δημόσιες Πολιτικές (*General Revision of Public Policies - G.R.P.P*) δέσμη μέτρων, μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν και η ανάπτυξη της διαμεσολάβησης ⁹⁸⁴, ενώ στις 30 Ιουνίου του 2008, ο καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Παρισιού κ. S. Guinchard, παρέδωσε στον Υπουργό Δικαιοσύνης Έκθεση, με θέμα την προοπτική της διαμεσολάβησης. Ο Υπουργός αναγνώρισε τη χρησιμότητα του θεσμού, ιδίως, για την επίλυση οικογενειακών διαφορών.

⁹⁸¹ Η αρχή του άρθρου 21 C.P.C ορίζει ότι εμπίπτει στην αποστολή του δικαστή να συμφιλιώνει τους διαδίκους.

⁹⁸² Το Πόρισμα ασχολήθηκε με ζητήματα όπως η σύνταξη των (*σχετικών με την διαμεσολάβηση*) διαδικαστικών εγγράφων, η εκπαίδευση, η διαπίστευση των διαμεσολαβητών, οι κανόνες δεοντολογίας, οι προϋποθέσεις διορισμού των διαμεσολαβητών και η δυνατότητα προβλέψεως φορολογικών ελαφρύνσεων. Επίσης, γινόταν στατιστική ανάλυση του θεσμού, υποβάλλονταν προτάσεις για τον ποιοτικό έλεγχο της διαδικασίας, μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν και αυτή της συγκρότησης Επιτροπής, υπό την αιγίδα του Εφετείου, η οποία θα είχε σκοπό τη δημιουργία ενός Εθνικού Καταλόγου Διαμεσολαβητών, υπό τη δικαιοδοσία του Εφετείου και την προώθηση και εποπτεία των διαμεσολαβήσεων από το δικαστήριο.

⁹⁸³ Η άποψη ότι η διαμεσολάβηση δεν αποτελεί ένα μέσο για τη μείωση του αριθμού των δικαστικών υποθέσεων επαναλήφθηκε και από την κ. Brenneur κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για την Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι τον Οκτώβριο του 2009.

⁹⁸⁴ **Magendie J.C**, «*Overview of Judicial Mediation in the World*», 2010, πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, Παρίσι, 16, 17 Οκτωβρίου 2009, Πρακτικά σ. 47.

Περαιτέρω, με το νόμο 2010-1609 της 22 Δεκεμβρίου του 2010 θεσπίστηκε ειδική διαδικασία A.D.R, σύμφωνα με την οποία, τα μέρη θα μπορούσαν να *συμμετέχουν - υποβοηθούμενα από τους δικηγόρους τους* - σε μια διαδικασία διαπραγμάτευσης, για μια περίοδο όχι μεγαλύτερη των τεσσάρων (4) μηνών (*αρ. 2062 C.C, 1544 C.C*), κατά την οποία, δεν θα τους επιτρεπόταν να επισπεύσουν τις σχετικές - *με την υπό διαμεσολάβηση διαφορά* - δικαστικές διαδικασίες (*αρ. 2065 C.C*). Εάν τα μέρη συμφωνούσαν, θα είχαν το δικαίωμα να υποβάλλουν αίτημα στο δικαστήριο, για να την κηρύξουν εκτελεστή (*αρ. 2066 CC, 1557 C.P.C*).

Η υποχρέωση συμμορφώσεως με την Οδηγία 2008/52/E.K οδήγησε στη θέσπιση του διατάγματος 2011 - 1540 ⁹⁸⁵ της 16^{ης} Νοεμβρίου του 2011, με σκοπό να ρυθμισθούν η συμβατική διαμεσολάβηση, η δικαστική διαμεσολάβηση και ο φιλικός/εξωδικαστικός συμβιβασμός.

Πλέον, μετά τη θέσπιση του διατάγματος 2011/1540:

- η συμβατική διαμεσολάβηση ρυθμίζεται στα **άρθρα 21 έως 21 - 5 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995** (*όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα 2011/1540 της 16 Νοεμβρίου του 2011*) και στα **άρθρα 1530 έως 1535 C.P.C** (*διάταγμα 2012/66 της 20 Ιανουαρίου του 2012*), ενώ
- η δικαστική διαμεσολάβηση ρυθμίζεται στα **άρθρα 131 - 1 έως 131 - 15 C.P.C** ⁹⁸⁶ (*διάταγμα 96/652 της 22 Ιουλίου του 1996*) και στα **άρθρα 22 έως 22 - 3 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995** (*όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα 2011/1540 της 16 Νοεμβρίου του 2011 και εν συνεχεία τα άρθρα 22 και 22 - 1 Α με το διάταγμα 1547/2016 της 18 Νοεμβρίου του 2016*) και ο
- ο φιλικός/εξωδικαστικός συμβιβασμός ρυθμίζεται στα **άρθρα 1528, 1529, 1530, 1531 C.P.C.**

Το ίδιο έτος, με το νόμο 2011 - 1862 της 13^{ης} Δεκεμβρίου του 2011 (*για την κατανομή των δικών και την αποσυμφόρηση ορισμένων δικαστικών διαδικασιών*), θεσπίστηκε πειραματικά - *κατά την εκκρεμοδικία* - διαδικασία υποχρεωτικής

⁹⁸⁵ Εφαρμοστικό διάταγμα 2012 - 66/20 Ιανουαρίου του 2012. Πριν τη θέσπιση του διατάγματος 2011 - 1540 είχαν αναληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες από διάφορα όργανα. Αξιοσημείωτη είναι η μακροσκελής Έκθεση του Conseil d' Etat, η οποία είχε αναδείξει μια λίστα κριτηρίων για τη δημιουργία ενός άρτιου θεσμικού πλαισίου διαμεσολάβησης.

⁹⁸⁶ Τα άρθρα 131 - 4, 131 - 12 και 131 - 13 C.P.C τροποποιήθηκαν με το διάταγμα 2011/1540 της 16 Νοεμβρίου του 2011 (*διάταγμα 2012/66 της 20 Ιανουαρίου του 2012*).

διαμεσολάβησης για τις υποθέσεις άσκησης γονικής μέριμνας ή υποχρέωσης διατροφής των τέκνων. Η διαδικασία αυτή εισήγαγε το σύστημα της «διπλής πρόσκλησης» («*double convocation*») ενώπιον αρχικά ενός διαμεσολαβητή και κατόπιν του δικαστή, ώστε να μην επιμηκύνεται άσκοπα η διαδικασία⁹⁸⁷

Σημαντικές πρωτοβουλίες ανελήφθησαν και από άλλους φορείς, όπως:

- από το Δικηγορικό Σύλλογο του Παρισιού, ο οποίος οργάνωσε εκπαιδευτικά προγράμματα για διαμεσολαβητές, ενώ ίδρυσε και το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης για τη Διαμεσολάβηση και τις Διαπραγματεύσεις (*Institute of Training for Mediation and Negotiation - I.F.O.M.E.N.E*),
- από το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο του Παρισιού μέσω του Κέντρου για τη Διαμεσολάβηση και τη Διαιτησία (*Centre for Mediation and Arbitration - C.M.A.P*),
- από το Κέντρο Σπουδών για τις εναλλακτικές μορφές επιλύσεως των διαφορών του Πανεπιστημίου του Παρισιού (*Centre for Studies of Alternative Modes of Settlement - C.E.M.A.R.C*),
- από το Κέντρο Δια Βίου Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου του Παρισιού (*Centre for Lifelong Training*),
- από το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο στο Παρίσι (*I.C.C*),
- καθώς και από διάφορα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και επαγγελματικές ενώσεις⁹⁸⁸.

Η πιο πρόσφατη νομοθετική εξέλιξη στη Γαλλία για τη διαμεσολάβηση ενέχει έντονο το στοιχείο της υποχρεωτικότητας. Με το νόμο της 18^{ης} Φεβρουαρίου του 2016 «για τον εκσυγχρονισμό της δικαιοσύνης του 21^{ου} αιώνα» (στο εξής *J 21*) επανεισάγεται η «πειραματική εφαρμογή» της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης σε ορισμένες οικογενειακές υποθέσεις για τρία (3) έτη από τη δημοσίευσή του. Στο πεδίο εφαρμογής του νόμου εμπίπτουν υποθέσεις αναγνώρισης πατρότητας ή μητρότητας⁹⁸⁹ και μια διαδικασία υποχρεωτικής διαμεσολάβησης για ανέργους, η

⁹⁸⁷ Μουζάκη Δ, «Υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση και δικαίωμα δικαστικής προστασίας - Προσεγγίσεις ευρωπαϊκού, γαλλικού, ελληνικού και αγγλικού δικαίου με αφορμή την υπ' αρ. 34/2018 απόφαση της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου», ΕΠολΔ, 2018, σ. 268.

⁹⁸⁸ Η Ένωση για τους Ευρωπαίους Διαμεσολαβητές (*Association of European Mediators - A.E.M*), η οποία ιδρύθηκε από την Order of Lawyers του Παρισιού έχει αναλάβει εποπτικό ρόλο.

⁹⁸⁹ Οι υποθέσεις αυτές εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του (ελληνικού) Ν. 4512/2018.

οποία θα καθορισθεί λεπτομερώς με διάταγμα του Συμβουλίου του Κράτους (αρ. 5 IV του νόμου της 18 Φεβρουαρίου 2016)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R (M.A.R.C) ⁹⁹⁰

Σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Ενώσεως των Δικαστών για τη Διαμεσολάβηση (*European Association of Judges for Mediation - G.E.M.M.E*), ως διαμεσολάβηση χαρακτηρίζεται η διαδικασία, κατά την οποία ένα τρίτο, ειδικά εκπαιδευμένο και αμερόληπτο (σε σχέση με τη διαφορά) πρόσωπο, χωρίς εξουσία αποφάσεως επί της διαφοράς αναλαμβάνει την αποστολή να ακούσει τα μέρη, με σκοπό να τα βοηθήσει να αποκαταστήσουν - όσο είναι δυνατόν - τη μεταξύ τους επικοινωνία και να ανακαλύψουν κοινώς αποδεκτές λύσεις ⁹⁹¹.

Παρόμοιο ορισμό έχει διατυπώσει και το Κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας του Παρισιού (*Centre de Mediation et d' Arbitrage de Paris - C.M.A.P*), με την προσθήκη ότι ο διαμεσολαβητής μπορεί να εκφράζει την προσωπική του άποψη για την υπόθεση, εάν του ζητηθεί από τα μέρη.

Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι η γαλλική έννομη τάξη - ακολουθώντας τις περισσότερες ευρωπαϊκές - υιοθετεί κατά βάση το διευκολυντικό μονέλο διαμεσολάβησης (*Facilitative model*) ⁹⁹².

Όσον αφορά την έννοια της δικαστικής διαμεσολάβησης (αρ. 131 - 1 έως 131 - 15 C.P.C και 22 έως 22 - 3 N. 95/125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995), η οποία

⁹⁹⁰ Η παραδοσιακή ανταγωνιστική διάθεση Γαλλίας - Αγγλίας παρατηρείται και στο πεδίο των εναλλακτικών τρόπων επιλύσεως των διαφορών. Οι Γάλλοι, αδυνατώντας να αποδεχθούν την αγγλική, ως κυρίαρχη διεθνή γλώσσα και στον τομέα του δικαίου, χρησιμοποιούν το ακρωνύμιο M.A.R.C (*Modes Alternatives de Resolution des Conflits*), αντί του αγγλικού ακρωνυμίου A.D.R.

⁹⁹¹ **Magendie J.C**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, G.E.M.M.E, 16, 17 Οκτωβρίου 2009, Παρίσι, σ. 49.

⁹⁹² **Singer J, Mc Kenna C**, «*The E.U Mediation Atlas, Practice and Regulation*», 2004, Πρακτικά σ. 41.

επιχειρείται **μετά από παραπομπή από το δικαστή, που έχει επιληφθεί της υποθέσεως και το διορισμό διαμεσολαβητή**, αυτή ορίζεται ως:

«*μια δομημένη διαδικασία, ανεξαρτήτως ονομασίας, μέσω της οποίας δύο ή περισσότερα μέρη επιχειρούν να καταλήξουν σε φιλική επίλυση της διαφοράς τους*⁹⁹³, με τη βοήθεια ενός τρίτου μέρους του διαμεσολαβητή, ο οποίος επιλέγεται από αυτά ή διορίζεται με τη συμφωνία αυτών από τον εκδικάζοντα την υπόθεση δικαστή»⁹⁹⁴.

Από τον ανωτέρω ορισμό, διαπιστώνουμε ότι **ο γάλλος δικαστής δεν είναι αποκλεισμένος από τη δικαστική διαμεσολάβηση.**

Η **οριοθέτηση** της διαμεσολάβησης από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R⁹⁹⁵ γίνεται με σημείο αναφοράς είτε την απουσία του τρίτου από τη διαδικασία είτε - σε περίπτωση παρουσίας του - το διαφορετικό ρόλο του σε σχέση με αυτόν του διαμεσολαβητή. Η διαδικασία που χρήζει μιας ειδικότερης οριοθέτησης σε σχέση με τη διαμεσολάβηση (δεδομένου ότι εννοιολογικά συνήθως ταυτίζεται με αυτήν) είναι η διαδικασία της συμφιλίωσης (διάταγμα 78-381 της 20^{ης} Μαρτίου του 1978, όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα 81 - 583 της 18^{ης} Μαΐου 1981)⁹⁹⁶, η οποία μπορεί να επιχειρηθεί και χωρίς τη συμμετοχή τρίτου προσώπου.

Επιβεβαιωτική της «στενής» σχέσης διαμεσολάβησης - συμφιλίωσης είναι η (σχετική) κρίση του γαλλικού Ακυρωτικού (*Cour de cassation, Cass civ, 2e, 16 Ιουνίου 1993*), το οποίο **είχε χαρακτηρίσει τη διαμεσολάβηση, ως «ε φ α ρ μ ο γ ή» της συμφιλίωσης.**

Καταρχήν πρέπει να επισημανθεί ότι η συμφιλίωση καταλαμβάνει **προνομιακή θέση** στο «σώμα» του C.P.C, δεδομένου ότι το άρθρο 21 αυτού, την εξυψώνει σε **θεμελιώδη δικονομική αρχή**, ορίζοντας ότι **«εμπίπτει στην αποστολή του δικαστή**

⁹⁹³ Χαρακτηριστικό είναι το απόφθεγμα του γάλλου φιλοσόφου κ. Blaise Pascal **«Οι άνθρωποι πείθονται περισσότερο από την υιοθέτηση επιλογών που έκαναν οι ίδιοι».**

⁹⁹⁴ **Holleaux B**, «*La mediation dans les contentieux prud' homal a la cour d' appel de Paris: entre reflexions theoriques et approche pratique*», Droit social, Etudes No 2, Fevrier (2016), σ. 172.

⁹⁹⁵ Όπως επισήμανε ο Πρόεδρος του Εφετείου του Παρισιού κ. Jean - Claude Magendie, κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου της G.E.M.M.E για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, τον Οκτώβριο του 2009 στο Παρίσι, κατά την άποψη κάποιων πρωτοπόρων της διαμεσολάβησης, η περιορισμένη χρήση των διαπραγματεύσεων, κατά τις δικαστικές διαδικασίες, οφείλεται στην εννοιολογική σύγχυση μεταξύ διαιτησίας, συμβιβασμού και συμφιλίωσης.

⁹⁹⁶ **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 461.

να συμφιλιώσει τους διαδίκους»⁹⁹⁷. Μάλιστα, κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E, στο Παρίσι, τον Οκτώβριο του 2009, η έμπειρη σε ζητήματα διαμεσολάβησης δικαστική λειτουργός κ. B. Brenneur είχε χαρακτηρίσει τη δικονομική αρχή του άρθρου 21 C.P.C ως το «νέο δικαστικό συμβιβασμό». Παρά όλα αυτά, όπως συμπλήρωσε η ίδια⁹⁹⁸ και επιβεβαίωσε και η καθηγήτρια κ. T. Wambier, στην άρτια εισήγησή της κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το 2013, η εφαρμογή της αρχής του άρθρου 21 C.P.C δεν είναι συχνή⁹⁹⁹.

Η γενική αρχή του άρθρου 21 C.P.C αναλύεται στις γενικές διατάξεις των άρθρων 127 - 131 C.P.C. Όπως επισημαίνει ο Εφέτης και καθηγητής Πολιτικής Δικονομίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Σ. Πανταζόπουλος¹⁰⁰⁰, ο γάλλος νομοθέτης υποστηρίζει το θεσμό του δικαστικού συμβιβασμού, διότι τούτο κρίνεται απαραίτητο και από ηθική και από πρακτική σκοπιά¹⁰⁰¹. Όπως υπογραμμίζει ο κ. Πανταζόπουλος, στη Γαλλία, ο προκαταρκτικός δικαστικός συμβιβασμός ήταν αρχικώς υποχρεωτικός (*Preliminaire de conciliation*) για τις

⁹⁹⁷ Αυτή η απόπειρα είναι δυνατόν να γίνει πριν την έναρξη ή κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας, ενώπιον του δικαστηρίου που είχε επιληφθεί της υποθέσεως.

⁹⁹⁸ **Brenneur B**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, G.E.M.M.E, 16, 17 Οκτωβρίου του 2009, Παρίσι, Πρακτικά σ. 92.

⁹⁹⁹ **Κανελλόπουλος Ν**, «*Εφαρμοσμένες λύσεις επιτάχυνσης της απονομής δικαιοσύνης στη Γαλλία*», Σύντομος 47/2004, σ. 72,73. Δεν λείπουν πάντως και αντίθετα στατιστικά στοιχεία (έτος 2003), σύμφωνα με τα οποία, κατά το έτος 2003, υποβλήθηκαν ενώπιον των 1.786 συμφιλιωτών 115.000 υποθέσεις, από τις οποίες το 57,9% είχε επιτυχή κατάληξη.

¹⁰⁰⁰ **Πανταζόπουλος Σ**, Γραπτή Παρέμβαση στην εισήγηση του καθηγητή κ. Γ. Ορφανίδη «*Η ειρηνική επίλυση των διαφορών, συμβιβασμός στην πιλοτική δίκη*», Έρευνα, 1986, Το έτος 1980, από τις 65.000 υποθέσεις για τις οποίες επρόκειτο να επιχειρηθεί συμβιβασμός ενώπιον του Πρωτοδικείου, μόνον 9.500 οδηγήθηκαν στο συμβιβασμό, ενώ από τις 121.000 υποθέσεις του Εργατοδικείου, οι 12.000 κατέληξαν σε συμβιβασμό. Όσον αφορά δε, τις υποθέσεις του Δικαστηρίου των αγροτικών μισθώσεων, από τις 6.900 υποθέσεις, στις οποίες επιχειρήθηκε συμβιβασμός, μόνον οι 964 οδηγήθηκαν σε αυτόν.

¹⁰⁰¹ **Πανταζόπουλος Σ**, «*Μελέτες Πολιτικής Δικονομίας*», 1997, Η ηθική σκοπιά συνίσταται στο ότι στο δικαστή, πρέπει να απονέμεται και ένας συμβιβαστικός ρόλος (και όχι μόνον ο ρόλος του αυστηρά νομικού κριτή). Η πρακτική σκοπιά εκδηλώνεται με την εκτελεστότητα του πρακτικού συμβιβασμού.

υποθέσεις αρμοδιότητας του Εργατοδικείου (*Conseil de prud' hommes*¹⁰⁰²), του Δικαστηρίου των αγρομισθώσεων (*Tribunal paritaire des baux ruraux*) και τις υποθέσεις διαζυγίου, αντιθέτως, ήταν προαιρετικός για τις υποθέσεις της αρμοδιότητας του Ειρηνοδικείου (*Tribunal d' instance*), ενώ δεν προβλεπόταν για τις υποθέσεις της αρμοδιότητας του Πρωτοδικείου (*Tribunal de grande instance*), των Εμποροδικείων (*Tribunaux de commerce*) και των Διοικητικών Δικαστηρίων (*Jurisdictions administratifs*).

Περισσότερο όμως, ο γάλλος νομοθέτης εξήρε την πρακτική σπουδαιότητα του **εξωδικαστικού συμβιβασμού**, θεσπίζοντας ειδικά όργανα συμφιλίωσης, τους **συμφιλιωτές** (*conciliateurs*), έναν θεσμό που προήλθε από την ανάγκη πλήρωσης του κενού που δημιουργήθηκε από την κατάργηση των Ειρηνοδικών (*juges de paix*), που είχαν έναν έντονο συμβιβαστικό ρόλο στην περιφέρεια της δικαιοδοσίας τους και την αντικατάστασή τους από το tribunal d' instance που είχε μεγαλύτερη τοπική δικαιοδοσία.

Αυτός ο πρωτοποριακός (για την εποχή του) θεσμός εφαρμόστηκε, πειραματικά, στις αρχές του 1977, σε τέσσερις (4) περιοχές της Γαλλίας (*Alpe Maritime, Cironde, Haute Marne, Loire Atlantique*) με σκοπό την πρόληψη της γεννήσεως διαφορών **μικρού χρηματικού αντικειμένου και με βάση** τη λογική διαπίστωση ότι σημαντικός αριθμός υποθέσεων οδηγούνται στα δικαστήρια λόγω ελλιπούς ενημερώσεως των μερών/διαδίκων, για τις όποιες τυχόν (*διαθέσιμες*) δυνατότητες επιλύσεως των διαφορών τους. Η εφαρμογή του θεσμού των συμφιλιωτών κρίθηκε επιτυχημένη και επεκτάθηκε σε όλη τη γαλλική επικράτεια με το διάταγμα 78 - 381 της 20^{ης} Μαρτίου 1978 (*όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα 81 - 583 της 18^{ης} Μαΐου 1981*)¹⁰⁰³.

Οι συμφιλιωτές - *παρότι ιδιώτες* - ασκούν επίσημη δημόσια αποστολή και ο ρόλος τους συνίσταται στο να προωθούν τον εξωδικαστικό διακανονισμό διαφορών, που εγκολπώνουν δικαιώματα δεκτικά διαθέσεως (*αρ. 1 decret της 20^{ης} Μαρτίου 1978*). Οι

¹⁰⁰² Όπως επισήμαναν οι κ. Κ. Παπαδημητρίου και κ. Σ. Πανταζόπουλος, στα δικαστήρια αυτά προεδρεύουν «*λαϊκοί*» δικαστές, δηλαδή αντιπρόσωποι των εργοδοτών και των εργαζομένων. Δεν πρόκειται για δικαστές που παρακολούθησαν την Εθνική Σχολή Δικαστών (*Ecole Nationale de Magistrature*), ούτε για συμφιλιωτές, όπως προσθέτει ο κ. Δ. Γιακουμής.

¹⁰⁰³ Όπως επισημαίνει σχετικά ο κ. Α. Pouille «ο θεσμός των *conciliateurs* που γνώριζαν καλά το λαό είναι μια εξαιρετική ιδέα που σκοπεύει να προσεγγίσει τη δικαιοσύνη των πολιτών, προκειμένου να αποφύγουν τα άτοπα μιας δίκης, εάν αποδείξουν ένα *minimum* καλής θέλησης. Αυτό συνιστά ένα μέσο για την αποσυμφόρηση των δικαστηρίων».

συμφιλιωτές δεν λαμβάνουν αμοιβή για τις υπηρεσίες τους, ενώ, δεν είναι υποχρεωμένοι να αποδεχθούν το διορισμό τους. Εάν τον αποδεχθούν, ορκίζονται ενώπιον του Εφετείου. Συνήθως, είναι αξιόλογα και προικισμένα πρόσωπα γενικότερης αποδοχής, όπως συνταξιούχοι δικαστές, εκπαιδευτικοί, συμβολαιογράφοι, αστυνομικοί, παλαιά μέλη νομικών ή δικαστικών επαγγελματιών, συνδικαλιστές και διορίζονται, αρχικώς, για μια περίοδο ενός έτους, η οποία μπορεί να παραταθεί για ακόμη δύο (2). Οι συμφιλιωτές δεν πρέπει να έχουν τιμωρηθεί με ποινή στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων και να μην είναι δικαστές ή βουλευτές.

Η διαδικασία της συμφιλίωσης δεν διακρίνεται από τυπικότητα και η επιχείρησή της δεν επιφέρει τη διακοπή ή την αναστολή της παραγραφής. Όπως καταλήγει ο κ. Πανταζόπουλος, στη Γαλλία στο τέλος του 1981, υπήρχαν **περισσότεροι από 1.000 συμφιλιωτές**, οι οποίοι είχαν επιληφθεί περίπου **30.000 υποθέσεων**¹⁰⁰⁴.

Όσον αφορά τις διαδικαστικές πτυχές της **συμφιλίωσης**, στα **άρθρα 127 - 131 C.P.C** ορίζεται ότι τα μέρη μπορούν, εκουσίως ή με πρωτοβουλία του δικαστή (*ordonnance του πρώτου Προέδρου του Εφετείου μετά από πρόταση του Εισαγγελέα Εφετών*) (με τη ρητή πάντως σύμφωνη γνώμη των μερών), να επιχειρούν συμφιλίωση καθόλη τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας (**αρ. 127**), σε τόπο κατάλληλο κατά την κρίση του δικαστή και με τον τρόπο που αυτός θα αποφασίσει. Ο δικαστής που πρέπει να επιχειρήσει μια προσπάθεια συμβιβασμού μπορεί να διατάξει τα μέρη να συναντήσουν ένα συμφιλιωτή (*consiliateur de justice*), ο οποίος θα τους ενημερώσει σχετικά με το αντικείμενο και τη διαδικασία της συμφιλίωσης, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 22 - 1 του Ν. 95 - 125 (**αρ. 128**). Τα μέρη μπορούν, πάντοτε, να απαιτήσουν από το δικαστή να καταγράψει τη συμφιλίωσή τους (**αρ. 129**). Το περιεχόμενο της συμφωνίας, ακόμη και εάν είναι μερική, πρέπει να καταχωρίζεται σε πρακτικό (*constat*) και να υπογράφεται από το δικαστή και τα μέρη (**αρ. 130**). Είναι δυνατή η έκδοση αντιγράφων του πρακτικού (**αρ. 131**).

Η συμφιλίωση και ο συμβιβασμός ρυθμίζονται και από άλλες διατάξεις στον C.P.C. Ειδικότερα, το άρθρο **830 C.P.C** προβλέπει την προηγούμενη απόπειρα συμβιβασμού. Τα άρθρα **831 έως 833 C.P.C** προβλέπουν το συμβιβασμό από έναν

¹⁰⁰⁴ Πανταζόπουλος Σ, «Η εξώδικη επίλυση των ιδιωτικών διαφορών στη γαλλική έννομη τάξη», «Μελέτες Πολιτικής Δικονομίας», 1997, σ. 261. Το καθεστώς των συμφιλιωτών τέθηκε σε αμφισβήτηση με μια Εγκύκλιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης στις 2 Αυγούστου 1983 που δέχεται ότι ο θεσμός των συμφιλιωτών, δίχως οργανικό σύνδεσμο με το δικαστικό θεσμό, αποτελεί αντικείμενο σοβαρής κριτικής και επιζητεί μια εκ βαθέων αναμόρφωση.

συμβιβαστή, τον οποίο εξουσιοδοτεί ο δικαστής (αρ. 831). Ο συμβιβαστής ακολουθεί τις οριζόμενες στα άρθρα 129 - 2 έως 129 - 4, 130 και 131 διατάξεις του C.P.C και σε περίπτωση αποτυχίας ενημερώνει τον δικαστή (αρ. 832). Η αίτηση για την επικύρωση της συμφωνίας καταρτίζεται από τα μέρη και μεταβιβάζεται στο δικαστή από το συμφιλιωτή (αρ. 833). Στα άρθρα **834 και 835 C.P.C** προβλέπεται ο συμβιβασμός που επιχειρείται με πρωτοβουλία του δικαστή και στο άρθρο **836 C.P.C** προβλέπεται η αίτηση για την έκδοση δικαστικής αποφάσεως σε περίπτωση αποτυχίας του συμβιβασμού. Στο άρθρο **845 C.P.C** προβλέπεται η εξουσία του δικαστή να προσπαθεί να συμβιβάσει τους διαδίκους, σε κάθε στάδιο της δικαστικής διαδικασίας, καλώντας τους να συναντήσουν ένα συμφιλιωτή - συμβιβαστή και προσδιορίζοντάς τους τον τόπο, την ημερομηνία και την ώρα της συνάντησης. Η πρόσκληση του δικαστή μπορεί να γίνει ακόμη και στο ακροατήριο. Στα άρθρα **1528, 1529 C.P.C** προβλέπονται διαδικασίες φιλικής διευθέτησης των διαφορών, στα άρθρα **1530 και 1531 C.P.C** ρυθμίζεται μαζί με την εξωδικαστική διαμεσολάβηση (την οποία θα εξετάσουμε στην συνέχεια) και ο εξωδικαστικός/συμβατικός συμβιβασμός, ενώ στα άρθρα **1536 έως 1541 C.P.C** προβλέπεται διαδικασία συμβιβασμού από το συμφιλιωτή - συμβιβαστή. Προσπάθεια συμβιβασμού των μερών προβλέπεται και στο πεδίο του οικογενειακού δικαίου κατά τα άρθρα **1108 έως 1113 C.P.C**.

Η δράση του συμφιλιωτή εμφανίζει κοινά στοιχεία πολλά κοινά στοιχεία με τη δράση του διαμεσολαβητή. Η **βασική** μεταξύ τους **διαφορά** διαφορά συνίσταται στο ότι ο συμφιλιωτής ενεργεί για λογαριασμό και εκ μέρους του δικαστή, ενώ ο διαμεσολαβητής, ως ανεξάρτητος τρίτος¹⁰⁰⁵.

2. Τύποι διαμεσολάβησης

Η γαλλική έννομη τάξη διακρίνει δύο (2) τύπους διαμεσολάβησης:

- πρώτον τη συμβατική (εξωδικαστική) διαμεσολάβηση (*mediation conventionnelle*), η οποία ρυθμίζεται από τις γενικές διατάξεις των άρθρων **21 έως 21 παρ. 5 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995**, όπως τροποποιήθηκε με το **διάταγμα 2011 - 1540 της 16^{ης} Νοεμβρίου του 2011** (για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52/E.K), τα **άρθρα 1530 - 1535 C.P.C** και

¹⁰⁰⁵ **Singer J, Mc Kenna C**, «*The E.U Mediation Atlas, Practice and Regulation*», 2004, σ. 42.

- δεύτερον τη δικαστική διαμεσολάβηση (*mediation judiciaire*), η οποία ρυθμίζεται από τις ειδικές διατάξεις των **άρθρων 22 έως 22 παρ. 3 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995**, όπως αυτές μεταφέρθηκαν στα **άρθρα 131 - 1 έως 131 - 15 του C.P.C** και η οποία επιχειρείται **μετά από παραπομπή από το δικαστή που έχει επιληφθεί της υποθέσεως και το διορισμό διαμεσολαβητή με τη συναίνεση των μερών.**

I. Συμβατική διαμεσολάβηση

Η συμβατική διαμεσολάβηση εφαρμόζεται στους περισσότερους κλάδους του δικαίου και επιχειρείται (*προτιμότερο*) πριν ή παράλληλα με τη δικαστική διαδικασία¹⁰⁰⁶. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά της είναι δύο (2):

- πρώτον ότι επιχειρείται εκτός δικαστηρίου και
- δεύτερον ότι για την επιχείρησή της απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των μερών.

Η ρύθμισή της γίνεται στα **άρθρα 1530 έως 1535 C.P.C** (*διάταγμα 2012/66 της 2^ο Ιανουαρίου του 2012*) και στις διατάξεις των **άρθρων 21 έως 21 - 5 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995** (*όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα 2011/1540 της 16 Νοεμβρίου του 2011*).

A. Οι διατάξεις των άρθρων 1530 - 1535 C.P.C

Στις διατάξεις αυτές (*που ρυθμίζουν εκτός από τη συμβατική διαμεσολάβηση και τον εξωδικαστικό συμβιβασμό*) γίνεται παραπομπή στις διατάξεις 21 και 21 - 2 του Ν. 95 - 125 και αναδεικνύονται τα προσόντα της αμεροληψίας, της ικανότητας και της αποτελεσματικότητας, που πρέπει να διαθέτει κάθε διαμεσολαβητής (*αρ. 1530*). Οι διαδικασίες αυτές υπόκεινται στην αρχή της εμπιστευτικότητας, όπως αυτή ορίζεται στη διάταξη του 21 - 3 του Ν. 95 - 125 (*αρ. 1531*). Ο διαμεσολαβητής μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Σε περίπτωση που είναι νομικό πρόσωπο διορίζει με τη συμφωνία των μερών το φυσικό πρόσωπο που θα επιχειρήσει τη διαμεσολάβηση (*αρ. 1532*). Ο διαμεσολαβητής πρέπει να εκπληρώνει τα ακόλουθα προσόντα: Να μην έχει

¹⁰⁰⁶ Όπως επισήμανε η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου της Λυών κ. F. Ferrand (*στην εισήγησή της κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το Σεπτέμβριο του 2013*), στο γαλλικό δίκαιο προτιμάται η χρήση του όρου «*συμβατική*», αντί του όρου «*εξωδικαστική*», διότι ο γάλλος νομοθέτης επιθυμεί να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στον **συμβατικό** και όχι στον εξωδικαστικό χαρακτήρα της διαμεσολάβησης.

καταδικασθεί για ανικανότητα και να μην έχει εκπέσει και να διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις και την εμπειρία για να επιχειρήσει την συγκεκριμένη διαμεσολάβηση (*αρ. 1533*). Το αίτημα των μερών για την κήρυξη της τελικής συμφωνίας ως εκτελεστής απευθύνεται ενώπιον του δικαστή με την υποβολή κοινής αίτησης από τα μέρη ή με την υποβολή της από το ένα μέρος με τη ρητή συναίνεση των άλλων (*αρ. 1534*). Η τελική συμφωνία αναγνωρίζεται και κηρύσσεται εκτελεστή κατά τις διατάξεις των άρθρων 509 - 2 έως 509 - 7 C.P.C (*αρ. 1535*).

B. Οι γενικές διατάξεις των άρθρων 21 έως 21 παρ. 5 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995

Οι γενικές διατάξεις των άρθρων 21 έως 21 παρ. 5 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995 προσδιόρίζουν τη διαμεσολάβηση ως μια δομημένη διαδικασία με την οποία δύο ή περισσότερα μέρη επιλέγουν διαμεσολαβητή για τη φιλική διευθέτηση της διαφοράς τους. Ο δικαστής, εφόσον θεωρεί ότι η διαφορά είναι κατάλληλη για να επιλυθεί με διαμεσολάβηση, μπορεί να διορίσει με τη σύμφωνη γνώμη των μερών κάποιον διαμεσολαβητή (*αρ. 21*). Η διαμεσολάβηση μπορεί να πραγματοποιηθεί και με σημείο αναφοράς τους κανόνες κάποιου οργανισμού διαμεσολάβησης (*αρ. 21 παρ. 1*). Ο διαμεσολαβητής πρέπει να εκπληρώνει την αποστολή του με αμεροληψία, ικανότητα και επιμέλεια (*21 παρ. 2*). Η διαδικασία είναι εμπιστευτική, εκτός εάν τα μέρη επιτρέπουν την αποκάλυψη κάποιων στοιχείων. Οι δηλώσεις του διαμεσολαβητή και τα στοιχεία που αυτός έχει συλλέξει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, **δεν επιτρέπεται να αποκαλυφθούν σε τρίτους, ούτε να παρουσιαστούν ενώπιον κάποιας δικαστικής ή διαιτητικής διαδικασίας, χωρίς την σύμφωνη γνώμη των μερών**. Η εμπιστευτικότητα και το απόρρητο κάμπτονται σε δύο (2) περιπτώσεις, πρώτον όταν το επιβάλλουν λόγοι δημόσιας τάξης ή όταν κρίνεται αναγκαίο για τη διαφύλαξη των συμφερόντων κάποιου τέκνου ή απειλείται η ψυχική ακεραιότητα προσώπου και δεύτερον όταν κρίνεται αναγκαία η αποκάλυψη κάποιων στοιχείων για την εφαρμογή της τελικής συμφωνίας. Σε περίπτωση που ο διαμεσολαβητής έχει διορισθεί από το δικαστή, πρέπει να τον ενημερώσει στο τέλος της διαδικασίας, εάν τα μέρη κατέληξαν ή όχι σε συμφωνία (*αρ. 21 παρ. 3*). Τα μέρη μπορούν να επιχειρούν διαμεσολάβηση μόνον για δικαιώματα επί των οποίων έχουν εξουσία διαθέσεως (*αρ. 21 παρ. 4*). Τα μέρη μπορούν να υποβάλλουν αίτηση στο δικαστή για επικύρωση της τελικής συμφωνίας.

Στην περίπτωση αυτή, ο δικαστής είναι υποχρεωμένος να κηρύξει τη συμφωνία εκτελεστή (*αρ. 21 παρ. 5*).

II. Δικαστική διαμεσολάβηση

Η γραμματική διατύπωση του όρου «δικαστική διαμεσολάβηση» (*mediation judiciaire*) δημιουργεί, πιθανώς, την εντύπωση ότι η διαδικασία αυτή επιχειρείται από εν ενεργεία δικαστή. Ωστόσο, πρόκειται για μια εντύπωση «απατηλή», δεδομένου ότι **η επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή δεν προβλέπεται στο γαλλικό δίκαιο**¹⁰⁰⁷.

Όπως μάλιστα διευκρινίζει και επιβεβαιώνει η κ. F. Ferrand, ο όρος «judiciaire» δεν σημαίνει ότι διαμεσολαβεί ο δικαστής, αλλά ότι **είτε προτείνει ο ίδιος την υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση είτε ότι τα μέρη του ζητούν να διατάξει την υπαγωγή της διαφοράς σε διαμεσολάβηση και αυτός με την σειρά του εκδίδει - με τη συναίνεσή τους - σχετική απόφαση»**

Συμπερασματικά λοιπόν, η δικαστική διαμεσολάβηση ρυθμίζεται από τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 22 έως 22 παρ. 3 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995, όπως αυτός εφαρμόστηκε με το διάταγμα 96 - 652 της 22ας Ιουλίου του 1996, το οποίο εισήγαγε τις ανωτέρω διατάξεις (του νόμου 95 - 125) στα **άρθρα 131 παρ. 1 έως 131 παρ. 15 C.P.C.**

A. Οι ειδικές διατάξεις των άρθρων 22 έως 22 παρ. 3 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995

Σύμφωνα με τις ειδικές διατάξεις των άρθρων 22 έως 22 - 3 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995 ο δικαστής μπορεί, αφού εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη των διαδίκων, να διορίσει σε κάθε στάδιο της διαδικασίας ένα διαμεσολαβητή (*αρ. 22*). Ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί να επιχειρεί διαμεσολάβηση για ζητήματα διαζυγίου και δικαστικού χωρισμού. Ο δικαστής μπορεί και χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των διαδίκων να υποχρεώσει τους τελευταίους να συμμετάσχουν σε μια ενημερωτική συνάντηση, στην οποία θα τους ενημερώσει για το αντικείμενο και τη διαδικασία της διαμεσολάβησης (*αρ. 22 παρ. 1*). Οι διάδικοι επιμερίζουν τα έξοδα της διαδικασίας κατά το δοκούν, εκτός εάν ο δικαστής θεωρεί ότι λόγω της

¹⁰⁰⁷ Deckert K, «Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 5 και 6.

δυσχερούς οικονομικής θέσης κάποιου μέρους ή κάποιων εξ' αυτών ο ισομερής καταμερισμός δεν κρίνεται δίκαιος. Όταν συμφωνείται η παροχή νομικής βοήθειας, ο επιμερισμός των εξόδων καθορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες του προηγούμενου εδαφίου. Το ποσόν της νομικής βοήθειας καλύπτεται από το Κράτος με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 50 του σχετικού νόμου της 10 Ιουλίου του 1991. Ο δικαστής καθορίζει το ύψος της αμοιβής του διαμεσολαβητή (*αρ. 22 παρ. 2*) και τη διάρκεια της διαδικασίας, ενώ, εάν το κρίνει αναγκαίο μπορεί, να ανανεώσει τη διάρκειά της ή να θέσει τέλος σε αυτήν, ακόμη και πριν την παρέλευση του καθορισμένου χρόνου, μετά από αίτηση του διαμεσολαβητή ή κάποιου εκ των διαδίκων (*αρ. 22 παρ. 3*).

B. Οι διατάξεις των άρθρων 131 παρ. 1 έως 131 παρ. 15 C.P.C για τη δικαστική διαμεσολάβηση

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 131 επ. C.P.C, ο δικαστής κατά την εκκρεμοδικία και αφού, προηγουμένως έχει εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη των διαδίκων, μπορεί να διορίσει διαμεσολαβητή, ο οποίος θα κληθεί να βοηθήσει τα μέρη να επιλύσουν τη διαφορά τους.

Η δυνατότητα αυτή, όπως παρατηρεί η κ. Brenneur, διατίθεται, συνοδευτικά, με τη γενική αρχή του άρθρου 21 C.P.C.

Οι δύο (2) αυτές δυνατότητες διαμορφώνουν ένα **νέο λειτουργικό μοντέλο δικαστή**, αυτού που θα πείσει τα μέρη να αναλάβουν πρωτοβουλίες για να επιλύσουν τη διαφορά τους¹⁰⁰⁸.

Ο δικαστής που επιλαμβάνεται μιας διαφοράς μπορεί - με τη σύμφωνη γνώμη των μερών - να υποδείξει ένα τρίτο πρόσωπο¹⁰⁰⁹, για να ακούσει τα μέρη και να τα βοηθήσει να έλθουν σε συμφωνία. Τη δυνατότητα αυτή διαθέτει και όταν δικάζει κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (*αρ. 131 παρ. 1 C.P.C*). Η διαμεσολάβηση μπορεί να αφορά το σύνολο ή μέρος της διαφοράς. Ο δικαστής δεν παραιτείται των δικαιωμάτων του, καθώς μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να λάβει

¹⁰⁰⁸ Κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E, στο Παρίσι, τον Οκτώβριο του 2009.

¹⁰⁰⁹ Ο δικαστής απευθύνεται σε έναν οργανισμό διαμεσολάβησης ή στον δικηγορικό σύλλογο και εξετάζει τον τηρούμενο κατάλογο διαμεσολαβητών, για να επιλέξει τον καταλληλότερο - *κατά την κρίση του* - διαμεσολαβητή. Συνήθως, προηγείται διάσκεψη του δικαστή με τα μέρη και τους πληρεξουσίους δικηγόρους τους για να γίνει η καλύτερη δυνατή επιλογή.

οποιαδήποτε μέτρα κρίνει αναγκαία (*αρ. 131 παρ. 2 C.P.C*). Η αρχική διάρκεια της διαμεσολάβησης δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις (3) μήνες¹⁰¹⁰, μπορεί, ωστόσο, να παραταθεί άπαξ, για ακόμη τρεις (3), μετά από την υποβολή σχετικού αιτήματος από το διαμεσολαβητή (*αρ. 131 παρ. 3 C.P.C*). Η διαμεσολάβηση μπορεί να ανατεθεί σε φυσικό ή σε νομικό πρόσωπο¹⁰¹¹. Εάν ανατεθεί σε νομικό πρόσωπο, ο νόμιμος εκπρόσωπός του υποβάλλει στο δικαστήριο για έγκριση το όνομα ή τα ονόματα των φυσικών προσώπων, τα οποία δεσμεύονται για την εκτέλεση του έργου, στο όνομα και για λογαριασμό του νομικού προσώπου (*αρ. 131 παρ. 4 C.P.C*). Εάν ανατεθεί σε φυσικό πρόσωπο, αυτό πρέπει: **1.** Να μην έχει καταδικασθεί, να μην έχει κριθεί ανίκανο και να έχει λευκό ποινικό μητρώο. **2.** Να μην έχει διαπράξει πράξεις αντίθετες στην τιμή ή τα χρηστά ήθη, που να έχουν οδηγήσει σε πειθαρχική ή διοικητική ποινή αποπομπής ή ανάκλησης της συναίνεσης (*των μερών*) ή της εξουσιοδότησης (*του δικαστή*). **3.** Να έχει αποκτήσει κατόπιν πρακτικής άσκησης τα προσόντα που απαιτούνται από τη φύση των διαφορών. **4.** Να αποδεικνύει κατά περίπτωση εκπαίδευση ή εμπειρία στην πρακτική της διαμεσολάβησης. **5.** Να παρουσιάζει τις απαραίτητες εγγυήσεις ανεξαρτησίας (*αρ. 131 παρ. 5 C.P.C*). Η απόφαση, που παραγγέλλει τη διαμεσολάβηση, επισημαίνει τη συμφωνία των μερών, ορίζει το πρόσωπο του διαμεσολαβητή, καθορίζει την αρχική διάρκεια της αποστολής του και προσδιορίζει την ημερομηνία επαναφοράς της υποθέσεως ενώπιον του δικαστηρίου, στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση. Επίσης, καθορίζει το ύψος της προκαταβολής της αμοιβής του διαμεσολαβητή σε ένα ποσό που να προσεγγίζει - *όσο το δυνατόν περισσότερο* - την προβλεπόμενη αμοιβή και ορίζει ποιο μέρος φέρει το βάρος της καταβολής της σε περίπτωση παρέλευσης της προθεσμίας. Εάν έχουν οριστεί περισσότερα μέρη, η απόφαση προσδιορίζει το ποσοστό που πρέπει να καταβάλλει καθένα από αυτά. Εάν δεν καταβληθεί αυτό, η απόφαση είναι ανίσχυρη και η δίκη συνεχίζεται (*αρ. 131 παρ. 6 C.P.C*). Με την ανακοίνωση (*από την γραμματεία*) της αποφάσεως που προσδιορίζει το πρόσωπο του διαμεσολαβητή, ο γραμματέας ειδοποιεί αυτόν και τα μέρη. Ο διαμεσολαβητής ενημερώνει αμέσως εγγράφως, το δικαστή εάν αποδέχεται το διορισμό του και μόλις

¹⁰¹⁰ **Macfarlane D.**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation. Mediation in France*», 2006, σ. 510. Η χρονική περίοδος των τριών (3) μηνών έχει χαρακτηριστεί ως επαρκής.

¹⁰¹¹ Το νομικό πρόσωπο που διορίζεται για την επιχείρηση δικαστικής διαμεσολάβησης, συνήθως, είναι το C.M.A.P, το οποίο υποβάλλει στο δικαστή τα ονόματα τριών (3) διαμεσολαβητών, από τους οποίους ο δικαστής επιλέγει τον πιο κατάλληλο σε συνάρτηση με τη φύση της διαφοράς.

ειδοποιηθεί από τον γραμματέα οφείλει να καλέσει τα μέρη (*αρ. 131 παρ. 7 C.P.C*). Ο διαμεσολαβητής δεν διαθέτει ανακριτικές εξουσίες. Με τη σύμφωνη γνώμη όμως των μερών μπορεί να ακούει τους τρίτους, που συγκατατίθενται σε αυτό. Ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί - κατά τη διάρκεια της διαδικασίας - να διενεργεί μέτρα προανακρίσεως (*αρ. 131 παρ. 8 C.P.C*). Εάν ο διαμεσολαβητής είναι φυσικό πρόσωπο ενημερώνει το δικαστή για τις δυσκολίες που τυχόν συναντά κατά την εκτέλεση της αποστολής του (*αρ. 131 παρ. 9 C.P.C*). Ο δικαστής μπορεί ανά πάσα στιγμή να θέτει τέλος στη διαμεσολάβηση, κατόπιν υποβολής αιτήσεως από κάποιο από τα μέρη ή από το διαμεσολαβητή. Ο δικαστής μπορεί επίσης, να θέτει τέλος στη διαμεσολάβηση, εφόσον διαπιστώνει ότι η επίτευξη συμφωνίας είναι αδύνατη. Σε κάθε περίπτωση, η υπόθεση πρέπει προηγουμένως να ανακοινώνεται στο ακροατήριο (*στο οποίο τα μέρη έχουν κληθεί με συστατική επιστολή με επιμέλεια του γραμματέα*). Εάν ο δικαστής κηρύξει το πέρας της διαμεσολάβησης, η συζήτηση συνεχίζεται στο ακροατήριο. Ο διαμεσολαβητής ενημερώνεται για την απόφαση (*αρ. 131 παρ. 10 C.P.C*). Όταν λήξει η αποστολή του, ο διαμεσολαβητής ενημερώνει, γραπτώς, το δικαστή για την έκβαση της διαδικασίας. Η υπόθεση επανεισάγεται ενώπιον του δικαστή προς εκδίκαση κατά την προσδιορισθείσα ημέρα (*αρ. 13 παρ. 11 C.P.C*). Ο δικαστής μετά από την υποβολή αιτήματος από τα μέρη επικυρώνει τη συμφωνία κατά τους κανόνες της εκούσιας δικαιοδοσίας (*αρ. 131 παρ. 12 C.P.C*). Με την λήξη της αποστολής του διαμεσολαβητή, ο δικαστής προσδιορίζει τη συνολική αμοιβή αυτού. Η χρέωση των εξόδων της διαμεσολάβησης κατανέμεται, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 22 επ. του νόμου 95 - 125 σχετικά με την οργάνωση των δικαστηρίων και την πολιτική, ποινική και διοικητική διαδικασία. Ο δικαστής επιτρέπει στο διαμεσολαβητή να λάβει το ποσό που είχε κατατεθεί στη γραμματεία. Επίσης, εάν το κρίνει αναγκαίο, διατάζει την καταβολή συμπληρωματικών ποσών, προσδιορίζοντας το υπόχρεο πρόσωπο ή την επιστροφή των ποσών, που κατατέθηκαν κατά το υπερβάλλον. Εκτελεστός τίτλος εκδίδεται και για την απαίτηση του διαμεσολαβητή, εάν αυτός το ζητήσει (*αρ. 131 παρ. 13 C.P.C*). Οι διαπιστώσεις του διαμεσολαβητή και οι δηλώσεις που συγκεντρώνει από κάθε μέρος κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης δεν αναπαράγονται ούτε αναφέρονται στο πλαίσιο της διαφοράς, χωρίς τη συμφωνία των μερών. Επίσης δεν επιτρέπεται η χρήση των στοιχείων αυτών σε μεταγενέστερη δίκη (*αρ. 131 παρ. 14 C.P.C*). Κατά της αποφάσεως που διατάσσει ή ανανεώνει ή ολοκληρώνει τη διαμεσολάβηση δεν χωρεί έφεση (*αρ. 131 παρ. 15 C.P.C*).

Επομένως, καθίσταται σαφές ότι η **δικαστική διαμεσολάβηση** **τελεί υπό τον έλεγχο του δικαστή** ¹⁰¹², ο οποίος έχει τον πρώτο λόγο για το διορισμό του διαμεσολαβητή, τη διάρκεια της διαδικασίας, την ενημέρωση των μερών και για τις όποιες τυχόν δυσχέρειες κατά τη διεξαγωγή της. **Ωστόσο, δέον να διευκρινισθεί ότι ο δικαστής δεν μπορεί να παρεμβαίνει κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.** Πάντως η (εκ του νόμου) δυνατότητά του να περατώνει τη διαμεσολάβηση οποτεδήποτε, εάν θεωρεί ότι κινδυνεύει η ορθότητά της, αποδεικνύεται ιδιαίτερα αποτελεσματική αφού με τον τρόπο αυτό μπορεί να παρακάμπτει τα όποια (τυχόν) εμπόδια εμφανίζονται κατά την επιχείρησή της, χωρίς να κλονίζεται η αρχή της εμπιστευτικότητας.

3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια

I. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση

A. Εκούσια προσφυγή

Ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής στη διαμεσολάβηση αποτελεί την κρατούσα αντίληψη και στη Γαλλία ¹⁰¹³ και, συνήθως, εκδηλώνεται με την πρόβλεψη μιας *sui generis* ρήτρας προσφυγής (*clause de mediation*) ¹⁰¹⁴, δια της οποίας τα μέρη συμφωνούν:

- να επιχειρούν διαμεσολάβηση, πριν επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες και
- να συμμετέχουν υπεύθυνα και καλόπιστα σε αυτήν.

Η συμμόρφωση των μερών με τη ρήτρα προσφυγής αποτελεί συμβατική υποχρέωσή τους (*αρ. 1134 C.P.C* ¹⁰¹⁵).

Μολονότι η διαμεσολάβηση είναι μια εκούσια διαδικασία, τα μέρη ή οι διάδικοι σπανίως αναλαμβάνουν πρωτοβουλία να προσφύγουν σε αυτήν. Η στάση τους αυτή,

¹⁰¹² **Μακρίδου Κ**, «Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις - Ιστορία και Προοπτικές», Αρμενόπουλος, 2014, σ. 909.

¹⁰¹³ Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα κρίνεται η άποψη που είχε διατυπωθεί στο πλαίσιο της Magendie Report ότι τα μέρη που απολαμβάνουν τη δυνατότητα της νομικής βοήθειας θα πρέπει να προσφεύγουν υποχρεωτικά σε διαμεσολάβηση.

¹⁰¹⁴ **Cadiet L, Jeuland E, Clay T**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 45.

¹⁰¹⁵ Chamber of Commerce (28 Νοεμβρίου 1995).

πιθανότατα, οφείλεται στο ότι δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στην ευθύνη να γίνουν, όπως έχει επισημάνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Ρέιμς κ. J. Normand **οι «δικαστές» της υπόθεσής τους.**

Αναφορικά με τη δεσμευτικότητα της ρήτρας προσφυγής, η ιστορική, όπως αποδείχθηκε, απόφαση του Μικτού Δικαιοδοτικού Τμήματος του **Cour de Cassation (γαλλικό Ακυρωτικό) της 14^{ης} Φεβρουαρίου του 2003** έκρινε ότι η ρήτρα προσφυγής παράγει δεσμευτικότητα ¹⁰¹⁶, με συνέπεια το δικαστήριο, που επιλαμβάνεται της διαφοράς - *κατά παραβίαση αυτής* - να είναι υποχρεωμένο να εξετάσει - *μετά από την υποβολή σχετικής ενστάσεως εκ μέρους του εναγομένου* - την έλλειψη διαδικαστικής προϋποθέσεως και να απορρίψει την ασκηθείσα αγωγή ως απαράδεκτη ¹⁰¹⁷. Μέρος της γαλλικής θεωρίας αποδοκίμασε τον «αυστηρό» χαρακτήρα της κυρώσεως του απαραδέκτου, προτείνοντας την αντικατάστασή της με την πιο ανώδυνη (*για τον διάδικο*) μορφή κυρώσεως της αναστολής της διαδικασίας ή της αναβολής της συζητήσεως ή και του απαραδέκτου της συζητήσεως ¹⁰¹⁸.

Όπως παρατηρεί, σχετικά, η (*γενική γραμματέας του C.M.A.P*) κ. S. Henry, η **κήρυξη του απαραδέκτου δεν προσκρούει στην ελεύθερη βούληση των μερών, αφού τα ίδια τα μέρη (εν προκειμένω - λόγω C.M.A.P - οι ίδιες οι επιχειρήσεις) αποφασίζουν την πρόβλεψη ρήτρας προσφυγής και η σχετική απόφαση του Cour de Cassation, απλώς, εφαρμόζει την ελεύθερη βούληση των μερών.**

Πρέπει να επισημανθεί ότι μέρος της γαλλικής θεωρίας, προφανώς επηρεασμένο από τα ισχύοντα στο αγγλικό δίκαιο, υποστηρίζει ότι η ζημία, που προκαλείται από την απώλεια μιας ευκαιρίας αποφυγής μιας δικαστικής διαδικασίας, πρέπει να αποκαθίσταται με την καταδίκη του (*παραβιάσαντος τη ρήτρα*) νικητή διαδίκου, σε μέρος των δικαστικών εξόδων, αλλά και στην αμοιβή του δικηγόρου του αντιδίκου

¹⁰¹⁶ Όπως αποφάνθηκε η Ολομέλεια του Cour de Cassation «*Όποτε έχει περιληφθεί σε μια σύμβαση ρήτρα για τη διενέργεια διαμεσολάβησης σε περίπτωση διαφοράς, αυτή η ρήτρα καθιστά απαράδεκτη την άσκηση οποιασδήποτε αγωγής ενώπιον της Δικαιοσύνης*». Στις 8 Απριλίου του 2009 το Cour de Cassation αναγνώρισε αυτής με ετέρα απόφασή του την προτεραιότητα της ρήτρας προσφυγής στη διαμεσολάβηση (*Cour de cassation civ 1er, 8 Απριλίου 2009, no 08 - 10866*).

¹⁰¹⁷ Η ένσταση μπορεί να υποβληθεί σε κάθε στάδιο της διαδικασίας και ενώπιον του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας για πρώτη φορά.

¹⁰¹⁸ **Μουζάκη Δ**, «*Υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση και δικαίωμα δικαστικής προστασίας - Προσεγγίσεις ευρωπαϊκού, γαλλικού, ελληνικού και αγγλικού δικαίου με αφορμή την υπ' αρ. 34/2018 απόφαση της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου*», ΕΠολΔ, 2018, σ. 272.

του ¹⁰¹⁹ . Σε περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν έχει αίσια έκβαση, είναι δυνατή η επίτευξη της δικαστικής διαδικασίας ¹⁰²⁰ .

Σύμφωνα με νεότερη απόφαση του **Cour de Cassation** (*Απόφαση 3^ο Πολιτικού Τμήματος, 6^η Οκτωβρίου 2016*) η μη τήρηση της ρήτρας προσφυγής σε υποχρεωτική διαδικασία διαμεσολάβησης, πριν την υπαγωγή της διαφοράς σε δικαστική διαδικασία, δημιουργεί λόγο απαραδέκτου, ο οποίος δεν θεραπεύεται σε περίπτωση που η ρήτρα αυτή ενεργοποιηθεί μετά την έναρξη της δικαστικής διαμάχης και ενώ εκκρεμεί η διαδικασία ενώπιον των δικαστηρίων.

B. Πρόταση παραπομπής του δικαστηρίου

Το 1987 το **Cour de Cassation** έκρινε ότι **τα γαλλικά δικαστήρια μπορούν να προτείνουν την παραπομπή** στη διαμεσολάβηση, με θεμέλιο τη δικονομική αρχή του άρθρου 21 του C.P.C.

Σήμερα, η **δικαστική διαμεσολάβηση προτείνεται και από τον αρμόδιο για την εκδίκαση της υποθέσεως δικαστή (εκτός του Cour de Cassation, το οποίο εξετάζει, μόνον, τις νομικές πτυχές των υποθέσεων), αφού προηγουμένως εξεταστεί - με βάση ορισμένα κριτήρια - η καταλληλότητα της υπαγωγής της διαφοράς σε αυτήν**¹⁰²¹ .

¹⁰¹⁹ Στην Αγγλία, ο δικαστής έχει την εξουσία να λαμβάνει υπ' όψη του διάφορα στοιχεία κατά τον υπολογισμό των δικαστικών εξόδων. Σύμφωνα με τον R. 44.4 C.P.R το δικαστήριο λαμβάνει υπ' όψη του τη συμπεριφορά των διαδίκων, ιδίως, πριν από την έναρξη της δίκης αλλά και κατά τη διάρκεια αυτής, καθώς και τις όποιες προσπάθειες συμβιβαστικής επιλύσεως της διαφοράς πριν από τη δίκη και κατά τη διάρκεια αυτής. Κατά το αγγλικό δίκαιο, οι σαφείς ρήτρες διαμεσολάβησης είναι δεσμευτικές και η μη συμμόρφωση σε αυτές επιφέρουν την αναστολή των δικαστικών διαδικασιών (*Stay of court proceedings*).

¹⁰²⁰ Μετά τη θέσπιση του νόμου 2010 - 1609 της 22 Δεκεμβρίου 2010 (σχετικά με την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων και τις συνθήκες ασκήσεως των νομικών επαγγελματιών και των εμπειρογνομόνων), εισήχθη - μετά από συστάσεις του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Παρισιού κ. S. Guinchard - ένα νέο μοντέλο φιλικής επιλύσεως των διαφορών αγγλοσαξωνικής εμπνεύσεως. Επρόκειτο για διαδικασία διαπραγμάτευσης υποβοηθούμενη από δικηγόρο μέσω συμμετοχικής διαδικασίας. Ωστόσο, το νέο αυτό μοντέλο παρουσίαζε το μειονέκτημα ότι σε περίπτωση μη επιτεύξεως συμφωνίας, τα μέρη **δεν θα μπορούσαν να επιχειρήσουν συμφιλίωση ή διαμεσολάβηση** (αρ. 2066 παρ. 2 C.C).

¹⁰²¹ **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 467. Οι κατάλληλες για την επιχείρηση διαμεσολάβησης υποθέσεις καταγράφονται σε σχετικό κατάλογο.

Ωστόσο, η παραπομπή του δικαστηρίου δεν αρκεί, αφού είναι απαραίτητη και η σύμφωνη γνώμη των διαδίκων (αρ. 131 παρ. 1 C.P.C).

Στην πράξη, οι γάλλοι δικαστές δεν αναλαμβάνουν, με μεγάλη συχνότητα, τέτοιες πρωτοβουλίες, αφού θεωρούν τη διαμεσολάβηση ως μια «*π α ρ α λ λ α γ ή*» της γενικής αρχής του άρθρου 21 C.P.C (*Cour de Cassation Cass civ. 2e , 16 Ιουνίου 1993*).

Γ. Υποχρεωτική προσφυγή

Μετά την έκδοση του διατάγματος 2011 - 1540 της 16^{ης} Νοεμβρίου του 2011 (για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52/E.K.) τα δικαστήρια έχουν την εξουσία να διατάσσουν την επιχείρηση προκαταρκτικής ενημερωτικής συναντήσεως των μερών με το διαμεσολαβητή. Ωστόσο, δεν μπορούν να υποχρεώσουν τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, ούτε να τους επιβάλλουν κυρώσεις, εάν αρνηθούν να εξετάσουν την προσφυγή σε αυτήν. Πάντως, μέρος της νομολογίας έχει αποφανθεί ότι το ενδεχόμενο επιβολής κάποιων κυρώσεων, ίσως, να πρέπει να επανεξεταστεί μελλοντικά.

II. Συνέπειες προσφυγής

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα απόφαση του μικτού Τμήματος του Cour de Cassation της 14^{ης} Φεβρουαρίου του 2003, εάν στη σύμβαση προσφυγής στη διαμεσολάβηση είχε προβλεφθεί ρήτρα προσφυγής, τότε η επιχείρηση της διαμεσολάβησης αναστέλλει την παραγραφή καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Από την ανωτέρω παραδοχή, προκύπτει, εξ' αντιδιαστολής, ότι σε όλες τις άλλες περιπτώσεις διαμεσολαβήσεων (που θα επιχειρηθούν, χωρίς όμως να το έχουν προβλέψει τα μέρη στη μεταξύ τους σύμβαση με σχετική ρήτρα) δεν επέρχεται η ανωτέρω αναστολή. Η διάκριση αυτή δημιουργεί ένα καθεστώς «*δύο ταχυτήτων*» και είναι επιζήμια για τη διάδοση του θεσμού.

Όσον αφορά το χρονικό σημείο έναρξης της αναστολής της παραγραφής, σύμφωνα με το άρθρο 2238¹⁰²², η παραγραφή αναστέλλεται:

- από την ημέρα που τα μέρη συμφωνούν εγγράφως, να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση

¹⁰²² Όπως αυτό τροποποιήθηκε από το νόμο της 17^{ης} Ιουνίου του 2008.

- **ή εάν δεν υπάρχει συμφωνία, από την ημέρα της πρώτης συνάντησης για την επιχείρησή της.**

Το χρονικό διάστημα της αναστολής δεν περιορίζεται από τον νόμο, παρά μόνον στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης (3 μήνες)¹⁰²³ και εξακολουθεί, τουλάχιστον, για έξι (6) μήνες, από την ημέρα κατά την οποία, κάθε ένα ή όλα τα συμμετέχοντα μέρη ή ο διαμεσολαβητής **ανακοινώσουν το πέρας της διαμεσολάβησης.**

Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν με τη συμφωνία προσφυγής ότι κατά τη διάρκεια της συμβατικής διαμεσολάβησης θα διατηρούν το δικαίωμα να ασκήσουν αγωγή. Πάντως, η συμβατική διαμεσολάβηση μπορεί να επιχειρηθεί και παράλληλα με τη δικαστική διαδικασία και να ολοκληρωθεί και μετά την άσκηση της αγωγής. Σε περίπτωση που επιχειρείται συμβατική διαμεσολάβηση κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας, η τελευταία μπορεί να ανασταλεί, έως το πέρας της διαμεσολάβησης.

III. Κόστος και Νομική βοήθεια

Η αδυναμία υπολογισμού της ακριβούς διάρκειας της συμβατικής διαμεσολάβησης δεν επιτρέπει τον εκ των προτέρων υπολογισμό του συνολικού κόστους αυτής¹⁰²⁴. Όσον αφορά την αμοιβή του διαμεσολαβητή, αυτή συμφωνείται - σε αρχικό στάδιο της διαδικασίας - μεταξύ αυτού και των μερών¹⁰²⁵.

Στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης, η αμοιβή του διαμεσολαβητή εκτιμάται από το δικαστήριο και προκαταβάλλεται. Εάν δεν προκαταβληθεί, η διαμεσολάβηση δεν πραγματοποιείται και επισπεύδεται η δικαστική διαδικασία (αρ. 131 παρ. 6 εδ. γ' C.P.C). Το άρθρο 131 παρ. 6 C.P.C¹⁰²⁶ προβλέπει ότι το κόστος της δικαστικής διαμεσολάβησης υπολογίζεται πρόσθετα στα δικαστικά έξοδα.

¹⁰²³ Είναι τρεις (3) μήνες με δυνατότητα ανανέωσης άπαξ για άλλους τρεις (3) με αφετηρία τη σχετική διαταγή του δικαστή (αρ. 131 παρ. 3 C.P.C).

¹⁰²⁴ **Cadiet L, Jeuland E, Clay T**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 29.

¹⁰²⁵ Εάν δεν συμφωνήσουν, ευθύνονται ισομερώς, εκτός εάν ο δικαστής κρίνει (αφού εξετάσει την οικονομική κατάσταση των διαδίκων) ότι κάτι τέτοιο θα ήταν ιδιαίτερα επαχθές για κάποιον από αυτούς. Το ζήτημα του κόστους της δικαστικής διαμεσολάβησης αποτελεί συχνά αντικείμενο συμφωνίας μεταξύ του δικηγορικού κλάδου και των οργανισμών διαμεσολάβησης.

¹⁰²⁶ Όπως και το άρθρο 22 παρ. 2 του Ν. 95 - 125 της 8ης Φεβρουαρίου του 1995.

Όσον αφορά τη δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας, το κόστος της δικαστικής διαμεσολάβησης για τους - μη δυνάμενους να ανταποκριθούν στο κόστος της προσφυγής στη δικαστική διαδικασία - διαδίκους, οι οποίοι και δικαιούνται νομικής βοήθειας καλύπτεται από το Κράτος¹⁰²⁷. Έχει υποστηριχθεί, πάντως, ότι το ευεργέτημα της νομικής βοήθειας θα έπρεπε να καλύπτει και τα έξοδα της συμβατικής διαμεσολάβησης¹⁰²⁸.

4. Διαδικασία διαμεσολάβησης

Η δομή της διαδικασίας ποικίλει ανάλογα με τον επιχειρούμενο τύπο διαμεσολάβησης.

Στην περίπτωση της συμβατικής διαμεσολάβησης, τα μέρη μπορούν να οργανώσουν τη διαδικασία, ανάλογα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους¹⁰²⁹. Εάν έχουν επιλέξει κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης, η διαδικασία οργανώνεται σύμφωνα με τους όρους του κανονισμού του οργανισμού αυτού.

Στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης, η διαδικασία ρυθμίζεται, λεπτομερώς, στο νόμο¹⁰³⁰.

I. Εναρκτήριο στάδιο

Η συμβατική διαμεσολάβηση εκκινεί σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας προσφυγής. Αρχικώς, τα μέρη επικοινωνούν με το διαμεσολαβητή αυτοβούλως ή μετά από πρόταση του δικαστή. Ο οργανισμός διαμεσολάβησης θέτει υπ' όψη των δικαστών και των διαδίκων τα ονόματα των διαθέσιμων διαμεσολαβητών, από τους οποίους επιλέγεται ο καταλληλότερος με κριτήριο την προσωπικότητα και τις ικανότητές του.

Η δικαστική διαμεσολάβηση εκκινεί μετά από **προτροπή του δικαστή, εάν υποβληθεί σχετικό αίτημα από τους διαδίκους ή μετά από πρωτοβουλία του δικαστή,**

¹⁰²⁷Ειδικότερα, στη σχετική διαταγή για την πληρωμή των δικαστικών εξόδων, ο δικαστής προσδιορίζει το ακριβές ποσό που θα καταβληθεί από το Κράτος.

¹⁰²⁸ **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013 σ. 472.

¹⁰²⁹ **Cadiet L, Jeuland E, Clay T**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 41.

¹⁰³⁰ **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 479.

με τη σύμφωνη γνώμη των διαδίκων. **Η σύμφωνη γνώμη των διαδίκων είναι πάντοτε απαραίτητη.** Οι διάδικοι μπορούν να ολοκληρώσουν τη διαμεσολάβηση οποτεδήποτε (αρ. 131 παρ. 1 C.P.C). Η προτροπή του δικαστή πρέπει να έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο (αρ. 131 παρ. 6 C.P.C), και να αναφέρει τη σύμφωνη γνώμη των διαδίκων ¹⁰³¹, το διορισμό του διαμεσολαβητή, τη διάρκεια της διαμεσολάβησης, την ημερομηνία επανεισαγωγής της υποθέσεως ενώπιον του δικαστηρίου, το ύψος της προκαταβολής και της αμοιβής του διαμεσολαβητή ¹⁰³². Η προτροπή γνωστοποιείται στους διαδίκους και ο διαμεσολαβητής λαμβάνει τη σχετική έγγραφη βεβαίωση από τον προϊστάμενο της γραμματείας του δικαστηρίου. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να ενημερώσει το δικαστήριο, εάν αποδέχεται το διορισμό του (αρ. 131 παρ. 7 C.P.C). Συνήθως, τα δικαστήρια διατάσσουν να καταβάλλεται η αμοιβή του διαμεσολαβητή κατά την εναρκτήρια κοινή συνάντηση. Εάν δεν καταβληθεί, η προτροπή του δικαστηρίου καθίσταται ανίσχυρη και η δικαστική διαδικασία επανεκκινεί (αρ. 131 παρ. 6 C.P.C). Εάν καταβληθεί, ο διαμεσολαβητής, πρέπει να καλέσει τους διαδίκους, αμέσως, μόλις λάβει τη σχετική ενημέρωση και να εκκινήσει τη διαμεσολάβηση (αρ. 131 παρ. 7 C.P.C). Κατά το στάδιο αυτό, τα μέρη υπογράφουν και τη συμφωνία προσφυγής. Ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να έχει καταδικασθεί ή να έχει κριθεί δικαιοπρακτικά ανίκανος ή να έχει υποπέσει σε πειθαρχικό παράπτωμα κατά την άσκηση του επαγγέλματός του, ενώ πρέπει να έχει λευκό ποινικό μητρώο (αρ. 131 παρ. 5 C.P.C). Η επιλογή του κατάλληλου διαμεσολαβητή δεν είναι εύκολη υπόθεση και πρέπει να γίνεται προσωπικά (*intuitu personae*) από τους διαδίκους και με γνώμονα την φύση της διαφοράς. Μάλιστα, υιοθετήθηκε από τα δικαστήρια ¹⁰³³ η κατάρτιση λίστας διαμεσολαβητών, από την

¹⁰³¹ Ως διαμεσολαβητής μπορεί να διορισθεί φυσικό ή νομικό πρόσωπο (αρ. 131 παρ. 4 εδ. 1 C.P.C και 1532 παρ. 1 C.P.C). Στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης, ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού προτείνει το διαμεσολαβητή στον δικαστή (αρ. 131 παρ. 4 εδ. 2 C.P.C). Στην περίπτωση της συμβατικής διαμεσολάβησης, το νομικό πρόσωπο διορίζει το διαμεσολαβητή με την σύμφωνη γνώμη των μερών (αρ. 1532 παρ. 2 C.P.C).

¹⁰³² **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 480. Τα έξοδα για το αιτούμενο νομική βοήθεια μέρος καταβάλλονται από την Πολιτεία, οπότε δεν υποχρεούται να πληρώσει την προκαταβολή.

¹⁰³³ **Bonafe - Schmitt J.P**, «*Les mediations: logiques et pratiques sociales*», pp. 21 et seqq. **Katrin Deckert**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.L Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 482. Παρά την κριτική,

οποία τα μέρη θα μπορούσαν να επιλέξουν διαμεσολαβητή. Ωστόσο, η δυνατότητα επιλογής διαμεσολαβητή από μια λίστα δημιούργησε προβληματισμό, διότι δεν διευκρινίζονταν ούτε τα κριτήρια με βάση τα οποία θα καταρτιζόταν η λίστα αυτή ούτε ο τρόπος αξιολόγησης της επάρκειας των διαμεσολαβητών. Τα μέρη δύνανται να προσφύγουν και στη συν - διαμεσολάβηση¹⁰³⁴.

II. Κυρίως διαδικασία

A. Διαδικασία

Η κυρίως διαδικασία της διαμεσολάβησης διακρίνεται σε τρεις (3) αλληλοδιάδοχες χρονικά φάσεις · κατά την πρώτη φάση προσδιορίζονται οι θέσεις των μερών, κατά τη δεύτερη αναδεικνύονται τα συμφέροντά τους, εκφράζονται οι επιθυμίες τους και σταθμίζονται οι ανάγκες τους, ενώ κατά την τρίτη αναζητείται η αμοιβαία αποδεκτή λύση.

B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να ακολουθεί τους όρους της συμφωνίας προσφυγής και τον Κώδικα Δεοντολογίας του οργανισμού, στον οποίο είναι εγγεγραμμένος. Δεν είναι υποχρεωμένος να επιτύχει τη συμφωνία των μερών, **αλλά**

αρκετά γαλλικά δικαστήρια καθιέρωσαν τέτοιες λίστες διαμεσολαβητών. Με τη διαταγή της 7^{ης} Απριλίου του 1998, του Προέδρου του Commercial Court του Παρισιού διετάχθη η σύνταξη μιας τέτοιας ανεπίσημης λίστας, η οποία συνδύαζε τα μέλη του Centre for Mediation and Arbitration of the Paris Chamber of Commerce and Industry και του Institute of Expert Opinion and Arbitration με την ανεπίσημη λίστα του Εφετείου του Παρισιού. Άλλα δικαστήρια επέλεξαν τη συνεργασία με οργανισμούς διαμεσολάβησης με κριτήριο τα εκπαιδευτικά προγράμματα αυτών.

¹⁰³⁴ **Ferrand F**, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 18. Αξιοσημείωτο είναι το γαλλογερμανικό εγχείρημα συν - διαμεσολάβησης από μια γερμανική μη κυβερνητική, μη κερδοσκοπική οργάνωση την «MiKK» με αντικείμενο διασυνοριακές υποθέσεις, που αφορούσαν τέκνα. Το εγχείρημα αυτό εκκίνησε την δράση του το 1999, με τη συμμετοχή τριών (3) γάλλων και τριών (3) γερμανών βουλευτών - διαμεσολαβητών και επιλήφθηκε έως το 2003, πενήντα (50) γαλλογερμανικών υποθέσεων που αφορούσαν ζητήματα επιμέλειας και επικοινωνίας του γονέα που δεν διέμενε με το τέκνο του. Τον Φεβρουάριο του 2003, τα Υπουργεία Δικαιοσύνης Γαλλίας και Γερμανίας συμφώνησαν να διορίσουν επαγγελματίες διαμεσολαβητές. Το πρόγραμμα διήρκησε έως το 2006 και επιλήφθηκε τριάντα (30) υποθέσεων. Μετά την αναστολή της χρηματοδότησης το πρόγραμμα συνεχίσθηκε από την «MiKK», η οποία εκπαιδεύει τα γαλλο-γερμανικά ζευγάρια διαμεσολαβητών.

να πράξει τα δέοντα, επιχειρώντας, κατά το χαρακτηρισμό του (*ανώτατου δικαστικού λειτουργού του γαλλικού Ακυρωτικού*) κ. J.P. Ancel, μια «**μ α ι ε υ τ ι κ ή**» μέθοδο.

Αν υπάρχει κάποια πιθανότητα να αποκαλυφθεί η «*αφανής πλευρά του παγόβουνου*» - όπως αποκαλούνται, συνήθως, οι βαθύτερες αιτίες μιας διαφοράς - τούτο είναι πιθανόν να συμβεί, κατά τη διαμεσολάβηση.

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να επιδεικνύει ικανότητα, υπομονή, επιμέλεια, υπευθυνότητα, εντιμότητα, αξιοπιστία, γνώση του νόμου και της διαφοράς.

Πρέπει να τηρεί την αρχή της εμπιστευτικότητας ¹⁰³⁵, να επιδεικνύει αμεροληψία (*να μην τελεί σε σχέση προσωπικής ή επαγγελματικής εξαρτήσεως με κάποιο από τα μέρη*), απόλυτη ουδετερότητα (*αντικειμενικά* ¹⁰³⁶ και *υποκειμενικά* ¹⁰³⁷), ανεξαρτησία ¹⁰³⁸, να προωθεί το διάλογο, προστατεύοντας το δικαίωμα όλων να ακουστούν, να μην δείχνει προτίμηση σε κάποιο από τα μέρη και να μην διατυπώνει κρίσεις. Πρέπει να διαθέτει φυσικές και συναισθηματικές αντιστάσεις, αυτοπεποίθηση και να πληροί τις προϋποθέσεις ενός **κ α λ ο ύ η θ ι κ ο ύ π ρ ο τ ύ π ο υ**. Πρέπει να εξασφαλίζει ότι τα μέρη θα καταλήξουν σε συμφωνία, ενεργώντας, καλόπιστα, και ότι το περιεχόμενο αυτής, θα ανταποκρίνεται στις επιθυμίες τους και δεν θα είναι αντίθετο σε κανόνες δημοσίας τάξεως. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να προτείνει στα μέρη τη συνομολόγηση ρητρών, που θα διευκολύνουν την εφαρμογή της τελικής συμφωνίας.

Σε κάθε περίπτωση, όπως ορθά επισημαίνει ο λέκτορας του Πανεπιστημίου του Παρισιού κ. J. Salzer, (*ο οποίος έχει παρακολουθήσει περισσότερες από 7.000 αναπαραστάσεις διαμεσολαβήσεων*) κάθε διαμεσολαβητής πρέπει να διατηρεί τη δική του π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η τ α και να τηρεί τις βασικές αρχές της αμεροληψίας, της εμπιστευτικότητας και της τήρησης ίσων αποστάσεων από τα μέρη. Όπως υπογραμμίζει ο κ. Salzer «*κανείς δεν είναι ίδιος με τους άλλους, διότι καθένας είναι ο ιδιαίτερος και ξεχωριστός εαυτός του*».

Εάν ο διαμεσολαβητής συνειδητοποιήσει ότι δεν είναι ο κατάλληλος για την επιχείρηση της συγκεκριμένης διαμεσολάβησης πρέπει να ενημερώσει, αμέσως, τα μέρη.

¹⁰³⁵ Αρ. 131 παρ. 14 C.P.C και αρ. 6 των C.M.A.P'S Rules.

¹⁰³⁶ Cour de Cassation, Cass. Ass. Plen., 6 November 1998, JCP 1998, II 10198, report P. Sargos, X. Lagarde, Rev. Arbitrage 2001, 423,435.

¹⁰³⁷ **Chaput Y**, in **Cadiet L, Clay T, Jeuland E**, «*Mediation et Arbitrage*», σ. 97, 109.

¹⁰³⁸ Αρ. 131 παρ. 5 εδ. ε' C.P.C και αρ. 7 των C.M.A.P' s Rules.

Γ. Καθήκοντα των μερών

Τα μέρη οφείλουν να συμμετέχουν στη διαμεσολάβηση κ α λ ό π ι σ τ α. Μόνον τότε μπορούν να ελπίζουν ότι είναι πιθανόν να έχει αίσια έκβαση.

Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών

Ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας των Δικηγόρων του Συμβουλίου Δικηγορικών Συλλόγων και Κοινοτήτων της Ευρώπης (*Council of Bars and Law Societies of Europe - C.C.B.E*), ιδρυτικό (εν έτει 1960) στέλεχος του οποίου είναι και η Γαλλία, προβλέπει ότι ο δικηγόρος έχει καθήκον να προσπαθεί να επιτύχει την επίλυση της διαφοράς με τον πιο οικονομικό τρόπο για τον πελάτη του και να τον συμβουλεύει για τους όποιους διαθέσιμους εναλλακτικούς τρόπους επιλύσεώς της.

Οι δικηγόροι δεν είναι υποχρεωμένοι να ενημερώνουν τους πελάτες τους για τη διαμεσολάβηση ¹⁰³⁹, **ούτε να παρίστανται σε αυτήν** ¹⁰⁴⁰. Συνήθως, αναλαμβάνουν έναν διττό ρόλο, ενεργά συμβουλευτικό και εποπτικό για τη διασφάλιση της ορθότητας της διαδικασίας και την εγκυρότητα της τελικής συμφωνίας ¹⁰⁴¹.

Πάντως, δεν λείπουν και οι απόψεις εκείνων που ισχυρίζονται ότι οι δικηγόροι - *ακούσια ή εκούσια* - δεν «βοηθούν» τη διαμεσολάβηση, αφού συνηθίζουν να αναλαμβάνουν έναν κυρίαρχο (και όχι υποβοηθητικό) ρόλο, αποκλίνοντας από τα ουσιαστικά συμφέροντα των πελατών τους ¹⁰⁴².

III. Τελικό στάδιο

A. Αίσια έκβαση

¹⁰³⁹ Πάντως υποστηρίζεται σθεναρά ότι πρέπει να ιδρύεται υποχρέωση ενημέρωσης.

¹⁰⁴⁰ Ιδίως κατά τη δικαστική διαμεσολάβηση.

¹⁰⁴¹ **Henry S**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, G.E.M.M.E, Παρίσι 16, 17 Οκτωβρίου του 2009, σ. 102.

¹⁰⁴² **Ferrand F**, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*». Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 6, 18 και 19.

Η συμφωνία μπορεί να λάβει τη μορφή ανεπίσημης συμφωνίας ή σύμβασης (αρ. 2044 C.C)¹⁰⁴³. Όσον αφορά τον τύπο αυτής, προτιμάται ο έγγραφος τύπος. Η συμφωνία ενσωματώνεται σε πρακτικό, που συντάσσουν τα μέρη ή οι δικηγόροι τους. Σε απλές υποθέσεις, μπορεί να βοηθά στη σύνταξή του ο διαμεσολαβητής. Εάν ο νόμος απαιτεί τη σύνταξη του πρακτικού με ορισμένο τύπο, τότε αυτό συντάσσεται, όπως ορίζει ο νόμος.

Ειδικά στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης, ο διαμεσολαβητής είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει το δικαστή για το αποτέλεσμα της, συντάσσοντας μάλιστα και σχετική έκθεση (131 παρ. 11 C.P.C).

Η τελική συμφωνία μπορεί να κηρυχθεί εκτελεστή - *κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας*¹⁰⁴⁴ - εφόσον κάποιο από τα μέρη υποβάλλει σχετική αίτηση ενώπιον του Πρόεδρου του Πολυμελούς Πρωτοδικείου (1441 παρ. 1 έως 1444 παρ. 4 C.P.C)¹⁰⁴⁵.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 1534 C.P.C, (το οποίο θεσπίστηκε με το διάταγμα 2011 - 1540 της 16^{ης} Νοεμβρίου του 2011), το αίτημα περί κηρύξεως εκτελεστής της τελικής συμφωνίας διαμεσολάβησης υποβάλλεται ενώπιον του δικαστή μετά από κοινό αίτημα των μερών ή ενός εξ' αυτών, εφόσον συναινεί ρητά το άλλο μέρος.

Όσον αφορά την έκταση του ελέγχου της τελικής συμφωνίας, ο δικαστής δεσμεύεται καταρχήν από τους όρους αυτής (1565 παρ. 2 C.P.C), ωστόσο, πριν αποφασίσει να την κηρύξει εκτελεστή, πρέπει να βεβαιωθεί α) ότι τα δικαιώματα επί των οποίων βασίστηκε (η συμφωνία) είναι δεκτικά διαθέσεως, β) ότι τα μέρη γνωρίζουν τα δικαιώματα αυτά¹⁰⁴⁶, γ) ότι η συμφωνία καταρτίστηκε καλόπιστα¹⁰⁴⁷,

¹⁰⁴³ **Ορφανίδης Γ**, «Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1297. Στο γαλλικό δίκαιο ο εξώδικος συμβιβασμός επιφέρει κατάργηση της δίκης (2044 CC σε συνδυασμό με το 2054 CC).

¹⁰⁴⁴ Σύμφωνα με την απόφαση 6 - 19.527 της 26 Μαΐου του 2011 του γαλλικού Ακυρωτικού, ο έλεγχος της συμφωνίας αφορά μόνο στη φύση της συμφωνίας και στη συμμόρφωσή της με τη δημόσια τάξη και τα χρηστά ήθη. Σύμφωνα με την απόφαση 6 - 11.259 της 24 Μαΐου του 2007 του γαλλικού Ακυρωτικού, τα μέρη έχουν δικαίωμα έφεσης (κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας) κατά της απόφασης του δικαστή να μην κηρύξει τη συμφωνία τους εκτελεστή. Η έφεση μπορεί να στρέφεται κατά της συμφωνίας ή κατά της άρνησης του δικαστή να την επικυρώσει.

¹⁰⁴⁵ Το άρθρο 1441 παρ. 4 C.P.C αποτελούσε το μέσον για την κήρυξη εκτελεστής μιας συμφωνίας, πριν ακόμη θεσπισθεί το σχετικό με τη διαμεσολάβηση νομικό πλαίσιο (2011 και 2012).

¹⁰⁴⁶ **Muller Y**, «Le contrat judiciaire en droit privee», 1995, σ.64.

δ) ότι άπαντες κατανοούν το περιεχόμενό της, ε) ότι δεν αντίκειται στη δημόσια τάξη και στ) ότι δεν θίγει δικαιώματα τρίτων. Όπως επισημαίνει η κα Brenneur, το μέλλον της διαμεσολάβησης εξαρτάται από την αξία των συμφωνιών¹⁰⁴⁸

Η τελική συμφωνία δεν ολοκληρώνει αυτοδικαίως την (εκκρεμή) δικαστική διαδικασία. Επομένως, τα μέρη πρέπει να παραιτηθούν από την αγωγή. Σε διαφορετική περίπτωση η εκκρεμοδικία εξακολουθεί να υφίσταται (384 παρ.1 C.P.C). Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την έκδοση σχετικής δικαστικής αποφάσεως (384 παρ. 2 C.P.C)¹⁰⁴⁹.

B. Μη αίσια έκβαση

Ο δικαστής μπορεί να ολοκληρώσει, οποτεδήποτε, τη δικαστική διαμεσολάβηση,

- εάν διαπιστώσει ότι τα μέρη δεν επιθυμούν τη συνέχισή της ή
- εάν αντιληφθεί ότι δεν πληρούνται οι εγγυήσεις της ορθής διεξαγωγής της ή
- εάν καταλάβει ότι κάποιο από τα μέρη συμπεριφέρεται, διαρκώς, με τρόπο που δεν προωθεί το σκοπό της διαδικασίας.

Σε περίπτωση που ο διαμεσολαβητής θεωρήσει ότι η διαμεσολάβηση δεν πρέπει να συνεχισθεί, υποβάλει στο δικαστή ειδικό αίτημα περί απαλλαγής (του), στο οποίο δεν είναι απαραίτητο να αναφέρει, με λεπτομέρεια, τους λόγους που τον οδήγησαν στην απόφαση αυτή, προκειμένου να μην διακινδυνεύσει την εμπιστευτικότητα της διαδικασίας. Κατόπιν, η υπόθεση εισάγεται ενώπιον του δικαστηρίου σε συγκεκριμένη δικάσιμο και κλητεύονται οι διάδικοι (αρ. 131 παρ. 10 εδ. 3 C.P.C). Ο δικαστής πρέπει να είναι προσεκτικός, μήπως κατά τη δικάσιμο αυτή, οι διάδικοι ή οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους παραβιάσουν την εμπιστευτικότητα της διαμεσολάβησης (αρ. 131 παρ. 14 C.P.C).

Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών

Ο διαμεσολαβητής υπέχει ευθύνη εάν αρνηθεί να ολοκληρώσει την αποστολή του ή εάν παραβιάσει τα καθήκοντά του. Δεν είναι υποχρεωμένος να εγγυηθεί την αίσια

¹⁰⁴⁷ G.E.M.M.E, «*Presentation generale de la mediation*» (France), σ. 8.

¹⁰⁴⁸ Blohorn - Brenneur B, «*La mediation judiciaire en matiere prud' homale, le protocole d' accord e la decision d' homologation*», Le Dalloz 2001, no 3, σ. 255.

¹⁰⁴⁹ G.E.M.M.E, «*Presentation generale de la mediation*» (France), σ. 9.

έκβαση της διαμεσολάβησης, παρά μόνον να ενεργήσει τα δέοντα με βάση τις ικανότητές του για την επίτευξη συμφωνίας.

5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο

I. Έννοια εμπιστευτικότητας και απορρήτου

Η τήρηση της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου αποτελεί «ε ν έ χ υ ρ ο» επιτυχίας για το διαμεσολαβητή. Η έκταση τους οριοθετείται από τους κανονισμούς των οργανισμών διαμεσολάβησης¹⁰⁵⁰ και αποτυπώνεται στο περιεχόμενο της «συμφωνίας προσφυγής». Η αρχή της εμπιστευτικότητας δεσμεύει άπαντες, τον διαμεσολαβητή, τα μέρη και τους λοιπούς συμμετέχοντες.

Όσον αφορά τη συμβατική διαμεσολάβηση, εντοπίζουμε την αρχή της εμπιστευτικότητας στη γενική διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 εδ.α' του νόμου 95 - 125 η οποία ορίζει ότι «Η διαμεσολάβηση υπόκειται στην αρχή της εμπιστευτικότητας, εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά»¹⁰⁵¹. Σύμφωνα με το επόμενο εδάφιο (β'), το περιεχόμενο των πληροφοριών που αποκαλύφθηκαν και οι δηλώσεις που έγιναν κατά τη διαμεσολάβηση, προστατεύονται από την εμπιστευτικότητα και δεν πρέπει να αποκαλύπτονται σε τρίτους ή να αναπαράγονται στο πλαίσιο δικαστικής ή διαιτητικής διαδικασίας, χωρίς τη συναίνεση των μερών.

Όπως επισημαίνει σχετικά, η καθηγήτρια κ. Ferrand, η αρχή της εμπιστευτικότητας έχει **δύο (2) όψεις**.

- Η πρώτη συνίσταται στον αποκλεισμό της δημοσιότητας **κ α τ ά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης**.

¹⁰⁵⁰ Ο κανονισμός του C.M.A.P είναι λεπτομερής και κατοχυρώνει την εμπιστευτικότητα για όλους τους συμμετέχοντες, προβλέποντας την υπογραφή ειδικής σχετικής δηλώσεως από το διαμεσολαβητή. Τα μέρη θα στείλουν επιστολή στο C.M.A.P αποδεχόμενα τους γενικούς όρους και τις προϋποθέσεις της διαμεσολάβησης. Το C.M.A.P έχει υιοθετήσει τις «Ηθικές Συνστάσεις» (*Recommandations Deontologiques aux Mediateurs*) για τους διαμεσολαβητές, στις οποίες υπογραμμίζεται ότι η υποχρέωση εμπιστευτικότητας είναι γενική, απόλυτη και απεριόριστης χρονικής διάρκειας. Παρόμοιους κανόνες υιοθετεί και το Επιμελητήριο Διαιτησίας του Παρισιού (*Arbitration Chamber of Paris*).

¹⁰⁵¹ **Ferrand F**, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 12. **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 477, 478.

- Η δεύτερη συνίσταται στη συμπεριφορά των μερών, των δικηγόρων τους και του διαμεσολαβητή **μ ε τ ά τη μη αίσια έκβασή της**.

Συμπληρωματικά, η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 εδ. δ' ορίζει ότι ο διαμεσολαβητής, που έχει διορισθεί από το δικαστή, πρέπει να τον ενημερώνει, σχετικά με την τυχόν αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης.

Όσον αφορά τη δικαστική διαμεσολάβηση, το άρθρο 131 παρ. 14 C.P.C ορίζει ότι «Οι διαπιστώσεις του διαμεσολαβητή και οι δηλώσεις που συλλέγει δεν αναπαράγονται, ούτε αναφέρονται στο πλαίσιο της διαφοράς, χωρίς τη συμφωνία των μερών. Η χρήση τους δεν επιτρέπεται ούτε και σε άλλη δίκη». Επίσης, το άρθρο 131 παρ. 8 εδ. β' C.P.C ορίζει ότι ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί να κληθεί να καταθέσει ως μάρτυρας στο δικαστήριο για ζητήματα σχετικά με τη διαμεσολάβηση που επιχειρήθηκε από αυτόν.

Επομένως, η εμπιστευτικότητα και το απόρρητο θωρακίζουν το θεσμό της διαμεσολάβησης:

- και από πλευράς ουσιαστικού δικαίου, με την πρόβλεψη **ευθύνης προς αποζημίωση**, σε περίπτωση παραβίασης της υποχρέωσης τήρησής τους
- και από πλευράς δικονομικού δικαίου, με την πρόβλεψη **δικονομικών και αποδεικτικών απαγορεύσεων**¹⁰⁵².

Η σημασία και η ανάγκη τήρησης της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου επισημαίνεται και από τη γαλλική νομολογία. Είναι χαρακτηριστική η απόφαση του Tribunal d' Instance (*Πρωτοδικείου*) του Παρισιού στην υπόθεση **SNEGA v P. Segui et autres (1999)**, στο πλαίσιο της οποίας το δικαστήριο έκρινε ότι όλες οι πληροφορίες και οι προσφορές που αποκαλύπτονται στον διαμεσολαβητή από τα μέρη **προστατεύονται από την εμπιστευτικότητα**, εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά.

II. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα

Η γενική διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 εδ. 3 του νόμου 95 - 125 για τη συμβατική διαμεσολάβηση προβλέπει δύο (2) εξαιρέσεις από την αρχή της εμπιστευτικότητας. Η πρώτη αφορά τα ζητήματα δημοσίας τάξεως ή τους λόγους που σχετίζονται με την προστασία του συμφέροντος του τέκνου ή τη σωματική ή ψυχολογική ακεραιότητα του ανθρώπου, ενώ η δεύτερη, αφορά την περίπτωση που η αποκάλυψη του

¹⁰⁵² **Ferrand F**, «Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 14.

περιεχομένου της τελικής συμφωνίας είναι απαραίτητη για την εφαρμογή ή την εκτέλεση αυτής.

Όσον αφορά τη δικαστική διαμεσολάβηση, ορίζεται ότι οι διαπιστώσεις του διαμεσολαβητή και οι δηλώσεις που συγκεντρώνει από κάθε μέρος κατά τη διάρκεια της δεν αναπαράγονται ούτε αναφέρονται στο πλαίσιο της διαφοράς, χωρίς τη συμφωνία των μερών. Επίσης, δεν επιτρέπεται η χρήση των στοιχείων αυτών σε μεταγενέστερη δίκη (*αρ. 131 παρ. 14 C.P.C*).

6.Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

I. Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών θεωρείται αποφασιστικής σημασίας για την αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης. Σήμερα πολλοί οργανισμοί διαμεσολάβησης¹⁰⁵³ διαθέτουν εκπαιδευτικά προγράμματα¹⁰⁵⁴ και κώδικες δεοντολογίας¹⁰⁵⁵, ενώ παράλληλα ενισχύουν τη συνεργασία τους με Δικαστικές Αρχές¹⁰⁵⁶, Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και Δικηγορικούς Συλλόγους¹⁰⁵⁷.

¹⁰⁵³ **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective, Mediation in France: Legal Framework and Practical Experience*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 500. Μερικές από τις σημαντικότερες ενώσεις και κέντρα διαμεσολάβησης είναι η Association Mediation Lyon - **A.M.E.L.Y**, το Centre de mediation et de formation a la mediation - **C.M.F.M**, το Chambre professionnelle de la mediation et de la negotiation - **C.P.M.N**, το Institut de formation a la mediation - **I.F.M**, η Association pour la promotion de la mediation familial - **A.P.M.F**, η οποία ιδρύθηκε το 1998 έχει ως μέλη του περισσότερους από εξακόσιους (600) διαμεσολαβητές, η Comite national des associations et services de mediation familial - **C.N.A.F**, η Union Nationale des Associations Familiales - **U.N.A.F**, το Centre Communaux d' Action Sociale - **C.C.A.S**. Πολλά εξ' αυτών προσφέρουν, κατά προσέγγιση, σαράντα (40) με πενήντα (50) ώρες βασικής εκπαίδευσης, ενώ οργανώνουν και προγράμματα διαρκούς επιμόρφωσης.

¹⁰⁵⁴ Όσον αφορά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του C.M.A.P, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να μην υπερβαίνουν το 70^ο έτος της ηλικίας τους, να διαθέτουν επαγγελματική εμπειρία τουλάχιστον δέκα (10) ετών και να προέρχονται από διάφορους επαγγελματικούς κλάδους. Η εκπαίδευση διαρκεί πέντε (5) ημέρες (*συνολικά σαράντα (40) ώρες*) και μετά την ολοκλήρωσή της, το C.M.A.P αποφασίζει εάν θα χορηγήσει την ζετούς διάρκειας διαπίστευση. Πάντως, παρά την ποικιλία των προγραμμάτων, εκφράζονται και απόψεις για την ανάγκη δημιουργίας κοινών προτύπων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

¹⁰⁵⁵ Το 2008 δημοσιεύθηκε Κώδικας Δεοντολογίας για την διαμεσολάβηση ο οποίος παραπέμπει ρητώς στον E.K.Δ.Δ. **Cadiet L, Jeuland E, Clay T**, «*Mediation & Arbitrage, Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 100. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του

Η σημασία της εκπαίδευσης διαπιστώνεται στο άρθρο 131 παρ. 5 του C.P.C, το οποίο, αρχικά την τάσσει ως προϋπόθεση για την επιχείρηση δικαστικής διαμεσολάβησης και εν συνεχεία, προσθέτει ότι όποιος επιθυμεί να επιχειρήσει δικαστική διαμεσολάβηση:

- δεν πρέπει να έχει καταδικασθεί για κάποιο ποινικό ή πειθαρχικό παράπτωμα,
- δεν πρέπει να επιδεικνύει συμπεριφορά αντίθετη στα χρηστά ήθη,
- πρέπει να διαθέτει τα κατάλληλα **π ρ ο σ ό ν τ α** για τη συγκεκριμένη διαμεσολάβηση,
- πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι διαθέτει την κατάλληλη **ε κ π α ί δ ε υ σ η** ή εμπειρία (*στη διαμεσολάβηση*) και
- πρέπει να είναι ουδέτερος.

Η συνδρομή των ανωτέρω προϋποθέσεων τεκμαίρεται εάν ο διαμεσολαβητής έχει αποκτήσει διαπίστευση από κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης. Μετά τη θέσπιση του διατάγματος 2011 - 1540 της 16^{ης} Νοεμβρίου του 2011 ο C.P.C περιέχει παρόμοιες προβλέψεις και για τους διαμεσολαβητές που επιχειρούν συμβατική διαμεσολάβηση (*αρ. 1533 C.P.C*).

Χρήσιμο είναι να επισημανθεί ότι η γαλλική Ομοσπονδία των οργανισμών διαμεσολάβησης συνέστησε το 2011, μια Εθνική Διεύθυνση Διαμεσολαβητών, με σκοπό τη δημιουργία μιας αξιόπιστης λίστας διαμεσολαβητών των οργανισμών της. Προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα των υπηρεσιών διαμεσολάβησης, η Ομοσπονδία πρότεινε τη συγκρότηση ενός εθνικού εποπτικού οργάνου, το οποίο θα εξετάζε την εφαρμογή του θεσμού και την τήρηση των κανόνων δεοντολογίας από τους οργανισμούς.

Παρισιού κ. Υ. Chaput, «*η σύνταξη και δημοσίευση ενός κώδικα δεοντολογίας αποτρέπει τον εκτροχιασμό της συμπεριφοράς του διαμεσολαβητή (Mediation Sauvage)*».

¹⁰⁵⁶ Από τις 19 Δεκεμβρίου του **2003**, λειτουργεί η Groupement Europeen des Magistrats pour la Mediation - **G.E.M.M.E**, με σκοπό τη συνεργασία των δικαστικών λειτουργών των κρατών - μελών της Ε.Ε, με κύριο μέλημα την αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης. Η G.E.M.M.E ιδρύθηκε από γάλλους δικαστές, ενώ σήμερα, απαρτίζεται από τριακόσιους πενήντα (350) δικαστικούς λειτουργούς δώδεκα (12) διαφορετικών κρατών - μελών, εκπροσωπείται σε είκοσι (20) κράτη μέλη της Ε.Ε, προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα σε δικαστές και επιβλέπει την ποιότητα της εκπαίδευσης των διαμεσολαβητών σε δεοντολογικό και μεθοδολογικό επίπεδο.

¹⁰⁵⁷ Σε εθνικό επίπεδο, την πρωτοβουλία για την προώθηση της διαμεσολάβησης έχει αναλάβει το National Council of Bars.

Πάντως, και στη Γαλλία υποστηρίζεται ότι ανεξάρτητα από την (*αναμφισβήτητη*) σημασία της εκπαίδευσης, η επιτυχία της διαμεσολάβησης εξαρτάται, κυρίως, από την **π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η τ α** του διαμεσολαβητή¹⁰⁵⁸.

II. Διαπίστευση

Το γαλλικό θεσμικό πλαίσιο διαμεσολάβησης δεν προβλέπει κάποια επίσημη διαδικασία διαπίστευσης¹⁰⁵⁹.

Όσον αφορά τη δικαστική διαμεσολάβηση, ο νόμος έχει αναθέσει τον έλεγχο των προσόντων των διαμεσολαβητών στους δικαστές¹⁰⁶⁰. Πιο ελαστικός είναι ο έλεγχος όσον αφορά τη συμβατική διαμεσολάβηση¹⁰⁶¹.

Πάντως, οι περισσότεροι οργανισμοί διαμεσολάβησης διαθέτουν προγράμματα εκπαίδευσης, συνοδευόμενα από διαδικασίες διαπίστευσης¹⁰⁶². Επίσης, συνηθίζεται οι διαμεσολαβητές να παρακολουθούν επιμορφωτικά σεμινάρια, ακόμη και αφού έχουν λάβει τη διαπίστευσή τους¹⁰⁶³. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι η διαπίστευση εγγυάται ένα ικανοποιητικό επίπεδο ποιότητας¹⁰⁶⁴.

¹⁰⁵⁸ **Ferrand F**, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 22.

¹⁰⁵⁹ Εκτός από τις περιπτώσεις διαμεσολάβησης ποινικών υποθέσεων.

¹⁰⁶⁰ Γίνεται αντιληπτό ότι οι διαμεσολαβητές στο πλαίσιο της δικαστικής διαμεσολάβησης πρέπει να διαθέτουν ορισμένα προσόντα, **ώστε να μπορεί ο δικαστής να αξιολογήσει την καταλληλότητά τους και να τους επιλέξει**. Σύμφωνα με το άρθρο 131 παρ. 5 C.P.C. ορίζεται ότι οποιοδήποτε πρόσωπο διορίζεται ως διαμεσολαβητής σε διαδικασία δικαστικής διαμεσολάβησης, δεν πρέπει να έχει καταδικασθεί, ούτε να έχει απολέσει τη νομική ικανότητά του, ούτε να έχει διαπράξει αδικήματα κατά της τιμής, της ακεραιότητας ή των χρηστών ηθών, που οδήγησαν σε διοικητικές ή πειθαρχικές κυρώσεις κατά αυτού. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να εγγυάται την ανεξαρτησία του ως προς τα μέρη και ως προς τη φύση της διαφοράς. Επίσης, πρέπει να έχει λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση ως προς τη φύση της διαφοράς και να διαθέτει, αν είναι δυνατόν, και κάποια εμπειρία.

¹⁰⁶¹ Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 1533 C.P.C για τη διαμεσολάβηση σε αστικές, εμπορικές, κοινωνικές και αγροτικές υποθέσεις ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να έχει καταδικασθεί ή να έχει περιέλθει σε καθεστώς νομικής αδυναμίας ούτε να έχει τεθεί σε καθεστώς επαγγελματικού αποκλεισμού, ενώ θα πρέπει να έχει εκπαιδευτεί, κατάλληλα, για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της συγκεκριμένης διαφοράς και να έχει αν είναι δυνατόν και κάποια εμπειρία.

¹⁰⁶² Σχετικά με το C.M.A.P, **Ancel J.P**, «*Le mediateur: formation et nomination. L' experience du C.M.A.P*», in Report Magendie, pp. 60 et seqq.

¹⁰⁶³ Η συνεχής εκπαίδευση του διαμεσολαβητή αποτελεί για ορισμένα κέντρα διαμεσολάβησης απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου ο διαμεσολαβητής να διατηρήσει τη διαπίστευσή του. Κάποιοι

III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Στη Γαλλία δεν προβλέπεται κάποιος περιορισμός ως προς την επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών¹⁰⁶⁵. Οι διαμεσολαβητές είναι μέλη κάποιου οργανισμού διαμεσολάβησης και προέρχονται από τον κλάδο των δικηγόρων. Ιδιαίτερη προτίμηση συγκεντρώνουν και οι κλάδοι των ψυχολόγων¹⁰⁶⁶, των κοινωνικών λειτουργών και των συνταξιούχων δικαστών¹⁰⁶⁷. Οι διαμεσολαβητές ασκούν το έργο τους, παράλληλα, με την κύρια επαγγελματική δραστηριότητά τους (*Part - time*).

7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης

I. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα

Η διαμεσολάβηση στην κοινότητα εκδηλώνεται σε διάφορα πεδία της κοινωνικής ζωής. Η πολυδιάστατη - *όπως την χαρακτηρίζει το πόρισμα της Έκθεσης Lindeperg* - λειτουργία της διακρίνεται σε τρεις (3) κατηγορίες:

- στη συμβατική διαμεσολάβηση, η οποία, συνήθως, σχετίζεται με την επιχείρηση διαμεσολάβησης στη γειτονιά,
- στην προληπτική διαμεσολάβηση και
- στη διαμεσολάβηση που επιχειρείται από υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και άλλους εργαζομένους στην κοινότητα, οι οποίοι ενεργούν,

οργανισμοί όπως το C.M.A.P ανιχνεύουν μέσω σχετικών επιτροπών τις ικανότητες των διαμεσολαβητών τους.

¹⁰⁶⁴ Οι ομοσπονδίες, οι ενώσεις, οι οργανισμοί διαμεσολάβησης και οι δικηγορικοί σύλλογοι δημοσιεύουν λίστες των διαμεσολαβητών, που έχουν λάβει διαπίστευση από αυτά. Ο ανταγωνισμός που εκδηλώνεται μεταξύ των οργανισμών χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα γόνιμος.

¹⁰⁶⁵ Εξαιρέση καθιερώνεται μόνον στην περίπτωση των διαμεσολαβητών σε οικογενειακές διαφορές, οι οποίοι πρέπει να διαθέτουν δίπλωμα ή επαγγελματική εμπειρία από το νομικό πεδίο (*άρθρο 2 του διατάγματος της 2ας Δεκεμβρίου του 2003*).

¹⁰⁶⁶ Όπως επισήμανε ο κ. Κ. Ρίζος (*επίτιμος Πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επί έτη δικαστής σε Πειραιά και Αθήνα και Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ελληνικού Κέντρου Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας*) και επιβεβαίωσε η κ. Brenneuer κατά τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου για τη Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το 2010. **Μάλιστα η κα. Brenneuer υπογράμμισε ότι η καλή νομική γνώση είναι απαραίτητη, αλλά δεν είναι αρκετή.**

¹⁰⁶⁷ **Ferrand F**, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 11.

περισσότερο, ως ενδιάμεσοι (παρά ως διαμεσολαβητές) και προσπαθούν να επιλύσουν τις διαφορές των μελών ασθενέστερων κοινωνικά ομάδων ¹⁰⁶⁸.

Η γαλλική Κυβέρνηση, έχοντας ως στόχο να ενισχύσει το θεσμικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης στην κοινότητα, θέσπισε το νόμο 98 - 1163 της 18^{ης} Δεκεμβρίου του 1998 ¹⁰⁶⁹, ενώ ακολούθησε η ίδρυση περίπου εκατό (100) τοπικών «νομικών» κέντρων, των Maisons de Justice et de Droit - M.J.D' s, τα οποία υποστηρίζονταν από μικρότερα (τοπικά) κέντρα, τα Antennes de Justice και τα Points d' acces au droit, που ήταν εγκατεστημένα σε κοντινή απόσταση σε δημαρχεία, σταθμούς, νοσοκομεία, M.J.D' s και δικαστήρια ¹⁰⁷⁰.

Εν συνεχεία, θεσπίστηκε ο νόμος 2002 - 1138 της 9 Σεπτεμβρίου του 2012, με τον οποίον συγκροτήθηκαν πρωτοβάθμια δικαστήρια για την επίλυση διαφορών «στη γειτονιά», ενώ διορίστηκαν και 3.300 δικαστές (*Juges de proximite*) για την επίλυση διαφορών με χρηματικό αντικείμενο μικρότερο των 1.500,00 €.

II. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών

Η οικογενειακή διαμεσολάβηση έχει μακρά παράδοση στη Γαλλία και θεωρείται ως ο καταλληλότερος τρόπος για να εντοπιστεί ο «πυρήνας» της διαφοράς και για να ρυθμιστούν τα, διαρκώς, μεταβαλλόμενα δεδομένα, ιδίως σε υποθέσεις επιμέλειας, επικοινωνίας και διατροφής ¹⁰⁷¹. Η καταγωγή της εντοπίζεται κατά τη δεκαετία 1980 - 1990, όταν τα ποσοστά των διαζυγίων στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης

¹⁰⁶⁸ Macfarlane D, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation: Mediation in France», 2006. σ. 216.

¹⁰⁶⁹ Ο νόμος αυτός χαρακτηρίστηκε ως η «κορωνίδα» των προσπαθειών για την αναδιαμόρφωση του δικαστικού χάρτη.

¹⁰⁷⁰ Macfarlane D, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation. Mediation in France», 2006, σ. 186.

¹⁰⁷¹ Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα που αφηγήθηκε η κ. Brenneur (κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που έλαβε χώρα στο Παρίσι (υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E), τον Οκτώβριο του 2009), όταν της ανατέθηκε η εκδίκαση μιας οικογενειακού δικαίου διαφοράς, ενώ είχαν, ήδη, προηγηθεί δεκατρείς (13) δικαστικές αποφάσεις σχετικά με την ίδια υπόθεση, ενώ εκκρεμούσε η εκδίκαση και άλλων. Όπως επισήμανε η κ. Brenneur, «τί θα άλλαζε μια δέκατη τέταρτη απόφαση, ενώ είχαν ήδη προηγηθεί άλλες δεκατρείς;». Για το λόγο αυτό, εφαρμόζοντας τη γενική αρχή του άρθρου 21 C.P.C συμβούλευσε τα μέρη και τους δικηγόρους τους να επιλύσουν φιλικά τη διαφορά τους. Μετά από τρεις (3) ώρες συζητήσεων και διαπραγματεύσεων τα μέρη κατέληξαν σε συμφωνία.

παρουσίαζαν αυξητική τάση ¹⁰⁷². Οι σύζυγοι δεν μπορούσαν να αποποιηθούν των γονεϊκών ευθυνών τους λόγω του διαζυγίου τους ¹⁰⁷³.

Το φαινόμενο της αποδοχής της οικογενειακής διαμεσολάβησης στη Γαλλία εξηγήθηκε (*λεπτομερώς*) από την έμπειρη (*στα ζητήματα αυτά*) δικαστική λειτουργό κ. D. Ganancia, κατά τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου για την Αστική και Εμπορική Διαμεσολάβηση σε διασυνοριακές διαφορές, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το 2010 ¹⁰⁷⁴. Η κ. Ganancia επισήμανε ότι η αποδοχή αυτή οφείλεται στην αρμονική προσαρμογή της οικογενειακής διαμεσολάβησης στις δύο (2) βασικές παραδοχές - «*θεμέλια*» του γαλλικού οικογενειακού δικαίου, δηλαδή:

- στο **δικαίωμα των γονέων να μεγαλώνουν τα τέκνα τους, από κοινού**, ακόμη και μετά το διαζύγιό τους (*cooparentalite*) ¹⁰⁷⁵ και
- στην **αυξανόμενη αυτονομία και ανάληψη ευθυνών από τους ίδιους τους γονείς**, οι οποίοι δεν πρέπει να παραιτούνται (*υπέρ του δικαστή*) από το δικαίωμά τους να αποφασίζουν (*οι ίδιοι*) για την υπόθεσή τους ¹⁰⁷⁶.

¹⁰⁷² Δεν αποκλειόταν η προσφυγή στην οικογενειακή διαμεσολάβηση ακόμη και παππούδων και γιαγιάδων. Ειδικότερα, το άρθρο 371 παρ. 4 C.P.C ορίζει ότι οι σύζυγοι δεν μπορούν να παρακαλώουν χωρίς σπουδαίο λόγο την επικοινωνία των παππούδων με τα εγγόνια τους.

¹⁰⁷³ Όπως επισήμανε ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης κατά την αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου το 2001, **η ιδιότητα του γονέα παραμένει για πάντα**, ανεξάρτητα από το πώς θα εξελιχθεί μέσα στο χρόνο η σχέση των συζύγων. **Οι γονείς έχουν καθήκον να συνεργάζονται**.

¹⁰⁷⁴ Στα δέκα (10) έτη που υπηρετεί η κ. Ganancia έχει εκδώσει περίπου **εξακόσιες (600) εντολές** για την πραγματοποίηση οικογενειακής διαμεσολάβησης, ενώ, εκτός από δικαστική λειτουργός είναι και γενικός γραμματέας της G.E.M.M.E, έχει συμμετάσχει σε πολλά συνέδρια και έχει συγγράψει και βιβλίο για την οικογενειακή διαμεσολάβηση.

¹⁰⁷⁵ Η παραδοχή αυτή έχει ως υπερνομοθετικό θεμέλιο τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989, η οποία προβλέπει το δικαίωμα του τέκνου διαζευγμένων γονέων να διατηρεί επικοινωνία και ομαλές προσωπικές σχέσεις και με τους δύο γονείς. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου **το 80%** των υποθέσεων οικογενειακής διαμεσολάβησης αφορά σε **υποθέσεις τέκνων των διαζευγμένων (η μη) συζύγων**.

¹⁰⁷⁶ Η κ. Ganancia εμφανίζεται **υπέρμαχος** και της **υποχρεωτικής** υποβολής των μερών σε οικογενειακή διαμεσολάβηση, αφού, όπως πολύ ορθά υποστηρίζει, η υποχρεωτική υποβολή **δεν συνιστά καταστροφική της ατομικής ελευθερίας των μερών**, αλλά συνιστά **ένα είδος προστασίας των οικογενειακών σχέσεων** (όπως η ζώνη ασφαλείας των αυτοκινήτων) από τις τραγικές συνέπειες καταστροφικών συγκρούσεων. Παρόμοιες παρατηρήσεις έκανε η κ. Ganancia και κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που έλαβε χώρα τον Οκτώβριο του 2009 στο Παρίσι υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E (*Σελ. 389 Πρακτικών*).

Μια από τις πρώτες πρωτοβουλίες για τη θεμελιώση της οικογενειακής διαμεσολάβησης αποτέλεσε η παρουσίαση, τον Απρίλιο του 1989, ενώπιον της Εθνικής Συνέλευσης (*National Assembly*), ενός νομοσχεδίου για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, ως αρχικό στάδιο επιλύσεως οικογενειακών διαφορών¹⁰⁷⁷. Η σχετική διαβούλευση αποδείχθηκε, ιδιαίτερα χρήσιμη, παρότι το νομοσχέδιο δεν έγινε τελικά νόμος του Κράτους.

Κατά την τριετία 1988 - 1991, ιδρύθηκαν πλείστες ενώσεις¹⁰⁷⁸ και οργανισμοί διαμεσολάβησης¹⁰⁷⁹, οι ιθύνοντες των οποίων επαναλάμβαναν ότι ήταν απαραίτητη η θέσπιση Κρατικού Διπλώματος οικογενειακού διαμεσολαβητή¹⁰⁸⁰.

Το 1989, ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Σύνοδος για την Οικογενειακή Διαμεσολάβηση (*European Congress of Family Mediation*), η οποία τρία (3) χρόνια αργότερα (1992), πρότεινε την καθιέρωση ενός αυστηρότερου εκπαιδευτικού προγράμματος. Το πλαίσιο αυτό επικυρώθηκε στο Ευρωπαϊκό Forum στη Μασσαλία, το οποίο πρότεινε υποχρεωτική εκπαίδευση διάρκειας 210 ωρών.

Ιδιαίτερη ώθηση στην οικογενειακή διαμεσολάβηση προσέδωσαν και δύο (2) Εκθέσεις, που δημοσιεύθηκαν το 2001. Η πρώτη (*και προαναφερθείσα*) η Lindeperg Report, συντάχθη από την κ. M. Lindeperg και αφορούσε την εφαρμογή των

¹⁰⁷⁷ Δεδομένου λοιπόν ότι οι οικογενειακές διαφορές δημιουργούν έντονα συναισθήματα, γίνεται αντιληπτό ότι η προσφυγή στη δικαστική διαδικασία, μάλλον, δεν συνιστά την πιο κατάλληλη επιλογή.

¹⁰⁷⁸ **Macfarlane D**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation. Mediation in France*», 2006, σ. 207. Το 2001, είχαν ιδρυθεί περισσότεροι από διακόσιοι (200) οργανισμοί οικογενειακής διαμεσολάβησης και είχαν διαπιστευθεί πενήντα (50) διαμεσολαβητές.

¹⁰⁷⁹ **Macfarlane D**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation. Mediation in France*», 2006, σ. 207. Το 1988 ιδρύθηκε ο πρώτος οργανισμός οικογενειακής διαμεσολάβησης στη Γαλλία η **Association pour la Promotion de la Mediation Familiale - A.P.M.F** που είχε ως στόχο την προώθηση του θεσμού, ενώ το 1991 ιδρύθηκε η **Comite National des Associations et Services de Mediation Familiale - C.N.A.S.F.M** (*σήμερα, Federation Nationale de la Mediation Familiale - F.E.N.A.M.E.F*) (*διαθέτουσα το 2012, 480 χώρους άσκησης οικογενειακής διαμεσολάβησης*), με σκοπό την προώθηση, ενημέρωση και συμβουλευτική υποστήριξη των ενώσεων και των οργανισμών που ασχολούνται με την οικογενειακή διαμεσολάβηση και το **Εθνικό Κέντρο Διαμεσολάβησης (Centre National de la Mediation - C.N.M)**.

¹⁰⁸⁰ Όπως παρατήρησε η κα. Ganancia κατά τις εργασίες του Διεθνούς Σεμιναρίου για τη Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, το 2010, ο οικογενειακός διαμεσολαβητής είναι ο μόνος σε σχέση με διαμεσολαβητές άλλων κλάδων που πρέπει να διαθέτει ειδικό κρατικό πτυχίο και μακρόχρονη εκπαίδευση διάρκειας 560 ωρών.

διαδικασιών A.D.R σε διάφορα πεδία διαφορών (*εξαιρουμένων των εμπορικών και των εργατικών διαφορών*).

Η δεύτερη - και ίσως σπουδαιότερη όπως τουλάχιστον χαρακτηρίστηκε - η Sassier Report συνετάχθη από την κ. M. Sassier και παρουσιάστηκε στην Εθνική Συνέλευση στις 21 Ιουνίου του 2001¹⁰⁸¹. Η κ. Sassier, αφού πραγματοποίησε συνεντεύξεις με περισσότερους από ογδόντα (80) αντιπροσώπους οργανισμών διαμεσολάβησης, δημοσίευσε τριάντα έξι (36) συστάσεις για το μέλλον του θεσμού. Μεταξύ άλλων, πρότεινε τη δημιουργία ενός **Εθνικού Συμβουλίου συμβουλευτικού χαρακτήρα για την Οικογενειακή Διαμεσολάβηση** (*Conseil National Consultative de la Mediation Familial - C.N.C.M.F*) επιφορτισμένου:

- πρώτον να χορηγεί Κρατικό Δίπλωμα οικογενειακής διαμεσολάβησης,
- δεύτερον να συντάξει Κώδικα Δεοντολογίας διαμεσολαβητών και
- τρίτον να οργανώσει ένα εθνικής εμβέλειας ενημερωτικό Πρόγραμμα για τη διαμεσολάβηση.

Οι προτάσεις της Sassier Report θεσπίστηκαν ως νόμος του Κράτους με τον N. 2002 - 305 της 4^{ης} Μαρτίου του 2002 (για τη γονική μέριμνα), θέτοντας την οικογενειακή διαμεσολάβηση στο **επίκεντρο** του γαλλικού οικογενειακού δικαίου¹⁰⁸². Ο δικαστής θα μπορούσε να διατάξει τα μέρη να συναντήσουν ένα διαμεσολαβητή¹⁰⁸³ και να ενημερωθούν για τη διαδικασία και τη φύση της διαμεσολάβησης (*αρ. 373 παρ. 2 εδ. 10 C.C*)¹⁰⁸⁴.

Μια ακόμη δυνατότητα φιλικής διευθέτησης των διαφορών θεσπίστηκε με το νόμο 2002 - 1138 της 9ης Σεπτεμβρίου 2002 σύμφωνα με τον οποίο, ο δικαστής μπορεί να διατάξει τα μέρη, ακόμη και χωρίς τη σύμφωνη γνώμη τους, να

¹⁰⁸¹ **Macfarlane D**, (*Alexander Nadja*), «*Global Trends in Mediation. Mediation in France*», 2006, σ. 203. Η Sassier Report παρουσιάστηκε υπό τον τίτλο «*Arguments and Proposals for a Statute on Family Mediation in France*» και είχε ως στόχο να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των συζύγων προς το συμφέρον των τέκνων τους.

¹⁰⁸² **Cadiet L, Jeuland E, Clay T**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005, σ. 51.

¹⁰⁸³ Πολλοί οικογενειακοί διαμεσολαβητές είναι παιδαγωγοί, κοινωνικοί λειτουργοί και ψυχολόγοι, δηλαδή δεν είναι μόνον νομικοί. Αρνητική εντύπωση προκαλεί αναμφίβολα η επισήμανση της κ. Ganancia ότι ανάμεσα στους διαμεσολαβητές ψυχολόγους και τους διαμεσολαβητές νομικούς, υφέρπει έντονος ανταγωνισμός, διότι δεν αλληλοκατανοούν τη χρησιμότητά τους! **Μόνο απογοητευτικό** μπορεί να χαρακτηριστεί ένα τέτοιο φαινόμενο, ιδίως από εκπροσώπους των συγκεκριμένων κλάδων.

¹⁰⁸⁴ **Verkijk R**, «*Mandatory Mediation: Informal Injustice*», *ZZP Int* 11, 2006, σ. 125

συναντήσουν έναν συμφιλιωτή, για να ενημερωθούν και να εξετάσουν το ενδεχόμενο προσφυγής στη συμφιλίωση (αρ. 21 C.P.C).

Τελικά με το διάταγμα 2003 - 1166 της 2ας Δεκεμβρίου του 2003 θεσπίστηκε η δυνατότητα απόκτησης Κρατικού Διπλώματος οικογενειακού διαμεσολαβητή¹⁰⁸⁵, το οποίο έτυχε σημαντικής κρατικής χρηματοδότησης¹⁰⁸⁶, ενώ με το νόμο 2004 - 439 της 26 Μαΐου του 2004 ορίστηκε ότι ο δικαστής μπορεί να προτείνει στους συζύγους την επιχείρηση διαμεσολάβησης και αφού λάβει τη σύμφωνη γνώμη τους, μπορεί να διορίσει διαμεσολαβητή και να τους διατάξει να συμμετάσχουν σε μια ενημερωτική συνάντηση (*με αυτόν*), με αντικείμενο την προοπτική προσφυγής στη διαμεσολάβηση (αρ. 12).

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η θέσπιση με το νόμο 2011 - 1862 της 13 Δεκεμβρίου του 2011¹⁰⁸⁷ διαδικασίας υποχρεωτικής συμμετοχής σε ενημερωτική συνεδρία διαμεσολάβησης σε υποθέσεις γονικής μέριμνας ή διατροφής τέκνων, χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών (αρ. 373 παρ. 2 εδ. 10 C.C).

Πρόσφατα, δυνάμει του νόμου της 18^{ης} Φεβρουαρίου του 2016 «για τον εκσυγχρονισμό της δικαιοσύνης του 21^{ου} αιώνα» (στο εξής J 21) θεσπίστηκε «πειραματική εφαρμογή» της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης σε ορισμένες

¹⁰⁸⁵ Το διάταγμα 2003 - 1166 της 2 Δεκεμβρίου 2003 και οι αποφάσεις της 12^{ης} Φεβρουαρίου του 2004 και της 19 Μαρτίου 2012 καθόρισαν ειδική εκπαίδευση για την απόκτηση του Διπλώματος. Οι υποψήφιοι πρέπει να διαθέτουν δίπλωμα σε νομικό, ιατρικό ή κοινωνικό επιστημονικό κλάδο ή να διαθέτουν εμπειρία (αρ. 2 διατάγματος και διαταγής), ενώ προβλέπεται μια αρχική διαδικασία επιλογής (αρ. 3 διαταγής). Το πρόγραμμα και η διάρκεια της εκπαίδευσης καθορίζονται με ακρίβεια (αρ. 4-6 διαταγής). Η εκπαίδευση περιλαμβάνει 490 ώρες θεωρητικής κατεύθυνσης (315 ώρες σχετικά με τις τεχνικές της διαμεσολάβησης, 63 ώρες νομικής εκπαίδευσης, 63 ώρες ψυχολογίας, 35 ώρες κοινωνιολογίας και 14 ώρες για την εκμάθηση της μεθόδου σύνταξης των υπομνημάτων) και 105 ώρες πρακτικής εκπαίδευσης. Η διάρκεια είναι το ανώτερο τρία (3) έτη. Λεπτομερώς καθορίζεται και ο κανονισμός σχετικά με τις εξετάσεις (10 έως 12 της διαταγής) και την έκδοση του διπλώματος (αρ. 13 της διαταγής). Το δίπλωμα απονέμεται από το Νομάρχη της περιοχής (αρ. 7 του διατάγματος).

¹⁰⁸⁶ Όπως επισήμανε ο Υπουργός Δικαιοσύνης στις 9 Οκτωβρίου του 2003 στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης για την Οικογενειακή Διαμεσολάβηση (*Family Mediation Conference*) μεταξύ των ετών 2000 - 2003 η Κυβέρνηση διέθετε, ετησίως 1.140.000,00 € σε 7 ομοσπονδίες και 182 ενώσεις οικογενειακής διαμεσολάβησης και ακόμη 1.100.000,00 € το 2004 για ενημερωτικούς σκοπούς. Εκτός από τις κρατικές επιχορηγήσεις, σημαντική χαρακτηρίζεται και η συνδρομή που παρέχει ο θεσμός της νομικής βοήθειας (*Legal aid*), ενώ σε άλλες περιπτώσεις οι σύζυγοι καταβάλουν μόνο το 1/6 του πραγματικού κόστους της διαμεσολάβησης.

¹⁰⁸⁷ Για την κατανομή των δικών και την αποσυμφόρηση των δικαστικών διαδικασιών.

οικογενειακές υποθέσεις για τρία (3) έτη από τη δημοσίευσή του για υποθέσεις αναγνώρισης πατρότητας ή μητρότητας¹⁰⁸⁸.

Η οικογενειακή διαμεσολάβηση επιχειρείται, συνήθως, υπό τον τύπο της δικαστικής διαμεσολάβησης. Η πραγματοποίηση της πρώτης συναντήσεως είναι δωρεάν, ενώ το κόστος των επόμενων συναντήσεων προσδιορίζεται - κλιμακωτά - ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα των μερών. Δεν αποκλείεται τα οικονομικώς ασθενέστερα μέρη να απολαύσουν και το ευεργέτημα της νομικής βοήθειας, η χορήγηση του οποίου εγκρίνεται από το δικαστήριο οικογενειακών υποθέσεων (*Juge aux affaires familiales - J.A.F*). Ο δικαστής είναι δυνατόν ιδίως σε διαφορές γονικής μέριμνας και επικοινωνίας να υποδεικνύει στα μέρη ως ενδεδειγμένη την εκούσια προσφυγή στον «οικογενειακό διαμεσολαβητή»¹⁰⁸⁹. Η τυχόν, τελική συμφωνία εγκρίνεται από το Υπουργείο Οικογενειακών Υποθέσεων (*αρ. 1534, 1565 C.P.C*). Οι διαμεσολαβητές ακολουθούν τους κώδικες δεοντολογίας των δύο (2) ομοσπονδιών οικογενειακής διαμεσολάβησης ήτοι:

- της Ένωσης για την Οικογενειακή Διαμεσολάβηση (*Association pour la Promotion de la Mediation Familiale - A.P.M.F*) και
- της Εθνικής Ομοσπονδίας Οργανώσεων Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Federation Nationale de la Mediation Familiale - F.E.N.A.M.E.F*),

οι οποίες εγκρίθηκαν στις 22 Απριλίου του 2003 από το Εθνικό Συμβουλευτικό Συμβούλιο Οικογενειακής Διαμεσολάβησης (*Conseil National Consultatif de la Mediation Familiale - C.N.C.M.F*).

Παρά τα αναμφισβήτητα πλεονεκτήματά της, η οικογενειακή διαμεσολάβηση δεν είχε γνωρίσει μεγάλη απήχηση κατά τα πρώτα χρόνια της εφαρμογής της¹⁰⁹⁰.

¹⁰⁸⁸ Μουζάκη Δ, «Υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση και δικαίωμα δικαστικής προστασίας - Προσεγγίσεις ευρωπαϊκού, γαλλικού, ελληνικού και αγγλικού δικαίου με αφορμή την υπ' αρ. 34/2018 απόφαση της Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου», ΕΠολΔ, 2018, σ. 271. Μέρος της γαλλικής θεωρίας υποστηρίζει ότι ζητήματα αναγνώρισης της πατρότητας ή της μητρότητας, επιμέλειας τέκνου, γονικής μέριμνας, υιοθεσίας, σχέσεων γονέων και τέκνων δεν πρέπει να υπάγονται σε φιλικό διακανονισμό.

¹⁰⁸⁹ Ποδηματά Ε, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρθρ. 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμέτωπος με τα δικαιοκρατικά όριά του: το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», 2018 σ. 26 σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση, Ν. 4512/2018, Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας 13.03.2018, Σέρρες.

¹⁰⁹⁰ Ενδεικτικό είναι ότι το 2003 επί 259.000 οικογενειακών διαφορών επιχειρήθηκε διαμεσολάβηση σε ποσοστό 0,7%.

Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, οι προσπάθειες διαδόσεώς της φαίνονται να καρποφορούν. Ίσως η εξέλιξη αυτή να οφείλεται και στην άρτια εκπαίδευση που παρέχεται από κέντρα, αναγνωρισμένα από την Περιφερειακή Διεύθυνση Υγειονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων (*Direction regionale des affaires sanitaires et sociaux, DRASS*), στα οποία οι σπουδαστές παρακολουθούν επί τριετία, 560 ώρες θεωρητικής εκπαίδευσης, συνοδευόμενες από εβδομήντα (70) ώρες πρακτικής εφαρμογής. Σήμερα τα περισσότερα δικαστήρια του Παρισιού διαθέτουν (*μόνιμες*) υπηρεσίες οικογενειακής διαμεσολάβησης, ενώ έχουν συσταθεί - *υπό την (οργανωτική) καθοδήγηση της κ. Ganancia* - πολλές ενημερωτικές υπηρεσίες. Σταθερά υποστηρικτική προς την οικογενειακή διαμεσολάβηση είναι και η στάση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (*M.M.E*).

Με δεδομένο τον πολυφυλετικό χαρακτήρα της γαλλικής κοινωνίας επαναλαμβάνεται η ανάγκη ανάπτυξης και της διεθνούς οικογενειακής διαμεσολάβησης, η οποία συνιστά κατά την κ. Ganancia «*την πιο ανθρώπινη, πολιτισμένη και ασφαλή λύση*» για την επίλυση διαφορών μεταξύ γονέων με διαφορετική φυλετική καταγωγή¹⁰⁹¹.

III. Σχολική διαμεσολάβηση

Η σχολική διαμεσολάβηση έχει μακρά παράδοση στη Γαλλία, ήδη, από το 1993 και αναπτύσσεται με γρήγορο ρυθμό. Ο βασικός στόχος της είναι να **εξοικειωθούν οι μαθητές με τις τεχνικές της διαμεσολάβησης και να τις αξιοποιήσουν και ως μέσον επίλυσης των διαφορών τους και ως εφόδιο για τη ζωή τους**¹⁰⁹². Όπως, ορθά, επισημαίνεται στο πόρισμα της Έκθεσης Lindeperg (2001), η μεταλαμπάδευση των ιδανικών της διαμεσολάβησης στους μαθητές πρέπει να αποτελεί **συμπληρωματικό στόχο του παραδοσιακού στόχου** του εκπαιδευτικού συστήματος.

¹⁰⁹¹ Όπως παρατηρεί αύθις, η κ. Ganancia «*η διαμεσολάβηση είναι η εφαρμογή της δημοκρατίας στην οικογένεια, είναι στάση ζωής και εναπόκειται σε όλους τους κοινωνούς να μεταδώσουμε τη νοοτροπία και την παιδεία του διαλόγου, που αποτελεί τη μοναδική αληθινή νοοτροπία επίτευξης της ειρήνης*».

¹⁰⁹² Η πολυφυλετική μορφή της γαλλικής κοινωνίας συνέβαλε αποφασιστικά στην επιτυχία της σχολικής διαμεσολάβησης.

Αξιοσημείωτο παράδειγμα οργάνωσης της σχολικής διαμεσολάβησης είναι αυτό της Boutique de droit A.M.E.L.Y ¹⁰⁹³ (στη Λυών), η οποία συνεργάστηκε με περισσότερα από εξήντα (60) σχολεία και κολλέγια, ενημερώνοντας περισσότερους από 10.000 μαθητές και εκπαιδευόντας, περίπου, 1.450 μαθητές ως διαμεσολαβητές ¹⁰⁹⁴.

Ένας από τους πρωτοπόρους της σχολικής διαμεσολάβησης στη Γαλλία και συνιδρυτής της Boutique de Droit A.M.E.L.Y ο κ. J.P Bonafe Schmitt επισημαίνει ότι απαιτείται **βαθιά αλλαγή στη νοοτροπία και επανακαθορισμός των σχέσεων των μερών και των εκπαιδευτικών** αλλά και μεταξύ των μελών της κάθε μιας από τις ανωτέρω κατηγορίες. Το σύγγραμμά του *«La médiation scolaire par les élèves»* ¹⁰⁹⁵, στο οποίο παρουσιάζει τη λειτουργία ενός 5ετούς προγράμματος σχολικής διαμεσολάβησης σε τρία (3) υποβαθμισμένα γαλλικά σχολεία, αποτελεί το σημαντικότερο σύγγραμμα για τη σχολική διαμεσολάβηση στη Γαλλία και θα ήταν χρήσιμη η μετάφρασή του στην ελληνική.

IV. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών

Ο κυριότερος οργανισμός εμπορικής διαμεσολάβησης στη Γαλλία είναι το Κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας του Παρισιού (*Le Centre de Médiation et d' Arbitrage de Paris - C.M.A.P*) ¹⁰⁹⁶, ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1995, στο Παρίσι από το Βιομηχανικό και Εμπορικό Επιμελητήριο του Παρισιού (*Chambre de Commerce et d' Industrie de Paris*), σε συνεργασία:

- με το Εμποροδικείο του Παρισιού (*Paris Tribunal of Commerce*),

¹⁰⁹³ Macfarlane D, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation. Mediation in France», 2006, σ. 217. Ιδρύθηκε το 1980.

¹⁰⁹⁴ Macfarlane D, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation. Mediation in France», 2006, σ. 218. Παρόμοια δραστηριότητα ανέπτυξαν και άλλοι οργανισμοί όπως η Ressonnances στη Μασσαλία, η Generations Mediateurs στο Παρίσι και το Centre de Médiation et de Formation a la Médiation στο Παρίσι. Ο τελευταίος οργανισμός είχε συμμετάσχει και σε ένα επιτυχημένο, όπως αποδείχθηκε, πείραμα σχολικής διαμεσολάβησης που είχε οργανωθεί, σε διάφορες χώρες, υπό την αιγίδα της United Nations Educational Scientific and Cultural Organization - U.N.E.S.C.O, με σκοπό να εμπεδωθεί στους μαθητές των σχολείων μια κουλτούρα ειρήνης.

¹⁰⁹⁵ Paris ESF 2000.

¹⁰⁹⁶ Το C.M.A.P αποτελεί τον πρώτο οργανισμό εμπορικής διαμεσολάβησης στην ηπειρωτική Ευρώπη με βάση τον αριθμό των διαμεσολαβήσεων που αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας. Αρχικά, προσέλκυε μικρές επιχειρήσεις και, σταδιακά, μεγαλύτερες.

- τη Γαλλική Ένωση Διαιτησίας,
- την Εθνική Γαλλική Επιτροπή του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου,
- το Δικηγορικό Σύλλογο Παρισιού (*Ordre des Avocats de Paris*),
- τη Γαλλική Επιτροπή του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (*French Committee of the International Chamber of Commerce*) και
- το Ανώτατο Συμβούλιο της Τάξης των Ελεγκτών Λογιστών (*Higher Court of the order of Expert Auditors*).

Κάθε ένας από τους παραπάνω οργανισμούς συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο του C.M.A.P αλλά και στις τρεις (3) Επιτροπές, που διεκπεραιώνουν τις καθημερινές δραστηριότητες του Κέντρου ¹⁰⁹⁷. Το C.M.A.P μαζί με τα A.C.B Mediation στην Ολλανδία, το A.D.R Center στην Ιταλία, το C.E.D.R Solve στο Ηνωμένο Βασίλειο, το J.A.M.S στις Η.Π.Α είναι μέλη της Διεθνούς Ένωσης Κέντρων Διαμεσολάβησης (*The International Mediation Services Alliance - M.E.D.A.L*).

Το C.M.A.P κρίνει, ιδιαίτερα, σημαντική τη συμμετοχή των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών, ιδίως κατά το στάδιο υπογραφής της τελικής συμφωνίας ¹⁰⁹⁸.

Δέκα (10) χρόνια μετά την ίδρυσή του, το C.M.A.P ανέλαβε μια σημαντική πρωτοβουλία προτείνοντας σε σαράντα (40) μεγάλες επιχειρήσεις εδρεύουσες στη Γαλλία, να υπογράψουν Μνημόνιο Συμφωνίας για την εμπορική διαμεσολάβηση. Τον Νοέμβριο του 2005, περισσότερες από πενήντα (50) επιχειρήσεις υπέγραψαν την πρώτη διακήρυξη για τη διαμεσολάβηση ¹⁰⁹⁹, ενώ το επόμενο έτος (16 Οκτωβρίου του

¹⁰⁹⁷ 1. Επιτροπή Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας, 2. Επιτροπή Εκπαίδευσης, 3. Επιτροπή πληροφοριών και παραγγελιών.

¹⁰⁹⁸ Στην περίπτωση που το δικαστήριο ζητήσει από το C.M.A.P να επιχειρήσει διαμεσολάβηση, το τελευταίο προτείνει τρεις (3) διαμεσολαβητές. Προς αποφυγή οποιασδήποτε υπόνοιας μεροληψίας, οι διαμεσολαβητές επιλέγονται από μια ανεξάρτητη επιτροπή, την επονομαζόμενη «*Εγκριτική Επιτροπή*», στην οποία προεδρεύει ένας ανώτατος δικαστικός λειτουργός του Ακυρωτικού δικαστηρίου. Από τους τρεις (3) διαμεσολαβητές επιλέγεται ο ένας. Μετά το διορισμό του διαμεσολαβητή, ο δικαστής εκδίδει εντολή, στην οποία προσδιορίζει το πρόσωπο αυτού, τη διάρκεια της διαδικασίας (3μηνη) και το κόστος αυτής ¹⁰⁹⁸. Ο δικαστής δεν ενημερώνεται για ό,τι συμβαίνει ή λέγεται κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. Οι συναντήσεις των μερών γίνονται εκτός των δικαστηρίων είτε στις εγκαταστάσεις του C.M.A.P, είτε στο γραφείο του διαμεσολαβητή (εάν είναι φυσικό πρόσωπο). Αφού παρέλθουν τρεις (3) μήνες, ο δικαστής πληροφορείται μόνον την έκβαση της διαμεσολάβησης

¹⁰⁹⁹ Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών της Γαλλίας κατά την υπογραφή της συμφωνίας ότι «οι επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν για να κερδίζουν μερίδια αγοράς».

2006) εκατόν πενήντα (150) δικηγορικές εταιρίες υπέγραψαν μια δεύτερη διακήρυξη, με την οποία συμφώνησαν να ενημερώνουν τους πελάτες τους για την προοπτική επιχείρησης της διαμεσολάβησης.

Στη Γαλλία, εκτός από το C.M.A.P λειτουργούν και άλλα κέντρα διαμεσολάβησης όπως το Κέντρο Διαιτησίας και Διαμεσολάβησης (*Centre d' Arbitrage et de Mediation Rhone - Alpes - C.A.R.A*), το Κέντρο Επίλυσης Διαφορών (*Centre de Resolution de Conflits - C.R.C*), το Ίδρυμα Εμπειρογνωμοσύνης, Διαιτησίας και Διαμεσολάβησης (*L' Institut d' Expertise, d' Arbitrage et de Mediation - I.E.A.M*), η Ομοσπονδία Διαμεσολαβητών και Εμπειρογνομόνων (*Fédération des Médiateurs et Chargés de Mission libéraux - F.M.C.M.L*), η Εθνική Ομοσπονδία Κέντρων Διαμεσολάβησης (*Fédération Nationale des Centres de Médiation F.N.C.M*)¹¹⁰⁰, η Εθνική Ένωση Διαμεσολαβητών (*Association National e des Mediateures - A.N.M*), που κατάρτισε έναν Εθνικό Κώδικα Δεοντολογίας για Διαμεσολαβητές και η Γαλλική Ένωση για την Διαιτησία (*French Arbitration Association - F.A.S*).

V. Διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών

Στη Γαλλία, οι καταναλωτές συνηθίζουν να επιλύουν τις διαφορές τους με απευθείας διαπραγματεύσεις. Το γεγονός αυτό εξηγεί την περιορισμένη απήχηση της διαμεσολάβησης στις καταναλωτικές διαφορές.

Πάντως, η Γαλλία συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Εξωδικαστικό Δίκτυο (*European Extra - Judicial Network - E.E.J - Net*) (ιδρυθέν από την Ευρωπαϊκή Ένωση το 2001), που έχει ως στόχο να ενημερώνει τους καταναλωτές - μεταξύ άλλων ζητημάτων - και για τις διαδικασίες A.D.R.

VI. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών

Η δικαστική διαμεσολάβηση εφαρμόστηκε επιτυχημένα, και στο πεδίο του εργατικού δικαίου για την επίλυση συλλογικών εργατικών διαφορών στον πρώτο

δεν δημιουργήθηκαν για να κερδίζουν δίκες». Τα κέντρα διαμεσολάβησης ασχολούνται με υποθέσεις που αφορούν μακροχρόνιες συμβάσεις, όπως οι συμβάσεις παροχής υπηρεσιών πληροφορικής ή με υποθέσεις αφορώσες διαφορές στον κλάδο των κατασκευών.

¹¹⁰⁰ Η F.N.C.M αριθμεί 1.200 μέλη ως επί το πλείστον δικηγόρους και το Μάρτιο του 2008 δημοσίευσε δικό της Κώδικα Δεοντολογίας, με βάση τον Ε.Κ.Δ.Δ.

βαθμό δικαιοδοσίας¹¹⁰¹ και ατομικών εργατικών διαφορών στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας.

Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο αποτελείται από τις διατάξεις του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995 και από τις διατάξεις των άρθρων 1532 επ. C.P.C¹¹⁰².

Το γαλλικό δίκαιο υποβάλλει και ένα ευρύ φασμα εργατικών διαφορών σε ένα υποχρεωτικό στάδιο συμφιλίωσης ενώπιον του Συμβουλίου των εργατικών διαφορών (*Conseil de prud' hommes*). Σε περίπτωση μη επίτευξης της συμφιλίωσης το Συμβούλιο προβαίνει σε δικαστική διάγνωση της διαφοράς δυνάμει του άρθρου 1441 - 1 του Κώδικα Εργατικού Δικαίου (*Code de Travail*). Επίσης, με το νόμο 2015 - 990 της 6^{ης} Αυγούστου «για την ανάπτυξη, την δραστηριότητα και τις ίσες οικονομικές ευκαιρίες» προβλέπει εφεξής την προσφυγή στις φιλικές μορφές επίλυσης των διαφορών ενώπιον του Συμβουλίου των εργατικών διαφορών. Προσέτι, με το διάταγμα 2016 - 660 της 20^{ης} Μαρτίου 2016 ο Κώδικας Εργατικού Δικαίου επεκτείνει την εφαρμογή των διατάξεων του C.P.C για τη φιλική επίλυση διαφορών (*1471 - 1 Code de Travail*) στις διαφορές εργατικού δικαίου, που προκύπτουν από συμβάσεις εργασίας.

Ευρέως διαδεδομένη είναι και η προσφυγή στην Επιθεώρηση Εργασίας (*Inspection de Travail*)¹¹⁰³ (έναν θεσμό που και στη χώρα μας παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα).

Σήμερα, σε ορισμένα τμήματα των Εφετειών παρίσταται κατά την εκδίκαση των εργατικών διαφορών και διαμεσολαβητής¹¹⁰⁴.

¹¹⁰¹Οι ατομικές εργατικές διαφορές επιλύονται με μεγαλύτερη συχνότητα ενώπιον των δευτεροβάθμιων δικαστηρίων. Τα Εφετεία του Παρισιού και της Λυών προωθούν ουσιαστικά τη χρήση της δικαστικής διαμεσολάβησης στις εργατικές διαφορές.

¹¹⁰² **Deckert K**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective. Mediation in France: Legal Framework and Practical Experiences*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 488. Μόνον όμως για την επιχείρηση συμβατικής διαμεσολάβησης σε διασυνοριακές διαφορές σε σχέση με σύμβαση εργασίας (αρ. 24 του νόμου 95 - 125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995 και αρ. 1471 - 1 C.P.C).

¹¹⁰³ Αξίζει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης είθισται ο εργοδότης να επαναπροσλαμβάνει τον εργαζόμενο ή να τον βοηθά να βρει κάποια απασχόληση ή ακόμη και να του βρίσκει ο ίδιος κάποια εργασία. Σε κάποιες περιπτώσεις πληρώνει ακόμη τα δίδακτρα του πρώην εργαζομένου του σε κάποια σχολή εκπαίδευσης.

¹¹⁰⁴ **Lacabarats A**, (δικαστικός λειτουργός στο *Cour de Cassation*), «*Le juge du travail et les modes alternatives de reglement de conflits*, Droit Social Dalloz, Ιανουάριος 2017 ,σ. 41.

8.Συμπέρασμα

Παρότι ο θεσμός της διαμεσολάβησης έχει μακρά παράδοση στη Γαλλία, η εφαρμογή του είναι σχετικά περιορισμένη. Ίσως τούτο να οφείλεται στο γεγονός ότι ο γαλλικός μηχανισμός απονομής δικαιοσύνης είναι, αρκετά, αποτελεσματικός. Είναι χαρακτηριστική η τοποθέτηση του Προέδρου του Cour de Cassation κ. Vincent Lamada, ο οποίος - σε ομιλία του στις 7 Ιανουαρίου του 2009 - επισήμανε ότι η απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης στη Γαλλία είναι σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο¹¹⁰⁵. Μάλιστα, ενίσχυσε τη διαπίστωση του αυτή με στατιστικά στοιχεία, που παρουσίαζαν ότι η πολιτική δίκη στον πρώτο και στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας διαρκεί, περίπου, δεκαπέντε (15) μήνες. Όπως προσέθεσε ο κ. Lamada, **η Γαλλία:**

- **χρησιμοποιεί, με ορθολογικό τρόπο, τα κονδύλια για τη δικαιοσύνη,**
- **έχει επιτύχει μια αποτελεσματική χωροταξική κατανομή των δικαστηρίων της,**
- **διαθέτει έναν ικανοποιητικό (σε σχέση με τον πληθυσμό της) αριθμό δικηγόρων και**
- **έχει καθιερώσει έναν αποδοτικό μηχανισμό φιλτραρίσματος των υποθέσεων στο Cour de Cassation.**

Σημαντικές υπηρεσίες προσφέρουν και τα **ειδικά δικαστήρια για εργατικές και εμπορικές διαφορές** που συγκροτούνται από λαϊκούς δικαστές - εκπροσώπους των ενδιαφερομένων επαγγελματικών κατηγοριών.

Στο πλαίσιο λοιπόν ενός αποτελεσματικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης (όπως το γαλλικό) η διαμεσολάβηση (και οι λοιπές διαδικασίες A.D.R) αντιμετωπίζονται ως **συμπληρωματικός** τρόπος επιλύσεως των διαφορών, ως ένας ακόμη «**βραχίονας**» της αποκαλούμενης «**πλουραλιστικής**» δικαιοσύνης, δηλαδή της συνύπαρξης δικαστικής διαδικασίας με τις διαδικασίες A.D.R, με τα μέρη να έχουν το δικαίωμα της επιλογής¹¹⁰⁶.

¹¹⁰⁵ Μίντσης Γ, «Οργάνωση Δικαστηρίων και Δικηγορικών Συλλόγων στη Γαλλία», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (20), 1999, σ. 261. Το παράδειγμα της Γαλλίας μπορεί να ωφελήσει και τη χώρα μας δεδομένου ότι - σύμφωνα με την έρευνα του (τότε) πρωτοδίκη κ. Γ. Μίντση - **το δικαστικό σύστημα της Γαλλίας κατά το έτος 1999 είχε υπερφορτωθεί λόγω του τεράστιου αριθμού υποθέσεων.**

¹¹⁰⁶ Cadiet L, Jeuland E, Clay T, «Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives», 2005, σ. 8.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Από τον Κώδικα Pisanelli έως τη μεταρρύθμιση του 2009

Το φαινόμενο της καθυστέρησης της απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης εκδηλώνεται, έντονα, και στην ιταλική έννομη τάξη. Η διάρκεια της πολιτικής δίκης στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας υπολογίζεται σε περίπου 3,5 έτη ενώ, εάν οι διάδικοι εξαντλήσουν τις δικονομικές δυνατότητές τους (*ενώπιον του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας και ενώπιον του ιταλικού Ακυρωτικού*¹¹⁰⁷) η δικαστική διαδικασία μπορεί να ανέλθει έως και τα δέκα (10) έτη.

Οι αιτίες του φαινομένου αυτού είναι παρεμφερείς με τις αιτίες που εντοπίζονται και σε άλλες χώρες. Η γραφειοκρατία, οι καθυστερημένες (*ή άστοχες*) νομοθετικές

¹¹⁰⁷ Κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου Δικονομικού Δικαίου που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το Σεπτέμβριο του 2013, η καθηγήτρια κ. Τ. Wambier επισήμανε ότι **η διάρκεια των ιταλικών αστικών δικαστικών υποθέσεων είναι η μακρύτερη στην Ευρώπη**. Βαλμαντώνης «*Το φαινόμενο της καθυστέρησης απονομής της δικαιοσύνης από τη σκοπιά ενός δικαστή*», Δ 40 (2009), Στις 30 Ιανουαρίου του 2009 ο Πρόεδρος του Ιταλικού Ακυρωτικού κ. Vincenzo Carbone (*καθηγητής επί 30 συναπτά έτη στο Πανεπιστήμιο Federico II της Νάπολι*) παρουσίασε δύο (2) μετρήσεις σχετικά με την αποτελεσματικότητα της απονομής της ιταλικής δικαιοσύνης. Σύμφωνα με την πρώτη μέτρηση (*του ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας*), επί συνόλου 181 Κρατών και ενώ στις πρώτες πενήντα (50) θέσεις ευρίσκονται πολλά ευρωπαϊκά Κράτη (*Γερμανία 9^η, Γαλλία 10^η, Βέλγιο 10^ο, Μ. Βρετανία 24^η, Ελβετία 32^η, Ελλάδα 85^η*) η Ιταλία ευρίσκεται στην **156^η θέση με μέση χρονική διάρκεια δίκης τις 1.210 ημέρες**. Σύμφωνα με την δεύτερη μέτρηση (*της European Commission for the Efficiency of Justice - C.E.P.E.J της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*), η Ιταλία κατέχει την **1^η θέση στη λίστα με τις περισσότερες εκκρεμείς υποθέσεις (3.687.965, ενώ το 2010 υπερέβαιναν τις 5.600.000)**. Όσον αφορά δε τις καταδίκες (*λόγω υπέρβασης της εύλογης διάρκειας της δίκης*) από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου - Ε.Δ.Δ.Α η **Ιταλία, για το χρονικό διάστημα 1998 - 2008, καταλαμβάνει την 1^η θέση με 992 καταδίκες**. Αξιοσημείωτο είναι ότι η **Ιταλία καταλαμβάνει την 1^η θέση και στον αριθμό των δικηγόρων με 213.081 (ανά 100.000 κατοίκους υπάρχουν 241 δικηγόροι, 11 δικαστές και 8 συμβολαιογράφοι)**.

επεμβάσεις ¹¹⁰⁸, ο μεγάλος αριθμός των δικαστικών υποθέσεων, αλλά και η μικρότερη χρηματοδότηση, συγκριτικά με αυτήν άλλων ευρωπαϊκών χωρών (1,4% αντί 2% κατά μέσο όρο), αποτελούν τις κυριότερες από αυτές. Η καθυστέρηση αυτή είχε ως αντανακλαστική συνέπεια την αύξηση του αριθμού των προσφυγών κατά της ιταλικής Πολιτείας ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α), για παραβίαση του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α περί δίκαιης δίκης. Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, ήταν, **μάλλον αναμενόμενο**, η ιταλική έννομη τάξη να ανταποκριθεί στα αναμφισβήτητα ισχυρά **θέληγτρα** των διαδικασιών A.D.R και ιδίως της διαμεσολάβησης.

Ανατρέχοντας στο παρελθόν της ιταλικής νομικής παράδοσης, εντοπίζουμε τις πρώτες μορφές συμβιβαστικής επιλύσεως των διαφορών στον (Αστικό) Κώδικα Pisanelli του 1865 ¹¹⁰⁹. Το 1931 ο όρος «διαμεσολάβηση» περιλήφθηκε σε διατάξεις για τη δημόσια ασφάλεια ¹¹¹⁰ και το 1940 ενσωματώθηκε στον ιταλικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (C.P.C) ως μια διαδικασία φιλικής διευθέτησεως των διαφορών επιχειρούμενη από δικαστές.

Κατά τη δεκαετία 1960 - 1970 η εφαρμογή της διαμεσολάβησης επεκτάθηκε στο πεδίο των εργατικών διαφορών και κατά τη δεκαετία 1970 - 1980, ενσωματώθηκε με τον N. 533/11 Αυγούστου του 1973 (μαζί με το συμβιβασμό) στον C.P.C. Κατά την περίοδο αυτή, ετέθησαν σημαντικές βάσεις για τη θεμελίωση της διαμεσολάβησης αλλά και άλλων μορφών A.D.R, από τον «πρωτοπόρο» ιταλό καθηγητή (των Πανεπιστημίων της Φλωρεντίας και του Στάνφορντ των Η.Π.Α) κ. **M. Cappelletti**. Ο κ. Cappelletti οργάνωσε το «**Πρόγραμμα της Φλωρεντίας**»¹¹¹¹, ένα πρόγραμμα που απηύθυνε κάλεσμα σε πανεπιστημιακούς από όλη την υφήλιο, με σκοπό την

¹¹⁰⁸ Όπως οι αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν το 1991 κατά την εισαγωγή του - εμπνευσμένου από το ολλανδικό μοντέλο - θεσμού του Giudice di Pace. Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Παβία κ. M. Taruffo οι σημαντικές μεταρρυθμίσεις δεν εμποδίζονται μόνον από αντιδράσεις οργανωμένων επαγγελματικών κλάδων (και όχι μόνον των δικηγόρων).

¹¹⁰⁹ Η διάκριση μεταξύ διαμεσολάβησης και συμβιβασμού είχε από τότε αναφανεί.

¹¹¹⁰ **Bruni A**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, 16, 17 Οκτωβρίου του 2009, Παρίσι, σελ. 115. Έμπειρος διαμεσολαβητής με σπουδές στις διαδικασίες A.D.R σε Ηνωμένο Βασίλειο και Η.Π.Α.

¹¹¹¹ Florence Access to Justice Project (ή Firenze Project). Το «**Πρόγραμμα της Φλωρεντίας**» ανέδειξε πληθώρα ζητημάτων όπως, τα δικαιώματα στην περίπτωση του διαζυγίου, ή ίση μεταχείριση των δύο (2) φύλων στο χώρο εργασίας, η εισαγωγή ειδικών κατηγοριών διαφορών, όπως οι διαφορές σχετικά με τεχνικές, επιστημονικές γνώσεις και αξιολογήσεις (πρόγμ. ιατρικά σφάλματα).

ανταλλαγή απόψεων επί νομικών, πολιτικών και κοινωνικών ζητημάτων και με απώτερη επιδίωξη την όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης. Η σημασία του έργου του κ. Cappelletti χαρακτηρίζεται, λακωνικά, από τον καθηγητή Πολιτικής Δικονομίας του Πανεπιστημίου της Φλωρεντίας κ. R. Caponi ως «μια στιγμή διάχυτης αισιοδοξίας».

Σε αντίθεση με τη «σύγχρονη» κίνηση για τη διαμεσολάβηση¹¹¹², που εξελισσόταν κατά την ίδια περίοδο στις Η.Π.Α, το «Πρόγραμμα της Φλωρεντίας» επικεντρώθηκε, περισσότερο, στην έκβαση της διαδικασίας. Ο κ. Cappelletti ανέδειξε μια **νέα οπτική**, υποστηρίζοντας ότι η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη μπορεί να επιτευχθεί με την **παράλληλη συμπόρευση τριών (3) «κυμάτων»**:

- πρώτον την ανάπτυξη μηχανισμών νομικής βοήθειας για την υποστήριξη των οικονομικά ασθενέστερων (*Legal aid*),
- δεύτερον την οργάνωση του μηχανισμού των συλλογικών αγωγών (*Class actions*) για την υπεράσπιση των συλλογικών δικαιωμάτων (*ιδίως κατά τη δεκαετία 1970 - 1980*)¹¹¹³ και
- τρίτον την απλοποίηση των δικαστικών διαδικασιών και τη διάδοση των διαδικασιών A.D.R (*κατά τα τέλη της δεκαετίας 1970 - 1980*)¹¹¹⁴.

Κατά τον καθηγητή κ. Caponi ο αρμονικός συνδυασμός των τριών (3) αυτών «κυμάτων» μπορούσε να ανταποκριθεί στο κοινωνικό αίτημα για δικαιοσύνη¹¹¹⁵. Το γεγονός ότι η διαμεσολάβηση (*η «σ υ ν υ π ά ρ χ ο υ σ α δικαιοσύνη» κατά τον κ. Cappelletti*) αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο επιλύσεως ορισμένων κατηγοριών

¹¹¹² Η «σύγχρονη» κίνηση για τη διαμεσολάβηση αναπτύχθηκε στις Η.Π.Α και εξετάστηκε στο σχετικό κεφάλαιο.

¹¹¹³ **Caponi R**, «*Just Settlement*» or «*Just About Settlement*» - *Mediated Agreements: A Comparative Overview of the Basis*», σ. 128. Η επιλογή των class actions, ιδίως, στις καταναλωτικές διαφορές αποτελεί μια **οργανωμένη μορφή απάντησης**, η οποία ισχυροποιεί τη θέση του (*συνήθως πιο αδύνατου*) καταναλωτή.

¹¹¹⁴ **Cappelletti M & Garth B**, «*Access to Justice: The Worldwide Movement to make Rights Effective. A General Report*» (1978 - 1979). **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 12. Ως διαδικασίες A.D.R λογίζονται η διαπραγμάτευση (*Negoziazione*), η διαμεσολάβηση (*Mediazione*), η συμφιλίωση (*Conciliazione*) και η διαιτησία (*Arbitrazione*).

¹¹¹⁵ **Caponi R**, «*Italian Civil Justice Reform*», ZJP Int 14, 2009, σ. 144.

διαφορών¹¹¹⁶, δεν πρέπει να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι λειτουργεί, ανταγωνιστικά προς τη δικαστική διαδικασία, αλλά αντίθετα, ότι εξελίσσεται παράλληλα, και σε αρμονική σύνδεση με αυτήν¹¹¹⁷. Άλλωστε, γίνεται ευρέως δεκτό ότι **ορισμένες υποθέσεις, απλώς, είναι πιο κατάλληλες για να υπαχθούν σε διαμεσολάβηση, ενώ κάποιες άλλες είναι πιο κατάλληλες για δικαιοδοτική κρίση**¹¹¹⁸.

Παρά το ενδιαφέρον για τους εναλλακτικούς τρόπους επιλύσεως των διαφορών, δεν ανελήφθησαν άμεσα, σημαντικές πρωτοβουλίες για την προώθηση της διαμεσολάβησης:

- αφενός διότι - *μάλλον δικαιολογημένα* - «αιωρούνταν» ένα αίσθημα καχυποψίας για τις ικανότητες των διαμεσολαβητών, αφού ο θεσμός δεν είχε τύχει, έως τότε, ευρείας εφαρμογής,
- αφετέρου διότι - *παρά τα όποια αρνητικά φαινόμενα* - η ιταλική κοινωνία εμπιστευόταν (και εξακολουθεί να εμπιστεύεται) τη δικαστική εξουσία. Όπως επισημαίνουν οι διαμεσολαβητές κ. T. Massa και κ. G. Bisogni, η ιταλική κοινωνία δεν αντιλαμβάνεται τη δικαστική λειτουργία, πρωτίστως, ως κρατική λειτουργία αλλά ως «*α γ ν ή*» **δύναμη**¹¹¹⁹.

Από τις αρχές της δεκαετίας 1990 - 2000, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες για τη θεμελίωση και διάδοση των συμφιλιωτικών τρόπων επιλύσεως των διαφορών έγιναν πιο συστηματικές. Με το N. 374/31 Οκτωβρίου του 1991 θεσπίστηκε - *με σημείο*

¹¹¹⁶ **Caponi R**, «*Italian Civil Justice Reform*», ZJP Int 14, 2009, σ. 144, 145. Όπως στην περίπτωση που τα μέρη μιας ομάδας έχουν μακροχρόνια κοινωνική ή οικονομική σχέση και επιθυμούν να διατηρηθεί. Κατάλληλες για διαμεσολάβηση κρίνονται και οι υποθέσεις μικροδιαφορών (*κυρίως καταναλωτικές*), στις οποίες το κόστος επίτευξης και ολοκλήρωσης της δικαστικής διαδικασίας είναι δυσανάλογα υψηλό, σε σχέση με το ύψος του (*χρηματικού*) αντικειμένου της δίκης αλλά και οι συλλογικές αγωγές (*class actions*).

¹¹¹⁷ Η αλληλεπίδραση διαμεσολάβησης - δικαστικών διαδικασιών γίνεται αντιληπτή και στον τύπο της συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης.

¹¹¹⁸ **Caponi R**, «*Just Settlement*» or «*Just About Settlement*» - *Mediated Agreements: A Comparative Overview of the Basis*», σ. 122. Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης κ. A. Wach (1871 - 1943) «*πρέπει να υπάρχουν κανόνες που να προβλέπουν τι επιτρέπεται να πράξουν τα μέρη και τι όχι, όπως επίσης και κανόνες που δεν επιτρέπουν στα μέρη να πράξουν κάτι, ακόμα και αν παρουσιάζονται πρόθυμα να το πράξουν*».

¹¹¹⁹ **Massa T & Bisogni G**, «*L' accesso alla giustizia e i mezzi di risoluzione alternative delle controversie*», 2000. Ανεξίτηλη παραμένει η μνήμη της θυσίας των Εισαγγελέων του Παλέρμο R. Chinnici (29/7/1983), G. Falcone (23/5/1992) και του (*βοηθού του*) P. Borsellino (19/7/1992) και πολλών άλλων ιταλών δικαστικών και κρατικών λειτουργών στον πόλεμο κατά της Μαφίας.

αναφοράς - το ολλανδικό μοντέλο - ο θεσμός του Ειρηνοδίκη (*Giuduce di pace*) (322 C.P.C), σύμφωνα με τον οποίο ο Ειρηνοδίκης - εκτός από τα δικαιοδοτικά καθήκοντά του - είχε την εξουσία να επιχειρεί - μετά από την υποβολή σχετικού αιτήματος από τα μέρη - και διαμεσολάβηση των απευθυνόμενων ενώπιόν του αστικών υποθέσεων,¹¹²⁰. Δύο (2) χρόνια αργότερα, ο N. 580/29 Δεκεμβρίου του 1993 προέβλεψε τη δυνατότητα των εμπορικών Επιμελητηρίων να προσφέρουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης και διαιτησίας για την επίλυση των διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων και μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών. Παρά την αρχική επιφυλακτικότητα, το ενδιαφέρον για τη διαμεσολάβηση, σταδιακά, αυξήθηκε¹¹²¹. Τούτο τεκμηριώνεται από το γεγονός ότι το 1998 θεσπίστηκαν τρεις (3) νόμοι με αντικείμενο τη φιλική διευθέτηση των διαφορών:

- ο N. 192/18 Ιουνίου του 1998, ο οποίος προέβλεπε τη διαμεσολάβηση ως υποχρεωτικό προδικαστικό στάδιο ενώπιον των εμπορικών Επιμελητηρίων,
- ο N. 281/30 Ιουλίου του 1998, ο οποίος προέβλεπε το δικαίωμα των ιταλικών ενώσεων να απευθύνονται στα εμπορικά Επιμελητήρια για τη διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών και τέλος,

¹¹²⁰ **Μακρίδου Κ.**, «Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις - Ιστορία και Προοπτικές», Αρμενόπουλος, 2014, σ. 912. Δέον να επισημανθεί και η διάταξη 185 C.P.C, σύμφωνα με την οποία κάθε δικαστής έχει την ευχέρεια να διατάξει σε κάθε στάση της δίκης την αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων με σκοπό το συμβιβασμό. Αναφορές στην διάταξη αυτή και σε άλλες διατάξεις του C.P.C γίνονται στην τελευταία ενότητα του πρώτου κεφαλαίου του παρόντος «ΜΕΡΟΥΣ».

¹¹²¹ Το συμπέρασμα αυτό αποτυπώνεται σε δύο (2) Εκθέσεις, που δημοσιεύθηκαν το 2001. Η πρώτη δημοσιεύθηκε από το Ιταλικό Ινστιτούτο για το Αλλοδαπό Εμπόριο (*Italian Institute for Foreign Trade*) και επιβεβαίωσε αυτήν την αίσθηση στασιμότητας, τονίζοντας μάλιστα ότι το 98% των ιταλικών εξαγωγικών εταιριών αγνοούσαν τη διαμεσολάβηση. Η δεύτερη έκθεση που δημοσιεύθηκε από το Ιταλικό Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής (*Italian National Institute of Statistics - I.S.T.A.T*) επισήμανε ότι μόνον το 4% του ιταλικού λαού είχε ενημερωθεί για τις δυνατότητες επιχείρησης διαμεσολάβησης από τα εμπορικά Επιμελητήρια (*N. 580/1993*). Ιδιαίτερα σημαντική - *δεδομένων των ιδιαίτερα ανεπτυγμένων εμπορικών σχέσεων Ιταλίας και Κίνας* - κρίνεται η ίδρυση, το 2005, του ιταλο - Κινεζικού Κέντρου Επιχειρηματικής Διαμεσολάβησης (*Italy - China Business Mediation Center*), για την επίλυση διαφορών μεταξύ ιταλικών και κινεζικών επιχειρήσεων.

- ο N. 80/31 Μαρτίου 1998, ο οποίος προέβλεπε ως υποχρεωτική την απόπειρα συμβιβασμού εργατικών διαφορών (αρ. 410 - 412 bis C.P.C)¹¹²².

Το 2000 θεσπίστηκε το ν.δ 7185/2000¹¹²³, το οποίο προέβλεπε τη δημιουργία ειδικών τμημάτων, εντός των δικαστικών μεγάρων, στελεχωμένα από δικηγόρους - διαμεσολαβητές, στους οποίους οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν να προσφεύγουν εκουσίως, για να επιχειρούν διαμεσολάβηση. Παράλληλα, αυξήθηκε ο αριθμός των οργανισμών διαμεσολάβησης, ενώ και η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών κατέστη υποχρεωτική.

Το 2001 θεσπίστηκε ο N. 89/24 Μαρτίου του 2001 (νόμος Pinto), ο οποίος προέβλεψε ότι οι αγωγές αποζημίωσης, που θα απευθύνονταν ενώπιον του Ε.Δ.Δ.Α (για παράβαση του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α), θα εκδικάζονταν από το Εφετείο¹¹²⁴.

Ακολούθησε το ν.δ 302/23 Νοεμβρίου του 2001, σχετικά με την επιδότηση προγραμμάτων διαμεσολάβησης και, έξι (6) μήνες αργότερα, το ν.δ 541/18 Μαΐου του 2001, το οποίο προέβλεπε:

- πρώτον μια διαδικασία υποχρεωτικής διαμεσολάβησης για ορισμένες κατηγορίες διαφορών (κυρίως διαφορές από αυτοκινητικά ατυχήματα έως το ποσό των 25.000,00 €) και
- δεύτερον τη δημιουργία σε κάθε δικαστήριο ενός τμήματος για την επιχείρηση διαμεσολάβησης αστικών και εμπορικών διαφορών.

¹¹²² **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 346. Ο ενδιαφερόμενος να προσφύγει στη δικαστική διαδικασία, ήταν υποχρεωμένος να επιχειρήσει προηγουμένως απόπειρα συμβιβασμού ενώπιον ειδικών Επιτροπών Συμβιβασμού.

¹¹²³ Το νομοθετικό διάταγμα (*Decreto legge*) θεσπίζεται από την Κυβέρνηση και επικυρώνεται στη συνέχεια από το Κοινοβούλιο. Η θέσπισή του εξυπηρετεί εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις νομοθέτησης, όταν η συνήθης νομοθετική διαδικασία ενώπιον των δύο (2) τμημάτων του Κοινοβουλίου αποδεικνύεται χρονοβόρα και αλυσιτελής.

¹¹²⁴ **Singer J, Mc Kenna C**, «*The E.U Mediation Atlas, Practice and Regulation*», 2004, σ. 80. Υπολογίζεται ότι το 2000, το κόστος των αποζημιώσεων ανήλθε σε 600 εκατομμύρια ευρώ. Με τον τρόπο αυτό, ο ιταλός νομοθέτης προσπάθησε να περιορίσει τις υψηλότερες αποζημιώσεις που επιδίκαζε το Ε.Δ.Δ.Α για παραβίαση του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α «*περί δίκαιης δίκης*».

Το 2002 ιδρύθηκαν οι περιφερειακές Επιτροπές για την επίλυση διαφορών σχετικά με τις τηλεπικοινωνίες ¹¹²⁵ και το 2003 δημοσιεύθηκε το ν.δ 5/22 Ιανουαρίου του 2003, το οποίο προέβλεπε τη διαμεσολάβηση εταιρικών υποθέσεων ενώπιον πιστοποιημένων οργανισμών διαμεσολάβησης και οικονομικά κίνητρα για τη διάδοσή της. Μάλιστα το άρθρο 40 παρ. 2 αυτού ορίζει ότι εάν τα μέρη δεν κατέληγαν σε συμφωνία, ο διαμεσολαβητής ήταν υποχρεωμένος να τους υποβάλλει πρόταση επίλυσεως της διαφοράς τους¹¹²⁶.

Το 2006 θεσπίστηκαν ο Ν. 54/8 Φεβρουαρίου του 2006 για ζητήματα διαζυγίου και γονικής μέριμνας και ο Ν. 55/14 Φεβρουαρίου του 2006 σχετικά με την υποχρεωτικότητα της απόπειρας συμβιβασμού σε ορισμένες κατηγορίες οικογενειακών διαφορών, ενώ οργανώθηκε διαδικασία εθελοντικής διαμεσολάβησης εμπορικών διαφορών από διαπιστευμένους διαμεσολαβητές.

Η έκδοση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ δρομολόγησε τις διαδικασίες ενσωμάτωσής της στην ιταλική έννομη τάξη και οδήγησε στη θέσπιση του ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010 (σε εξουσιοδότηση του Ν. 69/2009) ¹¹²⁷ για τη διαμεσολάβηση αστικών και εμπορικών διαφορών.

2. Από τη μεταρρύθμιση του 2009 έως σήμερα.

I. Το άρθρο 60 του (εξουσιοδοτικού) νόμου 69/19 Ιουνίου του 2009

Με το άρθρο 60 του νόμου 69/19 Ιουνίου 2009, το Κοινοβούλιο εξουσιοδότησε την Κυβέρνηση να εκδώσει νομοθετικό διάταγμα για την αναδιοργάνωση της διαμεσολάβησης, με απώτερο σκοπό την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ στην ιταλική έννομη τάξη. Με τον τρόπο αυτό, η διαμεσολάβηση αναγνωρίστηκε ως μια από τις πιο σημαντικές επιλογές επίλυσεως αστικών και εμπορικών διαφορών ¹¹²⁸.

Η εξουσιοδότηση επικεντρώθηκε σε βασικά ζητήματα όπως:

- στη δημιουργία ειδικού «Αρχείου» (υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης), στο οποίο θα καταχωρούνταν όλες οι ήδη λειτουργούσες

¹¹²⁵ Comitati Regionali per le telecomunicazioni.

¹¹²⁶ Υιοθετώντας δηλαδή το αξιολογικό - εκτιμητικό μοντέλο διαμεσολάβησης.

¹¹²⁷ Ο Ν. 69/2009 προχώρησε σε εκτεταμένη μεταρρύθμιση της ιταλικής πολιτικής δικαιοσύνης.

¹¹²⁸ **Lafrate P, Rimicci, F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 14.

υπηρεσίες διαμεσολάβησης¹¹²⁹ αλλά και όλοι οι νέοι οργανισμοί διαμεσολάβησης,

- στην ίδρυση από τους δικηγορικούς συλλόγους στους χώρους των δικαστικών μεγάρων υπηρεσιών διαμεσολάβησης¹¹³⁰, οι οποίες θα λειτουργούσαν με προσωπικό δικαστικών υπαλλήλων και θα εγγράφονταν στο ειδικό «*Αρχείο*»,
- στην ίδρυση ειδικής υποχρέωσης ενημέρωσης των δικηγόρων προς τους πελάτες τους για τη διαμεσολάβηση και τις συνοδευουσες αυτήν φορολογικές ελαφρύνσεις,
- στην πρόβλεψη ειδικού υποχρεωτικού πλαισίου επιβολής κυρώσεων σε σχέση με τα δικαστικά έξοδα¹¹³¹ και
- στην υποχρεωτική σύνταξη ειδικών κωδίκων δεοντολογίας, οι οποίοι θα προσδιόριζαν τις εγγυήσεις ουδετερότητας, ανεξαρτησίας και αμεροληψίας των διαμεσολαβητών.

Επίσης, προτάθηκε η διάρκεια της διαμεσολάβησης να μην υπερβαίνει τους τέσσερις (4) μήνες, ο χρόνος έναρξής της να υπολογίζεται από την υποβολή της αιτήσεως προσφυγής και να είναι δυνατή η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης με βάση το πρακτικό της τελικής συμφωνίας, το οποίο θα έχει ισχύ εκτελεστού τίτλου.

II. Το ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010 υπό την αρχική του μορφή

Ο εξουσιοδοτικός Ν. 69/2009 οδήγησε στη θέσπιση του **ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010**¹¹³². Σκοπός του ιταλού νομοθέτη ήταν να θεσπίσει μια ρύθμιση, η οποία θα επιτύγχανε την ορθή ενσωμάτωση της Οδηγίας, ενώ, παράλληλα, **θα διεύρυνε τις**

¹¹²⁹ Άρθρο 2 του Ν. 580/29-12-1993.

¹¹³⁰ Οι υπηρεσίες αυτές πρέπει να είναι πλήρως εξοπλισμένες με τις σύγχρονες δυνατότητες της τηλεματικής.

¹¹³¹ Οι κυρώσεις θα αφορούσαν το διάδικο που θα είχε αρνηθεί αδικαιολογήτως να προσφύγει στη διαμεσολάβηση, όταν μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας, που θα ακολουθούσε τη διαμεσολάβηση που δεν θα είχε αίσια έκβαση, θα διαπιστωνόταν ότι το περιεχόμενο της δικαστικής απόφασης ήταν παρόμοιο με το περιεχόμενο της πρότασης του διαμεσολαβητή.

¹¹³² **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach To Alternative Dispute Resolution*», 2012, σ. 113. Σε ισχύ από την 21^η Μαρτίου του 2011.

επιλογές επιλύσεως καταρχήν, των εμπορικών διαφορών¹¹³³. Το διάταγμα ανέθετε πρωταγωνιστικό ρόλο στους οργανισμούς διαμεσολάβησης¹¹³⁴.

Ο ιταλός νομοθέτης αποδείχθηκε ιδιαίτερα τολμηρός, αφού με το άρθρο 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 θέσπισε ως προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας, την υποχρεωτική (προηγούμενη) επιχείρηση διαμεσολάβησης (κατόπιν υποβολής αίτησης από τον ενδιαφερόμενο) για συγκεκριμένες κατηγορίες εγχώριων και διασυνοριακών διαφορών¹¹³⁵. Η υποχρεωτικότητα καθιερώθηκε:

σε υποθέσεις εμπράγματων αγωγών, μισθωτικές διαφορές, αγωγές διανομής, διαφορές δικαίου πολυκατοικιών, κληρονομικές διαφορές, υποθέσεις ιατρικής ευθύνης, υποθέσεις δυσφήμισης μέσω του Τύπου ή μέσω κάθε άλλου μέσου επικοινωνίας, ασφαλιστικές διαφορές, το χρησιδάνειο, τραπεζικές διαφορές από δάνεια, διαφορές από χρηματοοικονομικές συμβάσεις.

Η βασική ιδέα ήταν, πριν ο ενδιαφερόμενος επισπεύσει τη δικαστική διαδικασία, να υποβάλει αίτηση προσφυγής στη διαμεσολάβηση σε κάποιον πιστοποιημένο από το Υπουργείο Δικαιοσύνης **οργανισμό** διαμεσολάβησης. Σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος δεν υπέβαλε την ανωτέρω αίτηση, ο δικαστής μπορούσε (*κατά τη συζήτηση*) είτε αυτεπαγγέλτως είτε μετά την υποβολή σχετικού αιτήματος από τον εναγόμενο, να παραπέμψει τα μέρη στη διαμεσολάβηση, χορηγώντας αναβολή τεσσάρων (4) μηνών.

Το ν.δ 28/2010 αποτελούνταν από πέντε (5) κεφάλαια, αναλυόμενα σε εικοσιτέσσερα (24) άρθρα.

Στο πρώτο κεφάλαιο προσδιορίζονταν βασικές έννοιες και το πεδίο εφαρμογής του θεσμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ρυθμίζονταν ζητήματα σχετικά με τους οργανισμούς διαμεσολάβησης, την εμπιστευτικότητα, το διορισμό του διαμεσολαβητή και τη χρήση των δυνατοτήτων τηλεματικής. Η διαμεσολάβηση θα διεξαγόταν από τον

¹¹³³ Όπως προβλεπόταν παλαιότερα στο ν.δ 5/17 Ιανουαρίου του 2003 σε όλες τις εγχώριες και διασυνοριακές αστικές και εμπορικές διαφορές.

¹¹³⁴ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 15.

¹¹³⁵ Ανάλογη δυνατότητα προβλεπόταν και στο σκεπτικό της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, στο οποίο οριζόταν ότι οι διατάξεις αυτής πρέπει να εφαρμόζονται στη διαμεσολάβηση μόνον διασυνοριακών διαφορών, αλλά τίποτε δεν εμποδίζει τα κράτη - μέλη να τις εφαρμόζουν και σε εσωτερικές διαδικασίες διαμεσολάβησης.

οργανισμό, που θα υποδεχόταν την πρώτη - *χρονολογικά* - αίτηση, ενώ οι δικηγόροι ήταν υποχρεωμένοι να ενημερώνουν τους πελάτες τους για τη διαμεσολάβηση και τις όποιες (*συνοδεύουσες αυτήν*) φορολογικές ελαφρύνσεις. Η παραβίαση της ανωτέρω υποχρέωσης ενημέρωσης μπορούσε να προκαλέσει την ακύρωση της συμβατικής σχέσεως μεταξύ πελάτη - δικηγόρου. Επίσης, ρυθμίσθηκαν ζητήματα όπως η διάρκεια της διαμεσολάβησης (*έως τέσσερις (4) μήνες*), ο τρόπος διορισμού του διαμεσολαβητή, το χρονικό σημείο της πρώτης συνάντησης των μερών (*εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την υποβολή της αίτησης*) ο τόπος διεξαγωγής της διαμεσολάβησης, η εμπιστευτικότητα, το απαράδεκτο της χρήσης των (*γενομένων κατά τη διαμεσολάβηση*) δηλώσεων, παραδοχών, συζητήσεων και επικοινωνιών, το επαγγελματικό απόρρητο, το τελικό στάδιο της διαδικασίας, η δυνατότητα κηρύξεως εκτελεστής της τελικής συμφωνίας, το κόστος της διαδικασίας και οι υποχρεώσεις του διαμεσολαβητή.

Στο τρίτο κεφάλαιο ρυθμίσθηκε το θεσμικό πλαίσιο των οργανισμών διαμεσολάβησης και στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο ζητήματα οικονομικής και φορολογικής φύσεως.

III. Το ν.δ 180/18 Οκτωβρίου του 2010 (*όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 145/6 Ιουλίου του 2011*) ¹¹³⁶

Ο κεντρικός ρόλος των οργανισμών διαμεσολάβησης ¹¹³⁷ οδήγησε - *λίγους μήνες μετά την έκδοση του ν.δ 28/2010* - στην έκδοση του υπουργικού διατάγματος 180/18 Οκτωβρίου του 2010, με το οποίο ρυθμίσθηκε η λειτουργία των οργανισμών (*αρ. 1 έως 11*), το κόστος προσφυγής σε αυτούς (*αρ. 16*) και η παρεχόμενη (*από αυτούς*) εκπαίδευση (*αρ. 12 έως 15 και 17 έως 19*).

Το διάταγμα αποτελείται από έξι (6) κεφάλαια, αναλυόμενα σε είκοσι ένα (21) άρθρα.

¹¹³⁶ Το υπουργικό διάταγμα 180/18 Οκτωβρίου του 2010 τροποποιήθηκε με το υπουργικό διάταγμα 145/6 Ιουλίου 2011, το οποίο αύξησε τις προϋποθέσεις για τα προσόντα των διαμεσολαβητών και μείωσε το κόστος για την επιχείρηση υποχρεωτικής εξωδικαστικής διαμεσολάβησης.

¹¹³⁷ **Το ισχύον πλαίσιο διαμεσολάβησης προβλέπει ότι οι διαμεσολαβητές δεν μπορούν να δρουν αυτόνομα, αλλά μόνον ως μέλη πιστοποιημένων οργανισμών διαμεσολάβησης.** Το κοινό μπορεί να ενημερώνεται για τους εγγεγραμμένους διαμεσολαβητές σε κάθε οργανισμό διαμεσολάβησης, ζητώντας συγκεκριμένες πληροφορίες από την αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, η οποία επιβλέπει την δραστηριότητα των οργανισμών διαμεσολάβησης.

Σε περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν επιχειρείται από κάποιον πιστοποιημένο οργανισμό, τότε η *(τυχόν επιτευχθείσα)* τελική συμφωνία δεν θα πληροί τους όρους του αρ. 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010, αλλά θα αποτελεί μια απλή ιδιωτική συμφωνία. Σκοπός του νομοθέτη ήταν να υποστηριχθεί η διαμεσολάβηση από τους δικηγόρους και να αξιοποιηθούν τα προσόντα των διαμεσολαβητών¹¹³⁸.

Στο πρώτο κεφάλαιο του διατάγματος προσδιορίζονται βασικές έννοιες του θεσμού (αρ. 1) και οι σκοποί που (αυτός) επιδιώκει (σύσταση «Αρχείου», καθορισμός κριτηρίων εγγραφής σε αυτό, παρακολούθηση δράσης οργανισμών, σύνταξη καταλόγων και ζητήματα οικονομικής φύσεως) (αρ. 2).

Στο δεύτερο κεφάλαιο καθορίζεται η λειτουργία του «Αρχείου»¹¹³⁹. Ειδικότερα, ορίζεται ότι ο υπεύθυνος για την τήρησή του επιμελείται την ενημέρωση των δεδομένων του¹¹⁴⁰ (άρθρο 3), εξετάζει την επάρκεια (οικονομική και οργανωτική) των αιτουμένων την εγγραφή σε αυτό¹¹⁴¹ (άρθρο 4), εγκρίνει την αίτηση και τη διαβιβάζει (μαζί με τα λοιπά έγγραφα) στον Υπουργό Δικαιοσύνης. Η διαβίβαση μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε τρόπο, αρκεί να αποδεικνύεται η τέλεσή της. Η αίτηση υποβάλλεται, άπαξ, και η εγγραφή πρέπει να ολοκληρώνεται εντός σαράντα (40) ημερών από την παραλαβή της αίτησης. Εάν υποβληθεί συμπληρωματική

¹¹³⁸ Όπως μαρτυρούν πρόσφατα στατιστικά στοιχεία, ο αριθμός των υποθέσεων που επιλύθηκαν σε χρονικό διάστημα ενός έτους (από τον Μάρτιο του 2011 έως τον Απρίλιο του 2012) ανέρχεται σε 59.293, εκ των οποίων 28.768 υποθέσεις από ιδιωτικά κέντρα διαμεσολάβησης με ποσοστό επιτυχίας 51,4% · 15.916 υποθέσεις από φορείς που ιδρύθηκαν από το Εμπορικό Επιμελητήριο με ποσοστό επιτυχίας 49,8% και 14.394 υποθέσεις από φορείς που ιδρύθηκαν από τους δικηγορικούς συλλόγους με ποσοστό επιτυχίας 34,5%. Ωστόσο, έχουν διατυπωθεί και αμφιβολίες για την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών από τους εκατοντάδες ιδιωτικούς οργανισμούς.

¹¹³⁹ Το «Αρχείο» περιλαμβάνει όλους τους οργανισμούς διαμεσολάβησης (δημόσιους και ιδιωτικούς).

¹¹⁴⁰ Οι κατάλογοι των διαμεσολαβητών είναι δημόσιοι.

¹¹⁴¹ Ειδικότερα εξετάζει την ανεξαρτησία, την αμεροληψία, την ουδετερότητα, την αποτελεσματικότητά τους, τη νομιμότητα του περιεχομένου των κανονισμών τους, τον αριθμό των διαμεσολαβητών που θα απασχολούν (όχι λιγότερους από πέντε (5) και την έδρα του οργανισμού. Ο υπεύθυνος επαληθεύει τη συνδρομή των προσόντων των διαμεσολαβητών (πανεπιστημιακός τίτλος τουλάχιστον τριετούς φοίτησης ή εναλλακτικά να είναι μέλος επαγγελματικής ένωσης ή συλλόγου, να έχει ολοκληρώσει διετή επιμόρφωση με τους διαπιστευμένους από το Υπουργείο Δικαιοσύνης Φορείς Κατάρτισης και να έχει λάβει μέρος ως ασκούμενος σε τουλάχιστον είκοσι (20) διαμεσολαβήσεις), και ελέγχει την τυχόν ύπαρξη καταδικαστικών αποφάσεων και ειδικότερα, αν τους έχει επιβληθεί ποινή φυλάκισης, προληπτικά ή ασφαλιστικά μέτρα, πειθαρχικές κυρώσεις ή αποκλεισμός από τα δημόσια αξιώματα.

αίτηση, εκκινεί νέα προθεσμία είκοσι (20) ημερών (άρθρο 5). Η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από κατάλογο διαμεσολαβητών, δύο (2) δηλώσεις αυτών ¹¹⁴², βιογραφικά σημειώματά τους ¹¹⁴³, βεβαίωση του άρθρου 4 παρ. 3 εδ. γ' (περί καλής διαγωγής) και τα αποδεικτικά έγγραφα ότι (οι ενδιαφερόμενοι) διαθέτουν τα προσόντα για να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση διασυνοριακών διαφορών. Ο διαμεσολαβητής μπορεί να απασχολείται σε πέντε (5) οργανισμούς διαμεσολάβησης και όχι περισσότερους. Η παραβίαση των ανωτέρω προϋποθέσεων επισύρει κυρώσεις δεοντολογικής φύσεως (άρθρο 6). Ο κανονισμός του οργανισμού προσδιορίζει τον τόπο διεξαγωγής της διαμεσολάβησης, ο οποίος μπορεί να μεταβληθεί με συμφωνία των μερών, του διαμεσολαβητή και του υπεύθυνου του οργανισμού. Ο κανονισμός έχει προαιρετικό ¹¹⁴⁴ και υποχρεωτικό περιεχόμενο (άρθρο 7). Οι οργανισμοί πρέπει να κοινοποιούν, αμέσως, οποιαδήποτε μεταβολή του περιεχομένου των καταλόγων στον υπεύθυνο του «Αρχείου». Εάν ο διαμεσολαβητής υποβάλλει στα μέρη την πρόταση του άρθρου 11 του ν.δ 28/2010 (την οποία θα εξετάσουμε σε επόμενο σημείο της παρούσας), ο υπεύθυνος του «Αρχείου», μετά από αίτημα του δικαστή ¹¹⁴⁵, μεταφέρει την πρόταση στα μέρη (άρθρο 8). Μετά την εγγραφή στο «Αρχείο» ο οργανισμός και ο διαμεσολαβητής δεν μπορούν να αρνηθούν, αναιτιολόγητα, την επιχείρηση διαμεσολάβησης (άρθρο 9). Η εγγραφή στο «Αρχείο» μπορεί να ανασταλεί ή ακόμη και να ακυρωθεί, εάν αποκαλυφθούν πληροφορίες οι οποίες, εάν ήταν εξαρχής γνωστές, θα αποτελούσαν εμπόδιο για την εγγραφή (όπως παραδείγματος χάριν, εάν παραβιάστηκαν οι υποχρεώσεις επικοινωνίας ¹¹⁴⁶ ή εάν ο διαμεσολαβητής παραβίασε επανειλημμένως τα καθήκοντα του). Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 10 παρ. 1, ο υπεύθυνος αναστέλλει τη λειτουργία των

¹¹⁴² Μία δήλωση που να επιβεβαιώνει ότι είναι διαθέσιμοι για την επιχείρηση διαμεσολάβησης και μία άλλη δήλωση για το τμήμα του «Αρχείου», στο αντικείμενο του οποίου επιθυμούν να απασχοληθούν.

¹¹⁴³ Το οποίο θα αναφέρει τις απαιτούμενες πληροφορίες του άρθρου 4 παρ. 3 εδ. α' και β' του παρόντος διατάγματος.

¹¹⁴⁴ Προαιρετικά μπορεί να προβλέπει ότι ο διαμεσολαβητής θα καλεί προσωπικά τα μέρη, ότι στην περίπτωση υποβολής πρότασης του άρθρου 11 του ν.δ 28/2010, αυτή θα είναι δυνατόν να υποβάλλεται από διαφορετικό διαμεσολαβητή από αυτόν που επιχειρεί τη διαμεσολάβηση, ότι τα μέρη μπορούν να χρησιμοποιούν τις εγκαταστάσεις και άλλων οργανισμών και το προσωπικό αυτών. Επίσης μπορεί να περιλαμβάνει και καταλόγους εξειδικευμένων διαμεσολαβητών, όπως και να προσδιορίζει ότι η διαμεσολάβηση δεν μπορεί να επιχειρείται μόνον μέσω διαδικασιών τηλεματικής.

¹¹⁴⁵ Άρθρο 13 του ν.δ 28/2010.

¹¹⁴⁶ Άρθρα 8 και 20 του ν.δ 28/2010.

οργανισμών, εάν κατά τα τελευταία δύο (2) έτη πραγματοποίησαν λιγότερες από δέκα (10) διαμεσολαβήσεις. Στην περίπτωση αυτή, ο οργανισμός δεν μπορεί να εγγράψει άλλον διαμεσολαβητή πριν την παρέλευση ενός έτους ¹¹⁴⁷ (άρθρο 10). Ο Υπουργός Δικαιοσύνης ελέγχει με βάση στατιστικά δεδομένα την εφαρμογή της διαμεσολάβησης καταναλωτικών διαφορών (άρθρο 11).

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην υπηρεσία της διαμεσολάβησης και στην απόδοση του διαμεσολαβητή. Κάθε οργανισμός πρέπει να τηρεί «*Αρχείο*» των διαμεσολαβήσεων που ανέλαβε, στο οποίο να αναφέρει τη φύση των υποθέσεων που υπήχθησαν σε διαμεσολάβηση, το ονοματεπώνυμο του διαμεσολαβητή που τις διεξήγαγε και τη διάρκεια της διαδικασίας (άρθρο 12) ¹¹⁴⁸. Ο δικαστής, που αρνείται την επικύρωση της τελικής συμφωνίας, πρέπει να χορηγεί αντίγραφο της (αρνητικής) αποφάσεώς του στον υπεύθυνο του «*Αρχείου*» και στον οργανισμό (άρθρο 13). Ο διαμεσολαβητής επιχειρεί τη διαμεσολάβηση, αυτοπροσώπως, και ο οργανισμός δεν πρέπει να παρεμβαίνει στο έργο του (αρ. 14, 15).

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται σε ζητήματα αποζημίωσης. Η αποζημίωση περιλαμβάνει και τα έξοδα έναρξης και τα κυρίως έξοδα της διαμεσολάβησης. Κατά την υποβολή της αίτησης, ο αιτών πρέπει να καταβάλλει στον οργανισμό το χρηματικό ποσό των σαράντα ευρώ (40,00 €), ενώ το μέρος, προς το οποίο απευθύνεται η αίτηση, θα πρέπει να καταβάλλει το αναλογούν (σε αυτό), μόλις αρχίσει να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία. Το κόστος για κάθε μέρος ορίζεται στο άρθρο 16 παρ. 4, 5, 6 του ν.δ 180/2010. Η αξία της διαφοράς προσδιορίζεται στην αίτηση προσφυγής και εάν δεν γίνεται κάποια ειδικότερη αναφορά, ο οργανισμός την εκτιμά έως το ποσό των 250.000,00 €. Τα έξοδα περιλαμβάνουν και την αμοιβή του διαμεσολαβητή ¹¹⁴⁹. Καθορίζονται δέκα (10) κατηγορίες αμοιβών διαμεσολαβητή ¹¹⁵⁰,

¹¹⁴⁷ Ο υπεύθυνος του «*Αρχείου*» είναι υπεύθυνος και για αυτόν τον έλεγχο.

¹¹⁴⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 2961 παρ. 1 του C.C οι οργανισμοί πρέπει να τηρούν Αρχείο με τις υποθέσεις τους και να διατηρούν για τρία (3) έτη αντίγραφα των πεπραγμένων των διαμεσολαβήσεων, που πραγματοποίησαν.

¹¹⁴⁹ Με τον τρόπο αυτό το ποσό παραμένει σταθερό ακόμη και σε περίπτωση μεταβολής του προσώπου του διαμεσολαβητή ή διορισμού άλλου διαμεσολαβητή για την υποβολή της πρότασης του άρθρου 11 του ν.δ 28/2010 ή διορισμού βοηθητικών διαμεσολαβητών.

¹¹⁵⁰ Εάν η αξία της διαφοράς ανέρχεται έως 1.000,00 €, το ποσό της αμοιβής με το οποίο βαρύνεται κάθε μέρος είναι 65,00 €. Τα επόμενα στάδια της κλίμακας διαμορφώνονται ως εξής. Εάν ανέρχεται έως 5.000,00 € είναι 130,00 €, έως 10.000,00 € είναι 240,00 €, έως 25.000,00 € είναι 360,00 €, έως 50.000,00 € είναι 600,00 €, έως 250.000,00 € είναι 1.000,00 €, έως 500.000,00 € είναι 2.000,00 €, έως

κλιμακούμενες από τη χαμηλότερη προς την υψηλότερη, ανάλογα με την αξία του αντικειμένου της διαφοράς. Το ύψος της συνολικής αμοιβής εξαρτάται από την εξέλιξη της διαδικασίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 16 παρ. 4. α. 3-5 του ν.δ 180/2010 (άρθρο 16).

Το πέμπτο κεφάλαιο ρυθμίζει το πλαίσιο λειτουργίας των ιδιωτικών και των δημόσιων εκπαιδευτικών οργανισμών και τους εργαζόμενους (σε αυτούς) εκπαιδευτές. Τηρούνται ειδικοί δημόσιοι κατάλογοι των οργανισμών ¹¹⁵¹ και ο υπεύθυνος ελέγχει την ανανέωση των δεδομένων τους, την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών ¹¹⁵², τη διοικητική τους διαφάνεια, τον αριθμό των εκπαιδευτών (όχι λιγότεροι από πέντε (5)), την έδρα του οργανισμού και το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα ¹¹⁵³ (άρθρο 17). Απαραίτητη κρίνεται και η πρόσληψη επιστημονικού διευθυντή με κύρος και εμπειρία στις διαδικασίες A.D.R, που θα εγγυάται την ποιότητα του εκπαιδευτικού προγράμματος (αρ. 18, 19).

Στο έκτο κεφάλαιο διευκρινίζεται ότι σύμφωνα με τα ν.δ 222 και 223/23 Ιουλίου του 2004 οι ήδη πιστοποιημένοι οργανισμοί διαμεσολάβησης θεωρούνται εκ του νόμου εγγεγραμμένοι στο «Αρχείο», όπως εκ του νόμου εγγεγραμμένοι στους καταλόγους των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων θεωρούνται και οι εκπαιδευτικοί φορείς (αρ. 20, 21).

IV. Αντίκτυπος υποχρεωτικότητας

2.500.000,00 € είναι 3.800,00 €, έως 5.000.000,00 € είναι 5.200,00 € και εάν υπερβαίνει τα 5.000.000,00 € είναι 9.200,00 €. Αρχικά η ανωτέρω **κατηγοριοποίηση επικρίθηκε**, διότι θεωρήθηκε ότι δημιουργούσε περισσότερα **αντικίνητρα** προσφυγής στη διαμεσολάβηση, **παρά κίνητρα**.

¹¹⁵¹ Οι κατάλογοι των εκπαιδευτικών οργανισμών και των εκπαιδευτών είναι δημόσιοι.

¹¹⁵² Οι εκπαιδευτές των θεωρητικών μαθημάτων θα πρέπει να έχουν εκδώσει τουλάχιστον τρεις (3) επιστημονικές δημοσιεύσεις για τη διαμεσολάβηση ή το συμβιβασμό ή γενικότερα για την εναλλακτική επίλυση των διαφορών. Οι εκπαιδευτές των πρακτικών μαθημάτων θα πρέπει να έχουν πραγματοποιήσει τουλάχιστον τρεις (3) διαμεσολαβήσεις.

¹¹⁵³ Το πρόγραμμα θα ήταν θεωρητικής και πρακτικής φύσεως, διάρκειας όχι μικρότερης των πενήντα (50) ωρών, θα συμμετείχαν σε αυτό όχι περισσότεροι από τριάντα (30) υποψήφιοι και θα ολοκληρωνόταν με την πραγματοποίηση τελικών εξετάσεων θεωρητικής και πρακτικής φύσεως διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων (4) ωρών.

Η επιλογή του ιταλού νομοθέτη να καταστήσει την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική και όρο του παραδεκτού του κατατιθέμενου στο δικαστήριο ενδίκου βοηθήματος ήταν, αναμφίβολα, τολμηρή¹¹⁵⁴.

Υπαγορευόταν όμως, ίσως και δικαιολογημένα αφενός από την ανάγκη αντιμετώπισης του μεγάλου αριθμού των δικαστικών υποθέσεων αφετέρου από την ανάγκη να διαδοθεί η διαμεσολάβηση στην ιταλική κοινωνία. Όπως παρατηρεί σχετικά ο καθηγητής κ. R. Caponi «υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος», αφού τα μέρη δεν γνωρίζουν το κόστος και τη - συνήθως μακρά - διάρκεια της πολιτικής δίκης. Η επιλογή της υποχρεωτικότητας - τουλάχιστον για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα¹¹⁵⁵ - θα μπορούσε να συμβάλει καθοριστικά στη διάδοση της διαμεσολάβησης¹¹⁵⁶. Ο αντίκτυπος της ανωτέρω πρωτοβουλίας ήταν και θετικός και αρνητικός¹¹⁵⁷.

Θετικά ανταποκρίθηκαν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο¹¹⁵⁸ και η Ένωση Εργοδοτών¹¹⁵⁹, ενώ ο Πρόεδρος του Ακυρωτικού κ. E. Lupo δήλωσε ότι η υποχρεωτικότητα κρίνεται απαραίτητη για την αλλαγή νοοτροπίας των πολιτών.

Ο Πρόεδρος της Ολομέλειας των Δικηγορικών Συλλόγων της Ιταλίας κ. G. Arla αναγνώρισε τη γενικότερη χρησιμότητα της διαμεσολάβησης, ωστόσο, επισήμανε ότι η προσφυγή σε αυτήν πρέπει να είναι και να παραμείνει **εκούσια**. Παράλληλα,

¹¹⁵⁴ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 687. Υποστηρίζεται ότι ο ιταλός νομοθέτης κατέληξε στην επιλογή της υποχρεωτικότητας, παρακινούμενος από το «**παράδοξο**» φαινόμενο της μικρού ποσοστού προσφυγής στη διαμεσολάβηση, σε σχέση με το πολύ αυξημένο ποσοστό επιτυχίας της, όταν επιχειρείται.

¹¹⁵⁵ **Caponi R**, «*Just Settlement*» or «*Just About Settlement*» - *Mediated Agreements: A Comparative Overview of the Basis*», σ. 134.

¹¹⁵⁶ **Caponi R**, «*Italian Civil Justice Reform* », ZJP Int 14, 2009, σ. 145.

¹¹⁵⁷ Επρόκειτο για μια εξέλιξη που κατά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν αναμενόμενη (2011/2026, 23.5.2011, σημείο 8).

¹¹⁵⁸ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13/9/2011, σημείο 8. Τα επίσημα στατιστικά στοιχεία - όπως παρατίθενται στο άρθρο στο Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε (2012), σ. 476 από τον κ. Δ. Θεοχάρη - για το διάστημα από 21 Μαρτίου του 2011 έως 31 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους ανέδειξαν ότι στην Ιταλία πραγματοποιήθηκαν 60.810 διαμεσολαβήσεις εκ των οποίων ποσοστό της τάξης του 48% είχαν αίσια έκβαση.

¹¹⁵⁹ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 5.

υπογράμμισε το (ανεπιθύμητο) ενδεχόμενο να αναλαμβάνουν έργο διαμεσολαβητή, διαμεσολαβητές που δεν διέθεταν τα κατάλληλα προσόντα ¹¹⁶⁰.

Οι πανεπιστημιακοί καθηγητές υποστήριξαν ότι η επιβολή της κυρώσεως του απαράδεκτου της δικαστικής διαδικασίας ορθώνει ένα πρόσθετο διαδικαστικό εμπόδιο για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, ενώ εγείρει και ζητήματα συνταγματικότητας¹¹⁶¹.

Αντιδράσεις όχι τόσο για το θεσμό της διαμεσολάβησης όσο για την υποχρεωτικότητα της προσφυγής σε αυτήν, εξέφρασε και ο Ενιαίος Οργανισμός των Δικηγόρων (*Organismo Unitario dell' Avvocatura - O.U.A*), υποστηρίζοντας ότι η υποχρεωτικότητα - ως προϋπόθεση προσφυγής στη δικαστική διαδικασία με κύρωση το απαράδεκτο αυτής - παραβιάζει το άρθρο 24 του ιταλικού Συντάγματος (παρόμοιο περιεχόμενο με το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α), το οποίο ορίζει ότι «*καθένας έχει δικαίωμα να απευθύνεται στα δικαστήρια, προκειμένου να προστατεύσει τα προβλεπόμενα από το αστικό και διοικητικό δίκαιο δικαιώματά του*».

Στην αρνητική αντίδραση του Ενιαίου Οργανισμού των Δικηγόρων (*U.O.A*) συνέτεινε, αναμφίβολα, η (μάλλον ανεξήγητη) επιλογή του ιταλού νομοθέτη να προωθήσει την ανωτέρω νομοθετική πρωτοβουλία, χωρίς να συμβουλευθεί το δικηγορικό κλάδο¹¹⁶². Μάλιστα ο Ενιαίος Οργανισμός των Δικηγόρων (*U.O.A*) άσκησε προσφυγή ενώπιον του ιταλικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, η οποία προκάλεσε, όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια της παρούσας, σημαντικές εξελίξεις. Παρά τις αρνητικές αντιδράσεις, η γενικότερη απήχηση του διατάγματος ν.δ 28/2010 και ειδικότερα η πτυχή της υποχρεωτικότητας είχε θετική απήχηση στην ιταλική κοινωνία ¹¹⁶³.

¹¹⁶⁰ Ωστόσο, κάποιοι δικηγορικοί σύλλογοι όπως της Ρώμης υποδέχθηκαν θετικά την υποχρεωτικότητα. Επίσης χαρακτηριστικό είναι το σχόλιο του επίτιμου Προέδρου του Εφετείου του Μιλάνο κ. G. Grechio οποίος επισήμανε ότι «*όσο πιο καταστροφικοί είναι οι δικηγόροι με την εναντίωσή τους στη διαμεσολάβηση, τόσο ισχυροποιείται η θέση των άλλων επαγγελματιών για τη διαμόρφωση της διαμεσολάβησης στην Ιταλία*».

¹¹⁶¹ Scarselli, «*L' incostituzionalità della mediazione di cui al d.legs 28/2010*», 2013.

¹¹⁶² de Palo G, Keller L, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective, «Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 688.

¹¹⁶³ Βαλμαντώνης Ι, «*Μερικές σκέψεις για τη διαμεσολάβηση και τη σχέση της με τη δικαστική διαδικασία*», ΕλλΔνη 54, 2013, σ. 352. Όπως επισημαίνεται και στη Resolution της 13 Σεπτεμβρίου

V. Η απόφαση 272/6 Δεκεμβρίου του 2012 του ιταλικού Συνταγματικού Δικαστηρίου

Το ιταλικό Συνταγματικό Δικαστήριο με την υπ' αριθμόν 272/6 Δεκεμβρίου του 2012 απόφασή του έκρινε ότι το άρθρο 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 δεν παραβίαζε το άρθρο 24 του ιταλικού Συντάγματος, αλλά το άρθρο 77 αυτού, το οποίο ορίζει ότι:

«η Κυβέρνηση δεν μπορεί χωρίς την εξουσιοδότηση του Κοινοβουλίου να εκδώσει διάταγμα που έχει ισχύ νόμου».

Το δικαστήριο, δηλαδή, έκρινε ότι η θέσπιση του άρθρου 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 ήταν αντισυνταγματική για τυπικό λόγο, λόγω υπέρβασης νομοθετικής εξουσιοδότησης (όπως προκύπτει από τη σύγκριση του περιεχομένου του αρ. 60 του Ν. 69/2009 με αυτό του αρ. 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010)¹¹⁶⁴ (και όχι για ουσιαστικό), αφού, όπως επισήμανε:

- ούτε η Οδηγία 2008/52/EK
- ούτε ο εξουσιοδοτικός (κοινοβουλευτικός) νόμος (αρ. 60) 69/2009

παρείχαν ρητώς την εξουσιοδότηση στην Κυβέρνηση να θεσπίσει πλαίσιο υποχρεωτικότητας προσφυγής στη διαμεσολάβηση για ορισμένες κατηγορίες διαφορών. Σύμφωνα με την κρίση του δικαστηρίου, η Κυβέρνηση δεν έπρεπε να εκλάβει την «σιωπή» του Κοινοβουλίου ως συναίνεση.

Όπως επισήμανε, σχετικά, ο καθηγητής κ. R. Caroni, η (κατά τον χαρακτηρισμό του ιδίου) «ισχνή» αιτιολόγηση της ανωτέρω αποφάσεως δεν ανέφερε ότι με την υποχρεωτικότητα παραβιάστηκαν κάποιες συνταγματικές αρχές, αφού, προηγουμένως, έπρεπε να κριθεί η υποτιθέμενη παραβίαση του Συντάγματος από τη νομοθετική εξουσιοδότηση (αρ. 76 Συντάγματος). Άρα η προσβολή του άρθρου 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 ως αντισυνταγματικού αφορούσε τη νομιμότητα της διαδικασίας νομοθέτησης, καθόσον η σχετική ρύθμιση είχε προβλεφθεί με διάταγμα, που εκδόθηκε, χωρίς να υφίσταται προηγούμενη εξουσιοδότηση του Κοινοβουλίου προς την Κυβέρνηση.

του 2011 (παρατηρήσεις 8 και 9) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το ν.δ 28/2010 αποδείχθηκε ιδιαίτερα αποτελεσματικό.

¹¹⁶⁴ Laffate P, Rimicci F, Bazzurri A, «La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista», Edizioni ETS, 2014, σ. 26.

Μετά την έκδοση της ανωτέρω αποφάσεως, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση κατέστη εκ νέου εκούσια ¹¹⁶⁵, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των διαμεσολαβήσεων να μειωθεί περίπου κατά 80% ¹¹⁶⁶.

VI. Το «νέο» ν.δ 28/4Μαρτίου του 2010 (μετά τις τροποποιήσεις του ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013)

Η μείωση του αριθμού των διαμεσολαβήσεων ενεργοποίησε άμεσα τα αντανακλαστικά της ιταλικής Κυβέρνησης, η οποία από τον Μάρτιο του 2013, εκκίνησε νέο κύκλο διαβουλεύσεων, με αντικείμενο τον εξορθολογισμό των δικαστικών διαδικασιών και την αναδιοργάνωση του θεσμού της διαμεσολάβησης (αστικών και εμπορικών υποθέσεων)¹¹⁶⁷. Κρινόταν σκόπιμο να θεσπισθεί ένας «νέος» νόμος για τη διαμεσολάβηση ο οποίος θα λειτουργούσε ως **«ν π ο μ ό γ λ ι ο»** μιας **αναμορφωμένης δικαιοσύνης**.

Προς τα τέλη του Μαρτίου του 2013, η διαβούλευση ολοκληρώθηκε και οι ομάδες εργασίας πρότειναν τη θέσπιση ενός αποτελεσματικού συστήματος διαμεσολάβησης, αύθις, με χαρακτηριστικά υποχρεωτικότητας. Το σύστημα θα έπρεπε να παρέχει κίνητρα στα μέρη και παράλληλα να διασφαλίζει τις εγγυήσεις ικανότητας, αμεροληψίας και ελέγχου των οργάνων της διαμεσολάβησης.

Έτσι, στις 15 Ιουνίου του 2013, η Κυβέρνηση θέσπισε το **ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013** ¹¹⁶⁸ με το οποίο επέφερε τροποποιήσεις στο ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010, αποκρυσταλλώνοντας ένα **νέο πλαίσιο υποχρεωτικής εξωδικαστικής**

¹¹⁶⁵ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 24. Οκτώ (8) μήνες μετά τη θέσπιση του ν.δ 28/2010 εκδόθηκε ο **Ν. 183/2010, το άρθρο 31** του οποίου (τροποποιώντας το άρθρο 410 και καταργώντας το άρθρο 412-bis του C.P.C) μετέτρεψε την **υποχρεωτική απόπειρα εξωδικαστικού συμβιβασμού σε προαιρετική**.

¹¹⁶⁶ Ο αριθμός των εθελοντικών διαμεσολαβήσεων από το Μάρτιο του 2011 ανήλθε από 2.000 σε 45.000, ενώ το 80% αυτών (εθελοντικών και υποχρεωτικών) είχαν αίσια έκβαση.

¹¹⁶⁷ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 29. Στην επισήμανση υπ' αριθμόν 26 σχετικά με την πολιτική δικαιοσύνη συστηνόταν η θέσπιση αποτελεσματικών συστημάτων επιλύσεως διαφορών, ακόμη και με τη θέσπιση υποχρεωτικών μορφών, συνοδευόμενων από κίνητρα για και εγγυήσεις ικανότητας, αμεροληψίας και ελέγχου των οργάνων της διαμεσολάβησης. Επίσης, προτεινόταν η ενίσχυση των δικαστικών δομών, και η υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών (*buone pratiche*).

¹¹⁶⁸ Σε ισχύ από 15 Σεπτεμβρίου του 2013. Μετετράπη σε νόμο με το Ν. 98/2013.

διαμεσολάβησης («νέο» ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010), ούτως ώστε να καμφθούν και οι συνταγματικές φύσεως ενστάσεις και να εκτονωθούν οι αντιδράσεις του δικηγορικού κλάδου. Το διάταγμα αποτελείται από πέντε (5) κεφάλαια, τα οποία αναλύονται σε είκοσι τρία (23) άρθρα.

Δεδομένου ότι το «νέο» ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010 (όπως προέκυψε μετά την τροποποίηση με το ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013) θα παρουσιασθεί στη συνέχεια ως το ισχύον δίκαιο, κρίνεται απαραίτητο - για λόγους ενότητας της ιστορικής αναδρομής - να επισημανθούν περιληπτικά τα κάτωθι:

- Εισάγεται «νέο» άρθρο 5 παρ. 1 bis του ν.δ 28/2010, το οποίο, ουσιαστικά, αναπαράγει το άρθρο αρ. 5 παρ. 1 του (αρχικού) ν.δ 28/2010, που είχε κηρυχθεί ως αντισυνταγματικό (με την απόφαση 272/6 Δεκεμβρίου του 2012)¹¹⁶⁹. Τα μέρη πρέπει πλέον να συμμετέχουν σε μια ενημερωτική συνάντηση με έναν διαμεσολαβητή (αρ. 5 και 8), μετά την ολοκλήρωση της οποίας, θα μπορούν να αποφασίζουν, εάν θα προσφύγουν στη διαμεσολάβηση¹¹⁷⁰. Ο σκοπός του νομοθέτη είναι ο διαμεσολαβητής να πείσει τα μέρη για τη χρησιμότητα της διαμεσολάβησης¹¹⁷¹.
- Το (αρχικό) ν.δ 28/2010 προέβλεπε τη δυνατότητα του δικαστή να προτείνει την επιχείρηση διαμεσολάβησης σε κάθε στάδιο της διαδικασίας (αρ. 5 παρ. 2 ν.δ 28/2010). Μετά την τροποποίηση του 2013, το άρθρο 5 παρ. 2 αναδιατυπώθηκε (αρ. 5 παρ. 2 και παρ. 2 - bis) και πλέον ο δικαστής μπορεί σε κάθε στάδιο των δικαστικών διαδικασιών (και στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας) να παραπέμπει τα μέρη σε έναν οργανισμό διαμεσολάβησης ακόμη και χωρίς τη συναίνεσή τους. Σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί μια τέτοια παραπομπή, ο δικαστής προσδιορίζει δικάσιμο, τουλάχιστον, μετά

¹¹⁶⁹ **Lupoi M.A.**, «Facing the Crisis: New Italian Provisions to keep Disputes out of the Courtroom (or take them out of it)», ZJP Int 19 2014, σ.98.

¹¹⁷⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 5 του ν.δ 28/2010 προβλέπεται ότι, εάν στο τέλος της προκαταρκτικής συνάντησης δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία και τα μέρη αποχωρήσουν από τη διαμεσολάβηση, δεν οφείλεται αμοιβή στον Φορέα, στα γραφεία του οποίου διεξήχθη η διαμεσολάβηση, πλην των εξόδων που σχετίζονται με την υποβολή της αίτησης υπαγωγής στη διαδικασία και των κοινοποιήσεων που είχαν πραγματοποιηθεί, δηλαδή (όπως θα διαπιστώσουμε και σε επόμενη ενότητα) για τα έξοδα γραμματειακής υποστήριξης που προηγούνται της (προκαταρκτικής) «πρώτης συνάντησης».

¹¹⁷¹ Ορισμένα δικαστήρια θεωρούν ότι η ενημερωτική συνάντηση δεν είναι επαρκής, αλλά ότι πρέπει να γίνεται πιο οργανωμένη προσπάθεια εξέτασης της προοπτικής επιχείρησης της διαμεσολάβησης.

από τρεις (3) μήνες (ανώτατο όριο ολοκλήρωσης της διαμεσολάβησης, αρ. 6) ώστε να μπορεί να ελέγξει, εάν τα μέρη έχουν συμμορφωθεί με την υποχρέωσή τους¹¹⁷².

- Κατά τη διάρκεια της δίκης, το δικαστήριο μπορεί να παραπέμπει τα μέρη σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς διαμεσολάβησης για να εξετάσουν - σε συνεργασία με αυτούς - το ενδεχόμενο επιχείρησης διαμεσολάβησης.
- Η προσφυγή στη διαμεσολάβηση κατέστη **υποχρεωτική** για ορισμένες κατηγορίες αστικών και εμπορικών εγχώριων και διασυνοριακών διαφορών, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο δικαιώματα δεκτικά διαθέσεως¹¹⁷³. Η επιλογή του νομοθέτη να θεσπίσει ενιαία ρύθμιση για εγχώριες και διασυνοριακές διαφορές, υιοθετώντας το - *καλούμενο στην Ιταλία* - «**μ ο ν ο λ ι θ ι κ ό**» **σύστημα** έγινε, προκειμένου να αποφευχθούν τα (αναπόφευκτα) προβλήματα που θα δημιουργούσε η δημιουργία δύο (2) ρυθμιστικών πλαισίων, ενός για τις εγχώριες και ενός για τις διασυνοριακές διαφορές.
- Τα μέρη πρέπει να παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης (αρ. 8 παρ. 1).
- Εάν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών βεβαιώνουν εγγράφως, ότι από το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας δεν καταστρατηγούνται κανόνες αναγκαστικού δικαίου και δημοσίας τάξεως, τότε αυτή καθίσταται, αμέσως, εκτελεστή.

¹¹⁷² Όπως μαρτυρούν σχετικά στατιστικά στοιχεία η αναθεώρηση του 2013 κρίνεται επιτυχημένη, αφού διαπιστώθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού των διαμεσολαβήσεων. Ειδικότερα οι διαμεσολαβήσεις που επιχειρήθηκαν κατά το 2014 υπό το νέο άρθρο 5 παρ. 1 bis (179.587), προσέγγιζαν τον αριθμό των δικαστικών διαδικασιών, που επισπεύστηκαν κατά το ίδιο έτος (195.273). Παρά τη διαπιστωμένη επιτυχία της αναθεώρησης του 2013 **δεν παρατηρείται** σημαντική μείωση του αριθμού των απευθυνόμενων ενώπιον των δικαστηρίων υποθέσεων.

¹¹⁷³ Το πεδίο εφαρμογής του ν.δ 69/2013 είναι παρεμφερές με πεδίο εφαρμογής του αρχικού ν.δ 28/2010 (*εμπράγματα δικαιώματα, διανομή, την κληρονομική διαδοχή, μίσθωση, χρησιδάνειο, ασφαλιστικές και τραπεζικές συμβάσεις, αποκατάσταση της ζημίας από ιατρική και υγειονομική ευθύνη, προσβολή της τιμής δια του τύπου και από κάθε άλλο μέσο επικοινωνίας*). Η κατηγοριοποίηση των υποθέσεων έγινε με κριτήριο την χρονική διάρκεια των σχέσεων των μερών και τη συχνότητα εμφάνισής τους ενώπιον των δικαστηρίων. Από τις 20 Μαρτίου του 2012 η υποχρεωτική διαμεσολάβηση είχε επεκταθεί στις μισθωτικές διαφορές και στις διαφορές από αυτοκινητικά και ναυτικά ατυχήματα. Τελικά οι υποθέσεις που αφορούσαν το **αστικό σκέλος των αποζημιώσεων για βλάβες από αυτοκινητικά και ναυτικά ατυχήματα** εξαιρέθηκαν με το ν.δ 69/2013 από το πεδίο εφαρμογής της «*υποχρεωτικής*» διαμεσολάβησης.

- Η διάρκεια της διαδικασίας μειώνεται από τους τέσσερις (4) μήνες στους τρεις (3), ενώ διατηρείται και το *(αγγλικής έμπνευσης)* άρθρο 13 του ν.δ 28/2010, το οποίο προβλέπει την επιβολή κυρώσεων ως προς τα δικαστικά έξοδα κατά του διαδίκου, που - *κατά την κρίση του δικαστηρίου* - αρνείται αδικαιολογήτως, να συμμορφωθεί με την υπόδειξη του δικαστηρίου να προσφύγει στη διαμεσολάβηση.
- Αναγνωρίζεται η δυνατότητα των δικηγορικών συλλόγων να οργανώνουν υπηρεσίες συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης ενώπιον των δικαστηρίων του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας, ενώ εξακολουθούν να είναι διαθέσιμες και οι *(προαναφερθείσες στην ιστορική αναδρομή)* εξωδικαστικές διαδικασίες διαμεσολάβησης υπό την αιγίδα των εμπορικών επιμελητηρίων αλλά και άλλων επαγγελματικών κλάδων.

Οι ρυθμίσεις του «νέου» ν.δ 28/2010 (σε ισχύ από τις 15 Σεπτεμβρίου του 2013) θα είχαν εφαρμογή για μια δοκιμαστική περίοδο τεσσάρων (4) ετών, ενώ ήδη από το δεύτερο έτος (Σεπτέμβριος 2015) παρακολουθείται η αποτελεσματικότητά του. Η συνολική απόδοση του θεσμού αξιολογήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2017.

Συμπερασματικά, το ν.δ 28/2010 (όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ. 69/2013) και το ν.δ 180/18 Οκτωβρίου του 2010 (όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 145/6 Ιουλίου του 2011) αποτελούν το «κύριο» κανονιστικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση στην Ιταλία, ενώ προβλέπονται και άλλοι κανόνες για ειδικότερα πεδία δικαίου, οι οποίοι θα παρουσιαστούν σε επόμενη ενότητα της παρούσης¹¹⁷⁴.

VII. Η Εγκύκλιος της 27 Νοεμβρίου του 2013

Οι τροποποιήσεις που επέφερε το ν.δ. 69/21 Ιουνίου του 2013 δημιούργησαν την ανάγκη ερμηνείας ορισμένων διατάξεων. Η ανάγκη αυτή ικανοποιήθηκε με την έκδοση (σχεδόν) πέντε (5) μήνες αργότερα, της Εγκυκλίου της 27 Νοεμβρίου του 2013¹¹⁷⁵, η οποία επικεντρώθηκε στα ακόλουθα ζητήματα.

Ένα πρώτο ζήτημα ήταν ο ακριβέστερος προσδιορισμός της έννοιας των «εξόδων της διαμεσολάβησης» (compenso). Ειδικότερα:

¹¹⁷⁴de Luca A, «New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives», *Mediation in Italy: Feature and Trends*, 2015, σ. 350.

¹¹⁷⁵Η Εγκύκλιος ετέθη σε ισχύ με το άρθρο 84 του ν.δ 69/2013 (N. 98/2013) σύμφωνα με τις διατάξεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας, το οποίο τροποποίησε το ν.δ 28/2010.

- Σύμφωνα με με το άρθρο 17 παρ. 5 - ter του ν.δ 28/2010, «εφόσον μετά την ολοκλήρωση της πρώτης συνάντησης τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία, **δεν οφείλεται καμία αποζημίωση στον οργανισμό διαμεσολάβησης**».
- Σύμφωνα δε με το άρθρο 16 παρ. 1 του ν.δ 180/2010 «τα έξοδα περιλαμβάνουν και τα έξοδα έναρξης της διαδικασίας και τα έξοδα της διαμεσολάβησης» ενώ η παρ. 10 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι «τα έξοδα της διαμεσολάβησης περιλαμβάνουν και την αμοιβή του διαμεσολαβητή για όλη τη διαδικασία της διαμεσολάβησης».

Αναφορικά με το ζήτημα των εξόδων, η προηγούμενη (της Εγκυκλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2013) Εγκύκλιος (της 20^{ης} Δεκεμβρίου του 2011) διευκρίνιζε ότι εκτός από τα πάγια έξοδα έναρξης (σαράντα ευρώ (40,00 €) οφείλονται και τα έξοδα της γραμματείας του οργανισμού για την υποδοχή, εξέταση, αρχειοθέτηση της αίτησης και την επικοινωνία με το άλλο μέρος. **Επρόκειτο δηλαδή για έξοδα, τα οποία, μολονότι γίνονταν σε χρονικό στάδιο πριν την έναρξη της διαμεσολάβησης, περιλαμβάνονταν στα πάγια έξοδά της**. Η Εγκύκλιος της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2013 διευκρίνισε το ζήτημα, επισημαίνοντας ότι σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 κατά τη διάρκεια της «πρώτης συνάντησης» ο διαμεσολαβητής εξηγεί στα μέρη τη λειτουργία και τον τρόπο επιχείρησης της διαμεσολάβησης. Κατά την «πρώτη συνάντηση», ο διαμεσολαβητής προσκαλεί τα μέρη να εξετάσουν - με τη συνδρομή των πληρεξουσίων δικηγόρων τους - την προοπτική της επιχείρησής της και σε περίπτωση που λάβει τη συναίνεσή τους, εκκινεί τη διαδικασία. **Επομένως, σύμφωνα με την ερμηνεία της Εγκυκλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2013, το άρθρο 8 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 διευκρινίζει, επαρκώς, την έννοια της «πρώτης συνάντησης» διαχωρίζοντάς την σαφώς, από τη διαμεσολάβηση.**

Επομένως η διάταξη του άρθρου 17 παρ. 5 - ter του ν.δ 28/2010, η οποία ορίζει ότι «εφόσον μετά την ολοκλήρωση της πρώτης συνάντησης τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία, δεν οφείλεται καμία αποζημίωση στον οργανισμό διαμεσολάβησης», πρέπει να λάβει την ερμηνεία **ότι τα έξοδα της «πρώτης συνάντησης» δεν περιλαμβάνονται στα έξοδα της διαμεσολάβησης**. Βέβαια, ο οργανισμός διατηρεί το δικαίωμα να αναζητήσει από τα μέρη κατά την «πρώτη συνάντηση» τα έξοδα για την γραμματειακή υποστήριξη, που πραγματοποιήθηκαν πριν από την «πρώτη συνάντηση», ακόμη και εάν τα μέρη αποφασίσουν μετά την ολοκλήρωσή της, ότι δεν επιθυμούν να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Τα έξοδα για τη γραμματειακή

υποστήριξη βαρύνουν τα μέρη κατ' ισομοιρίαν¹¹⁷⁶. Όπως η Εγκύκλιος υπογραμμίζει στην ειδική ενότητα «Καταληκτική Σύνθεση των εκπεφρασμένων αρχών» (*Sintesi conclusiva dei principi espressi*):

- πρώτον στον όρο αποζημίωση (*compenso*) του άρθρου 17 παρ. 5 - ter του ν.δ 28/2010 δεν πρέπει να υπολογίζονται τα αρχικά έξοδα γραμματειακής υποστήριξης.
- δεύτερον τα αρχικά έξοδα γραμματειακής υποστήριξης οφείλονται και από τα δύο (2) μέρη, αφ' ης στιγμής εμφανίζονται κατά την «*πρώτη συνάντηση*»,
- τρίτον σε περίπτωση που ο προσκαλών δεν εμφανισθεί στην «*πρώτη συνάντηση*», καμία αποζημίωση δεν μπορεί να αναζητηθεί από τον προσελθόντα σε αυτήν προσκαλούμενο,
- τέταρτον εκτός από τα αρχικά έξοδα γραμματειακής υποστήριξης, οφείλονται και τα όποια, τυχόν εκτάκτως, γενόμενα έξοδα.

Ένα δεύτερο ζήτημα ήταν η διαβεβαίωση της επέκτασης της εφαρμογής του άρθρου 16 παρ. 4 εδ. δ' του ν.δ 180/2010, το οποίο προβλέπει **οικονομικές ελαφρύνσεις** για τα μέρη και στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης μετά από παραπομπή του δικαστή (αρ. 5 παρ. 2 του ν.δ 28/2010).

Ένα τρίτο ζήτημα αφορούσε τον **τόπο καταθέσεως της αίτησης προσφυγής** στη διαμεσολάβηση. Η Εγκύκλιος διευκρίνισε ότι ο οργανισμός στον οποίο πρόκειται να κατατεθεί η αίτηση πρέπει να έχει την (*κύρια ή τη δευτερεύουσα*) έδρα του στην περιφέρεια του κατά τόπον αρμοδίου (*για την εκδίκαση της διαφοράς*) δικαστηρίου.

Ένα τέταρτο ζήτημα ήταν ο **ρόλος των δικηγόρων**, ο οποίος εξετάστηκε υπό το πρίσμα των άρθρων 16 παρ. 4 - bis του ν.δ 28/2010 (*όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 69/2013*) και 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/2010. Σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 4 - bis του ν.δ 28/2010, οι *-εγγεγραμμένοι στα μητρώα των δικηγορικών συλλόγων -* δικηγόροι είναι εκ του νόμου διαμεσολαβητές, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/2010 στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης τα μέρη είναι

¹¹⁷⁶ Ο προσκαλών βαρύνεται με τα έξοδα αυτά από την στιγμή της υποβολής της αίτησης προσφυγής στη διαμεσολάβηση και ο αποδεχόμενος από τη στιγμή που εκφράζει τη συναίνεσή του ή που συμμετέχει στην πρώτη συνάντηση.

υποχρεωμένα να παρίστανται με δικηγόρο¹¹⁷⁷. Αναφορικά με τα δύο (2) ανωτέρω άρθρα, η Εγκύκλιος του 2013 επισήμανε ότι οι δικηγόροι δεν μπορούν να ασκήσουν το λειτούργημα του διαμεσολαβητή, μόνον, υπό την ιδιότητά τους ως δικηγόροι, παρά μόνον υπό την ιδιότητά τους **ως μέλη των (πιστοποιημένων) οργανισμών διαμεσολάβησης**. Τούτο γίνεται δεκτό διότι οι διαμεσολαβητές δεν μπορούν να λάβουν την αμοιβή τους, απευθείας από τα μέρη (όπως οι δικηγόροι για το χειρισμό των υποθέσεών τους) (σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν.δ 28/2010), αλλά, αποκλειστικά μέσω των οργανισμών διαμεσολάβησης. Επίσης, τονίζεται ότι κατά την έναρξη της διαμεσολάβησης, ο διαμεσολαβητής πρέπει να υπογράψει μια δήλωση επιβεβαιωτική της αμεροληψίας του. Εάν μετά την έναρξη της διαδικασίας, ο διαμεσολαβητής αισθανθεί ότι **δεν διατηρεί τη δέουσα αμερόληπτη ψυχική διάθεση**, πρέπει να ενημερώνει **άμεσα** τον οργανισμό και τα μέρη. Ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να διατηρεί την έδρα του στην έδρα του οργανισμού διαμεσολάβησης.

Ένα πέμπτο ζήτημα ήταν η **φύση των συμβάσεων των οργανισμών διαμεσολάβησης**. Επισημάνθηκε ότι οι οργανισμοί δεν πρέπει να επιφυλάσσουν προνομιακή μεταχείριση σε κάποιο από τα μέρη ούτε να δημιουργούν δελεαστικά κίνητρα, με σκοπό να επηρεάσουν τις επιλογές αυτών, διότι με τον τρόπο αυτό, ουσιαστικά, υπονομεύουν τις θεμελιώδεις εγγυήσεις της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας, που διέπουν τη διαμεσολάβηση¹¹⁷⁸.

Ένα έκτο ζήτημα ήταν η **παρακολούθηση της εξέλιξης της διαμεσολάβησης** και οι **υποχρεώσεις των οργανισμών**. Ειδικότερα η Εγκύκλιος επισήμανε ότι οι οργανισμοί πρέπει να παρακολουθούν την πρόοδο του θεσμού και να ενημερώνουν τη Γενική Διεύθυνση Στατιστικής (*Direzione Generale di Statistica*).

VIII. Το ν.δ132/12 Σεπτεμβρίου του 2014

Από τις σχετικά πιο πρόσφατες νομοθετικές πρωτοβουλίες είναι και το ν.δ 132/12 Σεπτεμβρίου του 2014 με το οποίο θεσπίζονται τέσσερις (4) σημαντικές δυνατότητες:

¹¹⁷⁷ Η υποχρέωση των μερών να παρίστανται με δικηγόρο καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης ιδρύεται στο άρθρο 8 παρ. 1 του ν.δ 28/2010.

¹¹⁷⁸ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 11.

- Πρώτον με το άρθρο 1 θεσπίζεται για τις εν εκκρεμοδικία υποθέσεις μια εκούσια διαδικασία συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαιτησίας¹¹⁷⁹. Ειδικότερα, μετά την υποβολή της αίτησης ο δικαστής (είτε του πρώτου είτε του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας) θα μπορεί να εξετάζει, εάν πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου και σε καταφατική περίπτωση, να παραπέμπει την υπόθεση στον Πρόεδρο του τοπικού Δικηγορικού Συλλόγου, ο οποίος θα διορίζει είτε μια τριμελή Επιτροπή διαιτητών (για υποθέσεις με χρηματικό αντικείμενο τουλάχιστον έως το ποσό των 100.000,00 €), είτε έναν μόνο διαιτητή (για διαφορές με μικρότερο χρηματικό αντικείμενο).
- Δεύτερον με το άρθρο 2 θεσπίζεται η δυνατότητα μιας παραδοσιακής μορφής διαδικασία υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης (*negoziiazione assistita*)¹¹⁸⁰ ως (υποχρεωτικό) προκαταρκτικό στάδιο για ορισμένες κατηγορίες διαφορών¹¹⁸¹, που δεν καλύπτονταν από τη διαδικασία υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του άρθρου 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/2010. Πρόκειται για μια διαδικασία επιχείρησης διαπραγματεύσεων μεταξύ των μερών (και των πληρεξουσίων δικηγόρων τους¹¹⁸²), με σκοπό το διακανονισμό της διαφοράς τους πριν την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία¹¹⁸³.

¹¹⁷⁹ Η διαδικασία αυτή αναμένεται να βρει θετική απήχηση (κάτι που δεν είχε συμβεί τουλάχιστον έως το 2014, οπότε και χρονολογείται η μελέτη του κ. Lupoi στο ZJP Int 19 (2014)).

¹¹⁸⁰ **Lupoi M.A.**, «Facing the Crisis: New Italian Provisions to keep Disputes out of the Courtroom (or take them out of it)», ZJP Int 19, 2014, σ. 104.

¹¹⁸¹ Επρόκειτο για διαφορές σε σχέση με ζημιές που προκλήθηκαν από ατυχήματα με αυτοκίνητα και πλοία, καθώς και για κάθε διαφορά δεκτική διαθέσεως από τα μέρη με χρηματικό αντικείμενο που δεν ενέπιπτε στο άρθρο 5 παρ.1 - bis του ν.δ 28/2010 που δεν υπερέβαινε το ποσό των πενήντα χιλιάδων ευρώ (50.000,00 €) (αρ. 3 του ν.δ 132/2014).

¹¹⁸² Βέβαια, όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Lupoi **οι δικηγόροι είναι συνηθισμένοι επί αιώνες να επιχειρούν διαπραγματεύσεις σε καθημερινή βάση**.

¹¹⁸³ Ειδικότερα το ένα μέρος προσκαλεί μέσω του δικηγόρου του το άλλο μέρος για να συνάψουν μια **συμφωνία καλόπιστης και υπεύθυνης συνεργασίας**, προκειμένου να διευθετήσουν φιλικά τη διαφορά τους με τη βοήθεια των δικηγόρων τους. Η απάντηση του άλλου μέρους συντάσσεται γραπτώς (συνήθως από το δικηγόρο του) και πρέπει να γίνει εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν το άλλο μέρος αποδεχθεί την πρόσκληση, συντάσσεται ένα προσχέδιο συμφωνίας έναρξης της «υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης». Στο προσχέδιο πρέπει να μνημονεύεται και η διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες με δυνατότητα παράτασης για ακόμη τριάντα (30) ημέρες, εάν συμφωνούν τα μέρη. Εάν τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, το

- Τρίτον με το άρθρο 5 προβλέπεται η δυνατότητα των δικηγόρων να καθιστούν την τελική συμφωνία εκτελεστή, χωρίς να απαιτείται κάποια ειδικότερη διαδικασία αναγνώρισης και εκτέλεσης από κάποιο δικαστήριο ή δημόσια Αρχή. Με την ρύθμιση αυτή, ο ρόλος των δικηγόρων ενισχύεται, αφού έως τότε, τα μέρη, που επιθυμούσαν να κηρύξουν τη συμφωνία τους εκτελεστή, ήταν υποχρεωμένα να προσφύγουν στη σχετική δικαστική διαδικασία ή (*από το 2005*) να επικυρώσουν τις υπογραφές των μερών σε **συμβολαιογράφο** ή σε κάποια **δημόσια Αρχή**.
- Τέταρτον με το άρθρο 6 προβλέπεται στο πεδίο των οικογενειακών διαφορών μια διαδικασία «*υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης*». Εάν η τελική συμφωνία δεν περιλαμβάνει όρους σχετικά με τα (*τυχόν*) τέκνα των συζύγων, τότε επικυρώνεται αμέσως από τον δικαστή. Εάν όμως περιλαμβάνει τέτοιους όρους, τότε, ακολουθεί λεπτομερής έλεγχος από την αρμόδια Αρχή, η οποία αφού τον ολοκληρώσει, είτε θα επικυρώσει, είτε θα απορρίψει τη συμφωνία

1184

Με τη θέσπιση της «*υποβοηθούμενης διαπραγμάτευσης*» με το ν.δ 132/12 Σεπτεμβρίου του 2014 ολοκληρώθηκε ο «*κύκλος που άνοιξε*» με το ν.δ 28/2010.

IX. Η διαμεσολάβηση στον ιταλικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (C.P.C)

Ο C.P.C προβλέπει στα άρθρα 183, 185 ¹¹⁸⁵, 350 και 420 την υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού από το δικαστή για την επίλυση εμπορικών διαφορών. Η διαδικασία προβλέπει τη συμμετοχή των μερών είτε αυτοπροσώπως είτε δια εξουσιοδοτημένου πληρεξουσίου σε μια **συνάντηση**, με σκοπό τον συμβιβασμό.

σχετικό έγγραφο θα αποτελεί τίτλο εκτελεστό, οι υπογραφές των μερών θα επικυρώνονται από τους δικηγόρους τους, οι οποίοι θα βεβαιώνουν ότι το *περιεχόμενο της συμφωνίας δεν αντίκειται σε αναγκαστικού δικαίου διατάξεις ή στην δημόσια τάξη*.

¹¹⁸⁴ Το άρθρο 12 προβλέπει μια απλούστερη διαδικασία διάζευξης των συζύγων με την εμφάνισή τους ενώπιον του Δημάρχου του τόπου κατοικίας ή της διαμονής, ο οποίος μπορεί να κηρύξει τη λύση του γάμου χωρίς την παρουσία δικηγόρου. Στην περίπτωση του διαζυγίου οι σύζυγοι οφείλουν να εμφανισθούν όχι νωρίτερα από τριάντα (30) ημέρες για να επαναλάβουν τη βούλησή τους να διαζευχθούν.

¹¹⁸⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 185 του C.P.C οι διάδικοι μετά την υποβολή σχετικού αιτήματός μπορούν να συμμετάσχουν κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας σε μια συνεδρία δικαστικού συμβιβασμού.

Εάν η συνάντηση έχει αίσια έκβαση, η συμφωνία ενσωματώνεται σε πρακτικό, το οποίο έχει ισχύ εκτελεστού τίτλου.

Εάν δεν έχει αίσια έκβαση, ο δικαστής αναβάλλει τη συζήτηση της υποθέσεως σε μεταγενέστερη δικάσιμο.

Στις περισσότερες χώρες η διαδικασία αυτή χαρακτηρίζεται ως «*συμβιβασμός*» · δεν λείπουν πάντως, και οι απόψεις που τη χαρακτηρίζουν ως μια μορφή διαμεσολάβησης ¹¹⁸⁶. Επίσης το άρθρο 117 C.P.C προβλέπει ότι ο δικαστής (*και στους δύο (2) βαθμούς δικαιοδοσίας*) μπορεί - με δική του πρωτοβουλία - να ζητήσει από τα μέρη να συμμετάσχουν σε μια τέτοια συνεδρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες A.D.R

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα παρουσιασθεί, ολοκληρωμένα, το «*νέο*» ν.δ 28/2010, όπως ισχύει μετά την έκδοση της με αριθμό 272/6 Δεκεμβρίου του 2012 αποφάσεως του ιταλικού Συνταγματικού Δικαστηρίου και την ακόλουθη θέσπιση του ν.δ. 69/21 Ιουνίου του 2013.

Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο «*Γενικές Διατάξεις*» προσδιορίζονται οι βασικές έννοιες του θεσμού. Ως «*διαμεσολάβηση*» νοείται η δομημένη διαδικασία, ανεξαρτήτως ονομασίας, που διεξάγεται από κάποιον αμερόληπτο τρίτο, ο οποίος έχει ως στόχο να βοηθήσει δύο (2) ή περισσότερα μέρη, στην αναζήτηση μιας συμφωνίας για την επίλυση της διαφοράς τους, ακόμη και με τη διατύπωση εκ μέρους του πρότασης επίλυσεως αυτής (άρθρο 1).

Η γραμματική διατύπωση του άρθρου 1 μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εισάγεται μια **πρώτη σημαντική καινοτομία** (σε σχέση με τις περισσότερες σχετικές ρυθμίσεις άλλων ευρωπαϊκών κρατών - μελών), αφού καθίσταται σαφές ότι με τη δυνατότητα υποβολής πρότασης από το διαμεσολαβητή στα μέρη, ο νομοθέτης υιοθετεί όχι μόνον το - *παραδοσιακό στις ευρωπαϊκές ηπειρωτικές έννομες τάξεις* - **διευκολυντικό**

¹¹⁸⁶ **Singer J, Mc Kenna C**, «*The EU Mediation Atlas, Practice and Regulation*», 2004, σ. 85.

μοντέλο διαμεσολάβησης (*Facilitative model*) αλλά και το - παραδοσιακό στις Η.Π.Α - αξιολογικό/εκτιμητικό μοντέλο (*Evaluative model*).

Η έννοια της διαμεσολάβησης ταυτίζεται με την έννοια του άρθρου 3 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ και δεν περιλαμβάνει την προσπάθεια συμβιβασμού, που επιχειρείται από τον αρμόδιο - να εκδώσει απόφαση επί της διαφοράς - δικαστή ¹¹⁸⁷. Αντιθέτως, περιλαμβάνει τη διαμεσολάβηση που επιχειρείται από μη αρμόδιο δικαστή.

Προσέτι, στο άρθρο 1 ορίζονται οι έννοιες του διαμεσολαβητή, της συμφιλίωσης, του οργανισμού διαμεσολάβησης και του Αρχείου. Ως «διαμεσολαβητής» ορίζεται το φυσικό πρόσωπο (ή πρόσωπα) που - μεμονωμένα ή συλλογικά - επιχειρεί διαμεσολάβηση, χωρίς να λαμβάνει δεσμευτικές αποφάσεις για τους αποδέκτες των υπηρεσιών του. Ως «συμφιλίωση» ορίζεται (με ωραία διατύπωση) η σύνθεση μιας διαφοράς. Ως «οργανισμός διαμεσολάβησης» ορίζεται η (ιδιωτικής ή δημόσιας φύσεως) ένωση, που προωθεί την διαμεσολάβηση και ως «Αρχείο» ορίζεται το «Αρχείο» των οργανισμών, που συνεστήθη κατά το άρθρο 16 του ν.δ 28/2010 αλλά και το «Αρχείο» που είχε συσταθεί με το ν.δ 222 της 23 Ιουλίου του 2004.

Το άρθρο 2 του ν.δ 28/2010 ορίζει ότι η διαμεσολάβηση καθίσταται **υποχρεωτική για ορισμένες κατηγορίες αστικών και εμπορικών διαφορών**, οι οποίες αφορούν σε δικαιώματα δεκτικά διαθέσεως. Ειδικότερα, το πεδίο εφαρμογής «νέου» ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010 είναι παρεμφερές με το αντίστοιχο πεδίο του αρχικού ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010 και περιλαμβάνει:

εμπράγματα δικαιώματα, διανομή, κληρονομική διαδοχή, μίσθωση, χρησιδάνειο, ασφαλιστικές και τραπεζικές συμβάσεις, αποκατάσταση της ζημίας από ιατρική και υγειονομική ευθύνη, προσβολή της τιμής δια του τύπου και από κάθε άλλο μέσο επικοινωνίας.

Η επιλογή των υποθέσεων έγινε με κριτήριο τη χρονική διάρκεια των σχέσεων των μερών και τη συχνότητα εμφανίσεώς τους ενώπιον των δικαστηρίων. Το άρθρο 2 ορίζει ότι το πεδίο εφαρμογής δεν περιλαμβάνει τις εκούσιες διαπραγματεύσεις ούτε άλλες παρόμοιες διαδικασίες, που εμφανίζονται στο πεδίο των αστικών και των εμπορικών διαφορών.

Η οριοθέτηση της διαμεσολάβησης από τις άλλες διαδικασίες A.D.R είναι παρόμοια με αυτήν άλλων εννόμων τάξεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ιταλία, η

¹¹⁸⁷ Ο θεσμός αυτός αναφέρεται σε ορισμένες νομοθεσίες ως συνδιαλλαγή (*Conciliation*) (άρθρο 21 του γαλλικού C.P.C., άρθρο 185 του ιταλικού C.P.C.).

διαιτησία (*Arbitrazione*) (αρ. 806 - 40 C.P.C) ¹¹⁸⁸ και η διαμεσολάβηση συναποτελούν μια πρώτη (*δημοφιλή*) κατηγορία διαδικασιών A.D.R, οι οποίες μπορούν να εφαρμοσθούν και συνδυαστικά, με την εφαρμογή των διαδικασιών διαμεσολάβησης - διαιτησίας (*Med/Arb*) ή διαιτησίας - διαμεσολάβησης (*Arb/Med*). Ωστόσο, λόγω της ισχυρής πιθανότητας σύγχυσης των ρόλων του διαιτητή και του διαμεσολαβητή, τα υβριδικά αυτά μορφώματα (*Med/Arb, Arb/Med*) αντιμετωπίζονται και στην Ιταλία, όπως και στις περισσότερες χώρες, με επιφυλακτικότητα.

Όσον αφορά την συμφιλίωση (*Conciliazione*) και τις διαπραγματεύσεις (*Negoziazione*) αυτές διακρίνονται από τη διαμεσολάβηση είτε λόγω του διαφορετικού τρόπου συμμετοχής του τρίτου στη διαδικασία (*συμφιλιωτή*) είτε λόγω της μη συμμετοχής του σε αυτήν (*διαπραγματεύσεις*). Η διαδικασία των διαπραγματεύσεων έχει μακρά παράδοση στην ιταλική έννομη τάξη ήδη από τη δεκαετία 1990 - 2000. Σημαντικές κρίνονται και οι υπηρεσίες παραπόνων, που συνήθως παρέχονται (*δωρεάν*) από ανεξάρτητες αρχές ¹¹⁸⁹.

2. Τύποι διαμεσολάβησης

I. Ιδιωτική διαμεσολάβηση

Από την ιστορική αναδρομή που προηγήθηκε, κατέστη σαφές ότι η διαμεσολάβηση δεν είναι ένας θεσμός «*άγνωστος*» στην ιταλική έννομη τάξη. Η ευρύτερη διάδοσή της έλαβε χώρα μετά τη (*γενική*) αναθεώρηση του 2009, όταν και θεσπίστηκε το ειδικότερο νομοθετικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση (*ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010, όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013* ¹¹⁹⁰ και το *ν.δ 180/18 Οκτωβρίου του 2010, όπως συμπληρώθηκε με το ν.δ 145/6 Ιουλίου του 2011*).

¹¹⁸⁸ Η Ιταλία συμπεριλαμβάνεται στις χώρες που υπέγραψαν τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1958 περί αναγνώρισης και εκτέλεσης αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων, τη Σύμβαση για την διεθνή εμπορική διαιτησία του 1961 και τη Σύμβαση του Κέντρου Διαμεσολάβησης για διαφορές από επενδύσεις (*Centre for Settlement of Investment Disputes - I.C.S.I.D*) που υπεγράφη στην Ουάσιγκτον το 1965.

¹¹⁸⁹ Όπως η Αρχή για τις Τηλεπικοινωνίες και η Αρχή Anti - Trust (*Authority for Telecommunications and the Antitrust Authority*) και από σώματα όπως ο Τραπεζικός Διαμεσολαβητής (*Banking Ombudsman*).

¹¹⁹⁰ Ν. 98/2013.

Η επιρροή της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ αποδείχθηκε καταλυτική, αφού κινητοποίησε πολλές «δυνάμεις» με αποτέλεσμα, σήμερα, να είναι διαθέσιμος ένας μεγάλος αριθμός οργανισμών διαμεσολάβησης, οι οποίοι διαθέτουν δικούς τους κανόνες, Κώδικες Δεοντολογίας και εκπαιδευτικά προγράμματα ¹¹⁹¹. Οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι στο σχετικό «Αρχείο» και να ακολουθούν τους κανόνες αυτού.

II. Συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση

Σύμφωνα με το άρθρο 18 του ν.δ 28/2010 οι δικηγορικοί σύλλογοι μπορούν να ιδρύουν στα δικαστήρια υπηρεσίες διαμεσολάβησης και να χρησιμοποιούν τις (όποιες διαθέσιμες) εγκαταστάσεις των δικαστικών μεγάρων και το (όποιο διαθέσιμο) προσωπικό δικαστικών υπαλλήλων. Σε κάθε περίπτωση, **δεν επιτρέπεται**:

- η δυνατότητα επιχείρησης διαμεσολάβησης **από εν ενεργεία δικαστές**, ούτε
- η δυνατότητα παραπομπής μιας υποθέσεως σε διαμεσολάβηση **από έναν δικαστή σε κάποιον άλλο δικαστή**.

Η επιχείρηση διαμεσολάβησης **δεν αποκλείει τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων** (αρ. 5 παρ. 3 ν.δ 28/2010).

3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική βοήθεια

I. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση

A. Εκούσια προσφυγή (*mediazione facoltativa*) (αρ. 4 παρ.1 ν.δ 28/2010)

Ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής στη διαμεσολάβηση είναι κυρίαρχος και στην ιταλική έννομη τάξη. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 η αίτηση προσφυγής υποβάλλεται στον οργανισμό διαμεσολάβησης που εδρεύει και λειτουργεί στην περιφέρεια του κατά τόπον αρμοδίου δικαστηρίου. Η σύνδεση της υποβολής της ανωτέρω αιτήσεως με την τοπική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου εδρεύει ο οργανισμός διαμεσολάβησης αποτελεί τη **δεύτερη σημαντική καινοτομία του νέου ν.δ 69**

Σε περίπτωση που έχουν υποβληθεί περισσότερες αιτήσεις, δηλαδή και σε άλλους οργανισμούς (*επίσης εδρεύοντες στην περιφέρεια του κατά τόπον αρμοδίου*

¹¹⁹¹ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 671.

δικαστηρίου), η διαμεσολάβηση επιχειρείται από αυτόν, που υποδέχθηκε την πρώτη (χρονολογικά) αίτηση. Η αίτηση πρέπει να αναφέρει τον οργανισμό, τα μέρη, το αντικείμενο της διαφοράς και την αιτία της γένεσης αυτής.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά το πρώτο τρίμηνο του 2013, το ποσοστό επιτυχίας των διαμεσολαβήσεων, στις οποίες τα μέρη προσέφυγαν, εκουσίως, ανερχόταν σε 62%.

B. Υποχρεωτική εξωδικαστική διαμεσολάβηση (*mediazione obbligatoria*) (αρ. 5 παρ. 1 - bis ν.δ 28/2010)

Η ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/2010 προβλέπει την επιχείρηση υποχρεωτικής διαμεσολάβησης για συγκεκριμένες κατηγορίες διαφορών.

Ειδικότερα, όποιος επιθυμεί να προσφύγει σε δικαστική διαδικασία με αντικείμενο διαφορές από συγκυριότητα, εμπράγματα αγωγές διανομής, οικογενειακές, μισθωτικές, διαφορές νομής, κληρονομικές διαφορές, διαφορές δικαίου πολυκατοικιών, δάνειο, υποθέσεις υγειονομικής ευθύνης¹¹⁹², υποθέσεις δυσφήμισης μέσω του τύπου και μέσω οιαδήποτε άλλου μέσου δημόσιας προβολής, διαφορές από ασφαλιστικές, τραπεζικές και χρηματοοικονομικές συμβάσεις¹¹⁹³ είναι υποχρεωμένος να επιχειρήσει - υποβοηθούμενος από δικηγόρο -¹¹⁹⁴ μία προκαταρκτική ενημερωτική συνάντηση:

- για να εξετάσει τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο ν.δ 28/4^{ns} Μαρτίου του 2010 ή
- να ακολουθήσει τη διαδικασία συμβιβασμού, σύμφωνα με το ν.δ 179 της 8^{ns} Οκτωβρίου του 2007 ή
- να προσφύγει στη διαδικασία για τις τραπεζικές διαφορές, σύμφωνα με το ν.δ 385 της 1^{ns} Σεπτεμβρίου του 1993.

¹¹⁹² Η προσθήκη στο πεδίο εφαρμογής του διατάγματος των υποθέσεων υγειονομικής ευθύνης αποτελεί μια **τρίτη σημαντική καινοτομία** του ν.δ 69/21 Ιουνίου 2013.

¹¹⁹³ **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή», 2014, σ. 94. Οι υποθέσεις που αφορούν το αστικό σκέλος των αποζημιώσεων για βλάβες που προκαλούνται από αυτοκίνητα ή σκάφη αναψυχής, οι οποίες ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του (αρχικού) ν.δ 28/4 Μαρτίου του 2010, **εξαιρέθηκαν τελικά** με το ν.δ 69/2013 από το πεδίο εφαρμογής της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης.

¹¹⁹⁴ Η υποχρεωτικότητα παράστασης με δικηγόρο καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης (αρ. 8 παρ. 1 ν.δ 28/2010) αποτελεί μια **τέταρτη σημαντική καινοτομία** του ν.δ 69/21 Ιουνίου 2013 (Ν. 98/2013).

Δέον να διευκρινισθεί ότι τα μέρη είναι **υποχρεωμένα να παρίστανται με δικηγόρο και κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής εξωδικαστικής διαμεσολάβησης** (αρ. 5 παρ. 1 ν.δ 28/2010) **και** - όπως συμπληρώθηκε με την *Εγκύκλιο της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2013* - κατά τη διάρκεια της υποχρεωτικής συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (αρ. 5 παρ. 2 ν.δ 28/2010). Πρόκειται για μια καινοτομία που εισήχθη με σκοπό να υποστηρίξει τον δικηγορικό κλάδο.

Η υποχρέωση επιχείρησης προκαταρκτικής ενημερωτικής συνάντησης συνιστά **προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας και το απαράδεκτο αυτής εξετάζεται έως την πρώτη συζήτηση είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν υποβολής σχετικής ένστασης από τον εναγόμενο** (άρθρο 5 παρ. 1 - bis εδ. ε' του ν.δ 28/2010).

Αν δεν εκπληρωθεί η ανωτέρω προϋπόθεση, η (τυχόν ασκηθείσα) αγωγή δεν εκδικάζεται και η συζήτηση **αναβάλλεται, μέχρι να εκπληρωθεί**. Αν και αυτή η προσπάθεια αποδειχθεί αλυσιτελής, επισπεύδεται η δικαστική διαδικασία.

Εφόσον ο δικαστής διαπιστώσει ότι η διαμεσολάβηση **έχει εκκινήσει, αλλά δεν έχει ολοκληρωθεί**, προσδιορίζει δικάσιμο μετά την παρέλευση της (ανώτατης για την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης) τρίμηνης προθεσμίας του άρθρου 6 του ν.δ 28/2010 (αρ. 5 παρ. 1 - bis εδ. ζ' του ν.δ 28/2010).

Με τον ίδιο τρόπο, ο δικαστής προσδιορίζει δικάσιμο και στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση **δεν έχει ακόμη εκκινήσει**, ορίζοντας συγχρόνως προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών, για να υποβάλλουν τα μέρη την αίτηση προσφυγής σε αυτήν (αρ. 5 παρ. 1- bis εδ. η' του ν.δ 28/2010) ¹¹⁹⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά το πρώτο τρίμηνο του 2013, το ποσοστό επιτυχίας των υποθέσεων υποχρεωτικής προσφυγής στη διαμεσολάβηση με βάση το άρθρο 5 παρ. 1 - bis ανερχόταν σε 37% ¹¹⁹⁶.

Γ. Υποχρεωτική συνδεδεμένη με το δικαστήριο διαμεσολάβηση - Διαμεσολάβηση κατόπιν παραπομπής του δικαστή κατά την εκκρεμοδικία σε

¹¹⁹⁵ Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται στα άρθρα 37,140 και 140 - bis του Codice di consume με το διάταγμα 206 της 6^{ης} Σεπτεμβρίου 2005.

¹¹⁹⁶ Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε, «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή, 2014, σ. 94 και 95.

οποιοδήποτε στάδιο της δίκης (*mediazione giudiziale o delegata*) (αρ. 5 παρ. 2 και παρ. 2 - bis ν.δ 28/2010)

Το άρθρο 5 παρ. 2 και παρ. 2 - bis του ν.δ 28/2010 προβλέπει σε κάθε στάδιο της δικαστικής διαδικασίας τη **δυνατότητα του δικαστή να παραπέμπει**¹¹⁹⁷ τα μέρη στη διαμεσολάβηση και όχι μόνον να τους απευθύνει (*όπως ίσχυε υπό την αρχική μορφή του άρθρου 5 παρ. 2 του ν.δ 28/2010*) απλή πρόσκληση για να την επιχειρήσουν. Πρόκειται για τον τύπο της συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, ο οποίος εκδηλώθηκε στο πλαίσιο πρωτοβουλιών, που ανελήφθησαν σε Μιλάνο και Φλωρεντία.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν.δ 28/2010 με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/2010 και εκτός από τα οριζόμενα στα άρθρα 5 παρ. 3 και 4 του ν.δ 28/2010 ο δικαστής και στον πρώτο και στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, αφού προηγουμένως αξιολογήσει τη φύση και την καταλληλότητα της διαφοράς, τις γνώσεις, αλλά και τη συμπεριφορά των μερών **μπορεί** σε κάθε στάση της δίκης **να παραπέμπει τα μέρη στη διαμεσολάβηση**. Η προσπάθεια επιχείρησης διαμεσολάβησης συνιστά **προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας**, ακόμη και στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας (*αρ. 5 παρ. 2 εδ. α'*). Τα ανωτέρω ισχύουν για το χρονικό στάδιο πριν από την ακρόαση για την κατάθεση των προτάσεων και εάν δεν προβλέπεται μια τέτοια ακρόαση, πριν από τη δικάσιμο για τη συζήτηση της υποθέσεως (*αρ. 5 παρ. 2 εδ. β'*).

Ο δικαστής προσδιορίζει δικάσιμο μετά την παρέλευση της (***ανώτατης για την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης***) τρίμηνης προθεσμίας του άρθρου 6 του ν.δ 28/2010 (*η οποία υπολογίζεται από την ημερομηνία της υποβολής της συστάσεως για παραπομπή του δικαστή*).

Στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση **δεν έχει ακόμη εκκινήσει**, ορίζει συγχρόνως, προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών, για να υποβάλουν τα μέρη την αίτηση προσφυγής σε αυτήν (*αρ. 5 παρ. 2 εδ. γ'*).

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 - bis του ν.δ 28/2010 η ανωτέρω προϋπόθεση του παραδεκτού θεωρείται ότι έχει εκπληρωθεί, εάν η **«πρώτη συνάντηση»** ενώπιον του διαμεσολαβητή ολοκληρωθεί, χωρίς να έχει επιτευχθεί συμφωνία των μερών (*αρ. 5 παρ. 2 - bis*).

¹¹⁹⁷ Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Μ.Α. Λυροί με τον τρόπο αυτό η διαμεσολάβηση θα γινόταν ακόμη πιο αποτελεσματική.

Δέον να υπενθυμιστεί ότι και στην περίπτωση του άρθρου 5 παρ. 2 (όπως και στην περίπτωση του άρθρου 5 παρ. 1) τα μέρη παρίστανται υποχρεωτικά με πληρεξούσιο δικηγόρο, ενώ η επιχείρηση διαμεσολάβησης δεν αποκλείει τη δυνατότητα υποβολής αιτήσεως ασφαλιστικών ή προστατευτικών μέτρων ούτε την επίσπευση δικαστικών διαδικασιών (αρ. 5 παρ. 3).

Οι περιπτώσεις των άρθρων **5 παρ. 1 - bis** και **5 παρ. 2** και **παρ. 2 - bis** δεν εφαρμόζονται:

α) στις διαδικασίες των δικαστικών διαταγών, συμπεριλαμβανομένης της ανακοπής έως την έκδοση αποφάσεων επί αιτήσεων εκχώρησης δικαιώματος ή αναστολής της προσωρινής εκτέλεσης,

β) στις διαδικασίες της επικύρωσης της καταγγελίας ή της έξωσης μέχρι την αλλαγή του άρθρου 667 C.P.C,

γ) στις διαδικασίες των τεχνικών συμβούλων του άρθρου 696 - C.P.C,

δ) στις διαδικασίες κυριότητας έως την απόφαση σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 703 παρ. 3 C.P.C,

ε) στις διαδικασίες ανακοπής ή παρεμπιπτούσων αγωγών στο πλαίσιο αναγκαστικής εκτελέσεως,

στ) στις διαδικασίες διάσκεψης,

ζ) στην πολιτική αγωγή ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων (αρ. 5 παρ. 4).

Δ. Διαμεσολάβηση προβλεπόμενη σε σχετική ρήτρα (*mediazione concordata*)

Η επιλογή των μερών να θέσουν ρήτρα προσφυγής στη διαμεσολάβηση παρουσιάζει αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα, αφού τους δίνεται η δυνατότητα να επιλέξουν τον οργανισμό (*επομένως και τον κανονισμό*) της αρεσκείας τους αλλά και τον τόπο διεξαγωγής της διαμεσολάβησης¹¹⁹⁸.

Η δεσμευτικότητα των ρητρών προσφυγής για μελλοντικές διαφορές αναγνωρίστηκε μετά τη θέσπιση του N. 5/2003. Με το άρθρο 40 παρ. 6 αυτού ορίζεται ότι εάν ασκηθεί αγωγή, ενώ προβλέπεται - με τη θέση ειδικής ρήτρας στο καταστατικό της εταιρίας - η προηγούμενη επιχείρηση διαμεσολάβησης, το δικαστήριο θα θεωρήσει τη ρήτρα προσφυγής δεσμευτική και θα διατάξει την

¹¹⁹⁸ Είθισται, σε περίπτωση που τα μέρη δεν οδηγούνται σε συμφωνία, οι οργανισμοί να προβλέπουν τη δυνατότητα του διαμεσολαβητή να υποβάλλει - με δική του πρωτοβουλία - πρόταση στα μέρη. **Εάν τα μέρη δεν επιθυμούν να έχει ο διαμεσολαβητής τέτοια δυνατότητα, μπορούν να επιλέξουν έναν οργανισμό που περιορίζει τη δυνατότητα αυτή.**

αναστολή των δικαστικών διαδικασιών¹¹⁹⁹. Συνήθως, τα μέρη αναφέρουν στο περιεχόμενο της ρήτηρας και τον οργανισμό διαμεσολάβησης που θα αναλάβει την επιχείρησή της¹²⁰⁰. Επομένως, σε περίπτωση που κάποιο μέρος αγνοήσει τη ρήτηρα προσφυγής στη διαμεσολάβηση και επισπεύσει τη σχετική δικαστική διαδικασία, ο δικαστής θα διατάξει να προηγηθεί η επιχείρηση διαμεσολάβησης¹²⁰¹.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 5 παρ. 5 του ν.δ 28/2010, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 5 παρ.1 - bis του ν.δ 28/2010 και των άρθρων 5 παρ. 3 και 4 του ν.δ 28/2010, εάν η σύμβαση ή ο νόμος ή το καταστατικό ή η ιδρυτική πράξη του οργανισμού προβλέπουν **ρήτρα προσφυγής** στη διαμεσολάβηση ή (*ρήτρα*) συμβιβασμού **και η διαμεσολάβηση δεν έχει εκκινήσει**, ο δικαστής ή ο διαιτητής **τάσσει προθεσμία** δεκαπέντε (15) ημερών για την υποβολή της αιτήσεως προσφυγής **και προσδιορίζει «νέα» δικάσιμο** μετά την παρέλευση της (*ανώτατης για την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης*) τρίμηνης προθεσμίας του άρθρου 6 του ν.δ 28/2010. Με τον ίδιο τρόπο, ο δικαστής ή ο διαιτητής προσδιορίζει τη δικάσιμο και στην περίπτωση που η απόπειρα διαμεσολάβησης ή συμφιλίωσης έχει εκκινήσει και δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Η αίτηση υποβάλλεται ενώπιον του οργανισμού που υποδεικνύεται στη ρήτηρα, εάν αυτός είναι εγγεγραμμένος στο «*Αρχείο*» και σύμφωνα με την προϋπόθεση της συνδρομής της κατά τόπον αρμοδιότητας του άρθρου 4 παρ. 1. Σε κάθε περίπτωση, τα μέρη μπορούν μεταγενέστερα να συμφωνήσουν με τη σύμβαση ή το καταστατικό την ανάθεση της διαμεσολάβησης σε έναν άλλο εγγεγραμμένο οργανισμό.

II. Συνέπειες προσφυγής

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 6 του ν.δ 28/2010 η υποβολή της αίτησης προσφυγής παράγει τις ίδιες έννομες συνέπειες με την υποβολή της αιτήσεως που απευθύνεται ενώπιον των δικαστηρίων.

¹¹⁹⁹ **Singer J, Mc Kenna C**, «*The E.U Mediation Atlas, Practice and Regulation*», 2004, σ. 84.

¹²⁰⁰ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 17.

¹²⁰¹ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective, «Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 679.

Η ως άνω υποβολή επιφέρει την **αναστολή** των δικαστικών διαδικασιών άπαξ, για μια περίοδο τριών (3) μηνών ¹²⁰². Με την αναστολή αποφεύγεται ο κίνδυνος της παραγραφής των αξιώσεων καθόλη τη διάρκεια της διαμεσολάβησης.

Πάντως σε κάθε περίπτωση, η επιχείρηση διαμεσολάβησης δεν στερεί από τα μέρη τη δυνατότητα να επισπεύσουν, παράλληλα, και τη δικαστική διαδικασία. Ωστόσο, η δικάσιμος θα προσδιορισθεί μετά την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης. Η χορήγηση της αναστολής δεν εμποδίζει το δικαστήριο να παρέμβει και να διατάξει - *ανάλογα με την περίπτωση* - ασφαλιστικά ή προστατευτικά μέτρα (αρ. 5 παρ. 3 ν.δ 28/2010) ¹²⁰³.

III. Κόστος και Νομική βοήθεια

Παρά το χαμηλό κόστος προσφυγής στη δικαστική διαδικασία ¹²⁰⁴, η ιταλική έννομη τάξη αλλά και κοινωνία έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διαμεσολάβηση ¹²⁰⁵. Όσον αφορά το κόστος της προσφυγής, εντοπίζουμε διατάξεις στο ν.δ 28/2010 και στο ν.δ 180/2010, ενώ χρήσιμες ερμηνευτικές παρατηρήσεις διατυπώνονται και στις εγκυκλίους της 20^{ης} Δεκεμβρίου του 2011 και της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2013 (αναφορά στις οποίες έγινε και στην προηγούμενη ιστορική αναδρομή).

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 16 του ν.δ 180/2010 το κόστος προσφυγής στη διαμεσολάβηση περιλαμβάνει τα έξοδα έναρξης της διαδικασίας και τα έξοδα της διαμεσολάβησης. Κάθε μέρος **υποχρεούται** να καταβάλλει ως έξοδα έναρξης, το ποσό των 40,00 € · ο προσκαλών κατά την υποβολή της αιτήσεως, ενώ ο προσκαλούμενος από τη στιγμή που θα αρχίσει να συμμετέχει ενεργά στην διαδικασία. Το κόστος των εξόδων έναρξης προσμετράται στο συνολικό κόστος. Τα έξοδα καθορίζονται κλιμακωτά - *για κάθε μέρος* - σε δέκα (10) κατηγορίες, με κριτήριο το ύψος του αντικείμενου της διαφοράς (αρ. 16 του ν.δ 180/2010). Στην

¹²⁰² Όχι πλέον τεσσάρων (4).

¹²⁰³ **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*»«*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 357.

¹²⁰⁴ Σε σχέση με τις χώρες του κοινοδικαίου (*Common law*), στις οποίες το κόστος προσφυγής είναι ιδιαίτερα υψηλό.

¹²⁰⁵ Ενδεικτικό είναι ότι η **πρώτη λεπτομερής έκθεση για τις διαδικασίες A.D.R στην ιταλική γλώσσα δημοσιεύθηκε στις Η.Π.Α ήδη από το 1999** (*Giuseppe de Palo & G Guidi, Risoluzione Alternativa delle controversie nelle corti federali degli Stati Uniti, Milano, Giuffre, 1999*). Ο κ. Giuseppe de Palo είναι καθηγητής διαδικασιών A.D.R και Πρόεδρος του A.D.R Centre.

περίπτωση των δημόσιων οργανισμών διαμεσολάβησης το μέγιστο κόστος για κάθε μέρος εξαρτάται από το ύψος του αντικειμένου της διαφοράς, όπως προσδιορίζεται στην αίτηση. Η ισχύουσα κλίμακα ορίζει ότι σε υποθέσεις με χρηματικό αντικείμενο:

έως 1.000,00 € το κόστος για κάθε μέρος είναι **65,00 €** και εν συνεχεία, αναλόγως, από 1.001,00 € έως 5.000,00 € είναι **130,00 €**, από 5.001,00 € έως 10.000,00 € είναι **240,00 €**, από 10.001,00 € έως 25.000,00 € είναι **360,00 €**, από 25.001,00 € έως 50.000,00€ είναι **600,00 €**, από 50.001,00 € έως 100.000,00 € είναι **1.000,00 €**, από 250.001,00 € έως 500.000,00 € είναι **2.000,00 €**, από 500.001,00 € έως 2.500.000 € είναι **3.800,00 €**, από 2.500.001,00 € έως 5.000.000,00 € είναι **5.200,00 €** και από 5.000.000,00 € και άνω είναι **9.200,00 €**. Το τελευταίο χρηματικό ποσό (**9.200,00 €**) συνιστά το **ανώτερο δυνατό κόστος** για κάθε μέρος ¹²⁰⁶.

Στην περίπτωση της εκούσιας διαμεσολάβησης, τα ανωτέρω ποσά μπορούν να αυξηθούν έως και κατά:

1/5, εάν η υπόθεση είναι αυξημένης δυσκολίας, περιπλοκότητας ή σημασίας,

1/4, εάν η διαμεσολάβηση έχει αίσια έκβαση και έως

1/5, εάν ο διαμεσολαβητής υποβάλλει την πρόταση του άρθρου 11 του ν.δ 28/2010.

Αντιθέτως, στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης το ποσό των έξι (6) πρώτων κατηγοριών μπορεί να μειωθεί κατά 1/3, και το ποσό των υπόλοιπων τεσσάρων (4) κατά 1/2 ¹²⁰⁷. Τα ποσά αυτά μπορούν να αυξηθούν **έως και** κατά 1/4 (και όχι περισσότερο), εάν η διαμεσολάβηση έχει αίσια έκβαση. Σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 2 εδ. ε΄ του ν.δ 180/2010 (όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 145/2011) το κόστος της διαμεσολάβησης πρέπει να μειωθεί κατά 40,00 € για την πρώτη κατηγορία του πίνακα του άρθρου 16 και κατά 50,00 € για τις υπόλοιπες κατηγορίες (του ίδιου πίνακα), όταν κανένα από τα μέρη, που εκκίνησαν τη διαμεσολάβηση, δεν συμμετέχει (τελικά) σε αυτήν. Η αξία του αντικειμένου της διαφοράς προσδιορίζεται

¹²⁰⁶ Βαλμαντώνης Ι, «Μερικές σκέψεις για τη διαμεσολάβηση και τις σχέσεις της με τη δικαστική διαδικασία», ΕλλΔνη 54, 2013, σ. 352.

¹²⁰⁷ de Luca A, «New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives» «Mediation in Italy: Feature and Trends», 2015, σ. 361.

στην αίτηση προσφυγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον C.P.C. Εάν η αξία της διαφοράς δεν μπορεί να προσδιορισθεί ή παρατηρείται σημαντική απόκλιση στις εκτιμήσεις των μερών, τότε ο οργανισμός αποφασίζει για το ύψος της διαφοράς έως το ποσό των 250.000,00 € και ακολούθως, ενημερώνει τα μέρη.

Στο κόστος περιλαμβάνεται και η αποζημίωση του διαμεσολαβητή για όλη τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συναντήσεων, που θα πραγματοποιηθούν. Το κόστος δεν διαφοροποιείται, ακόμη και εάν μεταβληθεί το πρόσωπο του διαμεσολαβητή ή ακόμη και εάν χρειασθεί ο διορισμός και άλλου διαμεσολαβητή (*συν - διαμεσολάβηση*) (*αρ. 16 παρ. 10 ν.δ 180/2010*). Το κόστος καταβάλλεται στους οργανισμούς, οι οποίοι - *με τη σειρά τους* - καταβάλλουν στους διαμεσολαβητές την αμοιβή τους¹²⁰⁸. Δεν επιτρέπεται η απευθείας καταβολή αμοιβής από τα μέρη στους διαμεσολαβητές.

Ο ιταλός νομοθέτης, προκειμένου να καταστήσει πιο προσιτή την προσφυγή στη διαμεσολάβηση, προβλέπει με το άρθρο 17 παρ. 2 του ν.δ 28/2010 ότι όλες οι ενέργειες και τα έγγραφα, που έχουν σχέση με τη διαμεσολάβηση, εξαιρούνται από το τέλος χαρτοσήμου, τα έξοδα και άλλους φόρους. Σύμφωνα δε με το άρθρο 17 παρ. 3 του ν.δ 28/2010, σε περίπτωση αίσιας έκβασης προβλέπεται εξαίρεση και από το τέλος εγγραφής έως το ποσό των 50.000,00 €¹²⁰⁹. Το άρθρο 20 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 ορίζει ότι τα μέρη δικαιούνται σε περίπτωση αίσιας έκβασης, έκπτωση φόρου έως 500,00 € και σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης, έκπτωση φόρου έως 250,00 €.

Επιπρόσθετα, το άρθρο 17 παρ. 5 - τερ του ν.δ 28/2010 (μετά την τροποποίησή του με το ν.δ 69/2013) ορίζει ότι «σε περίπτωση που μετά το πέρας της πρώτης συνάντησης των μερών διαπιστωθεί ότι δεν έχει επέλθει συμφωνία μεταξύ τους, τότε δεν οφείλεται καμία αμοιβή στον οργανισμό διαμεσολάβησης». Στο κόστος δηλαδή της διαδικασίας δεν περιλαμβάνονται τα έξοδα της «πρώτης συνάντησης», όπως οριζόταν στο άρθρο 16 παρ. 1 του ν.δ 180/2010, ενώ οφείλονται τα αρχικά έξοδα της γραμματείας, τα οποία προηγούνται της «πρώτης συνάντησης» (όπως διευκρινίστηκε στην *Εγκύκλιο της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2013*). Πρόκειται για μια διάταξη που ωφελεί τα μέρη - ιδίως στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης - ωστόσο αντιμετωπίζεται,

¹²⁰⁸ **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*» «*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 361, 362.

¹²⁰⁹ Για το υπερβάλλον καταβάλλεται το τέλος εγγραφής.

κριτικά, από την πλευρά των οργανισμών. Σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 7 του ν.δ 28/2010, το ελάχιστο και το μέγιστο ύψος του κόστους για τους δημόσιους οργανισμούς διαμεσολάβησης προσδιορίζεται με υπουργικό διάταγμα κάθε τρία (3) έτη, ανάλογα με το δείκτη διακύμανσης τιμών, ενώ για τους ιδιωτικούς οργανισμούς προσδιορίζεται αυτόνομα.

Όσον αφορά τη δυνατότητα χορήγησης νομικής βοήθειας, σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 5 - bis του ν.δ 28/2010 όταν η διαμεσολάβηση αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας (αρ. 5 παρ. 1 - bis και άρθρο 5 παρ. 2 και παρ. 2 - bis του ν.δ 28/2010), το μέρος που δικαιούται νομικής βοήθειας (σύμφωνα με το π.δ 115 της 30 Μαΐου του 2012 ¹²¹⁰) δεν βαρύνεται με την υποχρέωση καταβολής αμοιβής στον οργανισμό διαμεσολάβησης.

4. Διαδικασία διαμεσολάβησης

I. Εναρκτήριο στάδιο

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν.δ 28/2010 η διαμεσολάβηση εκκινεί με την υποβολή της αίτησης προσφυγής ενώπιον του οργανισμού (διαμεσολάβησης), ο οποίος έχει την έδρα του στην περιφέρεια του κατά τόπον αρμοδίου δικαστηρίου. Σε περίπτωση που έχουν υποβληθεί αιτήσεις και σε άλλους οργανισμούς (εδρεύοντες στην περιφέρεια του κατά τόπον αρμοδίου δικαστηρίου), η διαμεσολάβηση επιχειρείται από τον οργανισμό, στον οποίο υποβλήθηκε η πρώτη (χρονολογικά) αίτηση. Η αίτηση πρέπει να περιέχει τα στοιχεία της ταυτότητας του αιτούντος, το ονοματεπώνυμο αυτού προς τον οποίο απευθύνεται, λεπτομέρειες για τη φύση της διαδικασίας και την αξία της διαφοράς ¹²¹¹.

Η δομή της διαδικασίας καθορίζεται από τον κανονισμό του οργανισμού (αρ. 3 εδ. α' ν.δ 28/2010)¹²¹², το περιεχόμενο του οποίου πρέπει να εγγυάται την εμπιστευτικότητα της διαδικασίας (αρ. 9 ν.δ 28/2010) και το διορισμό του κατάλληλου διαμεσολαβητή (αρ. 3 εδ. β' ν.δ 28/2010). Η διαδικασία δεν διακρίνεται

¹²¹⁰ Ο ενδιαφερόμενος να υπαχθεί σε καθεστώς νομικής βοήθειας πρέπει να υποβάλλει μια δήλωση σε έναν οργανισμό διαμεσολάβησης, την οποία ο οργανισμός θα επικυρώσει με όλα τα απαραίτητα έγγραφα.

¹²¹¹ Σχεδόν όλοι οι οργανισμοί διαθέτουν ένα υπόδειγμα που περιλαμβάνει τα απαραίτητα στοιχεία.

¹²¹² **de Palo G, Keller L**, «Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective», «Mediation in Italy: Alternative Dispute for all», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 681.

από τυπικότητα (αρ. 3 εδ. γ' ν.δ 28/2010')¹²¹³, ενώ είναι δυνατή και η χρήση των όποιων (προβλεπομένων από τον κανονισμό) κανόνων τηλεματικής (αρ. 3 εδ. δ' ν.δ 28/2010)¹²¹⁴. Η διάρκεια της διαδικασίας δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες (αρ. 6 παρ. 1 του ν.δ 28/2010). **Η τρίμηνη αυτή προθεσμία υπολογίζεται από την ημερομηνία της υποβολής της αιτήσεως προσφυγής ενώπιον του οργανισμού ή από την ημερομηνία παρέλευσης της - ταχθείσας από το δικαστή - προθεσμίας για την υποβολή της αιτήσεως προσφυγής (αρ 5 παρ. 1 - bis και 2 ν.δ 28/2010) και δεν υπολογίζεται** στις περιπτώσεις που ο δικαστής αναβάλλει την παραπομπή της υποθέσεως, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 - bis εδάφια ζ' και η', δηλαδή για τις περιπτώσεις των άρθρων 37, 140 και 140 - bis του Κώδικα καταναλωτών σύμφωνα με το νομοθετικό διάταγμα 206/6 Σεπτεμβρίου του 2005 και τις επόμενες τροποποιήσεις αυτού.

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 7 του ν.δ 28/2010 η τρίμηνη προθεσμία του αρ. 6 παρ. 1 ν.δ 28/2010 και το χρονικό διάστημα της αναβολής, που διατάσσεται από τον δικαστή για την επιχείρηση διαμεσολάβησης (αρ. 5 παρ. 1 - bis και 2 ν.δ 28/2010) δεν εφαρμόζονται στο άρθρο 2 του Ν. 89/24 Μαρτίου του 2011 (Νόμου Pinto) για την εύλογη διάρκεια της δίκης (με τον οποίο ο Ιταλός νομοθέτης «εξέφανε» πέπλο προστασίας για το Ιταλικό Δημόσιο από τις προσφυγές αποζημίωσης ενώπιον του Ε.Δ.Δ.Α)¹²¹⁵.

Επί της διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 8 του ν.δ 28/2010, κατά την υποβολή της αιτήσεως, ο υπεύθυνος του οργανισμού διορίζει από τον κατάλογο διαμεσολαβητών τον (κατά την κρίση του) καταλληλότερο διαμεσολαβητή και ορίζει ημερομηνία για την επιχείρηση της προκαταρκτικής ενημερωτικής συναντήσεως, το ανώτερο εντός τριάντα (30) ημερών από την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως¹²¹⁶.

¹²¹³ **de Luca A**, «New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives» «Mediation in Italy: Feature and Trends», 2015, σ. 355.

¹²¹⁴ **de Palo G, Keller L**, «Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective», «Mediation in Italy: Alternative Dispute for all», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 682.

¹²¹⁵ **de Luca A**, «New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives» «Mediation in Italy: Feature and Trends», 2015, σ. 355. Βέβαια στις περιπτώσεις της υποχρεωτικής εξωδικαστικής διαμεσολάβησης (αρ. 5 παρ. 1 bis ν.δ 28/2010) και της διαμεσολάβησης μετά από σύσταση για παραπομπή του δικαστή (αρ. 5 παρ 2 ν.δ 28/2010) τα μέρη είναι υποχρεωμένα να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, **οπότε δεν τίθεται θέμα καθυστέρησης.**

¹²¹⁶ **de Palo G, Keller L**, «Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective», «Mediation in Italy: Alternative Dispute for all», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 680. Οι οργανισμοί που

Η αίτηση (συνοδευόμενη και από σημείωση αναφέρουσα την ημερομηνία της προκαταρκτικής ενημερωτικής συναντήσεως) κοινοποιείται στο άλλο μέρος με επιμέλεια του αιτούντος, με μέσο που βεβαιώνει την παραλαβή της. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 του ν.δ 28/2010 η διαδικασία πραγματοποιείται στην έδρα του οργανισμού ή στον τόπο που υποδεικνύει ο κανονισμός αυτού.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης συναντήσεως και κατά τη διάρκεια όσων ακόμη (τυχόν) ακολουθήσουν, τα μέρη είναι υποχρεωμένα να παρίστανται με πληρεξούσιο δικηγόρο (αρ. 8 παρ. 1 ν.δ 28/2010). Ο διαμεσολαβητής και τα μέρη υπογράφουν τη συμφωνία διορισμού του διαμεσολαβητή. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 4 - bis του ν.δ 28/2010, σε περίπτωση που κάποιο μέρος απουσιάζει αδικαιολόγητα από την εναρκτήρια κοινή συνάντηση, ο δικαστής θα αξιολογήσει την απουσία του σε σχέση με τη μεταγενέστερη δικαστική διαδικασία και θα του επιβάλλει τις ανάλογες κυρώσεις (αρ. 116 του C.P.C). Εάν ο δικαστής διαπιστώσει στις περιπτώσεις της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης (αρ. 5 του ν.δ 28/2010) ότι κάποιο μέρος απουσίαζε αδικαιολόγητα, το καταδικάζει στην καταβολή χρηματικού ποσού ίσου με το ποσό που απαιτείται για την επιχείρηση της δικαστικής διαδικασίας.

Κατά την εναρκτήρια κοινή συνάντηση, ο διαμεσολαβητής με έναν περιεκτικό και αδιάλειπτο μονόλογο εξηγεί στα μέρη τον τρόπο διεξαγωγής της διαδικασίας και τα προσκαλεί να εξετάσουν το ενδεχόμενο προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Εάν απαιτούνται ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης, ο οργανισμός μπορεί να διορίσει και βοηθητικούς διαμεσολαβητές. Το άρθρο 8 παρ. 4 του ν.δ 28/2010 ορίζει (συμπληρωματικά στο άρθρο 8 παρ. 2 in fine του ν.δ 28/2010) ότι ο διαμεσολαβητής μπορεί να αξιοποιήσει και ειδικούς εμπειρογνώμονες από τις σχετικές λίστες, που τηρούνται στα δικαστήρια, ενώ ο κανονισμός πρέπει να προβλέπει τον τρόπο υπολογισμού της αποζημίωσης αυτών. **Το εναρκτήριο στάδιο είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφού εντός ολίγων λεπτών ο διαμεσολαβητής πρέπει με τη στρατηγική και την εμπειρία του να «κατακτήσει» την εμπιστοσύνη των μερών.** Ο διαμεσολαβητής εξηγεί στους συμμετέχοντες τα καθήκοντά τους και τους επισημαίνει ότι εάν άπαντες συνεργαστούν αρμονικά, τότε, πιθανότατα, η διαμεσολάβηση θα έχει αίσια έκβαση.

απασχολούν μεγάλο αριθμό διαμεσολαβητών επιλέγουν (συνήθως) τυχαία από τους καταλόγους τους κάποιον διαμεσολαβητή, με κριτήριο τις ικανότητές του και τη φύση της διαφοράς.

Ο διαμεσολαβητής διευκρινίζει στα μέρη ότι δεν είναι ούτε δικαστής ούτε διαιτητής και επομένως, δεν πρόκειται να εκδώσει απόφαση για την υπόθεσή τους. **Προς το τέλος του μονολόγου του, τους τονίζει ότι, εάν δεν καταλήξουν σε κάποια συμφωνία μπορεί ο ίδιος να τους υποβάλλει κάποια πρόταση επιλύσεως.** Όπως θα εξετάσουμε σε επόμενη ενότητα, ο διαμεσολαβητής μπορεί να υποβάλλει την πρόταση, ακόμη και εάν του το ζητήσει ένα από τα μέρη, ενώ, εάν του το ζητήσουν όλα, είναι υποχρεωμένος να την υποβάλλει. Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 3 του ν.δ 28/2010 ο διαμεσολαβητής προσπαθεί **συνεχώς** να βοηθήσει τα μέρη να καταλήξουν στη φιλική διευθέτηση της διαφοράς τους.

II. Κυρίως διαδικασία

A. Διαδικασία

Αφού ο διαμεσολαβητής ολοκληρώσει τον μονόλογό του, παραδίδει τη «σκυτάλη» στα μέρη, τα οποία αναπτύσσουν τις θέσεις τους, υποβοηθούμενα (εάν το επιθυμούν) από τους δικηγόρους τους. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι σε εγρήγορση και να αναχαιτίζει τυχόν επιθετικές συμπεριφορές των μερών ¹²¹⁷. Εάν τα «πνεύματα οξυνθούν», προτρέπει τα μέρη - *τηρώντας ίσες αποστάσεις* - να επανέλθουν σε ήρεμη κατάσταση και να συνεχίσουν τη διαμεσολάβηση. Η διαχείριση τέτοιων κρίσεων είναι μια πρώτη πολύ σημαντική άσκηση ετοιμότητας.

Είναι προφανές ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να κάνει όσο το δυνατόν καλύτερη χρήση των τεχνικών επικοινωνίας που διαθέτει. Η αξιοποίηση των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών αποτελεί μια ακόμη πρόκληση για το διαμεσολαβητή ¹²¹⁸. Αφού ολοκληρωθούν οι *(κοινές και οι - πιο δημοφιλείς στην Ιταλία - κατ'ιδίαν)* συναντήσεις ο διαμεσολαβητής συγκαλεί εκ νέου κοινή συνάντηση.

B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών

Από μέρος της ιταλικής θεωρίας υποστηρίζεται ότι τα βασικά στοιχεία της διαμεσολάβησης είναι τρία (3):

- τα **θέματα** (*Questioni*), που αποτελούν το αντικείμενο της διαμεσολάβησης

¹²¹⁷ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 44.

¹²¹⁸ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 46.

- οι **θέσεις** (*Posizioni*), που αντιπροσωπεύουν τη συμπεριφορά των μερών και
- τα **συμφέροντα** (*Interessi*) που δημιουργούν το πρόσφορο έδαφος, επί του οποίου τα μέρη θα καλλιεργήσουν με τη βοήθεια του διαμεσολαβητή τις προοπτικές επιλύσεως της διαφοράς τους.

Υποστηρίζεται ότι η σπουδαιότερη ικανότητα του διαμεσολαβητή συνίσταται **στο να αναγνωρίζει** αυτά τα τρία (3) στοιχεία. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι θέσεις συγχέονται με τα συμφέροντα, με αποτέλεσμα τα μέρη να διατηρούν (*αναμενόμενα*) αμετακίνητη στάση. Η ανίχνευση και η ανάδειξη των συμφερόντων των μερών είναι ο κεντρικός στόχος της διαμεσολάβησης ¹²¹⁹.

Επομένως, ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να γνωρίζει τη διαδικασία, να διασφαλίζει την ορθότητά της και να είναι ανεξάρτητος απέναντι στα μέρη ¹²²⁰. Εάν αντιληφθεί ότι κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης κλονίζεται η ανεξαρτησία του,

¹²¹⁹ Εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο ο **διαμεσολαβητής** επιχειρεί να ασκήσει τα καθήκοντά του, εντοπίζουμε μια σειρά ειδικών τεχνικών.

Καταρχήν την τεχνική της εναρμητικής ακρόασης με την οποία ακούει τα μέρη προσεκτικά και συγκρατεί τις όποιες χρήσιμες πληροφορίες.

Την τεχνική της παράφρασης των λεγομένων των μερών, με την οποία επαναλαμβάνει τα λεγόμενα τους, χρησιμοποιώντας άλλες λέξεις, χωρίς να αλλοιώνει, παράλληλα, την ουσία του περιεχομένου τους. Πρόκειται αναμφίβολα, για μια τεχνική που απαιτεί ευστροφία και άψογη χρήση της γλώσσας. Η αντικατάσταση των «*ενοχλητικών*» λέξεων με άλλες (*λιγότερο ενοχλητικές*), χωρίς ωστόσο να μεταβάλλεται η ουσία των λεγομένων των μερών, αποτελεί μια ακόμη σπουδαία πρόκληση για το διαμεσολαβητή.

Την τεχνική της ανακεφαλαίωσης με την οποία σταχυολογεί τα κυριότερα σημεία των λεγομένων των μερών, βοηθώντας τα, με τον τρόπο αυτό, να αντιληφθούν ευκολότερα το πρόβλημα, τη λύση και τα κοινά συμφέροντά τους.

Την τεχνική της χρήσης ουδέτερης γλώσσας με την οποία αφενός επιτυγχάνει να ενδυναμώσει την ανεξάρτητη και αμερόληπτη στάση του αφετέρου να εκμαιεύσει με μεγαλύτερη ευκολία τις σκέψεις των μερών.

Την τεχνική της παρουσίασης των εναλλακτικών λύσεων με την οποία τονώνει τη δημιουργικότητα των μερών..

Την τεχνική της μίμησης με την οποία παρατηρεί τον τρόπο έκφρασης των μερών, όπως παραδείγματος χάριν τις χειρονομίες ή τις κινήσεις τους (*π.χ ιδιαίτερη κίνηση χεριών, κεφαλιού κ.λ.π*) και διακριτικά τις χρησιμοποιεί, όταν συζητά μαζί τους, ιδίως, κατά τη διάρκεια των κατ' ιδίαν συναντήσεων ως δικό του τρόπο έκφρασης. Με τον τρόπο αυτό ο διαμεσολαβητής ενισχύει την εμπιστοσύνη των μερών στο πρόσωπό του.

¹²²⁰ Η έννοια της ανεξαρτησίας του διαμεσολαβητή εμφανίζεται, συνήθως, στο πεδίο της διαμεσολάβησης ως συνώνυμη αυτής της ουδετερότητας αυτού.

έχει καθήκον να ενημερώσει, αμέσως, τον οργανισμό και τα μέρη¹²²¹. Η μόνη σχέση που πρέπει να έχει ο διαμεσολαβητής με την υπόθεση, είναι αυτή με τη συγκεκριμένη διαμεσολάβηση (αρ. 14 του ν.δ 28/2010). Αν θεωρεί ότι με τη συμμετοχή του θέτει σε κίνδυνο την ορθότητα της διαδικασίας, δεν είναι υποχρεωμένος να τη συνεχίσει, ακόμη και αν τα μέρη επιθυμούν κάτι τέτοιο. Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να είναι αμερόληπτος και προς το σκοπό αυτό υπογράφει - κατά την έναρξη της διαδικασίας - σχετική επιβεβαιωτική δήλωση (αρ. 14 παρ. 2 περ. α' του ν.δ 28/2010). Εάν θεωρήσει ότι η αμεροληψία του κλονίζεται, είναι υποχρεωμένος να ενημερώσει τα μέρη και τον οργανισμό (αρ. 14 παρ. 2 περ. β' του ν.δ 28/2010)¹²²². Ο διαμεσολαβητής απαγορεύεται να λαμβάνει απευθείας την αμοιβή του από τα μέρη (αρ. 14 παρ. 1 *in fine* του ν.δ 28/2010).

Συνοπτικά, ο διαμεσολαβητής για να επιτύχει στο έργο του πρέπει:

- πρώτον να αναζητεί διαρκώς δημιουργικές λύσεις εναρμονισμένες με τη δημόσια τάξη και τους αναγκαστικούς κανόνες δικαίου (αρ. 14 παρ. 2 περ. γ' του ν.δ 28/2010)¹²²³ και να ανταποκρίνεται, άμεσα, σε τυχόν κλήση του υπεύθυνου του οργανισμού (αρ. 14 παρ. 2 περ. δ' του ν.δ 28/2010)
- δεύτερον να αναλύει την κατάσταση και το πρόβλημα,
- τρίτον να συντάσσει κατάλογο προτεραιοτήτων,
- τέταρτον να επικοινωνεί αποτελεσματικά με τα μέρη,
- πέμπτον να κατανοεί τα μέρη.

Τα ανωτέρω στάδια διανοίγουν το «μονοπάτι» που οδηγεί στην αμοιβαία αποδεκτή λύση¹²²⁴. Εάν κάποιο από τα μέρη ή όλα τα μέρη δεν είναι ικανοποιημένα, από τον τρόπο με τον οποίο ο διαμεσολαβητής διεξάγει τη διαμεσολάβηση, μπορούν να υποβάλλουν στον οργανισμό αίτηση αντικατάστασής του και στην περίπτωση αυτή, ο υπεύθυνος του οργανισμού προχωρεί σε αυτήν (αρ. 14 παρ. 3 του ν.δ 28/2010). Ο κανονισμός του οργανισμού περιέχει σχετική πρόβλεψη περί

¹²²¹ Άρθρο 2 παρ.1 Ε.Κ.Δ.Δ.

¹²²² **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*» «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 681.

¹²²³ Η υποχρέωση αυτή ενισχύει την άποψη όσων υποστηρίζουν ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι δικηγόρος.

¹²²⁴ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 53.

αντικατάστασης του διαμεσολαβητή, σε περίπτωση που η διαμεσολάβηση επιχειρείται από τον υπεύθυνο του οργανισμού (αρ. 14 παρ. 3 *in fine* του ν.δ 28/2010).

Γ. Καθήκοντα των μερών

Στην περίπτωση της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης τα μέρη είναι υποχρεωμένα, πριν επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες, να εξετάσουν την προοπτική της προσφυγής σε αυτήν (αρ.5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010). Εάν όμως κάποιο μέρος δεν εμφανισθεί κατά την ορισθείσα ημερομηνία συναντήσεως και δεν δικαιολογεί, επαρκώς, την απουσία του, θα υποστεί μετά το πέρας της δίκης (που πιθανότατα θα ακολουθήσει) τις σχετικές κυρώσεις.

Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 3 του ν.δ 28/2010 στην περίπτωση της εκούσιας προσφυγής στη διαμεσολάβηση, αφ' ής στιγμής ο πελάτης αναθέτει στον πληρεξούσιο δικηγόρο του την υπόθεση, ο τελευταίος **είναι υποχρεωμένος να τον ενημερώσει γραπτώς**¹²²⁵ και με σαφήνεια:

- για τη δυνατότητα και την προοπτική επιχείρησης της διαμεσολάβησης,
- για το εάν η επιχείρηση της διαμεσολάβησης αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας αλλά και
- για τις όποιες συνοδεύουσες αυτήν φορολογικές ελαφρύνσεις (αρ. 17 και 20 του ν.δ 28/2010).

Εάν δεν τον ενημερώσει¹²²⁶, η συμβατική σχέση δικηγόρου - πελάτη είναι δυνατόν να κηρυχθεί άκυρη¹²²⁷. Ο πελάτης υπογράφει **ειδικό έγγραφο** για την ενημέρωση που έλαβε, και εάν η διαφορά οδηγηθεί μελλοντικά σε δικαστική διαδικασία, το έγγραφο αυτό πρέπει να υποβληθεί στη γραμματεία του δικαστηρίου,

¹²²⁵ Benichou M, «Overview of Judicial Mediation in the world», 16,17 Οκτωβρίου 2009, Παρίσι, Πρακτικά σελ. 32. Κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E, η **καινοτομία της ίδρυσης γραπτής υποχρέωσης ενημέρωσης των μερών** από τους πληρεξούσιους δικηγόρους τους χαρακτηρίστηκε από το γάλλο δικηγόρο κ. M. Benichou ως η **σπουδαιότερη καινοτομία** του ιταλικού νόμου για τη διαμεσολάβηση.

¹²²⁶ Η ανωτέρω υποχρέωση χαρακτηρίζεται και ως «*αυστηρό καθήκον*» στο κείμενο της Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη διαμεσολάβηση του 2014.

¹²²⁷ de Palo G, Keller L, «Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective» «Mediation in Italy: Alternative Dispute for all», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 673.

μαζί με τα λοιπά (διαδικαστικά και αποδεικτικά) έγγραφα της υποθέσεως. Εάν ο δικαστής διαπιστώσει ότι το έγγραφο δεν έχει κατατεθεί, ενημερώνει το μέρος για τη δυνατότητα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, οπότε και είναι δυνατή η αναβολή της εκδίκασης - για την επιχείρηση διαμεσολάβησης - εάν βέβαια τα μέρη εξακολουθούν να επιθυμούν την πραγματοποίηση αυτής.

Το καθήκον ενημέρωσης του πελάτη από τον δικηγόρο του προβλέπεται και στο άρθρο 40 του Κώδικα Δεοντολογίας των δικηγόρων, το οποίο ορίζει ότι, οι δικηγόροι έχουν ειδικό καθήκον να ενημερώνουν τους πελάτες τους για τα χαρακτηριστικά της διαφοράς τους, τις πρωτοβουλίες, που πρέπει να αναλάβουν και για οποιαδήποτε ενδεδειγμένη λύση για την υπόθεσή τους.

Εκτός από την υποχρέωση και το καθήκον ενημέρωσης (αρ. 4 του ν.δ 28/2010 και αρ. 40 Κώδικα περί Δεοντολογίας Δικηγόρων), είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι ο δικηγόρος βαρύνεται και με το γενικότερο καθήκον εμπιστευτικότητας, όπως αυτό προβλέπεται στο άρθρο 9 του Επαγγελματικού Κώδικα των Δικηγόρων.

III. Τελικό στάδιο

A. Αίσια έκβαση

Η αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης διαπιστώνεται όταν τα μέρη καταλήγουν σε συμφωνία είτε αυτοβούλως είτε αποδεχόμενα την πρόταση του διαμεσολαβητή¹²²⁸ (ο «μηχανισμός» της υποβολής πρότασης από τον διαμεσολαβητή παρουσιάζει ενδιαφέρον, στην περίπτωση που τα μέρη αποφασίζουν να μην την αποδεχθούν. Για το λόγο αυτό, κρίνεται ορθότερο να εξεταστεί στην ενότητα της μη αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης).

Σύμφωνα με την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων τα μέρη μπορούν να επιλέξουν για τη σύνταξη της συμφωνίας τους το συμβατικό τύπο που επιθυμούν. Παρότι είναι δυνατή η σύναψη και προφορικών συμφωνιών, τα μέρη προτιμούν - για σκοπούς τεκμηρίωσης ή απόδειξης του περιεχομένου της συμφωνίας τους - τον έγγραφο τύπο. Άλλωστε, αυτόν αναδεικνύει ως καταλληλότερο και η Οδηγία 2008/52/Ε.Κ.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 11 του ν.δ 28/2010, εάν τα μέρη κατέληξαν σε συμφωνία, ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό αίσιας έκβασης (*verbale ή*

¹²²⁸ de Luca A, «New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives» «Mediation in Italy: Feature and Trends», 2015, σ. 359.

minutes), το οποίο περιέχει την τελική συμφωνία. Το πρακτικό υπογράφεται από τα μέρη και το διαμεσολαβητή. Ο διαμεσολαβητής υπογράφει μόνο το πρακτικό και όχι και την τελική συμφωνία, αφού η τελευταία - *ως προϊόν της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας* - υπογράφεται μόνο από τα μέρη¹²²⁹.

Όσον αφορά τη δεσμευτικότητα της τελικής συμφωνίας, αυτή καθορίζεται από τα μέρη¹²³⁰. Από τη στιγμή που τα μέρη συμφώνησαν να επιλύσουν τη διαφορά τους, τα όποια (τυχόν) διαδικαστικά σφάλματα δεν θεωρούνται νομικώς σημαντικά. Η συμφωνία δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, εκτός εάν συντρέχουν περιστάσεις οι οποίες - *κατά το δίκαιο των συμβάσεων* - επισύρουν την ακυρότητά της.

Εάν η συμφωνία αφορά σε ακίνητο, ιδρύεται υποχρέωση μεταγραφής του πρακτικού στα δημόσια μητρώα ακίνητης περιουσίας και επικύρωσής του από την αρμόδια δημόσια αρχή (*αρ. 2643 C.C και αρ. 11 παρ. 3 ν.δ 28/2010*)¹²³¹.

Μάλιστα, όπως ήδη έχει προαναφερθεί στην ενότητα του «κόστους», εάν η διαμεσολάβηση έχει αίσια έκβαση τα μέρη απολαμβάνουν φορολογικές ελαφρύνσεις έως το ποσό των 50.000,00 € (*αρ. 17 παρ. 3 ν.δ 28/2010*).

Αναμφίβολα, η επίτευξη τελικής συμφωνίας συνιστά το επιθυμητό και ευκτέο αποτέλεσμα κάθε διαμεσολάβησης. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις κρίνεται απαραίτητο να εξετάζεται και η τυχόν συνδρομή των ελαττωμάτων της βούλησης των συμβαλλομένων (όπως πλάνη, απάτη, καταναγκασμός¹²³², ψευδής παράσταση). Σε περίπτωση που αποδειχθεί η συνδρομή τέτοιων ελαττωμάτων, η τελική συμφωνία καθίσταται ανίσχυρη.

Επίσης, είναι πιθανόν - *μετά τη σύναψη της συμφωνίας* - να μεταβληθούν ουσιωδώς οι περιστάσεις που αποτέλεσαν το θεμέλιο αυτής, σε τέτοιο βαθμό ώστε,

¹²²⁹ **Caroni R**, «*Just Settlement*» or «*Just About Settlement*» - *Mediated Agreements: A Comparative Overview of the Basis*», σ. 132. **Αντίθετα, στην Ισπανία η συμφωνία πρέπει να υπογράφεται και από τα μέρη και από το διαμεσολαβητή. Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 57.

¹²³⁰ Όπως παρατηρεί ο καθηγητής κ. R Caroni, η φύση της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων είναι **πανανθρώπινη** και **αντανακλά ένα στοιχείο του πολιτισμού μας, που θέτει τα δικαιώματα του ατόμου στο επίκεντρο της οικονομικής, κοινωνικής και νομικής δραστηριότητας**. Από την αρχή αυτή άλλωστε συνάγονται και η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και η αρχή της διαθέσεως, οι οποίες καθορίζουν και μορφοποιούν τους τρόπους επίλυσης των διαφορών.

¹²³¹ **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*» «*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 357.

¹²³² Απειλή, βία, κατάχρηση εξουσίας.

εάν τα μέρη είχαν προβλέψει αυτήν την εξέλιξη, ίσως να μην είχαν καταρτίσει τη συμφωνία ή να το είχαν πράξει με διαφορετικούς όρους. Όπως υποστηρίζει ο καθηγητής κ. Caponi, το ενδιαφερόμενο μέρος δικαιούται να ζητήσει την προσαρμογή της τελικής συμφωνίας στις νέες συνθήκες, εάν - ενόψει αυτών - δεν είναι νοητό να αξιώσει κανείς από αυτό, να συμμορφωθεί με τους - αρχικώς συνομολογηθέντες - συμβατικούς όρους. Μόνον όταν η προσαρμογή της τελικής συμφωνίας στις νέες συνθήκες δεν είναι εφικτή ή δεν μπορεί - κατά την καλή πίστη - να αξιωθεί, θα μπορεί, ενδεχομένως, το ενδιαφερόμενο μέρος να αξιώνει τη λύση αυτής¹²³³.

Όσον αφορά την εκτελεστότητα της τελικής συμφωνίας το άρθρο 12 του ν.δ 28/2010¹²³⁴ ορίζει ότι εάν τα μέρη αποφασίσουν να προσδώσουν, αυτομάτως, εκτελεστότητα στο πρακτικό διαμεσολάβησης και στην (περιεχόμενη σε αυτό) τελική συμφωνία, μπορούν να υπογράψουν την τελική συμφωνία (τα μέρη) και το πρακτικό (τα μέρη και οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους) και με τον τρόπο αυτό να του προσδώσουν, αυτομάτως, εκτελεστότητα, χωρίς δηλαδή να είναι αναγκαία η επικύρωσή του. Με αυτόν τον εκτελεστό τίτλο θα είναι δυνατή η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης, αλλά και η επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης. Οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών ελέγχουν το περιεχόμενο της συμφωνίας και βεβαιώνουν, εγγράφως, ότι δεν καταστρατηγούνται κανόνες αναγκαστικού δικαίου και δημοσίας τάξεως¹²³⁵.

Εάν τα μέρη δεν επιθυμούν να προσδώσουν - κατά την επαλήθευση των τυπικών προϋποθέσεων¹²³⁶ - αυτόματα εκτελεστότητα στο πρακτικό τους, η τελική συμφωνία επικυρώνεται από το δικαστήριο, μετά από την υποβολή σχετικής αιτήσεως από

¹²³³ **Caponi R**, «Συμφωνίες που απορρέουν από διαμεσολάβηση: Νομική φύση, τυπικές προϋποθέσεις, έννομες συνέπειες, ακύρωση», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 19.

¹²³⁴ Μετά την τροποποίηση του ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013.

¹²³⁵ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista», Edizioni ETS, 2014, σ. 31, 96, 97.

¹²³⁶ Δηλαδή ότι ο οργανισμός διαμεσολάβησης είναι πιστοποιημένος, ότι η **τελική συμφωνία** εμπίπτει στο σκοπό του νόμου, ότι όλα τα μέρη την υπέγραψαν, ότι οι υπογραφές βεβαιώθηκαν, καθώς και ότι δεν αντίκειται **στους κανόνες αναγκαστικού δικαίου και στη δημόσια τάξη**.

κάποιο από τα μέρη στον Πρόεδρο του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου ο οργανισμός έχει την έδρα του (αρ. 12 εδ. γ' του ν.δ 28/2010)¹²³⁷.

Σε περίπτωση που πρόκειται για διασυνοριακή διαφορά, το άρθρο 12 παρ. 1 εδ. γ' του ν.δ 28/2010 παραπέμπει στο άρθρο 2 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, το οποίο ορίζει ότι το πρακτικό επικυρώνεται από τον Πρόεδρο του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου η τελική συμφωνία πρέπει να εκτελεστεί¹²³⁸. Με βάση αυτό, είναι δυνατή η επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης και η εγγραφή υποθήκης (αρ. 12 παρ. 2 του ν.δ 28/2010). **Η δυνατότητα υποβολής της ανωτέρω αιτήσεως ακόμη και από ένα από τα μέρη (αρ. 12 του ν.δ 28/2010), διευρύνει τις δυνατότητες για την κήρυξη της εκτελεστότητας, σε σχέση με το άρθρο 6 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ, το οποίο ορίζει ότι τα κράτη - μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα μέρη ή ένα από αυτά με τη συναίνεση των άλλων θα μπορεί να αιτηθεί την εκτελεστότητα της συμφωνίας.**

Σε περίπτωση άρνησης του Προέδρου του δικαστηρίου να κηρύξει την τελική συμφωνία εκτελεστή, ο δικαστής χορηγεί αντίγραφο της άρνησής του στον υπεύθυνο του οργανισμού και στον οργανισμό (αρ. 13 του ν.δ 28/2010). Ο αιτών μπορεί να προσφύγει κατά της αρνητικής απόφασης στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, ενώπιον του - *κατά τόπον* - αρμοδίου για την εκδίκαση της διαφοράς Εφετείου¹²³⁹.

B. Μη αίσια έκβαση

Η μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης διαπιστώνεται στις περιπτώσεις που κάποιο μέρος:

- είτε δεν συμμετέχει στη διαδικασία
- είτε δεν συμφωνεί με το άλλο μέρος¹²⁴⁰

¹²³⁷ **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*» «*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 359.

¹²³⁸ **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*» «*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 363. Επομένως, συνάγουμε το συμπέρασμα ότι είναι αδιάφορος ο τόπος στον οποίο διεξήχθη η διαμεσολάβηση, όπως και το εάν πραγματοποιήθηκε από κάποιον οργανισμό (όπως προβλέπει η ιταλική νομοθεσία) ή κάποιον ανεξάρτητο διαμεσολαβητή.

¹²³⁹ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 59.

¹²⁴⁰ Σε περίπτωση άρνησης του ενός αντισυμβαλλομένου να εκπληρώσει την τελική συμφωνία, ο καλόπιστος συμβαλλόμενος δύναται να ζητήσει είτε την εκπλήρωση της σύμβασης είτε χρηματική

➤ είτε αρνείται την πρόταση του διαμεσολαβητή¹²⁴¹.

Στις περιπτώσεις της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης (αρ. 5 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 και αρ. 5 παρ. 2 του ν.δ 28/2010) η μη αίσια έκβασή της συνεπάγεται την έναρξη ή τη συνέχιση (της ήδη επισπευσθείσας) δικαστικής διαδικασίας.

Το άρθρο 5 παρ. 2 του ν.δ 28/2010 διευκρινίζει ότι, εάν η «*πρώτη συνάντηση*» ολοκληρωθεί, χωρίς τα μέρη να έχουν καταλήξει σε συμφωνία, η - (εκ του νόμου) ορισθείσα - προϋπόθεση (επιχείρησης διαμεσολάβησης), εκπληρώνεται και είναι δυνατή η επίσπευση της δικαστικής διαδικασίας.

Προκειμένου ο ιταλός νομοθέτης να ενθαρρύνει τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, συνέδεσε την αδικαιολόγητη άρνηση συμμετοχής σε αυτήν με χρηματικές κυρώσεις. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 4 - bis του ν.δ 28/2010 μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας που συνήθως ακολουθεί τη διαμεσολάβηση που δεν είχε αίσια έκβαση, ο δικαστής μπορεί να αξιολογήσει τη συμπεριφορά κάποιου μέρους και να του επιβάλλει, αν το κρίνει ορθό, τις ανάλογες κυρώσεις (αρ. 116 παρ. 2 C.P.C). Ας εξετάσουμε όμως, λεπτομερέστερα, πώς λειτουργεί ο «μηχανισμός» της πρότασης.

Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 εδ. β΄ του ν.δ 28/2010, εάν τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία, **ο διαμεσολαβητής μπορεί με δική του πρωτοβουλία (ενεργώντας ως αξιολογικός διαμεσολαβητής), να τους υποβάλλει έγγραφη πρόταση επίλυσης της διαφοράς τους**¹²⁴². Ο διαμεσολαβητής μπορεί να υποβάλλει την πρόταση αυτή, ακόμη και εάν το ζητήσει το ένα από τα μέρη. Εάν το ζητήσουν όλα τα μέρη, **είναι υποχρεωμένος** να την υποβάλλει, καλώντας τα να την αποδεχθούν και υπενθυμίζοντάς τους τις νόμιμες συνέπειες σε περίπτωση

αποζημίωση, είτε τη λύση της τελικής συμφωνίας. Μάλιστα, όταν το ένα μέρος αρνείται να συμμορφωθεί, τότε ο εξαναγκασμός αυτού σε εκπλήρωση δεν προϋποθέτει την έγερση αγωγής κατά την τακτική διαδικασία, εφόσον τα μέρη έχουν συμφωνήσει την εκτελεστικότητα του συμβιβασμού.

¹²⁴¹ **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*» «*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, Alessandra de Luca, σ. 358.

¹²⁴² **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 42, 47. Η πρόταση πρέπει να είναι σύμφωνη με τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου και τη δημόσια τάξη. **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015, σ. 357.

επιστεύσεως μελλοντικής δικαστικής διαδικασίας, με αντικείμενο την ίδια διαφορά
1243

Η πρόταση δεν πρέπει να αναφέρεται σε δηλώσεις και πληροφορίες που έγιναν ή χρησιμοποιήθηκαν κατά τη διαμεσολάβηση, εκτός εάν τα μέρη συμφωνήσουν διαφορετικά. Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 2 εδ. β΄ του ν.δ 28/2010, τα μέρη πρέπει να απαντήσουν, εγγράφως, εάν αποδέχονται ή εάν απορρίπτουν την πρόταση, εντός επτά (7) ημερών από την ημερομηνία υποβολής της (αρ. του 11 παρ. 1 ν.δ 28/2010). Εάν δεν απαντήσουν, με την παρέλευση των επτά (7) ημερών συνάγεται τ ε κ μ ή ρ ι ο απόρριψής της. Η υποβληθείσα πρόταση και οι θέσεις των μερών καταχωρίζονται στα πρακτικά, και γίνεται ειδική σημείωση για την μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης.

Εάν τα μέρη αποδεχθούν την πρόταση του διαμεσολαβητή και καταλήξουν σε τελική συμφωνία συντάσσεται σχετικό πρακτικό, το οποίο υπογράφεται από τα μέρη και το διαμεσολαβητή (αρ. 11 παρ. 3 του ν.δ 28/2010). Εάν η τελική συμφωνία υπόκειται στους κανόνες περί μεταγραφής (αρ. 2643 C.P.C) μπορεί να επικυρωθεί από εξουσιοδοτημένο δημόσιο λειτουργό. Η τελική συμφωνία μπορεί να επιβάλλει χρηματική κύρωση για κάθε παραβίαση, αθέτηση ή καθυστέρηση εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των μερών, που απορρέουν από αυτήν.

Αντιθέτως, εάν τα μέρη δεν αποδεχθούν την πρόταση, ο διαμεσολαβητής συντάσσει πρακτικό, στο οποίο αναφέρει την μη αίσια έκβαση, την πρότασή του και την μη (τυχόν) προσέλευση κάποιου μέρους. Το πρακτικό υπογράφεται από τα μέρη και το διαμεσολαβητή ¹²⁴⁴ και κατατίθεται στη γραμματεία του οργανισμού. Τα μέρη μπορούν να ζητήσουν να τους χορηγηθεί και αντίγραφο του πρακτικού (αρ. 11 παρ. 4 και 5 ν.δ 28/2010).

Τα μέρη πρέπει να εξετάζουν με προσοχή την πρόταση, αφού σε περίπτωση απορρίψεώς της, το περιεχόμενό της θα εξεταστεί σε σχέση με το περιεχόμενο της

¹²⁴³ **Θεοχάρης Δ**, «Το ιταλικό «μοντέλο» ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής οδηγίας 2008/52/ΕΚ: Η υποχρεωτική υπαγωγή στη διαμεσολάβηση», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2012, σ. 475. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο καθηγητής νομικής, διδάσκων στα πανεπιστήμια Φλόριντα, Β. Ιλλινόις, Κολούμπια και Νορθουέστερν των Η.Π.Α κ. J. Alfini, στην εκδοθείσα, το 2004, μελέτη του «*Evaluative versus Facilitative mediation: a discussion*» (*Αξιολογικό - Διευκολυντικό μοντέλο διαμεσολάβησης: μια συζήτηση*) όταν ο διαμεσολαβητής καλείται να ασκήσει το δικαίωμα υποβολής προτάσεως, **πρέπει να το πράττει με φειδώ και όχι συστηματικά**, ως μέρος μιας στρατηγικής, ώστε τα μέρη να συμβιβασθούν εθελοντικά.

¹²⁴⁴ Θα βεβαιώνεται η αυθεντικότητα της υπογραφής ή η αδυναμία τους να υπογράψουν.

δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί, μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας που θα ακολουθήσει την μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 1 του ν.δ 28/2010, εάν το περιεχόμενο της δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί στο πλαίσιο της δικαστικής διαδικασίας (που θα ακολουθήσει τη διαμεσολάβηση που δεν είχε αίσια έκβαση), **ταυτίζεται** με το περιεχόμενο της πρότασης, ο δικαστής δεν θα επιδικάσει τα δικαστικά έξοδα στον διάδικο που αρνήθηκε την πρόταση¹²⁴⁵.

Αντιθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 2 του ν.δ 28/2010, εάν το περιεχόμενο της δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί στο πλαίσιο της δικαστικής διαδικασίας (που θα ακολουθήσει τη διαμεσολάβηση που δεν είχε αίσια έκβαση) **δεν ταυτίζεται** με το περιεχόμενο της πρότασης, τότε, εάν συντρέχουν σοβαροί και εξαιρετικοί λόγοι, ο δικαστής μπορεί να διατάξει - με αιτιολογημένη απόφασή του - την μη καταβολή της αμοιβής του διαμεσολαβητή και του εμπειρογνώμονα από το διάδικο που νίκησε (αρ. 8 παρ. 4 του ν.δ 28/2010)¹²⁴⁶.

Για να αντιμετωπισθεί η αδικαιολόγητη απουσία των μερών από τη διαμεσολάβηση, πρόσφατα, ο ιταλός νομοθέτης διπλασίασε τα δικαστικά έξοδα, για το μέρος που αρνείται αδικαιολόγητα να προσφύγει στη διαμεσολάβηση¹²⁴⁷.

Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες που του αποκαλύπτονται από τα μέρη με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην δημιουργούνται αμφιβολίες για την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του. Εάν δημιουργηθούν αμφιβολίες τα μέρη θα μπορούν να ζητήσουν ακόμη και την ακύρωση της τελικής

¹²⁴⁵ Η επιβολή των ανωτέρω κυρώσεων έχει γίνει αντικείμενο ευρείας κριτικής, διότι θεωρείται ότι εισάγει ένα **στοιχείο εξαναγκασμού**. Όμως μια τέτοια κριτική θεμελιώνεται μόνον στην περίπτωση που κάποιος υιοθετεί το διευκολυντικό μοντέλο διαμεσολάβησης και όχι όταν τα μέρη ζητούν από το διαμεσολαβητή την υποβολή πρότασης. Σε κάθε περίπτωση, **τα μέρη μπορούν να επιλέξουν έναν οργανισμό, ο κανονισμός του οποίου δεν προβλέπει την υποβολή πρότασης από το διαμεσολαβητή και να αποφύγουν με τον τρόπο αυτό τις (τυχόν) δυσμενείς συνέπειες που επιφέρει η απόρριψη αυτής.**

¹²⁴⁶ Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 13 του ν.δ 28/2010 δεν εφαρμόζονται στη διαιτησία.

¹²⁴⁷ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 677.

συμφωνίας, ενώ δεν αποκλείεται να στοιχειοθετηθούν ακόμη και ποινικές ευθύνες εις βάρος του διαμεσολαβητή.

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να διασφαλίζει ότι το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας ανταποκρίνεται στη βούληση των μερών και ότι δεν παραβιάζει τους κανόνες αναγκαστικού δικαίου και τη δημόσια τάξη.

Ο διαμεσολαβητής ευθύνεται για τυχόν παραβίαση της τηρήσεως της αρχής της εμπιστευτικότητας¹²⁴⁸. Στην περίπτωση που τα μέρη καταλήξουν σε συμφωνία, ο διαμεσολαβητής ευθύνεται για την εγκυρότητα των υπογραφών των μερών¹²⁴⁹.

5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο

I. Έννοια εμπιστευτικότητας και απορρήτου

Εξετάζοντας το νομοθετικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης πριν τη θέσπιση του ν.δ 28/2010, εντοπίζουμε ρυθμίσεις σχετικές με την εμπιστευτικότητα στο άρθρο 40 του Ν. 5/2003, το οποίο ορίζει ότι οι διαδικαστικοί κανόνες των οργανισμών πρέπει να διασφαλίζουν την εμπιστευτικότητα της διαμεσολάβησης, ενώ και οι διαμεσολαβητές πρέπει να διορίζονται με τρόπο που να εγγυάται την αμεροληψία και την καταλληλότητά τους.

Στο ίδιο άρθρο ορίζεται ότι οι δηλώσεις των μερών που έγιναν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μεταγενέστερη - *σχετική με την υπό διαμεσολάβηση υπόθεση* - δικαστική διαδικασία.

Πλέον, με το άρθρο 9 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 ορίζεται ότι **άπαντες οι συμμετέχοντες¹²⁵⁰ είναι υποχρεωμένοι να τηρούν την εμπιστευτικότητα των δηλώσεων, καταθέσεων, πληροφοριών και επικοινωνιών που έγιναν ή**

¹²⁴⁸ **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014, σ. 40, 41. Η παραβίαση της αρχής της εμπιστευτικότητας από το διαμεσολαβητή μπορεί να θεμελιώσει αξίωση αποζημίωσης για μη εκπλήρωση εκ μέρους του συμβατικής υποχρέωσης. Σε περίπτωση που ο διαμεσολαβητής ενεργεί με προκατάληψη και κυρίως αποσκοπώντας σε ίδιον όφελος **δ ι α κ ό π τ ε τ α ι ο αιτιώδης σύνδεσμος του διαμεσολαβητή με τον οργανισμό διαμεσολάβησης και η ευθύνη του οργανισμού αποκλείεται.**

¹²⁴⁹ **Porreca P**, Relazione per il seminario «*La riforma della mediazione civile e commercial di Unioncamere*», Roma 20 Dicembre 2010.

¹²⁵⁰ Δηλαδή ο διαμεσολαβητής, τα μέρη και **οποιοσδήποτε άλλος συμμετέχει ή είναι παρών** κατά τη διαμεσολάβηση.

αποκτήθηκαν κατά τη διαμεσολάβηση και έναντι των συμμετεχόντων αλλά και έναντι οιασδήποτε τρίτου. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 2 του ν.δ 28/2010 κάθε πληροφορία που αποκαλύπτεται κατά τη διάρκεια των κατ' ιδίαν συναντήσεων, εμπιστευτικά, από κάποιο μέρος στο διαμεσολαβητή δεν επιτρέπεται να κοινοποιείται στα άλλα μέρη. Πρόκειται για την επονομαζόμενη εμπιστευτικότητα εκτός δικαστηρίου.

Με το άρθρο 10 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 ορίζεται ότι οι **δηλώσεις** που έγιναν και οι **πληροφορίες** που αποκτήθηκαν κατά τη διαμεσολάβηση **δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν** σε δικαστική διαδικασία, που θα ακολουθήσει την μη αίτση έκβαση αυτής, εκτός εάν συναινέσει στην αποκάλυψη το μέρος που έκανε τη δήλωση ή το μέρος από το οποίο προέρχονται οι πληροφορίες.

Τα μέρη **δεν επιτρέπεται να καταθέτουν ως μάρτυρες** σε μελλοντική δικαστική διαδικασία σχετικά με τις δηλώσεις και τις πληροφορίες αυτές. Πρόκειται για την επονομαζόμενη εμπιστευτικότητα εντός δικαστηρίου. Σύμφωνα δε με το άρθρο 10 παρ. 2 του ν.δ 28/2010 ο διαμεσολαβητής δεν μπορεί να κληθεί να καταθέσει ως μάρτυρας σε μελλοντική δικαστική διαδικασία ή ενώπιον οιασδήποτε άλλης αρχής σχετικά με **ό,τι** περιήλθε εις γνώση του κατά τη διαμεσολάβηση, εκτός εάν η διατήρηση των δηλώσεων και των πληροφοριών αυτών ως εμπιστευτικών θα παραβίαζε το νόμο ¹²⁵¹.

II. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα και το απόρρητο

Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 1 εδ. α' του ν.δ 28/2010 η εμπιστευτικότητα της διαδικασίας κάμπτεται, εάν τα μέρη συμφωνήσουν να επιτρέψουν την αποκάλυψη και χρήση των ανωτέρω αναφερομένων στοιχείων.

6. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

I. Εκπαίδευση

¹²⁵¹ Παρόμοιο περιεχόμενο με το άρθρο 10 του ν.δ 28/2010 έχει και η ρύθμιση του άρθρου 200 του C.P.C, που αφορά στο απόρρητο όλων των επικοινωνιών που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαμεσολάβησης. **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, «Mediation in Italy: Feature and Trends»*», 2015, σ. 355.

Η ιταλική έννομη τάξη προβλέπει τη δυνατότητα ιδρύσεως οργανισμών διαμεσολάβησης, ήδη, με τη θέση σε ισχύ του Ν. 5/2003¹²⁵².

Σήμερα, οι δικηγορικοί σύλλογοι έχουν την δυνατότητα να ιδρύουν οργανισμούς διαμεσολάβησης σε κάθε δικαστήριο, οι οποίοι θα μπορούν να λειτουργούν στις εγκαταστάσεις των δικαστικών μεγάρων, στελεχωμένοι με προσωπικό των δικαστηρίων. Οι οργανισμοί εγγράφονται μετά από την υποβολή σχετικής αιτήσεως στο τηρούμενο στο Υπουργείο Δικαιοσύνης «*Αρχείο*», σύμφωνα με τα κριτήρια, που τάσσει το άρθρο 16 του ν.δ 28/2010 (*αρ. 18 του ν.δ 180/2010*).

Δυνατότητα ιδρύσεως οργανισμών διαμεσολάβησης έχουν και οι επαγγελματικές ενώσεις (με εξουσιοδότηση του Υπουργείου Δικαιοσύνης). Όπως και οι οργανισμοί του άρθρου 2 παρ. 4 του Ν. 580 της 29 Δεκεμβρίου του 1993¹²⁵³ έτσι και οι ανωτέρω σύλλογοι και ενώσεις εγγράφονται στο τηρούμενο στο Υπουργείο Δικαιοσύνης «*Αρχείο*» με την υποβολή αιτήσεως, σύμφωνα με τα κριτήρια που τάσσει το άρθρο 16 του ν.δ 28/2010 (*αρ. 19 του ν.δ 180/2010*).

Σύμφωνα με τα άρθρα 17 και 18 του ν.δ 180/2010 (το οποίο αναπτύχθηκε στον αριθμό «III» του «Πρώτου Κεφαλαίου» του παρόντος «Μέρους») τηρείται ειδικό «*Αρχείο*» δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών διαμεσολάβησης¹²⁵⁴. Κάθε οργανισμός πρέπει να διαθέτει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα (θεωρητικής και πρακτικής κατεύθυνσης) για διαμεσολαβητές διάρκειας, τουλάχιστον, πενήντα (50) ωρών. Οι εκπαιδευόμενοι συγκροτούν ομάδες το ανώτερο των τριάντα (30) ατόμων η καθεμία, ενώ η εκπαίδευση περιλαμβάνει προσομοιώσεις διαμεσολάβησης και εξετάσεις θεωρητικής και πρακτικής φύσεως. Με ειδικό υπουργικό διάταγμα προβλέπεται και ο έλεγχος της επάρκειας των εκπαιδευτών.

¹²⁵² Σύμφωνα με το Ν. 5/2003 οι ιδιωτικοί και οι δημόσιοι οργανισμοί διαμεσολάβησης πρέπει να αποδεικνύονται αξιόπιστοι και αποτελεσματικοί και να είναι εγγεγραμμένοι στο οικείο «*Αρχείο*» του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Ο Ν. 2463 διακρίνει τους οργανισμούς διαμεσολάβησης σε τρεις (3) κατηγορίες στους **ιδιωτικούς που ενσωματώνονται σε μετοχική εταιρεία** (*Stock corporation*) (*αρ. 7 του Ν. 2463*) στα «**τμήματα**» (*Chambers*) διαμεσολάβησης των τοπικών δικαστηρίων (*αρ. 9 του Ν. 2463*) και στα «**τμήματα**» **διαμεσολάβησης για διαφορές μεταξύ εταιριών και καταναλωτών** που ιδρύονται από κάθε Εμπορικό Επιμελητήριο και ασχολούνται με διαφορές έως 25.000,00 € (*αρ. 10 του Ν. 2463*).

¹²⁵³ Οι οποίοι ιδρύθηκαν από τα εμπορικά, βιομηχανικά, χειροτεχνικά και αγροτικά επιμελητήρια.

¹²⁵⁴ Ένας από τους πιο σημαντικούς εκπαιδευτικούς οργανισμούς διαμεσολάβησης είναι ο CONCILIA, με έδρα τη Ρώμη.

Οι υποψήφιοι διαμεσολαβητές αποκτούν γνώση της σχετικής (με τη διαμεσολάβηση και το συμβιβασμό) ιταλικής και κοινοτικής/ενωσιακής νομοθεσίας, μαθαίνουν τη μεθοδολογία της διαμεσολάβησης και τις ειδικές τεχνικές διαχείρισεως των διαφορών. Σύμφωνα με την ιταλική ένωση Εμπορικών Επιμελητηρίων (*Union camere*), ο ελάχιστος χρόνος βασικής εκπαίδευσης των υποψηφίων ανέρχεται σε τριάντα έξι (36) ώρες, ενώ κάθε δύο (2) έτη οι διαπιστευμένοι (πλέον) διαμεσολαβητές πρέπει να παρακολουθούν ένα ελάχιστο πρόγραμμα μετεκπαίδευσης διάρκειας δώδεκα (12) ωρών.

Η ποιότητα της εκπαίδευσης κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, αφού σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 11 του ν.δ 28/2010 οι διαμεσολαβητές είναι πιθανόν να χρειασθεί να υποβάλλουν στα μέρη την προαναφερόμενη (*έγγραφο*) πρόταση επιλύσεως της διαφοράς (αρ. 11 του ν.δ 28/2010). Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η «*δια βίου*» μετεκπαίδευση των διαμεσολαβητών.

Σήμερα, ο σημαντικότερος οργανισμός διαμεσολάβησης στην Ιταλία είναι το A.D.R Center, για το οποίο γίνεται ειδικότερη αναφορά στην ενότητα της «*διαμεσολάβησης σε εμπορικές διαφορές*». Περίπου εβδομήντα (70) Εμπορικά Επιμελητήρια διαθέτουν κώδικες δεοντολογίας για διαμεσολαβητές, ενώ έχουν καθορίσει και κοινή αμοιβή για τις υπηρεσίες που παρέχουν ¹²⁵⁵.

II. Διαπίστευση

Οι διαμεσολαβητές πρέπει να είναι μέλη των πιστοποιημένων από το Υπουργείο Δικαιοσύνης οργανισμών και να είναι εγγεγραμμένοι στο σχετικό «*Αρχείο*» του Υπουργείου Δικαιοσύνης (αρ. 16 παρ. 1 ν.δ 28/2010).

Για την εγγραφή του οργανισμού υποβάλλεται σχετική αίτηση, συνοδευόμενη από τον κανονισμό λειτουργίας του και τον κώδικα κειντολογίας του, ενώ είναι απαραίτητη η δημοσίευση κάθε τυχόν μεταγενέστερης τροποποίησης αυτών. Στον κανονισμό πρέπει να προβλέπονται και οι κατάλληλες διαδικασίες τηλεματικής, οι οποίες θα χρησιμοποιούνται με τρόπο, που θα εξασφαλίζει την ασφάλεια των επικοινωνιών.

Προκειμένου ο Υπουργός Δικαιοσύνης να επιτρέψει την εγγραφή στο «*Αρχείο*», αξιολογεί την καταλληλότητα του οργανισμού. Ο Υπουργός εποπτεύει το «*Αρχείο*»,

¹²⁵⁵ Από τα πιο «ενεργά» Επιμελητήρια θεωρούνται του **Μιλάνου**, της **Ρώμης**, του **Τρεβίζο**, του **Τορίνο** και της **Φλωρεντίας**.

ενώ, όταν πρόκειται για υποθέσεις καταναλωτικών διαφορών, καθήκοντα εποπτείας ασκεί και ο Υπουργός Ανάπτυξης (*αρ. 16 παρ. 2 και παρ. 3 του ν.δ 28/2010*).

Οι διαμεσολαβητές που θα αποκτήσουν διαπίστευση δεσμεύονται από τον κώδικα δεοντολογίας του οργανισμού και από το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο διαμεσολάβησης (*ν.δ 28/2010 και ν.δ 180/2010*). Σε κάθε περίπτωση, ο οργανισμός ελέγχει τη συμπεριφορά του διαμεσολαβητή και σε περίπτωση που αντιληφθεί ότι αυτή αντιβαίνει στον κανονισμό ή στο εθνικό νομικό πλαίσιο διαμεσολάβησης μπορεί να του επιβάλλει κυρώσεις, οι οποίες μπορούν να επιφέρουν ακόμη και την αποβολή του από τον οργανισμό ¹²⁵⁶.

III.Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Η επιχείρηση διαμεσολάβησης δεν περιορίζεται σε κάποιο συγκεκριμένο επαγγελματικό κλάδο. Ωστόσο, συνήθως τα μέρη προτιμούν να αναθέτουν την επιχείρησή της σε δικηγόρους ¹²⁵⁷. Βέβαια, εάν η φύση της υποθέσεως απαιτεί ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης (*π.χ μηχανικού, ιατρού, ψυχολόγου, πραγματογνώμονα κλπ*), τότε τα μέρη, πιθανότατα, θα επιλέξουν διαμεσολαβητή από κάποιον άλλο επαγγελματικό κλάδο.

Σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 4 - bis του ν.δ 28/2010 (*όπως τροποποιήθηκε με το ν.δ 69/21 Ιουνίου του 2013*) οι δικηγόροι, που είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα των δικηγορικών συλλόγων τους, είναι εκ του νόμου διαμεσολαβητές. Οι ανωτέρω παρατηρήσεις χρήζουν ορισμένων διευκρινίσεων:

Καταρχήν οι δικηγόροι δεν μπορούν να ενεργούν ως διαμεσολαβητές, χωρίς να είναι μέλη κάποιου οργανισμού:

- αφενός επειδή σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν.δ 28/2010 δεν επιτρέπεται να λαμβάνουν αμοιβή, απευθείας, από τα μέρη,

¹²⁵⁶ **de Palo G, Keller L**, *Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*, «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K..J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 686.

¹²⁵⁷ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K..J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 686.

- αφετέρου διότι επικρατεί η αντίληψη ότι η διαμεσολάβηση πρέπει να επιχειρείται μέσω οργανισμών διαμεσολάβησης, δηλαδή πρέπει να υπόκειται σε ένα γενικότερο συστηματικό πλαίσιο ελέγχου και ευθύνης¹²⁵⁸.

Οι δικηγόροι - διαμεσολαβητές πρέπει να έχουν λάβει τη σχετική (θεωρητική και πρακτική) **εκπαίδευση**, ενώ κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμη και η δια βίου εκπαίδευση στη διαμεσολάβηση. Ο δικηγόρος δεν μπορεί να εγκαταστήσει την έδρα του στην έδρα του οργανισμού, αφού έτσι θα δημιουργήσει αμφιβολίες για την αμεροληψία του. Βέβαια, η τήρηση αμερόληπτης στάσης δεν ιδρύει μόνον καθήκον του διαμεσολαβητή, αλλά και μια ουσιώδη υποχρέωση για τον οργανισμό, αφού σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν.δ 180/2010, το εποπτικό όργανο πρέπει να βεβαιώνει ότι κατά την επιχείρηση της διαμεσολάβησης πληρούνται οι εγγυήσεις της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας.

7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης

I. Διαμεσολάβηση σε υποθέσεις μικροδιαφορών

Η διαμεσολάβηση σε υποθέσεις μικροδιαφορών εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν.δ 28/2010. Τα μέρη μπορούν να απευθυνθούν και στον «*Giudice di pace*», ο οποίος έχει εξουσίες συμβιβασμού των μερών¹²⁵⁹.

II. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα

Η διαμεσολάβηση στην κοινότητα ευρίσκεται σε πρώιμο στάδιο στην ιταλική έννομη τάξη. Σήμερα, ακολουθείται το πρότυπο των γαλλικών «*boutiques de droit*», ενώ, έχουν δημιουργηθεί και «*κέντρα ακροάσεων*», στα οποία ο διαμεσολαβητής συναντά τα μέρη, ακούει τις απόψεις τους και προσπαθεί να τα βοηθήσει να επιλύσουν τη διαφορά τους.

Ο πολυφυλετικός χαρακτήρας των σημερινών κοινωνιών ευνοεί την ανάπτυξη της λεγόμενης *intercultural mediation*, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως «*σ υ γ γ ε ν ή ς*» τύπος της διαμεσολάβησης στην κοινότητα. Ωστόσο υποστηρίζεται ότι ο

¹²⁵⁸ Προς τη δημιουργία ενός τέτοιου ποιοτικού και ασφαλούς πλαισίου προσανατολίζεται, πιθανότατα, η βούληση του έλληνα νομοθέτη των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018 με τη θέσπιση της Κεντρικής Επιτροπής Διαμεσολάβησης.

¹²⁵⁹ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 683

συνολικός αριθμός των αλλοδαπών που κατοικούν (ή διαμένουν) στην Ιταλία **δεν είναι τόσο υψηλός** όσο σε άλλες χώρες (*Γαλλία, Αγγλία*) επομένως δεν κρίνεται - τουλάχιστον ακόμη - αναγκαία η επίσπευση ειδικής δράσης για την προώθησή της.

III. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών

Τα προγράμματα διαμεσολάβησης για την επίλυση οικογενειακών διαφορών χρονολογούνται από το μέσον της δεκαετίας 1980 - 1990, όταν και ανέλαβαν σχετικές πρωτοβουλίες, κυρίως, **ψυχολόγοι**, αλλά και άλλοι επιστήμονες, κυρίως, στο Μιλάνο και τη Ρώμη ¹²⁶⁰.

Ο Ν. 54/8 Φεβρουαρίου 2006 με τίτλο *«Προβλέψεις για το διαζύγιο και τη γονική μέριμνα»* εισήγαγε στον C.C μεταξύ άλλων το άρθρο 155 *«Εξουσίες του δικαστή και η εξουσία ακρόασης του τέκνου»* το οποίο ορίζει ότι εάν ο δικαστής θεωρεί ότι είναι κατάλληλο και αφού προηγουμένως, ακούσει τα μέρη και λάβει τη συναίνεσή τους, μπορεί να επιτρέψει στους συζύγους με τη χρήση ειδικών επιστημόνων - συμβούλων, να προσπαθήσουν να καταλήξουν σε συμφωνία με ειδική αναφορά στην προστασία των συμφερόντων των τέκνων.

Περαιτέρω το ίδιο έτος ο Ν. 55/14 Φεβρουαρίου 2006 με τίτλο *«Τροποποιήσεις στον Αστικό Κώδικα σχετικά με τις οικογενειακές συμφωνίες»* προέβλεψε στο άρθρο 768 C.C, ότι οι διαφορές, που αναφύονται σε σχέση με τις οικογενειακές συμφωνίες πρέπει να ρυθμίζονται από πιστοποιημένους (από το Υπουργείο Δικαιοσύνης) οργανισμούς.

IV. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών

Ο σημαντικότερος οργανισμός εμπορικής διαμεσολάβησης στην Ιταλία είναι το *A.D.R Center*, το οποίο ιδρύθηκε το 1998, με έδρα τη Ρώμη και ασχολείται, σχεδόν αποκλειστικά, με την επίλυση διασυνοριακών διαφορών. Υπολογίζεται ότι το αντικείμενο της δραστηριότητάς του διευρύνεται διαρκώς (κατά 20%). Σύμφωνα με έγκυρα στατιστικά στοιχεία ¹²⁶¹, από το 1998 έως το 2004 υποβλήθηκαν ενώπιον του

¹²⁶⁰ **Migliacca C & D' Amario S**, *«La mediazione familiare: volti e risvolti»*, 2000, 5 Documenti Giustizia 843.

¹²⁶¹ **Singer J, Mc Kenna C**, *«The EU Mediation Atlas, Practice and Regulation»*, 2004.

287 αιτήματα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, εκ των οποίων 191 (67%) είχαν αίσια έκβαση¹²⁶².

Αξίζει να σημειωθεί ότι το A.D.R. Center έχει αναπτύξει σημαντικές συνεργασίες. Ενδεικτικώς, το 2001 συνέστησε κοινοπραξία με έναν από τους μεγαλύτερους πάροχους υπηρεσιών επιλύσεως διαφορών, την [on line resolution.com](http://on_line_resolution.com), ενώ ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η συνεργασία του με μια από τις σπουδαιότερες εταιρίες διαμεσολάβησης και διαιτησίας στις Η.Π.Α, την J.A.M.S, με την οποία συνίδρυσαν (στη γείτονα χώρα) το πρώτο διεθνές εναλλακτικό κέντρο επιλύσεως διαφορών, το **J.A.M.S International A.D.R Center**, το οποίο παρέχει τις υπηρεσίες του στη Γενεύη, στο Λονδίνο και στις Βρυξέλλες.

Σημαντική νομοθετική πρωτοβουλία αποτελεί και η θέσπιση το 2004 του N. 129/6 Μαΐου 2004 με τίτλο «Κανόνες ρύθμισης του franchise». Σύμφωνα με το άρθρο 7 «Mediation» για τις διαφορές από την σύμβαση franchise τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν - πριν αιτηθούν από το δικαστήριο να προσφύγουν στη διαιτησία - να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση ενώπιον της σχετικής υπηρεσίας του Εμπορικού Επιμελητηρίου, στην περιφέρεια του οποίου η εταιρία έχει την έδρα της.

V. Διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών

Οι καταναλωτικές διαφορές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν.δ 28/2010, ενώ αξιολογες είναι και οι προσπάθειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Το 1991, η εταιρία Telecom Italia S.p.a, που είχε το μονοπώλιο των τηλεπικοινωνιών στην Ιταλία, συνέστησε μια επιτροπή συμφιλίωσης/διαιτησίας για την επίλυση καταναλωτικών διαφορών με μικρό χρηματικό αντικείμενο, για τις περιπτώσεις που δεν επιτυγχανόταν ο συμβιβασμός των μερών.

Το 1992, η Ένωση Ιταλικών Τραπεζών διόρισε τραπεζικό διαμεσολαβητή για να διευθετήσει τις αγωγές που είχαν ασκηθεί κατά των τραπεζών από τους πελάτες τους. Παρόμοιες υπηρεσίες δημιούργησαν και η Υπηρεσία Ιταλικών Ταχυδρομείων (για τη διευθέτηση διαφορών από ταχυδρομικές υπηρεσίες), αλλά και ο ασφαλιστικός κλάδος (για τη διαχείριση διαφορών από αυτοκινητικά ατυχήματα).

¹²⁶² Σύμφωνα με την ίδια πηγή, το 2003 υποβλήθηκαν ενώπιον του Εμπορικού Επιμελητηρίου του Μιλάνου 169 αιτήματα προσφυγής στη διαμεσολάβηση, εκ των οποίων τα 60 (36%) επιλύθηκαν.

Το 1996, ο Δικηγορικός Σύλλογος και το Εφετείο της Ρώμης ίδρυσαν μια υπηρεσία παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης από δικηγόρους - διαμεσολαβητές, χωρίς επιβάρυνση των μερών.

Το 2002, το Εμπορικό Επιμελητήριο του Μιλάνου ίδρυσε μια on line υπηρεσία επίλυσης καταναλωτικών διαφορών με μικρό χρηματικό αντικείμενο.

Σημαντική νομοθετική πρωτοβουλία αποδείχθηκε (*μάλλον αναμενόμενα*) και το ν.δ 206/1 Μαρτίου 2005 με το οποίο θεσπίστηκε ο Κώδικας Καταναλωτών. Ο Κώδικας ενσωματώνει (*σε ένα κείμενο 146 άρθρων*) είκοσι ένα (21) νομοθετήματα (*τέσσερις (4) νόμους, δύο (2) προεδρικά διατάγματα, δεκατέσσερα (14) νομοθετικά διατάγματα και έναν κανονισμό*) και προβλέπει ότι οι καταναλωτές και οι ενώσεις καταναλωτών μπορούν, εάν το επιθυμούν να επιχειρούν - *πριν την επίσπευση των δικαστικών διαδικασιών* - απόπειρα διαμεσολάβησης στο γραφείο του τοπικού Εμπορικού Επιμελητηρίου ή στην έδρα κάποιου οργανισμού διαμεσολάβησης (*αρ. 141 Κώδικα*)¹²⁶³. Η διάρκεια της διαδικασίας δεν μπορεί να υπερβαίνει τις εξήντα (60) ημέρες και η τελική συμφωνία μπορεί να υποβληθεί στο δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου ολοκληρώθηκε η διαμεσολάβηση, για να επικυρωθεί και να καταστεί εκτελεστή. Σε κάθε περίπτωση, ο καταναλωτής έχει δικαίωμα να επισπέυσει δικαστικές διαδικασίες, ανεξάρτητα από την έκβαση της διαμεσολάβησης¹²⁶⁴.

VI. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών

Ένα από τα πρώτα πεδία διαφορών στα οποία εφαρμόστηκε η διαμεσολάβηση στην Ιταλία ήταν το πεδίο των εργατικών διαφορών.

Σύμφωνα με τα άρθρα 409 - 10 C.P.C., τα μέρη έχουν το δικαίωμα (*παλαιότερα υποχρέωση*) να επιχειρούν διαμεσολάβηση, πριν επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες¹²⁶⁵.

8. Συμπέρασμα

¹²⁶³Εάν πρόκειται για ιδιωτικούς παρόχους υπηρεσιών διαμεσολάβησης, αυτοί θα πρέπει να συμμορφώνονται με τα προβλεπόμενα στις συστάσεις με αριθμό 98/257/E.C και 2001/310/E.C.

¹²⁶⁴ **Bruni A**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, Παρίσι, 16,17 Οκτωβρίου του 2009, σελ. 113.

¹²⁶⁵ **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*» «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 683.

Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι οι σχετικές με τη διαμεσολάβηση πρωτοβουλίες του ιταλού νομοθέτη αποδείχθηκαν εύστοχες, αφού εμφανίζουν την Ιταλία ως το μοναδικό κράτος - μέλος της Ε.Ε που έχει να επιδείξει έναν αριθμό διαμεσολαβήσεων μεγαλύτερο των **200.000!** ¹²⁶⁶.

Το μέλλον θα δείξει εάν η έμπνευση της υποχρεωτικότητας θα δημιουργήσει νέες οπτικές ή εάν θα επιβεβαιωθεί («αναλογικώς» παραπέμπουσα στη διαμεσολάβηση) η παρατήρηση του καθηγητή του Πανεπιστημίου της Παβία κ. M. Tarrufo (1999) για το συμβιβασμό, ο οποίος έχει επισημάνει ότι **«όταν ο συμβιβασμός είναι υποχρεωτικός, είναι αναπόφευκτα προορισμένος να εκφυλίζεται σε μια τυπικότητα χωρίς πρακτική χρησιμότητα».**

Σε κάθε περίπτωση, η προοπτική της διαμεσολάβησης, στη γείτονα χώρα δημιουργεί α ι σ ι ο δ ο ξ ί α. Από ότι φαίνεται, η στιγμή «διάχυτης αισιοδοξίας», όπως χαρακτήρισε ο καθηγητής κ. Caroni το έργο - «κληρονομιά» του καθηγητή κ. Carpelletti, επιτείνεται, δημιουργώντας ελπίδες και διανοίγοντας αξιοσημείωτες προοπτικές. Ευκτέον είναι, η στιγμή να διαρκέσει όσο το δυνατόν περισσότερο ¹²⁶⁷.

¹²⁶⁶ Directorate - General for Internal Policie - POLICY DEPARTMENT CITIZEN'S RIGHTS AND CONSTITUTIONAL AFFAIRS - «Rebboing: The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its implementation and proposing measures to increase the number of mediations in the EU», 2014, σ. 6.

¹²⁶⁷ Όπως επισήμανε ο καθηγητής κ. Caroni, η διαμεσολάβηση - όπως όλες οι όμορφες νομικές ιδέες - δεν είναι σαν τα μνημεία, όπως ο τρούλος του αναγεννησιακού - «χρυσοχέρη» όπως χαρακτηρίστηκε - αρχιτέκτονα F. Brunellschi στη Φλωρεντία. Επειδή ακριβώς είναι όμορφες συναντούν εμπόδια και μένουν στα βιβλία.

ΜΕΡΟΣ ΟΓΔΩΟ

Η ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΦΙΛΙΩΤΙΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Από τη δεκαετία 1950 - 1960 έως τη θέσπιση του άρθρου 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο

Η γερμανική έννομη τάξη διάκειται, διαχρονικά, θετικά προς τη φιλική διευθέτηση των διαφορών ¹²⁶⁸.

Ήδη, από το 1877, προβλεπόταν, ρητά, καθήκον των δικαστών να επιχειρούν το συμβιβασμό των διαφορών, που απευθύνονταν ενώπιόν τους σε οποιοδήποτε στάδιο της δικαστικής διαδικασίας.

Το 1924 θεσπίστηκε υποχρεωτική προδικαστική απόπειρα συμβιβασμού, η οποία καταργήθηκε το 1950 ως αναποτελεσματική ¹²⁶⁹, ενώ συμπληρωματικά λειτούργησε (σε περιορισμένη πάντως έκταση) και ο βασισμένος στο ολλανδικό μοντέλο - και ισχύων σε Γαλλία και Ιταλία - θεσμός του ειρηνοδίκη - συμφιλιωτή (*Giudice di pace*).

Κατά το 19^ο και 20^ο αιώνα, έγιναν προσπάθειες να θεσπισθούν εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών, με παρέμβαση του δικαστηρίου. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον προσέελκυσε η διαμεσολάβηση ¹²⁷⁰.

¹²⁶⁸ Ενδεικτικά ο γερμανός νομικός κ. Κ. Jhering στο (βασικό) έργο του «*Αγώνας για το δίκαιο*» (*Struggle of law*) χαρακτηρίζει το συμβιβασμό (υπό προϋποθέσεις) ως τον ορθότερο τρόπο επίλυσης των διαφορών. Η παρατήρηση αυτή περιλαμβάνεται στο άρθρο του καθηγητή κ. Γ. Ορφανίδη στο περιοδικό «*Δίκη*» του έτους 1986. Ο κ. Jhering ήταν φιλοσοφικό πνεύμα και συνδύαζε τους νόμους με τις διαρκώς αναφυόμενες πρακτικές ανάγκες της ζωής. Χαρακτηρίζεται υποστηρικτής της - με κάθε θυσία - πραγματοποίησης του δικαίου.

¹²⁶⁹ **Μακρίδου Κ.**, «*Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις - Ιστορία και Προοπτικές*», Αρμενόπουλος, 2014, σ. 906.

¹²⁷⁰ Όπως παρατηρεί ο δικηγόρος κ. Χ. Αγγελίδης, ο οποίος ανέλαβε την ευχάριστη αποστολή να μεταφράσει το βιβλίο του πολύ έμπειρου γερμανού διαμεσολαβητή και εκπαιδευτή διαμεσολάβησης («*πιονέρο*» του θεσμού) στη Γερμανία κ. Christoph Besemer «*Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις*» (1^η έκδοση το 1993, συνολικά 12 εκδόσεις) οι γερμανοί κουβαλώντας το βάρος της βίας που κάποτε άσκησαν στην πιο ακραία τους έκφραση, τόσο πολιτικά όσο και κοινωνικά, έχτισαν πάνω στην ιδέα της διαμεσολάβησης ένα φιλοσοφικό οικοδόμημα, που δεν αρκείται να επιζητά μια τεχνική για την επίλυση των συγκρούσεων αλλά μια φιλοσοφία μη βίας.

Οι πρώτες προσπάθειες διαδόσεως της διαμεσολάβησης εντοπίζονται μετά το έτος 1982 στις υποθέσεις διαζυγίου, ενώ, κατά τα τέλη της δεκαετίας 1980 - 1990, το ενδιαφέρον για αυτήν ενισχύθηκε με την επιστροφή «παλινοστούτων» από τις Η.Π.Α και τη διοργάνωση σχετικών συνεδρίων.

Η αύξηση - στις αρχές της επόμενης δεκαετίας (1990 - 2000) - του αριθμού των δικαστικών υποθέσεων (κυρίως των υποθέσεων διαζυγίων) στις περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης επηρέασε και τη γερμανική έννομη τάξη. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης ανέλαβε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες ¹²⁷¹.

Μετά τον Ιανουάριο του 1992, οργανώθηκαν τα πρώτα πιλοτικά προγράμματα διαμεσολάβησης, ενώ κατά την ίδια περίοδο ιδρύθηκαν η Ομοσπονδιακή Ένωση για την Οικογενειακή Διαμεσολάβηση (B.A.F.M) με έδρα το Βερολίνο ¹²⁷² και οι πρώτοι οργανισμοί διαμεσολάβησης για εμπορικές υποθέσεις [Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για τη Διαχείριση Συγκρούσεων (E.U.C.O.N) ¹²⁷³, Εθνική Ένωση για τη Διαμεσολάβηση στον Επιχειρηματικό και τον Εργασιακό Τομέα (B.M.W.A)]¹²⁷⁴.

Σταδιακά, η διαμεσολάβηση έθελξε διάφορους επαγγελματικούς κλάδους¹²⁷⁵, ενώ, σύντομα, ιδρύθηκαν περισσότεροι οργανισμοί, παρέχοντας υπηρεσίες διαμεσολάβησης και εκπαιδευτικά προγράμματα για διαμεσολαβητές.

Σε επιστημονικό επίπεδο, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας 1990 - 2000 δημοσιεύθηκαν αρκετές διατριβές με αντικείμενο τη διαμεσολάβηση ¹²⁷⁶, ενώ το 1996 πραγματοποιήθηκε στην Κολωνία - υπό την αιγίδα του Ινστιτούτου Δικαίου των Δικηγόρων της πόλης - σχετικό συνέδριο ¹²⁷⁷.

¹²⁷¹ **Yoshida M**, «Promoting the Use of Mediation: An approach from the Legal and Economic Perspective», ZJP Int 15, 2010, σ. 431.

¹²⁷² Bundesarbeitsgemeinschaft für Familienmediation.

¹²⁷³ European Institute for Conflict Management.

¹²⁷⁴ Bundesverband Mediation in Wirtschaft und Arbeitswelt e.V.

¹²⁷⁵ Κυρίως από εκπροσώπους του δικηγορικού κλάδου (ασχολούμενους με οικογενειακές και εμπορικές υποθέσεις).

¹²⁷⁶ Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η διατριβή του καθηγητή του Πανεπιστημίου της Φρανκφούρτης και της Κολωνίας κ. Breidenbach.

¹²⁷⁷ **Prutting H**, «Abteilung Mediation. Mediation und weitere Verfahren Konsensualer Streitbeilegung - Regeungsbedarf im Verfahrens - und Berufsrecht», JZ 17/2008, σ. 847. Μια από τις πρώτες διεξοδικές εργασίες που δημοσιεύθηκαν για τη διαμεσολάβηση ήταν του κ. S. Breidenbach,, «Mediation - Struktur, Chancen und Risiken von Vermittlung im Konflikt» του 1995.

2. Ο παραδοσιακός ρόλος των γερμανών δικαστών σε σχέση με τη φιλική διευθέτηση των διαφορών

Στη Γερμανία, η διαμεσολάβηση συνδέεται στενά με τη δικαστική διαδικασία. Ένεκα τούτου, κρίνεται απαραίτητη μια γενική αναφορά στον ενεργό ρόλο που αναλαμβάνουν οι γερμανοί δικαστές, με σημείο αναφοράς τη φιλική διευθέτηση των διαφορών.

Όπως επισημαίνουν, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ κ. P. Murray και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Φράϊμπουργκ κ. R. Sturmer στο σύγγραμμά τους «*German Civil Justice*» του 2004, οι γερμανοί δικαστές επιδεικνύουν **ιδιαίτερη προσοχή στη συμφιλιοτική αποστολή τους**¹²⁷⁸, **συνηθίζοντας, πριν εκδώσουν την απόφασή τους, να ενημερώνουν τους διαδίκους για τα πραγματικά και νομικά δεδομένα της υποθέσεώς τους, ώστε (οι διάδικοι) να έχουν τον χρόνο να προετοιμάσουν τις επόμενες κινήσεις τους που πιθανώς να περιλαμβάνουν και μια προσέγγιση συμφιλιοτικού χαρακτήρα**¹²⁷⁹.

Κατά τους δύο (2) καθηγητές, ο δικαστής μπορεί - με βάση τις δικές του εκτιμήσεις - να προτείνει στους διαδίκους τρόπους επιλύσεως της διαφοράς τους, χωρίς ωστόσο να κλονίζει την πεποίθησή τους για την αμεροληψία του¹²⁸⁰. Οι υποδείξεις των δικαστών με βάση τα δικαιώματα των διαδίκων δεν δημιουργούν ευθύνη τους, ακόμη και εάν δημιουργείται η εντύπωση ότι οι υποδείξεις τους διάκεινται φιλικά προς κάποιον διάδικο. Αντίθετα, οι υποδείξεις τους με βάση τα συμφέροντα των διαδίκων, είναι πιθανόν να δημιουργήσουν ευθύνη τους, η οποία θα εδράζεται (*δικαιολογημένα*) στο γεγονός ότι συμπεριέλαβαν στις υποδείξεις τους (*χωρίς τη συναίνεση των διαδίκων*) ζητήματα εκτός του αντικειμένου της διαφοράς¹²⁸¹.

Όπως επισημαίνει ο Πρόεδρος του Ανώτατου Ακυρωτικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (*B.G.H*) κ. Hirsch, οι δικαστές θεωρούν καθήκον τους την προσπάθεια επίτευξης φιλικού διακανονισμού ιδίως, στις αστικές και τις εργατικές διαφορές. Ο κ. Hirsch επισημαίνει ότι, **ανέκαθεν, οι δικαστές διακατέχονταν από την πεποίθηση,**

¹²⁷⁸ Όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. v. Bargen, η ευθύνη των δικαστών - διαμεσολαβητών είναι ανάλογη με την ευθύνη των δικαιοδοτούντων δικαστών.

¹²⁷⁹ Πρόκειται για μια ορθότατη και εμπνευσμένη πρακτική που βοηθά σημαντικά την αποτελεσματική λειτουργία του δικαστικού συστήματος.

¹²⁸⁰ Murray P, «*Mediation and Civil Justice: A Public - Private Partner - ship*», ZJP Int 14, 2009, σ. 252.

¹²⁸¹ Murray P, Sturmer R, «*German Civil Justice*», 2004, σ. 488, 492.

ότι οι διαφορές δεν σχετίζονται πάντοτε αποκλειστικά με νομικές θέσεις, αλλά και με ευρύτερα συμφέροντα των διαδίκων ¹²⁸². Ωστόσο, η αποστολή των δικαστών δεν είναι εύκολη, αφού πρέπει να επιχειρούν μια ουσιαστική αξιολόγηση της υποθέσεως, χωρίς, παράλληλα, να πιέζουν τους διαδίκους να συμβιβασθούν ¹²⁸³.

Οι δικαστές μπορούν να χορηγούν στους διαδίκους κάποιο χρονικό διάστημα για να εξετάσουν τις δυνατότητες επιλύσεως της διαφοράς τους. Μάλιστα στην περίπτωση που άγεται ενώπιον του δικαστηρίου μια εγχώρια διαφορά και το δικαστήριο θεωρεί πιθανή τη φιλική διευθέτησή της, χορηγεί αναστολή των δικαστικών διαδικασιών (όχι πάντως απεριόριστης διάρκειας). Όπως υποστηρίζει ο καθηγητής κ. Murray σε επόμενο (της έκδοσης του «German Civil Justice») άρθρο του ¹²⁸⁴, το παραδοσιακό «ζωηρό» ενδιαφέρον των γερμανών δικαστών για τη συμφιλιωτική επίλυση/διευθέτηση των διαφορών αιτιολογεί για ποιόν λόγο η διαμεσολάβηση (και γενικότερα οι διαδικασίες A.D.R) δεν είχαν στην Γερμανία την απήχηση που παρουσίασαν σε άλλες έννομες τάξεις. Βέβαια πρέπει να επισημανθεί ότι το άρθρο του καθηγητή κ. Murray δημοσιεύθηκε το 2009, δηλαδή τρία (3) έτη πριν τη δημοσίευση του γερμανικού νόμου για τη διαμεσολάβηση (2012) (*Mediationsgesetz*) (σε εφαρμογή της Οδηγίας 2008/52/E.K).

3. Το άρθρο 15a του E.G.Z.P.O

Κατά τα τέλη της δεκαετίας 1990 - 2000 και ειδικότερα το 1999, ο γερμανός νομοθέτης θέσπισε το **άρθρο 15 a E.G.Z.P.O** (*Εισαγωγικός Νόμος Z.P.O*) με το οποίο εξουσιοδότησε, ειδικά, τα δεκαέξι (16) γερμανικά ομόσπονδα κρατίδια (*Lander*) να πειραματισθούν στην οργάνωση διαδικασιών διαμεσολάβησης υπό την αιγίδα των δικαστηρίων και να θεσπίσουν στην επικράτειά τους υποχρεωτικές διαδικασίες διαμεσολάβησης.

¹²⁸² Hirsch G, «Η δικαστική και εξωδικαστική διαμεσολάβηση στη Γερμανία», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε 2007, σ. 167, 168.

¹²⁸³ Η - υπερβαίνουσα το μέτρο - ενθάρρυνση των δικαστών προς τα μέρη να επιλύσουν φιλικά τη διαφορά τους ιδρύει λόγο έφεσης ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου (*Verfassungsbeschwerde*) και τη δυνατότητα εγέρσεως αγωγής για ακύρωση της συμφωνίας με νομική βάση την υπερβολική επιρροή των δικαστών.

¹²⁸⁴ Murray P, «Mediation and Civil Justice: A Public-Private Partner - ship», ZJP Int 14, 2009, σ. 242.

Το άρθρο 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο ήταν μια εξουσιοδότηση, δεν δημιούργησε, ούτε επέβαλε προδικαστικές διαδικασίες, αλλά απλώς επέτρεψε την υιοθέτηση της διαμεσολάβησης από τα ομόσπονδα κρατίδια.

Ειδικότερα, με το άρθρο 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο ορίστηκε ότι η άσκηση της αγωγής θα ήταν παραδεκτή, μόνον, εφόσον είχε προηγηθεί προσπάθεια φιλικής διευθετήσεως της διαφοράς ενώπιον κάποιου οργανισμού διαμεσολάβησης (*Gutestelle*)¹²⁸⁵.

Με την διάταξη αυτή ο γερμανός νομοθέτης έταξε την προηγούμενη (της άσκησης αγωγής) επιχείρηση διαμεσολάβησης ως αρνητική διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης για ορισμένες κατηγορίες διαφορών¹²⁸⁶. Εάν τα μέρη δεν εκπλήρωναν την ανωτέρω προϋπόθεση, το δικαστήριο έπρεπε να απορρίψει την αγωγή ως πρωίμως ασκηθείσα¹²⁸⁷.

Σκοπός του νομοθέτη ήταν η «*τ έ λ ε ι α*» προσαρμογή της διαμεσολάβησης σε κάθε ομόσπονδο κρατίδιο¹²⁸⁸. Για το λόγο αυτό - και υπολογίζοντας, παράλληλα, ότι ήταν πιθανόν να μην διαθέτουν όλα τα κρατίδια την κατάλληλη υποδομή (για την άρτια οργάνωση των προγραμμάτων αυτών) - **θέσπισε δυνατότητα και όχι υποχρέωση** των ομόσπονδων κρατιδίων να προωθήσουν την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο.

¹²⁸⁵ Δέον να επισημανθεί στο σημείο αυτό η δικαιολογημένη αμφιβολία του κ. Hirsch, ο οποίος επισήμανε ότι είναι μάλλον αμφίβολο κατά πόσον απαιτείται η υποχρεωτική προσφυγή σε κέντρο διαμεσολάβησης για την επίλυση μιας διαφοράς που βασίζεται στη συναίνεση των μερών.

¹²⁸⁶ Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο ενέπιπταν οι μικροδιαφορές έως 750,00 €, οι διαφορές γειτονικού δικαίου, οι διαφορές από δυσφήμιση, από διακριτή μεταχείριση που δεν πραγματοποιήθηκε μέσω του Τύπου.

¹²⁸⁷ **Tochtermann P**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 525. Παρότι ο νόμος αναφέρεται σε επιχείρηση συναντήσεως διακανονισμού σε αρχικό στάδιο της υποθέσεως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει κάποιος χρονικός περιορισμός και οι δυνατότητες φιλικής διευθετήσεως μπορούν να εξετάζονται σε κάθε στάδιο της δίκης, ακόμη και στο δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας.

¹²⁸⁸ Οι σχετικές με το άρθρο 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο διαδικασίες **δεν πρέπει** να θεωρούνται απαραίτητα μορφές συνδεδεμένης με το δικαστήριο ή δικαστικής διαμεσολάβησης. Σε κάποια κρατίδια είχαν οργανωθεί προγράμματα εκούσιας συμμετοχής στη διαμεσολάβηση (όπως το *Σιέτζμαν στην Βόρεια Βεσφαλία*), τα οποία υπέστησαν μόνον κάποιες τροποποιήσεις. Η εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών δεν κρίνεται επιτυχημένη και μάλλον διακινδύνευσαν, παρά προώθησαν το θεσμό της διαμεσολάβησης.

Με νομοθετικό θεμέλιο, λοιπόν, το άρθρο 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο και με σκοπό να αξιοποιηθεί η ποικιλομορφία των προσεγγίσεων, οργανώθηκαν προγράμματα διαμεσολάβησης σε αρκετά ομόσπονδα κρατίδια, όπως στη Βόρεια Βεστφαλία (από εκπαιδευμένους συμφιλιωτές ¹²⁸⁹), στη Βαυαρία και στο Μπάντεν - Βίτενμπεργκ (από δικηγόρους διαμεσολαβητές), στο Έσσην, στο Σάαρλαντ, στην Σαξωνία, στο Σλέσβιγκ - Χόστεϊν, στο Βραδεμβούργο (από οργανισμούς διαμεσολάβησης και συμφιλιωτές), στη Στουτγκάρδη (2002 - 2005) ¹²⁹⁰, στο Μόναχο και στο Νίντερσαχζεν ¹²⁹¹. Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για τη λειτουργία των προγραμμάτων αυτών, ενώ **δεν έδειξαν να ενοχλούνται από το στοιχείο της υποχρεωτικότητας**. Ωστόσο σταδιακά, το γενικότερο ενδιαφέρον μειώθηκε, κυρίως, λόγω της απροθυμίας των δικαστών και των δικηγόρων να υποστηρίξουν τη λειτουργία τους ¹²⁹². Παρά την επιτυχία ορισμένων εκ των προγραμμάτων, η συνολική αποτίμηση της εφαρμογής του άρθρου 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο δεν ήταν ιδιαίτερα θετική ¹²⁹³.

4. Η Αναθεώρηση του Ζ.Ρ.Ο του 2001

Το 2001, έλαβε χώρα γενική Αναθεώρηση του γερμανικού Ζ.Ρ.Ο και ενσωματώθηκε στο «σώμα» του Ζ.Ρ.Ο το άρθρο 278 παρ. 5 Ζ.Ρ.Ο, το οποίο ορίζει ότι

¹²⁸⁹ Στα δύο (2) αυτά κρατίδια οι συμβολαιογράφοι - διαμεσολαβητές αποδείχθηκαν οι πιο επιτυχημένοι διαμεσολαβητές.

¹²⁹⁰ Συμμετείχαν πέντε (5) δικαστές και δεκαπέντε (15) διαμεσολαβητές (εξειδικευμένοι σε κοινωνικές και νομικές επιστήμες). Οι δικαστές ενθάρρυναν τα μέρη, ενώ οι διαμεσολαβητές χρέωναν μικρές αμοιβές για τις υπηρεσίες τους (ωριαία αμοιβή ενώπιον των Ειρηνοδικείων να μην υπερβαίνει τα 200,00 € και ενώπιον των Πρωτοδικείων να μην υπερβαίνει τα 300,00 €).

¹²⁹¹ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά τον Ν. 4512/2018», 2018, σ. 12 Ο καθηγητής κ. Γιαννόπουλος με παραπομπή του σε αλλοδαπή βιβλιογραφία (*Esplugues, Civil and Commercial mediation and National Courts: Towards a New Concept of Justice for the XXI Century ?*) μας πληροφορεί ότι **μέχρι σήμερα η δυνατότητα του άρθρου 15 α Ε.Γ.Ζ.Ρ.Ο έχει ενεργοποιηθεί στα 11 από τα 16 ομόσπονδα κρατίδια της Γερμανίας**.

¹²⁹² Επιχειρήθηκαν 62 απόπειρες προσφυγής στη διαμεσολάβηση. Σε 37 από αυτές η διαμεσολάβηση τελικά επιχειρήθηκε. Στις 11 από αυτές αφορούσε σε εκκρεμείς δικαστικές διαδικασίες, ενώ σε 26 ολοκληρώθηκε, επιτυχώς, πριν εκκινήσουν οι δικαστικές διαδικασίες, δηλαδή χωρίς πρόταση ή ενθάρρυνση του δικαστηρίου.

¹²⁹³ Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης κ. Β. Hess κρίνεται ορθότερη η κατάργησή του.

το δικαστήριο ή ο δικαστής (και στους δύο (2) βαθμούς δικαιοδοσίας ¹²⁹⁴) μπορεί να προτείνει στους διαδίκους την επιχείρηση διαμεσολάβησης ή κάποιας άλλης διαδικασίας A.D.R και αυτοί με την σειρά τους μπορούν να απευθυνθούν είτε σε κάποιον εντεταλμένο δικαστή είτε σε κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης.

Σε περίπτωση που οι διάδικοι αποδεχθούν την πρόταση του δικαστή, το δικαστήριο χορηγεί αναστολή των δικαστικών διαδικασιών, έως την ολοκλήρωση της διαμεσολάβησης (αρ. 251 Z.P.O). Εάν η τελευταία δεν έχει αίσια έκβαση, η δικαστική διαδικασία επανεκκινεί.

Παρά τη διαχρονική θετική στάση του δικαστικού κλάδου προς τη φιλική διευθέτηση των διαφορών, οι γερμανοί δικαστές δεν εφαρμόζουν, με μεγάλη συχνότητα, τη διάταξη του άρθρου 278 παρ. 5 Z.P.O:

- αφενός διότι δεν γνωρίζουν επαρκώς το θεσμό της διαμεσολάβησης,
- αφετέρου διότι δεν θεωρούν - από συνταγματική άποψη - ορθό να παραπέμπουν στη διαμεσολάβηση υποθέσεις, που μόλις έχουν αχθεί ενώπιον της δικαιοσύνης.

5. Ο Νόμος του 2012 για τη διαμεσολάβηση (*Mediationsgesetz*)

Η υποχρέωση συμμορφώσεως με την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ ανακίνησε τη συζήτηση για τη διαμεσολάβηση. Το σχετικό σχέδιο νόμου πρότεινε τρεις (3) τύπους:

- τη διαμεσολάβηση εκτός δικαστηρίου,
 - τη διαμεσολάβηση εκτός δικαστηρίου κατά την εκκρεμοδικία και
 - τη διαμεσολάβηση εντός δικαστηρίου κατά την εκκρεμοδικία από δικαστή - διαμεσολαβητή, ο οποίος δεν θα είχε δικαιοδοτική εξουσία επί της διαφοράς
- 1295 .

Μετά από μακρές διαβουλεύσεις, το Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο θέσπισε το 2012 ¹²⁹⁶ τον **πρώτο** αυτοτελή νόμο για τη διαμεσολάβηση εγγώριων και διασυνοριακών

¹²⁹⁴ Murray P, Sturmer R, «German Civil Justice», 2004, σ. 491.

¹²⁹⁵ Brown H, Marriott A, «ADR Principles and Practice», 2011, σ. 103.

¹²⁹⁶ Σε ισχύ από 26 Ιουλίου του 2012. Εφαρμόζεται σε κάθε διαμεσολάβηση που διεξάγεται στη Γερμανία, ανεξάρτητα από τη φύση των διαφορών και τον τόπο διαμονής των μερών.

διαφορών ¹²⁹⁷(*Mediationsgesetz*) (στο εξής Νόμος του 2012) ¹²⁹⁸, με τον οποίο ρυθμίζονται βασικές πτυχές του θεσμού, όπως τα καθήκοντα των διαμεσολαβητών, οι διαδικαστικοί κανόνες (αρ. 2), η σύγκρουση συμφερόντων (αρ. 3), η εμπιστευτικότητα (αρ. 4) και η εκπαίδευση των διαμεσολαβητών (αρ. 5 και 6).

Ο Νόμος του 2012 τροποποίησε το άρθρο 278 Ζ.Ρ.Ο και θέσπισε με το άρθρο 278 παρ. 5 Ζ.Ρ.Ο το θεσμό του **Guterichter** ¹²⁹⁹, σύμφωνα με τον οποίο **το δικαστήριο μπορεί να παραπέμψει τους διαδίκους σε έναν δικαστή - διαμεσολαβητή (Guterichter)**, προκειμένου να επιχειρήσουν με τη βοήθειά του τη φιλική διευθέτηση της διαφοράς τους. Ο Guterichter, ο οποίος δεν είναι απαραίτητο να έχει την ιδιότητα διαμεσολαβητή, μπορεί να είναι δικαστής του ίδιου ή άλλου δικαστηρίου και σε περίπτωση μη αίσιας έκβασης της διαμεσολάβησης δεν έχει δικαιοδοσία να κρίνει τη διαφορά. Ο Guterichter ενεργεί ε ξ ω δ ι κ α σ τ ι κ ά, δηλαδή, ως ανεξάρτητος διαμεσολαβητής και όχι ως δικαστής, **επιχειρώντας κατ' ουσίαν αυτόνομη συμβατική διαμεσολάβηση** ¹³⁰⁰. Μπορεί να χρησιμοποιεί τις τεχνικές της διαμεσολάβησης, να εξετάζει τα νομικά επιχειρήματα των διαδίκων (όχι πάντως ενδελεχώς), να μελετά τα στοιχεία της υποθέσεως (που του έχουν γνωστοποιήσει τα μέρη) και να υποβάλλει δικές του προτάσεις συμβιβασμού. Από τα ανωτέρω, συνάγεται ότι ο Guterichter μπορεί να **συνδυάζει** τις μεθόδους του διευκολυντικού

¹²⁹⁷ **Prutting H**, «*Abteilung Mediation. Mediation und weitere Verfahren Konsensualer Streitbeilegung - Regeungsbedarf im Verfahrens - und Berufsrecht*», JZ 17/2008, σ. 847 - 852. Ο καθηγητής κ. Hess πρότεινε τη θέσπιση ενός **ενιαίου νόμου** για εγχώριες και διασυνοριακές διαφορές.

¹²⁹⁸ **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives, Springer*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self - Regulation*», 2015, σ. 295, 305 και 306. Δεδομένου ότι ο **Νόμος του 2012 δεν διακρίνει μεταξύ εγχώριων και διασυνοριακών διαφορών**, δεν έχει διατυπωθεί κάποιος ανάλογος ορισμός για τη διασυνοριακή διαμεσολάβηση, όπως αυτός του άρθρου 2 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ. Η συμφωνία προσφυγής, η συμφωνία για την εμπιστευτικότητα, η συμφωνία για το διαμεσολαβητή θεωρούνται συμβατικές υποχρεώσεις σύμφωνα με τον Κανονισμό Ρώμη Ι.

¹²⁹⁹ Ήδη στη Βαυαρία και στη Θυριγγία έχουν οργανωθεί σχετικά πιλοτικά προγράμματα, **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 552.

¹³⁰⁰ Η επιχείρηση διαμεσολάβησης από τον Guterichter χαρακτηρίζεται συχνά και ως οιονεί δικαστική διαμεσολάβηση · πρόκειται για ένα χαρακτηρισμό που μας παραπέμπει στον τύπο της παραπλήσιας δικαστικής διαμεσολάβησης του καθηγητή κ. Hess, που θα επισημανθεί σε επόμενη ενότητα της παρούσας.

και του αξιολογικού - εκτιμητικού μοντέλου διαμεσολάβησης. Η τυχόν άρνηση των μερών να προσφύγουν ενώπιον του Guterichter δεν επισύρει κυρώσεις.

Με την εισαγωγή του θεσμού του Guterichter, ο νομοθέτης **επιδιώκει να αξιοποιήσει την εμπειρία των δικαστών**, χωρίς να δημιουργεί εμπόδια στη διάδοση της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης, ενώ, **αντιμετωπίζει**, επιτυχώς, τη σ η μ α ν τ ι κ ή ή κ ρ ι τ ι κ ή προς την προοπτική της δικαστικής διαμεσολάβησης, δηλαδή, της παραπομπής της διαφοράς από τον αρμόδιο δικαστή σε άλλον συνάδελφό του δικαστή, εκπαιδευμένο ως διαμεσολαβητή¹³⁰¹. Το θεωρούμενο (ορθώς) αδόκιμο των ιδιοτήτων του δικαστή και του διαμεσολαβητή, σε συνδυασμό με τις αντιδράσεις των δικηγορικών συλλόγων αλλά και τα αρνητικά συμπεράσματα, αναφορικά με τη λειτουργία των προγραμμάτων δικαστικής διαμεσολάβησης (Ιούλιος 2013) οδήγησαν το νομοθέτη στην απόφαση να μη θεσπίσει διαδικασία δικαστικής διαμεσολάβησης, δηλαδή επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή.

Πάντως, πρέπει να επισημανθεί ότι, παρότι η προσφυγή στη διαμεσολάβηση είναι προαιρετική, το άρθρο 253 παρ. 3 εδ. α' Ζ.Π.Ο (όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο του 2012), υποχρεώνει τον ενάγοντα να αναφέρει στο αγωγικό δικόγραφο, εάν οι διάδικοι προσέφυγαν σε διαδικασίες A.D.R και εάν τυχόν αντιμετώπισαν προβλήματα κατά την επιχείρησή τους. Η διάταξη αυτή έχει ως σκοπό να ωθήσει τους δικηγόρους να συμβουλευθούν τους πελάτες τους για τις προοπτικές προσφυγής στις διαδικασίες A.D.R

Ανακεφαλαιωτικά, και εν όψει της παρουσίασης που θα ακολουθήσει, ο **Νόμος του 2012** διακρίνει τρεις (3) τύπους διαμεσολάβησης:

- την εξωδικαστική διαμεσολάβηση, η οποία επιχειρείται εκτός του δικαστηρίου,
- τη δικαστική διαμεσολάβηση, η οποία επιχειρείται εκτός του δικαστηρίου αλλά σε σύνδεση με αυτό και
- τη γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση, η οποία επιχειρείται κατά την εκκρεμοδικία από δικαστή, ο οποίος πάντως δεν έχει δικαιοδοτική εξουσία επί της διαφοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

¹³⁰¹ Αντίστοιχος θεσμός του της ελληνικής δικαστικής μεσολάβησης του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ.

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1. Έννοια διαμεσολάβησης και οριοθέτησή της από τις λοιπές διαδικασίες ADR

Πριν τη θέσπιση του Νόμου του 2012 το ομοσπονδιακό κρατίδιο της Νίντερσαχσεν (Κάτω Σαξωνίας) - ενδεικτικώς αναφερόμενο - προσδιόρισε, εννοιολογικά, τη διαμεσολάβηση ως μια διαδικασία επίλυσεως διαφορών μέσω της οποίας δύο (2) μέρη επιχειρούν να επιλύσουν, φιλικά, τη διαφορά τους με την βοήθεια ενός επαγγελματία, ουδέτερου τρίτου, του διαμεσολαβητή¹³⁰².

Ο Νόμος του 2012 - υιοθετώντας τον συνήθη στις περισσότερες χώρες ορισμό - προσδιορίζει τη διαμεσολάβηση ως μια εμπιστευτική και δομημένη διαδικασία, μέσω της οποίας τα μέρη επιχειρούν, εκουσίως, να επιτύχουν τη συναινετική επίλυση της διαφοράς τους με τη βοήθεια ενός ή περισσότερων διαμεσολαβητών (αρ. 1 παρ. 1)¹³⁰³.

Στο πεδίο εφαρμογής του Νόμου του 2012 εμπίπτουν πλείστες κατηγορίες διαφορών (γειτονικές διαφορές, διαφορές οικογενειακού, εμπορικού, κληρονομικού, εργατικού, ασφαλιστικού, διοικητικού δικαίου, διαφορές σε σχέση με το περιβάλλον κλπ)¹³⁰⁴. Εξαιρούνται οι διαφορές στις οποίες επιχειρείται διαμεσολάβηση από δικαστές (όπως οι περιπτώσεις διαμεσολάβησης από *Guterichter*).

Η οριοθέτηση της διαμεσολάβησης από τις άλλες διαδικασίες A.D.R δεν διαφέρει σημαντικά από την οριοθέτηση που γίνεται σε άλλες χώρες¹³⁰⁵.

¹³⁰² **Prutting H**, «*Διαμεσολάβηση: Επίκαιρα ζητήματα από την γερμανική οπτική*», Συνήγορος 79/2010, σ. 52. Ο καθηγητής κ. H. Prutting θεωρεί ότι ο ανωτέρω ορισμός προσδιορίζει την έννοια της διαμεσολάβησης εν στενή έννοια.

¹³⁰³ Ο διαμεσολαβητής περιγράφεται ως ένας ανεξάρτητος, ουδέτερος και αμερόληπτος τρίτος, ο οποίος καθοδηγεί τα μέρη χωρίς να έχει την εξουσία να αποφασίζει για τη διαφορά (αρ. 1 παρ. 2 *Νόμου του 2012*).

¹³⁰⁴ Τα μέρη προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση για την επίλυση οικογενειακών, εμπορικών και κληρονομικών υποθέσεών τους.

¹³⁰⁵ **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», 2013, K.J Hopt, F. Steffek, σ. 534. Η διαιτησία ρυθμίζεται στα άρθρα 1025 επ. Z.P.O και η διαιτητική απόφαση έχει την ίδια ισχύ με την αντίστοιχη δικαστική (αρ. 1055 Z.P.O).

2. Τύποι διαμεσολάβησης

Η κατηγοριοποίηση των τύπων της διαμεσολάβησης επιχειρείται - και στη γερμανική έννομη τάξη - με σημείο αναφοράς τη δικαστική διαδικασία.

Παρότι, συνήθως, η διαμεσολάβηση διακρίνεται σε εξωδικαστική και δικαστική, κρίνεται χρήσιμο για λόγους πληρότητας, να αναδειχθεί η ενδιαφέρουσα κατηγοριοποίηση που κάνουν ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης κ. B. Hess και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Κολωνίας κ. H. Prutting. Ο κ. Hess επιχειρεί μια διχοτόμηση των τύπων της διαμεσολάβησης, ενώ ο κ. Prutting, μια τριχοτόμηση αυτών.

I. Η διχοτόμηση κατά τον καθηγητή κ. B. Hess

Κατά τις εργασίες της 67^{ης} Γερμανικής Νομικής Ημέρας (*Deutscher Juristentag*), η οποία διεξήχθη το 2008, στην πόλη Έρφουρτ της Γερμανίας, ο καθηγητής κ. Hess επιχείρησε με την εισήγηση και τις παρατηρήσεις του να προσδορίσει, εννοιολογικά, τη διαμεσολάβηση και το πεδίο εφαρμογής της στη γερμανική έννομη τάξη (και συγκριτικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο) και να επισημάνει κάποια σημαντικά διαδικαστικά ζητήματα.

Κατά τον προσδιορισμό της διαμεσολάβησης, ο καθηγητής δεν παρέκκλινε από τις θεμελιώδεις διαπιστώσεις, αφού επανέλαβε ότι πρόκειται για μια εκούσια διαδικασία, στην οποία ο διαμεσολαβητής παρέχει υποστήριξη, χωρίς να έχει εξουσία λήψης αποφάσεως¹³⁰⁶.

Η διαμεσολάβηση κατά τον καθηγητή διακρίνεται σε:

- αυτόνομη συμβατική διαμεσολάβηση (*Vertragsatonome Mediation*) και
- σε δικαστική διαμεσολάβηση (*Gerichtesbezogene Mediation*).

A. Αυτόνομη συμβατική διαμεσολάβηση (*Vertragsatonome Mediation*)

Η αυτόνομη συμβατική διαμεσολάβηση επιχειρείται εκτός δικαστικής διαδικασίας από διαμεσολαβητή (*συνήθως δικηγόρο*) έχοντας ως «θεμέλιο» την ιδιωτική συμφωνία των μερών. Στο βαθμό που ο διαμεσολαβητής συμπράττει στη σύναψη

¹³⁰⁶ Prutting H, «*Abteilung Mediation. Mediation und weitere Verfahren Konsensualer Streitbeilegung - Regeungsbedarf im Verfahrens - und Berufsrecht*», JZ 17/2008.

μιας νομικώς δεσμευτικής τελικής συμφωνίας, η διαμεσολάβηση χαρακτηρίζεται ως παροχή νομικών υπηρεσιών ¹³⁰⁷ (συνήθως από δικηγόρο ή συμβολαιογράφο).

B. Δικαστική διαμεσολάβηση (*Gerichtesbezogene Mediation*)

Ο καθηγητής κ. Hess υποστηρίζει, σταθερά, τη σύνδεση της διαμεσολάβησης με τις δικαστικές διαδικασίες ¹³⁰⁸. Το όραμα της καθιέρωσης αυτού του τύπου διαμεσολάβησης (είτε ως συνδεδεμένης είτε ως δικαστικής) βρήκε ανταπόκριση στη Γερμανία και μετουσιώθηκε - όπως θα εξετάσουμε στη συνέχεια - σε προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης.

Η δικαστική διαμεσολάβηση διακρίνεται σε:

- ενδοδικαστική διαμεσολάβηση (εντός του δικαστηρίου) διαμεσολάβηση, η οποία επιχειρείται κατά την εκκρεμοδικία, με πρωτοβουλία του δικαστηρίου από δικαστές διαμεσολαβητές ¹³⁰⁹¹³¹⁰ και
- σε παραπλήσια προς τη δικαστική διαδικασία διαμεσολάβηση (ή οιονεί δικαστική διαμεσολάβηση) ¹³¹¹, η οποία επιχειρείται επίσης κατά την εκκρεμοδικία, με πρωτοβουλία του δικαστηρίου, εκτός της δικαστικής διαδικασίας. Το δικαστήριο προτείνει την παραπομπή της υποθέσεως σε δικαστή, ο οποίος ενεργεί ως ανεξάρτητος ιδιώτης διαμεσολαβητής και υπόκειται στους γενικούς κανόνες που υπόκειται και ένας ιδιωτικός οργανισμός διαμεσολάβησης ¹³¹². Ουσιαστικά δηλαδή, πρόκειται για

¹³⁰⁷ Με τον καθηγητή κ. Hess συμφωνεί και ο καθηγητής κ. S. Breindenbach.

¹³⁰⁸ Όπως επισημάνθηκε και στο αφορόν την Αγγλία «ΜΕΡΟΣ», ο καθηγητής κ. Hess φαίνεται να αμφισβητεί τη δυναμική της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης, υποστηρίζοντας ότι γνωρίζει επιτυχία μόνον στην Αγγλία.

¹³⁰⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 92 του γερμανικού Συντάγματος η ενδοδικαστική διαμεσολάβηση αποτελεί δικαιοδοτική λειτουργία.

¹³¹⁰ Κατά τον καθηγητή κ. Hess η ενδοδικαστική διαμεσολάβηση (*ορθά*) **δεν μπορεί να υπάρξει αυστηρά.**

¹³¹¹ Κατά την άποψη των καθηγητών και Προέδρων Εφετών κ. Gotz και κ. Olenhusen η ρύθμιση της ενδοδικαστικής διαμεσολάβησης πρέπει να είναι αναλυτική και ταυτόχρονα να επισημαίνεται η διαφορετική λειτουργία της σε σχέση με την κατ' αντιδικία διεξαγωγή της δίκης.

¹³¹² Θετική άποψη και για τους δύο (2) ανωτέρω τύπους διαμεσολάβησης διατύπωσε κατά τις εργασίες του Συνεδρίου Γερμανών Νομικών στο Έρφουρτ της Γερμανίας το 2008 η δικηγόρος και έμπειρη διαμεσολαβήτρια κ. Fest, η οποία τόνισε ότι η συνεπής προσφυγή σε διαμεσολάβηση πριν την έναρξη της εκκρεμοδικίας θα συμβάλλει ουσιαστικά στην ελάφρυνση του έργου των δικαστικών λειτουργών.

αυτόνομη συμβατική διαμεσολάβηση, ενώ, εάν αποφασισθεί η επιχείρησή της, είναι δυνατή η χορήγηση - από το δικαστήριο - αναστολής των δικαστικών διαδικασιών¹³¹³.

II. Η τριχοτόμηση κατά τον καθηγητή κ. H. Prutting

Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. H. Prutting, η διαμεσολάβηση διακρίνεται:

- σε εξωδικαστική διαμεσολάβηση (*außergerichtliche Mediation*),
- σε διαμεσολάβηση στο πλαίσιο του δικαστηρίου (*gerichtsnahe Mediation*) και
- σε γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση (*echte Gerichtsmediation*).

A. Εξωδικαστική διαμεσολάβηση (*Außergerichtliche Mediation*)

Ο τύπος της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης αντιστοιχεί στον τύπο της αυτόνομης συμβατικής διαμεσολάβησης του καθηγητή κ. Hess. Ο καθηγητής κ. Prutting επισημαίνει ότι η εξωδικαστική διαμεσολάβηση αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία 1990 - 2000 και οι υπηρεσίες της προσφέρονται από δικηγόρους, παιδαγωγούς, ψυχολόγους και άλλους ελεύθερους επαγγελματίες.

B. Η διαμεσολάβηση στο πλαίσιο του δικαστηρίου (*Gerichtsnahe Mediation*)

Σύμφωνα με το άρθρο 278 παρ. 1 Z.P.O, όπως ισχύει μετά τη θέσπιση του Νόμου του 2012, εάν το δικαστήριο (ή ο δικαστής) θεωρεί ότι η υπόθεση είναι κατάλληλη για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, μπορεί να προτείνει στα μέρη την επιχείρησή της και να τα παραπέμψει σε ιδιώτη διαμεσολαβητή.

Εάν τα μέρη συμφωνήσουν, το δικαστήριο χορηγεί αναστολή των δικαστικών διαδικασιών¹³¹⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η διαμεσολάβηση πρέπει να ανταποκρίνεται στο πνεύμα των **θεμελιωδών δικονομικών δικαιωμάτων**, θεματοφύλακες των οποίων είναι οι δικαστές¹³¹⁵.

¹³¹³ **Κλαμαρής Ν**, «Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επίλυσης των διαφορών», Τιμητικός Τόμος Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, σ. 1046 και 1047.

¹³¹⁴ Ανάλογες προβλέψεις περιλήφθησαν και σε άλλους κώδικες και κανονιστικά πλαίσια όπως το αρ. 173 V.w.GO (*Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας*), το αρ. 82 MarkenG (*Markengesetz - Trade Marc Act*), το s. 99 PatG (*Patentgesetz - Patent Law*).

Αξίζει να σημειωθεί - προς αποφυγή παρερμηνειών - ότι δυνάμει του άρθρου 278 παρ. 2 Ζ.Π.Ο είναι **υποχρεωτική - πριν τη συζήτηση της υποθέσεως - η επιχείρηση διαπραγματεύσεων σε ειδική συνάντηση (Gutetermin)**. Πρόκειται για την - κατά το χαρακτηρισμό καθηγητή κ. Prutting ¹³¹⁶ - «**συνάντηση για την επίτευξη συμβιβασμού**», η οποία:

- αποτελεί τμήμα της δικαιοδοτικής λειτουργίας και είναι στενά συνδεδεμένη με τη συζήτηση στο ακροατήριο ¹³¹⁷,
- υπόκειται στους κανόνες του δικονομικού και του ουσιαστικού δικαίου και
- είναι υποχρεωτική (σε αντίθεση με τη διαμεσολάβηση, η οποία απαιτεί πάντοτε τη σύμφωνη γνώμη των μερών).

Δηλαδή, το άρθρο 278 παρ. 2 Ζ.Π.Ο **δεν συνιστά** τύπο δικαστικής διαμεσολάβησης ¹³¹⁸, όπως αναδεικνύεται άλλωστε και από το **άρθρο 279 παρ. 1 Ζ.Π.Ο**, το οποίο ορίζει την ανάγκη σαφούς διαχωρισμού μεταξύ της συνεδρίασης για την επίτευξη συμβιβασμού και της διαμεσολάβησης.

Η προοπτική της **διαμεσολάβησης στο πλαίσιο του δικαστηρίου** φαίνεται εφικτή και μέσω του άρθρου 278 παρ. 5 εδ. α' και β' του Ζ.Π.Ο.

Σύμφωνα με το εδάφιο α', το δικαστήριο - *κατά την εκκρεμοδικία - παραπέμπει την υπόθεση* σε εισηγητή ή εντεταλμένο δικαστή, ο οποίος μπορεί να επιχειρήσει - *σε συνεργασία με τους διαδίκους* - τη συμβιβαστική διευθέτηση της διαφοράς και να συναφθεί ενώπιόν του δικαστικός συμβιβασμός, που θα περιληφθεί στα πρακτικά. Στην περίπτωση αυτή, δεν χορηγείται αναστολή των δικαστικών διαδικασιών. Εάν η συμβιβαστική διευθέτηση της διαφοράς δεν έχει αίσια έκβαση, ο δικαστής δεν έχει αρμοδιότητα να εκδικάσει τη διαφορά.

¹³¹⁵ Η εφαρμογή του θεσμού δεν έτυχε σημαντικής υποστήριξης από τους δικηγόρους, οι οποίοι στερούμενοι εκπαίδευσης και εμπειρίας (στη διαμεσολάβηση) δίσταζαν να την προτείνουν στους πελάτες τους.

¹³¹⁶ **Prutting H**, «*Abteilung Mediation. Mediation und weitere Verfahren Konsensualer Streitbeilegung - Regeungsbedarf im Verfahrens und Berufsrecgt*», JZ 17/2008, σ. 847 - 852.

¹³¹⁷ Σύμφωνα με το **άρθρο 276 Ζ.Π.Ο**, στην περίπτωση μιας έγγραφης προπαρασκευαστικής διαδικασίας η **συνεδρίαση συμβιβασμού** πραγματοποιείται, **υποχρεωτικά**.

¹³¹⁸ **Prutting H**, «*Abteilung Mediation. Mediation und weitere Verfahren Konsensualer Streitbeilegung - Regeungsbedarf im Verfahrens - und Berufsrecgt*», JZ 17/2008, σ. 847 - 852. Η «**συνάντηση για την επίτευξη συμβιβασμού**» δεν είναι υποχρεωτική, εάν ήδη προηγήθηκε προσπάθεια εξωδικαστικής διευθέτησεως της διαφοράς από κάποιον οργανισμό διαμεσολάβησης (*Gutestelle*) ή εάν μια τέτοια συνάντηση δεν εμφανίζει ιδιαίτερες προοπτικές επιτυχίας (*Aussichtslos*).

Σύμφωνα με το εδάφιο β΄, το δικαστήριο - *κατά την εκκρεμοδικία* - προτείνει την παραπομπή της υποθέσεως σε εξωδικαστικό όργανο επίλυσης διαφορών.

Σύμφωνα δε με το εδ. γ΄ ο δικαστής μπορεί να χορηγήσει και αναστολή των δικαστικών διαδικασιών.

Αυτή η διαδικασία, ακόμη και αν χαρακτηρίζεται ως «οιονεί δικαστική διαμεσολάβηση», **δεν ενεργοποιεί τον δικαστή ως δικαιοδοτικό όργανο**, αλλά διέπεται από τους γενικούς κανόνες στους οποίους υπόκειται και ένας ιδιωτικός οργανισμός διαμεσολάβησης.

Γ. Γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση (*Echte Gerichtsmediation*)

Η γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση, όπως προβλέφθηκε στον Ζ.Ρ.Ο με το Νόμο του 2012, συμπλήρωσε το παραδοσιακό καθήκον του δικαστή να επιχειρεί προσπάθεια φιλικής διευθέτησεως των απευθυνόμενων ενώπιόν του διαφορών (*αρ. 278 Ζ.Ρ.Ο*)¹³¹⁹ και έχει δύο (2) βασικά χαρακτηριστικά:

- πρώτον ότι «...πραγματοποιείται υπό τη σκιά του νόμου περισσότερο από ότι η ιδιωτική διαμεσολάβηση»¹³²⁰ και
- δεύτερον ότι η προσφυγή των μερών στις δικαστικές διαδικασίες, πριν απευθυνθούν στους δικαστές - διαμεσολαβητές, έχει ως αποτέλεσμα να ασκούν σημαντική επιρροή στη διαμεσολάβηση οι νομικές πτυχές της υποθέσεως και ένεκεν τούτου ο δικαστής - διαμεσολαβητής να υιοθετεί μια αξιολογική (*εκτιμητική*) προσέγγιση της διαφοράς¹³²¹.

Υπό την επιρροή λοιπόν της Αναθεώρησης του 2001, τα γερμανικά δικαστήρια οργάνωσαν σε τοπικό επίπεδο σειρά (*δωρεάν*) προαιρετικών¹³²² πιλοτικών

¹³¹⁹ Δεν προβλέπεται παρόμοια εκ του νόμου υποχρέωση στις χώρες του common law, ενώ οι παρατηρούμενες προσπάθειες ενθάρρυνσης των μερών εκ μέρους των δικαστών, πρέπει να λογίζονται περισσότερο ως ζήτημα στα πλαίσια του case management.

¹³²⁰ Ο δικαστής του Πρωτοδικείου του Μάνχάϊμ κ. Tochtermann έχει αναλάβει να παρουσιάσει το γερμανικό πλαίσιο διαμεσολάβησης στο συλλογικό έργο των Hopt & Steffek, το οποίο είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών.

¹³²¹ **Greger R**, NJW, 2007, 3258, 3259.

¹³²² **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 530, **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self - Regulation*», 2015, σ. 292. Αντίθετα, στις οικογενειακές διαφορές (*αρ. 135 Fam*

προγραμμάτων γνήσιας δικαστικής διαμεσολάβησης, επιχειρούμενα από ειδικά εκπαιδευμένους δικαστές - διαμεσολαβητές¹³²³. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του «Γραφείου Διαμεσολάβησης» του Ειρηνοδικείου του Αννόβερου, το οποίο ιδρύθηκε το 2001, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Κάτω Σαξωνίας και το Πανεπιστήμιο του Αννόβερου. Το «Γραφείο Διαμεσολάβησης» συστεγάζεται στο Ειρηνοδικείο και άρχισε να λειτουργεί σαν πιλοτικό πρόγραμμα των ανωτέρω φορέων, με σκοπό την επίλυση συγκρούσεων, χωρίς την προσφυγή στη δικαστική διαδικασία.

Ιδιαίτερα αποτελεσματικό αποδείχθηκε το πρόγραμμα του τοπικού δικαστηρίου του Γκέντιγκεν, το οποίο εφαρμόστηκε για τρία (3) έτη (2002 - 2005). Εάν ο δικαστής - μετά την κατάθεση της αγωγής - θεωρούσε ότι η υπόθεση ήταν κατάλληλη για την επιχείρηση διαμεσολάβησης, την παρέπεμπε σε συνάδελφό του - ειδικά εκπαιδευμένο στη διαμεσολάβηση - δικαστή, ο οποίος εξηγούσε στα μέρη τη διαδικασία και τους λόγους για τους οποίους θεωρούσε ότι η υπόθεσή του ήταν κατάλληλη για την επιχείρηση διαμεσολάβησης. Αργότερα, λόγω της γενικότερης απροθυμίας των δικαστών να επιχειρήσουν γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση, το στάδιο της εξέτασης της καταλληλότητας της υποθέσεως (πριν δηλαδή την παραπομπή) καταργήθηκε, και οι υποθέσεις παραπέμπονταν, απευθείας, σε διαμεσολάβηση, εάν βέβαια συναινούσαν τα μέρη, ενώ ο αρμόδιος - για την εκδίκαση της υποθέσεως - δικαστής χορηγούσε αναστολή των δικαστικών διαδικασιών (αρ. 251 Z.P.O). Εάν η διαμεσολάβηση είχε αίσια έκβαση, ο δικαστής - διαμεσολαβητής καταχωρούσε τη συμφωνία σε πρακτικό (αρ. 278 παρ. 5, 362 Z.P.O), το οποίο αποτελούσε εκτελεστό τίτλο (αρ. 794 παρ. 1 εδ' α' Z.P.O). Εάν δεν είχε αίσια έκβαση, η υπόθεση παραπεμπόταν στον αρμόδιο δικαστή για να εκδικασθεί¹³²⁴.

F.G) οι δικαστές μπορούν να διατάξουν τα μέρη να συμμετάσχουν σε μια ενημερωτική συνάντηση για τη διαμεσολάβηση, ενώ με το Νόμο του 2012 η εξουσία αυτή επεκτάθηκε και σε υποθέσεις επιμέλειας τέκνων (αρ. 156 Fam F.G).

¹³²³ Murray P, «Mediation and Civil Justice: A Public-Private Partner - ship», ZZP Int 14, 2009, σ. 252. Υπολογίζεται ότι στα γερμανικά κρατίδια οργανώθηκαν περισσότερα από εκατό (100) προγράμματα γνήσιας δικαστικής διαμεσολάβησης.

¹³²⁴ Η άποψη αυτή δεν είναι απροσμάχητη, όπως διαπιστώθηκε κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση, που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E, στο Παρίσι, τον Οκτώβριο του 2009, .

Το επιτυχημένο μοντέλο του Γκέντιγκεν (95% επιτυχία) υιοθέτησαν - με κάποιες παραλλαγές - και άλλα δικαστήρια στην Γερμανία¹³²⁵. Υπολογίζεται ότι το 2008, στα οκτώ (8) από τα δεκαέξι (16) ομόσπονδα κρατίδια υπηρετούσαν περίπου εκατόν σαράντα (140) δικαστές - διαμεσολαβητές.

Ο αντίκτυπος της γνήσιας δικαστικής διαμεσολάβησης ήταν αρχικά θετικός, ακόμη και στο δικαστικό κλάδο. Είναι ενδεικτικό ότι μεγάλος αριθμός δικαστών που έδειξαν ενδιαφέρον¹³²⁶ ανέλαβαν οι ίδιοι το κόστος της εκπαιδευσεώς τους ως διαμεσολαβητές¹³²⁷.

III. Κριτική γνήσιας δικαστικής διαμεσολάβησης (ενδοδικαστικής κατά τον καθηγητή κ. Hess - γνήσιας δικαστικής κατά τον καθηγητή κ. Prutting)

Η επιχείρηση δικαστικής διαμεσολάβησης αποτελεί - υπό σκοπιά συνταγματικού δικαίου - ένα ζήτημα αμφιλεγόμενο.

Ένα πρώτο ερευνητέο ζήτημα είναι εάν η δικαστική διαμεσολάβηση αποτελεί δικαιοδοτική λειτουργία κατά την έννοια του άρθρου 92 του γερμανικού Συντάγματος.

Η νομολογία του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου έχει κρίνει ότι σύμφωνα με το άρθρο 92 η έννοια της «δικαιοδοσίας» συνδέεται, στενά, με το στοιχείο της «απόφασης»¹³²⁸. Επομένως, η δικαστική διαμεσολάβηση δεν έχει τα

¹³²⁵ Ανάλογο πιλοτικό πρόγραμμα οργανώθηκε στο Βερολίνο στο πλαίσιο του οποίου τριάντα τέσσερις (34) δικαστές ενεργούν ως διαμεσολαβητές (20 στο *Local Court*, 10 στο *Regional Court*, και 4 στο *Higher Regional Court*). Επιτυχία είχαν και τα προγράμματα του Μπράουνσβαϊκ και των Πρωτοδικείων του Χίλντεσχάιμ και του Στάντε (διάρκειας 2 ετών), τα δύο (2) τελευταία υποστηριζόμενα σημαντικά από την Περιφέρεια του Δικηγορικού Συλλόγου Τσέλλε.

¹³²⁶ **Ferrand F**, Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», σ. 4. Όπως επισήμανε η καθηγήτρια κ. Ferrand - μεταφέροντας απόσπασμα αποφάσεως του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας του 2007 - σε ένα Κράτος Δικαίου η επίλυση μιας προβληματικής κατάστασης μέσω μιας συμβιβαστικής λύσης πρέπει, καταρχήν, να προτιμάται έναντι μια δικαστικής αποφάσεως.

¹³²⁷ **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 533.

¹³²⁸ Δηλαδή της νομικά ισχυρής διαπίστωσης και κρίσης σχετικά με το τι είναι νόμιμο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις μετά τη διεξαγωγή μιας διαδικασίας που θα εγγυάται τις απαραίτητες σχετικές δικονομικές ασφάλειες.

χαρακτηριστικά της «δικαιοδοσίας», δηλαδή, δεν συνιστά δικαιοδοτική λειτουργία με την ουσιαστική έννοια του όρου, αφού:

- αφενός το Σύνταγμα δεν απονέμει τέτοια αρμοδιότητα στους δικαστές,
- αφετέρου δεν πρόκειται για δικαστική επίλυση διαφορών, δεδομένου ότι δεν ανήκει στους παραδοσιακούς τομείς της δικαστικής δραστηριότητας.

Το γεγονός ότι η απόπειρα φιλικής διευθέτησης των διαφορών αποτελεί παραδοσιακό καθήκον του γερμανού δικαστή (αρ. 278 Z.P.O)¹³²⁹, δεν σημαίνει ότι η δικαστική διαμεσολάβηση πρέπει να εντάσσεται στο «οπλοστάσιο» αυτής της (παραδοσιακής συμπληρωματικής) λειτουργίας.

Με βάση λοιπόν τα ανωτέρω δύο (2) δεδομένα, δηλαδή:

- την - εκ του γερμανικού Συντάγματος (*Grundgesetz - G.G*) αναγνωριζόμενη - διάκριση των εξουσιών και
- τη διαπίστωση ότι η δικαστική διαμεσολάβηση δεν αποτελεί δικαιοδοτική λειτουργία,

κρίνεται ορθότερο να δεχθούμε ότι η δικαστική διαμεσολάβηση συνιστά διοικητική δραστηριότητα, δηλαδή άσκηση διοικήσεως¹³³⁰. Σε περίπτωση που ο νομοθέτης θεσπίσει διαδικασία δικαστικής διαμεσολάβησης, προσδίδοντάς της χαρακτήρα δικαιοδοτικής λειτουργίας, η διαδικασία αυτή πρέπει να είναι σύμφωνη με το βασικό πυρήνα της δικαιοδοτικής λειτουργίας και να μην επιβαρύνει υπέρμετρα τους δικαστές.

Επιφυλάξεις υπό σκοπιά συνταγματικού δικαίου ανακύπτουν και από το άρθρο 20 παρ 3 του γερμανικού Συντάγματος, το οποίο ορίζει ότι το έργο του δικαστή είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το νόμο και τη δικαιοσύνη¹³³¹. Με βάση τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης, η δικαστική διαμεσολάβηση δεν εμπίπτει στα καθήκοντα του δικαστή¹³³². Οι δικαστές - *ακόμη και όταν ασκούν τα καθήκοντά τους ως συμβιβαστές (όχι ως διαμεσολαβητές)* - είναι υποχρεωμένοι να καθοδηγούν τα μέρη προς λύσεις

¹³²⁹ Λειτουργώντας συμπληρωματικά στη δικαιοδοτική αρμοδιότητά του.

¹³³⁰ **Wimmer R, Wimmer U**, «*Verfassungsrechtliche Aspekte richterlicher Mediation*» (Συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής διαμεσολάβησης).

¹³³¹ **Βαλμαντώνης Ι**, «*Μερικές σκέψεις για τη διαμεσολάβηση και τη σχέση της με τη δικαστική διαδικασία*», ΕλλΔνη 54, 2013, σ. 358.

¹³³² Πρόκειται για άποψη που υποστηρίζει ο κ. von Bargen.

που είναι σύμφωνες με το νόμο, ακολουθώντας τις επιταγές του Z.P.O (ο οποίος ορίζει με σαφήνεια τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων τους)¹³³³.

Πειστική κριτική στη δικαστική διαμεσολάβηση ασκεί και σημαντικό μέρος της γερμανικής θεωρίας. Όπως, ορθά, παρατηρεί ο πρώην Πρόεδρος του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Γερμανίας κ. G. Hirsch, ο δικαστής - κατά την επιχείρηση δικαστικής διαμεσολάβησης - α υ τ ο π ε ρ ι ο ρ ί ζ ε τ α ι, αφού πρέπει να καθοδηγεί τα μέρη προς την επίλυση της διαφοράς τους, χ ω ρ ί ς να ακολουθεί τις επιταγές του Z.P.O, ο οποίος περιγράφει, ε π α κ ρ ι β ώ ς, τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων του.

Κατά τον καθηγητή κ. Prutting η γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση δεν έχει νομικό θεμέλιο στον Z.P.O, ενώ, η συχνή εφαρμογή της από τα δικαστήρια τείνει να μετατρέψει τους «ναούς της Θέμιδος» σε κρατικές υπηρεσίες ρύθμισης συγκρούσεων¹³³⁴. Η ασφάλεια και η πρόοδος δικαίου όπως και η νομική ειρήνη μπορούν να επιτευχθούν σε σταθερή βάση, μόνον, μέσω δημοσίων δικαστικών διαδικασιών, που ολοκληρώνονται με την έκδοση δικαστικών αποφάσεων. Δεν πρέπει άλλωστε να παραγνωρίζουμε ότι η επίλυση των διαφορών με την έκδοση δικαστικών αποφάσεων υπηρετεί και έναν ακόμη ρόλο, να προσανατολίζει, εμμέσως, τη συμπεριφορά των κοινωνιών του δικαίου προς τις επιταγές του ουσιαστικού δικαίου. Μια «ζωντανή» έννομη τάξη απαιτεί τη δικαστική διαχείριση της διαφοράς με βάση τους νόμους, απαιτεί δημοσιότητα και πρόσβαση στις δικαστικές αποφάσεις. Η αλλαγή (ή τουλάχιστον η διεύρυνση) του ρόλου του δικαστή, από δικαιοδοτικό όργανο σε διαμεσολαβητή, α π ο δ υ ν α μ ώ ν ε ι την εξουσία της

¹³³³ Αξίζει να σημειωθεί ότι το Νοέμβριο του 2009, δηλαδή τρία (3) περίπου έτη πριν τη θέσπιση του Νόμου του 2012, η γερμανική Ένωση Δικαστών είχε εκδώσει ένα ψήφισμα, στο οποίο επισημαινόταν ότι η δικαστική διαμεσολάβηση δεν συνιστά ούτε δικαιοδοτικό ούτε διοικητικό καθήκον του δικαστή, αλλά μια ειδικής φύσεως δικαστική δραστηριότητα (σημείο 5). Η Ένωση Δικαστών επισήμανε ότι η δικαστική διαμεσολάβηση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4 DRiG του γερμανικού Οργανισμού των Δικαστηρίων (*Deutsches Richtergesetz - DriG*) και έκρινε απαραίτητη για τη ρύθμισή της, τη θέσπιση νέας νομοθετικής ρυθμίσεως. Όπως ορίζει το άρθρο 4, τα καθήκοντα του δικαστή συνδέονται με τον δικαιοδοτικό ρόλο του (αρ. 4 παρ. 1) και τις διοικητικές υποχρεώσεις του (αρ. 4.2.1), εφόσον δεν του έχουν ανατεθεί με νόμο άλλες αρμοδιότητες (αρ. 4 παρ. 2 εδ. 2)

¹³³⁴ **Ηλιακόπουλου Η**, «Ο νέος θεσμός της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις» - Σε σχέση με την Οδηγία 2008/52/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Σκέψεις για το θεσμό της δικαστικής μεσολάβησης», Εφ.Α.Δ, 1/2012, σ. 29.

δικαιοσύνης και ε λ α τ τ ώ ν ε ι την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στο Κράτος Δικαίου¹³³⁵.

Περαιτέρω, η δωρεάν παροχή υπηρεσιών δικαστικής διαμεσολάβησης προκάλεσε τις, μάλλον, αναμενόμενες αντιδράσεις του δικηγορικού κλάδου, αφού, όπως υποστηρίχθηκε, δυσχέραινε τη διάδοση της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης, για την επιχείρηση της οποίας τα μέρη πρέπει να καταβάλλουν αμοιβή στον διαμεσολαβητή.

Τελικά (όπως ήδη επισημάνθηκε) από τον Ιούλιο του 2013, τα προγράμματα δωρεάν παροχής υπηρεσιών δικαστικής διαμεσολάβησης καταργήθηκαν¹³³⁶, αφού:

- αφενός οι αντιδράσεις του δικηγορικού κλάδου θεωρήθηκαν δικαιολογημένες,
- αφετέρου θεωρήθηκε ότι η ανάθεση ενός ακόμη απαιτητικού έργου στους δικαστές - πέραν του δικαιοδοτικού - θα τους επιβάρυνε υπέρμετρα.

3. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση, Συνέπειες, Κόστος, Νομική Βοήθεια

I. Προσφυγή στη διαμεσολάβηση

A. Εκούσια προσφυγή

Ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής στη διαμεσολάβηση αποτελεί την κυρίαρχη αντίληψη και στη γερμανική έννομη τάξη. Τα μέρη μπορούν να προσφεύγουν και να αποχωρούν από τη διαμεσολάβηση, οποτεδήποτε, χωρίς αιτιολογία (αρ. 2 παρ. 5 Νόμος του 2012).

Η σχετική βούληση των μερών, συνήθως, εκφράζεται στη συμφωνία προσφυγής, η οποία τις περισσότερες φορές καταρτίζεται πριν από τη γέννηση της διαφοράς¹³³⁷. Ωστόσο είναι δυνατόν να καταρτιστεί και μετά τη γέννηση της διαφοράς ή ακόμη και μετά την έναρξη της δικαστικής διαδικασίας.

¹³³⁵ Prutting H, «Διαμεσολάβηση: Επίκαιρα ζητήματα από τη γερμανική οπτική», Συνήγορος 79/2010, σ. 53.

¹³³⁶ Άρθρο 9 Mediations G.

¹³³⁷ Η χρησιμότητα της διαμεσολάβησης αναγνωρίζεται και από το γεγονός ότι στο πλαίσιο της επιλύσεως εμπορικών διαφορών, πολλές εμπορικές συμβάσεις προβλέπουν ρήτρες προσφυγής στη διαμεσολάβηση, ενώ και αρκετές μεγάλες επιχειρήσεις διαθέτουν υπηρεσίες, σχετικές με τη διαμεσολάβηση. Πάντως, δεν αποκλείεται η συμφωνία προσφυγής να συναφθεί και ως ανεξάρτητη συμφωνία.

Η συμφωνία προσφυγής διέπεται από το δίκαιο των συμβάσεων¹³³⁸ και πρέπει να πληροί τις τυπικές προϋποθέσεις του άρθρου 305 Β.Γ.Β.

Β. Υποχρεωτική προσφυγή

Παρότι κατά τη σύνταξη του Νόμου του 2012, διατυπώθηκαν και απόψεις υπέρ της δυνατότητας των δικαστηρίων να υποχρεώνουν τα μέρη (όταν το κρίνουν αναγκαίο) να επιχειρούν διαμεσολάβηση, επικράτησε η αντίληψη ότι η προσφυγή πρέπει να είναι και να παραμείνει **ε κ ο ύ σ ι α**¹³³⁹. Επομένως, όταν γίνεται λόγος για υποχρεωτικότητα, αυτή **δ ε ν** πρέπει να ερμηνεύεται κυριολεκτικά.

Ο Νόμος του 2012 παρότι δεν υποστήριξε τη λειτουργία των προαναφερθέντων πιλοτικών προγραμμάτων δικαστικής διαμεσολάβησης¹³⁴⁰, προσπάθησε να αξιοποιήσει την εμπειρία των δικαστών, εισάγοντας τον θεσμό του Guterichter (αρ. 278 παρ. 5 Ζ.Ρ.Ο), ο οποίος αναλύθηκε σε προηγούμενο σημείο της παρούσας.

Γ. Αποτίμηση υποχρεωτικότητας

Ο καθηγητής κ. Hess τάσσεται **κατά της υποχρεωτικότητας**, επισημαίνοντας, με σαφήνεια, ότι στερεί από τη διαμεσολάβηση τον εκούσιο χαρακτήρα της. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι τα μέρη ρέπουν, με μεγαλύτερη ευκολία, προς τη συμφωνία, όταν η απόφαση για την προσφυγή είναι, αποκλειστικά, δική τους επιλογή¹³⁴¹.

Επομένως, η υποχρεωτική προσφυγή έχει αρνητικό αντίκτυπο και ουσιαστικά τρέπει την διαμεσολάβηση σε μια τυπική και μάλλον, αλυσιτελή προδικαστική διαδικασία¹³⁴². Πάντως, σε κάθε περίπτωση η υποχρεωτικότητα - *υπό τις μορφές τουλάχιστον με τις οποίες έχει εμφανισθεί έως σήμερα στη Γερμανία* - δεν πρέπει να δημιουργεί ουσιαστική ανησυχία, αφού τα μέρη **δ ε ν υποχρεούνται** να καταλήξουν

¹³³⁸ Eidenmuller, Vertagsund Verfahrensrecht der Wirtschaftsmediation, σ. 10.

¹³³⁹ Η άποψη αυτή επαναλήφθηκε και από το δικαστή κ. C.Strecker κατά τις εργασίες του πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τη Δικαστική Διαμεσολάβηση που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της G.E.M.M.E, στο Παρίσι, τον Οκτώβριο του 2009.

¹³⁴⁰ Τα οποία καταργήθηκαν τον Ιούλιο του 2013.

¹³⁴¹ **Κλαμαρής Ν**, «Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επίλυσης των διαφορών», Τμητικός Τόμος Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, σ. 1044.

¹³⁴² Κατά της υποχρεωτικότητας τάχθηκε στο πλαίσιο του 67^{ης} Συνεδρίου Γερμανών Νομικών του Έρφουρτ η δικηγόρος και έμπειρη διαμεσολαβήτρια **κ. Fest**, η οποία τόνισε ότι **πρέπει να αποφεύγεται κάθε μορφής υποχρεωτικότητα**, διότι αντιτίθεται προς τη φύση και τα βασικά χαρακτηριστικά της διαμεσολάβησης.

σε συμφωνία, αλλά, μόνον, να συμμετέχουν σε κάποια ενημερωτική συνεδρία, σχετική με την προοπτική επιχείρησης διαμεσολάβησης.

Η πρακτική της συνομολόγησης ρητρών προσφυγής αποτελεί την καταλληλότερη επιλογή και για να εξαλειφθεί οποιαδήποτε ανησυχία σχετικά με την υποχρεωτικότητα της προσφυγής και για να επιτευχθεί ο σημαντικός στόχος της ενημέρωσης των ενδιαφερομένων για τη διαμεσολάβηση. Το γνωστό, άλλωστε, «*παράδοξο*» της διαμεσολάβησης (*μικρός αριθμός διαμεσολαβήσεων συνοδευόμενος από υψηλότατα ποσοστά επιτυχίας, όταν επιχειρούνται*) αποδεικνύει ότι η **ενημέρωση των μερών και της κοινωνίας** αποτελεί **α κ ρ ο γ ω ν ι α ί ο λ ί θ ο** για την επιτυχία του θεσμού.

II. Συνέπειες προσφυγής

Ο γερμανικός Αστικός Κώδικας (*B.G.B*) ορίζει ότι όταν μεταξύ των μερών εκκρεμούν διαπραγματεύσεις, σχετικά με την αξίωση ή τα γενεσιουργά αυτής γεγονότα, η παραγραφή αναστέλλεται, μέχρις ότου η μια ή η άλλη πλευρά αρνηθούν τη συνέχιση της διαμεσολάβησης (*201 εδ.α', 203, 204 παρ. 1 εδ.δ' B.G.B*)¹³⁴³.

Για να υπολογισθεί με ακρίβεια ο χρόνος της παραγραφής, πρέπει να προσδιορίζονται, με ακρίβεια, τα χρονικά σημεία έναρξης και λήξης της διαμεσολάβησης¹³⁴⁴. Στην περίπτωση που οι διάδικοι συμφωνήσουν - *κατά την εκκρεμοδικία* - να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση δύνανται να υποβάλλουν αίτημα αναστολής της δικαστικής διαδικασίας (*αρ. 251 Z.P.O*, στο οποίο το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να απαντήσει καταφατικά).

Τα μέρη δύνανται να υποβάλλουν αίτημα αναστολής, ακόμη και στην περίπτωση που αποδεχθούν την πρόταση του δικαστηρίου να επιχειρήσουν δικαστική

¹³⁴³G. Wagner Z.K.M 2002, 103 επ. **Prutting H**, «*Διαμεσολάβηση: Επίκαιρα ζητήματα από τη γερμανική οπτική*», *Συνήγορος* 79/2010, σ. 55. Οι ρυθμίσεις αυτές προβλέπουν την **αναστολή** της παραγραφής σε κάθε περίπτωση διεξαγωγής εξωδικαστικής φιλικής επιλύσεως. **Κλαμαρής Ν**, «*Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επιλύσεως των διαφορών*», Τιμητικός Τόμος Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, σ. 1050. Υπέρ της **αναστολής** της παραγραφής του **άρθρου 201 εδ. α' B.G.B** τάσσεται ο καθηγητής κ. S. Breidenbach.

¹³⁴⁴ Εάν προβλέπεται κάποια ρήτρα προσφυγής στη διαμεσολάβηση ως χρόνος έναρξης αυτής θεωρείται ο χρόνος κατά τον οποίο το ένα μέρος απευθύνει στο άλλο αίτημα για προσφυγή, ενώ ως χρόνος λήξης, ο χρόνος κατά τον οποίο το ένα μέρος δηλώνει με σαφήνεια στο άλλο, ότι οι μεταξύ τους διαπραγματεύσεις δεν είχαν αίσια έκβαση.

διαμεσολάβηση. Οι όποιες τυχόν διενεργηθείσες - κατά τη διάρκεια της αναστολής - διαδικαστικές πράξεις δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες¹³⁴⁵.

Σε περίπτωση που τα μέρη επισπεύσουν δικαστικές διαδικασίες, παρά την πρόβλεψη ρήτρας προσφυγής στη διαμεσολάβηση, το δικαστήριο δεν θα αναστείλει τη δικαστική διαδικασία, αλλά θα απορρίψει την αγωγή, ως πρωίμως ασκηθείσα¹³⁴⁶.

Ο χρόνος της παραγραφής συμπληρώνεται τρεις (3) μήνες μετά το πέρας της αναστολής (αρ. 203 παρ. 2 B.G.B).

Εάν η διαμεσολάβηση, που επιχειρήθηκε μετά από πρόταση του δικαστηρίου, δεν έχει αίσια έκβαση, οι ανασταλείσες δικαστικές διαδικασίες επανεκκινούν¹³⁴⁷, αφού προηγουμένως το δικαστήριο ενημερωθεί, γραπτώς, από τα μέρη¹³⁴⁸. Η ανάθεση της υποθέσεως σε κάποιον Guterichter δεν ασκεί επιρροή στις δικαστικές διαδικασίες, δεδομένου ότι οι προσπάθειες αυτού αποτελούν, όπως προαναφέρθη, τμήμα των δικαστικών διαδικασιών.

III. Κόστος και Νομική βοήθεια

Σύμφωνα με το άρθρο 34 παρ. 1 του R.V.G ο δικηγόρος - διαμεσολαβητής μπορεί να συνάπτει με τα μέρη ειδική συμφωνία για την αμοιβή του. Εάν δεν έχει συνάψει κάποια συμφωνία, το ύψος αυτής καθορίζεται από τις διατάξεις του B.G.B για την εξωδικαστική συμφωνία (αρ. 612 B.G.B).

¹³⁴⁵ **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self-Regulation*», 2015, σ. 298.

¹³⁴⁶ **Γιαννόπουλος Π.Σ.**, «*Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά τον Ν. 4512/2018*», 2018, σ. 68. Η συνέπεια της απόρριψης κατά τον καθηγητή κ. Γιαννόπουλο θα μπορούσε να θεωρηθεί ορθότερη, τουλάχιστον στα περιπτώσεις εκείνες που από την επισκόπηση και την ερμηνεία της ρήτρας διαμεσολάβησης συνάγεται πως τα μέρη απέβλεψαν να θέσουν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση ως προαπαιτούμενο της προσφυγής στη δικαιοσύνη.

¹³⁴⁷ **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 546.

¹³⁴⁸ **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self-Regulation*», 2015, σ. 302.

Συνήθως, το ύψος της ωριαίας αμοιβής του διαμεσολαβητή κυμαίνεται από 100,00 € έως 400,00 €. Στις εμπορικές διαφορές η αμοιβή του κυμαίνεται από 200,00 € έως 600,00 € και στις οικογενειακές από 50,00 € έως 250,00 €.

Εκτός από την αμοιβή του διαμεσολαβητή, τα μέρη πρέπει να καλύψουν και άλλα πιθανά διαδικαστικά έξοδα. Σε περίπτωση που η υπόθεση έχει ανατεθεί σε κάποιον Guterichter, αυτός δεν λαμβάνει αμοιβή για τις υπηρεσίες του, αφού, όπως επισημάνθηκε σε προηγούμενο σημείο της παρούσας, η επιχείρηση διαμεσολάβησης από τον Guterichter αποτελεί μέρος των δικαιοδοτικών καθηκόντων του.

Όσον αφορά το ευεργέτημα της νομικής βοήθειας (*αρ. 114 Z.P.O*) και, ειδικότερα, το ερώτημα, εάν αυτό καλύπτει και τα έξοδα της διαμεσολάβησης, η απάντηση είναι θετική αλλά μόνον για την περίπτωση της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης. Ο γερμανός νομοθέτης στάθηκε ιδιαίτερα φειδωλός όσον αφορά τη χορήγηση νομικής βοήθειας στις περιπτώσεις διαμεσολάβησης μετά από πρόταση του δικαστηρίου για δημοσιονομικούς κυρίως λόγους ¹³⁴⁹.

4. Διαδικασία διαμεσολάβησης

I. Εναρκτήριο στάδιο

Ο διαμεσολαβητής ακολουθεί ένα γενικό πρότυπο διαδικασίας, το οποίο ακολουθούν (με κάποιες παραλλαγές), σχεδόν, όλοι οι οργανισμοί διαμεσολάβησης. Ο χρόνος έναρξης προσδιορίζεται, συνήθως, στη συμφωνία προσφυγής, ενώ δεν αποκλείεται η σύναψη και ειδικής συμφωνίας «*με το διαμεσολαβητή*» (*αρ. 611, 675 παρ. 1 B.G.B*), ρυθμίζουσα και ειδικότερα ζητήματα (αμοιβή αυτού ¹³⁵⁰, καθήκοντά του, δικαίωμα ανάκλησης της σύμβασης). Ο διορισμός του διαμεσολαβητή μπορεί να ανακληθεί οποτεδήποτε (*αρ. 627 B.G.B*).

Στην περίπτωση της εξωδικαστικής διαμεσολάβησης τα μέρη επιλέγουν διαμεσολαβητή (*αρ. 2 παρ. 1 του Νόμου του 2012*). Εάν δεν επιλέξουν, προβλέπεται στη συμφωνία προσφυγής ότι η επιλογή θα γίνει από μια αρμόδια «*υπηρεσία*» ¹³⁵¹.

¹³⁴⁹ **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 544.

¹³⁵⁰ Ελλείψει ειδικότερης πρόβλεψης για τα έξοδα, τα μέρη ευθύνονται ισομερώς.

¹³⁵¹ **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self-Regulation*», 2015, σ. 299.

Στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης το δικαστήριο μπορεί είτε να υποδείξει διαμεσολαβητή είτε οργανισμό διαμεσολάβησης. Τα μέρη δεν είναι υποχρεωμένα να αποδεχθούν την υπόδειξη του δικαστηρίου.

II. Κυρίως στάδιο

A. Διαδικασία

Ο Νόμος του 2012 δεν καθορίζει, λεπτομερώς, τη διαδικασία της διαμεσολάβησης¹³⁵². Ειδικότερα, κατά την πρώτη κοινή συνάντηση, ο διαμεσολαβητής εξηγεί στα μέρη τις βασικές αρχές της διαδικασίας (*αρ. 2 παρ. 2*), τους υπενθυμίζει την (*έως τότε*) πορεία των γενομένων επαφών και τα ρωτά εάν έχουν αποφασίσει, ποιό θα αναπτύξει πρώτο τις απόψεις του¹³⁵³.

Ο διαμεσολαβητής τους εξηγεί ότι *άπαντες πρέπει να παραμένουν συγκεντρωμένοι και να αναπτύσσουν τις απόψεις τους με πληρότητα και σαφήνεια*. Εάν κάποιο από τα μέρη δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της πληρότητας και της σαφήνειας, ο διαμεσολαβητής πρέπει να το πείσει να πει περισσότερο, όχι όμως και να το πιέσει να μιλήσει περισσότερο από όσο επιθυμεί. Εάν κάποιο μέρος μιλά ασταμάτητα, ο διαμεσολαβητής πρέπει να το καθοδηγεί στα ουσιώδη σημεία και μακριά από την *«έκσταση του προβλήματος»*.

Αφού το ένα μέρος ολοκληρώσει την ανάπτυξη των θέσεών του, ο διαμεσολαβητής συνοψίζει τα λεγόμενά του και το ρωτά, εάν η (*γενόμενη από αυτόν*) σύνοψη, ανταποκρίνεται σε όσα αυτό ανέπτυξε. Αφού εξασφαλισθεί ότι η σύνοψη ανταποκρίνεται σε όσα προηγήθηκαν, ακολουθεί η ανάπτυξη του έτερου μέρους. Εάν εκφρασθεί από κάποιο μέρος η επιθυμία να απαντήσει στα λεγόμενα του άλλου, μπορεί να το πράξει, χωρίς όμως να *«τραυματίζει»* με την τοποθέτησή του.

B. Καθήκοντα των διαμεσολαβητών

¹³⁵² Χρήσιμο είναι να επαναληφθεί ότι ο ανεξάρτητος ιδιώτης διαμεσολαβητής θα ενεργήσει εντός των ορίων του διευκολυντικού μοντέλου. Αντιθέτως, ο Guterichter θα ασχοληθεί και με τα νομικά επιχειρήματα των μερών και θα υποβάλλει προτάσεις διακανονισμού.

¹³⁵³ Υποστηρίζεται η άποψη ότι είναι προτιμότερο να μιλά πρώτο το ανυπόμονο μέρος, αλλά και η ετέρα άποψη που υποστηρίζει ότι είναι προτιμότερο να μιλά πρώτο το αδύναμο μέρος, ώστε να μην πιέζεται εξαρχής από την ορμή του ισχυρότερου.

Η επιλογή από τα μέρη του διαμεσολαβητή είναι μια τιμητική στιγμή για αυτόν. Τα μέρη στηρίζουν τις ελπίδες τους στην προσωπικότητα και τις ικανότητές του. Τα καθήκοντά του περιγράφονται στον Νόμο του 2012, ενώ εξειδικεύονται στη «συμφωνία προσφυγής» ανάλογα με τις ανάγκες εκάστης υποθέσεως. Μάλιστα, το **άρθρο 2** ενσωματώνει πολλές από τις (μη δεσμευτικές για τα μέρη) προβλέψεις του Ε.Κ.Δ.Δ.¹³⁵⁴.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον έμπειρο εκπαιδευτή διαμεσολαβητών κ. Besemer, ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να διασφαλίζει ότι τα μέρη συμμετέχουν, εκουσίως, στη διαμεσολάβηση και ότι κατανοούν, απολύτως, τις αρχές και την διαδικασία της (αρ. 2 παρ. 2). Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να είναι αμερόληπτος, ανεξάρτητος (ουδέτερος)¹³⁵⁵, να εγγυάται ότι όλα τα μέρη μπορούν να εκφράζουν τις απόψεις τους (αρ. 2 παρ. 3), να τα βοηθά να κατανοούν τα συναισθήματα¹³⁵⁶, τα συμφέροντα, τις

¹³⁵⁴ **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self - Regulation*», 2015, σ. 301. Οι οργανισμοί διαμεσολάβησης E.U.C.O.N και C.f.M απαιτούν από τα μέλη τους να συμμορφώνονται με τις δεοντολογικές κατευθυντήριες γραμμές, που χαράσσει ο Ε.Κ.Δ.Δ.

¹³⁵⁵ **Besemer C**, «*Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις*», 2014, σ. 33,34. Όπως παρατηρεί ο κ. C. Besemer «...ο διαμεσολαβητής είναι με όλους». Βέβαια κατά τον ίδιο το να «είναι με όλους» δεν σημαίνει ότι είναι υποχρεωμένος να αποκλείει τη σύνδεση με κάποιο από τα συγκρουόμενα μέρη. Ωστόσο, αυτή η σύνδεση δεν επιτρέπεται να εκτεινεται σε τέτοιο βαθμό ώστε να διευθύνει τη συνομιλία υπέρ κάποιου μέρους. Πάντως, όπως συνεχίζει ο κ. Besemer (σ. 187) η προέλευση του διαμεσολαβητή από το «εσωτερικό» της σύγκρουσης έχει ορισμένα πλεονεκτήματα έναντι του ουδέτερου εξωτερικού, αφού γνωρίζει τη σύγκρουση, τους συμμετέχοντες, έχει μια προσωπική σχέση με αυτούς και μπορεί να συζητήσει μαζί τους με μεγαλύτερη ευκολία. Αναλόγως και τα συγκρουόμενα μέρη γνωρίζουν το διαμεσολαβητή, ο οποίος έχει ήδη κερδίσει το σεβασμό και την εμπιστοσύνη τους.

¹³⁵⁶ Η αγνόηση των συναισθημάτων δυσχεραίνει την επίλυση της διαφοράς. Στη διαμεσολάβηση επιτρέπεται να εκφράζονται τα συναισθήματα, χωρίς να τραυματίζουν. Όπως επισημαίνει ο κ. Besemer στο «*Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις*», «...η έκφραση των συναισθημάτων δεν επιλύει κατά κανόνα τη σύγκρουση, αλλά οδηγεί στα βαθύτερα συμφέροντα και τις ανάγκες, τα οποία και εν τέλει είναι το κλειδί για τη συναινετική λύση. Πίσω από αυτά βρίσκεται η ανάγκη ότι τα δυσάρεστα συναισθήματα προκαλούνται τότε, όταν δεν ικανοποιούνται θεμελιώδεις ανάγκες...Τα συναισθήματα είναι οι οδηγοί για τα βαθύτερα στρώματα της σύγκρουσης. Το να έχει κανείς ανάγκη είναι δικαιολογημένο και είναι κοινό σε όλους τους ανθρώπους», «Συναισθηματικές εντάσεις προκύπτουν συχνά λόγω των δυσκολιών κατά την αναζήτηση λύσεως. Αυτό το άγχος καταστρέφει την υπομονή και καλή πρόθεση των συμμετεχόντων».

ανάγκες και τις επιθυμίες τους ¹³⁵⁷ και να εκφράζονται ελεύθερα ¹³⁵⁸. Ο διαμεσολαβητής δεν πρέπει να βαθμολογεί τα μέρη, ούτε να κρίνει τα λεγόμενά τους.

Εάν αντιληφθεί ότι κάποιο μέρος δεν συμπεριφέρεται με ειλικρίνεια, έχει καθήκον να συζητήσει μαζί του, ήπια και κατ' ιδίαν, για να το συνετίσει.

Ο διαμεσολαβητής δεν είναι απαραίτητο να είναι αγαπητός, φιλικός και ανώδυνος. Έχει καθήκον να ακούει όλες τις απόψεις, να διασφαλίζει ότι άπαντες μπορούν να εκφράζονται αδιάλειπτα και να τους συμβουλεύει να τηρούν μια ήρεμη συμπεριφορά. Ο διαμεσολαβητής πρέπει να ελέγχει τη διαδικασία και να μην επιτρέπει στο ισχυρότερο μέρος να κυριαρχήσει ¹³⁵⁹.

Ο διαμεσολαβητής μπορεί να υποβάλλει στα μέρη «κλειστές» και «ανοικτές» ερωτήσεις. Με την υποβολή «κλειστών» ερωτήσεων - *τις οποίες ακολουθούν, συνήθως, μονολεκτικές απαντήσεις* - ο διαμεσολαβητής υιοθετεί μια πιο δυναμική προσέγγιση, ωστόσο επιτυγχάνει την αποσαφήνιση της διαφοράς, μόνον όπως ο ίδιος την αντιλαμβάνεται (*και όχι όπως την αντιλαμβάνονται τα μέρη*). Για αυτό, κρίνονται προτιμότερες οι «ανοικτές» ερωτήσεις, τις οποίες ακολουθούν, συνήθως, αναλυτικές απαντήσεις ¹³⁶⁰.

Εάν κατά τη διάρκεια των κοινών ή κατ' ιδίαν συναντήσεων ο διαμεσολαβητής κρίνει απαραίτητο να κρατήσει κάποιες σημειώσεις, εξηγεί στα μέρη ότι αυτές θα χρησιμοποιηθούν, μόνον, για τους σκοπούς της διαμεσολάβησης, ότι δεν θα αποκαλυφθούν σε κανέναν και ότι θα καταστραφούν αμέσως μετά τη χρησιμοποίησή τους. Κατά την τήρηση των σημειώσεων, ο διαμεσολαβητής πρέπει να διατηρεί την οπτική του επαφή με τα μέρη, όσο βέβαια αυτό είναι δυνατόν.

¹³⁵⁷ Όπως επισημαίνει σε άλλο σημείο του βιβλίου του ο κ. Besemer «...*πρέπει να κατανοούνται ως ερεθίσματα και γενική κατεύθυνση...το να εξωτερικεύεις επιθυμίες, σημαίνει επίσης να αποδεχθείς ότι αυτές δεν ικανοποιούνται, χωρίς να επιβαρύνουν τον άλλον*».

¹³⁵⁸ Κατά το χαρακτηρισμό του νομικού και διαμεσολαβητή κ. C. Hatlara, ο διαμεσολαβητής είναι «*γέφυρα επικοινωνίας*».

¹³⁵⁹ Η εξισορρόπηση της ισχύος των μερών αποτελεί πρόκληση για το διαμεσολαβητή. Εάν το ισχυρότερο μέρος εκβιάζει με τη χρήση της ισχύος της και το ασθενέστερο δεν μπορεί να αντιδράσει επαρκώς, ο διαμεσολαβητής οφείλει να διακόψει τις διαπραγματεύσεις.

¹³⁶⁰ Ο C. Besemer παρουσιάζει ορισμένα πρότυπα ερωτήσεων όπως «*Πως φαίνεται το πρόβλημα και από τη δική σας σκοπιά;*», «*Υπάρχουν περαιτέρω περιστατικά ή απόψεις που έχουν παίξει για εσάς κάποιο ρόλο;*», «*Τι σκέπτεστε όταν το ακούτε αυτό;*», «*Ποιές είναι οι ανωτέρω αιτίες, όταν εσείς λέτε τόσο ξεκάθαρα: Όχι, αυτό δεν το θέλω*», «*Τι θέλετε τώρα;*», «*Λέτε ότι αυτό δεν θα το κάνατε ποτέ. Μπορείτε να μας πείτε τι σας εμποδίζει να το κάνετε;*».

Ο διαμεσολαβητής πρέπει να διευκρινίζει στα μέρη ότι όλες οι δηλώσεις είναι σημαντικές είτε καταγράφονται είτε όχι. Εάν τα μέρη παρασυρθούν και αρχίσουν να αναζητούν το «δίκαιο» και το «άδικο» των θέσεών τους, ο διαμεσολαβητής πρέπει να τους υπενθυμίζει ότι η αναζήτηση αυτή δεν συνάδει με τους σκοπούς της διαμεσολάβησης. Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να πραγματοποιεί και κατ' ιδίαν συναντήσεις με τα μέρη, εάν αυτά του το ζητούν και να μεταφέρει μηνύματα από το ένα στο άλλο.

Εάν επιθυμεί να υποβάλλει κάποια δική του πρόταση μπορεί να το πράξει, όχι όμως υπό τη μορφή συμβουλής, αφού είναι πιθανόν τα μέρη να ανησυχήσουν, μήπως - εάν τελικά απορρίψουν την πρότασή του - τον δυσαρεστήσουν.

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να αποκαλύπτει στα μέρη κάθε πληροφορία ή γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την αμεροληψία και την ουδετερότητά του (αρ. 3 παρ. 1).

Εάν διαπιστώσει οποιαδήποτε σύγκρουση συμφερόντων θα πρέπει να λάβει τη συναίνεσή τους για να συνεχίσει. Πάντως, ακόμη και εάν τα μέρη επιθυμούν να εξακολουθήσει ο διαμεσολαβητής την αποστολή του, ο τελευταίος δεν δεσμεύεται από την επιθυμία τους (αρ. 3 παρ. 3)¹³⁶¹.

Ο διαμεσολαβητής έχει καθήκον να παρέχει οποιοσδήποτε πληροφορίες του ζητηθούν από τα μέρη σχετικά με την εκπαίδευση¹³⁶² και την εμπειρία του στη διαμεσολάβηση (αρ. 3 παρ. 5).

Τέλος, έχει καθήκον να τηρεί την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που περιήλθαν σε γνώση του (αρ. 4) και να ενημερώνει τα μέρη ότι μπορούν να συμβουλευούνται δικηγόρο, ώστε να είναι απολύτως βέβαιοι ότι έχουν κατανοήσει, απολύτως, το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας.

Γ. Καθήκοντα των μερών

¹³⁶¹ Το Εφετείο της Καρλσρούης έχει κρίνει σχετικά ότι ένας δικηγόρος που επιχειρεί διαμεσολάβηση σε υποθέσεις διαζυγίου, δεν δύναται να αντιπροσωπεύει ή να συμβουλεύει οποιοδήποτε από τα μέρη σχετικά με το ίδιο ή κάποιο άλλο ζήτημα, αφού ολοκληρωθεί η διαμεσολάβηση (*OLG Karlsruhe 2001 Nene Juristische Wochenschrift 3197*).

¹³⁶² Οι δικαστές διαμεσολαβητές έχουν ανάλογα καθήκοντα με τους ιδιώτες διαμεσολαβητές. Επομένως, κρίνεται χρήσιμο να λάβουν και αυτοί την ανάλογη εκπαίδευση. Ίσως, όπως ήδη επισημάνθηκε, ορισμένες φορές οι δικαστές λόγω της φύσης του δικαιοδοτικού τους έργου να υιοθετούν ένα πιο αξιολογικό (*evaluative*) τρόπο προσέγγισης της διαμεσολάβησης. Ωστόσο, εάν και όταν αυτό συμβαίνει, πρέπει να τηρούν τα προσήκοντα όρια.

Τα μέρη έχουν καθήκον να συνεργάζονται μεταξύ τους και με τον διαμεσολαβητή και να διαπραγματεύονται καλόπιστα (αρ. 242 B.G.B)¹³⁶³. Τα καθήκοντά τους προσδιορίζονται στη «*συμφωνία προσφυγής*» και στους κανονισμούς των οργανισμών διαμεσολάβησης. Το μέρος, που δεν ανταποκρίνεται στα καθήκοντά του, ευθύνεται σύμφωνα με τα άρθρα 280 παρ. 1 και 241 παρ. 2 του B.G.B για τις όποιες γενόμενες δαπάνες ή για άλλες τυχόν ζημίες.

Δ. Καθήκοντα των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών

Η παρουσία στη διαμεσολάβηση των πληρεξουσίων δικηγόρων των μερών κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, δεδομένου ότι ο διαμεσολαβητής, ακόμη και εάν διαθέτει νομικές γνώσεις, δεν μπορεί και δεν πρέπει να συμβουλεύει τα μέρη για τις νομικές πτυχές της υποθέσεως.

Οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών μπορούν να αναλύουν τα γεγονότα, τις θέσεις και τα συμφέροντα των πελατών τους, να εντοπίζουν τις διαθέσιμες επιλογές, τα νομικά ζητήματα και να υποδεικνύουν τον τρόπο επιχείρησης της διαπραγμάτευσης. Επίσης πρέπει να διασφαλίζουν ότι η τελική συμφωνία θα είναι δεσμευτική για τα μέρη¹³⁶⁴.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 3 και 18 του Κώδικα Δεοντολογίας Δικηγόρων (B.O.R.A) ο δικηγόρος έχει καθήκον να αναζητεί την πιο κατάλληλη και οικονομική λύση για τον πελάτη του¹³⁶⁵. **Εάν θεωρεί ότι η διαμεσολάβηση αποτελεί την καταλληλότερη επιλογή, έχει καθήκον να του την προτείνει.** Εάν ο πελάτης ισχυρισθεί, μελλοντικά, ότι δεν ενημερώθηκε από τον δικηγόρο του, πρέπει να αποδείξει τον ισχυρισμό του αναδεικνύοντας τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της παραλείψεως του πληρεξουσίου δικηγόρου του και της τυχόν ζημίας που υπέστη

¹³⁶³ **Hess B, Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self-Regulation*», 2015, σ. 296.

¹³⁶⁴ **Κλαμαρής Ν**, «*Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπου ταχύτερης και ουσιαστικότερης επίλυσης των διαφορών*», Τμητικός Τόμος Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, σ. 1051. Υπέρ της συμμετοχής των δικηγόρων κατά τη διαμεσολάβηση τοποθετήθηκε μεταξύ άλλων κατά τις εργασίες του Συνεδρίου του Έρφουρτ το 2008 η δικηγόρος και έμπειρη διαμεσολαβήτρια κ. Fest.

¹³⁶⁵ **Gottwald W**, (Alexander Nadja), «*Global Trends in Mediation*», «*Mediation in Germany: The Long and Winding Road*», 2006, σ. 237.

ένεκα της παραλείψεως αυτής ¹³⁶⁶. Σε περίπτωση που ο δικηγόρος επιτύχει την εξωδικαστική επίλυση της διαφοράς, θα λάβει πρόσθετη αμοιβή ¹³⁶⁷.

III. Τελικό στάδιο

A. Αίσια έκβαση

Στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση έχει αίσια έκβαση, συντάσσεται, συνήθως, γραπτώς, η τελική συμφωνία (αρ. 779 παρ. 1 B.G.B). Η συμφωνία διέπεται από τους κανόνες του δικαίου των συμβάσεων¹³⁶⁸. Παρότι ο έγγραφος τύπος κρίνεται πιο ασφαλής, είναι αξιοσημείωτη η παρατήρηση του κ C. Besemer, ο οποίος τονίζει ότι

Ο «έγγραφος τύπος, μπορεί να δημιουργήσει αναζωπύρωση της διαφοράς, όταν τα μέρη είχαν φιλικές σχέσεις που διαταράχθηκαν με τη διαφορά».

Επομένως, σε κάποιες περιπτώσεις, κρίνεται καταλληλότερη η προφορική συμφωνία (αρ. 127 B.G.B).

Όπως επισημάνθηκε στα συμπεράσματα του 67^{ου} Συνεδρίου Γερμανών Νομικών του Έρφουρτ, είναι προτιμότερο η έγγραφη συμφωνία να συντάσσεται από δικηγόρο ή συμβολαιογράφο ¹³⁶⁹ και να αποτυπώνεται «στη γλώσσα των μερών». Μάλιστα, προτείνεται στη συμφωνία να αποτυπώνονται και οδηγίες για τη μελλοντική

¹³⁶⁶ **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», K, «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 535.

¹³⁶⁷ **Ferrand F**, «*Η διαδικασία της διαμεσολάβησης, έναρξη, κύρια διαδικασία, υποχρεώσεις των μερών και των συμμετεχόντων, τέλος της διαδικασίας*», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 6.

¹³⁶⁸ **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 534.

¹³⁶⁹ **Κλαμαρής Ν**, «*Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επίλυσεως των διαφορών*», Τιμητικός Τόμος Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, σ. 1059. Σύμφωνα με τα πορίσματα του Συμβουλίου Γερμανών Νομικών του Erfurt (2008), όπως αυτά παρουσιάζονται στο άρθρο του καθηγητή κ. Κλαμαρή, η τιτλοποίηση (δηλαδή ο καθορισμός ενός εγγράφου ως εκτελεστού τίτλου) δεν πρέπει να γίνεται από κάποιον μη νομικό, αφού μια τέτοια επιλογή δεν είναι συμβατή με τις δικαιοκρατικές προϋποθέσεις και το νομικό έλεγχο αυτής ως προς τη συμβατότητα και τη συμφωνία της με το αναγκαστικό δίκαιο. Η παρατήρηση αυτή ενισχύει το επιχείρημα ότι μόνο νομικός θα πρέπει να αναλαμβάνει έργο διαμεσολαβητή.

συμπεριφορά τους. Αφού τα μέρη βεβαιωθούν για το περιεχόμενο της συμφωνίας, την υπογράφουν και λαμβάνουν ο καθένας από ένα αντίγραφο αυτής. Η έκταση της δεσμευτικότητάς της συμφωνείται από τα μέρη και επισημαίνεται στο περιεχόμενο του εγγράφου.

Η αναγκαιότητα απόκτησης εκτελεστού τίτλου εξαρτάται από τη φύση της διαφοράς. Κατά τον καθηγητή κ. **Prutting**, η **διασφάλιση της εκτελεστότητας της συμφωνίας διακανονισμού δεν ανήκει στους σκοπούς και στην έννοια της εξωδικαστικής διευθέτησης των διαφορών**. Σε κάθε περίπτωση, τα μέρη μπορούν να κηρύξουν εκτελεστή τη συμφωνία τους, κάνοντας χρήση των δυνατοτήτων του «εκτελεστού συμβιβασμού» (αρ. 794 παρ. 1 Z.P.O)¹³⁷⁰, της (σχετικής) «δικαστικής διαταγής» (κατά την εκκρεμοδικία) (αρ. 278 παρ. 6 Z.P.O)¹³⁷¹ του «δικηγορικού συμβιβασμού» (στην περίπτωση της αυτόνομης συμβατικής διαμεσολάβησης) (αρ. 796 α Z.P.O)¹³⁷², του «διακανονισμού από συμβολαιογράφους» (αρ. 794 παρ.1 εδ. ε' Z.P.O) ή της διαιτητικής απόφασης (αρ. 1053 Z.P.O)¹³⁷³.

Στην περίπτωση της δικαστικής διαμεσολάβησης η τελική συμφωνία συντάσσεται, διαβάζεται στους διαδίκους και υπογράφεται από αυτούς, τον Πρόεδρο και τον γραμματέα του δικαστηρίου. Το δικαστήριο επιβεβαιώνει τη συμφωνία και την

¹³⁷⁰ **Prutting H**, «*Διαμεσολάβηση: Επίκαιρα ζητήματα από τη γερμανική οπτική*», Συνήγορος 79/2010, σ. 54. **Tochtermann P**, «*Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 545. Η δυνατότητα αυτή προβλέπεται για την περίπτωση αυτόνομης συμβατικής διαμεσολάβησης, της δικαστικής διαμεσολάβησης και την περίπτωση διαμεσολάβησης ενώπιον Guterichter.

¹³⁷¹ Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο επιβεβαιώνει τη συμφωνία.

¹³⁷² **Ορφανίδης Γ**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59), σ. 1294. Κατά το γερμανικό δίκαιο ο συμβιβασμός που καταρτίζεται με πρωτοβουλία των πληρεξουσίων δικηγόρων αποκτά ε κ τ ε λ ε σ τ ό τ η τ α με την κατάθεσή του στο ειρηνοδικείο. Δεν κηρύσσεται εκτελεστός αν ο συμβιβασμός είναι άκυρος ή αν η αναγνώρισή του προσκρούει στη δημόσια τάξη. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται μεταγενέστερες τροποποιήσεις και ο κίνδυνος απώλειας του εγγράφου. Όπως επισημαίνει σε επόμενο σημείο της μελέτης του ο καθηγητής, υποστηρίχθηκε από τον Jauepnig - σε σχέση με το δικαστικό συμβιβασμό - ότι η περάτωση της δίκης, η οποία δεν προβλέπεται στο νόμο, οφείλεται στην εκτελεστότητα με την οποία εξοπλίζει ο νόμος την πράξη. Η συνέχιση της δλκης δεν έχει νόημα, όταν λύθηκε ουσιαστικά η διαφορά και οι διάδικοι έχουν έναν εκτελεστό τίτλο.

¹³⁷³ Η διαιτητική απόφαση είναι αμέσως εκτελεστή.

καταχωρίζει σε πρακτικό ¹³⁷⁴. Το δικαστήριο δεν εξετάζει τη νομιμότητα, την ορθότητα ή την καταλληλότητα της συμφωνίας, ωστόσο, μπορεί να διατυπώσει επιφυλάξεις για τη σκοπιμότητά της, με βάση τις συνθήκες και τις νομικές θέσεις των διαδίκων. Μόνον εάν το περιεχόμενο της συμφωνίας παραβιάζει κανόνες δημοσίας τάξεως, ο δικαστής μπορεί να αρνηθεί να την επικυρώσει. Εάν τα μέρη εκφράσουν, μελλοντικά, την επιθυμία να εξετάσουν την εγκυρότητα της τελικής συμφωνίας, η εξέταση θα γίνει από το δικαστήριο, ενώπιον του οποίου εκκρεμούσε η διαφορά, με βάση το χρόνο κατάρτισης της συμφωνίας ¹³⁷⁵. Όσον αφορά τη νομική φύση της τελικής συμφωνίας, σύμφωνα με τους καθηγητές κ. Hess και κ. Breidenbach, όταν τα μέρη καταλήγουν σε νομικά δεσμευτική συμφωνία, τότε η παροχή των υπηρεσιών διαμεσολάβησης χαρακτηρίζεται ως παροχή νομικών υπηρεσιών ¹³⁷⁶.

Β. Μη αίσια έκβαση

Η μη αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης διαπιστώνεται όταν ο διαμεσολαβητής ή κάποιος ή όλα τα μέρη δηλώσουν με σαφήνεια το γεγονός αυτό (*αρ. 2 παρ. 5*). Ο τρόπος ολοκλήρωσης της διαδικασίας μπορεί να προβλέπεται και στο περιεχόμενο της «*συμφωνίας προσφυγής*» ¹³⁷⁷.

Γ. Ευθύνη των διαμεσολαβητών

Ο διαμεσολαβητής ευθύνεται σύμφωνα με τους διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου για τις συμβάσεις ¹³⁷⁸. Στην πράξη, πάντως, δεν είναι εύκολο να αποδειχθεί ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παραβίασεως των καθηκόντων του διαμεσολαβητή και της ζημίας που υπέστη κάποιος μέρος, από τον τρόπο δράσης αυτού ¹³⁷⁹.

¹³⁷⁴ Ανάλογη είναι και η αποστολή του συμβολαιογράφου.

¹³⁷⁵ Murray P, Sturmer R, «*German Civil Justice*», 2004, σ. 326, 327, 328 και 494, 495, 496.

¹³⁷⁶ Κλαμαρής Ν, «*Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επίλυσης των διαφορών*», Τιμητικός Τόμος Μιχ. Π. Σταθόπουλου, 2010, σ. 1047 και 1050.

¹³⁷⁷ Παραδείγματος χάριν το αρ. 8 παρ. 1 εδ. 2 του D.I.S Mediation Rules ορίζει ότι η διαμεσολάβηση είναι δυνατόν να ολοκληρωθεί και με τη γραπτή (και απευθυντέα στο άλλο μέρος και τον διαμεσολαβητή) δήλωση ότι πραγματοποιήθηκε τουλάχιστον μια συνάντηση ή ότι καμιά συνάντηση δεν έλαβε χώρα για δύο (2) μήνες μετά τη βεβαίωση του διαμεσολαβητή.

¹³⁷⁸ Αρ. 280 επ, 241 επ. B.G.B.

¹³⁷⁹ H. Nolting, Z.K.M 2004, 231επ.

Άλλωστε, πλέον, αποτελεί σύνηθες φαινόμενο να αποκλείεται - εκ των προτέρων - με τη συνομολόγηση ειδικής ρήτρας, κάθε ευθύνη του διαμεσολαβητή για τυχόν αμέλειά του κατά την επιχείρηση της διαμεσολάβησης ¹³⁸⁰.

5. Εμπιστευτικότητα και απόρρητο

I. Έννοια εμπιστευτικότητας και απορρήτου

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Νόμου του 2012¹³⁸¹, ο διαμεσολαβητής και οι λοιποί συμμετέχοντες είναι υποχρεωμένοι να τηρούν την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Τα πρόσωπα αυτά μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν ως μάρτυρες σε μεταγενέστερες δικαστικές διαδικασίες (*αρ. 383 παρ. 1 εδ. στ' Ζ.Ρ.Ο*)¹³⁸².

Η υποχρέωση τήρησης της εμπιστευτικότητας δεν ισχύει για τη διαδικασία που διεξάγεται ενώπιον ενός Guterichter, διότι ο τελευταίος δεν περιλαμβάνεται στην κατηγορία των διαμεσολαβητών του Νόμου του 2012, ενώ, ούτως ή άλλως δεσμεύεται και από το καθήκον του ως δικαστής να ενημερώνει τα αρμόδια όργανα, όταν απαιτείται από το νόμο.

II. Εξαιρέσεις από την εμπιστευτικότητα

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Νόμου του 2012, εάν η αποκάλυψη των εμπιστευτικών πληροφοριών κρίνεται απαραίτητη

- για την εφαρμογή ή την εκτέλεση της τελικής συμφωνίας ή
- εάν η αποκάλυψή τους επιβάλλεται για λόγους δημοσίας τάξεως, ιδίως όταν ευρίσκεται σε κίνδυνο ανήλικο τέκνο ή κινδυνεύει η ψυχολογική ή σωματική ακεραιότητα ενός ατόμου,

τότε αυτές μπορούν να εξαιρεθούν από την εμπιστευτικότητα.

¹³⁸⁰ Unberath, Z.K.M 2010, σ.166 επ.

¹³⁸¹ Το άρθρο 4 του Νόμου του 2012 ενσωμάτωσε στη γερμανική έννομη τάξη το άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ.

¹³⁸² Πριν τη θέσπιση του Νόμου του 2012, το καθήκον αυτό βάρυνε μόνον ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στις περιπτώσεις επιχείρησης συν-διαμεσολάβησης, στις οποίες κάποιος συν - διαμεσολαβητής δεν ενέπιπτε σε αυτές τις κατηγορίες, οπότε δεν περιοριζόταν και το δικαίωμά του να καταθέσει ως μάρτυρας σε δικαστική διαδικασία.

Εάν βέβαια δεν εμποδίζεται η πρόσβαση σε αυτές, τότε προφανώς, δεν συντρέχει λόγος προστασίας τους. Τα μέρη μπορούν να απαλλάξουν το διαμεσολαβητή, αλλά και όποια άλλα πρόσωπα καταλαμβάνονται από την ανωτέρω υποχρέωση τήρησης εμπιστευτικότητας.

6. Εκπαίδευση, Διαπίστευση, Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

I. Εκπαίδευση

Ελλείπει κάποιου ειδικότερου νομικού πλαισίου, οι προσδοκίες για την αίσια έκβαση της διαμεσολάβησης βασίζονται στις ικανότητες των διαμεσολαβητών¹³⁸³, όπως αυτές σμιλεύθηκαν από την επαγγελματική εμπειρία τους (*δικηγόροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί*) και συμπληρώθηκαν από την εκπαίδευση που έλαβαν από τους οργανισμούς διαμεσολάβησης και τα πανεπιστήμια.

Σήμερα, στη Γερμανία λειτουργούν πολλοί οργανισμοί διαμεσολάβησης, όπως:

- η Εθνική Ένωση για τη Διαμεσολάβηση για την εμπορική διαμεσολάβηση και τη διαμεσολάβηση στον εργασιακό χώρο (*Bundesverband Mediatione VB.M.W.A*),
- η Γερμανική Κοινωνία για τη Διαμεσολάβηση (*Deutsche Gesellschaft für Mediatione VD.G.M.W*)¹³⁸⁴ και
- το Κέντρο Διαμεσολάβησης (*Centrale für Mediation, C.F.M*).

Επίσης, αυξάνεται, με γρήγορο ρυθμό, ο αριθμός των οργανισμών οικογενειακής, εργασιακής, περιβαντολογικής, εμπορικής, κοινοτικής και σχολικής διαμεσολάβησης, ενώ πολλοί δικηγορικοί σύλλογοι (*π.χ Deutsche Anwaltsakademie,*

¹³⁸³ Ενδεικτικώς, στα κρατίδια Μπάντεν - Βίντενπεργκ και Βαυαρίας ως καταλληλότεροι διαμεσολαβητές κρίνονται οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι καθώς και όσοι άλλοι διαμεσολαβητές έχουν λάβει σχετική έγκριση από το Εφετείο του κρατιδίου. Στο κρατίδιο της Βόρειας Βεστφαλίας οι διαμεσολαβητές προέρχονταν από το διαθέσιμο δυναμικό συμφιλιωτών (*Schiedsleute*), ενώ στο κρατίδιο του Βραδεμβούργου προέρχονται από αναγνωρισμένους οργανισμούς A.D.R (*Guttestellen*), οι οποίοι περιλαμβάνουν συμφιλιωτές (*Schiedsleute*) και κέντρα διαμεσολάβησης και συμβιβασμού.

¹³⁸⁴ Ιδρύθηκε το 1997 και καταχωρίστηκε ως ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός το επόμενο έτος. Ιδρυτές του ήταν επτά (7) διαμεσολαβητές από επτά (7) διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους. Το κέντρο προωθεί τη διαμεσολάβηση, προάγει το διάλογο μεταξύ των μελών του και διαθέτει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Ήταν ο πρώτος οργανισμός που ανέπτυξε εκπαιδευτικά πρότυπα για διαμεσολαβητές εμπορικών διαφορών. Η διάρκεια της εκπαίδευσης ήταν διακόσιες (200) ώρες και είχε θεωρητικό και πρακτικό αντικείμενο.

German's Lawyers' Academy) και σύλλογοι ψυχολόγων (π.χ *Deutsche Psychologen Akademie, German Psychologists' Academy*) οργανώνουν εκπαιδευτικά προγράμματα διαμεσολάβησης. Το εκπαιδευτικό μοντέλο, ακολουθείται, προβλέπει εντατική θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση διάρκειας δύο (2) ετών (100 έως 600 ωρών).

Όσον αφορά τη διδασκαλία της διαμεσολάβησης πρέπει να σημειωθεί ότι, αρχικώς, τα γερμανικά Πανεπιστήμια δεν την είχαν εντάξει στα προγράμματα σπουδών τους. Ωστόσο, σταδιακά¹³⁸⁵, την συμπεριέλαβαν στην διδακτέα ύλη τους, συνοδεύοντας την επιτυχή παρακολούθηση του σχετικού μαθήματος με την παροχή τίτλου Master¹³⁸⁶. Την πρακτική αυτήν υιοθετούν και άλλα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια. Επιβοηθητικά, το άρθρο 5 παρ. 1 (του Νόμου του 2012) ανέδειξε τις σημαντικότερες διδακτέες ενότητες¹³⁸⁷, ενώ όσον αφορά τη διάρκεια της εκπαίδευσης ο νομοθέτης έκρινε ότι αρκούν 124 ώρες (αρχικώς είχαν οριστεί 200) για να καλυφθούν οι απαραίτητες εκπαιδευτικές ενότητες¹³⁸⁸. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται και η μετεκπαίδευση των διαμεσολαβητών¹³⁸⁹.

Η **σημασία της εκπαίδευσης** τονίζεται με περισσή σαφήνεια από τους καθηγητές κ. Murray και κ. Sturner στον επίλογο της ενότητας για τις διαδικασίες A.D.R στο σύγγραμμά τους «*German Civil Justice*», στον οποίο επισημαίνουν ότι **το «ά λ μ α»**

¹³⁸⁵ Το 2001, η Συνέλευση των Υπουργών Δικαιοσύνης (*Justizministerkonferenz*) πρότεινε τη διδασκαλία στα πανεπιστήμια ειδικών μαθημάτων για τις ικανότητες των διαμεσολαβητών, ενώ το 2003 ακολούθησε η θέσπιση ειδικού νόμου για την εκπαίδευσή τους (*Gesetz zur Juristenausbildung*).

¹³⁸⁶ Ενδεικτικά, το 1999 το Πανεπιστήμιο Φεμ στο Χάγκεν εισήγαγε εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τη διαμεσολάβηση, ενώ, τα επόμενα χρόνια, ακολούθησαν και άλλα πανεπιστημιακά ιδρύματα.

¹³⁸⁷ Διαδικασία, τεχνικές διαπραγμάτευσης, επικοινωνιακές δεξιότητες, θεωρία αντιμετώπισης συγκρούσεων, σχετικό νομικό πλαίσιο, ρόλος εφαρμοστέου ουσιαστικού δικαίου.

¹³⁸⁸ Η εκπαίδευση των εκατόν είκοσι (120) ωρών θα καλύπτει τις αρχές της διαμεσολάβησης, την αναφορά σε άλλους μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών, πεδία στα οποία η διαμεσολάβηση μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική (δεκαοκτώ ώρες), τη διαδικασία και τις φάσεις της διαμεσολάβησης, τη χρήση των κατ' ιδίαν συναντήσεων, τη συν - διαμεσολάβηση, τη συμμετοχή και τρίτων προσώπων, την προσκομιδή εγγράφων (30 ώρες), τις τεχνικές διαπραγμάτευσης (12 ώρες), τις δεξιότητες επικοινωνίας, όπως την ενεργητική ακρόαση, την παράφραση, την αναδιατύπωση των λεγομένων των μερών, την αντιμετώπιση καταστάσεων σύγκρουσης (18 ώρες), τη θεωρία των συγκρούσεων (δώδεκα ώρες), τις νομικές πτυχές της διαμεσολάβησης (6 ώρες), το ρόλο του νόμου στη διαμεσολάβηση (12 ώρες), το ρόλο του διαμεσολαβητή (12 ώρες).

¹³⁸⁹ Το συνολικό κόστος της εκπαίδευσης είναι υψηλό και συνήθως ανέρχεται σε 5.000,00 €. Μάλιστα ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα υπερβαίνουν και μάλιστα κατά πολύ το ποσό των 5.000,00 € (Χάγκεν: 7.200,00 €, Φρανκφούρτη: 9.600,00 €, Μάιν: 6.500,00 €).

από τη (βασιζόμενη στα δικαιώματα των μερών) δικαστική επίλυση των διαφορών προς τη (βασιζόμενη στα συμφέροντα των μερών) εξωδικαστική διαμεσολάβηση θα προκαλέσει **βλάβη** στα συμφέροντα των αδύναμων μερών. Οι πιθανότητες να επέλθει το απευκτέο αυτό αποτέλεσμα πολλαπλασιάζονται, εάν ο διαμεσολαβητής δεν διαθέτει την ικανότητα να διευθύνει με ορθό τρόπο τη διαμεσολάβηση. Για το λόγο αυτό κρίνεται σημαντική η εκπαίδευσή του.

II. Διαπίστευση

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 (N. του 2012) η επιχείρηση διαμεσολάβησης επιτρέπεται, μόνον, σε διαπιστευμένους διαμεσολαβητές. Για την απόκτηση του τίτλου του δικηγόρου - διαμεσολαβητή απαιτείται - σύμφωνα με το άρθρο 7 α του Κώδικα περί Δικηγόρων - μια εκτενής κατάρτιση, με την οποία θα αποδεικνύεται ότι ο συγκεκριμένος δικηγόρος - διαμεσολαβητής απέκτησε και κατέχει τις βασικές αρχές της διαμεσολάβησης. Για την απόκτηση της ιδιότητας του δικηγόρου - διαμεσολαβητή απαιτείται η συμμετοχή σε σεμινάρια διάρκειας τουλάχιστον 92 ωρών¹³⁹⁰.

III. Επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών

Η δυνατότητα ανάληψης έργου διαμεσολαβητή δεν περιορίζεται, μόνον, στους έχοντες νομική κατάρτιση (αρ. 2 παρ. 3 και 4 του νόμου για την Παροχή Νομικών Υπηρεσιών (R.V.G)). Όμως, εάν ο διαμεσολαβητής καλείται να συμβουλευσει τα μέρη επί κάποιου νομικού ζητήματος πρέπει να είναι δικηγόρος, αφού στη Γερμανία, **μόνον οι δικηγόροι μπορούν να παρέχουν νομικές συμβουλές**. Κατά τον καθηγητή κ. Hess, έργο διαμεσολαβητή πρέπει να αναλαμβάνουν μόνον πρόσωπα που έχουν νομική κατάρτιση. Σήμερα, οι περισσότεροι διαμεσολαβητές στην Γερμανία είναι δικηγόροι.

Σε περίπτωση που ο διαμεσολαβητής είναι δικηγόρος¹³⁹¹ υπόκειται στους κανόνες δεοντολογίας του δικηγορικού λειτουργήματος (αρ. 18 του B.O.R.A¹³⁹²), οι οποίοι

¹³⁹⁰ **Τζινοπούλου Μ**, «Διαμεσολάβηση γενικά - Εναλλακτική διαδικασία Δειυθέτησης μιας υπόθεσης στα δικαστήρια της Κάτω Σαξωνίας, Γερμανία», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (28), 2007, σ. 173.

¹³⁹¹ Το 1997 αναγνωρίστηκε ότι καθήκοντα διαμεσολαβητή μπορεί να ασκεί και ο δικηγόρος.

¹³⁹² **Gottwald W**, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation», «Mediation in Germany: The Long and Winding Road», 2006, σ. 237.

προβλέπουν «παρόμοια» καθήκοντα ¹³⁹³ για τους δικηγόρους με αυτά των διαμεσολαβητών ¹³⁹⁴, ενώ παράλληλα επισημαίνουν ότι ο δικηγόρος μπορεί να ενεργεί ως διαμεσολαβητής, υπό τον όρο (ως προαναφέρθη) ότι έχει εκπαιδευθεί στις βασικές αρχές της διαμεσολάβησης (αρ. 7α B.O.R.A)¹³⁹⁵.

Σε περίπτωση που ο διαμεσολαβητής είναι συμβολαιογράφος, υπόκειται στα ίδια καθήκοντα εμπιστευτικότητας και αμεροληψίας με τους διαμεσολαβητές, όπως τα ορίζει ο ομοσπονδιακός νόμος για τους συμβολαιογράφους (αρ. 14 παρ. 1, 2 και 18 του *Bundesnotarordnung - B.not.O*), ενώ - *δεδομένης της εμπειρίας του στην σύνταξη συμβάσεων* - έχει μεγαλύτερη ευθύνη για την ορθότητα της τελικής συμφωνίας (αρ. 14 B.Not.O).

Πάντως η επαγγελματική ιδιότητα των διαμεσολαβητών εξαρτάται και από τις επιλογές εκάστου ομόσπονδου κρατιδίου. Παραδείγματος χάριν, στο κρατίδιο του Μπάντεν - Βούτενμπεργκ η διαμεσολάβηση επιχειρείται, κυρίως, από δικηγόρους και συμβολαιογράφους.

Ο καθηγητής κ. R. Sturner, σε εισήγησή του, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, τον Απρίλιο του 2017, εξέφρασε μια ορθή ηθικού χαρακτήρα άποψη, για την περίπτωση που ο διαμεσολαβητής είναι συνταξιούχος δικαστής ή γενικώς, πρώην δικαστής. Όπως επισήμανε, στην περίπτωση που κάποιος συνταξιούχος δικαστής ή γενικώς, πρώην δικαστής αναλαμβάνει καθήκοντα διαμεσολαβητή θα πρέπει να εκπληρώνει δύο (2) προϋποθέσεις:

- Πρώτον **να του απαγορεύεται κάθε αναφορά στην προηγούμενη ιδιότητά του ως δικαστικού λειτουργού**, όπως παραδείγματος χάριν, όταν στο πλαίσιο συγκριτικής διαφήμισης, επιχειρείται η προσέλκυση του πελάτη προς την «ελαστική» διαδικασία της διαμεσολάβησης, σε σύγκριση με την

¹³⁹³ Όπως της εμπιστευτικότητας.

¹³⁹⁴ **Γζινοπούλου Μ**, «Διαμεσολάβηση γενικά - Εναλλακτική διαδικασία Δειυθέτησης μιας υπόθεσης στα δικαστήρια της Κάτω Σαξωνίας, Γερμανία», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (28), 2007, σ. 172. Δηλαδή, δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που προκύπτουν από την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος (π.χ το καθήκον εχεμύθειας και εμπιστοσύνης του δικηγόρου απέναντι στους πελάτες και τις υποθέσεις τους, που προβλέπεται στο άρθρο 43 α (2) του Ομοσπονδιακού Κώδικος περί Δικηγόρων δεσμεύουν κατά τον ίδιο τρόπο και το δικηγόρο - διαμεσολαβητή).

¹³⁹⁵ **Hess B, Pelzer N**, «New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives», «Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self - Regulation», 2015, σ. 298.

«ανελαστική» διαδικασία της πολιτικής δίκης, αφού με τον τρόπο αυτό προβάλλεται η εικόνα ενός δικαστή, που καθόλη τη διάρκεια της θητείας του αισθανόταν εγκλωβισμένος σε μια δικαστηριακή πραγματικότητα, την οποία δεν μπορούσε να μεταβάλει.

- Δεύτερον να αποκλείεται η λήψη υπέρογκων αμοιβών, αφού, όπως, ορθά, παρατηρεί ο καθηγητής, η εικόνα ενός δικαστή ο οποίος, ενώ καθόλη τη διάρκεια της θητείας του είχε συγκεκριμένες απολαβές, σπεύδει μετά την αφυπηρέτησή του να εκμεταλλευτεί την προηγούμενη ιδιότητά του, αποβλέποντας σε άμετρο κέρδος (Lawasa Business), είναι μια εικόνα β λ α π τ ι κ ή για τη δικαστική λειτουργία στο σύνολό της. Όπως συνεχίζει ο καθηγητής, το ύψος της αμοιβής, που λαμβάνεται από αφυπηρετήσαντες δικαστές, δεν μπορεί να είναι ελεύθερα διαπραγματεύσιμο και για το λόγο αυτό κρίνεται επιβεβλημένη η καθιέρωση ανώτατων ποσοτικών ορίων, όπως συμβαίνει στο πεδίο της, θεσμικά, οργανωμένης διαιτησίας.

Επομένως, φαίνεται μάλλον αμφίβολο, εάν ένας δικαστής μπορεί μετά την συνταξιοδότησή του να καταλαμβάνει διευθυντικές θέσεις σε επιχειρηματικούς κολοσσούς. Όπως επισημαίνει ο κ. Sturner «...το κύρος της Δικαιοσύνης παραβιάζεται όταν ένας συνταξιοδοτημένος δικαστικός λειτουργός της αποφασίζει να μεταπηδήσει σε ένα χώρο που αντιλαμβάνεται το δίκαιο ως μέσο για την απόκτηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων»¹³⁹⁶.

7. Ειδικότερα πεδία διαμεσολάβησης

I. Διαμεσολάβηση στις υποθέσεις μικροδιαφορών

Στη Γερμανία προβλέπεται υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης στις υποθέσεις μικροδιαφορών.

II. Διαμεσολάβηση στην κοινότητα

Η διαμεσολάβηση στην κοινότητα προωθείται από τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν εθελοντές διαμεσολαβητές στα τοπικά κέντρα διαμεσολάβησης¹³⁹⁷.

¹³⁹⁶ Εισήγηση καθηγητή **R. Sturner**, «Απονομή της δικαιοσύνης από ανεξάρτητα όργανα - Θεμελιώδης αρχή του κράτους δικαίου;», Αθήνα, 2017, σ. 6, 7.

¹³⁹⁷ Όπως το Waage Conflict Resolution Center, το οποίο ιδρύθηκε το 1992 με έδρα το Αννόβερο και το πρόγραμμα που οργανώνει το Mediationstelle Frankfurt/Oder με έδρα τη Φρανκφούρτη.

Ορισμένα εξ' αυτών διαθέτουν ειδικούς χώρους, στους οποίους οι διαμεσολαβητές πραγματοποιούν έναν ελάχιστο αριθμό pro bono διαμεσολαβήσεων¹³⁹⁸. Τα κέντρα αυτά αναγνωρίζονται, επίσημως, ως κέντρα συμβιβασμού, επιχορηγούνται και από το Κράτος¹³⁹⁹, ενώ, η συμμετοχή στα προγράμματα διαμεσολάβησης, που (αυτά) οργανώνουν, επιφέρει συγκεκριμένες έννομες συνέπειες, όπως:

- το μη υπολογισμό στο χρόνο της παραγραφής, του χρόνου διάρκειας της απόπειρας συμβιβασμού αλλά και
- το γεγονός ότι οποιαδήποτε τελική συμφωνία προκύπτει από τη διαμεσολάβηση που επιχειρείται ενώπιόν τους μπορεί να τραπεί σε εκτελεστό τίτλο.

III. Διαμεσολάβηση οικογενειακών διαφορών

Η οικογενειακή διαμεσολάβηση εφαρμόζεται, επιτυχώς, κυρίως, σε υποθέσεις διαζυγίου, σε υποθέσεις γονικής μέριμνας αλλά και σε υποθέσεις για την οικογενειακή περιουσία. Η προσφυγή σε αυτήν προωθείται από δύο (2) ενώσεις:

- Την Ομοσπονδιακή Ένωση για την Οικογενειακή Διαμεσολάβηση (B.A.F.M)¹⁴⁰⁰, η οποία ιδρύθηκε το 1992 και ένα έτος αργότερα, διατύπωσε ορισμένες «θέσεις» για τη διαμεσολάβηση, ενώ οργάνωσε και ένα εθνικής εμβέλειας πρόγραμμα για την εκπαίδευση και τη διαπίστευση των διαμεσολαβητών και
- Την Ομοσπονδιακή Ένωση για τη διαμεσολάβηση (B.M)¹⁴⁰¹, η οποία ιδρύθηκε επίσης το 1992, από πρωτοπόρους του θεσμού στη Γερμανία.

¹³⁹⁸ **Gottwald W**, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation», «Mediation in Germany: The Long and Winding Road», 2006, σ. 228.

¹³⁹⁹ Παραδείγματος χάριν το «O.R.A» στο Αμβούργο.

¹⁴⁰⁰ «Bundesarbeitsgemeinschaft für Familien mediation - B.A.F.M»

¹⁴⁰¹ «Bundesverband Mediation - «B.M». Χαρακτηριστική είναι η «**ηθική αυτοκατανόηση**» της Γερμανικής Ένωσης για τη διαμεσολάβηση η οποία επισημαίνει ότι **σε κάθε άνθρωπο υφίσταται η δυναμική για να διαχειρισθεί και για να επιλύσει τις δικές του συγκρούσεις**. Αποδίδει μεγάλη σημασία στην **αυτό - υπευθυνότητα** όλων των συμμετεχόντων και στο σεβασμό των αναγκών και των ενδιαφερόντων των μερών. Οι διαμεσολαβητές της Ένωσης ενθαρρύνουν την ευθεία έκφραση των μερών, την εκατέρωθεν ανεκτικότητα και την εκτίμηση της αξίας τους. Συναισθάνονται τα συγκρουόμενα μέρη και προσέχουν το σύνολο του φάσματος των συναισθημάτων όλων των εμπλεκομένων.

Από το 2003, η νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων έχει κρίνει ότι οι διάδικοι μπορούν να απολαμβάνουν το ευεργέτημα της νομικής βοήθειας, εάν αποφασίσουν να επιχειρήσουν διαμεσολάβηση υπό την αιγίδα του Γραφείου Προνοίας Νεότητας.

Επίσης, σύμφωνα με τα άρθρα 135 και 136 Fam F.G το δικαστήριο μπορεί να προτρέψει τα μέρη να συμμετάσχουν - *δωρεάν* - σε μια ενημερωτικού χαρακτήρα συνεδρία για τη διαμεσολάβηση ¹⁴⁰², ενώ το αρ. 150 παρ. 4 Fam F.G αποτέλεσε την πρώτη ρύθμιση που προέβλεπε οικονομικές κυρώσεις, σε περίπτωση που τα μέρη αρνούνταν να λάβουν μέρος σε διαδικασία οικογενειακής διαμεσολάβησης ¹⁴⁰³.

Σύμφωνα με μελέτη που εκπονήθηκε από το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης, το κόστος για κάθε γονέα, υπολογίζεται στο 1/2 σε σχέση με το κόστος των δικαστικών διαδικασιών, ενώ η ικανοποίηση των γονέων από την αποτελεσματικότητα του θεσμού προσέγγισε ποσοστό της τάξεως του 90 % ¹⁴⁰⁴.

IV. Σχολική διαμεσολάβηση

Σήμερα, στα γερμανικά σχολεία λειτουργούν πολλά προγράμματα σχολικής διαμεσολάβησης, με σκοπό την αντιμετώπιση των διαρκώς αυξανόμενων κρουσμάτων βίας μεταξύ των μαθητών ¹⁴⁰⁵. Τα προγράμματα αυτά απευθύνονται σε μαθητές ηλικίας άνω των δώδεκα (12) ετών και έργο διαμεσολαβητή αναλαμβάνουν μαθητές, συνομήλικοι των προσφευγόντων ¹⁴⁰⁶. Τα αποτελέσματα της επιχείρησης σχολικής διαμεσολάβησης στη Γερμανία είναι ενθαρρυντικά και αρκετά σχολεία τα ενσωματώνουν στη λειτουργία τους (π.χ *Έρφουρτ, Βερολίνο κ.λ.π*).

V. Διαμεσολάβηση εμπορικών διαφορών

Στη Γερμανία λειτουργούν αρκετοί οργανισμοί εμπορικής διαμεσολάβησης όπως:

¹⁴⁰² **Gottwald W**, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation», «Mediation in Germany: The Long and Winding Road», 2006, σ. 224.

¹⁴⁰³ Ειδικότερα ορίστηκε ότι σε περίπτωση που κάποιο μέρος δεν εμφανιζόταν αδικαιολόγητα, σε κάποια ενημερωτική συνεδρίαση, τότε θα υφίστατο τις ανάλογες οικονομικές συνέπειες. Στην πράξη πάντως, η διάταξη αυτή δεν έχει τύχει εφαρμογής.

¹⁴⁰⁴ **Tochtermann P**, «Mediation, Principles and Practice in Comparative Perspective», «Mediation in Germany: The German Mediation Act - Alternative Dispute Resolution at the Crossroads», K.J Hopt, F. Steffek, 2013, σ. 558.

¹⁴⁰⁵ «Konfliktlotsen»

¹⁴⁰⁶ **Gottwald W**, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation», «Mediation in Germany: The Long and Winding Road», 2006, σ. 230.

- η Εθνική Ένωση για τη Διαμεσολάβηση Επιχειρηματικών και Εργατικών Διαφορών (*Bundesverband Mediation in Wirtschaft und Arbeitswelt - B.M.W.A*),
- η Γερμανική Ένωση για τη Διαμεσολάβηση Εμπορικών Διαφορών (*Deutsche Gesellschaft für Mediation in der Wirtschaft e.V - D.G.M.W*) και
- η Ένωση για την Εμπορική Διαμεσολάβηση και τη Διαχείριση Συγκρούσεων (*Gesellschaft für Wirtschaftsmediation und Konfliktmanagement - G.W.M.K*) τα μέλη της οποίας είναι κυρίως δικηγόροι (όχι απαραίτητα διαμεσολαβητές) μεγάλων γερμανικών δικηγορικών εταιριών και εμπορικών οργανισμών.

Ιδιαίτερα επιτυχημένο χαρακτηρίζεται μεταξύ άλλων το πρόγραμμα εμπορικής διαμεσολάβησης του Εμπορικού Επιμελητηρίου του Αμβούργου.

VI. Διαμεσολάβηση καταναλωτικών διαφορών

Αναφορικά με την επιχείρηση διαμεσολάβησης στις καταναλωτικές διαφορές χρήσιμο είναι να αναφερθεί η διαδικασία **συμβιβασμού** (*Schlichtung*), που οριοθετείται εννοιολογικά μεταξύ διαμεσολάβησης και διαιτησίας. Σύμφωνα αυτήν, ο τρίτος προσπαθεί να συμβιβάσει τα μέρη και εάν δεν το επιτύχει, μπορεί να εκδώσει δεσμευτική απόφαση. Αρχικά, η διαδικασία ήταν εξωδικαστική, ωστόσο, ο ομοσπονδιακός νόμος S. 2400 B.G.B.I της 1 Δεκεμβρίου του 1999 την κατέστησε δικαστική. Η ανωτέρω διαδικασία υιοθετήθηκε από τρία (3) ομόσπονδα κρατίδια, της Βαυαρίας, της Βόρειας Βεστφαλίας και του Μπάντεν - Βίντενμπεργκ ¹⁴⁰⁷ και εφαρμόζεται, κυρίως, από τα Εμπορικά Επιμελητήρια. Οι συμβιβαστές (*Schlichter*) δεν είναι απαραίτητο να έχουν λάβει σχετική εκπαίδευση. Οι ενδιαφερόμενοι να αναλάβουν έργο συμβιβαστή πρέπει να υποβάλλουν αίτηση στον Πρόεδρο του Πρωτοδικείου προκειμένου να εγγραφούν στο σχετικό κατάλογο συμβιβαστών. Για να γίνουν δεκτοί, απαιτούνται ορισμένες βασικές γνώσεις δικαίου. Συνήθως, έργο συμβιβαστή αναλαμβάνουν δικηγόροι, συμβολαιογράφοι ή δικαστές.

VII. Διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών

¹⁴⁰⁷ G.E.M.M.E, «Η διαμεσολάβηση στη Γερμανία και την Αυστρία», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε (2007), σ. 46.

Ο συμβιβασμός (*Schlichtung*) και γενικότερα η φιλική διευθέτηση των διαφορών έχει μακρά παράδοση στη Γερμανία και στο πεδίο των εργατικών διαφορών¹⁴⁰⁸.

7. Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, η απήχηση της διαμεσολάβησης στη Γερμανία είναι σημαντική αλλά όχι στο βαθμό¹⁴⁰⁹ που συναντάται στις χώρες του κοινοδικαίου (*common law*), αφού η ποιότητα των αποφάσεων των γερμανικών δικαστηρίων, οι (*επί χρόνια*) αποτελεσματικές προσπάθειες συμβιβασμού **κατά τη διάρκεια της δίκης εκ μέρους των γερμανών δικαστών**¹⁴¹⁰, σε συνδυασμό με την πρακτική της **ευρείας χορήγησης νομικής βοήθειας** στους οικονομικά ασθενέστερους, διαμορφώνουν ένα λειτουργικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης.

Πάντως, η γενικότερη εντύπωση για τη διαμεσολάβηση είναι θετική¹⁴¹¹, ενώ, όπως παρατηρούν οι καθηγητές κ. P. Murray και κ. R. Sturmer παρά την όχι τόσο ευρεία απήχισή της, είναι αρκετά ενθαρρυντικό ότι όλο και περισσότερες εταιρείες και μεγάλοι οργανισμοί ενσωματώνουν στις συμβάσεις, που συνάπτουν, ρήτρες διαμεσολάβησης (*αντί ρήτρες διαιτησίας*). Πράγματι, οι ρήτρες διαμεσολάβησης με τη **διπλή επίδραση** που έχουν (ενημέρωση για τη διαμεσολάβηση και εξέταση επιχείρησής της χωρίς υποχρέωση συμφωνίας) αποτελούν τον ασφαλέστερο τρόπο διάδοσης του θεσμού¹⁴¹².

Περαιτέρω, πρέπει να επισημανθεί - η ίσως αυτονόητη παρατήρηση - ότι σε έννομες τάξεις που διαθέτουν ένα αποτελεσματικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης, όπως η γερμανική, η δικαστική διαδικασία απολαμβάνει, όπως παρατηρεί και ο

¹⁴⁰⁸ Hess B, Pelzer N, «New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives», «Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self - Regulation», 2015, σ. 293. Ο επιχειρών συμβιβασμό υποβάλλει μη δεσμευτική πρόταση για την επίλυση της διαφοράς (*ιδίως στο πεδίο των συλλογικών εργατικών διαφορών*).

¹⁴⁰⁹ Σύμφωνα με την Έκθεση του Ομοσπονδιακού Στατιστικού Γραφείου το 2010 κατατέθηκαν **1.600.000** αγωγές, ενώ επιχειρήθηκαν μόλις **2.500** διαμεσολαβήσεις.

¹⁴¹⁰ Murray P, Sturmer R, «German Civil Justice», 2004, σ. 496.

¹⁴¹¹ Bruttel O, Timmesfeld A, Z.K.M 2011, 71, 73. Το 44% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι θα επέλεγαν τη διαμεσολάβηση, ενώ το 20% τη δικαστική διαδικασία. Μάλιστα θεωρείται ότι μπορεί να αναπτύξει **ιδιαίτερη δυναμική στις οικογενειακές διαφορές**.

¹⁴¹²

καθηγητής κ. H. Prutting, την εμπιστοσύνη και την αποδοχή της κοινωνίας¹⁴¹³. Όπως εύστοχα υποστηρίζεται, το ιδανικό μοντέλο θα ήταν η συνύπαρξη προσβάσιμων δικαστηρίων με υπηρεσίες διαμεσολάβησης¹⁴¹⁴.

Κλείνοντας αξίζει να επισημανθεί η θέση του έμπειρου διαμεσολαβητή κ. Besemer, ο οποίος τονίζει ότι η διαμεσολάβηση πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα γενικό αγαθό, ως μια στοιχειώδης πολιτισμική τεχνική, η οποία θα πρέπει να γίνεται γνωστή και προσβάσιμη στον κάθε άνθρωπο, όπως η υγιεινή και η πρόληψη της υγείας του. Ακόμη και εάν ένας κόσμος χωρίς συγκρούσεις είναι ένα δυσχερές στην πραγματοποίησή του όραμα¹⁴¹⁵, είναι χρήσιμοι συγκρούσεις αυτές να αντιμετωπίζονται όχι ως αφορμή διαπληκτισμού και διαμάχης αλλά ως αντικείμενο παρατήρησης ή ως ένδειξη ότι οι σχέσεις των μερών χρειάζονται επαναπροσδιορισμό και βελτίωση. Τα μέρη πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι το πρόβλημα δεν είναι το αντίπαλο μέρος αλλά μια δυσάρεστη κατάσταση που πρέπει να επιλυθεί με τη βοήθεια και προς όφελος όλων.

¹⁴¹³ Prutting H, «Διαμεσολάβηση: Επίκαιρα ζητήματα από τη γερμανική οπτική», Συνήγορος 79/2010, σ. 52.

¹⁴¹⁴ Gottwald W, (Alexander Nadja), «Global Trends in Mediation», «Mediation in Germany: The Long and Winding Road», 2006, σ. 258.

¹⁴¹⁵ Besemer C, «Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις», 2014, σ. 62 Όπως παρατηρεί σχετικά ο έμπειρος νομικός και διαμεσολαβητής κ. C. Hatlara οι άνθρωποι έχουν παραδώσει την ευθύνη για τις συγκρούσεις τους σε ειδικούς, από τη μια πλευρά στους ψυχοθεραπευτές και στα παρόμοια επαγγέλματα, από την άλλη πλευρά στους δικηγόρους. Όπως με σαφήνεια εξηγεί ο ίδιος, η δομή του δικαίου μας συστήματος με την επιτακτική εντολή που δίδεται προς το δικηγόρο προς υπηρέτηση του εντολέα του είναι πολύ εχθρική στη συναίνεση.

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΕΣ, ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ, ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στο ένατο και τελευταίο «ΜΕΡΟΣ» χωρούν κάποιες συγκριτικές, συμπερασματικές και κριτικές παρατηρήσεις οι οποίες, ευκτέον είναι να χρησιμεύσουν και ως πεδίο de lege ferenda προβληματισμού.

Ειδικότερα, εξετάζονται η θέση της διαμεσολάβησης σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία, η υποχρεωτικότητα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση υπό τις διάφορες εκφάνσεις της¹⁴¹⁶, η ερμηνεία της αιτιολογικής σκέψης 13 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ από το νομοθέτη του Ν. 4512/2018, ζητήματα κόστους της διαδικασίας (αρ. 194), οι (δυναμικά) επιβαλλόμενες κυρώσεις (αρ. 182 Β παρ. 2 εδ. β'), η ιδιότητα του διαμεσολαβητή (δικηγόρου και δικαστή) και η δυνατότητα ενεργότερης συμμετοχής του δικαστικού κλάδου στη διάδοση του θεσμού (αρ. 181 παρ. 1 περ. β' και παρ. 2). Επίσης, χωρούν ορισμένες (σύντομες) παρατηρήσεις για τη σχολική διαμεσολάβηση, έναν θεσμό που, εάν αξιοποιηθεί, μπορεί να ωφελήσει τις επόμενες γενεές. Τέλος παρουσιάζονται οι «κίνδυνοι» που ελλοχεύουν από την εφαρμογή της διαμεσολάβησης · «κίνδυνοι», οι οποίοι προειδοποιούν για τον τρόπο εφαρμογής της, αλλά και υπενθυμίζουν την κοινωνική σημασία του ουσιαστικού δικαίου (που αναπόφευκτα, με τη διαμεσολάβηση «παραγκωνίζεται») και της - δια του δικονομικού δικαίου - πραγματώσεώς του.

1. Η διαμεσολάβηση · «εναλλακτική δικαιοσύνη» ή «συμπλήρωμα» των δικαστικών διαδικασιών;

Από την ανάπτυξη που προηγήθηκε, κατέστη σαφές ότι ο θεσμός της διαμεσολάβησης, παρά τον αυτοτελή του χαρακτήρα του, σ υ ν δ έ ε τ α ι, διαρκώς και ποικιλοτρόπως, με τον θεσμό της απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης¹⁴¹⁷. Δεδομένου ότι αμφότεροι οι δύο (2) θεσμοί υπηρετούν το ιδανικό της επιλύσεως

¹⁴¹⁶ Και υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δ.Ε.Ε και του Ε.Δ.Δ.Α.

¹⁴¹⁷ Case management, A.D.R orders, Offers to Settle, Pre - action Protocols, αρ. 131-1 έως 131-15 του Ν. 95-125 της 8^{ης} Φεβρουαρίου του 1995, αρ. 5 παρ. 2 του ν.δ 28 της 4^{ης} Μαρτίου του 2010, αρ. 3 παρ. 1 περ. β' και γ' και παρ. 2 του Ν. 3898/2010 και αρ. 181 παρ. 1 περ. β' και γ' και παρ. 2 του Ν. 4512/2018 και άλλες.

ιδιωτικών διαφορών¹⁴¹⁸, κρίνεται χρήσιμο να διευκρινισθεί εάν η διαμεσολάβηση αποτελεί «εναλλακτική δικαιοσύνη» ή «συμπλήρωμα» των δικαστικών διαδικασιών;

Και μόνον ο χαρακτηρισμός της διαμεσολάβησης ως «δικαιοσύνης» (έστω εναλλακτικής) αρκεί για να δημιουργήσει παρερμηνείες και κριτικές σκέψεις για το ρόλο και τη δυναμική της¹⁴¹⁹. Οι κριτικές σκέψεις συμπυκνώνονται στις διευκρινήσεις των καθηγητών κ. R. Caroni (για τον όρο «εναλλακτική») και κ. Κ. Πολυζωγόπουλου (για τον όρο «δικαιοσύνη»).

Όσον αφορά τον όρο «εναλλακτική», ο κ. Caroni επισημαίνει ότι η διαμεσολάβηση μπορεί να καταλάβει έναν ρόλο «συμπληρωματικό» προς τη δικαστική διαδικασία, ενώ προσθέτει ότι η «προστιθέμενη αξία» της πρέπει να αναγνωρίζεται, ακόμη και όταν η δικαστική διαδικασία λειτουργεί αποτελεσματικά. Η άποψη περί «συμπληρωματικού» ρόλου της διαμεσολάβησης ενισχύεται από δύο (2) διαπιστώσεις:

- πρώτον από το ότι είναι διαθέσιμη μόνον για τις διαφορές, που είναι δεκτικές διαθέσεως (και όχι για όλες τις διαφορές) και
- δεύτερον ότι τα μέρη χρειάζονται τον κρατικό μηχανισμό απονομής της δικαιοσύνης, στις περιπτώσεις που δεν τηρηθεί η τελική συμφωνία ή που κρίνεται αναγκαία η λήψη πρόσφορου ασφαλιστικού μέτρου για την προστασία δικαιώματος που εμπεριέχεται στην διαφορά (ιδίως του ασθενέστερου μέρους).

Σε κάθε περίπτωση, αυτός ο «συμπληρωματικός» ρόλος της διαμεσολάβησης πρέπει να διαφυλάττει, όσα διασφαλίζουν θεμελιώδεις παραδοσιακές δικονομικές κατακτήσεις, όπως η ισότητα των διαδίκων, η ανεξαρτησία, η αμεροληψία και η κατοχύρωση του δικαιώματος ακροάσεως (όλων) των μερών¹⁴²⁰. Όπως, εύστοχα, συμπεραίνει ο κ. Caroni, ένας αποτελεσματικός κρατικός μηχανισμός απονομής της δικαιοσύνης πρέπει να διασφαλίζει ότι ο **κίνδυνος της, τυχόν, άνισης κατανομής**

¹⁴¹⁸ Καθολικά η διαμεσολάβηση, εν μέρει η αστική δικαστική διαδικασία (στις περιπτώσεις που επισπεύδεται για την επίλυση διαφορών).

¹⁴¹⁹ Πολυζωγόπουλος Κ, «Διαμεσολάβηση. Μόθοι και πραγματικότητα», Δικαιόγραμμα 1, 2008, σ. 269. H. Brown, A. Marriott, «ADR Principles and Practice», 2011, σ. 31.

¹⁴²⁰ Για ευθεία εφαρμογή των θεμελιωδών δικονομικών κατακτήσεων δεν μπορεί να γίνει λόγος διότι η διαμεσολάβηση δεν είναι δικαστική διαδικασία.

του βάρους μεταξύ των διαδίκων, που, πιθανώς, να οδηγήσει σε άδικους συμβιβασμούς, παραμένει, όσο το δυνατόν, χαμηλότερος¹⁴²¹.

Όσον αφορά, δε, τον όρο «δικαιοσύνη», ο κ. Πολυζωγόπουλος επισημαίνει ότι ο διαμεσολαβητής δεν απονέμει δικαιοσύνη και δεν μπορεί να προβεί σε οποιαδήποτε υπόδειξη δικών του απόψεων ή αντιλήψεων στα μέρη.

Φαινόμενα παρερμηνείας της ανωτέρω συνδέσεως παρατηρήθηκαν και στη χώρα μας. Ορισμένοι (δικαιολογημένα ενθουσιώδεις) υποστηρικτές της διαμεσολάβησης στην (καλοπροαίρετη) προσπάθειά τους να αναδείξουν τη σημασία της ενσωματώσεως της στην ελληνική έννομη τάξη, ενώ, επισήμαιναν τον ανωτέρω «συμπληρωματικό» της ρόλο, συγχρόνως, υιοθετούσαν **μια όχι και τόσο ήπια συγκριτική προσέγγιση, σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία, χαρακτηρίζοντας την ως αργή, ακριβή, αναποτελεσματική, υπέρμετρα τυπική και χωρίς πρακτικό ενδιαφέρον. Η προσέγγιση αυτή δεν είναι ορθή** διότι:

- Η (τυχόν) μεγάλη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας συνδέεται με γενικότερες παθογένειες του κρατικού μηχανισμού και όχι με τη φύση των δικονομικών κανόνων.
- Το κόστος της προσφυγής στη δικαιοσύνη στη χώρα μας είναι αρκετά υψηλό, δεν είναι όμως αποτρεπτικό - *τουλάχιστον όσο είναι σε χώρες όπως η Αγγλία ή οι Η.Π.Α* - και εάν σήμερα θεωρείται αποτρεπτικό, τούτο οφείλεται στη συνεχιζόμενη, γενικότερη οικονομική κρίση.
- Η τυπικότητα των δικονομικών κανόνων - *επί των οποίων τροχοδρομείται η πολιτική δίκη* - δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «εμπόδιο» για την πρόοδο της δικαστικής διαδικασίας, αλλά ως θεμελιώδης εγγύηση και δικλείδα ασφαλείας για την ορθή διεξαγωγή της.

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να υπενθυμιστεί η παρατήρηση του καθηγητή κ. Σ. Κουσουύλη, σχετικά με τη φύση των δικονομικών κανόνων, όπως εκφράσθηκε κατά τις εργασίες του 8^{ου} Παγκοσμίου Συνεδρίου Πολιτικής Δικονομίας, που διεξήχθη στην Ουτρέχτη, το 1987¹⁴²². Ο κ. Κουσουύλης επισήμανε ότι «το δικονομικό δίκαιο μπορεί να κατανοηθεί ως μια μορφή εφαρμοσμένης φιλοσοφίας του

¹⁴²¹ **Caroni R**, «Συμφωνίες που απορρέουν από διαμεσολάβηση: Νομική φύση, τυπικές προϋποθέσεις, έννομες συνέπειες, ακύρωση», Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013, σ. 11.

¹⁴²² **Κουσουύλης Σ**, «Η δραστηκότητα της δικαιοσύνης», Η συμμετοχή της ελληνικής δικονομικής επιστήμης στο 8^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Πολιτικής Δικονομίας στην Ουτρέχτη, Ι.Δ.ΜΕ, 1987, σ. 110.

δικαίου και η διαδικασία της πολιτικής δίκης ως ένας μηχανισμός για το ξεκαθάρισμα των διαφορών στο βάθρο της ιδέας του δικαίου. Με αυτή την αφετηρία, η γνωστή ανταγωνιστική σχέση ανάμεσα στη γρήγορη διεξαγωγή της δίκης αφενός και στην ορθή απόφαση αφετέρου παρουσιάζεται σαν μια ειδική μορφή της πιο πάνω αντινομίας στο δικονομικό πεδίο. Η δικαιοσύνη, ενσωματωμένη στην ορθότητα της αποφάσεως και η σκοπιμότητα υπό τη μορφή της ταχείας διαδικασίας, εμφανίζονται ως διαλεκτικές αντιθέσεις που αίρονται σε μια διαλεκτική ενότητα, την ασφάλεια του δικαίου... Το φαινόμενο της υπερφόρτωσης είναι κατά βάση αποτέλεσμα εξωδογματικών παραγόντων. Σημασία έχουν, κυρίως, θέματα της διοίκησης, οργάνωσης της δικαιοσύνης, της έλλειψης μιας συμβουλευτικής διαδικασίας και της ανθρώπινης ψυχολογίας, που καθιστούν τη διεξαγωγή της δίκης ελκυστική, ενώ αντίθετα, η δογματική κατασκευή του δικονομικού δικαίου γενικά διάκειται ευνοϊκά προς την αποσυμφόρηση των δικαστηρίων¹⁴²³».

Επιπροσθέτως, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι η πολιτική δίκη διασφαλίζει τη γνήσια αξίωση δημοσίου δικαίου για τους πολίτες έναντι του Κράτους (αρ. 20 παρ. 1 Συντάγματος)¹⁴²⁴, μια αξίωση που εμπεριέχει **και την αξίωση δικαστικής προστασίας και το δικαίωμα δικαστικής ακροάσεως των μερών**. Σύμφωνα δε, με την κοινωνιστική αντίληψη των κ. Α. Menger και κ. F. Klein, η πολιτική δίκη δεν τίθεται στη διάθεση των διαδίκων, αποκλειστικά και μόνον, για να πραγματώσουν τα δικαιώματά τους, αλλά γίνεται νοητή ως μια περίπτωση **κοινωνικής ανάγκης**, ως μια παθολογική κατάσταση της κοινωνίας, η γρήγορη αποκατάσταση της οποίας αποκαθιστά τη διαταραγμένη κοινωνική ειρήνη.

Κρίνεται λοιπόν ορθότερο, η προσπάθεια διάδοσης της διαμεσολάβησης να γίνεται με γνώμονα τον ανωτέρω «συμπληρωματικό» της ρόλο. Χαρακτηρισμοί του τύπου «η δικαστική διαδικασία είναι αργή, δαπανηρή και υπέρμετρα τυπική» δεν ανταποκρίνονται στην αλήθεια. Ο θεσμός της δικαιοσύνης, ανεξάρτητα από τα όποια προβλήματα αντιμετωπίζει, **δεν έχει χάσει το κύρος του**, το δε απαύγασμα της πολιτικής δίκης η δικαστική απόφαση, αποτελεί την **καταλληλότερη θεραπεία**

¹⁴²³Κουσουύλης Σ, «*Η δραστηριότητα της δικαιοσύνης*», Η συμμετοχή της ελληνικής δικονομικής επιστήμης στο 8^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Πολιτικής Δικονομίας στην Ουτρέχτη, Ι.Δ.ΜΕ, 1987, σ. 129.

¹⁴²⁴ Άρθρο 20 παρ. 1 Συντάγματος: «*Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σε αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει*».

π ε ί α, όπως επισημαίνουν ακόμη και «θερμοί» υποστηρικτές της διαμεσολάβησης¹⁴²⁵.

2. Η υποχρεωτικότητα · εμπόδιο πρόσβασης στη δικαιοσύνη ή τελευταία ευκαιρία για διάλογο;

Από την ανάπτυξη που προηγήθηκε, έχει καταστεί σαφές ότι παρότι η προσφυγή στη διαμεσολάβηση χωρεί, κατά κανόνα εκουσίως, σε όλες τις έννομες τάξεις εντοπίζονται ρυθμίσεις με στοιχεία «υποχρεωτικότητας», οι οποίες:

➤ άλλοτε παρ'απέμουν τα μέρη στη διαμεσολάβηση:

Η.Π.Α

Προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης (βάσει της ιδέας του δικαστηρίου «πολλαπλών θυρών» (Multi-Door Courthouse), (Ομιλία F. Sander κατά την Pound Conference, 1976)

Ευρωπαϊκή Ένωση

Αιτιολογική Σκέψη 9 και άρθρο 3 Πρότασης Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ (Επιβοηθητικός ρόλος δικαστηρίου),

Αιτιολογική Σκέψη 12 Οδηγίας (Παραπομπή από το δικαστήριο),

αρ. 3 Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ (Πρόταση ή διαταγή δικαστηρίου),

αρ. 5 Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ (Πρόσκληση δικαστηρίου)

Ελλάς

αρ. 214 Β παρ. 4 Κ.Πολ.Δ (Πρόσκληση δικαστηρίου)

Αγγλία

Προγράμματα συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης [(London County Court, Προγράμματα: V.O.L, A.R.M (αυτόματη όχι υποχρεωτική), κ.α]

Γαλλία

N. 16/24 Αυγούστου 1789 (Υποχρεωτική εμφάνιση ενώπιον των δικαστών για να επιχειρήσουν συμβιβασμό - Υποχρεωτική προδικασία),

¹⁴²⁵ Η σημασία της δικαστικής απόφασης αναδεικνύεται μεταξύ άλλων και από τον Lord Woolf, στην πρώτη εκ των 124 συστάσεων του στην αρχική Εκθέσή του (Interim report) στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης των κανόνων C.P.R του 1998.

*αρ. 131 - 1 επ. C.P.C (Παραπομπή από τον δικαστή σε δικαστική διαμεσολάβηση),
N. 2011 - 1862 της 13 Δεκεμβρίου του 2011 (Κατά την εκκρεμοδικία υποχρεωτική
διαμεσολάβηση σε υποθέσεις γονικής μέριμνας, διατροφής τέκνων)*

Ιταλία

*αρ. 117 C.P.C (Αίτημα δικαστή στα μέρη)
(προϊσχύσαν) αρ. 5 παρ. 2 ν.δ 28/2010 [(Απλή) Πρόσκληση από το δικαστή]]*

Γερμανία

*Πιλοτικά προγράμματα διαμεσολάβησης (Ανόβερο, Γκέντιγκεν κ.α),
Νόμος του 2012 (Τροποποίηση 278 παρ. 5 Z.P.O και θέσπιση 278 V Z.P.O:
Παραπομπή από το δικαστή σε Guterichter),
Νόμος του 2012 (αρ. 278 παρ. 1 Z.P.O: Πρόταση δικαστηρίου και παραπομπή
διαδίκων σε διαμεσολαβητή),
αρ. 278 παρ. 5 εδ. α' και β' Z.P.O (Παραπομπή από δικαστήριο κατά την εκκρεμοδικία
σε δικαστή (εδ. α'), ή παραπομπή σε εξωδικαστικό όργανο επιλύσεως των διαφορών
(εδ. β'))*

➤ **άλλοτε «ε ν θ α ρ ρ ύ ν ο υ ν» την προσφυγή στη διαμεσολάβηση:**

Ελλάς

*αρ. 116Α Κ.Πολ.Δ (Ενθάρρυνση δικαστηρίου),
αρ. 214 Β Κ.Πολ.Δ (Πρόσκληση δικαστηρίου),
αρ. 214 Γ Κ.Πολ.Δ (Πρόταση δικαστηρίου)*

Αγγλία

*Οι κανόνες C.P.R και η νομολογία διαπνέονται από πνεύμα ενθάρρυνσης προσφυγής
στη διαμεσολάβηση*

Γαλλία

*αρ. 19 C.P.C 1838 (Απόπειρα συμβιβασμού)
αρ. 21 C.C (Γενική δικονομική αρχή συμβιβασμού των διαδίκων)*

Γερμανία

αρ. 278 παρ. 5 Z.P.O (Μετά από την αναθεώρηση του Z.P.O του 2001)

➤ **άλλοτε υποχρεώνονται τα μέρη (να προσέρχονται και) να συμμετ
έχουν σε ενήμερωτικές συναντήσεις σχετικά με την προοπτική
επιχείρησης διαμεσολάβησης ή σε α ρ χ ι κ ή διαμεσολαβητική συνεδ**

ρ ί α ως προϋπόθεση του παραδεκτού ή σε δ ι α δ ι κ α σ ί α
διαμεσολάβησης:

Ευρωπαϊκή Ένωση

Αιτιολογική Σκέψη 14 Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ (Να μην θίγεται από την Οδηγία εθνική νομοθεσία που καθιστά τη διαμεσολάβηση υποχρεωτική, εφόσον η εν λόγω νομοθεσία δεν εμποδίζει τα μέρη να ασκήσουν το δικαίωμα πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα)

Ελλάς

(Προϊσχύσαν) Αρ. 3 παρ. 1 εδ. γ' και δ' Ν. 3898/2010 (Διαταγή από δικαστήριο άλλου κ.μ ή με νόμο)

Αρ. 182 Ν. 4512/2018 (Απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης)

Αγγλία

*Δεσμευτικότητα ρήτρας προσφυγής στη διαμεσολάβηση - υπόθεση **Cable & Wireless v I.B.M United Kingdom (2002)** και πλείστες αποφάσεις νομολογίας*

Γαλλία

Μετά τη Γαλλική Επανάσταση καθιερώθηκε υποχρεωτικό προστάδιο δικαστικής διαδικασίας η απόπειρα συμβιβασμού, υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού,

Ν. 2002-305/4 Μαρτίου 2002 (Δυνατότητα δικαστή να διατάζει τα μέρη να συμμετάσχουν σε ενημερωτική συνεδρίαση)(Υποθέσεις γονικής μέριμνας)

Ν. 2004 - 439/26 Μαΐου 2004 (Πρόταση για συμμετοχή στη διαμεσολάβηση και διαταγή δικαστηρίου για συμμετοχή σε ενημερωτική συνεδρίαση)

Ιταλία

αρ. 185 C.P.C (Υποχρέωση αυτοπρόσωπης εμφάνισης μετά από διαταγή του δικαστή),

Ν. 192/18 Ιουνίου 1998 (Υποχρεωτικό προδικαστικό διαμεσολάβησης ενώπιον των Εμπορικών Επιμελητηρίων)

Ν. 80/31 Μαρτίου 1998 (Υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού εργατικών διαφορών)

ν.δ 54/18 Μαΐου 2001 (Υποχρεωτική διαμεσολάβηση εργατικών διαφορών)

ν.δ 5/22 Ιανουαρίου 2003 (Διαμεσολάβηση εταιρικών υποθέσεων ενώπιον πιστοποιημένων οργανισμών διαμεσολάβησης - «προάγγελος» του ν.δ 28/2010 - και υποβολή πρότασης από το διαμεσολαβητή (υιοθέτηση αξιολογικού - εκτιμητικού μοντέλου)

αρ. 60 νόμου 69/19 Ιουνίου 2009 (Υποχρέωση δικηγόρων να ενημερώνουν τους πελάτες τους),

(προϊσχύσαν) **άρθρο 5 παρ 1 ν.δ 28/2010** (Υποχρεωτική επιχείρηση διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της αιτήσεως/αγωγής)

αρ. 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010 (Υποχρεωτική επιχείρηση προκαταρκτικής ενημερωτικής συναντήσεως ως προϋπόθεση του παραδεκτού της δικαστικής διαδικασίας)

αρ. 5 παρ. 2 - bis του ν.δ 28/4 Μαρτίου 2010 (Σύσταση από δικαστή για παραπομπή σε διαμεσολάβηση ακόμη και χωρίς τη συναίνεση των μερών ως προϋπόθεση του παραδεκτού),

ν.δ 132/12 Σεπτεμβρίου 2014 (Υποχρεωτικό προστάδιο της δικαστικής διαδικασίας για περιπτώσεις που δεν καλύπτονταν από το αρ. 5 παρ. 1 - bis του ν.δ 28/2010),
άρθρα 183,185, 350, 420 C.P.C (Υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού από το δικαστή για την επίλυση εμπορικών διαφορών)

Γερμανία

Νόμος του 1924 Υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού,

αρ. 15 α E.G.Z.P.O (Υποχρεωτική επιχείρηση διαμεσολάβησης ως προϋπόθεση του παραδεκτού),

αρ. 278 παρ. 2 Z.P.O (Υποχρεωτική επιχείρηση διαπραγμάτευσης πριν τη συζήτηση).

- **και άλλοτε «α π ε ι λ ο ύ ν» τα μέρη με κυρώσεις σε περίπτωση που τα δικαστήρια κρίνουν ότι (τα μέρη) α ρ ν ο ύ ν τ α ι, αδικαιολογήτως, να εξετάσουν την προσφυγή σε αυτήν:**

Ευρωπαϊκή Ένωση

Αιτιολογική Σκέψη 14 Οδηγίας 2008/52/E.K,

αρ. 5 Οδηγίας (Παρόμοιο περιεχόμενο με την Αιτιολογική Σκέψη 14 της Οδηγίας)

Ελλάς

αρ. 183 Β παρ. 2 Ν. 4512/2018 (Χρηματική ποινή στο διάδικο που δεν προσήλθε αν και κλήθηκε προς τούτο, συνεκτιμωμένη και της γενικότερης συμπεριφοράς του)

Αγγλία

R. 44 παρ. 3 εδ. δ' και ε' C.P.R,

P.D 1995 (13,15,16),

R. 27 παρ. 14 εδ. γ' C.P.R,

C.P.R 2009 (Lord Justice Jackson),

Ιταλία

αρ. 60 του Ν. 69/19 Ιουνίου 2009 (Εξουσιοδότηση),

αρ. 8 παρ. 4 bis ν.δ 28/2010 (Κυρώσεις σε περίπτωση αδικαιολόγητης μη συμμετοχής στη διαμεσολάβηση).

Οι ανωτέρω πρωτοβουλίες ανελήφθησαν με απώτερο στόχο να μην επιβεβαιωθούν οι (αναμφίβολα δικαιολογημένες) επιφυλάξεις όσων υποστήριζαν ότι η «υποχρεωτικότητα» - με οποιονδήποτε τρόπο και εάν εκδηλώνεται - συνιστά αθέμιτο περιορισμό του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α και του άρθρου 47 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε¹⁴²⁶.

Πολλές από τις ανωτέρω επιφυλάξεις εκτονώθηκαν μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δ.Ε.Ε στην υπόθεση **Rosalba Alassini κ.λ.π κατά Telecom Italia Spa της 18 Μαρτίου 2010**¹⁴²⁷, με την οποία το Δ.Ε.Ε έκρινε ότι η θέσπιση από κάποιο κράτος - μέλος, ενός υποχρεωτικού προδικαστικού σταδίου A.D.R, με κύρωση το απαράδεκτο της δικαστικής διαδικασίας, δεν παραβιάζει την κοινοτική νομοθεσία ούτε το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α, άρθρο 47 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε).

Το Δικαστήριο επισήμανε ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, όπως το δικαίωμα της αποτελεσματικής προσφυγής στη δικαιοσύνη, είναι δυνατόν να ανέχονται (κάποιους) περιορισμούς, όταν (αυτοί) ανταποκρίνονται σε σκοπούς γενικότερου συμφέροντος. Ειδικότερα έκρινε ότι εάν η (προηγούμενη της δικαστικής διαδικασίας) απόπειρα εξωδικαστικού συμβιβασμού:

¹⁴²⁶ **Ορφανίδης Γ**, «Mediationsvereinbarungen», ZJP Int 2015, σ. 152. Όπως επισημαίνει ο καθηγητής από πλευράς του Συντάγματος ή της Ε.Σ.Δ.Α δεν υφίσταται κώλυμα καθιέρωσης ενός υποχρεωτικού προκαταρκτικού σταδίου ή παραπομπής μιας υποθέσεως που εκκρεμεί στα Δικαστήρια σε μια επιτροπή συμφιλίωσης χωρίς τη συναίνεση των διαδίκων.

¹⁴²⁷ **Δ.Ε.Ε, 18.3.2010, Rosalba Alassini κατά Telecom Italia SpA (C-317/08), Filomena Califano κατά Wind SpA (C-318/08), Lucia Anna Giorgia Iacono κατά Telecom Italia SpA (C-319/08) και Multiservice Srl κατά Telecom Italia SpA (C-320/08), ECLI: EU:C:2010:146.** Στην υπόθεση αυτή ένας μεγάλος αριθμός καταναλωτών είχαν προσφύγει ενώπιον της ιταλικής δικαιοσύνης κατά κάποιων εταιρειών τηλεπικοινωνιών αξιώνοντας αποζημίωση σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο για παραβίαση όρων των συμβάσεων τηλεπικοινωνιών. Η εναγόμενη εταιρεία ισχυρίστηκε ότι η αγωγή έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη, διότι οι ενάγοντες (σύμφωνα με το ιταλικό δίκαιο) έπρεπε πριν προσφύγουν στη δικαστική διαδικασία να επιχειρήσουν διαδικασίες εξωδικαστικού συμβιβασμού. Από τη μεριά τους οι ενάγοντες ισχυρίστηκαν ότι η άρνηση του δικαστηρίου να εξετάσει τους ισχυρισμούς τους, επειδή δεν είχαν προηγουμένως επιχειρήσει διαδικασίες εξωδικαστικού συμβιβασμού παραβίαζε το άρθρο 6 της Ε.Σ.Δ.Α και το άρθρο 47 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε.

- **δεν** υποχρεώνει τα μέρη να καταλήξουν σε συμφωνία¹⁴²⁸,
- **δεν** καθυστερεί την άσκηση ενδίκου βοηθήματος¹⁴²⁹,
- **δεν** προκαλεί (στα μέρη) σημαντικά έξοδα, ενώ
- αναστέλλει την παραγραφή των οικείων δικαιωμάτων¹⁴³⁰,

είναι νόμιμη και δεν συνιστά παραβίαση των άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α και του άρθρου 47 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε.

Τα προαναφερθέντα κριτήρια επαναλήφθηκαν από το Δ.Ε.Ε στην υπόθεση **Livio Menini και Rampaneli κατά Banco Popolare - Societa Cooperativa (2017)**¹⁴³¹, στο πλαίσιο της οποίας το Δικαστήριο έκρινε ότι «ο ορισμός μιας διαδικασίας διαμεσολάβησης ως προϋπόθεσης του παραδεκτού ένδικης προσφυγής δύνатаι να αποδειχθεί συμβατός προς την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας αν η διαδικασία αυτή

- *δεν καταλήγει σε δεσμευτική για τα εμπλεκόμενα μέρη απόφαση,*
- *δεν καθυστερεί ουσιωδώς την άσκηση ενδίκου βοηθήματος,*
- *αναστέλλει την απόσβεση των οικείων δικαιωμάτων και*
- *δεν προκαλεί έξοδα ή προκαλεί ελάχιστα έξοδα, στα ενδιαφερόμενα μέρη, εφόσον πάντως η ηλεκτρονική οδός δεν αποτελεί το μοναδικό μέσο πρόσβασης στην εν λόγω διαδικασία συμβιβασμού και είναι δυνατή η λήψη προσωρινών μέτρων σε εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες το επείγον της καταστάσεως τα επιβάλλει»¹⁴³².*

¹⁴²⁸ Τυχόν αντίθετη πρόβλεψη θα ήταν εντελώς «ξένη» προς το θεσμό της διαμεσολάβησης.

¹⁴²⁹ Συνήθως, η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσεως της διαφοράς ολοκληρώνεται σύντομα. Με βάση την εμπειρία άλλων εννόμων τάξεων, η απόπειρα ολοκληρώνεται με την πραγματοποίηση της πρώτης συνάντησης.

¹⁴³⁰ Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης συνοδεύεται σε όλες τις έννομες τάξεις από διατάξεις περί αναστολής (συνηθέστερα) ή διακοπής (σπανιότερα) της παραγραφής των οικείων δικαιωμάτων.

¹⁴³¹ C-75/16, σκέψη 55, Ε.Πολ.Δ 2017, 551 σημ. Καστανίδα = ΕφΑ.Δ 2018.87, σημ. Κόμνιου = ECLI:EU:C:2017:457.

¹⁴³² **Κλαμαρής Ν**, «Η Διαμεσολάβηση (κατά το Ν. 4512/2018) (θέσεις με βάση την ομιλία στον ΔΣΑ, 19.06.2018), ΕΠολΔ 2018, σ. 256. Όπως διευκρινίζει ο καθηγητής, **το ερώτημα στην υπόθεση Menini είναι εάν η υποχρεωτικότητα της Διαμεσολάβησης είναι συμβατή με το αξίωμα της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Το ερώτημα στο πεδίο της ελληνικής έννομης τάξης είναι εάν η υποχρεωτικότητα προσφυγής του Ν. 4512/2018 είναι συμβατή με το άρθρο 20 Σ.**

Το Δικαστήριο έκρινε ότι η θέσπιση υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης, η οποία δεν εκπληρώνει τους ανωτέρω όρους, θα μπορούσε να θίξει την αρχή της αποτελεσματικής έννομης προστασίας, ενώ επιβεβαίωσε ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να αξιολογήσει, με βάση τα δεδομένα της υποθέσεως, κατά πόσον (η υποχρεωτική προδικασία του ιταλικού δικαίου) (αρ. 5 παρ. 1 ν.δ 28/2010) ανταποκρινόταν στις ανωτέρω προϋποθέσεις. Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η ανωτέρω υποχρεωτική προδικασία δεν ήταν ασύμβατη προς την Οδηγία 2013/11/Ε.Ε ¹⁴³³ «στο βαθμό που...δεν εμποδίζει τα εμπλεκόμενα μέρη να ασκήσουν το δικαίωμά (τους) πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα»¹⁴³⁴.

Από τη μεριά του το **Ε.Δ.Δ.Α**, αν και (έως σήμερα) δεν έχει αποφανθεί επί της συμβατότητας της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης, υιοθετεί - με σημείο αναφοράς τα άρθρα 6 παρ. 1 και 13 της Ε.Σ.Δ.Α και με αφορμή μια διαδικασία υποχρεωτικής απόπειρας εξωδικαστικής επίλυσεως της διαφοράς στην υπόθεση **Momcilović κατά Κροατίας** - συναφή ερμηνευτική λύση.

Ειδικότερα, το άρθρο 186 του (ισχύοντος από το 2003) κροατικού Κ.Πολ.Δ προβλέπει υποχρεωτική - επί ποινή απαραδέκτου - απόπειρα συμβιβαστικής επίλυσεως της διαφοράς επί αγωγών αστικής ευθύνης κατά του Δημοσίου. Οι προσφεύγοντες είχαν ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως κατά του κροατικού Δημοσίου για το θάνατο συγγενούς τους κατά την διάρκεια του γιουγκοσλαβικού Εμφυλίου (1998). Το άρθρο 186 δεν είχε τεθεί σε ισχύ κατά τον χρόνο ασκήσεως της αγωγής, δηλαδή η αγωγή είχε ασκηθεί πριν το 2003. Παρόλα αυτά προβλεπόταν ανάλογη διαδικασία δυνάμει ειδικού διοικητικού νόμου, σχετικού με τις αποζημιώσεις για εγκλήματα πολέμου. Οι προσφεύγοντες είχαν τηρήσει την προδικασία (του ανωτέρω ειδικού διοικητικού νόμου), αλλά η αγωγή τους θεωρήθηκε αυτοδικαίως ανακληθείσα, επειδή ο πληρεξούσιος δικηγόρος τους δεν παραστάθηκε κατά τη συζήτηση, παρότι είχε νομίμως κλητευθεί. Οι προσφεύγοντες άσκησαν νέα αγωγή κατά του κροατικού Δημοσίου (το 2005), χωρίς όμως να τηρήσουν την, ισχύουσα από το 2003, προδικασία του άρθρου 186 του κροατικού Κ.Πολ.Δ. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την αγωγή τους ως απαράδεκτη, λόγω μη τηρήσεως της ανωτέρω υποχρεωτικής προδικασίας (αρ. 186), ενώ και στις δίκες των ενδίκων μέσων, που

¹⁴³³ Σχετική με την επίλυση καταναλωτικών διαφορών.

¹⁴³⁴ Γιαννόπουλος Π.Σ., «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το ν. 4512/2018», 2018, σ. 14, 15.

επισπεύστηκαν από τους ενάγοντες, ο ισχυρισμός των τελευταίων - *ότι εν όψει της ταυτότητας των δύο αγωγών, παρήλκε η εκ νέου προσφυγή στην υποχρεωτική προδικασία της απόπειρας συμβιβαστικής επιλύσεως της διαφοράς - απορρίφθηκε*. Το Ε.Δ.Δ.Α επιβεβαίωσε ότι η καθιέρωση υποχρεωτικής προδικασίας απόπειρας εξωδικαστικής επιλύσεως της διαφοράς συνιστούσε περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως, δέχθηκε όμως ότι - *στην επίδικη περίπτωση* - ήταν ένας περιορισμός θεμιτός. Ειδικότερα, δέχθηκε τον ισχυρισμό της κροατικής Κυβέρνησης ότι η καθιέρωση υποχρεωτικής προδικασίας εξωδικαστικής επιλύσεως της διαφοράς στις διαφορές από αστική ευθύνη του κροατικού Δημοσίου απέβλεπε στη διευκόλυνση της εξωδικαστικής διευθετήσεως της διαφοράς, στην αποφυγή μακροχρόνιων και δαπανηρών δικών και υπό την έννοια αυτή υπηρετούσε το σκοπό της οικονομίας της δίκης.

Επιπλέον, έκρινε ότι το χρονικό διάστημα των τριών (3) μηνών, που οριζόταν από το κροατικό δίκαιο (*για την ολοκλήρωση της απόπειρας εξωδικαστικής επιλύσεως της διαφοράς*), δεν ήταν υπερβολικό, ούτε παρεμπόδιζε, ουσιωδώς, την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Το Ε.Δ.Δ.Α απέρριψε και τον ισχυρισμό των προσφευγόντων ότι η δικονομική κύρωση της απορρίψης της αγωγής ως απαράδεκτης ήταν δυσανάλογη (*επειδή είχε ήδη τηρηθεί η προδικασία του ειδικού διοικητικού νόμου*) με την αιτιολογία:

- αφενός ότι η αρχική απόπειρα εξωδικαστικής επιλύσεως της διαφοράς είχε διεξαχθεί (*ένεκα μεταβολών στην κατά τόπον αρμοδιότητα*) ενώπιον άλλης εισαγγελικής Αρχής και υπό άλλο νομοθετικό καθεστώς και
- αφετέρου ότι το εθνικό δικονομικό δίκαιο προέβλεπε τη δυνατότητα του ενάγοντος, να επαναφέρει την αγωγή του εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από την απόρριψή της ως απαράδεκτης λόγω μη τηρήσεως της προδικασίας, μια δυνατότητα που, όμως, δεν αξιοποίησαν οι προσφεύγοντες.

Με το σκεπτικό αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι επί της αρχής τουλάχιστον η τήρηση υποχρεωτικής προδικασίας εξωδικαστικής επιλύσεως της διαφοράς δεν έρχεται σε αντίθεση προς το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. Το Ε.Δ.Δ.Α αναγνώρισε ότι η καθιέρωση υποχρεωτικής προδικασίας απόπειρας εξωδικαστικής επιλύσεως της

διαφοράς συνιστούσε περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως, όμως υπό τα δεδομένα της επίδικης περίπτωσης, αυτός κρινόταν ως εύλογος και θεμιτός¹⁴³⁵.

Η στάση του Δ.Ε.Ε και του Ε.Δ.Δ.Α απέναντι στο «ακανθώδες» ζήτημα της υποχρεωτικότητας, μάλλον, εκφράζει την «ε λ π ί δ α» των δύο (2) Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων να αξιοποιηθούν ο υ σ ι α σ τ ι κ ά οι διαδικασίες A.D.R από τα κράτη - μέλη, χωρίς όμως να καταπιέζονται ή να περιορίζονται θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

Παρά τις (όποιες) διαφωνίες σχετικά με το εάν η θέσπιση υποχρεωτικών προδικαστικών διαδικασιών διαμεσολάβησης συνιστούν θεμιτό ή ανεπίτρεπτο περιορισμό του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη, δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός ότι η υποχρεωτικότητα **προσλαμβάνει διάφορες εκφάνσεις στις περισσότερες από τις χώρες που διαθέτουν σύστημα διαμεσολάβησης**. Δεδομένης λοιπόν της ευρείας προβλέψεως της υποχρεωτικότητας, μπορεί να αξιοποιηθεί στις περιπτώσεις εκείνες που η επικοινωνία (μεταξύ των μερών) έχει διακοπεί εντελώς, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό μια τελευταία και, μάλλον, α ν έ λ π ι σ τ η ευκαιρία για διάλογο, μια ευκαιρία που και τα ίδια τα μέρη είναι πιθανόν να θέλουν να αδράξουν, ακόμη και εάν ποτέ δεν το ομολογούν¹⁴³⁶. Αυτή η ανέλπιστα ευκαιρία μπορεί να αξιοποιηθεί μέσω της υιοθέτησης του **ισχύοντος ιταλικού μοντέλου διαμεσολάβησης**¹⁴³⁷, το οποίο είναι κοινά αποδεκτό

¹⁴³⁵ Γιαννόπουλος Π.Σ., «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το ν. 4512/2018», 2018, σ. 17, 18. και Γιαννόπουλος Π.Σ. «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρθρ 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμέτωπος με τα δικαιοκρατικά όριά του : το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 88.

¹⁴³⁶ Η ανωτέρω ερμηνευτική εκδοχή μπορεί να καρποφορήσει και στη χώρα μας, διότι, μολονότι η δυνατότητα προσφυγής «στο διάλογο» δημιουργείται στο δικονομικό δίκαιο (πρδγμ. αρ. 214 Α.Κ.Πολ.Δ), **δεν ενεργοποιείται αποτελεσματικά**.

¹⁴³⁷ Πρόκειται δηλαδή για το μοντέλο που προβλέπει τη διενέργεια υποχρεωτικής προκαταρκτικής ενημερωτικής συναντήσεων των μερών με το διαμεσολαβητή με ελάχιστο κόστος (40,00 €), μετά την ολοκλήρωση της οποίας τα μέρη δύνανται να αποχωρήσουν χωρίς να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο επιβολής κυρώσεων.

ότι αποτελεί το πιο επιτυχημένο μοντέλο υποχρεωτικής προσφυγής με **π ο λ ύ χ α μ η λ ό κ ό σ τ ο ς**¹⁴³⁸.

Λαμβάνοντας λοιπόν ως δεδομένο ότι η υποχρεωτικότητα δεν συνιστά - *υπό προϋποθέσεις* - «αθέμιτο», αλλά «*θεμιτό*» περιορισμό του άρθρου 6 της Ε.Σ.Δ.Α και του άρθρου 47 του Χ.Θ.Δ.Ε.Ε¹⁴³⁹, μπορούμε - *υπό το πρίσμα του αναγνωρισμένου στην Αγγλία κριτηρίου της συνετής συμπεριφοράς (act reasonably)* - να την ερμηνεύουμε **όχι ως καταναγκασμό**, αλλά ως μια «*ύστατη*» ευκαιρία για **διάλογο** και - *γιατί όχι* - ως μια υποχρέωση του ανθρώπου (απέναντι στους συνανθρώπους του και στην Πολιτεία) να υιοθετεί διαλεκτικές μεθόδους επιλύσεως (έστω) ορισμένων ιδιωτικών διαφορών του.

3. Σκέψεις ως προς τον εκούσιο χαρακτήρα της προσφυγής στη διαμεσολάβηση - Η ερμηνεία της Αιτιολογικής Σκέψης 13 από τον έλληνα νομοθέτη

Στο άρθρο 182 παρ. 2 της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν. 4512/2018 ο νομοθέτης επισημαίνει - προς **υ π ο σ τ ή ρ ι ξ η** της υποχρεωτικής υπαγωγής στη διαμεσολάβηση του άρθρου 182 - ότι στην Αιτιολογική Σκέψη 13 της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ **δ ι ε υ κ ρ ί ν ι σ θ η κ ε** ότι ο προαιρετικός χαρακτήρας της διαμεσολάβησης δεν συνίσταται στην ελευθερία των μερών να προσφύγουν στη σχετική διαδικασία, αλλά στο γεγονός ότι τα μέρη έχουν την ευθύνη της διαδικασίας και μπορούν να την οργανώσουν κατά την επιθυμία τους και να την ολοκληρώσουν οποιαδήποτε στιγμή.

Ωστόσο, εξετάζοντας το γράμμα της Αιτιολογικής Σκέψης 13 διαπιστώνουμε ότι ο κοινοτικός νομοθέτης δεν χρησιμοποιεί το βεβαιωτικής φύσεως ρήμα

¹⁴³⁸ **Θεοχάρης Δ.**, «*Η υποχρεωτική εκ του νόμου διαμεσολάβηση: ένα επιτυχημένο διεθνώς μοντέλο εισάγεται στην ελληνική έννομη τάξη*», Εισήγηση της 20.01.2018 για Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος στο πλαίσιο της εκδηλώσεως της Ε.ΝΟ.Β.Ε με θέμα «*Η υποχρεωτικότητα σε διαμεσολάβηση και τα ανακλύπτοντα ζητήματα*» 74, 2018, σ. 16. Παρότι ο κ. Θεοχάρης τάσσεται υπέρ της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης του Ν. 4512/2018, δεν παραλείπει να καταστήσει σαφές ότι το ισχύον ιταλικό μοντέλο υποχρεωτικής διαμεσολάβησης (το οποίο διαφέρει από το ισχύον ελληνικό) αποτελεί το πιο επιτυχημένο μοντέλο διαμεσολάβησης. Μήπως λοιπόν θα έπρεπε να στραφούμε σε αυτό το μοντέλο και να **ενεργοποιήσουμε επιτέλους τις δυνατότητες του ανεκμετάλλετου δυναμικού για τη διαμεσολάβηση**, για το οποίο κάνει ειδικές αναφορές και ο κοινοτικός νομοθέτης της σχετικής Πρότασης Οδηγίας (2004) ;

¹⁴³⁹ Όπως έκρινε το Δ.Ε.Κ στην απόφαση **Rosalba Alassini κ.λ.π κατά Telecom Italia Spa (2010)**.

«διευκρινίσθηκε» ούτε αποκλείει ρητώς (με την χρήση αρνητικής πρότασης) από την ευθύνη της διαδικασίας, την **πιο κρίσιμη ευθύνη των μερών**, δηλαδή την **ευθύνη της εκούσιας απόφασής τους** να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Δεν αποκλείει δηλαδή ρητώς από τον προαιρετικό χαρακτήρα της διαμεσολάβησης την ευθύνη της εκούσιας απόφασης των μερών να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση (παρά τις περι αντιθέτου διαβεβαιώσεις του άρθρου 182 της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν. 4512/2018). Το γεγονός ότι ο θεσμός της διαμεσολάβησης διάκειται **θ ε τ ι κ ά** προς την υποχρεωτικότητα (ακόμη και προς την υποχρεωτική συμμετοχή στη διαμεσολάβηση με χαμηλό ή ελάχιστο κόστος) **δεν πρέπει να μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο εκούσιος χαρακτήρας της υπαγωγής στη διαμεσολάβηση (εκούσια απόφαση υπαγωγής) «περνά σε δεύτερη μοίρα»** σε σχέση με τον εκούσιο χαρακτήρα της οργάνωσης και της ολοκλήρωσης της διαμεσολάβησης (για τον οποίο κάνει λόγο ο νομοθέτης του άρθρου 182).

Η διαπίστωση ότι ο εκούσιος χαρακτήρας της προσφυγής στη διαμεσολάβηση αποτελεί τον **κ υ ρ ί α ρ χ ο** τρόπο προσφυγής επιβεβαιώνεται επανειλημμένως και από διάφορες πηγές. Στην ελληνική βιβλιογραφία για τη διαμεσολάβηση και ειδικότερα στο σύγγραμμα των έμπειρων εκπαιδευτών διαμεσολάβησης κ Αντωνέλου και κας Πλέσσα, η εκούσια υπαγωγή παρουσιάζεται ως το πρώτο συνθετικό της **αρχής της εκούσιας υπαγωγής και της εκούσιας συνέχισης της διαδικασίας**. Μάλιστα, όπως επισημαίνουν οι συγγραφείς, η ανάθεση στα μέρη του πρωταγωνιστικού ρόλου στην επίλυση της διαφοράς τους **εκδηλώνεται αδιαμφισβήτητα από την κοινή τους απόφαση να υπαγάγουν** τη διαφορά τους στη διαμεσολάβηση, αλλά δεν περιορίζεται εκεί. Επεκτείνεται και σε όλο το εύρος, τα στάδια και την κατάληξη της διαδικασίας και η πλευρά αυτή του εκούσιου χαρακτήρα της ισχύει και για τα νομοθετικά συστήματα που έχουν υιοθετήσει την κατεύθυνση της υποχρεωτικής υπαγωγής¹⁴⁴⁰. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και ετέρα άποψη, αυτή που εκφράστηκε από τον έμπειρο εκπαιδευτή διαμεσολαβητών Δ.Ν κ. Θεοχάρη, ο οποίος επισημαίνει ότι το εθελούσιο της διαδικασίας συμμετοχής (στη διαμεσολάβηση) διαπιστώθηκε ότι επηρεάζει θετικά τα συμμετέχοντα μέρη, τα οποία αντιλαμβάνονται ότι **συμμετέχουν με τη θέλησή τους** σε μια διαδικασία (και ότι η επίτευξη λύσης είναι αποκλειστικά δική τους απόφαση) και στην συνέχεια

¹⁴⁴⁰ Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε, «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, Διεθνής Εμπειρία και ελληνική εφαρμογή», 2014, σ. 48, 49.

συμπληρώνει ότι **τόσο η αρχική απόφαση για συμμετοχή στη διαδικασία** όσο και η απόφαση για συνέχιση της συμμετοχής στη διαμεσολάβηση αφήνονται καταρχάς αποκλειστικά στην διακριτική ευχέρεια των μερών. Συγκεκριμένα, οι εμπλεκόμενοι **κατά κανόνα** συμμετέχουν στη διαμεσολάβηση, εφόσον το επιλέξουν οι ίδιοι. Το συμπέρασμα στο οποίο κατάλήγει ο κ. Θεοχάρης, με το οποίο επισημαίνει ότι ο εθελοντικός χαρακτήρας της διαμεσολάβησης δεν συνδέεται στο πλαίσιο της Οδηγίας με αυτήν καθ' αυτήν την προσφυγή των ενδιαφερόμενων μερών στη διαδικασία (μιας και ρητά ορίζεται ότι η υπαγωγή σε αυτήν μπορεί να γίνει και από δικαστήριο ή να προβλέπεται από το νόμο υποχρεωτικά) δεν πρέπει να δημιουργεί την εντύπωση ότι η εκούσια προσφυγή στη διαμεσολάβηση δεν συνδέεται με τον εθελοντικό χαρακτήρα της διαμεσολάβησης, δηλαδή με την εκούσια απόφαση των μερών να προσφύγουν σε αυτήν. Όπως ορθά άλλωστε επισημαίνει ο κ. Θεοχάρης, **η υπαγωγή στη διαμεσολάβηση με συμφωνία των μερών αποτελεί την π λ έ ο ν κ λ α σ σ ι κ ή μορφή υπαγωγής μιας διαφοράς σε διαμεσολάβηση**¹⁴⁴¹.

Η σημασία της εκούσιας υπαγωγής σε διαμεσολάβηση αναδεικνύεται σε όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις, που λαμβάνουν χώρα μετά τη θέσπιση του Ν. 4512/2018.

Κατά τις εργασίες της εκδήλωσης της 20.01.2018 της Ενώσεως Νομικών Βορείου Ελλάδος (Ε.ΝΟ.Β.Ε) με θέμα «*Η Υποχρεωτικότητα σε διαμεσολάβηση και τα ανακύπτοντα ζητήματα*» ο πρόεδρος της Ενώσεως κ. Α. Γεωργιάδης επισήμανε στην έναρξη της εισαγωγικής ομιλίας του ότι το άρθρο 4 β του Ν. 3898/2010 θεμελιώνει την άποψη ότι δεν μπορεί να καταστεί υποκείμενο διαμεσολάβησης εκείνο το μέρος που για τους δικούς του λόγους πίστευε ότι δεν θα του προσφέρει κάτι η διαδικασία αυτή ή γιατί το πιο πιθανόν, ίσως διότι δεν ήθελε «*να ανοίξει τα χαρτιά του*», χωρίς εκ των προτέρων να πιθανολογεί βάσιμα ότι θα έχει ένα θετικό για τα συμφέροντά του αποτέλεσμα. Πράγματι η ίδια η Οδηγία είχε εισάγει το στοιχείο της προαιρετικότητας με το επίρρημα «*εκούσιως*».

Κρίσιμη κρίνεται η σχετική τοποθέτηση της καθηγήτριας κας Ποδηματά στο πλαίσιο εισηγήσεώς της κατά τις εργασίες της Ημερίδας της 17.03.2008 με τίτλο «*Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση. Αποτίμηση του θεσμού και βασικά ερμηνευτικά ζητήματα*» (που έλαβε χώρα υπό την αιγίδα του Δικηγορικού Συλλόγου Σερρών), η οποία επισήμανε ότι, μεταφέροντας στο εσωτερικό δίκαιο τις Οδηγίες 2008/52/ΕΚ

¹⁴⁴¹ Θεοχάρης Δ, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επιλύσης διαφορών, κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 96, 97 και 114.

και 2013/11/ΕΕ, οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών - μελών προέβλεψαν την προσφυγή στη διαμεσολάβηση **βασικώς ως εκούσια** · μόνον εντελώς περιορισμένα, οιονεί πειραματικά βήματα επιχειρήθηκαν σε κάποια κράτη μέλη προς την κατεύθυνση της εισαγωγής στοιχείων υποχρεωτικότητάς της σε λίγες ειδικά εντοπισμένες κατηγορίες διαφορών και μάλιστα συχνά, εναλλακτικώς, προς άλλους τρόπους εξώδικης επιλύσεως της διαφοράς. Όπως μάλιστα επισημαίνει σε άλλο σημείο της εισηγήσεώς της, η διαμεσολάβηση προϋποθέτει ως αφετηριακό όρο για τη συμβατότητά της με το θεμελιώδες δικαίωμα άμεσης και αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη (6 Ε.Σ.Δ.Α, 47 παρ.1 και 2 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε και 20 Συντάγματος) ότι «καθένα από τα εμπλεκόμενα στη διαφορά μέρη **αποδέχεται οικειοθελώς (ηθελημένη δηλαδή απόκλιση από το 6 Ε.Σ.Δ.Α)** τον προκείμενο περιορισμό του εν λόγω δικαιώματός του. Η βούληση αποδοχής του περιορισμού για να είναι ικανή να θεμελιώσει εγκύρως την προκείμενη «περιστολή» του δικαιώματος πρέπει κατά την πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α να είναι σαφής (αναμφίβολη) και να έχει σχηματισθεί ελεύθερα και με πλήρη επίγνωση των κρίσιμων πραγματικών δεδομένων. Η προϋπόθεση τίθεται ως προς αμφότερα τα μετέχοντα στη διαφορά μέρη · απαιτείται έτσι η σύμπτωση των εκατέρωθεν δηλώσεων βουλήσεώς τους για την κατάρτιση συμφωνίας υπαγωγής της διαφοράς τους σε διαμεσολάβηση. Η δήλωση βουλήσεως του κάθε μέρους πρέπει να πληροί τις γενικές προϋποθέσεις κύρους και να μην βαρύνεται με ελάττωμα κατά το σχηματισμό της βουλήσεως του δηλούντος». Επομένως, δηλονότι η υποχρεωτικότητα του άρθρου 182 κάμπει τη βούληση, η οποία είναι κ α θ ο ρ ι σ τ ι κ ή τόσο για την έναρξη της διαδικασίας της διαμεσολάβησης (με την συμφωνία υπαγωγής στη διαμεσολάβηση) όσο και για την όλη εξέλιξη και περάτωσή της. Όπως υπογραμμίζει η κα Ποδηματά στις καταληκτικές παρατηρήσεις της **η διαμεσολάβηση αποτελεί σύμφωνα με τη φύση και το σκοπό της θεσμό εκούσιο**, στον οποίο τα μέρη προσφεύγουν **οικειοθελώς**, όταν επιθυμούν με την επικουρία ιδιώτη διαμεσολαβητή και υπό συνθήκες ιδιωτικότητας να διευθετήσουν συμβατικά τη διαφορά τους. Ο οικειοθελής (εκούσιος) χαρακτήρας, ως εγγενές στοιχείο του θεσμού, αποκαλύπτεται από την αναγωγή στις ρίζες του και την επίγνωση των παραγόντων που συνετέλεσαν στη γέννηση, την άνθηση και τη δημοφιλία του ιδίως στην αγγλοαμερικανική δικαϊκή οικογένεια¹⁴⁴².

¹⁴⁴² Ποδηματά Ε, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρθρ 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμέτωπος με τα δικαιοκρατικά όριά του : το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό

Στο ίδιο πνεύμα κινούνται και οι καταληκτικές παρατηρήσεις του πρωτοδίκη κ. Π Μποροδήμου - *κατά τις εργασίες της ίδιας Ημερίδας* - ο οποίος επισημαίνει ότι η διαμεσολάβηση δεν μπορεί να δημιουργήσει υποχρεωτικότητα στη συναίνεση και θα υπηρετήσει το σκοπό της πραγματικά, **μόνον εφόσον αξιοποιηθεί ως αυτό που είναι**: Μια διαδικασία με εκούσιο και συναίνετικό χαρακτήρα, που από την φύση της δύσκολα συμβιβάζεται με οιαδήποτε υποχρεωτικότητα¹⁴⁴³.

Τις ανωτέρω απόψεις επιβεβαιώνει και μέρος της αμερικανικής θεωρίας, επισημαίνοντας ότι η διαμεσολάβηση γνωρίζει μεγαλύτερη επιτυχία όταν τα μέρη συμμετέχουν σε αυτήν εκουσίως¹⁴⁴⁴, ενώ και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης κ. Β. Hess επισημαίνει επίσης ότι η υποχρεωτικότητα στερεί από την διαμεσολάβηση τον εκούσιο χαρακτήρα της.

4. Η διαμεσολάβηση · εξοικονόμηση κόστους ή πρόσθετη επιβάρυνση;

Ένα από τα ισχυρότερα επιχειρήματα των υποστηρικτών της διαμεσολάβησης είναι η εξοικονόμηση κόστους και χρόνου, που μπορεί να επιφέρει η επιχείρησή της. Το επιχείρημα αυτό αντανακλά πεποιθήσεις εκπροσώπων των εννόμων τάξεων των Η.Π.Α και της Αγγλίας, στις οποίες το κόστος προσφυγής στη δικαστική διαδικασία είναι ιδιαίτερα υψηλό. Αναμφίβολα λοιπόν, στις χώρες αυτές, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση συνιστά την πιο οικονομική και συμφέρουσα επιλογή για τα μέρη.

Ωστόσο, πρέπει να διευκρινισθεί ότι το ανωτέρω συμπέρασμα ισχύει **υπό την προϋπόθεση ότι η διαμεσολάβηση δεν θα διαρκέσει επί μακρόν**¹⁴⁴⁵, αφού, σε μια τέτοια περίπτωση, ακόμη και εάν τα μέρη εξοικονομήσουν κάποιο χρόνο, το κόστος

αγαθό της νομιμότητας», σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (N. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 28, 40, 41 και 80.

¹⁴⁴³ **Μποροδήμος Π**, «Αποτίμηση της υποχρεωτικότητας της διαμεσολάβησης στο N. 4512/2018 - Επιμέρους δικονομικές προσεγγίσεις», σε «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (N. 4512/2018) «Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, σ. 146.

¹⁴⁴⁴ **Oakley J.B, Amar V.D**, «*American Civil Procedure: A Guide to Civil Adjudication in US Courts*», 2011, σ. 267. Το βιβλίο των Oakley και Amar είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη της Νομικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

¹⁴⁴⁵ Αξίζει να επαναληφθεί στο σημείο αυτό η παραπομπή του καθηγητή κ. Ρ. Murray (στο *αφορόν στις Η.Π.Α «ΜΕΡΟΣ»*) στα πορίσματα της Rand Evaluation Report (1996), η οποία διαπίστωσε ότι **η μη ορθή χρήση των διαδικασιών A.D.R δεν επιφέρει ουσιαστική εξοικονόμηση χρόνου και χρημάτων**. Ο χρόνος που απαιτήθηκε για τη σύνταξη της Rand Evaluation Report ήταν πέντε (5) έτη και το κόστος που απαιτήθηκε υπολογίζεται σε **4,5 εκατομμύρια δολάρια**.

της διαμεσολάβησης θα αποδειχθεί υψηλότατο και η προσφυγή σε αυτήν, εντελώς, ασύμφορη. Επομένως, η διαμεσολάβηση πρέπει να ολοκληρώνεται σύντομα (*όχι βέβαια βιαστικά*). Πολύωρες συζητήσεις και διεξοδικές αναλύσεις κατά την επιχείρησή της θα αντιστοιχούν στα μακροσκελή δικόγραφα που χάνουν τον προσανατολισμό τους στον «ωκεανό» της πολυσέλιδης αοριστίας.

Υπό το πρίσμα του - *ισχύοντος στη χώρα μας* - πλαισίου διαμεσολάβησης (*αρ. 178 - 206 του Ν. 4512/2018*), είναι απαραίτητο να επανεξεταστεί το ζήτημα του κόστους αυτής, δεδομένου ότι το ύψος των ωριαίων αποζημιώσεων (*των διαμεσολαβητών*), ακόμη και εάν δεν είναι πολύ υψηλό, κρίνεται *υ π έ ρ μ ε τ ρ ο*, με βάση τις σημερινές οικονομικές δυνατότητες της ελληνικής κοινωνίας.

Σημαντική ώθηση στον θεσμό θα μπορούσε να προσδώσει η - *δι ε θ ν ώ ς α ν α γ ν ω ρ ι σ μ έ ν η* - πρακτική της παροχής **pro bono** (*εθελοντικά και χωρίς αμοιβή*) υπηρεσιών διαμεσολάβησης, ιδίως, σε υποθέσεις με μικρό χρηματικό αντικείμενο.

Εξετάζοντας τα διεθνή δεδομένα, ως *ε μ π ν ε υ σ μ έ ν ε ς* - *και γιατί όχι ως παράδειγμα προς μίμηση* - μπορούν να χαρακτηριστούν οι εβδομάδες διαμεσολάβησης με **συμβολικό κόστος**, που πραγματοποιούνται ήδη από τη δεκαετία 1990 - 2000, στις **Η.Π.Α.** Ενδεικτικώς, το 1989 θεσπίσθηκε στην Πολιτεία του Τέξας η Texas Settlement Week Act, βάσει της οποίας οργανώνονται, ετησίως, σε κομητείες με πληθυσμό μεγαλύτερο των 150.000 κατοίκων, δύο (2) εβδομάδες διακανονισμού, κατά τη διάρκεια των οποίων **εθελοντές** διαμεσολαβητές ενημερώνουν τους ενδιαφερόμενους και επιχειρούν ωριαίες συνεδρίες διαμεσολάβησης. Σήμερα, στην Κομητεία Μακ Λίναν στο Τέξας, το County Dispute Resolution Center οργανώνει μια ή και δύο φορές το χρόνο ανάλογες δράσεις (*ημερήσιας ή εβδομαδιαίας διάρκειας*), στις οποίες τα ενδιαφερόμενα μέρη προσφεύγουν, εκουσίως, με το κόστος συμμετοχής για έκαστο εξ'αυτών να ανέρχεται σε πενήντα δολάρια (50,00 \$). Ανάλογες πρωτοβουλίες αναλαμβάνουν και τα δικαστήρια των Η.Π.Α. Στο Kentucky Court of Justice οργανώνεται «*εβδομάδα διαμεσολάβησης*» κατά τη διάρκεια της οποίας, τα μέρη και οι σύμβουλοί τους συναντώνται στο δικαστήριο και συμμετέχουν σε δίωρες συνεδρίες διαμεσολάβησης με τη συμμετοχή **εθελοντών** διαμεσολαβητών. Σημαντικές πρωτοβουλίες αναλαμβάνονται και σε εθνικό επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί και η πρωτοβουλία της American Bar Association (A.B.A), η οποία από τον Οκτώβριο του 2013 (*13 έως 19*) έως και σήμερα, οργανώνει σε τοπικές κοινότητες και σχολεία **ενημερωτικές παρουσιάσεις** για τη διαμεσολάβηση και τις δυνατότητές της. Στις διαδικασίες αυτές μετέχουν επαγγελματίες, νομικών σχολών,

οργανισμών και κέντρων A.D.R, δικαστηρίων και τοπικών ή πολιτειακών δικηγορικών συλλόγων Επίσης, οι διαμεσολαβητές της επιδοτούμενης από το δικαστήριο διαδικασίας A.D.R της Πολιτείας της Λουιζιάνα είναι υποχρεωμένοι να επιλύουν pro bono το 10% των διαμεσολαβήσεων, που τους ανατίθενται.

Στην **Αγγλία**, λειτουργούν στα **δικαστήρια** υπηρεσίες διαμεσολάβησης στις υποθέσεις μικροδιαφορών, **χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών**, ενώ από τον Απρίλιο του 2012, η διαμεσολάβηση στις υποθέσεις μικροδιαφορών επιχειρείται, επίσης, **χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών**. Προσέτι, η Υπηρεσία Παροχής Συμβουλών για το Συμβιβασμό και τη Διαιτησία (A.C.A.S), παρέχει υπηρεσίες διαμεσολάβησης εργατικών διαφορών, **χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών** (με σημαντική, πάντως, κρατική χρηματοδότηση).

Στην **Γαλλία**, οι **συμφιλιωτές** παρέχουν, ήδη από το 1977, υπηρεσίες συμφιλίωσης και διαμεσολάβησης, **χωρίς οικονομική επιβάρυνση των μερών** (Διάταγμα 78-381 της 20/3/1978, όπως τροποποιήθηκε με το Διάταγμα 81-583 της 18^{ης} Μαΐου του 1981).

Στην **Ιταλία**, ο Δικηγορικός Σύλλογος της Ρώμης, σε συνεργασία με το Εφετείο της ιταλικής πρωτεύουσας, παρέχει από το 1996 **δωρεάν υπηρεσίες διαμεσολάβησης** αξιοποιώντας δικηγόρους διαμεσολαβητές.

Δυστυχώς, η ανωτέρω - *ευρέως διαδεδομένη* - πρακτική δεν συγκίνησε τον έλληνα νομοθέτη ¹⁴⁴⁶ ούτε κατά τη θέσπιση του Ν. 3898/2010 ούτε κατά τη θέσπιση των άρθρων 178 - 206 του Ν. 4512/2018, παρότι θα μπορούσε αξιοποιούμενη:

- αρχικώς από τη θέσπιση του Ν. 3898/2010 έως τη θέσπιση του Ν. 4512/2018 να συμβάλλει, ουσιαστικά, στην ενημέρωση του νομικού κόσμου και της κοινωνίας για το νέο αυτό θεσμό και
- από τη θέσπιση του Ν. 4512/2018 και για το μέλλον σε συνδυασμό με την «υποχρεωτικότητα» να αμβλύνει τις δικαιολογημένες αντιδράσεις για τη νομοθέτηση της τελευταίας.

Βέβαια, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε και την άλλη «όψη» του νομίσματος, αυτήν που θεωρεί ότι η pro bono παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης μπορεί να

¹⁴⁴⁶ Η δυνατότητα αυτή θα μπορούσε να προταθεί από τους έμπειρους φορείς που ανέλαβαν την οργάνωση του θεσμού στη χώρα μας.

αποδειχθεί βλαπτική για τα οικονομικά συμφέροντα των διαμεσολαβητών ¹⁴⁴⁷. Η, αναμφισβήτητα, λογική αυτή άποψη, **δεν πρέπει να οδηγεί στην πλήρη απόρριψη της ανωτέρω πρακτικής**. Η ευκαιρία δεν πρέπει να χαθεί, αφού, μέσω αυτής

- και η ενημέρωση της κοινωνίας θα αποδειχθεί ευκολότερη
- και οι προοπτικές της διαμεσολάβησης θα ενισχυθούν
- και οι έλληνες διαμεσολαβητές θα αποκτήσουν, σταδιακά, την (τόσο) δ υ σ ε ύ ρ ε τ η «πραγματική» εμπειρία στη διαμεσολάβηση ¹⁴⁴⁸.

Σε κάθε περίπτωση, ο σ υ μ β ο λ ι σ μ ό ς της υιοθετήσεως μιας τέτοιας πρακτικής εκπέμπει **μ ό ν ο ν θετικά μηνύματα**. Δεν υπάρχει πιο κατάλληλη στιγμή, για τους έλληνες διαμεσολαβητές να ενστερνιστούν και να κάνουν πράξη το ν ό η μ α της διαχρονικής ρήσης του Προέδρου των Η.Π.Α Τ.Φ. Κένεντι¹⁴⁴⁹, παραφρασμένη, ασφαλώς, για τις ανάγκες της διαμεσολάβησης · **«μην ρωτάς τι μπορεί να κάνει η διαμεσολάβηση για εσένα, αλλά τι μπορείς να κάνεις εσύ για τη διαμεσολάβηση»**¹⁴⁵⁰.

5. Οι κυρώσεις

Μολονότι η «υποχρεωτικότητα» αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα (ακόμη και με διάθεση απόρριψης, όταν υπό ορισμένες εκφάνσεις της δημιουργείται υπέρμετρη πίεση στα μέρη), ένα άλλο στοιχείο της διαμεσολάβησης δημιουργεί, εμμέσως, στα μέρη ανάλογες συνθήκες «πίεσεως».

¹⁴⁴⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι στη Γερμανία από τον Ιούλιο του 2013 έχουν καταργηθεί τα προγράμματα υποχρεωτικής δικαστικής διαμεσολάβησης, διότι θεωρήθηκε ότι έθεταν εμπόδια στη διάδοση της συμβατικής διαμεσολάβησης.

¹⁴⁴⁸ Η καθιέρωση ενός ελάχιστου αριθμού διαμεσολαβήσεων για κάθε διαμεσολαβητή (ενδ. 10 ετησίως), με ανώτερη αμοιβή το ποσό των πενήντα ευρώ (50,00 €), το οποίο θα καλύπτει κατά κύριο λόγο το Κράτος και κατά ένα μέρος οι Δικηγορικοί Σύλλογοι της χώρας είναι μια καλή αρχή.

¹⁴⁴⁹ «Αναρωτηθείτε όχι τι μπορεί η πατρίδα σας να κάνει για εσάς · αναρωτηθείτε τι μπορείτε εσείς να κάνετε για την πατρίδα σας» (Εναρκτήριο Λόγος μετά την εκλογή του στο Προεδρικό Αξίωμα - 20/1/1961).

¹⁴⁵⁰ Αναμφίβολα ανάμεσα στους θεμελιωτές του θεσμού στη χώρα μας βρίσκονται άνθρωποι, που με αυταπάρνηση και ανιδιοτέλεια προσέφεραν στη διαμεσολάβηση. Είναι βέβαιον ότι οι άνθρωποι αυτοί θα ενστερνίζονται την άποψη ότι οι διαμεσολαβητές πρέπει πρώτα να αποδείξουν την αξία τους και ύστερα να αξιώνουν αναγνώριση και υψηλές αμοιβές για τις υπηρεσίες τους.

Πρόκειται για τις κ υ ρ ώ σ ε ι ς (κυρίως χρηματικής φύσεως) που επιβάλλονται στα μέρη, με κριτήριο τον τρόπο με τον οποίο (αυτά) αντιμετώπισαν την προοπτική της προσφυγής στη διαμεσολάβηση.

Όπως ήδη έχει επισημανθεί σε προηγούμενο σημείο της παρούσας, στην **Αγγλία** η πρακτική της επιβολής κυρώσεων αποτελεί σύνηθες φαινόμενο [(15 P.D και 16 P.D της Practice Direction on Pre Action Conduct, R. 44 παρ. 3 εδ. δ΄και ε΄ C.P.R (επιβολή costs orders)], ενώ ενθαρρύνεται και από τη νομολογία.

Στη **Γαλλία**, και τη **Γερμανία**, η ανωτέρω πρακτική δεν γνωρίζει θερμούς υποστηρικτές. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, στη Γαλλία, η σχετική συζήτηση εξετάζει το ενδεχόμενο πρόβλεψης τέτοιου είδους κυρώσεων. Στην **Ιταλία**, η επιβολή κυρώσεων τελεί σε συνάρτηση με την ταύτιση ή μη του περιεχομένου της πρότασης του διαμεσολαβητή, με το περιεχόμενο της δικαστικής απόφασης που θα εκδοθεί μετά την ολοκλήρωση της ανεπιτυχούς διαμεσολάβησης. Στην **χώρα μας**, με την απόφαση του δικαστηρίου που επιλήφθηκε της διαφοράς είναι δυνατόν να επιβληθεί στο διάδικο μέρος, που δεν προσήλθε στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, αν και κλήθηκε προς τούτο, χρηματική ποινή, η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από 120,00 € και μεγαλύτερη από 300,00 €, συνεκτιμωμένης της εν γένει συμπεριφοράς του στην μη προσέλευση στη διαδικασία της διαμεσολάβησης και επιπλέον χρηματική ποινή έως 0,2 % επί του αντικειμένου της διαφοράς, ανάλογα με την έκταση της ήττας αυτού (αρ. 182 παρ.2 Α).

Η επιβολή κυρώσεων στα μέρη αποτελεί μια **μη ενδεδειγμένη** επιλογή, διότι κ α τ α π ι έ ζ ε ι την προσωπικότητα και την ελευθερία τους ¹⁴⁵¹. Τα μέρη πρέπει να αισθάνονται **ελεύθερα** και να επιλέγουν τον τρόπο με τον οποίο θα επιλύσουν τη διαφορά τους **χωρίς περιορισμούς**.

Εξετάζοντας, μάλιστα, τη βούληση του ιστορικού νομοθέτη, διαπιστώνουμε ότι **ανάλογη (δια νόμου) επιβολή κυρώσεων δεν έχει κριθεί (τουλάχιστον έως σήμερα) επιτρεπτή**, για τις περιπτώσεις που τα μέρη αντιμετώπιζαν, με «*επιπολαιότητα*», την προοπτική του δικαστικού συμβιβασμού (αρ. 293 Κ.Πολ.Δ) ή την προοπτική της εξώδικης επιλύσεως της διαφοράς (αρ. 214 Α Κ.Πολ.Δ), η οποία μάλιστα είχε αναχθεί σε προϋπόθεση του παραδεκτού της συζητήσεως της αγωγής.

¹⁴⁵¹ Αντίθετος στην επιβολή κυρώσεων είναι και ο καθηγητής κ. Γ. Ορφανίδης. (Εισήγησή του στην Ημερίδα για την Διαμεσολάβηση στις 20/3/2015 στο Εφετείο Αθηνών).

Για ποιό λόγο, λοιπόν, να κρίνεται επιτρεπτή η δια νόμου επιβολή κυρώσεων στα μέρη υπέρ της διαμεσολάβησης;

Ας αναρωτηθούμε · δόθηκε κατά το παρελθόν ανάλογη «μάχη» στη χώρα μας για την ουσιαστική καθιέρωση του δικαστικού συμβιβασμού (αρ. 293 επ. Κ.ΠολΔ) ή της εξώδικης επιλύσεως της διαφοράς (αρ. 214 Α Κ.ΠολΔ) ή αρκούσε σε όλους η (ακουσίως αναπαραγόμενη σχεδόν από όλους μας) διαπίστωση ότι ο φιλόδικος χαρακτήρας των Ελλήνων και η «*ψυχολογία του Έλληνα να ωθεί την κατάσταση στα άκρα*»¹⁴⁵² δεν επιτρέπει τέτοιες «πολυτέλειες»;

Το **μόνον που είναι βέβαιον** ότι οι **ανθρώπινες αρετές** μπορούν να επιτύχουν την υλοποίηση του οράματος της διαμεσολάβησης και **γ ε ν ι κ ό τ ε ρ α** των συμφιλιοτικών/εναλλακτικών τρόπων επιλύσεως των διαφορών:

- **χωρίς** τη θέσπιση de iure υποχρεωτικών διαδικασιών (συμμετοχής στη διαμεσολάβηση),
- **χωρίς** πολυδάπανες δικαστικές διαδικασίες, που αποκλείουν de facto το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και
- **χωρίς** την επιβολή χρηματικών κυρώσεων, που «εξαναγκάζουν», εμμέσως, τα μέρη να προσφεύγουν στηνδιαμεσολάβηση.

Δημιουργικές ιδέες χρειάζονται και, κυρίως, διαμεσολαβητές που θα μιλήσουν για την ανεκτικότητα. Η επιβολή κυρώσεων δεν συνιστά την ενδεδειγμένη λύση.

6. Ο διαμεσολαβητής · δικηγόρος; δικαστής; ή άλλος;

Εξετάζοντας τον αμερικανικό (Η.Π.Α) Ομοιόμορφο Νόμο για τη Διαμεσολάβηση (Uniform Mediation Act - U.M.A) του 2001, διαπιστώνουμε ότι το (αναγνωρισμένα) σημαντικό αυτό νομοθέτημα - που αξίζει να επαναληφθεί ότι ενοποίησε 2.500 νομοθετήματα για τη διαμεσολάβηση - δεν περιορίζει τη δυνατότητα επιλογής διαμεσολαβητή σε κάποιο συγκεκριμένο επαγγελματικό κλάδο¹⁴⁵³.

¹⁴⁵² Γνωμοδότηση Διοικητικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου επί της συνταγματικότητας ή μη της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης, Αύγουστος 2018, σ. 49.

¹⁴⁵³ Θέτοντας ως αφετηρία την προϋπόθεση ότι ο διαμεσολαβητής πρέπει να ανιχνεύει δημιουργικές και ευέλικτες λύσεις, αποδεδειγμένος από λύσεις που στηρίζονται σε νομικούς κανόνες, η κατοχή ενός πτυχίου νομικής, ελάχιστα, συμβάλλει στην ικανότητα του διαμεσολαβητή. Άρα, συμπεραίνουμε ότι το λειτουργήμα του διαμεσολαβητή πρέπει να αξιολογείται **με βάση την αξιοπιστία και την ικανότητα καθενός διαμεσολαβητή, ανεξάρτητα από τον επαγγελματικό κλάδο από τον οποίο προέρχεται.** Xavier A, «Lawyer Mediator, Non Lawyer Mediator - Whoisbetter?», The Indian

Η επιρροή του αμερικανού νομοθέτη αποδείχθηκε καθοριστική, δεδομένου ότι σήμερα, υποστηρίζεται, σχεδόν καθολικά, ότι δεν πρέπει να τίθενται περιορισμοί ως προς την επαγγελματική ιδιότητα του διαμεσολαβητή, υπό την έννοια ότι δεν είναι υποχρεωτικό ο διαμεσολαβητής να προέρχεται από κάποιον συγκεκριμένο επαγγελματικό κλάδο¹⁴⁵⁴. Πρόκειται για μια αντίληψη που θεμελιώνεται στην γενικότερη πεποίθηση ότι «...ο διαμεσολαβητής απαιτείται να έχει ένα ιδιαίτερο είδος προσωπικότητας, να διαθέτει δηλαδή ένα στοιχείο που δεν μαθαίνεται»¹⁴⁵⁵.

Ο κοινοτικός νομοθέτης (Οδηγία 2008/52/Ε.Κ) επέλεξε, ορθά, να ακολουθήσει την επιλογή του νομοθέτη των Η.Π.Α.

I. Διαμεσολάβηση από δικηγόρο

Παρά την ευρεία δυνατότητα επιλογής διαμεσολαβητή από διάφορους επαγγελματικούς κλάδους, και μολονότι κατά τη διαμεσολάβηση δεν εξετάζονται τα νομικά στοιχεία της υποθέσεως, τα μέρη προτιμούν να αναθέτουν την επιχείρησή της σε δικηγόρους¹⁴⁵⁶. Αυτή η (αναμφίβολα **τιμητική**) προτίμηση των μερών κρίνεται δικαιολογημένη, δεδομένου ότι σε κάποια στάδια της διαμεσολάβησης (όπως σε αυτό

Arbitrator, July 2009, παρόμοιες σκέψεις σε Bucklow A και Henry S σε Αναστασοπούλου (επιμ), «Η διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», σ. 200, 201. Επίσης, στο Συνέδριο που έλαβε χώρα στην Αθήνα, την 30 Ιουνίου του 2012, η ολλανδή διαμεσολαβήτρια κ.Μ.Schoneville, κατά την εισήγησή της με θέμα «Ποιος μπορεί να γίνει διαμεσολαβητής;», ανέλυσε γιατί ο διαμεσολαβητής πρέπει να είναι εξειδικευμένος σε τεχνικές ψυχολογίας και διαπραγματεύσεως, ενώ μπορεί να είναι οικονομολόγος, μηχανολόγος, ψυχολόγος, δημοσιογράφος, ηθοποιός και όχι αποκλειστικά δικηγόρος.

¹⁴⁵⁴ Ωστόσο κρίνεται χρήσιμο ο ενδιαφερόμενος να αναλάβει έργο διαμεσολαβητή να έχει εκπαιδευθεί στις τεχνικές της διαμεσολάβησης και να έχει λάβει τη σχετική διαπίστευση.

¹⁴⁵⁵ Η διατύπωση ανήκει στην καθηγήτρια κ. Τ. Wambier στο πλαίσιο της εισήγησής της κατά τις εργασίες του Διεθνούς Συνεδρίου για τη Διαμεσολάβηση που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, τον Σεπτέμβριο του 2013. Όπως παρατηρούν σχετικά και οι καθηγητές κ. Stulberg και κ. Love «**κάποιοι άνθρωποι έχουν μεγαλύτερη επιρροή από άλλους**».

¹⁴⁵⁶ Ίσως, λόγω της φύσεως του δικηγορικού λειτουργήματος, οι δικηγόροι να έχουν ένα προβάδισμα σε σχέση με τους δικαστές και τους συμβολαιογράφους. Βέβαια πρέπει να επισημανθεί ότι σε ορισμένες υποθέσεις απαιτούνται ειδικές γνώσεις (επιστήμης ή τέχνης), οπότε τα μέρη είναι πιθανόν να επιλέξουν έναν επαγγελματία από κάποιον άλλο επαγγελματικό κλάδο (πρδγμ. μηχανικό, ψυχολόγο κ.λ.π). Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι σε ορισμένες χώρες, η υπεροχή των δικηγόρων να αναλάβουν και να διεκπεραιώσουν έργο διαμεσολαβητή αμφισβητείται, αφού, ως καταλληλότεροι θεωρούνται επαγγελματίες άλλων κλάδων, όπως, ψυχολόγοι ή κοινωνικοί λειτουργοί (Γαλλία).

της σύνταξης της τελικής συμφωνίας με την οποία παράγονται νέα δικαιώματα και ιδρύονται νέες υποχρεώσεις) η νομική γνώση των δικηγόρων είναι δυσαναπλήρωτη, αφού μπορούν να κατανοούν **βασικούς νομικούς όρους** (που δεν περιλαμβάνονται στα στενά όρια της υποθέσεως)¹⁴⁵⁷ καλύτερα από κάθε άλλον επιστήμονα. Όπως ενδεικτικώς, έννοιες όπως:

- του κανόνα δικαίου (ως αφηρημένης πρότασης ρυθμίζουσας ετερόνομα και εξαναγκαστά την συμπεριφορά των ανθρώπων ως μελών του κοινωνικού συνόλου),
- της εννόμου σχέσεως (ως ρυθμιζόμενης από το δίκαιο και παράγουσας έννομες συνέπειες βιοτικής σχέσεως),
- του δικαιώματος (ως παρεχόμενης εξουσίας από την έννομη τάξη στο πρόσωπο για εκπλήρωση εννόμου συμφέροντος και εκπλήρωση της κοινωνικής αποστολής του και υπό τις ειδικότερες εκφάνσεις του της σύστασης, απώλειας, ενάσκησης, σύγκρουσης, κατάχρησης, προστασίας του),
- της υποχρέωσης (ως δέσμευσης επιβαλλόμενης για να τηρηθεί ορισμένη συμπεριφορά),
- της αξίωσης (ως δικαιώματος να απαιτήσει κάποιος από άλλον μια πράξη ή παράλειψη)

μπορούν να γίνουν πλήρως κατανοητές, ιδίως, από το δικηγόρο (αναντίρρητα και από το δικαστή και το συμβολαιογράφο).

Δεδομένης λοιπόν της προτιμήσεως των μερών στο δικηγορικό κλάδο, ο δια νόμου περιορισμός της δυνατότητας επιλογής διαμεσολαβητή και από άλλους κλάδους - πλην του νομικού - είναι μάλλον περιττός¹⁴⁵⁸.

¹⁴⁵⁷ Κλαμαρής Ν, «Η ρύθμιση της Διαμεσολαβήσεως στα ελληνικά σχέδια νόμου», Ε.Πολ.Δ 2010, σ. 475. Αλλά και ο καθηγητής κ. Πολυζωγόπουλος επισημαίνει ότι οι δικηγόροι πρέπει να είναι από τους πρώτους που θα κληθούν να εκπαιδευθούν ως διαμεσολαβητές πρώτον διότι **ευρίσκονται εγγύτερα προς τους εναλλακτικούς θεσμούς επίλυσης των διαφορών, σε σχέση με άλλους κλάδους και δεύτερον διότι αν δεν υποστηρίξουν οι δικηγόροι τον νέο αυτό θεσμό, η διάδοσή του θα αποδειχθεί εξαιρετικά δυσχερές.** (Κ. Πολυζωγόπουλος, « Η διαμεσολάβηση. Μύθοι και πραγματικότητα»), Δικαιοράμα 17 (2008), σ. 271).

¹⁴⁵⁸ Ο ιταλός καθηγητής κ. Mauro Cappelletti, στο τελευταίο του βιβλίο με τίτλο «*Dimensioni de la giustizia nelle societa contemporanee*», 1994, σ. 78 αναφέρει ότι δεν έχει πια σημασία να μελετούμε την Πολιτική Δικονομία από την πλευρά των νομικών κανόνων, αλλά πρέπει να εξετάζουμε και την

II. Διαμεσολάβηση από δικαστή

Η αιτιολογική σκέψη 12 και το άρθρο 3 της Οδηγίας 2008/52/Ε.Κ επισημαίνουν το επιτρεπτό της επιχείρησης διαμεσολάβησης από δικαστή που δεν έχει επιληφθεί οποιασδήποτε δικαστικής διαδικασίας σχετικής με την υπό διαμεσολάβηση διαφορά. Παρά τη ρητή αναφορά του νομοθέτη, η επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή εγείρει προβληματισμούς, δεδομένου ότι του αναγνωρίζει μια ασυνήθιστη παρεμβατική δυνατότητα σε σχέση με τον παραδοσιακό δικαιοδοτικό ρόλο του, ακόμη και εάν δεν έχει επιληφθεί οποιασδήποτε δικαστικής διαδικασίας σχετικά με την αγόμενη σε διαμεσολάβηση διαφορά ¹⁴⁵⁹.

Σήμερα, η κρατούσα άποψη συμπυκνώνεται στην φράση ότι **η αποστολή του δικαστή πρέπει να εξαντλείται στο δικαιοδοτικό του έργο**. Κατά τον καθηγητή κ. M. Zander - και υπέρμαχο της κρατούσας απόψεως - το πιο «ευαίσθητο» σημείο έγκειται στην πραγματοποίηση κατ' ιδίαν συναντήσεων των μερών και των πληρεξούσιων δικηγόρων τους με τον (εν ενεργεία) δικαστή - διαμεσολαβητή. Στο σύγγραμμά του «*Cases and Materials on the English Legal System*» ο καθηγητής επισημαίνει ότι: **«ο δικαστής δεν πρέπει ποτέ να ανοίγει κατ' ιδίαν διάλογο με τα μέρη και τους δικηγόρους τους. Στις συναντήσεις με τον δικαστή πρέπει να είναι άπαντες παρόντες»** ¹⁴⁶⁰, «...καμία συνάντηση δεν πρέπει να γίνεται στο γραφείο του δικαστή χωρίς την παρουσία γραμματέως, ο οποίος θα καταγράφει ο,τιδήποτε ειπωθεί».

Συμπληρωματικά στον συλλογισμό του καθηγητή, μπορεί να υποστηριχθεί ότι κατά τη διάρκεια μιας διαδικασίας διαμεσολάβησης επιχειρούμενης από εν ενεργεία δικαστή, τα μέρη θα αποκάλυπταν στοιχεία της διαφοράς τους, που **δεν θα τολμούσαν να αποκαλύψουν στο πλαίσιο της σχετικής δικαστικής διαδικασίας, φοβούμενα, τον σχηματισμό (εις βάρος τους) της πλήρους δικανικής πεποιθήσεως του δικαστή** ¹⁴⁶¹. Με τον τρόπο αυτό όμως, η εικόνα του δικαστή α δ

επίδραση που ασκούν οι θεσμοί σε άτομα, ομάδες και κοινωνίες. Τούτη την επίδραση μπορούν να αντιληφθούν με πληρότητα, κυρίως, οι δικηγόροι.

¹⁴⁵⁹ **Θεοχάρης Δ**, «*Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010*», 2015, σ. 206.

¹⁴⁶⁰ **Zander M**, «*Cases and Materials on the English Legal System*», 1996, σ. 257.

¹⁴⁶¹ Όπως επισήμανε κατά την Ημερίδα για τη διαμεσολάβηση στο Εφετείο Αθηνών (20/3/2015) ο δικηγόρος κ Σ. Μανουσάκης, η λειτουργία του απορρήτου, ουσιαστικά, καθιστά τη δικαστική διαμεσολάβηση αποτρεπτική, αφού ο δικαστής πιο πολύ από κάθε κλάδο του δικαίου είναι πιο

υ ν α τ ί ζ ε ι, αφού τα μέρη παρακολουθούν, το τελευταίο «ο χ υ ρ ό» της δικαιοσύνης να μην έχει την εξουσία να επέμβει αποφασιστικά, να τάμει τη διαφορά και να απονείμει δικαιοσύνη. Υπό την σκοπιά αυτή λοιπόν, η επιχείρηση διαμεσολάβησης από εν ενεργεία δικαστή καταφέρνει, όπως ορθά επισημαίνει ο κ. Zander, **πλήγμα στην εμπιστοσύνη της κοινωνίας για την ακεραιότητα και την αμεροληψία του δικαστικού συστήματος** ¹⁴⁶².

Παρεμφερείς απόψεις υπέρ της διατήρησης του παραδοσιακού ρόλου του δικαστή, εντοπίζονται και στο Πόρισμα της γαλλικής Επιτροπής Magendie (15 Δεκεμβρίου του 2008), ενώ στο ίδιο πνεύμα κινείται και μέρος της γερμανικής θεωρίας, υποστηρίζοντας (όπως προανεφέρθη στην ενότητα της κριτικής της δικαστικής διαμεσολάβησης στη Γερμανία) ότι η δικαστική διαμεσολάβηση δεν αποτελεί δικαιοδοτική λειτουργία (σύμφωνα με το άρθρο 92 του γερμανικού Συντάγματος), αλλά διοικητική, αλλά και ότι σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 3 του γερμανικού Συντάγματος, το έργο του δικαστή είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το νόμο και τη δικαιοσύνη και γίνεται με βάση τις διατάξεις του γερμανικού Κ.Πολ.Δ (Z.P.O). Κατά τον Πρόεδρο του Ομοσπονδιακού Ακυρωτικού κ. Hirsch, ο δικαστής - *κατά την επιχείρηση δικαστικής διαμεσολάβησης* - **α υ τ ο π ε ρ ι ο ρ ί ζ ε τ α ι**, αφού είναι υποχρεωμένος να καθοδηγεί τα μέρη προς την επίλυση της διαφοράς τους, **χωρίς να ακολουθεί τις επιταγές του Z.P.O**, ο οποίος περιγράφει με ακρίβεια τον τρόπο άσκησης των καθηκόντων του. Κατά τον καθηγητή κ. Prutting, η γνήσια δικαστική διαμεσολάβηση δεν έχει νομικό θεμέλιο στον Z.P.O, ενώ η συχνή εφαρμογή της από τα δικαστήρια τείνει να μετατρέψει τους «*ναούς της Θέμιδος*» σε κρατικές υπηρεσίες ρύθμισης συγκρούσεων. Ο καθηγητής προσθέτει ότι η ασφάλεια και η πρόοδος δικαίου όπως και η νομική ειρήνη μπορούν να επιτευχθούν, σε σταθερή βάση, μόνον, μέσω δημόσιων δικαστικών διαδικασιών, που ολοκληρώνονται με την έκδοση δικαστικών αποφάσεων. Όπως υπογραμμίζει ο καθηγητής, δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε ότι η επίλυση των διαφορών με την έκδοση δικαστικών αποφάσεων **προσανατολίζει, εμμέσως, τη συμπεριφορά των κοινωνιών του δικαίου προς τις επιταγές του ουσιαστικού δικαίου**. Μια «ζωντανή» έννομη τάξη απαιτεί τη

επιρρεπής να αισθανθεί την εσωτερική ανάγκη κάμψης του απορρήτου σε συνδυασμό με την πεποίθησή του για απονομή της δικαιοσύνης. **Αναμφίβολα, ο δικαστής ε ν ο χ λ ε ί τ α ι από τις αποκαλύψεις.**

¹⁴⁶² Sir Lawrence Street, «Mediation and the Judicial Institution», Australian Law Journal, 1997, 71 794.

δικαστική διαχείριση της διαφοράς με βάση τους νόμους, απαιτεί δημοσιότητα και πρόσβαση στις δικαστικές αποφάσεις. Η αλλαγή (ή τουλάχιστον η διεύρυνση) του ρόλου του δικαστή, από δικαιοδοτικό όργανο σε διαμεσολαβητή, **α π ο δ υ ν α μ ώ ν ε** ι την εξουσία της δικαιοσύνης και **ε λ α τ τ ώ ν ε** ι την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στο Κράτος Δικαίου.

Λαμβάνοντας υπ' όψη τα ανωτέρω, κρίνεται ορθότερη, η κατάργηση του θεσμού της δικαστικής μεσολάβησης του άρθρου 214 Β Κ.Πολ.Δ. **Η διαμεσολάβηση πρέπει να επιχειρείται από διατελέσαντες και όχι από εν ενεργεία δικαστικούς λειτουργούς.** Ως ενδεδειγμένη κρίνεται η άρση της απαγόρευσης του άρθρου 188 παρ. 1 in fine του Ν. 4512/2018, προκειμένου να οργανωθούν διαδικασίες δικαστικής διαμεσολάβησης από διατελέσαντες δικαστικούς λειτουργούς. Άλλωστε, πρόκειται για μια πρακτική που ακολουθείται με επιτυχία, σχεδόν σε όλες τις χώρες, που διαθέτουν σύστημα διαμεσολάβησης¹⁴⁶³. Όσον αφορά δε, τον όποιο (τυχόν) θετικό αντίκτυπο υποτίθεται ότι έχει στην κοινωνία μας, η δικαστική μεσολάβηση, αυτός **δ ε ν α π ο τ ε λ ε ί τ ο κ α τ α λ λ η λ ό τ ε ρ ο κ ρ ι τ ή ρ ι ο γ ι α τ η ν ε ξ α γ ω γ ή ο ρ θ ώ ν και ασφαλών συμπερασμάτων**, αφού, ως γνωστόν, τα μέρη, όταν επιχειρούν να επιλύσουν μια διαφορά τους είτε προσφεύγοντας στη διαμεσολάβηση είτε επισπεύδοντας δικαστικές διαδικασίες, ενεργούν, δυστυχώς, αποκλειστικά (αλλά μάλλον αναμενόμενα), με γνώμονα το συμφέρον τους **και όχι ως** θεματοφύλακες αξιών και δικονομικών κατακτήσεων (όπως πρέπει να ενεργούν οι δικαστές και οι δικηγόροι).

7. Η ενεργοποίηση του δικαστικού κλάδου - Μια (έως σήμερα) ανεκμετάλλευτη δυνατότητα

Όπως προαναφέρθη στο σχετικό «ΜΕΡΟΣ», η ελληνική έννομη τάξη ανταποκρίθηκε, άμεσα, στην υποχρέωση συμμόρφωσης με την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ, θεσπίζοντας το Ν. 3898/2010 και τα συνοδευτικά αυτού νομοθετήματα (Π.Δ, Υ.Α). Σύντομα, ιδρύθηκαν και τα πρώτα κέντρα διαμεσολάβησης, τα οποία παρείχαν, εκτός από υπηρεσίες διαμεσολάβησης και σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Παρά τις συντονισμένες πρωτοβουλίες πολλών φορέων (Εμπορικά Επιμελητήρια, Δικηγορικοί

¹⁴⁶³ Μάζης Π, «Η νέα ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης (αρ. 178 - 206 ν. 4512/2018), ΕλλΔνη 2/2018 (59), σ. 363.

Σύλλογοι, νομοθετικές πρωτοβουλίες) η διαμεσολάβηση στη χώρα μας δεν γνωρίζει μεγάλη αποδοχή. Τούτο οφείλεται σε δύο (2) λόγους:

Ο πρώτος λόγος συνίσταται στο ότι η ουσιαστική ενσωμάτωσή της απαιτεί χρόνο. Τούτο αποδεικνύεται, εμμέσως, και από το γεγονός ότι **ακόμη και στην ευνοϊκά διακείμενη (προς τις διαδικασίες A.D.R) αγγλική έννομη τάξη**, η διαμεσολάβηση χρειάστηκε είκοσι (20) και πλέον έτη, για να θεωρείται σήμερα αποδεκτή, ως ένας αξιόπιστος τρόπος επιλύσεως των διαφορών.

Ο δεύτερος λόγος συνίσταται στην μη αξιοποίηση (έως σήμερα) της συνδρομής, που θα μπορούσαν να προσφέρουν στη διαμεσολάβηση, οι πρωτοβουλίες του δικαστικού κλάδου. Παρότι ο Ν. 3898/2010 προέβλεπε εκτός από τη δυνατότητα της εκούσιας προσφυγής στη διαμεσολάβηση (αρ. 3 παρ. 1 περ. α') και τη δυνατότητα προσφυγής μετά από πρόκληση του δικαστηρίου, (αρ. 3 παρ. 1 περ. β' και παρ. 2), η τελευταία δεν εφαρμόστηκε. Το πνεύμα της διατάξεως αυτής, που, ουσιαστικά, επαναλαμβάνεται στο ισχύον δίκαιο (αρ. 181 παρ. 1 περ. β' και παρ. 2) απαντάται, σχεδόν, σε όλες τις έννομες τάξεις¹⁴⁶⁴ και εκδηλώνεται:

¹⁴⁶⁴ Στις **Η.Π.Α.**, οργανώθηκαν κατά τη δεκαετία 1985 – 1995 από τις κοινότητες, τα πανεπιστήμια και τα δικαστήρια **προγράμματα** συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, κυρίως, σε υποθέσεις μικροδιαφορών · ορισμένα δε, εξ' αυτών - *ιδίως, όσα οργανώνονταν από τα δικαστήρια* - είχαν υιοθετήσει έναν χαρακτήρα «υποχρεωτικότητας», δημιουργώντας την εντύπωση ότι ήταν αντίθετα με τον εκούσιο χαρακτήρα του θεσμού. Στο πλαίσιο των **κοινοτικών πρωτοβουλιών**, το άρθρο 3 της Πρότασης Οδηγίας (2004) επισήμανε τη δυνατότητα του δικαστηρίου να προσκαλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση ή σε ενημερωτική συνεδρίαση για αυτήν. Τέσσερα (4) χρόνια αργότερα, η αιτιολογική σκέψη 12 της Οδηγίας 2008/52/E/K επισήμανε παρόμοια δυνατότητα παραπομπής από το δικαστήριο στη διαμεσολάβηση, ενώ, το άρθρο 5 της Οδηγίας όριζε ότι το δικαστήριο δύναται να καλεί τα μέρη να προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση ή να μετέχουν σε μια ενημερωτική συνάντηση για αυτήν. Στην **Ελλάδα**, το άρθρο 5 του Σχεδίου Νόμου του Αυγούστου του 2009 και το άρθρο 3 παρ. 1 περ. β' και παρ. 2 του Ν. 3898/2010 προέβλεπαν τη δυνατότητα του δικαστηρίου να καλεί τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση, **ενώ και το ισχύον άρθρο 181 παρ. 1 περ. β) και παρ. 2 του Ν. 4512/2018, ουσιαστικά, αναπαράγει** το περιεχόμενο του άρθρου 3 παρ. 1 περ. β' και παρ. 2 του προαΐσχυσαντος δικαίου. Παρόμοια αποστολή επιτελούν και τα άρθρα 116 Α Κ.Πολ.Δ και 214 Γ Κ.Πολ.Δ. Στην **Αγγλία**, η σύνδεση διαμεσολάβησης - δικαστηρίων εντοπίστηκε στην οργάνωση των πιλοτικών πειραματικών προγραμμάτων συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης, όπως οργανώθηκαν από τα δικαστήρια (*V.O.L, A.R.M του London Central County Court, του Exeter County Court και του Manchester County Court*), στα καθήκοντα (*R. 1 παρ. α' και β' C.P.R*) και στις εξουσίες (R. 3 παρ. 1 β' C.P.R) που απονέμονται στους δικαστές για να επιχειρούν τη συνετή διαχείριση των υποθέσεων τους (*case management*) αλλά και στην πάγια θέση

- είτε με **προτροπές - συστάσεις - προσκλήσεις - παραπομπές** του δικαστηρίου σε διαμεσολάβηση
- είτε με την **οργάνωση πιλοτικών προγραμμάτων συνδεδεμένης με το δικαστήριο διαμεσολάβησης.**

Μολονότι, η προοπτική της ενεργοποίησης του δικαστικού κλάδου εξακολουθεί να έχει νομοθετικό έρεισμα στην χώρα μας, η ουσιαστική ενεργοποίησή της, έως σήμερα, δεν έχει πραγματοποιηθεί. Η εξέλιξη αυτή **δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως χ α μ έ ν η ευκαιρία** ¹⁴⁶⁵, **διότι θα ήταν ανακόλουθη με την λογική** η παραπομπή (των δικαστικών υποθέσεων) από τα δικαστήρια σε έναν ιδιωτικό θεσμό, ο οποίος το 2010, ευρισκόταν, σε **τόσο πρώιμο οργανωτικά στάδιο** (έλλειψη κέντρων διαμεσολάβησης, διαμεσολαβητών, αναμονή εκδόσεως Π.Δ και Υ.Α δυνάμει του Ν. 3898/2010).

της νομολογίας (όπως παρουσιάστηκε από πλείστες αποφάσεις) να «ενθαρρύνει», ποικιλοτρόπως, την προσφυγή στη διαμεσολάβηση (και γενικότερα στις διαδικασίες A.D.R). Στη **Γαλλία**, η ανωτέρω σύνδεση εντοπίστηκε στην - υπό τον έλεγχο του δικαστή - δικαστική διαμεσολάβηση (αρ. 131-1 έως 131-15 C.P.C), κατά την οποία ο δικαστής μπορεί με τη σύμφωνη γνώμη των μερών να υποδεικνύει και να διορίζει κάποιον διαμεσολαβητή, αλλά και να διατάσσει την επιχείρηση προκαταρκτικής ενημερωτικής συνάντησης των μερών με τον διαμεσολαβητή (Διάταγμα 2011-1540 της 16 Νοεμβρίου του 2011), να διατάσσει τα μέρη να συναντήσουν έναν διαμεσολαβητή και να ενημερωθούν για τη διαμεσολάβηση (Ν. 2002-305 της 4 Μαρτίου του 2002- υποθ. γονικής μέριμνας), να διατάσσει τα μέρη, ακόμη και χωρίς τη σύμφωνη γνώμη τους, να συναντήσουν έναν συμφιλιωτή για να ενημερωθούν για τη διαμεσολάβηση (Ν. 2002-1138 της 9 Σεπτεμβρίου 2002), να προτείνει στους διαδίκους την επιχείρηση διαμεσολάβησης και αφού λάβει τη σύμφωνη γνώμη τους να διορίζει διαμεσολαβητή και να τους διατάσσει να συμμετάσχουν σε μια ενημερωτική συνάντηση με αυτόν (Ν. 2004-439/26 Μαΐου 2004). Στην **Ιταλία**, η σύνδεση εντοπίστηκε σε κάποια επιδοτούμενα προγράμματα διαμεσολάβησης (ν.δ 302/23 Νοεμβρίου 2001), στην υποχρεωτική απόπειρα συμβιβασμού σε ορισμένες οικογενειακές διαφορές (Ν. 55/14 Φεβρουαρίου 2006) και στη διαδικασία υποχρεωτικής διαμεσολάβησης με «διαταγή» του δικαστή (αρ. 5 παρ. 2 bis του ν.δ 28/2010). Στην **Γερμανία**, εντοπίστηκε στα πιλοτικά προγράμματα διαμεσολάβησης και στις δυνατότητες του δικαστηρίου να προτείνει τη διαμεσολάβηση στους διαδίκους και να τους παραπέμπει σε αυτήν (αρ. 278 παρ. 1 Z.P.O).

¹⁴⁶⁵ **Όπως, αντιθέτως, θα πρέπει να αντιμετωπισθεί η μη αξιοποίηση (έως σήμερα) της πρακτικής των pro bono διαμεσολαβήσεων.**

Προς την κατεύθυνση της ενεργοποίησης του δικαστικού κλάδου φαίνεται ότι εστράφη ο νομοθέτης του Ν. 4335/2015, **πέντε (5) χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 3898/2010**, με τη θέσπιση των άρθρων 116 Α Κ.Πολ.Δ και 214 Γ Κ.Πολ.Δ¹⁴⁶⁶

Σήμερα, οκτώ (8) χρόνια μετά τη θέσπιση του Ν. 3898/2010, τρία (3) χρόνια μετά την ενσωμάτωση στον Κ.Πολ.Δ των διατάξεων των άρθρων 116 Α Κ.Πολ.Δ και 214 Γ Κ.Πολ.Δ και με σημεία αναφοράς:

- το νέο κανονιστικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση (αρ. 178 - 206 του Ν. 4512/2018),
- την εμπειρία άλλων εννόμων τάξεων και
- την οργανωτική (τουλάχιστον) πρόοδο του θεσμού στη χώρα μας,

οι ε π ι κ ε φ α λ ή ς του δικαστικού κλάδου θα μπορούσαν να ενεργοποιήσουν την σύνδεση διαμεσολάβησης - δικαστηρίων¹⁴⁶⁷. Ίσως η ακόμη πιο προσεκτική εξέταση των προοπτικών της γαλλικής δικαστικής διαμεσολάβησης να αποτελεί ένα πρώτης τάξεως βοήθημα.

8. Σχολική διαμεσολάβηση

Αναμφίβολα, η μεταλαμπάδευση των ιδανικών της διαμεσολάβησης στο σχολικό περιβάλλον είναι μια ορθή σκέψη. Από την προηγηθείσα ανάπτυξη διαπιστώσαμε τη σημασία που αποδίδουν στη σχολική διαμεσολάβηση χώρες όπως η Γαλλία (ήδη από το 2001 με αναφορές στην Έκθεση Lindperg).

Ωστόσο, πρέπει να δοθεί μεγάλη σημασία στον τρόπο με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η μεταλαμπάδευση αυτή. Διότι, **όσο ο ρ θ ή φαίνεται και είναι η εκπαίδευση των μαθητών στις τεχνικές της διαμεσολάβησης - με την επιφύλαξη πάντως των τεχνικών περί ερμηνείας της «γλώσσας του σώματος», οι οποίες συνιστούν μια πρακτική ανεπίτρεπτης χειραγώγησης των ανηλίκων μαθητών - τόσο ε σ φ α λ μ έ ν η είναι η επιλογή από τους καθηγητές των μαθητών, που θα αναλαμβάνουν έργο διαμεσολαβητή των διαφορών των συνομιλήκων συμμαθητών τους. Η επιλογή αυτή δ ε ν πρέπει να γίνεται από τους καθηγητές** διότι με τον τρόπο αυτό, θα διακρίνουν τους μαθητές σε «υπερέχοντες» και σε «παρίες». Οι μαθητές θα πρέπει να εκπαιδεύονται στη διαμεσολάβηση και να ενθαρρύνονται από τους καθηγητές τους,

¹⁴⁶⁶ Εντάσσοντας το πρώτο εξ' αυτών στο Κεφάλαιο ΙΓ' περί θεμελιωδών δικονομικών αρχών του Πρώτου Βιβλίου του Κ.Πολ.Δ και το δεύτερο εξ' αυτών στο Κεφάλαιο Α' του Δεύτερου Βιβλίου του Κ.Πολ.Δ.

¹⁴⁶⁷ Αρχικώς, όπως σε άλλες έννομες τάξεις, σε υποθέσεις μικροδιαφορών.

αλλά **αποκλειστικά** και μόνο με δική τους πρωτοβουλία (εάν δηλαδή οι ίδιοι αισθάνονται την εσωτερική ανάγκη), να αποφασίζουν εάν επιθυμούν να αποκτήσουν την ιδιότητα αυτή.

Εκτός, όμως, από το ηθικό σκέλος του προβληματισμού, η διαμεσολάβηση **από μαθητή των διαφωνούντων συμμαθητών του** είναι ασύμβατη με τη βασική αρχή του θεσμού, που υπαγορεύει ότι ο διαμεσολαβητής **πρέπει να είναι τρίτος, ανεξάρτητος, αμερόληπτος και ουδέτερος. Πόσο, όμως, ανεξάρτητος, αμερόληπτος και ουδέτερος μπορεί να είναι ένας ανήλικος συμμαθητής των μερών, ευρισκόμενος σε μια ηλικία που κυριαρχείται από την ψυχοσωματική υπερδιέγερση των εφηβικών συναισθημάτων;**

Ιδιαίτερα επιβοηθητική θα ήταν η εκπαίδευση - σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο - των δασκάλων και των καθηγητών στις τεχνικές της σχολικής διαμεσολάβησης, ώστε μετά το διορισμό τους να είναι σε θέση να ανταποκριθούν **και σε καθήκοντα εκπαιδευτικού και σε καθήκοντα διαμεσολαβητή**. Πρόκειται για ένα πολύτιμο εφόδιο για τους δασκάλους και τους καθηγητές που πάντοτε αγωνίζονται σε δύσκολες συνθήκες και, συνάμα, την πιο ελπιδοφόρα προοπτική της αξιοποίησης της διαμεσολάβησης για το μέλλον της κοινωνίας μας. Ακόμη όμως πιο επιβοηθητική θα αποδεικνυόταν η προώθηση αληθούς επαγγελματικού προσανατολισμού στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση¹⁴⁶⁸, ώστε οι έφηβοι να μπορούν να εντοπίσουν το πιο ενδιαφέρον - για τις ικανότητές τους - αντικείμενο ενασχόλησης.

9. Κριτικές παρατηρήσεις. Η διαμεσολάβηση ως «εχθρός προ των πυλών»

Παρά τις αδιαμφισβήτητες «αρετές» της, η διαμεσολάβηση έχει συγκεντρώσει και αρνητικές κριτικές, κάποιες από αυτές δικαιολογημένες, κάποιες άλλες υπερβολικές.

Χαρακτηριστική είναι η θέση του ακαδημαϊκού και καθηγητή του Πανεπιστημίου Γέιλ κ. **O. Fiss**, ο οποίος στο άρθρο του με τίτλο «*Against Settlement*», που δημοσιεύθηκε στο *Yale Law Journal* το 1984¹⁴⁶⁹ «έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου», επισημαίνοντας μεταξύ άλλων ότι:

¹⁴⁶⁸ **Ποδηματά Ε**, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 άρθρ 178-206). Ο θεσμός αντιμετώπος με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», Νομικά Χρονικά, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2018, σ. 2.

¹⁴⁶⁹ **Fiss O**, «*Against Settlement*», *Yale Law Journal*, 1984, σ. 1669. Το άρθρο του καθηγητή κ. Fiss είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη της Νομικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

- οι διαδικασίες φιλικής διευθετήσεως των διαφορών θα αντικαταστήσουν το νόμο με μη νομικές αξίες, ότι
- ο ρόλος του δικαστηρίου είναι να στοχάζεται και να διακηρύττει τη σημασία του νόμου και του Συντάγματος στους πολίτες και ότι
- η διαδεδομένη πεποίθηση ότι η επίτευξη συμβιβασμού είναι προτιμότερη από την έκδοση δικαστικής απόφασης δεν είναι ορθή, διότι η έκδοση αυτής αποδίδει δικαιοσύνη, ενώ οι διαδικασίες φιλικής διευθετήσεως των διαφορών επιχειρούνται από ελεύθερους επαγγελματίες.

Ο κ. Fiss υποστήριξε ότι οι διαδικασίες φιλικής διευθετήσεως των διαφορών πρέπει να αντιμετωπίζονται, κριτικά, για τρεις (3) λόγους.

- Πρώτον διότι στηρίζονται στην εσφαλμένη αντίληψη περί ισότητας των μερών, παραγνωρίζοντας τη δεδομένη διαφορετική θέση αυτών, που σημαίνει ότι η τυχόν συναίνεση είναι, περισσότερο, αποτέλεσμα εξαναγκασμού, παρά αληθινής και ειλικρινούς συμφιλίωσής τους.
- Δεύτερον διότι, ενώ, υποστηρίζεται ότι οι διαδικασίες φιλικής διευθετήσεως των διαφορών κυριαρχούνται από τη βούληση των μερών, στην πραγματικότητα οι συμμετέχοντες προσέρχονται στις διαπραγματεύσεις περιχαρακωμένοι στις θέσεις τους.
- Τρίτον διότι η τελική συμφωνία, που επιτυγχάνεται, δεν βασίζεται στη διεξοδική αξιολόγηση μιας διαφοράς, με τον τρόπο που μπορεί να το επιτύχει μια δικαστική απόφαση.

Σύμφωνα με τον κ. Fiss, **μόνον η δικαστική διαδικασία αποδίδει δικαιοσύνη**, σε αντίθεση με τις διαδικασίες φιλικής διευθετήσεως των διαφορών, οι οποίες **δεν πληρούν τις ίδιες εγγυήσεις ασφαλείας**.

Θα πρέπει να υπογραμμισθεί στο σημείο αυτό ότι κατά την εποχή που διατυπώθηκαν οι ανωτέρω παρατηρήσεις, οι διαδικασίες A.D.R **δεν είχαν (ακόμη) επιβεβαιώσει τις αρετές τους και την αντοχή τους στο χρόνο**. Επομένως, οι τεκμηριωμένες και δικαιολογημένες, όπως αποδείχθηκαν, παρατηρήσεις του κ. Fiss, είναι, ορθότερο, να εκλαμβάνονται **όχι τόσο ως αρνητική κριτική όσο ως προειδοποιητικές και συνάμα εποικοδομητικές επισημάνσεις** για δημιουργική σκέψη, προς μια πιο αποτελεσματική οργάνωση της διαμεσολάβησης και των διαδικασιών A.D.R. Είναι βέβαιον ότι οι κριτικές απόψεις του καθηγητή συνέβαλαν στην ορθή ενσωμάτωση της διαμεσολάβησης και των λοιπών διαδικασιών A.D.R, αρχικώς, στις Η.Π.Α και αργότερα και σε άλλες χώρες.

Αυτή την (προοδευτική χρονικά) σωστή οργάνωση των διαδικασιών A.D.R επιβεβαιώνει ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ κ. **F. Sander**, ο οποίος επισημαίνει ότι η θεμελίωση των διαδικασιών A.D.R στις Η.Π.Α δεν έγινε άμεσα, αλλά συντελέστηκε σε τρεις (3) αλληλοδιάδοχες χρονικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος, ήταν περίοδος πειραματισμών (από την *Pound Conference* και για τα δέκα (10) επόμενα έτη) η δεύτερη ήταν περίοδος διαδόσεως του θεσμού στα πανεπιστήμια και στα δικαστήρια και η τρίτη ήταν περίοδος υιοθέτησης βέλτιστων πρακτικών (διαμεσολάβησης).

Η ανωτέρω εποικοδομητική κριτική συνέβαλε σημαντικά ώστε να «**θωρακισθεί**» η διαμεσολάβηση (και οι λοιπές διαδικασίες A.D.R) με σημαντικές εγγυήσεις σε ζητήματα όπως η εκπαίδευση και οι εγγυήσεις αμεροληψίας αυτών και η εμπιστευτικότητα. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύχθηκε ο κίνδυνος, που, δικαιολογημένα είχε επισημάνει ο δικαστής κ. **H. Edwards**, ότι στην προσπάθεια εναγκαλισμού των διαδικασιών A.D.R δεν πρέπει να διακινδυνεύσουμε το δικαστικό σύστημα και τις κατακτήσεις του¹⁴⁷⁰.

Για την αγνόηση των αρχών του Κράτους Δικαίου ως συνέπεια της δογματικής θεμελιώσεως των διαδικασιών A.D.R ανησυχεί και ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ κ. **P. Murray**, ο οποίος - *εκφράζοντας βασικές αντιλήψεις του αμερικανικού δικαίου*¹⁴⁷¹ - επισημαίνει, με σαφήνεια, ότι **το πλεονέκτημα της ταχύτητας, που προσφέρουν οι διαδικασίες A.D.R, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβάλλει στην ασφάλεια δικαίου, εφόσον οι διαφορές δεν κρίνονται υπό το κράτος θεμελιωδών δικονομικών εγγυήσεων**. Με συμπυκνωμένη διατύπωση ο καθηγητής τονίζει ότι - *παρά την απουσία δικονομικών τύπων* - δεν πρέπει να παραβλάπτεται - *κατά τη διαμεσολάβηση* - **η ουσία του δικαίου**, ούτε να υιοθετούνται πρακτικές, που δεν υπηρετούν **θεμελιώδεις δικονομικές κατακτήσεις**, όπως τα δικαιώματα ακροάσεως των μερών και της ίσης συμμετοχής όλων στη διαδικασία. Μάλιστα, το φαινόμενο της «*ιδιωτικοποίησης της δικαιοσύνης*», όπως χαρακτηρίζει τις διαδικασίες A.D.R, περικλείει κινδύνους ως προς τη θεσμική κατοχύρωση της αμεροληψίας των εμπλεκόμενων τρίτων, εφόσον η χρηστή διεξαγωγή της διαδικασίας

¹⁴⁷⁰ **Edwards H. T.**, «*Alternative Dispute Resolution: Panacea or Anathema?*», Harvard Law Review, 1985, σ. 675 - 677. Το άρθρο του δικαστή κ. Edwards είναι διαθέσιμο στη Βιβλιοθήκη Νομικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

¹⁴⁷¹ **Μανιώτης Δ.**, «*Περί της οριοθέτησης της ελευθερίας της ιδιωτικής βουλήσεως στις εναλλακτικές μορφές επίλυσης διενέξεων*», Ε.Πολ.Δ, 2012, σ. 714.

εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την συμφωνία των μερών. Το περιεχόμενο της τελικής συμφωνίας δεν μένει ανεπηρέαστο από επιρροές οικονομικών συμφερόντων, τα οποία αντιστρατεύονται την αμερόληπτη κατάρτιση προτάσεων. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, είναι πιθανόν η διαδικασία να μην ακολουθεί τις επιταγές του Κράτους Δικαίου. Η επίλυση των διενέξεων δεν πρέπει να εξυπηρετεί μόνον **πρακτικές ανάγκες**¹⁴⁷² (των οποίων βέβαια η ικανοποίηση δεν πρέπει να θεωρείται ως ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας), αλλά πρέπει να ανταποκρίνεται στις επιταγές του Κράτους Δικαίου, για την τήρηση των οποίων προβλέπονται εγγυήσεις αντλημένες από κανόνες δικαίου και όχι από ιδιωτικούς κριτές, υποκείμενους σε επιρροές παραγόντων που επιδιώκουν μεροληπτικές κρίσεις.

Ακόμη πιο αυστηρές απόψεις διατυπώνει ο καθηγητής κ. **V.K Hagiwara**, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι διαδικασίες A.D.R μπορούν να μεταμορφωθούν σε όπλο για την καταστροφή των ελεύθερων και δημοκρατικών κοινωνιών. Όπως υποστηρίζει ο καθηγητής, σε μια δημοκρατική χώρα, στην οποία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα δικαστήρια κρατούν τα κλειδιά της δημοκρατίας, οι ανωτέρω διαδικασίες αποτελούν ένα **«σπαθί με διπλή κόψη»**. Όπου το δικαστικό σύστημα δυσλειτουργεί, οι διαδικασίες A.D.R αποτελούν ένα μέσον για να εμποδίσουν την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με συνέπεια να μεταμορφώνονται σε ένα ολέθριο όπλο για την καταστροφή των δημοκρατικών και ελεύθερων κοινωνιών. Κατά τον καθηγητή, στην καλύτερη των περιπτώσεων, οι διαδικασίες A.D.R μπορούν να προσφέρουν στους πολίτες μια δικαιοσύνη χαμηλής ποιότητας¹⁴⁷³.

Στο ίδιο πνεύμα και ο καθηγητής κ. **H. Lindblom**, ο οποίος υποστηρίζει ότι με τις διαδικασίες A.D.R οδηγούμαστε σε έναν αποκλεισμό της κρατικής δικαιοσύνης. Μάλιστα, τις παρομοιάζει με **«Δούρειο Ίππο»**, που εισέρχεται στην έννομη τάξη για να εκπορθήσει την αρχή της ελεύθερης πρόσβασης στο δικαστήριο, αλλά και με **«όπιο»** που η Ε.Ε , τα κράτη και τα οικονομικά συμφέροντα διοχετεύουν για την αναισθησία του δικαστικού συστήματος.

Κριτικές απόψεις εκφράζει και ο καθηγητής κ. **H. Prutting**, ο οποίος επισημαίνει ότι δεν επιτρέπεται η διαμεσολάβηση και οι λοιπές διαδικασίες A.D.R να παραπλανούν. Η ασφάλεια δικαίου, η νομική ειρήνη και η πρόοδος του δικαίου

¹⁴⁷² Όπως η σύντμηση του χρόνου ή η μείωση των εξόδων.

¹⁴⁷³ **Hagiwara V K**, «*The Justice System Reform and A.D.R in Japan*», σε *Festschrift till per Henrik Lindblom*, 2004, σ. 244.

μπορούν να επιτευχθούν μόνον μέσω δημόσιων δικαστικών διαδικασιών, που ολοκληρώνονται με την έκδοση δικαστικών αποφάσεων.

Μάλλον, *ε ξ ι σ ο ρ ρ ο π ι σ τ ι κ ά*, ο καθηγητής κ. **V. Varano** υποστηρίζει ότι η στάθμιση των θετικών στοιχείων της διαμεσολάβησης με τα αρνητικά, **δεν κλίνει αποφασιστικά** υπέρ των πρώτων¹⁴⁷⁴. Όπως συνεχίζει ο καθηγητής «*απέναντι σε μια προσδοκία (ίσως μόνον εικαζομένης) μεγαλύτερης ταχύτητας, λιγότερου κόστους, ανελαστικότητας, εχεμύθειας, εμπιστευτικότητας, διατήρησης των καλών σχέσεων μεταξύ των μερών, υπάρχει από την άλλη ο κίνδυνος της επιβολής του πιο δυνατού διαδίκου στον ασθενέστερο, η μη εφαρμογή της δίκαιης δίκης, η εξασθένηση της εφαρμογής του δικαίου, η έλλειψη επαρκών εγγυήσεων όσον αφορά τον επαγγελματισμό, την ικανότητα και την αμεροληψία των διαμεσολαβητών*»¹⁴⁷⁵.

Η «εξασθένηση της εφαρμογής του δικαίου» αποτελεί - τουλάχιστον κατά την άποψη του γράφοντος - το **ισχυρότερο επιχείρημα** των κριτικών - προς τη διαμεσολάβηση - απόψεων.

Όπως γνωρίζουμε, η συμπεριφορά των κοινωνιών του δικαίου περιγράφεται και υπαγορεύεται από τους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου. Η εκούσια ή η αναγκαστική συμμόρφωση με αυτούς επενεργεί στη **συνείδηση** των ανθρώπων, καθοδηγεί τις επιλογές τους και επηρεάζει τη στάση ζωής τους.

Από την άλλη μεριά, η διαμεσολάβηση αναζητεί πρακτικές λύσεις, χωρίς να θέτει ως σημείο αναφοράς το ουσιαστικό δίκαιο. Με τον τρόπο όμως αυτό, οι κοινωνοί του δικαίου παύουν να κάνουν εσωτερικές συνειδησιακές σταθμίσεις με σημείο αναφοράς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ουσιαστικού δικαίου και αναζητούν λύσεις, με σημείο αναφοράς, αποκλειστικά, τα συμφέροντά τους.

Παρά τις δυσκαμψίες του δικαστικού συστήματος, **δεν πρέπει να παροράται η αδιαμφισβήτητη συμβολή του ουσιαστικού δικαίου** στην πρόοδο της ανθρώπινης κοινωνίας. Όπως ενδεικτικώς,

- η απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, όπως ορίζεται στη διάταξη του 281 Α.Κ (τη *σπουδαιότερη* κατά τον καθηγητή κ. Α. Γεωργιάδη διάταξη, ίσως, και ολόκληρου του Α.Κ),

¹⁴⁷⁴ **Varano V**, «*Due Iceberg a confronto: Le derive di common law e civil law*», σ. 56 και 57.

¹⁴⁷⁵ **Βαλμαντώνης Ι**, «*Μερικές σκέψεις για τη διαμεσολάβηση και τη σχέση της με τη δικαστική διαδικασία*», ΕλλΔνη 54, 2014, σ. 350.

- το κοινωνικό περιεχόμενο του ενοχικού δικαίου, το οποίο, εξισοροπιστικά, θέτει όρια στην εξουσία του δανειστή, καθώς ο οφειλέτης δεν επιτρέπεται κατά τον Α.Κ να μετατρέπεται σε θύμα των συμβατικών σχέσεων, ούτε να γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης εξαιτίας ένδειας, ανάγκης και απειρίας του,
- οι - αντηχούσες τις εθνικές και θρησκευτικές ορθόδοξες ελληνικές παραδόσεις - ρυθμίσεις του οικογενειακού δικαίου, αλλά και
- οι γενικές ρήτρες (200, 288 Α.Κ), που παρέχουν στο δικαστή τη δυνατότητα να προσαρμόζει τη δικανική του κρίση με εύπλαστα, αλλά, πάντως, αντικειμενικά κριτήρια στο κοινωνικό, οικονομικό και συναλλακτικό δέον, όπως τα αξιολογικά κριτήρια της καλής πίστης και των χρηστών ηθών, που τον βοηθούν να εκπληρώσει την αποστολή του «εν πνεύματι δικαιοσύνης»,

αποτελούν ένα αρκούντως αντιπροσωπευτικό δείγμα της σημασίας του ουσιαστικού δικαίου για τον άνθρωπο και την κοινωνία. Ο ελληνικός Αστικός Κώδικας, ως φορέας του ουσιαστικού δικαίου έχει εκπληρώσει τον προορισμό του και, δικαιολογημένα, χαρακτηρίστηκε από τον καθηγητή κ. Π. Ζέπο ως «**ό,τι αρτιότερο μπορούσε να εμφανίσει η ελληνική επιστήμη**»¹⁴⁷⁶, δεδομένου ότι αφενός επέτυχε να εναρμονίσει το αστικό δίκαιο σε όλη την ελληνική επικράτεια (σε μια περίοδο πολύπαθη για το Έθνος μας) αφετέρου να συμβάλλει τα μέγιστα στη νομική καθαρότητα, στην ασφάλεια των συναλλαγών, στην άνθηση της νομικής επιστήμης και το σημαντικότερο στην τόνωση του αισθήματος της ενότητας του Έθνους μας.

Όπως επισημαίνει ο καθηγητής κ. Α. Γεωργιάδης, πέρα από την καθαρά επιστημονική του αξία, ο Αστικός Κώδικας χαρακτηρίζεται - κατά τη διατύπωση του καθηγητή κ. Γ. Μαριδάκη - «από την έκδηλη τάση του να εξυψώσει το μέσο ηθικό επίπεδο, στο οποίο πρέπει να ίσταται το πρόσωπο, όταν επιχειρεί θετική έννομη δράση και αφετέρου να ισοσταθμίσει τα συμφέροντα ατόμου και κοινωνίας κατά τρόπον ώστε ούτε το άτομο να θρυμματίζεται από τον όγκο του συνόλου, ούτε το σύνολο να προσφέρεται θυσία εις τον εγωισμό ή την ανοησία ή την ιδιοτροπία του ατόμου». Κατά πόσον η ελληνική κοινωνία είδε την πραγμάτωση δια του Α.Κ αυτών των στόχων και των οραμάτων, δεν μπορεί να υπάρξει καλύτερη μαρτυρία από τους στίχους του Οδυσσέα Ελύτη στο «*Άξιον Εστί*», «*Εξόριστε Ποιητή, στον αιώνα σου,*

¹⁴⁷⁶ Γεωργιάδης Α.Σ., «*Αναζητώντας το δίκαιο. Μελέτες και άρθρα*», «*Η συμβολή του Αστικού Κώδικα στην ανανέωση του δικαίου*», 2017, σ. 2, 3, 6, 7 και 8.

λέγε, τι βλέπεις; Βλέπω τα χρώματα του Υμηττού στη βάση την ιερή του νέου Αστικού μας Κώδικα»¹⁴⁷⁷

Το ουσιαστικό αστικό δίκαιο, λοιπόν, δεν είναι «νεκρό γράμμα», ούτε μόνον εξεταστέα ύλη για την απόκτηση πτυχίου νομικής, ούτε πολύτιμο εργαλείο «στα χέρια» αδίστακτων. Δεν πρέπει να το «παραμερίσουμε», χάριν μιας - κατά τα άλλα - ευπρόσδεκτης διαδικασίας **π ρ α κ τ ι κ ή ς** επιλύσεως των διαφορών, η οποία αναμφίβολα, διαθέτει τη δυναμική να ωφελήσει την κοινωνία μας.

10. Επίλογος

Από την ανάπτυξη που προηγήθηκε, κατέστη αντιληπτόν ότι η διαμεσολάβηση, η «ω ρ α ί α κ ο ι μ ω μ έ ν η»¹⁴⁷⁸ του σύγχρονου νομικού πολιτισμού, έχει διανύσει, έως σήμερα μια σημαντική διαδρομή, σε τέτοιο βαθμό, ώστε να μπορούμε να υποστηρίξουμε με ασφάλεια, ότι, πλέον, διαθέτει τη δική της (μακρά ή βραχεία ανά περίπτωση) παράδοση σε κάθε έννομη τάξη.

Ανεξάρτητα από την αποτελεσματικότητα των συστημάτων απονομής της δικαιοσύνης, η διαμεσολάβηση γεννά μεγάλες προσδοκίες. Ωστόσο, δεν υπόσχεται από μόνη της την υλοποίηση του οράματος της **ολοκλήρωσης του νομικού πολιτισμού**. Μια τέτοια (ευκτέα) ολοκλήρωση είναι πιθανόν να επέλθει, **μόνον** όταν αξιοποιηθούν, ουσιαστικά μαζί με τη διαμεσολάβηση (και τις λοιπές διαδικασίες A.D.R) **και οι δικονομικές δυνατότητες συμβιβαστικής επιλύσεως των διαφορών**, όπως παραδείγματος χάριν στην χώρα μας, του δικαστικού συμβιβασμού (αρ. 293 επ. Κ.Πολ.Δ) και της εξώδικης επιλύσεως της διαφοράς (αρ. 214 Α Κ.Πολ.Δ).

Μολονότι η διαμεσολάβηση δεν αναγνωρίζει ότι τα μέρη μπορούν και **χωρίς τη βοήθεια κάποιου τρίτου** να επιλύσουν τις διαφορές τους, ευχή όλων είναι η «φιλοσοφία» της να επηρεάσει όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, ούτως ώστε στο μέλλον οι άνθρωποι **α υ τ ό φ ω τ ο ι** ελεύθεροι, εμφορούμενοι από αισθήματα **φ ι λ α λ λ η λ ί α ς** και κινούμενοι από τη δύναμη του πραγματικού **ι δ ε α λ ι σ μ ο ύ** να επιλύουν τις διαφορές τους, χωρίς να χρειάζονται την παρέμβαση **ο ι ο υ δ ή π ο τ ε** τρίτου, **όπως** και εάν αυτός αποκαλείται. Και θα το

¹⁴⁷⁷ Γεωργιάδης Α.Σ., «Αναζητώντας το δίκαιο. Μελέτες και άρθρα», «Η συμβολή του Αστικού Κώδικα στην ανανέωση του δικαίου», 2017, σ. 8.

¹⁴⁷⁸ Ο χαρακτηρισμός «ωραία κοιμωμένη» είχε αποδοθεί στο άρθρο 19 του γαλλικού C.P.C του 1838, το οποίο προέβλεπε την ευχέρεια του δικαστή να καλεί τους διαδίκους να συμβιβαστούν σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης.

επιτύχουν αυτό, μόνον εάν γίνει συνείδηση στον καθένα ξεχωριστά ότι ο συνάνθρωπος είναι έργο **ιερό**.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- **Αναστασοπούλου Ι**, «*Η Διαμεσολάβηση στις αστικές και τις εμπορικές διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυνοριακές διαφορές*», 2011.
- **Άνθιμος Α**, «*Διαμεσολάβηση: Το άγουρο μήλον της έριδος*», ΕπισκεΕΔ Β/2012.
- **Αντωνέλος Σ, Πλέσσα Ε**, «*Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Διεθνής εμπειρία και ελληνική εφαρμογή*», 2014.
- **Απαλαγάκη Χ**, «*Γενικές εισαγωγικές παρατηρήσεις για την δομή της διαγνωστικής διαδικασίας μετά τις περαιτέρω τροποποιήσεις του ΚΠολΔ από το Ν. 4055/2012*», ΕφΑΔ 7/2012.
- **Αρχοντάκη Α**, «*Η επιρροή του γαλλικού Αστικού Κώδικα σε χώρες εκτός της Ευρώπης*», ΕφΑΔ 7/2014.
- **Αυλογιάρη Ε**, «*Κώδικας Δεοντολογίας Διαπιστευμένων Διαμεσολαβητών, Νομική διάσταση - Ηθικά διλήμματα*», ΕΕυρΔ 4: 2013.
- **Βαλμαντώνης Ι**, «*Το φαινόμενο της καθυστέρησης απονομής της δικαιοσύνης από τη σκοπιά ενός δικαστή*», Δ (40), 2009.
- **Βαλμαντώνης Ι**, «*Η πολιτική δίκη σε μετάλλαξη. Σύγχρονες τάσεις και προβληματισμοί από την οπτική γωνία ενός δικαστή*», Δ (40), 2009.
- **Βαλμαντώνης Ι**, «*Μερικές σκέψεις για τη διαμεσολάβηση και τη σχέση της με τη δικαστική διαδικασία*», ΕλλΔνη (54), 2013.
- **Βολιώτης Σ**, «*Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών: Εννοιολογική Ανάλυση των Κυριότερων Διαδικασιών*», Διαιτησία και Διαμεσολάβηση και λοιπές Εναλλακτικές Μορφές Επίλυσης Διαφορών, (Διδ) 1/2018.
- **Georgiadis Α**, «*Η αξιολόγηση στην διαμεσολάβηση*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2010.
- **Γεραπετρίτης Γ**, «*Αγγλο - Αμερικανικοί Συνταγματικοί Θεσμοί. Θεμέλια και επίδραση με το δίκαιο της Ηπειρωτικής Ευρώπης*», 2016.
- **Γεωργιάδης Α.Σ**, «*Αναζητώντας το δίκαιο. Μελέτες και άρθρα*», «*Η συμβολή του Αστικού Κώδικα στην ανανέωση του δικαίου*», 2017.

- **Γιαννακούλιας Α**, «Ο θεσμός της διαμεσολάβησης στη Γαλλία και το Βέλγιο», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006.
- **Γιαννόπουλος Π.Σ**, «Η απόπειρα εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης κατά το Ν. 4512/2018». 2018.
- **Γιαννόπουλος Π.Σ**, «Πεδίο εφαρμογής και δικονομικά προβλήματα της υποχρεωτικής προδικασίας διαμεσολάβησης υπό το Ν. 4512/2018», Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα, Πρακτικά Ημερίδας 17.03.2018.
- **Γιαννόπουλος Π.Σ**, «Η υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης υπό το Ν. 4512/2018 - ερμηνευτικά ζητήματα υπό το πρίσμα του δικονομικού δικαίου: μια πρώτη καταγραφή», Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 74, 2018.
- **Γιαννόπουλος Π.Σ**, ΟλομΑΠ 34/2018 (Διοικ), Παρατηρήσεις, ΕΠολΔ, 2018.
- **Γραβιάς Γ**, «Η ρήτρα περί διαμεσολάβησης», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2012.
- **Διαμαντόπουλος Γ**, «Οι ποινές τάξης των άρθρων 205-207 Κ.Πολ.Δ», «Ερασιμιοί & Ανταποδόσεις Θέμιδος Ι» (1989 - 2009), 2009.
- **Διαμαντόπουλος Γ, Κουμπλή Β**, «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης ιδιωτικών διαφορών στο ελληνικό δίκαιο», ΝοΒ, 2015.
- **Δικηγορικός Σύλλογος Σερρών**, «Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα», Πρακτικά Ημερίδας της 17.03.2018, 2018.
- **Δράγιος Α**, «Ο θεσμός της διαμεσολάβησης στην Ελλάδα. Η πρόκληση για ένα νέο εναλλακτικό τρόπο επίλυσης αστικών και εμπορικών διαφορών», Επιχείρηση 3/2013.
- **Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος 26, 1995**, «Οι τροποποιήσεις του Κ.Πολ.Δ από το Ν.2145/1993», «Ρύθμιση θεμάτων εκτέλεσης ποινών, επιταχύνσεως και εκσυγχρονισμού των διαδικασιών απονομής της δικαιοσύνης και άλλων θεμάτων», Ν. 2172/1993, Ν. 2207/1994 και Ν. 2298/1995».
- **Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος 74, 2018**, «Η υποχρέωση σε διαμεσολάβηση και τα ανακώπτοντα ζητήματα».
- **Ηλιακόπουλου Η**, «Ο νέος θεσμός της Διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Σε σχέση με την Οδηγία 2008/52/Ε.Κ του Ευρωπαϊκού

Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Σκέψεις για το θεσμό της Δικαστικής μεσολάβησης», ΕφΑΔ 1/2012.

- **Θάνου - Χριστοφίλου Β**, «Δικαστική μεσολάβηση (αρ. 214 Β ΚΠολΔ)», ΕλλΔνη (54), 2013.
- **Θεοχάρης Δ**, «ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ - Διεθνή μοντέλα προώθησης της πρακτικής εφαρμογής της διαμεσολάβησης και η ελληνική επιλογή», Αρμενόπουλος, 2015.
- **Θεοχάρης Δ**, «Η Διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφορών - Κατ' άρθρον ανάλυση και ερμηνεία του Ν. 3898/2010», 2015.
- **Θεοχάρης Δ**, «Οι λόγοι εφαρμογής της υποχρεωτικής εκ του νόμου συμμετοχής σε διαμεσολάβηση», Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 74, 2018.
- **Θεοχάρης Δ**, «Τα καθήκοντα του δικηγόρου στο πλαίσιο της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης και ενημέρωσης», Διαιτησία και Διαμεσολάβηση και λοιπές Εναλλακτικές Μορφές Επίλυσης Διαφορών (ΔιΔ), 2/2018.
- **Καλαβρός Κ**, «Πολιτική Δικονομία. Γενικό Μέρος 3», 2012.
- **Καλαβρός Κ**, «Ο πρώτος ελληνικός Κ.Πολ.Δ», Προσφορά στον Γ. Μιχαηλίδη - Νουάρο, 1987.
- **Καλαβρός Κ**, «Σχέδιο νόμου για τη δίκαιη δίκη και την εύλογη διάρκειά της», ΕΠολΔ, 2011.
- **Κανελλόπουλος Ν**, «Εφαρμοσμένες λύσεις επιτάχυνσης της απονομής δικαιοσύνης στη Γαλλία», Συνήγορος 47/2004.
- **Καραμέρος Σ.Κ**, «Ερμηνευτικά ζητήματα του θεσμού της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης ως προς τις μορφές περαιώσεως της διαδικασίας, τα προσόντα του διαμεσολαβητή και την αμοιβή του (Ν. 4512/2018) Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα, Πρακτικά Ημερίδας 17.03.2018.
- **Κατηφόρης Ν**, «ADR (Mediation) Policy in Greece since 2010 - The Threat of Adverse Costs Orders and the Right of Access to Court», Festschrift für Rolf Stürner zum 70. Geburtstag, 2013.
- **Κεραμεύς Κ.Δ**, «The function of conciliation as a means of avoiding litigation and settling a dispute», Studia Iuridica, 1995.
- **Κεραμεύς Κ**, Νομικές Μελέτες ΙΙ, «Σύγχρονα προβλήματα απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης», 1994.
- **Κεραμεύς Κ**, «Νομικές Μελέτες Ι», 1999.

- **Κλαμαρής Ν**, «Ζητήματα εννόμου συμφέροντος, αοριστίας της αγωγής και επιδείξεως εγγράφων υπό το πρίσμα του συνταγματικού δικονομικού δικαιώματος δικαστικής προστασίας», 2003.
- **Κλαμαρής Ν**, «Η ρύθμιση της διαμεσολάβησης στα ελληνικά σχέδια νόμου», ΕΠολΔ, 2010.
- **Κλαμαρής Ν**, «Η επιστημονική συζήτηση στη Γερμανία για τη Διαμεσολάβηση ως τρόπον ταχύτερης και ουσιαστικότερης επίλυσεως των διαφορών», Τιμητικός Τόμος Μ. Σταθόπουλου, 2010.
- **Κλαμαρής Ν**, «Η επίδραση (άμεση ή έμμεση) της Γαλλικής Νομικής Σκέψεως (Νομοθεσίας και Θεωρίας) στην ελληνική Δικονομική Επιστήμη και στη διαμόρφωση των θεσμών του Ελληνικού Αστικού Δικονομικού Δικαίου», Ε.Πολ.Δ 2011 (Ομιλία στο συμπόσιο «Ελλάδα και Γαλλία κατά το 19^ο αιώνα»).
- **Κλαμαρής Ν**, «Η διαμεσολάβηση ως τρόπος επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών», ΧρΙΔ ΙΕ/2015.
- **Κλαμαρής Ν**, «Η Διαμεσολάβηση (κατά το Ν. 4512/2018) (θέσεις με βάση την ομιλία στο ΔΣΑ, 19.6.2018)», ΕΠολΔ, 2018.
- **Κοζύρης Φ**, «Εισαγωγή στο αμερικανικό δίκαιο (με παρατηρήσεις πάνω στη συγκριτική επιστήμη), 2002.
- **Κόμνιος Κ**, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης - Η πρόταση Οδηγίας για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις», Δ (31), 2007.
- **Κόμνιος Κ**, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση και Ενωσιακό Δίκαιο», Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος», 74, 2018.
- **Κόμνιος Κ**, «Εισαγωγή στο δίκαιο της Μεσολάβησης», Δ (38), 2007.
- **Κονδυλάκης Ι.Κ**, «Η δημιουργική νοημοσύνη ως έννομο αγαθό». Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (20), 1999.
- **Κοριατοπούλου Π**, Εταιρία Δικαστικών Μελετών, «Συμβολή για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης - Ενίσχυση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών», 2015.
- **Κοτσίρης Λ**, «Διαμεσολάβηση στη σκιά του δικαίου. Φυσική επιλογή λύσης των ανθρώπινων συγκρούσεων», Τόμος Εννέα Ομιλίες στην Ακαδημία Αθηνών, 2015.

- **Κουρακλή Ε**, «*Το νομοθετικό πλαίσιο της διαμεσολάβησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα*», ΕΕυρΔ 1: 2013.
- **Κουσουύλης Σ**, «*Η δραστηριότητα της δικαιοσύνης*», Η συμμετοχή της ελληνικής δικονομικής επιστήμης στο 8^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Πολιτικής Δικονομίας στην Ουτρέχτη, Ι.Δ.ΜΕ, 1987.
- **Κουσουύλης Σ**, «*Διαιτησία, Ερμηνεία κατ' άρθρον*», 2004.
- **Κουσουύλης Σ**, «*Δίκαιο Διαιτησίας*», 2006.
- **Κουτίδου Ε**, Το Πολίτευμα της Ελλάδας με βάση τις «*Σημειώσεις*» του Αδαμάντιου Κοραή στο «*Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος του έτους 1822*», Αρμενόπουλος, Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (28), 2007.
- **Λοβέρδος Δ**, «*Γνωμ.ΑΠ Ολ (Διοικ) 34/2018, Παρατηρήσεις*», Διαιτησία και Διαμεσολάβηση και λοιπές Εναλλακτικές Μορφές Επίλυσης Διαφορών (Διδ) 1/2018.
- **Μάζης Π**, «*Η νέα ρύθμιση του θεσμού της διαμεσολάβησης (αρ. 178 - 206 ν. 4512/2018)*, ΕλλΔνη (59), 2/2018.
- **Μακρίδου Κ**, «*Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των ιδιωτικών διαφορών στις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις - Ιστορία και Προοπτικές*», Αρμενόπουλος, 2014.
- **Μανιώτης Δ**, «*Περί της οριοθέτησεως της ελευθερίας της ιδιωτικής βουλήσεως στις εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών*», ΕΠολΔ, 2012.
- **Μειδάνης Χ.Π**, «*Ζητήματα διαμεσολάβησης επί διασυνοριακών διαφορών και διασυνοριακής εκτέλεσης συμφωνιών, κατόπιν διαμεσολάβησης. Σκέψεις με βάση την Οδηγία 2008/52/ΕΚ και τον νόμο 4512/2018*», ΝοΒ 2018.
- **Μητσόπουλος Γ**, «*Η θεωρία του αστικού δικονομικού δικαίου*», Δ (1) 1968.
- **Μικρούδη Γ**, «*Πρακτικά ζητήματα από την εφαρμογή του Ν. 4055/2012*», ΕφΑΔ 3/2012.
- **Μίντσης Γ**, «*Οργάνωση Δικαστηρίων και Δικηγορικών Συλλόγων στη Γαλλία*», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (20), 1999.
- **Mistelis L**, (Nadja Alexander), «*Global Trends in Mediation. ADR in England and Wales: A Successful Case of Public Private Partnership*», 2006.

- **Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ**, «*Η σχέση της ορθότητας με την αποτελεσματικότητα του νόμου*», Αφιέρωμα στον Κωνσταντίνο Τσάτσο, Αθήνα 1980.
- **Μουζάκη Δ**, «*Υποχρεωτική προσφυγή στη διαμεσολάβηση και δικαίωμα δικαστικής προστασίας - Προσεγγίσεις ευρωπαϊκού, γαλλικού, ελληνικού και αγγλικού δικαίου με αφορμή την υπ' αρ. 34/2018 απόφαση της Διοικητικής Ολομελείας του Αρείου Πάγου*», ΕΠολΔ, 2018
- **Μπαζίνα Σ**, «*Ο Πρότυπος Νόμος για τη συμβιβαστική επίλυση διαφορών της Επιτροπής του Ο.Η.Ε για το διεθνές εμπορικό δίκαιο*». Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006.
- **Μπάγια Μ**, «*Οικονομική πλευρά της διαμεσολάβησης - Η διαμεσολάβηση εξοικονομεί 1,4 δις λίρες στο Ηνωμένο Βασίλειο*». Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2011.
- **Μπέης Κ**, «*Εισαγωγή στην δικονομική σκέψη*», 1984.
- **Μπέης Κ**, (Προσφώνηση), Dieter Leopold, «*Η πολιτική ιδεολογία της αστικής δίκης*», Δ (14) 1983.
- **Μποροδήμος Π**, «*Αποτίμηση της υποχρεωτικότητας της διαμεσολάβησης στο Ν. 4512/2018 - Επιμέρους δικονομικές προσεγγίσεις*», Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα, Πρακτικά Ημερίδας 17.03.2018.
- **Μπόσδα Δ.Β**, «*Ο συμβιβασμός ως μέσον επίλυσης διαφορών*», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (15), 1994.
- **Νίκας Ν**, «*Ο δικαστικός συμβιβασμός*», 1984.
- **Νίκας Ν**, «*Σαράντα πέντε χρόνια εφαρμογής του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Αναγκαστική εκτέλεση - (παρελθόν, παρόν και μέλλον)*», ΕΠολΔ, 2012.
- **Νίκας Ν**, «*Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας*», 2016.
- **Νίκας Ν**, «*Πολιτική Δικονομία Ι*», 2003.
- **Νικολόπουλος Γ**, «*Η επίδραση του γαλλικού δικαίου στην Ελληνική Πολιτική Δικονομία*», Δ (32), 2001.
- **Γνωμοδότηση** Διοικητικής Ολομέλειας Αρείου Πάγου 34/2018, ΕΠολΔ, 2018.
- **Ορφανίδης Γ**, «*Η ειρηνική επίλυση των διαφορών - ο συμβιβασμός στην πολιτική δίκη*», Δ (17)1986.

- **Orfanides G**, «*Alternative Dispute Resolution - Conciliation - Mediation (außergerichtliche Streiterleitung - Sinn, Grenzen, Ausgestaltung, Zusammenspiel mit dem Gerichtsverfahren)*» στον τόμο Gottwald (Hrsg.), Aktuelle Entwicklungen des Europäischen und internationalen Zivilverfahrensrechts, 2002.
- **Ορφανίδης Γ**, «*Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών - Συμφιλίωση - Διαμεσολάβηση*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006.
- **Ορφανίδης Γ**, «*Συμφωνία για την διαμεσολάβηση (Ρήτρα της διαμεσολάβησης), ουσιαστικές και δικονομικές συνέπειες της συμφωνίας για διαμεσολάβηση*». Διεθνές Συνέδριο Δικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2013.
- **Ορφανίδης Γ**, «*Mediationsvereinbarungen*», ZZP Int 2015.
- **Ορφανίδης Γ**, «*Η ρύθμιση του άρθρου 94 ΚΠολΔ μετά την τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 4335/2015*», ΕΠολΔ, 2016, σ. 11 επ.
- **Ορφανίδης Γ**, «*Η επίδραση του εξώδικου συμβιβασμού στην εκκρεμή δίκη*», ΕλλΔνη 5/2018 (59).
- **Παναγόπουλος Π**, «*Η δραστηριότητα της δικαιοσύνης Ι*», ΙΔΜΕ - 8, 1987.
- **Πανταζόπουλος Στ**, Γραπτή Παρέμβαση στην εισήγηση του κ. Γ. Ορφανίδη, «*Η ειρηνική επίλυση των διαφορών, συμβιβασμός στην πιλοτική δίκη*», Έρευνα, 1986.
- **Πανταζόπουλος Στ**, «*Μελέτες Πολιτικής Δικονομίας*», 1997.
- **Παπαϊωάννου Γ.Ν**, «*Οι διαδικασίες εξώδικης επίλυσης ιδιωτικών διαφορών ιδίως στο πεδίο της προστασίας του καταναλωτή*». ΔΕΕ, 2/2005.
- **Πλεύρη Α**, «*Η σχέση της υποχρεωτικής απόπειρας εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς μέσω διαμεσολάβησης, με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και τη διάδοση του θεσμού της διαμεσολάβησης*», Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 74, 2018.
- **Ποδηματά Ε**, «*Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 αρ. 178 - 206) - Ο θεσμός αντιμετώπος με τα δημοκρατικά όριά του : το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας*» Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018) Αποτίμηση του θεσμού & βασικά ερμηνευτικά ζητήματα, Πρακτικά Ημερίδας 17.03.2018 και ΕφΑΔΠολΔ 8-9, 2018, σ. 817.

- **Ποδηματά Ε**, «Υποχρεωτική διαμεσολάβηση (Ν. 4512/2018 άρθρ. 178 - 206) Ο θεσμός αντιμέτωπος με το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το κοινωνικό αγαθό της νομιμότητας», Νομικά Χρονικά, Τεύχος 97, Ιούλιος 2018 - Δεκέμβριος 2018.
- **Πολυζωγόπουλος Κ**, «Η ανανέωση της ελληνικής θεωρίας του Αστικού Δικονομικού Δικαίου υπό την επιρροή της αγγλοαμερικανικής νομικής σκέψης», Δ (31), 2000.
- **Πολυζωγόπουλος Κ**, «Η διαμεσολάβηση. Μύθοι και πραγματικότητα», Δικαιόγραμμα 17, 2008.
- **Polyzogopoulos K**, «Aubergerichtliche Streitschlichtung: Die griechische Losung», Festschrift fur Rolf Sturmer zum 70. Geburtstag, 2013.
- **Ράμμος Γ**, «Εγχειρίδιο Αστικού Δικονομικού Δικαίου», Τόμος Α΄.
- **Ρεντούλης Π**, «Η εξέλιξη του γαλλικού αστικού δικονομικού δικαίου και η αλληλεπίδρασή του με το ελληνικό», Δ (37), 2006.
- **Ρήγας Β**, «Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας», 2011.
- **Ρίζου Κ**, «Ο θεσμός της διαμεσολάβησης είναι σύγχρονη πρόκληση στον τρόπο επίλυσης των διαφορών», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2007.
- **Σαρίδου Ε**, «Ν. 3898/2010 Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις - Συνοπτική παρουσίαση», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2012.
- **Σερεμέτη Δ.Γ**, «Ο Νοτάριος στη βυζαντινή, μεταβυζαντινή και τουρκοκρατούμενη κοινωνία (Αναδρομή στις πηγές)», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (5) 1984.
- **Σκορδάκη Β**, «Η Διαμεσολάβηση μέσα από τον Ν. 3898/2010 - Νομοθεσία - Κατ' άρθρον σχολιασμός - Μια μέρα διαμεσολάβησης», 2012.
- **Σταματόπουλος Σ**, «Η αρχή της οικονομίας της δίκης», (2003).
- **Σταματόπουλος/Γιαννόπουλος**, «Συνομολόγηση ρήτρας διαμεσολάβησης σε σύμβαση έργου και επίπτωσή της στο αγωγή των αξιώσεων των συμβαλλόμενων μερών», Αρμενόπουλος, 2016
- **Ταγαράκη Ε.Α**, «Η επιείκεια ως βασική αρχή της απονομής της δικαιοσύνης», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (23), 2002.
- **Τσαούση Α**, «Οι αρχές της διαπραγμάτευσης», «Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς

Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις Διασυνοριακές διαφορές», Αθήνα, 2011.

- **Τζινοπούλου Μ**, «Διαμεσολάβηση γενικά - Εναλλακτική Διαδικασία Διευθέτησης μιας υπόθεσης στα δικαστήρια της Κάτω Σαξωνίας», Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενόπουλου, Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, (28), 2007.
- **Τσικρικός Δ**, «*Verfahrensrechtliche und kollisionsrechtliche Fragen der Mediation*», ZZP Int 19 2014.
- **Χριστοδούλου Κ.Ν**, «*Η Οδηγία 2008/52/EK για τη διαμεσολάβηση στις ιδιωτικές διαφορές*», ΝοΒ, 2010.
- **Χρονοπούλου Κ**, «*Τα σχέδια νόμου 2009 και 2010 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2008/52 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Διαμεσολάβηση*», ΕΠολΔ 2010.

ΕΕΝΗ

- **Abadinsky H**, «*Law and Justice, An Introduction to the American Legal System*», 2nd Edition, 1991.
- **Alexander Nadja**, «*Global Trends in Mediation: Riding the Third Wave*», 2006.
- **Alfini J.et al**, «*Mediation Theory and Practice*» (Minneapolis, Lexis Press, 2001).
- **Ancel J.P**, «*Le mediateur: formation et nomination. L' experience du C.M.A.P*», in Rapport Magendie, 2004.
- **Andrews N**, «*Development in English Civil Procedure: How far can the English courts reform their own procedure*», ZZP Int 2, 1997.
- **Andrews N**, «*A New Civil Procedural Code for England: Party Control*» «*Going, Going, Gone*, ZZP Int 4, 1999.
- **Andrews N**, «*Alternative Dispute Resolution in England*». ZZP Int 10, 2005.
- **Andrews N**, «*The Modern Civil Process*», 2006. Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2006.
- **Andrews N**, «*Mediation: A Pillar of Civil Justice in Modern English Practice*», ZZP Int 12, 2007.
- **Andrews N**, «*The Modern Civil Process*», 2008.

- **Andrews N**, «*The Modern Civil Process in England: Links between Private and Public Forms of Dispute Resolution*», ZJP Int 14, 2009.
- **Andrews N**, «*Developments in English Civil Justice: European and Global Dimensions*», ZJP Int 15, 2010.
- **Andrews N**, «*Η σύγχρονη πολιτική δικονομία στην Αγγλία: συσχετισμοί μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής διαδικασίας επίλυσης των διαφορών*», ΕΠολΔ, 2011.
- **Andrews N**, «*Andrews on Civil Processes, Vol II, Mediation and Arbitration*», 2013.
- **Auerbach J.S**, «*Justice Without Law*», Oxford University Press, 1983.
- **Bargen J.M**, *Gerichtsinterne Mediation (Eine Kernaufgabe der rechtsprechenden Gewalt)*, 2008.
- **Besemer C**, «*Διαμεσολάβηση - Μεσολάβηση σε συγκρούσεις*», 2014.
- **Bilder R.B**, «*International Third Party Dispute Settlement*», Denver Journal of International Law and Policy, 1988.
- **Blake S, Browne J, Sime S**, «*A Practical Approach to Alternative Dispute Resolution*», 2012.
- **Blohorn - Brenneur B**, «*La mediation judiciaire en matiere prud' homale, le protocol d' accord e la decision d' homologation*», Le Dalloz 2001, no 3.
- **Bonafe - Schmitt J - P**, «*Les mediations: logiques et pratiques sociales*», 2010.
- **Brown H, Marriott A**, «*ADR Principles and Practice*», 2011.
- **Bucklow A**, «*Η Διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές. Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική Διαμεσολάβηση στις Διασυννοριακές Διαφορές*», Αθήνα, 2011.
- **Breindenbach S**, «*Mediation - Structur, Chancen und Risiken von Nermittlung im Konflikt*», 1995.
- **Bruni A**, «*Overview of Judicial Mediation in the world*», 2010, Πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη δικαστική διαμεσολάβηση, 16, 17 Οκτωβρίου του 2009, Παρίσι.
- **Barouch Bush R.A./Folger J.P**, «*The Promise of Mediation - The Transformative Approach to Conflict*», 2004.
- **Cadiet L, Jeuland E, Clay T.**, «*Mediation & Arbitrage Alternative Dispute Resolution, Perspectives Comparatives*», 2005.

- **Cappelletti M. & Garth B.**, «*Access to Justice: The Worldwide Movement to make Rights Effective. A General Report*», (1978 - 1979).
- **Caponi R.**, «*Just Settlement*» or «*Just About Settlement*» - *Mediated Agreements: A Comparative Overview of the Basis* .
- **Caponi R.**, «*Italian Justice Reform*», ZJP Int 14, 2009.
- **Carbone M.C.**, «*Mediation strategies: A Lawyer's Guide to Successful Negotiation*», mediate.com.
- «*Darbyshire on the English Legal System, Sweet & Maxwell*», 2011.
- **Edwards H.T.**, «*Alternative Dispute Resolution: Panacea or anathema?*», Harvard Law Review, 1985.
- European Parliament, Directorate - General for Internal Policies, Policy Department Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Study, 2014.
- **Mc Fadden D.**, «*Practice Note, Developments in International Commercial Mediation: U.S, U.K, ASIA, INDIA AND E.U*», 2015.
- **Fiss O.**, «*Against Settlement*», Yale Law Journal, 1984.
- **Fuller L.L.**, «*The Forms and Limits of Adjudication*», Harvard Law Review, Vol 92, No 2 (Dec 1978), p.p 353-409.
- **Galanter M.**, «*The Vanishing Trial: An Examination of Trials and Related Matters on Federal and State Courts*», Of Empirical Legal Stud. 459, 2004.
- **G.E.M.M.E.**, «*Η διαμεσολάβηση στη Γερμανία και την Αυστρία*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2007.
- **Gibbons M.**, «*Better Dispute Resolution*», 2006.
- **Glasson E. - Tissier A - Morel R.**, ειδ. Βιβλ, Τόμος I, μετάφρασις εκ της 3^{ης} γαλλικής εκδόσεως (1926 - 1932) μετά προσθηκών και προσαρμογής εις τα εν Ελλάδι κρατούντα, καθώς και σημειώσεων περί των εν τη ημεδαπή και αλλοδαπή επιστήμη και νομολογία διδασκομένων υπό Γ.Θ Ράμμου, Αθήναι, 1934 .
- **Mc Gregor L.**, «*Alternative Dispute Resolution and Human Rights: Developing Rights - Based Approach through the ECHR*» The European Journal of International Law, Vol 26, no 3, p. 607-634
- **Gulliver P.**, «*Dispute Settlement Without Courts: The Ndendeuli of Southern Tanzania*» in L. Nader (ed), 1985.

- **Goh C**, «*Remedies in Chinese Dispute Resolution*», Bond Law Review 38. (2001).
- **Gottwald W**, «*Mediation und gerichtlicher Vergleich: Unterschiede und Gemeinsamkeiten*», FS Ishkawa, 2001.
- **Gottwald W**,(Alexander Nadja) «*Mediation in Germany: The Long and Winding Road*», «*Global Trends in Mediation*», 2006.
- **Hagiwara K**, «*The Justice System Reform and A.D.R in Japan*», σε Festschrift till per Henrik Lindblom, 2004.
- **Hanger Q.C I**. «*The Role of Lawyers in mediation*», 1st Asian Mediation Association Conference Singapore June, 2009.
- **Hanks M**, «*Forum: Perspectives on Mandatory Mediation*», UNSW Law Journal, 2012.
- **Hirsch G**, «*Η δικαστική και εξωδικαστική διαμεσολάβηση στη Γερμανία*». Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε, 2007.
- **Holleaux B**, «*La mediation dans les contentieux prud' homal a la cour d' appel de Paris: entre reflexions theoriques et approche pratique*», Droit social, Etudes, No 2, Fevrier, 2016.
- **Heap's B**, «*A - Level Textbook - General Principles of English Law*», 1998.
- **Hess B**, «*Perspektiven der gerichtlichen Mediation in Deutschland*» ZZP, 2011.
- **Hess B. και Pelzer N**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation - Global Comparative Perspectives, Springer*», «*Mediation in Germany: Finding the Right Balance between Regulation and Self - Regulation*», 2015.
- **Hood Jr J**, «*Renewed emphasis on professional responsibility*», Louisiana Law Review, 1974.
- **Hurst P**, «*Civil Procedure: Costs including conditional fees in England and Wales*». ZZP Int 10, 2005.
- **Israel L**, «*Governor Sanford - Choose Marital Mediation*», Δ.Α.Ε & Ε.Π.Ε (2009).
- **Kelly J**, «*Roman Litigation*», Oxford, The Clarendon Press, 1966.

- **Kovach K**, (Alexander Nadja), «*Global Trends in Mediation*», «*The Evolution of Mediation in the United States: Issues Ripe for Regulation May Shape the Future of Practice*», 2006.
- **Kulms R**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspectives. Mediation in the USA: Alternative Dispute Resolution between Legalism and Self - Determination*», K.J. Hopt, F. Steffek, 2013.
- **Lacabarats A**, «*Le juge du travail et les modes alternatives de reglement de conflits*», Droit Social Dalloz, Ιανουάριος, 2017.
- **Lafrate P, Rimicci F, Bazzurri A**, «*La mediazione civile e commerciale, Guida pratica al corso di mediatore professionista*», Edizioni ETS, 2014.
- **Lawrence A**, 16 J. Contemp, «*Legal Issues*», 2007.
- **Lieberman J./Henry J**, «*Lessons from the Alternative Dispute Resolution Movement*», 53. University of Chicago Law Review 1986.
- **Love L, Schneider - Sternlight J**, «*Dispute Resolution - Beyond the Adversarial Model*», Menkel - Meadow, 2010.
- **de Luca A**, «*New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, Mediation in Italy: Feature and Trends*», 2015.
- **Lupoi M.A**, Associate Professor of the University of Bologna, «*Facing the Crisis: New Italian Provisions to keep Disputes out of the Courtroom (or take them out of it)*» ZZP Int 19, 2014.
- **Lightman G**, «*Δικαστές και Διαμεσολάβηση στην Αγγλία*», «*Η διαμεσολάβηση στις αστικές και εμπορικές διαφορές*», «*Πρακτικά και συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική διαμεσολάβηση στις διασυνοριακές διαφορές*», 2011.
- **Macfarlane D**, (Alexander Nadja), «*Global Trends in Mediation. Mediation in France*», 2006.
- **Mackie K**, «*The ADR Practice Guide*», 2007.
- **Magendie J.C.**, «*Overview of Judicial Mediation in the World*», 2010, Πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τη δικαστική διαμεσολάβηση, Παρίσι, 16, 17 Οκτωβρίου 2009.
- **Malinverni G**, «*Le reglement des differends dans les organizations internationals economiques*», Sijthoff, Leiden, 1974.

- **Massa T. & Bisogni G**, «*L' accesso alla giustizia e i mezzi di risoluzione alternative delle controversie*», 2000.
- **Meyer A.M**, «*The Conflict and Culture Reader*» (New York: New York University Press), 2001.
- **Merills J**, «*International Dispute Settlement*», 3^η Έκδοση, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- **Migliacca C & D' Amario S**, «*La mediazione familiare: volti e risvolti*», (2000),
- **Murray P**, «*Civil Justice Reform in America: The 1990 Civil Justice Reform Act and its Consequences*», ZYP Int 3, 1998.
- **Murray P - Sturner R**, «*German Civil Justice*», 2004.
- **Murray P**, «*The Privatization of Civil Justice*», ZYP Int 12, 2007.
- **Murray P**, «*Mediation and Civil Justice: A Public-Private Partnership*», ZYP Int 14, 2009.
- **Moore C.W**, «*The Mediation Process, practical strategies for resolving conflict*», 1986.
- **Muller Y**, «*Le contrat judiciaire en droit privee*», 1995.
- **Neuberger D**, «*Equity, ADR, Arbitration and the Law: Different Dimensions of Justice*», 2010.
- **Neuberger D**, «*Has Mediation Had Its Day?*», 2010.
- **Oakley J.B, Amar V.D**, «*American Civil Procedure: A Guide to Civil Adjudication in US Courts*», 2011
- **de Palo G. & Guidi G**, *Risoluzione Alternativa delle controversie nelle corti federali degli Stati Uniti*, Milano, Giuffre, 1999.
- **de Palo G, Keller L**, «*Mediation, Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Italy: Alternative Dispute for all*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013.
- **Poitras J, Raines S**, «*Expert Mediators - Overcoming mediation challenges in workplace, family and community conflicts*», 2013.
- **Porreca P**, Relazione per il seminario «*La riforma della mediazione civile e commercial di Unioncamere*»,

- **Prutting H**, «*Abteilung Mediation. Mediation und weitere Verfahren Konsensualer Streitbeilegung - Regeungsbedarf im Verfahrens - und Berufsrecgt*», JZ 17/2008.
- **Prutting H**, «*Διαμεσολάβηση: Επίκαιρα ζητήματα από τη γερμανική οπτική*». Συνήγορος ,79/2010.
- **Rees F**, «*The Facilitator Excellence Handbook: Helping people work creatively and productively together*», Pfeiffer, San Diego, 1998.
- **Resnik J**, «*Failing Faith, adjudicatory procedure in decline*», University of Chicago Law Review, 1986.
- **Roberts S / Palmer M**, «*Dispute Processes*», 1998.
- **Sander F**, «*Varieties of Dispute Processing*», 70 F.R.D. 111, 1976.
- **Scarselli**, «*L' incostituzionalita della mediazione di cui al d.legs 28/2010*», 2013.
- **Schneider L**, «*MEDIATION, Practice, Policy and Ethics*», Menkel - Meadow, 2006.
- **Schwartz R**, «*The Skilled Facilitator: Practical wisdom for developing effective groups*» Jossey - Bass, San Francisco, 1994.
- **Sprangler B**, «*Facilitation, Beyond intractability*», 2003.
- **Stipanowich T.J**, «*ADR and the «Vanishing Trial»: What we know and what we don't*», Disp.Resol. Mag. 7, 2004.
- **Singer J, Mc Kenna C**, «*The EU Mediation Atlas, Practice and Regulation*», CEDR, 2004.
- **Sir Lawrence Street**, «*Mediation and the Judicial Institution*» Australian Law Journal, 1997.
- **Stulberg J.B, Love L.P**, «*Ανάμεσα στα μέρη: Ο ουδέτερος τρίτος, στρατηγικές για μια επιτυχημένη διαμεσολάβηση*», 2014.
- **Sturner R**, Εισήγηση, «*Απονομή της δικαιοσύνης από ανεξάρτητα όργανα - Θεμελιώδης αρχή του κράτους δικαίου;*», Αθήνα, 2017.
- **Thomas N & Quince K**, «*Maori Disputes and Their Resolution*» in P. Spiller (ed.) «*Dispute Resolution in New Zealand*» (Auckland: Oxford University Press 1999).

- **Tochtermann P**, «*Mediation Principles and Regulation in Comparative Perspective*», «*Mediation in Germany: Alternative Dispute Resolution at the Crossroads*», K.J Hopt, F. Steffek, 2013.
- **White R.C**, «*The Administration of Justice*», 1991.
- **Varano V**, «*Due Iceberg a confronto: Le derive di common law e civil law*», 2009.
- **Verkijk R**, «*Mandatory Mediation: Informal Injustice*», ZZP Int 11, 2006.
- **Weinstein D.H**, «*Περί νομικών παραστατών στη διαμεσολάβηση. Σκέψεις ενός καταξιωμένου διαμεσολαβητή. Μέρος Α': Οι δεξιότητες του Νομικού Παραστάτη*», Συνήγορος, 128/2018.
- **Wimmer R, Wimmer U**, Richterliche Mediation, «*Verfassungsrechtliche Aspekte richterlicher Mediation*». N.J.W 45/2007.
- **Xavier A**, «*Lawyer Mediator, Non Lawyer Mediator - Who is better?*» The Indian Arbitrator, July 2009.
- **Yoshida M**, «*Promoting the Use of Mediation: An Approach from the Legal and Economic Perspective*», ZZP Int 15, 2010.
- **Zander M**, «*Cases and Materials on the English Legal System*», 1996.
- **Zuckerman A.A.S**, «*The Woolf Report on Access to Justice - An Overview*». ZZP Int 2, 1997.
- **Zumeta Z**, D,J.D «*Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative and Transformative Mediation*», 2002.
